BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
12 E
11/4

14-15. f. 7

H V C 24

Digitized by Google

R. P. FR. GASPARIS
DE LA FVENTE
TOLETANI,

IN CELEBERRIMO MINORITARVM Regularis Obſeruantiæ S. DIDACI Complutenſi Cœnobio S. Theologiæ Lectoris,

Quæſtiones Dialecticæ, & Phyſicæ.

Ad mentem ſubtiliſſimi Doctorum IOANNIS DVNS *Scoti.*

PRODEVNT NVNC PRIMVM.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

LVGDVNI,

Sumptibus Iacobi & Andreæ Proſt.

M. DC. XXXI.

Digitized by Google

Digitized by Google

Illuſtriſsimo ac Reuerendiſsimo Domino & P.N.

D. F. BERNARDINO
DE SENIS,
EPISCOPO VISENSI,
TOTIVS SERAPHICÆ
familiæ generali Miniſtro,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA V. EMANUELE

Fr. Gaſpar de la Fuente S. & F.

ILLVSTRISSIME ac REVERENDISSIME PATER, quod plurimi aſſentationis ergò, plurimi gratulandi gratia ſatagunt; hi amoris demonſtrandi cupiditate, illi lucrandi cupidine ſæpe ſæpiùs ambiunt. Etſi verò fœnerandi libidinem in iis improbemus, qui nullo vel leui titulo illuſtrium virorum laudibus ſine fructu promulgandis hallucinantur. Eorum tamen qui de benemeritorum progreſſu panegyrica celebrant, deſiderio gratulamur. Vtrumque tamen à debito

tibi paternæ charitatis obſequio veluti alienum repellimus, cùm vel ipſum ferè nomen pietatis, impar longè tuis erga me meritis eſſe iudicarim. Sed nec me tua clariſſima nobilitas, eximia doctrina, admirabilis prudentia, clara ſapientia, morum comitas, tot, quibus me deuinctum fateor, beneficia, aut amor in me ſingularis compulit, nec me propè ſummum dignitatis tuæ faſtigium, ad quod diuinæ reor largitionis remuneratione prouectus es, deterruit; quin noſtra, quæ nuper Lugduni prælo ſubmiſimus, ſuſcipienda tibi ditarentur. Sed encomia tua tantùm delineandi præpeditæ libertatis tenuitatem perſenſi; ea autem, ne debiti forſan obſequij penitus immemor eſſe viderer, nomini tuo commendata præmiſi; dum quæ ſuperſunt nobis copiæ typis committendæ eximias tuæ nobilitatis, virtutum, & ingenij dotes, cùm blandiri tibi nolle videbimur, lautiori Minerua elucident, & à nobis tui ſplendore lucem accipiant. VALE.

AD

Digitized by Google

AD LECTOREM.

BIBLIOT. NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

IAM *tinniunt mihi aures (amice Lector) & audio ſuſurrantes nonnullos illud Eccleſiaſtici* 12. faciendi plures libros nullus eſt finis, *præſertim poſt tot, & tanta Philoſophiæ volumina hoc præuidi, ſed iubenti, vt curſum, quem Romæ legeram, typis mandarem, non obedire non potui, & rogantibus idem pleriſque precibus dedi, quod iam mandatum extorquebat. Et quidem aliorum grandia ſcripta veneror, tot opinionum collectionem non deſpicio, ſed breuitatem perſpicuitati iunctam pro iuuanda iuniorum memoria præfero, memor* Horatiani *præcepti,*

Quidquid præcipies eſto breuis, vt citò dicta
Percipiant animi dociles, teneántque fideles.

Veneror longam Homeri iliadem doctis compoſitam carminibus: ſed illius, qui eam in breui nucis putamine ſcriptis complexus eſt, ingenioſitatem non dedignor. Tu quoque (Lector) lauda turgentes aliorum codices, & ſimilem doctrinam breui cortice iſto contentam ne contemnas. Cum breuitate claritatem, cum claritate Scoti doctrinam vſitata iam methodo ordinatam polliceor; quæ tamen hactenus antiquo ornatu inceſſit. Si fortè non conſequar ex toto finem à me intentum, & à te attentum, mitiùs corrige: nam ſeruare breuitatem in tam grandi ſcientia, & ſimul claritatem in acuta Scoti doctrina, magnum eſt, & in magnis voluiſſe ſat eſt. VALE.

Digitized by Google

Facultas Reuerendi admodum Patris Prouincialis.

FRater Didacus de Herias, huius ſanctæ Prouinciæ Caſtellæ regularis Obſeruantiæ Seraphici P. N. Franciſci Miniſter Prouinc alis,&c.Patri Fr.Petro de Vrbina,ſupremi regalis Conſilij ſanctæ Inquiſitionis Cenſori, ſacræ Theologiæ Lectori Iubilato, & noſtri Complutenſis Cœnobij Guardiano: ſimiliter & Patri Fr. Ioanni de Soria, Lectori etiam Iubilato, & ſupradictæ Prouinciæ Cuſtodi,ſalutem in Domino, qui vera eſt ſalus. Cùm P. Fr.Gaſpar de la Fuente, S.Theologiæ Lector,artium curſum ſummo ſtudio,& labore compoſuerit, poſtuletque à nobis, vt aliquorum Patrum iudicio, & cenſura examinatus, & approbatus fiat compertum, ſi typis debeat mandari in communem omnium vtilitatem. Quapropter tenore præſentium Authori concedimus facultatem, vt obtentis approbationibus veſtris, ſimiliter & regij Senatus licentia prælo valeat mandare. In quorum fidem litteras manu noſtra ſubſcriptas,& ſigillo noſtro munitas dedimus in noſtro Conuentu S.Bernardini Colmenarienſi, die vigeſima Septembris, anno 1630.

Fr. Didacvs de Herias
Miniſter Prouincialis.

Cenſura R.P. Fr.Petri de Vrbina, apud Quæſitores fidei Cenſoris, & S.Theologiæ Lectoris Iubilati.

DE mandato Reuerend. P. N. Fr. Didaci de Herias, huius almæ Prouinciæ Caſtellæ S.P.N. Franciſci de Obſeruantia meritiſſimi Prouincialis, vidi, ac perlegi præclara commentaria in vniuerſam Ariſt. Dialecticam, & Phyſicam, authore ſapientiſſimo P.Fr.Gaſpare de la Fuente, diuinæ Theologiæ in Complutenſi Minoritarum Cœnobio Profeſſore,viſúmque eſt mihi tanto ſuo authore dignum opus, in quo nihil à fidei regula, rectóque Eccleſiæ tramite deuiare videatur, quin potiùs ſubtiliſſimi Doctoris placita eo ingenij acumine defenſa, ea eruditione confirmata,ea claritate,& breuitate diſpoſita, vt magnæ omnium vtilitati eſſe poſſint. Quare eruditum opus in ſtudioſorum commodum,& vtilitatem mandandum prælo iure optimo cenſeo,ac ſubſcribo.Datum in hoc Complutenſi Cœnobio S.Didaci die 4.Februarij, anno 1631.

Fr. Petrvs de Vrbina.

Digitized by Google

Cenſura R.P.Fr.Ioannis de Soria Lectoris Iubilati, & Caſtellæ Prouinciæ Cuſtodis.

DE mandato Reuerendi P.N.Fr.Didaci de Herias, huius noſtræ Prouinciæ Paſtoris, & Miniſtri, ea qua potui diligentia, animique vigilantia euolui accuratéque perpendi Summæ Summularum libros, ac in vniuerſam Ariſtot. Dialecticam, & Phyſicam commentaria, authore Doctiſſimo P. Fr. Gaſpare de la Fuente, in Complutenſi Cœnobio S. P. N. Franciſci regularis Obſeruantiæ ſacræ Theologiæ prælectore, quæ quidem omnia ſine admiratione tranſcurrere non potui, ob authoris ſingularem eruditionem multis retroactis ſæculis mihi perſpicuam, mirámque in dicendo claritatem cum ſoliditate coniunctam,& plenitudinem difficultatum cum breuitate ſociatam, quæ duo ſimul in vnum maximis etiam viris, & de hoc argumento benemeritis in hoc opere valde fuit ſemper difficile coniungere. In quo quidem nihil quod non ſit vbertate doctrinæ fœcundum,& omnibus numeris abſolutum, nihilque non orthodoxæ fidei congruum reperi, exiſtimóque non tantùm Scoticæ doctrinæ noſtræ ſcholæ alumnis, ſed & omnibus Philoſophiæ, ac ſacræ Theologiæ candidatis neceſſarium eſſe, magnúmque commodum, & vtilitatem haud mediocrem allaturum, & ob eam rationem digniſſimum cenſeo, vt in mediam lucem proſiliat opus prædictum, & typis excuſſum bonarum artium cultores probent, relegant, & vnicè amplectantur. Datum Compluti in ſupradicto Conuentu anno à Virginis partu 1631. die 4. Februarij.

FR. IOANNES DE SORIA.

Digitized by Google

EPISTOLA

R. P. FR. LVCÆ A VVADDINGO, in celeberrimo Hybernorum Collegio S. Iſidori Agricolæ, in vrbe emeriti Lectoris; apud Quæſitores fidei ſupremæ, & Pontificiæ Inquiſitionis Cenſoris; Seraphicæque familiæ Generalis Annaliſtæ.

R. P. F. GASPARI DE FONTE,
Viro erudito, amico ſpectatiſſimo.

NON poſſum non gratulari tibi de cumulatiſſimo tuorum diſcipulorum Romanorum profectu; quorum felicem in curſu Theologico progreſſum tuæ curæ, tuæquè diſciplinæ, qua hic in vrbe ad montem Ianiculum eoſdem educaſti, probi omnes mecum adſcribunt. Bene enim culta adoleſcentum ingenia viriles fructus producunt, & primo ſemine agri vel fœcundantur, vel ſterileſcunt. Ex fructu ita probant hic vniuerſim, præſertim diſcipuli, tuam doctrinam, vt nihil ſit, quod magis appetant, quàm præli beneficio omnibus communicari palàm, quod priuatis laribus ex tuo ore auidè ſuſceperunt. Meum etiam hoc votum, meum item & deſiderium; ſpondeo enim, hoc tibi honoris plurimum, religioni ornamentum, & Philoſophiæ amatoribus manifeſtam allaturum vtilitatem. Rogauerim itaque, vt, ſi quæ ſunt quæ potiori indigent lima, adhibeas, & terſum, ac completum edas, quem hic abſoluiſti, artium curſum: indignum namque eſt, vt ſcriniis abſcondatur, quod bono inſeruiat communi. Vale tibi; ſtude omnibus. Ex Collegio Romano S. Iſidori Fratrum Minorum Hybernorum tertio Nonas Ianuarij anno milleſimo ſexcenteſimo trigeſimo primo.

Veſtræ Reuerentiæ addictiſſimus

FR. LVCAS VVADDINGVS.

Digitized by Google

ORDO
ET
SYLLABVS

Partium, Quæſtionum, Difficultatum, & Articulorum.

PARS PRIMA.

QVÆST. VNICA.

De terminis, & eorum proprietatibus. pag. 3

DIFFICVLTAS I.

Vtrùm definitio termini Dialectici tradita ab Ariſtotele ſit exacta. ibid.

ART. 1. PROPONITVR doctrina communis circa hanc difficultatem. ibid.

2. Fit ſatis difficultatis titulo. 4

3. Proponuntur argumẽta contra concluſionem, & enodantur. ibid.

DIFFICVLTAS II.

De multiplici terminorum acceptione. 5

ART. 1. De termino mentali, vocali, & ſcripto. 6

2. De termino ſignificatiuo, & non ſignificatiuo. ibid.

3. De termino vniuerſali, & particulari. 7

4. De termino determinato, & indeterminato. ibid.

5. De termino tranſcendenti, & non tranſcendenti. ibid.

6. De termino vniuoco, æquiuoco & analogo. 8

7. De termino abſoluto, & connotatiuo. ibid.

8. De termino negatiuo, & non negatiuo. 9

9. De terminis primæ, & ſecundæ intentionis. ibid.

10. De terminis pertinentibus, & impertinentibus. ibid.

11. De terminis contrariis, & contradictoriis. 10

DIFFICVLTAS III.

De proprietatibus terminorum. ibid.

ART. 1. De ſuppoſitione. ibid.

De ſuppoſitione materiali, & formali. 11

De ſuppoſitione ſimplici, & perſonali. ibid.

De ſuppoſitione communi, & ſingulari. ibid.

2. De ampliatione, & ſtatu. 12

3. De reſtrictione. ibid.

Digitized by Google

4. De alienatione. ibid.
ſ. De diminutione. ibid.
6. De appellatione. 13

PARS SECVNDA.

QVÆSTIO PRIMA.

De Oratione. 13

DIFFICVLTAS I.

Vtrùm incipiendo ab oratione ea, quæ pertinent ad ſecundam operationem intellectus, rectus ordo ſeruetur. ibid.

ART. VNIC. Vtrùm rectum ordinem ſeruemus incipientes ab oratione, ea, quæ pertinent ad ſecundam operationem intellectus. ibid.

DIFFICVLTAS II.

Quid ſit oratio. 14

ART. 1. Quid ſit nomen. ibid.
Argumenta contra concluſionem. ibid.
2. De verbo. 1ſ
3. De his, quæ ad nomen, & verbum reducuntur. ibid.
4. Quid ſit oratio. 16

QVÆSTIO II.

De Definitione.

DIFFICVLTAS I.

Quid per definitionem, quid rei, & quid nominis intelligamus. 17

ART. 1. De definitione, quid nominis. ibid.
2. De definitione, quid rei. 18

DIFFICVLTAS II.

De conditionibus quæ requiruntur ad veram definitionem. 19

ART. 1. De conditionibus definiti. ibid.
2. De conditionibus definitionis. 20

QVÆSTIO III.

De Diuiſione.

DIFFICVLTAS I.

Quotuplex ſit diuiſio logica, & quomodo à definitione diſtinguatur. 21

ART. 1. Proponuntur variæ acceptiones diuiſionis logicæ. ibid.
2. Diſtinguantúrne diuiſio, & definitio. ibid.

DIFFICVLTAS II.

De conditionibus veræ diuiſionis. 22

ART. VNIC. Proponitur doctrina communis. ibid.

QVÆSTIO IV.

De Propoſitione. 23

DIFFICVLTAS I.

De numero & partibus propoſitionis. 24

ART. 1. De materia propoſitionis eiúſque forma. ibid.
2. De multiplici propoſitionum acceptione. ibid.
De propoſitione affirmatiua, & negatiua. ibid.
De propoſitione vera & falſa. ibid.
De propoſitione categorica & hypothetica. ibid.

De

De propoſitione complexa, & incomplexa. 25

DIFFICVLTAS II.

De eſſentia propoſitionis. ibid.

ART. 1. Explicatur noſtra ſententia. ibid.
2. Proponuntur aliqua argumenta contra noſtram concluſionem. 28
3. De quibuſdam quæſitis circa propoſitionem. 27

DIFFICVLTAS III.

De oppoſitione ſimplicis propoſitionis. 28

ART. 1. Quid ſit oppoſitio. ibid.
2. De ſpeciebus oppoſitionis in vniuerſum. ibid.
3. De oppoſitione contradictoria. 29
Proponuntur argumenta contra concluſionem. ibid.
4. De oppoſitione contraria. 31
5. De oppoſitione ſubcontraria. ibid.

DIFFICVLTAS IV.

De æquipollentia propoſitionis. 32

ART. VNIC. De quibuſdam præceptis æquipollentiæ. ibid.

DIFFICVLTAS V.

De conuerſione ſimplicis propoſitionis. 33

DIFFICVLTAS VI.

De natura & quidditate propoſitionum modalium. 34

ART. 1. Proponuntur aliqua notanda circa cognitionem modalium propoſitionum. ibid
2. Extricantur, & adſcribuntur modales propoſitiones. 35
3. De æquipollentia & oppoſitione modalium propoſitionum. ibid.

PARS TERTIA.

QVÆSTIO I.

De Argumentatione & conſequentia. 38

DIFFICVLTAS I.

Quid ſit conſequentia. ibid

ART. 1. De aliquibus conditionibus veræ conſequentiæ, & regulis. 39
2. De conſequentia formali, materiali, neceſſaria, & probabili. 40

DIFFICVLTAS II.

De argumentatione, eiúſque ſpeciebus. ibid.

ART. 1. Quid ſit Enthymema, dilemma, exemplum & inductio. 41
2. De aſcenſu, atque deſcenſu. ibid.

QVÆSTIO II.

De ſyllogiſmo in communi, eiúſque figuris. ibid.

DIFFICVLTAS I.

De ſyllogiſmo in communi. 42

ART. 1. Definitur ſyllogiſmus. ibid.
2. Vtrùm ſyllogiſmus ſit genus, reſpectu probabilis, & demonſtratiui. ibid.

†† 2 3. De

3. De materia & forma ſyllogiſmi. 43
4. De ſpeciebus ſyllogiſmi. 45

DIFFICVLTAS II.

De figuris ſyllogiſmorum. ibid.

ART. 1. Notantur aliqua pro intelligentia difficultatis. ibid.
2. Quid, & quotuplex ſit figura ſyllogiſtica. 46
3. De modis cuiuſcumque figuræ. 47
4. De arte modos vtiles, & conſiſtentes dignoſcendi. 48
5. Proponuntur duo principia, ex quibus tota efficacia ſyllogiſtica promanat. ibid.
6. Traduntur aliqua præcepta in quauis figura ſyllogiſmorum obſeruanda. 50
7. De modis primæ figuræ. 52
8. De modis ſecundæ figuræ. 53
9. De modis tertiæ figuræ. ibid.
10. De modo inueniendi medium. 54
11. Vtrùm ſint quatuor, vel tres tantùm figuræ. 55

DIFFICVLTAS III.

De varijs ſyllogiſmorum affectionibus, eorúmque defectibus. 56

ART. 1. De extrinſecis ſyllogiſmi defectibus. ibid.
2. De ſyllogiſmis obliquis. 57
3. De ſyllogiſmo hypothetico. 58

DIFFICVLTAS IV.

De reductione ſyllogiſmorum. 59

ART. 1. De reductione oſtenſiua. ibidem.
2. De reductione ad impoſſibile. 60

QVÆSTIONES

IN

LOGICAM.

QVÆSTIO I.

De eſſentia, exiſtentia, & neceſſitate Logicæ. 63

DIFFICVLTAS I.

De eſſentia & exiſtentia Logicæ. ibid.

ART. 1. De nominibus, Logica, & Dialectica. ibid.
2. De variis Logicæ acceptionibus. 64
3. Detúrne Logica artificialis in rerum natura. 65
4. Quid ſit Logica. ibid.

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm Logica artificialis ſit neceſſaria ad alias ſcientias. ibid.

ART. 1. Proponitur doctrina communis. ibid.
2. Proponuntur & refelluntur aliquorum placita. 66
3. Tribus dictis noſtra ſententia explicatur. 68
4. Satisfit aliquibus argumentis. 69

QVÆSTIO II.

De ente rationis. 70

DIFFICVLTAS I.

Quid ſit ens rationis. ibid.

ART. 1. Proponuntur aliqua principia ad exactam entis rationis cognitionem. ibid.
2. Quid

Digitized by Google

2. Quid ſit ens rationis propriè dictum. ibid.
3. Vtrùm propria entia rationis relatiua ſint. 72

DIFFICVLTAS II.

Quæ dicantur entia rationis. 74

Art. 1. Síntne entia rationis, negatio & priuatio. ibid.
2. Síntne entia rationis prima & ſecunda intentio. 76
3. Vtrùm eſſe diminutum ſit ens rationis. 77
4. Vtrùm extrinſecæ denominationes ſint entia rationis. 79

DIFFICVLTAS III.

Quæ potentiæ poſſint entia rationis efficere. 81

Art. 1. Vtrùm imaginatio valeat fingere entia. ibid.
2. Vtrùm prima intellectus operatio entia rationis efficiat. ibid.
3. Vtrùm memoria poſſit entia rationis fingere. 83
4. Fiántne entia rationis per ſecundam operationem intellectus. ibid.
5. Poſsítne voluntas entia rationis fabricare. 84

DIFFICVLTAS IV.

Poſſítne Deus entia rationis efficere. 85

Art. 1. Proponitur magis communis ſententia. ibid.
2. Proponuntur varia dicta circa noſtram ſententiam. ibid.
3. Vtrùm ex eo quòd Deus cognoſcat entia rationis à creatutis ficta, ſequatur illa negotiari. 87

QVÆSTIO III.

De obiecto Logicæ. 88

DIFFICVLTAS I.

De obiecto in communi. ibid.

Art. 1. Quid per obiectum intelligamus. ibid.
2. De conditionibus obiecti adæquati. ibid.

DIFFICVLTAS II.

Agátne Logicus de actibus actiuis, an paſſionis intellectus. 93

Art. 1. Proponitur & refutatur aliquorum recentiorum ſententia. ibidem.
2. Proponitur noſtra ſententia. 94
3. Aliqua argumenta proponuntur & enodantur. 95

DIFFICVLTAS III.

De obiecto formali Logicæ. ibid.

Art. 1. Examinatur vtrùm Logicus agat de ente rationis. ibid.
2. Quid ſenſerint Nominales Scoti diſcipuli. 97
3. Proponitur & refellitur ſententia aſſerens eſſe triplicem operationem intellectus. 99
4. Impugnatur ſententia aſſerens ens rationis eſſe obiectum formale Logicæ, ſeu ſecundam intentionem. 100
5. Quid ſenſerit Doctor. ibid.
6. Proponitur ſequenda ſententia. 103
7. Proponũtur aliqua argumenta contra noſtram concluſionem, & enodantur. 105

QVÆSTIO IV.

De vnitate & diſtinctione Logicæ. 107

DIFFICVLTAS I.

Quomodo Logica diſtinguatur ab alijs. *ibid.*

ART. 1. In quo differant Logica, & Metaphyſica. ibid.
2. In quo Rhetorica & Dialectica diſtinguantur. 108

DIFFICVLTAS II.

Quomodo Logica docens & vtens diſtinguantur. *ibid.*

ART. 1. Probatur eſſe vnum habitum ſecundùm ſubſtantiam. 109
2. An ſuppoſito quòd ſint vnus habitus, aliqualem patiantur diſtinctionem. 110

DIFFICVLTAS III.

De vnitate omnium concluſionum logicalium. 111

ART. 1. Prænotantur aliqua pro intelligentia quæſtionis. ibid.
2. Vtrùm Logica ſit vna ſimplex qualitas. 112
3. Proponuntur varia argumenta contra noſtram concluſionem. 114
4. Quam virtutem habeat Logica. 115

QVÆSTIO V.

Vtrùm Logica ſit ſcientia, & qualiter. 116

DIFFICVLTAS VNICA.

Vtrùm Logica ſit ſcientia. 117

ART. 1. Prænotantur aliqua pro elucidatione quæſtionis. ibid.
2. Proponuntur aliquorum ſententiæ. ibid.
3. Duobus dictis explicatur vera ſententia. 118
4. Vtrùm Logica ſit ſcientia realis. 119

QVÆSTIO VI.

De vniuerſali in communi. 121

DIFFICVLTAS I.

De naturis quæ denominantur vniuerſales. 122

ART. 1. Prænotantur aliqua pro intelligentia difficultatis. ibid.
2. Quæ vnitas ſit fundamentum proximæ logicæ vniuerſalitatis. 125

DIFFICVLTAS II.

De forma qua naturæ denominantur vniuerſales. 127

ART. 1. Quid & quotuplex ſit vniuerſale. ibid.
2. Quid ſenſerit Doctor de formis vniuerſalibus. 128

DIFFICVLTAS III.

De definitionibus vniuerſalis, & eius eſſentia. 130

ART. 1. Quæ ſit definitio logici vniuerſalis. ibid.
2. Fiat ne natura vniuerſalis per abſtractionem à ſingularibus, an per comparationem ad ipſa. 131
3. Quæ ſit eſſentia logici vniuerſalis. 135

DIFFICVLTAS IV.

Quid primò definiatur in definitione vniuerſalis. 137

ART. 1. Supponuntur aliqua, in quibus omnes conueniunt. ibid.
2. Propo

Digitized by Google

2. Proponuntur diuerſæ authorum ſententiæ. 138
3. Proponitur verior ſententia. 139
4. Proponuntur aliqua argumenta contra noſtram concluſionem,& enodantur. 140

DIFFICVLTAS V.

Vtrùm vniuerſale ſit ſubiectum libri Porphyrij. 142

ART. VNIC. Proponitur noſtra concluſio, & ſatisfit aliquibus obiectionibus. ibid.

DIFFICVLTAS VI.

Vtrùm vniuerſale ſit genus ad quinque prædicabilia. 143

ART. 1. Proponitur noſtra ſententia. ibid.
2. Proponuntur & enodantur aduerſariorum obiectiones. ibid.

DIFFICVLTAS VII.

De numero prædicabilium. 147

ART. 1. Proponitur ſententia communis. ibid.
2. Satisfit aliquorum obiectionibus. ibid.

DIFFICVLTAS VIII.

Quomodo vniuerſalia de ſuis inferioribus prædicentur. 149

ART. 1. Præmittuntur aliqua pro intelligentia difficultatis. ibid.
2. An abſtractum prædicetur de abſtracto. 151
3. Explicatur noſtra ſententia. 152
4. De prædicationibus ſecundarum intentionum. 153

QVÆSTIO VII.

De Genere, primo prædicabili. ibid.

DIFFICVLTAS I.

Vtrùm definitio generis ſit exacta, & eſſentialis. 154

ART. 1. Proponitur ſententia communis. ibid.
2. Vtrùm definitio generis ſit quidditatiua. 155

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm genus prædicetur de ſpeciebus vt totum, an vt pars. ibid.

ART. 1. Præmittuntur aliqua pro intelligentia difficultatis. ibid.
2. Proponitur verior ſententia. 156
3. Proponuntur variæ obiectiones, & enodantur. 157

DIFFICVLTAS III.

De modo quo genus reſpicit inferiora. 158

ART. 1. Vtrùm genus prædicetur immediatè de indiuiduis. ibid.
2. Vtrùm genus logicum poſſit conſeruari in vnica ſpecie, & ſpecies in vnico indiuiduo. 160
3. An modus prædicandi in quid ſeparet genus à differentia. 161

QVÆSTIO VIII.

De Specie, ſecundo prædicabili. 162

DIFFICVLTAS I.

De ſpecie ſubijcibili, & eius proprietatibus. ibid.

ART. 1. Vtrùm definitio ſpecie ſubiicibilis tradita à Porphyrio ſit exacta. ibid.
2. Vtrùm ſpecies ſubiicibilis, quatenus ſubiicibilis, ſit prædicabilis. 163

Digitized by Google

3. Proponuntur aliqua dubia, & enodantur. 165

DIFFICVLTAS II.

De ſpecie prædicabili. 168

ART. VNIC. Vtrùm definitio ſpeciei ſit exacta. ibid.

DIFFICVLTAS III.

De indiuiduo, realiter & materialiter accepto. 169

ART. VNIC. Vtrùm prædicta definitio indiuidui realis ſit exacta. ibid.

DIFFICVLTAS IV.

De indiuiduo, ſecundè intentionaliter ſumpto. 170

ART. 1. Vtrùm definitio indiuidui prędicabilis ſit exacta. ibid.

2. Qualiter indiuiduum vagum prædicetur. 172

QVÆSTIO IX.

De Differentia, tertio prædicabili. 173

DIFFICVLTAS I.

De diuiſione differentiæ in communem, propriam, & propriiſſimam. 174

ART. 1. An iſta diuiſio ſit exacta. ibid.

2. An diuiſa iſtius diuiſionis ſint differentiæ reales. 175

3. Qualis ſit iſta diuiſio differentiæ. 176

4. Proponuntur aliqua dubia, & enodantur. 178

DIFFICVLTAS II.

De differentia prædicabili. 180

ART. 1. Cui differentiæ conueniat hæc definitio. ibid.

2. Conſtituátque differentia tertium prædicabile in ordine ad ſpeciem, vel inferiora ſpeciei quam componit. 181

3. Vtrum differentia inferior & ſuperior in eodem prædicabili collocentur. 183

QVÆSTIO X.

De Proprio, quarto prædicabili. ibid.

DIFFICVLTAS I.

Vtrùm proprium ſecundùm omnes ſuas acceptiones hoc quartum prædicabile conſtituat. ibid.

ART. 1. Præmittuntur quatuor acceptiones proprij. ibid.

2. Proponuntur duæ oppoſitæ ſententiæ. 184

3. Explicatur noſtra ſententia. 185

DIFFICVLTAS II.

Definitur proprium prædicabile. ibid.

ART. 1. Satisfit aliquibus obiectionibus. 186

2. An proprium ſit diſtinctum vniuerſale ab accidenti. ibid.

QVÆSTIO XI.

De Accidenti, quinto prædicabili. 187

DIFFICVLTAS I.

De intelligentia definitionis accidentis. ibid.

ART.

ART. I. Proponuntur aliquorum placita, & noſtra explicatur ſententia. ibid.
2. Proponuntur aliqua argumenta contra definitionem. 188

DIFFICVLTAS II.

Definitur accidens prædicabile. 191

ART. VNIC. Quæ ſint illa plura, de quibus accidens non conuertibiliter prædicatur. ibid.

QVÆSTIO XII.

De vniuocis, æquiuocis, analogis & denominatiuis. 193

DIFFICVLTAS I.

Quid ſint vniuoca, æquiuoca, analoga, & denominatiua. ibid.

ART. I. Definiuntur vniuoca, æquiuoca & denominatiua. ibid.
2. Vtrùm definitio vniuocorum denominatiuis conueniat. 194

DIFFICVLTAS II.

An ſit, & quotuplex analogia. 195

ART. VNIC. Explicantur diuerſæ analogorum acceptiones. 196

DIFFICVLTAS III.

Vtrùm ens dicat conceptum vniuocum reſpectu eorum, de quibus formaliter prædicatur, an analogum. 197

ART. I. Supponuntur aliqua ad intelligentiam difficultatis. ibid.
2. Explicatur ſententia communior. 199
3. Explicatur ſententia Doctoris. 202
4. Satisfit aliquibus obiectionibus. 205
5. Enodantur aliqua dubia. 209

QVÆSTIO XIII.

De prædicamentis in communi & particulari prout attinent ad Logicum. 211

DIFFICVLTAS I.

De authore & quidditate prædicamenti. ibid.

ART. I. De authore prædicamentorum. ibid.
2. Quid ſit prædicamentum, ſeu categoria. 212
3. Ad quam ſcientiam pertineat agere de prædicamentis. 214
4. De regulis prædicatorum eſſentialium. 215
5. De numero prædicamentorum. 217

DIFFICVLTAS II.

Quæ res ponantur & excludantur à prædicamento. 218

ART. I. Ponantúrne res in prædicamento ſub nominibus abſtractis, an concretis. ibid.
2. Vtrùm ens ſimpliciter infinitum ponatur in prædicamento. 219
3. Vtrùm naturæ æquiuocæ, & analogæ

†††

logæ ponantur in prædicamento. 220
4. Vtrùm nomina complexa, quæ vnam tantùm rem ſignificant, ponantur in prædicamento. ibidem.
5. Vtrùm entia partialia ponantur in prædicamento. 221
6. Vtrùm indiuidua ponantur in recta linea. 223

QVÆSTIO XIV.

De prædicamentis ſubſtantiæ. *ibid.*

DIFFIC. VNIC.

De acceptionibus & quidditate ſubſtantiæ. *ibid.*

Art.1. In qua acceptione ſubſtantia conſtituat hoc prædicamentum. ibid.
2. De eſſentia ſubſtantiæ. 224
3. Vtrùm ſubſtantia ſubſtantiam compleat. 225
4. De proprietatibus ſubſtantiæ. 226
5. De diuiſione ſubſtantiæ in primam, & ſecundam. 228

QVÆSTIO XV.

De prædicamentis quantitatis. 230

DIFFICVLTAS I.

De quidditate & paſſionibus quantitatis. *ibid.*

Art.1. Supponuntur aliqua ad intelligentiam quantitatis. ibid.
2. Quæ ſit eſſentia quantitatis. 231
3. Quid ſit genus huius prædicamenti, & quæ eius ſpecies. 233
4. De paſſionibus quantitatis. 236
5. Vtrùm quantitas diſtinguatur realiter à re quanta. 237

DIFFICVLTAS II.

De ſpeciebus quantitatis continuæ. 239

Art.1. Vtrùm linea, ſuperficies & corpus ſint ſpecies quantitatis continuæ. 240
2. De ſpeciebus quantitatis diſcretæ. 242

QVÆSTIO XVI.

De prædicamento relationis. 245

DIFFICVLTAS I.

Vtrùm dentur relationes reales. 246

Art.vnic. Probatur, dari relationes reales. ibid.

DIFFICVLTAS II.

An dentur relationes reales identificatæ cum fundamento. 247

Art.vnic. Qualiter diſtinguantur prædictæ relationes à ſuo ſubiecto. 249

DIFFICVLTAS III.

Vtrùm aliquæ relationes reales diſtinguantur realiter à fundamento. 252

Art.1. Explicantur diuerſa authorum placita. ibid.
2. Explicatur vera ſententia, & ſimul refelli

Digitized by Google

refellitur oppoſita. 254
3. Satisfit contrariorum obiectioni-bus. 256

DIFFICVLTAS IV.

Vtrùm dentur relationes reales extrinſecus aduenientes. 259

ART. VNIC. In quo differant relationes extrinſecæ ab intrinſecis. ibid.

DIFFICVLTAS V.

De quidditate, proprietatibus & ſpeciebus relationis. 261

ART. I. Vtrùm actualiter referre ſit de quidditate accidentis relatiui. ibid.
2. Quæ relationes conſtituant hoc prædicamentum. 262
3. De ſpeciebus ſubalternis relationis. 263
4. Explicantur aliqua dubia. 265

DIFFICVLTAS VI.

De relatiuis, & eorum proprietatibus. 268

ART. VNIC. De proprietatibus relatiuorum. ibid.

QVÆSTIO XVII.

De Qualitate, & alijs ſex vltimis prædicamentis. ibid.

DIFFICVLTAS I.

De Qualitate. ibid.

ART. VNIC. De quidditate, affectionibus, & ſpeciebus qualitatis. 269

DIFFICVLTAS II.

De ſex vltimis prædicamentis. 270

QVÆSTIO XVIII.

De poſtprædicamentis. 271

DIFFICVLTAS I.

De oppoſitis. ibid.

ART. VNIC. Explicantur ſpecies oppoſitionis. ibid.

DIFFICVLTAS II.

De modis prioris, & ſimul. 272

ART. I. De modis prioris. ibid.
2. De modis ſimul. 273

DIFFICVLTAS III.

De ſpeciebus motus. ibid.

ART. VNIC. Quot ſint ſpecies motus. ibid.

QVÆSTIO XIX.

De demonſtratione. 274

DIFFICVLTAS I.

De præcognitis, ſeu præuijs ad demonſtrationem. 276

ART. I. Quot ſint præcognita, & præcognitiones ad demonſtrationem requiſitæ. ibid.
2. Vtrùm præmiſſæ debeant eſſe veræ. 279
3. Vtrùm præmiſſæ debeant eſſe certiores & euidentiores concluſione. 282
4. Vtrùm præmiſſæ demonſtrationis debeant eſſe de omni, & per ſe. 286

††† 2 5. Vtrùm

Digitized by Google

5. Vtrùm præmiſſæ demonſtrationis debeant eſſe de prædicato vniuerſali. 288
6. Vtrùm demonſtratio debeat procedere ex propriis, non verò ex extraneis aut communibus. 289
7. Vtrùm præmiſſæ demonſtrationis poſſint eſſe de contingentibus, & ſingularibus, & corruptibilibus. 292

DIFFICVLTAS II.

De propoſitione per ſe nota. 393

Art. 1. Quid ſit propoſitio per ſe nota. ibid.
2. Vtrùm termini propoſitionis per ſe notæ debeant diſtinctè cognoſci. 295
3. Quotuplex ſit propoſitio per ſe nota. 297
4. Vtrùm omnis propoſitio immediata ſit per ſe nota. 298

DIFFICVLTAS III.

Vtrùm veritas euidens poſſit demonſtrari demonſtratione quia, & propter quid. 301

Art. vnic. Satisfit titulo difficultatis. 301

FINIS.

BREVIS

BREVIS TRACTATVS DE SVMMVLIS.

PROOEMIVM.

SVMMVLA, ſi rigoroſam nominis acceptionem perſcrutemur, epilogum, ſiue compẽdium plurium rerum, ſignificat. Dialectici tamen vſurpauêre ſtrictiùs pro iſagoge, ſeu compendio, quo breuiter explicamus terminos, quibus in quibuſlibet facultatibus vtimur, quæ ratione, & diſcurſu comparantur: vt in Dialectica, Medicina, Philoſophia, & aliis. Veteres in hoc tractatu diffuſiùs, quàm oportet, immorantur, quia per plura partim inutilia, partim alterius inſtituti, diuagantur. Equidem ego breuiſſimè perſtingam, quæ decent tyronum ingenia, & ad alias facultates capeſſendas vtilia reperio, reliqua in ſua loca reiiciens. Tractatum ergo iſtum, vt clariùs & diſtinctiùs elucidemus, numerum operationum intellectus imitando, in tres partes diſſecabo. Et quia ad primam operationem attinet ſimplices apprehendere terminos, in prima parte de terminis ſimplicibus, eorúmque proprietatibus, inſtituetur ſermo: quia autem ad ſecundum ſpectat apprehenſos terminos inter ſe diſtinguere, & comparare, in parte ſecunda de rebus compoſitis, videlicet de oratione, definitione, propoſitione, &c. faciemus ſermonem. Et tandem cum muneris tertiæ operationis ſit diſcurrere, ſeu ratiocinari, in tertia parte de argumentatione, & ſyllogiſmis diſputabimus.

Sed cum tota ſcientiarum, aut facultatum, probabilis comparatio bellum quoddam mentale ſit vocibus manifeſtatum, vbi argumentationibus digladiamur, oportet audientes breuiter imbui arguendi reſpondendíque præceptis. Pro quo ſupponendum eſt argumenta

Digitized by Google

ſionem quamlibet, aut enthymema, aut ſyllogiſmum eſſe. Enthymema duabus conſtat propoſitionibus, quibus intercedit hæc vox, *ergo*, vel, *igitur*, quæ denotat ſecundam propoſitionem ex priori deduci. v.g. *Omnis homo habet pedes: ergo*, vel, *igitur Petrus habet pedes*. En duas propoſitiones, vnam illatam ex altera, quarum prima antecedens dicitur, quia aliam antecedit: conſequens verò ſecunda, ex eo quod ad primam conſequitur. Syllogiſtica ſtructura tribus fabricatur propoſitionibus, ex quibus prima maior nuncupatur, quia præeſt aliis; ſecunda minor, quia inferior; tertia conſequentia, quia duas alias ſupponit, nec non ex eis infertur. Exempli gratia, *Qui diligenter vacat litteris eſt dignus honore. Petrus diligenter litteris vacat. Ergo dignus honore eſt.*

Munus reſpondentis eſt, aliquas propoſitas theſes pro viribus ſuſtinere, argumentiſque in contrarium adductis ſatisfacere. In cuius decertationis initio, habita venia à circunſtantium corona, vnam ex propoſitis quæſtionibus elucidare conabitur, vel præfatione quadam, qua audientiũ animos beneuolos reddat, exordietur actionem.

Arguentis verò eſt, propoſitionem à reſpondente negatam vi & efficacia argumenti probare, quam non in antecedenti, ſed in conſequenti debet ponere, aliàs peteretur principium, cum propoſitionem ab alio negatam ſupponeret, & non probaret. Negat *Petrum eſſe riſibilem*? hanc propoſitionem non in antecedenti, ſed in conſequenti debes ponere ſic. *Omnis homo eſt riſibilis. Petrus eſt homo. Ergo Petrus eſt riſibilis.* Incipies tamen habita priùs circunſtantium venia, deinde luculenter, optima actione, vocis magnitudine pro capacitate gymnaſij, non vociferando, aut manuum immodeſto ſtrepitu, intentum diſputationis aperies. Reſpondens eadem modeſtia, detecto capite, ſic exordietur: Intendit probare hoc, vel illud. deinde, bis ſubſumendo ſyllogiſmum integrum, in ſecunda repetitione verum concedere, falſum negare, dubium diſtinguere, quod autem ad rem non attinet, tranſire permittere debet. Nunquam vero negábit, aut concedet, conſequens, ſed conſequentiam: neque conſequentiam vnquam diſtinguet, ſed conſequens.

PRIMA

Digitized by Google

PRIMA PARS SVMMVLARVM.

QVÆSTIO VNICA

De terminis, & eorum proprietatibus.

1\. NOMEN, *terminus*, in communi, & generali acceptione conſideratum, limitem, vltimum, extremúmque cuiuſuis rei, intra quem tota res clauditur, extra quem nihil illius eſt, ſignificat. Inſtituti dialectici non eſt de eo ſecundùm latiſſimam iſtam acceptionem, ſed ſecundùm ſtrictiorem, in quantum ſcilicet dialectica terminat, & claudit, opera, ſeu vt propoſitionis extremum eſt, ſermonem inſtituere. Circa quam quæſtionem tres difficultates veniunt diſcutiēdæ. Prima vtrum definitio termini dialectici tradita ab Ariſt. ſit exacta: ſecunda de terminorum multiplici acceptione: tertia de eorum proprietatibus.

DIFFICVLTAS I.

Vtrum definitio termini dialectici tradita ab Ariſtotele ſit exacta.

ARTICVLVS I.

Proponitur doctrina communis circa hanc difficultatem.

2\. *Ariſtot.* PHiloſophorum princeps Ariſt. 1. lib. priorum, cap. 1. diſertis verbis ſic de termino fatur. *Terminum autem voco, in quem reſoluitur propoſitio, vt prædicatum, & id de quo id, vel appoſito, vel ſeparato eſſe, vel non eſſe, prædicatur.* Vnde communiter Dialectici recētiores vulgarem illam definitionem merito ſumpſere, *Eſt propoſitionis extremum.* Dicuntur ergo iuxta Philoſophi placitum termini extrema illa, quibus clauditur propoſitio, & extra quæ nihil illius eſt. Cui definitioni ex ipſius Ariſt. verbis non tanquam partes, ſed vt manifeſtatiua ſequentia addere oportet, *id eſt, ſubiectum, & prædicatum, in qua tanquam in partes propoſitio reſoluitur.* Quibus ſatis liquet dialectici termini proprietas, & conditio: etenim cuiuſuis enunciationis, ſiue propoſitionis extrema, ſubiectum, & prædicatum ſunt, vt apparet in iſta propoſitione, *Homo eſt animal*, cuius tota ſtructura his clauditur & continetur extremis, *homo, & animal*. Vbi *homo* ſubiectum dicitur, quia ſubiicitur *animali* tanquam ſubiectum, de quo prædicatum enunciatur. hic enim eſt ſenſus intelligentiæ illius verbi textus, *Et id de quo.* nempe animal prædicati denominationem ſortitur, quia de homine prædicatur. Verbum *eſt* dicitur copula, quia vinculum, & nexus, quo copulantur, & connectuntur extrema, totaque propoſitio fabricatur, ſicut ipſa ablata deſtruitur. Si enim ab iſta propoſitione, *Homo eſt animal*, verbum *eſt* demas, ſtatim auffertur enunciatio, totáque reſoluitur propoſitio tanquam in partes componentes in extrema inuita, & ſeparata: ſicut ſi ab ædificio calcem eripias, tota domus corruit, incompoſitis lapidibus ſolum remanen- 3.

tibus. Et quemadmodum diſſoluta vnione animæ rationalis cum corpore, manent corpus, & anima, homine deſtructo: ſic deficiente copula, ſeu vinculo iſtorum extremorum, tota propoſitio corruit, etſi partes, in quas reſoluitur, corrupta enunciatione maneant.

ARTICVLVS II.

Fit ſatis difficultatis titulo.

COmmunis ſententia ſuſtinet definitionem in primo articulo explicatam exactam eſſe: & probatur, quia illa eſt bona definitio, quæ vero genere & differentia conſtat, vel aliquo loco generis, & aliquo loco differentiæ, entitatémque definiti manifeſtat. Sed ſic ſe habet ſuprà dicta definitio. Ergo exacta. Maior in confeſſo eſt apud omnes, & ex dicendis in quæſtione de definitione patebit. Minor, in qua eſt difficultas, probatur, explicando partes definitionis. Ly *extremum* ponitur loco generis, vt ſic enim comprehendit quoduis extremũ, lineæ ſcilicet, quod eſt punctum; ſuperficiei, quod eſt linea; & corporis, quod eſt ſuperficies. Ly *propoſitionis* loco differentiæ, per hoc enim differt iſte terminus à reliquis aliis, qui propoſitionis terminus non ſunt. Vt autem tyrones, & indocti, aliquibus argumentationibus valeant exerceri, ad ſcholaſticamque luctam auidiùs excitentur, aliqua argumenta contra communem concluſionem in forma argumentandi vtile iudicaui, & conueniens, proponere.

ARTICVLVS III.

Proponuntur argumenta contra concluſionem, & enodantur.

PRimum argumentum. Videtur per extremum propoſitionis non debere ſubiectum, & prædicatum, intelligi. ſic probo. Omnis bona definitio debet per ſe ſuo competere definito. Sed eſſe ſubiectum, & prædicatum, non per ſe, ſed per accidens, conuenit termino. Ergo non eſt bona definitio. Maior patebit quæſt. de definitione. Minor probatur. Illud conuenit alicui per accidens, quod poteſt adeſſe, & abeſſe, ſine ſubiecti corruptione (ex cap. de accidenti.) Sed iſte terminus, *homo*, poteſt tranſire de prædicato in ſubiectum, vt quando dicimus: *Petrus eſt homo*; & poſtea dicimus: *Homo eſt animal.* ecce idem terminus mutatur de vno ad aliud. Ergo illi per accidens conuenit ratio ſubiecti & prædicati.

5. Pro reſolutione notandum, terminum propoſitionis & poſſe conſiderari ſecundùm entitatem extra propoſitionem, ſeu fundamentaliter, & in propoſitione, ſeu vt actualis & formalis terminus illius. Primo modo remotè eſt terminus, acciditque ei ſubiici, aut prædicari: contingit enim huic termino, *homo*, quod ab intellectu apprehendatur, & Petro vel Paulo collatiuè comparetur. Secundo modo formaliter eſt terminus per ſe imbibens rationem ſubiecti, & prædicati. quod ſatis demonſtrat rationem iſtam inuariabilem eſſe, non corrupta tota propoſitione. Vt enim *homo* in ſupra poſito exemplo de prædicato in ſubiectum pertranſeat, ab illa propoſitione, in qua eſt prædicatum, abſtrahi neceſſum eſt, & conſequenter quod illa propoſitio corruat ex prædicati defectu. Reſpondetur ergo in forma diſtinguendo minorem: Accidentaliter conuenit termino fundamentali, concedo: formali, ſeu exiſtenti in propoſitione, nego.

Secundum argumentum. Omnis bona definitio datur per prius & notius ſuo definito. Sed iſta per poſterius datur

Digitized by Google

datur. Ergo non eſt bona. Maior propoſitio vbi ſuprà patebit. Minor, in qua eſt difficultas, probatur. Propoſitio eſt pars definitionis. Ergo aliqua pars eſt poſterior ipſo definito. Reſpondetur diſtinguendo antecedens, & negando conſequentiam: Eſt pars extrinſeca, concedo: intrinſeca, nego. Probo conſequentiam. Omne totum eſt ſuis partibus poſterius. Sed propoſitio componitur ex terminis. Ergo eſt poſterior illis. conceditur conſequentia. Ergo non poteſt tanquam pars definitionis termini poni, quandoquidem ex ipſo
6. componitur. Reſpondetur quaſdam eſ-
ſe definitiones, quæ per extrinſeca dantur, nec ob id à ratione veræ definitionis deficiunt, quia ſunt entitates imperfectæ, & dependentes formaliter: ideóque ſine alio extrinſeco nequeunt aperiri. Sic terminus cum ſit talis denominatiuè, ſeu in quantum claudit, & terminat propoſitionem ipſam, inde eſt, vt ſine ipſa haud quaquam valeat manifeſtari, etſi propoſitio non ſit de ipſius eſſentia, ſed ordo ad ipſam. quod intentionibus, ſeu rebus apprehenſis, perpetuo competit. Reſpondetur ergo in forma diſtinguendo maiorem: In definitionibus, quæ dantur per intrinſeca, concedo: in illis, quæ per extrinſeca, nego maiorem. Vel poteſt dici, terminos formaliter loquendo eſſe propoſitione poſteriores, quia ab ipſa accipiunt, quod formaliter ſint tales; & ita non mirum quod in ordine ad ipſam definiantur.

Tertium argumentum. Nulla bona definito aliis à definitio poteſt competere. Sed hæc definito competit propoſitioni. Ergo non eſt bona definitio. Maior eſt nota. Probatur minor. In iſta propoſitione complexa, *Petrus currit, & Ioannes mouetur*, vtraque propoſitio terminat complexam propoſitionem. Ergo ratio termini competit propoſitioni. Reſpondetur; propoſitiones iſtas eſſe terminos, & propoſitiones, ſub rationibus diuerſis: terminos, quia complexam terminant propoſitionem; propoſitiones verò, quia aliquid affirmant, vel negant: quod non inconuenit, præcipuè in his logicis denominationibus, quæ tantum habent exiſtentiæ, & entitatis, quantum ab intellectu concipiuntur. Reſpondetur ergo in forma 7.
diſtinguendo minorem: Conuenit aliis dialecticis inſtrumentis, in quantum alia ſunt, nego: ſecundùm quod ſub ratione formali terminandi propoſitionem continentur, concedo.

Quartum argumentum. Definitio debet competere omni definito. Sed hæc non competit terminis non ſignificatiuis. Ergo defectuoſa. Reſpondetur negando minorem, nam tales termini propoſitionem valent componere, quando dicimus, ***Blictri eſt terminus, Blictri nihil ſignificat***. Vnde liquet prædictam definitionẽ eſſe optimam, quippe omni, & ſoli termino ſemper competit (quæ ſunt conditiones veræ definitionis) videlicet ſignificatiuo, & non ſignificatiuo, complexo, & incomplexo, ſub quibus omnia alia continentur: ſoli definito quia aliis non adaptur, vt alia ſunt, ſed vt iſtam formalem rationem terminandi propoſitionem imbibunt: & ſemper, quia extrema iſta quamdiu terminant propoſitionem, ſubiectum, & prædicatum, ſunt.

DIFFICVLTAS II.

De multiplici terminorum acceptione.

POſtquam entitatem termini per exactam eius definitionem aperuimus, oportet iam ipſum in varias acceptiones, quibus frequenter in ſcholis vtimur, partiri. Cùm enim termi-

Digitized by Google

nus ex dictis difficultate antecedenti à terminando propoſitionem denominationem accipiat, ideo, ob diuerſas quas habet ſignificationes in ea, diuerſis denominationibus conſueuit appellari. nec operæpretium duxi omnium terminorum originem, & etymologiam pertractare, quia ab inutili prolixitate ſemper abhorreo. Ea ergo, quæ magis communia ſunt, clariori, qua potero, breuitate elucidabo.

ARTICVLVS I.

De termino mentali, vocali, & ſcripto.

TErminum in prima ſui diuiſione in mētalem, vocalem, & ſcriptum diuidimus. Mentalem dico, *extremum propoſitionis in mente concepta, vel formatæ.* Exempli gratia, apprehendo ſimplici & intellectuali actu albedinem, & parietem: & ſtatim prædico albedinem de pariete: ecce propoſitionem mentalem, *Paries eſt albus*, mēte ſolum conceptam: en mentales terminos, *albedinem & parietem*, ipſam, vt apprehenſam, claudentes, & terminantes. Quod ſi propoſitio iſta per os à quocumque proferatur, vocalis nuncupatur, & conſequenter extrema vocalium terminorum denominationem ſortiuntur. Si autem typis mandetur, vel manu ſcribatur, ſcripta propoſitio dicetur, eiúſque extrema eadem gaudebunt appellatione, quia ſcriptam propoſitionem finiunt, & terminant. Intercedit tamen maxima differentia inter iſtos terminos, quia mentalis præciſè terminus nuncupatur, cùm propriam, & formalem terminet enunciationem: alij verò latè, & per participationem, cum terminent propoſitiones, quarum tota vis, & efficacia enunciandi à mentali & interna propoſitione mendicatur, eiúſque veritatem vel falſitatem, vt ſigna ſenſibilia, & nobis notiora, manifeſtant, & aperiunt. Aliqui hic diſputant de terminis reflexo, directo, obiectiuo, formali, intuitiuo, quidditatiuo, & abſtractiuo: ſed immeritò: nam iſti non dicuntur termini propoſitionum, ſed intellectus operationum, quibus ſuperſedeo, quia eorum cognitio captum tyronum ſuperat, & ad noſtrum inſtitutum non ſpectat.

ARTICVLVS II.

De termino ſignificatiuo, & non ſignificatiuo.

SIgnum in communi, ex generali acceptione vocamus illud, *quod in cognitionem alicuius rei nos facit deuenire.* bipartitúrque in naturale, & ad placitum. Illud ex natiua & propria virtute in cognitionem alicuius rei nos ducit: vt fumus naturaliter cognitionem ignis inducit: iſtud ex libera hominum impoſitione. ſic eſt ramus ante tabernam pendens, tuba, qua receptui canitur. Hinc promanat terminos alios eſſe ſignificatiuos, qui in alicuius rei cognitionem nos excitant, vt nomen *Petrus*, *leo*; aliósque ſignificationis expertes, & ad nullam rem ſignificandam impoſitos, quos non ſignificatiuos appellamus.

Rurſus termini ſignificatiui, alij primæ impoſitionis, alij ſecundæ impoſitionis. Illi primò poſiti ſunt ad res ſecundùm proprias naturas manifeſtandas, ſic eſt nomen, (*petra*, & *homo*, cuius nomina ab ipſis entitatibus occaſionem denominandi ſumunt, homo ab humo dicitur, quia terrenus, & de terra eſt): iſti verò ad ſignificandas ſignificationes, quibus res ſignificatur, vt quando terminum, *Petrum*, vocamus

mus nomen, & copulam, *eſt*, verbum dicimus. Nota tamen terminos iſtos non naturaliter ſignificare, cum omnis determinata ſignificatio vocum ex placito hominum dependeat. Hoc nomine, *ſanctus Franciſcus*, intelligimus ſeraphicum patrem noſtrum: poſſemus tamen ex beneplacito hominum alio nomine in eius cognitionem deuenire.

ARTICVLVS III.

De termino vniuerſali, & particulari.

VNiuerſalem terminum dicimus *aliquod vnum nomen plura ſignificans*. ſic nomen *homo*, quod in cognitionem totius naturæ humanæ nos ducit, & de quibuſcumque ſub ea contentis dicitur. Defectu iſtius conditionis nomen, *exercitus*, *multitudo*, & alia rationem vniuerſalem nō induunt, quia etſi pro pluribus ſupponant, de eis tamen non prædicantur. Valet quidem iſta prædicatio, *Petrus eſt homo*: non tamen iſta, *Dux*, aut, *miles eſt exercitus*. Rurſus iſte terminus aliquando ſigno vniuerſali afficitur, vt *omnis homo*, aliquando tali ſigno priuatur, vt *homo*. Particularis terminus *vnam ſolam rem ſignificat*, aliquando nullo ſigno, vt, *Petrus*: quandoque particulari ſigno affectam, vt *aliquis homo*. Cuius efficacia ſigni ea eſt, vt terminum, cui adiungitur, à ratione communi, & vniuerſali, ad particularem, & determinatam detrahat, in eiúſque naturam conuertat. Vt quando dicimus, *aliquis homo*, terminus, *homo*, ex ſe pro omnibus hominibus ſupponit: addito verò ſigno, *aliquis*, ad vnius naturam ſignificandam limitatur, & reſtringitur.

Inquires, an nomen *ſol*, terminus communis ſit. Reſpondeo affirmatiuè: nam quamuis vnicus extat ſol, plurium exiſtentia non implicat: & de ratione nominis non eſt res exiſtentes, ſed poſſibiles, aut futuras, ſignificare: nullo enim homine extra cauſas, ſeu in rerum natura durante nomen homo quid commmune eſt. Propterea nomen *Deus* rationem communis termini vſurpare repugnat, quia vnicam ſimpliciſſimam, & indiuiduam eſſentiam, etſi in perſonis trinam, ſignificat. Vnde prouenit nomen *vniuerſale* dici ſuperiorem terminum, quia de pluribus particularibus dicitur. iſti verò inferiores termini, quia illud de ipſis enunciatur, ipſique ſubiiciuntur.

ARTICVLVS IV.

De termino determinato, & indeterminato.

INdiuiduus terminus, determinatus vnus, indeterminatus alius. Ille pro vna numero natura determinatè ſupponit, vt nomen *Petrus*: iſte pro quocunque indiuiduo totius ſpeciei, vt nomen *homo*: ex cuius cognitione non magis in cognitionem Petri, quàm Pauli, deuenimus.

ARTICVLVS V.

De termino tranſcendenti, & non tranſcendenti.

TRanſcendens terminus eſt, *qui per plura genera diuagatur*: vt ens: prædicatur enim de quibuſcumque exiſtentibus completè, in ipsíſque formaliter imbibitur. Propterea dicere valet, *Subſtantia eſt ens: quantitas eſt ens, &c.* quod idem de eius paſſionibus dicendum. Terminus non tranſcendens dicitur, qui *limitatos penetrat conceptus,*

ptus, *nec per plura genera diuagatur*, vt nomen *ſubſtantia*, *animal*, &c.

ARTICVLVS VI.

De termino vniuoco, æquiuoco, & analogo.

15. *Ariſtot.* Terminum vniuocum ſic Ariſt. definit 1. cap. primi tractatus prædicamentorum, *Vniuoca ſunt, quorum nomen eſt commune, & ſecundum nomen eadem ſubſtantiæ ratio.* In qua definitione per rationem *ſubſtantiæ* intellige vel definitioné vniuocorum, vel ſubſtantiam, aut eſſentiam rei nominatæ. v.g. *animal* eſt nomen vniuocum, quia ſubſtantia ſignificata per nomen, v.g. viuens, ſenſibile, in omnibus eſt eadem, nempe in homine, & leone, qui in quantum animalia ſolùm vitam, & ſenſibilitatem, accipiunt. Æquiuocorum definitio hæc eſt, *Æquiuoca dicuntur, quorum nomen commune eſt, ratio verò ſubſtantiæ nomini accommodata diuerſa.* vt canis, reſpectu canis marini, cæleſtis, & latrabilis: in quibus ſolum nomen participatur, ſubſtantiæ tamen ratio in omnibus diuerſa eſt.

Dices omnia iſta ſignificata per nomen *canis* conuenire in ſubſtantia prædicamentali. Ergo non eſt ſubſtantiæ ratio diuerſa. Reſpondetur, vt notauimus ſuprà, per ſubſtantiam non intelligi ſubſtantiam prædicamentalem, ſed rationem illam per nomen primariò ſignificatam. Vnde cùm canis marinus piſcem ſignificet, cæleſtis aſtrum, latrabilis domeſticum animal, hinc eſt quod ſolum in ſono nominis conueniunt: tamen ratio ſeu ſubſtantia denotata per illum diuerſa eſt in omnibus, etſi in ſubſtantia prædicamentali conueniunt.

16. Terminus analogus ſic poteſt definiri, *Eſt cuius nomen commune: ratio verò ſubſtantiæ, nec omnino eadem, nec omnino diuerſa, ſeruata tamen proportione, ſeu ordine.* Sic nomen *ſanum* analogicè dicitur, quia propriè de animali dicitur, in quo eſt ſanitas, de vrina verò, & medicina, impropriè, quia iſta efficit ſanitatem, illa oſtendit. Vnde non obſcurè colligimus differentiam inter *analoga*, & *æquiuoca*, quod iſta nullum ordinem, ſeu proportionem ſeruant inter ſe, illa verò ad vnum principale, pro quo nomen primariò ſupponit, attribuuntur. Canis enim marinus, cæleſtis, & latrabilis nullam inter ſeſe dicunt proportionem, nec attributionem: aliter verò vrina, medicina, & animal, reſpectu ſanitatis, de quibus latius in antepprædicamentis, in logica, quæſt. 12. difficult. 1.

ARTICVLVS VII.

De termino abſoluto, & connotatiuo.

Terminum abſolutum dico, *qui ſe ſolo rem ſignificat*, vt *Franciſcus*, *Petrus*. Terminum connotatiuum, *qui connotat alium terminum, cum quo perfectè ſignificat, & ſine quo imperfectè.* vt *album* eſt nomen connotatiuum, quia ſi non ponatur, *Petrus*, vel *homo*, dicẽdo, *Homo eſt albus*, in cognitioné perfectam nullius rei nos ducit. Sic ſunt omnia nomina adiectiua, quæ ſine ordine ad aliud imperfectam generant ſignificationem. Vnde colliges quid nomen categorematicum, & ſyncategorematicum ſint. Categorematicus terminus in re idem eſt quod ſubſtantiuus, ſeu abſolutus; ſyncategorematicus, idem quod adiectiuus, connotatiuuſque. Quando tamen abſolutum, & connotatiuum vnam rem componunt, vt *homo iuſtus*, terminus complexus appellatur; ſi verò ſeorſim conſiderentur, incomplexi termini dicuntur. 17.

ART

ARTICVLVS VIII.

De termino negatiuo, & non negatiuo.

NEgatiuus terminus trifariã vſurpatur. 1. *pro ſignificante negationem.* ſic eſt qui ſignificat obiectum negatiuum, aut rei phyſicæ negationem, vt cæcitas carentiam viſus, tenebræ priuationem lucis. 2. *pro termino actualiter negante*, vt *non homo, non leo*. Terminus non negatiuus eſt, qui *negationem annexam non habet*, vt homo, leo &c. vnde ſcire oportet ex negationibus alias eſſe negantes, infinitantes alias: illæ ſunt, *quæ quidquid poſt ſe inueniunt, deſtruunt, & totam propoſitionem reddunt negatiuam*, vt in hac propoſitione, *Homo nõ eſt animal*: iſtæ *non quia ſignificant rem negatiuam, ſed quia ipſis negatur terminus propria ſignificatione, alia quacumque non excluſa.* v. g. *non homo* terminus dicitur infinitans, quia negando ſignificatum nominis ad quodcumque creatum illud extendit: verificatur enim de lapide, de angelo, quod ſint non homines. hæc enim eſt bona prædicatio, *Lapis eſt non homo, Angelus eſt non homo.*

19. Sed argues, ex dictis ſequi terminum infinitum non diſtingui à tranſcendentali. Probatur ſequela, nam eo ſolùm terminus dicitur tranſcendens, quòd per omnia entium genera diuagatur. Sed terminus infinitus de quibuſcunque entibus dicitur. Ergo non diſtinguitur à tranſcendentali. Reſpondetur 1. concedendo maiorem, & diſtinguendo minorem: Terminus infinitus dicitur de omnibus tanquam quid ſuperius, nego: dicitur tanquam quid adiacens ipſis denominatiuè, concedo. Ergo non diſtinguuntur, nego conſequentiam: nam de ratione termini tranſcendentalis eſt quod tanquam quid ſuperius per inferiora diuagetur. Vel 2. poteſt reſponderi negando terminum infinitum dici de omnibus: nam etſi *non homo* de lapide dicatur, de ſe ipſo tamen neutiquam dicitur. falſa enim eſt iſta prædicatio, *Homo eſt non homo*.

ARTICVLVS IX.

De terminis primæ, & ſecundæ intentionis.

TErminus primæ intentionis eſt *nomen, quod nullo fingente intellectu vt apprehenſum ſuam rem ſignificat*. vt *homo, lapis*. Notanter dixi, *vt apprehenſum*, quia dicemus quæſt. 1. Logicæ naturas reales fundamentaliter tantum primam intentionem poſſe appellari. 20. Terminus ſecundæ intentionis eſt, *qui ſignificat res, quatenus aliqua denominatione extrinſeca afficiuntur ab actu collatiuo intellectus*. vt genus, ſpecies, &c. Rogabis, vtrum hæc nomina, diſcurſus, intellectio, primæ intentiones, an ſecundæ nominandæ ſint. Reſpondetur: ſi conſiderentur in quantum ſignificant actus intellectus, eſſe reales naturas, & ſic ſolùm primas intentiones fundamentaliter, quatenus aliqua cognitione reflexa poſſunt conſiderari: ſi verò vt ſua obiecta denominant cognita, ſi abſolutè denominant, erunt primæ intentiones actiuè, ſi verò collatiuè, erunt ſecundæ intentiones actiuè, de quibus latius vbi ſupra.

ARTICVLVS X.

De terminis pertinentibus, & impertinentibus.

TErminos pertinentes dico, *qui ad diſcurſum, vel conſequentiam pertinent*: ex quibus alios pertinentes ſequela, quando ex vno ſequitur aliud, 21.

B vt, *Eſt*

vt, *Eſt homo. Ergo eſt animal.* ſiue mutuè, ſiue non mutuè. Alios pertinentes repugnantia, quando vnum pertinet ad negandum aliud. vt, *Eſt homo. Ergo non irrationalis.* Terminos impertinentes dico, *quoſcumque diſparatos, & ad rem non pertinentes, ex quibus nec conſequentia ſequitur, nec repugnat.* vt in iſta conſequentia, *Eſt homo. Ergo mouetur.* nec ſequitur neceſſario hominem naturalis motus, nec illi repugnat quod moueatur.

ARTICVLVS XI.

De terminis contrariis, & contradictoriis.

22. Terminus contrarius ſignificat *rem alteri incompoſſibilem*, & hoc vel *logicè*, vt, *omnis*, & *nullus*, ſunt enim ſigna, quorum quodlibet totaliter eſt incompoſſibile cum alio (dicuntur ergo oppoſita logicè, quia eorum conſideratio ad Logicum ſpectat:) vel *phyſicè* quando ſignificant entitates ab eodem ſubiecto ſe mutuò expellentes. ſic calor & frigus, nigredo & albedo, contrariantur, quorum conſideratio ad Phyſicum attinet, ideoque contraria phyſica nuncupantur. Rurſus contradictorius terminus in alia duo ſimiliter diſſecatur. Alius contradictorius *logicè*, vt, *omnis homo currit*, *aliquis homo non currit*; alius contradictorius *phyſicè*, qualis eſt priuatio reſpectu ſui habitus. Sic eſt cæcitas reſpectu viſus. quæ maxima omnium oppoſitionum eſt, quia omnino inter ſe repugnant extrema etiam per ſupernaturalem potentiam.

DIFFICVLTAS III.

De proprietatibus terminorum.

Diximus iam in ſuperioribus de natura terminorum: occurrit nunc de eorum proprietatibus ſermonem inſtituere, quæ ab ipſa oriuntur, & promanant. Ex quibus ſex præcipuè communiter referuntur, videlicet, ſuppoſitio, ampliatio, reſtrictio, alienatio, diminutio, appellatio, de quibus ſuo ordine per ſex articulos diſputabimus.

ARTICVLVS I.

De ſuppoſitione.

Suppoſitio præcisè, & ſecundum communem acceptionem, conſiderata vnius rei loco alterius poſitionem denotat. Dialectico tamen idiomate variis definitionibus perſcribi conſueuit. Communior tamen definitio ita ſe habet, *Eſt acceptio nominis pro re, quam propriè ſignificat.* ſic nomen *leo* pro natura leonina ſupponit. Et ita ſuppoſitionem eſſe intelligendam colligitur manifeſtè ex Scoto in 1. diſtinct. 21. §. ad 3. & aliis in locis paſſim tenet Fonſec. lib. 8. inſtitut. dialect. cap. 20. & alij quàm plurimi. Neque ab iſta definitione videtur in re diſſentire alia tradita ab Hurtado diſput. 2. ſect. 1. §. 6. ſic, *Eſt ſubſtitutio ſigni ſenſibilis loco conceptus mentalis ad conſtituendam propoſitionem circa ſignificatum termini mentalis.* Iſta intendit quod immediatè nomen non pro re, ſed pro conceptu interno, ſupponat: & verum eſt. patet, nam ſi conceptus interni ſe ipſis manifeſtari valerent, ſicut angelicæ operationes aliis aperiuntur, non indigeremus ſignis ſenſibilibus, vt poſſemus propoſitiones formare, & aliis aperire. Ergo immediatè loco conceptuum ſubſtituuntur, & mediatè pro rebus ipſis, quas manifeſtant, ſupponunt. Nec alij authores diſputant an mediatè, vel immediatè in locum rerum, an conceptuum ſubrogentur, ſed ſolùm in confeſſo eſt, nomen pro re, quam propriè ſignificat, ſupponere.

23. Scotus. Fonſeca. Hurt.

Vnde

Digitized by Google

24. Vnde habemus primò ſuppoſitionem, & ſignificationem, diuerſa denotare: poteſt enim dari ſignificatum non ſupponens, qualis eſt effectus ſuam cauſam ſignificans, pro illa tamen non ſupponens. Secundò cum Fonſeca vbi ſupra cap. 20. terminum malè dici ſupponere pro alio, ſed dici debere ſupponi, quia terminus ponitur pro alia re, homo autem illū ſupponit. Tertiò non eſt exiſtimandum, vt quidam autumant, ſuppoſitionem in ſola propoſitione enunciationéve habere locum: re enim vera vbicumque nomen pro re, quam ſignificat, accipitur, procul dubio ibi pro re ſupponitur: qualiter fit in quibuſcunque orationibus, vbi ſententiam aliquam declaramus, etſi enunciationes non ſint. verbi gratia iſtæ, *Fuitne Plato Socratis auditor? Vtinam litteris auido affectu vacaremus.*

Fonſ.

De ſuppoſitione materiali, & formali.

25. Diximus de ſuppoſitione in communi, nunc autem in varias acceptiones diſſecamus. Formalis ſuppoſitio *eſt vſus termini pro re quam ſignificat.* vt vox *homo* pro animali rationali formaliter ſupponit. In materiali ſuppoſitione vtimur termino pro ſe ipſo, vt bliſtri, & alia nomina expertia ſignificati, quibus cum ratio formalis ſignificandi competere non valeat, ſuppoſitione materiali gaudent: pro ſe ipſis enim ſolùm ſupponunt, & in ipſis ſolùm illa compoſitio ſyllabarum informis ſignificatione exiſtit.

De ſuppoſitione ſimplici, & perſonali.

26. Simplex ſuppoſitio eſt, *quando ſubſtituitur terminus ad ſignificandā rem prout ſecundis intentionibus ſubiacet, & ab illis accipit denominationem.* vt genus, ſpecies &c. Suppoſitio perſonalis eſt *ſubſtitutio termini ad ſignificandam rem independenter à ſecundis intentionibus.* vt terminus, *homo*, *leo* &c. Vel ſecundò ſuppoſitio perſonalis eſt *cum terminus ſupponit pro ſe diſtributiuè.* Sic terminus, *homo*, diſtributiuè accipitur quando dicimus: *Eſt animal rationale.* Nam eius prædicata eſſentialia in inferioribus diſtribuuntur, & de ipſis prædicantur. de qua mentionem fecit Scotus in 1. diſtinctione 21. quæſtion. vnic. §. ad primum, verſ. Et cùm vlteriùs, numero 7. ſuppoſitio verò ſimplex tantùm ſupponit pro per ſe ſignificato indiſtributiuè, qualiter in iſta propoſitione, *Natura eſt communis.* Ille terminus, *communis*, de natura dictus ſimpliciter ſupponit, quia etſi prædicetur de natura: non tamen de inferioribus indiuiduis ſub ipſa contentis. Valet quippe dicere: *Natura humana eſt communis*: haud quaquam tamen: *Petrus eſt communis.* de quibus dicemus in quæſtione de vniuerſali fundamentali in Logica.

Scotus.

De ſuppoſitione communi, & ſingulari.

SVppoſitio communis *pro re communi accipitur.* ſic nomen *homo* pro tota natura ſupponit, & nomen *leo* pro tota natura leonina, eiúſque indiuiduis. In ſuppoſitione ſingulari accipitur terminus pro re ſingulari, & indiuidua, & hoc confuſè, ſeu indeterminatè, qualiter *aliquis homo*, quinec pro Petro, nec pro Paulo accipitur, ſed confuſè, & indeterminatè pro vno ex indiuiduis totius ſpeciei: vel determinatè, ratione ipſius termini, vt *Petrus*, vel alicuius denominati ſigni, vt *hic homo*: determinant quippe, & explicitè denotant vnum naturæ indiuiduum ab aliis diſtinctum. 27.

Digitized by Google

ARTICVLVS II.

De ampliatione, & ſtatu.

28. AMpliatio eſt *acceptio termini pro diuerſo tempore ab eo quod per verbum propoſitionis ſignificatur.* Exempli gratia in hac propoſitione, *Vigilans dormit*, ſonus propoſitionis eſt vigilantem dormire, quod implicare videtur, cum vigilia & ſomnus contrarientur. Ampliatur ergo hæc propoſitio, cùm per illam intelligimus illum, qui pro aliquo inſtanti vigilabat, pro alio dormire. E cõtra verò ſtatus propoſitionis eſt, *quando accipitur terminus pro eodem tempore importato per copulam.* Sic in hac propoſitione, *Petrus dormit*, ſtatus eſt, quia res ſignificata non implicat pro tempore per copulam ſignificato, ſed ibi ſiſtit, & perfectam cauſat enunciationem. Vnde manifeſtè deducitur 1. ampliationem ſemper prædicato competere, & nunquam ſubiecto. Ratio eſt, nam ſubiectum ſemper habet ſtatum, inuariatúmque remanet ratione ſui. Ampliatur ergo ratione prædicati. Patet in hac propoſitione, *Petrus vigilans dormit.* ly *Petrus* ſemper remanet inuariatus ratione ſui, ſtatúmque habet. Ampliatur ergo ratione prædicati verificati de ipſo diuerſo tempore ab illo importato per copulam. Deducitur etiam 2. illum eſſe terminum amplum, *qui ſupponit pro tempore diſtincto ab eo quod verbum ſignificat.* Terminum verò non amplum eſſe, *ſupponentem pro tempore per verbum ſignificato,* conſtituentémque propoſitionem in ſtatu di... ...cto modo.

ARTICVLVS III.

De Reſtrictione.

REſtrictionem dico, *termini contractionem à maiori ſignificatione ad minorem.* Exempli gratia in hac propoſitione, *Omnis homo doctus eſt dignus honore*, reſtringitur *homo*, quandoquidem ex propria ſignificatione latiùs patet: ſupponit quippe pro quibuſlibet hominibus tam doctis quàm indoctis: addita tamen illa particula, *doctus*, reſtringitur cõmunis ratio hominis ad reſtrictiorem, & particulariorem rationem, vt tantum pro doctis accipiatur. 29.

ARTICVLVS IV.

De alienatione.

ALienatio quoddam genus reſtrictionis eſt. Tunc ergo dicimus alienari terminum, *quando addimus aliquam vocem, per quam à propria in impropriam transfertur ſignificationem.* vt in hac propoſitione, *Duo homines picti veneunt*, extrahitur, & alienatur *homo* à propria in impropriam ſignificationem. pictus enim homo impropriè dicitur talis. 30.

ARTICVLVS V.

De diminutione.

DIminutionem appellamus *vſum termini cum aliqua voce, qua non abſolutè, ſed ſecundum quid rem ſignificamus.* Sic in hac propoſitione, *Æthyops eſt albus ſecundum dentes*, ibi, *ſecundum dentes*, limitat, & retrahit, diminuitque ſignificationem abſolutam albedinis, quæ ſignificat ſubiectum dealbatum, vt minimam eius partem, nempe dealbationem dentium, importet. 31.

ARTI

ARTICVLVS VI.

De appellatione.

Circa hanc proprietatem termino-
32. rum multa infructuoſa, & inutilia aliqui ex antiquis pertractauere.
Hurt. Propterea merito Hurt. diſputat. 4. ſect. 8. ab eis appellat. Vt noſtra ergo refert, appellatio *eſt denominatio, qua vna dictio aliam denominat*: ſiue, *applicatio ſignificati vnius nominis ad ſignificatum per aliud*. Exempli cauſa in hac propoſitione, *Homo eſt ſpecies*, ſignificatum per hanc vocem, *homo*, appellatur per iſtã vocem, *ſpecies*, taliter vt per ſpeciem poſſimus naturam humanã intelligere, & per naturam humanam ſpeciem.

Cum tamen in propoſitionibus, quibus duo interſunt adiectiua, ſoleat eſſe 33.
æquiuocatio, & ambiguitas, vt in hac, *Petrus eſt magnus muſicus*, dubitatur, an magnitudo ſuper corpus, an ſuper muſicum appellet: hæc generalis regula eſt obſeruanda, quod quando adiectiuum cauſans æquiuocationem ponitur ex parte ſubiecti, illud denominat tale, vt, *Petrus magnus eſt muſicus*, ibi magnitudo ſuper corporis magnitudinem appellat: quando verò ex parte prædicati, illi ſuam ſignificationem tribuit. ſic, *Petrus eſt magnus muſicus*, hic, *magnus* appellat ſupra prædicatum, & denotat in muſica eſſe excellentiſſimum.

SECVNDA PARS SVMMVLARVM.

Institvimvs iam ſermonem in ſuperioribus de ſimplicibus terminis, ſeu nominibus ad primam operationem intellectus ſpectantibus. Nunc autem de nominibus compoſitis, de oratione ſcilicet, definitione, diuiſione, & propoſitione per quatuor quæſtiones diſputabimus.

QVÆSTIO I.

De oratione.

Dvæ difficultates in hac quæſtione veniunt diſcutiendæ. 1. Vtrum incipiẽdo ab oratione ea, quæ pertinẽt ad ſecundam operationem intellectus, rectus ordo ſeruetur. 2. quid ſit oratio.

DIFFICVLTAS I.

ARTICVLVS VNICVS.

Vtrum rectum ordinem ſeruemus incipientes ab oratione ea, quæ pertinent ad ſecundam operationem intellectus.

Relictis aliquibus dubiis circa or-
34. dinem acquirendi perfectam rerum notitiam, de quibus in quodlibeticis queſtionibus in Metaphyſica erit ſermo, pro breui huius difficultatis intelligentia notare oportet cum Ariſtotele 1. lib. phyſic. cap. 1. & 6. topic. Ariſt.
cap. 3. & Scoto in primo ſentent. di- Scot.
ſtinct. 3. q. 2. diſtinctam & perfectam cognitionem ab vniuerſalioribus incipiendam eſſe. Ratio eſt perſpicua, quia cognitione diſtincta priùs cognoſcũtur partes, quàm totum. Sed naturæ ſuperiores ſe habent vt actuales partes naturarum inferiorum, vt in prædicabilibus examinabimus latiùs. Ergo ab ipſis eſt incipienda diſtincta cognitio. Probatur minor: nam, verbi gratia, homo conſtat animalitate, & rationalitate,

Digitized by Google

ſubſtantia, & corporeitate, tanquam partibus metaphyſicis, ſeu logicè, tanquam prædicatis ſuperioribus, & inferioribus. Ergo prædicata ſuperiora, & inferiora, ſe habent tanquam partes compoſiti ſpecifici, ſeu metaphyſici. ab ipſis ergo incipere debet perfecta, & diſtincta notitia.

2. Sit concluſio: Incipiendo ab oratione optimum ſeruamus ordinem cognitionis perfectæ. Probatur. Omnis diſtincta cognitio debet ab vniuerſalioribus incipere. Sed nos intendimus perfectam cognitionem & diſtinctam habere de iis, quæ ad ſecundam attinent operationem intellectus. Ergo ab vniuerſalioribus incipiendum eſt. Maior eſt comprobata in notabili. Minor eſt certa. ergo & conſequentia. Tum ſic: Oratio eſt quid ſuperius ad propoſitionem, definitionem, &c. Ergo de ea eſt primo loco diſputandum. Probatur antecedens: Omne prædicatum ſuperius eſt vniuerſalius ſubiecto. At oratio prædicatur de definitione, & propoſitione. Ergo oratio eſt vniuerſalior ipſis. Hæc enim eſt optima prædicatio, *Definitio eſt oratio*, *Propoſitio eſt oratio*. Ergo, quia vniuerſalior, ab iſta diſtincta cognitio eſt incipienda.

DIFFICVLTAS II.

Quid ſit oratio.

3. ORatio nomine, & verbo, vt dicemus articulo 3. conſtat. propterea ipſorum naturas per ſequentes articulos declarabimus.

Ariſt.

ARTICVLVS I.

Quid ſit nomen.

NOn eſt ſermo de nomine in latiſſima ſignificatione accepto, quia vt ſic certum eſt tam nomina, quàm verba, comprehendere, vt docuit Ariſt. 1. per hermenias, ſeu de interpretatione, cap. 3. his verbis. *Ipſa igitur verba cum per ſe dicuntur nomina ſunt, & aliquid ſanè ſignificant.* ſed in ſtrictiori ſignificatione, vt diſtinguitur à verbo. Et ab eodem Ariſt. definitur, vbi ſupra cap. 2. ſic: *Nomen igitur eſt vox ſignificatiua ex inſtituto, ſine tempore, cuius nulla pars ſignificat ſeparata.* Quæ definitio exacta eſt, & ab ipſomet Ariſtotele ibidem optimè explicatur. Ly *vox* reiicit conceptum, & ſcripta: Ly *ſignificans* reiicit voces expertes ſignificati, vt *bliſtri*, & *ſcindapſus*, & huiuſmodi alias. Ly *ex inſtituto* voces naturaliter ſignificantes excludit, vt gemitus, ſuſpiria, & alias permultas interiectiones: Ly *ſine tempore* reiicit verba infinita, & participia, quæ quidem omnia tempus adſignificant. Nam etſi pleraque nomina ſignificant tempus, vt *dies*, *hora*, *annus*, nullam tamen certam differentiam temporis, præſentis ſcilicet, præteriti, aut futuri, ſuæ ſignificationi adiungunt, quod quidem eſt adſignificare tempus, ſeu ſignificare cum tempore. Illud verò, *cuius nulla pars ſignificat ſeparata*, reiicit orationes: omnis namque orationis pars aliqua ſeparatim, ac per ſe, in ipſa orationis ſtructura ſignificat, vt in his duabus orationibus, *Homo albus*, *Homo ſedet*. Ergo definitio eſt optima, quia explicat naturam nominis, & à quibuſcumque aliis diſtinguit. *Ariſt.* 4.

Argumenta contra concluſionem.

PRimum. Definitio debet competere omni definito. Sed multa nomina ſunt, cuius partes ſeparatæ ſignificant. Ergo ipſis non conuenit definitio nominis. Probatur minor: nam hoc nomen *Equiferus* continet in ſe equum, & ferum

Digitized by Google

ſetum, quorum quilibet per ſe ſignificat Ergo illi non conuenit definitio no-
9. minis. Reſpondetur partes iſtius nominis non ſignificare eodem modo ſeparatas, ac ſignificant in nomine. Propter-
Ariſt. ea ipſe Ariſtot. vbi ſupra in cap. 2. poſt definitionis verba hæc ſubdit: *nam hoc in nomine, equſferus, nihil per ſe ipſum equum ſignificat, ſicut in hac oratione, Equus eſt ferus.*

Secundum. Illa particula, *ſine tempore*, videtur non bene poſita: nam hæc nomina *tempus*, *hora*, *dies*, ſignificant tempus, & tamen ſunt nomina. Ergo illis non competit definitio. Reſpondetur diſtinguendo antecedens: Signi-
6. ficant tempus, concedo: ſignificant cum tempore, nego antecedens. Primum non eſt contra rationem nominis, nec definitionem ariſtotelicam. Secundum verò eſt contra rationem ipſius. Neutiquam tamen nomini adaptatur, cum nullum detur nomen diuerſa tempora importans, vtpote præſens, præteritum, & futurum, ſicuti verbum.

Inquires vtrum nomina indeclinabilia hac definitione comprehendantur. Reſpondetur affirmatiuè: eis enim omnes conditiones definitionis adaptantur. Si verò indeclinabilia dicuntur, inde oritur, quia eadem terminatione in ſingulis caſibus gaudent: non tamen quia declinatione careant. Patet in iſtis propoſitionibus, *Nihil magis deſidero*, *Nihil ardentiùs deſideratur à me.* in 1. *nihil* dicit caſum accuſandi, in 2. verò nominandi.

ARTICVLVS II.

De verbo.

7. ARiſtot. vbi ſuprà cap. 3. ſic ver-
Ariſt. bum definit: *Verbum eſt vox ſignificans ex inſtituto definitè, ac cum tempore præſenti, cuius nulla pars ſignificat ſeparatim, & ſemper eorum, quæ de alio prædicantur, eſt nota.* vt, valet, diſputat. Prædictæ particulæ huius definitionis ex dictis ſatis conſtant, præter extremam, cuius talis eſt ſenſus: & ſemper, cum in enunciatione ponitur, eſt ſignum eius quod in ea prædicatur (ſic Ammon. & D. Thom. ad eundem locum) &, vt planiùs dicam, & explicem, ſemper cum in enunciatione ponitur prædicatur vice ſui ſignificati. Exempli cauſa in hac enunciatione, *Socrates diſputat*, hoc verbum, *diſputat*, prędicatur de Socrate loco rei, quam ſignificat. & ſic cætera.

ARTICVLVS III.

De his, quæ ad nomen, & verbum reducuntur.

QVia multæ voces in orationibus reperiuntur, quæ nomen, & verbum non ſunt, notare oportet quaſdam earum apud Dialecticos non eſſe partes orationis, ſed partium vincula, quaſdam verò partes: at partium quaſdam eſſe minores orationes, etſi ſimplices partes eſſe videantur; quaſdam verò non eſſe orationes, ſed ſimplices partes: denique earum quæ ſunt ſimplices partes alias directò reuocari ad nomen, & verbum; alias obliquè voces, quas Dialecticus partes non cenſet, ſed vincula ſunt permulta, vt *ab*, *abs*, *vel*, & ferè præpoſitiones, & coniunctiones. Inter iſta etiam connumerantur aduerbium *non*, & verbum *eſt*, qua ratione copulat prædicatum cum ſubiecto. Signa itidem vniuerſalia, & particularia, quæ quodammodo extendunt, aut contrahunt cõiunctionem ſubiecti cum prædicato, vt *omnis*, *aliquis*, de quibus prima parte, difficultate ſecunda, art. 5. Voces, quæ partes ſimplices orationis nuncupantur, minoréſque orationes cenſentur, illæ ſunt, quæ non continent expreſsè multas diſtinctas di- 8.

ctio

ctiones, ingenerant tamen in mente aliquam orationem, vt *nemo, nihil*, id eſt, nullus homo, nulla res, *ſemper, nunquam*, aliáque quàm plurima aduerbia & interiectiones. Simplices autem partes orationis, quæ directè ad nomen, & verbum reducuntur, ſunt cætera categoremata, præter nomen, & verbum iam definita, hoc tamen diſcrimine obſeruato, quòd non adſignificantia tempus reuocantur ad nomen, vt nomina infinita, *non homo, non leo*, & adiectiuè accepta, & pronomina: adſignificantia tempus reuocantur ad verbum; vt verba infinita, tempora præſentis & futuri indicatiui modi, infinitiui, & participia. Voces denique ſimplices, quas ad nomen & verbum reuocamus, ſunt omnia ſyncategoremata, quæ non tanquam vincula, ſed tanquam partes ad orationem pertinent, hac obſeruata diſtributione, vt tempus non adſignificantia reducantur ad nomen, adſignificantia verò ad verbum. Proinde eſt vt ad nomen obliquè reducantur tum caſus nominum etiam infinitorum, & adiectiuè acceptorum, itemque pronominum: tum etiam quædam aduerbia, quæ more caſuum ex nominibus deducuntur, vt *doctè, ſapienter*: ad verbum autem omnes caſus verborum etiam infinitorum, qui non ſunt categoremata, itémque caſus participiorum.

ARTICVLVS IV.

Quid ſit oratio.

9. *Ariſt.* PHiloſophus vbi ſuprà cap. 4. ſic orationem definit, *Eſt vox ſignificatiua, cuius partium aliqua ſeparata ſignificat, vt dictio, ſed nō vt affirmatio, vel negatio.* Itaque omnis oratio duabus dictionibus conſtat per ſe, & extra propoſitionem, ſignificantibus: ex quibus dictionibus vna debet eſſe verbum, & alia nomen: aliàs orationem à termino complexo non diſtingueremus, quia iſte etiam pluribus dictionibus per ſe ſignificantibus conſtat, vt *homo iuſtus*. Propterea Hurtado diſput. 3. ſummularum, ſect. 3. conuenienter definit, *Eſt vox ſignificatiua, compoſita ex nomine, & verbo, mutuo congruentibus* vbi ſatis denotatur quidditas orationis, quæ componi debet non ex ſeparatis partibus, & inunitis, ſed congruentibus, ſicut fit nomen cum verbo cum dicimus: *Homo eſt, Homo legit, &c.* *Hurt.*

Aliqui orationem diuidunt in perfectam, & imperfectam. Illa perfectum ſenſum generat, & proferenti poſſumus dicere: Verum dicis, aut falſum dicis, ſic eſt iſta, *Petrus docet, Ioannes currit*. Iſta imperfectum ſenſum producit, nec ipſam veritatis, aut falſitatis, poſſumus arguere. ſic iſtæ, *Si legerem, Si doceres*, nullam veritatem, vel falſitatem denotant. Sed hæc diuiſio ſi ſolius orationis ſit, vt abſtrahit à propoſitione, infirma eſt: nam nulla datur oratio perfecta, quæ propoſitio non ſit. patet, quia ſignificat verum vel falſum, quæ paſſio propoſitionis eſt, vt dicemus infra quæſtione de propoſitione, artic. 2. Oratio ergo præcisè nec falſitatem, nec veritatem dicit, niſi ratione propoſitionis, cui ineſt, ſed ſolùm congruentiam nominis cum verbo. 10.

QVÆSTIO II.

De definitione.

COmmunis conſenſus eſt in hac quæſtione definitionem *eſſe orationem naturam, aut proprium aliquod rei, explicantem.* Nil ergo aliud definire eſt, quam naturam, id eſt, eſſentiam rei, aut proprium eius, id eſt, paſſionem enodare. Vnde duplex genus definitionis commu 11.

Digitized by Google

communiter vſurpatur. Alia enim eſt eſſentialis definitio, quæ per eſſentiam rei datur, vt qua definitur homo per animal rationale. Alia deſcriptiua, & datur per paſſiones, & proprietates. ſic idem homo per viſibilitatem deſcribitur. Proinde iſtud definitionis nomen ad accidentalem definitionem transfertur, impropriè tamen. Dicimus enim: *Homo eſt albus.* Et hanc aliqui vocant definitionem accidentalem, quia aliquod accidens hominis notificat. Deficiunt tamen illi aliæ conditiones veræ definitionis, vt infrà patebit. quibus ſtabilitis circa hanc quæſtionem duæ difficultates veniunt diſcutiendæ. Prima de definitione quid nominis, & quid rei. Secunda de conditionibus veræ definitionis.

DIFFICVLTAS I.

Quid per definitionem, quid rei, & quid nominis, intelligamus.

ARTICVLVS I.

De definitione, quid nominis.

12. PHiloſophus ſecundo libro poſterior. cap. 7. docet, de rebus, quibus actu eſſe & exiſtere repugnat, non poſſe ſciri quid ſint ipſæ, ſed tantùm quid nomina ſignificent. *Neceſſe eſt enim eum, qui ſcit quid eſt homo, aut aliud quoduis, & eſſe etiam ſcire; id enim quod non eſt, nemo ſcit vnquam quid eſt: ſed quidnam oratio, vel nomen ſignificat, cum dico, hircocerus, bene quidem percipimus; fieri verò nequit, vt quid hircocerus ſit ſciamus.* Quibus verbis denotat clarè non poſſe eſſentiam alicuius rei cognoſci, eius poſſibilitate ignota. Ratio eſt perſpicua, quia eſſentia rei non dicit exiſtentiam, ſed poſſibilitatem. eſſentia enim hominis non eſt exiſtere, hoc enim ſolius eſt Dei, ſed eius prædicata eſſentialia non repugnantia. Proinde ergo qui eſſentiam cuiuſuis rei apprehendit, conſequenter & eius poſſibilitatem, idem enim ſunt ens, & poſſibile, ſicut etiam repugnãs, & nihil. Nec aliud ſonant verba illa, *id enim quod non eſt, nemo ſcit vnquam quid ſit*, id eſt, eius cui repugnat exiſtentia, nemo ſcit vnquam quidditatem, quia idem ſunt potentia, & quidditas poſſibilis. Deinde Philoſophus docet in eiſdem rebus, quibus repugnat exiſtentia, vel quæ impoſſibilia ſunt, poſſe benè cognoſci, quid nomine importetur. quod inſinuat Scotus in 4. ſententiarum, diſt. 1. quæſt. 2. §. hîc primò videndum, num. 2. & 1. lib. priorum quæſt. 5. Vnde credo phraſim illam communem Logicorum prodiiſſe, *definitio quid nominis, & quid rei.*

Per definitionem ergo quid nominis; non intelligimus definitionem 13. *Definitio*
illam, qua nomen, vt diſtinguitur à *quid nominis,*
verbo, explicamus, ſed ſecundùm *quid.*
Ariſtot. verba nuper explicata *definitionem illam, nullam rem firmam & ratam explicantem, ſed impoſſibilem, & per aliquod nomen repræſentatum.* hoc modo ſolent definiri chimæra, & alia impoſſibilia, ſiue non entia in re, nomine verò expreſſa. Ideo ergo nominis definitio appellatur, quia totum eſſe definiti nullum eſt aliud quàm nominari. Dicemus enim quæſt. 2. logicæ impoſſibilia cognita, ſeu denominata habere aliquod eſſe ſecundùm quod, ſeu diminutum, à cauſis denominantibus deriuatum.

Inde infertur quòd quando expli- *Illatio.*
camus nomen aliquod, vt, v.g. quòd conſul dicitur, quia reipublicæ conſulit; ſol, quia inter reliqua aſtra ſolus

lucer;mulier, quia mollis eſt aër ; homo , quia ab humo trahit originem, hæc non eſt dicenda definitio, ſed ſecundùm Ciceronem in Topicis , notatio, & veriloquium appellandum; ſecundùm Ariſtotel. verò ſymbolum, quod latinè eſt nota , & Græcè etymon , ſeu etymologia ; indéque etymologia nominis non vera definitio dicenda eſt.

ARTICVLVS II.

De definitione , quid rei.

14. *Definitio quid rei, quid.* DEfinitio quid rei eſt , *qua naturam & quidditatem poſſibilem alicuius rei pandimus* , vt qua naturam hominis per animalitatem & rationalitatem explicamus. ſic Ariſtot. 1. Topic.cap.4. & Scotus vbi ſuprà. Dicitur definitio quid rei. nam non ſolùm ſignificationem nominis , ſed aliud verum eſſe per illud ſignificatum aperit.

15. *& quotuplex.* Ex dictis multifariam accipitur definitio ab authoribus. Primò diuiditur in deſcriptiuam & eſſentialem. Hæc explicat eſſentiam definiti , illa paſſionem aliquam eius enodat.Rurſus definitio alia datur per verum genus & veram differentiam,ſine explicatione alicuius conditionis extraneæ , ſeu extra rationem intrinſecam definiti.Sic ſubſtantię completæ definiuntur , cuius entitates ita abſolutè, & ad ſe ſunt,vt nullo ordine ad aliud habito cognoſcantur , & manifeſtentur. Alia eſt quæ etſi detur per verum genus & differentiam : aliquid tamen extrinſecum neceſſariò ponitur in definitione,vt entitas definiti poſſit notificari. Sic definitur accidens per ordinem ad ſubiectum, relatio per ordinem ad terminum,quia cùm entitates imperfectæ ſint , mendicant à ſubiecto,& termino , quòd poſſint quidditatiuè & perfectè cognoſci. ſic habet Scotus vbi ſuprà quæſt.5.lib. 1. Priorum ; & ibidem §. quantum ad ſecunda , docet iſtam definitionem non eſſe purè quidditatiuam , ſed cum addito. Idem habet in 4. diſtinct. 12. quæſt.1.num.18. quandoqnidem aliquid extra quidditatem rei inuoluit; ſubſtantia enim extra rationem prædicamenti accidentis eſt. Denique cùm partes quidditatis dupliciter accipiantur, aliæ phyſicæ dicuntur,aliæ metaphyſicæ. Illæ ſunt corpus,& anima, ex quibus phyſicè & in re entitas compoſiti coaleſcit : iſtæ ſunt genus & differentia. Illæ partes phyſicæ appellantur , quia ad Phyſicum earum attinet examinatio ; iſtæ verò metaphyſicæ , quia muneris metaphyſici ſunt,vtpote à materia abſtractæ. Propterea definitio phyſica illa erit, quæ naturam entis phyſici per partes phyſicas enodat. ſic hominem per corpus , & animam phyſicè definimus. Metaphyſica verò , quæ naturam Metaphyſici entis per genus & differentiam aperit,& euoluit ; dicemus enim infrà definitionem conuerti cum definito. His definitionibus communiter vtimur iam in ſcholis. Si tamen rigoroſam Ariſtotelis locutionem ſectaremur , ſolam ſubſtantiam, ſeu eſſentiam rei poſſemus verè definire, vt clarè notat lib.7.Metaphyſ. capite 5. & ibi non quamcunque ſubſtantiam pro eſſentia videtur vſurpare , ſed ſubſtantiam prædicamentalem, vt legenti patebit.

DIFFI

DIFFICVLTAS II.

De conditionibus quæ requiruntur ad veram definitionem.

EX conditionibus requiſitis vt verè definiamus, aliæ ſe tenent ex parte definitionis, aliæ verò ex parte definiti. de vtroque ergo ſeorſim agemus.

ARTICVLVS I.

De conditionibus definiti.

16. *Definitū quid.* DEfinitum illud eſt, *cuius naturam per definitionem* explicamus. Quinque ergo conditiones, vt verè definibile ſit, præexigit Scotus in 4. diſtinct. 1. quæſt. 2. §. hic primò, num. 2. quæ tam definitioni deſcriptiuæ, quàm eſſentiali adaptantur.

Eius conditio prima. Prima, definitum debet eſſe ens, defectu cuius impoſſibilia definitione quid rei non valent definiri. Ratio eſt euidens. nam definitio explicat naturam definiti. Si ergo definitum non ſolùm naturam non habet, imò repugnat habere: ergo nec definitionem. Sed contra iſtam conditionem obiicies. Impoſſibilia & entia rationis definiri, vt chimæram, &c. ergo falſa eſt noſtra aſſertio. Reſp. definiri definitione quid nominis, non verò quid rei. Vnde Scotus loco ſuprà citato §. de ſecundo dico, affirmat definitionem entis rationis non eſſe veram, & propriam, quia non veri & proprij entis. ſic verſ. 3. *dico*, num. 7.

17. *Secunda.* Secunda conditio, quòd definitum ſit per ſe vnum, deſumitur ex Ariſtot. 7. Metaph. cap. 3. text. 16. & 8. Metaph. text. 15. & non ens per accidens. Ratio eſt manifeſta. nam ens per accidens inuoluit multitudinem entitatum, vt homo albus, & cumulus lapidum; ergo vnica definitione nequit definiri. Anteccdēs eſt certum. Probatur conſequentia. Definitio explicat naturam rei; ergo vbi ſunt plures naturæ, plures etiam erunt definitiones quibus explicentur. Definitio ergo non erit entis per accidens, ſed entis per ſe.

Tertia conditio coincidit cum prima, ſcilicet definitionem eſſe entis realis, defectu cuius ens rationis non eſt propriè definibile, propter dicta in prima conditione, & docuit Ariſtot. 5. & 6. Metaphyſ. & Scotus vbi ſuprà, num. etiam 3. 18. *Tertia.*

Quarta conditio, quòd definitum ſit in plures cōceptus reſolubile. Propterea ens ſimpliciter ſimplex, quale eſt conceptus entis, vltimarúmque differentiarum, indiffinibiles ſunt. Patet. nam ex communi Dialecticorum conſenſu, definitio eſſentialis genere & differentia conſtat. Vbi ergo eſt vnicus & irreſolubilis conceptus, impoſſibilis erit differentia, & genus, quæ duplicem conceptum important. ſic Ariſt. 8. Metaph. c. 3. text. 9. Locutus ſum de definitione eſſentiali. nam ſi de deſcriptiua loquamur, genere, & differentia vera nō conſtat. Eſt tamen oratio longa; propterea pluribus conceptibus definitum debet conſtrui. 19. *Quarta.*

Quinta conditio, quòd definitum non ſit ſingulare, docuit etiam Scotus in 2. diſtinct. 3. quæſt. 6. §. *& per hoc patet*, verſ. *ad* 3. num. 17. & probat. nam definitio debet exprimere eſſentiam rei. Sed in definitione indiuidui, non exprimitur eſſentia ipſius, ſed aliqua formalitas ſuperaddita propriæ eſſentiæ. Nequit ergo verè definiri. In hoc ergo diſtinguuntur, vt dicemus quæſtione de ſpecie, indiuiduum & ſpecies, quòd iſta aliquid addit ſupra quidditatem generis, quippe differentiam ſpecificam, per 20. *Quinta.*

per quam eſſentialiter conſtituitur in eſſe ſpeciei : at indiuiduum non habet aliam eſſentiam, præter prædicata eſſentialia ſpeciei, etſi verè determinata per differentiam indiuidualem ad eſſe huius. Vnde quando definimus Petrum per animal rationale, eius eſſentiam & veram definitionem propriè referamus, nulla differentiæ indiuidualis facta mentione. Si tamen rationem indiuiduam aperire velimus, non erit vera definitio: ſed quædam ratio expreſſiuà ipſius entitatis. quod optimè expreſſit Scotus loco nuper citato.

ARTICVLVS II.

De conditionibus definitionis.

21. EX parte definitionis quatuor conditiones communis conſenſus exigit.

Definitionis conditio prima. Prima, quòd definitio, & definitum conuertantur, id eſt, quòd ſint termini pertinentes ſequela, vt ab vno ad aliud valeat conſequentia, affirmatiuè & negatiuè. v. g. in hac definitione, *Homo eſt animal rationale*, valet dicere, *Eſt homo; ergò eſt animal rationale*, & è conuerſo. Similiter negatiuè. *Non eſt homo; ergo neque animal rationale.* Ratio à priori eſt, quia definitio eſt eſſentia rei, vel paſſio quæ ſoli definito competit, & non aliis; ergo cum ipſo debet conuerti.

22. *Secunda.* Secunda conditio, quòd definitio conueniat omni definito, & ſoli. Si enim aliis competat, erit vitioſa. Propterea, *Homo eſt viuens*, non eſt vera definitio hominis. Ratio à priori eſt : definitio debet explicare naturam rei vt diſtinctam à quocùnque alio. Sed per iſtam non explicatur quidditas hominis, vt diſtincta à quidditate leonis, qui conueniunt in ſubſtantia viuenti; ergo defectuoſa definitio.

Tertia conditio, definitio debet eſſe clarior ſuo definito. Patet. Nam definitio datur ad explicandam definiti naturam; ergo ſi non eſt clarior, nec explicabit, neque definiet ipſam. ignotum enim non manifeſtat notius. 23. *Tertia.*

Quarta conditio, conueniens definitioni eſſentiali eſt quòd detur per genus proximum, defectu cuius, *Homo eſt viuens rationale*, non eſt definitio hominis. Ratio eſt, quia non explicatur bene eſſentia alicuius, ſi proxima pars conſtitutiua ipſius in definitione non exprimatur. Eſſet tamen optima ſi diceremus, *Eſt animal rationale.* 24. *Quarta.*

QVÆSTIO III.

De diuiſione.

DIVISIO ſecundùm quod ad Dialecticum attinet, eſt *oratio qua totum in ſuas partes diuiditur*, vel, *oratio manifeſtans obiecti eſſentiam per partes.* Vt ſi dicamus: *Hominis altera pars eſt animus, altera corpus. Animalium, aliud homo eſt, aliud brutum.* *Diuiſio quid.* Totum quod diuiditur, & à quo incipit diuiſio, *diuiſum* apud Dialecticos appellatur; partes verò in quas diuiſio finitur, ac terminatur, *membra diuidentia*, ſeu *diuiſionis membra* dicuntur. *Diuiſum quid.* *Membra diuidentia, ſeu diuiſionis quæ.* Circa cuius exactam intelligentiam duæ difficultates veniunt diſcutiendæ. Prima, quotuplex ſit diuiſio, & quomodo à definitione diſtinguatur. Secunda de conditionibus veræ diuiſionis.

DIFFI

DIFFICVLTAS I.

Quotuplex ſit diuiſio logica, & quomodo à definitione diſtinguatur.

ARTICVLVS I.

Proponuntur variæ acceptiones diuiſionis logicæ.

1. NOtanter de logica diuiſione ſermonem inſtituo, quia ad noſtrum inſtitutum non ſpectat de diuiſione phyſica, videlicet, qua Phyſicus hominem in corpus & ânimam, & Metaphyſicus, in animal & rationale diuidunt, pertractare. Quapropter iſta *metaphyſica*, illa *phyſica diuiſio* nuncupatur. Diuiſionem ergo logicam multifariam accipit communis Dialecticorum conſenſus. Primò pro diuiſione generis in ſpecies, quando genus in plures ſpecies inferiores per intellectus operationes partitur. ſic animal in hominem & equum. Secunda eſt ſpeciei, in indiuidua. ſic diuiditur ſpecies humana in Petrum & Paulum, tanquam in indiuidua, ſub ipſa contenta. Ad iſtam reducitur diuiſio vniuoci in vniuocata: qualiter ens, ſecundùm Scotum pluribus in locis in antepræ dicamentis aſſignandis, diuiditur in decem prædicamenta. Tertia eſt, analogi, in analogata, vel æquiuoci, in æquiuocata: vt qua diuiditur canis in marinum, cæleſtem & latrabilem: vel qua dicitur ſanum de vrina, medicina & animali. Quarta eſt ſubiecti in accidentia. ſic homo, & quodcunque aliud ſubiectum, in album & nigrum diuiditur, in ſapientem & inſipientem, quæ ſunt accidentia illius. Deinde diuiſio, ſicut & quicunque alius collatiuus actus, cùm accipiat denominationem ſpecificam ab extremis talis reſpectus, tum dicitur vniuoci in vniuocata, quando extrema vniuocè conuenient in diuiſo: tum generis in ſpecies, quando diuiſum eſt genus, & in eo ſpecies diuidentes conueniunt: tum ſubiecti in accidentia, cùm diuidentia membra ſunt extrinſeca & accidentalia diuiſo. Proinde etiam illa, quæ fit in partes eſſentiales, eſſentialis diuiſio nuncupabitur. ſicut accidentalis illa, quæ in partes accidentales diſſecatur.

Diuiſio logica multifaria.

ARTICVLVS II.

Diſtinguantúrne diuiſio, & definitio.

2. RAtiones dubitandi pro parte negatiua ſunt ſequentes. Primò definitio ex quæſt. præcedenti eſt oratio explicans naturam definiti; ſed hoc idem fit per diuiſionem. ergo non diſtinguuntur. Reſp. concedendo maiorem, & diſtinguendo minorem. Hoc fit per diuiſionem eodem modo, nego: diuerſo modo, concedo. Diuiſio enim manifeſtat obiecti eſſentiam per partes; definitio autem abſolutè. Contrà: etiam definitio explicat partes definiti, vt quando definitur homo per animal rationale in plures definiti partes. ergo non diſtinguuntur. Reſp. diſtinguendo antecedens: manifeſtat per partes componendo vnam cum alia, concedo: diuidendo vnam ab alia, nego. In hoc ergo definitio & diuiſio diſtinguuntur. Contrà: hæc eſt definitio vera, *Homo non eſt equus*, & tamen non componitur prædicatum cum ſubiecto, imò ſeparatur. Ergo ratio definitionis non eſt explicare componendo. Reſp. negando maiorem; illa enim non eſt definitio, ſed quædam quaſi

Rationes dubitãdi. Prima.

Digitized by Google

deſcriptio, quæ datur per negatiuas partes.

3. *Secunda.* Secundò videtur quòd ſolùm accidentaliter diſtinguantur. nam accidentale eſt manifeſtationi ſi fiat per partes diuiſas, vel compoſitas. Reſp. négando antecedens: quia, vt dicemus alibi, actus intellectus ſpecie diſtinguuntur, & eſſentialiter, ex diuerſis modis attingendi obiectum. Vnde cùm obiectum aliter attingatur per definitionem, quàm per diuiſionem, proinde actus ſpecie diſtinguuntur. Ruꝛſus, quòd quando definimus & diuidimus, v. g. animal, neutiquam idem notificatur: per definitionem enim quòd ſit viuens ſenſibile, per diuiſionem autem continere poteſtatiuè ſpecies, in quas ab ipſo intellectu partitur, manifeſtamus.

DIFFICVLTAS II.

De conditionibus veræ diuiſionis.

ARTICVLVS VNICVS.

Proponitur doctrina communis.

4. *Vera diuiſionis conditio prima.* COmmuniter Dialectici ſequentes conditiones ad veram diuiſionem requirunt. Prima conditio eſt, vt ſingula membra diuidentia minus contineant, quàm diuiſum: omnia verò ſimul ſumpta diuiſo adæquentur. colligitur ex Ariſtot. 2. Poſteriorum cap. 5. Defectu cuius hæc diuiſio peccat: Animalium alia ſunt ſenſu prædita, alia ratione; quia ſenſu præditum æquè latè patet, atque animal, niſi intelligatur cum particula *ſolo*, ſic enim bona erit diuiſio: animalia namque aut ſolo ſenſu prædita ſunt, aut rationem & mentem participant. Eodem defectu hæ non ſunt bonæ diuiſiones: Animalium aliud eſt bipes, aliud quadrupeſ, aliud plures habens pedes. quia diuiſum latius patet, quàm membra diuidentia ſimul accepta.

Secunda conditio eſt, vt quantum fieri poſſit, diuiſio fiat in proxima membra diuidentia. In quo deficiunt qui corpus animatum diuidunt in hominem, beſtiam, & arborem fruticem, tranſiliendo duo immediata genera, animal, & plantam. *Secunda.*

Tertia conditio, vt diuiſum contineat ſub ſe omnia membra diuidentia. Quod non faciunt, qui diuidunt animal in hominem & Angelum, cùm Angelus non ſit animal, nec contineatur ſub eius ratione; implicat enim quidquam diuidi in ea, quæ ſunt extra rationem eius omnimodè. *Tertia.*

Quarta conditio, vt diuiſum & membra diuidentia non dicantur ad conuertentiam. Non enim valet, *Eſt animal; ergo eſt homo.* licèt in diuiſionibus generis in ſpecies valeat ad conuertentiam ab inferiori ad ſuperius affirmatiuè, & à ſuperiori ad inferius negatiuè. Sic dicimus, *Eſt homo; ergo eſt animal. Non eſt animal; ergo non eſt homo.* quia quod animal non eſt, homo non eſt, cùm ſit pars eſſentialis ipſius. *Quarta.*

Quinta conditio, vt vnum membrum diuidens non prædicetur de alio. Ratio eſt: nam vt aliquod prædicetur de alio, debet eſſe in illo. Sed vnum membrum diuidens excludit aliud à ſe; ergo adinuicem repugnant prædicari. Poterit tamen à diuiſo ad vnum membrum diuidens fieri conſequentia, alia membra diuidentia explicitè excludendo. Vt ſi dicamus: *Eſt animal, & non equus, nec leo*, & ſic ſingula ſenſibilia præter hominem enumerando; *ergo eſt homo.* *Quinta.*

Vltima conditio, vt non vna tantùm pars totius nominetur, & altera, *Sexta & vltima.*

vel

vel reliquæ, ſi fuerint plures, quàm duæ, negatione illius ſignificentur, ne tam multæ nominentur, vt longa fiat oratio. Deducitur ex Ariſtot. 6. Topicorum cap. 3. & 1. de part. animal. cap. 3. Et patet: nam ſi vnam duntaxat partem nominaueris, & alteram, vel reliquas, negationem illius ſignificaueris. Vt ſi dicas: *Magnitudinum alia eſt linea, alia non linea,* non videberis propriè explicare in partes, id quod diuiditur, quia negatio alterius partis, non ſolùm non eſt differentia, vt ait Ariſtot. ſed nullo etiam alio modo propriè pars, ſiue componens totum, ſiue ſubiecta toti. Si autem multa admodum membra volueris enumerare; (vt ſi dicas: *Animalium aliud equus, aliud leo, aliud aquila, aliud elephas,* & ſic ſingulas ſpecies infimas percurrendo orationem feceris, quam nectu abſoluere, nec alius complecti animo valeat,) vitioſa erit diuiſio, & ferè imperceptibilis. Cauenda igitur ſunt hæc duo vitia in diuidendo, quia diuiſio in ſcientia eſt cauſa explicandi rem in partes, non tenebras offundendo, ſed elucidando. Ab hac tamen regula tres caſus excipiuntur. Primus quando diuiſionem neceſſariam, & à nemine negandam facere intendimus; de quacunque enim re vera eſt affirmatio, aut negatio, ex primo Poſteriorum, cap. 8. Alius eſt, quia ſæpenumero accidit, vt membra diuidentia careant poſitiuo nomine: quo fit vt ad negatiua ſit confugiendum, vt cùm diuidimus ſubſtantiam in corpoream & incorpoream; animal, in rationale, & irrationale, quia ignoramus veras differentias, quæ Angelum, & brutum animal conſtituunt. Tertius caſus, ſi partes, in quas diuiſio immediatè facienda eſt, fuerint plures, quàm perſpicuitas diuiſionis ferre poſſit. tunc enim omnes, præter vnam, ſignificandæ ſunt nomine negatiuo. Vt ſi dicas: *Beſtiarum quædam ſunt pennatæ, aliæ implumes;* niſi dicas: *Colorum quidam eſt candor, quidam nigror, cæteri verò ſunt medij inter hos.* quæ diuiſio non erit per negationes, ſed per verborum compendium.

Excluſio.

QVÆSTIO IV.

De propoſitione.

PRopoſitio duplici definitione poteſt definiri. Prima eſt Ariſtotelis 1. Priorum cap. 1. quæ ita ſe habet, *Eſt oratio affirmans aliquid, vel negans.* Secunda eſt eiuſdem Philoſophi, lib. 1. de interpretatione cap. 4. *eſt oratio verum, vel falſum ſignificans.* Exempli cauſa, hæc propoſitio, *Petrus eſt homo,* affirmat aliquid de aliquo, nempe humanitatem de Petro; conſequenter aliquam veritatem, vel falſitatem enuntiat. In hoc enim oratio & propoſitio diſtinguuntur, vt notauimus quæſt. 2. quòd iſta verum, vel falſum ſignificat; illa verò neutiquam, vt patet in iſta oratione, *Tu fac.* Circa quam quæſtionem plures difficultates veniunt diſcutiendæ. Prima de numero & partibus propoſitionis. Secunda quæ ſit eſſentia ipſius. Tertia de oppoſitione ſimplicis propoſitionis, eiúſque ſpeciebus. Quarta de æquipollentia propoſitionum. Quinta de ſimplici propoſitionis conuerſione. Sexta de natura & quidditate propoſitionum modalium. quæ omnia ſuo ordine diſcutiemus.

Propoſitio quid.

Oratio & propoſitio differunt.

***

DIFFI

Digitized by Google

DIFFICVLTAS I.

De numero, & partibus propoſitionis.

ARTICVLVS I.

De materia propoſitionis, eiúſque forma.

1. *Materia propoſitionis quæ.* MAteria propoſitionis dicuntur termini illi, ex quibus intellectus format, ſeu componit propoſitionem. Sicut enim in rebus phyſicis materia prima dicitur illud ſubiectum, in quo inducitur forma, éſtque eius receptaculum: ſic in propoſitione materia dicuntur termini illi, qui operatione intellectus in formam propoſitionis adunantur & componuntur. v.g. in hac propoſitione, *Petrus eſt animal*, materia ſunt illi termini, *Petrus* & *animal*; forma verò illa connexio, ſeu affirmatio, qua animal prædicatur de homine, eſt enim vinculum & nexus, quo illæ partes vniuntur inter ſe.

2. *Materia triplex acceptio.* Materia tripliciter accipitur. Alia eſt neceſſaria, alia contingens, alia impoſſibilis, ſeu remota. Prima denotat neceſſariam conuenientiam prædicati cum ſubiecto. Et hoc vel independenter, vt, *Deus eſt*; vel dependenter, ab aliqua cauſa, vt, *Homo eſt animal rationale*, cuius eſſe poſitiuum non à ſe, ſed à Deo eſt. Secunda dicit prædicatum contingenter accidere ſubiecto. ſic iſta, *Petrus eſt albus*, *Petrus currit*, eſt in materia contingenti, quandoquidem ipſi accidit quòd currat, vel albus ſit. Tertia denotat prædicatum repugnans omnino ſubiecto. ſic iſta propoſitio, *Homo eſt equus*, eſt in materia impoſſibili: ſicut omnes alij, quorum extrema dicunt repugnantiam, & impoſſibilitatem inter ſe.

ARTICVLVS II.

De multiplici propoſitionum acceptione.

De propoſitione affirmatiua & negatiua.

AFfirmatiuam propoſitionem dicimus, cuius præcipua copula affirmat: vt iſta, *Petrus eſt homo*; negatiuam verò, cuius præcipua copula negat: vt iſta, *Petrus non audit*. Notanter diximus de præcipua copula. nam ſunt aliquæ propoſitiones complexæ, infrà explicandæ, quæ pluribus conſtant copulis: in quibus præcipua eſt attendenda ad negationem, & affirmationem propoſitionis, vt ibidem notauimus. 3. *Propoſitio affirmatiua, & negatiua.*

De propoſitione vera & falſa.

Veram propoſitionem dicimus, in qua verum enuntiatur de ſubiecto. Falſam autem, quando de ipſo falſum prædicatur. Exemplum prioris, *Homo riſibilis*, *Deus eſt optimus*; poſterioris verò, *Equus eſt leo*. *Propoſitio vera, & falſa.*

De propoſitione categorica & hypothetica.

Pro hypotheticæ propoſitionis cognitione notandum, hypotheſim nomen eſſe Græcum, & Latinè idem quod ſuppoſitio ſonantem. ergo ſic hypotheticam propoſitionem definire debemus, *eſt propoſitio conditionalis, quæ dependenter ab aliqua conditione, vel hypotheſi, de obiecto iudicat*, vt, *ſi nauis venerit, dabo tibi centum*. hæ enim vigorosè ſunt hypotheticæ propoſitiones, etſi aliqui immeritò, quaſcunque complexas propoſitiones ſtatim explicandas hypotheticas vſurpauerint. 4. *Propoſitio hypothetica.*

Propo-

Digitized by Google

& categorica. Propoſitio categorica *eſt abſoluta & incomplexa, quæ abſolutè indicat de obiecto.* Vt iſta, *Petrus eſt ſapiens.* Vnde eſt propoſitionem hypotheticam continuò complexam eſſe, categoricam verò incomplexam, & non conditionalem.

Propoſitio hypothetica in materia neceſſaria, Rurſus propoſitio hypothetica, ſeu conditionalis alia eſt in materia neceſſaria, quando conſequens propoſitio ex vi antecedentis neceſſariò infertur. Vt iſta, *Si ſol luceret, dies eſſet.* Neceſſe quippe eſt quòd ſi ſol lucet, ſit dies. *& contingenti.* Alia in materia contingenti, quando effectus conſequens non neceſſariò ex antecedenti ponitur in re: vt iſta, *Si Petrus currit, dabo tibi annulum*; effectus conſequentis dependet ex dantis voluntate, quæ cōtingens & defectibilis eſt, vtpote creata: immutabilitas eſt entis increati per naturā.

De propoſitione complexa & incomplexa.

5. *Propoſitio complexa.* Propoſitio complexa duabus integris conflatur propoſitionibus, quarum aliquæ coniunctione copulantur: vt; *Petrus currit, & Ioannes mouetur.* Aliæ diſiunguntur: vt, *Petrus currit, vel orat.* Eſt tamen maxima obſeruanda differentia inter copulatiuas & diſiunctiuas propoſitiones; quia veritas illarum non ſaluatur qualibet deficiente parte. Conſpicua ratio eſt. nam eſt quædam enuntiatio vniuerſalis, ad cuius veritatem, veritas omnium particularium neceſſaria eſt: vt in hac propoſitione, *Petrus currit, vel orat.* Diſiunctiua verò habet veritatem qualibet parte exiſtente vera. Patet. nam eſt propoſitio particularis, ad cuius veritatem vnius veritas ſufficit, contingere enim poteſt Petrum currere & non orare, vel è contra.

Secundò obſeruandum eſt, circa iſtas propoſitiones compoſitas, & complexas diſiunctiuas, poſſe contingere, alteram partem eſſe veram, non excluſa alia. v. g. Chriſtus dixit: *Vbi duo, vel tres, in nomine meo congregati fuerint, ibi ſum in medio eorũ.* Si autem duo & tres congregentur, nunquid eos Deus non audiet? abſit, tunc enim non redditur propoſitio diſiunctiua falſa. Cùm autem pro vno ſupponitur aliud, diſiunctiua efficitur falſa. Vt in hac, *Offeretis par turturum, aut duos pullos columbarum.* Qui enim omnia offerret, malè faceret, quia ibi loco vnius, ponitur aliud.

Propoſitio ſimplex, ſeu incomplexa, Latinè eſt idem quod Græcè categorica, quæ ſubiecto & prædicato conſtat, & vnica ſola eſt, vt iſta, *Homo ambulat, Chriſtus eſt homo.* quam Ariſt. 1. libro Perihermenias cap 4. his definit verbis: *Simplex quidem enuntiatio eſt, vt aliquid de aliquo, aut aliquid ab aliquo,* &c. Vel, vt clariùs vertit Argyropolus, *enunciatio ſimplex eſt aliquid dicens de aliquo, aut aliquid ab aliquo remouens.* 6. *& incōplexa.*

DIFFICVLTAS II.

De eſſentia propoſitionis.

IN quæſtionis præambulo duas definitiones propoſitionis, ex mente Ariſt. & communi Peripateticorum conſenſu retulimus. Dubitatur nunc, quæ ipſarum ſit eſſentialis.

ARTICVLVS I.

Explicatur noſtra ſententia.

ABſtineo libenter à prolixa huius difficultatis enodatione, quia magis ad tertium de anima, quàm ad præſens inſtitutum ſpectat. Statuo ergo eſſentiam definitionis propoſi- 7. *Eſſentia propoſitionis quid.*

Digitized by Google

tionis eſſe affirmare aliquid, aut negare; paſſionem verò eius veritatem, vel falſitatem. Hoc ſecundum affirmat Scotus in prædicamentis, *q. 1. §. quaritur, in fine*. Vnde deducitur eſſentiam ipſius debere eſſe affirmationem, & negationem. Idem videtur colligi ex Sancto Thoma lib. 1. Perihermen. lect. 8. parum à principio, vbi docet diuiſionem propoſitionis in affirmatiuam & negatiuam eſſe generis in ſpecies. Ergo affirmatio & negatio, ſunt differentiæ ſpecificæ propoſitionis, & per conſequens de eſſentia eius, eſtque ſententia aliquorum recentiorum.

Ratione etiā patet. Illud eſt eſſentia alicuius rei, quod primò ei competit. Sed eſſe affirmatiuam & negatiuam prius conuenit propoſitioni, quàm verum, vel falſum ſignificare; ergo illud eſt eſſentia illius. Probatur minor, in qua eſt difficultas. Ex eo propoſitio vera, vel falſa dicitur, quia affirmatiua, vel negatiua eſt. Non enim ex eo affirmo, aut nego, quia verum, aut falſum dico, ſed ex eo dico verum, quia affirmo ita eſt: vel falſum ſi negauero. Ergo prius competit propoſitioni affirmatio, vel negatio formalis, quàm veritas & falſitas.

Secundò probatur. Eſſentia nequit collocari in eo quod rei accreſcit ab extrinſeco. Propoſitionem autem eſſe veram, vel falſam ab extrinſeco eſſe, docuit Ariſt. in prædicamentis cap. de ſubſtantia. Vbi cùm de ea dixiſſet quòd eadem numero remanēs ſit ſuſceptiua contrariorum, orationem ſibi obiecit, eorundem quoque ſuſceptiuam, cùm ex vera ſit falſa. Quòd autem vera ſit, vel falſa propoſitio, quid extrinſecum eſt, & aduenire poteſt ipſi, vel adeſſe, & abeſſe. v.g. iſta propoſitio eſt vera, *Petrus ſedet*, ſedente Petro; ſtante verò redditur falſa, ſi ab intellectu proferentis conſeruetur. Vnde duę propoſitiones, vna vera, altera falſa, accidentaliter tantùm diſtinguuntur. Duæ verò, quarum altera affirmat, altera negat, ſpecie diſtinguuntur; inuariata enim propoſitione, non poteſt affirmatiua in negatiuam tranſire. de quibus alibi latiùs.

Articvlvs II.

Proponuntur aliqua argumenta contra noſtram concluſionem.

Primùm argumentum. Definitio non debet dari per oppoſita. Sed iſta definitio datur per verum, vel falſum ſignificare, ſeu per affirmare aliquid, vel negare. Ergo datur per oppoſita. Reſpondeo quòd cùm in omnibus ſecundis intentionibus, ſeu entitatibus logicis, vt dicemus in anteprædicabilibus Logicæ, definiatur ſecunda intentio, in actu ſignato ſupponens pro rebus exercendis, propoſitio hîc non intelligitur vera, vel falſa; affirmatiua, aut negatiua, vt eſt in actu exercito: ſed quædam ſecūda intentio ſignans vtrāque propoſitionem factibilem ab intellectu. Vnde neutra erit vera, vel falſa inſimul, ſed vera, aut falſa. hoc enim ſignatur per definitionem. 8. *Arguitur contrà. Primò.*

Sed obiicies, quòd ſupponimus in iſto articulo propoſitionem eſſe genus; ergo debemus tradere definitionem ipſi adaptatam, & non ſpeciebus. quæ magis videtur diuiſio, quàm definitio. Reſpondeo propoſitionem in communi ſic poſſe definiri, *eſt oratio conſtans ſubiecto, prædicato & copula.* in hoc enim diſtinguitur ab oratione, quæ non includit neceſſariò prædicatum, quatenus oratio eſt: & vt ſic contrahitur per affirmationem & negationem *Obiectio.* *Soluitur.*

Digitized by Google

gationem, tanquam per rationes formales. Nec reprehendendus eſt Ariſt. definiens ſolùm propoſitiones in ſpecie, quia cùm entia rationis ſint impropriè & diminutè entia, nō eſt multum curandum de eorum ſtructura. Vnde nec mirum quòd definient per orationem, quæ eſt genus remotum.

Secundò. Secundum. Verum, vel falſum ſunt paſſiones propoſitionis, ex dictis ſuprà ſecundùm Scotum. Sed paſſiones ſecundùm eundem Doctorem, & eius ſcholam, non poſſunt ſeparari ab eſſentia, quia ſunt idem realiter ipſi; ergo falsò probauimus ſuprà non eſſe de eſſentia propoſitionis, quia poſſunt ſeparari. Reſpondeo paſſiones entis rationis non eſſe veras & rigoroſas paſſiones, vt dicemus in q.2. Logicæ, diffic.1. & ſic non valet argumentum propter ibi dicenda, ſunt enim paſſiones impropriè, quia ſemper comitantur naturam ſubiecti, non ex natura ipſius, ſed ex actu intellectus imponente.

Tertiò. Tertium argumentum. Si propoſitio affirmatiua, & negatiua, ſpecie diſtinguuntur: ergo idem dicendum eſt de ſyllogiſmo perfecto & imperfecto, quod contra Scotum eſſe dicemus q.8. diffic.3. art.2. de ſyllogiſmo. Reſpondeo diſparem eſſe rationem, quia cùm tota affirmatio & negatio propoſitionis non attendatur ex natura extremorum, ſed ex actu intellectus affirmantis, vel negantis, (poteſt enim animalitatem affirmâre & negare de Petro,) inde eſt quòd propoſitio affirmatiua, & negatiua, non materialiter, ſicut ſyllogiſmus perfectus, & imperfectus, diſtinguantur, ſed formaliter. Dicemus enim, vbi ſuprà, intellectum eodem modo ſe habere in ſyllogyſmo perfecto & imperfecto, & ſic materialiter ſolùm diſtingui.

Articvlvs III.

De quibuſdam quæſitis circa propoſitionem.

Scotus lib. 1. Priorum *q.4.§.Oppoſitum*, tria inquirenda de quacunque propoſitione notauit, quæ ſit, qualis ſit, & quanta ſit. Et ex dictis facilè interroganti reſpondebimus, *quæ* ſubſtantiam quærit, id eſt, an ſit affirmatiua, vel negatiua: *qualis* qualitatem propoſitionis percontatur, id eſt, an ſit vera, vel falſa, categorica, vel hypothetica: *quanta* quantitatem inquirit, an quippe ſit vniuerſalis, vel particularis, indefinita, aut ſingularis. Dicitur hæc quantitas propoſitionis logica, quia ſicut per quantitatem realem certificamur de magnitudine, & paruitate rerum materialium: ſic per vniuerſalitatem, & ſingularitatem de logica magnitudine propoſitionum. Illa dicitur vniuerſalis propoſitio, cuius ſubectum eſt nomen commune ſigno vniuerſali affectum. Sic iſta, *Omnis homo eſt animal*; particularis, cuius ſubiectum eſt nomen commune ſigno particulari determinatum: vt, *Aliquis homo eſt animal. Homo* nomen commune ex ſe eſt, ſignificans humanam ſpeciem; ſignum verò *aliquis* particulare pro vno indiuiduo ſupponens. Indefinita, cuius ſubiectum eſt communne nullo ſigno affectum: propterea ergo indefinita vocatur, quia nullo finitur ſigno: vt, *Homo eſt animal.* Singularis propoſitio ſubiecto ſingulari conſtat: vt, *Petrus eſt homo*, aut commune cum pronomine demonſtratiuo: vt, *hic homo currit.* 9. *Triplex quæſitum circa propoſitionē.*

Digitized by Google

DIFFICVLTAS III.

De oppoſitione ſimplicis propoſitionis.

ARTICVLVS I.

Quid ſit oppoſitio.

10. *Oppoſitio quid.* OPpoſitionem in communi, ſecundùm commune Dialecticorum placitum ſic definio: *Eſt repugnantia duarum propoſitionum in veritate aut falſitate.* Quæ ſic ampliùs explicatur, ſunt duæ propoſitiones, quibus oppugnat veritas inſimul, vel falſitas. Inde eſt omnem oppoſitionem inter duas propoſitiones intercedere: nihil enim ſibi ipſi opponitur. Neceſſum ergo eſt omnem oppoſitionem eſſe duarum propoſitionum, quarum vna obuerſatur alteri. Nec ambę affirmantes, aut negantes ponendæ ſunt, ſed vna negatiua, alia affirmatiua, vt poſſint in veritate, aut falſitate obuerſari. Si enim quod per vnam propoſitionem affirmamus, confirmamus per aliam, conuenient ſemper in veritate, vel in falſitate. Propterea Ariſt. lib. 1. perihermen. cap. 4. & ſæpe alibi, non definiuit oppoſitionem: Eſt affirmatio, & affirmatio; ſeu, eſt negatio, & negatio: ſed, *eſt affirmatio, & negatio eiuſdem de eodem.* Tunc enim inſurgit oppoſitio, cùm de vnico ſubiecto, re & nomine vnum idem prædicatum affirmamus, & negamus.

11. *Triplex quæſitum circa oppoſitionē.* Tria ergo ex dictis vera præexigit oppoſitio. Primum, vt ſint duæ propoſitiones, ſeu enunciationes. Secundum, vt vna affirmet, alteráque neget. Tertium, vt habeant idem ſubiectum, idémque prædicatum re, & nomine. Quacunque autem iſtarum conditionum deficiente, oppoſitio impeditur. Primò ex diuerſitate verbi, vt, *Ioannes orat, Ioannes non orabit.* Secundò ex diuerſitate modi: vt, *Petrus tardè currit, Petrus velociter non currit.* Vel loci: vt, *Profiteor Romæ, non profiteor Compluti.* Vel temporis. *Audiui ſacrum manè, non audiui ſacrum veſperi.* Tertiò ex ſuppoſitionis diuerſitate. Quas omnes conditiones locis propriis explicabimus.

ARTICVLVS II.

De ſpeciebus oppoſitionis in vniuerſum.

QVia quæuis oppoſitio inter propoſitiones verſatur, ex diuerſis propoſitionibus differẽtiã oppoſitionum venabimur. Propoſitiones ergo oppoſitæ in prima ſui diuiſione aliæ ſunt de ſubiecto vniuerſali: vt, *Homo eſt animal, Homo non eſt animal*; aliæ de ſubiecto ſingulari: vt, *Petrus ridet, Petrus non ridet.* Rurſus oppoſitæ de ſubiecto vniuerſali vel ambæ ſunt vniuerſales, vel ambæ particulares, vel vna vniuerſalis, & alia particularis. Si ambæ ſunt vniuerſales, contrariæ dicuntur. Talis eſt iſta, *Omnis homo eſt riſibilis, Nullus homo eſt riſibilis.* Si vtraque ſit particularis, ſubcontrariæ nuncupantur. Vt, *Aliquis homo eſt animal, Aliquis homo non eſt animal*; appellantúrque ſubcontrariæ, quia à contrariis inferuntur, & ſub ipſis continentur. Vniuerſalis equidem affirmãs particularem affirmantem, & vniuerſalis negans particularem negantem ſubinfert & amplectitur. Quòd ſi vna ſit vniuerſalis, & alia particularis, non contrariæ, ſeu ſubcontrariæ, ſed contradictoriæ nominantur. Qualis eſt iſta. *Omnis homo eſt animal, Aliquis homo non eſt animal.* Tandem oppoſitæ de ſubiecto ſingulari proinde contradictoriæ nuncupantur, 12. *Oppoſitionis ſpecies.*

Digitized by Google

pãtur, quòd earum legem, & non aliarum imitentur, idcirco contradictoriæ de lege nominantur.

13. *Prænotãda circa oppoſitionem.* Duo ergo circa oppoſitionẽ propoſitionum prænotãda ſunt. Primũ propoſitiones ſubalternas non eſſe verè oppoſitas, ambæ quippe affirmantes, vel negãtes ſunt: vt in his patet, *Omnis homo eſt animal, Aliquis homo eſt animal*; aut in his, *Nullus homo eſt animal, Aliquis homo non eſt animal.* Numerantur tamẽ inter oppoſitas ex duplici cauſa. Prima, quia ſunt eiuſdem de eodem, nempe eiuſdem prædicati, de eodem ſubiecto, vt oppoſitæ. Secunda propter repugnantiam in quantitate, altera enim vniuerſalis, altera particularis eſt. Rurſus, quòd ex ipſarum cognitione faciliùs notitiam veræ oppoſitionis venamur. Secundò prænotandum quòd cùm oppoſitio inter propoſitiones ſit, & hæ aliæ ſint in materia naturali, aliæ in neceſſaria, aliæ in contingenti, vt diximus difficultate prima huius quæſtionis art. 1. ſic oppoſitio, alia in materia naturali, alia in contingenti, alia in neceſſaria: de quibus oppoſitionibus ſuo ordine diſſeremus.

Articvlvs III.

De oppoſitione contradictoria.

14. *Oppoſitio contradictoria quæ.* Oppoſitio contradictoria *eſt repugnantia duarum propoſitionum ſecundùm qualitatem, id eſt, ſecundùm veritatem inſimul, vel falſitatem, quarum altera ſit affirmatiua, negatiua altera. Item altera vniuerſalis, particularis altera, vel ſingularis vtraque; debet itaque eſſe affirmatio & negatio eiuſdem de eodem, ſeu eiuſdem prædicati de eodem ſubiecto.*

Contradictoriarum lex. Lex ergo contradictoriarum eſt, vt in nulla materia poſſint in veritate, aut falſitate conuenire, quæ lex tanquam principium per ſe notum ab omnibus admittitur: innititur enim huic manifeſto principio & per ſe noto, *Quodlibet eſt, vel non eſt*, quod ſecundùm Ariſtotelem 4. Metaph. c. 3. & 4. euidentiſſimum omnium principiorum eſt; ſi enim contradictoriæ eſſent ſimul veræ, aut ſimul falſæ, iam vnum aliquid non ſolùm eſſet, ſed ſimul eſſet, & non eſſet, cuius rei repugnantiam ſatis conſpicuam eſſe ibidem notauit Ariſtoteles.

Proponuntur argumenta contra concluſionem.

15. *Arguitur contrà. Primò.* Primum argumentum. Oppoſitio eſt affirmatio & negatio eiuſdem de eodem; ſed vniuerſalis & particularis propoſitio, etſi ſint eiuſdem prædicati, non ſunt de eodem ſubiecto; ergo neque contradictoriæ. Probatur minor: Vniuerſale & particulare ſunt diſtincta ſubiecta, maximè enim diſtingũtur, *Omnis homo, & aliquis homo.* Ergo nõ eſt idem ſubiectum in his contradictoriis. Reſp. Vniuerſalem propoſitionem & particularem, eſſe de eodem ſubiecto. Nam veritas vniuerſalis ex veritate particularis dependet; quacunque enim particulari contradicente, tota vniuerſalis propoſitio corruit, quia vt vniuerſalis ſit vera, quæuis pars debet eſſe vera; ad falſitatẽ verò ipſius vnius partis falſitas ſufficit, ideò dicuntur eiuſdẽ de eodem, non ratione ſigni, ſed ratione ſignati.

Secundò. Secundum argumentum. Iſtæ duæ propoſitiones, *Omnis homo eſt albus, Petrus non eſt albus*, ſunt contradictoriæ, & tamen vtraque eſt falſa; ergo de facto dantur duæ contradictoriæ ſimul falſæ. Reſp. negando anteced̃ẽs. Ratio negationis eſt: nam vniuerſale & ſingulare non opponuntur contradictoriè in materia contingenti, ſed oppo-

Digitized by Google

ſitio debet eſſe inter vniuerſalem & particularem. Contrà, ideo particularis propoſitio eſt vera, quia aliqua ſingularis poteſt eſſe vera. Sed vniuerſale & particulare opponuntur; ergo vniuerſale & ſingulare. Reſp. concedendo antecedens, & negando conſequentiam. Ratio eſt perſpicua, quia ſingulare tantùm ſupponit pro vno determinato, ideóque falſitas illius in vnius indiuidui falſitate verificatur. At cùm particularis propoſitio ſit indefinita & indeterminata, æquiualet vniuerſali: & ita ad illius falſitatem requirit omnium particularium falſitatem. Vt enim hæc ſit falſa propoſitio, *Aliquis homo eſt albus*, oportet nullum hominẽ album eſſe, quouis enim exiſtente albo, verum efficit ſenſum.

Tertiò. Tertium argumentum. Iſtæ propoſitiones, *Omne animal fuit in arca Noë*, *Aliquod animal non fuit in arca Noë*, ſunt ambæ veræ ex teſtimonio ſacro. De prima enim expreſſam habemus lectionem, de ſecunda verò euidens argumentum, quia dicitur paucis exceptis cætera periiſſe. Sed iſtæ ſunt contradictoriç; ergo oppoſitæ contradictoriè in veritate poſſunt conuenire. Reſp. iſtas propoſitiones habere æquiuocum ſenſum, ideóque expoſitione indigere. Nam ly *Animal*, & poteſt ſumi completè, ſi pro ſingulis animalibus cuiuſuis generis ſubſtituat, & ita falſa eſt vniuerſalis propoſitio, & particularis vera. Si autem *animal* incompletè ſupponat pro generibus ſingulorum, ita vt faciat hũc ſenſum, de quacũque ſpecie animalis aliquod fuit in arca Noë, vt ſic vera eſt vniuerſalis propoſitio, particularíſque exponenda, ita vt reddat hunc ſenſum de aliqua ſpecie animalium, nullum fuit in arca Noë. quæ eſt falſa propoſitio, & oppoſita primæ vniuerſali veræ. Proinde ergo iſtæ propoſitiones explicatæ veram contradictionẽ important. Sin autem, nõ contradicunt, quia eadem ſuppoſitio non ſeruatur.

Quartò. Quartum argumentum. Iſtæ propoſitiones, *Petrus fuit Romæ*, *Petrus non fuit Romæ*, contradicunt: & tamen poſſunt eſſe ſimul veræ; ergo. Reſp. diſtinguendo maiorem, quoad vtramque partem: ſi pro eodem tempore ſumantur, concedo: ſi pro diuerſis, nego. Quando autem dicitur quòd ſunt veræ, reſp. veras eſſe pro diuerſis temporibus, non tamen pro eodem. Requiritur ergo ad veram oppoſitionem, vt idem tempus obſeruetur.

Quintò. Quintum argumentum. Iſtæ duæ propoſitiones, *Equus eſt neceſſarius ad equitandum*, *Equus non requiritur ad equitandum*, opponuntur, & vtraque eſt vera. Prima, quia ſine equo equitare non valemus. Secunda, quia nullus determinatus equus eſt neceſſarius ad equitandum; ergo. Reſp. iſtas propoſitiones non opponi, quia in eis variatur ſuppoſitio. Prima enim ſupponit indeterminatè, ſecunda determinatè. Si verò eodem modo ſupponantur, veram inferunt contradictionem, defectu cuius conditionis iſta non opponuntur, *Homo eſt ſpecies*, *Homo non eſt ſpecies*. quia prima propoſitio ſupponitur ſimpliciter, ſecunda verò perſonaliter.

Sextò. Sextum argumentum. Iſtæ propoſitiones, *Omnis homo, & tres homines, ſunt quatuor homines*, *Aliquis homo, & tres homines, non ſunt quatuor homines*, vtraque falſa eſt, vt diſcurrenti patebit: opponuntur tamẽ contradictoriè; ergo. Reſp. negando eſſe oppoſitas; propoſitio enim copulatiua diſiunctiuæ opponitur: non tamen duæ copulatiuæ, aut diſiunctiuæ. Propterea ſi ponatur in vna diſiunctio, vera erit oppoſitio, pugnabúntque in veritate & falſitate. Ratio eſt perſpicua, quia

propo

Digitized by Google

propoſitio copulatiua, vt diximus ſuprà, æquiualet vniuerſali; diſiunctiua verò particulari. Vnde non mirum quòd duæ diſiunctiuæ poſſint eſſe veræ, quia particulares; duæ verò copulatiuę falſæ, quia vniuerſales; dicemus enim infrà contrarias propoſitiones poſſe eſſe ſimul falſas, ſubcontrarias ſimul veras.

Septimò. Septimum argumentum. *Petrus eſt omne animal, Petrus non eſt aliquod animal*, opponuntur, & vtraque vera eſt; ergo. Reſp. negando eſſe oppoſitas. Ratio eſt: nam non ſunt eiuſdem de eodem, diſtribuitur enim prædicatum in particulari. Contradicent ergo ſi ita proferantur, *Petrus eſt omne animal, Petrus non eſt omne animal.* ideóque prima vera, ſecunda falſa.

ARTICVLVS IV.

De oppoſitione contraria.

16. *Oppoſitio contraria quæ.* Oppoſitio contraria inter duas vniuerſales propoſitiones intercedit, affirmantem vnam, negantem alteram, quarum hæc eſt lex, ſeu natura, vt in nulla materia in veritate poſſint cõuenire. Poſſunt tamen ſimul eſſe falſæ in materia contingenti: vt iſtæ, *Omnis homo eſt albus, Nullus homo eſt albus.* Proinde in contrariis vnius veritas alterius falſitatem infert, non verò è contra. Cuius rei ratio conſpicua hæc eſt: quia ſi propoſitiones vniuerſales contrariæ eſſent ſimul veræ, conſequenter efficerentur ſubcontrariæ veræ, vniuerſalis enim particularem ſubinfert. Vnde etiam contradictoriæ redderentur ſimul veræ: quælibet enim particularis opponitur vniuerſali qualitatis oppoſitæ, & è contra. e.g. ſi iſtæ propoſitiones, *Omnis homo eſt albus, Nullus homo eſt albus*, ſunt veræ; ergo & iſtæ, *Aliquis homo eſt albus, Aliquis homo non eſt albus.* Concluderentur ergo duæ contradictoriæ ſimul veræ, cuius implicationem art. præcedenti demonſtrauimus.

ARTICVLVS V.

De oppoſitione ſubcontraria.

Oppoſitionem ſubcontrariam dicimus, quæ interuenit inter propoſitiones particulares, affirmantem vnam, negantem aliam. Sic ſe habent iſtæ, *Aliquis homo eſt albus, Aliquis homo non eſt albus.* Lex ergo, ſiue natura ſubcontrariarum eſt, vt in nulla materia poſſint in falſitate conuenire, bene tamen in veritate in materia cõtingenti: vt, *Quidam homo eſt albus, Quidam homo non eſt albus*, ſi vna ſupponatur pro Æthiope, alia pro quocunque albo. Proinde in ſubcõtrariis vnius falſitas alterius veritatem infert, non tamen è cõtra. Ratio eſt manifeſta: nam ſi ſubcontrariæ eſſent ſimul falſæ, contradictorię quibus contradicunt, redderentur ſimul veræ, quod ſuprà probauimus eſſe falſum, & oſtendimus veritatem contrariarum inferre veritatem contradictoriarum. 17. *Oppoſitio ſubcõtraria quæ.*

Ex quibus omnibus habes, contradictorias propoſitiones, in veritate & falſitate ſimul cõuenire, repugnare in quacunque materia; cõtrarias verò in contingenti poſſe ſimul conuenire in falſitate, ſubcontrariáſque in veritate.

Quomodo contradictoria repugnẽt in veritate & falſitate; contraria verò ſolùm in veritate. Sed inquires, quare contradictoriæ propoſitiones in quacunque materia repugnant in veritate & falſitate, & contrariæ ſolùm in veritate? Reſp. quòd cùm oppoſitio contradictoria ſit inter vniuerſalem & particularem propoſitionem, repugnat: quòd ſi vniuerſalis affirmatiua eſt vera, aliqua particularis negans, contenta ſub ipſa ſit vera; & ſi vniuerſalis negans eſt falſa, certum eſt quòd particularis affirmans

Digitized by Google

affirmans ſub ipſa vera erit. Nam ſi hæc eſt falſa, *Nullus homo eſt albus*, quia de omni negat; ergo eius particularis, quæ de aliquo affirmat, v. g. *Aliquis homo eſt albus*, vera erit. Contrariæ verò, cùm ambæ ſint vniuerſales, faciunt materiam contingentem neceſſariam, quia affirmant de omni, vel negant de omni. ideo vtrique falſitas accidit. Nam prædicatum contingens, nec accidit, nec repugnat omnibus, & ob eandem rationem nequeunt eſſe ſimul veræ, quia implicat, ſi affirmatio vniuerſalis eſt vera, quòd vniuerſalis negatio oppoſita ei vera etiam ſit.

Subalternans. *Contrariæ.* *Subalternans.*

Omnis homo eſt animal. Nullus homo eſt animal.

Contra dicentes.

Subalterna. *Subalterna.*

Contra dicentes.

Quidam homo eſt animal. *Subcontrariæ.* Quidam homo non eſt animal.

Subalternata. *Subalternata.*

Socrates eſt animal. *Contradicentes.* Socrates non eſt animal.

DIFFICVLTAS IV.

De æquipollentia propoſitionum.

POſtquam de oppoſitione in communi, & particulari ſermonem fecimus, vt nobis maior propoſitionum ſuppetat copia, de æquipollentia ipſarum occurrit diſputare. Æquipollentia ergo ſic definitur, *eſt duarum propoſitionum æquiualentia, ſeu concordia propoſitionum eiuſdem de eodem.* quæ præceptis ſequentibus explicabitur.

Æquipollentia quid.

ARTICVLVS I.

De quibuſdam præceptis æquipollentiæ.

18. *Æquipollentia præceptū primum.*

PRimum præceptum. Contradictoriæ propoſitiones æquipollent præpoſita negatione, id eſt, quæuis præpoſitio fit eadem cum ſua contradictoria, ſi ſubiecto & ſigno præponas negationem. Propterea iſta propoſitio, *Omnis homo eſt animal*, æquiualebit iſti, *Aliquis homo non eſt animal*, ſi ita dixeris, *Non omnis homo eſt animal*; & con

& conſequenter iſta, *Aliquis homo non eſt animal*, æquipollebit iſti, *Omnis homo eſt animal*, ſi ita proferas, *Non aliquis homo non eſt animal.*

Secundum. Secundum præceptum. Propoſitiones contrariæ æquipollent poſtpoſita negatione, id eſt, quæuis propoſitio fit eadem cum alia, ſi ſubiecto & ſigno poſtponas negationem. Propterea iſta propoſitio, *Omnis homo eſt animal*, æquiualet huic, *Nullus homo eſt animal*, ſi ita proferatur, *Omnis homo non eſt animal.* ſicut iſta, *Nullus homo eſt animal*, æquipollebit iſti, *Omnis homo eſt animal*, ſi ita pronunties, *Nullus homo non eſt animal.*

Tertium. Tertium præceptum, Subalternæ propoſitiones æquipollentes redduntur præpoſita & poſtpoſita negatione, id eſt, quæuis propoſitio fit vnà cum ſua ſubalterna, ſi ſubiecto & ſigno poſtponas & proponas negationem. Ratio eſt, quia pluralitas negationum affirmat. qua de cauſa, iſta propoſitio, *Omnis homo eſt animal*, æquipollebit iſti, *Aliquis homo eſt animal*, ſi ita dixeris, *Non omnis homo non eſt animal*; & iſta propoſitio, *Aliquis homo eſt animal*, æquipollebit iſti, *Omnis homo eſt animal*, ſi ita proferas, *Non aliquis homo non eſt animal.* idem iudicium in negatiuis ſubalternis.

Quartum. Quartum præceptum. Subcontrariæ propoſitiones ſeruant contrariarum normam: affirmans enim æquipollet negatiuæ, ſi poſtponas negationem, & ſuæ contradictoriæ, ſi præponas. Si enim iſti, *Aliquis homo eſt animal*, poſtponas negationem, ita erit, *Aliquis homo non eſt animal*; ſi verò ſupponas, æquipollebit ſuæ contradictoriæ, *Non aliquis homo eſt animal.* quæ præcepta ſequenti verſu continentur.

Præ, contra, dic, poſt, contra, præ, poſtque, ſubalter. id eſt, Negatio propoſita contradicit, poſtpoſita reddit propoſitionem contrariam; præpoſita verò, & poſtpoſita reddit ſubalternam, quod ex ſequenti graphide magis pateſiet.

Non omnis quidam: non omnis non, quaſi nullus.
Non nullus quidam, ſed nullus non valet omnis.
Non aliquis nullus: non quidam non valet omnis.
Non alter neuter, neuter non præſtat vtrumque.

DIFFICVLTAS V.

De conuerſione ſimplicis propoſitionis.

Conuerſio eſt vnius propoſitionis ad alias neceſſaria conſe- 19. *Conuerſio quid.*
quentia ex tranſmutatione terminorum, id eſt, permutatio ſubiecti in prædicatum, & prædicati in ſubiectum, ſeruata eadem quantitate & qualitate, (reducite in memoriam quæ diximus de quantitate & qualitate propoſitionum, in hac quæſt. diffic. 3. artic. 3.) quod accidet, ſi ex conuerſa rectè conuertens colligatur. *Conuerſa* dicitur, cuius extrema commutantur; *conuertens* verò, quæ ex commutatione coaleſcit. Quæ omnia, ſequentibus exemplis addiſces. *Omnis homo eſt animal. ergo aliquod animal eſt homo. Nullus homo eſt animal, Nullum animal eſt homo, Aliquis homo non eſt animal. ergo quod non eſt animal, eſt homo.* *Conuerſa, & cõuertens quæ.*

Tripliciter contingit conuerſio, ſimpliciter quippe, per accidens, & per contrapoſitionem ſimpliciter, cùm commutamus extrema ſub eadem quantitate: vt, *Nullus homo eſt animal, Nullum animal eſt homo, Aliquis homo eſt albus, Aliquod album eſt homo.* Per accidens, cùm commuta- *Conuerſio triplex.*

Digitized by Google

mus extrema ſub diuerſa quantitate: vt, *Omnis homo eſt animal*; *ergo aliquod animal eſt homo. Nullus homo eſt animal*; *ergo aliquod animal non eſt homo.* Per contrapoſitionem, cùm commutamus extrema ſub eadem quantitate, ſed terminis infinitatis: vt, *Aliquis homo non eſt animal*; *ergo aliquod non animal non eſt non homo.*

Ex dictis obſeruandum eſt, negatiuam vniuerſalem & particularem aſſerentem, in ſe ipſas ſimpliciter conuerti, vel in terminis, vt loquitur Philoſophus. Rurſus ambas vniuerſales, negans & affirmans per accidens verti. Demum vniuerſalem aſſerentem, & particularem negantem per contrapoſitionem conuerti: hæc autem omnia in hoc diſticho apprehendes.

Simpliciter feci, conuertitur Eua per accidens,
Aſto per contra, ſic fit conuerſio tota.

Diſtichum penetrabis, ſi quatuor litteras vocales, quatuor propoſitionibus accommodes, contrariis priores, ſubcontrariis poſteriores, quod etiam aliud diſtichum aperit.

Aſſerit A. negat E. ſunt vniuerſaliter ambo.
Aſſerit I. negat O. ſunt particulariter ambo.

DIFFICVLTAS VI.

De natura & quidditate propoſitionum modalium.

MVltum immorantur aliqui authores, infructuoſam naturam propoſitionum modalium prolixis diſputationibus enodantes, qua potuero breuitate perſtringam ea, quæ aliquantulum vtilia reperio.

ARTICVLVS I.

Proponuntur aliqua notanda circa cognitionem modalium propoſitionum.

PRimò notandum, modum latè ſumptum eſſe limitationem, ſeu reſtrictionem alicuius orationis, ſeu vocis factam per terminos adiectiuos: vt, *Omnis homo iuſtus*; vel ſubſtantiuos in obliquo: vt, *liber Auguſtini*; vel per aduerbialia, de quo non agimus; ſolùm inſtituitur ſermo de modo adſtringẽte propoſitionem in vna materia determinata, (adducite in memoriam quæ diximus de materia neceſſaria contingenti & remota difficultate 1. art. 1.) ſic in præſenti, modus triplex eſſet, neceſſarius impoſſibilis, contingens & poſſibilis, qui parum differt à contingenti, ideóque pro eodem in difficultate vſurpabitur. 20. *Notanda circa propoſitiones modales. Primum.*

Secundò notandum, dupliciter fieri propoſitiones modales, vel modo aduerbialiter ſumpto: vt, *Deus neceſſariò eſt vnus.* En aduerbium *neceſſariò*; vel modò adiectiuè ſumpto: vt in hac, *Deum eſſe vnum, eſt neceſſarium.* En quando *neceſſarium* ſumitur adiectiuè, & de Deo prædicatur, per iſtúmque modum adiectiuum tota propoſitio mutatur; in prima enim vnitas, in ſecunda neceſſitas prædicantur de Deo. *Secundũ.*

Tertiò notandum, modum aliquando interponi: vt, *ſedentem poſſibile eſt ſtare*, & poſtponi: vt, *ſtantem ſedere eſt poſſibile*; ſemper tamen eundem reddit ſenſum, qui ſenſus bifariam dicitur; alius *compoſitus*, quando ſimul pro eodem tempore prædicatum componitur cum ſubiecto: vt, *ſtantem ſedere, eſt impoſſibile*, id eſt, dum ſtat. *Diuiſus* alius, cùm prædicatum non pro eodem, ſed pro diuerſo tempore tribuitur ſubiecto. Sic dicimus, *ſtantem ſedere* *Tertium.*

Digitized by Google

dere eſt poſſibile, id eſt, tempore quo non ſtat.

Quartũ. Quartò notandum, aliquos eſſe modos componentes prędicatum cum ſubiecto, ſeu propriùs modificantes compoſitionem prædicationis. v. g. *Petrus contingenter diſputat*, componit contingentiam, ſeu modificat diſputationem, affirmando contingenter conuenire ſubiecto. Alij ſunt ſignificantes qualiter res fiat: vt, *Petrus doctè diſputat*, oſtendit quo pacto in diſputatione ſe gerit.

Quintum. Quintò notandum, propoſitiones modales non carere ſua veritate, aut falſitate. Propoſitio affirmatiua in materia neceſſaria eſt vera, negatiua falſa: vt in his, *Hominem eſſe animal, eſt neceſſarium*; *hominem eſſe animal, non eſt neceſſarium.* Patet. nam negare quod neceſſarium eſt, non poteſt fugere falſitatem, ſicut nec affirmare veritatem contradicere. Et vt vno verbo dignoſcas modalium propoſitionum veritatem, aut falſitatem, hanc regulam obſeruare conaberis; ſi rem ſicut eſt in ſe affirmat, vera, ſi aliter, erit falſa.

Sextum. Sextò notandum, in quibuſcunque modalibus quòd licèt prædicatum ſit in materia contingenti, ſubiectum ſemper eſt in naturali, aut remota: vt, *Petrum diſputare eſt contingens*, prædicatum contingenter conuenit ſubiecto, ſubiectum tamen materia naturalis eſt; in iſta verò, *Hippocentaurus contingenter cognoſcitur*, prædicatum in materia contingenti eſt, ſubiectum verò in materia impoſſibili.

Septimũ. Vltimò notandum propoſitiones modales habere propriam quantitatem, ſeu vniuerſalitatem, vel particularitatem. Illi dicuntur modi vniuerſales, qui amplectuntur omne tempus, ſic ſunt, *impoſſibile*, & *neceſſe*. quod enim eſt impoſſibile ex ſe, ſemper eſt tale; ſicut & neceſſarium, perpetuò eſt neceſſarium. Particulares modos dicimus non amplectentes omne tempus. ſic ſunt *poſſibile*, & *contingens*, vt hîc accipiuntur; contingens enim non ſemper accidit, ſicut nec poſſibile, vt contingentiam importat. dixi, *poſſibile*, vt hîc accipitur, quia, abſolutè loquendo, poſſibilitas omne tempus amplectitur; quod enim eſt poſſibile, ſemper eſt tale, etſi actualis exiſtentia contingens ſit.

Omnibus notatis ſuperaddere oportet, modalium quantitatem non eſſe penſandam ex quantitate dicti, ſed ex quantitate modi: vocamus *dictum* cæteras partes propoſitionis à modo diſtinctas. *Modaliũ quantitas ex quantitate modi penſanda. Dictum, quid.*

Articvlvs II.

Extricantur, & aſcribuntur modales propoſitiones.

Modi communiter ſunt quatuor, *poſſibile* quippe, *contingens*, *impoſſibile*, *neceſſe*. Notare tamen oportet, quòd *contingens* proprie eſt limitatius, quàm *poſſibile*. Nam omne neceſſarium eſt poſſibile haudquaquam contingens; in præſenti tamen claritatis gratia reciprocè accipitur cum *poſſibile*, vt ſeruare poſſimus modalium propoſitionum ęquipollentiam; iſtæ enim æquipollentes ſunt, *Hominem eſſe animal, eſt poſſibile, & contingens.* etſi abſolutè ſit falſum, quandoquidem homini neceſſaria eſt animalitas, eapropter Ariſtot. contingens ab hac diſputatione reiecit; nos ergo eam reuocamus, claritatis ergò, ad commodiorem notitiam figurarum. 21. *Modi quatuor.*

De ſingulis modis ſunt quaternæ propoſitiones conficiendæ. v. g. de poſſibili, & ſic de aliis. nam poteſt affirmari *dictum*, & *modus*: vt, *Petrum currere eſt poſſibile.* Item affirmari di- 22.

Digitized by Google

ctum,& negari modus:vt,*Petrum currere non eſt poſſibile.* Item negari dictum,& modus:vt,*Petrum non currere non eſt poſſibile.* Denique negari dictum, & affirmari modus : vt , *Petrum non currere eſt poſſibile.* Quas propoſitiones quatuor figuris,aut tabulis, in quarum ſingulis cernitur oppoſitio vnius propoſitionis cum alia cæterarum figurarum deſcribemus. Demum in ſingulis tabulis quatuor propoſitiones conſtituemus. Primam de poſſibili, ſecundam de contingenti , tertiam de impoſſibili , quartam de neceſſe. quæ omnes ſunt mutuæ æquipollentes , mutatis , detractis,aut adiectis negationibus.

Vt verò faciliùs dignoſcatur, qualis ac quanta ſit propoſitio modalis, quatuor litteris , quibus id ſignamus, in hac materia vtimur , A, V, E, I. A, denotat propoſitionem affirmantem, tam de dicto, quàm de modo : vt , *Petrum currere eſt poſſibile.* V , negatiuam de vtroque: vt , *Petrum non currere non eſt poſſibile.* E , affirmatiuam de modo, & negatiuam de dicto: vt, *Petrum non currere eſt neceſſe.* I , negatiuam de modo , & affirmatiuam de dicto: vt , *Petrum currere non eſt neceſſe.* quæ ſequenti carmine Petrus Hiſpanus explicuit.

E , dictum negat, I, quæ modum,
Nihil A , ſed V , totum.

Ex his quatuor ſyllabis , quatuor dictiones conflauit,*Amabimus,Edentuli, Illiace , Purpurea.* quarum ſingulæ habent quatuor propoſitiones mutuo æquipollentes , oppoſitas omnibus propoſitionibus , aliarum figurarum ſequenti graphide delineandas.

IV. Figura. CONTRARIÆ. *III. Figura.*

Pur-	Petrum non currere non eſt poſſibile,	Petrum currere non eſt poſſibile,	*Il-*
pu-	Petrum nõ currere non eſt contingẽs,	Petrum non currere eſt contingens,	*li-*
re-	Petrum nõ currere nõ eſt impoſſibile,	Petrum nõ currere nõ eſt impoſſibile,	*a-*
a.	Petrum non currere non eſt neceſſe.	Petrum currere non eſt neceſſe.	*ce.*

Contra dictoriæ.

Contra dictoriæ.

I. Figura. SVBCONTRARIÆ. *II. Figura.*

A-	Petrum currere eſt poſſibile,	Petrum non currere eſt poſſibile,	*E-*
ma-	Petrum currere eſt contingens,	Petrum non currere eſt contingens,	*den-*
bi-	Petrum currere non eſt impoſſibile,	Petrum nõ currere nõ eſt impoſſibile,	*tu-*
mus.	Petrum non currere non eſt neceſſe.	Petrum currere non eſt neceſſe.	*li.*

Qui

Digitized by Google

Qui ergo voluerit indagare cuiuſuis propoſitionis modalis figuram, proſpiciat propoſitionem, ſi eſt affirmatiua de dicto & modo, aut negatiua, & meminerit ſi ſit de poſſibili, eſſe primam in quacunque figura, ſi de contingenti ſecundam, ſi de impoſſibili tertiam, quartam ſi de neceſſe: ac facillimo negotio diiudicabit, in qua ſit figura, ibíque dignoſcet, quanta ſit, qualis, quibúſque & qua ratione opponatur. v.g. *Petrum currere eſt neceſſe*, eſt in *Purpurea*, quia affirmatiua de dicto & modo; hæc autem, *Petrum non currere eſt contingens*, eſt in *Edentuli*, quia affirmatiua de modo, & negatiua de dicto: ſi autem prædicta præcepta obſerues, facillimo negotio obſcuram modalium propoſitionum diſputationem fugi[illegible] earúmque veritatem penetrabis.

ARTICVLVS III.

De æquipollentia & oppoſitione modalium propoſitionum.

CIrca iſtum articulum à multis abſtinendum eſt, quia cognita natura æquipollentiæ ſimplicium propoſitionum, de qua difficultate 5. art. 1. facillimo negotio iſtarum æquipollentiam venabimur.

23. *Notandum primum.* Pro cuius intelligentia ſolùm aliqua notanda proponemus. Primum notandum quòd cùm æquipollentia ſit duarum propoſitionum æquiualentia, quorum alterutra eſt de eodem prædicato, & ſubiecto, & hoc ſuperaddendo, aut detrahẽdo negationem, vt iam diximus, hinc fit quòd quaternæ propoſitiones cuiuſcunque figuræ, æquipollentes ſunt, quia de eodem ſubiecto, & prædicato, eandémque omnino rem ſignificant, addita, aut ſublata negatione, vt diſcurrenti patebit. Et vt breuiùs comprehendas, animaduerte, quibus negationibus, aut quibus affirmationibus reddatur idem ſenſus, & his propoſitiones æquipollentes fiunt.

Secundum notandum, pro oppoſitione harũ propoſitionum idem omnino eſſe iudicium, ac de ſimplicibus, hac obſeruata differentia, quòd quantitas propoſitionis in modalibus, non deſumitur ex vniuerſalitate ſubiecti, vt in ſimplicibus, ſed ex vniuerſalitate temporis. Propoſitio ergo modalis, quæ omnes differentias temporis amplectitur, vniuerſalis erit, quando aliquas vagè, erit particularis. Proinde *Purpurea*, & *Illiace* ſunt vniuerſales modi, continent enim ſub ſe, & ſubalternant alios duos modos. *Purpurea*, modos de *Amauimus*, *Illiace* de *Edentuli*, vt patebit in tabulis, vnde conſtat, *Amauimus*, & *Edentuli*, eſſe particulares modos, v.g. quarta propoſitio in *Purpurea*, *Petrum currere eſt neceſſe*. hæc quia complectitur omnes differentias temporis, quibus Petrus exiſtit, vniuerſalis eſt, quod patet etiam ex 3. propoſitione eiuſdem figuræ, *Petrum non diſputare eſt impoſſibile*, quæ falſa eſſet, ſi aliquando poſſet non diſputare. Eundem diſcurſum fac in *Illiace*. *Amauimus* & *Edentuli*, ſunt particulares modi, ſiue confuſi, quia non amplectuntur omnes temporis differentias, ſed tantùm ſub diſiunctione: vt in hac, *Petrum currere eſt poſſibile*, ſufficit quòd verificetur exiſtentia pro aliqua temporis differentia, & eundem diſcurſum ſerua in aliis propoſitionibus harum figurarum. *Secundũ.*

ARTICVLVS IV.

De exponibili, & excluſiua propoſitione.

PRopoſitionem exponibilem dicimus, *indigentem expoſitione*, quotieſcunque 24. *Propoſitio exponibilis, & exponens quæ.*

cunque ineſt aliqua propoſitio, quæ ratione alicuius aduerbij redditur obſcura, dicitur propoſitio *exponibilis*; illa autem, per quam explicatur, nuncupatur *exponens*.

Propoſitio excluſiua quid. Propoſitiones excluſiuas appellamus, *quæ afficiuntur aliquo ſigno excluſionem ſignificante*. v.g. *tantùm, ſolùm, duntaxat*. Ex quibus nonnullæ ſigno afficiuntur excluſiuo ex parte prædicati: vt hæc, *Petrus eſt Summuliſta tantùm*. cuius obſcuritas ſic exponi debet, *hæc facultatem ſolam cognoſcit*, ſiue, *aliarum eſt ignarus*. Idem præceptum ſerua in omnibus, quæ habent excluſionem ex parte prædicati. Nam taliter excluſiuæ ſunt, vt à ſuo ſubiecto excludant omnia alia eiuſdem ſeriei. Aliæ ſunt excluſiuæ ex parte ſubiecti, qualis iſta, *Tantùm Petrus eſt Summuliſta*. cuius obſcuritas ſic exponenda eſt, *Nullus alius à Petro*, vel, *ſolus Petrus eſt Summuliſta*. Egimus de exponibilibus, & excluſiuis inſimul. nam exponibiles ſunt, quaſi genus reſpectu excluſiuarum, quæcunque enim excluſiua exponibilis eſt, ſeu expoſitione indiget, de quibus legite Toletum lib. 3. & Fonſecam lib. item 3. Sotum in opuſculo de exponibilibus.

SVMMVLARVM
PARS TERTIA.

AGGREDIMVR iam pertinentia ad tertiam operationem intellectus enodare. Diximus in ſuperiori parte de compoſitis rebus; nunc autem de iis, quæ per diſcurſum comparantur, ſermonem inſtituemus. Duæ ergo quæſtiones ſeſe offerunt diſcutiendæ in hac parte. Prima de argumentatione, & conſequentia. Secunda de ſyllogiſmo in communi, eiúſque figuris.

QVÆSTIO I.
De argumentatione, & conſequentia.

DE argumentatione, conſequentia, ſpeciebúſque argumentationis duæ difficultates veniunt diſcutiendæ. Prima, quid ſit conſequentia. Secunda, de argumentatione, eiúſque ſpeciebus.

DIFFICVLTAS I.
Quid ſit conſequentia.

QVoniam argumentatio quædam conſequentia eſt, latiùs enim patet conſequentia, quàm argumentatio; prius de conſequentia, quàm de argumentatione dicendum. Conſequentia, ſeu conſecutio, *eſt oratio, in qua ex aliquo, aliquid deducitur*: vt, *eſt homo; ergo eſt animal*. Id ex quo aliquid colligitur, dicitur *antecedens*, quod autem colligitur, vocatur *conſequentia*. 1. *Conſequentia quid.*

Conſequentiarum genera quatuor. Quatuor genera conſequentiarum ſolent communiter enumerari. Primum cùm quamlibet enuntiationem ex ſe ipſa, aut ex ſua æquipollente colligimus. Alterum genus eſt, cùm antecedens & conſequens eiſdem præciſè verbis, eodémque ordine collocatis conſtituta ſunt; non tamen idem valent, vt, *Omnis homo eſt animal*; *igitur quidam homo eſt animal*. *Neceſſe eſt Socratem eſſe animal*; *igitur non neceſſe eſt*

Socra

Digitized by Google

Socratem non eſſe animal. Tertium genus eſt cùm antecedens & conſequẽs, eiſdem verbis præciſè conſtant; verùm ordine conuerſo: vt, *Nullus homo eſt lapis; igitur nullus lapis eſt homo.* Atque ex conſequentiis hactenus enumeratis, nulla dicitur argumentatio, ſed conſequentia dumtaxat. Quartum genus eſt cùm antecedens & conſequẽs non eiſdem conſtant verbis præciſè; quia in antecedenti continetur argumentum aliquod vno, aut pluribus verbis comprehenſum, quod non continetur in conſequenti; ſed hoc genus impropriè enumeratur inter conſequentias, quia propria argumentatio à conſequentia diſtinguitur, vt difficultate ſequenti explicabimus.

Articulus I.

De aliquibus conditionibus veræ conſequentiæ, & regulis.

2. *Conſequentia regula prima.* PRima regula in omni bona conſequentia, *Ex vero, non niſi verum, ex falſo tamen, aliquando falſum, aliquando verum colligitur.* Prior pars ex eo patet. Nam ſi vlla conſequentia ex vero falsò colligitur, iam non eſſet bona & apta conſequentia, quandoquidem non conſequitur intentum ex vi antecedentis. Secũda pars probatur in hoc exemplo, *Omne animal eſt candidum. Cygnus eſt animal; ergo cygnus eſt albus.* Cur autem ex præmiſſis falſis, aliquando inferatur verum, non autem ex veris falſum, explicabimus in 3. lib. de anima.

Secunda. Secunda regula, *Ex neceſſario, nonniſi neceſſarium, neceſſarium autem ex quolibet,* id eſt, *ex neceſſario & contingenti.* Prior pars hoc modo probatur. nam neceſſarium ſemper eſt verum, contingens autem poteſt eſſe falſum, & impoſſibile ſemper eſt falſum. Igitur ſi ex neceſſario rectè colligeretur contingens, aut impoſſibile, dari poſſet in bona conſequentia antecedens verum, & conſequens falſum, quod diximus fieri non poſſe. Item ex antecedenti contingenti poſſe conſequi neceſſarium, patet in iſta, *Petrus ſentit; ergo eſt animal.* Item ex antecedenti impoſſibili, aliquãdo poſſibile conſequi, probat hæc, *Petrus eſt Angelus; ergo incorporeus.* Nequit tamen ex antecedenti vero impoſſibile ſequi. nam ſequeretur inde antecedens ſimul eſſe impoſſibile, & poſſibile.

Tertia regula, *Quando aliquid ex conſequenti infertur, infertur etiam ex antecedenti.* v. g. *ridet; ergo habet animam rationalem.* ſi ex hoc conſequenti, *habet animam,* inferas; *ergo viuit.* illud poteris etiam ex antecedenti inferre, quia quidquid conuenit conſequenti, debet conuenire antecedenti. *Quod autem infertur ex antecedenti, non infertur ex conſequenti.* v. g. ex riſu optimè colligimus multum ridere, non tamen eſſe magis rationale, imò per riſum multum poteris cognoſcere ſtultum. *Tertia.*

Quarta regula. *Ex oppoſito conſequentis, infertur oppoſitum antecedentis.* v. g. *Petrus currit; ergo mouetur.* ſi conſequens *mouetur* neges, conſequenter antecedens negabis. valet quidem, *Non mouetur; ergo non currit.* *Quarta.*

Quinta regula, *A ſuperiori ad inferius, negatiuè valet conſequentia.* v. g. *Non eſt animal; ergo non eſt homo.* Ratio à priori eſt perſpicua, quia homo non poteſt carere, eo quòd eſt de eius eſſentia, qualis eſt animalitas, propter eandem rationem, *Ab inferiori ad ſuperius affirmatiuè valet conſequentia*: vt, *Eſt homo; ergo eſt animal,* haudquaquam; negatiuè idcóque peccat iſta conſequentia, *Non eſt homo; ergo non eſt animal,* quia ratio ſuperior, nempe animal, in aliis ſpeciebus inuenitur, quippe leone & equo. *Quinta.*

Arti

Digitized by Google

ARTICVLVS II.

De conſequentia formali, materiali, neceſſaria & probabili.

3. *Conſequentia formalis quæ.* FOrmalem conſequētiam dicimus vi formæ concludentem; ea verò concludit vi formæ, *cuius forma, ſeu modus colligendi, in quacunque materia aptè concludit.* v. g. hanc dicimus eſſe formalem conſequentiam, *Omnis homo doctus eſt dignus honore: Socrates eſt doctus; ergo dignus honore.* Intelligimus autem in quacunque materia concludere, quia forma in quocunque ſubiecto capaci, ſemper dat eundem effectum formalem: vt ſi dicas in materia impoſſibili, *Omnis leo eſt lapis, Equus eſt leo; igitur equus eſt lapis*, eſt enim conſecutio optima ratione formæ, vitioſa tamen ratione materiæ.

4. *Conſequentia materialis quæ.* Conſequentiam materialem vocamus concludentem vi ſolius materiæ; ea verò talis dicitur, *quæ ſecluſa formali diſpoſitione ex coniunctione extremorum ſufficientem ſubinfert veritatem.* ſic ſe habet iſta, *Homo eſt animal; ergo eſt riſibilis.* quia propter ſolam materiam, hoc eſt, propter ſolam rerum ſignificatarum inter ſeſe affectionem, rectè concludit. nam riſibilitas ita connectitur cum homine, vt neceſſitas conſequentiæ non tribuatur formali diſpoſitioni terminorum, ſed ineuitabili extremorum connexioni.

Conſequentia neceſſaria quæ. Conſequentiam neceſſariam appellamus, cùm conſequens ex antecedenti neceſſariò infertur: vt, *Socrates eſt homo; ergo eſt animal.* Quidquid enim eſt homo, neceſſariò animal eſt.

Quæ probabilis. Probabilem dicimus, cùm conſequens non neceſſariò, ſed rationabiliter, aut maxima ex parte infertur: vt ſi dicas, *Agricola multa ſemina terræ mandat; ergo manipulos plenæ meſſis percipiet.* Aduertere tamen oportet quòd conſequentia ex parte formæ ſemper eſt neceſſaria; ex parte tamen materiæ habet aliquando neceſſitatem, aliquando probabilitatem. ſic venit intelligendus Ariſtot. quando libro 1. Priorum, cap. 1. conſequentiam ſyllogiſmi in communi neceſſariò ex antecedenti inferri docuit, (vt quæſt. ſequenti explicabimus.) quòd ſi de materiali, & non de formali intelligeremus, non poſſet hæc definitio probabili ſyllogiſmo adaptari.

DIFFICVLTAS II.

De argumentatione, eiúſque ſpeciebus.

ARgumentatio in communi ſunt duæ, aut plures propoſitiones, quarum vna ex aliis ſequi denotatur: vt, *Socrates eſt homo; ergo eſt riſibilis.* Oportet ergo in quacũque argumentatione notam illationis, *ergo*, aut *igitur* interponi, aliàs argumentatio nulla erit: vt ſi dicas, *Socrates eſt homo, Socrates eſt riſibilis.* In hoc ergo diſtinguitur argumentatio à conſequentia, quòd conſequentia omnes modos inferendi ſuprà poſitos comprehendit: argumentatio dicitur, cùm aliquid infertur diuerſo modo in conſequentia, ac continetur in antecedentibus. iam tamen communiter pro eodem vſurpantur argumentatio, & conſequentia. *5. Argumentatio quid.* *Argumentatio à conſequentia differt.*

Plures ſpecies argumentationis communiter enumerantur, ſecundùm Ariſt. 2. Priorum cap. 13. & 1. Poſteriorum cap. 1. qualia ſunt, *Syllogiſmus, Inductio, Enthymema, & Exemplum*, ſuperaddunt alij *Dilemma*, & ego, *Aſcenſum, & Deſcenſum*, ad iſtam quęſtionem reduco; eſt enim quædam argumentatio, & eius fabrica ad tertiam operationem intellectus ſpectat. *Argumentationis ſpecies.*

ARTI

Digitized by Google

Articvlvs I.

Quid ſit Enthymema, Dilemma, Exemplum & Inductio.

Enthymema. Enthymema, eſt argumentatio, in qua ex ſola vna propoſitione denotatur ſequi alteram: vt, *Petrus currit; ergo mouetur.* *Dilēma.* Dilemma eſt argumentum complectens duas partes, per disiunctionem, quarum altera conceſſa neceſſariò deprehenditur reſpondens, & tenetur conſequentem concedere: vt ſi quis velit conuincere filium inobedientiæ, cui præcepit nomine ſuo ſalutare aliquem in foro, ita dicet: Vel fuiſti in foro, vel non fuiſti: ſi non, fuiſti tranſgreſſor præcepti, & ſi fuiſti, eodem modo, quia non ſalutaſti ipſum.

Exemplum. Exemplum dicitur argumentum deſumptum ab alterius exemplo: vt ſi dicamus, *Sæculares modeſtè incedunt, quanto magis Religioſi, & qui Deo conſecrantur, modeſtè incedere debent.*

Inductio. Inductio, quando ex vniuerſalibus principiis, ſeu extraordinario euentu elicimus conſequentiam: vt ſi dicamus, *Romulus non diu tulit fratrem imperij conſortem, & Pompeius Cæſarem, neque Auguſtus Antonium, nec aliquis alius, cuius ad nos memoria peruenerit; nemo igitur eſt, qui conſortem imperij diu ferat.* Vel ſi dicamus, *Omnis homo eſt ſenſus particeps, Omnis beſtia eſt ſenſus particeps, &c. Igitur omne animal eſt ſenſus particeps.*

Articvlvs II.

De aſcenſu, atque deſcenſu.

Aſcēſus. Aſcenſus eſt conſequentia, ſeu argumẽtatio, à ſingularibus enumeratis ſufficienter ad vniuerſale, hoc modo, *Hic homo eſt animal, &, hic homo eſt animal,* & in cæteris ſimili modo, ac ſi enumeraremus omnia indiuidua poſſibilia ſpeciei; *ergo omnis homo eſt animal.* Deſcenſus eſt argumentatio ab vniuerſali ſuperiori ad inferiora ſingularia. ſic per deſcenſum infertur quando dicimus, *Omnis homo eſt rationalis, &, hic homo eſt rationalis,* & in cæteris ſimili modo. Iſte dicitur deſcenſus, quia à ſuperiori ad inferiora deſcendimus: ille aſcenſus, quia ab inferioribus ad ſuperioris cognitionem per conſequentiam aſcendimus. *Deſcenſus.*

Deſcenſus copulatiuus vnus quando fit termino coniungente, ſeu copulante: vt quando dicimus, *Omnis homo eſt riſibilis, & admiratiuus; ergo hic homo eſt riſibilis, & admiratiuus,* & in cæteris ſimili modo. *Deſcēſus copulatiuus.* Diſiunctiuus fit media diſiunctione, *vel, aut, nec*: vt ſi dicamus, *Homo nec eſt leo, nec canis; ergo nec hic homo eſt leo, aut hic canis,* & in cæteris ſimili modo Idem iudicium eſt quantum ad hoc de aſcenſu, ſeruata tamen regula, vt ſuprà. *& diſiūctiuus.*

QVÆSTIO II.

De ſyllogiſmo in communi, eiuſque figuris.

Circa hanc quæſtionem quatuor difficultates examinandę veniunt. Prima de ſyllogiſmo in communi. Secunda de figuris ſyllogiſmorum. Tertia de variis ſyllogiſmorum affectionibus. Quarta de eorum reductione.

* * *

Digitized by Google

DIFFICVLTAS I.

De ſyllogiſmo in communi.

ARTICVLVS I.

Definitur ſyllogiſmus.

7. *Syllogiſmus quid.* ARiſt. 1. lib. Priorum cap. 1. & 1. Topicorum cap. 1. ſic ſyllogiſmum definiuit: *Syllogiſmus eſt oratio, in qua quibuſdam poſitis aliud ab his neceſſariò accidit, eo quòd hæc ſunt.* id eſt, Syllogiſmus eſt argumentatio, (vt notauit Scotus q. 3. vniuerſali, §. ad rationem poſitionis,) in qua quibuſdã poſitis, aliquid aliud ſequitur neceſſariò per ea quæ poſita ſunt, vbi *argumentatio* eſt principium, ſeu commune, in quo conuenit cum Enthymemate, & Exemplo, *quibuſdã poſitis*, principium diſconueniendi cum Enthymemate, quæ ſyllogiſmus imperfectus eſt, & truncatus, in quo non ex quibuſdam, ſed ex vna ſola propoſitione infertur alia. Similiter à pluribus aliis conſequẽtiis, in quibus vnum colligitur ex vno: vt ſi ex conuerſa conuertentem, ex æquipollente æquipollentem inferas. Similiter ab *inductione*, in qua licèt ex pluribus congeſtis vnum inferatur, non tamen ex pluribus digeſtis; non enim diſponũtur illa plura ſub forma ſyllogiſtica in modo & figura conſiſtente, vt difficultate antecedẽti, art. 1. dicebamus, per illa verba, *aliud ab his neceſſariò accidit, eo quòd hæc ſunt.* Explicat ſyllogiſmũ ratione formæ neceſſarium eſſe, propterea illa particula, *in quibuſdam poſitis*, ab aliquibus non incongrue, *in qua quibuſdam conceſſis*, interpretatur. nam conceſſa maiori, & minori, ex vi formæ ſyllogiſticæ, neceſſariò infertur concluſio, vt infrà latiùs explicabitur. De eo ergo ſciendum eſt, an ſit genus reſpectu ſuarum ſpecierum; quæ ſit eius materia, & forma; quæ ſint eius ſpecies.

ARTICVLVS II.

Vtrùm ſyllogiſmus ſit genus, reſpectu probabilis, & demoſtratiui.

8. *Syllogiſmus an ſit genus reſpectu ſuarum ſpecierũ.* NOlui abſtinere ab hac difficultate. Nam in q. de obiecto Logicæ vnitatem ſyllogiſmi indagare neceſſarium erit, hicque proprior eſt locus. Hanc quæſtionem tractat Scotus primo lib. Priorũ q. 6. ibique reſoluit, rationem ſyllogiſmi in cõmuni, haudquaquam eſſe quid genericum ad ſyllogiſmum demonſtratiuum & dialecticum (per dialecticum ſyllogiſmum, probabilẽ intellige, vt ex mente Ariſt. q. 1. Logicæ explicabimus.) Fundamẽtum potiſſimum huius ſententiæ eſt. *Syllogiſmus dialecticus, prò probabili.* Tunc aliqua diuiſio non eſt generis in ſpecies, quando fit per materiales differentias: at ſyllogiſmus dialecticus & demonſtratiuus, ſolùm materialiter, differũt; ergo diuiſum nequit eſſe genus. Probat minorem Scotus. nam forma ſyllogiſtica, eadẽ eſt in omnibus; eodẽ modo intellectus enunciat & infert concluſionem probabilem ac demõſtratiuam; ergo ſolùm ratione materiæ diſtinguuntur: ac per cõſequens, cùm ſyllogiſmus non diuidatur per differentias formales, ſed ſolùm per materiales, ſyllogiſmus nõ erit genus, ſed quoddam accidens connotãs materiam probabilem, ſeu demonſtratiuam, propterea Ariſt. art. præcedenti ſyllogiſmum in cõmuni neceſſariam inferre concluſionem denotauit, quia formale ſyllogiſmum definiuit, quod ex ſe neceſſarium dicit illatione extremorum, etſi ratione materiæ probabilis, aut demõſtratiuus nũcupetur.

9. *Obiectio prima.* Obiicies cõtra concluſionẽ primò, quòd definitio, & diuiſio ex q. 3. & 4. per

Digitized by Google

per diuerſos modos tendendi in obiectum ſpecie diſtinguuntur; ſed intellectus tendit circa probabilem ſyllogiſmum ſolùm probando, circa demonſtratiuũ verò demonſtrãdo; ergo ſicut illæ diſtinguuntur ſpecie, ſic & *Soluitur.* iſtæ. Reſp. negando paritatem. Ratio eſt, nam definitio & diuiſio totaliter pendent ab intellectus actibus, iſte enim eſt qui per vnum actum diuidit, per aliũ verò definit, hoc componendo, illud diuidẽdo; circa ſyllogiſmum verò intellectus, non dat demonſtrationem, nec probabilitatem, ſed eodem modo, inferendo actiuè, in vna materia, ac in alia, ratione materiæ probabilis, illatio probabilis dicitur; ſi tamen demõſtratiua ſit, & extrema habeant neceſſariam connexionem, illationem demonſtratiuam operatur.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò, ſyllogiſmus prædicatur de hoc, & de illo ſyllogiſmo, dicimus enim, ſyllogiſmus probabilis, eſt ſyllogiſmus: ergo in aliqua generica ratione conueniunt prædicabi- *Soluitur.* le de illis. Reſp. Syllogiſmum prædicari de dialectico & demonſtratiuo, non vt genus, ſed ad modum cuiuſdam totius de partibus materialibus: ſicut enim iſta eſt optima prædicatio, *Petrus eſt albus, Franciſcus eſt albus*; & tamen albedo non eſt quid genericum, reſpectu Petri, & Pauli, ſed quædam ratio accidentalis, vtrique cõueniens; ita de ſyllogiſmo probabili, & demonſtratiuo, ſyllogiſmus in communi, tanquam merum accidens, de ipſis prædicatur.

10. *Obiectio tertia.* Obiicies tertiò probabilem, & dialecticum ſyllogiſmum ſpecie differre: ergo & formæ quibus diſtinguuntur. Probatur conſequentia. Nam omnis diſtinctio prouenit à forma, ſicut *Soluitur.* & vnitas. Reſp. diſtinguendo maiorem, concedimus enim ſpecie materiali diſtingui, non verò formali. v. g. Secunda intentio generis denominans quantitatem formaliter ſolùm numero diſtinguũtur, genere verò materialiter. Homo, & equus albi materialiter diſtinguuntur ſpecie; formaliter verò, ſeu ratione albedinis, ſolo numero diſtinguũtur. Ad propoſitum ergo ſecunda intentio ſyllogiſmi demonſtrans, & probabilis ſolo numero diſtinguuntur. Cõſtituta verò, ſeu denominatiua materialia ſpecificè obſeruantur. Obſtabis, quòd licèt ſecun- *Inſtãtia.* dæ intentiones generis, numero ſolùm diſtinguantur: tamen non inde licet inferre quòd non ſit genus reſpectu intentionum, quæ denominant hanc & illam ſpeciem; ergo quamuis hæc & illa ſecunda intentio ſyllogiſmi ſolùm ratione connotati diſtinguantur, non obſtat quin poſſit ſub ſe continere alias ſecundas intentiones denominantes has & illas ſpecificas materias ſyllogiſmi. Reſp. conceden- *Diluitur.* do ſyllogiſmum in actu ſignato eſſe genus per ſecundam intentionem denominatum, & ita optimè poterit de hac & illa ſecunda intentione ſyllogiſmi prædicari prædicatione ſecũdi prædicabilis in actu exercito, non tamẽ poterit denominare genus, quia non connotat vnam naturam de pluribus prædicabilem ex dictis. Sicut qualitas ſubiacet denominationi generis, non tamen poteſt Petrum genus denominare, quia hæc intentio connotat formam, non materiam.

ARTICVLVS III.

De materia & forma ſyllogiſmi.

EX ſupradictis cõſtat ſyllogiſmum eſſe quoddam concretum accidentale materia & forma cõſtitutum; 11. *Syllogiſmi materia.* vocamus ergo *materiam proximam*, illas tres propoſitiones, ex quibus im-

Digitized by Google

mediatè ſyllogiſtica fabrica formatur; *remotam* verò materiam, terminos illos, ex quibus propoſitiones componuntur; iſtam *remotam*, quia ratione alterius, nempe propoſitionis ad ſyllogiſmum ſpectat; illam verò *proximam*, quia immediata materia eſt, cui forma ſyllogiſtica inhæret. Ad remotam materiam definitionem, & diuiſionem reducere par eſt, quia diſpoſitiones ſunt præuiæ, omniſque diſpoſitio ad genus materialis cauſæ reducitur, ex dicendis 1. Phyſicorum.

12. *Difficultas. Enodatur.* Poterat in dubium reuocari, vtrùm tres omnes propoſitiones, vel aliquæ tantùm ad materiam ſyllogiſticam ſpectent. Sed cum communi ſententia, breuiter reſpondendum eſt, concluſionem ſimul cum præmiſſis eſſentialiter, ad materiam ſyllogiſmi pertinere. Probatur primò ex Ariſt. 1. lib. Priorum cap. 1. vbi definiens ſyllogiſmum, non dixit eſſe quod ſequitur ex quibuſdam poſitis, ſed rationem, in qua ex præmiſſis ſequitur concluſio. Triplex ergo propoſitio materiã ſyllogiſticam complet. Secundò ratione, illud dicitur materia completa, reſpectu alicuius formæ, quod proximè & immediatè eſt receptaculũ ipſius: ſed ratio connexionis, quæ forma ſyllogiſtica eſt, in tribus propoſitionibus fundatur; ergo ſunt de materiali ratione ſyllogiſmi. Hanc ſententiam ſupponit Scotus 1. lib. Priorum. q. 6. §. *Reſpondetur negando.*

Obiectio prima. * Obiicies ſyllogiſmum eſſentialiter eſſe diſcurſum: ſed ſola concluſio ex præmiſſis educta eſt diſcurſus, cùm reliquæ ad ſecundam operationem intellectus pertineant; ergo ſola illa eſt eſſentialis materia ſyllogiſmi. *Diluitur.* Reſp. argumentum conuincere, concluſionem vt deductam ex præmiſſis eſſe complementum vltimum materiæ, & vnicum terminum directum & proximum tertiæ operationis intellectus; neutiquam tamen cognitionem ſyllogiſticam non habere pro materia tres omnes propoſitiones. ſic venit intelligendus Ariſt. 1. de anima, textu 48. aſſerens demonſtrationes habere pro fine ſyllogiſmum, aut concluſionem (pro eodem enim ibi vſurpantur.) *Syllogiſmus idẽ quod cõcluſio.* Ratio eſt. Nam concluſio non eſt illa vltima propoſitio in quantum propoſitio eſt, ſed in quantum ex præmiſſis educitur, vi illationis diſcurſiuæ.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò cum Conimbricenſibus 1. Priorum, cap. 1. q. 2. art. 2. & Alberto 1. Priorum cap. 5. ſolas præmiſſas eſſe materiam ſyllogiſmi, fundamento Ariſtotelis 1. Poſteriorum cap. 2. vbi ita habet: *Demonſtrationem autem dico ratiocinationem eam quæ ſcientiam efficit*: at ſolæ præmiſſæ ſcientiam efficiunt, id eſt, concluſionem; demonſtratio ergo materialiter ſolæ præmiſſæ ſunt. *Soluitur.* Reſp. Hurtado, tractatu de modo ſciendi, diſp. 10. ſect. 12. §. 59. ibi Ariſtotelem non ſumere efficientiam efficienter, ſed formaliter, id eſt, ſyllogiſmum facere nos formaliter ſcire, non verò concluſionem efficere. *Syllogiſmus pro omni cauſa partiali.* Secundò reſp. ibi accipere ſyllogiſmum latiori ſignificatione, pro omni partiali cauſa; ſic loquitur idem Ariſtoteles 2. Priorum cap. 1. cùm ait, ex eodem ſyllogiſmo poſſe inferri plures concluſiones, hoc eſt, ex eiſdem præmiſſis, v.g. ex iſtis duabus propoſitionibus, *Omnis homo eſt animal, Omne riſibile eſt homo*; & poteſt inferri, *ergo omne riſibile eſt animal*; & iſta, *ergo aliquod riſibile eſt animal.* quia quæ dicuntur de vniuerſali, prædicantur etiam de ſingularibus contentis ſub ipſo.

Syllogiſmi forma quæ. Ex dictis facilè infertur, formam ſyllogiſticam eſſe illam illationem, ſeu diſcurſum paſſiuum, quo concluſio infertur ex præmiſſis.

ARTI

Digitized by Google

Articvlvs IV.

De ſpeciebus ſyllogiſmi.

13. Syllogiſmus multifariam communiter ſubdiuiditur. Primò in affirmatiuum & negatiuum: ille ex vi præmiſſarum affirmantium etiam in concluſione aliquid de alio affirmat, vnum quippe extremum de alio. v. g. *Omnis homo eſt animal, Ioannes eſt homo; ergo Ioannes eſt animal.* *Negatiuus* verò ex vi alicuius præmiſſæ negatiuæ aliquid de aliquo negat: vt, *Nullus homo eſt inſenſibilis, Ioannes eſt homo; ergo Ioannes non eſt inſenſibilis.* Notanter dixi, *ex vi alicuius præmiſſæ negatiuæ.* nam ſi vtraque neget, nihil benè infertur, vt explicuimus difficultate ſecunda.

Syllogiſmus affirmatiuus,

& negatiuus.

Diuiditur ſecundò in certum, & probabilem. *Certum* ſyllogiſmū nuncupamus, cùm intellectus inhæſitāter, & abſque vlla formidine concluſioni adhæret; *probabilem* verò, cùm non firmiter, ſed hæſitanter ratione materiæ concluſioni adhæret. ſic ſunt omnia argumenta, quibus aliquas concluſiones ſolùm probabiliter probamus, quæ animum reſpondentis, vel audientis ſuadent, ſed non conuincunt.

Certus, & probabilis.

Diuiditur tertiò in ſcientificum, & opinatum: iſte *probabilis* dicitur, ille *demonſtratiuus.* Rurſus, *ſcientificus* demonſtratiuus nuncupatur, *opinatiuus* probabilis, ſeu dialecticus, quia illa pars, quæ agit de ſyllogiſmo probabili, qualis eſt libri Topicorum, Dialectica preſsè vſurpatur, etſi generaliter pro tota Logica communiter accipiatur. Dicimus ergo demonſtrationem ex Ariſt. 1. Topicorum cap. 1. *ſyllogiſmum conſtantem ex principijs veris, aut primis, aut talibus, quæ ex primis ſuæ cognitionis per aliqua vera, quæ circa ipſa eſt, principium ſumpſerunt.* Quæ definitio hoc ſolùm ſignificat, quòd ſyllogiſmus demonſtratiuus materia euidenti componitur, & alia ipſius Ariſt. 1. Poſteriorum textu 9. explicari poterit, demonſtratiua ſcientia eſt *ex veris primis, immediatis, notioribus, prioribus, & cauſis concluſionis.*

Scientificus, & opinatiuus.

Ex ſupradictis ſubinfert Scotus quodlibet. 7. in principio, cum Ariſt. in 1. Poſteriorum cap. 10. duas tantùm eſſe ſpecies demonſtrationis, ſcilicet, *propter quid*, & *quia.* Prima dicitur per cauſas, ſeu à priori, cùm ſit id, propter quod concluſio taliter demonſtratur. Secunda dicitur à poſteriori, ſeu per effectus, ex eo quòd ipſa ſolùm cognoſcitur per ſuos effectus, poſteriores ipſa. Exemplum prioris, *Omnis homo eſt riſibilis, Petrus eſt homo; ergo Petrus eſt riſibilis.* Probamus paſſionem per eſſentiam priorem ipſa. Exemplum ſecundæ, *Omne riſibile eſt rationale, Petrus eſt riſibilis; ergo rationalis.* Probamus rationalitatem per paſſiones, ipſa rationalitate poſteriores, de quibus alibi latiùs (Deo dante) in Log. q. 9. diffic. 2. 14.

Demonſtrationis ſpecies.

DIFFICVLTAS II.

De figuris ſyllogiſmorum.

Articvlvs I.

Notantur aliqua pro intelligentia difficultatis.

Obſeruandum eſt primò ſyllogiſmum, vt ad præſens inſtitutum attinet, bifariam vſurpari, vnus perfectus, alius imperfectus. *Perfectus* eſt, cuius neceſſitas & efficacia nulla re indiget, vt appareat; eſt enim per ſe ipſum ita clarus & conſpicuus, vt neceſſaria & inſolubilis connexio conſequentis cum præmiſſis, neminem latere poſſit, ſed ſtatim audientibus 15.

Obſeruandum primum. Syllogiſmus perfectus.

pateſcat; ſic eſt ſequens ſyllogiſmus, *Omnis homo habet vitam, Petrus eſt homo; ergo Petrus habet vitam.* Syllogiſmus *imperfectus* eſt, cuius neceſſitas vnius, vel plurium indiget, vt pateſiat; deficit enim ipſi ea neceſſitas, & claritas, ita vt neceſſaria & inſolubilis connexio cum præmiſſis poſſit, & latere aliquem, & apparere magis. Notanter dixi, vnius, vel plurium indigere, quia multoties ſolet illuſtrari, vna, vel pluribus propoſitionibus conuerſis, vel præmiſſis permutaris. Maiori, inquam, in minorem, & è contra, vel reductione ipſius ad perfectum, vel deductione ad impoſſibile; vt ſic eius neceſſitas clareſcat.

& imperfectum.

16\. *Obſeruandum ſecundum.*

Obſeruandum eſt ſecundò imperfectos ſyllogiſmos alios directè concludere, illos quippe, in quibus maior extremitas prædicatur de minori, vt ſunt ſyllogiſmi ſecundæ, & tertiæ figuræ inferiùs enarrandæ. Alios concludere obliquè, illos nempe, quorum minor extremitas de maiori prædicatur: huiuſmodi ſunt quinque imperfecti in prima figura enumerandi, & ſequenti art. exponendi. Vocat[illegible] vt clariùs procedamus, *maior extremitas*, quæ de medio prædicatur; *minor* verò quæ ſubiicitur medio. Quid autem ſit medium, obſeruatione vltima habes.

Extremitas maior, & minor quæ.

17\. *Obſeruandum tertium. Syllogiſmi termini tres.*

Tertiò obſeruandum cum communi conſenſu, tres tantummodo eſſe terminos in quocunque ſyllogiſmo, nec poſſe eſſe plures, nec pauciores. Quòd ſint tres termini tãtùm, probatur à priori. Nam in duabus præmiſſis propoſitionibus vnus terminus reperitur, in vtraque, quæ eſt ſemper ſubiectum, vel prædicatum. Vnde duæ propoſitiones eodem termino conſtantes non poſſunt admittere, niſi alios duos terminos, qui cum tertio ſubiiciantur, aut prædicentur. Rurſus concluſio non admittit terminum nõ poſitum in præmiſſis, aliàs concluſio ex ipſis non eſſet illata, ſi aliquis terminus in ipſa poneretur in præmiſſis, nec poſitus, nec conceſſus; ergo non poſſunt eſſe plures quàm tres termini in quocunque ſyllogiſmo. Quòd nequeant eſſe pauciores, ratio conſpicua demonſtrat; nam ſi ſolùm eſſent duo termini, careret medio, ex cuius identitate cum aliis terminis inferretur identitas duorum inter ſe. Tota enim vis ſyllogiſtica huic innititur principio, *quæ ſunt eadem vni tertio, ſunt eadem inter ſe.* quapropter poni debent & tertium & extrema, quæ ſint eadem, & cum tertio, & inter ſe, quod nec pluribus, nec paucioribus, quàm tribus terminis fieri valet.

Obſeruandũ quartum.

Vltimò obſeruandum, ex tribus his terminis, eum dici medium, qui in vtraque reperitur pręmiſſa. v.g. in hoc ſyllogiſmo, *Omnis homo eſt animal, Petrus eſt homo; ergo Petrus eſt animal*, hominem dicimus medium, quia vinculum eſt, & nexus, quo vtrunque copulatur extremum in concluſione; *animal* enim, & *Petrus* in illa vniuntur, per identitatem. Item dicitur medium, quia illo cognito, humanus ducitur intellectus ab identitate extremorum in ipſo, ad cognitionem concluſionis.

ARTICVLVS II.

Quid, & quotuplex ſit figura ſyllogiſtica.

Figura ſyllogiſtica nihil aliud, 18.
quàm diſpoſitionem medij per ſubiectionem & prædicationem importat. Sicut enim entitates corporeæ ſuis aptantur figuris; ita ſyllogiſmus ſecundùm diuerſas medij diſpoſitiones,

Figura ſyllogiſtica quid.

nes,

Digitized by Google

nes, diuerſis quaſi formis, ſeu figuris adaptatur. Proinde ergo cùm medium trifariam poſſit in ſingulis ſyllogiſmis diſponi, hinc triplicem figuram communiter Dialectici inferũt. Nam vel medium eſt ſubiectum in maiori, & prædicatum in minori, & ſic eſt prima figura: vt, *Omne rationale eſt riſibile, Omnis homo eſt rationalis; ergo omnis homo eſt riſibilis.* Vel medium eſt prædicatum in vtraque præmiſſa, & ſic ſecunda figura: vt, *Nullus homo eſt petra, Omne durum eſt petra; ergo nullum durum eſt homo.* Vel terminus eſt ſubiectum vtriuſque præmiſſæ: vt, *Omnis homo eſt rationalis, Omnis homo eſt riſibilis; ergo aliquod riſibile eſt rationale*; & hæc eſt tertia figura. Quartam figuram alij addunt cum Galeno, quando prædicatur medium in maiori, & minori ſubiicitur: vt, *Rationale eſt homo, Homo eſt animal; ergo rationalis.* Sed hanc figuram à prima non diſtingui alibi latiùs explicabimus. Tunc ſic forma, ſeu figura eſt diſpoſitio medij, ſed tres tantùm modi ſunt excogitabiles, vt patet; ergo tres tantùm figuræ.

& quotuplex.

Articvlvs III.

De modis cuiuſcunque figuræ.

19. *Figurarũ modi quot.* Cvm retenta quacunque figura latus ſit ad errandum campus in diſpoſitione mediorum, Ariſt. intra certos terminos mentem carcerauit, quibus euidenter concluſio pateſcat. Nos vocamus *modos*, quia debitam diſpoſitionem præmiſſarum habita ratione ſubſtantiæ & quantitatis obſeruamus, id eſt, an medium nectatur extremis affirmatiuè, vel negatiuè, an vniuerſaliter, vel particulariter? An concluſio colligatur directè, vel indirectè. Poſſunt autem in quacunque figura decem & ſex modi excogitari. quod ſic demonſtro. Nam vel vtraque præmiſſa eſt vniuerſalis, vel vtraque particularis; vel maior eſt vniuerſalis, & minor particularis. Si igitur ambæ ſint vniuerſales, vel affirmat vtraque, vel negat vtraque; vel affirmat maior, & negat minor; vel è contra, affirmat minor, & negat maior, & hinc naſcuntur quatuor modi de vtraque præmiſſa vniuerſali. Rurſus ſi ambæ ſint particulares, vel affirmat vtraque, vel negat vtraque; vel affirmat maior, & negat minor; vel è contra affirmat minor, & negat maior, & hinc naſcuntur quatuor modi de vtraque præmiſſa particulari. Deinde ſi maior ſit vniuerſalis, & minor particularis, vel affirmat vtraque, vel negat vtraque; vel affirmat maior, & negat minor, vel è contra, affirmat minor, & negat maior, & hinc naſcuntur quatuor modi de maiori vniuerſali, & minori particulari. Demum ſi maior ſit particularis, & minor vniuerſalis, vel affirmat vtraque, vel negat vtraque; vel affirmat maior, & negat minor; vel è contra, affirmat minor, & negat maior, & hinc quatuor modi de maiori particulari & minori vniuerſali promanant. Ecce in qualibet figura ſexdecim modos excogitabiles, quod idem in aliis duabus cuiuſcunque ex ſequenti manifeſtabitur.

Modi iſti concludendi in quacunque figura non omnes vtiles & conſtantes ſunt ad veritatem neceſſariò inferendam, propterea Ariſt. 1. lib. de priori Anal. cap. 4. 5. & 6. artem nobis tradidit, qua vtiles ab inutilibus diſcernere poſſemus. *Non omnes modi vtiles.*

Arti

Digitized by Google

ARTICVLVS IV.

De arte, modos vtiles, & conſiſtentes dignoſcendi.

20. *Vtiles ab inutilibus dignoſcendi via.* VT Ariſtotelicum artificium circa cognitionem modorum vtilium & inutilium faciliter enodemus, breuitérque aperiamus, aduertendum eſt, Ariſt. in prima figura quatuor modos vtiles & conſiſtentes tantùm reperiſſe, totidem in ſecunda, & ſex in tertia. Cùm ergo modorũ differentia ex quidditate & quãtitate proportionũ deſumatur, ideo Dialectici, ſingulis modis conſiſtentibus, ſingulas appropriauere voces, in quibus cuiuſuis modi vtilis & cõſiſtẽtis propria quidditas & quãtitas exprimitur. Proinde ſicut cuiuſque modi ſyllogiſmus tribus propoſitionibus coaleſcit; ita quæcunque vocum, tribus litteris vocalibus componitur, quarum prima quidditatem & quantitatem maioris denotat, ſecunda minoris, tertia concluſionis. Si littera ſit A. maiorem ſyllogiſmi debere eſſe vniuerſalem aſſerentem inſinuat; ſi F. vniuerſalem abnegantem; ſi I. particularem aſſerentem; ſi O. particularem abnegantem, quod in memoria ſequenti diſticho faciliter retinebis.

Aſſerit A. negat F. ſunt vniuerſaliter ambo.
Aſſerit I. negat O. ſunt particulariter ambo.

Quatuor voces, quibus vtiles primæ figuræ communiter enodantur, ſunt ſequentes, *Barbara, Celarent, Darij, Ferio.* At quoniam in ſyllogiſmo directè indirectéque concluditur, ideo in prima figura præter quatuor modos nuper memoratos, alios quinque, quos totidem voces aperiunt, enumerabimus, *Baralipton, Celantes, Dabitis, Fapeſmo, Friſeſomorum.*

In ſecunda figura quatuor modi conſiſtentes, tot vocibus manifeſtati reperiuntur, videlicet, *Ceſare, Cameſtres, Feſtino, Baroco.*

In tertia figura ſex alij, iſtis vocibus pateſcunt, *Darapti, Felapton, Diſamis, Datiſi, Bocardo, Feriſon.*

Quas voces ſequentibus carminibus accipe.

Barbara, Celarent, Darij, Ferio, Baralipton.
Celantes, Dabitis, Fapeſmo, Friſeſomorum.
Ceſare, Cameſtres, Feſtino, Baroco, Daraptin.
Felapton, Diſamis, Datiſi, Bocardo, Feriſon.

Hac arte modos vtiles & conſiſtentes cuiuſcunque trium figurarum expeditiſſimè à caſſis & inutilibus ſeparare valebis, cuius indaginem inferiùs clariùs explicabimus per ſingulas figuras artificio ſyllogiſtico conſtruentes.

ARTICVLVS V.

Propono duo principia, ex quibus tota efficacia ſyllogiſtica promanat.

CErtum eſt ex infrà dicendis ſolos quatuor modos vtiles primæ figuræ euidenter concludere, propterea vt aliorum modorum veritatem & efficacitatem poſſint oſtẽdere, ad hæc quatuor Dialectici reducunt. Nos autem vt veritatem efficaciæ illatiuæ & per receſſum ab iſta, inefficaciam proponamus, breuiter duo principia à quibus dependet, aperire conabimur. 21.

Ariſtoteles 1. Priorum capit. 1. in fine, poſtquam perfectam ratiocinationem ab imperfecta diuiſit, dum vellet primum fundamentum & radicem perfectæ ratiocinationis perhibere, hæc profert, *In toto autem quopiam*

piam eſſe, & de omni quopiam, quippiam prædicari, idem ſignificat. Atque tunc de omni dicimus quippiam prædicari, cùm nihil poteſt ſubiecti ſumi, de quo alterum non dicatur. Idem intelligendum eſt, cùm de nullo dicimus quippiam prædicari. Quã doctrinam ſic explicat Hurtado diſp. 10. Logicæ, ſect. 16. ſequutus Conimbricenſes. Subiectum eſt in toto prædicato, cui vniuerſim ſubiicitur, & prædicatum dicitur de omni contento ſub ſubiecto. v. g. in hac propoſitione vniuerſali, *Omnis homo eſt animal*, ſi compares hominem ad animal, comperies, hominem eſſe in toto animali, quia animal complectitur, tanquam ſubiecta de quibus, ſeu tanquam partes materiales ſubiectiuas omnes ſpecies inferiores; ſi verò compares animal ad ſingulos homines, de ſingulis prædicari comprobabis, quia continentur ſub homine, de quo immediatè animal dicitur; eſt enim regula communis Dialecticorum quòd quidquid vniuersè de ſubiecto aliquo dicitur, conſequenter de quouis contento ſub huiuſmodi ſubiecto prædicatur. Sicut quodcunque de ſubiecto aliquo negatur, conſequenter etiam de quouis contento ſub tali ſubiecto; quod intelligendum eſt quando terminus communis & vniuerſalis perſonaliter, ſeu diſtributiuè ſupponit, vt diximus q. 1. diffic. 3. art. 1.

22. *Duo principia quibus efficacia ſyllogiſtica exploranda.* Ex qua doctrina duo inferuntur principia, quibus efficacia ſyllogiſtica facilè exploratur; ſunt autem iſta, dici de omni, & dici de nullo. *Dici de omni*, denotat prædicatum ita de ſubiecto enũtiari, vt de quibuſlibet ſub eo contentis affirmetur. Quare in enunciatione vniuerſali affirmatiua prædicatum dicitur de omni: nam quo pacto de ſubiecto dicitur, eodem quoque de ſingulis eius inferioribus valet prædicari, vnde quia animal prædicatur de homine, dicitur etiam de Paulo, Antonio, &c. *Dici de nullo*, hoc denotat, vt negando prædicatum ſubiecto, conſequenter negatur cuicunque prædicatum affirmatiuè cõuenit: propterea in propoſitione vniuerſali negatiua prædicatum dicitur de nullo. Nam ea ratione, qua animali negatur infirmitas, negatur etiam homini & equo, de quibus animal dicitur.

Hoc dialecticum principium fundamentum habet in iſto metaphyſico, *Quæ ſunt eadem vni tertio, ſunt eadem inter ſe*, in quo docuit Doctor in 1. diſt. 2. q. 4. & q. 7. §. ad primum, n. 4. fundari vniuerſam ſtructurã ſyllogiſticam, & ita explicat, *Quæcũque aliqua identitate ſunt eadem alicui, illa tali identitate inter ſe ſic ſunt eadem, quòd non poteſt concludi aliqua identitas extremorum inter ſe, niſi ſecundùm illam identitatem, quà ſunt eadẽ medio, & medium in ſe ſic ſit idem, & per hanc propoſitionem ſic intellectam tenet omnis forma ſyllogiſtica.* Quæ verba ſatis conſonant illis relatis ex Ariſt. vbi ſuprà, cùm dixit, *in toto autem quippiam eſſe, & de omni quippiam prædicari idem ſignificat*. Nam ex eo prædicatum de quouis ſub eo contentibus prędicatur neceſſariò & eſſentialiter, quia ipſis identificatur, vt dicemus q. 6. Logicæ, diffic. 1. ergo dici de omni ſupponit neceſſariò identitatem ſubiectorum in prædicato, ſicut dici de nullo diſtinctionem & ſeparationem.

Confirmatur hæc veritas primò. Nam deficiente hoc principio, deſtrueretur deſcenſus ab vniuerſali ad particularia. Nam nulla alia ratione hæc propoſitio vniuerſalis, *Omnis homo eſt animal*, infert, Petrum & Paulum eſſe animalia, niſi quòd ſicut idẽtificantur particularia in vniuerſali, ita vniuerſale identificatur cum quolibet, quod ſufficit ad prædicationem formalem; ergo deſtructo hoc prin-

Digitized by Google

cipio, *quæ ſunt eadem vni tertio*, tota efficacia ſyllogiſtica corrueret. Confirmatur ſecundò, quia ſi conceſſa iſta propoſitione, *Omnis homo eſt animal*, quis negaret Petrum eſſe animal, ex hoc principio teneretur fateri eius veritatem, vel duas contradictorias ſimul veras admittere. Quod ſic oſtenditur, neget quis Petrum eſſe animal, infertur, euidenter; ergo *aliquis homo non eſt animal*; ſed omnis homo eſt animal, & aliquis homo non eſt animal, contradicunt; ergo dantur duæ contradictoriæ ſimul veræ, ex q.5. diffic. 4.art.3. quia principium per ſe notum eſt repugnare idem ſimul eſſe, & non eſſe; ſed tota iſta contradictio ex eo infertur, quòd obiectum concluſionis realiter identificatur cum obiecto maioris. Nam quia animal & Petrus identificantur in homine, eadem vnitate vniuntur inter ſe. Vnde manifeſtè repugnat quòd aliquid prædicetur perſonaliter de homine, & nõ prædicetur de Petro; ergo de primo ad vltimum radix & origo illius principij *dici de omni*, eſt illud aliud, *quæ ſunt eadem vni tertio, ſunt eadem inter ſe.*

23. Vnde habes, quare quatuor illi primi modi primæ figuræ, videlicet, *Barbara, Celarent, Darij, Ferio*, perfecti & conſiſtentes dicantur. nam duo illi, *Barbara* & *Darij*, affirmatiui & vniuerſales ſunt, & conſequenter dicuntur *de omni*, & cum ſingulis inferioribus identificantur. Alij verò, *Celarent*, & *Ferio*, negatiui ſunt, dicunturque *de nullo*, quia non ſolùm de ſubiecto, ſed de omnibus, de quibus ſubiectum affirmatur, negantur. Et ita nec inter ſe, nec in tertio vllo modo identificantur, vnde negatiui perfecti dicuntur, quia negant quod non eſt verum. quod axioma vniuersè verum eſt in rebus creatis, licèt in diuinis patiatur exceptionem, quia perſonæ diuinæ ſunt idem realiter cum eſſentia diuina, & nihilominus fides adſtruit, perſonas diſtingui realiter inter ſe; ſed de hoc in materia de Trinitate, interim legite Hurtado diſp.10. Logicæ ſect. 16.§.102.

ARTICVLVS VI.

Traduntur aliqua præcepta in quauis figura ſyllogiſmorum obſeruanda.

NOſter Complutenſis Villalpandus aliqua præcepta, quæ in quouis ſyllogiſmorum obſeruari debent, exactiſſimè tradidit, quibus cognitis facilè cuiuſuis ſyllogiſmi defectus cognoſcere quiſpiam poterit. Cùm enim finis & ſcopus ſyllogiſmi eò tendat, vt efficaciter conuincat veritatem, quam per ipſum oſtendere conantur, illa præcepta obſeruare debemus, quæ ſtabilita facillimo negotio veritatem demonſtrant, & negantes veritatem deprehendunt. 24. *Præcepta in quauis figura ſyllogiſmorum obſeruanda.*

Primum præceptum eſt. In nulla figura quidpiam colligitur, vbi mediũ in vtraque propoſitione, maiori, inquam, & minori, non diſtribuitur, defectu cuius hæc forma argumentandi vitioſa eſt. *Quod ego ſum, tu non es. Ego ſum homo; ergo tu non eſt homo.* quando autem iſtud vitium committitur, vulgò dicitur argumentari ex puris particularibus. Quæ regula hac ratione poteſt probari, quia tota vis & efficacia ſyllogiſtica his duobus principiis ſtabilitur, *dici de omni, dici de nullo*; ſeu, *quæ ſunt eadem vni tertio, ſunt eadem inter ſe*; ergo ex illis terminis, qui cum medio non identificantur in præmiſſis, nihil in concluſione poteſt efficaciter concludi. Quod ſic explico, terminus ſupponens indiſtributiuè, ſeu determinatè, non omnia, ſed aliqua *Primum.*

Digitized by Google

qua tantùm indiuidua ſignificat: ſupponens autem diſtributiuè, omnia ſingularia ſignificat, vnde quando medium non diſtribuitur, ſed determinatur, non identificatur cum omnibus ſingularibus, nec de omnibus dicitur, ſed tantùm de aliquibus; ergo in concluſione nequit bene inferri quòd minor extremitas diſtribuatur per omnia, cùm ſecundùm iſtam diſtributiuam rationem non identificetur cum medio in præmiſſis.

25. *Secundũ.* Secundum præceptum. Ex vtraque ſuppoſitione negante nihil ſequitur, vitioſa eſt enim hæc colligendi ratio, *Nullus homo eſt arbor*; *Platanus non eſt homo*; *ergo platanus non eſt arbor.* Vt ergo vitetur hoc vitium, altera pars antecedentis debet affirmare. Rationem perhibet ipſe Villalpandus, quia quæ non ſunt eadem alicui tertio, non eſt neceſſarium coniungi inter ſe.

Contra regulam iſtam obiici poteſt ſequens ſyllogiſmus, *Omne quod non eſt animal, non eſt homo. Lapis non eſt animal*; *ergo lapis non eſt homo*, in quo ex duabus negatiuis veris non falſa, ſed veriſſima infertur concluſio, cuius euidentia ea eſt, vt negantem conuincere poſſimus, vel fateri debet duas contradictorias ſimul falſas. Nam ſi hæc propoſitio, *Lapis non eſt homo*, eſt falſa; ergo eius contradictoria, *Lapis eſt homo*, debet eſſe vera. Manifeſtum autem eſt lapidem non eſſe hominem; ergo darentur duæ contradictoriæ ſimul falſæ; ergo dicendum eſt iſtam ſecundam regulam non eſſe vniuersè veram, ſed aliquam exceptionem admittere. Sed reſpondet optimè quidam neotericus, negando maiorem propoſitionem, ſcilicet eſſe negatiuã, quia non remouet à ſubiecto prædicatum aliquod, potiùs ei coniungit prædicatum animalis, quod facilè intelligetur, ſi reducamus in memoriam quæ diximus q.5. diffic.6. de conuerſione ſimplicis propoſitionis, ſcilicet vniuerſalem affirmatiuam conuerti per contrapoſitionem, vel infinitatis terminis, aut ſubiecto infinitato, & negata copula. v.g. hæc propoſitio, *Omnis homo eſt animal*, ſic conuertitur, *Omne non animal eſt non homo*; vel ſic, *Omne quod non eſt animal, non eſt homo.* Vnde perſpicuum eſt, illam maiorem propoſitionem eſſe vniuerſalem affirmatiuam, videlicet, *Omnis homo eſt animal*; quare ſyllogiſmus obiectus erit in ſecunda figura, & modo, quem dicimus *Baroco*.

Tertia regula. In nulla figura concluſio vniuerſalis eſt colligenda, qualibet præmiſſarum exiſtente particulari. Ratio eſt, quia cauſa debet continere in virtute effectum: ſed particulare non continet vniuerſale; ergo nequit concluſionem vniuerſalem cauſare. Vnde iſte ſyllogiſmus vitioſus eſt, *Omne animal eſt ſenſibile. Aliqua ſubſtantia eſt ſenſibilis*; *ergo omnis ſubſtantia ſenſibilis eſt.* En ex præmiſſis veris conſequens falſum, quia petra ſubſtantia & inſenſibilis eſt. 26. *Tertium.*

Quarta regula. In nulla figura vtraque præmiſſa, vel altera exiſtente negatiua, debet colligi affirmatiua concluſio. Ratio à priori eſt, quia effectus nequit eſſe præſtantior ſua cauſa, ideo ab omnibus hoc admittitur axioma: Concluſio ſemper ſequitur debiliorem partem. Atqui vtraque præmiſſa influit in concluſionem; ergo præmiſſa negans cùm ſit imperfectior, nequit cauſare affirmantem propoſitionem, aliàs ex antecedenti vero falſa colligeretur concluſio. Vnde iſte ſyllogiſmus peccat, *Nullum animal eſt arbor. Homo eſt animal*; *ergo homo eſt arbor.* 27. *Quartũ.*

Sed contra iſtam regulam obiicies quemdam ſyllogiſmum, quo vtitur

Digitized by Google

Ariſtoteles 2. de cœlo cap. 4. & eſt huiuſmodi, *Stellæ quæ nõ ſcintillant, ſunt prope nos. Planetæ non ſcintillant; ergo planetæ ſunt prope nos.* In quo ex minori negatiua euidens infertur concluſio affirmatiua; ergo regula iſta non eſt certa, nec ſeruanda.

Reſpondeo negando prædictum ſyllogiſmum habere minorem negatiuam, vtraque enim præmiſſa affirmatiua eſt, & ita in modo *Darij* conſiſtit. Pro cuius rei intelligentia notandum eſt, propoſitiones de prædicato infinito ſæpe æquipollere propoſitionibus negatiuis, etiam ſi affirmatiuæ ſint. v. g. hæc propoſitio, *Homo eſt non Angelus*, æquipollet huic, *Homo non eſt Angelus*; vnde cùm medium in prædicto ſyllogiſmo ſit infinitum, facilè de negatiuo in affirmatiuum poteſt conuerti, quia affirmatiuo æquipollet. Probatur. nam medium in eo ſyllogiſmo eſt ſubiectum maioris propoſitionis, & terminus infinitus. nam de eo quod non ſcintillat prædicat maior ſuum prædicatum; idem enim eſt dicere, ſtellæ quæ non ſcintillant, ac ſtellæ non ſcintillantes: ſed ſubiectum maioris debet eſſe prædicatum minoris, vt medium fideliter repetatur Quare in rigoroſa conſtructione illius ſyllogiſmi, minor propoſitio eſſet hæc, *Planetæ ſunt ſtellæ quæ non ſcintillant*, vel *non ſcintillantes*; ergo minor propoſitio erit etiam affirmatiua, ac per conſequens per veram æquipollentiam, veritas huius ſyllogiſmi non ex minori negante, ſed affirmante deducetur, etſi in illo ſyllogiſmo, minore negante [illegible]vtamur.

Articvlvs VII.

De modis primæ figuræ.

Prima figura ex ſupradictis nouem conſtat modis, ex quibus quatuor primi directè, reliqui verò quinque indirectè cõcludunt. Directè concludentem ſyllogiſmum iudicabis, ſi maior extremitas de minori in concluſione prædicetur, vt ſequens ſyllogiſmus factus in *Barbara* clarè manifeſtat, *Omnis homo eſt animal, Omne riſibile eſt homo; ergo omne riſibile eſt animal.* En quomodo animal maior extremitas maioris propoſitionis in cõcluſione de riſibili minori extremitate prædicatur. Indirectè concludentem dignoſces, ſi minor extremitas de maiori in concluſione prædicetur, quod ſyllogiſmus ſequens factus in *Baralipton* aperit, *Omne animal eſt ſubſtantia, Omnis homo eſt animal; ergo quædam ſubſtantia eſt homo.* 28.

In iſta figura duas ſequentes regulas obſeruabis. Prima eſt. Maiori exiſtenti particulari nihil ſequitur. quæ regula quatuor primis modis primæ figuræ, qui directè concludũt, & in omnibus ſecũdæ cõpetit. Rationẽ reddit Sotus tract. 4. Summularum parte 1. lect. vnica, quia maior extremitas in ſyllogiſmis directè concludentibus debet ſupponere diſtributiuè, aliàs à non diſtributo maioris ad diſtributum concluſionis argueremus; ſed maiori exiſtente particulari negatiua, ſiue affirmatiua nequit diſtribui, & nihilominus concluſio diſtribuitur; ergo ſyllogiſmus eſt vitioſus, & conſequenter nihil infert directè & perfectè, vt diſcurrenti patebit. *Regulæ primæ figuræ. Prima.*

Secunda regula. In modis primæ figuræ directè concludentibus, & in omnibus tertiæ, minori exiſtenti negatiua nihil ſequitur. Ratio eſt, quia mino *Secunda.*

Digitized by Google

minori exiſtēti negatiua, maior debet eſſe affirmatiua, & concluſio negatiua, vt patet in iſtis figuris, *Cameſtres*, vbi maior eſt vniuerſalis affirmatiua, minor verò & concluſio vniuerſalis negatiuæ, & idem in *Baroco*, vbi quia minor eſt particularis negatiua, maior affirmat, & concluſio negat, nec ſunt alij modi, qui minorem habeant negantem, quia ſi in tertia figura minor ſit negatiua, argueretur à non diſtributo ad diſtributum ex parte maioris extremitatis, quæ eſt prædicatum in maiori, & in concluſione, de quibus alibi latiùs. Debemus tamen notare, hîc non eſſe ſermonem de quibuſlibet ſyllogiſmis, ſed de eis, qui iuxta Philoſophi præcepta per ſe, vel per reductionem ad perfectos concludunt. nam aliæ combinationes etſi inutiles, in quacunque figura extra regulas iam poſitas poſſunt efformari.

Modi primæ figuræ.

Articvlvs VIII.

De modis ſecundæ figuræ.

29. SEcunda figura ex ſupradictis quatuor conſtat modis, circa quam quatuor regulæ notiſſimæ cum Petro Hiſpano, communiter traduntur ab authoribus. Prima regula eſt, *Ex puris affirmatiuis nihil ſequitur.* Ratio eſt, quia medium nullibi diſtribueretur. Secunda regula, *In ſecunda figura ſemper concluditur negatiuè.* Ratio eſt, quia aliqua præmiſſarum exiſtente negatiua, concluſio debet eſſe negatiua; nam concluſio ſequitur partem debiliorem. Tertia regula, *Maiori exiſtente particulari nihil ſequitur.* Ratio eſt conſpicua, quia tunc ſubiectum quod eſt maior extremitas, non diſtribueretur, & concludendo negatiuè argueretur, à non diſtributo ad diſtributum. Quarta regula. Medium de vtraque præmiſſa prædicatur, & in hoc à reliquis figuris diſtinguitur, vt docuit Ariſtoteles 1. Priorum cap. 5. Per ſingulos ergo modos diſcurramus.

Regulæ ſecundæ figuræ. *Prima.* *Secunda.* *Tertia.* *Quarta.*

Ceſare, primus modus ſecundæ figuræ, conſtat maiori vniuerſali negatiua, & minori vniuerſali affirmatiua, vniuerſalem negantem directè concludentibus: vt, *Nullus homo eſt inhibilis, Omnis equus eſt inhibilis; ergo nullus equus eſt homo.*

Modi ſecundæ figuræ.

Cameſtres, ſecundus modus conſtat ex maiori vniuerſali affirmante, & minori vniuerſali negante, concluſionem vniuerſalem negatiuam directè inferētibus: vt, *Omnis homo eſt animal, Nullus lapis eſt animal; ergo nullus lapis eſt homo.* Eodem modo in aliis duobus modis confice ſyllogiſmos.

Articvlvs IX.

De modis tertiæ figuræ.

TErtia figura ſex habet modos, in quibus tres ſequentes regulas obſerua. Prima, in qua ab aliis modis cæterarum figurarum diuerſificatur, hæc eſt, *quòd medium debet eſſe ſubiectum vtriuſque præmiſſæ*, ex primo Priorum cap. 6. Secunda, *Minori exiſtente negatiua nihil ſequitur*, cuius rationem art. 7. agentes de prima figura iam tetigimus. Tertia regula, *Concluſio debet eſſe particularis.* Fundamentum eſt, quia cùm in hac figura directè concluditur, in qua medium eſt ſubiectum vtriuſque præmiſſæ, minor extremitas diſtribueretur in minori, quæ in concluſione non poſſet diſtribui, quod ſequentes ſyllogiſmi ſatis manifeſtant.

Regulæ tertiæ figuræ. *Prima.* *Secunda.* *Tertia.*

Darapti, primus modus tertiæ figuræ componitur ex maiori & minori vniuerſalibus affirmatiuis, particularem affirmantem directè inferētibus:

Modi tertiæ figuræ.

Digitized by Google

vt, *Omnis homo eſt ſubſtantia, Omnis homo eſt animal; ergo quoddam animal eſt ſubſtantia.* Si ergo concluſio eſſet vniuerſalis, indiſtributiuè ſupponeret, quod eſt contra ſuperiùs dicta.

Diſamis, tertius modus tertiæ figuræ, conſtat ex maiori particulari affirmante, & minori vniuerſali affirmante, particularem concluſionem affirmatiuam, directè concludentibus: vt: *Quidam homo eſt ſubſtantia, Omnis homo eſt anima; ergo quoddam animal eſt ſubſtantia.*

Feriſon, ſextus & vltimus modus tertiæ figuræ, ex maiore vniuerſali negante, & minori particulari affirmante, particularem cóclusionem negatiuam directè inferentibus fabricatur: vt, *Nullus Angelus eſt corporeus, quidam Angelus eſt non coloratus; ergo aliquod non coloratum non eſt corporeum.* qui modus conficiendi in aliis tribus modis iſtius figuræ obſeruandus eſt.

Articvlvs X.

De modo inueniendi medium.

22. *Modus inueniendi medium.* EX dictis articulis præcedentibus manifeſtè conſtat modos iſtarum figurarum ex diuerſa medij diſpoſitione diſtingui, proinde modum inueniendi tale medium in quocunque ſyllogiſmo operæ pretium erit explicate. Hanc artem inueniendi medium ita obſcurè ab antiquis accepimus, vt potius perdendi modum, quàm adquirendi medium tyronibus occaſio ſit. Redegit tamen ad pauca noſter Complutenſis Villalpandus tractatu de ſyllogiſmis, ſatis clarè & perſpicuè, ſi quis vnquam, cuius normam cum non paucis recentioribus ſequemur & nos. pro cuius intelligentia aliqua notanda proponit.

Notandum primò terminos alios dici antecedétes, alios conſequentes, quoſdã autem diſparatos. Ille terminus conſequens vocatur, quia ſaltem infertur. huiuſmodi eſt quiuis terminus communis, ſi ad ſua inferiora comparetur, vtpotè genus ad ſpecies, ſpecies ad indiuídua. valet enim conſequentia ab inferiori ad ſuperius affirmatiuè. Ideóque terminus ſuperior ſemper conſequens eſt inferioris. Proinde terminus inferior antecedens nuncupatur, quia ſuperiorem infert, & ipſum antecedit; ſic etiam ſe habent omnes prædicationes identicè conuertibiles, quia alterutram infert & antecedit. ſic dicimus, *Eſt homo; ergo eſt riſibilis. Eſt riſibilis; ergo eſt homo*, Diſparatos terminos nuncupamus, incompoſſibiles adinuicem, quales ſunt homo, & lapis, Angelus & equus, quorum neuter compatitur cum alio, de quo iam diximus quæſt. 1. difficultate 2. *Conſequens, Antecedens, & diſparati termini qui.*

23. *Regula inferendarũ propoſitionum. Prima.* Prima ergo regula ſit. Ad inferendam propoſitionem vniuerſalem aſſerentem, accipiendus eſt medius terminus, qui ſit conſequens ſubiecti, & antecedens prædicati, hoc eſt, terminus quem inferat ſubiectum, & inferatur ex prædicato. v. g. vt colligamus iſtam propoſitionem, *Omnis homo eſt animal*; accipiamus nomen *ſenſibile*, quod eſt ſuperius homine, & æquale animali, & ſic propoſitionem prædictam inferemus, *Omne ſenſibile eſt animal, Omnis homo eſt ſenſibilis; ergo omnis homo eſt animal.* Idem iudicium eſt de aliis quibuſcunque propoſitionibus.

24. *Secunda.* Secunda regula. Ad inferendam propoſitionem particularẽ affirmantem, medius terminus accipiendus, qui ſit antecedens ſubiecti & prædicati. v. g. vt inferamus hanc propoſitionem, *Aliqua ſubſtantia eſt incorruptibilis*, accipiamus pro medio termino, *ſpiritum*, qui infert ſubſtantiam, atque

Digitized by Google

atque etiam *incorruptibile*, & eam colliges in tertia figura, hoc pacto: *Omnis ſpiritus eſt incorruptibilis, aliqua ſubſtantia eſt ſpiritus*; *ergo aliqua ſubſtantia eſt incorruptibilis.*

25. *Tertia.* Tertia regula. Ad inferendam propoſitionem vniuerſalem negantem accipiendus eſt medius terminus conſequens ſubiecti, & extraneum prædicati, vel conſequens prædicati, & extraneum ſubiecti. v.g. hanç propoſitionem, *Nullus homo eſt equus*, vi ſyllogiſtica colliges, ſi ſumas hominis definitionem hoc pacto, *Nullum animal rationale eſt equus*, *Omnis homo eſt animal rationale*; *ergo nullus homo eſt equus.*

26. *Quarta.* Quarta regula. Ad inferendam propoſitionem particularem abnegantem ſumendus eſt medius terminus antecedēs ſubiecti & extraneum prædicati. v.g. cupimus inferre hanc propoſitionem, *Aliquod animal non eſt homo*, accipiamus nomen *brutum*, antecedens animalis, & repugnans homini, & ſic in prima figura conſtruemus ſyllogiſmum, *Nullum brutum eſt homo*, *Aliquod animal eſt brutum*; *ergo aliquod animal non eſt homo.* Quibus obſeruatis regulis medium ad quancunque propoſitionem inferendam facillimo negotio inuenies.

Articvlvs XI.

Vtrùm ſint quatuor, vel tres tantùm figuræ.

Figuræ ſyllogiſmorum quot. PRopoſuimus in ſuperioribus articulis ex mente Philoſophi tres ſolas ſyllogiſmorum figuras, in quibus conſiſtentes ſyllogiſmos poſſumus efformare; venit ergo dubitandum, an præter iſtas alia quarta figura admittenda ſit.

27. Affirmant aliqui cum Auicenna, quam inuentionem quartæ figuræ Auerroes Galeno imponit, cámque ſolùm propter authoritatem Auerrois Galeno adſcribendam eſſe Conimbricenſes 1. Priorum cap. 7. q. & art. 1. affirmant, quia in operibus Galeni ea opinio non legitur. Hurtado verò diſput. 10. Logicæ ſect. 20. negat tantam fidem homini ſine fide adhibendam eſſe; ſed cuiuſuis ſit hæc opinio, hoc fundamento poteſt fulciri, quia figura ſyllogiſmorum penes diuerſas habitudines extremorum, diſpoſitionémque medij diſtinguuntur: ſed quaternis modis poſſunt extrema & mediū in ſyllogiſmis diſponi; ergo quatuor erunt figuræ. Maior eſt certa, minor probatur. Nam præter tres modos ex mente Philoſophi connumeratos, in quibus medium & vtrique ſubiicitur extremo, & de vtroque prædicatur, ſubiicitúrque in maiori, & prædicatur in minori, aliam quartam diſpoſitionem medij, ſeu modum efficaciſſimum experimur, in quo medium in maiori prædicatur, & in minori ſubiicitur: vt iſte ſyllogiſmus manifeſtè oſtendit, *Omnis homo eſt animal, Omne animal ſentit; ergo omnis homo ſentit.* qui ſyllogiſmus efficaciſſimus eſt, & tamen in nulla trium figurarum diſponitur; ergo alia quarta figura neceſſariò admittenda eſt.

Commune tamen Dialecticorum placitum & fatetur efficaciam dicti ſyllogiſmi, & negat quartam aliam figuram ſuperaddendam eſſe, ſed affirmat, reducendum eſſe ad primam figuram, in qua perfecti & conſiſtentes modi diſponuntur, ſiue per ſe, ſiue per reductionem. Colligitur non obſcurè hæc veritas ex Ariſtotel. 1. Priorum cap. 4. vbi primam figuram in eo ſolùm conſtituit, vt medium ſit ſubiectum vnius, & prædicatum alterius, ſiue in prima, ſiue in ſecunda præmiſſa 28.

miſſa ſubiiciatur, aut prædicetur, quod nimis accidentarium eſt ad perfectum ſyllogiſmũ, & ſi communiter in prima figura medium ita diſponatur, vt ſit ſubiectum maioris & prædicatum minoris. Vnde cùm Philoſophus hãc figuram exemplo vellet declarare, ſyllogiſmum propoſuit, in quo medium eſt prædicatum maioris, & ſubiectum minoris; ergo ob iſtam accidentaliſſimã differentiam non eſt multiplicanda contra mentem Philoſophi alia quarta figura; ſed dicti ſyllogiſmi in prima ſunt conſtituendi. Ratione etiam probari poteſt. Nam omnes dicti modi ſolùm differunt à modis quartæ figuræ, in prolatione primæ & ſecundæ propoſitionis, non in neceſſitate inferendi, quia in cæteris conueniunt. v. g. iſte ſyllogiſmus, *Omnis homo eſt animal, Omne animal ſentit; ergo omnis homo ſentit*, ſolùm differt à *Barbara*, modo primæ figuræ, in eo quòd hanc, vel illam præmiſſam priùs proferamus: ſed hoc non ſufficit ad multiplicationem figurarum, cùm ſit nimis extrinſecum efficaciæ ſyllogiſticæ; ergo.

Ad rationem dubitandi reſpondetur, concedendo hos ſyllogiſmos ab aliis primæ figuræ aliqualiter differre, negamus tamen hanc differentiam ſufficere ad multiplicationem figurarum, quia nimis accidentaria eſt, & in efficacitate inferendi nulla facta reductione omnino conueniunt.

DIFFICVLTAS III.

De varijs ſyllogiſmorum affectionibus, eorúmque defectibus.

29. Debita ſyllogiſmorum compoſitio dupliciter vitari poteſt, ab intrinſeco, ſcil. & extrinſeco. Intrinſecum vitium oritur ex praua terminorum diſpoſitione. v. g. ſi negetur quod debet affirmari, ſi medium non rectè diſtribuatur, de quibus iam diximus difficult. præcedenti art. 6. 7. 8. & 9. qui defectus eò intrinſeci dicuntur, quòd variant & determinant intrinſecam & quidditatiuam entitatem ſyllogiſmi ex perfecta diſpoſitione medij, & extremitatum coaleſcentem. *Defectus intrinſeci,* Extrinſeci defectus proueniunt ex mutatione alicuius proprietatis logicalis, v. g. ſignificationis, ampliationis, &c. Dicuntur autem extrinſeci defectus, quia contingere poſſunt ſyllogiſmo inuariata diſpoſitione terminorum: deſtruunt tamen perfectam ſyllogiſmorum conſiſtentiam. *& extrinſeci qui.* Nam cùm quilibet terminus in ſyllogiſmo repetatur bis, ſi dictæ terminorum proprietates mutentur, veritas propoſitionum, quæ terminis materialiter componuntur, variabitur, & loco ſyllogiſmi, paralogiſmum conſtituent. Cùm tamen iam difficultate præcedenti de intrinſeca natura ſyllogiſmi tractauerimus, nunc ſolùm de extrinſecis defectibus, deinde de ſyllogiſmis obliquis & hypotheticis erit ſermo.

ARTICVLVS I.

De extrinſecis ſyllogiſmi defectibus.

Cvm ex dictis quæſt. 1. difficult. 3. plures ſint terminorum proprietates, videlicet ſignificatio, acceptio, ſuppoſitio, ampliatio, & appellatio, quarum mutatione ſyllogiſmus ex iam dictis vitiari poteſt, de omnibus ſuo ordine dicamus. 30.

Primò ergo in quolibet ſyllogiſmo debet eadẽ *ſignificatio* immutata manere, *Significatio.*

Digitized by Google

nere, aliàs ſyllogiſmus non tribus, ſed quatuor conſtabit terminis. Ratio eſt. nam termini multiplicantur formaliter ad multiplicationem ſignificationum; ergo, ſi idem terminus duplici gaudeat ſignificatione in ſyllogiſmo, non vnicus reputabitur, ſed duo. v. g. ſi *canis* in aliquo ſyllogiſmo modò canem latrabilem ſignificet, modò cæleſte ſydus, variatis ſignificationibus erit terminorum multiplicatio, & ſic vitiabitur ſyllogiſmus.

Suppoſitio. Debet etiam ſeruari eadem *ſuppoſitio*, defectu cuius iſte eſt vitioſus ſyllogiſmus, *Quilibet homo eſt animal; animal eſt vniuerſale; ergo quilibet homo eſt vniuerſalis.* quia animal in maiori ſupponit perſonaliter, in minori verò ſimpliciter. Item iſte, *Omnes Apoſtoli Dei ſunt duodecim, Petrus & Paulus ſunt Apoſtoli; ergo ſunt duodecim*; in eo enim medium à ſuppoſitione copulata, mutatur in determinatam. Ab hac generali regula excipe diſtributiuam ſuppoſitionem, quia ex dictis difficultate præcedenti, art. 6. & 7. mutari poteſt in determinatam.

Ampliatio. Eadem etiam *ampliatio* obſeruari debet, ne terminus diuerſa temporis indiuidua reſpiciat; cuius conditionis defectu iſte ſyllogiſmus peccat, *Omne animal fuit in arca Noë, Hic homo eſt animal; ergo hic homo fuit in arca.* nam ampliatur terminus ab indiuiduis præteriti temporis ad indiuidua præſentis.

Reſtrictio. Idem omnino de *reſtrictione* tenendum eſt, vt terminus repetitus eandem omnino reſtrictionem obſeruet. Vnde iſte ſyllogiſmus eſt vitioſus; *Quicunque ſeruauerit omne mandatum Dei, erit iuſtus; iſte ſeruat aliquod mandatum Dei; ergo eſt iuſtus.* nam ille terminus *mandatum*, in maiori ſupponit copulatè, in minori verò determinatè. Ab hac regula excipiendum eſt medium ſupponens diſtributiuè, quia tunc debet diſtribui, ſeu determinari, aliàs in concluſione non poterit diſtribui, ſi in antecedenti diſtributum non fuerit, quod obuerſatur regulis difficultate antecedenti explicatis, ideo hic ſyllogiſmus defectuoſus eſt; *Quilibet equus alicuius hominis eſt albus: bucephalus eſt equus alicuius hominis; ergo albus.* quia ille terminus *homo* reſtringens medium eſt in vtraque indiſtributus.

Appellatio. De *appellatione* idem obſeruatur, cuius conditionis defectu iſte ſyllogiſmus peccat, *Quilibet homo magnus eſt Theologus: Franciſcus eſt homo; ergo eſt magnus Theologus.* quia terminus *magnus* in antecedenti appellatur ſupra hominem, in conſequenti verò ſupra *Philoſophum.*

ARTICVLVS II.

De ſyllogiſmis obliquis.

Syllogiſmus obliquus quis. OBliquum ſyllogiſmum dicimus habentem pro medio, vel pro extremitate aliquem caſum obliquum: vt eſt iſte, *Cuiuſlibet hominis eſt vinea: rationale eſt homo; ergo rationalis eſt vinea.* Cæterùm cùm terminus obliquus, neque extremum integrum, neque medium eſſe poſſit, ſicut neque integrum ſubiectum, aut prædicatum, ſed ſolùm ſit terminus reſtrictiuus vis & efficacia ſyllogiſmi, non eſt diiudicanda ex termino obliquo, ſed ex recto, cui adiacet obliquus, & ille terminus rectus, vel extremitas eſt legitimè repetenda; ſic iſte ſyllogiſmus efficax eſt, *Cuiuſlibet hominis eſt vinea, Homo eſt animal; ergo animalis eſt vinea,* quia maior æquiualet huic, *Quilibet homo habet vineam.* 31.

***

Digitized by Google

ARTICVLVS III.

De ſyllogiſmo hypothetico.

32. *Syllogiſmus hypotheticus quis.* SYllogiſmus hypotheticus dicitur qui alteram, vel vtramque propoſitionem hypotheticam pro antecedenti habeat, pro cuius intelligentia recolenda ſunt ea, quæ diximus de hypotheticis propoſitionibus quæſt. 5. difficult. 1. attic. 2. ſcilicet ſolùm conditionalem propoſitionem complexam eſſe hypotheticam: vnde manifeſtè infertur, hypotheticum ſyllogiſmum non eſſe perfectum formaliter, nec verè ſyllogiſmorum legibus iudicandum. Ratio eſt conſpicua. nam ſyllogiſmus perfectus tribus conſtat propoſitionibus, in quarum qualibet prædicatum affirmatur de ſubiecto, ſeu negatur: ſed in hypothetica propoſitione non enuntiatur prædicatum de ſubiecto; ergo nequit conſtructioni ſyllogiſmorum ſeruire. Vnde quamuis aliquādo aliqui ſyllogiſmi hypothetici efformari poſſint, hi tamen non concludunt ratione formæ, etſi aliquando conuincant ratione materiæ. Patet in hoc ſyllogiſmo, *Eo paries diſgregat viſum, quia eſt albus: ſed etiam lac eſt album; ergo etiam diſgregat viſum.* quæ concluſio etſi ſecundùm principia dialectica non inferatur formaliter, attentis tamen naturis phyſicis rerum, materialiter concludit.

33. *Difficultas circa propoſitiones cōplexas.* De propoſitionibus complexis poteſt dubitari, an ex ipſis poſſit confici ſyllogiſmus formalis? Pro cuius intelligentia notandum eſt, complexas propoſitiones, alias conſtare duabus categoricis expreſsè pronuntiatis: vt hæc, *Omnis homo eſt riſibilis*, &, *Omnis equus eſt inhibilis*; alias duabus categoricis ſolùm virtualiter contentis: vt hæc, *Petrus & Ioannes ſunt animal*; ſi de primis loquamur, iudicandum de eiſdem erit ac de duabus propoſitionibus, & ſic à ſyllogiſmo vna reiicienda erit. v.g. in hoc ſyllogiſmo, *Omnis homo eſt animal, & omnis equus eſt inhibilis: Petrus eſt homo; ergo Petrus eſt animal.*

Si verò de ſecundis loquamur, quatenus duas ſolùm categoricas continent propoſitiones, propter particulas *&, vel, nec*, quæ in prædicato, vel ſubiecto poſitæ totam propoſitionem virtualiter repetunt, æquiualent duabus: vt ſi dicamus, *Petrus eſt ſubſtantia, & riſibilis.* hæc propoſitio duabus conſtat propoſitionibus, altera in qua *ſubſtantia*, altera in qua *riſibilitas* prædicatur de homine; propterea vna ex eis prætermittenda eſt, ne quatuor terminis conſtet ſyllogiſmus. Interdum tamen accidit vt maior propoſitio complexa copulatè ſumatur, ſeu eius veritas dependeat ab vnione, vel diſiunctione illarum propoſitionum, quæ virtualiter in complexa continentur, tunc enim ſimplici propoſitioni æquiualent, & eodem modo repeti debent: vt in hac, *Petrus & Ioannes portant lapidem*, ſyllogiſmus eſſet vitioſus, ſi diceremus, *Hic homo eſt Petrus; ergo hic homo portat lapidem.* nam ſubiectum maioris erat copulatum; ideo ſecundùm vtramque partem repeti debuit, ne variaretur ſuppoſitio. Idem iudicium eſt de diſiunctiuis quæ ſupponunt confusè. nam ſi termini diuerſo modo repetantur, fiet tranſitus à ſuppoſitione confuſa ad determinatam; quare iſte ſyllogiſmus vitioſus eſt, *Vnus, vel alter equus requiritur ad equitandum: bucephalus eſt equus; ergo requiritur ad equitandum.* 34.

* * *

DIFFICVLTAS IV.

De reductione ſyllogiſmorum.

35. DIximus difficultate 4. ſyllogiſmos imperfectos ex eo vim habere poſſe ad conuincendum de veritate conſequentis, quia poſſunt reduci ad perfectos, quorum veritas ita perſpicua eſt, vt neminem latere poſſit: iam ergo poſtquam declarauimus quot ſint perfecti ſyllogiſmi, quot imperfecti, quot in qualibet figura efficaces, & quibus regulis debeant obedire, vt efficaciam habeant; æquum erit explicare qualiter imperfecti ſyllogiſmi ad perfectos valeant reduci, quæ reductio nihil aliud eſt, quàm ex imperfecto ſyllogiſmo facere perfectum, quod in virtute imperfecti continebatur. Hæc autem reductio, & eius efficacitas dupliciter demonſtrari poteſt, *oſtenſiuè* ſcilicet, & *per impoſſibile.* *Oſtenſiuè* hæc reductio demonſtratur conuerſione, aut tranſmutatione propoſitionum, quam ideo oſtenſiuam dicimus, quia ea oſtendimus, & quaſi digito indicamus quid probare conemur. *Per impoſſibile* reducimus, quando negantem efficaciam ſyllogiſmi ad eas deducimus anguſtias, vt cogatur fateri aliquod impoſſibile, v. g. duo contraria, aut contradictoria ſimul vera: quos deducendi modos ſequentibus articulis explicabimus.

Reductio oſtenſiua,

& per impoſſibile.

ARTICVLVS I.

De reductione oſtenſiua.

36. *Reductio oſtenſiua, & quæ in ea ſint deſideranda,*

IN reductione oſtenſiua duo poſſunt deſiderari. Primum, qui imperfecti modi, & ad quos perfectos reducantur. Secundum, qualiter hoc fieri debeat? Sed vtrumque acutiſſima arte & modo nobis tradidit Philoſophus, quæ ſi diligenter exerceatur, clariſſimè & apertiſſimè cuiuſpiam ſyllogiſmi efficaciam oſtendere & indicare valebimus.

Tota ergo ars reducendi ſyllogiſmos imperfectos ad perfectos, initium ſumit à quatuor conſonantibus, B. C. D. F. quibus quatuor perfecti modi & conſiſtentes incipiunt, nempe *Barbara*, *Celarent*, *Darij*, *Ferio*, ad quos cæteri modi reducuntur, qui initiantur B. ad *Barbara*, C. ad *Celarent*, D. ad *Darij*, F. ad *Ferio*. Item in nonnullis modis reperitur S. P. M. C. M. ſignificat in ſyllogiſmorum reductione præmiſſas eſſe commutandas, & maiorem ſyllogiſmi in imperfecto ponendam eſſe, minorem in perfecto. Denique poſt aliquas vocales nonnunquam reperitur S. aut P. & S. P. denotat, propoſitionem immediatè antecedentem conuertendam eſſe per accidens; S. verò propoſitionem immediatè præcedentem ſimpliciter conuertendam: C. autem, ſi initium dictionis non ſit, ſignificat ſyllogiſmum, non oſtenſiuè, ſed per impoſſibile tantùm ad perfectum reducendum eſſe. ſunt huiuſmodi, *Bocardo*, & *Baroco*. Si autem inquiras, quare iſti duo modi non poſſint deduci oſtenſiuè, ſed ſolùm ad impoſſibile. Reſpond. hoc ideo eſſe, quia modus imperfectus vt deduci poſſit, vel debet habere aliquam præmiſſam perfecti, vel ſaltem æquiualentem, vel, inquam, fiat immediata conuerſio; debent enim habere obiectum realiter idem, & affirmatiuum, vel negatiuum ſaltim virtualiter: ſed *Baroco*, & *Bocardo* ſunt modi negatiui, quorum præmiſſæ nec per conuerſionem, nec tranſmutationem

reddi valent affirmatiuæ, nec vniuerſales, ſicut eſt vtraque præmiſſa in *Barbara*; ergo nequeunt oſtenſiuè reduci, ſed ſolùm ad impoſſibile, vt dicemus art. ſequenti.

37. Vt autem huius artis efficacia experientia comprobetur, ſumamus modum *Celantes*, ſecundum imperfectum primæ figuræ, & quia incipit vocali C, oſtenſiuè reducamus ad *Celarent*, ſecundum modum perfectum primæ figuræ, & quia S, ponitur poſt concluſionem, ipſam ſimpliciter conuertamus, & ſic ex imperfecto, perfectum faciemus ſyllogiſmum. v.g. iſte ſyllogiſmus eſt imperfectus in *Celantes*, *Nullus homo currit*, *Omne rationale eſt homo*; *ergo nullum currens eſt rationale*. Si autem dicas; *ergo nullum rationale currit*, erit perfectus, & in *Celarent*, quod idem in ſingulis ſyllogiſmis poteris breui ſtudio & diligentia comprobare. Sic *Baralipton* efficitur *Barbara*, concluſione per accidens conuerſa. *Dabitis* efficitur *Darij*, conuerſa ſimpliciter concluſione. *Fapeſmo* efficitur *Ferio*, minori ſimpliciter conuerſa, mutatiſque præmiſſis maiori in minorem, & econtra. *Friſeſomorum* efficitur *Ferio*, ambabus præmiſſis ſimpliciter conuerſis, & vna in alteram mutata. *Ceſare* efficitur *Celarent*, maiori ſimpliciter conuerſa. *Cameſtres* efficitur *Celarent*, conuerſis ſimpliciter minori & concluſione, permutatiſque præmiſſis. *Feſtino* efficitur *Ferio*, conuerſa ſimpliciter maiori. *Darapti* efficitur *Darij*, conuerſa per accidens minori. *Felapton* efficitur *Ferio*, conuerſa minori per accidens. *Diſamis* efficitur *Darij*, conuerſa maiori & minori ſimpliciter, & præmiſſis tranſmutatis. *Datiſi* efficitur *Darij*, conuerſa minori ſimpliciter. *Feriſon* efficitur *Ferio*, minori etiam ſimpliciter conuerſa.

ARTICVLVS II.

De reductione ad impoßibile.

Reductio ſyllogiſmorum ad impoſſibile diuerſa omnino eſt à deductione oſtenſiua, ideo diuerſa arte cognoſcendum eſt qui imperfecti, ad quos perfectos, & qualiter ad impoſſibile deduci poſſint. 38. *Reductio per impoſſibile.*

Dicimus ergo ad quatuor ſyllogiſmos perfectos, qui ſunt in prima figura primi, quinque modos indirectè concludentes eiuſdem figuræ, quatuor ſecundæ, & ſex tertiæ deduci poſſe; quam deductionem vt faciliùs & meliùs expedirent, quatuor dictionibus Dialectici communiter vtuntur. Prima *Neſciebatis*; ſecunda *Odiebam*; tertia *Letare*; quarta *Romanis*. In quibus quatuor vocales repetiuntur, A, E, I, O. Prima ſignificat modum perfectum vniuerſalem affirmatiuum *Barbara*, ſecunda vniuerſalem negantem *Celarent*, tertia particularem affirmatiuum *Darij*, quarta particularem negatiuum *Ferio*. Prima dictio quinque vocalibus conſtat, quibus modi indirecti primæ figuræ ſuo ſignificantur ordine: ſecunda quatuor vocalibus correſpondentibus quatuor modis ſecundæ figuræ: tertia & quarta, ſex vocalibus, quæ denotant ſex tertiæ figuræ modos. Itaque imperfecti modi ſuo ordine vocalibus reſpondent. v.g. reſpondens vocali A, reducitur ad *Barbara*; reſpondens E, ad *Celarent*; reſpondens I, ad *Darij*; reſpondens O, ad *Ferio*. Dubitat quis, ad quem modum reducatur *Ceſare*. Videtur eum eſſe primum in ſecunda figura, cui reſpondet prima vocalis ſecundę dictionis *Odiebam*, quæ vocalis eſt O. Indéque apertè colligit reducendum eſſe ad *Ferio*; cuius cõcluſio eſt particularis negans. Vnde

Digitized by Google

39. Vnde ſinguli modi imperfecti ad eundem modum perfectum per impoſſibile reducuntur, quia habet concluſionem talem ac tantam, qualem & quantam indicat vocalis illi reſpondens. Ideo in hac voce *Neſciebatis*, reſpondente quinque modis imperfectis primæ figuræ, quia E, accommodatur *Baralipton*, modus iſte reducitur ad *Celarent*, cuius concluſio eſt vniuerſalis negans, & quia *I.* ſignificat *Celantes*, reducitur ad *Darij*, cuius concluſio eſt particularis affirmans. *Dabitis*, cui accommodatur E, reducitur ad *Celarent*, habentem concluſionem vniuerſalem negantem, & ſic per omnes dictiones & modos facillimo negotio poſſumus diſcurrere.

40. Dicimus ſecundò, hanc deductionem fieri ſumendo propoſitionem contradictoriè oppoſitam concluſioni negatæ, quam reſpondens negare non queat, quin duas propoſitiones contradictorias ſimul falſas fateatur: ſi enim neget hanc, *Aliquis homo eſt riſibilis*, tenetur iſtam concedere, *Nullus homo eſt riſibilis*. Deinde ex illa propoſitione contradicente concluſioni, & ex altera ex præmiſſis efficitur ſyllogiſmus perfectus, in quo infertur concluſio cōtradicens præmiſſæ conceſſæ in ſyllogiſmo imperfecto. v.g. In *Baroco*, *Omnis homo eſt riſibilis, Aliquod animal non eſt riſibile; ergo aliquod animal non eſt homo.* quam concluſionem ſi quis neget, ſtatim arguens debet inferre; *Ergo omne animal eſt homo*, quod negare non poteſt, niſi duo contradictoria ſimul falſa fateatur. Deinde cum maiori ipſius *Baroco*, & hac contradictoria poſita pro minori deducitur ſyllogiſmus ad impoſſibile in *Barbara*, ſic, *Omnis homo eſt riſibilis* (quæ erat maior in *Baroco* conceſſa,) *Omne animal eſt homo* (vt ex vi contradictionis etiam conceſſiſti;) *ergo omne animal eſt riſibile.* quæ contradicit minori in *Baroco* conceſſæ. Et ſic ad eas anguſtias reducitur negans quòd duas admittere contradicentes propoſitiones cogatur.

Quatuor modi primæ figuræ conuertuntur ſumendo pro maiori contradictorium concluſionis, & maiorem efficiendo minorem, ſicque infertur contradictorium minoris conceſſæ, eam conuertendo per accidens. v.g. iſte ſyllogiſmus factus in *Baralipton*, primo modo imperfecto primæ figuræ, *Omnis homo currit, Omne riſibile eſt homo; ergo aliquod currens eſt riſibile*, vt deducatur ad impoſſibile, debet reduci ad *Celarent*, quia ei conuenit prima vocalis illius vocis, *Neſciebatis*, ob quam debet reduci ad *Celarent*, cuius concluſio negatiua eſt. ſic ergo conuertitur, *Nullum currens eſt riſibile*, (en contradictorium concluſionis.) *Omnis homo currit*, (en maiorem ſubſtituentem locum minoris;) *ergo nullum currens eſt riſibile.* quæ concluſio contradicit huic, *Aliquis homo eſt riſibilis.* hæc autem conuertit per accidens hanc, *Omne riſibile eſt homo*, quæ erat minor conceſſa in *Baralipton*, quod reliquis primæ figuræ modis facilè poterit appropriari.

Cæterùm ab hac vniuerſali regula excipitur *Celantes*, qui reducitur ad *Darij*, in eo enim ex oppoſito concluſionis, minor effici debet, atque ex minori propoſitione maior, ex quibus infertur contradictorium maioris ſimpliciter conuerſæ. v. g. *Nullum animal eſt lapis, Omnis homo eſt animal; ergo nullus lapis eſt homo.* reducitur autem ſic, *Omnis homo eſt animal, Aliquis lapis eſt homo* (quod eſt contradictorium concluſionis;) *ergo aliquis lapis eſt animal.* quæ propoſitio contradicit huic, *Nullus lapis eſt animal*; hæc autem conuertit ſimpliciter hāc,

Nullum animal eſt lapis, quæ fuit maior conceſſa in *Celantes*.

Vt autem quatuor ſecundæ figuræ modos reducamus, debemus retinere maiorem propoſitionem, & ſumpto contradictorio concluſionis, inferre contradictorium minoris. v.g. conficiat quiſpiam hunc ſyllogiſmum in *Ceſare*, *Nullus homo currit*, *Omne brutum currit*; *ergo nullum brutum eſt homo*. hic reducitur ad *Ferio*, quia reſpondet primæ vocali illius vocis *Odiebam*, quæ indicat modum particularem negatiuè concludentem. Sic ergo conuertendus eſt, *Nullus homo currit*, quæ eſt maior *Ceſarea*, *Aliquod brutum eſt homo*, quæ contradicit concluſioni negatæ in *Ceſare*; *ergo aliquod brutum non currit*, quæ etiam contradicit minori in *Ceſare* conceſſæ.

Sex autem modi tertiæ figuræ cùm deducuntur ad impoſſibile, hanc regulam obſeruant, quòd minori propoſitione retenta, ex oppoſito concluſionis debet effici maior, & ita infertur oppoſitum maioris. v.g. hic ſyllogiſmus in *Darapti*, *Omne animal currit*, *Omne animal eſt viuens*; *ergo aliquod viuens currit*, reducitur ad *Celarent*, quia reſpondet ſecundæ vocali, illius vocis *Letare*, & ſic conuertitur, *Nullum viuens currit*, *Omne animal eſt viuens*; *ergo nullum animal currit*. quæ concluſio licèt non contradicat, ſed contrarietur maiori conceſſæ in *Darapti*, eſt tamen idem impoſſibile, quia ex dictis quæſt. 5. difficultate 4. art. 4. implicat dari duas contrarias propoſitiones ſimul veras, quæ omnia ſequentibus carminibus Dialectici non inutiliter comprehendunt.

Seruat maiorem, variátque ſecunda minorem,
Tertia maiorem variat, ſeruátque minorem.

His dictæ deductiones facilè in memoria retinentur; quibus ſi exercitationem crebram adiungamus, dictæ regulæ & præcepta ſatis ſupérque erunt. & hæc de reductione ſyllogiſmorum, & vniuerſo ſummularum tractatu.

QVÆS

Digitized by Google

QVÆSTIONES
IN
LOGICAM.

QVÆSTIO I.
De eſſentia, exiſtentia, & neceſſitate Logicæ.

DIFFICVLTAS I.
De eſſentia & exiſtentia Logicæ.

ARTICVLVS I.
De nominibus, Logica, & Dialectica.

1. ANTEQVAM ad explicandam eſſentiam, & exiſtentiam Logicæ accedamus, quid per hoc nomen *Logica*, & *Dialectica* antiqui intellexerint, oportet aperiamus. Relictis variis Dialecticorum placitis, *Logica* à nomine Græco λόγος, originem trahit, quod latinè *ſermo*; &, vt notauit Niphus in commento libri de inſtitutione artis Dialecticæ, non ſolùm pro interno, ſed etiam externo ſermone nuncupatur. Iam tamen communis Peripateticorum conſenſus pro ſolo interno accipit; externus enim ad Grammaticam, & Rhetoricam ſpectat.

Logica vnde dicta.

Dialectica à nomine alio Græco διαλέγομαι, quod idem eſt, ac *diſſero*, & *diſputo*, promanat. quæ nomina, ſi Philoſophi mentem perſcrutemur, non eadem gaudent ſignificatione. Primo enim Topic. cap. 2. omnia præcepta dialectica eò tendere affirmat, vt nos doceant, qua ratione de quacunque re propoſita ſit probabiliter diſſerendum. Proinde inibi cap. 1. 2.
ſic habet. *Syllogiſmus dialecticus eſt, qui ex probabilibus eſt collectus.* & cap. 8. ſic propoſitionem dialecticam definit; *Eſt autem propoſitio dialectica interrogatio probabilis aut omnibus, aut plurimis, aut ſapientibus.* Logica verò tota ſe occupat in demonſtranda recta conſtructione ſyllogiſmi, & hoc eſſe Philoſophi placitum, primus omnium declarauit Alexand. Aphrodiſæus, eius commentator, in cap. 2. Topic. affirmans Dialecticam non ſolùm eſſe vtilem ad Philoſophiam, verùm ad Rhetoricam, & Logicam: ergo Dialectica, & Logica diuerſas ſortiuntur ſignificationes; & in authoribus antiquis pro probabili ſyllogiſmo Dialecticam vſurpari paſſim inuenies.

Dialectica etymon.

Vſus

Vſus tamen iam conualuit,vt pro eodem nuncupentur , nec immeritò. Cùm tantam habeant affinitatem , & ad vnum finem completum ordinentur ; videlicet ad modum diſſerendi probabilem , & neceſſarium Nec caret fundamento , adhuc in ſententia Ariſtot.cap.2.vbi ſuprà dicentis , non abſolutè Dialecticam de probabilibus diſputare : ſed proprium , aut magis peculiare munus eſſe eiuſdem; loquitur enim de ipſa in ordine ad alias ſcientias , cuius principia non omnia neceſſaria ſunt.Propterea in fine protulit : *Habebimus autem perfectè methodum , quando ſimiliter habebimus , vt in Rhetorica,& Medicina,& talibus potentiis : hoc autem eſt , ex contingentibus facere , ea quæ prælegimus.* Vtendum tamen eſt in hac facultate nomine *Logicæ*, quia frequentiùs eo vtitur Ariſt. ad ſignificandam totam artem , quæ ratiocinari docet ſecundùm eius interpretes , à quibus vix vnquam nomen *Dialectica* ad ſignificandam vniuerſam ratiocinandi artem vſurpatur.

Articvlvs II.

De variis Logicæ acceptionibus.

3. Logica in prima ſui diuiſione in naturalem , & artificialem partimur. *Naturalis*,eſt ratio,ſeu diſcurſus à natura ipſa inditus,nulla arte,ſudore, aut ſtudio comparatus ; qualis experitur in ruſticis,dignoſcentibus totum eſſe ſua parte maius ; cœlum eſſe terra maiorem. Sed notat rub. quæſt. 1. procemiali,hoc naturale lumen non debere Logicam exiſtimari, ſicut nec putandum eſt , virtutes conſiſtere in idoneitate,ſeu potentia operādi circa obiecta virtutum. Tamen ſine ſufficienti fundamento communem reprehendit conſenſum;quia nunquam credidi , authores per naturalem Logicam intelligere idoneitatem ad veritates naturaliter adipiſcendas , ſed Logicam actualem naturalem eſſe actum ab hac facultate procedentem; habitualem verò, facilitatem ab actibus,ſine artificio elicitis,congenitam; qualem habet ruſticus , qui in arte agriculturæ frequenter exercetur.Poteſt tamen etſi impropriè diſcurſus naturalis , ſeu vis intellectiua Logica naturalis vſurpari, quatenus eſt principium ſufficiens ad tales actus eliciendos. *Artificialis* Logica tribuit diſcurrendi methodum ſecundùm dialectica præcepta , ſyllogiſticámque vim , & taliter probabilitatem, veritatem , aut falſitatem cuiuſuis rei oſtendit, vt certis regulis & determinatis principiis , in rei veridicam cognitionem faciat deuenire. Cognitionem enim iſtius propoſitionis, *Manus minor eſt corpore*, quæ naturaliter omnibus pateſcit , artificio logico perficimus,quando vi ſyllogiſtica demonſtramus , hoc modo : *Omnis pars eſt minor ſuo toto , Manus eſt pars corporis ; ergo minor ipſo.*

Logica naturalis, / *& artificialis qua.*

Secunda diuiſio Logicæ artificialis eſt , in vtentem , & docentem : ita diuidit Scotus quæſt. 1. vniuerſali. D.Thom.4.Metaphyſ.lect.4. à quibus omnes alij accepere. Munus Logicæ *docentis* eſt,tradere præcepta,ad ſcientiam acquirendam : ideóque definire, docet, diuidere, & ſyllogizate. *Vtens* verò talis dicitur , quia iiſdem præceptis,ab illa traditis vtitur : vel intra ſe , vt quando eſſentiam & quidditatem definitionis de ſyllogiſmo demonſtrat,de genere, vel ſpecie; priùs enim quid ſit definitio docuerat , & poſtea in ipſa Logica talibus præceptis vtitur , ſeruando regulas in eiſdem obiectis partialibus ipſius ſcientiæ : vel extra ſe,cùm in aliis ſcientiis, 4.

Logica docens, / *& vtens.*

vtpote

Digitized by Google

vtpote Phyſica, Mathematica, definiendo & ſyllogizando demonſtrat.

5. Tertiò tandem in vtraque acceptione conſiderata in actiuam,& paſſiuam ab aliis diuiditur. *Actiuam* vocant, actus illos, quibus conficimus dialectica opera: *paſſiuam* tamen illud eſſe cauſatum per actus actiuos dialecticos ipſius intellectus. ſic eſt iſta veritas obiectiua cognita: Diffinitio eſt oratio explicans naturam, aut proprium aliquod rei.

Logica actiua, & paſſiua.

ARTICVLVS III.

Detúrne Logica artificialis in rerum natura.

6. NOtanter de Logica artificiali ſermonem inſtituo: nam nulli dubium, Logicam naturalem eſſe, huc vſque fuit; ſicut nec hominem eſſe rationalem, & iudicij compotem. De artificiali etiam in confeſſo eſt apud omnes dari in rerum natura, nec vllus ſanæ mentis, ſine temeritate negare audebit, cuius veritas facillimo negotio demonſtratur. Primò, de non ente non eſt ſcientia, neque definitio. At communiter authores Logicam definiunt, diuerſas circa eam quæſtiones pertractantes; datur ergo in rerum natura. Secundò ſcientifici habitus habent pro fine facilitare intellectum ad rei difficilis cognitionem, ex Doctore ſubtili in 3. diſt. 33. quæſt. vnica. § *hæc opinio*, verſùs finem, num. 5. ſed differere & argumentari, eſt res difficilis, ſcitúque digna; dari ergo debet in intellectu facultas, ſeu habitus, qui ipſum in differendo promptum faciléntque reddat. hic habitus eſt Logica, ſeu Dialectica; ergo. Confirmatur hæc veritas ab exemplo. nam dantur aliæ facultates in intellectu, vt moralis Philoſophia ad dirigendas operationes voluntatis ſecundùm dictamen rationis; dari ergo debet alia facultas, ſeu habitus ad dirigendum ipſum in conficiendo ſyllogiſmos, & alia dialectica inſtrumenta; datur ergo Logica in rerum natura.

Logica artificialis datur in rerum materia.

ARTICVLVS IV.

Quid ſit Logica.

ISidorus 1. de nominum Etymologia, & Boëtius 1. Topic. ſic Logicam definiunt, *eſt ars, ſeu ratio differendi.* Cui definitioni Dialectici omnes ſubſcribunt, nec eſt qui dubitet, intentum Logicæ eſſe, modum argumentandi, ſeu differendi, non ſolùm in ſe, ſed in aliis ſcientiis præbere. Propterea ſcientia communis vocatur, & ars artium, ſcientiarúmque ſcientia, vt notauit Scotus quæſt. 2. vniuerſ. ſua etenim præcepta omnes alias ſcientias tranſcendunt. Et Plato 7. de republica, eam *apicem diſciplinarum*, & Auguſt. 3. contra Academ. *diſciplinarum diſciplinam*, & lib. 2. de ordine cap. 13. & denique Cicero de claris oratoribus *Artium maximam, & lucem omnium*, appellare non dubitant. 7.

Logica quid.

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm Logica artificialis ſit neceſſaria ad alias ſcientias.

ARTICVLVS I.

Proponitur doctrina communis.

NVlli dubium de Logica naturali; ſed omnes vnanimiter fatentur eſſe neceſſariam ſimpliciter ad alias ſcientias comparandas, ſicuti eſt ad cognoſcẽdum ratio, actúſque intellectus, & ad ratiocinandum diſcurſus:

ideóque in titulo difficultatis ſolùm de artificiali Logica ſermonem facio. Pro cuius intelligentia notandum, neceſſarium vnum abſolutè, aliud ex ſuppoſitione.

8. *Neceſſarium abſolutū.* Neceſſarium abſolutè ſolus eſt Deus, quia ex ſua entitate intrinſeca & formali primum exiſtens, & à quocunque alio independens eſt, ita Scotus in 1. diſt. 8. quæſt. 5. §. *ad quæſtionem*, num. 22. *Neceſſarium ex ſuppoſitione.* Neceſſarium ex ſuppoſitione alias cauſas ſupponit, & ab eiſdem ſuam mendicat entitatem; licèt ſemel habitam, dum eſt, neceſſariò poſſideat. Vnde cùm quatuor ſint cauſarum genera, proinde & alia quatuor genera neceſſariorum ex ſuppoſitione concedenda, cum Ariſt. 5. Metaph. text. 6. *Ex cauſa ſufficienti,* Neceſſarium ex cauſa efficienti alicuius agentis ſequitur effectricem actionem. ſic ſagitta impetu proiicientis ſurſum tendit. *materiali,* Neceſſarium ex cauſa materiali eſt, quod ex parte materiæ non poteſt non accidere, vt quòd homo conſtans corpore corrumpatur. *formali,* Neceſſarium ex cauſa formali, à forma accipit neceſſitatem: vt quòd ſi homo habet albedinem, ſit formaliter albus. *& finali.* Neceſſarium ex cauſa finali eſt, ſine quo aliqua res nequit adipiſci, éſtque medium neceſſarium ad ipſam. ſic bona opera, ſeu certamen ad coronam. Ecce, ſecundùm quatuor genera cauſarum, ſcilicet efficientem, materialem, formalem & finalem, alia quatuor genera neceſſariorum à Philoſopho memorata. De cauſa finali ſolùm procedit quæſtio, de aliis enim authores non diſputant.

9. Bifariam ergo poteſt intelligi, Logicam ad alias ſcientias, ex cauſa finali, ſeu tanquam medium ad ipſas neceſſariam eſſe: vel ſimpliciter, taliter vt ſine ipſa nullæ alię poſſint adipiſci, nec quoad omnia, nec quoad aliqua, quæ tractantur in ipſis: ſic cibus ad vitam neceſſarius dicitur; pedes ad ambulandum, vel ſecundùm quid, aut melius eſſe. ſic equus ad iter agendum, quippe ſine ipſo valet arripi iter, incommodè tamen cum labore: vt ergo opportunè fiat, neceſſarius eſt; dubitatur ergo quomodo Logica artificialis neceſſaria dicatur.

ARTICVLVS II.

Proponuntur & refelluntur aliquorum placita.

PRima ſententia ſuſtinet, Logicam eſſe neceſſariam ſimpliciter, ad alias ſcientias comparandas: ita Burl. in initio prædicabilium q. 3. Ægid. 1. Poſteriorum. Aluar. tract. 1. Præd. cap. 3. Alcazar & Auicena cap. 2. ſuæ Logicæ, Boëtius in initio ſuæ expoſitionis in Porphyr. D. Thom. opuſculo 57. & 70. cum aliis antiquis. Fundamentū accipitur ab Auguſt. lib. 2. de ordin. cap. 13. vbi eam *diſciplinam diſciplinarum* vocat: ſed diſciplina eſt neceſſaria ad ſcientiam comparandam; ergo & Logica. Secundò ratione, quia Logica eſt cauſa vniuerſalis; ergo nullus effectus particularis ſine ea valet produci. Probatur conſequētia à ſimili, de ſole, qui ad effectus omnes inferiores neceſſariò concurrit, & ſine ipſo fieri naturaliter repugnat, eo ſolùm quòd cauſa vniuerſalis eſt: at Logica vniuerſalis, & communis, ſcientia ab omnibus dicitur, vt fatetur Scotus quæſt. 2. vniuerſali; ergo ad quaſcunque comparandas ſcientias ſimplici neceſſitate concurrit. Confirmatur ſecundò, ſcientiæ per definitionem, & demonſtrationem acquiruntur: at Logica nihil eſt aliud, quàm quoddam aggregatum definitionis, demonſtrationis, & aliorum huiuſce 10. *Logica vtrùm neceſſaria ſimpliciter ad alias ſcientias acquirēdas.*

Digitized by Google

huiuſcemodi inſtrumentorum; quæuis ergo ſcientia mediante illa comparatur. Reliqua alia argumenta, quia magis oppugnant noſtram ſententiam, quàm probant, iſtam inferiùs proponam, noſtram ſententiam impugnando.

11. Sed hæc ſententia vera non eſt. Primò, quia authoritas Auguſtini ſolùm probat de neceſſitate ſecundùm quid, quam omnes fatentur. Ideo ergo diſciplina vocatur; quia aliis modum & methodum manifeſtat, non tamen probat, non ſufficere naturalem Logicam, vt imperfectè ſcientiæ adipiſcantur: ſicut nec ex eo quòd ſit vniuerſalis facultas, quia, vt ipſe Scotus ſeſe explicat, hoc ideo dicitur, quia ipſius præcepta in aliis ſcientiis exercentur: vt ergo iſtæ imperfecto modo adquirantur, ipſa non indigent. Secundò homo per naturale lumen intellectus valet quodammodo diſcurrere, vtrumque ex alio deducere, etſi inordinatè, hoc eſt, non inueſtigando ordinem concluſionis; cum præmiſſis ergo diſcurſus naturalis ſufficit ad ſcientias imperfectè cōparandas. Cōfirmatur primò. Nam ipſa Logica ſcientia eſt, & nihilominus ſine Logica adquiritur; ergo & aliæ ſcientiæ. Reſpondebis, primam quæſt. Logicæ diſcurſu naturali inueſtigari, reliquas verò primarum adiutorio & manuductu. Sed cōtrà, primò ad iſtam naturale lumen ſufficit; ergo ad omnes alias: ſecundò quam cōnexionem habet cognitio terminorum cum cognitione generis, aut ſyllogiſmi? quia ſi verum eſt, omnes concluſiones lògicas ad ſuum obiectum formale ordinari, vnaquæque tamen ſua principia & regulas diuerſas habet; aliis enim principiis diuidimus, aliis definimus, &c.

Dices, intellectum faciliorem reddi per aſſenſum aliquarum concluſionum, & ita in fine tener omnes. Fateor eſſe verum; ſed argumento ad hominem vrgeo: nam idem poteſt dici de quibuſlibet aliis facultatibus. Patet. nam vtrumque ius, Canonicum & ciuile, nullo præcedente ſtudio artificialis Logicæ cōmuniter addiſcitur, licèt non ita perfectè ſicut Philoſophia & Theologia, quæ ipſius adæquatam notitiam præſupponunt; & ſecundùm ipſius regulas, ſuas concluſiones demonſtrant, ad ſuáque principia recurrunt.

Secunda ſententia ſuſtinet per oppoſitum Logicam artificialem non eſſe neceſſariam ſimpliciter. Ita Iandun. 1. Met. quæſt. 2. & 2. Met. q. 12. inclinare videtur Fonſeca 2. Met. c. 3. quæſt. 4. ſect. 2. & 3. ad 2. Zabarella lib. 2. de natura Logicæ. Fundamenta huius ſententiæ retulimus nuper, primam & oppoſitam refutando. *Logicam artificialem non eſſe neceſſariã ſimpliciter.*

Tertia ſententia, quæ communiter à recentioribus admittitur, affirmat Logicam eſſe ſimpliciter neceſſariam ad ſcientias perfectè acquirendas. Ita Sotus, Toletus, Rub. q. 1. proœmiali. Cuius fundamenta, quia coincidunt cum principiis noſtræ ſententiæ, inferiùs exponentur. De modo loquendi poteſt eſſe controuerſia; confundunt enim intentum diſputationis: ſi enim ibi loquitur de neceſſario ſimpliciter, vt diſtinguitur contra ſecundùm quid, ad quid neceſſarium ex ſuppoſitione, ſeu ſecundùm quid ſimpliciter, neceſſarium appellant. 12. *Logicam eſſe ſimpliciter neceſſariam ad ſcientias perfectè conquirendas.*

Dices, loqui reduplicatiuè; quaſi dicerent: *Homo albus in quantum albus eſſentialiter eſt albus, non tamen abſolutè, ſeu exſpecificatiuè*; verum eſt, ſed iuxta ſubiectam materiam terminis abutuntur. *Inſtãtia.*

Digitized by Google

Articvlvs III.

Tribus dictis noſtra ſententia explicatur.

13. *Aſſertio prima.* Dico primò. Nullus dubitat Logicam artificialẽ eſſe valde vtilem ad alias ſcientias, & quaſlibet perfectas cognitiones. Primò, quia dat facilitatem diſcernendi verum à falſo. Secundò, docet modum arguendi, & cognoſcendi repugnantes propoſitiones antecedentis, & conſequentis;qua arte per regulas certas defectus oppugnãtium,& ſophiſticas demonſtrationes facillimo negotio deprehendimus.Tertiò,præbet facilitatem, virtutémque ſermonis, & proprium modũ loquendi.nam per iſtam artem faciliter percipitur quid authores propriè, quid metaphoricè proferant, quod ſtudioſis maximè neceſſarium eſt.nam qui ſemper dicta aliorum propriè, & ſecundùm rigorem ſermonis accipiunt, facilè in multos errores, & inexplicabiles incidunt difficultates.

14. *Aſſertio ſecunda.* Dico ſecundò. Si cõſideremus alias ſcientias, non ſecundùm aliquas concluſiones,ſeu diſiunctiuè; ſed copulatiuè, & ſecundùm omnes, non caret probabilitate artificialẽ Logicam eſſe ſimpliciter neceſſariam. Fundamẽtum eſt. nam etſi intellectus noſter præcipuè pro ſtatu viæ virtutem natiuã habeat ad plures vnius ſcientiæ concluſiones, etſi in perfecto modo comparandas, non tamen ea eſt ſufficiẽtia & perſpicacia, vt omnis copulatiuè valeat attingere, ſed aliquas ignorabit: ſicut Theologi in ſententia magis probabili, docent, hominem ex libero arbitrio, & naturali virtute,aliqua opera bona moralia poſſe elicere: non tamen omnia, ſeu difficiliora, ſine adiutorio diuino,& gratia ex meritis Chriſti,propter moralem defectum, & impotentiam voluntatis, à corpore in ſuatum operationum exercitio dependentis.

Dico tertiò: Logica eſt neceſſaria ſecùndùm quid, ſeu ad omnes alias ſcientias comparandas perfectè, tam copulatiuè, quàm diſiunctiuè. colligitur manifeſtè ex Ariſtotel. 1. Topic. cap. 2. dicente, Dialecticam aliis ſcientiis præſtare modum diſſerendi perfectum; & 1. de partibus animalium, veteres Philoſophos eius defectu in varios incidiſſe errores. Deinde ex Plato. 7. de Rep. dicente impoſſibile eſſe, intellectum ſine Dialectica res exactè attingere; ergo. Neque huic ſententiæ aduerſantur, qui abſolutè negant, Logicam eſſe ſimpliciter neceſſariam, quia bene ſtat neceſſitas ſecundùm quid, ſine neceſſitate ſimpliciter. 15. *Aſſertio tertia.*

Ratione etiam probatur. Nam habere ſcientiam perfectè, eſt poſſe faciliter & ſine errore actus ab ipſa promanantes producere, in ſuáque principia reducere: vt docuit Ariſt. 1. lib. Poſter. cap. 2. ſed artem reducendi concluſionem ad principia, Logica artificialis docet; ergo neceſſaria eſt ad perfectè comparandas ſcientias. Maior patet ex Ariſtotel. Minor etiam eſt eiuſdem Philoſophi 1. Rhetor. cap. 1. in principio, vbi poſtquam dixit omnes ſcientias de ipſa eſſe participes; ſic habet: *Verùm multi hæc temere, nonnulli exercitatione, ac habitu factitant. Quæ quoniam vtroque fieri modo poſſunt, patet quòd non poſſunt, & in certam rationem, ac viam redigi, cùm eius cauſam inſpicere poſſimus. Quæ tam qui exercitatione, tam qui naturæ ductu ſpontéque ſua dicunt, quod volunt adipiſcuntur; id verò artis eſſe officiũ, omnes concedũt rectè.* Vbi expreſsè Philoſophus nota temeritatis afficit eos, qui ſine Dialectica 16.

lectica ſcientias inueſtigare conantur, quia ars eſt, ad alias facultates perfectè capeſſendas ordinata. Quid enim aliud Logica docet, quàm connexionem concluſionis cum præmiſſis, neceſſitatémque illationis demonſtrare? Eſt ergo vtilis ad quomodocunque comparandas ſcientias, & ad perfectè adipiſcendas neceſſaria.

Articvlvs IV.

Satisfit aliquibus argumentis.

17. *Obiectio prima.* Obiicies primò, Logicam eſſe ſcientiam, & tamen perfectè ab aliquibus comparari, etiamſi non ſupponat aliam Logicam; ergo neceſſaria non eſt ad perfectè adquirendas ſcientias. *Soluitur.* Reſp. concedendo, Logicam ſine alia Logica comparari, tamen imperfecto modo, vſquequo habita, lumine naturali, cognitione, ferè omnium concluſionum, intellectus labore, & aſſiduitate adiutus, per plures actus perficitur, & ad perfectam cognitionem illius accedit; ſemel tamen ab vno perfectè habita, tanquam à Magiſtro, alij faciliùs acquiſiere. Præterquam quòd eo ipſo ac regulis, v. g. veræ definitionis, & diuiſionis intellectus inſtruitur, maximè iuuatur, vt quidditates aliarum concluſionum poſſit per ſuas definitiones, & diuiſiones manifeſtare.

18. *Argumētum ſecundum. Soluitur.* Sed argues; ergo idem de omnibus aliis ſcientiis erit dicendum; nempè quòd aliquo labore ſine Logica valeant perfectè comparari. Reſp. concedendo, quòd ſicut lumen naturale in ipſa materia Logica artem, & modum nulla præcedente Logica potuit indagare; ita in materia iuris, vel philoſophica: tamen illud artificium naturaliter acquiſitum Logica erit, etſi in principiis illius ſcientiæ imbibitum & complicatum. Proinde D. Iſidorus lib. 2. Orig. cap. 22. ita habet. *Dialecticam primi Philoſophi in ſuis dictionibus habuerunt, non tamen ad artis redegere peritiam. Poſt hos Ariſt. ad regulas quaſdam huius doctrinæ argumenta produxit, & Dialecticam nuncupauit.* Vbi clarè oſtendit Philoſophos antiquos Dialecticos extitiſſe, etſi regulas veras Dialecticæ ignorauerint: propter hoc tamen quis negabit artificialia præcepta vtiliora & neceſſaria eſſe ad perfectè ſcientias indagandas.

19. *Corollarium primum.* Ex dictis colligo primò, contra aliquos neotericos, minus bene opinari ignaros Logicæ, ſcientiam habere materialiter, non verò formaliter; quaſi dicant cognoſcere veritates ſcientificas, non tamen vt à præmiſſis ortas, & promanantes, in quo conſiſtit formalis ratio ſcientifici actus. Quia contrà eſt quòd cognoſcere ſcientiam materialiter non eſt ſcire, cùm res potius ſimpliciter apprehendatur, quàm per cauſas, vi illatiua, cognoſcatur; negare tamen aliquos Philoſphos antiquos & peritos iuris de facto aliquas concluſiones ex præmiſſis vi illationis, etſi imperfectè, inferre ſatis durum iudico, & conſequenter dicere ſolùm ſcientiam materialem habere.

20. *Corollarium ſecundum.* Secundò colligo cōtra Suarez, diſp. 1. Met. ſect. 5. n. 35. Logicam aptiorem eſſe ad alias ſcientias perfectè comparandas, quàm Metaphyſicam, quia etſi certum ſit Metaphyſicam mediis altioribus demonſtrare, *altiora tamen te ne quiſieris.* Solùm ergo probat metaphyſicam ſcientiam eminentiorem eſſe, non tamen ad alias ſcientias vtiliorem Logica, quod nos aſſerimus.

Digitized by Google

QVÆSTIO II.
De ente rationis.

EXTRA chorum ſanè Dialecti-corum quæſtionem de ente rationis inter procœmiales elucidandam proponimus, nec diſſonum erit cuiquam, ſi Dialecticam rationalem ſcientiam, eiúſque obiectum ens rationis communiter appellari contempletur. Patienter toleretis, obſecro, huius quæſtionis aliquantulum prolixam diſputationem; clauis eſt, qua occulta Logicæ aperiuntur; lux, qua obſcura illuminantur; dux, quo aſpera, & mille ſyrtibus ſcatentia tranſmeantur.

DIFFICVLTAS I.
Quid ſit ens rationis.
ARTICVLVS I.
Proponuntur aliqua principia ad exactam entis rationis cognitionem.

1. DOctor in 1. diſt.36. q. vnica, §. *concedo*, verſ. *tunc ad formam*, n.9. Ens in prima ſui diuiſione, in ens intra animam, & extra animam partitur. Ens extra animam, omnia ea quæ aliquod eſſe reale, ſiue eſſentiæ, ſiue exiſtentiæ independenter ab actibus cuiuſcunque potentiæ vitalis habent, comprehendit, quæ entia realia dicuntur. Ens intra animam quæuis ad ipſas vitales operationes pertinentia amplectitur, & entia rationis nuncupantur, etſi in re aliquando entia realia & firma ſint. Propterea notauit Scotus in 4.diſt.1. q.2. §. *hic primò videndum*, n.2.& 3. multifariam vſurpari. Primò pro omni quod intra animam eſt, tam ſubiectiuè, vt intellectus & voluntatis operationes, habitus ſpirituales, ſiue adquiſiti, ſiue à Deo in nobis, ſine nobis ſupernaturaliter infuſi: quàm obiectiuè, ſicut omnia quæ nobis cognoſcẽda, vel amanda obiiciuntur, vel poſſibilia, aut à Deo produci non repugnantia, vel futura, hoc eſt, pro aliqua temporis differentia habitura exiſtentiam, vt Antichriſtus, vel actualiter de facto exiſtentia, cognitione tamen obiecta. ſic ſunt omnia, quæ præter eſſe exiſtentiæ, quod à parte rei habent, ab intellectu aliquo apprehẽduntur, ipſiúſque terminant cognitionem. Secundò accipitur ens rationis pro denominationibus extrinſecis. Tertiò pro eſſe diminuto rerum. Quartò pro priuatione, & negatione. Quintò pro primis & ſecundis intentionibus. Sextò alij latiùs vſurpant pro ente rationis fundamentali. ſic videtur intelligendus Scotus, quando in 4. diſt.13. q.1.§. *ad argumenta*, verſ. ad ſecundum, n.13. aſſerit, creationem actiuam Dei, eſſe relationem rationis; & Pater Vaſquez 1. parte diſp.15. n.19. aſſerens, actus liberos Dei, diuináque attributa entia rationis includere, vt ipſe magis explicat 2. tomo ſuper primam partem diſp.115. cap.1. &.2. Vltimò ſumitur preſsè pro ente rationis rigoroſo, de quibus ſequentibus articulis diſputabimus.

Ens multifariam ſumitur.

ARTICVLVS II.
Quid ſit ens rationis propriè dictum.

ENs rationis in ſtrictiſſima ſignificatione vt ab ente reali, firmo, & rato contradiſtinctum; etſi variis deſcriptionibus ab authoribus explicetur, conueniunt tamen, eſſe id, cuius totum ſuum eſſe negotiatur ab intellectu, ita vt nihil illius præſupponatur in re. Vnde varias ipſius definiriones tradidere. Quidam dicunt eſſe illud, cuius 2.

Ens rationis propriè quid.

cuius tota entitas in eo cõſiſtit, vt intellectui obiiciatur. Alij eſſe impoſſibile apprehẽſum: ſic intellectus Hyppocentaurum machinatur, montem aureum cõſiderat, æquanimitatẽ prædicat de homine, corporeitatem de Angelo. Doctor verò in 4. vbi ſuprà, ita exprimit n. 3. *Per ens rationis intelligo ens in anima, tanquam ſecundò conſideratum, non tanquam primò conſideratum; ad quod conſiderandum, mouetur primò anima à re extrà: ſed tanquam ens in primo conſiderato, in quantum conſideratum; & tale, vt in ſumma ſit dicere, non eſt niſi relatio rationis; quia nihil habet præcisè, eſſe in conſiderato, vt conſiderato, niſi comparatio qua conſideratum, comparatur ad aliud per actum conſiderantis. Ens ergo diminutum, vt hîc accipitur, vniuerſaliter eſt ens rationis.* Quibus verbis perſpicuè naturam entis rationis manifeſtat, nec ab aliorum placitis diſſentit. Quid enim aliud denotat, habere eſſe diminutum in intellectu, ſine aliquo fundamento in re propoſito, niſi habere totum ſuum eſſe obiectiuè in intellectu, extra quem nihil illius in re eſt? & quid hoc niſi impoſſibile apprehenſum? Ea enim quæ nullum eſſe reale poſſibile, futurum, aut exiſtens habẽt, impoſſibilia & rigoroſa, nõ entia nuncupantur, vt notauit Scotus in 4. vbi ſupr. n. 2. Cùm ergo nullũ impoſſibile apprehendi poſſit, niſi comparatiua negotiatione, vt infrà oſtẽdemus; omnia entia rationis rigoroſa, impoſſibilia, relatiua, & ſolùm obiectiuè exiſtẽtia in intellectu erunt; id ergo entia rationis rigoroſa ab aliis in latiori ſignificatione acceptis diuerſificat, quòd iſta aliquod eſſe fundamentale prȩſupponunt. Proinde Doctor in art. 4. citando, iſtud eſſe, non logicum, ſed metaphyſicum appellat; illa verò nullum: ſed totalis eorũ machina, & ſtructura negotiatione intellectus fabricatur. Exemplũ prioris eſt, Petrus conſideratus intellectuíque obiectus: poſterioris verò Hippocentaurus, cuius eſſe non ſolùm non ſupponitur in re, imò repugnat.

Huic veritati non obſcurè adhæret commentator 6. Metaph. com. 3. vbi 3.
ait, ens rationis ſolũ poſſe habere eſſe obiectiuè in intellectu. & D. Thom. opuſc. 42. c. 1. & 1. parte q. 16. a. 3. ad 2. & 1. 2. q. 8. art. 1. ad 3. Soncinas lib. 10. Metaph. q. 5. Caiet. de ente, & eſſentia c. 1. Durand. in 1. d. 19. q. 5. n. 6. & q. 6. n. 9. & d. 33. q. 1. n. 19. Faber tractatu formalitatũ c. 6. & communiter Scotiſtæ. Vnde aperitur diſtinctio inter ens reale, & ens rationis.

Ens reale, & ens rationis differunt.

Per ens reale intelligimus, quidquid eſt ſimpliciter poſſibile; quamuis nõ exiſtat, nec extiterit, aut extiturũ ſit. Per ens rationis, è cõuerſo, quidquid eſt ſimpliciter impoſſibile. Tot ergo entia rationis erunt, quot impoſſibilia apprehẽdantur. Secundò infertur, quare antonomaticè entia rationis appellantur: nã totum eorum eſſe in cognoſci conſiſtit, & extra ipſum, non ſolùm eſſe carent, imò habent repugnantiã ad eſſe.

Entia rationis quare nominata.

Argumẽtum.

Sed argues, quòd ſecundùm Scotũ ens poſſibile, (vt dicemus infrà,) nihil eſt; ergo nõ diſtinguitur ab ente rationis.

Diluitur.

Reſp. diſtinguendo, antecedens nihil eſt actuale, cõcedo; nihil eſt poſſibile, nego: quod ſufficit vt diſtinguamus ens rationis ab ente reali.

Ex quibus patet, quid reſpondendum ſit aliquibus argumentis, quibus 4.
Maior quodlib. 7. & Bernardus Mitãdulanus in expoſitione prædicamentorum, & Valles q. 10. intendũt nulla dari entia rationis, quorum primũ deſumitur ex Ariſt. 1. lib. Poſt. c. 2. in hũc modum. *Quod non eſt, non ſcitur; ſed ens rationis nullũ habet eſſe; ergo nec cognoſcitur.* Tunc ſic totũ eſſe entis rationis eſt cognoſci; ergo ſi implicat attingi per cognitio

Digitized by Google

cognitionem,& eſſe. Reſpondeo ibi Philoſophum hortari ne ex falſis, ſed ex veris ſolùm faciat demonſtrationem. id ſuadet, quia quod non eſt, non ſcitur, tractat enim de principiis neceſſariis ad demonſtrationem; proinde ſubdit, *vera igitur eſſe oportet, quia fieri nequit, vt id, quod non eſt, ſciatur.* Et fatemur libentiſſimè, implicare, dari veram ſcientiam de ipſo, ſicut & veram definitionem, vt dicemus infrà quæſtione anteprædicabili. Vnde etiã patet quid reſpondendum ſit aliis verbis ex 1.lib. Poſt.cap.7. vbi Philoſophus apertè docet, eius cui non eſt potentia ad exiſtendum, neminem ſcire quidditatem; vbi non ſolùm negat ſcientiam, imò veram definitionem entis rationis, propterea dixit in rebus commentitiis non quid rei, ſed quid nominis, attingi.

Argumentum ſecundum. Secundum argumentum. Omne quod eſt, ab aliqua cauſa eſt: ſed entis rationis nulla poteſt aſſignari cauſa; ergo non datur. Maior eſt certa, cùm ſolus Deus ſit à ſe ipſo. Probatur minor, ſi aliqua dabilis eſſet cauſa, maximè intellectus: ſed ipſe eſt cauſa realis; ergo effectus ſibi proportionatus realis erit; ideóque ens rationis non valebit producere. *Soluitur.* Reſpondeo cauſam eſſe intellectũ, per quam habet aliquod eſſe obiectum repugnans in re, quod ex ſequentibus articulis magis patefiet.

5. *Argumentum tertium.* Tertium argumentum videtur, non omne ens rationis eſſe impoſſibile apprehenſum: nam iſta propoſitio, *Petrus currit*, ipſo dormiente, aut ſedente, quid fictum eſt, & ens rationis habens totum ſuum eſſe obiectiuè in intellectu, & tamen non eſt impoſſibile Petrum currere, nec repugnat; ergo. *Expeditur.* Reſpondeo eadem de cauſa iſtam propoſitionem eſſe falſam, ac impoſſibilem. nam eo ſolùm falſa eſt, quia affirmatur quod non eſt pro illo tempore: ſed impoſſibile eſt Petrum non currentem currere; ergo in idem coincidunt falſitas, impoſſibilitas, & ens rationis.

ARTICVLVS III.

Vtrùm propria entia rationis relatiua ſint.

HAbemus ex art. præcedenti, ens rationis preſsè ſumptum, eſſe quid ſecundo cognitum, ſeu ab actu collatiuo intellectus negotiatũ, iuxta Doctoris mentem: ſed rationem illius non faciliter tyronibus aperiemus; multorum enim principiorum cognitionem præexigit, quæ limites Dialecticæ tranſiliunt, incultúmque captum ſuperant; breuiter tamen, & qua potuero claritate, ad eius enodationem, ſimúlque ad prædicabilium intelligentiam, aliqua prænotabo.

Supponere ergo oportet triplicem eſſe noſtri intellectus operationem, ſcilicet ſimplex apprehenſio, compoſitio, ſeu diuiſio, diſcurſus, ſeu ratiocinatio. 6. *Suppoſitio prima.* Per primam operationem, intellectus obiecta quæcunque propoſita ſimpliciter apprehendit, in ipſorúmque intuitione non vlteriùs progrediendo detinetur. Nec neceſſarium eſt, obiecta eſſe ſimplicia. Nam communis fert opinio Deum, & Angelos, creaturarum dependentiam, earúmque compoſitiones ſimpliciter intueri, & nos diſcurſum ſemel factum, iterum per ſimplicem apprehenſionem ſpeculatiuè poſſumus contemplari: aliud quippe eſt diſcurrere, aliud diſcurſum cognoſcere. Per ſecundam operationem intellectus, res per primam apprehenſas componit, ſeu diuidit, & cùm omnis compoſitio, ſeu diuiſio, inter duo extremà in-

terce

Digitized by Google

tercedat, actus iſti neceſſariò reſpectiui, & collatiui ſunt. Cùm autem omnis relatio vnius ad aliud ſit, proinde extrema aliqua debent præſupponi, & conſequenter ſecundam operationem ſine prima exerceri repugnat: ſicuti relationem ſine fundamento, & termino reſultare; ergo intelligibile non eſt, intellectum noſtrum incognita componere, aut ſeparare. Per tertiam operationem, vnum ex alio diſcurrendo, ſeu ratiocinando infert, ſic ex hominis perfecta cognitione eius riſibilitatē, aliáſque paſſiones neceſſariò eſſentiam conſequentes infert.

7. *Suppoſitio ſecunda.* Suppono ſecundò, actus intellectus, quoſdam eſſe practicos, quoſdam ſpeculatiuos; practicis dicũtur illi, qui nõ præſupponunt obiectum quod attingunt, ſed vno, & indiuiſibili actu fiũt & cognoſcuntur (quos non voco practicos, quia ſint directiui praxis, quæ eſt conditio ad veros actus practicos requiſita: ſed vt diſtinguã actus factiuos obiecti à verè ſpeculatiuis; in quo ſenſu intelligo Scotum in 2.d.1.q.1. n.12. quando vocat idęas exiſtentes in intellectu patris practicas.) ſic intellectus chimęrã machinatur, nulla ſuppoſita motione obiecti, vt docuit Scotus in 4.diſt.1.q.1.§.*iſtam ergo*, n.21. Actus ſpeculatiui obiectum exiſtens ſupponunt, ab ipſóque mouentur; ſic intellectus noſter obiectum exiſtens à parte rei cognoſcit, de quibus latiùs in 3. de anima inſtituetur ſermo.

8. *Suppoſitio tertia.* Suppono tertiò comparationem intellectus bifariam communiter ab authoribus vſurpari, compoſita vna, ſimplex alia. Simplex comparatio eſt, per quam intellectus vnum in altero, vel in ordine ad alterum, ſine compoſitione attingit: ſic ſimplici cognitione patrem in ordine ad filium apprehendimus, colorem in pariete; nec affirmando, aut negãdo patrem habere filium, aut colorem inhærere parieti, alia eſt comparatio compoſita, per quam intellectus duo extrema apprehendit, & vnũ alteri tribuẽdo, affirmat quod in eo ſit. ſic prædicat miſericordiam de Deo, ſpiritualitatē de Angelis, affirmãdo: Deus eſt miſericors, Angelus eſt ſpiritualis; propterea comparatio iſta actualis pręeedicatio nominatur.

Dico ergo entia rationis rigoroſa, eſſe collatiuos actus, ideóque ſecũdas intentiones cõmuniter appellari, cùm res primò intentas præſupponant. Expreſſit Doctor in 4. vbi ſuprà art.2. citato. Ratio eſt conſpicua, quia de ratione entis rationis eſt quòd ſit impoſſibile apprehenſum, vt notauimus ibidem; ſed de ratione rei impoſſibilis eſt, quòd ſit inter duo extrema; ergo eſt quid relatiuum. Maior propoſitio patet ex ſupradictis ſecũdùm Doctorem; minor etiã eſt eiuſdē expreſsè in 1.d.43.q.1.§.*aliter dico*, n.6. his verbis, *Impoſſibile ſimpliciter includit incompoſſibilia, quæ ex rationibus ſuis formalibus ſunt incompoſſibilia*; & ponit exemplum paulo pòſt. *Producit Deus duo entia formaliter, vtrumque in eſſe poſſibili, & illa producta ſe ipſis formaliter ſunt incompoſſibilia; vt non poſſint ſimul eſſe vnum, nec aliud tertium ex eis.* Vnde clarè conſtat impoſſibilitatē inter duo extrema intercedere, ac per cõſequẽs impoſſibile ab intellectu fictum quid reſpectiuum eſſe, vtpote duorũ extremorũ incompoſſibiliũ nexus. hoc enim modo noſter intellectus entia rationis rigoroſa machinatur. Primò apprehendẽdo aliqua extrema in ſe poſſibilia repugnãtia, tamen in tertio; poſtea verò illa inter ſe comparando, v. g. apprehendit equum, & hominem in re poſſibiles, & poſtea inter ſe componit, & comparat, ordinando vnum ad aliud, illud eſſe obiectiuum hominis, equi, ens rationis rigoroſum nuncupatur. 9. *Entia rationis rigoroſa quæ.*

10. Si autem inquiras, quare impoſſibilia debeant eſſe relatiua? Acutiſſimè reſponder Doctor in 1. vbi ſuprà n.7. hoc prouenire, quia nihil eſt tale primum in non entitate. *Ex hoc apparet quòd falſa eſt imaginatio quæ entium impoſſibilitatem aliquorum, quaſi in aliquo vno; quaſi aliquid vnum, vel intelligibile, vel qualecunque ens ſit ex ſe formaliter impoſſibile: ſicut Deus ex ſe eſt neceſſe eſſe formaliter, nihil enim eſt tale primum in non entitate.* Patet, quia omnis negatio ſupponit ſubiectum, quod negetur; ergo vel illa res ſupponitur, vel non. Si primò dicas, ad minus erit poſſibilis, verumtamen omne quod eſt, ſecundùm aliquam differentiam temporis debet exiſtere. Si res illa non ſupponitur; ergo fundatur in aliis entitatibus poſitiuis, quæ repugnantes ſunt in ordine ad aliquod tertium componẽdum, quod reſpectu cuiuſcunque cauſæ improducibile eſt, vt optimè notauit Scotus vbi nuper, propterea ſubdit; *Ergo omne ſimpliciter nihil, includit in ſe rationes plurium, ita quòd ipſum non eſt primò nihil ex ratione ſui, ſed ex rationibus illorum, quæ intelliguntur includere, propter formalem repugnantiam illorum incluſorum plurium; & iſta ratio repugnantiæ eſt ex rationibus formalibus eorum.* Superiùs verò dixerat num.6. *Iſtam incompoſſibilitatem iſtorum, ſequitur impoſſibilitas totius figmenti includentis ea, & ex iſta impoſſibilitate figmenti in ſe, & ex incompaſſibilitate partium ſuarum, ſequitur impoſſibilitas eius, reſpectu cuiuſcunque agentis: & ex hoc habet compleri totus proceſſus impoſſibilitatis rei, quaſi vltimus gradus impoſſibilitatis ſit negatio reſpectus ad quodcunque agens.* Vnde ex Doctore manifeſtè habes, quid ſit impoſſibile, & omne ens rationis rigoroſum relatiuum eſſe; an verò reſpectus iſte à ſimplici apprehenſione poſſit formari, dicemus difficultate tertia.

DIFFICVLTAS II.

Quæ dicantur entia rationis.

ARTICVLVS I.

Sint ne entia rationis, negatio & priuatio.

EX Doctore in 1.d.28.q.2.§. *quantum ad primum*, n.3.& d.23.quæſt. vnica, §. *ad quæſtionem*, n.7. clarè colligitur, priuationem & negationem in hoc connenire, quòd vtraque carentiam, ſeu remotionem entis importat. Illa in ſubiecto apto ad formam recipiendam docuit Ariſt.5. Metaph. cap.22. ſic homo cæcus priuatus dicitur viſu, cùm ei ſecundùm naturam debeatur. Negatio dicit carentiam in ſubiecto inepto; ſic planta negatur rationalitate, reſpectu cuius non ſolùm non dicit aptitudinem, imò repugnantiam. Vnde eſt & poſſe conſiderari ſecundùm quòd entis realis remotiones ſunt, & vt ab intellectu vt repoſitiuæ apprehenduntur. Primo modo nullum eis eſſe tribuimus, imò ſuum non eſſe comprehendimus, etſi per poſitiuas ſpecies, quia intellectus à non ente moueri non valet, cùm motio effectus poſitiuus ſit. Secundo modo fingit intellectus, eiúſque negotiatione largitur entitatem, quæ non ſolùm eis non conuenit, imò repugnat. 11.

Negatio & priuatio.

Dico primò in hoc articulo, ſi negationes & priuationes primo modo accipiantur, nec ſunt entia realia, nec rationis. Non primum, quia potiùs ſunt remotiones entis, hæc enim eſt ipſarum natura, vt docuit Ariſt.1 Phyſicorum c.8. & expreſſit ex D.Thoma 12.

Aſſertio prima.

Caiet.

Digitized by Google

Caiet. 1. parte q. 48. Capreol. in 2. diſt. 34. quæſt. 2. ad 1. Socin. 10. Metaph. q. 15. Suarez diſp. 54. ſect. 3. n. 3. Non ſecundum, id eſt, quòd ſint entia rationis, patet. Nam ens rationis eſt impoſſibile apprehenſum, ſed à parte rei nullo intellectu conſiderante planta eſt negata viſu, & cæcus priuatus ea; ergo entia rationis non ſunt. Clarè Scotus in primo diſt. 23. vbi ſuprà n. 8. addit, priuationem, ſeu negationem entis rationis poſſe eſſe reales. Ratio eſt conſpicua. nam à parte rei, nullo conſiderante intellectu Socrati repugnat quòd vniuerſalis ſit, de quo alibi latiùs.

13. *Aſſertio ſecunda.* Dico ſecundò, ſi in ſecunda acceptione accipiatur, entia rationis ſunt. Patet. Nam illæ entitates poſitiuæ, ſub cuius prætextu priuationem & negationem apprehendimus, nec ſunt in rebus, nec poſſunt eſſe, imò totum ſuum eſſe ab intellectu confingitur; ergo entia rationis ſunt. Probatur antecedens, priuatio & negatio à parte rei, non ſunt quid poſitiuum, imò remotiones poſitiuæ entitatis ex dicto primo; ergo quæcunque ratio poſitiua illis accreſcat, figmentum erit, & per conſequens ens rationis.

Obiectio. Dices, ex eo quòd ſpiritualia ad modum rei materialis cognoſcamus, non fingimus ens rationis, etſi materialitas Angelo repugnet; ergo quantumuis non entia tanquam entia concipiamus, ens rationis non machinabimur. *Diluitur.* Reſp. aliud eſſe priuationes per ſpecies poſitiuas apprehendere; aliud verò quòd eis tribuamus aliquod eſſe poſitiuum repugnans: ſicut & aliud eſt per ſpecies rerum materialium Angelum cognoſcere, aliud de ipſo materialitatem prædicare, ſeu cum ipſo componere. Primum eſt neceſſarium pro hoc ſtatu, in quo intellectus dependet à phantaſmatibus, ſeu à rebus materialibus, quod non variat entitatem obiecti. Secundum verò eſt de ipſo affirmare, quod ei repugnat, ſeu tribuere entitatem impoſſibilem ſibi, quod eſt fingere implicantiam in obiecto, & facere ens rationis. Illuſtratur exemplo, de eo qui in cognitionem Cæſaris per ſuam imaginem venit, iſte non affirmat Cæſarem eſſe illam imaginem, ſed ipſius ductu veram eius entitatem inueſtigatur. Si autem affirmaret Cæſarem eſſe delineatum & depictum ſecundùm entitatem, machinaretur impoſſibile. Sic qui priuationem per poſitiuam entitatem cognoſcit, illam ſicuti eſt in ſe apprehendit; qui verò entitatem poſitiuam ad illam comparat, fingit impoſſibile, & verum ens rationis negotiatur. Nec neceſſarium eſt quòd in iſta vltima cognitione fallatur intellectus, quia etſi falſum affirmet, poteſt facere non aſſentiendo, ſed diſſentiendo, quod difficultate tertia latiùs examinabimus.

Sed inſurges 1. quòd Ariſt. 4. Metaph. cap. 2. negationes & priuationes inter entia enumerat: ſed entia realia non ſunt; ergo rationis. *Alia inſtantia.* Reſp. ibi non enumerari tanquam entia, ſed potiùs tanquam non entia: ſic enim habet, *quare & ipſum non ens, eſſe nõ ens dicemus.* ibi enim de ente obiecto Metaphyſicę tractat, & cùm omnes rationes entis realis poſitiui enumeraſſet, etiã non entia obiter propoſuit. *Soluitur.* Vnde habes quòd ſi priuationes & negationes per eſſe ſignificantur, non ideo eſt, quia habeant veram exiſtentiam, ſed idem eſſe, ac ſi non eſſe illam ſignificaremus: vt quando dicimus, *Homo non eſt Angelus*, priuatio eſt carentia. Vnde etiam habes, quare inter rationis entia communiter numerantur, hoc enim ideo eſt, quia ſæpè ſæpiùs ad modum entis poſitiui

Inſtantia ſecunda. conſiderantur. Si autem dicas, quòd etiam Angeli ad modum entis rationis poſſunt conſiderari; ergo propter eandem rationem deberent poni inter rationis entia. Reſp. Angelorum entitatem magis perceptibilem eſſe, quàm priuationem, cùm entitas ſit poſitiua, priuatio verò cum carentia ſit entis: vt ipſam apprehendamus neceſſarium eſt à forma oppoſita, vel ſubiecto eius cognitionem mendicare; propterea à Doctore in 4. vbi ſuprà, ens rationis minus proprium appellatur, quia eſſe non habet, & ita pro quocunque ſtatu ſemper eſt inperceptibilis ſine ordine ad aliud; Angeli verò ad modum alterius ſolùm cognoſcuntur, pro hoc ſtatu, ab extrinſeco verò per ſe cognoſcibiles ſunt.

Expeditur.

ARTICVLVS II.

Sint ne entia rationis prima & ſecunda intentio.

14. PRæſuppono ad exactam primarum & ſecundarum intentionum cognitionem, actus intellectus noſtri, quoſdam eſſe actiuos, paſſiuos alios. Actiuus actus eſt illud cognoſcere quo rem apprehendit: paſſiuus illud eſſe cognitum, quod res ab ipſa cognitione accipit, obiecta & præſentata ipſi intellectui. Rurſus, actus tam actiuos, quàm paſſiuos, alios eſſe abſolutos, alios relatiuos. Abſoluti tendunt in rem non comparando, ſeu referendo ad aliam, imò in ipſius contemplatione ſiſtunt: ſic quando cognoſcitur ſimpliciter Petrus, iſta cognitio abſoluta actiua nuncupatur; eſſe verò cognitum illius abſolutum paſſiuum. Relatiui actus vnum ad aliud ordinant, vel aliqua diſtincta componunt, ſeu compoſita diuidunt: ſic intellectus naturam humanam comparat ad indiuidua, de ipſiſque prædicatur. Iſtæ cognitiones actus actiui, relatiui dicuntur; eſſe verò cognitum illorum, paſſiuum relatiuũ exiſtimatur. Ex his, alij ſunt cum fundamento in re, vt cognitio Petri, alij ipſo fundamento carent, vt chimæra. Tandem ſupponendum eſt, hoc nomen, intentio, in primæua ſui impoſitione actus reales intellectus, mediis quibus intendit, denotare, ab eo tamen deriuatur, vt res cognitas, ſeu paſſiuas cognitiones intentiones appellemus.

Actus actiuus, & paſſiuus qui.

Actus abſoluti,

& relatiui.

Primam intentionem ſic definio, *eſt obiectum actualiter cognitum*; ſic homo actualiter cognitus, prima intentio dicitur. Notanter dixi, *in quantum cognitum*, vt intelligatur quòd obiecta, quæ ſolùm habent poſſe cognoſci, remotè tantùm ſunt primę intentiones. deducitur ex Doctore in 1. diſt. 23. q. vnica § quæſtionem n. 6. *Omnis enim conceptus eſt intentionis primæ, qui natus eſt fieri immediatè à re, ſine opere, vel actu intellectus negotiantis.* Ratio eſt conſpicua. Nam prima intentio talis dicitur in ordine ad ſecundam, cuius eſt fundamentum: ſed ſecunda intentio eſt relatio, ſeu comparatio rationis; ergo debet ſupponere extrema primò & formaliter intenta, aliàs non valeret ipſa referre, ſeu ordinare inter ſe. Vnde minus propriè aliqui authores primas intentiones paſſiuas cum obiectis realibus confundunt, etſi in re credam noſtrum placitum eſſe commune. 15.

Intentio prima quid.

Secundam intentionem ſic deſcribo, *eſt actus paſſiuus collatiuus intellectus, fundatus ſuper primam intentionem paſſiuam, & derelictus in actu actiuo, collatiuo ipſius intellectus comparantis vnam primam intentionem ad aliã.* Quod poteſt eſſe cum fundamento in re: 16.

Intentio ſecunda quid.

ſic

Digitized by Google

ſic prædicatur animalitas de homine, ſeu ſine fundaméto, vt quando enuntiatur corporeitas de Angelo, quæ appellantur ſecundæ intentiones, quia ſuper primam fundantur: ſicut ergo ſecundæ operationes reales intellectus, ſcilicet compoſitio & diuiſio, primam ſupponunt vt fundamentum, ſeu quia per ipſam extrema realis compoſitionis ſupponuntur; ſic de ſecundis intentionibus philoſophandum eſt, quia actus relatiui ſunt, vt docuit Scotus vbi ſuprà §. *contra iſtud*, num. 2.

17. *Prima & ſecũda intentionis actus paſſiui cur.* Inquires, quare primæ & ſecundæ intentiones actus paſſiui dicantur, & non actiui. Reſp. rationem eſſe conſpicuam. nam intellectus noſter non intendit prædicare vnum actum intellectus de alio. v. g. cognitionem animalis, de cognitione hominis, ſed vnum obiectum cognitum de alio, quæ cognitiones paſſiuæ nuncupantur, de quo quæſt. 3. diffic. 2. art. 1. & 2. Rurſus quòd actiui actus intellectus qualitates reales ſunt ad prædicamentum qualitatis pertinentes, quia verum eſſe reale habent, ac per conſequens nequeunt eſſe ſecundæ intentiones Logicæ. *Notandum.* Notare tamen oportet, quòd cùm vna ſecunda intentio fundatur ſuper aliam, illa quæ eſt fundamentum, prima intentio debet appellari, etſi in ſe ſecunda intentio ſit, ad modum quòd vna relatio eſt forma reſpectu ſubiecti, & fundamentum reſpectu alterius relationis in ipſa fundatæ; & anima rationalis forma eſt hominis, & ſubiectum, ſeu materia reſpectu habituum, ſeu qualitatum receptarum in ipſa; ſic ergo ſecunda intentio, v. g. generis dicetur prima intentio, ſi conſideratur vt ſubiectum alterius relationis, v. g. ſpeciei, quia illa primò intenditur, quàm iſta.

Ex dictis patet totius articuli reſolutio, ſi primæ & ſecundæ intentiones, ſeu actus paſſiui, ſint res poſſibiles, non erunt entia rationis præciſè, ſed largo modo, vtpotè ratione conſideratæ: ſi tamen impoſſibilia appreheſa ſint entia rationis, rigoroſa debent nuncupari; diximus enim difficultate 1. huius quæſtionis art. 2. ens rationis propriiſſimè ſumptum eſſe impoſſibile apprehenſum. Inde etiam eſt, ens rationis eſſe ſecundam intentionem, quia ex dictis vbi ſuprà, ens rationis eſt quid relatiuum: ſed omnis relatio rationis eſt ſecunda intentio; ergo omne ens rationis eſt ſecunda intentio. Nec inde licet inferre omnem ſecundam intentionem eſſe ens rationis ſtrictè. nam aliquæ dantur cum fundamento in re, de quo ſuprà; valet ergo: Ab inferiori ad ſuperius; eſt ens rationis; ergo ſecunda intentio, neutiquam è contrà.

ARTICVLVS III.

Vtrùm eſſe diminutum ſit ens rationis.

PEr eſſe diminutum intelligo illud eſſe, quod recipit obiectum ab operatione cuiuſuis potentiæ vitalis ipſum attingentis, ſiue obiectum præſupponatur ad actum, ſecundùm aliquod verum & ratum eſſe eſſentiæ, aut exiſtentiæ, ſiue primum eſſe formale, tanquam primo, vel ſecundo cognitum, ab illa recipiat, quod in diſcurſu articuli exactè enodabitur, hoc eſſe diminutum, producitur per ipſam operationem, ſeu per ipſum intelligere formaliter, vt latiùs in 3. de anima. Propterea Doctor multis in locis multifariam ens diminutum vſurpat in 1. diſtinct. 36. quæſt. 1. §. ad ſecundum num. 10. Primum eſſe formale 18. *Eſſe diminutum quid.* *Variè ſumitur à Doctore.*

creaturarum poſſibilium cauſatum per diuinam cognitionem, ens diminutum appellat his verbis. *Ad ſecundum dico, quòd productio iſta eſt in eſſe alterius rationis ab omni eſſe ſimpliciter, & non eſt relationis tantum, ſed etiam fundamenti abſoluti, non quidem ſecundùm eſſe eſſentiæ, vel exiſtentiæ, quod eſt verum eſſe, ſed ſecundùm eſſe diminutum, quod eſſe eſt eſſe ſecundùm quid, etiam entis abſoluti: quod tamen eſſe abſolutum ſecundùm iſtud eſſe diminutũ concomitatur relatio rationis. Exemplum huius, ſi Cæſar eſſet annihilatus: & tamen eſſet ſtatua Cæſaris, Cæſar eſſet repræſentatus per ſtatuam, illud eſſe repræſentatum eſt alterius rationis ab omni eſſe ſimpliciter, ſiue eſſentiæ, ſiue exiſtentiæ, nec eſt eſſe diminutum Cæſaris, quaſi aliquid Cæſaris habet hoc eſſe, & aliquid non; ſicut Æthiops eſt diminutè albus, quia aliquid eius eſt verè album, & aliquid non, ſed totius Cæſaris, & eſſe eius à cauſa ſua eſt verum eſſe exiſtentiæ, & eſſentiæ, cuius totius, ſecundùm totale eſſe ſuum eſt iſtud eſſe, ſecundùm quid, & in ipſo ſecundùm iſtud eſſe ſecundùm quid poteſt eſſe aliqua relatio ad ſtatuam, & licèt poſſet poni calumnia in exemplo, non tamen ita in propoſito de intellectione & obiecto, quin obiectum totum ſecundùm etiam totale eſſe ſuum diminutum eſſe habeat in intellectu.* Itaque ex ſententia Doctoris illud eſſe creaturarum cauſatum per cognitionem Metaphyſicam Dei dicitur eſſe diminutum. Notanter dixi *cognitionem Metaphyſicam*, vt intelligatur minus clarè de eſſe poſſibili creaturarum, aliquos in ſententia Doctoris facere ſermonem, cùm non diſtinguant eſſe logicum ab eſſe Metaphyſico. Poſſibilitas quidem logica, ſeu non repugnantia eſſendi, ineſt creaturæ ab intrinſeco, de ſe enim non repugnans eſt, & vt verbis vtar Doctoris, vbi ſuprà, verſ. *ita in propoſito*, num. 14. *iſtam poſſibilitatem conſequitur poſſibilitas obiectiua, & hoc ſuppoſita omnipotentia Dei, quæ reſpicit omne poſſibile, dummodo ſit aliud à ſe, tamen illa poſſibilitas logica abſolutè ratione ſui poteſt ſtare, licèt per impoſſibile nullam potentiam reſpiceret.* Poſſibilitatem Metaphyſicam vocat illud eſſe cauſatum per diuinam cognitionem, quod quia à cauſa reali prouenit, & in re non implicat, reale eſt, etſi ſecundùm quid ſit diminutum, vt habet verſ. *ad ſecundum*, num. 12. Si ergo inquiras, quare iſtud eſſe cognitum Metaphyſicum non eſt verum eſſe, ſed diminutum. Reſp. ex doctrina frequenter tradita Scoto, ſolùm voluntatem diuinam per ſe eſſe productiuam veri entis firmi; proinde ergo negandum eſt intellectui diuino per ſuos actus poſſe verum eſſe ad extra cauſare.

Poſſibilitas Metaphyſica quid.

In 4. diſtinct. 1. quæſt. 2. §. *hic primo*, num. 3. Ens diminutum, vocat eſſe cognitum cuiuſcunque; ſic homo cognitus aliquod eſſe accipit à cognitione non proprium, & quidditatiuum, ſed ſecundùm quid, & diminutum, & in fine verſiculi, eſſe cognitum entis rationis producti, ens diminutum appellat. Ex mente ergo Doctoris ens tam primò, quàm ſecundò conſideratum, ſeu quamuis cognitionem paſſiuã eſſe diminutũ debemus appellare. 19.

Ex dictis facillimo negotio articulo ſatisfit. Dico primò, ſi iſtud eſſe diminutum, ſeu paſſiua cognitio, ſit alicuius rei poſſibilis, nec eſt verè ens reale, quia caret entitate perfecta, vt ſuprà Scotus; nec verè ens rationis, cùm non ſit impoſſibile apprehenſum, ſed ens diminutum, ſeu ſecundùm quid, quod eſt medium inter ipſa; poteſt tamen dici ens reale extrinſecum terminatiuè, ſeu extrinſeca denominatione mendicata ab actu reali ipſius productiuo, de quo art. ſequenti 20.

Aſſertio prima.

Digitized by Google

quenti, quod eſſe diminutum ad obiecta quæcunque vitalis potentiæ extendi poteſt.

21. *Aſſertio ſecunda.* Dico ſecundò, ſi iſtud diminutum pro eſſe cognito rei impoſſibilis accipiatur, propriiſſimè eſt ens rationis, quia impoſſibile apprehenſum; dicemus enim quæſt. 3. difficult. 2. res logicas ſupponere non pro actiuis actibus, ſed paſſiuis potentiarum, illud enim eſſe fictum hippocentauri, ſeu hircocerui, ens diminutum & rigoroſum ens rationis eſt. Itaque omne ens cognitum, ſeu diminutum in quantum tale, ens ſecundùm quid eſt; hac tamen obſeruata differentia, quòd diminutum eſſe rei poſſibilis, ens rationis largo modo eſt: ſi autem rei impoſſibilis ens rationis præcisè ſumptum, & in nullo alio entia rationis largè & ſtrictè ſumpta diſtinguuntur.

Articvlvs IV.

Vtrùm extrinſecæ denominationes ſint entia rationis.

22. Svpponit communis Peripateticorum ſententia, & cōſenſus cum Scoto in 1. diſt. 22. quæſt. 2. §. *alter dicitur*, num. 5. diuiſionem denominationis in intrinſecam & extrinſecam. Intrinſeca importat formam ſubiecto denominato intrinſecè & formaliter inhærentem; ſic albedo intrinſecè denominat parietem album; extrinſeca denominatio formam alteri adiacentem denotat; ideo extrinſeca denominatio dicitur, exiſtit enim extra denominatum. ſic paries dicitur viſus, à viſione exiſtente in oculo, columnæ dextræ à dexteritate animalis. Notat optimè Vaſquez, impropriè iſtas vocari reales denominationes, ſed debere dici eſſe res tales extrinſecæ. nam omnis denominatio ab intellectu eſt, ita habet 2. tom. ſuper primam part. S. Thom. diſp. 115. cap. 2.

23. *Aſſertio prima.* Dico ergo primò, eſſe cognitum, viſum, amatum, columnæque dexteritatem eſſe denominationes reales, ſeu, vt propriùs loquamur, eſſe quid reale extrinſecum, ita ſtatuo contra Durandum in 1. diſt. 19. quæſt. 5. & 6. Probatur hac efficaciſſima ratione, vna & eadem forma realis ſub eadem ratione denominat ſubiectum in quo eſt, & in quo non eſt, vtpote vna viſio denominat oculum videntem, & reddit obiectum extrinſecè viſum: ſed ſubiectum in quo eſt, realiter & intrinſecè facit tale; ergo illud in quo non eſt realiter & extrinſecè, faciet tale. Confirmatur primò, nullo intellectu operante paries per ocularem viſionem eſt viſus, & dextera columna; ergo iſtud extrinſecum quid reale eſt. Antecedens eſt certum. Probatur conſequentia. nam totum eſſe entis rationis ab intellectu originatur; ergo ſi iſtæ eſſent entia rationis, non operāte intellectu in re nō eſſent.

Hæc ſententia eſt Doctoris in 1. diſt. 36. quæſt. 1. §. *ad ſecundum*, n. 10. Vbi poſtquam negauerat locis in præcedenti articulo citatis, ens diminutum eſſe ens ſimpliciter, ita habet. *Et ſi velis quærere aliquod eſſe verum huius obiecti vt ſic, nullum eſt quærere, niſi ſecundùm quid, niſi dicatur quòd iſtud eſſe ſecundùm quid, reducatur ad aliquod eſſe ſimpliciter, quod eſt eſſe ipſius intellectionis: ſed iſtud eſſe ſimpliciter non eſt eſſe formaliter eius quod dicitur eſſe ſecundū quid, ſed eius terminatiuè, vel principiatiuè.* Eſt ergo eadem cognitio Dei intrinſecè in ipſo Deo realiter, & extrinſecè in creatura: quod omnibus aliis actibus non apparet cur poſſit negari, ſi huic conceditur. Et in 3. diſt. 8. q. 1. §. 3. *ergo*, verſ. *ad illud etiā*, n. 19. concedit Deum dici

dici creatorem denominatione reducta ad genus relationis, in quantum ſcilicet terminat relationem creaturæ ad ipſum; quid ergo ibi per genus relationis intelligat, dicemus q. de relat. ergo illa denominatio à forma reali, ſeu illud eſſe extrinſecum ſecundùm Scotum reale eſt. Et in 1. vbi ſuprà, ex cognitione, qua Deus ab æterno lapidem intellexit, non intellectione logica, ſed metaphyſica infert, eſſe diminutū dicere aliquod eſſe reale ſecundùm quid deriuatū ab eſſe intrinſeco diuini actus. Vocat iſtud eſſe cognitū metaphyſicum, & non logicum, qu a non cauſatur ab actu machinante, ſed verè rem, & vt in ſe eſt, conſiderante. & diſt. 30. quæſt. 2 *§. reſpondeo*, num. 9. fatetur Deum eſſe creatorem realiter per terminationem relationis creaturarum ad ipſum, quod quid extrinſecum reale eſt.

Obiectio prima. Obiicies primò, ipſum Doctorem in 1. diſt. 36. quæſt. 1. §. *Concedo*, num. 6. vbi eſſe cognitum creaturarum vocat ens rationis: ſed iſtud eſt extrinſeca denominatio, vt ſuprà; ergo hæc eſt ens rationis. *Soluitur.* Reſp. ibi Doctorem vocare ens rationis, non illud eſſe diminutum creaturarum, ſed relationem quandam ad Deum in ipſo fundatam. ſic expreſſit in §. *ad ſecundum*, num. 10. quod notauit Suarius ſect. 2. num. 11. Proinde vbicunque denominationes entia rationis appellat, vel loquitur de ipſis vt ſecundò cognitis, vel de ente rationis in proprio, vt habet eſſe intra animam.

Obiectio ſecunda. Obiicitur ſecundò. Denominationes extrinſecæ nihil ſunt in re; ergo totum ſuum eſſe habent per operationē intellectus: ſed hoc eſt ens rationis; ergo denominationes extrinſecæ entia rationis ſunt. *Diluitur.* Reſp. concedendo 1. antecedens, hoc enim eſt noſtrū aſſertum, háncque differentiam, inter intrinſecas & extrinſecas denominationes ponimus, quòd illæ importāt formam informantem, & intrinſecè ſubiecto inhærentem: iſtæ formam alteri adiacentem, extrinſecéque denominantē: vnde ſi intellectus extrinſecarum denominationum verum formet conceptum, ipſas, vt nihil inhærens in ſubiecto denominato, debet cōcipere.

24. *Aſſertio ſecunda.* Dico ſecundò, ſi prædictæ denominationes vt ſubiecto inhærētes percipiantur, cognitio iſta figmentum erit, ibi enim negotiatur intellectus formam aliquam ſubiecto inhærentem, quæ verè nō eſt, & per conſequens facit ens rationis. Probatur, ens rationis eſt, cuius totū ſuum eſſe ab intellectu machinatur: ſed intellectus hic tribuit aliquam formam ſubiecto non inhærentem realiter, ſed ex figmento ipſius; ergo.

Aſſertio tertia. Dico tertiò, ſi extrinſecæ iſtæ denominationes ſūt rei impoſſibiles, entia rationis dicētur, non quia in eſſe deriuato ab actu reali ab aliis denominationibus diſtinguātur, ſed quia ens impoſſibile denominant. quod probatur ex definitione entis rationis ſuprà tradita. Ens rationis eſt impoſſibile apprehenſū: ſed illud eſſe apprehenſum rei impoſſibilis eſt extrinſeca denominatio deriuata ab actu reali apprehendenti; ergo ens rationis.

Extrinſeca denominatio, & eſſe diminutū in quo differant. Inquires, in quo diſtinguantur extrinſeca denominatio, & eſſe diminutum? Reſp. omne eſſe diminutum eſſe extrinſecam denominationem, vtpote habens eſſe ſecundùm quid, & reducibile ad cauſam habentem; verùm eſſe firmum & ratum ſic eſſe volitum & cognitum ad intellectionem & volitionem, tanquam ad cauſas, & perfecta entia conuertimus, vt diximus articulo præterito; non tamen omnis extrinſeca denominatio eſt diminutum ens. nam dexteritas columnæ

cùm

cùm non ſit quid productum per aliquam potentiam vitalem, ſed ex ſimilitudine ad dexteritatem animalis; proinde nullum eſſe adhuc diminutum & imperfectum importat, ſed meram extrinſecam denominabilitatem: denominabilitatem dico. nam actuale denominare à ratione ratiozinante dependet, ideóque eius actus ſpectatur.

DIFFICVLTAS III.

Quæ potentiæ poſſint entia rationis efficere.

EXplicuimus in tertio articulo primæ difficultatis numerum operationum intellectus; de ipſis ergo ſeorſim, & de voluntate quæ potentiæ reales ſunt, examinandum eſt, vtrùm entia rationis efficiant; nec loquimur de entibus rationis largo modo ſumptis, vt ſunt omnia entia intra animam, extrinſecæque denominationes. nam vt ſic certum eſt omnes interiores potentias operando circa obiecta propria talia entia rationis cauſare; de entibus ergo rationis collatiuis, ſeu ſecundò conſideratis, quorum totum ſuum eſſe pendet à potentia, eſt difficultas. Item ſupponendum eſt, hîc non eſſe ſermonem de vera cauſa & propria, ſed ſuo modo, & iuxta ſubiectam materiam. Ratio eſt manifeſta. nam ſi ens rationis verum non habet eſſe, ex dictis difficultate 1. art. 1. neque veram cauſam.

ARTICVLVS I.

Vtrùm imaginatio valeat fingere entia.

25. NOtanter abſtinui à nomine entis rationis. nam cùm imaginatio non ſit ratio, ſuperuacaneum eſſet ab ipſa, entia rationis expectare. Solùm ergo dubitatur, poſſit ne aliqua impoſſibilia in re per proprium actum machinari. Imaginatio eſt quædam animalis materialis, & interna potentia, hominibus & brutis communis, quia propoſita obiecta diſcernit magis naturæ ductu, quàm rationabiliter. patet de brutis fugientibus diſconueniens, & appetentibus commodum. *Imaginatio quid.*

Dico ergo imaginationem impoſſibilia machinari. ita Suarius 2. tomo Metaphyſ. diſpur. 54. ſect. 2. num. 18. patet, quia figmentum eſt componere incompoſſibilia: ſed hoc facit imaginatio; ergo. Maior eſt certa. Minor probatur experientia, quia multoties montem aureum imaginamur, & alia innumera monſtrua, præcipuè in ſomniis, cuius præcipua ratio ea eſt, quòd ſenſus iſte eſt primum receptaculum omnium ſpecierum per ſenſus externos intromiſſarum: proinde valet ex illis, res repugnantes componere per applicationem extremorum impoſſibilium, vt ſi ex ſpecie hominis & equi hominem equum machinetur. *Vtrùm machinetur impoſſibilia.*

ARTICVLVS II.

Vtrùm prima intellectus operatio entia rationis efficiat.

DIximus difficultate 1. artic. 2. omnia entia rationis rigoroſa, de quibus hîc eſt ſermo, eſſe per actus collatiuos ficta; tota ergo difficultas ſiſtit in examinando, num prima operatio intellectus poſſit eſſe collatiua. *Operatio prima quid efficiat.*

Gabriel Vaſquez 1. parte quæſt. 76. cap. 2. num. 6. negat, etſi fateatur poſſe negationem & priuationem apprehendere. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quòd ens rationis eſt quid

reſpectiuum cauſatum per actum collatiuum intellectus: ſed ſola enunciatio, ſeu affirmatio & negatio, quæ ad ſecundam attinent operationem intellectus, poſſunt referre vnum ad aliud; ergo ab ipſa ſolùm entia rationis queunt negotiari. Huic ſententiæ ſubſcribit Huttado diſp. 9. Metaphyſ. ſect. 1. §. 15. diuerſo tamen fundamento; quippe omne ens rationis eſſe quid falſum, & ad modum alterius conſideratum, dando illi aliquod ens repugnans: ſed veritas & falſitas ad ſecundam operationem intellectus ſpectant; ergo & fictio entis rationis.

27. Pars affirmatiua eſt verior, & nobis ſuſtinenda, ſic Ruuius tractatu de ente rationis quæſt. 5. vniuerſali, dicens, vniuerſale logicum fieri per ſimplicem comparationem, quæ prima operatio eſt. Infertur manifeſtè ex Doctore in 2. diſt. 6. quæſt. 1. §. *quia tamen*, verſ. *ad* 3. num. 61. vbi ita habet, *Ad tertium dico quòd intellectus ſimplex poteſt apprehendere æqualitatem Dei ſine errore, & ſufficit ſola ſimplex apprehenſio.* & paulo inferiùs ſubdit, *æqualitas autem Dei poteſt apprehendi ſine errore, quia in aliquo eſt ſine errore. nam filius Dei eſt æqualis Patri, & ille poteſt apprehendi, vel ſi nihil eſſet æquale, adhuc æqualitas poſſet abſolutè apprehendi.* Quam ſententiam approbat Vaſquez tom. 2. diſput. 254. cap. 2. in primam partem ſancti Thomæ. Ex quo ſic formo rationem. Nulla exiſtente æqualitate Dei, intellectus Angelicus per ſimplicem apprehenſionem talem æqualitatem valeret apprehendere; ergo entia rationis efficeret. Maior eſt Scoti, & alibi examinanda. Minor probatur, Ens rationis eſt impoſſibile apprehenſum: ſed æqualitas Dei, cùm creatura adhuc abſolutè impoſſibilis poſſet apprehendi ab Angelo; ergo per ſimplicem apprehenſionem entia rationis machinaretur. Patet conſequentia, quia apprehenderet impoſſibile. Nec valet dicere illud obiectum eſſe ſimplex. nam contrà eſt, quòd omne impoſſibile eſt quid relatiuum, vt diximus difficultate prima art. 3. & præcipuè æqualitas quæ verè relatio eſt; ergo in tali caſu Angelus per ſimplicem actum fingeret tale ens.

Ratione etiam probatur. Prima intellectus apprehenſio poteſt vnum extremum in ordine ad aliud, cum quo eſt incompoſſibile, cognoſcere, vtpote ſpiritualitatem in ordine ad petram, non affirmando, neque negando; ergo entia rationis efficiet. Probo conſequentiam. nam iſte ordo eſt impoſſibilis in re; ergo totaliter cauſatus ab intellectu, & ens rationis. Proinde dicemus in quæſt. vniuerſali, vniuerſale logicum, omnéſque eius ſpecies, per ſimplicem operationem intellectus poſſibilis fabricari.

Ad fundamentum Vaſquez reſp. concedendo primam operationem non poſſe cauſare relationes compoſitas, negando ſcil. & affirmando. nego tamen implicare ſimplices fingere relationes. Notāter dico *fingere*, quia nullus negat actus relatiuos poſſe apprehendi aliis actibus ſimplicibus; tota ergo controuerſia, vtrùm primò efficere valeat, quæ eſt conditio requiſita ad ens rationis ex dicendis art. ſequenti.

Ad fundamentum Huttado reſp. concedendo, ens rationis eſſe quid falſum in re, id eſt, non entitatem firmam & ratam, imò impoſſibilem, & ita iſta ſimplex comparatio rei impoſſibilis erit falſa, quia rem impoſſibilem practicè apprehendit, non tamen error, aut mendacium; ad hoc enim requiritur affirmatio falſitatis, vel negatio veritatis, & hoc munus eſt ſecundæ operationis intellectus, vt docuit

Digitized by Google

cuit Scotus ſuprà, & nos ex mente Ariſtotelis explicabimus articulo 4.

28. *Obiectio.* Sed argues, facere ens rationis eſt cognoſcere rem aliter quàm eſt: ſed per ſimplicem operationem intellectus res ſicuti eſt in ſe apprehenditur; ergo non facit ens rationis. Maior propoſitio probatur. Ens rationis eſt figmẽtum; debet ergo res aliter quàm ſunt conſiderare. Minor etiam probatur, non iudicat impoſſibile poſſibile; ergo cognoſcit ſicut eſt in ſe. *Soluitur.* Reſp. ad rationem entis rationis non ſpectare neceſſariò errorem intellectus (vt latiùs art. 4.) ſed ſolùm quòd aliquod eſſe apprehendamus in re impoſſibile, & totaliter ab operatione intellectus dependens, ad quod non ſolùm non requiritur error, imò poterit eſſe iudicium & aſſenſus oppoſitus. v. g. Si ego agnoſcerem æqualitatem Dei in ordine ad me, poſſem habere iudicium iſtius impoſſibilitatis, & hoc non obſtaret vt actus primus alicuius impoſſibilis apprehenſi foret cauſatiuus. Vnde Doctor vbi ſuprà affirmat Angelum ſine errore apprehendiſſe æqualitatem Dei in ordine ad ſe.

ARTICVLVS III.

Vtrùm memoria poſſit entia rationis fingere.

29. *Memoria.* Reſpondetur negatiuè, cum communi ſententia docuit Doctor in 2. diſt. 1. quæſt. 1. §. *quantum*, verſ. *ſequitur ſecundum inſtans*. Ratio eſt perſpicua, quia memoria in hoc diſtinguitur ab intellectu, ex dicendis tertio de anima, quòd iſte præſentium, illa præteritorum eſt, vnde memoria eſt rerum cognitarum; nuſquam enim recordamur eorum, quæ in apprehẽſione non extitere. Tum ſic. Ens rationis machinatur per practicam, ſeu factiuam operationem intellectus: at memoria non facit obiectum, ſed cognitum, ſeu fictum ſupponit; ergo non erit factiua entis rationis, ſed, quaſi ita dicam, eſt ſpeculatiua ipſius eſſe, cuius recordatur. Sicut ſi Angelus chimæram à me factam cognoſceret, non ex eo diceremus ens rationis effeciſſe, ſed cognouiſſe, vt difficultate ſequenti clariùs explicabimus.

ARTICVLVS IV.

Fiántne entia rationis per ſecundam operationem intellectus.

Vnanimis conſenſus eſt, ſecundam operationem intellectus entia rationis propriiſſimè efficere: *Operatio ſecunda quid efficiat.* ipſius equidem eſt falſum de ſubiecto prædicare, vt humanitatem de equo, indiſtinguibilia ſeparare, & inunibilia vnire. Solùm poteſt venire in controuerſiam, vtrùm non ſolùm per aſſenſum, ſed etiam per diſſenſum negotietur, quod ſic intelligo, vtrùm intellectus noſter entia rationis fingat, non ſolùm quando formando iſtam propoſitionem, *Homo eſt equus*, ipſi aſſentitur, quod in confeſſo eſt apud omnes; ſed etiam quando ipſam per diſſenſum producit. v. g. volo explicare in quo conſiſtat chimæra, & dico, eſt impoſſibile apprehenſum: vt quando dicimus, *Homo eſt equus*, in tali actu non ſolùm non aſſentitur intellectus huic propoſitioni, imò diſſentitur eius falſitati; de hoc ergo ſecundo eſt difficultas.

Negare tenentur omnes illi authores, opinantes ens rationis non poſſe ſine fallacia intellectus machinari. nam qui diſſentiendo figmentum conſiderat, non fallitur in eius apprehenſione, imò falſitatem vt talem cognoſcit.

Digitized by Google

30. *Aſſertum authoris.* Nobis dicendum eſt cum aliquibus recentioribus, per actum diſſenſus poſſe entia rationis fieri, hoc vnico iacto fundamento, quo totum entium rationis ædificium ſuperſtruitur. Ens rationis eſt impoſſibile primò apprehenſum: ſed per actum diſſenſus poteſt aliquod impoſſibile primò fabricari; ergo. Maior patet ex art. 2. primæ difficultatis. Minor probatur, quæcunque creatura cognoſcendo quidditatem entis rationis, eiúſque falſitatem fugiendo, valet exemplum ponere in aliquo ente chimærico. v. g. Homo eſt equus, iſtud ens erit impoſſibile, & per diſſenſum cauſatum, quia eius falſitati intellectus diſſentitur; ergo ens rationis ſic formabitur.

Obiectio. Argues contrà. Intellectus rem vt eſt in ſe apprehendit; ergo verum dicit, ac per conſequens ens rationis non negotiabitur. *Soluitur.* Reſp. concedendo antecedens, & negando conſequentiam, cuius ratio eſt. nam de ratione entis rationis non eſt quòd intellectus fallatur, quin imò ei per accidens competit rem aliter quàm eſt iudicare; ſolùm ergo de per ſe exigit, vt ſit entitas impoſſibilis primo ab intellectu machinata. Nec video quo fundamento poſſit negari chimæram cognitam ab intellectu noſtro eſſe ens rationis, niſi intellectus in eius apprehenſione fallatur, cùm à diuerſis principiis falſitas actus & negotiatio chimæræ vſurpetur, vt perſpicuè notauit Philoſophus 1. Perihermeniarum cap. 1. his verbis, *Hippocentaurus enim aliquid quidem ſignificat: at nondum verum eſt, aut falſum, niſi eſſe, aut non eſſe additum, aut ſimpliciter, aut reſpectu temporis fuerit.* Vnde expreſsè ex Philoſopho deducitur, poſſe fieri ens rationis, quin in ipſo ſit veritas, vel falſitas formalis, ſpectatur enim vt aliquod impoſſibile apprehenſum ſit falſum iudicium intellectus, quo affirmet eius exiſtentiam in re, vel poſſibilitatem, quo ablato ens rationis erit cum ſola falſitate logica, id eſt, cum repugnantia in eſſe.

ARTICVLVS V.

Poſſítne voluntas entia rationis fabricare.

NEgatiua pars eſt communis inter Thomiſtas, & pauciſſimi extra ſcholam Scoti, defendunt oppoſitum. 31. *Voluntas.* Fundamentum eſt, ens rationis habet primum eſſe à potentia fabricante: ſed voluntas nullum eſſe primum poteſt dare per ſuum actum; ergo nec facere ens rationis. Minor, in qua eſt difficultas, probatur, ex axiomate communi, *Nihil volitum quin præcognitum*; *ergo quodcunque obiectum ſit amatum à voluntate, debet eſſe priùs cognitum ab intellectu*, & ſic à voluntate non expectabit primum eſſe.

Inter Scotiſtas certum debet eſſe voluntatem entia rationis efficere, comparando aliqua extrema inter ſe repugnantia. Probant aliqui ex Scoto in 1. diſt. 26. quæſt. vnica, §. *ſi dicatur*, num. 14. vbi ita habet, *Omnis enim potentia collatiua poteſt obiectum ſuum comparare ad aliud, & in eo ſic comparato cauſare reſpectum rationis, qui non eſt ex natura rei, ſed ex actu potentiæ, & ita, ſicut ratio comparando obiectum ſuum poteſt cauſare in eo reſpectum rationis, ſic & voluntas comparando obiectum ſuum poteſt cauſare in eo reſpectum aliquem, qui poteſt dici reſpectus appetitiuus, & aliis cauſatur in obiecto vtibili per actum vſus, quando voluntas vtitur aliquo; & talis poteſt dici cauſari in Deo, quando volo illud bonum infinitum in ſe eſſe mihi bonum.* Sed his verbis, licèt Scotus do-

Digitized by Google

ceat voluntatem actus collatiuos efficere, non tamen eſſent rigoroſa entia rationis, quia non ſunt chimærici, & communicari bonitatem Dei neutri extremorum repugnat; propterea in 4.diſtinct.1.quæſt.2. §.*de ſecunda*, verſ.*ex iſtu*, num.5. docet Sacramentum non eſſe ens rationis rigoroſum, quia non eſt impoſſibile, nec repugnat fieri à Deo.

Sed manifeſtè colligo ex Doctore voluntatem poſſe talia impoſſibilia machinari. In 2.diſtinct.6.quæſt.2. §. *quia tamen*, verſ. *ad tertium*, docet, Angelum potuiſſe appetere beatitudinem Dei ſibi, ſe ſolo & diuina æqualitate cognitis; ergo voluntas primò poteſt aliquod impoſſibile in eſſe obiectiuo producere, ipſa enim ex ſe potentia perfectiſſima collatiua eſt. Itaque inefficaci affectu inordinabilia poteſt ordinare: vt ſi homo appeteret habere ſpiritualitatem Angeli. Quòd autem voluntas impoſſibilia poſſit appetere affectu inefficaci, vt impoſſibilia propoſita, tenet Vaſquez ex mente Philoſophi vbi ſuprà, diſputatione 234. cap. 2. num. 1. Ratio à priori Scoti eſt, quia omnis potentia quæ poteſt facere actum circa obiectum, tam exiſtens, quàm non exiſtens, illum poteſt comparare ad aliud quod ex natura rei non ordinatur: ſed voluntas eſt huiuſmodi; ergo. Idem habet Doctor in 1.diſtinct.45. quæſt. vnica, verſ.*liceat hic*, num.4. & quodlibeto 17. §. *de ſecundo*, & in 4.diſt.16. quæſt.2.num.7.

Ad argumenta reſp. concedendo, voluntatem noſtram non poſſe efficere entia rationis vt primò cognita, quia cùm non ſit intellectus, intelligere non valet; negamus tamen contra Thomiſtas, non eſſe potentiam collatiuam, nec ſic ad impoſſibilia tendentem, propterea entia rationis non debent dici, ſed impoſſibilia volita, aut collationes voluntatis, ſeu voluntatis entia, vt notauit Scotus vbi ſuprà. Proinde Vaſquez vbi ſuprà diſput. 115.cap. 2. reprehendit Caietanum ſuper quæſt. 18. primæ partis ſancti Thomæ imponentem Scoto, quòd voluntas vera entia rationis efficiat, quippe vt primò operata à voluntate. Negari non poteſt quòd illi reſpectus tam poſſibiles, quàm impoſſibiles primò fuerint repræſentati ab intellectu, quàm cauſati à voluntate.

DIFFICVLTAS IV.

Poſsitne Deus entia rationis efficere.

ARTICVLVS I.

Proponitur magis communior ſententia.

OMnes illi authores, qui aſſerunt entia rationis præciſè accepta ex actibus intellectus falſis, et errantibus in cognitione rei oriri, conſequenter ex fide & euidenti ratione negare debent Deum poſſe entia rationis efficere, abſit à fidelium mentibus errorem, aut iudicium falſum Deo non abnegare: ſed huius fundamenti falſitatem oſtendimus difficultate 3.art.4.& 2.

ARTICVLVS II.

Proponuntur varia dicta circa noſtram ſententiam.

DIco primò, negari non poteſt Deum efficere entia rationis, largo modo dando eſſe cognitum rebus. Probatur, Deus non ſolùm omnia cognoſcit, imò comprehendit, & exinde probauimus difficul. 2. creaturas 32. *Aſſertio prima.*

L 3 poſſibi

Digitized by Google

poſſibiles habere primum eſſe cognitum, ſeu diminutum à Deo: ſed hoc eſt ens rationis largo modo; ergo.

Aſſertio ſecunda. Dico ſecundò. Deus poteſt facere entia rationis magis ſtricta, cognoſcendo res, ad modum extraneæ entitatis. hanc ſententiam debent ſuſtinere omnes illi authores, qui in materia de ſcientia Dei opinantur, Deum per habitus oppoſitos attingere priuationes. Addo ergo quòd etſi Deus ipſas ſine cognitione habituum valeat comprehendere, ad eius perfectionem ſpectat, per habitus etiam attingere; ſic Angelos non ſolùm ſicuti in ſe ſunt, ſed ad modum materialis entis, & corporei cóprehendit Deus. Quod vnico fundamento fulcitur. De ratione infiniti comprehendentis eſt, vt obiectum omni modo quo cognoſcibile eſt penetrét: ſed priuationes & Angeli, non ſolùm ſecundùm ſe, ſed ad modum alterius entis, ſunt attingibiles; ergo vt ſic à Deo infinito comprehenſore.

Obiectio prima. Obſtabis primò. Quòd dicit imperfectionem in creaturis, debito iure Deo eſt abnegandum, ſicut omnis perfectio concedenda: ſed cognoſcere res ad modum alterius eſt imperfectio in creaturis; ergo Deo non eſt tribuendum. Notanter dixi cognoſcere ad modum alterius, & non per impropriam ſpeciem, quia Deus non vtitur ſpeciebus, ſicut alia entia creata.

Soluitur. Reſp. concedendo maiorem, & negando minorem. nam cognoſcere res ad modum alterius, non dicit imperfectionem in creaturis, ſed non poſſe ſicuti ſunt in ſe attingere: Deus autem qui omnibus modis poteſt non ſolùm non accipit imperfectionem, imò ad eius infinitam comprehenſionem ſpectat. Quod perſpicuo elucidatur exemplo, venari res per ſuos effectus in creatura dicit imperfectionem, non abſolutè, ſed arguitiuè, quia inde infertur indigere iſta mendicatione exteriori, vt cauſas internas poſſit penetrare: ſic per ea, quæ facta ſunt, multoties intellecta conſpicimus, tamen diuinæ perfectioni non obuerſatur, quia res non ſolùm à poſteriori comprehendit. Negandum ergo eſt cognoſcere res ad modum alterius abſolutè dicere imperfectionem, propterea concedẽdum eſt Deo.

Obiectio ſecunda. Obſtabis ſecundò hîc eſſe falſitatem; ergo longè à Deo. Probatur antecedens, falſitas eſt inadæquatio cognitionis cum re: ſed cognitio iſta eſt ad modum materialis, obiectum tamen eſt ſpirituale; ergo eſt falſitas.

Diluitur. Reſp. falſitatem eſſe in iudicio, & aſſenſu. Hîc tamẽ non ſolùm non aſſentitur, imò diſſentitur, nec rationabile videtur dicere, quotieſcunque Deum ad modũ obiecti corporei & colorati percipimus, falli intellectum noſtrum.

Aſſertio tertia. Dico tertiò. Deus facit entia rigoroſa & præciſè ſumpta. Probat. Ens rationis eſt impoſſibile apprehenſum, cuius totum ſuum eſſe ab ipſa apprehenſione mendicatur: ſed Deus ab æterno cognouit impoſſibilia, ſcilicet hominem eſſe Angelum, & alia huiuſmodi; ergo facit entia rationis. quam concluſionem ſic perluſtro. Sicut Deus cognoſcendo non repugnantiam logicam creaturarum poſſibilium dedit eis aliquod eſſe cognitum, ita cognoſcendo repugnantiam aliarum, dedit eis aliud eſſe cognitum & diminutum: ſed iſtud eſſe eſt rei impoſſibilis, repugnans eſſe ſub alio eſſe; ergo ens rationis. quæ concluſio nimis certa mihi videtur.

Aſſertio quarta. Dico quartò. Diuinæ perfectioni non obuerſatur entia rationis collatiua negotiari per actum diſſenſus. Probatur, iſta non oriuntur neceſſariò ex actu erroneo, aut falſo intellectus iudicio: ſed poſſunt fieri per diſſenſum, ex dictis diffic. 3. art. 4. ergo non impli-

implicat à Deo fieri: quidni implicat quòd Deus Hippocentaurum & alia huiuſmodi, quę ab humano intellectu quotidie ſine errore fabricantur, negotiatur: imò ipſi omnes comminationes & actus imperfectionem non arguentes neceſſariò concedendi ſunt.

Inſtātia. Dices quòd comparare prædicatum repugnans cum ſubiecto eſt falſa prædicatio; ergo Deus hominem cum Angelo nequit componere. *Diluitio.* Reſp. diſtinguendo minorem per aſſenſum, concedo; per diſſenſum, nego. de quibus latiùs in materia de ſcientia Dei diſputatur, vbi hanc eſſe Doctoris mentem oſtendemus.

Argumentum contrà. Argues quòd iſte actus diſſenſus potius eſt deſtructiuus, quàm factiuus entis rationis; ergo per illum non fiunt entia rationis. *Remouetur.* Reſp. eſſe deſtructiuum aſſenſus, factiuum tamen obiecti impoſſibilis.

Articvlvs III.

Vtrùm ex eo quòd Deus cognoſcat entia rationis à creaturis ficta, ſequatur illa negotiari.

Vaſquez tomo 2. primæ partis diſp. 118. num. 12. tenet affirmatiuam partem, cum eo alij recentiores ipſius aſſeclæ. Fundamentum eſt. Impoſſibile eſt Deum cognoſcere ens rationis factum à nobis, quin etiam figmentum noſtrum paſſiuum cognoſcat, actus enim nequit cognoſci, obiecto terminatiuo incognito; ergo ſi Deus illud obiectum impoſſibile apprehenderet, conſequenter entia rationis efficeret, quorum totum ſuum eſſe eſt cognoſci: ſi ergo implicat fieri; ergo & cognoſci. Alia fundamenta infrà adducentur impugnando noſtram ſententiam.

Sed hæc ſententia vera non eſt, ſupponit enim Deum entia rationis non cognoſcere. quod falsũ exiſtimo, primò, quia Deus comprehendit noſtros actus humanos chimæricos; ergo cognoſcit eorundem obiecta. Patet conſequentia, quia actus comprehendi non poteſt, quin cognoſcatur de quo obiecto ſit, ſed obiectũ earum fictionum eſt ens rationis; ergo Deus cognoſcit noſtrum ens rationis. Huic argumento reſpondet Vaſquez, Deum cognoſcere extrema realia quæ ſunt illius actus obiectum, non tamē vnionem fictam, quia actus non dicit ordinem tranſcendētalem ad eam vnionem, ſed ad extrema realia. ſed contrà eſt, quòd illa extrema realia non finguntur ab intellectu, cùm verum eſſe firmum & ratum habeant; ergo cognoſcere illa realia extrema, ex quibus materialiter chimæra fabricatur, non eſt cognoſcere ens rationis, ac per conſequens, ſi Deus cognoſcit noſtros actus, conſequenter & chimæram ſecundùm eſſe formale. Confirmatur. Deus ſcit nos nunc agere de chimæra; ergo illam cognoſcit: ſed Angelus & homo chimæra non ſunt; ergo debet Deus cognoſcere compoſitionem illam, qua componimus hominem cum Angelo.

Suarius diſp. 54. Metaph. ſect. 2. n. 23. affirmat dubitari non poſſe Deum entia rationis cognoſcere, neque ex hoc ſequi illa efficere. quam ſententiam nos duobus dictis elucidamus.

Dico primò. Ex eo quòd Deus cognoſcat entia rationis, non ſequitur illa efficere per illum actum. *Aſſertum primum.* Probatur. nam ens rationis habet eſſe per actum practicum noſtri intellectus, ſeu per cognitionem factiuam: ſed ille actus quo Deus cognoſcit ens rationis à me factum, non eſt factiuus, ſed ſpeculatiuus; ergo per illum ens rationis non machinatur. Probatur exemplo in doctrina ſancti Thomæ ſatis communi. Diuinus intellectus dat primam futuritionem rebus, tamen quando recognoſcit obiectum, non

non dat illi eſſe futurum, nec illa cognitio eſt practica, ſeu factiua, ſed merè ſpeculatiua, cùm verſetur circa obiectum iam factum: ſic intellectus diuinus, ſi cognoſceret primarium impoſſibile, illa cognitio eſſet practica, & illius obiecti factiua; tamen cùm impoſſibile fictum à nobis comprehendit, iam illa cognitio eſt ſpeculatiua, & per conſequens per illam tale ens non facit.

Aſſertum ſecũdum. Dico ſecundò. Infertur optimè, ſi Deus cognoſcit ens rationis fictum à nobis; ergo poteſt facere ens rationis per alium actum. Probatur cõſequentia. nam ſi non implicat quòd obiectum figmenti ſecundariò obiiciatur intellectui, quare obſtabit quòd primariò ipſi obiiciatur: ſicut enim ſpeculare falſum, non eſt falſitas; ita neque machinari figmentum per diſſenſum, vt latiùs diximus art. præced.

Contra noſtram reſolutionem aliqua ſeſe offerunt. Primum, ſi Deus cognoſcit ens rationis ab homine factum; ergo illud cognouit ab æterno, antequam realiter effingeretur ab intellectu creato; ergo ab æterno aliquód eſſe obiectiuum à ſolo Deo pendens habet; ergo fit à Deo ens rationis ex vi iſtius cognitionis. Probo conſequentiam, illud obiectum non habet ens in ſe, neque poteſt habere; ergo ſolùm habet eſſe obiectiuè in intellectu. *Obiectio.* Si autem dicas, ens rationis cognoſci ab æterno, vt fingibile ab homine, contrà eſt, quia illud eſſe obiectiuum æternum tantùm habet à Deo. *Soluitur.* Reſpondetur huic argumento, concedendo primam & ſecundam conſequentiam, etenim ſicuti cætera entia habent ab æterno eſſe obiectiuè in mente Dei, ita entia rationis. Nego tamen conſequentiam tertiam. nam eo modo cognoſcit Deus res ab æterno, quo pro ſui temporis differentia ſunt. Vnde cùm tale ens numero nullum habeat eſſe futurum, niſi fictum ab iſta cauſa ſecunda: hinc eſt quòd eodem modo cognitum fuit ab æterno, & ſic actus Dei non terminatur immediatè ad figmentum factibile vt ſic, ſed factibile à tali humano intellectu.

Alia obiectio Remouetur. Secundò obiicies, facere & cognoſcere ens rationis ſunt formaliter idem; ergo ſi Deus cognoſcit, illud efficit. Reſp. diſtinguendo antecedens, facere & cognoſcere practicè concedo, ſpeculatiuè nego. iſtam cognitionem actiuam entis rationis poſſe dici practicam, docet Doctor 6. Metaph. quæſt. 1. §. *ad primum argumentum*, num. 14.

QVÆSTIO III.
De obiecto Logicæ.

CVM perfectionem cuiuſcunque ſcientiæ, ex obiecti cognitione venemur, antequam ad alia accedamus, de iſto excitatur controuerſia. Quia tamen ignoratis vniuerſalioribus rationibus obiecti, particulares diſtinctè apprehendere non valemus; omnis quippe diſtincta cognitio ab vniuerſalioribus incipit, vt ex mente Scoti quæſt. 2. Summularum difficult. 1. art. 1. notauimus; priùs de obiecto in communi ſermonem inſtituemus. 2. An Logicus agat de actibus actiuis, vel paſſiuis intellectus. 3. Quod ſit obiectum formale Logicæ.

DIFFICVLTAS I.
De obiecto in communi.

ARTICVLVS I.
Quid per obiectum intelligamus.

Obiectum quid. SVpponit commune Peripatheticorum placitum, obiectũ, ſubiectum & mate

& materiam (vt ad nos attinet.) Eandem omnino rem, ſub diuerſis tamen conſiderationibus, denotare eſſéque illud extrinſecum, circa quod ſcientia verſatur, & à quo extrinſecam emendicat ſpecificationem. Dicitur obiectum in quantum obiicitur attingendum à ſcientia, (omnis enim perfecta & realis ſcientia ſuum obiectum motiuum præſupponit.) Dicitur ſubiectum (non inhæſionis, quia hoc eſt intellectus,) ſed attributionis, vt explicat Scotus 1. Priorum quæſt. 2. §. *quantum ad ſecundum*, quia paſſiones per ſcientiam demóſtrabiles in ipſo componuntur, & de ipſo prædicantur. Ex eodem principio oritur quòd materia nuncupetur, vt perſpicuè notauit Doctor in 3. quæſt. Prologi quæſt. 2. laterali, §. *ad primum*, num. 18. Nam ſicut in rebus factiuis illud materia dicitur, quod formatur ab artifice aliqua futura; ita obiectum materia dicitur non in qua, quia actus ſcientis eſt immanens in ipſo intellectu, & non tranſiens. Dicitur ergo circa quam, cùm ſcientis actus demonſtrando obiecti paſſiones circa ipſum verſetur.

2. *Obiectū bipartitum.* Secundò noto cum Doctore in 2. diſt. 24. quæſt. 1. §. *eſt igitur*, verſ. *ad aliud*, num. 6. obiectum bipartiri, in materiale & formale: iſtud adæquatum ſolet appellari, cùm per ſe à ſcientia, vel potentia attingatur; illud inadæquatum, quia ratione obiecti adæquati, vel tanquam pars illius, vel vt aliquo alio modo ad eius cognitionem conducit, à ſcientia, vel potentia contemplatur. v. g. color in communi eſt obiectum adæquatum; viſus, quia omnia viſibilia tranſcendit; albedo & nigredo, ſunt inadæquata obiecta, ſeu materialia, quia ſub illa ratione coloris, tanquam ſpecies, vel partes illius ſubiectiuè continentur. Deus Opt. Max. totam Theologiam adæquat, ſeu eſt obiectum ipſius adæquatum ad Sacramenta & virtutes obiecta inadæquata, ſeu materialia, quia per ordinem ad ipſum contemplantur.

In obiecto iſto formali duo inueniuntur, & res illa quæ primariò, & per ſe reſpicitur à ſciẽtia, vocatúrque ratio formalis *quæ*, ſeu obiectum formale *quod*, & ratio ſub qua ab illa ſcientia contemplatur, dicitúrque obiectum formale *quo*, ſeu ratio *ſub qua*; ſic in obiecto nimis extenſo & à pluribus ſcientiis attingibile, diuerſa media attingibilitatis, ſeu rationes ſub quibus conſideramus, quibus quaſi determinatur & limitatur, ad ſpecialem rationem in ſpeciali ſcientia contemplandam. v. g. Deus conſiderabilis eſt à Theologo, Philoſopho & Metaphyſico, & eſt obiectum quod, ſeu materia circa quam iſtarum ſententiarum; propterea diſtinguimus in ipſo diuerſas rationes, ſub quibus à Theologo ſub ratione Deitatis, à Philoſopho ſub ratione immaterialitatis, à Metaphyſico ſub ratione entis attingitur, ex híſque duabus rationibus *quæ*, & *ſub qua*, tanquam ex materia & forma vna adæquata & completa ratio obiecti coaleſcit. Colligitur clarè ex doctrina Scoti q. 3. Prologi ſententiarum. §. *contra iſtas*, num. 11. cum eo eſt Liquerus §. *ex his dictis*. Vtrùm autem quando obiectum quod non eſt extenſum, datur ratio ſub qua in illo; affirmatiuè in Metaphyſica reſpondebimus, vbi iſtam rationem ſub qua tanquam conſtitutiuam obiecti ponemus.

Tertiò ſuppono, obiectum materiale aliud eſſe proximum, aliud remotum: proximum obiectum dicitur, quod ratione ſui ad ſcientiam ſpectat, ſic ad Phyſicam, quæ de corpore naturali agit, ſua eſſentialia principia ma- 3. *Obiectū materiale duplex.*

Digitized by Google

teria & forma, quibus conſtat, attinent. Obiectum remotum dicitur quod per accidens & ratione alterius attingitur. ſic de accidentibus Philoſophus agit, & Theologus de peccatis tanquam de prohibentibus virtutes.

Alia obiecti diuiſio. Vltimò ſuppono, obiectum aliud attributionis, aliud principalitatis. Obiectum attributionis eſt vltimus finis, ad quem omnia, quæ in ſcientia tractantur, reducuntur, vel cuius gratia contemplantur. ſic Deus eſt obiectum attributionis in Theologia, quia eius gratia de virtutibus aliſque myſteriis Theologicis diſputat Theologus, ad ipſúmque ordinat: propterea obiectum formale, ſeu adæquatum, alij finem appellant, non ſcientis, ſed ſcientiæ. nam tota connexio concluſionum in hoc ſiſtit, vt in ordine ad vnum totale obiectum coordinentur. Propterea Scotus in 3. quæſt. vniuerſali, & in prologo ſententiarum q. 3. §. *ex dictis*, num. 7. obiectum attributionis finem appellat, & num. 19. ita habet: *Nihil aliud eſt finis ſcientiæ, quàm attingere per actum proprium obiectum illius ſcientiæ.*

Articvlvs II.

De conditionibus obiecti adæquati.

4. *Obiectū adæquatū quid.* Doctor ſubtilis quæſt. 3. prologi, verſ. *de ſecundo dico*, num. 4. obiectum primum & adæquatum ſic definit, confirmátque in 1. diſt. 3. quæſt. 2. verſ. *formetur ergo*, num. 9. cui ſubſcribit Vaſquez 1. part. diſputat. 10. cap. 5. num. 20. *Dico quòd ratio primi ſubiecti eſt continere in ſe primò virtualiter omnes veritates illius habitus cuius eſt. quod probo primò ſic, quia obiectum primum continet propoſitiones immediatas; quia ſubiectum iſtarum continet prædicatum, & ita euidentiam totius propoſitionis.* Sunt enim iſtæ propoſitiones per ſe notæ, vt notauit Liquetus §. *de ſecundo dico*, quia prædicatum formaliter primò ineſt ſubiecto, & non ratione alterius. Ideoque ex terminis talis propoſitio eſt nota (ipſæ enim ſuas paſſiones inferunt, cùm ex cognitione earum rectè in cognitionem paſſionum deuenimus, dicuntúrque mediatæ veritates, quia non primariò inſunt ſubiecto, ſed præſuppońunt illud iam primò conſtitutum tanquā cauſam à qua promanant.) *Ergo ſubiectum propoſitionum immediatarum continet omnes veritates illius habitus. Probo idem ſecundò, quia primitas hîc accipitur ex primo Poſteriorum*, text. 14. & 15. *ex definitione vniuerſalis, ſecundùm quod dicit adæquationem. Obiectum autem ſe habet ad habitum tanquam cauſa ad effectum, non enim eſt cauſa adæquata, niſi contineat virtualiter totum effectum; ergo, &c. Expono quod dixi (primò virtualiter.) quia ſicut illud eſt primum ens, quod non dependet ab alio, ſed alia ab illo; ita ergo continere eſt ab aliis non depēdere in cōtinendo, ſed alia ab ipſo, hoc eſt, quod per impoſſibile circumſcripto omni alio.* v. g. ſi ſeparentur paſſiones à ſubiecto, quod in ſententia Scoti repugnat, vel alia attributa obiecto, *manente intellectu eius.* hoc eſt, obiecti, adhuc contineret. Nam ſubiectum ſimpliciter in virtute contineret paſſiones tanquam origo ipſarum, etſi non exiſterent: ſicut Deus creaturas, etſi omni exiſtentia carerent, *& nihil aliud continet, niſi per rationem eius.* neque poſſet cauſare veram earum cognitionem.

Ex hac definitione aliquæ conditiones veri obiecti inferuntur, quas refert ipſe Doctor lib 1. Priorum q. 2. §. *quantum ad ſecundum.* *Veri obiecti conditiones.*

Prima eſt quòd ſubiectum debet eſſe primò notum in illa ſcientia, cuius eſt ſubiectum. *Prima.*

ſubiectum. Ratio eſt conſpicua. nam ſi obiectum eſt cauſa concluſionum, ſubiectúmque de quo paſſiones demonſtrantur,& quid ex terminis conſtans,impoſſibile erit quòd aſſumatur vt cauſa veritatum, niſi priùs cognoſcatur; ignoratis enim principiis, ſeu cauſis, effectus formaliter ignoratur. quam conditionem docuit Ariſt. 1. Poſteriorum text. 2. & Scotus iterũ in 3.diſt.14.q.2.§.*ad ſecūdū*,n.12.& q.3. vniuerſali, & q.3.prologi, §.*ad primū*, etſi in iſta q. de obiecto attributionis loquatur expreſsè, vt infrà dicemus.

Secũda. *Secunda eſt, quòd tale ſubiectum debet eſſe commune ad omnia conſiderata in illa ſcientia, & iſta ſequitur ex præcedenti, quia communiora & magis cõfuſa ſunt ad cognoſcendum priora, vt docuit Ariſt.* 1. *Phyſicorũ,intellige in cognitione diſtincta.*

Tertia. *Tertia conditio, ſubiectum debet eſſe adæquatum,ita quòd non tranſcendat conſiderationem ſcientiæ, cuius eſt ſubiectum.*

Quarta. *Quarta conditio quòd debet prædicari explicitè,vel implicitè reſpectu paſſionum principalium illius ſcientiæ.*

Quinta. *Quinta quòd poſſit dici in recto, vel in obliquo de ſubiectis aliarum cognitionum minus principalium, quæ determinantur in illa ſcientia.*

Sexta. *Sexta quòd per ipſum poſſit conuenienter reſponderi ad quæſtionem quærentẽ, de quo determinetur in illa ſcientia. Et notandum quòd ſecunda conditio non debet intelligi quòd ſubiectum ſit commune ſecundum prædicationẽ.ſed ſufficit quòd omnia conſiderata in illa ſcientia reducantur ad illud ſubiectum, vel vt principium, vel vt pars ſubiecti,vel vt pars totius ſubiecti, vel principij, vel partis eius,& ita de alijs modis,quibus fit reductio vnius ad alterũ,* quod confirmat q.3.prologi,num.15.

Septima. Septima conditio eſt,quòd obiectũ habeat paſſiones, aliàs non erit quid de ipſo demonſtretur. hanc propoſuit Doctor lib. 3. Metaphyſ. in explicat, text. Philoſophi ſumma 2.cap.1.n.17.

Alia cõditio. Aliam conditionem ponunt aliqui, nempe quòd obiectum ſit definibile, quòd ſi de vera definitione fiat ſermo obiecto adæquato,conuenire non poteſt. Patet. nam ens ſecundùm Philoſophum 4. Metaph. cap. 2. text. 2. eſt obiectum Metaphyſicæ,& tamen definibile non eſt, cùm genere & differentia careat, & Deus Theologiæ obiectum,& propter candẽ rationẽ vera definitione caret;ſi verò de definitione quid nominis intelligant, admittenda ſanè eſt, quia obiectum debet recognoſci ex prima conditione.

Obiectio prima. Sed contra definitionem primi obiecti ſuprà allatam inſurgit ipſe Scotus ibidem num. 5. ſic, *Sicut ſe habet obiectum primum potentiæ ad potentiam, ita obiectum primum habitus ſe habet ad habitum:ſed obiectum primum potentiæ eſt aliquid commune ad omnia per ſe obiecta illius potentiæ; ergo primum obiectum habitus eſt aliquid commune ad omnia per ſe obiecta eius, & non aliquid virtualiter continens.*

Secũda. *Item ſecundò, quia in ſcientijs aſſignatur communiter pro obiecto primo, aliquod quod eſt commune ad omnia illa, quæ conſiderantur in illa ſcientia, ſicut in Geometria linea, Arithmetica numerus, in Metaphyſica ens.* Vnde ſubinfert noſter Aureolus in prologo ſententiarum art.4.quæſt.de obiecto Logicæ in reſponſione ad quæſtionem, & Caiet. 1.part.ſummæ q.1.art.5.& Gabr. q.9. prologi,ſic:Sed commune non continet veritates inferiorũ;ergo obiectum non debet continere omnes veritates ſcientiæ.Probatur minor ad exemplo, *Animal eſt cõmune ad hominẽ & equum;* & tamen non eſt potens cauſare cognitionem veritatum ipſorum, tota enim virtus animalis ex ſe nõ eſt ſufficiens ad cauſandam cognitionem iſtius veritatis, *Homo eſt riſibilis*, aut,

Digitized by Google

Equus eſt inhibilis, eſt enim quoddam prius, à quo non valet ſubſiſtendi conſequentia.

6\. Difficultatē primi argumenti ſubtiliſſimè euacuat Scotus ibidem, ſic: *Ad primum reſpondeo quòd proportio obiecti ad potentiam, eſt proportio motiui ad mobile, vel actiui ad paſſiuum. Proportio obiecti ad habitum eſt ſicut proportio cauſæ ad effectum.* idémque notauit in 1. diſt. 3. q. 3. §. *ſed contra*, n. 24. & in 2. diſt. 9. & in 3. diſt. 13. & in 4. diſt. 18. *Quandocunque autem aliquod agens agit in aliquod paſſum, poteſt quodlibet agens eiuſdem actionis in quodlibet paſſum eiuſdem rationis agere.* Sicut calor, quia comparatur ad ſubiectum tanquam ad transmutabile, vbicunque ratio caloris reperiatur, & calefactibile, neceſſariò ſequitur calefactio. ſic color comparatur ad viſum, & ens ad intellectum, ideóque omnia colorata à viſu percipiuntur, & omnia entia ſub illo conceptu ab intellectu attinguntur, etſi ſpeciales rationes pro ſtatu iſto non moueāt. Patet de Angelis & ſpiritibus, vt notauit Doctor in primo vbi ſuprà; *Ergo prima extrema proportionis actiui ad paſſiuum ſunt cōmunia ad omnia per ſe extrema illius proportionis. Nā inter illa communiſſima,* quippe transmutans & trāſmutabile, *eſt adæquatio, quia in quocunque eſt ratio vnius, illud reſpicit quodlibet, in quo eſt ratio alterius. ſed prima extrema proportionis cauſæ ad effectum non ſunt communiſſima, quia inter illa non eſt adæquatio. Non enim ſequitur, ſi commune poteſt cauſare habitum, quod eſt ſpeciale, poſſit & econuerſo.* Tota enim vniuerſalis propoſitio, *Omnis homo eſt animal*, valet cauſare ſcientiam iſtius concluſionis vniuerſalis, *Omnis homo eſt ſenſibilis*, nequaquam iſta, *Petrus eſt animal*, ſub illa vniuerſali contenta; *non enim quodlibet contentum ſub illo communi reſpicit habitum illum, vt effectum eius, ſed tantùm aliquod primum obiectum contentiuum, quod virtualiter continet omnia, ad quæ habitus ſe extendit.*

Ad ſecundum dico quòd multorum habituum ſpecie differentiū poteſt eſſe aliquod obiectum commune, ſicut ab obiectis eorum poteſt abſtrahi obiectum commune, & hoc modo in ſciētijs aſſignatur obiectū commune, à quo non eſt habitus vnus ſecundū ſpeciem, ſed tantùm ſecundùm genus. Vnde meritò inferunt communiter Scotiſtæ, Scotum ſolùm de ſpecifico obiecto tradidiſſe definitionē, neutiquam de generico, ſecundùm quod genus eſt, & reſpicit multa inferiora contēta ſub ipſo. Obiectum enim ſpecificum ita virtualiter continet veritates ſuæ ſcientiæ, vt ſit cauſa potens cauſare cognitionem omnium paſſionum; in hoc ergo diſtinguuntur genus ab ſpecie, vt dicemus quæſt. 7. & 8. quòd ſpecies habet aliquas paſſiones non receptas à genere, vtpote homo riſibilitatem; tamen indiuidua ſpeciei nullas habent paſſiones ab ſpecie non receptas, quod optimè notauit noſter Ioannes de Baſſolis, quæſt. 3. prologi, §. *ſecundò pono*, verſ. *tertia conuenientia.* Rurſus Scotus in 1. diſt. 3. q. 3. §. *alia opinio*, num. 5. ideo negat Deum eſſe obiectum adæquatum intellectus, quia plura mouent, quæ non ſunt Deus, & aliter eſſe dicendum de ſcientia, quia habet obiectum attributiōnis; ergo ſuam definitionem tradidit de ſpecifico obiecto, non de generico. 7.

Obiicies tertiò. Cauſæ & effectus realiter diſtinguuntur: ſed paſſiones ſecundùm Scotum, ideo continentur in ſubiecto, quia illas poteſt cauſare; ergo realiter ab ipſo diſtinguuntur, quod ipſe negat. Reſp. Doctorem non affirmare obiectū continere virtualiter paſſiones, potiùs in ipſo formaliter *Tertia.* *Soluitur.*

liter ſunt: ſed veritates quæ ſunt in obiecto, alias producendo, in nobis ſcientiam, riſibilitatem, vel alias paſſiones quas demonſtrat, produceret.

8. Ex quibus patet, quomodo conciliandæ ſint aliquæ authoritates Scoti, quæ videntur inter ſe aduerſari in prologo, vbi ſuprà §. *ex dictis*, num. 7. docet cauſalitatem obiecti, ſeu virtualem continentiam in ordine ad cauſandum eſſe in genere cauſæ finalis; ſic enim habet. *Primum obiectum continet virtualiter omnes veritates illius habitus, cuius eſt primum obiectum: ſed nihil continet omnes veritates Theologicas niſi Deus; ergo*, &c. *Probatio minoris nihil aliud continet eas vt cauſa, ſiue vt illud, ad quod habent attributionem, niſi Deus*, &c. Sed attributionis obiectum, ſeu finis ſcientiæ non diſtinguuntur, vt ſuprà art. 1. n...ergo cauſalitas eſt in genere cauſæ finalis. §. autem *ad primum*, num. 18. docet, *quòd ſubiectum ſcientiæ ſecundùm veritatem non pertinet ad genus cauſæ materialis, ſed ad genus cauſæ efficientis.* Conciliantur autem facillimè, ſi primam veritatem de obiecto totali & communi, ſeu de obiecto attributionis intelligamus, eſt enim illud, propter quod, ſeu cuius gratia omnes ſpeciales rationes in ſcientia contemplantur, reſpectu cuius ſe habent tanquam media; ſecundam verò de obiecto ſpecifico, quod non ſolùm tanquam finis, ſed vt vera cauſa efficiens influit in cognitionem veritatum; aſſumitur enim vt formale medium ad inferendas veritates, ſeu concluſiones. quod magis elucidabitur quæſt. 4. diff. 3.

DIFFICVLTAS II.

Agat ne Logicus de actibus actiuis, an paſſiuis intellectus.

ARTICVLVS I.

Proponitur & refutatur aliquorum recentiorum ſententia.

Salablanca quæſt. 3. proœmiali, & Hurtado diſp. 1. Logicæ, ſect. 5. quos alij ſequuntur, ſuſtinet Logicum agere de actibus formalibus, ſeu actiuis intellectus, citatur Fonſeca lib. 2. Metaph. c. 3. q. 1. ſect. 5. ſed ex eo ſolùm poteſt colligi quòd aſſerat obiectum Logicæ non eſſe ens rationis. quæ conſequentia non eſt euidens, ex dicendis diff. 3. art. 3. pro cuius intelligentia ſupponit Hurtado actus paſſiuos, ſeu obiectiuos intellectus eſſe tales formaliter ab actiuis, & conſequenter, rationem definiendi & diuidendi ſyllogizandi eſſe intrinſecè in actibus actiuis, extrinſecè verò in paſſiuis, vt nos de denominationibus extrinſecis diximus, q. 2. diff. 2. art. 4. Vnde ſic format rationem: Cóceptus obiectiui ſűt tales extrinſecè à formalibus; ergo formales intrinſecè habent id, quod obiectiui extrinſecè. Tum ſic; ergo definitio, diuiſio, argumentatio, &c. non ſolùm actiuis actibus, ſed etiam paſſiuis debet competere, & potiori iure actiuis proinde contra alios ſubinfert tam actus actiuos, quàm paſſiuos, attingi per ſe à Logico: actiuos, quia ſunt formaliter inſtrumenta Logica; paſſiuos, quia de rebus conceptis multa demonſtrat Logicus.

9. *Nonnullorũ ſententia.*

Sed hæc ſententia falſa eſt quantum ad partem aſſerentem, Logicum

agere de actiuis actibus,& concedendo omnia ipſius ſuppoſita, tanquam vera in noſtra ſententia, relictis variis impugnationibus, quæ parum vrgent, ſic inſurgo. Diſputare de actibus formalibus intellectus, ſeu actiuis attinet ad Philoſophum, & ad Metaphyſicum; ergo non ad Logicum. Non me latet poſſe reſponderi ex ſententia ipſius Hurtado, §.83. diſtinguendo antecedens, ad Metaphyſicum enim ſpectat agere de ipſis ſecundùm prædicata eſſentialia, & attributa intrinſeca; ad Logicum verò ſecundùm quòd ſunt actiuæ definitiones & diuiſiones. Contrà, vel in iſtis actibus conſideratur quòd ſint rationes actiuæ definiendi, aut ſyllogizandi, vel quòd ſint repræſentationes definitionis & diuiſionis. Primum eſt muneris Philoſophi, tertio de anima, vbi de modo operandi intellectus ſermo inſtituitur. Secundum tantùm infert Logicum agere de conceptibus formalibus vt quo, de obiectiuis vt quod, & negari non poteſt. Nam ſicut qui videt obiectum, ſuam viſionem vt quo attingit, vt latiùs ſecundo de anima; ita quia agit de conceptu iſto obiectiuo, ſyllogiſmus conſequenter vt quo agere debet de eius formali repræſentatiuo conceptu, ſine quo totum eius eſſe corruit: at ſicut quando cognoſcit hominem repræſentatum in ſpeculo cognitio ad ſpeculum, non terminatur vt quod, neć poteſt dici habere ſpeculum pro obiecto; ita etſi Logicus vt quo de actibus formalibus neceſſariò diſputet, nequit inferri quòd de eis pertineat agere ad Logicum; eadem enim de cauſa omnes aliæ ſcientiæ de actibus formalibus tanquam de obiecto formali agerent, quia ſine ipſis ſua obiecta attingere non valent, omnis quippè ſcientia obiectum cognitum ſupponit ex difficultate prima; ergo in ſcientia de homine obiectum formale non eſſet homo, ſed conceptus quo in mente repræſentatur. quæ ſententia ex dicendis difficultate ſequenti art.1. magis refutabitur. Probabimus enim Logicam habere pro obiecto ens rationis: ſed actus actiui non ſunt ens rationis, cùm verum eſſe reale habeant ponibile in prædicamento qualitatis; ergo.

ARTICVLVS II.

Proponitur noſtra ſententia.

10. *Sententia auctoris.* Placitum noſtrum eſt, Logici muneris eſſe de actibus paſſiuis intellectus vt quod diſputare. Fundamentũ potiſſimum eſt. nam Logica eò tẽdit, ſicut & omnes aliæ ſcientiæ, vt de ſuo obiecto demonſtret paſſiones & proprietates: ſed non demonſtrat paſſiones actuum formalium, ſed obiectiuorum; ergo. Maior patet ex dictis difficultate prima, & clariùs dicendis q.4. Probatur minor. nam Logicus non demõſtrat paſſiones de actibus noſtri intellectus, cùm ex dictis art. præcedenti, hoc ſit muneris Philoſophi, ſed ſolùm de obiecto iſtius actus, nempè de definitione facta ab eo; ergo de actibus paſſiuis agit Logicus. Confirmatur. Ad Logicum ſpectat agere de prædicationibus: ſed vnus conceptus actiuus non prædicatur de alio; non enim valet dicere: Conceptus hominis eſt conceptus animalis; valet tamen, Homo eſt animal, quæ repræſentantur ab ipſis; ſimiliter nec valet dicere, conceptus generis eſt conceptus vniuerſalis; bene tamen genus eſt vniuerſale; ergo de actibus paſſiuis, quibus prædicatio competit, diuiſio, aut definitio, nõ verò de actiuis, quę tantũ vt quo attinguntur, Logicus diſputat.

ARTI

ARTICVLVS III.

Aliqua argumenta proponuntur & enodantur.

11. *Argumentum primum.* PRimum, Logicus non ſolùm demonſtrat paſſiones ſui obiecti, ſed etiam docet definire, diuidere & argumentari: at omnia iſta ſunt actus formales, ſeu actiui intellectus; ergo de eis agit Logicus. *Deluitur.* Reſp. diſtinguendo antecedens, docet definire, diuidere, dando cognitionem, quomodo iſti actus fiãt, & quomodo cauſent, nego: dat præcepta quibus debet conſtare diuiſio & alia inſtrumenta logica, concedo. At hoc actibus paſſiuis conuenit. Probatur. nam Logica ſcientificè docet; ergo demonſtrãdo paſſiones & cõditiones ſui obiecti, hoc enim eſt de ratione ſcientiæ, vt dicemus q. 5. ſed tales paſſiones non demonſtrantur de actibus actiuis, ſed de paſſiuis, vt ſuprà; ergo.

Argumentum ſecundum. Secundum argumentum. Definitio obiectiua eſt talis à formali, & idem iudicium eſt de aliis Logicis inſtrumentis; ergo potiori iure conueniunt hæ paſſiones formali, quàm obiectiuè. *Expeditur.* Reſp. concedenda inſtrumenta logica ex dictis q. 2. diff. 2. a. 5. nullum habere eſſe firmum & reale, niſi extrinſecum, & mendicatum ab intellectu, in quem refunditur eorum tota firmitas & realitas, vt de eſſe diminuto, ſeu cognito diximus ſuprà articulo 3. *Illatio.* Tamen inde ſolùm licet inferre actus actiuos eſſe perfectiores in entitate, & intrinſecè entia firma & recta, non autem eis conuenire paſſiones actuũ paſſiuorum, niſi ſolùm vt quo, ſeu tanquam cauſis, propter dicta art. præcedenti. Reſp. ergo in forma cõcedendo antecedens, & diſtinguẽdo cõſequẽtiam vt quo, concedo, vt quod, nego.

Argumentum tertium. Tertium argumentum. Veritas eſt adæquatio intellectus ad rem: ſed Logicus agit de veritate & falſitate propoſitionum; ergo de actibus actiuis intellectus, in quibus veritas fundatur. Argumẽtum iſtud petit cognitionem cuiuſdam quęſtionis in 3. de anima explicandæ, in quo ſcilicet veritas & falſitas conſiſtat. In præſenti ſufficiat dicere quòd ſicut ſunt actus actiui & paſſiui intellectus, ita & veritas actiua & paſſiua; Logicus enim non inquirit, vtrùm actus intellectus ſit verus, aut falſus, ſed vtrùm obiectum actus veritatẽ, aut falſitatem cõtineat.

DIFFICVLTAS III.

De obiecto formali Logicæ.

ARTICVLVS I.

Examinatur vtrùm Logicus agat de ente rationis.

NOn eſt idẽ inquirere, vtrùm ens rationis ſit obiectum adæquatum Logicæ, ac inquirere, vtrùm ea de quibus agit Logicus ſub ente rationis, contineantur, ſiue ſit triplex operatio intellectus, ſiue modus ſciendi: ſicut non eſt idem dicere ens reale eſſe obiectum Philoſophiæ, ac dicere obiectum Philoſophiæ quod eſt corpus naturale, ex dicendis quæſt. 1. Phyſic. eſſe quid reale, ac per conſequens hoc prædicatum realitatis tranſcendere omnia, de quibus agit Phyſicus; ſic ergo nos inquirimus, vtrùm omnia partialia obiecta Logicę, eiúſque adæquatum obiectum, huic prædicato ens rationis ſubiiciantur. 12.

Partem negatiuã tenet Fonſeca lib. 2. Metaph. cap. 3. quæſt. 1. Hurtado, Salablanca ſuprà relati. Fundamentum eſt quòd Logicus agit de actibus actiuis, qui quid reale important, vnde *Partem negatiuã qui tenent.*

Digitized by Google

vnde parum impugnāt argumēta, quæ contra iſtam ſententiam adducuntur, nempè Logicum agere de definitione & diuiſione, quæ entia rationis ſunt. Nā ipſi faciliter ſe expediunt dicendo agere de actibus actiuis, ſolùm qui quid reale ſunt, proinde optimè impugnabitur ex dictis difficultate præcedēti, vbi oſtendimus Logicū de actibus paſſiuis agere; & addit Hurtado §.23. quòd etſi concedamus actus etiam obiectiuos eſſe obiectum Logicæ, non ſequitur eſſe entia rationis. Nam omne eſſe extrinſecum, vt q.2. difficult. 2. aſſeruimus, proueniens ab aliquo eſſe reali, reale eſt: ſed ſic eſt quòd actus actiui reales ſunt; ergo & paſſiui, cuius falſitas ex noſtræ ſententiæ probatione ſatis impugnabitur. Et obiter notare oportet authores huius ſententiæ propoſito fundamento non ſatis probare Logicum non agere de contentis ſub ente rationis. Nam vel loquuntur de ente rationis rigoroſo, & hoc nulli affirmant eſſe obiectum Logicæ: quod ſi affirmarent, nec ſuo fundamento ſufficienter impugnaretur. Ratio eſt, quia etiam ens rationis rigoroſum fit per verum actum intellectus; ergo ob eandem rationem diceretur ens reale. Si ergo de ente rationis in latiori ſignificatione vſurpato fiat ſermo, ſolùm erit quæſtio de nomine & de modo intelligendi extrinſecas denominationes ab actibus intellectus reſultantes. Suppoſito autem quòd non detur in re natura vna in pluribus poſitiuè, illi actus etſi reales, totaliter erunt ab intellectu; obiecta tamen ſolùm obiectiuè in ipſo, ac per conſequens entia rationis. Rurſus eo fundamento ſolùm probant obiectum Logicæ non eſſe ens rationis, vt alij intelligunt, non verò vt intelligunt ipſi, præcipuè quòd Hurtado diſp. 1. Logicę ſect. 4. fatetur ex mente Sancti Thomæ, genera & ſpecies dici entia rationis; ſolùm ergo erit quæſtio, in quo conſiſtat formalis ratio entis rationis, ſupponendo tanquam certum, ens rationis eſſe prædicatum obiecti logici, ſicut ens reale obiecti philoſophici.

Commune Peripatheticorum placitum aſſerit formale obiectum Logicæ eſſe ens rationis logicum, ſeu ſecundam intentionem: ita Doctor expreſsè quæſt. 3. prologi §. *contra iſtas*, num. 11. & q. 3. vniuerſali. Item ſecūdo Elenchorum, & paſſim in Logica Angelicus Doctor 4. Metaph. ſect. 4. ex antiquis Auerroes lib. 4. Metaph. tract. 2. Auicena lib. 10. ſuæ Metaph. Durand. 1. diſtinct. 19. q. 5. Iauellus 6. Metaph. q. 7. Petrus Niger q. 12. in ſuo Clypeo, Flandria 4. Metaph. q. 5. art. 2. & 1. Poſteriorū q. 1. art. 2. & 3. Zimarra annotatione vltima ſuper quæſt. lib. 2. Metaph. Balduinus quæſt. 2. Angelus tractatu de præcognitionibus Logicæ, Albertus 1. Metaph. cap. 1. & in ſua Logica, in princip. Ægidius in initio Elenchorū, Soncinas in initio prædicabilium, Heruæus tractatu de ſecundis intentionibus parte vltima. art. 3. Gandano 2. Metaph. cap. 12. & 4. Metaph. q. 6. Caietanus cap. de genere, Sotus q. 5. proœmiali in Logicam, eſt communior inter recentiores, colligitur ex Ariſt. 4. Metaph. textu 5. dicente quòd Logicus & Metaphyſicus agunt de omni ente: ſed Metaphyſicus de ente reali agit, & de iis quæ continentur ſub ipſo; ergo Logicus de contentis ſub ente rationis. Non me latet authoritatem iſtam Ariſt. explicari à Socin. q. 1. in prædicabilia de obiecto materiali, quia in hoc conueniunt Logica & Metaphyſica, quòd vtraque habet pro materiali obiecto quodcunque ens. Ego verò alio fundamento

19. *Peripathetico-rū placitū.*

damento q.7. probabo, vniuerſale & omnia contenta ſub ipſo, ſyllogiſmũ & alia inſtrumenta logica, eſſe actus factos intellectus, vnde conſequenter dicendum Logicam de ente rationis agere, forſan propter hoc Doctor in prologo vbi ſuprà, ſcientiam iſtam non realem, ſed rationalem vocat, quia eius obiectum totaliter pendet ab intellectu. quod ſi ita non ſit, opinio recentiorum nõ diſplicet; falſum tamen eſt dicere ſcientiam iſtam rationalem dici, quia obiectum eius intra animam eſt. Nam propter hoc omnes aliæ ſcientiæ rationales valerent dici, quæ agunt de actibus internis, & apprehenſis obiecti. Proinde Rhodophonus Briſo, q.4. procemial. cõgruentiſſimè ens rationis, obiectum prædicationis appellat, quia de omnibus in Logica contentis prædicatur; & Mauririus Hybernus q.3. expoſitionis in Logicam Scoti. Vnde ſic formo rationem: Ens rationis prædicatur de omnibus per ſe in Logica conſideratis; ergo omnia inſtrumenta logica ſunt formaliter entia rationis. Probatur conſequentia, ad hoc vt aliquid prædicetur de alio formaliter, debet illi ineſſe: ſed ens rationis formaliter prædicatur de definitione, diuiſione, &c. ergo illi ineſt.

Obiectũ prædicationis, pro ente rationis.

Argumẽta aduerſariorum. Primum.

Contra noſtram concluſionem aliquibus argumentis inſurgunt aduerſarij. Primum. Logica eſt ſcientia, quæ de ſuo obiecto paſſiones & proprietates demonſtrat: ſed ens rationis nihil eſt; ergo neque habet eſſentiam, nec paſſiones, & conſequenter non erit obiectum in ſcientia. Reſp. concedendo ens rationis non habere veram eſſentiam, nec veras paſſiones, vt dicemus q.6. diffic.3. art. vlt. & q.3. Summularum, diffic.1. a.2. ex hoc diximus ſecũdùm Doctorem definitione quid nominis definiri, non verò quid rei; tamen inde ſolùm infertur, ſcientiam non eſſe veram & propriam, ſicut neque obiectum eius eſt verè ens.

Secundum argumentum. Ens rationis nihil eſt; ergo non valet ab intellectu attingi. Reſp. inde elici ſolùm, ens rationis non eſſe obiectum motiuum intellectus, quod admittit Scotus in 5. diſtinct.1. q.1. §. *iſta ergo*, n.21. non verò non eſſe terminatiuum, mouetur enim intellectus ad ipſius cognitionem, vel à materiali, ſeu denominato entis rationis, vel ab aliis ſpeciebus, quod exemplo perſpicuo explicat Doctor de cognoſcente domũ. Nónne illa ratio formalis domus mouet? Neutiquam, quia quidam reſpectus eſt, (ſi aliquid eſt,) ſed ſolùm illa ratio materialis, quæ perceptibilis eſt, cognitio tamen noſtra ad formalem compoſitionem domus valet terminari. ſic intellectus noſter vt cognoſcat Hippocẽtaurum, ab ſpeciebus cerui & hirci mouetur, terminatur tamen ad hircoceruum, vel Hyppocentaurum, de quo latiùs in libris de anima. *Secundũ.*

Tertium argumentum. Ens rationis eſt ens imperfectiſſimum & indirectè cauſatum; ergo eius eſſe ad nullam ſcientiam ſpectat, neque erit obiectum Logicæ. Reſp concedendo gratis nullam ſcientiam poſſe agere de ente rationis vt ſic. Negamus tamen quòd non poſſit de aliquibus contentis ſub ipſo, qualis eſt Logica. Reſtat ergo ſolùm examinare, quale ex contentis ſub eo obiectum formale Logicæ ſit. *Tertium.*

ARTICVLVS II.

Quid ſenſerint Nominales Scoti diſcipuli.

MVltis abhinc annis damnatur vt temeraria & ſine fundamen-

N to,

Digitized by Google

to, quædam ſententia, aſſerens, voces eſſe obiectum logicale, quæ ſententia tribuitur quibuſdam Scoti diſcipulis, Okamo, & aliis: ſed non conſtat inter authores, an de vocibus vocalibus, an de mentalibus loquautur, & forſan propter hoc calumniantur Doctores, quorum nunquam ſtuduere doctrinis.

Vtrùm voces & nomina ſint obiecta Logicæ.

Roſſelenus, Magiſter Petri Abailardi fuit primus, qui in ſcholis Philoſophorum introduxit voces & nomina eſſe Dialecticæ obiecta & Philoſophiæ; poſtea verò Abailardus in Theologia commiſcuit, quam ſententiam Roſſelini refutat D. Anſelmus in epiſtola de Incarnatione Verbi, vbi ait *quòd monendi ſunt illi vtique noſtri temporis Dialectici, qui non niſi flatum vocis vniuerſale appellant.* florebant enim in eodem tempore Anſelmus & Roſſelinus anno 1080. quam ſententiam ſequitur Quintilianus lib. 12. cap. 2. cámque fuiſſe Stoicorum opinionem teſtatur Laërtius lib. 3 de vita Leonis. Poſt multa tempora Okamus cum ſuis aſſeruere voces eſſe Logicæ obiectum. Sed iſti non primã ſequuntur ſententiam, nec de vocibus vocalibus, ſed de conceptibus mentalibus expreſsè loquuntur, vt optimè notauit Hurtado diſp. 1. Logicæ ſect. 3. §. 15. habet expreſsè Okamus in 1. diſt. 1. quæſt. 8. Vbi conceptus mentis voces vſurpat, & in procemio libri prædicabilium poſtquam affirmat Logicum de genere, ſpecie, &c. diſputare, ſubdit, genera & ſpecies propriè dici conceptus rerum vniuerſalium, exiſtentes in anima; voces verò externas impropriè, quatenus ſignificant internos animi conceptus. Item cap. 7. de numero & ſufficientia prædicamentorum hæc inter alia quæ noſtram confirmant explicationem habet, *Hic eſt primò ſciendum quòd iſta non eſt diuiſio rerum extra animam, ſed eſt principaliter vocum incomplexarum & proportionabiliter, eſt intentionum in anima, vel paſſionum animæ, ſeu conceptuum correſpondentium vocibus ſignificatiuis.* Vbi ſatis clarè oſtenditur per voces, conceptus mentales & internos intelligere.

Hæc autem ſententia ſic explicata multos habet patronos, quia ſi de vocibus actiuis loquatur, meo videri non differt à ſententia Hurtado Salablanca, & aliorum recentiorum, vt ſuprà. Quid enim aliud denotat actus actiuus intellectus, niſi actiuam vocem ipſius? & expreſſiùs Aureolus tenet in prologo ſententiarum fol. 66. vocem vt expreſſiuam conceptuum eſſe Logicæ obiectum, vbi per conceptus intelligit obiectiuos. Si ergo de paſſiuis actibus intelligant, coincidunt cum ſententia Scoti, expreſsè enim aſſerit, vt dicemus q. 6. diffic. 4. art. 3. Logicum agere de ſecundis intentionibus in actu ſignato, quæ nihil ſunt niſi conceptus paſſiui intellectus pro rebus ſignificatis ſupponentes. Hoc enim obiectum genus non attingitur à Logico pro re denominata, non enim ipſe de ſubſtantia, nec de animali diſputat, ſed de hac voce genus pro ipſis ſupponens. Et Suarius diſp. 1. Metaph. ſect. 4. num. 27. in hoc diſtinguit Metaphyſicam à Logica, quòd Metaphyſica agit de rebus, Logica verò tantùm dirigit conceptus, & docet quibus verbis, ſeu qua verborum forma exprimendi ſint, vt vim habeant ſuadendi & demonſtrandi, quod ex Dialecticæ vſu ſatis eſt perſpicuum. Hanc eandem ſententiam tuetur Plato in Phædro, vbi garrulam vocat Dialecticam, hac ratione, quia de vocibus agit; & Ariſtoteles in antepradicamentis de vocibus agit, & Porphyrius idem videtur ſentire, qui ſuum librum ſcripſit de quin-

Dialectica garrula cur.

que

que vocibus. Ammonius in initio prædicabilium, & credo eſſe ſententiam communem, quia in hoc diſtinguitur Logica ab aliis ſcientiis, quòd Logica de conceptibus denominantibus per ſe diſputat, vt de genere, ſpecie,&c. Non enim, vt nuper dicebam, Logicus agit de homine, aut equo ſignificatis per ſpeciem, ſed de ſecunda intentione denominante naturas. *Dialecticorum axioma.* Propterea tritum axioma inter Dialecticos eſt, Dialecticam agere de ſecundis intentionibus per ſe, de primis verò per accidens. Aliæ verò ſcientiæ de conceptibus & nominibus tantùm agunt, quia per conceptus demonſtrant paſſiones ſui obiecti realis, vtpote Philoſophia corporis naturalis; nominibus verò, quia cùm res ad ſcholas adducere non poſſimus, vtimur nominibus pro rebus. In hoc ergo Logica & aliæ ſcientiæ reales diſtinguuntur, quòd iſtæ de obiectis denominatis, illa verò de formis paſſiuis, ſeu actiuis ſecundùm diuerſas ſententias agunt. Neque hoc negare poſſunt qui definitum vniuerſalium ſecundam intentionem eſſe directè affirmant. Idem debet ſentire Sãctius, qui q.17. procemiali, concluſione 8. docet ſecundam intentionem, vt ſic, eſſe obiectum Logicæ.

ARTICVLVS III.

Proponitur & refellitur ſententia aſſerens eſſe triplicem operationem intellectus.

15. *Qui triplicem operationem intellectus ſtatuant.* SEcunda ſententia ſuſtinet triplicem operationem paſſiuam intellectus, vt ab ipſo dirigibilem, eſſe obiectum Logicæ, tenet Suarius 1. tomo Metaph. diſp.1. ſect.4. Ruuius quæſt.6. procemiali, Maſius quæſt.2. & alij recentiores. Fundamentum eſt, quia omnia, de quibus agit Logicus, ſub ipſis comprehenduntur; ergo. Probatur antecedẽs. Primæ operationi, quæ eſt ſimplex apprehenſio, correſpõdet quædam pars Logicæ, in qua de ſimplicibus, ſeu de prædicamentis, in quibus omnia ſimplicia ad decem claſſes reducuntur. Secundæ operationi, quæ eſt compoſitio, ſeu diuiſio, correſpondet ſecunda pars Logicæ continens libros Perihermeniarum, ſeu de interpretatione, in quibus de enuntiatione, quæ eſt ratio ſignificans verum, vel falſum, diſſeritur. Tertiæ operationi, quæ eſt diſcurſus, ſeu ratiocinatio, correſpondet tertia, & vltima pars Logicæ, in qua de ſyllogiſmis, analyticis, topicis, & ſophiſticis eſt ſermo, quæ correſpondentia ſatis demonſtrat obiectum adæquatũ Logicæ eſſe triplicem operationem intellectus. Confirmatur, ab aliqua ſciẽtia debet conſiderari triplex operatio intellectus, vt dirigibilis per ipſum in formam modi ſciendi: ſed hæc nulla niſi Logica; ergo.

Refutatur. Sed hanc ſententiam ſic impugno primò, quia Logicus non agit de operationibus intellectus, niſi vt dirigibiles; ergo quod formaliter conſtituit obiectum, eſt illa directio, ſeu ornatio: at nulla poteſt ita comprehendere triplicem operationem ſicut ſyllogiſmus; ergo potiori iure in ſententia ipſorum debet dici obiectum Logicæ. Secundò illa dirigibilitas actuũ intellectus eſt potentia paſſiua ſuæ naturalis, ſiue obedientialis reſpectu ordinationis actualis; ergo talis dirigibilitas obiectum formale non erit: ſicut enim album formaliter dicit albedinem; ita operationes directè & formaliter dicent directionem: materialiter verò operationes ipſas. Confirmatur, quia Logicus & Metaphyſicus, vt notauit Suarez vbi ſuprà, in

Digitized by Google

hoc diſtinguuntur quòd Metaphyſicus agit de operationibus ipſis, Logicus verò de directione & ordine ipſarum; ita ergo erit obiectum formale.

ARTICVLVS IV.

Impugnatur ſententia aſſerens ens rationis eſſe obiectum formale Logicæ, ſeu ſecundam intentionem.

16. SAnctius vbi ſuprà, ſuſtinet, ſecundam intentionem in concreto, ſeu relatiuum rationis, quod dicet de formali ſecundam intentionem eſſe obiectum Logicæ, allegat pro ſe authores in primo articulo, docentes Logicum agere de entibus rationis. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quia nullum datur obiectum ſub ſe comprehendens omnia inſtrumenta logicalia, niſi ſecunda intentio; hæc enim denominat, ſeu connotat, genus, ſpecies, vniuerſale, definitionem, &c. ergo obiectum Logicæ debet dici. quæ ſententia ſatis probabilis eſt, & multo magis in ſententia ſancti Thomæ, quæ communiter obiecta tranſcendentia ſuprema in ſcientiis aſſignat. Sed impugnari poteſt primò, quia alia obiecta immediatiora poſſunt dari, ad quæ omnia logicalia reducuntur; ergo illud erit obiectum Logicæ. Secundò, quia obiectum eſt finis ſcientiæ: ſed finis Logicæ non eſt ſecunda intentio vt ſic, ſed modus ſciendi, aut ſyllogiſmus, vt infrà; ergo. Itaque iſta ſententia eſt admittenda quantum ad hoc quòd aſſerit, ſecundam intentionem eſſe obiectum Logicæ; reiicienda tamen, quia vſurpat ipſum nimis abſtractè.

ARTICVLVS V.

Quid ſenſerit Doctor.

COmmuniter Scotiſtæ ſuſtinent obiectum Logicæ eſſe ſyllogiſmum in communi, vt quid ſuperiùs ad probabile demonſtratiuum, non genericè, quia, vt diximus q.6. Summularum, omnes iſtæ ſpecies tantùm accidentaliter diſtinguuntur, eſt enim diuiſio ſyllogiſmi, accidentis in ſubiecta. Hanc ſententiam ſuſtinet Scotus q.3. vniuerſali, ibidem Tattaretus, Philippus Faber theoremate 5. Mauritius, Seuerinus, Ioannes Anglicus, & alij Scotiſtæ, ſuper Logicam Scoti. Item etiã aliqui Thomiſtę recentiores in ſchola Complutenſi, Louanienſes, Colonienſes, & Ægidius Romanus in procemialibus Logicę. Fundamentum huius ſententiæ eſt deſumptũ ex Doctore vbi ſuprà §. dicendum ergo. *quia habet primam conditionẽ, ſtatim enim poſt determinationem de eius partibus in veteri Logica, in primo Priorum, præmittit eius definitionem Philoſophus, & ſecundam habet, quia in eodem multas paſſiones de ipſo oſtendit per illam definitionem, vt modum & figuram in illis deeſſe, & in modalibus, vt habere tres terminos in illo capite. Quoniam igitur in illis figuris per hoc quod eſt ex neceſſitate accidere concluſionem*, &c. *& tertiam ſimiliter habet; propter ipſum enim in veteri Logica determinatur de eius partibus integralibus, ſcilicet de incomplexo, & enuntiatione; & te partibus ſubiecti, in libro Topicorum Priorum, Poſteriorum, & de alijs ſpeciebus argumentationis, quia illa reducuntur ad ipſum, ſicut imperfectum ad perfectum, & de ſyllogiſmo ſophiſtico, & de priuatione eius, quia eiuſdem eſt cognoſcere habitum, & priuationem; ſic ergo penes eius diuiſionem & attributa illi:* 17. *Doctoris placitũ.*

Digitized by Google

illi patet diuiſio Logicæ. Sed obiectum cuiuſcunque ſcientiæ eſt, ad quod ordinantur omnia, quæ in tali ſcientia tractantur; ergo ſyllogiſmus erit obiectum Logicæ, quia in ipſo ſimplicia tanquam materia remota inueniuntur propoſitio & definitio, tanquam proxima, & ipſemet in Logica à Philoſopho perluſtratur.

18. Ipſe Doctor lib. 1. Priorum q. 2. expreſsè negat ſyllogiſmum eſſe obiectum Logicæ. Fatetur tamen ſecunda concluſione quòd iſte terminus inſtrumentum ſciendi eſt ſubiectum in tota Logica, ita enim habet. *Prima concluſio quòd iſte terminus ſyllogiſmus non eſt ſubiectum in tota Logica, probatur, quia ſubiectum debet eſſe commune ad omnia conſiderata in illa ſcientia cuius eſt ſubiectum: ſed iſte terminus ſyllogiſmus non eſt communis ad omnia conſiderata in Logica; ergo. Maior patet per vnam conditionem priùs poſitam. Minor patet, quia in Logica determinatur de definitione, & diuiſione de enthymemate, & inductione, ad quæ iſte terminus ſyllogiſmus non eſt communis. Secunda concluſio eſt quòd iſte terminus inſtrumentum ſciendi eſt ſubiectum in Logica. Probatur per conditiones poſitas (& à nobis connumeratas difficultate 1. art. 2.) quia eſt communis ad omnia conſiderata in Logica, nec tranſcendit metas Logicæ; igitur,* &c. *Ex dictis poteſt haberi ſubiectum huius libri quòd omne inſtrumentum ſciendi eſt diuiſio, vel argumentatio: ſi eſt diuiſio, hic eſt liber diuiſionum Boëtij. Vnde quia iſte modus ſciendi per diuiſionem eſt valde imperfectus, ideo de ipſo non curat Ariſt. ſi de definitione. ſic eſt ſecundus Poſteriorum, & ſextus Topicorum: ſi autem determinetur de argumentatione, tunc quia iſte modus ſciendi eſt perfectiſſimus inter alios, ideo de ipſo Ariſt. fecit quaſi totam Logicam. Vnde conſideratio de argumentatione, vel eſt de argumentatione quantum ad ſe totam, vel quantum ad eius partes: ſi quantum ad partes eius, vel quantum ad partes propinquas, vel remotas. Si quãtum ad remotas, ſic eſt liber prædicamentorum, ad cuius ſupplemẽtum facti ſunt libri Porphyrij, & ſex principiorum: ſi quantum ad propinquas, ſic eſt liber Perihermeniarum, qui eſt de enuntiatione, & pars propinqua argumentationis. Si autem fiat conſideratio de argumentatione. quantum ad ſe totam, vel hæc eſt quantum ad proprietates communes ſe tenentes ex parte neceſſitatis illationis, & ſic eſt liber Priorum, cuius ſubiectum eſt argumentatio quantum ad eius proprietates generales pertinentes ad neceſſitatem illationis. Vel conſideratur de argumentatione, quantum ad proprietates ſpeciales contractus ad aliquam materiam ſpecialem, & hoc quinque modis, vel quia contrahitur ad materiam probabilem, & ſic eſt liber Topicorum, qui eſt de ſyllogiſmo dialectico; vel ad materiam neceſſariam, & ſic eſt liber Poſteriorum, qui eſt de demonſtratione; vel ad materiam probabilem apparenter, & ſic eſt conſideratio de ſyllogiſmo ſophiſtico, in libris Elenchorum, vel ad materiam perſuaſiuam circa humana agibilia, & ſic eſt liber Rhetoricæ; vel ad materiam animæ elicitum propter delectationem, & ſic eſt Poëſia. Patet igitur qualiter iſte terminus argumentatio eſt ſubiectum in iſto libro, non ſimpliciter, ſed quantum ad proprietates communes, quæ ſe tenent ex parte neceſſaria illationis, & hæc de tertio.*

En duas Doctoris ſubtilis circa obiectum Logicæ opiniones, ad litteram propoſitas, quarum vna alteram reſpuit; poteſt ergo ambigi quæ iſtarum amplectenda ſit. Aliqui Scotiſtæ volunt Doctorem in hoc primo Priorum ſic eſſe intelligendum, quòd loquatur de modo ſciendi, analogicè, ſeu antonomaſticè, pro famoſiori ſignificato, quod eſt ſyllogiſmus: ſed hæc explicatio nimis extorta eſt, 19.

Digitized by Google

negat expreſsè Doctor eſſe ſyllogiſmum,& poſtea probat eſſe inſtrumentum ſcientiæ. Secundò ſi de inſtrumento ſciendi pro famoſiori ſignificato loqueretur, potiùs demonſtrationem tanquam præcipuum inſtrumentum ſciendi vſurparemus, quàm ſyllogiſmum, quia iſte etiam de probabilibus diſſerit. Philippus Faber theoremate 6. cap. 3. & cum eo alij Scotiſtæ, negant libros illos Priorum eſſe Doctoris; ducuntur ad hoc aſſerendum, quia plura in his libris negat Doctor quæ in aliis expreſsè conceſſerat, vtpote ſyllogiſmum eſſe obiectum Logicæ, quod in vniuerſalibus quæſtionibus apertè ſupponit. Secundò, quia plura argumenta quæ in hoc loco inſoluta reliquit, dicendo ſolùm *ad rationes*, patet ex dictis in quæſt. 3. vniuerſalium reſoluit, vbi probat obiectum totius Logicæ eſſe ſyllogiſmum. Sed hæ rationis, meo videri non probant ſufficienter hos libros non eſſe Doctoris, quia eadem ratione poſſemus dicere tractatum vniuerſalium eſſe alterius Doctoris, quia quæſtione 12. vniuerſali, & quæſt. 17. Prædicamentali §. *ad quæſtionem*, negat ens eſſe vniuocum, quòd ſepiùs in libris ſententiarum & in Methaphyſica probat & ſupponit. Confirmatur, quia frequenter experimur Principes authores ſuam retractaſſe ſententiam. Erit ergo optimum argumentum, iſte mutauit ſententiam; ergo hæc ſcripta alterius Doctoris ſunt? Nequaquam certè, faciliùs poſſet explicari Doctor quòd in hoc libro priorum de obiecto prædicationis loquatur, cuius eſt dici de omnibus, quæ in illa ſcientia proximè pertractantur, inde eſt quòd non alia ratione negat ſyllogiſmum eſſe obiectum Logicæ, affirmátque eſſe inſtrumentum ſcientiæ, niſi quia iſtud de omnibus proximè contentis in Logica prædicatur. Syllogiſmus verò nequit de definitione prædicari, quæ ſententia ita intellecta poteſt confirmari cum prima, ſi dicamus inſtrumentum ſcientiæ eſſe prædicationis obiectum, ſyllogiſmum verò attributionis.

Si autem velis probabiliter iſtam ſententiam de inſtrumento ſciendi in ſententia Doctoris defendere, probabilis ſatis eſt, eámque ſuſtinent quamplures recentiores, & hoc vnico fundamento poteſt probari: Obiectum ſcientiæ eſt illud, quod dicitur de omnibus in illa ſcientia contentis,& omnia ordinantur in ipſum: ſed modus ſciendi, de omnibus obiectis proximis partialibus Logicæ prædicatur; ergo erit obiectum illius. Minorem probat Doctor, quia hæc eſt bona prædicatio, definitio eſt modus ſciendi: diuiſio eſt modus ſcīedi; ergo. Confirmatur. nam obiectum eſt finis ſcientiæ, vt diximus difficultate 1. ſed eò tendit Logicus, vt inſtrumentum modúmque ſciendi, aliis ſcientiis tribuat; ergo erit obiectum illius. 20.

Si autem obiicias, non eſſe de ratione obiecti adæquati, quòd dicatur de omnibus inadæquatis obiectis, ideo Deus obiectum Theologiæ eſt, etiam ſi non prædicetur de charitate, &c. Eo ſolùm quòd omnia ordinantur ad ipſum,& ea in virtute continet; ergo non bene infertur ex eo quòd prædicetur de omnibus obiectis eſſe adæquatum obiectum. Reſp. quidquid ſit de antecedenti, negando conſequentiam. Ratio eſt, quia etſi ſola prædicatio non ſufficiat ad obiectum adæquatum, prædicatio tamen proxima hoc bene infert, quia denotat perfectiſſimam continentiam, ſecundùm quam continet omnia inferiora tanquam ſubiecta, de quibus prædi

Digitized by Google

prædicatur. Obſtabis, ergo hac ratione ens deberet dici obiectum Theologiæ, quia de omnibus inadæquatis obiectis prædicatur. Reſp. Deum poni obiectum Theologiæ, quia cùm ſit nobiliſſima ſcientia, debet habere nobiliſſimum obiectum. Replicabis, ergo ob hanc rationem demonſtratio debet eſſe obiectum Logicæ. Reſp. negando paritatem, quia obiectum eſt finis ſcientiæ, ens autem in communi non poteſt eſſe finis Dei. At inſtrumentum ſcientiæ poteſt eſſe finis demonſtrationis. Nec debemus tribuere ſcientiis obiectum in entitate perfectiſſimum, ſed perfectiſſimum in continendo, ea quæ tractantur in illa ſcientia, aliàs Deus diceretur obiectum Metaphyſicæ; cùm ergo modus ſciẽdi proximius contineat, quàm demonſtratio, ideo debet dici obiectum totius Logicæ. ſic Deus non ſolùm in entitate, ſed etiam in modo continendi, omnia theologica obiecta exuperat, vt notauit Doctor quæſt. 3. prologi num. 12.

ARTICVLVS VI.

Proponitur ſequenda ſententia.

21. *Scotiſtarum ſequenda ſententia.* ETſi non careat probabilitate, vt diximus, inſtrumentum ſciendi eſſe obiectum Logicæ, ſequemur tamen communem Scotiſtarum ſententiam aſſerentem ſyllogiſmum eſſe totius Logicæ obiectum. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quòd ſyllogiſmo conueniunt omnes conditiones requiſitæ ad rationem obiecti. Nam non ſolùm præſupponitur quòd ſit, ſed etiam definitur ab Ariſtotele 1. Priorum, & de ipſo demonſtrantur paſſiones; ergo. Secundò probatur hæc opinio, & ſimul reiicitur ſententia, aſſerens eſſe inſtrumentum ſciendi, argumento petito ex communi Logicorum proloquio, quod ab Ariſtotele multis in locis, præcipuè ſecundo Metaphyſicæ propè finem, vſurparunt, vbi Dialecticam ipſam modum ſciendi appellat: ſed ſolus ſyllogiſmus formalis vt præſcindit à probabili & demonſtratiuo actus ſciendi modificat & determinat; ergo. Probatur minor. Nam definitio & diuiſio, etſi ſupponatur ad ſcientiam, non tamen modum ſciendi tribuunt, niſi quatenus vi ſyllogiſtica diriguntur. Patet in hac definitione, *Homo eſt animal rationale*, quæ nec ſcientia eſt, nec poteſt modum ſciendi tribuere, niſi in ſyllogiſmo conſtituatur; vt cùm dicimus, *Omnis homo eſt animal, Petrus eſt homo; ergo Petrus eſt animal*; ergo definitio non eſt propriè inſtrumentum ſciendi. Tertiò probatur, & ſimul reiicitur ſententia Balduini citati à Fabro, dicente definitionem eſſe obiectum. Reiicitur etiam ſententia aliorum, dicentium eſſe orationem. nam illud eſt obiectum ſcientiæ quod intenditur per ſe: ſed cognitio partis non intenditur per ſe, ſed refertur ad cognitionem totius, tanquam ad finem, vt cognitio materiæ & formæ, ad cognitionem totius compoſiti: ſed definitio, oratio, & etiam diuiſio ſunt partes ſyllogiſmi; ergo ſolùm ſyllogiſmus eſt qui per ſe tanquam finis cognoſcitur in Logica. Probatur minor, de definitione, & ſuo modo de oratione. Nam definitio ex ſua natura petit vt ex illa concluſio inferatur, & petit ſimul cum illa declarare eſſentiam & proprietatem obiecti, quia eſſentia prius cognita ex natura ſua ducit in cognitionem paſſionis, & petit vt per illam paſſio cognoſcatur: ſed hoc eſt eſſe ex natura ſua partem

Digitized by Google

partem ſyllogiſmi, præcipuè demonſtratiui. Nam ſyllogiſmus nihil aliud eſt præter definitionem & cognitionem paſſionis ex illa deductam; ergo definitio ex natura ſua, & etiam oratio ſuo modo, nihil aliud eſt, quàm pars ſyllogiſmi, ac per conſequens ſyllogiſmus eſt finis adæquatus, & obiectum Logicæ.

22. *Sententia Alberti M. reijcitur.* Ex quibus etiam reiicitur ſententia Alberti Magni, lib. 5. Prædicamen. Auicenæ & aliorum, aſſerentium obiectum Logicæ eſſe argumentationem. Primò, quia quamuis verum ſit quòd omnia ad argumentationem reducantur, non tamen proximè, ſed remotè, quatenus ſyllogiſmus ſub argumentatione continetur, vnde eſt quòd Philoſophus, vt bene notauit Doctor quæſtione 3. vniuerſali, §. *ad rationem poſitionis*, nunquam definiuit argumentationem, quæ eſt vna ex præcipuis conditionibus, ad obiectum formale requiſitis. Confirmatur, quia neque de argumentatione in communi, in tota Logica demonſtrantur paſſiones. Confirmatur ſecundò, quia vel argumentatio in communi, eſt æquiuocum ad ſyllegiſmum, enthymema & exemplum, &c. Et tunc cùm non ſit vnum ſcibile, quia æquiuocum plura importat, neque erit vna ſcientia. Vel eſt Analogum, quia vniuocum nequit eſſe, cùm enthymema, exemplum, &c. ſint argumentationes penes ordinem ad ſyllogiſmum, (quod verum iudicat Doctor quæſt. 3. vniuerſali) & tunc cùm Analogum ſupponat pro famoſiori ſignificato, argumentatio idem erit quod ſyllogiſmus, vt notauit Philippus Faber theorematè 6. cap. 4.

23. Si tamen obiicias, demonſtrationem eſſe perfectiſſimam ſpeciem argumentationis; ergo, ſi argumentatio analogicè vſurpetur, pro demonſtratione ſupponet. Reſp. Verum eſſe ſupponere pro demonſtratione, tanquam pro perfectiſſima ſpecie, & cæterarum menſura; tamen non ſupponet pro demonſtratione tanquam pro perfectiſſimo continente, omnia quæ tractantur in Logica; & ratio eſt, quia etſi demonſtratio, ob ſuam perfectionem, ſit principalitatis obiectum, non tamen formale, vt aliqui ex antiquis Græcis, quos refert Fonſeca 2. Metaphyſic. cap. 3. quæſt. 1. & ſequitur Hurtado, diſputat. 1. Logicæ ſectione 7. Nam Logicus non ſolùm agit & docet modum diſſerendi ex neceſſariis, ſed ex probabilibus ſcientiam comparare. Cùm autem hæc omnia ſub ſyllogiſmo in communi contineantur, ſaltem materialiter, non ad demonſtrationem, ſed ad ipſum, omnia inſtrumenta Logicæ ordinantur. Si autem obiicias Ariſtotelem in initio libri Priorum, vbi dixit illam tractationem eſſe circa demonſtrationem, quod idem eſt ac habere pro obiecto demonſtrationem. Reſp. Ariſtotelem ibi agere de forma ſyllogizandi, quæ eadem eſt in demonſtratione & aliis ſyllogiſmis. Eam autem demonſtrationem appellauit, vel quia ratione formæ omnes ſyllogiſmi neceſſariò concludunt, vel, vt alij dicunt, ibi per demonſtrationem intelligere formam, vt connotat præcipuum ſubiectum, nempe materiam demonſtrabilem: ſed hoc quid aliud eſt quàm dicere, demonſtrationem eſſe obiectum Priorum; ſed inde non licet inferre eſſe obiectum totius Logicæ, ſed illius partis, quod nos non impugnamus in præſenti.

ART.

ARTICVLVS VII.

Proponuntur aliqua argumenta contra noſtram concluſionem, & enodantur.

24. *Obiectio prima.* OBiicitur primò. Syllogiſmus non continet definitionem, nec diuiſionem; ergo non continet omnia *Soluitur.* quæ tractantur in Logica. Reſp. definitionem explicare naturam rerum, diuiſionem æquiuoca & confuſa aperire, vt ſic iam aperiant tanquam ancillæ, vt ſyllogiſmus clariùs & diſtinctiùs ſuam efficaciam manifeſtet; pertinent ergo ad ſyllogiſmum tanquam ancillæ, ſeu proximæ diſpoſitiones præuiæ, vt ſyllogiſmus rectè & perfectè conficiatur, ſicut notauit Faber theoremate 16. vbi probat, definitionem non eſſe inſtrumentum logicum. Et ratio eſt; quia de iis ſolùm agitur in Logica, vt ſunt modi ſciendi logici: ſed non ſunt modi ſciendi, niſi quatenus partes ſyllogiſ- *Inſtãtia.* mi; ergo. Dices, diuiſionem & definitionem, adhuc præciſis à ſyllogiſmo, eſſe ignoti manifeſtatiua; ergo inſtru- *Occurritur.* menta ſciendi. Reſp. verum eſſe antecedens: ſed hoc non præſtant per illationem vnius ex alio, ſed notificando entitatem rei, ſicut nomina & verba grammaticalia, quæ non generant ſcientiam.

Obiectio ſecundã. Obiicitur ſecundò inductionem, enthymema, & exemplum, non reduci ad ſyllogiſmum, & de iis agit Logi- *Diluitur.* cus; ergo. Reſp. negando antecedens. nam totam vim conferendi habent à ſyllogiſmo quod in virtute continent. Vnde Ariſtot. in ſecundo Priorum, vbi de eiſdem tractat, ad ſyllogiſmum reducit, & Doctor ibidem quæſt. 8. inductionem ad ſyllogiſmum pertinere affirmat, & virtute propoſitionis vniuerſalis, in ipſa contentæ fit ſyllogiſmus in *Barbara.* nam vniuerſale, de quo aliquid concludere volumus, in ſua ſingularia diſtribuitur, quæ diſtributio poſtea fit minor. v. g. *Franciſcus currit, Ioſeph currit,* & in cæteris ſimili modo, quæ propoſitio eſt vniuerſalis materialiter, licèt non formaliter. *Sed omnis homo eſt Franciſcus, & Ioſeph,* &c. *ergo omnis homo currit.* Exemplum etiam reducitur ad tertiam figuram in modo *Datiſi*, hoc modo, *Quod euenit Franciſco, id eueniet Antonio: ſed Franciſcus peruenit ad magiſtratum; ergo & Antonius.* Enthymema facillimè reducitur. nam ſubricetur minor propoſitio, quæ clariſſimè ſub antecedenti continetur. v. g. in hoc enthymemate, *Omnis homo eſt animal; ergo Petrus eſt animal.* Siletur hæc propoſitio, *Petrus eſt homo*, qua poſita perficitur ſyllogiſmus in *Dary*, modo primæ figuræ.

25. *Obiectio tertia.* Tertiò obiicitur. Nihil poteſt eſſe ſubiectum totius & partis adæquatè: ſed ſyllogiſmus eſt obiectum adæquatum librorum de priori reſolutione qui ſunt partes Logicæ; ergo non eſt obiectum totius Logicæ. Reſp. cum *Remouetur.* Doctore vbi ſuprà. *Ad ſecundum principale dico quòd ſyllogiſmus quo ad proprietates formaliter ipſum conſequentes eſt ſubiectum libri Priorum: eſt autem obiectum totius Logicæ quo ad omnes paſſiones in ſe, vel in ſuis partibus integralibus, & ſubiectiuis, vel reducibilibus ad ipſum.* Reſp. ergo in forma diſtinguendo maiorem, non poteſt eſſe obiectum totius & partis ſecundùm eandem rationem, concedo: ſecundùm diuerſam, nego. Syllogiſmus autem eſt obiectum totius Logicæ ſecundùm totam ſuam latitudinem materialem: librorum autem de priori ſolùm ſecundùm formam abſtrahendo ab hac, vel illa materia, vt dicebamus in fine articuli præcedentis. Vnde

O falsò

Digitized by Google

falsò quidam neoterici Scotiſtæ affirmant libros Priorum agere de materia neceſſaria. nam hæc eſt differentia inter libros Priorum & Poſteriorum. nam ij agunt de materia, ſcilicet demonſtratione; illi verò de forma, quæ præſcindit à materia probabili, & demonſtratiua.

Obiectio quarta. Quartò obiicitur ex Ariſtotele, lib. de ſenſu & ſenſato: Nihil eſt in intellectu, quin priùs fuerit in ſenſu: ſed ſyllogiſmus, cùm immaterialis & ens rationis ſit, non fuit in ſenſu; ergo neque in intellectu. *Enodatur.* Reſp. Philoſophum ita eſſe intelligendum, vt omnia quæ ſunt in intellectu, priùs fuerint in ſenſu, per ſe, vel per alienam ſpeciem: ſyllogiſmus autem cùm ens rationis ſit, & totum ſuum eſſe ſit ab intellectu, nunquam in ſenſu fuit per ſpeciem propriam, ſed per alienam materialem, ad modum cuius cognoſcitur, de quo in 3. de anima.

Inſtātia. Inſtabis, euidentiam, certitudinem & claritatem eſſe proprietates reales ſyllogiſmi; ergo ſyllogiſmus à quo promanant, non erunt quid rationis, ſed quid reale. *Euertitur.* Reſp. eſſe proprietates ſyllogiſmi pro materiali, non pro formali, quia vt ſic ens rationis eſt, vt docuit Doctor quæſt. 3. vniuerſali. & 1. Elenchorum in fine, & 3. Prologi.

Alia inſtantia. Inſtabis ſecundò tales proprietates non emanaſſe à materiali, niſi quatenus ſubſternitur formæ; ergo. *Occurritur.* Reſp. verum eſſe: ſed inde ſolùm infertur ordinem iſtum eſſe conditionem ſine qua non, quæ poteſt eſſe quid rationis, non tamen ſequitur eſſe formam realem. Vnde falsò quidam neotericus Scotiſta concluſione 2. in hac quæſt. ait, ens rationis eſſe obiectum materiale proximum Logicæ. quia de illo proximè diſputatur, præcipuè cùm concluſione 1. affirmet Syllogiſmum eſſe obiectum formale, quia ſi ſyllogiſmus eſt ens rationis formaliter; ergo non tanquam materia, ſed tanquam prædicatum conſtitutiuum pertinet ad ſyllogiſmum, vt nos ſuprà initio quæſtionis ſuppoſuimus, niſi vſurpet ens rationis in latiſſima ſignificatione; ſed de hoc non proximè, ſed per accidens & remotè diſputat Logicus.

26. *Obiectio quinta. Refutatur.* Quintò obiicitur, ex Doctore q. 3. vniuerſalium, quòd omnis ſcientia eſt per ſyllogiſmum: ſed ponendo, obiectum Logicæ eſſe ſyllogiſmum, iam dabitur ſcientia de ſyllogiſmo; ergo per ſyllogiſmum cognoſceretur ſyllogiſmus: ſed inde ſequitur abſurdum; ergo. Probatur minor, primò daretur proceſſus in infinitum, vel idem eſſet notius & ignotius, reſpectu ſui. Probo ſequelam, & inquiro, an de ſyllogiſmo particulari, per quem datur ſcientia de ſyllogiſmo in communi, habeatur ſcientia: ſi affirmes; ergo ſcientia de particulari eſt per alium ſyllogiſmum: ſi concedas eſſe per alium, tunc erit quæſtio de illo alio, & ſic in infinitum: ſi dicas per ſe ipſum cauſare ſcientiam de ſe; ergo eſt notior, in quantum per ipſum habemus ſcientiam, & ignotior, quatenus ſcientia habetur de ipſo. Reſp. Doctor. Ad primum argumentum concedo, quòd ſcientia eſt de ſyllogiſmo, per ſyllogiſmum aliquem particularē. Ad primū contra hoc dico quòd ſyllogiſmus iſte, per quem habetur ſcientia, notus eſt quoad veritatem præmiſſarum, quia ſunt propoſitiones immediatæ illatiuæ concluſionis, & quantum ad illationem concluſionis ex præmiſſis, quia illatio eſt per ſe manifeſta, cùm ſyllogiſmus perfectus ſit, qui nullius indiget ad hoc, vt appareat neceſſarius, ex primo Priorum cap. 2. id eſt, ad hoc vt manifeſtum ſit concluſionem ſequi ex præmiſſis: ſed iſte ſyllogiſmus

giſmus per quem habetur ſcientia, eſt ignotus quoad paſſionem illam quæ demonſtratur de ſyllogiſmo in communi, ſecundùm quam ipſe ſyllogiſmus in communi eſt ignotus, non enim quæritur cognitio de ſyllogiſmo in communi, niſi quoad paſſionem, & ita non eſt idem notum & ignotum ſecundùm idem. Neque ſequitur proceſſus in infinitum. nam illa ſcientia, quæ habetur de particulari, habetur per ſe ipſum, quatenus illa paſſio demonſtratur de ſyllogiſmo in communi, per particularem, quia tunc etiam demonſtratur de particulari, licèt non per ſe primò, ſed in quantum ſyllogiſmus particularis ſub communi continetur.

Obiectio ſexta. Vltimò obiicies, ſyllogiſmum eſſe ens rationis pro formali; ergo indirectè cauſatur ab intellectu, & conſequenter indirectè pertinebit ad Logicum. *Dilutio.* Reſp. quòd ſiue cauſetur directè, ſiue indirectè, de quo iam diximus quæſt. 2. difficult. 1. nihil eſt ad propoſitum, quia cauſa efficiens non eſt de conceptu intrinſeco rei, vnde bene poterit intellectus reflecti ſuper ſyllogiſmum paſſiuum, ſiue directè, ſiue indirectè ab ipſo cauſatum, vt notauit Scotus quæſt. 5. vniuerſali, & in ipſo propriam differentiam & paſſiones contemplari.

27. *Obiectũ formale in Logica quod.* Petes primò quod ſit obiectum formale *quo* in Logica. Reſp. tot eſſe obiecta formalia *quo*, quot rationes formales aſſentiendi in ipſa. Vnde cùm per diſtinctum medium formale, veritates definitionis ac ſyllogiſmi demonſtremus, proinde quodlibet obiectum partiale, diuerſa ratione formali *ſub qua* gaudet: & inde inferemus quæſt. ſequenti, Logicam non eſſe ſimplicem qualitatem. nam etſi habeat vnũ obiectum in ſpecie, nempe ſyllogiſmum; non eſt tamen obiectum formale *quo*, ſeu attributionis totius Logicæ, ſed illius partis ſolùm, in qua formaliter agit de ipſo, quia non poſſumus ex cognitione formali ſyllogiſmi, veritates ſpeciales Logicę demonſtrare: ſed quælibet ſpecifica veritas diſtincto ſpecie medio comprobatur, vnde minus bene quidam neotericus noſter exiſtimauit ſyllogiſmum ſecundùm rationem formalem eſſe obiectum totius Logicæ, quia expreſsè affirmat Doctor quæſt. 3. vniuerſali eſſe obiectum ſecundùm partes integrales & ſubiectiuas, ſeu reducibiles ad ipſum; formaliter verò ſolùm pertinere ad libros Priorum, vt nuper dicebamus obiectione 3.

Petes ſecundò quod ſit obiectum principalitatis in Logica. Reſp. demonſtrationem. Ratio eſt manifeſta. nam inter omnia alia obiecta inadæquata, ſeu materialia primum obtinet locum, ea enim eſt perfectiſſimum inſtrumentum ſciendi. 28. *Obiectũ principalitatis in Logica quod.*

QVÆSTIO IV.
De vnitate & diſtinctione Logicæ.

HABEMVS ex ſuperioribus quid ſit Logica, & eius obiectum? Nunc autem de vnitate inter ſe, & diſtinctione ab aliis ſcientiis occurrit diſputare per tres ſequentes difficultates.

DIFFICVLTAS I.
Quomodo Logica diſtinguatur ab aliis.

ARTICVLVS I.
In quo differant Logica, & Metaphyſica.

MAgnam inter ſe habent affinitatem Logica & Metaphyſica,

Digitized by Google

propterea earum munera non ſine controuerſia ab authoribus inueſtigantur. Ego tamen breuiter cum Suario, diſp. 1. Metaphyſ. ſect. 4. affirmo in hoc diſtingui, quòd Metaphyſicus præciſè naturas rerum demonſtrat, in earúmque indagatione verſatur. Logicus verò eò tendit, vt tradat inſtrumenta ſciendi, diſpoſitionem & modum, quem actus habere debent, vt in modo & figura ſcientia comparetur, propterea Ariſtot. 2. Metaphyſ. cap. 3. docet, *abſurdum eſſe ſcientiam ſimul & modum ſciendi quærere.* quia ſiue Logica, quæ modum ſciendi tradit, aliæ perfectè comparari nequeunt. Nec ex hoc licet inferre, Logicum non indagare ſcientificè naturam ſuorum obiectorum, quia oppoſitum planè conſtat, cùm Ariſtoteles eſſentiam ſyllogiſmi, eiúſque paſſiones, aliorúmque obiectorum per ipſam Logicam demonſtrauerit, bene tamen infertur, eam circa omnes ſcientias verſari, vt eis modum inferendi tribuat, quod Metaphyſica non ſortitur.

Logica & Metaphyſica differunt.

ARTICVLVS II.

In quo Rhetorica & Dialectica diſtinguantur.

2. RAtio dubitandi eſt, quia Rhetorica, & Grammatica de nomine, & verbo, modóque loquendi pertractant, de quibus & Dialectici, vt nos in Summulis fecimus, cuius dubij reſolutionem optimè tradit ſanctus Iſidorus, Hiſpalenſ. Epiſcopus, lib. 2. originum, cap. 23. his verbis, *Dialecticam & Rhetoricam Varro, in nouem diſciplinarum libris, tali ſimilitudine definiuit, Dialectica & Rhetorica eſt quod in manu hominis pugnus aſtrictus, & palma diſtenſa, illa verba contrahens* (nempe Dialectica) *iſta diſtendens* (nempe Rhetorica.) *Dialectica quidem ad diſſerendas res acutior, Rhetorica ad illa quæ nititur docenda fœcundior, illa ad ſcholas nonnunquam venit: iſta ingiter procedit in foro, illa requirit rariſſimos ſtudioſos; has autem frequenter & populos.* Solùm ergo Logica, ſeu Dialectica, & Rhetorica diſtinguuntur, quòd Logica conceſſum modum dicendi, ſeu enuntiandi, Rhetorica verò fœcundum & extenſum circa quæcunque docet obiecta, eſt enim quid per omnia tranſcendens ſicut Logica.

Logica & Rhetorica differunt.

Habemus ergo Logicam à Metaphyſica diſtingui, quia dat modum ſciendi, quem illa non præbet; à Rhetorica verò ratione fœcundiæ & extenſionis verborum. Poteſt etiam inde diſtinctio ab aliis ſcientiis venari, quia nulla modum ſciendi habet pro obiecto propter ipſam, éſtque optimum diſtinguendi argumentum ab obiectis ad habitus in ſcientiis.

Logica à Metaphyſica diſtinguitur.

DIFFICVLTAS II.

Quomodo Logica docens & vtens diſtinguantur.

EX prima quæſt. habemus diuiſionem Logicę in docentem & vtentem; venit diſputandum quomodo inter ſe diſtinguantur, an formaliter, an realiter, proceditque quæſtio, de eis reſpectu vnius concluſionis, vtrùm Logica, quæ docet facere ſyllogiſmos, & quæ vtitur, diſtinguantur. nam reſpectu diuerſatum non eſt quæſtio, cùm vſus definitionis non oriatur ab habitu ſyllogiſmi, ſuppoſitis infrà dicendis quòd Logica non eſt vna ſimplex qualitas.

Logica docens & vtens inter ſe differunt.

⁂

ARTI

Articvlvs I.

Probatur, eſſe vnum habitum ſecundùm ſubſtantiam.

3. *Logica docens & vtens, vnus habitus.* Certum eſt inter recentiores, Logicam docentem, & vtentem eſſe vnum habitum ſecundùm ſubſtantiam. colligitur ex Doctore quæſtione 1. Ethicorum, tenet Ruuius quæſt. 3. procœmiali, &c. & probatur efficaciſſimo argumento: Non ſunt multiplicandi habitus, ſine neceſſitate: ſed nulla vrget ponere iſtos habitus realiter diſtinctos; ergo. Probatur maior, quia natura ſuperflua deſtruit, vel non admittit. Minor etiam probatur, quia nulla apparet implicatio, quòd idem habitus doceat, & vtatur talibus præceptis; ergo. quod argumentorum ſolutione patefiet.

Argumentum primum. Primum argumentum. Muſica eſt duplex habitus, vnus qui dicitur *theorica*, cauſatus ex actibus, quibus regulæ conſonantiarum cognoſcuntur, & alius cauſatus de ipſo exercitio, qui dicitur *practica*; ergo ob eandem cauſam alios duos in Logica debemus *Soluitur.* concedere. Reſp. diſparem eſſe rationem, quia in Muſico eſt duplex ſubiectum, nempe intellectus reſpectu theoricæ, ſiue ſpeculationis, & brachium, vel manus, reſpectu exercitij, ſeu practicæ; ideóque debent eſſe duo habitus. quia vnum accidens nequit duo ſubiecta informare, quæ doctrina eſt Scoti in 3. diſtinct. 33. §. ad ſecundum, num. 18. vbi in potentiis externis habitus admittit.. Vel poſſet reſponderi cum Suario 2. tomo, Metaphyſ. diſput. 44. ſect. 2. negando, generari habitum in manu Muſici, ſed prouenire ab habitu intellectus. Vel tertiò illum non eſſe habitum, ſed quandam facilitatem in manu Muſici, ex frequentatione actuum comparatum; manus enim non eſt ſubiectum capax habitus, ex dicendis in Metaphyſica, ex aliquorum opinione.

Argumentum ſecundū. Secundum argumentum, ſyllogiſmus factus, v.g. in Philoſophia naturali, non procedit ab ipſa Philoſophia, quæ non tradit præcepta ſyllogizandi, nec à Logica docente, quæ tradit præcepta in communi; ergo debet dari aliqua Logica vtens diſtincta, à qua tales actus procedant. Ob huius argumenti difficultatem variè opinantur aliqui recentiores, Vaſquez 1. tomo primæ partis, diſp. 8. num. 19. ſuſtinet tot eſſe Logicas vtentes, quot ſcientiæ, in quibus talibus præceptis vtimur, & explicans iſtum modum dicendi, quidam neotericus addit quòd quando Logica eſt circa proprium obiectum, vtpote quando demonſtrat paſſiones definitionis, definítque ſyllogiſmum, tunc ab eodem habitu docentis procedit & vſus; tamen, ſi circa diuerſas ſcientias, tot ſunt vtentes Logicæ, quot ſcientiæ. Quæ ſententia ſi ita intelligatur, vt quænis ſcientia ſit vſus Logicæ, fateor; ſi verò, tot eſſe habitus Logicæ vtentis, quot ſcientiæ, nego. nam multiplicantur habitus in neceſſitate. Rurſus quòd cùm ipſa quæ tractantur in Logica, ſe habeant tanquam materia, reſpectu vtentis Logicæ, eadem erit ratio ac in aliis ſcientiis. v.g. quidditas definitionis eſt materia aliquando habitus ſyllogiſtici; ſunt enim diſtincti habitus, qui verſantur circa definitionem, & ſyllogiſmum, vt infrà, niſi loquatur de eodem habitu reſpectu ſui ipſius. Vt quando dicit: Definitio eſt oratio, tamen hic non eſt vſus, ſed docere. nam vſus debet eſſe in materia diſtincta: ſicut artifex non dicitur vti ſua arte, quando eius regulas contemplatur, ſed cùm ſtatuam facit. Ad argumentum ergo

reſp. talem actum Philoſophiæ, videlicet ſyllogiſmum factum in ea, procedere ab vtroque habitu Philoſophiæ & Logicæ. Ab habitu Philoſophiæ ſecundùm rationem particularem talis ſcientiæ; ab habitu verò Logicæ ſecundùm rationem formalem ſyllogiſticam: petit enim talis actus duplicem habitum inter ſe ſubordinatum, alium Philoſophiæ, qui verſatur circa rei eſſentiam, alium Logicæ, qui dat formam & modum cognoſcendi.

ARTICVLVS II.

An ſuppoſito quòd ſint vnus habitus, aliqualem patiantur diſtinctionem.

Aliqui ex Scotiſtis dicunt formaliter diſtingui. Fundamentum eſt. nam ideo animalitas, & rationalitas in homine, ex dicendis quæſt. 6. difficult. prima, formaliter diſtinguuntur, quia habent diuerſos effectus independentes: ſed Logica docens, & vtens habent effectus diſtinctiſſimos; ergo arguunt diſtinctionem formalem in principiis. Sed hæc ſententia mihi non placet, quia ea quæ diſtinguuntur formaliter, vel ſe habent tanquam ſuperius ad inferius, aut tanquam paſſio & eſſentia, ſeu vt potentia & ſubiectum: ſed neutrum iſtorum hîc inuenitur, vt diſcurrenti patebit; ergo non diſtinguuntur formaliter.

4. Reſp. Logicam docentem & vtentem, nec diſtingui realiter, nec formaliter ab intrinſeco, bene tamen per ordinem ad diuerſos actus, quos cauſant, ex quibus reſultant denominationes Logicæ vtentis & docentis. Vnde cùm actus realiter diſtinguantur, conſequenter denominationes & denominata. Itaque Logica vtens & docens ſunt vnus & idem habitus ſecundùm entitatem: diſtinguuntur tamen realiter extrinſecè, ob diuerſas denominationes, ab actibus docendi & vtendi cauſatas. Hanc doctrinam colligo ex Doctore in 2. diſt. 27. quæſt. vnica §. *differunt etiam*, num. 4. vbi charitatem à gratia, etiam ſi ſint vnus habitus ex diuerſis connotatis, & denominationibus, realiter diſtinguit, & in 3. libro de anima dicemus ex ſententia eiuſdem, memoriam, & intellectum eſſe idem formaliter, per diuerſa tamen connotata realiter diſtingui.

Sed contra noſtram concluſionem eſt difficillimum argumentum quòd habitus intenduntur per actus: at Logica docens non intenditur per actus Logicæ vtentis, neque contrà; ergo non ſunt vna entitas. Maior eſt certa. Minor experientia comprobatur. nam per actus docendi, non redditur quis facilis ad vtendum, ſeu conſtruendum ſyllogiſmos, bene tamen ad docendum; ergo ſunt entitates realiter diſtinctæ, & non ſolùm denominatiuè. *Arguitur contrà.*

Ad hoc communiter reſpondetur intendi Logicam in quantum docẽtem, non in quantum vtentem: ſed contrà militat argumentum, & manet ſemper in ſua vi. nam actus non intendit extrinſecam denominationem, ſed intrinſecam entitatem habitus; ergo ſi per actus Logicæ docentis non intenditur vtens, eſt ſignum euidens quòd realiter diſtinguantur, ſecundùm entitatem.

Faciliùs poſſet reſponderi in ſententia Tartareti quæſt. 1. proœmiali, §. *tertia propoſitio*, vbi aſſerit, illam facilitatem ex frequentatione actuum Logicæ vtentis adquiſitam, non eſſe Logicam docentem, aut vtentem; ſed facilitatem quandam, ſeu promptitudinem inclinantẽ ad conſimiles actus eliciendos. citat pro ſe Scotum in 3.

ſentent.

ſentent.diſt. 33. Sed hæc doctrina falſa eſt. nam facilitas eſt quid concomitans habitus acquiſitos, vnde cùm Logica vtens ſit ex actuum frequentatione adquiſita, conſequenter & eius facilitas, ad conſimiles actus producendos. colligo ex Doctore vbi ſuprà §. hæc opinio, verſ. *Dato quòd voluntas.* vbi probat poſſe dari virtutes adquiſitas in voluntate, his verbis. *Cùm igitur voluntas non ſit magis determinata ex ſe ad vnum, quàm intellectus, ſed poteſt in ipſa ex actibus eius frequenter elicitis quædam habilitas generari, inclinans ad ſimiles actus, & illam dico virtutem.* ſed habitus virtutis adquiſitæ eſt idem quod ipſa facilitas; ergo facilitas Logicæ vtentis eſt idem cum habitu adquiſito.

5. Reſp. ergo, actus tam Logicæ vtentis, quàm docentis, intendere abſolutam entitatem habitus, tamen non inde ſequitur, per actus Logicæ vtentis debere facilitare potentiam ad vtendum, vel econtra. Ratio conſpicua eſt, quia habitus naturales non ſunt faciles ab intrinſeco, ſed in quantum cauſantur à conſimilibus actibus. Vnde ſi Deus, vt poteſt, cauſaret habitum phyſicæ in intellectu meo, habitus iſte iuuaret ad connaturalitatem actus, non tamen ad facilitatem, requiritur enim ad hoc quòd cauſetur à conſimilibus actibus vincentibus difficultatem potentiæ. Proinde etſi iſte habitus Logicæ intendatur à quocunque actu tam docendi, quàm vtendi, tamen facilitas ſolùm adquiritur ſecundùm ordinem. Ad illum actum cauſatiuum intenſionis, ponamus caſum, Logicũ habere tres actus Logicæ docentis, & nullum vtentis, in tali caſu Logica abſolutè erit intenta, vt res & principium producendi actus intentos in 3. gradu tam vtendi, quàm docendi, cum hac differentia quòd faciliter præbebit documentum, difficiliter vſum. In quo autem conſiſtant facilitas & difficultas, in Metaphyſica examinabitur.

DIFFICVLTAS III.

De vnitate omnium concluſionum logicalium.

HAbemus diſtinctionem Logicæ docentis & vtentis. Occurrit iam perluſtrandum, quam vnitatem concluſiones Logicæ inter ſeſe obſeruent.

ARTICVLVS I.

Prænotantur aliqua pro intelligentia quæſtionis.

NOtandum eſt primò, quòd vnum, ſecundùm Ariſtotelem 1. Metaphyſ. cap. 5. eſt indiuiſum in ſe, & diuiſum à quolibet alio; ita lignum continuum, & non diuiſum in partes, dicitur vnum. Hæc autem vnitas, vt quæſt. 6. difficult. 1. latiùs explicabimus, eſt triplex, numerica, ſpecifica, & generica. Prima eſt propria indiuidui, 2. ſpeciei, 3. generis. *Notandum primum. Vnum quid.*

6. Secundò notandum eſt ex Scoto in 4. diſt. 8. quæſt. 1. vnum eſſe duplex, alterum vnitate indiuiſibilitatis, vel ſimplicitatis, cuius complementum nihil extrinſecum ſpectat: alterum vnitate integritatis, vel ordinis, ſecundùm quam plura dicuntur vnum, ex eo quòd ad aliquod vnum ordinantur, vt docuit Ariſt. 5. Metaphyſ. cap. 6. quale eſt ciuitas & exercitus. *Notandum ſecundum. Vnum duplex.*

Tertiò ſupponendum eſt ex communi conſenſu, Logicam eſſe habitum, ſeu qualitatem à conſimilibus actibus cauſatam: ſed cùm ex qualitatibus, aliæ ſint ſimplices, ſecundùm extenſionem, & indiuiſibiles: aliæ compoſitæ ex plurium qualitatum aggrega *Notandum tertium.*

Digitized by Google

aggregatione, propterea excitatur præſens difficultas.

Notandū quartum. Vltimò notandum, non eſſe ſermonem de Logica adquiſita ex plurium actuum frequentatione circa vnam concluſionem, cùm indubitabile ſit, eſſe omnino ſimplicem qualitatem, quia caret obiectis, ad quæ poſſit extendi, tota enim extenſio illius circa vnum obiectum formale ordinatur, ſed quatenus circa diuerſas concluſiones verſatur.

Articvlvs II.

Vtrùm Logica ſit vna ſimplex qualitas.

Partem affirmātem qui teneant. Affirmatiuam partem tenet Angelicus Doctor 1. 2. quæſt. 52. art. 3. & quæſt. 54. art. 4. vbi Caiet. quæſt. 54. art. 4. Capreolus quæſt. 3. prologi. Ferrata primo contra gentes cap. 56. Vaſquez 1. parte diſput. 9. num. 1. & 2. 2. diſput. 8. num. 15. Salas 1. 2. quæſt. 52. tract. 10. diſput. 5. ſect. 1. Valentia tom. 2. diſp. 4. quæſt. 6. puncto 3. Ruuius quæſt. 4. prooemiali. Fundamentum potiſſimum eſt, quia etſi ſunt plura obiecta materialia in Logica, ſunt tamen ſcibilia ſub vnica & indiuiſibili ratione formali, ſicque ſufficientia ad vnam ſimplicem qualitatem cauſandam; quorum argumenta in fine contra noſtram reſolutionem proponentur, & iſtius falſitas ſtatim oppugnabitur.

7. *Negātem qui.* Negatiuam & huic oppoſitam ſententiam, tenet Doctor quæſt. 3. prologi, 2. laterali, verſ. ad ſecundum dico, num. 5. & in 3. diſtinct. 25. quæſt. 2. §. ad ſecundum, & in diſtinct. 36. §. quantum ergo. Liquetus & Tartaretus in prologo relato, Gregorius quæſt. 3. art. 1. Okamus quæſt. 1. & Gabriel quæſt. 8. ex Thomiſtis Soncinas 6. Metaph. quæſt. 9. Sotus quæſt. 3. prooemiali, Toletus ibidem, Fonſeca 5. Metaphyſ. cap. 7. quæſt. 5. ſect. 2. Suarius 2. tomo Metaphyſ. diſpur. 44. ſect. 11. à num. 45. vſque ad 48. Hurtado diſput. 1 Metaph. ſect. 7. & diſp. 16. de anima ſect. 4. Ægidius de præſentat. lib. 11. de beatitudine, quæſt. 8. art. 5. num. 27. & 29. Fundamentum noſtræ ſententiæ declaratur ſic, & conſequenter probatur. Nam nos non negamus, omnes concluſiones Logicas, cuidam obiecto formali ſubſterni, ſiue ſit modus ſciendi, ſiue ſyllogiſmus, nec quòd reſpectu talis obiecti, reliquæ rationes dicantur materiales, nec quòd habitus tendens in illam præciſam & formalem rationem obiecti, ſit vnus & ſimplex, vt inferiùs explicabimus. Tamen Logicus, non ſolùm intendit omnia hæc ad vnum obiectum formale ordinare, ſed ſui muneris eſt illorum quidditates & paſſiones indagare; quomodo enim per rationem formalem, modi ſciendi, aut ſyllogiſmi definitionem, & diuiſionem venabitur? Cùm ergo omnes iſtæ concluſiones per diſtincta media demonſtrentur non ſubordinata in iſto genere, proinde non vnam ſimplicem qualitatem, ſed plures ſpecie diſtinctas producunt. Hac de cauſa Doctor in 1. diſtinct. 3. quæſt. 7. num. 41. docet, cognitionem albi & nigri ſpecie differre, quia cauſantur ab obiectis, ſpecie diſtinctis, & ſtatim ſubdit, *Cùm arguis vltra, quod tunc omnes habitus, talium ſpecie differrent, concedo. de habitibus qui habentur, virtute propria talium obiectorum.* Ex quibus ſic probo noſtram ſententiam.

Primò habitus ſpecificantur ab obiectis: ſed in Logica ſunt plura obiecta ſpecie diſtincta; ergo & habitus. 8.
Reſpondenr Thomiſtæ variè huic argumento. Primò aliqui dicunt, illa obiecta

obiecta diſtingui tãtùm materialiter, non formaliter, quia omnia conſiderat Logica in ordine ad ſuũ obiectum formale. Contrà, (quidquid ſit de formali eorum diſtinctione, vel materiali) actus circa illa obiecta diſtinguuntur ſpecie; ergo & habitus. Patet conſequentia. nam habitus generatur ab actibus repetitis, vt à cauſa adæquata, v. g. aſſenſus concluſionis circa definitionem pluries repetitus, ſine aſſenſu circa ſyllogiſmum eſt ſufficiens, & adæquata cauſa ad generandum habitum inclinantem intellectum ad ſimiles aſſenſus circa definitionem, & aſſenſus circa ſyllogiſmum, eſt etiam cauſa adæquata, producens habitum inclinantem ad conſimiles aſſenſus circa ſyllogiſmum; ſed ad pluralitatem cauſarum adæquatarum, ſequitur pluralitas effectuum; ergo iſti duo habitus, (idémque eſt de aliis, dummodo circa diuerſas ſpecie concluſiones verſentur) ſunt diſtincti, & eo modo quo actus, vel aſſenſus, quia duæ cauſæ adæquatæ diſtinctæ ſpeciei, ſemper producunt ſuos effectus ſpecie diſtinctos.

Propterea reſpondent alij actus ſpecie diſtinctos poſſe eundem terminum habere. Patet de motu circulari, & recto terminatis ad vnum indiuiſibile centri; ergo. Ex diſtinctione ſpecifica iſtorum actuum non ſequitur diſtinctio ſpecifica habituum. Sed contra eſt, quòd motus prædicti nihil producunt in termino, & ita cùm ſit quid extrinſecum, poteſt eſſe terminus plurium relationum: ſed actus ſciẽtiæ verè productiui ſunt, propterea diſtinctos effectus debet producere. Non me latet poſſe reſponderi, nec hîc produci aliquem terminum, quia qualitas non per additionem gradus ad gradum, ſed per maiorem radicationem in ſubiecto extenditur; ſed contrà, quidquid ſit de hoc (de quo in libris de generatione) ſemper difficultas ſubſiſtit; quid enim facit radicatio maior illius concluſionis, definitio eſt oratio ad eliciendam concluſionem circa ſyllogiſmum.

Confirmatur noſtrum fundamentum, ſi quis habens priùs habitum circa definitionem progrediatur, vt ſciat aliquid de ſyllogiſmo, aliquam entitatem realem de nouo addit priori habitui, vt communiter aduerſarij fatentur; tunc ſic illa noua entitas, vel eſt eiuſdem ſpeciei cum præexiſtenti, vel diuerſæ. Si ſecundum, habemus intentum; ſi primum, & ex illis ſimplex habitus componitur, ſicut albedo ex pluribus gradibus. Contrà, iam non differrent in habitu intenſiuum & extenſiuum augmentum, quod eſt contra D. Thomam 1. 2. quæſt. 52. art. 1. & eius expoſitores, ſecundùm quos habitus intenduntur, multiplicatione actuum circa eandem concluſionem, & circa diuerſas extenduntur. Nec poteſt dici, habitum extendi ratione ſubiecti, ſicut albedo in corpore, penes diuerſitatem partium, quia ſubiectum habitus eſt intellectus carens partibus. Ex quibus Okam in proœmio Logicæ ſic conficit argumentum. Quando aliqua ſic ſe habent, quòd aliquid ſtat cum vno, quod non ſtat cum alio illorum: illa non ſunt eiuſdem rationis; ſed accipio ſcientiam qua ſcitur concluſio vna libri Poſteriorum, & ſcientia qua ſcitur concluſio alia eiuſdem libri, & ſit vna A, & alia B. tunc ſic, cùm ſcientia qua ſcitur A, ſtat ignorantia, ſiue error circa B. igitur A. & B. non ſunt eiuſdem rationis.

Secundò probatur noſtra ſententia, quia, vt diximus quæſt. 1. habitus ponitur ad vincendum ſubiecti difficultatem;

Digitized by Google

cultatem; ergo ad vincendas diſtinctas difficultates, diſtincti habitus prærequiruntur. atqui diſtincta difficultas eſt in Logica circa ſyllogiſmum, ac circa definitionem, vel aliud inſtrumentum. Rurſus in exercitio, quælibet harum diuerſo ſpecie actu repetito ſuperatur; ergo & diuerſo ſpecie habitu.

9. Aliqui Thomiſtæ fatentur, hos actus ſpecie diſtingui, tamen cùm ſint circa idem obiectum formale, eundem habitum producunt: ſed contrà, quòd illud obiectum, quodcunque ſit, non poteſt eſſe ratio continens tanquam cauſa omnes veritates quarumlibet concluſionum; ergo. Reſpondent obiectum eſſe quaſi cauſam æquiuocam vniuerſalem continentem effectus ſpecie diſtinctos non formaliter, ſed virtualiter, & ita obiectum Logicæ, poteſt eſſe cauſa vnica diuerſis actibus ſpecie diſtinctis, eundem habitum producens. Contrà. nam quouis obiecto aſſignato, euidenter cognoſces non poſſe eſſe cauſam cuiuſuis veritatis. nam vel eſt triplex operatio intellectus, & hæc cùm ſit ſimplex ratio, quomodo poterit per modum motiui ſimplicis omnes veritates cauſare? Vel ens rationis, aut modus ſciendi, & neque iſta cùm ſint ſuperiora & inferiores rationes in ſe, tanquam cauſæ continere non valeant, vt oſtendimus quæſtione 2. artic. 2. difficultate 1. Rurſus. nam continentia virtualis eſt optima in cauſis non rationalibus, non tamen in rationalibus, quæ per cognitionem operantur: at iſta virtus eſt incognita in obiecto; ergo. Minor probatur, quia intellectus noſter ex cognitione entis rationis non poteſt inferre cognitionem inferiorum.

Totum diſcurſum experientia confirmatur, qua videmus aliquos habere vnius concluſionis ſcientificam notitiam, ignoratis aliis; ergo. Notitia ſuperaduenlens, alterius concluſionis ſpecie diſtincta eſt, quia obiectum illud ſpecie diſtinguitur, vt fatentur aduerſarij.

Articvlvs III.

Proponuntur varia argumenta contra noſtram concluſionem.

Primum argumētum reſpectu plurium obiectorum materialium, eſt vna potentia viſiua, quia ſubſunt vni obiecto formali; ergo & vnus habitus reſpectu vnius obiecti formalis. Cõfirmatur. nam omnis perfectio debet ſuo perfectibili proportionari: ſed eſt vna potentia reſpectu vnius ſcientiæ; ergo vnus habitus. Reſp. diſparem eſſe rationem de habitu & potentia; potentia enim ex ſe eſt indeterminata, & habitus eſt determinatio potentiæ, in ordine ad ſuum effectum, & implicat vnum habitum in ſpecie determinare potentiam ad effectus ſpecie diſtinctos non ſubordinatos. Notanter dico, *non ſubordinatos*, quia actus amoris Dei, & proximi cauſantur à potentia, cum vnico habitu, & nihilominus ſpecie diſtinguũtur, ſubordinantur tamen inter ſe. Ad confirmationem reſp. probare omnes ſcientias, ab eodem habitu indiuiſibiliter poſſe prouenire, quandoquidem in eodem intellectu ſubiectantur; in eo ergo ſiſtit proportio, quòd ſi ſubiectum eſt ſpeciale, forma etiam ſit ſpecialis, & in aliis quæ non ſunt huius loci, & videri poſſunt apud Scotum in 1. diſtinct. 3. quæſt. 3. §. *contra illud*, verſ. *Reſpondeo*. 10. *Argumenta contraria. Primum.*

Secundum argumentum. Habitus infuſi ſunt ſimplices qualitates, vt fides, *Secundũ.*

Digitized by Google

fides, ſpes, charitas, etſi ſint plura obiecta credenda ſpecie diuerſa; ergo idem poteſt contingere in habitibus adquiſitis. *Reſp.* diſparem eſſe rationem. nam omnia fidei dogmata, ex vnico formaliſſimo motiuo credimus, non enim intellectus fidelium his propoſitionibus, Deus eſt trinus & vnus, Verbum eſt incarnatum, aſſentitur propter veritates quas in ſe habent, nec à rationibus intrinſecis obiectorum mouetur, ſed ſolùm ex vnico motiuo, quia Deus dicit: in ſcientiis tamen diuerſis concluſionibus, ſub diuerſis mediis formalibus aſſentitur, cuius rei rationem perſpicuè docuit Doctor in 3. diſt. 25. quæſt. 2. num. 3. in fine. Nam cùm motiuum credendi ſit extrinſecum, poteſt adaptari rebus ſpecie diſtinctis, ſecus eſt de motiuo concluſionis, quod cùm intrinſecum ſit, non poteſt eſſe vnum in diuerſis concluſionibus ſpecie diſtinctis, ſi quælibet ſub ſpeciali ratione formali contempletur.

ARTICVLVS IV.

Quam vnitatem habeat Logica.

11. *Vnitas Logica, quæ.* OPtimè notauit Suarius vbi ſuprà num. 6. ad vnitatem ſcientiæ non requiri ſimplicitatem, ſed ſufficere aliam quamcunque vnitatem, quem ſequitur Hurtado diſputat. 1. Metaph. ſect. 7. Vnde Caietanus 1. p. quæſt. 1. attic. 3. ait totam doctrinam D. Thomæ de vnitate Theologiæ eandem habere veritatem, ſiue habitus ſit vnus, ſiue plures, dummodo obiecta ordinentur ad vnum.

Dicendum ergo eſt, Logicam eſſe vnam ſcientiam à ſui obiecti vnitate: tenet expreſsè Scotus, de quibuſlibet ſcientiis, in 1. diſtinct. 6. quæſt. vltima, num. 21. & quæſt. 7. num. 41. & quæſt. 8. num. 4. & in 3. *diſt.* 36. quæſt. 1. quale ergo fuerit obiectum, talem vnitatem præſtabit ſcientiæ. Cùm ergo ex ſupradictis ſyllogiſmus non ſit obiectum ſecundùm rationem formalem, ſed ſecundùm materialem, in qua plures rationes attingibiles continentur, & de quibus diuerſæ paſſiones poſſunt demonſtrari; hinc eſt Logicam ſolùm dicendam fore vnam materialiter, ſeu vnitate ordinis, vel attributionis, qualem habet ſyllogiſmus, & hanc vnitatem ſufficere in ſcientiis, colligitur manifeſtè ex Ariſtotele 4. Metaph. cap. 2. text. 2. vbi de Metaphyſica docet, non eſſe ſcientiam vnam, quia vnius obiecti in genere: ſed quia omnia ordinantur ad ens; docet igitur Scotus ſcientiam eſſe formaliter de illo obiecto, ad quod cætera partialia ordinantur, propterea poteſt dici vnus habitus formalis reſpectu obiecti adæquati, virtualis verò, reſpectu cæterorum obiectorum materialium, ſeu inadæquatorum, hæc enim habet in 3. vbi ſuprà. Qualiter enim omnes prudentiæ ſint vnus habitus, & omnes habitus Geometriæ pertineant ad vnam ſcientiam vniuerſalem, dictum eſt quæſt. 1. ſuprà 6. Metaphyſicæ, quia ibi debet intelligi vnitas non formalis, ſed virtualis; habitus enim ille, qui eſt de primo obiecto, eſt formaliter vnus, & eſt virtualiter omnium quæ continentur in illo primo obiecto: ſed non eſt formaliter omnium illorum. Cùm ergo in noſtra ſententia obiectum Logicæ ſit attributionis, conſequenter ſcientia, quæ de ipſo agit, vna formaliter erit ex obiecto attributionis, reſpectu verò aliorum vna virtualiter.

Petes an iſta vnitas poſſit dici generica, vel ſpecifica. 12. *Quæſtio.*

Reſp. vtrumque colligi ex Doctore. *Reſpōſio.*

Digitized by Google

nam in 3. nuper citato affirmat, vnitatem iſtam habituum poſſe dici genericam. Idem tenet quæſt. 3. prologi citata, in qua eo ſolùm affirmat Theologiam poſſe dici vnam, quia datur vnus habitus genericus, abſtrahens ab ſpecialibus habitibus inferioribus: ſed non eſt intelligendum Doctorem admittere habitum in genere, cùm certum ſit nullum genus dari præciſum ab ſpecie, ſed abſtrahibilem eſſe conceptum vnum, omnibus obiectis communem, de quo poſſit dari vna ſcientia genericè ſimplex. In quo ſenſu Albertus de Saxonia quæſt. 1. vniuerſali, concluſione 1. tenet poſſe dari vnam ſimplicem ſcientiam de quinque vniuerſalibus. Nam de eis poteſt ſimul formari vna concluſio ſcibilis, & demonſtrabilis, ſicut iſta, *Nullum vniuerſale eſt ſubſtantia*; tunc habitus iſtius concluſionis erit ſcientia vna ſimpliciter, quod docuit expreſsè Doctor in 3. diſt. 31. quæſt. vnica. §. *Reſpondeo*. In primo autem diſt. 3. quæſt. 7. num. 41. docuit modum ſecundùm quem plures habitus ſpecie diſtincti vnam ſpecificam ſcientiam valeant conſtituere. Sic enim habet. *Et cùm dicis, quomodo tunc eſſet vna ſcientia de pluribus ſpeciebus ſpecialiſſimis. Reſp. quòd vna ſpecies ſpecialiſſima poteſt includere multas alias ſpecies virtualiter, ſiue paſſiones earum, ſiue per modum cauſæ, ſiue per alium ordinem eſſentialem, & tunc habitus ille qui eſt formaliter illius obiecti primi includentis, alia eſt virtualiter aliorum obiectorum, licèt non formaliter. Primò eſt igitur ille habitus vnus ab vnitate primi obiecti virtualiter, continentis omnia, quæ continentur in illo: non eſt autem proprius; cuicunque virtualiter, contento in primo obiecto, ſed qui eſſent proprij illis, eſſent diſtincti, ſicut illa ſunt diſtincta.* Quibus verbis perſpicuè demonſtrat ſcientiam poſſe dici vnam in ſpecie; quia obiectum, ad quod omnia partialia ordinantur, ſpecies quædam eſt. Cùm ergo ex quæſt. 6. Summularum difficultate 3. artic. 2. ſyllogiſmus quid ſpecificum ſit, & non genericum, Logicam vnam in ſpecie nominabimus, quia eius obiectum tale eſt. Poſſet tamen dici vna genericè, non ab vnitate obiecti proprij, ſed quia ab habitibus ſpecie diſtinctis, poteſt abſtrahi conceptus vnus genericus illis conueniens; ſicut enim qui dicit animal, nec dicit hominem, nec leonem, ſed aliquid ipſis commune; ita qui dicit Logicam, profert genericum conceptum conuenientem habitui, definitionis, ſyllogiſmi, &c. Legatur Doctor lib. 6. Met. quæſt. 1. n. 8. ibidem Anton. Andreas quæſt. 3.

QVÆSTIO V.

Vtrùm Logica ſit ſcientia, & qualiter.

OBSERVAVIMVS in ſuperioribus quæſtionibus Ariſtotelicum ordinem. Circa ſcientiæ indagationem in 2. Poſteriorum cap. 5. examinauimus, an ſit in rerum natura, quid ſit, id eſt, quam eſſentiam habeat, propter quid ſit, id eſt, ad quem finem vel obiectum ordinetur. Nunc autem, qualis ſit, venit elucidandum, id eſt, an ſit ſcientia. Nec modò diſputare præſumo, an ſit practica, vel ſpeculatiua, quia de his in Metaph. vbi de ſcientia in communi erit ſermo, & inde ad ſpeciales deſcendemus.

* * *

DIFFI

Digitized by Google

DIFFICVLTAS VNICA.

Vtrùm Logica ſit ſcientia.

ARTICVLVS I.

Prænotantur aliqua pro elucidatione quæſtionis.

1. *Notandũ primum. Scientia bifariam ſumitur.* PRænotandum eſt primò, ſcientiam bifariam vſurpari. Primò largè pro quacunque cognitione intellectus, qua ratione fidem & opinionem comprehendit. Secundò preſsè pro ſola cognitione clara & euidenti, per cauſas comparata; tunc enim ſcire putamus cùm res per cauſas venamur, vt dixit Ariſt. 1. Poſterior. c. 1. Hæc autem ſcientia quandoque accipitur pro actu, quia eſt actualis aſſenſus concluſionis ſcientificæ, tandiu durans, quandiu intellectus operatur; quandoque verò pro habitu, qui eſt facilitas in intellectu ex pluribus actibus repetitis generata, in eo perſeuerans adhuc ceſſante ab operatione, illa dicitur actualis ſcientia, iſta habitualis. Ex quibus congruentiſſimè ſic ſcientiam definire poſſumus. *Scientia quid.* *Eſt habitus certus & euidens rei neceſſariæ per demonſtrationem adquiſitus.* Habitus ponitur loco generis, per quem conuenit cum aliis habitibus poſitis ab Ariſtotele 6. Ethicorum c. 3. Cæteræ particulæ ponuntur loco differentiæ. Per ly *certus* differt ab opinione, quæ non eſt certa, ſed cum formidine partis oppoſitæ; per ly *euidens* differt à fide diuina, quæ licèt ſit certior quacunque ſcientia creata, non tamen euidens, cùm ſit ænigmatica, & rerum quæ non perſpiciuntur, ſed aliquo teſtimonio reuelantur; per ly *rei neceſſariæ* differt ab arte quæ verſatur circa contingens; per ly *per demonſtrationem adquiſitus* differt ab aſſenſu principiorum, qui ſtatim ex ſola notitia terminorum euidens eſt. Prima ſiquidem principia indemonſtrabilia ſunt, ideóque prima dicuntur. Ratio eſt conſpicua. nam ſi ſcientia eſt concluſio elicita ex præmiſſis, illa quæ alia non ſupponunt, ſcientifico aſſenſu indigari non valent. Quæſtio noſtra procedit de ſcientia, in hac ſtrictiori ſignificatione vſurpata.

Secundò notandum, poſſe controuerti, tam de Logica docente, quàm vtente, an ſcilicet neutra ſit ſcientia, an altera, an vtraque, de quibus ſequenti articulo diuerſa placita proponemus. *Notandũ ſecundũ.*

ARTICVLVS II.

Proponuntur aliquorum ſententiæ.

SImplicius, Philoponus, Themiſtius, & Petrus Niger, quos refert & ſequitur Villalpandus, q. 5. procemiali, affirmant, nec Logicam docentem, nec vtentem poſſe dici ſcientiam. Fundamentum eſt primò, quia Ariſt. 2. Metaph. cap. 3. docet abſurdum eſſe, ſimul quærere ſcientiam & modum ſciendi, vbi commentator per modum ſciendi intelligit Logicam; ergo Logica non eſt ſcientia, quia modus ſciendi eſt. 2. *Sententia prima.*

Murcia q. 3. procemiali, ſequutus aliquos antiquiores, affirmat Logicam vtentem eſſe ſcientiam. *Secunda.*

Tertia ſententia docet Logicam docentem eſſe verè & propriè ſcientiam. ita Doctor quæſt. 1. procemiali §. *dicendum.* Eſt communis. Negat tamen Logicam vtentem tam actiuam, quàm paſſiuam, eſſe ſcientiam, ita expreſsè Doctor q. 1. vniuerſali, §. *dicendum*, cum eo omnes Scotiſtæ, Philippus Faber, theoremate 1. cap. 5. *Tertia.*

P 3 S. Thom.

Digitized by Google

S.Thom.4.Metaph.cap.2.& alij,quos citat & ſequitur Ruuio q. 3. proœmiali.

ARTICVLVS III.

Duobus dictis explicatur vera ſententia.

4. *Aſſertum primum.* Dico primò, Logica docens eſt propriè ſcientia. Probatur. nam ſcientia eſt cognitio rei per ſuas cauſas: ſed Logica per ſyllogiſmum probat demonſtrationem eſſe verè cauſam, & propriè generare ſcientiam; ergo eſt vera ſcientia. Secundò probat Doctor, quia ſcientia de ſuo obiecto demonſtrat paſſiones & proprietates: ſed Logica de ſyllogiſmo, quod eſt eius obiectum, demonſtrat, habere modum & figuram, quæ ſunt eius proprietates;ergo.

Nec obſtat Ariſtoteles iam relatus, aſſerens abſurdum eſſe, ſcientiam & modum ſciendi ſimul quærere. nam reſp. primò cum Doctore vbi ſuprà, Logicam non eſſe modum ſciendi, ſed agere de modo ſciendi, ſcilicet de ſyllogiſmo. Vel ſecundò reſp. alij, illam propoſitionem Ariſtotelis, intelligendam eſſe de aliis ſcientiis à Logica.

Obiectio prima. Obiicies primò ſcientiam ſecundùm Ariſtotelem 4. Metaph. cap.10. debere eſſe determinatam, & habere obiectum determinatum: ſed Logica in omnibus ſcientiis ſyllogizat & definit; ergo non eſt ſcientia determinata. *Expeditur.* Reſp. ſcientiam requirere obiectum proximum determinatum, non verò remotum: quapropter proximum obiectum Logicæ eſt determinatum,nempe ſyllogiſmus; quod verò remotum ſit in hac, vel illa materia, eſt per accidens, & ſpecialiter contingit Logicæ, quæ eò dicitur ſcientia communis, quia eius præcepta in omnibus ſcientiis exercentur, vt docet Doctor q.2. proœmiali; ergo.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò, Logicam non adquiri per demonſtrationem; ergo non eſt ſcientia. Probatur antecedens. nam ſi adquireretur per demonſtrationem, ſupponeretur ad Logicam demonſtratio, & alia Logica docens, conficiens talem demonſtrationem. Rurſus hæc ſupponeret aliam, & ſic in infinitum. *Dilutio.* Reſp. Logicam adquiri per demonſtrationem, & ad illam non ſupponi, aliam Logicam perfectam & verè ſcientiam, ſed ſufficere Logicam naturalem, vel artificialem imperfectam, quæ reperitur in tyronibus, & ſolùm ex perceptione præceptorum, & non per demonſtrationem generatur.

Aſſertum ſecundũ. Dico ſecundò. Logica vtens actiua (nam de paſſiua non eſt dubium) non eſt ſcientia. Probatur primò, quia ſcientia ex Ariſt. de ſuo obiecto demonſtrat paſſiones & proprietates: ſed vtens non demonſtrat paſſiones de ſuo obiecto, ſed tota ſe occupat in dirigendo intellectum, vt vtatur inſtrumentis à Logica docente traditis; ergo non eſt ſcientia. Secundò ſcientia eſt cognitio euidens ex antecedenti euidenti: ſed dirigere intellectum ad conficiendum ſyllogiſmum non eſt talis cognitio;ergo.

Obiectio prima. Obiicitur primò contra iſtam concluſionem, Logicam docentẽ & vtentem eundem habitum componere, vt diximus q.4. difficult.2.art.1. ſed docens ex dicto primo, eſt ſcientia;ergo & vtens. *Solutio.* Reſp. eſſe eundem habitum, realiter, entitatiuè, & formaliter; diſtingui tamen realiter extrinſecè, vt diximus vbi ſuprà art.2. Quod ſufficit, vt vna ſit ſcientia, & alia non.

Replicatio. Replicabis ſecundùm Doctorem q.4. prologi,

prologi, §. *dico igitur*, verſ. *ex iſto ſecundo*, practicum & ſpeculatiuum, non poſſe eidem numero habitui competere, vt nos dicemus in Metaphyſica; ergo nec poterit eſſe ſcientia, & non ſcientia. Reſp. diſparem eſſe rationem.

Expeditur. nam ſcientia & ars ſunt accidentia habitus: at verò practicum & ſpeculatiuum ſunt propriè paſſiones habitus, & idem ſubiectum poteſt ſubiacere pluribus accidentibus ſpecie diuerſis, non verò pluribus paſſionibus, ſpecie diſtinctis, ſicut homo nequit eſſe ſimul riſibile & rugibile.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò, Logicam vtentem demonſtrare de ſuo obiecto paſſiones. nam efficit demonſtrationem; ergo eſt propriè ſcientia. *Diluitur.* Reſp. concedendo, efficere demonſtrationem, modo compoſitorio: ſed hoc non ſufficit ad rationem ſcientiæ, ſed debet inclinare, ad aſſenſum concluſionis modo reſolutorio, & hoc modo probare de ſuo obiecto paſſiones. nam hoc eſt quod requiritur ad rationem ſcientiæ, & hoc ſuppoſito, non intereſt, ſi ſimul ſcientia procedat compoſitoriè, & plura ſolùm probabiliter probet, vt facit Logica docens, quæ docet qualiter ſyllogiſmus, definitio, &c. ex principiis ſuis conſtruenda ſint, quia cùm præcipuus eius actus ſit ſcientificus, non obeſt, quòd alij minus præcipui, non ſint ita perfecti: at præcipuus actus Logicæ vtentis eſt dirigere ad vſum in particulari, quod eſt extra rationem ſcientiæ; ergo.

5. *Quæſtio.* Petes, ſi Logica vtens non eſt ſcientia, quis ergo erit ex habitibus intellectus ab Ariſt. numeratis 6. Ethicorum cap. 4. ſcilicet ſapientia, ſcientia, ars, prudentia, fides, opinio? *Reſpōſio.* Reſp. eſſe artem. Probatur, quia ex Ariſt. ibidem ars ſi liberalis eſt, eſt habitus cum vera ratione actiuus: ſed hoc conuenit Logicæ vtenti; ergo ars eſt. Probatur. nam ars mechanica verſatur circa externam materiam, ideo dicitur habitus cum vera ratione factiuus: at liberalis ſolùm verſatur circa opera interna intellectus, quod propriiſſimè vtenti competit; ergo eſt ars liberalis.

Replicabis, ſcientiam & artem ſpecie diſtingui; ergo nequeunt eidem habitui competere: ſed Logica docens & vtens, ſunt vnus & idem habitus; ergo. *Replica.* Reſp. primò diſtingui ſpecie accidentaliter, ideo eidem ſubiecto poſſunt conuenire, ſicut albedo & dulcedo lacti, & idem actui, ratio adulterij & ſacrilegij, & eadem numero ſcientia, provt in Magiſtro dicitur doctrina, provt in diſcipulo diſciplina. *Reſpōſio.* Secundò reſponderi poteſt quòd ſicut poſſibile eſt, ex duabus naturis & rebus ſpecie diſtinctis, oriri res eiuſdem ſpeciei; ita poſſibile erit, ex vnico habitu numero, oriri duas ſpecies diuerſas. Primum probabile reputat Scotus in 2. diſt. 1. q. 5. §. *dico*, num. 5. quem ſequuntur multi in materia de Angelis, vbi aſſerit intellectualitatem hominis & Angeli, ſeu actus primi intelligendi vtriuſque non diſtingui ſpecie, etiamſi Angelus & homo ſpecie diſtinguantur. ſic in noſtro caſu, licèt Logica docens & vtens, ſint vnus habitus abſolutè, non mirum quòd ſecundùm diuerſas denominationes docendi & vtendi, iſte habitus participet rationem ſcientiæ & artis.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm Logica ſit ſcientia realis.

Habemus ex articulis præcedentibus Logicam docentem eſſe ſcientiam, quia de ſuo obiecto paſſiones & proprietates demōſtrat. Tamen 6.

ad

ad exactiorem huius veritatis intelligentiam oportet examinare, an ſit ſcientia realis, vel rationis. Nec modò diſputo an ille habitus cauſatus & congenitus ab actibus logicis ſit realis, nec ne. nam apertiſſimum eſt eſſe qualitatem realem habitualem cauſatam ab actibus realibus intellectus, quæ cùm ſint cauſæ reales efficientes, effectum realem neceſſariò inferunt; ſolùm ergo eſt difficultas, an poſſit dici vera ſcientia realis formaliter, ſeu quatenus reſpicit ſuum obiectum, quod eſt ſyllogiſmus formalis.

Sententia negatiua ſtatuitur. Reſpondeo Logicam nõ eſſe ſcientiam realem, ſed rationis, aut rationalem, non quia ſit in intellectu, quia vt ſic omnes ſcientiæ rationales nuncupantur; ſed quatenus reſpicit obiecta per ſe intentionalia, & quæ ſubiacent ſecundis intentionibus. tenet expreſsè Doctor q 1. Logicæ in fine, vbi Logicam vocat rationalem, vt contrà diſtinguitur à reali, & in 6. Metaph. q. 1. §. *interdictas*, verſ. *ſecundò videndum.* num. 6. ſcientiam ſpeculatiuam diuidit in realem, & rationis, & ſub hac Logicam conſtituit. idem ſupponit §. *ad argumentum*, verſ. *contra illud*, num. 18. & in prologo ſententiarum quæſt. 3. & 2. laterali, §. *ex his dictis*, verſ. *contra viam*, num. 11. Noſtrum aſſertum eo probat quòd ſcientia realis debet habere obiectum reale, à quo ſaltim extrinſecè ſpecificetur: ſed Logica etſi agat de rebus; hoc tamen eſt materialiter & per accidens, quatenus ſubiacent enti rationis, ſeu ſecundis intentionibus, vt diximus ex communi ſententia q. 3. difficult. 3. art. 1. ergo non debet dici ſcientia realis; ſed rationis.

Ex quibus manifeſtè oſtenditur quòd etiamſi Logica ſit vera ſcientia rationis, vt ſupponit Doctor infrà citandus num. 8. tamen comparata ad ſcientiam realem, non debet propria ſcientia exiſtimari. Ratio eſt conſpicua, quia ſi nequit dici ſcientia realis, quia obiectum eius eſt rationis; ergo ſimiliter, quia ens rationis eſt diminutum & improprium ens, per attributionem ad ens ratum & firmum, vt crebrò diximus quæſt. 2. non poterit Logica, quæ de ipſo agit, propria exiſtimari, ſed impropria, & per attributionem ad veram ſcientiam.

Secundò in quauis ſcientia definitio eſt medium demonſtrandi paſſiones, vt dicemus quæſt. 14 difficult. 3. Sed entis rationis non datur vera definitio, ſed ſolùm quid nominis, vt diximus in Summulis quæſt. 3. a. 1. ex Doctore 1. lib. Priorum q. 5. & in 4. ſententiarum diſt. 1. q. 2. §. *hic primò videndum*, num. 2. per totum. Vnde infert §. *ex his*, num. 8. Sacramentum non eſſe propriè definibile, quia eſt formaliter ens rationis; ſuppoſuerat enim in fine numeri tertij, veram definitionem & propriè dictam eſſe *entis poſitiui per ſe vnius realis compoſiti realiter*; ergo ſi ens rationis non eſt propriè definibile, nec per ipſum propriè poſſumus demonſtrare paſſiones, quod ſcientia realis neceſſariò requirit.

Tertiò ſcientia realis demonſtrat veras paſſiones de ſuo obiecto: ſed ens rationis non habet veras paſſiones; ergo Logica, quæ de ipſo agit, non eſt vera ſcientia realis. Maior eſt certa. Probatur minor ex Doctore quæſt. 15. vniuerſali, §. *ad primum argumentum*. Vbi eo paſſiones entis realis & rationis differre arbitratur, quòd paſſiones entis rationis ab intellectu cauſantur; paſſiones verò entis realis, ab eius quidditate nulla ope extrinſeca promanant. Ratio eſt perſpicua, quia cùm ens reale ſit perfecta, & rata entitas, independens à ſuo efficienti in conſeruari, valet

valet virtute propria in ſuas paſſiones influere; ens verò rationis cùm ſit diminutum, imperfectiſſimum, & propè nihil, cuius totum ſuum eſſe eſt cognoſci, ſi paſſiones in ipſo ab intellectu non contemplentur ab eius entitate nullatenus pullulabunt. Ideo ſæpiùs quæſt. 6. dicimus relationes rationis nec multiplicari, nec minui, niſi ex diuerſa cognitione intellectus, quia nihil reſultat ab ente rationis, cuius totum eſſe eſt cognoſci, niſi quod in ipſo conſideratur.

8. *Obiectio.* Obiicies Doctorem quæſt. 2. 3. & 7. vniuerſali, vbi non rarò affirmat vniuerſale ens rationis, & ſyllogiſmum habere paſſiones; ergo contra *Soluitur.* ipſius mentem id negamus. Reſp. nos confiteri cum Doctore ſyllogiſmum, vniuerſale, & ens rationis habere paſſiones; negamus tamen eſſe veras paſſiones à natura horum nulla ope intellectus promanantes. quod docet *Inſtãtia.* Doctor vbi ſuprà. Dices; ergo non debent dici paſſiones. Negamus conſequentiam. Ratio eſt, quia ſicut entis rationis naturam per ordinem ad ens reale venamur; quapropter illam vocamus eſſentiam entis rationis, quam primò ei competere cognoſcimus. Sicut enim dicimus eſſentiam entis realis, quam primum conceptum rei arbitramur; ita ſimiliter in paſſionibus, eas dicimus paſſiones entis rationis, quæ ab intellectu iuxta ipſius entis naturam vt ſecundarios conceptus contemplatur; ſicut paſſiones reales dicimus, quas enti iuxta exigentiam ſuæ naturæ per ſe ſecundariò cognoſcimus conuenire, hac ſolùm obſeruata differentia, quòd iſtæ à reali quidditate rei promanant, illæ verò intellectus conſurgunt miniſterio.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò contra præcipuam concluſionem. Ex obiecto & potentia gigni notitiam, ſeu cognitionem: ſed obiectum Logicæ non poteſt cauſare notitiam ſui ipſius; ergo neque ſcientiam. Maior eſt certa. Minor probatur, quia ſyllogiſmus eſt ens rationis: ſed hoc nequit eſſe cauſa realis, vt probat Doctor in 1. diſt. 13. quæſt. 1. §. *aliter*, num. 7. & in 3. diſt. 8. quæſt. 1. num. 19. ergo neque erit ſcientia de ipſo, adhuc rationis, quæ qualitas realis ſit. Reſp. Scotum *Occurritur.* non negare ens rationis cognitum cognitione reflexa poſſe cauſare realem cognitionem ad intra, imò hoc ſæpe fatetur, vt diximus quæſt. 3. difficultate vltima, ſolùm enim negat ens rationis eſſe obiectum motiuum cognitionis practicæ qua efficitur, quia cùm habeat eſſe per cognitionem practicam, ſeu factiuam, nequit mouere ad ſui ipſius practicam cognitionem, iam enim eſſet cauſa ſui ipſius, & priùs cauſaret, quàm haberet eſſe; ſemel tamen factum & repræſentatum per ſpecies reales optimè poteſt reflexam ſui ipſius cauſare cognitionem.

QVÆSTIO VI.

De vniuerſali in communi.

CVM vniuerſale, concretum quoddam ſit, materia conſtans & forma, de materia, ſiue de naturis, quæ denominantur *vniuerſales*, vt eius naturam faciliùs & apertiùs indagare poſſimus, oportet primo loco exagitare quæſtionem; deinde de forma qua naturæ vniuerſales denominantur; tertiò de definitione eiuſdem; quartò, quid primò importet hoc nomen *vniuerſale*, ſeu quid per

Q defini

Digitized by Google

definitionem directè & primariò definiatur; quintò, vtrùm vniuerſale ſit obiectum libri Porphyrij; ſextò, vtrùm ſit genus ad quinque prædicabilia; ſeptimò, vtrùm prædicabilia ſint tantùm quinque; octauò,& vltimò, quomodo vniuerſalia de ſuis inferioribus prædicentur.

DIFFICVLTAS I.

De naturis quæ denominantur vniuerſales.

ARTICVLVS I.

Prænotantur aliqua pro intelligentia difficultatis.

SI exactam naturarum vniuerſalium intenderemus exhibere notitiam, prolixam ſatis proponeremus & exagitaremus quæſtionem ad Metaphyſicam potius, quàm ad Logicam ſpectantem, tyrociniúmque ſtudentium Dialecticæ maximè exuperantem; proinde ſolùm ſupponemus aliqua, & præcipuis fundamentis ſtabiliemus, longam diſcuſſionem ad Metaphyſicam reiicientes.

1. *Suppoſitio prima. Diſtinctio triplex. Realis,* Suppono ergo primò ex Scotica ſchola, diſtinctionem trifariam accipi; alia quippe eſt diſtinctio realis, alia formalis, rationis alia. Diſtinctio realis propriè contingit extremis in ſuo genere completis, & realiter exiſtentibus, quorum quodlibet, in ſuo eſſe actuali, alterum non includit, nec ab eo dependet. ſic Petrus & Paulus mutuò realiter diſtinguuntur, quia alterius eſſe corrupto alio permanet. Notanter dixi, *ſaltem in ſuo genere*, propter materiam & formam, quarum quælibet habet proprium actum in ſuo genere, etſi materia ſaltim naturaliter nequeat extra compoſitum exiſtere. Ad hanc etiam reducitur modalis diſtinctio, vt quæ eſt inter rem & modum eius, exempli cauſa, inter Franciſcum, & eius ſeſſionem, vel deambulationem, quia etſi modus non valeat exiſtere ſine ſua re, res tamen valet exiſtere ſine ſuo modo. Item diſtinctio inter includens & incluſum, quæ eſt inter totum & eius partes. nam totum includit partes, & nihilominus realiter ab eiſdem diſtinguitur, eo præcisè, quòd ſupra ipſas addit actualem cauſationem vtriuſque, de quo in primo Phyſico. Diſtinctio formalis, quæ communiter ab Scotiſtis *media* dicitur inter realem & rationis, ea eſt, quæ verſatur inter duas formalitates, quarum neutra per vllam potentiam ſeparata ſubſiſtit, exempli gratia, quæ eſt inter ſubſtantiam & corporeitatem, & inter animal & rationale, &c. quæ diſtinctio proprius vocatur diſtinctio in re, quàm realis, quia fit, nulla mediante forma diſtinctiua, ſed eo præcisè quòd vna formalitas eſt extra conceptum obiectiuum alterius, propterea non identitas congruentiùs debet denominari. Diſtinctio rationis fit opere, ſeu miniſterio intellectus, aliquando cum fundamento in re, vt quando diſtinguit res quæ fundamentalem, ſeu præſuppoſitiuam habent diſtinctionem; aliquando ſine fundamento, quando fingit diſtinctionem implicantem in re: vt ſi animalitatem diſtingueret à ſe ipſa. *formalis, & rationis.*

2. *Suppoſitio ſecunda.* Secundò ſuppono cum Doctore in 2. diſtinctione 1. quæſtione 1. num. 13. inſtantia cuiuſuis naturæ creatæ, quædam eſſe naturæ, quædam durationis. Iſta dicunt durationem & actuali

Inſtantia durationis quæ. actualitatem completam, ſeu exiſtentiam temporaneis inſtantibus menſuratam, ſic eſt durationis inſtans, in quo lignum, petra, homo, &c. actualiter exiſtunt. *Inſtantia naturæ quæ.* Inſtantia naturæ dicuntur ea, à quibus non valet ſubſiſtendi conſequentia, eo ſolùm quòd ſequentia inſtantia, ſeu realitates in ſequentibus inſtantibus, duratura non includunt: propterea non valet dicere, eſt animal; ergo homo. quia in illo eſſe naturæ animalitatis, nec humanitas, nec rationalitas includuntur, ſed ea reſpicit indifferenter: vnde incompleta duratione, verbi gratia, Petri, plura inſtantia, & prioritates naturæ continentur, quippe eæ, ſecundùm quas ſubſtantia præcedit corpus, corpus animal, animal rationale, rationale Petreitatem; proinde prioritates æquè communiter appellantur, quia ab illis incipiunt metaphyſica prædicata, eorúmque compoſitio, & natura talem ordinem expoſcunt, itaque, vt bene notarunt Conimbricenſis cum Durando in Prædicabilibus, hæc prioritas non eſt durationis, ſed dependentiæ.

3. *Suppoſitio tertia.* Tertiò ſuppono, eodem fundamento ſuſtineri, dari prioritates naturæ in re, & diſtinctionem formalem, ſeu non identitatem: in re, inquam, ad vitandum non modicam æquiuocationem, ob quam plura contra nos Thomiſtæ congerunt argumenta. putant ipſi, prioritatem in re eſſe prioritatem exiſtentiæ, & durationis, ſeu in qua illud, quod eſt prius, habet eſſe actuale, ſine ſuo poſteriore; ſeu diſtinctionem in re eſſe, ſecundùm quam vnum extremum habet ſuam actualitatem, in qua non dependet ab alio, quod ex noſtratibus ſomniauit nullus. Dicitur ergo diſtinctio in re, quia in vnico eſſe actuali & exiſtenti ſtat optimè quòd vnum prædicatum non includat aliud in ſuo eſſe reali formaliter, & hanc eſſe communem ſententiam, pauciſſimis neotericis demptis, in Metaphyſ. oſtendemus. Habemus ergo, iſtas prioritates & diſtinctiones dicendas eſſe in re, non à parte rei, quia hoc denotat prioritatem, in qua vnum habet actualitatem independentem ab actualitate alterius; illud verò in vnica completa actualitate metaphyſica realitates, ordinem prioris & poſterioris obſeruantes, & non identitatem inter ſe.

Suppono quartò, quòd cùm vnitas ex Peripathetica ſchola cum Ariſtotele lib. 6. Metaphyſic. capite 6. & lib. 10. cap. 1. ſit carentia diuiſionis, tot conſequenter erunt vnitates, quot diuiſiones, quibus res poſſunt carere; vniuerſè ergo ea, quæ diuiſionem non habent, ea ratione qua non habent, vnum dicuntur. Primò autem vnum ſubdiuiditur in vnum per ſe, & per accidens; hoc plures entitates ad diuerſa prædicamenta ſpectantes importat. Sic vnum dicuntur, albedo & paries; vel ad idem prædicamentum, dummodo nullam potentialitatem & actualitatem dicant inter ſe; ſic plures lapides, vnitatem componunt aggregationis, licèt in eodem prædicamento ſubſtantiæ collocentur. Vnum per ſe determinatam habet entitatem & eſſentiam, in vnico genere, aut ſpecie, ſiue ſimplicem, ſeu compoſitionis expertem, vt Deus Opt. Max. ſiue compoſitam, vt corpora phyſica, quæ materia & forma per ſe: vt verò actu & potentia componuntur, 4. *Suppoſitio quarta.*

Digitized by Google

vel Metaphyſicæ ſpecies, quæ genere & differentia conſtituuntur. Harum rerum vnitas alia eſt formalis, alia numeralis. *Vnitas duplex. formalis,* Formalis ea eſt, quæ naturæ conuenit in ea præciſa conſideratione & indifferentia, quà à quolibet inferiori præſcinditur. Diuiditur autem in genericam, & ſpecificam. Generica dicitur, quæ per plures ſpecificas rationes, ſeu differentias eſt contrahibilis: vt animal per rationalitatem, & inhibilitatem; ſpecifica eſt, quæ pluribus ſolùm numericis differentiis determinari valet: vt homo, Petreitate & Ioanneitate. *& numeralis.* Numeralis propriè competit indiuiduis, & eſt ea, qua Petrus eſt idem ſibi, & à quolibet diſtinctus.

His vnitatibus aliam cum communi conſenſu, vt bene notarunt Patres Coninbricenſ. quæſt. 2. vniuerſali, art. 1. & eam expreſſit Doctor in 2. diſtinct. 3. quæſt. 1. adiunge, videlicet communitatis, quæ conuenit naturis communibus in ſe præciſè, & quatenus à ſingularitate præſcindunt. *Vnitas communitatis quid.* Eſt autem hæc vnitas nihil aliud, quàm indiuiſio rei communis in ſua inferiora, & hanc eſſe concedendam hac vnica ratione oſtenditur. Vnitas idem eſt ac indiuiſio: ſed res communis, in ea prioritate, qua ſuorum inferiorum contractionem præcedit, eſt indiuiſa, cùm ſe ipſa diuidi nequeat, quia de ſe nec dicit vniuerſalitatem, nec ſingularitatem; ergo in hac præciſa ratione aliquam aliam habet vnitatem ab aliis diſtinctam, quam idcirco vocare poſſumus præciſionis, ſeu indifferentiæ, aut negatiuam, quia non cadit in naturam, niſi prout præſcindit, & veluti à ſuis inferioribus liberatur. *Notandum.* Nota tamen hanc communitatem impropriè ab aliquibus priuatiuam nuncupari, quia priuatio eſt carentia in ſubiecto apto ad formam ſibi debitam: ſed in illo priori naturali incapax eſt ſingularitate & vniuerſalitate; ergo nequit dici priuatiua, ſed negatiua, quia eſt carentia in ſubiecto inepto ad talem formam recipiendam, quod latiùs in Metaphyſica diſcutiemus.

5. *Suppoſitio quinta.* Suppono quintò, naturas ſuperiores, ſeu prædicata ſuperiora formaliter in re diſtingui ab inferioribus. v. g. ſubſtantia ab animalitate, & animalitas à rationalitate. Probatur, quia nullo operante intellectu, animalitas quæ eſt in Petro, non includit in ſuo eſſe reali præciſè rationalitatem; ergo eſt non idem in re cum illa. Probatur antecedens primò, quia ipſorum cuiuis diuerſa prædicata conueniunt realia; animal quippe eſt viuens ſenſibile, rationalitas dicit capacitatem rationis; ergo realiter non ſunt idem. Probatur conſequentia. nam idem in quantum idem eiſdem gaudet rationibus formalibus: hę autem formalitates diuerſis gaudent prædicatis in re; ergo in ſe aliquam diſtinctionem, ſeu non identitatem realem important. Secundò ratio animalitatis in illo eſſe communi, quo indifferens eſt ad rationalitatem & irrationalitatem, quid reale eſt, & non includens rationes inferiores; ergo in re ſunt non idem, qua ratione ſufficienter pro nunc probatur communitatem ſuppoſito antecedenti probatam in re, & ſecluſo opere rationis, naturis eſſe adaptandam.

Obiectio. Obiicies primò; ergo iam dantur vniuerſalia à parte rei, quod nos infrà negabimus. *Reſponſio.* Reſpondit Doctor vbi ſuprà negando ſequelam, quia vniuerſale eſt vnum in multis, & de multis proximè prædicabile: iſta autem

Digitized by Google

tem communitas non eſt proxima ratio prædicandi naturam de pluribus, vt infrà art. 2.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò. Omne quod eſt in re, eſt productum per aliquam actionem, aliàs eſſet Deus qui improducibilis eſt; ergo eſt ſingulare. nam actiones ſunt ſingularium; ergo nihil commune habet eſſe extra opus intellectus. *Soluitur.* Reſp. diſtinguendo antecedens, & primam conſequentiam, eſt productum & ſingulare per ſe ſolum, nego; per ſe, vel ſecundariò, concedo. Proinde etſi negari non poſſit quòd natura habeat eſſe in re, ratione ſingularitatis; tamen ſecundùm illam rationem præciſam, ſicut ſecundariò conuenit ei ſingularitas, ita & produci in re: vnde cum illo eſſe ſingulari producto bene ſtat prædicata eſſentialia in ipſo exiſtentia realiter formaliter non includere ſingularitatem. quod ſic oſtendo, quia etſi Petreitas ſit de intrinſeca & conſtitutiua ratione Petri; tamen non eſt de eſſentia hominis formaliter, ſicut nec rationalitas de eſſentia animalis, & ſi ſit de quidditate hominis, diſtinguuntur; ergo in re, de quibus in Metaphyſica exactam proponemus diſputationem.

ARTICVLVS II.

Quæ vnitas ſit fundamentum proximæ logicæ vniuerſalitatis.

Vniuerſale logicum. NOtanter inquiritur de vniuerſali logico. nam ſi de metaphyſico loquamur, ſufficienter hoc conuenit naturis realibus, ſecundùm illam communitatem, qua præſcinderet à ſingularibus, vt docuit Doctor vbi ſuprà. Probatur, quia muneris Metaphyſici eſt naturas præciſas & abſtractas contemplari: ſed hoc habet ex ſe natura communis; ergo & metaphyſicam vniuerſalitatem. De vniuerſali logico eſt quæſtio.

Authores illi qui in Metaphyſica autumant nullam dari vnitatem formalem, præter conceptum confuſum indiuiduorum eiuſdem ſpeciei, vel ſpecierum eiuſdem generis, hoc dicunt eſſe fundamentum proximum vniuerſalitatis, & iſtum conceptum confuſum, quo quis plura indiuidua ſub vnica ratione comprehendit, eſſe ſufficientem rationem, vt poſſit de quocunque indiuiduo formaliter prædicari. hanc ſententiam ſatis clarè docet Okamus cap. de ſpecie. Alij dicunt intellectum priùs plures naturas indiuiduales, v. g. plures homines contemplari, & cùm inueniat in prædicatis, ſeu rationibus eſſentialibus conuenire, abſtrahere aliquam rationem illis communem, & hanc vnitatem dicunt eſſe proximum fundamentum vniuerſalis. eſt communis explicatio Thomiſtarum, præcipuè eorum qui tuentur vniuerſalitatem logicam comparatione negotiari. nam illi, qui dicunt fieri per abſtractionem, conſequenter proximum fundamentum dicunt eſſe conuenientiam indiuiduorum in re; duplex ergo concedunt vniuerſalitatis fundamentum, proximum vnum, remotum aliud: iſtud eſſe conuenientiam illam, ſeu vnitatem formalem, quam habent naturæ ex ſe; illud verò conceptum quendam communem, quem intellectus à ſingularibus præſcindit. 6.

Scotiſtæ verò non multum concordant in explicanda iſta vnitate, quæ eſt vniuerſalitatis fundamentum, ſed in re omnes conuenire debent

bent, vnitatem illam communem negatiuam eſſe proximum fundamentum vniuerſalitatis, docuit Scotus vbi ſuprà, & ſuadetur hac ratione: Natura communis dicitur, quia ex ſe indifferens eſt ad vniuerſalitatem & ſingularitatem: ſed vt ſic eſt proximum fundamentum & immediatum ſingularitatis; ergo & vniuerſalitatis. Quòd ibi Scotus de vniuerſali logico faciat ſermonem patet, quia eandem naturam, quam indifferentem ad vniuerſalitatem & ſingularitatem concedit, vocat vniuerſale metaphyſicum, & negat eſſe logicum vniuerſale, vt videbimus difficultate ſequenti. Probatur conſequentia. Natura vt ſic dicit abſtractionem ab omnibus inferioribus; ergo miniſterio intellectus poſſibilis ad illa valet comparari, quod eſt fieri vniuerſale, vt infrà. hanc reor eſſe Doctoris mentem in 2. diſtinctione 3. quæſtione 1. num. 7. & libro 1. Metaphyſic. quæſtione 6. num. 6. & ſæpe ſæpiùs alibi, cum eo eſt Antonius Andreas 7. Metaphyſ. quæſt. 16. Trotib. quæſt. 8. & alij quamplurimi ex noſtris.

Inſtãtia. Dices naturam vt ſic, dicere præciſionem & indifferentiam, non verò conuenientiam indiuiduorum; ergo indiget vt intellectus noſter priùs abſtrahat conceptum conuenientiæ indiuiduorum, vt ipſum ad indiuidua poſſit conferre, quod eſt omnino conuenire cum modo explicandi Thomiſtarum.

Occurritur. Reſpond. ſi loquamur de intellectu independenter à ſenſibus, vt de anima ſeparata, de Angelo, &c. ſufficit ſi cognoſcat naturam ſecundùm ſua eſſentialia prædicata & indiuidua, iiſdem prædicatis gaudere, vt poſſit ad illa comparare; nequit enim intellectus extremis non cognitis cauſare comparatiuam relationem, ad quam fundamentum & terminus requiruntur, vt diximus quæſtione 2. de ente rationis, difficultate 1. Proinde requiritur cognitio illa præciſiua naturæ & indiuiduorum, vt ad ipſa comparetur & fiat logicum vniuerſale. Si tamen de intellectu dependenter à ſenſibus, concludit argumentum. Ratio eſt conſpicua. nam natura pro hoc ſtatu nequit per ſe cognoſci, cùm accidentibus careat, & intellectus dependeat à ſenſibus, qui accidentibus corporeis ſolùm mouentur. Proinde, vt intellectus noſter naturas communes agnoſcat, oportet priùs vt conuenientiam plurium indiuiduorum eiuſdem ſpeciei in rationibus eſſentialibus agnoſcat. Deinde vnicum naturæ formet conceptum, quem poſtea ad inferiora valeat comparare, & in ipſis veram prædicationem exercere. Vnde Thomiſtæ optimè explicant vnitatem quæ eſt proximum vniuerſalis fundamentum, ſecundùm id quod accidit intellectui ob dependentiam à ſenſibus, non verò ſecundùm id quod habet natura ex ſe, & poteſt ab intellectu ſeparato fieri. Vtrùm autem iſta vnitas naturæ quam ex ſe habet, dici queat vnitas poſitiua, in pluribus dicemus in Metaphyſica.

***

DIFFI

DIFFICVLTAS II.

De forma qua naturæ denominantur vniuerſales.

ARTICVLVS I.

Quid & quotuplex ſit vniuerſale.

8. *Vniuerſale quid, & quotuplex.* VNiuerſale communiſſimè acceptum ex communi placito & conſenſu eſt vnum quid ad multa pertinens, vt vocabulum *homo*, quod plura ſignificat, *cælum* quod plura cauſat. Diuiditur autem primò in ſimplex, & complexum. Iſtud frequenter vſurpatur apud Philoſophos commune aliquod effatum; vnde colliguntur plura, vt, Omne totum eſt maius ſua parte, vel propoſitio quælibet ſigno vniuerſali affecta. *Sub diuiſio quadripartita.* Vniuerſale ſimplex eſt, quidquid ſpectat ad plura, & non habet connexionem propoſitionis. Hoc quadrifariam ſolet partiri, nimirum in vniuerſale in cauſando, in ſignificando, in eſſendo, & in prædicando.

9. *Vniuerſale in cauſando, in ſignificando,* Vniuerſalia in cauſando dicuntur quæcunque communes rerum cauſæ, quæ plures effectus valent cauſare: vt Deus Opt. Max. ſupernæ mentes, orbes cæleſtes, &c. Vniuerſalia in ſignificando ſunt quæ plura indicant, vel ſignificant: ſic Cometæ plures morbos impendentes deſignant, voces, ſcripta non vnam rem ſingularem, ſed multa indicant: vt nomen *homo*, ſiue voce prolatum, ſiue ſcriptum, ſiue efformatum mente, id enim non vnum, aut alterum naturæ indiuiduum, ſed omnia ſpeciei indiuidua ſignificat. *in eſſendo,* Vniuerſalia in eſſendo ſunt communes naturæ in multis inferioribus exiſtentes: vt homo & leo, qui in ſuis inferioribus, v. g. Petro & Franciſco, hoc & illo leone exiſtunt. *& in prædicando.* Vniuerſalia in prædicando ſunt ea, quæ de multis dicuntur: vt homo & leo, de cunctis hominibus & leonibus. Ex vniuerſalibus iſtis, ea quæ ſunt in cauſando & ſignificando à cæterorum vniuerſalium numero eiiciuntur. nam Deus Opt. Max. orbes cæleſtes, & cæteræ cauſæ, quas vniuerſales appellamus, ſimpliciter & abſolutè ſingulares ſunt, & nihil magis vniuerſalitati oppoſitum, & ab eo remotum quàm ſingularitas. Voces ibidem ob eandem rationem excluduntur. nam perſpicuum eſt hanc vocem *homo*, quid ſingulare eſſe, ſi abſolutè de vera vniuerſalitate loquamur. Solùm ergo vniuerſale in eſſendo & prædicando verè dicuntur vniuerſalia; reliqua verò vniuerſalia obiectiuè ſolùm dicuntur, quia habent obiecta vniuerſalia, quæ ſignificant vel effectus vniuerſales, quos cauſant. Vtrùm autem vniuerſale in eſſendo & prædicando diſtinguantur, dicemus infrà difficultate 3. articulo 3.

Secundò diuidi ſolet vniuerſale, vt notauit Suarez 1. tom. Metaph. diſput. 6. ſect. 8. in Metaphyſicum, Phyſicum, & Logicum. 10. *Alia diuiſio. Vniuerſale Metaphyſicum,* Vniuerſale Metaphyſicum propriiſſimè dicitur natura præciſa à ſingularibus, ſiue in re prioritate naturæ, vt docuit Doctor in 2. diſtinct. 3. quæſt. 1. ſiue ſolùm per intellectum: vt communiter Thomiſtæ; metaphyſici enim inſtituti eſt naturas præciſas & à ſingularibus abſtractas contemplari. *Phyſicũ,* Vniuerſale phyſicum dici poteſt natura ipſa, pro vt in ſingularibus contracta, & non abs re; quia natura vt ſic contracta eſt quaſi materia reſpectu logicæ vniuerſalitatis, & ſubiectum accidẽtium, cuius

Digitized by Google

cuius conſideratio non diſtat à phyſico inſtituto. Vniuerſale logicum præcisè dicitur quod per operationem intellectus conſurgit. Nam quia ad Logicum ſpectat definire, diuidere, & argumentari, opus eſt vt ſecundas intentiones à talibus actibus cauſatas, quæ potiſſimè in rebus vniuerſalibus fundantur, ſeu communes naturas denominant, contempletur.

& logicum.

Vltima diuiſio in genus, ſpecies, differentiam, proprium, & accidens. Tandem diuiditur logicum vniuerſale in communi, in quinque vniuerſalia inferiora, ſeu in quinque eius ſpecies, quæ communiter Porphyrij prædicabilia vocantur; ſunt enim genus, ſpecies, differentia, proprium & accidens, de quibus ſequentibus quæſtionibus fiet ſermo.

Articvlvs II.

Quid ſenſerit Doctor de formis vniuerſalibus.

Scoti placitum. Ex dictis difficultate 1. art. 1. & 2. ſatis conſtat Scotum admittere vnitatem formalem in rebus priorem numerali, & ab hac diſtinctam. Solùm eſt difficultas, quæ ſit illa forma, qua naturæ ſunt logicæ vniuerſales, ſeu prædicabiles de plutibus, vtrùm id eis opere intellectus conueniat, an in re, & ante eius operationem.

11\. *Conſenſus communis.* Communis conſenſus eſt, formalem vniuerſalitatem opere intellectus negotiari, tenet cum Philoſopho communis Scholaſticorum conſenſus, & nos in Metaphyſica latè examinamus. Solùm de mente Doctoris diuerſa placita ſunt inter authores, *Authorũ diuerſitas.* vtrùm ſecluſo intellectus opere in rebus detur iſta vniuerſalitas, quod etiam vbi ſuprà explicamus. Pro nunc autem ſtatuimus ad veram vniuerſalitatis intelligentiam ſine ſufficienti fundamento imponi noſtro Doctori concedere logicam vniuerſalitatem in re. Negat expreſsè in 2. diſt. 3. quæſt. 1. num. 7. & in 7. Metaphyſ. quæſt. 6. num. 5. 6. & 7. & quæſt. 18. per totam, & lib. 1. quæſt. 6. num. 6. & ſæpiùs alibi ſtatuit logicam vniuerſalitatem per ſolam intellectus operationem reſultare. idem ſupponit in 4. diſtinct. 43. quæſt. 2. num. 11. & paſſim in quæſtionibus vniuerſalibus docet, vniuerſale logicum habere fundamentum remotum in rebus, & occaſionaliter ex ipſis formari.

Sed dices, quòd etſi admittatur expreſsè ſenſiſſe Doctorem vniuerſalitatem miniſterio intellectus negotiari, oppoſitum tamen ex eius principiis manifeſte deducitur; in locis ſuprà citatis affirmat naturam habere formalem vnitatem, ſeu eſſe vnam formaliter in pluribus; ergo in eiſdem eſt vniuerſalis formaliter, ante intellectus operationem. Patet conſequentia. nam ex dicendis difficultate ſequenti vniuerſale eſt vnum in multis & de multis. Reſp. ſine fundamento ſufficienti imponi Scoto, talem vniuerſalitatem in re. Ratio eſt conſpicua, quia vniuerſale non ſolùm eſt vnum in multis, ſed de multis, ſecundùm Doctorem in 1. Metaphyſ. quæſt. 6. num. 6. vt infrà, id eſt, debet habere talem vnitatem quod proximè de pluribus formali prædicatione valeat enuntiari. Proinde iſtam vnitatem aptitudinem remotam ad prædicandum ſæpiùs locis ſuprà citatis appellat. 12. *Euaſio.* *Præcluditur.*

Sed perquires, ſuppoſito quòd hæc natura eſt vna in pluribus, quid ei deficit vt proximè de ipſis queat prædicari. Reſpondet Doctor, in 2. *Quæſtio.* *Reſpõſio.*

vbi

vbi ſuprà, §. *ad primum*, numero 7. his verbis. *Eſt ergo in re commune quod non eſt de ſe hoc, & per conſequens ei de ſe non repugnat eſſe non hoc: ſed tale commune non eſt vniuerſale in actu, quia deficit ei illa differentia, ſecundùm quam completiuè vniuerſale eſt vniuerſale, ſecundùm quam, ſcilicet ipſum idem aliqua identitate eſt prædicabile de quolibet indiuiduo, ita quòd quodlibet ſit ipſum*; quod paulo antea magis explicauerat. Itaque quamuis natura in illo priori indifferens ſit, & vna formaliter; tamen ſecundùm illam prioritatem non eſt vna in ſingulis indiuiduis, ſed ad quælibet indifferens. Dicitur autem natura magis propriè, vna ad plura, ſeu plura reſpiciens indifferenter; quàm vna in pluribus. Ideo nequit de quolibet proximè prædicari, quod requiritur ad logicam vniuerſalitatem. Ratio eſt, quia in prædicatione formali prædicatum debet aliqua identitate cum ſubiecto identificari: ſed natura ſecluſo opere intellectus non identificatur ſingulis indiuiduis, de quibus dicitur, & ei ſubiacent; oportet ergo quòd intellectus cauſet aliquam vnitatem, ſecundùm quam cum ſingularibus identificetur, & ita de quouis proximè poſſit prædicari, quod requiritur ad veram rationem vniuerſalis, vt infrà. & hac ratione ſatis oſtenditur implicare logicam vniuerſalitatem antecedere omnem intellectus operationem.

Obiectio. Obiicies, naturam communem ſolùm diſtingui à ſingularitate formaliter, vt ex Doctore oſtendemus in Metaphyſica; ergo à parte rei idem eſt cum hoc, & illo ſingulari, & conſequenter de ipſis prædicabilibus proximè. **Soluitur.** Reſp. tot eſſe naturas communes, quot indiuidua, quia de natura exiſtenti cuiuſlibet indiuidui, verificatur quòd communis ſit, ſeu indifferens, & ita à ſua ſingularitate ſolùm formaliter diſtinguitur, & eam ſibi identificat; loquendo tamen de natura in ſpecie non identificatur in re cum ſingulis indiuiduis, ſed vel ea indifferenter reſpicit, quatenus ſua prædicata eſſentialia præciſa & priora non magis exigunt hanc, quàm illam ſingularitatem: vel per contractionem partitur in re, vel eſt vna per intellectum cum pluribus identificata modo diffieult. 1. explicato, de quo ſatis in Metaphyſica, vbi etiam examinamus per quam operationem intellectus iſta vniuerſalitas efficiatur, hæc enim difficultas limites logicos tranſilit.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò, accidens in cõmuni prædicari de hoc & illo ſubiecto vniuerſaliter, v.g. albedo de homine, & equo; & tamen ab eis realiter differt; ergo vniuerſale non debet identificari cum inferioribus, de quibus prædicatur. **Reſpõſio.** Reſp. quòd ſicut intellectus in prædicationibus eſſentialibus identificat naturam vnam cum pluribus inferioribus, etſi in re non ſit eadem, vt nuper dicebam; ita in accidentalibus, vnde albedinem in communi non vnit & identificat formaliter cum homine & equo, vt ſic, ſed cum homine & equo albo, quatenus vnicum & eundem formalem conceptum albedinis participant.

* * *

Digitized by Google

DIFFICVLTAS III.

De definitionibus vniuerſalis, & eius eſſentia.

ARTICVLVS I.

Quæ ſit definitio logici vniuerſalis.

Vniuerſale triplex. TRifariam Philoſophus vniuerſale definiuit. In 7. Metaph. c. 13. textu 45. ſic habet: Vniuerſale *eſt aptū quid, vt in pluribus inſit*; & in 1. de interpretatione cap. 5. *eſt aptum vt de pluribus dicatur*; ac demū in libris de poſteriori reſolutione lib. 1. cap. 18. textu 34. & lib. 2. cap. 18. textu 27. in fine, vniuerſale *eſt quod eſt vnum in multis, & de multis*. Quibus definitionibus ſuppoſitis, venit dubitandum, quæ earum vniuerſali logico adſcribenda ſit.

14. Sed cum Conimbricenſibus, q. 1. in Præfationem Porphyrij art. 5. tenendum eſt, primam definitionem, quæ datur per aptitudinem eſſendi, in pluribus vniuerſali metaphyſico adſcribendam eſſe, ibi enim Philoſophus more metaphyſico coniunctionem naturæ vniuerſalis cum ſuis inferioribus conſiderauit. Ratio eſt conſpicua, quia muneris metaphyſici eſt naturas abſtractas contemplari: ſed natura in quantum apta, vt in pluribus inſit, eſt ab eis abſtracta; ergo vniuerſale metaphyſicum. Maior eſt certa. Probatur minor, aptitudo diſtinguitur ab actu: ſed natura ſignificatur per iſtam definitionem ſolùm vt apta ad eſſendum in pluribus; ergo præciſa & abſtracta ab eis. Confirmatur, quia per eam non explicatur vniuerſale logicum, cùm non explicet naturam vnam per identitatem in pluribus, quod requiritur ad prædicationem vnius de pluribus; nec explicatur vniuerſale phyſicum, quia non dicit vnam in pluribus, ſed ſolùm aptitudinem ad hoc; ergo conueniēter adaptari debet metaphyſico vniuerſali. Duas alias definitiones quę dantur per prædicationem, vniuerſali logico conuenire aſſerimus, eis enim logico more per prædicationem vniuerſale definiuit, quæ prædicatio ex coniunctione rei communis cum ſuis inferioribus conſurgit, iuxta illud eiuſdem Ariſtotelis in 1. lib. Perihermeniarum cap. 3. quia res eſt, vel non eſt, oratio eſt vera, vel falſa: vnde manauit vulgaris illa diuiſio vniuerſalis, in vniuerſale in eſſendo, & prædicando, quæ potiùs duæ voces ſunt, quibus vna natura vniuerſalis explicatur, quàm diuerſorum vniuerſalium ſignificatio, ſi aptitudo illa ad prædicandum in ſecunda definitione poſita pro aptitudine remota accipiatur, vt dicemus articulo ſequenti. Nam homo, v. g. vniuerſalis in eſſendo dicitur, quatenus eſt in indiuiduis hominibus. Vniuerſalis verò in prædicando appellatur, prout de eiſdem verè poteſt enunciari, quæ duo in illa vltima definitione perſpicuè aperiuntur. Cùm dicitur, *vniuerſale eſt vnum in multis*, ecce vniuerſale in eſſendo; & *de multis*, ecce vniuerſale in prædicando. quam definitionem propriè vniuerſali logico competere docuit expreſsè Doctor in 2. diſt. 3. q. 1. §. *ad primum*, num. 8.

Ex qua definitione tres vniuerſalis conditiones inferuntur. Prima, vniuerſale eſſe vnum non ſolùm nomine, ſed ratione & eſſentia, proinde à vera ratione vniuerſalis reiiciuntur compoſita per accidens & aggregata: vt domus, exercitus, & aceruus. quia etſi eodem nomine gaudeant, non tamen eadem eſſentia. Remouentur itidem ob eandem conditionem à vera ratione vniuerſalis, omnia 15. *Vniuerſalis conditiones tres. Prima.*

nia

nia complexa, vt animal rationale, quatenus hæ voces diſtincta prædicata adſignificant. Item homo albus, & alia, quæ diuerſa nomina ſortiuntur. Item Analoga & æuiuoca, defectu vnitatis rationis.

Secunda. Secunda conditio eſt, quòd vniuerſale ſit proximè aptum prædicari. (*proximè* inquam, quia ſecluſa vnitate nuper explicata remotè natura eſt in indiuiduis à parte rei prædicabilis.) Definitur autem vniuerſale per aptitudinem prædicandi, non per actum, quia vt quidpiam ſit vniuerſale, non eſt neceſſarium quòd actu prædicetur de multis, ſed quòd de eis valeat prædicari, ſiue de vno tantùm dicatur, ſiue de nullo.

Tertia. Tertia conditio eſt, quòd iſta prædicabilitas ſit de pluribus, quod ſic intellige, vt ea, de quibus vniuerſale dici poteſt, ſint plura, (non actualia, ſed poſſibilia, vel opere intellectus ficta, aliàs ſol non eſſet vniuerſalis, quia eius ſpecifica natura in vnico indiuiduo conſeruatur) ſecundùm illud nomen quod rem vniuerſalem ſignificat, & ipſamet res vniuerſalis in eiſdem multiplicata ſit, vt accidit Patricio & Columbano, ſi cum homine in communi conferantur, dicuntur enim plures in humana natura, quia hæc manet in ipſis diſtributa, hac de cauſa Deus Opt. Max. reſpectu diuinarum perſonarum non dicitur vniuerſalis, quia etſi dicantur tres perſonæ diuinæ, non tamen tres Dij, nec Deitas multiplicatur in ipſis, vt fides adſtruit.

ARTICVLVS II.

Fiat ne natura vniuerſalis per abſtractionem à ſingularibus, an per comparationem ad ipſa.

NOn eſt logici inſtituti examinare, per quas operationes intellectus fiant abſtractiones & comparationes naturarum vniuerſalium, & an per directam, an reflexam comparationem reſultent relationes rationis, hoc enim in 3. lib. de anima propriè examinatur, vbi oſtendemus hoc pertinere ad intellectum poſſibilem; ſolùm ergo intendimus indagare, vtrùm natura fiat logicè vniuerſalis, quatenus à ſingularibus abſtrahitur, vel in quantum ſemel abſtracta comparatur ad ea.

Pro quo notandum eſt, quòd hoc nomen *abſtractio* vnius ab alio ſeparationem importat, quam communiter bipartimur in realem, & rationis. Realis eſt cùm vnum ab alio reipſa ſeiungitur: vt animus à corpore, capillus à capite. In qua illud obſeruandum eſt, vt bene notarunt Conimbricen. non cenſeri propriam abſtractionem, niſi vtrumque eorum quæ ſeparantur, remaneat: vnde non dicimus ſeparari, ſeu abſtrahi calorem ab aqua, lumen ab aëre, cùm ſol recedit, quia calor & lumen extinguuntur. Intentionalis abſtractio ea eſt, qua aliquid per cognitionem ſeparatur ab alio, cui nihilóminus in re coniunctum eſſe poteſt: vnde contingit abſtractionem iſtam bifariam vſurpari, alia eſt præciſiua, alia poſitiua, hæc dicit actualem & poſitiuam denudationem naturæ à ſingularibus, excludendo eorum formales rationes, tanquam à rationibus eſſentialibus diſtinctas, vel quæ non ſunt de

16. *Abſtractionis nomen.* *Abſtractio realis quid.* *Quid intentionalis.* *Diuiditur in præciſiuam, & poſitiuã; & quid ea ſint.*

R 2 conce

conceptu eſſentiali naturæ: illa ſolùm dicit conceptum ad naturam terminatum, non includendo ſingularitatem: vt ſi quidditatem hominis contemplemur, non conſiderando rationes ſingulares. Vnde in nulla ſententia ſufficit hæc abſtractio ad logicum vniuerſale, quia non eſt proximè prædicabile, nec relatiuum; cùm ſingularia, ad quæ relatio eſt terminanda, quaſi ignorentur, & ſic communis affirmat conſenſus, vniuerſale logicum reſpicere debere aliquo modo indiuidua, vt ſit formaliter tale. Ratio eſt conſpicua, quia vniuerſale logicum formale eſt ſecunda intentio: ſed omnis ſecunda intentio eſt relatiua; ergo vniuerſale. Tunc ſic relatio rationis debet habere extrema cognita, vt probauimus in quæſt.2. difficult.1. de ente rationis; ergo debent extrema vniuerſalis præcognoſci: ſed abſtractio præciſiua ſolùm inuoluit vnius extremi cognitionem; ergo requiritur poſitiua præciſio in quacunque ſententia ad veram vniuerſalitatem logicam. Solùm controuerſia eſſe poteſt, an requiratur reſpectus reflexus, ſeu per cognitionem reflexam cauſatus; an ſufficiat comparatio ſimplex, de quo nos in Metaph. excipe Suarez citandum ſtatim, qui eo ipſo quòd vniuerſalitatem abſolutam concedit, conſequenter fateri tenetur per præciſiuam abſtractionem poſſe formari, quia vt ſic natura vna & communis eſt.

17. *Sententia prima, vniuerſale fieri per abſtractionem intellectus.* His ſuppoſitis prima ſententia aſſerit vniuerſale fieri per abſtractionem intellectus, ita D.Thom.1. parte quæſt. 85. art.1. in corpore, & quæſt. 16. art.3. ad ſecundum, & 7. metaph. lectione 13. & de ente & eſſentia cap.4. & pluribus aliis locis. Durandus in 1. diſt.3. quæſt. 5. num. 27. & in 2.diſt. 3. q.7. num. 12. Flandria 3. metaph. q.2. art.2. & 7.metaph.q.56. art. 1. Idem ſentire videtur Fonſeca 5. metaph. cap.28.quæſt.5. & 6. Soto in Logica quæſt.3. vniuerſali, Suarez 1. tomo metaph. diſp.6.ſect.7. num.8. vbi præter vniuerſalitatem reſpectiuam, quam nobiſcum fatetur fieri per comparationem, aliam abſolutam admittit, abſtractione intellectus conſurgentem, deſumpſit à Conimbricenſibus, quæſt.5.& 6. in præfationem Porphyrij art. 3. eandem ſententiam ſequitur Toletus q.11. vniuerſali. Zumel 1.parte q.13.art.7.concluſione 3. Capreolus in 3.diſt.5.q.3. Hurtado in Logica, diſp.3. ſect.2. & in metaph. diſp.5. ſect.8.§.95. Fundamentũ huius ſententiæ eſt quòd vniuerſale eſt vnum in multis & de multis: ſed natura vt ſic abſtracta vna eſt denudata à rationibus indiuidualibus, & indifferẽs, vt ſit & in eis; ergo. Secundò, ſi natura datetur à parte rei præciſa à ſingularibus, vt Plato autumauit, & alij imponunt Doctori, verè eſſet vniuerſalis; ergo præciſa opere intellectus, à ſingularibúſque denudata, talem vniuerſalitatem habebit.

Secunda ſententia eſt Doctoris in 2. 18. *Secunda, eſſe proximè prædicabile.*
diſt.3. q.1. vbi docet vniuerſale eſſe proximè prædicabile, cùm per intellectum eſt in pluribus vna: ſed natura non eſt in pluribus niſi per comparationem; ergo nec vniuerſalitas alio modo reſultat. citatur quæſt.15. vniuerſali; ſed ibi ſolùm docet rationem vniuerſalis eſſe prædicari de pluribus, quod non probat noſtram concluſionem. Fundamentum huius ſententiæ eſt, primò quòd definitio vniuerſalis, quæ datur per eſſe in pluribus, & poſſe de ipſis prædicari, adſcribenda eſt logico vniuerſalis, ex dictis artic. præcedenti: ſed natura

nequit

Digitized by Google

nequit eſſe vna in pluribus, niſi per comparatiuam cognitionem; ergo per eam naturæ fiunt vniuerſales. Probatur minor, natura per abſtractionem tantum habet quòd ſit vna, & vt ſic fateor quòd eſt fundamentum logici vniuerſalis, deficit tamen ei vt ſit formaliter vniuerſalis reſpiciens ad indiuidua; hæc autem nequit fieri, niſi per comparationem; ergo. Quam credo eſſe ſententiam Caietani cap. 4. de ente & eſſentia.

Huic argumento reſpondent aliqui, quòd poſita tali abſtractione naturæ, ſtatim ex vi extremorum reſultat relatio quædam & ordo naturæ ſuperioris ad inferiora: ſed contrà eſt, quòd vel iſta relatio eſt realis, vel rationis. Si primum, eſt impoſſibile, quia relatio realis ex dicendis cum communi ſententia in Metaphyſica quæſt. 16. eſt inter extrema realiter diſtincta: at prædicata ſuperiora & inferiora ſolùm formaliter diſtinguuntur; ergo. Si dicas eſſe relationem rationis, contrà eſt, quòd relatio rationis, vt nomen ſonat, ea eſt, quæ ſolo miniſterio intellectus conſurgit; ergo neceſſarium eſt, vt noſter intellectus naturam abſtractã in ordine ad inferiora conſideret, vt dicantur relata: ſed hæc eſt comparatio; ergo.

Alij ſecundò fatentur, ex quibus eſt Hurtado in Metaphyſica nuper citatus, intellectum conſiderare naturam, vt ſic abſtractam reſpiciẽtem inferiora, de quibus valet prædicari; tamen iſta nequit dici comparatio, cùm non ſit actus reflexus intellectus. Sed contrà eſt, quòd noſtra ſententia non requirit ad vniuerſalitatem Logicam comparationem reflexam intellectus, ſed ſolum actum ſimplicẽ, quo ipſam naturam in ordine ad plura conſiderat: hoc autem comparare eſt, & non abſtrahere. Ratio eſt, quia abſtractio dicit præciſionem & denudationem ab inferioribus; ergo ordo ad inferiora dicit comparationem; non ergo ſufficit abſtractio ad vniuerſalitatem, ſed neceſſaria eſt comparatio, ſiue ſimplex, ſiue compoſita ad completam rationem vniuerſalis.

Secundò probatur noſtra concluſio, & directè impugnatur Suarius. Abſtractum ex communi placito, vt infrà, nequit de concreto prædicari: ſed natura in illa vniuerſalitate abſoluta, quam concedit Suarez, eſt abſtracta; ergo nequit de inferioribus concretis proximè prædicari, quod requiritur ad formaliſſimam vniuerſalitatem.

Obiectio. Obiicies primò. Naturam vt ſic non eſſe ſingularem: ſed inter ſingulare & vniuerſale non eſt medium; ergo erit vniuerſalis. *Soluitur.* Reſp. eſſe vniuerſale metaphyſicum, cuius inſtituti eſt, naturas abſtractas tam præciſiuè, quàm poſitiuè contemplari; implicat tamen eſſe vniuerſale logicum, quia ad Logicum ſolum attinet de rebus vt ſubiacent ſecundis intentionibus diſputare: at quælibet ſecunda intentio (vt bene notauit Doctor in 1. diſt. 23. §. *contra iſtud*) reſpicit ſuperius & inferius; ergo eſt actus collatiuus. Neque Ariſtoteles aliam credo logicam vniuerſalitatem agnouit, vnde minus bene quidam neotericus iſtam ſententiam impugnat, quaſi in ea non admittatur vnitas ſufficiens ad vniuerſalitatem, quia in hoc non peccat, ſed quatenus negat ordinem ad inferiora neceſſariò ad prædicabilitatem proximam requiſitum.

Tertiò probatur noſtra ſententia, in eo diſtinguitur vniuerſale metaphyſicum à logico, vt obſeruauit Hurtado diſp. 3. Logicæ ſect. 2. §. 15. quòd ex metaphyſico nulla ſequitur prædicabilitas quæ logico neceſſariò

Digitized by Google

competit: ſed natura ex vi præciſiua niſi ei accreſcat reſpicientia ad inferiora, ſolùm eſt vniuerſale metaphyſicum; ergo à ratione prædicabilitatis & logicæ vniuerſalitatis alienatur. Rationem perſpicuam docuit Doctor quæſt. 37. vniuerſali, §. *contrà*, quia abſtractum dicit indifferentiam: indifferentia autem diſiunctionem, prædicabilitas verò connotat neceſſariò coniunctionem & vnionem extremorum.

Alia obiectio. Obiicies, naturam habere verum eſſe in pluribus; ſufficit ergo ab intellectu præſcindi rationem ſuperiorem à rationibus inferioribus, vt poſſit de eis logicè prædicari. *Reſponſio.* Reſp. ex dictis difficultate 2. articul. 2. iſtam prædicationem (ſi aliqua eſt) non eſſe vnius naturæ ſuperioris, reſpectu plurium, quod requiritur ad vniuerſalitatem logicam. nam à parte rei naturæ ſolùm ſunt vniuerſales remotè, vt ibidem oſtendimus, nec poſſunt eſſe vnum per identitatem in pluribus, quod requiritur ad logicam vniuerſalitatem naturarum reſpectu ſuorum inferiorum, de quibus quidditatiuè dicuntur.

19. Ex quibus manifeſtè infertur naturas non poſſe conſtitui vniuerſales per abſtractionem, quia ſiue abſtractio conſiſtat in illa denominatione, qua natura dicitur abſtracta, ſiue in illa vnitate rationis, quæ illi accreſcit ex abſtractione ab inferioribus, vt volunt alij, ſiue in negatione differentiarum indiuidualium, vt contendunt alij, ſiue in illa non repugnantia ad eſſendum in pluribus; ſemper natura concipitur ſine ordine ad inferiora, quod eſt contra rationem logicæ prædicationis, in qua abſtractum nequit de concreto prædicari. Ex quibus ſatisfit fundamento oppoſitæ ſententiæ, quia natura in illa abſtractione eſt vniuerſale metaphyſicum, & non logicum, de quo eſt difficultas.

Inquires vtrùm illa natura vt ſic abſtracta poſſit dici fundamentum proximum prædicationis ſignatæ. 20. *Quæſtio.* Reſp. negatiuè. *Solutio.* Ratio eſt, quia prædicatio ſignata, vt infrà explicabimus, eſt ſecundùm quam natura conſideratur, proximè prædicabilis exercitè, ſeu prędicatione dicente, hoc eſt hoc: vt cùm dicimus, genus prædicatur de ſpecie, ſeu poteſt prædicari de ſpecie; ergo homo eſt animal. Itaque vniuerſale ſignatum, ſeu prædicatio ſignata nihil eſt aliud, quàm ille actus, quo intellectus proximè prædicabilem exercitè naturam conſiderat: ſed natura in illa abſtractione non eſt proximè prædicabilis; ergo inſufficiens ad prædicationem ſignatam. Probatur minor, quia vt aliquid prædicetur de alio, debet eſſe in illo; ergo vt prædicetur natura vna de pluribus, debet eſſe in illis: ſed hoc non habet natura abſtracta; ergo nec ſine chimæra poterit concipi proximè prædicabilis, ſeu poterit intellectus affirmare, quod eſt prædicabilis de pluribus.

Inſtantia. Obiicies naturam vt ſic abſtractam poſſe ordinari ad inferiora; ergo erit ſignatum vniuerſale, quandoquidem poſito tali reſpectu, poteſt exerceri prædicatio. *Soluitur.* Reſp. inde ſolùm inferri, naturam vt ſic abſtractam, eſſe fundamentum proximum ſignatæ vniuerſalitatis, quia ſuper ipſam fundatur proximè actus intellectus, quo natura refertur ad plura; hæc tamen relatio non eſt ſignata prædicatio, ſed forma, qua conſtituitur vniuerſale ſignatum, & qua ſuppoſita intellectus poteſt enuntiare naturam eſſe de pluribus prædicabilem: cùm autem hæc enuntiatio ſupponat primam collationem intellectus, hinc eſt quòd

Digitized by Google

quòd prædicatio ſignata non fundetur proximè in natura abſtracta, ſed vt ſubeſt vniuerſalitati cauſatæ ab intellectu.

Articvlvs III.

Quæ ſit eſſentia logici vniuerſalis.

21. *Logicum vniuerſale quid. Controuerſia.* COmmunis conſenſus eſt, vniuerſale logicum eſſe de pluribus prædicabile, hoc probant definitiones Ariſtotelis artic. 1. poſitæ. Solùm controuertitur, vtrùm prædicabilitas ſupponat aliud prius conſtituens vniuerſalitatem, an ſit primus eius conceptus, an verò ex eſſe in pluribus, & prædicari de ipſis vna completa eſſentia coaleſcat.

Nonnullorum aſſertio. Toletus, Sotus, Albertus, Veracruz & alij affirmant prædicabilitatem ſolùm eſſe paſſionem vniuerſalis. Fundamentum eſt, quid prius eſt vt res ſit, quàm quod prædicetur; ergo prædicabilitas ſupponit eſſe, ac per conſequens non eſt de eſſentia. Probatur conſequentia, quia eſſentia eſt primus conceptus rei. Secundò vniuerſalitas ſupponitur ad prædicationem; ergo eſt aliquid prius ipſa, & conſequenter iſta nequit eſſe de eſſentia. *Scotiſtarum ſententia.* Communis ſententia inter Scotiſtas tenet prædicabilitatem eſſe de eſſentia vniuerſalis, citatur Scotus in 2. diſt. 3. quæſt. 1. §. *ex hoc apparet*; ſed ex eo loco magis colligitur eſſentiam vniuerſalis conſtitui per eſſe in pluribus opere intellectus, ibi enim approbat definitionē, quæ datur per eſſe vnum in pluribus & de pluribus, vnde cùm in hac definitione includatur & eſſe & poſſe prædicari, videtur quòd primum ſit eſſentia, ſecundum paſſio: ſed iſta & alia ſequentibus dictis enodabo.

22. Dico primò. Eſſentia vniuerſalis eſt in pluribus eſſe vnum, & de illis prædicari poſſe. *Aſſertum auctoris primum.* colligitur ex Doctore nuper relato, vbi cùm naturam logici vniuerſalis manifeſtare intenderet, definitionem illam Ariſtoteles propoſuit, & per eam vniuerſale declarauit; ergo ſignum eſt hanc excogitaſſe eſſe definitionem eſſentialem, aliàs cùm ipſum aliæ definitiones non laterent, vt patet ex quæſt. 6. vniuerſali, aliam propoſuiſſet, ſi magis vniuerſali conuenire cognouiſſet. Rurſus hic affirmauit quòd ſi eſſe in pluribus eſt eſſentia vniuerſalis, prædicari eſt paſſio, & è contra: ſed in 2. citato, vbi maiorem habet authoritatem, quia poſterius dictũ ſolùm definitionem, quæ datur per eſſe, in pluribus propoſuit; ergo debet teneri eſſentialis. Probatur etiam ratione ex ipſo Scoto deducta, illud eſt eſſentiale alicui, quod primò competit illi: ſed prius eſt quòd natura ſit in pluribus, quàm quod prædicetur; ergo eſſe in pluribus proximam prædicabilitatem conſtituit, quæ eſt de eſſentia logici vniuerſalis. Maior eſt certa. Probatur minor, vt aliquid prædicetur de alio (vt infrà,) oportet vt ſit in illo; ergo vt natura de pluribus prædicetur, debet ſupponi per identitatem in pluribus; hæc ergo erit ratio vniuerſalis logici.

Sed obſtabis primò, etiam ſupponitur natura abſtracta antequam ſit in pluribus, & nihilominus non dicimus vt ſic eſſe eſſentialiter vniuerſalem; ergo etſi ſupponatur eſſe in pluribus ad prædicationem, non dicemus hoc eſſe de eſſentia vniuerſalis, ſed quandam prædicabilitatem poſteriorem. *Obiectio.* Pro ſolutionis intelligentia clariori, oportet annotare, duplicem prędicabilitatem in natura vna in pluribus poſſe conſiderari, vnam eandem omnino cum eſſe in pluribus: nam eo *Soluitur.*

ipſo

ipſo quòd natura vna eſt in pluribus, eſt proximè de ipſis prædicabilis, nulla alia ratione ſpectata. Aliam prædicabilitatem poteſt intellectus conſiderare ipſa vnitate in pluribus poſteriorem, & hanc libenter admittemus eſſe vniuerſalis paſſionem, huius doctrinæ fundamentum colligo ex Doctore quæſt. 15. vniuerſali, §. *ad primum argumentum*, vbi diſtinguit paſſiones reales, & rationis, quòd reales pullulant & oriuntur ex natura ipſius rei, cui inſunt: at paſſiones rationis fiunt per actum ipſius intellectus. Ratio eſt, quia ens rationis tantum habet eſſe, quantum concipitur; ergo vt habeat paſſiones, debent ab eodem concipi vt tales. de quo latiùs in Metaph. tunc ſic nullo intellectu conſiderante natura, quæ vna eſt in pluribus, eſt proximè de illis prædicabilis. nam nihil ei ad veram deficit vniuerſalitatem; ergo illa prædicabilitas non eſt paſſio, ſed idem quod eſſentia diuerſo nomine ſignificata; ſi verò poſtea intellectus aliquam prædicabilitatem conſideret formaliter præciſam à ratione eſſendi in pluribus, dicatur, ſi placet, paſſio vniuerſalis modo iam explicato.

Diſtinguuntur paſſiones reales, & paſſionis.

Ad rationem dubitandi reſpondetur concedendo maiorem, & negando paritatem. Ratio diſparitatis eſt quòd natura in illo ſtatu abſtractionis eſt intra metaphyſicos limites, & ideo nequit dici logicum vniuerſale, cùm nec limites eius attingat; quando verò in pluribus conſideratur, iam reſpicit inferiora, & eſt ſecũda intentio quòd requiritur ad logicam vniuerſalitatem, vt probauimus anteriori articulo: ideo non ſufficit eſſe priorem, quia eſt talis in diuerſo genere, non in eodem, quod requiritur ad eſſentialem prioritatem. Cùm autem dicis prædicabilitatem eſſe poſteriorem. Reſpondetur concedendo de prædicabilitate, quam conſiderat intellectus, non verò de ea, quæ ineſt naturæ, vt in pluribus eſt per intellectum, & illam non poſſumus dicere eſſe de eſſentia vniuerſalis, quia ſupponit iam naturam cum omnibus conditionibus ad veram vniuerſalitatem logicam requiſitis.

Dico ſecundò eſſe vnum in pluribus & de pluribus poſitum in definitione Ariſt. vnam dicunt vniuerſalis eſſentiam. Probatur ex ſuprà explicatis, quia naturæ ea præciſa ratione, qua eſt in pluribus, nihil deficit vt proximè de eis prædicetur; ergo idem ſignificant in vniuerſale, & vnicam denotant eſſentiam. 25.

Aſſertum ſecundũ.

Obiicies primò, eo ipſo quòd homo cõſtituitur rationalis, eſt riſibilis, & nihilominus riſibilitas eſt paſſio vniuerſalis; ergo etiamſi prædicabilitas conſequatur naturam in pluribus exiſtentem, non inconuenit quòd dicatur eius paſſio. Reſp. negando paritatem. Ratio eſt, quia cùm ridere in homine ſit actus diſtinctus à ratiocinatione, debemus illi concedere diſtinctam potentiam, & poſteriorem ipſo homine, à quo tales actus effectiuè eliciantur, cùm tamen vniuerſale non cauſet ſuos actus, nec ſit ita perfecta entitas & firma, vnde poſſint pullulare paſſiones, ſed ab alio actu intellectus diſtincto fiant prædicationes actuales, in ipſa natura, inde eſt quòd prædicabilitas proxima non ſit paſſio propriè, ſed impropriè, quatenus eſt reſpectus immediatè fundatus in eſſentia vniuerſalis.

Obiectio prima.

Expeditur.

Obiicies ſecundò. Prius eſt quòd res ſit, quàm quòd ſit prædicabilis; ergo illud eſt de eſſentiâ, & iſtud paſſio. Reſp. diſtinguendo antecedens, prius eſt quòd ſit in pluribus à parte rei, concedo, per intellectum, nego; ergo

Obiectio ſecunda.

Soluitur.

Digitized by Google

ergo erit vniuerſale. diſtinguo, phyſicum concedo, logicum, nego. Vnde non prius eſt quòd natura ſit vna in pluribus per intellectum, quàm quòd prædicabilis ſit, etſi ſecundùm diuerſa connotata explicentur, quia, vt bene notauit noſter Mayronus ſuper vniuerſalia Ariſt. paſſu primo, etſi eſſe in pluribus & dici, ſeu prædicari poſſe de eis, abſolutè ſint idem, tamen connotant diſtinctos reſpectus, videlicet ad inferiora, cum quibus vniuerſale identificatur, & de quibus valet prædicari.

Obiectio tertia. Obiicies tertiò Doctorem, q. 15. vniuerſali, §. *dicendum ergo*, vbi prædicari affirmat eſſe eſſentiam vniuerſalis.

Reſpōſio. Reſp. intelligendum eſſe de proxima prædicabilitate, quæ non diſtinguitur ab eſſe in pluribus. nam verba in definitione ex omnium Dialecticorum conſenſu non dicunt actum, ſed aptitudinem.

Inſtātia. Obſtabis, definitionem à nobis receptam dari per actum, ſcilicet per eſſe in pluribus; ergo ſolutio ruit.

Diluitur. Reſp. quòd quando affirmamus verba non dicere actum, non negamus eſſentiam definitam gaudere ſuo eſſe actuali, ſed dicimus non debere dari per actus eſſentiales à tali eſſentia promanantes; ſicut vitioſa eſſet definitio hominis, ſi diceremus, Homo eſt qui ratiocinatur. Nam aliquando poteſt ceſſare ab actuali ratiocinatione quod eſſentiæ nequit contingere: ſic eſſe in pluribus denotat idem quod potentia ad prædicandum de pluribus; actualis autem prædicatio nequit eſſentialiter conſtituere logicum vniuerſale; quia ceſſante actuali prædicatione, adhuc remaneant naturæ logicè vniuerſales.

* * *

DIFFICVLTAS IV.

Quid primò definiatur in definitione vniuerſalis.

Difficultas iſta non differt ab ea, quæ in cap. de genere ſolet exagitari, quid ſcilicet in definitione generis definiatur; quia tamen hæc difficultas propriè conuenit ſingulis ſpeciebus vniuerſalis, ſeu prædicabilibus, propterea de ſuo genere, ſcilicet de vniuerſali in communi, idem perquirimus, vt inde quid de definito ſuarum ſpecierum ſit tenendum conſter perſpicuè; quod enim dicitur de vniuerſali in communi, de ſingulis eius ſpeciebus ſuo modo affirmandum eſt.

ARTICVLVS I.

Supponuntur aliqua, in quibus omnes conueniunt.

Supponitur primò, concretū nihil aliud ſignificare inter Dialecticos, quàm duarum partium concernentiam, quarum vna ſe habet vt materia, ſeu ſubiectum, vel potentia actuabilis; alia vt forma, ſeu actus illius materiæ, quod bipartiri debet in accidentale & ſubſtantiale: iſtud vel dicit partes per ſe & primariò concauſantes concretum, ſeu compoſitum, quarum vna dicit per ſe potentiam priuatam omni actu formali; alia dicit purum actum per ſe & formaliter actuantem potentiam, & hoc dicitur compoſitum, ſeu concretum ſubſtantiale & per ſe, vt homo, leo, &c. Vel potentiam ſubſtantialem in eo genere completam, actuabilem tamen per aliquem ſubſtantialem modum, vt eſſentia hominis per perſonalitatem, & 24. *Suppoſitio prima.*

eſſentia per paſſiones, quæ quid ſubſtantiale ſunt in ſententia Doctoris. Aliud concretum, quippe accidẽtale, ſupponit ſubiectum ſubſtantialiter completum, actuale tamen aliqua extrinſeca & accidentali forma. ſic eſt album & nigrum, quæ concreta ſupponunt completum ſubiectum, v. g. hominem. nam præciſa albedine homo eſſet perfectè talis, quantum ad eſſentialia & ſubſtantialia; ideo ergo homo & albedo cauſant accidentale concretum, quia conſtant ex potentia & actu accidentali, reſpectu tertij.

25. Supponunt ſecundò omnes in concreto hoc accidentali, v. g. vniuerſali, de quo eſt ſermo, definitum *quo* eſſe ſecundam intentionem vniuerſalis, qua naturæ vniuerſales denominantur. Ratio eſt perſpicua, quia illud eſt definitum *quo* in aliquo concreto, quod formaliter facit obiectum eſſe definibile: ſed quòd vniuerſale ſit per identitatem in pluribus, & de ipſis prædicabile ex definitione præcedenti, habet efficienter ab intellectu comparante, & formaliter à comparatione paſſiua, ſeu ſecunda intentione; ergo iſta erit definitum *quo*. qualiter in hac definitione album eſt diſgregatiuum viſus, dicimus albedinem eſſe definitum *quo*. eo ſolùm quòd albedo eſt ratio formalis diſgregandi viſum.

Suppoſitio ſecunda.

Tertiò ſupponunt omnes, naturas denominatas ſolùm materialiter hîc definiri, quia naturis realibus ſolùm conueniunt eſſentialiter, & ſecluſis formis accidentalibus ſua prædicata eſſentialia & deſcriptiua: ſed eſſe vnam in pluribus per identitatem, & poſſe de eiſdem proximè prædicari, non eſt naturæ eſſentiale, aut intrinſecum, ſed conuenit intellectus miniſterio; ergo ſolùm materialiter definiuntur naturæ quatenus ſubiacent ſecundæ intentioni vniuerſalitatis. Confirmatur, quia ſi natura formaliter & intrinſecè eſſet de pluribus prædicabilis, iam prædicabilitas formalis eſſet apertè rei, quod refutauimus difficult. præcedenti.

Suppoſitio tertia.

Quartò certum eſt definitum hoc non eſſe aggregatum ex natura & ſecunda intentione vniuerſalis, quia aggregatum eſt ens per accidens: ſed ens per accidens nequit definiri, vt docuit expreſſè Ariſt. 7. Metaph. textu 21. & nos in Summulis quæſt. 3. difficultat. 2. probauimus. Ratio eſt, quia ens per accidens conſtat pluribus naturis, quæ nequeunt vna definitione definiri: ſed vniuerſale definitur; ergo non eſt ens per accidens, ſeu aggregatum ex natura & ſecunda intentione vniuerſalis.

Suppoſitio quarta.

Quintò ſupponunt omnes definitum *quod* in definitione vniuerſalis eſſe concretum ex natura & ſecunda intentione: dubitant tamen authores, an concretum hoc accidentale logicum (& idem iudicium eſt de phyſicis) dicat per ſe primò & directè materiam, ſeu naturam denominatam, & per accidens, ſeu in obliquo formam denominantem; an directè & per ſe formam, & de connotato ſeu in obliquo materiam, an vtramque partem in recto.

Suppoſitio quinta.

ARTICVLVS II.

Proponuntur diuerſæ authorum ſententiæ.

Sanctus Thom. opuſculo de ente & eſſentia cap. 4. quem ſequitur Iauelus in Logica, titul. 4. c. 2. Paulus Venetus cap. de genere, Sotus ibidem q. vnica, Toletus q. 1. Ruuius q. 2. Hurtado diſp. 4. Logicæ, tenet concretum dicere naturam & ſecundam intentionem, 26.

Auctorũ varietas in præſenti articulo.

Digitized by Google

tionem, ſeu materiam & formam in recto. Fundamentum eſt quòd ſicut homo non eſt ſola materia, nec ſola anima, ſed vtraque parte vnitis in recto componitur, ſic album eſt vniuerſale, nec ſunt ſola vniuerſalitas, nec ſola natura, nec ſola albedo, aut ſubiectum, ſed albedo vnita corpori, & vniuerſalitas naturæ. Confirmatur, quando definitur album quòd ſit diſgregatiuum viſus, nec verificatur hæc definitio de albedine, nec de toto corpore, ſed de corpore albo; ergo vtramque partem dicit in recto.

Alij recentiores defendunt, concretum definibile nec dicere alteram partem in recto, nec vtramque, ſed quoddam tertium ex natura & ſecunda intentione reſultans. Fundamentum eſt, quia vt ſic eſt aliquod vnum à partibus diſtinctum, cui poteſt competere definitio; ergo. In quam ſententiam videtur inclinare Hurtado vbi ſuprà, dum dicit definitum non eſſe partes vt ſic, ſed vt tranſeunt in tertium: ſicut quando definitur exercitus, nec milites, nec duces definiuntur, ſed aliquid in quo conueniunt, nempe in ratione exercitus.

ARTICVLVS III.

Proponitur verior ſententia.

27. Verior ſententia & nobis tenenda docet, concretum importare primariò & rectè formam, in obliquo tamen & de connotato materiam, & conſequenter definitum *quod* eſſe formam connotantem materiam, tenet Doctor q. 8. vniuerſalium §. *cum autem*, verſ. *quod obÿcitur*, & quæſt. 14. §. *dicendum igitur*, & de concreto vniuerſalis tenet expreſsè q. 3. vniuerſali, §. *vel poteſt dici*, & de concretis phyſicis in 4. ſententiarum diſt. 12. q. 1. §. *ad argumenta*, n. 27. eſt communis inter Scotiſtas, quibus adhæret Caietanus de ente & eſſentia c. 4. vbi optimè explicat in concreto vniuerſalis definiri ſecundam intentionem non abſtractam ab inferioribus quæ reſpicit, neque à naturis, quas connotat, eandem ſententiam ſequitur Salablanca diſp. 6. Logicæ q. 1. & alij quàm plures.

Probatur primò ex Ariſt. c. de ſubſtantia, vbi docet album ſolam qualitatem importare non abſtractam, vt optimè aduertit Doctor in 4 nuper citatus, ſed ſub tali modo ſignificandi connotando ſubiectum, idémque dicit de ſecunda intentione generis, quæſt. 14. vniuerſali.

Secundò alij probant ex eodē Ariſt. 7. Met. text. 21. vbi affirmat ens per accidens non poſſe definiri: ſed natura & ſecunda intentio cōponunt ens per accidens; ergo vtraque in recto, nec eſſentialiter, nec deſcriptiuè poterit definiri. Reſpondēt aliqui, concedendo non poſſe definiri, definitione propria entis per ſe, negando tamen non poſſe impropriè definiri. Sed contrà quòd ipſi videntur manifeſtam inuoluere contradictionem cùm fateantur iſtam definitionem eſſe eſſentialem, vel ad minus deſcriptiuā. Secundò reſpondent alij, Ariſtotelem ſolùm negare definitionem totius per aggregationem, non verò entis per accidens. Sed contrà eſt, quòd eo totum per aggregationem definiri nequit, quod cōſtat pluribus naturis per modum plurium: ſed idem contingit enti per accidens; ergo. Faciliùs reſpōdere poſſent cum Doctore in 1. diſt. 26. q. 1. §. *ad primum*, n. 48. vbi docet alio modo de ente per accidens loqui Logicum, & alio Metaphyſicum. Metaphyſicus dicit eſſe ens per accidens, quod includit res duorum generū, vt patet ex 5. Met. cap. de ente & vno; Logicus

Digitized by Google

verò propoſitionem per accidens exiſtimat, quando ſubiectum non includit veram inhærentiam prædicati, cùm tamen ſecundæ intentiones ſint in primis, vt in vero ſubiecto denominationis; hinc fit quòd non efficiant ens per accidens logicum.

Ratione etiam probatur noſtra cōcluſio. Illud dicitur definitū alicuius definitionis, cui per ſe primò competit definitio: ſed prędicari de pluribus competit per ſe primò ſecundis intentionibus, naturis verò per accidens; ergo ſecunda intētio vt primam connotat, erit huius definitionis definitū. Probatur minor ex vulgari Dialecticorū axiomate, quòd logicus agit de ſecundis intentionibus per ſe, de primis verò per accidēs, alias iſta eſſet eſſentialis prædicatio, Homo prædicatur de pluribus, &c. quia eſſentialiter comprehenderetur homo ſub hac definitione; vnde infert Doctor in prologo q. 2. laterali n. 11. Logicam non eſſe ſcientiam realem, etſi agat de rebus, quia de iſtis per accidens diſputat, vt connotantur, & ſubiacent ſecundis intentionibus.

Confirmatur primò. Hîc definitur vniuerſale in communi: ſed nulla datur natura vniuerſalis vna in pluribus poſitiuè à parte rei; ergo ſecundò hîc definitur vniuerſale, vt eſt genus ad quinque prædicabilia: ſed nulla datur natura realis genericè communis eis; ergo. Tertiò quando dicimus genus, v. g. nec ſupponit determinatè pro ſubſtantia, nec quantitate; ſicut nec ſpecies ſupponit pro homine, aut leone: ſed definitum debet eſſe quid determinatum cùm identificetur definitioni; ergo ſola ſecunda intentio connotans primam per ſe primò & directè in definitione vniuerſalis & cuiuſuis alterius concreti definitur.

ARTICVLVS IV.

Proponuntur aliqua argumenta contra noſtram concluſionem, & enodantur.

28. *Obiectio prima.* Obiicitur primò contra concluſionem, prædicari de pluribus competit primis intentionibus, ſeu entibus denominatis, non tamen formis denominantibus ſecundum quod denominant; ergo iſtæ non primò definiuntur. Probatur antecedens, quia vniuerſale non prædicatur de genere ſecundùm quod genus eſt, ſed vt ſubiacet ipſi tanquam ſpecies, non quam denominat, ſed in qua continetur tanquam ſuperius in inferiori, ideo non valet dicere, Species eſt genus; bene tamen, Homo eſt animal; ergo hæc definitio primò competit naturis, ſeu rebus denominatis, vt ſubiacent ſecundis intentionibus. Pro ſolutione ſupponit Doctor quæſt. 8. & 14. citata, vniuerſali, prædicationem aliam eſſe in actu exercito, aliam in actu ſignato, iſta ſolùm dicit rationem prædicandi formalem, ſeu qua exercitè res poſſit prædicari; illa actuale exercitium prædicationis: dignoſces autem ſignatam prędicationem ſi ſolùm detur per prædicari, vt quādo dicitur genus, prædicatur de ſpecie; exercitam verò cùm ponitur verbum *eſt*, & dicitur, Genus eſt vniuerſale, Homo eſt animal. Ex quibus infert Doctor, quæſt. 14. §. *propter argumenta*, nomina concreta ſecundæ intentionis reſpectu prædicationis ſupponere pro ſuis fundamētis, ſeu naturis quibus inſunt, vnde à prædicari ſignatè, ad prædicari exercitè non tenet conſequētia in eiſdem terminis, nō enim rectè infertur, Genus prædicatur de ſpecie; ergo ſpecies eſt genus. tamē à prædicari per ſe in intētionibus, ad eſſe in fundamentis

Digitized by Google

tis tenet conſequentia. Proinde benè infertur, Genus prædicatur de ſpecie; ergo homo eſt animal. Sí autem obiicias, hanc prędicationem, Anima prędicatur de homine, eſſe ſignatam, & tamen in iiſdem terminis exercetur, cùm dicimus, Homo eſt animal; ergo. falſa eſt ſuppoſitio.

Soluitur. Reſp. Doctor ibidem in noſtro caſu primas intentiones ſupponere pro ſecundis, quarum naturam in modo prædicandi vſurpant, & ſic accidentaliter eis conuenit talis ſignatio. Ad argumentum ergo reſp. concedendo, prædicationem exercitam conuenire primis intentionibus & naturis realibus primariò, vt ſubiacent ſecundis intentionibus, à quibus habent poſſe prædicari, & ſic ſicut eis accidit prædicari, ita & denominari; tamen hic non definitur vniuerſale exercitum, ſeu prædicabile exercitum, ſed ſignatum, ob rationes ſuprà poſitas.

Inſtãtia. Obſtabis Porphyrium elucidando definitionem generis poſuiſſe exemplum in naturis realibus, v.g. in animali & homine: ſed exemplum non eſſet ad propoſitum, ſi ſolam ſecundam intentionem intenderet definire; ergo.

Occurritur. Reſp. Porphyrium vſum fuiſſe naturis realibus, vt clariùs & faciliùs naturam definiti manifeſtaret. nam quod ſignatur per definitionem in intentionibus, exercetur in ebus.

Obiectio ſecunda. Obiicitur ſecundò ſi definitio Porphyrij datur per prædicari ſignatè, ſeu per rationem prædicandi; ergo vniuerſale in hac definitione non erit definitum *quod*, ſed definitum *quo*.

Expeditur. Reſp. in concretis accidentalibus non poſſe per ſe & in rigore definiri definitum *quod*, quia non ſignificant formam per ſe ſtantem concretiuè, & vt quod, ſed alteri adiacentem & vt quo, ita quòd ſi preſsè accipiamus definitum in concretis, non definitur quod eſt tale, ſed quo aliud conſtituitur. Patet in hoc concreto album, in quo albedo non dicitur alba, ſed qua ſubiectum eſt album; habet enim albedo vt præciſa à ſubiecto ſua prædicata eſſentialia, quibus conſtituitur; tamen ſecundariò & concretiuè, ſolùm connotat & reſpicit ſubiectum; ita in noſtro caſu non definitur ſecunda intentio quæ prædicatur. Nam nec vniuerſale, nec genus, aut quæuis ſpecies vniuerſalis prædicantur de iis, aut de illis intentionibus, (vt omnes fatentur,) ſed quatenus denominant ſubiecta prædicanda, quia cùm ſint formæ connotatiuæ, per ordinem ad connotatum, non vt quod debent definiri. Dicimus autem ſecunda intentio definitum *quod*, non quatenus reſpicit ſubiectum denominatum; ſed quatenus in ipſam tendit definitio, ſeu eſt quod per ipſam primariò definitur; eſt ergo ſecunda intentio in concreto quod definitur, & quo aliud tale eſt formaliter.

Ex dictis ſatis conſtat, definitum 49. *Cõcluſio.* in definitione vniuerſalis eſſe ſecundam intentionem in concreto, & in actu ſignato, per quam naturæ in pluribus à parte rei diuiſæ habent reſpicere plura ſine ſui diuiſione, & eis identificari, ſiue comparari ad plura per identitatem, quod idem eſt ac eſſe in pluribus logicè, & poſſe de eiſdem prædicari. Idemque dicendum de definitis quinque prædicabilium quantum ad rationem formalem prædicandi.

***

DIFFICVLTAS V.

Vtrùm vniuerſale ſit ſubiectum libri Porphyrij.

Hanc difficultatem proponit & reſoluit Doctor q.7. vniuerſali, & nos examinamus in præſenti, vt in ea aliqua dubia, quæ idem Doctor mouet q.4.5.& 6. obiter explicemus.

ARTICVLVS I.

Proponitur noſtra concluſio, & ſatisfit aliquibus obiectionibus.

30. Communis ſententia tenet partem affirmatiuam, ita Doctor quæſt. 7. vniuerſali, Sanctus Thom. quæſt.9.de obiecto huius libri, Sotus q.4. vniuerſalium, Toletus q.1. Ruuius quæſt.8. Fundamentum eſt quòd ſcientia vniuerſalium eſt vna; ergo debet habere vnum ſubiectum: ſed in vniuerſali omnia prædicabilia genericè conueniunt, ex dicendis quæſtione ſequenti; ergo erit ſubiectum huius libri.

Obiectio prima. Obiicitur primò. Vniuerſale non eſt ens; ergo nec obiectum. Probatur antecedens ex Boëtio, de vniuocatione & vno, aſſerente, omne ens eſſe vnum numero: ſed vniuerſale eſt vnum de pluribus prædicabile; ergo nec vnum numero, nec ens. *Enodatur.* Reſp. Boëtium intelligendum eſſe de ente exiſtenti completè, & à parte rei, non verò de iis, quæ ſunt per intellectum. Sic venit intelligendus Ariſtoteles cap. de ſubſtantia, dum dicit: Omne quod eſt aliud optima ſubſtantia, aut dicitur de illa, aut eſt in ea ſicut ſecundæ ſubſtantiæ.

Obiectio ſecunda. Obiicitur ſecundò, vniuerſale eſt figmentum; ergo nequit eſſe obiectum ſcientiæ. Probatur antecedens, non eſt à natura; ergo totaliter ab intellectu: ſed quod eſt à ſolo intellectu, dicitur figmentum; ergo. *Diluitur.* Reſp. figmentum nullam ſupponere occaſionem in re, vniuerſale tamen materialiter, vel originaliter, aut occaſionaliter eſt à proprietate rei, vt diximus difficultate ſecunda, niſi velis illum appellare figmentum, quatenus, illa vnitas & entitas, quæ conſtituit naturam vniuerſalem, repugnat entitati creatæ à parte rei, & ei ſolo miniſterio intellectus poteſt competere. Quòd ſi dicatur, non inde debet negari vniuerſale eſſe obiectum, quia licèt de ente ficto non poſſit dari vera ſcientia, ſicut nec vera definitio, poteſt tamen dari ſcientia impropria & proportionata, ſicut & definitio.

Obiectio tertia. Obiicitur tertiò, vniuerſale non eſt per ſe intelligibile, cùm nunquam fuerit in ſenſu: ſed obiectum debet præcognoſci, vt de ipſo demonſtrentur paſſiones; ergo. *Remouetur.* Reſp. vniuerſale eſſe intelligibile per ſpeciem alterius, per quam etiam fuit in ſenſu, vt diximus q.3.diffic.3.art.6.

Obiectio quarta. Obiicitur quartò ſi vniuerſale habet paſſiones; ergo continetur ſub prædicabili quarto de proprio; ergo erit ſuperius & inferius, quod eſt abſurdum. *Soluitur.* Reſp. vniuerſale eſſe proprium denominatiuè, non verò eſſentialiter, ideo non implicat quòd poſſit vtrique ſubiacere denominationi ſub diuerſis rationibus, eſt quippe genus, vt connotat ſpecies quinque prædicabilium, in ipſiſque includitur & proprium, vt modus, ſeu denominatiuè, quatenus determinatur à ſecunda intentione proprij: ſicut enim homo accidentaliter determinat ſpecies; ſic vniuerſale proprium, & genus, de quibus infrà.

Obiici-

Obiectio quinta. Obiicitur quintò, obiectum debet continere omnia, quæ per ſe tractantur in ſcientia: ſed vniuerſale nec continet indiuiduum, nec ſpeciem ſubiicibilem, quia non ſunt vniuerſales; ergo. *Expeditur.* Reſp. ſpeciem & indiuidua contineri ſub vniuerſali, non quia ſint formaliter vniuerſalia, ſed quatenus terminant relationem vniuerſalem, v.g. indiuidua, relationem ſpeciei, & ſpecies ſubiicibiles, relationem generis. Nec hoc argumento bene probant aliqui prædicabile eſſe obiectum, quia quod non eſt vniuerſale, nec prædicabile, cùm prædicabilitas ſit eſſentia vniuerſalis, vnde nec ſpecies ſubiicibilis, nec indiuidua ſunt prædicabilia proximè ſecundùm quod talia ſunt.

Obiectio vlt. Obiicitur vltimò, definitiones omnes Porphyrij dari per prædicari; ergo *Soluitur.* prædicabilitas eſt obiectum. Reſp. idem omnino & formaliſſimè importare vniuerſale & prædicabile in communi, ſicut animal rationale & homo.

DIFFICVLTAS VI.

Vtrùm vniuerſale ſit genus ad quinque prædicabilia.

ARTICVLVS I.

Proponitur noſtra ſententia.

31\. *Sententiā negatiuā qui tenent.* NEgat Albertus Magnus, tractatu 2. in Porphyrium c. 9. & Canterus cap. 4. prædicamentorum, quorum ſententiam approbat & confirmat Suarius 1. tomo metaph. diſp. 6. ſect. 8. num. 15. eorúmque fundamenta, quia ſolùm ſunt noſtræ concluſionis obiectiones, artic. 2. proponemus.

Sententia communis affirmat. Communis tamen ſententia affirmat. ita Doctor quæſt. 8. vniuerſali, Sanctus Thomas quæſt. 2. Iauellus tractatu 4. de prædicabilibus, & alij, quos refert & ſequitur Ruuius quæſt. 7. num. 75.

Notandum. Pro intelligentia tamen concluſionis notandum eſt cum Doctore ibidem § *ad primum*, hîc non eſſe ſermonem de naturis quæ vniuerſales denominantur, nec de ſecunda intentione in abſtracto, ſed de ſecunda intentione vniuerſalis in actu ſignato, ſecundùm quod eſt definitum ſuæ definitionis (de quo difficultate 4.) &, vt connotat naturas, ſeu ſubiecta, quæ denominat.

Cōcluſio. Probatur ergo concluſio, genus eſt quod prædicatur in quid de pluribus differentibus ſpecie: ſed vniuerſale in concreto, & in actu ſignato acceptum prædicatur de pluribus differentibus ſpecie; ergo eſt genus. Maior eſt certa. Probatur minor, quia hæc eſt optima, & quidditatiua prædicatio, genus in actu ſignato & in concreto ſumptum eſt vniuerſale, ſpecies eſt vniuerſalis; ergo vniuerſale eſt genus ad iſta.

ARTICVLVS II.

Proponuntur & enodantur aduerſariorum obiectiones.

32\. *Obiectiones aduerſariorum. Prima.* OBiicitur primò, quòd genus debet eſſe vniuocum: ſed vniuerſale non eſt vniuocum ad quinque prædicabilia; ergo nec genus. Maior eſt certa. Minor probatur, primò ex Ariſt. cap. 1. anteprædicamentorum, vbi diſting[illegible] denominatiua ab vniuocis: ſed vniuerſale eſt denominatiuum; ergo non vniuocum. Item lib. 4. Metaph. textu 24. docet quòd ſi omnia accidentaliter prædicarentur, nullū eſſet vniuerſale; ergo vniuerſale non eſt genus ad prædicabile accidentis.

Reſpõſio. dentis. Reſp. Ariſtotelem non ſeparare denominatiua ab vniuocis, quia denominatio repugnet vniuocationi, ſed quia ſunt diuerſæ conſiderationes, & hac de cauſa etiam ab æquiuocis diuiſit.

Ad ſecundam authoritatem reſp. Philoſophum non eſſe abſolutè intelligendum, quia ipſe ſolùm intendit, quòd ſi omnia eſſent accidentia, fore, vt nullum daretur primum vniuerſale, quod in quid de inferioribus diceretur. Manifeſtiſſimum autem eſt vniuerſale eſſe vniuocum, cùm nomen ſit commune, & ratio ſubſtantiæ, ſeu eſſentiæ per nomen ſignificata ſit in omnibus eadem, quæ eſt definitio eſſentialis vniuocorum.

Secunda. Obiicitur ſecundò. Enti per ſe & per accidens non datur vniuocus conceptus: ſed primum prædicabile prædicatur eſſentialiter, quintum verò accidẽtaliter; ergo. Confirmatur, quia genus debet prædicari de omnibus ſuis inferioribus in quid: at vniuerſale prædicatur de proprio & accidenti in quale; ergo. *Reſoluitur.* Reſp. omnia prædicabilia eſſentialiter participare rationem vniuerſalis, & eſſe eſſentialiter rationes prædicandi, etſi ratione differentiarum aliqua conſtent naturas prædicabiles in quale, alia ſubiecta prædicabilia in quid. Ad confirmationem reſp. quòd ſi conſideremus prædicabile accidentis vt ſubiacet vniuerſali, eſſentialiter continet ipſũ tanquam propria ſpecies; ſi verò in ordine ad ſubiectum quod denominat, vt ſic ſolùm tribuit ſubiecto denominato, accidentaliter prædicari poſſe. Quod ſic explico, vniuerſale ſolùm dicit eſſentialiter, eſſe formam in actu ſignato, denominante naturam vnam in pluribus, proximè de ipſis prędicabilem, abſtrahendo à prædicatione eſſentiali, vel accidentali: hoc tamen omnia prædicabilia eſſentialiter participant, & ita ſecundùm rationem genericam, æqualiter ſunt de pluribus ſignatè prędicabilia: quòd autem denominent hoc ſubiectum prędicabile accidentaliter, vel eſſentialiter; ſunt differentiæ eſſentiales vniuerſalium. Cæterùm ita eſſentialiter accidens ſignificat, prædicationem exercendam accidentaliter, ſicut genus prædicationem eſſentialiter exercendam.

Tertia. Obiicitur tertiò, differentia & proprium ſunt prædicabilia in ordine ad ſpeciem; ergo per attributionem, ac per conſequens analogicè. *Expeditur.* Reſp. non eſſe prædicabilia in ordine ad ſpeciẽ, ſed in ordine ad inferiora illius ſpeciei cuius ſunt differentiæ. Ratio eſt, quia vniuerſale eſt quid relatiuum, reſpiciens plura inferiora; ſpecies tamen vna eſt, nec attributio deſtruit rationem generis, imò ex Ariſtotele in genere multoties latent æquiuocationes, & vna ſpecies metrum eſt aliarum, & menſura.

Quarta. Obiicitur quartò, genus debet ęqualiter participari: ſed genus prædicatur de ſpeciebus & indiuiduis, ſpecies verò ſolùm de indiuiduis; ergo vniuerſale nõ participatur æqualiter, & per conſequens nõ eſt genus. *Diluitur.* Reſp. genus & ſpeciem non gaudere hac differentia ſecundùm rationem communem vniuerſalem, ſed ſecundùm rationem differentialem; quatenus tales ſpecies ſunt, quod non obuerſatur rationi genericæ ſuperiori, ſicut binarius & ternarius, æqualiter participant rationem numeri, tamen binarius minor numerus eſt ternario, ratione ſpeciali & differentiali.

Quarta. Obiicitur quintò, ideo ens non eſt genus, quia includitur in differentiis: ſed vniuerſale clauditur in differentia tertio prędicabili; ergo non eſt genus. Huic

Huic argumento ſatis probabiliter reſpondet noſter Mayronus ſuper vniuerſalia paſſu 30. vniuerſale, ſeu prædicabile potius debere dici vniuocum, quàm genus, quia tranſcendit per omnia prædicabilia, & eſt ipſo genere ſuperius. Nihilominus ad argumentum reſp. omittendo maiorem

Soluitur. propoſitionem, de qua in Metaphyſ. quæſt. 2. ad minorem reſp. vniuerſale non includi in rationibus contrahentibus, ſed eſſe quoddam prædicatum genericum, componens prædicabilia ſpecialia: ficut animal non includitur in rationali, bene tamen in homine. Cùm autem obiicis, differentiam eſſe vniuerſalem; ergo clauditur in differentiis. Reſp. differẽtiam non eſſe vniuerſalem ſecundùm rationem formalem differẽtiæ, ſed quatenus ſpecies vniuerſalis eſt, vnde illa vltima ratio, quæ conſtituit vnumquodque prædicabile, non eſt vniuerſalis: ſed vniuerſalitas ſpeciei integrè conſtitutæ competit, differentia autem quæ definitur vniuerſalis & prædicabilis, non facit differre in actu exercito, ſed ſignat prædicationem exercendam in denominatis. Differentiæ autem denominatæ non prædicantur de toto, ſecundùm rationem formalem differentiæ, ſiue vt faciunt differre, ſed vt habent rationem totius potentialis, vt dicemus quæſt. ſequenti, difficult. 2. ſi autem differentia prædicatur de hac & illa differentia, hoc ei contingit, ſicut denominatio ſpeciei, ob quam talis prædicatio ad ſecundum prædicabile pertinebit.

35. Obiicitur ſextò, enti reali & rationis nihil datur commune vniuocum:

Sexta. ſed vniuerſale non ſolùm denominat naturas reales, ſed etiam ſecundas in-

Dilutio. tentiones, & entia rationis; ergo. Reſp. concedendo, enti reali & rationis non dari conceptum aliquem negatiuè communem, vt dicemus in Metaph. quæſt. 2. quia ens rationis, eſt ens impropriũ, & ſecundùm quid: ens autem reale, habet eſſe firmum & verum; repugnat tamen, conceptum aliquem habere indifferentiam realem, reſpectu veri eſſe, & ſecundùm quid. Inde tamen non infertur, non poſſe dari conceptum aliquem vniuocum enti realis & rationis, ab iis occaſionatum, cauſatúmque ab intellectu. nam ſicut intellectus ob conuenientiam hominis & equi, in aliquibus prædicatis & proprietatibus abſtrahit vnam rationem ſenſibilitatis, vtrique conuenientem, cur etiam non abſtrahet ab ente reali & rationis, aliam rationem communem, cùm experiatur, vtrumque ens ſua reſpicere inferiora. Confirmatur, qualitas & quantitas vniuocè conueniunt in ratione generis, ſecundùm commune placitum, licèt in ratione propria & reali genericè diſtinguantur; ergo idem poterit dici de ente reali & rationis, quæ licèt ſecundùm entitatem obuerſentur, in ratione reſpiciendi plura vniuocè poſſunt conuenire. quam ſolutionem debent amplecti omnes illi qui ſuſtinent, materiam vniuerſalium eſſe ſolùm plura indiuidua confuſè cognita, vt bene notat Hurtado diſp. 4. Logicæ ſect. 2. §. 14. quia ſi ſufficit conceptus confuſus indiuiduorum ad concipiendũ ſpeciem, cur non etiam conceptus confuſus entis realis & rationis, ad abſtrahendam rationem vniuerſalem ab eis. Poterit reſponderi, diſparem eſſe rationem, quia ens reale & rationis, apparent vt diſſimilia, & ſic intellectus nequit formare vniuocũ conceptum; indiuidua verò & ſpecies repræſentantur, in pluribus prædicatis & proprietatibus conuenire, ideo poteſt formari conceptus vniuerſalis. Sed

Digitized by Google

contrà primò, quòd conceptus confuſus non repræſentat res vt diſſimiles, ſed potiùs vt ſimiles, & confusè cum aliis conuenientes. Secundò, vt ſuprà diximus, ens reale & rationis, in ratione reſpiciendi inferiora conueniunt; ſi tamen obiicias, modum prædicandi ſequi modum eſſendi: ſed à parte rei ens reale & rationis non conueniunt vniuocè; ergo nec poſſunt vniuocè prædicari. Reſp. modum prædicandi proximè ſequi modum eſſendi, non à parte rei, niſi remotè, ſed per intellectum & proximè; imò, vt diximus difficult. 3. eſſe in pluribus per intellectum, & poſſe de eiſdem prædicari, idem ſunt. Verum eſt prædicabilitatem habere remotum fundamentum in rebus, tamen ea quæ non ſunt à parte rei, non aliter poſſunt eſſe fundamentum, quàm ſecundùm proprias entitates, ſecundùm eam conuenientiam, quam poſſunt habere.

36. *Septima.* Obiicitur ſeptimò. Implicat oppoſitas denominationes, ſeu reſpectus eidem rei competere: ſed ſuperius & inferius ſunt oppoſiti reſpectus; ergo nequeunt vniuerſali conuenire. Tunc ſic: ſed vniuerſale eſt genus ad quinque prædicabilia, & rurſus genus primum prædicabile, eſt ſub vniuerſali; ergo eſt ſuperius & inferius. *Reſponſio.* Reſp. diſtinguendo conſequentiam, ſub eadem ratione concedo, ſub diuerſis nego: eſt enim quid ſuperius ſecundùm quod reſpicit inferiora, & eis prædicabilitatem communicat eſſentialem; inferius tamen, vt ſubiacet denominationi generis quod eſt ſub ipſo. Eadem ratione non implicat genus dici ſpeciem vniuerſalis, quia licèt vnum prædicabile non prædicetur exercitè & eſſentialiter de alio, quia in ipſo non continetur, ſicut nec dicimus, Homo eſt leo; ſignatè tamen & denominatiuè dicimus, Genus eſt ſpecies, quia ſub diuerſis rationibus vna & eadem res optimè poteſt diuerſis gaudere denominationibus. Quod non ſolùm eſt verum in rebus quæ pendent à miniſterio & opere intellectus, verùm etiam relatiuis realibus ſæpiùs contingit, vt idem ſit pater & filius, ſuperius & inferius, idem & diuerſum, reſpectu diuerſorum, vt notauit Doctor quæſt. 8. citata §. *ad primum argumentum.* Si tamen petas, *Quæſtio.* cur hoc repugnet abſolutis, & conueniat relatiuis. *Solutio.* Reſp. abſolutum totaliter eſſe ad ſe, & implicat idem eſſe & non eſſe abſolutè, & ad ſe; relatiua tamen cùm ſint ad aliud, propria natura fundamentali, entitatiuè inuariata, oppoſitos habere reſpectus & denominationes non repugnat, quia vera oppoſitio eſt reſpectu eiuſdem, non diuerſorum.

Octaua, & vltima. Obiicies octauò & vltimò. Accidentaliter conuenit generi eſſe ſpeciem vniuerſalis; ergo & prædicari. *Occluditur.* Reſp negando conſequentiam. Ratio eſt, quia licèt ei accidentaliter competat, denominari ſpecies, ſubiecta vniuerſali; tamen ſignificatum per denominationem eſſentialiter conuenit: ſicut dici genus accidentaliter conuenit animali, eſſe tamen viuens ſenſibile eſſentialiter; genus enim intrinſecè participat prædicabilitatem ab vniuerſali, denominatiuè tamen rationem ſpeciei & ſubiicibilitatis ſignatæ. Idem dicimus de vniuerſali, reſpectu denominationis generis, quid accidentaliter dicitur genus, eſſentialiter tamen eſt prædicabile.

***

DIFFI

Digitized by Google

DIFFICVLTAS VII.

De numero prædicabilium.

ARTICVLVS I.

Proponitur ſententia communis.

37. COmmunis Dialecticorum ſententia docet, tantùm eſſe quinque prædicabilia, nec plura, nec pauciora, videlicet, genus, ſpecies, differentia, proprium, & accidens. Omiſsíſque variis aliorum rationibus, potiſſima eſt, qua vtitur Doctor, q. 12. vniuerſali §. *propter iſtas*, quæ talis eſt. Id quod prædicatur de pluribus vt quid incomplexum finitum, vniuocum, & in pluribus poſitiuè vnum, per intellectum, vel prædicatur in quid, vel in quale: ſi in quid, id eſt, modum per ſe ſtantis, vel vt pars eſſentiæ, ſeu ſubiecti prædicationis, & ſic eſt genus, vel vt tota eſſentia, & ſic eſt ſpecies: ſi in quale, id eſt, per modum alteri adiacentis, vel eſſentialiter & in quid, & ſic eſt differentia, vel accidentaliter, & hoc pacto bifariam contingit, vel conuertibiliter, & ſic eſt proprium, vel non conuertibiliter, & ſic eſt accidens commune; dicimus autem differentiam alteri adiacere, quia qualificatiuum nec ineſt directè, nec imbibitur in qualificato, ſicut genus in ſpecie, vel ſpecies in indiuiduis, ſed illi adiacet, vt determinans & contrahens: propterea differentia communiter dicitur adiacens rei determinatio, tunc tamen erit eſſentialis, cùm determinat componendo eſſentiam ſpeciei, vt rationalitas quæ cum animalitate componit hominem, tunc verò erit differentia accidentalis, cùm ſubiectum ſolùm accidentaliter determinat, & componit concretum accidentale, v. g. album, genus, &c. ſed nullus alius modus prædicãdi excogitabilis eſt; ergo tantùm ſunt quinque prædicabilia. Confirmatur, quia prædicari ſupponit eſſe fundamentale in re: ſed omnia quæ rebus conueniunt, vel eſt vt pars eſſentiæ, ſicut homini animal, vel vt tota eſſentia, ſicut Petro humanitas, vel vt paſſio, ſicut eidem riſibilitas, vel vt accidens, ſicut albedo parieti, aut cuilibet ſubiecto: ſed nullus eſt alius modus eſſendi; ergo nec prædicandi.

Notanter dixi, in complexum, finitum, vniuocum, & in pluribus vnum poſitiuè, quia iſtæ quatuor conditiones neceſſariò quodlibet prædicabile concomitantur; defectu primæ propoſitio, & definitio, non conſtituunt prædicabilia, etiamſi prædicentur de aliis, nec ens, defectu ſecundæ, quia tranſcendit illimitatè omnia genera & ſpecies, defectu tertię, canis, ſanum, & cętera æquiuoca, etiã excluduntur, ſicut defectu quartæ indiuiduum.

Obiectio. Si autem obiicias, contra ſecũdam conditionem, quòd etiam vniuerſale tranſcendit per omnia prędicamenta, præbendo eis vniuerſalitatem, & nihilominus eſt genus; ergo & ens ob hanc rationem non debet excludi.

Reſpõſio. Reſp. negãdo paritatem, quia vniuerſale non tranſcendit materialiter, nec includitur intrinſecè in omnibus prędicamentis; ſicut ens, quod de omnibus in quid prædicatur, ſed ſolùm denominatiuè & accidentaliter, quod non eſt contra rationẽ generis ſignati.

ARTICVLVS II.

Satisfit aliquorum obiectionibus.

Obiectionibus aliquorum occurritur. Primò. OBiicitur primò Ariſtoteles 1. libro Topicorum, cap. 2. 3. & 4. vbi ſolùm quatuor enumerat prædicabilia, videlicet genus, definitionem, proprium & accidens; ergo nec ſunt

T 2 quin

Digitized by Google

quinque, nec ea ſolùm, quæ nos propoſuimus. Reſp. Philoſophum ſolùm enumeraſſe topica prædicata, ſeu quæ habent ſubiectum commune; & ſic non meminit ſpeciei, quia de ſubiectis particularibus prædicatur, nec differentiæ fecit mentionem, quia ſi eſt ſubalterna, conuertitur cum genere, vt notat cap. 3. citato: ſi autem infima, cum ſpecie, ſeu definitione. Hanc tamen inter alia prædicabilia connumerauit, quia etſi ei deficiant conditiones ad prædicabile logicum neceſſariæ, non tamen ad prædicabile topicum, de quo ipſe diſſerebat.

Secundò. Obiicitur ſecundò prædicabilia eſſe coordinationes prædicamenrorum: ſed iſta ſunt decem; ergo totidem prædicabilia. Reſp. Prædicabilia non coordinare prædicamenta, quia aſſimilentur in numero, ſed quatenus prædicamenta naturis ſuperioribus & inferioribus componuntur, quas genus & ſpecies denominant.

Inſtātia. Inſtabis eſſe decem modos eſſendi; ergo tot modi prædicandi. Probatur conſequentia, quia prædicari ſequitur

Diluitur. eſſe. Reſp. eſſe in alio poſſe bifariam vſurpari, vel tanquam in ſubiecto inhæſionis, vel tanquam in ſubiecto prædicationis: concedimus ergo diuerſitatem eſſendi, in ſubiecto prædicationis conſtituere diuerſa prædicabilia; negamus tamen idem inferri ex diuerſis modis inhærendi; vnde cùm ex diſcurſu articulo 1. facto ſolùm ſint quinque modi, quibus ſuperius poteſt dici de inferioribus, totidem erunt prædicabilia.

39. *Tertiò.* Obiicitur tertiò. Ens dicitur in quid de pluribus, & tamen nec eſt genus, nec ſpecies; ergo debemus concedere aliud ſextum prædicabile. Reſpondet Doctor, quæſt. 12. vniuerſali, ens non conſtituere aliquod prædicabile, quia non eſt vniuocum: ſed hoc ſæpiùs fatetur in Metaph. & libris ſententiarum, & nos cum omni Scotiſtarum placito, dicemus quæſt. 2. metaphyſicali. Reſp. ergo Porphyrium ſolùm propoſuiſſe naturas limitatas, & ponibiles in prædicamento, vt coordinarentur prædicabilibus; cùm autem ens, ob ſuam tranſcendentiam & limitationem excludatur à prædicamento, ipſius non meminit Porphyrius, nec Philoſophus.

Obſtabis, accidens in communi non poni in prædicamento, ſed eſſe vniuocum ad nouem prædicamenta, & nihilominus conſtituit quintum prædicabile; ergo ſolutio nulla. Reſp. prædicabile quintum non connotare accidens in communi, ſecundùm illam rationem qua eſt vniuocum nouem prædicamentis, ſed quendam conceptum obiectiuum conuenientiæ nouem prædicamentorum; ſicut nec genus denominat conceptum abſtractum ab omnibus prædicamentis, ſed ea omnia vt conueniunt in denominabilitate generis reſpicit. Vel ſecundò reſponderi poteſt, hîc Porphyrium ſolùm propoſuiſſe prædicationes quæ ſequentur naturas; cùm autem ens, etſi ſit prædicatum naturæ, non dicatur natura, inter prædicabilia logica, eius prædicatio non enumeratur. Proinde etiamſi indiuiduum habeat ſua prædicata, vt dicemus quæſtione propria, non conſtituit ſpeciale prædicabile, quia formaliter non eſt natura, ſed modus, aut formalitas eius. Quòd ſi hæc ſolutio non placet, dicamus Porphyrium ſolùm principaliores modos prædicandi propoſuiſſe, alios verò minus principales, quales ſunt iſti & alij, qui inueniuntur in diuinis prætermiſiſſe. *Alia inſtantia.* *Soluitur.*

Quartò obiicitur. Omnia prædicabilia ſunt ſpecies vniuerſalis; ergo fruſtrà multiplicantur, ſed deberent *Quartò.*

reduci

reduci ad genus & ſpeciem. Reſp. concedendo eſſe ſpecies ſubiicibiles, non tamen prædicabiles, quia licèt genus prędicetur de omnibus & in quid, ſola tamen ſpecies & genus de ſuis inferioribus in quid prædicãtur, quod requiritur ad ratioñe generis & ſpeciei.

Replica. Expeditur. Replicabis, genus eſſe ſpeciem vniuerſalis; ergo vt talis definitur. Reſp. concedendo antecedens, & negando conſequentiam, non enim definitur vt ſubiacet vniuerſali, ſed quatenus denominat naturas prædicabiles, vt pars eſſentiæ de pluribus.

40. *Quintò.* Obiicitur quintò & vltimò. Species eſt quæ prædicatur de pluribus differentibus numero: ſed genera inferiora ſolùm numero diſtinguuntur, ſecundùm Doctorem quæſt. 6. quodlibetali, *§. de tertio*; ergo genus in communi eſt ſpecies. Reſp. genus non conſtituere primum prædicabile quatenus prædicatur de pluribus generibus inferioribus, imò vt ſic certum eſt, ad prædicabile ſecundum de ſpecie tales prædicationes pertinere. quod idem eſt de aliis prædicabilibus, cùm dicimus, Hoc genus eſt genus, hæc differentia eſt differentia, &c. ſed vt prædicatur in actu ſignato, vel quatenus eſt ratio prædicandi ſuperius de inferioribus, non tanquam tota eſſentia, ſed vt pars illius, & totum potentiale: vt cùm dicimus, Animal prædicatur de homine, ſubſtantia de equo.

DIFFICVLTAS VIII.

Quomodo vniuerſalia de ſuis inferioribus prædicentur.

ARTICVLVS I.

Præmittuntur aliqua pro intelligentia difficultatis.

41. *Suppoſitio prima de prædicatione identica,* PRimò ſupponendum eſt prædicationem aliam eſſe identicam, aliam formalem. Identica prædicatio eſt cuiuſuis rei ad ſe, vt docuit Doctor in 1. diſt. 26. quæſt. 1. num. 49. Vnde neceſſarium eſt increatis extrema iſtius prædicationis ſecundùm eſſe fundamentale identificari formaliter, id eſt, quòd neutrum illorum includat aliquid extra formalem conceptum alterius, aliter extrema non prædicarentur vt eadem, ſed vt diuerſa. v. g. in hac prædicatione, Homo eſt homo, Petrus eſt Petrus, vbi nulla eſt diſtinctio ex parte fundamenti, niſi quòd eadem indiuiſibilis ratio gerat vicem ſubiecti & prædicati, ſub eadem ratione.

Ad prædicationem formalem requiritur neceſſariò prædicatum contineri formaliter in ſubiecto, ſecundùm Doctorem in 1. diſt. 5. quæſt. 1. *§. ſed loquendo*, num. 6. & 7. Ratio eſt, quia in prædicatione formali, affirmatur prædicatum in eſſe ſubiecto: vt cùm dicimus, Homo eſt animal, paries eſt albus; ergo vt ſit prædicatio formalis vera, debet prædicatum quod affirmatur in ſubiecto contineri. Cùm autem ſubiectum conſtituatur prædicatis eſſentialibus, paſſionibus & accidentibus, v. g. homo conſtituitur animalitate, riſibilitate & albedine, inde inferuntur tres formales prædicationes; alia quippe eſt eſſentialis, cùm affirmatur eſſentia de ſubiecto prædicationis, alia deſcriptiua, cùm prædicatur paſſio, alia accidentalis, cùm accidens affirmatur de ſubiecto quod informat. Hanc tamen differentiam inter eſſentiales & accidentales obſerua, quòd iſtæ ſemper prædicantur adiectiuè, videlicet per modum alteri adiacentis, ſeu concernendo aliud, & ſic ſemper ſunt formales; prædicationes verò eſſentiales, cùm non ſemper accipiantur adiectiuè, poſſunt aliquando identicè, & non *& formali.*

Digitized by Google

formaliter vſurpari, vt docuit Doctor in 1. diſtinct. 5. quæſt. 5. citata num. 7.

42. Hæc autem prædicata & poſſunt conſiderari concretiuè, & abſtractiuè. Concretiuè cùm concernunt ſubiecta, de quibus prædicantur; ſic homo concernit ſuppoſitum, album ſubiectum; abſtractiuè verò cùm intellectus præſcindit rationes à ſubiecto, & connotatione, & ſolùm rationes formales conſiderat, v. g. humanitatem, albedinem, in quibus præciſionibus humanitas denudatur à ſuppoſito, & albedo à ſubiecto. Obſeruat tamen Doctor nuper citatus in 1. num. 6. vt optimè notauit Faber in 1. diſput. 32. cap. 2. & Balonis folio 182. ex accidentibus plures poſſe fieri abſtractiones, quàm ex ſubſtantiis, & ex accidentibus relatiuis, quàm ex abſolutis. Ratio eſt conſpicua, quia abſtractio eſt præciſio rei ab iis quæ concernit extra ſuam rationem formalem: ſed plura concernit accidens quàm ſubſtantia, & relatio quàm accidens abſolutum; ergo. Probatur minor. Subſtantia duo ſolùm concernit, nempe ſuppoſitum & indiuidua, ad quæ ſecundùm naturam eſt indifferens, vt diximus difficult. 1. accidens verò abſolutum concernit ſubiectum quod informat, & ſuppoſitum à quo ſuſtentatur, & indiuidua ſuæ naturæ, v. g. albedo hanc & illam albedinem, ideo abſtrahi poteſt à ſuppoſito, ſubiecto & ſingularitate: relatio autem cùm connotet ſubiectum, fundamentum, ſuppoſitum & ſingularitatem, tot modis præſcindi poteſt. legite Doctorem in 1. diſt. 5. q. 1. & diſt. 8. q. 2. & in 3. diſt. 23. q. vnica n. 21. & quodlibet. 13.

43. *Suppoſitio ſecunda.* Secundò ſupponendum eſt prædicationes reducibiles ad prædicabilia debere eſſe veras, affirmatiuas, & formales. Veras, quia prædicationes prædicabilium ſupponunt fundamentum in re, quo carent falſæ prædicationes. Affirmatiuas, quia ad prędicationẽ requiritur cõparatio, & ordo prædicati ad ſubiectum: ſed negatiua prędicatio eſt deſtructio talis vnionis & ordinis; ergo. Formales, quia prædicabilia omnia ſunt ſpecies vniuerſalis, & habent inferiora: ſed prędicatio ſuperioris de inferioribus eſt formalis; ergo.

Tertiò ſupponunt omnes, concretum de concreto, ſeu naturam quamlibet, tam accidentalem, quàm ſubſtantialem, formaliter prædicari de ſubiecto quod connotat, & concernit. Fundamentũ eſt, quia ad formalẽ prædicationẽ ſolùm exigitur prædicatum contineri formaliter in ſubiecto: ſed in caſu poſito idem contingit; ergo ſunt formales prædicationes, propterea hæ ſunt formales prædicationes, Homo eſt animal, paries eſt albus. *Suppoſitio tertia.*

Quartò ſupponunt omnes, in prædicationibus ſubſtantialibus, abſtractum de concreto non poſſe prædicari, v. g. humanitatem de homine, ęquinitatem de æquo. Probat Hurtado diſp. 3. Logicæ, quem aliqui recentiores ſequuntur, quia à parte rei, homo non eſt idem realiter cum humanitate. nam præter humanitatem homo includit ſuppoſitum, quod ſecundùm fidem realiter diſtinguitur à natura. Sed, ni fallor, hæc ratio infirma eſt, primò, quia prædicationes formales accidentales verè formales ſunt, & tamen prædicatum realiter diſtinguitur à ſubiecto, cùm dicimus, Patricius eſt rufus, &c. Confirmatur, quia natura ſubſtantialis concretiuè accepta, realiter diſtinguitur à ſuppoſito, & nihilominus de eodem formaliter prædicatur, vt ipſe Hurtado fatetur; ergo diſtinctio inter prædicatum & ſubiectum non eſt cauſa quòd prædicatio ſit, vel non ſit formalis, ſed quòd prædicatum connotet ſubiectum, quod abſtra 44. *Suppoſitio quarta.*

Digitized by Google

abſtractum non habet. Patet manifeſtè de albedine, quæ dum connotatiuè accipitur, de homine prædicatur: ſi tamen abſtractiuè, nullus admittit de ſubiecto poſſe prædicari. Propterea omnes reiiciunt iſtam prædicationem, Homo eſt albedo, quia prædicatum non concernit ſubiectum, ſed ab eo præſcindit, quod magis explicabitur articulo ſequenti. Solùm eſt difficultas inter auctores, an abſtractum poſſit de abſtracto prædicari.

Articulus II.
An abſtractum prædicetur de abſtracto.

Abſtractum ſuperius prædicari de inferiori. SOtus q.3. vniuerſali, Canterus cap. de differentia, Mercatus cap. de genere, concluſ.2. Oña q.3. vniuerſali, quos nonnulli recentiores ſequuntur, affirmant, abſtractum ſuperius prædicari de inferiori, in naturis, v.g. animalitatem de humanitate, &c. Fundamentum eſt, quòd ideo concretum prædicatur de concreto, quia in eo includitur: ſed etiam abſtractum ſuperius continetur in inferiori, cùm ſit pars illius, quia animalitas pars eſt humanitatis; ergo poterit de illa prædicari. Confirmatur, quia ob hanc rationem qualitas prædicatur de albedeneitate, cùm dicimus, Albedeneitas eſt qualitas; ergo.

Hurtado diſp.3. Logicæ ſect.3. concedit omnes prædicationes extremorum quæ non diſtinguũtur in re, ideo admittit has prædicationes, Humanitas eſt rationalitas, rationalitas eſt animalitas, iuſtitia Dei eſt miſericordia: reiicit autem iſtam, Petrus eſt humanitas, quia Petrus ſupra rationem naturæ connotat perſonalitatem, diſtinctam realiter à prædicatis eſſentialibus naturæ, vnde ob defectum identitatis eo ipſo quòd abſtrahimus naturam à ſuppoſito, nequit de ipſo prædicati, cùm nullam cum ipſo dicat neceſſatiam connexionem. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quia ab eo quod res eſt, vel non eſt, propoſitio dicitur vera, vel falſa: ſed à parte rei animalitas eſt in humanitate, & miſericordia Dei eſt iuſtitia; ergo prædicationes iſtæ ſunt admittendæ.

45. *Impugnatur.* Hæc autem ſententia efficaciſſimè impugnari poteſt. Primò argumento ad hominem, ab eo quòd res eſt, vel non eſt. In hac ſententia, prædicatio eſt vera, vel falſa: ſed à parte rei homo includit animalitatem neceſſariò tanquam ipſius conſtitutiuum; ergo erit optima prædicatio, Homo eſt animalitas, quod §.23. negat. Secundò ideo §. 27. fatetur has prædicationes non eſſe admittendas, Deus voluntate intelligit & amat intellectu, quia intellectus & voluntas vſurpantur reduplicatiuè & formaliter quatenus includunt noſtrum modum concipiendi: ſed nos etiam accipimus abſtractum reduplicatiuè, quia à parte rei non dantur abſtracta, ſed opere intellectus negotiantur: vt optimè notauit Vaſquez 1. parte diſp.119.c.2.n.5. ergo eadem erit ratio, nullum enim credo negare à parte rei humanitatem conſtitui animalitate, ſicut nec hominem humanitate.

Abſtractum ſuperius nõ prædicari de inferioribus formaliter. Communior & verior ſententia ſuſtinet abſtractum ſuperius non prædicari de inferioribus formaliter, tenet Doctor in 1. diſt.5. q.1. §. *ſed loquendo*, n.5. & diſt.8. q. 4. §. *ad argumentum principale*, & q.16. vniuerſalium, quem ſequũtur Lichetus & Tartaretus, præcipuè in diſtinctionem 8. citatam Balonis, fol.186. & deinceps, Canarienſis 1.p.q.28. art.2. diſp.2. Caiet. opuſc. de ente & eſſentia c.3. & 4. Suarius 1. tomo Met. diſp.6. ſect.10. Ruuius in hoc tractatu, Salablanca diſp.5. q.2. dub.2. eſt communis inter Scotiſtas.

Arti

ARTICVLVS III.
Explicatur noſtra ſententia.

Sententia Auctoris. Aſſertio prima. Dico primò, quoties prædicatum dicit aliquam rationem præciſam formaliter à ſubiecto, falſa eſt prædicatio, vnde omnes iſtæ, Humanitas eſt animalitas, rationalitas eſt animalitas, homo eſt humanitas, albedo eſt albedeitas, ſunt falſæ. Ratio eſt perſpicua, quia in prædicatione formali prædicatum debet reſpicere & connotare ſubiectum: ſed abſtractum excludit formaliter omnem connotationem; ergo de nullo ſubiecto valet prædicari. Confirmatur, ex dictis difficultate 3. att. 2. vbi eo probauimus, vniuerſale fieri per comparationem *quid*, vt ſuperius prædicetur de inferioribus, debet ipſa reſpicere, & in ipſis contemplari: at abſtractum dicit præciſionem & enudationem à ſubiecto; ergo.

Confirmatur ex dicendis quæſt. 7. difficultate 2. nam pars non prædicatur de toto, ſed abſtractum ſolum dicit partem ab inferiori præciſam; ergo de ipſo nequit prædicari.

47. *Illatio prima.* Ex quo fundamento infertur primò quodcunque concretum, tam de abſtracto phyſico, quàm metaphyſico poſſe prædicari, vnde hæ erunt optimæ prædicationes, Albedo eſt qualitas, humanitas eſt animal. nam etſi ſubiectum, prædicationis abſtractum ſit, tamen prædicatum concernit ſubiectum, & in eo concipitur, quod ſolùm requiritur ad formalis prædicationis veritatem.

Illatio ſecunda. Secundò infertur, tam in creatis, quàm in diuinis, non poſſe prædicari formaliter formalitates, quarum vna non continet aliam, defectu connotationis prædicati: vnde iſtæ erunt falſæ enuntiationes formaliter, Miſericordia Dei eſt iuſtitia, ſubſtantia in homine eſt animalitas, quia nec miſericordia Dei includit formaliter iuſtitiam, nec ſubſtantia animalitatem, tenet Capreolus in 1. diſt. 8. q. 14. art. 3. in ſolutione vndecimi Aureoli, contra primam concluſionem, Gregorius ibidem, q. 2. att. 2. quos ſequitur Vaſquez 1. parte diſp. 119. cap. 2.

Obiicies, iſtam prædicationem formaliter eſſe admittendam, Miſericordia Dei eſt infinita, iuſtitia Dei eſt infinita; ergo & iſtam, Miſericordia eſt iuſtitia. *Obiectio.* Reſp. diſparem eſſe rationem, quia etſi quantum ad diſtinctionem ſit eadem ratio, non tamen quantum ad continentiam, hoc enim habet peculiare infinitas Dei, vt tranſcendat quidquid in eo eſt, ideo excludit eam à ratione attributi, Doctor in 1. diſtinct. 26. quæſt. 1. in fine num 55. & quolibeto 5. & addo quòd ſi infinitas accipiatur abſtractiuè ob eandem rationem, nec poterit de vllo attributorum prædicari. *Soluitur.*

Tertiò infertur, iſtam prædicationem eſſe admittendã, Hæc humanitas eſt humanitas, ſi hæc humanitas ſupponat pro natura indiuidua, quia humanitas non ſolùm continetur in ſuppoſito, ſed etiã in natura indiuiduali. *Illatio tertia.*

Dico ſecundò. In creatis abſtractis nulla propoſitio eſt vera in ſenſu identico, quæ non ſit vera in formali, (in abſtractis, inquam. quia concretiuè & ratione tertij certum eſt poſſe dari identitas propoſitionis quæ non ſit formalis; ſic volens eſt intelligens, ſenſibilis rationalis; &c.) tenet noſtram concluſionem Doctor in 1. diſtinct. 8. quæſt. 5. §. *ad argumentum*, num. 25. Fundamentum eſt quòd prædicatio dicit connotationem extremorum: ſed abſtractum vltima abſtractione excludit omnem connotationem, & nihil includit concreti; ergo. 48. *Aſſertio ſecunda.*

Obii

Digitized by Google

Obiectio. Obiicies in diuinis prædicari idēticè, & ſine ordine ad tertiū, attributa diuina mutuò inter ſeſe: vt cùm dicimus, Miſericordia Dei eſt iuſtitia, iuſtitia Dei eſt ſapientia; ergo in creatis intellectus & voluntas, ſubſtantia & rationalitas poterunt adinuicem Solutio. identificè prædicari. Reſp. Doctor ibidem, negando paritatem. Ratio eſt conſpicua, quia formalitates creatæ, ſecluſo tertio, nullam dicunt neceſſariam connexionem, & identitatem: vnde ſi abſtrahamus animalitatem ab homine, nullam dicit ſubſtantialem connexionem cum rationalitate, imò ad eam eſt indifferens, ſolúmque cam identificat ratione tertij quod componunt; attributa verò diuina formaliter conſiderata ratione infinitatis quam formaliter includunt, mutuò ſe identificant, quia de ratione cuiuſuis infiniti eſt, identificare ſibi omnem perfectionem, de quo in tractatu de attributis.

Ex dictis facilè ruunt contrariorum fundamenta; concedimus enim prædicationes ſupponere fundamentum in rebus, tamen hoc eſt remotè: proximè tamen res non quomodocunque prædicantur, ſed vt apprehenſæ, vnde neceſſarium eſt, quòd prædicatum non abſtractiuè, ſed concretiuè ſemper vſurpetur.

Articvlvs IV.

De prædicationibus ſecundarum intentionum.

49. De prædicationibus ſecundarum intentionum breuiter dicendum eſt, quòd ſi ſecundas intentiones conſideremus, ſecundùm abſtractionem metaphyſicam, v.g. ſecundùm abſtractionem prædicatorum, quæ formaliter continent: vt ſi ab ſpecie abſtraheremus prædicabilitatem, idem dicendum eſt ac de cæteris abſtractis, & concretis metaphyſicis realibus; ſi tamen accipiamus ſecundas intentiones in actu ſignato, & vt connotant ſubiecta quæ denominant, idem dicendum eſt quod de aliis phyſicis abſtractis, hac ſola obſeruata differentia, quòd accidentia realia quinti prædicabilis, quando prædicantur de ſubiecto particulari, etiam de communi prædicantur, & è contra: vnde bene infertur, Petrus eſt albus; ergo homo eſt albus. Item homo eſt albus; ergo aliquis homo eſt albus, quod nō contingit ſecundis intentionibus. Vnde non benè infertur, Petrus eſt indiuiduum; ergo homo eſt indiuiduum. Ratio eſt, quia qualitas realis ſubiectatur in toto, ideo de omni illo, & de qualibet enuntiatur parte; ſecus intentiones ſecundæ, quæ cùm cauſentur ab intellectu, ſolùm denominant ſubiecta ſecundam illam rationem, quam intellectus conſiderat. Cùm ergo ratio indiuidui non denominet naturam vt ſic, ſed vt determinatam indiuidualitate, limitatur ad rationem illam, & nequit de natura vt ſic enuntiari, vt optimè notauit Doctor q.16. vniuerſali, §. *ad tertiū principale.*

Qvæstio VII.

De genere, primo prædicabili.

Habemus ex præcedenti quæſt. diffic.4.art.3. cuiuſpiam concreti definitum eſſe formam connotantem ſubiectum; conſequenter ergo definitum definitionis generis (de quo hîc ſolet ſpecialiter dubitari) erit ſecunda intentio generis, in Genus.

Digitized by Google

actu ſignato connotans naturam in obliquo, & tanquam terminus connotationis ſolùm defiriram; propterea tria præciſè veniunt diſcuriendа. Primum vtrùm definitio generis ſit exacta & quidditatiua. Secundum vtrùm genus prædicetur vt totum, vel vt pars. Tertium de modo quo genus ſua reſpicit inferiora.

DIFFICVLTAS I.

Vtrùm definitio generis ſit exacta, & eſſentialis.

Genus quid. ARiſtoteles 1. lib. Topicorum c. 4. & cum eo Porphyrius c. de genere, ſic genus dialecticum definit, *genus eſt quod prædicatur de pluribus differentibus ſpecie, in eo quod quid.* Dubitatur ergo, ſit ne exacta iſta definitio.

ARTICVLVS I.

Proponitur ſententia communis.

I. *Cõmunis ſententia.* COmmune placitum affirmatiuã ſuſtinet ſentẽriam cum Doctore q. 15. vniuerſali, §. *dicendum ergo.* Fundamẽrum eſt, quòd illa eſt vera & exacta definitio, quæ conſtat genere & differentia: ſed dicta definitio conſtat vero genere, & vera differentia; ergo. Maior patet ex dictis quæſt. tertia Summularum. Minor probatur, quia loco generis ponitur definitio vniuerſalis, ac ſi ipſe poneretur, videlicet quòd prædicetur de pluribus. In quo cõuenit cum aliis prædicabilibus, quæ q. 6. diffic. 6. diximus, reſpicere tanquã genus, in eo quòd quid ponitur loco differentiæ, ad diſtinctionem aliorum prædicabilium, vt diximus ibidem, & parebit ex ſingulorum prædicabilium explicatione; ergo cùm iſta definitio, per verum genus & differentiam, naturam explicet definiti, exacta & quidditatiua erit.

Obiectio prima. Obiicitur primò ſolam ſpeciem conſtare genere & differentia, ſed ex propoſita definitione, genus definitur vero genere & differentia; eſt ergo ſpecies. *Soluitur.* Reſp. genus bifariam vſurpari, aliud eſt generaliſſimum, quod nullũ ſupra ſe continet genus, vt ſubſtantia, quantitas. Aliud quod alteri generi ſubeſt, reſpectu cuius dicitur ſpecies: tamen quia plures ſub ſe continet, dicitur genus; ſic ſunt omnia genera intermedia, vt corpus, animal, &c. Argumentum ergo concludit de generibus generaliſſimis, non verò de intermediis, vnde cùm primum prædicabile, genus intermedium ſit, & vniuerſalis ſpecies, non mirum ſi genere conſtet & differentia.

Obiectio ſecunda. Secundò genus definitur genere & differentia; ergo genus continetur ſub genere, ac per conſequens idem erit ſuperius ac inferius. *Enodatur.* Reſp. non eſſe inconueniens, ſi aliquid reſpectu diuerſorum ſit ſuperius & inferius, ſpecies & genus; eſt quidem ſpecies & inferius quatenus ſubeſt generi, genus tamen & ſuperius vt reſpicit inferiora, de quibus tanquam pars actualis eſſentiæ quidditatiuè prædicatur.

Obiectio tertia. Tertiò illa particula de pluribus differentibus ſpecie, includit aliquid extra eſſentiam rei definitæ; ergo non eſt bona definitio. *Solutio.* Reſp. illa plura poni in definitione obliquè & connotatiuè. Nam etſi reſpectus ad plura ſit de eſſentia generis, illa tamen plura extrinſeca ſunt: ſicut de eſſentia patris eſt formaliter referri ad filium; iſte tamen non eſt de eſſentia patris. Neque entia rationis aliter poſſunt definiri, ſicut nec relationes reales, quia formę connotatiuæ ſunt; propterea ſi ea ad entitates abſolutas reales cõparemus, nequeunt propriè definiri, vt notauimus q. 3. Summul. diffic. 2. art. 10.

Obiectio quarta. Quartò nullum ambiguum eſt definibile.

Digitized by Google

nibile:ſed genus ambiguè reſpicit decē prædicamenta;ergo. *Diluitur.* Reſp.negando minorem.Non enim ambiguè reſpicit prædicamenta,ſed eodē modo omnia determinatè denominat quantum ad rationē ſuperioris & inferioris. Verū eſt quòd ad conceptum generis non requiritur conceptus decem prædicamentorum ; ſed hoc ſolùm arguit extrinſecè & de connotato pertinere ad entitatem generis.

ARTICVLVS II.

Vtrùm definitio generis ſit quidditatiua.

EXplicuimus q.3.Summularū conditiones requiſitas ad veram & eſſentialem definitionē, quas oportet nunc pro huius articuli breui intelligentia in memoriam reuocare.

2. *Affirmatur.* Reſp. affirmatiuè, tenet Doctor in 4.vbi ſuprà §.*de ſecundo*, verſùs finem, & probatur,quia illa eſt vera & eſſentialis definitio, quæ explicat quidditatem definiti:ſed iſta notificat eſſentiam generis,quæ eſt prędicari de pluribus differentibus ſpecie ; ergo. Probatur minor.Nā in ratione prædicandi conuenit cum aliis prædicabilibus, & per illam particulam differentibus ſpecie,ab eiſdem differt;ergo.

Obiicitur primò. Obiicitur primò prædicari eſſe paſſionē vniuerſalis:ſed pręſens definitio eſt per prędicari;ergo nō eſſētialis,ſed deſcriptiua erit. Confirmatur ex Porphyrio c.præſenti,vbi hæc habet,*quòd etiam deſcribētes aſſignauerunt genus eſſe, dicentes,quod de pluribus & differentibus ſpecie in eo quod quid prædicatur*. *Reſpondetur.* Reſp. diſtinguendo maiorem ; ſi prædicari vſurpetur pro actuali prædicatione, verū eſt:ſi tamen pro potentia ad prædicandum,falſum. Quia poſſe prædicari, idem eſt quod eſſe in multis, ex dictis q.6. diffic.3. art.3. Ad Porphyrium reſp. hāc vocari deſcriptionem, quia cùm entia rationis excludantur à vero eſſe, ſic à propria definitione. Vel dicamus,loquutum fuiſſe impropriè,aliàs Philoſophus diminutè proceſſiſſet, non definiendo genus eſſentialiter, ſed ſolùm deſcriptiuè, cùm communis ſententia ſuſtineat poſſe eſſentialiter definiri.

Obiicitur ſecundò. Obiicitur ſecundò. Entia rationis non habēt aliud eſſe quàm denominationibus ſignificatur: ſed in hac definitione denotatur actualis prędicatio, & non aptitudinalis; ergo non eſt eſſentialis definitio. *Occurritur.* Reſp.in hac definitione definiti prædicationem ſignatā, quæ non eſt aliud quàm comparatio ſuperioris ad inferiora, & hæc eſt potentia & fundamentum proximum exercitæ prædicationis, qua ſuperius enūtiamus de inferioribus; propterea dicitur actus reſpectu ſignatæ prædicationis, & potentia per ordinem ad exercitam.

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm genus prædicetur de ſpeciebus vt totum,an vt pars.

ARTICVLVS I.

Præmittuntur aliqua pro intelligentia difficultatis.

SVpponit 1. Doctor q.16. vniuerſali,nō eſſe quæſtionem de genere 3. *Supponitur primò.* in actu ſignato, ſeu de intentionibus, quatenus denominantes ſunt, ſed de iſtarum fundamentis in quibus exercentur prædicationes, cùm dicimus, *Homo eſt animal,ſpecies eſt vniuerſalis.*

Supponitur ſecundò. Secundò certum eſt genus de ſpeciebus prædicari.docuit Ariſt.in prædicamentis, vbi eo probat ſecundas ſubſtantias de primis prædicari, quòd animal prædicatur de homine. Idem habet

Digitized by Google

habet Porphyrius cap. de genere. Probat Doctor §. *ad oppoſitum*, quia primus modus dicendi per ſe eſt quando definitio, vel pars definitionis prædicatur de definito, ex Ariſt. 1. Poſteriorum textu 9. ſed animal eſt pars hominis; ergo hæc eſt per ſe, Homo eſt animal. Secundò optimè infertur, Homo currit; ergo animal currit, quia oppoſitum conſeqnentis non contingit antecedenti; ſi enim repugnaret animali currere, etiam homini: ſed omnis conſequentia enthymematica, tenet virtute alicuius medij, per quod reduci poſſit in ſyllogiſmum, quod non eſt aliud niſi iſtud, Homo eſt animal; ergo hæc prædicatio eſt neceſſaria, & per ſe: ſolùm ergo dubitatur, qualiter genus accipiatur.

Supponitur tertiò. Tertiò. Hæc natura generica, Animal, v. g. quadrifariam poteſt accipi, primò quatenus includit præcisè ſua prædicata eſſentialia, ſcilicet viuens, ſenſibile, & ſic dicitur totum actuale, quia actu cōtinet hæc duo prædicata, quæ naturam animalis componunt. Secundò vt per differentiam contrahitur, determinatur, & limitatur ad conſtitutionem, & compoſitionem ſpeciei, v.g. hominis: vt ſic autem dicitur actualis pars, quia actualiter cōcurrit cum rationalitate, ad componendum hominem, quem neutra pars ab alia præciſa valet conſtituere. Tertiò in illa præciſione, & indifferentia, ſecundùm quam, eſt contrahibile per diuerſas & oppoſitas differentias, rationalitatem quippe, & rugibilitatem, & vt ſic eſt pars potentialis, quia reſpicit aliam compartem, cum qua valet compoſitum conſtituere. Vnde promanauit adagium illud, *Genus ſumitur à materia, & differentia à forma*, deſumptum ex Ariſt. 8. Metaph. textu 9. Nam ſicut in compoſito phyſico, materia prima eſt potētia forma actus, ita in Metaph. genus ſe habet vt potentia determinabilis: differentia verò vt forma, & determinatio reſpectu ſpeciei quam componunt. Quartò denique quatenus ipſi ſubſunt plures ſpecies, & eas connotat, vt partes materiales ſubiectiuas, & vt ſic dicitur totum potentiale.

Supponitur quartò. Quartò certum eſt, genus non prædicari de ſuis ſpeciebus vt totū actuale, quia vna ex præcipuis conditionibus (vt ſæpiùs diximus q. 6.) quæ requiruntur ad prædicationem, eſt quòd prædicatum ſuperius connotet & reſpiciat ſubiectum, de quo prædicatur, & in quo eſt: ſed genus vt totū actuale præſcindit ab inferioribus; ergo de ipſis nequit prædicari de aliis acceptionibus eſt controuerſia.

ARTICVLVS II.

Proponitur verior ſententia.

5. *Cōmune placitū.* COmmunior & verior ſententia docet, genus prædicari de ſpeciebus, vt totum potētiale. tenet Doctor q. 16. §. *dicendum*. & q. 20. in fine, Angelicus Doctor in 1. diſt. 15. & opuſculo de ente & eſſentia c. 3. ibidem expreſsè Caietanus, Suarius tomo 1. ſuæ Metaph. diſp. 15. ſect. 11. n. 16. Rub. cap. de genere n. 22. Hurtado diſp. 4. Logicæ, ſect. 4. Fundamentum eſt, quòd ſi genus prædicaretur vt pars, & non vt totum, ſequeretur primò quamlibet partem prædicari de ſuo toto, quod in cōpoſitis phyſicis patet eſſe falsū. Nam hæc eſt falſa enuntiatio, Homo eſt materia prima, vel anima rationalis. Ratio à priori eſt, quia in exercita prædicatione verbum *eſt* denotat prædicatū eſſe entitatē ſubiecti: ſed falſum eſt dicere hominē eſſe animal præcisè, nō connotādo rationalitatē; ergo. Cōfirmatur de ratione generis (vt dicemus infrà) *eſt* reſpicere plures ſpecies, tanquam partes ſubiectiuas, de quibus poteſt prædicari: ſed genus vt eſt pars ſpeciei

ſpeciei, nõ reſpicit plures ſpecies, nec de pluribus valet prædicari, quia ſolũ connotat ſpeciem quam conſtituit; ergo prædicatur vt totũ, non vt pars.

ARTICVLVS III.

Proponuntur variæ obiectiones, & enodantur.

6\. *Obiectio prima.* OBiicit primò Caietan. cap. de genere cum aliis, Ariſtotelem 1. libro de poſteriori reſolutione c. 4. vbi docet integram definitionem, & ſingulas eius partes prædicari de definito: ſed genus eſt pars actualis definitionis; ergo vt ſic de definito prædicatur. *Occupatur.* Reſp. concedendo animal prædicari de homine, tamen non per modum partis, ſed totius potentialis, quod optimè notauit Doctor, quia etſi genus primariò importet materiam, & differentia formam, tamen ſecundariò, & de conſequenti important totum quod connotant, quod peropportuno explicuit exemplo, ex Auicena 5. Metaph. de manuato & capitato, quæ diuerſa primò ſignificant, ſcilicet manum & caput, vtrumque tamen ex conſequenti ſignificat totum, ex eo ſcilicet quòd ſignificat partem per modum totius, vt manuatum exponitur per habens manum, vbi habens non eſt de ſignificato manuati, ſed de modo ſignificandi per modum totius, quia non eſt partis habere manum, ſed totius, ita exponitur animal, id eſt, homo habens ſenſum, &c.

Obiectio ſecunda. Secundò, hæc eſt differentia inter genus & ſpeciem, quòd hæc prædicatur complete, & vt tota eſſentia inferioris, illud verò tanquam pars eſſentiæ; ergo genus prædicatur vt pars. *Soluitur.* Reſp. concedendo prædicationem generis eſſe incompletam ex parte rei quæ prædicatur; completam verò ex modo prædicandi, vt explicuimus obiectione 1.

Obiectio tertia. Obiicitur tertiò. Ab eo quòd res eſt, vel non eſt, propoſitio eſt vera, vel falſa; ergo ſicut albedo prædicatur de homine, etiam ſi ſint in eo aliæ qualitates quæ prædicari poſſint, vt calor, &c. ita cùm homo eſſentialiter contineat animalitatem & rationalitatem vt partes, quælibet illarum poterit prædicari ea ratione, qua in homine continetur. *Expeditur.* Reſpondet optimè, vt arbitror, quidam neotericus in hoc capite, concedendo iſtas prædicationes eſſe veras, ſi partes ſumantur vt connotant hominem, quia verum eſt hominem eſſe animal. Notat tamen has prædicationes non pertinere ad aliquod ex quinque prædicabilibus, quia prędicabile debet eſſe totum potentiale, continens ſub ſe plures partes ſubiectiuas, ſeu ſpecies de quibus poſſit prædicari. Ad illud de albedine reſpondetur prædicari vt totum potentiale pertinens ad quintum prædicabile, niſi dicamus quòd hæc prædicatio ſit ſpecialis, vt nuper dicebamus.

Obiectio quarta. Obiicitur quartò. Partes prædicantur ſecundùm quod connotant ſubiectum; ergo denominatiuè. Probatur conſequentia. Omne concretum eſt denominatiuum, ex dictis quæſt. 6. difficult. 4. art. 1. & 2. ergo. *Occurritur.* Reſp. diſtinguendo vtramque conſequẽtiam. In concretis accidentalibus, concedo, in ſubſtantialibus, nego; concretum enim accidentale definitur denominatiuè, quia differt ſolo caſu, id eſt, ſola inclinatione formæ ad ſubiectum, reſpectu abſtracti; concretum verò ſubſtantiale differt inclinatione formæ ad ſuppoſitum, quod non denominatiuè, ſed vniuocè reſpicit.

Reſtat nunc ex dictis cum Alberto 7.

de Saxonia, de genere contendere, vbi aſſerit, nobiſcum genus non prædicari vt partem, diuerſo tamen & falſo fundamento, quia genus non eſt pars ſpeciei, ſed hæc eſt ita ſimplex ſicut genus. Si tamen ei obiicias, ſpeciem componi genere & differentia? Reſpondet genus eſſe partem definitionis, non verò definiti: ſi autem inſtes, definitionem, & definitum conuerti; ergo ſi hoc eſt ſimplex, & definitio. Reſpondet. Negando conſequentiam, quia definitio, etſi explicet naturam definiti ſimplicis, explicat tamen per conceptus complexos; quæ ſolutio, in ſententia Nominalium vera eſt. Nam ipſi omnem diſtinctionem formalem & fundamentalem negant in conceptibus obiectiuis, ideo hæc ſententia non alio fundamento reiicienda eſt, niſi in eo quo quæſt. 6 difficult. 1. probauimus prædicata eſſentialia ſecluſo opere intellectus diſtingui, & de quibus latiùs in Metaphyſica quæſt. de diſtinct. in communi & particulari, erit ſermo.

DIFFICVLTAS III.

De modo quo genus reſpicit inferiora.

ARTICVLVS I.

Vtrùm genus prædicetur immediatè de indiuiduis.

Suppoſitio. SVpponit Hurtado diſp. 4. Logicæ ſect. 5. omnes qui negant cùm Nominalibus, præciſiones obiectiuas debere fateri genus immediatè prædicari de indiuiduis. Fundamentum eſt quòd in eorum ſententia, ſicut ſpecies nihil eſt præter plura indiuidua, omnino ſimilia; ita genus nihil erit præter plura indiuidua, ſimilia in operationibus communibus, diſſimilia tamen in cæteris ſpecificis; tunc ſic ſpecies nihil aliud eſt, quàm plura indiuidua: ſed genus prædicatur de ſpecie; ergo de pluribus indiuiduis. Confirmatur, quia ſi genus non prædicatur immediatè de indiuiduis; ergo prædicatur de aliqua ratione communi, ab illis abſtracta, quæ ratio non erit indiuidua, quod eſt contra ipſorum ſententiam. Ego tamen exiſtimo, hoc ſuppoſitum non eſſe ita certum in ſententia Nominalium. Ratio eſt, quia licèt Nominales negent conceptum abſtractum à rationibus indiuidualibus; fatentur tamen, illam conuenientiam in ratione ſpecifica, ſeu illum cōceptum confuſum, quem connotat intentio ſpeciei, eſſe minus communem & immediatiùs reſpicere indiuidua, quàm ille conceptus generis; ergo iſte poterit mediatè prædicari de indiuiduis, ille verò immediatè. Confirmatur, quia ſi in eorum ſententia non repugnat rationem ſpeciei, etiamſi ſolùm dicat conceptum confuſum indiuiduorum, tanquam quid ſuperius prædicari de inferioribus; cur ergo implicabit alium conceptum minus immediatum, & ſuperiorem de indiuiduis prædicari & ita genus mediatè prædicari.

Sed quidquid ſit de hoc, dicendum nobis eſt cum Doctore, quæſt. 17. vni- 9. *Aſſertiō.*
uerſali, §. *ad quæſtionem,* & aliis recentioribus, genus prædicari de ſpecie quam conſtituit immediatè; de indiuiduis verò ſpeciei, cuius eſt intrinſeca pars, mediatè. Probatur; Genus definitur per ordinem ad ſpeciem, & ſpecies per ordinem ad indiuidua; ſignum ergo eſt, quempiam iſtorum immediatè reſpicere proprios terminos, aliàs ſpecies non diſtingueretur à genere.

Digitized by Google

genere, ſi hoc prædicaretur de indiuiduis immediatè. Secundò. Omne ſuperius reſpicit inferiora, ſecundùm quod in ipſis determinatè includitur: ſed genus primò determinatur ad eſſe ſpeciei, & poſtea per rationem indiuiduam; ergo non immediatè, ſed mediatè de indiuiduis prædicatur.

10. *Obiectio prima.* Obiicies primò. Ab indiuiduis poſſe abſtrahi immediatè rationem genericam, & de ipſis immediatè prædicari; ergo genus prædicatur immediatè de indiuiduis. Probatur antecedens, cognita hac & illa ſenſibilitate, cur non poſſumus abſtrahere conceptum animalis ab eis. Conſequentia etiam probatur. nam comparatio, quæ requiritur ad vniuerſalitatem, datur in natura abſtracta; ergo ſi immediatè poteſt abſtrahi. Ratio communis, generica ab indiuiduis, & ad eadem comparari. Reſp. hoc eſſe poſſibile in cognitione confuſa, & imperfecta, non tamen in diſtincta & perfecta, quia ſi velimus perfectè & diſtinctè conuenientiam indiuiduorum in genere penetrare, cognoſcemus ſine dubio, ſpeciem eſſe primam rationem conuenientiæ, & genus mediatam. nam nulli dubium Petrum mediante ſpecie eſſe animal; ergo intellectus conſiderans perfectè, & diſtinctè, entitatem indiuidui & generis, mediatè comparauit ad ipſum. Declaratur magis. Intellectus abſtrahens rationem, v.g. animalitatis, vel conſiderat præciſè, hoc eſt, illud ſenſibile, vel integram rationem indiuidui. Si primum, prædicatio erit immediata, ſed confuſa & imperfecta. Si ſecundum, mediata, quia indiuiduum mediante ſpecie, rationem generis participat. Addimus tamen illam prædicationem immediatam, generis de indiuiduis non eſſe primi, ſed ſecundi prædicabilis. Ratio eſt primò, quia ſpeciei conuenit propriè prædicari immediatè de indiuiduis, quod hîc generi contingit; ergo ſecundò quod prædicatur immediatè, concipitur tanquam immediatè contractum: ſed quod immediatè contrahitur per differentias indiuiduales, eſt quid completum; ergo genus prædicatur completè, quod eſt peculiare ſpeciei ex quæſtione ſequenti.

Dubitabis primò qualiter diſtinguantur ſecunda intentio generis quæ denominat ſubſtantiam, & ea quæ denominat qualitatē, vel quantitatem, &c. Reſpondet Doctor q.6. quodlibetali, §. *de tertio*, ſolùm numero differre. Ratio eſt, quia in ratione denominandi quidditatiuè conueniunt, & ſolùm ratione connotati diſtinguuntur: ſicut albedo hominis & equi, eiuſdem ſunt ſpeciei; concreta tamen conſtituta materialiter, & de connotato, ſpecie diſtinguuntur. Ita quæuis ſecunda intentio generis, tam generaliſſimi, quàm intermedij, ab aliis ſolùm materialiter diſtinguuntur; formaliter tamen eiuſdem ſunt ſpeciei, quia conueniunt in ratione reſpiciendi connotata, ſiue hoc connotatum ſit genus ſuperius; ſiue inferius materialiter. 11. *Difficultas prima. Enodatur.*

Dubitatur ſecundò, ſuppoſito quòd genus prædicatur mediatè de indiuiduis, vtrùm vna relatione prædicabilitatis, ſpeciem & indiuidua reſpiciat? Aliqui reſpondent affirmatiuè. Si autem obiiciatur eis eſſe plures terminos; ergo plures relationis. Reſpōdent eſſe vnicum primarium, & plures ſecundarios, qui poſſunt vnica relatione connotari, vt de relationibus realibus, tenent communiter Thomiſtę in capite de relatione: vnde dicunt patrem vna relatione, plures reſpicere filios, &c. Ego tamen, licèt negem cum Doctore, vnam relationē realem 12. *Difficultas ſecunda.* *Soluitur.* *Authoris placitū.*

poſſe

Digitized by Google

poſſe plures reſpicere terminos, exiſtimo id non eſſe denegandum relationibus rationis, quia cùm totum iſtarum eſſe, ſit ab intellectu effectiuè, ſi vnico actu naturam ad ſpeciem & indiuidua referat, vnica erit relatio, quod non contingit relationibus realibus, quæ cùm reſultent ex natura fundamenti & termini, ex multiplicatione terminorum multiplicatio relationum neceſſariò infertur. Tamen in caſu noſtro maior eſt difficultas. nam cùm genus prius reſpiciat ſpeciem, quàm indiuidua, videtur actum intellectus priùs terminari ad ſpeciem, & deinde ad indiuidua, quod arguit multiplicitatem relationum; breuiter tamen dico, quòd cùm eſſe relationis rationis ſit effectiuè ab intellectu, ſi vnico actu reſpiciat ſpeciem & indiuidua, vnica erit relatio; ſi verò duplici, duplex, de quo in libris de anima.

ARTICVLVS II.

Vtrùm genus logicum poſſit conſeruari in vnica ſpecie, & ſpecies in vnico indiuiduo.

13. Præſens difficultas ſolùm eſt de genere logico, quia certum eſt genus metaphyſicum, ſeu naturam genericam, poſſe in vnica ſpecie conſeruari, & ſpeciem in vnico indiuiduo. Patet in ſole, qui ſolus & indiuiduus eſt actualiter. Ratio eſt. nam ſicut Deus valet conſeruare integram naturam Solis in vno indiuiduo ſolo, quare non integram entitatem generis in vnica ſpecie? Confirmatur, quia tota quidditas generis in qualibet ſpecie intenſiuè includitur, ſicut & quidditas ſpeciei in quolibet indiuiduo; ergo in vnico inferiori actuali valent conſeruari. *Inſtātia.* Si autem obijcias, differentiam ſpecificam facere differre vnum ab alio; ergo ſi abſint plura alia, non erit differentia. *Diluitur.* Reſp. differentiam numeralem etiam diuerſificare indiuidua, ſicut ſpecifica ſpecies; hac tamen obſeruata diſtinctione quòd hæc facit differre eſſentialiter, illa verò ſolùm numeraliter; ergo ſicut differentia numerica conſeruatur conſtitutione vnius indiuidui, ita differentia ſpecifica conſtitutione vnius ſpeciei.

Reſponſio ad difficultatem argumenti. Ad difficultatem argumenti reſp. differentiam ſolùm primariò importare conſtitutionem rei tanquā actum eius, ſecundariò verò diuerſitatem. Vnde ad iſtum effectum ſecundarium ſufficit ſi alia extrema poſſibilia tantùm ſint. Patet, quia roſa præſens non ſolùm differt à roſa præſenti, ſed à roſa in hyeme, quæ ſolùm eſt in potentia obiectiua.

Suppoſitio ſecunda. Secundò ſuppono logicum vniuerſale, ſeu prædicabile reſpicere plura inferiora. Patet ex definitionibus Ariſtotelis, & Porphyrij, quibus vniuerſale logicum in ordine ad plura perpetuò definiunt authores.

Suppoſitio tertia. Tertiò ſuppono cum Doctore in 2. diſtinct. 3. quæſt. 6. quem ſequuntur ferè omnes authores, vt in Metaphyſica latiùs examinabimus, nullum dari genus, vel ſpeciem creatam, cui multiplicitas indiuiduorum & ſpecierum repugnet. Diſquiruntur ergo duo, primò vtrùm logicum vniuerſale, ſub quo comprehendo genera & ſpecies, requirant plura inferiora actu exiſtentia; ſecundò an plura poſſibilia.

14. *Aſſertum primum.* Dico primò. Vniuerſale logicum non requirit plura inferiora actu exiſtentia, ſed ſufficit ſi apprehendantur per intellectum. tenet Doctor quæſt. 18. vniuerſali, & probatur, quia prædicatio logica vniuerſalis, ſolùm petit extrema apprehenſa; ergo etiamſi

etiamſi extrema non exiſtant à parte rei, dúmodo ſint obiectiuè in intellectu, ſufficienter terminabunt relationem, ſeu comparationem. Antecedens patet, quia comparatio rationis ſupponit extrema ſolùm apprehenſa, vt ſæpiùs diximus quæſt. 2. & 6. Minor probatur. nam veritas eſſentialis rei non pendet ab exiſtentia, vnde roſa in hyeme vera roſa eſt, & continet ſua prædicata eſſentialia; ergo à pluribus obiectis poſſibilibus cognitis, vel futuris poteſt intellectus abſtrahere rationem communem quam de ipſis prædicet. Quomodo autem intellectus poſſit percipere pura poſſibilia non exiſtentia, pertinet ad librum tertium de anima, & eadem difficultas eſt de pluribus naturis ſpiritualibus, quæ actualiter exiſtunt, & pro hoc ſtatu nequeunt mouere intellectum noſtrum.

15. *Aſſertum ſecundum.* Dico ſecundò, ſi plura inferiora ſint impoſſibilia, nequit dari verum logicum vniuerſale. quod ſic oſtendo: Vniuerſale eſt vnum in multis, & prædicabile de ipſis; ergo vt verè & non fictitiè de pluribus prædicetur, iſta debent eſſe poſſibilia. Probatur conſequentia, quia vera prædicatio ſupponit fundamentum in re. *Obiectio prima.* Obiicies primò cum Thomiſtis, ſpeciem Angeli in prædicamento: ſed non ponitur vt indiuidua; ergo vt ſpecies. *Diluitur.* Reſp. dato gratis quòd ſpecies non ſit multiplicabilis, diſtinguendo conſequentiam, metaphyſica concedo, logica nego. Conceditur ergo poſſe ab vno indiuiduo abſtrahi rationem ſuperiorem, & vniuerſalem metaphyſicè, non tamen logicè, quia non ſunt plura quæ connotet ad prædicationem.

16. *Aſſertum tertium.* Dico tertiò. Ad vniuerſale logicum fictum, vel non ſupponens verum fundamentum in re, ſufficiunt plura indiuidua apprehenſa, etſi aliàs ſint impoſſibilia: fictum, inquam, non formaliter, quia formaliſſimè erit vniuerſale, ſed materialiter, ſeu ex parte rei denominatæ, cùm in ipſa non ſit fundamentum talis comparationis ad plura. ita intelligo Doctorem q. 18. vniuerſali in fine, & S. Thomam 1. p. quæſt. 13. art. 9. ibidem Caietanum, §. *aduerte hic latitudinem.* Probatur, ratio formalis vniuerſalis, quia relatio & ſecunda intentio eſt, ſolùm petit extrema actualiter apprehenſa; ergo de per accidens erit ad rationem vniuerſalis formaliter, ſi extrema iſta ſupponant fundamentum in re, vel ſolum apprehenſum. Confirmatur, quia aliqui Gentiles pluralitatem Deorum erroneè opinabantur; ergo poterant prædicare naturam diuinam de hoc & illo Deo.

ARTICVLVS III.

An modus prædicandi in quid ſeparet genus à differentia.

Reſpondetur affirmatiuè, cum Doctore quæſt. 19. vniuerſali, 17. *Affirmatur.* eſt communis ſententia, quam tenet expreſsè Ariſtoteles 4. Topicorum cap. 6. loco 81. Fundamentum eſt, quòd genus prædicatur de ſpecie per modum ſubſtantiæ, & per ſe ſtantis, ideo nomine ſubſtantiuo ſignificatur: ſed modus prædicãdi in quid eſt proprius ſubſtãtiæ, quæ eſt quidditas rei; ergo prædicatur in quid: differentia autem etſi ſit pars eſſentialis ſpeciei, prædicatur tamen per modum alteri adiacentis & in quale, non vt qualitas extrinſeca quæ extranea eſt compoſito eſſentiali, & ad rei eſſentiam non ſpectat, ſed vt pars intrinſeca eſſentialis connotans & determinãs genus cum quo conſtituit ſpeciem; erit ergo

ſufficiens ratio diſtinguendi differentiam à genere, quòd hoc prædicetur in quid, illa verò in quale quid.

Obiectio. Obiicies Ariſtotelem primo libro Poſteriorum textu 21. & 7. lib. Topicorum cap. 2. loco 31. vbi expreſsè hæc habet, *Eorum quæ ſunt in ſignata oratione, hoc quidem genus, illud autem differentia, & in eo quod quid eſt. genus & differentia prædicantur*; ergo vtrumque prædicatur eodem modo. *Reſpõſio.* Reſp. Ariſtotelem ſolùm intendere, differentiam eſſe prædicatum in quid, quia eſt de eſſentia ſpeciei, non tamen prædicari ſolùm in quid, quia ex loco ſupra citato prędicatur in quale quid, habet enim differentia duos conceptus & eſſe de eſſentia compoſiti, ſícque eſt quid rei, & determinare, ſeu connotare genus, & ſic prædicatur in quale, nec debuit Ariſtoteles ſemper vtrumque conceptum explicare.

Obiectio ſecunda. Secundò differentia ſe habet per modum formæ, genus autem per modum materiæ: ſed forma quæuis eſt perfectior quàm materia; ergo differentia quàm genus: ſed id quod eſt perfectius, debet perfectiori modo prædicari; ergo differentia prædicatur in quid, quia perfectior eſt genere. *Soluitur.* Reſp. modum prædicandi differentiæ, eſſe, meo iudicio, perfectiorem. Nam ſicut forma eſt perfectior materia, quia connotat iſtam per modum determinantis eſſentialiter, ſic iſte modus prædicandi perfectior erit.

Obiectio tertia. Tertiò differentia prædicatur in quid de hac & illa differentia; ergo non diſtinguitur à genere. *Remouetur.* Reſp. ſecundam intentionẽ generis poſſe accipi in actu exercito, & in actu ſignato. Concedo igitur, in actu exercito prædicari in quid de hac & illa differentia, vt ſic tamen non pertinet ad tertium prædicabile, ſed ad ſecũdum; prædicatur tamen in quale, & in actu ſignato, in ordine ad inferiora illius ſpeciei, quã conſtituit, vt dicemus q. 9.

QVÆSTIO VIII.

De ſpecie, ſecundo prædicabili.

QVONIAM ſpecies, alia ſubiicibilis, quæ ſubiacet generi, alia prædicabilis, quæ de pluribus indiuiduis primæ & ſecundæ intentionaliter prædicatur, quatuor veniunt in hac quæſtione diſcutiendæ difficultates. Prima de ſpecie ſubiicibili, ſecunda de prædicabili, tertia de indiuiduo realiter accepto, quarta de ipſo ſecundè intentionaliter. *Species.*

DIFFICVLTAS I.

De ſpecie ſubiicibili, & eius proprietatibus.

ARTICVLVS I.

Vtrùm definitio ſpeciei ſubiicibilis tradita à Porphyrio ſit exacta.

Porphyrius in hoc capite ſpeciem ſubiicibilẽ dupliciter definit. Primò, *Species eſt quæ ſubiicitur generi.* Secundò, *ſpecies eſt de qua genus in eo quod quid prædicatur*; dicimus ergo cum Doctore q. 21. vniuerſali, & communiori ſententia, vtramque definitionem eſſe exactam. Probatur, quia illa eſt exacta definitio, quæ adæquatè explicat naturã definiti: ſed natura ſpeciei ſubiicibilis eſt ſubiici generi; ergo vtraque definitione & qualibet earum optimè explicatur. Probatur conſequentia. Nam prima hoc expreſsè ſignificat, 18. *Species ſubiicibilis quid.*

Digitized by Google

ficat,& ex ſecunda manifeſtè infertur, quia ſi de ea genus prædicatur; ergo eſt ſubiectum, quia ſubiectum eſt, de quo aliud dicitur, vel prædicatur.

Obiectio prima. Obiicies primò definitionem non debere competere aliis à definito: hæc competit indiuiduo, quia ſubiacet generi,& de ipſo prędicatur;ergo. Reſpondent aliqui, ſpeciem immediatè ſubiacere generi, indiuiduum verò mediatè,& hanc eſſe differētiam.

Soluitur. Sed contrà eſt,quòd etiam ſæpiùs genus mediatè prædicatur de ſpecie, vt patet in hac prædicatione, Homo eſt ſubſtantia, in qua ſubſtantia mediante animalitate prædicatur de homine; ergo non ſatis differunt ſpecies ſubiicibilis & indiuiduum penes mediatam,vel immediatam prædicationem. Ideo reſpondetur in his definitionibus debere ſuppleri naturã cõmunis; ita vt faciant hunc ſenſum,Species eſt quid commune generi ſubiectum,vel, vt alij addunt, ſoli, ita vt ſenſus ſit, Species eſt,quæ ſoli generi ſubiicitur; indiuiduum verò non ſolùm generi,

Inſtãtia. Remouetur. ſed etiam ſpeciei.Si autem inſtes;ergo Porphyrius diminutè proceſſit. Reſp. non eſſe multum curandum de proprietate & rigore definitionum ſecundarum intentionum.

Obiectio ſecunda. Secundò. Vnum relatiuum nequit per aliud definiri: ſed hîc definitur vnum per aliud;ergo.Probatur maior. nam partes definitionis debent includi in definito:ſed vnum relatiuum eſt extra alium, v. g. filius extra patrem;ergo. Minor etiã probatur,quia genus & ſpecies, ſubiectum & prædicatum, ſunt relatiua; ergo nequit vnum per aliud definiri. Reſp.diſtin-

Dilutio. guendo primam maiorem,non poteſt definiri per aliud, ita vt correlatiuum ſit intrinſeca pars definitionis,concedo;non poteſt definiri per aliud connotatiuè & extrinſecè, nego. Ratio eſt, quia ſicut implicat correlatiuum eſſe partem definitionis,quia eſt extra eſſentiam definiti; ita ordinem ad illud, cùm ſit de eſſentia relatiui, non repugnat eſſe partem definitionis. Vnde cùm omnis ordo & reſpectus ſit ad terminũ, hinc prouenit vt nequeat quietatiuè explicari niſi per illud.

Obiectio tertia. Tertiò genus definitur per ordinem ad ſpeciem, & ſpecies per ordinem ad genus; ergo committitur circulus maximè vitandus in definitionibus. Reſp. circulum eſſe vitioſum,

Expeditur. cùm non determinatè explicatur natura definiti: vt ſi quis diceret, Pater eſt qui habet filium, filius eſt qui habet patrem; vbi non bene intelligitur quòd ſit definitum. Si tamen vellemus definire patrem, optimè diceremus, eſt qui habet filium: cùm autem propoſito genere determinatè definiamus, per prædicari de pluribus, & propoſita ſpecie ſubiicibili, dicamus, Species eſt, de qua genus in eo quod quid prædicatur, circulus non committitur. Secundò reſponderi poteſt, circulum non eſſe vitioſum, cùm extrema ſunt extrinſeca, & extra quidditatem definitionis, quia cùm extrema per conuerſionem varientur, de fundamento in terminum:vt cùm dicimus, Genus eſt quod prædicatur de ſpecie, in qua prædicatione genus eſt ſubiectũ; ſpecies verò terminus relationis.Cùm autem dicimus,ſpecies eſt de qua genus prædicatur,ſpecies ſe habet vt fundamẽtũ relationis,non cõmittitur circulus,cùm extrema non ponantur eodem modo.

ARTICVLVS II.

Vtrùm ſpecies ſubiicibilis, quatenus ſubiicibilis, ſit prædicabilis.

DE ſpecie ſubiicibili & prædicabili, non materialiter & ſubie-

ctiuè,ſed formaliter loquendo eſt difficultas, quatenus ſubiicibilis reſpicit genus cui ſubiacet,& ſpecies inferiora, de quibus prædicatur. An iſti duo reſpectus, prædicabilitatis, & ſubiicibilitatis, ita inter ſe connectantur, vt vnum ſine alio, neque eſſe, nec adæquatè valear cognoſci: nam certum eſt ſpeciem materialirer, ſeu fundamentaliter vt eſt ſubiectum harum denominationum, eſſe intrinſecè & indiuiſibilitet ab vtraque denominabilem. nam ea ratione, qua homo cõtinet animal, ſuperius etiam continetur ſecundùm totam ſuam entitatem in inferioribus,de quibus poteſt prædicari.

19. *Speciem ſubyicibilem eſſe prædicabilẽ qui aſſerant.* Toletus quæſt. 1. huius capitis cum Caietano affirmat ſpeciem ſubiicibilem quatenus ſubiicibilem eſſe prædicabilem, diuerſo tamen explicant modo. Nam Caietanus dicit prædicabilitatem & vniuerſalitatem conuenire ſubiicibilitati, vt duo paſſiones eſſentiæ à qua promanant. Vnde ſicut hæc eſt optima prædicatio, Homo eſt riſibilis, quia ab eo pullulat riſibilitas; ita iſta, Species ſubiicibilis eſt prædicabilis & vniuerſalis; quia à ſubiicibilitate promanant. Toletus autem probabilius conſiderat rationem vniuerſalis vt eſſentiam, prædicabilitatem verò & ſubiicibilitatem vt duas paſſiones, quæ ab ipſa pullulant. Fundamentum eſt, quòd ſpecies quomodolibet contempletur, ſemper continet vniuerſalitatem tanquam genus conſtitutiuũ ipſius, v. g. ſpecies vniuerſalitatem, homo animalitatem;ergo formaliter identificatur ratio ſpeciei cũ prædicabilitate & ſubſicibilitate: ſed in ſententia iſtius authoris prædicabilitas eſt paſſio vniuerſalis; ergo vtraque ratio prædicabilitatis & ſubiicibilitatis ab ipſo tanquam paſſiones inſeparabiles promanant. Confirmatur, quia ſpecies ſubiicibilis vt ſubiicibilis, non eſt ſingularis formaliter; ergo communis & vniuerſalis ſaltim per identitatem.

Refelluntur. Hæc tamen ſententia vera non eſt. Primò, quia prædicabilitatem ponit paſſionem vniuerſalis cùm ſit eius eſſentia, vt ſuprà diximus q. 6. diff. 3. articul. 3. Secundò ſpecies dicitur ſubiicibilis & prædicabilis opere intellectus formaliter;ergo eiuſdem miniſterio poterit prædicabilitas formalis à ſubiicibilitate ſeparari. Tertiò, dato quòd prædicabilitas & vniuerſalitas identificarentur cum ſpecie ſubiicibili, nihil probat intentum confirmationis, nempe quòd ſpecies ſubiicibilis nõ eſt ſingularis;ergo vniuerſalis,quia cùm hoc non conueniat formaliter rebus vt in re exiſtunt,ſed ſolo intellectus miniſterio, ſolùm infertur, iſtam ſpeciem eſſe vniuerſalitatis capacem, ſicut & ſubiicibilitatis, non tamen ſub eadem ratione.

20. *Vera ſententia.* Vera & communis ſententia docet ſpeciem ſubiicibilem formaliter non eſſe prædicabilẽ,quæ veritas hac vna efficaciſſima ratione probatur. Reſpectus oppoſiti nequeunt eidẽ rei ſub eadem formali ratione cõuenire: ſed prædicabilitas & ſubiicibilitas ſunt oppoſiti reſpectus; ergo. Maior probatur, quia darentur duo contradictoria ſimul vera, vel falſa. nam reſpectu eiuſdem formæ prædicaretur affirmatio & eius oppoſitum. Minor etiam probatur; illi ſunt oppoſiti reſpectus qui connotant oppoſitos terminos:ſed prædicabilitas cõnotat inferiora ſubiecta, de quibus prædicatur;ſubiicibilitas verò genus cui ſubiacet:at ſubiectum & prædicatũ ſuperius & inferius formaliter opponuntur;ergo implicat eidem rei ſub eadẽ ratione conuenire. Secundò relatio ſpecificatur à termino:ſed termini sũt diuerſi

Digitized by Google

diuerſi & oppoſiti ; ergo & reſpectus. Si ergo ſunt diuerſi; ergo nequeunt vnicam formalem rationem conſtituere. Vnde manifeſtè infertur contra Caietanum & Toletũ, quòd cùm iſti reſpectus ſint oppoſiti, nequit vnum ab alio promanare, nec poſſunt eſſe paſſiones ſub eadem ratione eidem rei conuenientes.

21. Oppoſitæ ſententiæ concedimus ſpeciem materialiter & eſſe ſubiicibilem & prædicabilem, quia quatenus continetur ſub vniuerſali eſt fundamentum prædicabilitatis, & quatenus connotat inferiora in quibus includitur, eſt fundamẽtũ prædicabilitatis: tamen ſubiicibilitas & prædicabilitas formaliter ſunt duo reſpectus diſtincti & oppoſiti cauſati ab intellectu, ſicut idem homo ſecundùm ſubſtantiam dicitur filius & pater fundamentaliter, quatenus habet ſubſtantiam genitam & generantem, formaliter verò vt informatur duabus relationibus, quarũ altera terminatur ad patrem, alia ad filium. Nec inconuenit ſpeciem eſſe relationem. nam ſicut ex dicendis in Metaph. vna relatio realis poteſt eſſe fundamentum alterius, v.g. vna paternitas poteſt fundare relationem identitatis ad aliam paternitatẽ, & diuerſitatis ad filiationem; cur etiam in ſpecie, etiamſi ſit relatio, non poterũt fundari alij reſpectus rationis ſubiicibilitatis & prædicabilitatis. Quando autem dicitur ſpeciem infimam non eſſe ſingularem, conceditur: negatur tamen inferri eſſe vniuerſalem, quia datur mediũ, nempe ſubiectum commune iſtarum denominationum, quod vera eſt vniuerſalis ſpecies. Propterea quãdo illatio eſſet vera, ſufficeret ſpeciem eſſe vniuerſalem ſpecificatiuè, non verò reduplicatiuè, & quatenus ſubiicibilem, quia implicat, aliquid eſſe vniuerſale in ordine ad ſuum ſuperius, cùm de ipſo nequeat prædicari.

Obiectio prima. Obiicies primò ſpeciem ſubiicibilem prędicari de hac & illa ſpecie ſubiicibili, cùm dicimus, Species ſubiicibilis eſt ſubiicibilis; ergo eſt vniuerſalis. *Expeditur.* Reſp. ſpeciem ſubiicibilem comparatam ad hanc & illam ſpeciem ſubiicibilem, non eſſe ſubiicibilem formaliter & vltimatè, ſed materialiter, quatenus denominatur à ſecunda intentione prędicabilitatis, qua reſpicit hãc & illam ſpeciem ſubiicibilem inferiorem, ſuppoſita priùs ipſius intellectus abſtractione.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò, has ſecundas intentiones eſſe ſingulares, vtpote per actionem intellectus cauſatas; ergo non poſſunt efficere ſubiecta formaliter vniuerſalia. *Soluitur.* Reſp. diſtinguendo antecedens, ſunt ſingularia in eſſendo concedo, in denominando nego. de quo in tertio libro de anima.

ARTICVLVS III.

Proponuntur aliqua dubia, & enodantur.

22. *Dubium primum. Enodatur.* DVbitabis primò, vtrùm ſpecies ſubiicibilis & genus formaliter ſint relata? Reſp. affirmatiuè, cũ communi ſententia. Ratio eſt conſpicua. nam ſuperius & inferius formaliter referuntur, cùm totum eſſe vnius ſit ad aliud ſe habere: ſed genus per operationem intellectus eſt ſuperius ad ſpecies ſibi ſubiectas, & species ſubiicibiles per eius operationem generi ſubiiciuntur; ergo per iſtum actũ cauſabitur relatio rationis interea. Confirmatur. Relatiua ſunt ſimul natura, tẽpore & cognitione: ſed impoſſibile eſt cognoſcere ſpeciẽ formaliter ſubiicibilem nõ cognito genere, & genus prædicabile non cognitis ſpeciebus quas reſpicit; ergo ſunt relatiua. Nec iſto argumento intendo reſpicientiã iſtam neceſſariò eſſe mutuam. nam, vt ſæpius diximus, cùm relationes

rationis pendeant neceſſariò ab intellectus miniſterio, ſi iſte ſolùm conſideret rationem prædicabilitatis, ſufficiet cognoſcere inferiora quatenus terminant iſtum reſpectum non cognita formali reſpicientia inferiorũ ad ſuum ſuperius; ſi tamen aliter contingit in relationibus realibus, inde eſt quòd reſultat neceſſariò ex vi fundamenti & termini, nulla ſpectata intellectus negotiatione ſolùm; ergo concludit argumentum, ſpeciem ſubiicibilem formaliter referri ad genus, & vtrunque extremum poſſe correlatiuè conſiderari.

23. *Obiectio prima.* Obiicies primò, vnum relatiuum non prædicari de alio. Ratio eſt, quia in prædicatione formali, prædicatum debet includi formaliter in ſubiecto, vt diximus ſæpiùs quæſt. 6. & 7. Sed vnum relatiuum non includit, ſed excludit aliud; ergo non poteſt de ipſo prædicari: at genus prædicatur de ſpecie, cùm dicimus, Homo eſt animal, genus eſt vniuerſale; ergo non ſunt relatiua. Reſp. concedendo maiorem, ad minorem dicitur, genus & ſpeciem poſſe conſiderari materialiter & in actu exercito, formalitérque, & in actu ſignato. Primo modo non ſunt relatiua, ideo optimè prædicantur. In ſecunda verò acceptione ſunt relatiua rationis, & ſic nequeunt prædicari, ideo omnes iſtam prædicationem reiiciunt, Species eſt genus, genus eſt ſpecies, niſi ſub diuerſis denominationibus contemplentur, vt diximus iam articulo præcedenti de ſpecie ſubiicibili & prædicabili. *Limitatur.* *Inſtãtia.* Obſtabis, vniuerſale prædicari de hac & illa ſpecie exercitè, cùm dicimus, Species eſt vniuerſalis, genus eſt vniuerſale, & nihilominus ſunt relatiua; ergo. *Euertitur.* Reſp. hîc non prædicari vnum relatiuum de alio, ſed vnam relationem ſuperiorem de alia inferiori: nam ſicut in relationibus realibus, relationem in communi de hac & illa relatione prædicamus, cùm dicimus, Paternitas eſt relatio, &c. ſic in relationibus rationis formaliter poſſumus prædicare ratione vniuerſalis de hac & illa ſpecie, in quibus includitur. *Replica.* Replicabis vniuerſale ex natura ſua reſpicere inferiora, in quibus eſt & de quibus dicitur; ergo non ſolùm eſt relatio, ſed relatiuum. Probatur antecedens, quia vniuerſale eſt vnum in multis & de multis; ergo nequit intelligi ſine ordine ad illa. Conſequentia etiam probatur, quia ex quæſtione de relatione in Metaph. relatio non eſt quæ refertur, ſed quæ refert; ergo, vt vniuerſale referatur ad inferiora, non ſeipſo, ſed alia relatione debet referri; ergo erit relatiuum, & non relatio, ac per conſequens vnum relatiuum de alio prædicatur. *Reſponſio.* Reſp. iſtud relatiuum ſuperius includi in inferiori penes ſubiectiuam rationem, ſubiectiuam, inquam, in qua ſubiectatur relatio ſuperioris ad inferiora, v. g. prædicabilitas. nam alia ratione vniuerſale denominat naturas, & vt ſic ſolùm eſt relatio; alia verò de hoc & illo vniuerſali prædicatur exercitè, & vt ſic, non ſolùm eſt relatio, ſed relatiuum, quia informatur denominatione ſuperioris & prædicabilis. In his autem relatiuis non inconuenit, ſi vnum relatiuum de alio prædicetur, ſicut in aliis quæ totaliter excluduntur; ideo non poſſumus dicere, Pater eſt filius, niſi ſolùm denominatiuè. Nec ſpecies eſt genus in actu ſignato, quia vt ſic ſolùm conſideratur intentio, vt reſpicit externa obiecta, v.g. naturas ſpecificas & genericas, ſecus vniuerſalitas in actu exercito, quæ tanquam prædicatum intrinſecum continetur in inferioribus, ſecundùm entitatiuam rationem. Confirmatur,

Digitized by Google

firmatur, quia ſicut ſecunda intentio ſpeciei prædicatur de naturis accidentaliter, quando dicimus, Homo eſt ſpecies, quia ea connotat accidentaliter; ita vniuerſalitas de prædicabilibus, quia ea eſſentialiter reſpicit. Ob hanc rationem ſpecies intrinſecè denominatur vniuerſalis, & non genus, etiamſi vniuerſale ſit genus, quia vniuerſalitas reſpicit inferiora, quæ entitatiuè conſtituit, & ſic de eiſdem prædicatur: denominatio tamen generis accreſcit illi, non ſecundùm rationem intrinſecam vniuerſalitatis, quia vt ſic ſolùm dicit prædicabilitatem de pluribus, quod omnibus inferioribus communicat, ſed vſurpat à primo prædicabili, quatenus de pluribus ſpecie differentibus in quid valet prædicari.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò, relatiua eſſe ſimul natura, tempore & cognitione, ex Ariſtotele cap. de ad aliquid: ſed genus & ſpecies non ſunt ſimul natura; ergo. Maior cum Philoſopho ab omnibus admittitur. Probatur minor, vniuerſaliora ex eodem Philoſopho, primo Topicorum, ſunt priùs natura, minus vniuerſalibus: ſed genus eſt vniuerſalius ſpecie; ergo non eſt relatiuum ipſius. *Solutio.* Reſp. diſtinguendo probationem minoris propoſitionis, prædicata vniuerſaliora ſunt priora fundamentaliter, quia ab ipſis non valet ſubſiſtendi conſequentia, ideo non rectè infertur, Eſt animal; ergo eſt homo, concedo, ſunt priora formaliter, nego. Ratio eſt, quia non ſolùm ſunt ſimul natura & cognitione, imò totum ſuum eſſe habent ſimul à cognitione, ideo vnico actu intellectus comparat naturam ſuperiorem ad inferiora: ſicut vnico inſtanti reſultat relatio paternitatis inter patrem & filium, in his ex natura rei, in aliis ſpectato intellectus miniſterio.

24. *Dubium ſecundũ.* Dubitabis ſecundò, quo pacto ſpecies logica dicatur de ſubiicibili & prædicabili. Aliqui reſpondent dici æquiuocè, quia ſunt omnino diuerſæ, & ſolo nomine conueniunt, quæ eſt definitio æquiuocorum. Videtur tamen probabilius affirmandum dici analogicè extrinſecè. Fundamentum eſt quòd hoc nomen *ſpecies* ex primæua ſui impoſitione ſignificat pulchritudinem realem, vt affirmat Porphyrius in hoc capite, indéque vſurpatum eſt ad ſignificandam ſpeciem ſubiicibilem, & prædicabilem, & vt ſic quædam pulchritudines ſunt naturæ quæ ſubiacet & prædicatur; ergo, cùm dicant iſtum ordinem & proportionem inter ſeſe, magis accedent ad analogiam, quàm ad puram æquiuocationem, quæ ſolùm importat nominis conuenientiam.

Occurritur. Ad oppoſitum fundamentum reſpond. concedendo eſſe omnino diuerſas, ſecundùm conuenientiam in prædicatis formalibus & intrinſecis: negatur tamen, non dicere aliquam extrinſecam connexionem & proportionem, quod ſufficit ad analogiam, de quo infrà q. 12. diffic. 2. art. 2.

25. *Dubium tertium. Soluitur.* Dubitabis tertiò, quis iſtorum reſpectuũ conueniat prius ſpeciei? Reſp. ſub diſtinctione, ſi loquamur de ratione fundamentali, prius conuenit ſpeciei ſubiicibilitas, quàm prædicabilitas, quia prius eſt quod participet rationem ſuperiorem, quàm quod inferioribus communicetur: ſi verò formaliter loquamur, cùm hoc dependeat à conſideratione intellectus, debemus eius ordinem ſpectare, verum eſt quòd ſi ordinatè referat, prius conſiderauit ordinem naturę ad ſuum ſuperius, à quo ſuum eſſe participat, quàm ad inferiora quibus communicatur, cùm eſſe rei ſupponatur communicationi eiuſdem.

Dubita

26. Dubitabis quartò, quis iſtorum reſpectuum ſit perfectior? Reſp. eſſe diuerſi generis, inter quæ non eſt comparatio, vel ſi mauis, dicamus cum aliquibus recentioribus reſpectum prædicabilitatis eſſe perfectiorem, quia pulchriorem reddit naturam. nam nullū credo dubitare pulchrius eſſe, & venuſtius præeſſe, quàm ſubiici.

Dubium quartum. Enodatur.

27. Dubitabis quintò, an reſpectus ſubiicibilitatis ſpecie infimæ & ſubalternę ſint eiuſdem ſpeciei? Reſp. ſiue dicamus ſpeciem infimam vnico reſpectu reſpicere omnia ſuperiora quibus ſubiacet, ſiue pluribus, ſunt eiuſdem ſpeciei. Ratio eſt, quia nulla apparet ratio diſtinctionis, cùm vtraque ſubiaceat prædicabilitati. Solùm poterit obiici, (dato quòd vnico reſpectu ſpecies ſubiicibilis reſpiciat omnia ſuperiora prædicata,) ſpeciem infimam plures terminos reſpicere, quàm ſubalternā; ergo diſtinguūtur. Reſp. hanc eſſe diſtinctionem extrinſecam & nimis accidentariam, & ſolùm prouenientem à maiori, vel minori termini extenſione.

Dubium quintum Reſpōſio.

DIFFICVLTAS II.

De ſpecie prædicabili.

Species prædicabilis quid.

SPecies prædicabilis ea eſt, quæ de pluribus numero differētibus in eo quòd quid prædicatur. Dubitatur ergo, vtrùm iſta definitio ſit exacta.

ARTICVLVS VNICVS.

Vtrùm definitio ſpeciei ſit exacta.

28. RESpond. affirmatiuè, & probatur, quia conſtat vero genere & differentia. *Prædicari* eſt genus, in quo cōuenit cū aliis prædicabilibus; *differentibus numero in quid*, eſt differentia qua differt à genere quod prædicatur de pluribus ſpecie differentibus, & ab aliis prędicabilibus quæ nō prędicantur in quid; ergo definitio eſt exacta.

Obiicies primò quòd genus etiam prædicatur de pluribus numero differentibus; ergo diſtinctio eſt nulla. Reſp. differre primò, quia genus prædicatur mediatè ratione ſpeciei quam conſtituit; ſpecies verò immediatè. Secundò in modo prædicandi. nam genus prædicatur incompletè vt pars eſſentiæ; ſpecies verò vt tota quidditas indiuidui. Inſtabis; ergo hæc definitio non conuenit ſpeciei ſubalternæ, quæ prædicatur mediatè de indiuiduis. Reſp. concedendo ſequelam. Nam ſpecies ſubalterna ſolùm dicitur ſpecies in ordine ad ſuum ſuperius, & ſic eſt ſubiicibilis; dum verò conſideratur in ordine ad inferiora, genus eſt.

Obiectio prima.

Diluitur.

Inſtātia.

Soluitur.

Replicabis genus & ſpeciem prædicari de indiuiduis, & neutrum includere differentias cōtrahentes, quia ſicut genus reſpicit indifferenter differentias ſpecificas, ſic ſpecies numericas. Vnde ergo colligitur genus prędicari incompletè, ſpeciem verò completè? Reſp. inde inferri quòd differentia eſt pars eſſentialis ſpeciei, ideo genus quod eſt cōpars actualis, ſolùm incompletè valet prædicari, etſi conſideretur vt totum potentiale, ex dictis q. 7. diffic. 2. art. 2. ſpecies verò eſt tota quidditas indiuidui, proinde eſſentialiter & completè de ipſo prædicatur: infertur autem perſpicuè ſpeciem eſſe integrā quidditatem indiuidui independēter à differētia indiuiduali; quia eſſentia alicuius rei, eſt à qua promanāt paſſiones & proprietates: ſed omnes paſſiones indiuiduorum pullulant à ratione ſpecifica; ergo. Maior eſt certa. Probatur minor, quia experimur in homine eſſe aliquas proprietates quæ nō ſunt in animali, & inde colligimus genus non eſſe integram quidditatem ſpeciei; indiuidua verò taliter commu

Replicatio.

Diluitur

communicát in eſſentia, vt etiam paſſiones & proprietates ex æquo communicent, ita vt nullam paſſionem propriam in aliquo indiuiduo cognoſcamus, quam in quouis illius ſpeciei experiri non poſſimus. quod diuerſis ſpeciebus non contingit reſpectu generis, ſed aliquas habent ſpeciales paſſiones, quæ ratione generis eis nequeunt competere, v.g. riſibilitas homini, inhibilitas equo, animal autem in communi nec eſt inhibile, nec riſibile: nullam autem paſſionem in aliquo indiuiduo contemplabimur, quæ ipſi ratione ſpeciei non conueniat, & quæ non ſit communis cæteris indiuiduis; ſolùm ergo differentia indiuidualis eſt determinatio ſpeciei, vt poſſit exiſtere, & ſuas operationes exercere, de quo in Metaphyſica.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò quòd ex Ariſtotele 6. Topicorum vna res, vnica ſola definitione poteſt definiri: ſed ſpecies definitur duplici definitione, vt ſubiicibilis & prædicabilis; ergo. *Expeditur.* Reſp. Ariſtotelem intelligendum eſſe de ente abſoluto, quod cùm vnicam habeat quidditatem, conſequenter vnicam definitionem, quia definitio & definitum conuertuntur, ſecus relatiuis contingit; & idem dico de quibuſlibet concretis accidentalibus, quæ cùm conſtent pluribus formis quibus denominantur, totidem definitionibus accidentaliter poſſunt definiri.

Obiectio tertia. Obiicies tertiò. Deus (vt fides adſtruit) non eſt ſpecies, & prædicatur in quid de tribus perſonis; ergo cùm iſta definitio competat aliis, à definito erit vitioſa. *Solutio.* Reſp. eſſentiam diuinam non prædicari de pluribus differentibus numero, quia non multiplicatur numero in perſonis in quibus eſt, ſed eſt vna & indiuiſa vnitas, & ſic non prædicatur de pluribus differentibus numero, quæ eſt propria ſpeciei definitio.

DIFFICVLTAS III.

De indiuiduo, realiter & materialiter accepto.

PORphyrius bifariam indiuiduum definiuit. Primò per terminos 29. primæ intentionis indiuiduum eſt, *cuius collectio proprietatum in nullo alio eadem erit.* *Indiuiduum quid.* Secundò per terminos ſecundæ intentionis, indiuiduum eſt *quod de vno tantùm prædicatur*; cùm ergo omne definibile debeat eſſe commune ex omnium Philoſophorum ſententia, quia de ſingularibus nec eſt ſcientia, neque definitio, vt diximus in Summulis quæſt. 3. difficult. 2. art. 1. dubitari ſolet an indiuidua *Dubium.* conueniant in aliquo communi reali, quod definiri poſſit, vbi ſermo non eſt de indiuiduis ſecundùm rationem eſſentialem, quia vt ſic certum eſt conuenire in conceptu ſpecifico naturæ humanæ: ſed de ipſis ſecundùm præciſam rationem indiuidualem, qua primò differunt ab aliis indiuiduis tam propriæ, quàm extraneæ ſpeciei, quam difficultatem in Metaphyſica exactè examinamus, & in præſenti partem affirmatiuam ſupponimus, quam ibidem ex Doctore confirmamus.

ARTICVLVS I.

Vtrùm prædicta definitio indiuidui realis ſit exacta.

RESp. optimè explicare naturam indiuiduorum, non per partes intrinſecas & eſſentiales, quia, vt dicemus in Metaphyſica, res non ſunt indiuiduæ per accidentia, ſed per aliquam formalitatem ſibi realiter identifica

Digitized by Google

tificatam; hæc autem datur per accidentia & proprietates. Explicatur tamen optimè per hæc extrinſeca natura indiuiduorum. nam pro hoc ſtatu ſubſtantia non eſt per ſe cognoſcibilis, ſed per extrinſeca accidentia materialia, tametſi ex ſe perceptibilis ſit, vt optimè aduertit Doctor in 2. diſtinct. 3. quæſt. 6. num. 17. Vnde cùm Logicus de rebus agat vt ſubiacent conceptibus intellectus, optimè per hæc extrinſeca Porphyrius indiuiduum definiuit; aliter definitio nobis eſſet ignota, quia nullo alio modo pro hoc ſtatu vnum indiuiduum ab alio ſeparamus, niſi per proceritatem corporis, albedinem, aut nigredinem, localémve ſeparationem; communiter tamen ſeptem proprietates, quibus vnum indiuiduum ab alio diſtinguit, ſequentibus carminibus ab authoribus recenſentur.

Forma, figura, locus, tempus, cum nomine ſanguis,
Patria, ſunt ſeptem quæ non habet vnus & alter.

Quos verſus ſic intellige. *Forma* temperiem denotat qualitatum, quæ vocatur complexio; *figura* ſupponit quantitatem & membrorum diſpoſitionem; *locus* & *tempus* dicunt vbi, vel ſitum quod occupant, inſtánſque natiuitatis; *nomen* cuiuſuis appellationem; *ſanguis* proſapiam, gentem & cognationem; *patria* prouinciam à qua quis trahit originem, & nunquam contingit quempiam in his omnibus cum alio conuenire.

Obiectio. Obiicies, ſi indiuiduum, vt ſupponimus, habet vnicum conceptum definibile, & per conſequens de hoc & de illo indiuiduo prædicabilem; ergo conſtituit diſtinctum prædicabile.

Soluitur. Reſp. primò iſtum conceptum communem indiuiduorum ſolùm eſſe vnum per modum plurium ſub vnica ratione confusè cognitorum. Itaque licèt per modum vnius omnia indiuidua cognoſcantur, non eſt quia præſcindatur aliquod prædicatum contrahibile ab indiuiduis, ſed quia omnes differentiæ indiuiduales ſub vnico conceptu faciendi differre cognoſcantur. Secundò reſpond. Porphyrium ſolùm egiſſe de prædicabilibus quæ ſequuntur modos prædicandi naturarum. Cùm ergo indiuiduum non ſit natura, ſed modus, aut formalitas eius, non debuit inter prædicabile connumerare. Obſerua tamen hanc indiuidui realis definitionem ſolùm indiuiduis realibus ſubſtantialibus competere. nam cæteris accidentium hæc nequeunt conuenire.

DIFFICVLTAS IV.

De indiuiduo, ſecundè intentionaliter ſumpto.

NOn eſt ſermo de indiuiduo vt ſubiacet ſpeciei, quia certum eſt quòd ſicut hæc ex difficultate ſecunda de ipſo prædicatur in quid, & vt tota ipſius quidditas & eſſentia; ita indiuiduum completè ipſi ſubiicitur, tanquam id de quo completè prædicatur, vt diximus de ſpecie ſubiicibili reſpectu generis, cuius eſt ſubiectum; ſolùm ergo eſt difficultas de indiuiduo prædicabili.

ARTICVLVS I.

Vtrùm definitio indiuidui prædicabilis ſit exacta.

REſp. affirmatiuè. Ratio eſt, quia exactè explicat naturam indiuidui, conuenientiámque & diſtinctionem cum aliis rebus quæ prædicantur, conuenit quippe cum aliis in prædicando, & ab eis differt, quòd cætera

quæ

Digitized by Google

quæ prædicantur, de pluribus dicuntur, indiuidua verò de vno ſolo enuntiatur.

31. *Quæſtio.* *Reſpõſio.* Petes, vtrùm prædicatio indiuidui de indiuiduo ſit formalis, vel identica. Reſp. primò, ſi indiuiduum eodem modo concipiatur ex parte ſubiecti & prædicati, eſt prædicatio identica. Probatur, quia ex quæſt. 6. difficult. 8. art. 1. identica prædicatio eſt eiuſdem rei ad ſe: ſed ſi prædicatum & ſubiectum ſecundùm eandem rationem præcisè concipiantur, eſt eiuſdem rei ad ſe, quia prædicatum ſub eodem conceptu entitatiuo concipitur ac ſubiectum; ergo erit identica prædicatio. qualis eſt iſta, *Petrus eſt Petrus, Paulus eſt Paulus*, & ob eandem rationem hanc puto identicam, *Petrus eſt hic homo, hic homo eſt Petrus*, ſi hunc hominem determinemus ad ſignificationem Petri, quia licèt Petrus & hic homo nomine diſtinguantur, vtriuſque tamen ſignificatum formale & determinatum eſt eadem indiuiſibilis entitas, eodem modo concepta. Aliter contingit, ſi quis concipiat diſtinctè vnum extremum, aliud verò licèt determinatè confusè: vt ſi quis audiret Petrum interfeciſſe hominem, & viſo illo dicat, Hic homo eſt Petrus occiſor, iſta eſt prædicatio formalis, quia ſubiectum concipitur diſtinctè, prædicatum verò confusè. nam Petrum non cognoſcebat determinatè, ſed vagè vt quendam hominem, quod ſtatim explico.

32. Dico ſecundò, quoties indiuidua ratio quæ ſe habet ex parte prædicati diuerſo modo concepta afficit ſubiectum, eſt prædicatio formalis. Probatur ſic. nam hæc eſt ratio conſtitutiua prædicationis formalis ex dictis vbi ſuprà. Et confirmatur à ſimili. nã ſicut hæc eſt formalis prędicatio, Homo eſt animal rationale, etiamſi hæc ſit definitio hominis, & idem cum ipſo, eo præcisè quòd prædicatum diuerſo modo conceptum, nempe diſtinctè prædicatur de homine cõfusè cognito; ergo toties prædicatio erit formalis in indiuiduis, quoties prædicatum diuerſo modo concipitur ac ſubiectum. Vnde infertur omnes iſtas propoſitiones, *Petrus eſt hoc animal, Petrus eſt hoc album*, & alias huiuſmodi, eſſe formales, quia prædicatum nõ eodem modo concipitur ac ſubiectum. Confirmatur vltimò, quia ſicut iſta eſt prędicatio formalis & vniuerſalis, Homo eſt animal, quia animal ibi accipitur vt totum potentiale reſpectu iſtius hominis; quare iſta non erit formalis, Petrus eſt hoc animal, cùm aliter prędicatum concipiatur ac ſubiectum.

Obiicies Ariſtotelem cap. de ſubſtantia negantem indiuiduum de aliquo prædicari. *Obiectio.* Reſp. Ariſtotelem intelligendum eſſe de aliquo à ſe diſtincto, *Enodatur.* quia indiuiduum ſolùm de ſe ipſo prædicatur, propterea etiam non conſtituit ſpeciale prædicabile, quia prædicabilia de pluribus prędicantur.

Dico tertiò conceptus communis indiuiduorum, ſeu ratio communis indiuidui concepta ab intellectu, poteſt formaliter prædicari de hoc & illo indiuiduo. 33. Patet, quia ſicut hæc eſt formalis prædicatio: Genus eſt vniuerſale, quia vniuerſale includitur in genere; ita & iſta, Indiuiduum eſt indiuiduum. quia illa ratio communis & indeterminata continetur determinatè in indiuiduis; propterea Doctor in 1. diſt. 2. q. 3. §. *de ſeptima via*, num. 7. concedit iſtam propoſitionem formaliter, Singulare eſt vniuerſale, quia licèt quod concipitur ſit ſingularitas, (vt vtar verbis ipſius;) ſed modus concipiendi ſub quo concipitur eſt vniuerſalitas, quia quod cõcipitur, vt cõcipitur habet indifferentiã ad plura.

ARTICVLVS II.

Qualiter indiuiduum vagum prædicetur.

34. *Indiuiduum vagum quid.* SVppono indiuiduum vagum eſſe rem ſingularem indeterminatam, & confusè cognitam ab intellectu, nullo ſigno determinato deſignabilem: vt quidam homo, aliquis homo, cuius indeterminatio ea eſt, vt eius ſignificatum vagari poſſit per quæuis indiuidua totius ſpeciei, quia de quolibet verum eſt dicere eſſe aliquem. Vnde euidenter infertur indiuiduum vagum formaliter eſſe opus intellectus. Ratio eſt conſpicua, quia à parte rei, omnia ſingularia determinata ſunt, & propriæ differentiæ indiuiduali ſubiacent, per quam ſunt determinatè talia, & à quouis alio diſtincta: & hinc eſt quòd quando intellectus vagè concipit aliquod indiuiduum vt neceſſarium ad effectum aliquem; exercitium nequit fieri niſi in indiuiduo determinato. v.g. intellectus concipit, potentiam viſiuam eſſe neceſſariam ad videndum, & equum ad equitandum; hoc tamen implicat exerceri, niſi hac numero determinata potentia, & hoc numero equo, quia à parte rei nec datur equus indeterminatus, nec potentia quantum ad numericam & ſingularem rationem, licèt in quolibet indiuiduo ſpeciei ſit eadem capacitas & ſufficientia. nam quilibet equus ſufficit ad equitandum, & quælibet potentia viſiua ad videndum.

35. *Aſſertum primum.* Dico primò, ſi indiuiduum formaliter conſideretur quatenus denominatur ab intellectu, hæc prædicatio, Aliquis homo eſt indiuiduum, eſt formalis accidentalis pertinens ad quintum prædicabile. Probatur, quia ad iſtud prædicabile reducuntur omnes prædicationes, in quibus accidens de ſuo ſubiecto ſiue ſignatè, ſiue exercitè prædicetur. Sed in hac prædicatione, Aliquis homo eſt indiuiduum, prædicatur ſecunda intentio indiuidui de natura reali cui accidit; ergo eſt prædicatio accidentalis ad quintum prædicabile reducenda.

Dico ſecundò, ſi indiuiduum vagum ſignificet vnitatem tanquam propriam paſſionem ex principiis intrinſecis promanantem, v.g. cùm dicimus, *Petrus eſt quidam homo*, eſt prædicatio formalis pertinens ad quartum prædicabile, vt optimè inſinuat Suarez primo tomo Metaphyſ. diſput. 6. ſect. 8. num. 14. & Vaſquez tomo ſecundo primæ partis diſp. 130. cap. 3. quos ſequitur Hurtado diſp. 5. Logicę ſect. 9. Probatur primò eſſe formalem prædicationem, ex dictis art. præcedenti, quia prædicatum ineſt formaliter ſubiecto, & diſtincto modo concipitur. nam prædicatum conſideratur indeterminatè & vagè, ſubiectum verò determinatè; ergo ſecundò reducendam eſſe ad quartum prædicabile, eo probatur quòd ad quartum prædicabile pertinent omnes prædicationes, in quibus proprietates prædicantur de eſſentia, vt dicemus quæſt. 10. ſed vnitas indiuidui eſt paſſio eius, ex dicendis in Metaphyſ. ergo prædicatio iſta reducenda eſt ad quartum prædicabile. 36. *Aſſertum ſecũdum.*

Dico tertiò, ſi indiuiduum vagum ſignificet ſingularẽ rei quidditatem, cùm dicimus, *Petrus eſt quidam homo*, hæc prædicatio pertinet ad ſecũdum prædicabile. Probatur, quia iſta eſt eſſentialis prædicatio: ſed non pertinet ad primum prædicabile, quia nõ prædicatur incompletè, cùm non ſit pars eſſentiæ: nec ad tertium, quia non prædicatur in quale, cùm non ſit differẽtia; ergo ad ſecundũ prædicabile. 37. *Aſſertum tertium.*

Confir

Confirmatur primò, quia hæc prædicatio eſt vniuerſalis, & prædicatum eſt prædicabile de pluribus; ergo pertinet ad aliquod ex quinque. Probatur antecedens. nam aliquis & omne ſignum indeterminatum, vt diximus in Summulis queſt. 5. difficult. 4. art. 5. æquiualent vniuerſali propoſitioni, vnde indiuiduum indeterminatum, ſeu vagum, correſpondet propoſitioni vniuerſali negatiuæ, quia vt hæc ſit falſa, *Aliquis homo eſt albus*, neceſſarium eſt hanc eſſe veram, *Nullus homo eſt albus*.

Confirmatur ſecundò, eſſe quidditatiuam. nam ſicut hæc prædicatio, *Petrus eſt homo*, eſt ſecundi prædicabilis, quia humanitas Petri diuerſo modo concepta prædicatur de Petro in quo eſt, nempe per modum naturæ, quia ſubiectum dicit determinatam rationem indiuidui, prædicatum verò ſolùm eius quidditatem, in qua cum aliis communicat; quare iſta, *Petrus eſt aliquis homo*, non erit ſecundi prædicabilis, cùm prædicatum conceptum inſit ſubiecto eſſentialiter, nempe humanitas prædicabilis de quolibet. Item, *Aliquis homo*, ob ſuam indeterminationem æquiualet conceptui communi; ergo erit ſecundi prædicabilis.

Obiectio. Obiicies contra dicta, prædicabilia connotare naturas vniuerſales: ſed indiuiduum vagum ſolùm connotat ſingulares & indiuiduas naturas; ergo ad nullum prædicabile ſpectat. *Reſoluitur.* Reſp. concedendo maiorem, in minori fatemur indiuiduum vagum connotare naturas ſingulares, non tamen diſtinctè, ſed confusè cognitas. nam, *Aliquis homo*, v. g. nec ſupponit pro humanitate vt ſic, nec pro hoc, vel illo indiuiduo ſpeciei determinatè, ſed vagè pro quolibet. Vnde cùm ſe habeat per modum vniuerſalis & quidditatiui, ſeu deſcriptiui conceptus, ad quartum & ſecundum reducimus prædicabile. Nec verum exiſtimo aſſertum Hurtado vbi ſuprà §. 102. dicentis, idem ſignificare hominem in hac prædicatione, *Petrus eſt homo*, & in hac, *Petrus eſt aliquis homo*. quia licèt verum ſit quòd eadem humanitas prædicetur in vtraque, tamen conceptus hominis ſupponit ſolùm pro prædicatis eſſentialibus ſpeciei, etſi connotet ſubiectum determinatum, tamen *aliquis homo*, quamuis habeat rationem communem & vniuerſalem, modo iam explicato, non tamen ſupponit præciſè pro eſſentiali ratione ſpeciei, ſed inuoluit indiuidualitatem. Vnde etſi reducatur ad ſecũdum prædicabile, iſta prædicatio, *Petrus eſt aliquis homo*, dum prædicatum vſurpatur pro eſſentia vt ſic connotata, tamen non ita propriè, quia ſecundum prædicabile excludit omnem indiuidualem rationem tam vagam, quàm determinatam. Ex parte prędicati, nec ſumpta indiuiduatione pro vnitate, aut paſſione verè reducitur ad quartum prædicabile, quia non eſt paſſio conſequens naturam ſpecificam, de cuius prædicatione loquebatur Porphyrius dum conſtituit prædicabilia (vt diximus difficultate præcedenti,) ſed naturam indiuiduam, quæ ſubiacet determinationi.

QVÆSTIO IX.

De differentia, tertio prædicabili.

COMMVNITER hîc authores de differentia materialiter & formaliter conſiderata diſputant; nos tamen; ne meras inſtituti logici *Differentia.*

 tranſea

Digitized by Google

tranſeamus, breuiter aliqua circa materiale differentiæ proponemus, exactam diſcuſſionem ad Metaphyſ.reiicientes,quia hîc ſolùm de differentia prædicabili & formali oportet pertractare.

1. *Differentia triplex.* Pro huius autem quæſtionis intelligentia communiter Dialectici cum Porphyrio in hoc cap. differenriam diuidunt in communem,propriam & propriiſſimam.nam cùm ex communi Philoſophorum placito eodem principio conſtitutum conſtituatur & diſtinguatur,tot erunt genera differendi, quot conſtituendi. Conſideremus ergo quodlibet conſtitutum perfectum,v.g.Petrum,& inueniemus conſtitui eſſentialiter rationalitate, per quam differt eſſentialiter à quocunque alterius ſpeciei. Item perficitur paſſionibus, v. g. riſibilitate, quibus deſcriptiuè differt ab equo,leone,&c. diuerſíſque accidentibus ornatur, v. g. albedine,qua diſtinguitur accidentaliter ab Æthiope ; erit ergo differentia communis, qua aliqua differũt accidenti communi, vt qua differt Petrus albus à Petro nigro. Propria, qua aliqua differunt accidenti inſeparabili, aut paſſione propria. Tandem differentia propriiſſima,qua aliqua eſſentialiter & quidditatiuè diſtinguuntur.Hæ autem differentiæ ſic ſe habent quòd propriiſſima eſſentialis & inſeparabilis eſt, conſtituítque ſpeciem.nam rationalitate conſtituitur homo, & diuiditur animal. Aliæ verò differentiæ licèt aliquando ſint inſeparabiles ab intrinſeco, vt riſibilitas quæ promanat ab eſſentia hominis, aliæ ab extrinſeco, vt albedo in cygno,quæ reſultat ab eius temperie: tamen neutra eſt eſſentialis, quia non ſunt de conceptu quidditatiuo rei. Differentia autem communis ſeparabilis omnino & eſt accidentalis, quia contingit ſubiecto,vt albedo homini, frigiditas aquæ. Secundò obſeruandum eſt cum Doctore in 2.diſt.3.q.6. num.11.12. & 13. cuique differentiæ ſuo modo quatuor conuenire, primò contrahere, ſecundò conſtituere, tertiò diſtinguere,quartò prædicari ; an verò iſti ſint reſpectus rationis, aut reales, vel diuerſæ prioritates, ſecundùm quas differentia his denominationibus ſubiacet, dicemus in Metaphyſica.

Communis. *Propria,* *& propriiſſima.*

Venit ergo circa iſtam quæſtionem dubitandum,primò vtrùm diuiſio differentiæ in communem, propriam & propriiſſimam, ſit exacta ; ſecundò quæ ſit quidditas & natura differentiæ prædicabilis.

DIFFICVLTAS I.

De diuiſione differentiæ in communem, propriam & propriiſſimam.

ARTICVLVS I.

An iſta diuiſio ſit exacta.

Reſp. affirmatiuè, quia illa eſt exacta diuiſio, vt diximus in Summulis quæſt.4.difficult.2.art.vnico, quæ fit in omnia membra diuidenria : ſed nullum eſt aſſignabile membrum præter numerata; ergo diuiſio eſt exacta. Maior eſt certa. Minor probatur, ea quæ differunt, vel differunt eſſentialiter, & ſic differentia propriiſſima, vel accidentaliter, inſeparabiliter,& ſic differentia propria,vel ſeparabiliter,& hæc eſt differentia communis : ſed nullus alius occurrit modus differendi ; ergo. 2.

Obiicies primò ſub hac diuiſione non includi differentiam indiuidualem: *Obiectio prima.*

Digitized by Google

lem;ergo non eſt adæquata.Probatur antecedens,quia non eſt propriiſſima, cùm ſit extra eſſentiam rei, nec propria,aut communis,cùm non ſit accidens ſeparabile, aut inſeparabile; ergo. *Soluitur.* Reſp. differentiam indiuidualem reduci ad propriiſſimam, quia etſi non ſit eſſentialis; eſt tamen intrinſeca, & vltimo faciens differre. *Inſtãtia.* Obſtabis Porphyrium differentiam propriiſſimam comparare ad ſpeciem, vt conſtitutiuam illius: ſed hoc nequit indiuiduo competere;ergo nec reduci ad propriiſſimam differentiam. *Diluitur.* Reſp. Porphyrium ſolùm egiſſe de differentiis, quæ propriè poſſunt vniuerſalitati ſubiacere, & per ſe ad conſtituendam naturam ordinantur, ideo non meminit differentiæ indiuidualis, cui iſta conuenire repugnat.

Obiectio ſecunda Obiicies ſecundò, proprias paſſiones nec eſſe eſſentiam, cùm ab iſta oriantur; neque accidens, cùm identificentur ſuo principio;ergo ſub nullo iſtorum membrorum continentur. *Reſpõſio.* Reſp. reduci ad differentiam propriam, quia inſeparabiliter faciunt differre. *Replica.* Replicabis primò eſſe formalitatem intrinſecam ſubſtantialem inſeparabilem, ſicut differentia indiuidualis; ergo ſicut hæc reducitur ad propriiſſimam differentiam, ita paſſiones. *Expeditur.* Reſp. in ratione differendi non poſſe reduci ad propriiſſimam, quia non primariò, ſed conſequenter & ſecundariò faciunt differre; ſecus differentia indiuidualis, quæ primò facit differre vnum indiuiduum ab alio. *Inſtãtia.* Si autem dicas riſibilitatem facere differre ſubſtantialiter riſibile à non riſibili, concretiuè vſurpato, quatenus connotat riſibilitatem; ergo poterit reduci ad propriiſſimam. *Diſſoluitur.* Reſp. eodem argumento probari differentiam accidentalem poſſe reduci ad propriiſſimam, cùm homo albus, reduplicatiuè per ſolam albedinem differat à nigro. Reſp. ergo propriam paſſionem ſupponere ſubiectum integrè conſtitutum, & ideo nequit facere differre propriiſſimè. *Alia inſtantia.* Inſtabis Porphyrium docuiſſe differentiam propriam ſuſcipere magis & minus: ſed propria paſſio eſt ſubſtantiæ; ergo non poteſt magis & minus ſuſcipere. *Occluditur.* Reſp. Porphyrium non loquutum fuiſſe vniuersè de omni differentia propria, ſed de aliquibus.

Obiectio tertia. Obiicies tertiò diuiſionem eſſe inter oppoſita; ergo debet eſſe bimembris, quia oppoſitio ſolùm eſt inter duo: ſed dicta diuiſio eſt trimembris; ergo. *Reſoluitur.* Reſp. fieri trimembrem, breuitatis gratia; reduci tamen facillimo negotio ad bimembrem, ſi dicamus, differentia alia propriiſſima, alia non propriiſſima: rurſus non propriiſſima,alia communis, alia propria, &c.

ARTICVLVS II.

An diuiſa iſtius diuiſionis ſint differentiæ reales.

RESpond. affirmatiuè, tenet Auicenna, Albertus Magnus, Sotus, & plures alij in præſenti capite, Ruuio quæſt. 2. eſt mens Porphyrij, & probatur, quia de eadem differentia quam diuiſit affirmat facere differre vnum ab alio: ſed differentia nullo operante intellectu facit differre, v. g. hominem album ab homine nigro, equum ab homine; ergo ex mente Porphyrij, hæc diuiſio de realibus differentiis debet intelligi. Confirmatur ratione, quia vel conſiderantur vt faciunt differre, vel vt prædicabiles sũt. Si primo modo, formaliter, & ſecluſa quauis intellectus operatione

Digitized by Google

operatione, faciunt differre. Si verò vt prædicabiles ſunt, non ſolùm pertinent ad tertium, ſed ad quartum & quintum prædicabile, cùm differentia propria, & communis, non eſſentialiter, ſed in quale accidentaliter prædicentur; ergo realis differentia hîc ſolum diuiditur.

Obiectio prima. Obiicit primò Caietanus in hoc c. & cum eo aliqui recentiores, ſequi ex noſtra concluſione membra diuidenria inter ſe confundi, ita vt eadem differentia ſpecialis ſit communis, propria, & propriiſſima, quod legibus diuiſionis contradicit. Probatur ſequela. nam eadem albedo, reſpectu parietis eſt communis, reſpectu cygni propria, & quatenus ſpecialis qualitas propriiſſima, quia ſpecifica ratione albedinis differt à nigredine quidditatinè & eſſentialiter. *Soluitur.* Reſp. ad veram diuiſionem ſatis eſſe quòd membra diuidentia formaliter diſtinguantur. Patet in diuiſione boni, in honeſtum, vtile, & delectabile, cuius membra ſunt eadem in virtute; nam quælibet virtus his tribus gaudet formalitatibus. Vnde differentia in caſu poſito cùm ſecundùm diuerſas formalitates propria, communis, & propriiſſima vſurpetur, diuiſio hæc non erit extra leges veræ diuiſionis.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò Logicum agere de differentia prædicabili: ſed vt ſic eſt ens rationis; ergo. Probatur maior à ſimili de genere & ſpecie, de quibus agit quatenus habent eſſe per opus intellectus; ergo idem ſentiendum eſt de differentia. *Reſpõſio.* Reſp. Logicum agere de rebus vt ſubiacent ſecundis intentionibus: differentia autem ſecundùm quod facit differre non eſt ſecũda intentio; quia hoc habet ſecluſo opere intellectus. Secundò quæſt. ſecũdæ intentiones prædicabiles comparantur ad plura, differentia autem ſolùm ad id quod formaliter diuerſificat. Vnde quamuis Logicus de per ſe agat de ſecundis intentionibus, aliquando tamen expedit rerum denominatarum naturam inueſtigare, vt iuxta eius exigentiam, & naturam prædicationes exerceantur: ideo Porphyrius explicaturus naturam prædicabilis ſpeciei, in initio capitis aliqua de ſpecie reali præmittit.

ARTICVLVS III.

Qualis ſit iſta diuiſio differentiæ.

RVuius quæſt. 2. huius capitis, num. 12. & cum eo nonnulli affirmant diuiſionem iſtam eſſe analogi in analogata, ſiue differentia ſumatur primè, ſiue ſecundè intentionaliter, vt aſſerebat Caietanus. De differentia primè intentionaliter ſumpta exiſtimat hoc argumenro demonſtrate: Analogum eſt quod per ſe dicitur de vno, de aliis verò accidentaliter, & per attributionem ad ipſum: ſed differentia propriiſſima facit differre per ſe, differentia autem propria, & communis accidentaliter, & per attributionem ordinémque ad propriiſſimam; ergo analogicè dicitur. Si autem differenria ſecundè intentionaliter vſurpetur, idem affirmat cum Caietano & probat. nam hîc non conſideratur differentia quatenus prædicabilis, quia vt ſic non ſolùm ad tertium, ſed ad quartum & quintum attinet prædicabile, ſed pro ratione faciendi differre. At hæc ratio faciendi differre primariò competit propriiſſimæ differentiæ, aliis verò per attributionem. nam ideo accidentales differentiæ nuncupantur; ergo in vtraque acceptione hæc diuiſio eſt analogi in ſua analogata.

Digitized by Google

5. Alij cõcedentes hîc definiri ſecundam intentionem denominantem rationẽ faciendi differre, ſuſtinent hanc diuiſionem eſſe vniuocam, ita Salablanca diſp. 8. q. 2. Fundamentum eſt quòd ſicut ſecunda intentio generis eadem ſecundùm ſpeciem poteſt denominare quantitatem, ſubſtantiam, & cætera prędicamenta, cur etiam eadem ſecunda intentio differentiæ non poterit connotare tres iſtas differentias. Videtur fauere Porphyrius, qui hæc tria membra, ſpecies differentiæ appellauit. Reſp. Ruuio num. 14. diſparem eſſem rationem de generibus & differentiis, quatenus faciunt differre, quia omnia genera de ſuis inferioribus prædicantur in quid: differentia autem communis, & propria non participant rationem propriiſſimæ differentiæ, & ideo illa eſt vniuoca, iſta analoga. Sed contrà eſt quòd vniuerſale dicitur ęqualiter de quinque prædicabilibus, & vniuocè prædicatur de eis, & nihilominus aliqua eſſẽtialiter, aliqua accidentaliter prędicãtur; ergo ſiue differentia faciat differre propriè, ſiue propriiſſimè, poterit vniuocè rationem differentiæ participare.

Doctor q. 23. vniuerſali §. *dicendum*, docet hanc diuiſionem eſſe æquiuocã ſecundo modo, ſeu æquiuocatione qua *vox ſic æquiuoca ſignificat vnum propriè & ex impoſitione, aliud tranſumptiuè & ex vſu.* quod idem eſt ac analogam eſſe, vt patet ex definitione analogorum; ſtatim verò verſiculo *ad primum* docet definiri differentiam penes aliquam vniuocationem, in quibus non ſibi contradicit, ſed loquitur conſequenter ad ſua principia, dicemus enim in Metaph. quæſt. de vniuocatione entis cum vniuocatione compati analogiam.

6. *Aſſertio prima.* Dico ergo primò, ſi differentia realiter accipiatur, hæc diuiſio non eſt generis in ſpecies. Probatur, differentiæ reales formaliter & vltimatè loquendo, ſunt conceptus ſimplices, & vltimæ rerum actualitates: ſed ſi differentia in communi eſſet genus, differentiæ inferiores non eſſent ſimplices, ſed compoſitæ ex genere communi, & ſpeciali ratione differentię; ergo hæc diuiſio non eſt generis in ſpecies.

Dico ſecundò, ſi differentia realiter *Aſſertio ſecunda.* accipiatur, vniuocè dicitur de omnibus differentiis. tenet expreſsè Doctor vbi ſuprà, & probatur, quia, vt dicemus in Metaph. ab indiuidualibus rationibus differentiis vltimis perſonalitatibus & exiſtentiis poteſt abſtrahi conceptus communis vniuocus ſaltim per modum obiecti confusè cogniti; ergo etiam à differentia communi, propria, & propriiſſima, poterit alius cõceptus vniuocus faciendi differre realiter præſcindi. Obſtabis, *Inſtãtia.* conceptum vniuocum æqualiter ab omnibus participari: ſed ratio faciẽdi differre, prius dicitur de differentia propriiſſima, quàm propria, aut communi; ergo. Reſp. cum vniuocatione *Remouetur.* admittendam eſſe ex mente Doctoris analogiam, ideo dicemus de ente vbi ſuprà, dici vniuocè de Deo & creaturis ſecundùm vnitatem rationis; analogicè verò, ſecundùm modum eſſendi, & gradum perfectionis. ita differentia vniuocè dicitur ſecundùm rationem faciendi differre, quia omnes differre faciunt, analogicè tamen ſecundùm modum faciendi differre, quia ſicut omnia entia dicunt attributionem ad Deum, ita omnes differentiæ ad propriiſſimam; quod ibidem latiùs examinatur.

Dico tertiò, ſi differentia vſurpetur *Aſſertio tertia.* pro ſecunda intentione denominante differentiam communem, propriam, & propriiſſimam, & comparetur ad rem denominatam, erit diuiſio accidentis

Digitized by Google

dêris in ſubiecta, vt diximus q. 6. diffic. 3. art. 2. Summularum, de ſyllogiſmo comparato ad probabilem & demonſtratiuum, quòd ſolùm materialiter diſtinguantur, formaliter verò ſolùm numero: ſicut homo & equus albi; ſic denominatio differentiæ communis, propriæ & propriiſſimæ ſolo numero diſtingnuntur; de connotato tamẽ, ſeu materialiter ſpecie & genere poſſunt diſtingui, quia alia connotat ſubſtantiam, alia afficit accidens.

7. *Quæſtio.* Petes, cur non dicatur iſte cõceptus genericus, cùm prædicetur de pluribus differentibus ſpecie, nempe de differentia propria & propriiſſima, quarum quælibet ſub ſe cõtinet hanc & illam differentiam, cùm dicimus, Hæc differentia propriiſſima, eſt propriiſſima: *Reſpõſio.* Hæc communis, eſt communis. Reſp. iſtas prædicationes eſſe materiales, quia ſupponunt pro ſubiectis, quorũ ratione dicuntur propriiſſimæ, vel communes; ſicut & iſtæ, Hoc genus ſubſtantiæ diſtinguitur genere ab hoc genere accidentis: formaliter tamen ſolo numero diſtinguũtur, vt diximus quæſt. 7. ex Doctore q. 6. quodlibetali, §. *de tertio.* & ideo ab eis nequit præſcindi ratio generis formaliter reſpi- *Inſtãtia.* ciens ſpeciem ſignatam. Inſtabis formalitatem generis quantumuis indiuiduam de pluribus differentibus ſpecie prædicari, cùm dicimus, Genus prædicatur de ſpecie; ergo etiam differentia poterit de communi & pro- *Occurritur.* priiſſima genericè dici. Reſp. negãdo ſequelam, quia genus & ſpecies aliter reſpiciunt inferiora. Nam ſecunda intentio ſpeciei reſpicit plura numero diſtincta, vt integra quidditas indiuidui, genus verò plures ſpecies tanquam pars eſſentiæ; differentia verò vt faciens differre. Eodem modo reſpicit denominata, non quatenus prædicabilia, aut ordinata ad plura, ſed vt ſubiacent denominationi differendi: ideo nequit cum fundamento in re formari vetus conceptus ſpecificus, aut genericus differentiæ; vtrùm autem prædicabilis differentia poſſit denominari genus, dicemus difficultate ſequenti.

ARTICVLVS IV.

Proponuntur aliqua dubia, & enodantur.

IN hac quæſtione quàm plura ſolent exagitare Dialectici circa differentiam materialiter conſideratam, quæ ad Metaphyſicam propriè ſpectant, & nos ibi ex profeſſo examinamus, quia non ſunt logici inſtituti, propterea in præſenti aliqualem notitiam & ſufficientem ad differentiæ prædicabilis cognitionem exhibebimus. 8.

Dubium primum, vtrùm genus includat differentias ipſum determinantes. Notandum eſt vt hoc dubium exactè reſoluamus, multum differre inter ſe, includere & continere; quia continere eſt proprium naturæ ſuperioris, v. g. generis reſpectu ſpecierum; includere verò eſt naturarum inferiorũ, in quibus ſuperiora per identitatem, & compoſitionem inueniuntur, ideo Ariſt. 4. Topicorum c. 1. hæc habet, *Manifeſtum eſt igitur, quoniam ſpecies quidem participant genera: genera autem ſpecies non.* Secundò ſuppono non eſſe ſermonem de genere materialiter, ſeu identicè, quia vt ſic certum eſt adinuicem contineri genus & differentiam, cùm adinuicem identificentur; de genere ergo reali formaliter dubitatur, vtrùm includat differentias quæ ipſum determinant. Reſp. negatiuè, primò, quia genus formaliter eſt indifferens ad hanc & illam differentiam, quod idem dicitur de quàuis *Dubium primum.* *Soluitur.*

Digitized by Google

quauis natura communi; ergo non includit differentias determinantes. Secundò ſi differentiæ includerentur in genere; ergo animal, v.g. formaliter eſſet rationale & irrationale, & per conſequẽs homo diceretur rationalis & irrationalis, quia quæ formaliter poſitiuè & perſonaliter ſuperioribus conueniunt, inferioribus etiam cum natura ſuperiori communicantur. Tertiò, quia differentiæ inferunt oppoſitionem; ergo formaliter nequeũt in eodem genere includi, etſi ſub ipſo contineantur, quatenus ipſum poſſunt determinare.

9. *Dubium ſecundũ. Diſſoluitur.* Dubium ſecundum, vtrùm genus includatur in differentiis? Reſp. negatiuè cum Doctore 7. metaph. q. 17. eſt ſententia Ariſtotelis 3. metaph. cap. 2. text. 10. Vbi eo ſolùm negat ens eſſe genus, quia in differentiis includitur; ergo ſi genus includeretur in ſuis differentiis, genus non eſſet: quomodo autem genus includatur in differentiis, dicemus in metaphyſica. Vbi probabimus includi in ipſis, quatenus dicunt totam realitatem differentiæ. Ratione probatur; illud includitur formaliter in aliquo, quod eſt de intrinſeco, completo, & formali ipſius conceptu; ſed animal non eſt de conceptu rationalitatis; ergo in ipſa non includitur. Maior eſt certa. Probatur minor. nam animal ex dubio antecedenti eſt indifferens ad hanc & illam differentiam: ſed ſi contineretur in ipſis, non eſſet indifferens, ſed determinatus; ergo.

10. *Dubium tertium. Enodatur.* Dubium tertium, vtrùm differentiæ ſuperioris includantur formaliter in inferioribus formaliter ſumptis, v. g. vtrùm corporeitas, ſeu differentia conſtitutiua corporis includatur in ſenſibilitate, & vtraque in rationalitate. Reſpond. negatiuè cum Doctore in 4. diſt. 11. quæſt. 3. §. *ad rationes*, verſ. *quod etiam additur*, num. 48. eſt communior ſententia. Fundamentum eſt quòd in qualibet definitione committeretur negatio. nam bis poneretur differentia vt ſuperior, ſemel ratione generis quod conſtituit, & iterum formaliter ratione diffentiæ inferioris, in qua formaliter includeretur. Secundò genus, v.g. animal ſecundùm integram, & formalem rationem, qua eſt viuens ſenſibile, non includit rationale, ſed indifferenter reſpicit: ſed ſi ſenſibilitas, quæ eſt ratio eſſentialis animalis, includeretur formaliter in rationalitate, hanc non reſpiceret indifferenter, cùm includeret ſenſibilitatem conſtitutiuam animalis; ergo differentiæ inferiores non includunt formaliter ſuperiores. quæ omnia non diſputanda, ſed ſupponenda in hac quæſt. explicuimus.

Dubium quartum, vtrùm differentia formaliter ſuſcipiat magis & minus? Indubitabile eſt aliquam differentiam materialiter conſideratam ſuſcipere magis & minus. Patet. nam differentia communis eſt accidens. Hoc autem ex communi Peripatheticorum placito magis & minus ſuſcipit; de differentia ergo formaliter conſiderata, & ſecundùm rationem faciendi differre poteſt dubitari, an ſuſcipiat magis & minus. Et reſpond. negatiuè. Ratio eſt quòd ex art. præcedenti omnes differentiæ conueniunt in ratione faciendi differre vninocè; ergo omnes æqualiter participant iſtam rationem differendi. v. g. albedo vt quatuor, & vt octo, materialiter loquendo, certum eſt habere inæqualitatem gradualem, formaliter tamen, ſicut in eſſentia æquales ſunt, ita in ratione faciendi differre, licèt gra- 11. *Dubium quartũ. Remouetur.*

dualiter differant. nam pluribus gradibus differre facit albedo vt 8. quàm albedo vt 4.

DIFFICVLTAS II.

De differentia prædicabili.

Differentia prædicabilis quid.

PОrphyrius in hoc capite prædicabilem differentiam ſic definit, *eſt quæ prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quale quid.* Dubitatur ergo, vtrùm definitio iſta ſit exacta.

ARTICVLVS I.

Cui differentiæ conueniat hæc definitio.

12. RЕſpondet Doctor quæſt.27. vniuerſali, cum Diuo Thoma 2. libro de demonſtratione cap.14. ſolùm ſubalternam differentiam hac definitione definiri. Patet. nam ſolùm ſubalterna de pluribus differentibus ſpecie prædicatur, infima verò de pluribus differentibus numero. Caietanus autem, Sotus & alij in hoc capite intendunt hanc definitionem conuenire differentiæ infimæ, addendo, vel ſupplendo aliquid: ſed hoc eſt contra præcepta veræ definitionis, quæ debet eſſe clara, adæquata, & ſine aliquo defectu; propterea Hurtado diſput.6. Logicæ ſect.1. ægrè fert hanc excuſationem Porphyrij, ideo differentiam prædicabilem cum Doctore vbi ſuprà ſic definit, *eſt quæ prædicatur de pluribus in quale quid.* Ly *prædicari*, ponitur loco generis, in quo conuenit cum aliis prædicabilibus *in quale quid*, loco differentiæ, quibus differt à genere & ſpecie, quæ prædicantur in quid, & à proprio & accidenti, quæ ſi prædicantur in quale, non tamen in quale quid.

Obiectio prima. Obiicitur primò hac ſecunda definitione non explicari differentiam infimam, aut ſubalternam; ergo eſt inſufficiens. *Soluitur.* Reſpond. non poſſe vtramque differentiam vnica definitione definiri explicitè, cùm diuerſos quælibet connotet terminos, ideo ſufficit tradere definitionem alicuius prædicati vtrique conuenientis. Secundò, quia, vt dicemus inferiùs, differentia infima & ſubalterna, non diſtinguuntur eſſentialiter; ideo ſufficienter quidditas differentiæ hac definitione explicatur.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò omnem bonam definitionem conſtare genere & differentia: ſed, vt diximus difficultate antecedenti, articulo vltimo, differentia non includit genus; ergo non eſt definibilis. *Enodatur.* Reſpond. concedendo maiorem, & diſtinguendo minorem, differentia materialiter ſumpta concedo, ſecundè intentionaliter ſumpta nego. Et vt ſic & definibilis eſt, quia etſi conſtituat quatenus differentia tertium prædicabile denominatiuè, cùm tamen ex dicendis infrà ſit ſpecies vniuerſalis, vt ſic definiri valet, quia ſpecies conſtat genere & differentia.

Obiectio tertia. Obiicies tertiò differentiam propriiſſimam conſtituere quidditatem eius, in quo eſt, aliàs non poneretur in definitione vt pars eſſentialis; ergo non prædicatur in quale, ſed in quid. *Occluditur.* Reſpond. aliud eſſe prædicari in quid, aliud autem per modum quid, verum eſt differentiam prædicari in quid, non tamen per modum quid; quia non prædicatur per modum ſubſiſten

Digitized by Google

ſubſiſtentis vt genus, ſed per modum informantis,ſeu alteri adiacentis. *Inſtātia.* Inſtabis, ſi prædicatur in quid, & non per modum quid; ergo quod prædicatur & modus prædicandi opponuntur. *Diluitur.* Reſp. oppoſita debere verſari circa idem, ideo quid vt res, & quale vt modus non opponuntur, vt patet in hac dictione *plurale*, quæ ſignificat plura, & tamen dictio eſt ſingularis, & ſingulari modo plura ſignificat.

Obiectio quarta. Obiicies quartò prædicari in quale eſſe denominatiuè prædicari: ſed prædicatio denominatiua denotat prædicatum extraneum ſubiecto; ergo differentia non prædicatur in quale. *Remouetur.* Reſp. qualitatem bifariam poſſe vſurpari, & pro genere generaliſſimo qualitatis, & pro quacunque forma, tam accidentali, quàm ſubſtantiali, vt habetur 5. Metaph. Primo modo omnis prædicatio in quale eſt accidentalis, & denominatiua, non verò ſecundo modo. Nam formæ ſubſtantiales prædicantur in quale, non denominatiuè, quia ad hoc requiritur formam eſſe accidentalem, & extra rei quidditatem; ſed intrinſecè & ſolùm in quale, quatenus adiacent, & informant ſuum conſtitutum.

Obiectio quinta. Obiicies quintò quòd differentia propria,& communis conueniunt per nos vniuocè cum propriiſſima, & tamen non prædicantur in quid; ergo definitio non eſt bona. *Expeditur.* Reſp. quòd ſicut res diuerſorum prædicamentorum ex quæſtione de vniuocatione entis poſſunt vniuocè conuenire, ita & diuerſa prædicabilia: vnde licèt differentia communis,propria,& propriiſſima,in ratione faciendi differre, & prædicari in quale conueniant; diſtinguuntur tamen,quia ſola propriiſſima in quale quid prædicatur, & ea ſolùm hoc tertium conſtituit prædicabile, de aliis verò duabus agitur in ſequentibus.

Petes quare differentia communis & propria non reducantur ad hoc tertium prædicabile. Reſp. ſolam differentiam propriiſſimam eſſe propriè differentiam, quia tota eius entitas & eſſentia ordinatur ad determinandum & conſtituendum eſſentialiter metaphyſicum compoſitum, & conſequenter ad faciendum differre. Cæteræ verò differentiæ etſi differre aliqualiter faciant,non tamen primariò, ſed impropriè & accidentaliter, ideo in hoc prædicabili differentiæ non conſtituuntur. 13. *Quæſtio. Solutio.*

ARTICVLVS II.

Conſtituátne differentia tertium prædicabile in ordine ad ſpeciem, vel inferiora ſpeciei quam componit.

CErtum eſt differentiam non cõſtituere tertiũ prædicabile, quatenus de hac,& illa differentia prædicatur.Ratio eſt, quia vt ſic nõ in quale,ſed in quid prędicatur:vt cùm dicimus,Hæc differentia eſt differentia,& vt ſic ad ſecundũ prædicabile ſpectat.

Secundò certum eſt cum Doctore quæſtione 19. vniuerſali §.*ad primum argumentum*, non conſtituere tertium prædicabile per ordinem ad genus quod determinat, contrahit, & diuidit. Patet primò, quia prædicatum debet includi in ſubiecto: ſed genus eſt extra rationem differentiæ; ergo iſta nequit per ordinem ad genus prædicari. Secundò prædicatum vniuerſale debet habere rationem ſuperioris:ſed differentia reſpectu generis potius eſt inferior, quàm ſuperior;ergo. Tertiò vniuerſale debet referri ad plura: ſed genus eſt vnum;ergo.

Digitized by Google

14. *Illatio.* Dicimus ergo differentiam conſtituere tertium prædicabile per ordinẽ ad inferiora illius ſpeciei quam conſtituit. tenet Doctor vbi ſuprà, Fonſeca 5. Metaph. quæſt. 19. & 20. Salablanca diſput. 8. quæſt. 2. Hurtado diſp.6. Logicæ ſect.2. Eſt communis ſententia, nec ab ea diſcedit Toletus dub. 4. ſed ſolùm in modo explicandi, vt legenti patebit. Probatur ergo concluſio, quia vniuerſale eſt *vnum in multis & de multis*, ex quæſt.6. difficult.3. art. 1. ergo debet reſpicere plura tanquam quid ſuperius ad ipſa: ſed differentia in ordine ad ſpeciem iſtam ſolã reſpicit; ergo non per ordinẽ ad ipſam, ſed per ordinẽ ad indiuidua ſpeciei cõſtituetur vniuerſalis: vt ſic enim reſpicit plura, de quibus poteſt prædicari vt ſuperior, & in quale.

Obiectio prima. Obiicies primò, prædicabilia reſpicere plura, de quibus poſſunt prædicari immediatè, ſed differentia mediante ſpecie quam conſtituit, prædicatur de pluribus; ergo vt ſic non conſtituit tertium prædicabile. Probatur minor. nam ideo rationale prædicatur de Petro, quia prædicatur de homine; ergo eſt mediata prædicatio.

Solutio. Reſp. concedendo eſſe mediatam, in ſenſu à nobis explicato, quia differentia prædicatur de indiuiduis quatenus eſt pars qualificatiua ſpeciei, & hæc non debet dici propria prædicatio mediata, quia vt prædicatio mediata ſit, debet ſupponere cauſalitatem effectiuam, vel quaſi effectiuam mediantem inter primam cauſam, & effectum. v. g. iſta eſt prædicatio mediata, *Homo eſt riſibilis*, quia eſt admiratiuus. nam inter hominem, & riſibilitatem mediat admiratio tanquam cauſa riſibilitatis: inter differentiam autem & indiuidua ſpeciei conſtitutæ nihil mediat cauſatum efficienter; ſed ſpecies ipſa quæ immediatè conſtituitur genere, & differentia, immediatè etiam, & formaliter eſt forma & quidditas totius indiuidui; ideò hæc prædicatio, Petrus eſt rationalis, quamuis impropriè poſſit dici mediata, quatenus prædicatum reſpicit indiuidua ratione ſpeciei quam conſtituit, propriè tamen immediata eſt.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò differentiã prædicari de ſpecie, non quatenus ſingularis eſt; ergo vt vniuerſalis; ergo per ordinem ad ſpeciem eſt vniuerſalis, & tertium prædicabile. Reſp. *Diſſoluitur.* concedendo antecedẽs, & diſtinguendo conſequentiam, prædicatur vt vniuerſalis materialiter concedò, vt vniuerſalis formaliter nego, ita vt faciat hunc ſenſum, differentia illa quæ in ordine ad indiuidua vniuerſalis dicitur, de ſpecie prædicatur, ſicut ſpecies infima comparata generi, neque eſt vniuerſalis formaliter, nec ſingularis, ſed vniuerſalis materialiter. Si autem *Inſtãtia.* petas, quanta ſit iſta prædicatio, *Homo eſt rationalis.* Reſp. eſſe prædicati *Diluitur.* topici, ſeu topicam, quia eſt de ſubiecto communi, & cum eo conuertitur, reciprocantur enim ſubiectum & prædicatum, cùm dicimus, *eſt homo; ergo eſt rationalis: eſt rationalis; ergo homo.*

Obiectio tertia. Obiicies tertiò indiuidua contineri virtualiter in ſpecie; ergo ſufficit ordo ad ſpeciem, ad rationem vniuerſalis. Reſp. concedendo *Expeditur.* antecedens, & negando conſequentiam. Ratio eſt, quia prædicabilia ſunt vniuerſalia formaliter: vniuerſalitas autem formalis cùm ſit reſpectus actualis ad plura, hæc requirit ſaltim intellectui obiecta, vt diximus quæſtione 7 difficultate 3. artic. 2. ergo non ſufficit illa virtualis continentia indiuiduorum, niſi actualiter conſiderentur plura numero diſtincta, quia neque erit vniuerſalis prædicatio, nec ſuperior.

Digitized by Google

Articvlvs III.

Vtrùm differentia inferior & ſuperior in eodem prædicabili collocentur.

Dubitãdi ratio. Ratio dubitandi eſt, quòd eo genus & ſpecies differunt eſſentialiter, diuerſáque conſtituunt prędicabilia, quòd genus prædicatur de pluribus differentibus ſpecie, ſpecies de pluribus differentibus numero: ſed idem contingit differentiæ ſuperiori & inferiori; ergo. quod argumentum ita aliquos vrget, vt Hurtado diſp.6. Logicæ ſect.4. fateatur aliquando tenuiſſe diuerſa conſtituere prædicabilia,& probabile reputet Salablanca diſp.8.Logicæ.

15. *Cõmune placitũ.* Communis ſententia affirmat vnicum prædicabile conſtituere, tenet Doctor quæſt. 27. vniuerſali, §.*dicendum ad quæſtionem.* Fundamentum eſt quòd de ratione differentiæ ſolùm eſt quòd de pluribus in quale quid poſſit prædicari, vt diximus art.1.& in hoc diſtinguitur eſſentialiter à reliquis prædicabilibus: ſed hoc habet vtraque differentia;ergo non diſtinguuntur eſſentialiter. Secundò eſt contra commune aſſertum, admittere ſex prædicabilia. Tertiò omnes differentiæ æquè incompletè prædicantur; ergo non habent diſtinctum modum prædicandi.

Contraria ſentẽtia occurritur. Oppoſitæ ſententiæ reſp. ſpeciem præciſè non diſtingui à genere, quia hoc prædicatur de pluribus differentibus ſpecie, illa verò de pluribus differentibus numero, hæc enim eſt extrinſeca diſtinctio: ſed eo intrinſecè diſtinguuntur quòd genus prædicatur vt pars actualis ſpeciei,hæc autem vt tota quidditas indiuidui. Cùm ergo diuerſo modo prædicentur, diuerſa conſtituunt prædicabilia. Cæterùm cùm differentia ſuperior & inferior, eodem modo incompletè & in quale prædicentur, ſuperfluè numerum prædicabilium augeremus.

QVÆSTIO X.

De proprio, quarto prædicabili.

Postqvam in ſuperioribus quæſtionibus prædicationes, quæ ſequuntur rerum quidditates, explicuimus, ſuperſunt earum rerum prædicationes declarandæ, quæ naturam eſſentialiter conſtitutam connotant & denominant, & primò de proprio, quarto prædicabili venit diſputandum, circa quam quæſtionem duæ offerũtur diſcutiendæ difficultates. Prima, vtrùm proprium ſecundùm omnes ſuas acceptiones conſtituat hoc prædicabile; ſecunda de eius definitione. *Propriũ.*

DIFFICVLTAS I.

Vtrùm proprium ſecundùm omnes ſuas acceptiones hoc quartum prædicabile conſtituat.

Articvlvs I.

Præmittuntur quatuor acceptiones proprij.

Porphyrius in præſenti capite,quẽ omnes eius interpretes ſequuntur, 1.
quadrifariàm proprium conſiderat, ſeu quatuor diſtinguit & admittit *Propria*
propria. Primum eſt quod conuenit *quatuor*
determinatè vnius ſpeciei indiuiduis, *quę.*
non tamen omnibus vt eſſe Medi...
ſo...

ſolis hominibus competit, non tamen omnibus, ſunt enim plures qui non ſunt Medici. Secundum quod conuenit omnibus & ſemper, ſed non ſolis: vt eſſe bipedem, omnibus & ſingulis hominibus competit, ſed non ſolis; participant enim hanc proprietatem reliqua animalia. Tertium proprium conuenit omnibus indiuiduis vnius ſpeciei & ſolis, ſed non ſemper, vt ridere. nam quamuis homo ſemper ridere poſſit, non tamen ſemper ridet. Quartum competit omnibus indiuiduis, & ſingulis eiuſdem ſpeciei, ſolis & ſemper: ſic homini conuenit riſibilitas, & flebilitas, ſingulíſque indiuiduis ſpeciei communicantur. *Dubium.* Dubitatur ergo, an ſecundùm omnes iſtas acceptiones conſtituat quartum prædicabile.

Articvlvs II.

Proponuntur duæ oppoſitæ ſententiæ.

2. Albertus Magnus tractatu 6. de proprio cap. 1. & tractatu 7. de accidenti cap. 10. Louanienſes cap. præſenti, & alij, quos ſequitur Hurtado diſp. 6. Logicæ ſect. 5. affirmant ſecundùm omnes iſtas acceptiones proprium conſtituere quartum prædicabile. Fundamentum eſt primò quòd eas omnes enumerauit Porphyrius in hoc cap. & non in aliis: ſecundò, quia omnia iſta propria habent ſpecialem ordinem ad ſubiectum, quod nequit accidenti in communi contingere, quia reſpicit ſubiectum reſpicientia communi & vniuerſali; ergo non poſſunt ad quintum, ſed ad quartum prædicabile reduci. Confirmatur, quia omnes iſtas acceptiones non ita indifferenter reſpicit ſubiectum, ſicut albedinem, v. g. aut colorem; ergo non debent dici accidentia communia, ſed ſubiecti proprietates.

Sanctus Thomas opuſculo 48. c. 7. Iauellus tractatu 4. prædicabilium cap. 5. Caietanus, Sotus, Toletus cap. præſenti, ſuſtinent hoc prædicabile ſolùm conſtitui proprio quarto modo, ſcilicet quod conuenit omni ſoli & ſemper. Colligitur ex quæſt. 32. vniuerſali *§. ad quæſtionem*, & q. 33. *§. ad quæſtionem dicendum*, Doctorem in eandem ſententiam conſpiraſſe, quia abſolutè docet ad prædicationem proprij quarti prædicabilis requiri quòd proprium oriatur ex principiis intrinſecis & eſſentialibus naturæ, ſed ſolum proprium quarto modo ex eſſentialibus principiis ſui ſubiecti promanat; ergo. Fundamentum eſt, quòd accidens commune poteſt adeſſe & abeſſe ſine ſubiecti corruptione: ſed proprium tribus primis modis conſideratum poteſt adeſſe & abeſſe ſine corruptione ſubiecti; ergo potius accidens commune, quàm proprium deber exiſtimari. Probatur minor. nam, ſalua eſſentia hominis, poteſt conſiderari ſine bipedalitate aut medicinandi facultate, imò ſub oppoſito iſtorum: nequit autem ſine deſtructione eſſentiæ entitas hominis ſub oppoſito riſibilitatis contemplari; ergo. Sub oppoſito, inquam, riſibilitatis, quia certum eſt abſtractione præciſiua poſſe intellectum eſſentiam ſine paſſionibus conſiderare, non tamen ſub oppoſito eius. nam ex negatione paſſionis optimè infertur deſtructio eſſentiæ: ſicut enim euidenter infertur à poſteriori, ex riſibilitate humanitas; ita ab oppoſito oppoſitum hominis. Confirmatur, veræ paſſiones demonſtrantur per quidditatem ſubiecti, hæc enim eſt illatio manifeſta, Eſt animal rationale; ergo riſibile; ſed nõ valet dicere, Eſt homo; ergo

ergo Medicus; ergo ſola prima proprietas per ſe attinet ad hoc prædicabile. Secundò paſſiones debent oriri ex quidditate eſſentiæ:ſed hoc non habent cætera propria; ergo. Si autem obiiciatur eis, nutribile reſpectu hominis, & bruti eſſe prædicatum quarti prædicabilis: ſed non conuenit ſolis indiuiduis vnius ſpeciei; ergo hoc non eſt de ratione proprij quarti prædicabilis. Reſp. inde ſolùm inferri, Porphyrij definitionem non eſſe ſolùm intelligendam de proprio infimo; ſed etiam de ſubalterno, quia cùm proprium ſubalternum ſit, etiam ſpecies poterit dici proprium quarto modo, quia omni & ſoli ſpeciei ſubalternæ conuenit, & non aliis alterius ſpeciei ſubalternæ.

Obiectio.

Reſponſio.

Articvlvs III.

Explicatur noſtra ſententia.

3. *Auctoris aſſertio prima.* Dico primò. Certum eſt inter auctores proprium quarto modo pertinere ad hoc prædicabile. docuit Ariſt. 1. libro Topicorum cap. 4. his verbis, *Proprium eſt quod non indicat quid eſt eſſe rei, ſoli autem ineſt, & conuerſim prædicatur.* Confirmatur ratione, quia nullum aliud proprium ita propriè eſt tale; ergo ad hoc prædicabile ſpectat.

Aſſertio ſecunda. Dico ſecundò. Certum eſt proprium ſecundùm alias tres primas acceptiones conſideratum, aliquid participare à ratione accidentis communis, & aliquid à ratione proprij. Participat ab accidenti communi quòd poſſit adeſſe & abeſſe, ſine ſubiecti corruptione ſaltim ſupernaturaliter. Item quòd non oriatur à principiis eſſentialibus. A proprio etiam participat ſpecialem aliquem ordinem ad ſubiectum determinatum, quod non habet accidens in communi, vnde ad vnum ex his prædicabilibus debemus reducere.

Aſſertio tertia. Dico tertiò. Probabilius eſt quòd pertineant ad quintum prædicabile. hoc probant argumenta ſecundæ ſententiæ, & eo efficaciùs ſuadetur, quòd eis conueniat definitio accidentis quinti prædicabilis.

Reſponſio ad primum. Argumentis primæ ſententiæ reſp. Ad primum, Porphyrium hîc enumeraſſe alia propria, quia ſimilia ſunt vero proprio, & ipſis cognitis meliùs comprehenditur natura proprij quarto modo; ideo in cap. de differentia meminit differentiæ propriæ, & communis, & tamen ex communi ſententia differentia propria pertinet ad hoc prædicabile, communis autem ad quintum.

Reſp ad ſecũdum, & tertium. Ad ſecundum reſp. concedendo dicta propria reſpicere ſpecialiter ſubiectum; hoc tamen non ſufficit, ſi non oriantur ex principiis propriis naturæ: infertur tamen aliqualiter participare rationem proprij, & eodem modo reſp. ad tertium.

DIFFICVLTAS II.

Definitur proprium prædicabile.

Proprium prædicabile quid. PRoprium prædicabile *eſt illud quod prædicatur in quale conuertibiliter.* Ly *prædicatur* eſt genus, cæteris prædicabilibus conueniens; ly *de pluribus*, proprium infimum & ſubalternum denotantur. nam eis accidit quòd iſta plura ſint ſpecies, vel indiuidua; per illam particulam *in quale*, conuertibiliter differt à differentia, quæ prædicatur in quid, & ab accidenti quod prædicatur in quale. Vtrùm autem definitio tradita à Porphyrio proprio prædicabili poſſit competere, nolo examinare, quia inutile ſatis eſt, nec nos legibus commentatorum debemus adſtringi. legite Doctorem q. 31.

Digitized by Google

vniuerſali, & recentiores commentatores in hoc capite.

Articvlvs I.

Satisfit aliquibus obiectionibus.

Obiectio. Obiicies primò, proprium conuerti cum ſpecie, & non cum indiuiduis; ergo debet definiri non per ordinem ad plura indiuidua. Probatur antecedens. nam optimè dicitur, Eſt homo; ergo riſibilis. Eſt riſibilis; ergo homo. non autem, Eſt riſibilis; ergo Petrus. ergo ſolùm de ſpecie conuerſim prædicatur. Confirmatur ex Ariſtot. 1. Topicorum c. 4. vbi cùm definiret proprium, ſic habet, *proprium eſt quod non indicat quid eſt eſſe rei, ſoli autem ineſt & conuerſim prædicatur.* Sed hæc prædicatio conuerſiua non dicitur de indiuiduis, ſed de ſpecie; ergo hæc eſt quæ definitur. *Alia definitio proprÿ.* Ob huius argumenti efficacitatem affirmat Albertus Magnus tractatu quinto de proprio, Sotus, Toletus & alij in hoc capite, proprium definiendum eſſe non per ordinem ad indiuidua, ſed ad ſpeciem quam conſtituit. Sed hoc placitum eiſdem argumentis oppugnatur, quibus q. 9. difficult. 2. art. 2. probauimus differentiam debere definiri per ordinẽ ad inferiora ſpeciei quam conſtituit. *Obiectioni occurritur.* Reſp. ergo illud conuertibiliter non debere intelligi cum ſubiecto prædicationis, ſed cum ſubiecto adhæſionis, ita vt faciat hunc ſenſum: Proprium prædicatur de pluribus in quale, conuertibiliter in ipſis cum eſſentia, cuius eſt proprium. nam bene dicimus, Petrus eſt homo; ergo eſt riſibilis: Petrus eſt riſibilis; ergo homo.

Articvlvs II.

An proprium ſit diſtinctum vniuerſale ab accidenti.

Hanc difficultatem mouet Doctor q. 32. vniuerſali, & reſpódet affirmatiuè cum Porphyrio in hoc cap. & Ariſtot. 1. Topicorum cap. 3. Fundamentum eſt quòd ex accidentibus aliqua ſunt quæ conuertuntur cum ſubiectô, & ab ipſius principiis promanant, quæ magis ſubſtantiæ, quàm accidentia ſunt; alia verò extranea ſunt ſuis ſubiectis, vt albedo, & calor; ergo illud accidens quod conuertibiliter prædicatur, diſtinctum debet conſtituere prædicabile, ab illo quod non conuertibiliter, ſed contingenter prædicatur.

5. *Obiectio prima.* Obiicitur primò. Omne quod ineſt compoſito, præter materiam, & formam, eſt accidens: ſed paſſio propria, neque eſt materia, nec forma; ergo accidens. *Solutio.* Reſp. diſtinguendo, antecedens eſt accidens prædicabile concedo, eſt prædicamentale nego. paſſiones enim vt diſtinguuntur ab eſſentia, & ei comparantur, accidentia dicuntur, quia non prædicantur de ea eſſentialiter, & in quid, vt genus, ſpecies & differentia. Ratio eſt, quia paſſiones ſuperueniunt rei, eſſentialiter conſtitutæ; & à completa quidditate promanant. Si tamen iſtæ paſſiones ad accidentia prædicamentalia comparentur, dicuntur ſubſtantiæ. Primò, quia ex Doctore in 2. diſt. 16. quæſt. 1. identificantur cum ſubſtantia. Secundò oriuntur ex quidditate rei, ideo exiſtimandæ ſunt ſubſtantiæ in eſſendo, & accidentia prædicabilia, ſeu in prædicando.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò, accidens diuidi in ſeparabile, & in inſeparabile: ſed diuiſum logicum, ſeu metaphyſicum, includitur in membris diuidentibus; ergo ſunt formaliter accidentia. *Reſpõſio.* Reſp. diuiſum eſſe accidens prædicabile, vniuocè conueniens duobus prædicabilibus vltimis, & ideo nullum conſtituit prædicabile: ſed conuenit proprio & communi accidenti quatenus prædi-

Digitized by Google

prædicantur in quale; membra tamen diuidentia conſtituunt diuerſa prædicabilia, quia licèt conueniant in prædicari in quale, ſpecificè tamen, & quidditatiuè diſtinguuntur, quia proprium prædicatur conuertibiliter, accidens verò non conuertibiliter.

QVÆSTIO XI.
De accidenti, quinto prædicabili.

6. *Accidens quæ.* ACCIDENS trifariam definitur à Porphyrio in hoc cap. primò, *Accidens eſt quod adeſt & abeſt ſine ſubiecti corruptione.* Secundò, *Accidens eſt quod contingit eidem ineſſe, & non ineſſe.* quæ ferè in idem coincidunt. nam calor, v.g. ſine ſubiecti corruptione, abeſt à manu, iterúmque ineſt ei, & conſequenter contingenter & ſeparabiliter ei conuenit. Tertia datur per negationem aliorum prædicabilium, *eſt, quod neque eſt genus, neque ſpecies, neque differentia, aut proprium, ineſt autem ſubiecto.* Ex quibus definitionibus prima communiter ab authoribus admittitur. nam clariùs naturam accidentis exprimit, & conuenit cum illa Ariſtotelis 4. Topicorum, vbi hæc habet, *Accidens eſt quod contingit ineſſe, & non ineſſe.* Circa quam definitionem venit dubitandum, vtrùm de inhærentia reali, vel de affirmatione & negatione ſit intelligenda.

DIFFICVLTAS I.
De intelligentia definitionis accidentis.

VErtitur in dubium inter authores, an illa definitio, qua accidens ex mente Porphyrij & Ariſtotelis definitur per adeſſe & abeſſe primè, vel ſecundè intentionaliter intelligatur, ſeu de ſeparatione reali; an verò de intellectuali.

ARTICVLVS I.
Proponuntur aliquorum placita, & noſtra explicatur ſententia.

ALiqui recentiores affirmãt prædictam definitionem de inhærentia reali neceſſariò eſſe intelligendam. *Nonnullorũ placitum.* Fundamentum primò deſumitur ex authoritate Porphyrij in hoc capite, qui idem accidens definit quod diuidit: ſed de altero ex membris diuidentibus nequit intelligi definitio, ſi ei ſolùm ſeparatio intellectualis applicetur; ergo de ſeparatione reali eſt intelligenda. Probatur minor. nam, ſalua eſſentia, v.g. cygni, poteſt ei albedo denegari, & ſine ipſius corruptione; ergo ſi definitio non intelligatur de ſeparatione reali, nullum erit accidens inſeparabile. Secundò propria paſſio poteſt præſcindi à ſubiecto, ſalua eius eſſentia; ergo erit etiã accidens commune, ita Ruuius q. 3.

Secunda ſententia affirmat hanc definitionem ſolùm de ſeparatione intellectuali eſſe intelligendam, ita Doctor q. 35. vniuerſali, cum eo communiter Scotiſtæ, Sanctius Salmanticenſis q. 77. Sotus, Caietanus, Louanienſes in hoc capite. Fundamentum eſt quòd definitio debet competere omni definito: ſed ſi non accipiatur ſecundè intentionaliter, nequit accidenti inſeparabili competere; ergo. Ego tamen ſic explico. 7.

Dico primò, ſi hæc definitio ſolùm de accidenti ſeparabili intelligatur, poteſt de reali ſeparatione interpretari. *Auctorũ aſſertum primum.* Patet experientia, qua experimur manum calefieri & frigeſcere, non læſa, vel corrupta.

Digitized by Google

Aſſertum ſecundū. Dico ſecundò ſi hac definitione velimus vtrumque accidens definire, nequit intelligi de reali ſeparatione. Patet. nam accidens inſeparabile, non poteſt ſeparari realiter ſine ſubiecti corruptione; ergo vt vnica definitione vtrumque poſſimus comprehendere, hæc ſeparatio debet eſſe intellectualis.

Oppoſitis fundamentis occurritur, Ad oppoſita fundamenta reſpond.

Primò. Ad primum concedendo idem eſſe definitum & diuiſum Porphyrij; tamen accidenti inſeparabili non ſolùm conuenit illa definitio, quòd poſſit adeſſe & abeſſe, ſine ſubiecti corruptione; ſed etiam alia quæ datur per inſeparabilitatem realem, quæ magis explicat naturam accidentis inſeparabilis. Nec aliter vtrumque accidens vnica definitione potuit definiri, quia ſeparabilitas, & inſeparabilitas formaliter dicunt oppoſitionem, quæ nequit vnica definitione explicari.

Secundò. Ad ſecundum reſp. Doctor quòd accidens abeſt ſecundùm intellectus operationem per poſitionem ſui oppoſiti, ſine ſubiecti corruptione. id eſt, accidens eſt prædicatum extrinſecum ſubiecto, ſub cuius oppoſitum poteſt ſine repugnãtia intelligi complerè: non ſic proprium abeſt, ſed ſolùm abſtractione præciſiua, quatenus poſſumus eſſentiam complerè conſiderare, nõ concipiendo paſſiones, non tamen affirmando oppoſitum earum.

Articvlvs II.

Proponuntur aliqua argumenta contra definitionem.

Obiectio prima. Obiicitur primò, mortuum, combuſtum, lethalémque morbum eſſe accidentia, & tamen nequeunt adeſſe ſine ſubiecti corruptione; ergo falſa eſt accidentis definitio. Ruuius quæſt. 4. admittit eſſe accidentia, & poſſe adeſſe & abeſſe ſine ſubiecti corruptione. quod ſic explicat, conſiderat mortem in fieri & in facto eſſe, & vtroque modo affirmat eſſe accidens. Primò in fieri, eſt quædam corruptio compoſiti, quæ quandiu durat habet ſubiectum proprium tendens in corruptionem. Secundò in facto eſſe eſt quædam priuatio rei corruptæ, quæ ſubiectatur in materia, & ſic adeſt ei ſine corruptione, quia materia incorruptibilis eſt. Quod idem eſt de combuſtione & morbo lethali, quæ quandiu durat, ſubiectum durat, & cùm abeſſent à corpore ſano, iam ei adſunt ſine ipſius corruptione, quia ſubiectum cui inhæret morbus, perſeuerat perſeuerante morbo. Similiter ſubiectum combuſtionis hac perſeuerante. quod confirmari poſſet exemplo aliorum accidentium, qui tendunt in generationem compoſiti, & conſequenter in deſtructionem ſubiecti, quia generatio vnius eſt corruptio alterius. Poteſt tamen impugnari hæc ſolutio primò, ſicut vita non eſt ſolius materiæ, ſed compoſiti; ſic priuatio vitæ non eſt in ſola materia, ſed in compoſito. Patet in prædicationibus quæ communiter ab omnibus admittuntur, v. g. *Homo eſt mortuus, domus eſt combuſta*; ergo ſubiectantur in compoſito. Probatur conſequentia Omnis forma denominat ſubiectum in quo eſt, in materia enim ſolùm remanet priuatio formæ, qua informabatur. Qualiter autem hæc priuatio ſit in ſubiecto corrupto, dicemus primo Phyſicorum quæſt. 4.

Alij negant hæc accidentia ſub hac definitione contineri, quia hîc ſolùm ea accidentia definiuntur, quæ poſſunt alicui ſubiecto conuenire: mors autem & combuſtio repugnant

ſuis

ſuis ſubiectis; ergo. ita Caietanus in hoc capite dubio 2. Confirmari poteſt hæc ratio ex D. Thoma 3. parte quæſt. 5. attic. 4. vbi aſſerit completam eſſentiam hominis compleri per vnionem; ergo iſta diſſoluta deſtruitur quidditas, ac per conſequens, accidens non adeſt, & abeſt, ſine ſubiecti corruptione. Quam ſolutionem amplectuntur quidam recentiores Complutenſes diſput. 9. q. 1. num. 7. ſed impugnari poteſt, quia etſi vnio componat eſſentiam actualem, tamen ex deſtructione vnionis licèt corruat actualitas, ſeu exiſtentia rei, quæ idem ſunt, vt dicemus in Metaphyſ. tamen quidditas rei, ſeu ſpecifica prædicata quæ hoc prædicato actualitatis priuantur, non deſtruuntur. Confirmatur argumento ad hominem. ipſi fatentur num. 6. exiſtentiam poſſe negari, aut affirmari ſalua eſſentia ſubiecti. nam ſiue dicatur, Homo exiſtit, ſiue homo non exiſtit, ſemper manet eadem definitio & eſſentia hominis: ſed mors nihil aliud eſt quàm priuatio actualitatis; ergo. Quando autem S. Thom. affirmat eſſentiam compleri per vnionem, meo videri intelligendus eſt ſecundùm ſui temporis differentiam, ita vt eſſentia poſſibilis dicat vnionem poſſibilem, actualis actualem, ſicut & præterita præteritam.

Sanctius vbi ſuprà fatetur mortem & combuſtionem in fieri eſſe accidentia, quia de ſubiectis exiſtentibus verificantur; negat tamen in facto eſſe dici accidentia, quia eorum poſitione deſtruitur ſubiectum. Sed hæc ſolutio eodem modo reiici poteſt ac præcedens. Sotus in hoc capite reſpondet mortuum eſſe accidẽs quinti prædicabilis, ratione corporis de quo mors & vita prædicantur. Sed contrà eſt, quòd corpus non moritur, ſed viuens; ergo. Secundò contrariorum eadem eſt ratio: ſed vita dicebatur de homine; ergo & mors. Verum eſt corpus etiam dici viuum, quia ratione formæ eſt pars viuentis, & non ratione ſui.

Alij, quos ſequitur Maſius in hoc cap. quæſt. 3. negant ad iſtud prædicabile pertinere priuationes; cùm ergo mors, & combuſtio in facto eſſe ſint priuationes compoſiti præteriti, non mirum quòd non comprehendantur tali definitione: ſed contrà, quòd iſtæ priuationes accidentaliter de ſuis ſubiectis prædicantur; ſed ad nullum aliud prædicatum poſſunt pertinere, cùm non ſint paſſiones, ſed accidentia ſubiectorum.

Poſſet etiam reſponderi quòd licèt iſta accidentia ad quintum pertineant prædicabile, vt iam probauimus, tamen non definiuntur hac definitione, quia ea ſolùm comprehenduntur accidentia ſupponentia ſubiectum exiſtens & actuale. hæ autem priuationes ſunt deſtructiones ſubiecti.

Sed faciliùs reſpondetur quòd cùm hæc definitio ſit intelligenda de abſentia & præſentia intentionali, ſufficit quòd ſubiectum poſſit intelligi ſine contradictione ſub vita & ſub oppoſito eius, ſcilicet morte. *Solutio.*

Obſtabis per mortem & combuſtionem deſtrui ſubiectum; ergo non poteſt intelligi ſine contradictione incorruptus & mortuus. Reſp. ſufficere quòd poſſimus cõcipere hominem incorruptum ſecundùm eſſentiam, ſeu quodlibet ſubiectum, etſi nequeat percipi ſecundùm exiſtentiam, quia hæc deſtruitur per mortem; mors enim non opponitur eſſentiæ rei, ſed actualitati ipſius. nam licèt actualitas ſit eadem cum eſſentia actuali; nihilominus non eſt prædicatum eſſentiale naturæ. nam ſolus Deus exiſtit per *Inſtãtia.* *Diluitur.*

Digitized by Google

eſſentiam. Vnde ſicut actualitas iſta accreſcit naturæ,ita eius priuatio ſine deſtructione ipſius. Nec aliud petit accidens, vt patet de accidenti inſeparabili, quod ſine corruptione ſui ſubiecti nequit realiter ſeparari; tamen quia ſine contradictione poteſt intelligi,tota eſſentia iſtius cygni ſub nigredine dicimus eſſe accidens.

Vel ſi placuerit,poteris reſpondere ſatis probabiliter cum quodam recentiori, dictam definitionem accipiendam eſſe de abſentia & præſentia reali, qua ſimul quodlibet accidens adeſt & abeſt: affirmat enim prædictus author in hac Porphyrij definitione,non connotari particulare ſubiectum accidentis, ſed commune.v.g. albedinem non connotare hoc, vel illud corpus, ſed corpus in communi. Cùm autem corpus in communi, ſecundùm intrinſecam, & realem entitatem non corrumpatur per ſubtractionem realem cuiuſuis accidentis, tam ſeparabilis, quàm inſeparabilis; hinc fit quòd de reali ſeparatione hęc definitio poſſit intelligi, ſi abſentia & præſentia accidentis ad ſubiectum commune comparetur.Propterea minus placet alterius recentioris ſolutio aſſerentis, iſtam definitionem de reali ſeparatione eſſe intelligendam, etiamſi ſubiectum ſingulare connotetur, eo ſolùm quòd ſubiectum non deficit ex defectu accidentis, tam ſeparabilis, quàm inſeparabilis. Si autem ei obiicias quòd nigredo nunquam ſeparatur à coruo realiter, ſine eius corruptione; ergo ſubiectum deficit ob defectum accidentis.Reſpondet hoc prouenire, quia nulla eſt potentia naturalis quæ poſſit tale accidens ſeparare, non verò quia ſubiectum dependeat à tali accidenti. Sed contrà eſt quòd inſeparabilitas accidentis non comparatur ad potentiam ſupernaturalem, ſed ad naturalem;ſecundùm quam tale indiuiduum ſine his accidentibus nequit conſeruari, aliàs in ſententia Thomiſtarum, qui affirmant propriam paſſionem de potentia Dei abſoluta poſſe ſeparari à ſubiecto, eam diceremus accidens inſeparabile, quia proprietate deficiente per aliquam potentiam ſubiectum non deficeret; propterea ſi de reali ſeparatione hæc definitio intelligatur, primus modus magis placet.

Neque obſtat ſi dicas,quòd ſi accidens ad commune ſubiectum comparetur; ergo nullum eſt ſeparabile. Conſequentia probatur, quia nullum eſt quod ab omni ſubiecto abſit: ſed hæc inſtantia non vrget, primò, quia abſentia accidentis non intelligitur cum conſeruatione ipſius accidentis, ſed ſolùm quòd corruptis accidentibus ſubiectum non corruit. Vnde falſum eſt dicere,quòd nullum eſt accidens quod ab omni ſubiecto abſit ſine ſubiecti corruptione. Secundò ſaltem ſupernaturaliter, accidentia Euchariſtica ab omni ſubiecto abſunt, etſi non careant aptitudinali dependentia.

Alia inſtantia. Quòd ſi inſtes Porphyrium in ordine ad ſubiectum ſingulare hæc accidentia definiſſe, v.g.nigredinem in ordine ad coruum, &c.Reſp. hoc feciſſe vt magis naturam inſeparabilis accidentis explicaret,& vt eius inſeparabilitatem,quæ eſt reſpectu ſingularis ſubiecti,magis manifeſtaret. *Soluitur.* Applicando autem aliam definitionem accidentis, quæ datur per abeſſe, & adeſſe, vtrique accidenti tam ſeparabili,quàm inſeparabili,nequit de reali ſeparatione intelligi, niſi ad ſubiectum commune comparentur,vt ſatis manet probatum.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò. Vitam eſſe ſubſtantiam; ergo priuatio eius erit ſubſtantia

ſtantialis, ac per conſequens pertinebit ad quartum prædicabile. Reſp. concedendo habere rationem ſubſtantiæ reſpectu formæ qua priuat, inde tamen infertur ſolùm non eſſe accidens prædicamentale, ſed prædicabile, quia contingit ſubiecto, & non oritur ex principiis eſſentialibus: ſicut ſimitas, ſeu naſi curbitas in entitate eſt ſubſtantia. quia tamen huic contingit, accidens eſt, non prædicamentale, quia non eſt quantitas, nec qualitas, &c. ſed prædicabile, quia prædicatur in quale non conuertibiliter.

Remouetur.

Obiectio tertia. Obiicies tertiò definitionem non debere dari per oppoſita, ex Ariſtot. 6. Topicorum cap. 2. loco primo. quia extrema oppoſitionis nequeunt eidem rei competere, ſed adeſſe & abeſſe opponuntur; ergo hæc definitio eſt vitioſa. Reſp. hanc definitionem non eſſe intelligendam copulatiuè, ſed diſiunctiuè. nam accidens non poteſt ſimul, & actualiter adeſſe, & abeſſe: ſed vtrumque ſucceſſiuè: potentia autem ad actus contrarios non dicit contrarietatem, nec oppoſitionem. ſicut vna numero voluntas eſt cauſa amoris & odij ſine contradictione, quia actus iſtos non ſimul, ſed ſucceſſiuè producit.

Reſoluitur.

DIFFICVLTAS II.

Definitur accidens prædicabile.

Alia definitio accidentis prædicabilis. Accidens prædicabile ſic poſſumus definire, *eſt quod prædicatur de pluribus non conuertibiliter*; qua definitione ſufficienter explicatur quidditas accidentis in prædicando, per eámque diſtinguitur à proprio, quod prædicatur conuertibiliter, & à differentia quæ in quale quid dicitur de inferioribus.

ARTICVLVS VNICVS.

Quæ ſint illa plura, de quibus accidens non conuertibiliter prædicatur.

10\. *Aſſertum primum.* Dico primò, certum eſſe, hæc inferiora non eſſe indiuidua eſſentialia accidentis, v. g. albedinem in commmni non prædicari in quale de hac & illa albedine ſingulari. Patet. nam iſta predicatio, Hæc albedo eſt albedo, eſt de pluribus differentibus numero in quid; ergo pertinet non ad quintum, ſed ad ſecundũ prædicabile. ſicut iſta, Homo eſt animal rationale.

Aſſertum ſecũdum. Dico ſecundò. Accidens quintum prædicabile conſtituitur formaliter prædicabile per ordinem ad ſubſtantiam, ſeu ad ſubiecta, de quibus dicitur, eſt ſententia communis, & probatur, quia ſolùm ſubiectis quibus inhæret accidit, & de eis non conuertibiliter dicitur; ergo. Probatur antecedens. nam reſpectu indiuiduorum ſuæ ſpeciei, nec dicitur accidens, nec inhærens; ergo ſolùm conſtituit quintum prædicabile per ordinem ad ſubiecta, de quibus in quale non conuertibiliter prædicatur.

Obiectio prima. Obiicitur primò quòd ex ſæpiùs dictis vniuerſale debet eſſe vniuocum prædicatum; ſed accidens nequit vniuocè reſpicere plura ſubiecta, ex Ariſt. cap. de ſubſtantia dicentè, accidens non prædicari vniuocè de ſubſtantia; ergo neque erit vniuerſale, ſeu prædicabile. Reſp. negando minorem, ad Ariſt. dicimus, ibi ſolùm negare accidens prædicari in quid de ſubſtanria tãquam vniuoca ratio incluſa formaliter in ſubiecto, & ideo licèt in hoc ſenſu non ſit prædicatum vniuocum, vniuocè tamen prædicatur, quia eodẽ modo de quolibet ſubiecto dicitur.

Diſſoluitur.

Obiectio ſecunda. Secundò. Ad vniuerſalitatem ſufficit

Digitized by Google

ficit quòd ſubiecta prædicationis apprehendantur, etiamſi non exiſtant in re, vt diximus q. 7. difficult. 3. art. 2. ſed accidens nequit prædicari de ſubiecto, niſi in eo exiſtat; ergo non eſt vniuerſale. Reſp. concedendo, requiri ad actualem prædicationem accidens inhærere ſubiecto, quia prædicatum formale debet informare ſubiectum, vt de ipſo poſſit enuntiari. Negamus tamen ad prædicationem ſignatam requiri actualem inhærentiam realem accidentis, ſed ſufficit ſi ſubiecta apprehendantur, quibus accidens inhærere, & de quibus dici poſſit.

Expeditur.

Obiectio tertia. Tertiò diuerſa prædicamenta nequeunt vniuocè conuenire: ſed accidentium ſunt nouem prædicamenta; ergo nequeunt vnica definitione definiri. *Diluitur.* Reſp. negando maiorem, ex dicendis in Metaphyſ. vbi oſtendemus nouem genera accidentium vniuocè in ratione accidentis conuenire. Vel ſecundò reſponderi poterit, ſufficere ad hoc confuſum conceptum omnium accidentium, vel, vt alij explicant, ſufficere ad prædicationem ſignatam, quòd definitum poſſit vnica denominatione denominari, etiamſi materialiter ſint plura. nam ſicut homo albus & equus albus, etſi ſpecie diſtinguantur, in ſpecifica ratione albedinis conueniunt; ita dato quòd prædicamenta accidentium in nullo reali poſſint vniuocè conuenire, non implicabit quòd vniantur in eſſe denominationis, ſeu prædicabilitatis ſignatæ.

II. Illatio prima. Ex dictis inferuntur tria. Primum accidentia in abſtracto, ſeu vt præſcindunt à ſubiectis, v. g. albedo, color, &c. non pertinere ad hoc prædicabile. Fundamentum eſt quòd accidens prædicabile dicit ordinem ad ſubiectum, de quo enuntiatur: ſed abſtractum præſcindit ab eo, & priuatur tali ordine actuali; ergo nec poterit de ipſo prædicari.

Illatio ſecunda. Secundò infertur, accidentia poſſe prædicari de pluribus differentibus genere: vt cùm dicimus, Subſtantia eſt alba, quantitas eſt alba; & de pluribus differentibus ſpecie, cùm dicimus, Homo eſt albus, leo eſt albus; & de pluribus differentibus numero, cùm affirmamus, Petrum eſſe album, Franciſcum eſſe album.

Illatio tertia. Tertiò infertur, maximè differre accidens prædicamentale, & prædicabile. nam accidens prædicamentale, omnino eſt extra rationem ſubſtantiæ, in diuerſiſque conſtituitur prædicamentis, vt albedo, quantitas, relatio. Accidens autem prædicabile poteſt eſſe ſecundùm entitatem ſubſtantiæ, etſi ratione ſubiecti cui accidit, accidens dicatur. v. g. proceritas corporis, aut craſſitudo quid ſubſtantiale ſunt, tamen quia accidunt ſuis ſubiectis, accidentia prædicabilia nuncupantur. *Notandũ.* Notare tamen oportet, quòd licèt hæc accidentia antonomaſticè prædicabilia nuncupentur, non eo eſt, quia alia accidentia prædicamentalia non ſint prædicabilia. nam prædicantur de pluribus, ſed vt denotemus, accidentia illa ſolùm eſſe talia in prædicando, & vt diſtinguamus hoc modo ab eius accidentibus quæ non ſolùm in prædicando, ſed etiam in eſſendo accidentia ſunt.

Quæſtio. Hîc ab aliquibus ſolet diſputari, vtrùm inhærentia aptitudinalis, ſeu aptitudo quam habet accidens ad inhærendum, ſit quidditas, aut paſſio accidentis. Sed hanc quæſtionem tractamus in Metaphyſ. vbi ex mente Doctoris affirmamus, hanc aptitudinem non poſſe eſſentialiter conſtituere accidens, quia nullum abſolutum quidditatiuè conſtituitur per ordinem ad aliud, cùm ab intrinſeco ſit ad *Soluitur.*

ad

Digitized by Google

ad ſe, & in hoc ab entitate relatiua diſtinguatur, cuius totum ſuum eſſe eſt ad aliud; cùm ergo hæc aptitudo proxima ad inhærendum, ſit quidam reſpectus tranſcendentalis neceſſariò connotás ſubiectũ, non poterit eſſentialiter conſtituere accidens, ſed erit paſſio ipſius ſupponens aliquid abſolutum conſtitutiuum accidentis. Si autem dicas accidens non poſſe definiri ſine ordine ad ſubiectum. Reſp. verum eſſe propter imperfectionem accidentis & noſtræ operationis, non poſſe accidẽs quietatiuè definiri, ſine ordine ad ſubiectum, quidditatiuè tamen ſine tali ordine eſt definibile, de quibus ſatis dicitur vbi ſuprà.

Euaſio.

Precluditur.

QVÆSTIO XII.

De vniuocis, æquiuocis, analogis & denominatiuis.

PHILOSOPHVS hanc quæſtionem in antepræ dicamentis proponit vtilem ſatis ad veram prædicamentorum cognitionem. nam cùm ſola vniuoca in prædicamentis conſtituantur, æquiuoca verò & analoga reiiciantur, in quo diſtinguantur, & quid ſint, meritò examinatur. Item cùm nouem accidentium prædicamenta denominatiuè de ſubſtantia prædicentur, in quo conſiſtant meritò explicatur. Circa quam quæſtionem tria veniunt examinanda. Primum, quæ ſint definitiones vniuocorum, æquiuocorum, & deminatiuorum. Secundum, in quo diſtinguantur analoga, & vniuoca. Tertium, in quo vniuocum & genus diſtinguantur.

DIFFICVLTAS I.

Quid ſint vniuoca, æquiuoca, analoga, & denominatiua.

ARTICVLVS I.

Definiuntur vniuoca, æquiuoca & denominatiua.

ARiſt. 1. cap. primi tractatus prædicamentorum ſic vniuoca definit, *ſunt quorum nomen eſt commune, & ſecundùm nomen, eadem ſubſtantiæ ratio.* In qua definitione per rationem ſubſtantiæ intellige, vel definitionem vniuocorum, vel ſubſtantiam rei, aut eſſentiam rei nominatæ. v. g. animal eſt nomen vniuocum, quia ſubſtantia ſignificata per nomen, v. g. viuens ſenſibile in omnibus eſt eadem, nempe in homine, & leone, qui ſolùm quatenus animalia vitam & ſenſibilitatem participant. I. *Vniuoca quæ.*

Æquiuocorum definitio hæc eſt, Æquiuoca dicuntur, *quorum nomen commune eſt, ratio verò ſubſtantiæ nomini accommodata diuerſa.* vt canis reſpectu marini, cæleſtis eſt latrabilis, qui ſolo nomine conueniunt; non tamen in aliqua ſpecifica, aut intrinſeca ratione per canem ſignificata. *per canem*, inquam, *ſignificata*, quia nulli dubium in ſubſtantia prædicamentali conuenire quæ prædicatum intrinſecum eſt, de eiſque intrinſecè enuntiatur; hæc tamen non ſignificatur per nomen canis, ſed aliqua ſpecifica ratio, quæ in omnibus omnino diuerſa eſt. *Æquiuoca quæ.*

Denominatiua dicuntur, ex mente Ariſtotel. *quæ habent appellationem ab alio, ſecundùm nomen ſolo caſu ab illo differentia.* v. g. fortis à fortitudine, à prudentia prudens, &c. *Denominatiua quæ.*

Digitized by Google

in quibus denominatiuis tria reperiuntur, nempe forma denominans, ſubiectum denominabile, & concretum ex forma & ſubiecto coaleſcens. Circa quas definitiones non nulla dubitanda occurrunt.

Articvlvs II.

Vtrùm definitio vniuocorum denominatiuis conueniat.

Titulus articuli hoc exemplo clareſcit, vtrùm hoc nomen *album*, quod de homine & equo denominatiuè prædicatur, cùm dicimus, *Homo eſt albus, equus eſt albus*, vniuocè dicatur de ſubiectis denominatis. Negat Ruuius cap. 1. quæſtione vnica, & quidam neotericus in principio illuſtrationis huius capitis. Fundamentum eſt, quòd ſubſtantia ſignificata per nomen vniuocum debet eſſe in omnibus eadem, & ita ab eiſdem debet participari intrinſecè: ſed denominatiua ſolùm accidentaliter participantur; ergo à ratione vniuoca debent excludi.

2. *Aſſertio prima.* Dico primò, denominatiua, vniuoca debent nuncupari. tenet expreſsè Doctor in 1. diſtinctione 8. quæſtione 5. §. *ad argumenta*, verſ. *ſecundùm etiam*, num. 14. vbi prædicatum vniuocum à prædicatione vniuoca in hoc diſtinguit, quòd prædicatum vniuocum eſt illud, cuius ratio eſt in ſe vna, ſiue illa ratio ſit ratio ſubiecti, ſiue denominet ſubiectum, ſiue per accidens dicatur de ſubiecto; prædicatio verò vniuoca ea eſt, cuius ratio intrinſecè includitur in ſubiecto. Vnde ex mente Doctoris denominatiua non prædicantur vniuocè, ita quòd ſint de intrinſeca ſubiecti ratione: ſunt tamen vniuoca prædicata quatenus ſecundùm vnam rationem ſignificatam per nomen, etſi extrinſecè, ab omnibus participantur. Probatur. nam vna & eadem denominatio albi poteſt à pluribus ſpecie diuerſis participari. Non æquiuocè, quia, vt benè notauit Scotus vbi ſuprà, æquiuocum non ſecundùm eandem, ſed ſecundùm diuerſam rationem participatur; ergo vniuocè. Dices prædicationem denominatiuam eſſe medium inter vniuocam, & æquiuocam; ergo non oportet denominationem ponere ſub vniuocatione. Sed contrà eſt, quòd denominatiua alia ratione vniuoca dicuntur; alia verò denominatiua, dicuntur denominatiua per ordinem ad ſubiectum quod denominant, extra ipſius intrinſecam rationem; vniuoca verò quatenus ſub vnica ratione à denominatis participantur. nam omnes albi vnicam rationem dealbationis participant. Doctorem ſequuntur Sotus quæſtione vnica huius capit. Caietanus in expoſitione definitionis denominatiuorum, Sanctius quæſtione 1. prædicamentorum. Confirmari poteſt hæc veritas, quia vniuerſale debet eſſe vniuocum; ſed quartum & quintum prædicabile ſunt denominatiuè vniuerſalia, vt diximus dum eorum quidditates explicaremus; ergo denominatiua vniuoca debent nuncupari.

Dico ſecundò, non ſatis conſtat ex Philoſopho, an ſola vniuoca eſſentialia, an etiam denominatiua definierit. Ratio eſt, quòd ipſe ſolùm dicit, *rationem ſubſtantiæ in omnibus eſſe eandem.* Vnde quamuis demus per ſubſtantiam eſſentiam & quidditatem intelligere, tamen 3. *Aſſertio ſecunda.*

non

Digitized by Google

non ſatis explicat qualiter in omnibus debeat eſſe eadem, an tantùm quidditatiuè, an accidentaliter etiam, & extrinſecè? ergo cùm denominatiuorum ſubſtantia; eadem ſit in omnibus, eodémque modo. nam albedo eodem modo denominat parietem & equum, prædicta vniuocorum definitio denominatiuis poterit accommodari.

Obiectio. Obiicies Philoſophum cap. de ſubſtantia, affirmare, denominatiua non prædicari nomine & ratione: ſed vniuocum eſt, *cuius nomen eſt commune, & ratio per eum ſignificata, eadem*; ergo ſentit denominatiua non eſſe vniuoca. *Solutur.* Reſp. Ariſtot. ibi ſolùm intendere excludere denominatiua à ratione ſecundæ ſubſtantiæ, & ita docet non prædicari nomine & ratione, intellige in inferioribus intrinſecè incluſa, quæ vniuocatio ſolùm prædicatis quidditatiuis competit, non verò denominatiuis: vnde hæc habet, *album cùm in ſubiecto ſit corpore, prædicatur de ſubiecto, dicitur enim corpus album; ratio verò albi nunquam de corpore prædicatur.* Si ergo album dicitur de ſubiecto, quomodo non prædicatur de ipſo? Certè non alia ratione, niſi quia ibi loquitur de prædicatione ſecundarum ſubſtantiarum, quæ in ſubiectis fundamentaliter includuntur.

4. *Quæſtio.* Petes, vtrùm vniuoca, æquiuoca, & denominatiua primè, an ſecundè intentionaliter definiantur? *Reſponſio.* Reſp. quòd quantum ad Logicum ſpectat, idem dicendum eſt de iſtis, ac diximus de definito vniuerſalis quæſt. 6. difficultate 4. articul. 3. quòd definiatur ſecunda intentio in actu ſignato denominans hanc & illam naturam vniuocam, æquiuocam & denominatiuam. Vtrùm autem æquiuoca poſſint verè definiri, nolo nunc examinare. Negat Doctor theoremate 19. num. 10. cum Ariſtotele 6. Topic. cap. 2. quos ſequitur Mauritius Hybernus in annotatione huius theorematis. Ratio eſt conſpicua, quia æquiuocum plura ſignificat per modum plurium: ſed plura, vt plura, nequeunt vna definitione comprehendi, vt diximus in ſummulis quæſtione 3. difficultate 2. artic. 1. ergo verum eſt poſſe dari aliquam æquiuocorum notificationem, vnde Philoſophus 5. Metaph. & alibi ſæpè, multa nomina multiplicia notificat.

DIFFICVLTAS II.

An ſit, & quotuplex Analogia.

Communis conſenſus eſt dari nomina analoga, ea enim ſunt, *quorum nomen eſt commune; ratio verò ſubſtantiæ nec omnino eadem, nec omnino diuerſa.* Horum expreſsè meminit Doctor quæſtione 8. vniuerſali, & tertia prædicamentali, & in 2. diſtinctione 12. quæſt. 2. §. *ad primam rationem*, verſicul. *ad aliud de analogia*, num. 8. D. Thom. 1. parte quæſt. 3. artic. 5. 6. & 10. & alibi ſæpè. Hæc autem inter vniuoca, & æquiuoca interiiciuntur, quia conueniunt cum vniuocis, quòd non ſunt omnino diuerſa, ſicut æquiuoca; cum æquiuocis tamen quòd aliquam diuerſitatem patiuntur, quam vniuoca non admittunt. Solùm poteſt dubitari, quid per nomen analogum intelligamus? Quæ ſit Analogia propria; quæ verò impropria. 5. *Commune placitum.*

Digitized by Google

ARTICVLVS I.

Explicantur diuerſæ analogorum acceptiones.

6. *Analogia duplex.* ALiqui Philoſophi duplicem analogiam admittunt, aliam propriam, ſeu intrinſecam, aliam verò impropriam, ſeu extrinſecam. Illam propriã dicunt, quæ participat intrinſecè & propriè rationem ſignificatam per nomen. Sic de ſubſtantia & accidenti ens analogicè intrinſecè & propriè dicitur, quia in ipſis intrinſecè includitur. Eam impropriam analogiam appellant, quando ſignificatum per nomen vni extremorum intrinſecè conuenit, aliis verò extrinſecè & metaphoricè: vt riſus propriè ineſt homini, prato verò metaphoricè. Hanc vocant impropriam analogiam (vt bene notauit Hurtado diſputatione 9. Logicæ, ſectione 3. §. 80. & cum eò alij recentiores in anteprædicamentis) non quia non ſit vera analogia; ſed vt eam diſtinguant à tranſcendentali, in qua ſignificatum per nomen in analogatis intrinſecè includitur, imò hanc affirmant eſſe propriam analogiam, & veriorem, ſi ſignificatum nominis perſcrutemur. *Analogia idem quod proportio.* Nam analogia Græcis ſonat quod Latinis *proportio*, vt notauit Cicero in ſuo lib. de vniuerſitate, Quintilianus lib. 1. Inſtitutionum cap. 6. id eſt, eſt ſimilitudo quædam ac comparatio, vel conuenientia ſignificatorum per nomen; vnde apprimè infertur in quo analogum ab vniuocis & æquiuocis differat. Nam riſus, qui eſt propriè analogus, non eſt omnino idem homini & prato, vt eſt animal homini & equo; nec omnino diuerſum: vt eſt canis reſpectu marini & cœleſtis; ſed aliquam obſeruat proportionem. Nam ſicut riſus in homine prouenit ex interiori hilaritate, cùm bene ſe habet, & aliquo oblectatur obiecto; ſic pratum ridere dicimus, quia bene ſe habeat, & ſua amœnitate, & fœcunditate, quaſi tripudiare, laſciuire & luxuriare videatur.

Hæc analogia diuidi poteſt in analogiam proportionis, & proportionalitatis. Conueniunt iſtæ duæ ſpecies quòd habeant nomen commune; rationem verò ſubſtantiæ diuerſam, ſeruata tamen aliqua attributione, ſeu proportione; eo tamen differunt quòd analogia attributionis, eſt inter duas res ſimiles, quæ aliquam dicunt attributionem inter ſe; ſic ſanitas analogia proportionis, dicitur de vrina, medicina & animali, quatenus ordinantur ad iſtud. 7. *Alia analogia diuiſio.* Nam ſanitas propriè enuntiatur de animali, impropriè tamen de vrina & medicina, quatenus hæc efficit, illa ſanitatem ſignificat. Analogia proportionalitatis eſt proportio duarum proportionum, diuerſa in ſubſtantia, tamen eodem ſignificata nomine, vt proportio, quam dicunt duæ proportiones inter ſe, v. g. cùm dicimus, ſicut ſe habet leo ad ſuas actiones fortiter exercendas; ita Chriſtus ad ſuas. Vnde manifeſtè infertur, de quibus analogis commune illud proloquium intelligatur; *analogum per ſe ſumptum ſtat pro famoſiori ſignificato.* Nam cùm hoc denotet ſignificatum per nomen vni extremorum intrinſecè conuenire, aliis verò extrinſecè & per attributionem de analogis attributionis, & à Thomiſtis extrinſecis nuncupatis intelligendum eſt. quæ omnia quantum ad iſtam ſecundam partem de extrinſeca analogia

Digitized by Google

analogia vera ſunt, & à nobis amplectenda.

8. Hanc analogiã attributionis communem analogię proportionis & proportionalitatis admittit Scotus in 1. diſt. 3. q. 3. §. *contra iſtam vniuocationem*, verſ. *conſimiliter*, num. 17. & diſt. 8. q. 3. idem, fatetur Ariſt. 4. Metaph. c. 2. vbi aliqua entia admittit, quæ habent vnitatem attributionis, ſeu ad vnum: idem habet 7. Metaph. cap. 4. circa finem.

Analogia inæqualitatis quæ. Caietanus in tractatu de nominum analogia cap. 1. 2. & 3. aliam analogiam admittit *inæqualitatis*, & eſt quando ratio ſignificata per nomen inæqualiter ab inferioribus participatur, vt ratio animalis, de quibus legatur Suarez tomo 2. Metaph. diſp. 28. ſect. 3. Quam analogiam quidam neotericus impugnat, quia analogia vt nomen ſonat, dicit proportionem & attributionem: ſed equus non dicitur animal in ordine ad aliud, ſed quia intrinſecè continet animalitatem; ergo. Quæ impugnatio non multum vrget, quia, vt inferiùs dicemus, cum vera vniuocatione, imò & cum generica aliqua compatitur attributio.

Quidam neotericus cap. 1. Categoriarum, eam ſolùm dicit eſſe analogiam, quando analogata inter ſe proportionem, & ſimilitudinem obſeruant; alia verò, quæ licèt dicant habitudinem, nullum tamen proportionem obſeruant, æquiuocã ad vnũ appellat, ideo ſanum à ratione analoga excludit, & æquiuocum ad vnum appellat, quia licèt vrina, & medicina dicant ordinem ad hominem, quatenus vna efficit, alia indicat ſanitatem: nullam tamen proportionem obſeruant; ſicut riſus reſpectu hominis & prati.

9. Nos tamen breuiter dicimus analogum propriè ſumptum eſſe *vnum nomen, alteri analogatorum propriè conueniens ſiue intrinſecè, ſiue extrinſecè; alijs verò minus propriè & per attributionem ad præcipuum analogatum*, vt in prima ſententia ſatis explicuimus. *Analogum propriè quid.* Itaque in omnibus, in quibus eſt aliquis ordo, & proportio ad vnum primum, quod eſt quaſi metrum & menſura aliorum, ibi eſt perfecta analogia, ſiue aliàs ſint vniuoca, ſiue non, de quibus articulo ſequenti. Hanc diuidimus in analogiam proportionis, & proportionalitatis, quæ ſunt duæ ſpecies materialiter diſtinctæ, formaliter tamen ſub vnica definitione contentæ. Ex quibus manifeſtè infertur ab analogatis nullum conceptum communem eſſe abſtrahibilem, quatenus analogata ſunt. Ratio eſt conſpicua, quia ſi ſolo nomine conueniunt, ratio quæ abſtraheretur, iam extraheret analogata à ratione diuerſitatis, & vniuoca conſtitueret: quatenus analogata, inquam, quia ſub alia ratione bene poſſunt vniuocè conuenire, ideo ab homine vrina & medicina conceptum ſubſtantiæ prædicamentalis abſtrahere valemus.

DIFFICVLTAS III.

Vtrùm ens dicat conceptum vniuocum reſpectu eorum, de quibus formaliter prædicatur, an analogum?

ARTICVLVS I.

Supponuntur aliqua ad intelligentiam difficultatis.

VT hanc celebrem difficultatem & ſatis inter vtramque ſcho- 10.

lam controuerſam, enodare & elucidare poſſimus, plura in difficultatis initio in Metaph. latiùs examinanda præmittere breuiter & explicare oportet.

Suppoſitio prima. Supponunt primò omnes, ens intrinſecè & quidditatiuè prædicari de omnibus entibus realibus, ſaltim completis, ita quòd omne ens creatum, ſiue increatum propriè & formaliter habet ſuam entitatem, etſi aliàs dependeat, vel non dependeat ab aliis.

Suppoſitio ſecunda. Secundò ſuppono, ens dicere vnum conceptum formalem obiectiuum ab omnibus entibus præciſum, ſiue iſte conceptus diſtinguatur ab inferioribus, ſiue ſit eadem inferiora confusè cognita, quod explicabimus in Metaph. vbi dicemus ens dicere vnum conceptum communem negatiuè pluribus modis determinabile, vt colligitur manifeſtè ex Doctore in 1. diſt. 8.q.3.§ *ad primum argumentũ principale,* n.16. quẽ ſequitur Philippus Faber expreſsè theoremate 94. & probatur eiſdem argumentis, quibus quæſt.6. difficult.1. & in Metaph. probamus dari naturam communem negatiuè à parte rei, quia ex ſe non includit hanc, vel illam rationem determinantem, ſed ad omnes eſſe indifferens; ita ens eſt vnum commune negatiuè in ſe, quia de ſe nec includit ſubſtantiam, nec accidens, ſed omnia indifferenter reſpicit.

11. *Suppoſitio tertia.* Tertiò ſuppono, ens non includi in modis intrinſecis, & differentiis ab vltima realitate ſumptis, neque in paſſionibus ipſius entis, tenet expreſsè Doctor in 1. diſt.3.q.3. §. *contra iſtam vniuocationem*, verſ. *ad videndum autem*, num.15. & deinceps, eſt expreſſa omnium Scotiſtarum. Per modos, intelligo intrinſecas rationes determinantes ens, vt finitum, & infinitum eſſe per ſe, & in alio. Per differentias ſumptas ab vltima realitate non intelligo totam differentiam quæ eſt altera pars compoſiti, vt aliqui Scotiſtæ contra Doctorem autumant, quod in Metaphyſica, ni fallor, demonſtramus: ſed illum modum vltimum differentiæ determinantem ens ad qualificatiuam rationem differentiæ. nam Doctor vbi ſuprà num. 16. verſ. *Dico libentiſſimè*, fatetur definitum eſſe bis formaliter ens, videlicet quidditatiuè ratione generis, & qualificatiuè ratione differentiæ.

Negat Doctor vbi ſuprà, §. *Quantum ad ſecundũ*, & §. *ad quæſtionẽ*, verſ. *Quantum ad primum*.n.6.*quia ſi differẽtiæ includant ens vniuocè dictum de eis, & non ſint omnino idẽ, ergo ſunt diuerſa aliquid idem entia: talia ſunt propriè differentia*, ex 5. & 10. Metaph. textu 12. *ergo differentiæ illæ vltimæ propriè erunt differentes; ergo aliis differentiis differunt, quòd illæ alia includant ens quidditatiuè, arguitur de eis ſicut de prioribus, & ita erit proceſſus in infinitum in differentiis, vel ſtabitur ad aliquas omnino non includentes ens quidditatiuè, quod eſt propoſitum, quia illæ ſolum erunt vltimæ.* 12.

Secundò probatur, quia in compoſitis phyſicis fit reſolutio in partes primò diuerſas, quarum vna nihil includit alterius, ita vt pars determinabilis nihil includat partis determinantis; ergo idem iudicium erit in compoſitis metaphyſicis, ac per conſequens differentia ab vltima realitate ſumpta non debet includere formaliter ens, vt reſolutio fiat in partes omninò diuerſas. legatur Doctor vbi ſuprà. Idem tenendum eſt de modis intrinſecis.

Negat etiam includi formaliter in ſuis paſſionibus, quæ ſunt *res, ens, verum, bonum, aliquid, vnum,* & hac dictione ſignificantur R, E, V, B, A, V, quia 13.

quia paſſio ex Ariſtotele 1.Poſteriorum,textu 9.per ſe ſecũdo modo prædicatur de ſubiecto; ergo ſubiectum ponitur in definitione paſſionis, tanquam additum, vt habetur ex eodem Ariſtotele 1. Poſteriorum, textu 4. & 7. Metaph. textu 17.Ens igitur in ratione entis tanquam quid additum ponitur in definitione ſuarum paſſionum; ergo ſi cadit in definitione, & quidditate ſuarum paſſionum vt additum, nõ prædicabitur quidditatiuè de eis,nec in eiſdem formaliter includetur,quod confirmat Doctor ex Philoſopho 1. Poſteriorum, cap.de ſtatu principiorum,vbi vult quòd prædicationes per ſe non conuertantur, ita quòd ſi prædicatum dicatur de ſubiecto per ſe, ſubiectum dicatur de prædicato per accidens;ergo ſi iſta prędicatio,eſt per ſe,ſecundo modo ens eſt vnũ,hęc,vnum eſt ens,non erit per ſe, ſed quaſi per accidens,&ratione concreti,ſiue idẽticè,ſicut iſta propoſitio eſt per accidens, Riſibile eſt homo. Confirmari poteſt hæc veritas,quia ſi paſſiones includunt formaliter ens; ergo ſunt deſcriptiuè, & quidditatiuè entia. Item non ſolùm erunt entia identicè, ſed formaliter,quod videtur abſurdum. Nam ſicut paſſio hominis non eſt homo formaliter, ſed ſolùm per identitatem;ita paſſio entis ſolùm ens identicum debet exiſtimari, vel quaſi aliquid ipſius entis, vt notauit Doctor vbi ſuprà §. *quantum ad ſecundum.* quæ pro exacta vniuocationis intelligentia ſufficiant. nam ea omnia, ſimul cum argumentis, & obiectionibus contrariorum in Metaph. ex profeſſo declaramus.

***

Articvlvs II.

Explicatur ſententia communior.

QVanquam pauciſſimi extra ſcholam Doctoris ſint qui concedant ens eſſe vniuocum, vniuocéque dici de omnibus entibus, in quibus formaliter continetur; tamẽ non omnes eius analogiam,eadem ratione &fundamento defendunt.

Nonnulli eo affirmant ens eſſe analogum, quòd ens proportione quadã 14.
& per attributionem ad ſubſtantiam prædicatur de accidenti, vt riſus de prato, per attributionem ad hominẽ. probant ex Ariſtotele paſſim affirmante *accidens eſſe entis ens*, præcipuè 4.Metaph.cap.2.textu 2.vbi docet ens dici de ſuis inferioribus, ſicut ſanum de vrina, medicina, & animali,& lib. 7. cap. 1. docet, ens ſimpliciter eſſe ſolam ſubſtantiam: ſed vniuocum æqualiter dicitur de omnibus inferioribus;ergò.

Sed hæc probatio non eſt ſufficiens, primò, quia Ariſtoteles non excludit ens, à ratione veri entis, imò 5. Metaph. cap. de ente,textu 14.aſſerit accidens quantum eſt ex ſe, eſſe ens per ſe,id eſt,habens propriam,& intrinſecam entitatẽ,vnde Scotus,in 4.ſentẽtiarum diſtinct.12. q.1. §.*ad iſta,* verſ. *authoritas illa*,n.16. etſi fateatur, iſtas & alias authoritates eſſe Philoſophi, docet tamen *intellectum Philoſophi in illis exemplis non eſſe quòd ſimile currat ſuper quatuor pedes, quia ſecundum Damaſcenum* lib.3. cap.26. *quod omni ex parte ſimile eſt, idem eſt, non exemplum.* & ideo præmittit, *non enim neceſſe eſt exempla prorſus inter ſe ſimilia eſſe, atque eiuſmodi, nihil omnino deſideretur, quandoquidem in exemplis tum ſimilitudinem, tum diſſimilitudinem perſpicere opus eſt, ſiquidem exempla ſunt*; paritas ergo eſt in

Digitized by Google

in hoc quòd ſicut vrina & medicina ordinantur ad hominem, ita accidens ad ſubſtãtiam, & hæc omnia ad Deum. Secundò iſti admittunt ens analogicè dici de Deo, & creaturis; ergo ſubſtãtia nõ eſt ens, quãdoquidem prius ens dicitur de Deo, quàm de ipſa. Confirmat optimè Hurtado. nam ſicut Ariſtoteles, ſolam ſubſtantiam vocat ſimpliciter ens, ita ſacrata lectio dicit ſolum Deum habere eſſe; Exodi 3. *Ego ſum qui ſum, qui eſt miſit me ad vos.* & Iob 14. *Quis poteſt mundum facere de immundo conceptum ſemine? non & tu qui ſolus es?* ergo ſi hoc non obſtat vt ſubſtantia ſit per ſe ens, neque obſtabunt aliæ authoritates Philoſophi vt accidens dicatur ens.

Secundò ex Philoſopho, in quocunque genere eſt aliqua ſpecies, quæ ſit metrum, & menſura cæterarum: ſed hoc non obſtat ad vniuocationem genericam; ergo ordo iſtorum entium non impediet vniuocationem tranſcendentalem. Confirmatur, quia accidens non eſt chimæra, imò ſecluſa ſubſtantia, ens formaliter de ipſo prædicatur; ergo non impedit attributio, vel ordo ad ſubſtantiam, vt ens poſſit vniuocè de ipſo prædicari.

15. Alij recentiores affirmant, ens non eſſe vniuocum, ſed analogum, quia per prius dicitur de vno, quàm de alio. Fundamentum eſt, quòd vniuocum æqualiter dicitur de omnibus inferioribus: ſed ens prius dicitur de ſubſtantia, quàm de accidenti; ergo non dicitur vniuocè, ſed analogicè. Sed neque hoc fundamentum eſt ſufficiens, primò, quia ſicut genus pluribus differentiis, perfectione diuerſis & inæqualibus contrahitur; ſic ens inæqualibus modificatur modis; ergo ſicut hæc ratio non extrahit genus à ratione vniuoca, quia in illa præciſa ratione abſtracta, v. g. animalitatis indifferenter reſpicit quãcunque differentiam; ſic ens, quia in ratione præciſa omnes modos indifferenter reſpicit, licèt contractum per Deitatem, v. g. ſit perfectiori modo, quàm modificatum per eſſe in alio, hoc non repugnabit vniuocationi, quia ens quantum eſt ex ſe, æqualiter & indifferenter communicatur, ſicut genus ſpeciebus, etſi vna aliam perfectione præcedat.

Caietanus de analogia nominum cap. 4. & 6. quem ſequitur Fonſeca 2. Metaph. cap. 2. quæſt. 2. ſect. 4. concl. 2. & Vaſquez 1. parte diſp. 22. num. 6. & diſp. 114. num. 5. & 6. eo affirmant ens non eſſe vniuocum, quia non poteſt abſtrahi conceptus entis à ſubſtantia, & accidenti: ſed vniuocum hæc duo neceſſariò requirit, nempe abſtractionem, & comparationem; ergo ſi nequit abſtrahi ratio entis ab inferioribus, ipſi vniuocatio repugnabit. Hoc fundamentum ſic probant. nam vniuocum abſtractum, ab inferioribus omnino præſcindit, ita quòd quatenus præciſum in inferioribus non includatur, ſed ab ipſis omnino ſeparetur: at ratio entis quantumuis præſcindatur, ſemper in inferioribus manet incluſa; ergo. Maior patet à ſimili. nam animal quatenus ab homine, & equo præciſum, in ipſis non includitur; ergo ſi ens eſſet vniuocum, non includeretur in inferioribus. Minorem ſic probo. nam illud à quo ens abſtrahitur, vel remanet nihil, vel aliquid: ſi nihil, ergo non eſt abſtractio. quia, vt diximus q. 6. diffic. 3. art. 2. ad veram abſtractionem requiritur, vt vtrumque eorum quæ ſeparantur remaneat poſt ſeparationem. Si aliquid, ergo eſt ens; non ergo poterit ens præſcindi ab inferioribus, quin in eiſdem maneat incluſum; ac per cõſequens nec erit vniuocũ, ſed analogũ.

Sed

Digitized by Google

16. Sed hoc etiam fundamentum verum non eſt, vt optimè probat Suarius diſp.2.Metaph.ſect.2.num.5.cum S.Thoma in prologo primi ſententiarum art.2. ad 2. & in 2. diſt.1. q.1. art.1. & nos id in Metaph. examinamus; pro nunc tamen ad impugnandum hoc fundamentum, efficaciſſima eſt Doctoris ratio in 1.diſtinct.3. q.2.§.2.*non aſſerendo.* verſ. *& vniuocationem*, n.6. quæ abſtractionem entis ab inferioribus apertiſſimè probat, hoc modo. Omnis intellectus certus de vno conceptu, & dubius de diuerſis, habet conceptum de quo eſt certus, alium à conceptibus de quibus eſt dubius: ſed intellectus viatoris poteſt eſſe certus de aliquo quod ſit ens, dubitando de ente finito, vel infinito, creato, vel increato;ergo conceptus entis de aliquo eſt alius à conceptu iſto,vel illo,& ita neuter ex ſe, ſed in vtroque illorum includitur. Maior probatur, quia nullus idem conceptus eſt certus & dubius; igitur vel alius quod eſt propoſitum, vel nullus. Minor probatur. nam Philoſophi ſupponebant(vel nos id de ipſis poſſumus exiſtimare) aliquod ens eſſe primum omnium principium: dubitabant tamen an eſſet ignis, cœlum, terra, &c. ergo conceptus entis præſcindi poterit à rationibus inferioribus. Qua ratione pro nunc ſufficienter conuincitur abſtractio entis ab inferioribus;vtrùm autem hac eadem ratione probetur vniuocatio,dicemus art.ſequenti.

Probatur ſecundò, quia alioquin ens,neque analogicè poſſet de ſuis inferioribus prædicari. Probo ſequelam. nam vt aliquid prædicetur de pluribus, debet eſſe vniuerſale: ſed hoc ex communi ſententia, vt diximus quæſt.6.diffic.3.vel conſtituitur abſtractione,vel ipſam ſupponit;ergo ſi ens nequit abſtrahi,neque de pluribus prædicari:ſed falſum eſt ens non formaliter,de Deo,creaturis,&c.ergo.

Tertiò ens per vos tranſcendit ſubſtantiam & accidens;ergo conceptus entis alius eſt à conceptu ſubſtantiæ, aliàs eſſent omnino idem formaliter, quod nullus concedet.

Fundamento huius ſententiæ facillimè ſatisfit in noſtra ſententia, qui fatemur,ens non includi in modis immediatè contrahentibus, ideo rationalitas, infinitas, &c. non includunt per ſe ens, ſed ſolùm identicè, ideò optimè poterit abſtrahi ratio vniuoca ab inferioribus conſtitutis his modis,& entitate. Nam ſi ſepares entitatem à rationali, rationale non remanet ens, ſicut præciſo animali ab homine,non remanet ſenſibilis. 17.

Cùm autem obiicis, quòd illi modi remanentes ſunt aliquid,vel nihil. *Obiectio.*
Reſpon. nec eſſe aliquid, nec nihil formaliter, ſed aliquid per identitatem. Nec ſcio qualiter hanc veritatem poſſint effugere qui fatentur genus & differentias eſſe ſubſtantias formaliter.Nam præciſo cóceptu ſubſtantiæ ab inferioribus, inquiram ab eis,vtrùm illud quod remanet ſit ſubſtantia, vel accidens:non accidens;ergo ſubſtantia: ſi ſubſtantia; ergo iam abſtracta ratione ſuperiori vniuoca, poteſt in inferioribus permanere, ac per conſequens vel debent dicere ſolùm remanere identicè ſubſtantias, vel ad vniuocationem non requiri, quòd conceptus abſtractus non remaneat in inferioribus. Vel reſpondeant aliter ad hoc argumentum, vt eorum reſponſa reddamus nos ad eorum fundamenta. *Soluitur.*

Alij recentiores opinantur, ens non eſſe vniuocum, quia tranſcendit per omnia genera entium,quibus ſubſcribit Hurtado diſp.9. Logicæ ſub *Aliorum recentiorum opinio.*

Cc ſect.

ſect.5.Fundamentum eſt, quòd vt aliquod ſit vniuocum, requiritur neceſſariò, vt ratio contrahens non includat rationem contrahibilem: ſed ſic eſt quòd ens includitur in ſuis rationibus contrahentibus, ob ſuam tranſcendentiam;ergo non eſt vniuocum. Vnde inferunt ex hac tranſcendentia prouenire ens eſſe analogum, quia hoc eſt,cuius ratio ſignificata per nomen nec eſt omnino eadem, nec omnino diuerſa:ſed conceptus entis quãdo concipitur ſecundùm rationem communem, eſt quidem idem, quia tunc nulla apparet diſſimilitudo; quando verò illemet concipitur in aliquo inferiori, eſt ſibi ipſi diſſimilis. nam ratio ſuperior eſt ens formaliter. Item ſubſtantia & accidens ſunt entia formaliter;ergo conceptus entis eſt æqualis, & inæqualis: æqualis, quatenus ſub ratione communi omnia eodem modo percipiuntur; inæqualis verò quatenus ita diuerſimodè, & quaſi oppoſitè in inferioribus continetur. nam in ſubſtantia eſt ens per ſe, in accidenti verò in alio; in Deo ens infinitum, in creatura verò finitum. Sed hæc ratio quantum ad æqualitatem & inæqualitatem contractionis, inefficax eſt, & falſum hanc colligi præciſè ex tranſcendentia entis. Nam quamuis diuerſitas generica ex tranſcendentia optimè inferatur, non tamen omnem inæqualitatem, & oppoſitionem ex tranſcendentia vniuerſaliſſima prouenire patet. nam magis opponuntur rationale, & irrationale, quàm eſſe per ſe & in alio, ſiquidem iſta ſaltim in aliquo accidentali concreto poſſunt conuenire; illa verò omnino opponuntur, etſi participent aliqua prædicata communia ſaltim per identitatem; hoc tamen non obſtat vt animal vniuocè dicatur de eis; ergo neque inæqualitas modorum determinantium ens, repugnabit vniuocationi. Illud autem quod dicebat de ratione contrahentis eſſe non continere contrahibile, in noſtra ſententia veriſſimum eſt, quia fatemur nullum modum entis includere formaliter ens;ipſi tamen qui affirmant ſubſtantiam prædicamentalem, tranſcendere omnes ſubſtantiales differentias,& modos ipſius ſubſtantiæ eſſe ſubſtantiam, quomodo ab hac difficultate ſe expedient.

ARTICVLVS III.

Explicatur ſententia Doctoris.

DOctor affirmat ens eſſe vniuocum Deo & creaturis, ſubſtantiæ & accidẽti. ita in 1.diſt 3.q.2.§.2. *non aſſerendo*,num 6.& q.3.§.*Quantum ad ſecundum articuli*, verſ. *primam ſic*, n.9.& diſt.8.q.3. §.*ad primũ argumentum*,n.27. & 26. & lib.4. Metaph.q.1. per totam, eum ſequũtur Lichetus & Tartaretus ibidem, Antonius Andreas 4. Metaph. q.1. Trombeta q.2. Rada 1. parte controuerſiarum, controu.21. Faber theoremate 95. cap.2. citantur Ochamus & Gabriel in 1. diſt.2.Gregorius q.8. 18. *Doctoris placitum.*

Pro cuius ſententiæ intelligentia notandum eſt vniuocationem habere tres gradus, primus eſt vnitas rationis, ſecundus modus eſſendi, tertius æqualitas, vel inæqualitas perfectionis. Primus eſt omnino neceſſarius ad vniuocationem, & eſt ſecundùm quem ratio ſignificata per nomen in omnibus eſt eadem, præſcindendo à modo eſſendi & æqualitate perfectionis. Secundus gradus eſt, ſecundùm quem ratione differentiarum contrahentium, in inferioribus ſuperius 19. *Notandum. Vniuocationis gradus tres.*

ſuperius habet inæqualem perfectionem: ſic animal ratione differentiarum, perfectiori modo eſt in homine, quàm in equo; tamen eodem modo eſt in omnibus. Tertius gradus eſt perfectiſſimus, & importat non ſolùm vnitatem rationis ſicut primus, & rationem ſubſtantiæ ab omnibus participatam vt ſecundus; ſed etiam omnimodam æqualitatem eſſentialem in ſuis inferioribus: ſic ſpecialiſſima ſpecies determinata indiuidualibus differentiis, æqualiter ab omnibus indiuiduis participatur, ita vt non ſit in vno indiuiduo perfectiori modo, quàm in alio. Doctor ergo ſolùm intendit probare ens eſſe vniuocum, ſecundùm primum gradum vniuocationis. nam certum eſt ens non participari eodem modo ab inferioribus, cùm in ſubſtantia ſit ens per ſe; in accidenti verò ens in alio: in Deo ens infinitum, in creatura verò finitum. Nec habere eandem perfectionem in omnibus, quia certum eſt Deum, & creaturas, perfectione eſſentiali ſummè diſtare; ſolùm ergo intendit eſſe vnum ſecundùm rationem, & hoc ſufficere ad præciſam vniuocationem.

20. Fundamentum potiſſimum huius ſententiæ eſt, quòd vniuocum eſt, cuius nomen eſt commune. Ratio verò ſubſtantiæ per nomen ſignificata in omnibus eſt eadem: atqui ratio ſignificata per ens in Deo, creaturis, ſubſtantia, & accidenti, eſt eadem; ergo vniuoca. Probatur minor. nam ens formaliter prædicatur de Deo & creaturis; ergo vniuocè dicitur de eis, ſiquidem ratio entis intrinſecè & formaliter eſt in omnibus. Cuius fundamenti efficacia ea eſt, vt Suarez 2. tomo Metaphyſ. diſput. 28. ſect. 3. & Vaſquez vbi ſuprà fateantur, nulla efficaci ratione à contrariis communiter impugnari. Confirmatur hæc ratio, quia ſi plures recentiores affirmant, ens ab omnibus inferioribus præſcindi, de ipſiſque quidditatiuè & formaliter prædicari; ergo nobiſcum fatentur, ens eſſe vniuocum, ſecundùm vnitatem rationis. Quòd autem vniuocata dicant ordinem inter ſe, ſeu ſuperius tranſcendat per omnia inferiora, primum probat, ens non habere tertium gradum vniuocationis, ſcilicet æqualitatem perfectionis; ſecundum verò ens non eſſe vniuocum in ſecundo gradu vniuocationis, ita vt eodem modo ab omnibus participetur: nullatenus tamen ens non eſſe vniuocum ſecundùm vnitatem rationis; ergo vel dicendum eſt hanc eſſe quæſtionem de nomine, vel ſententiam Scoti admittere. nam nos nihil aliud intendimus, quàm quòd ens dicat vnum conceptum præciſum in quid, de omnibus inferioribus prædicabile, quod ipſi fatentur.

Confirmatur ſecundò. nam hæc prædicatio, Deus eſt ens, creatura eſt ens, eſt prædicatio vniuerſalis, non generica; ergo vniuoca. nam omne vniuerſale ex q.6. diffic.2. vniuocum debet eſſe.

Confirmatur tertiò. Omnis comparatio ex Ariſt. 7. Phyſicorum debet eſſe in aliquo communi vniuoco, ideo hæc eſt vitioſa comparatio, Homo eſt magis ſubſtantia, quàm quantitas, quia in nullo prædicato vniuoco ſubſtantiæ conueniunt: ſed Deus dicitur magis ens quàm creatura; ergo in ente vniuocè conueniunt.

Doctor autem hanc veritatem aliis 21.

argumentis confirmat in 1. diſtinctione 3. quæſtione 2. & alibi vbi ſuprà, quæ non omnibus congruam habere efficacitatem videntur; ea tamen expendemus iam, ſuámque efficacitatem oſtendemus.

Primum argumentum eſt; Intellectus certus de vno, & dubius de aliis, poteſt habere conceptum de quo eſt certus, diſtinctum à conceptibus, de quibus eſt dubius: ſed, vt articulo antecedenti dicebamus, impugnantes tertiam ſententiam intellectus, poteſt eſſe certus, quòd aliquid eſt ens, dubitando an ſit hoc, vel illud ens, creatum, vel increatum; ergo concludit Scotus, ens eſt vniuocum enti creato & increato, ſubſtantiæ & accidenti, quam rationem ipſe Doctor ibidem præclarè illuſtrat, & magnificat, exemplo Philoſophorum, qui fatebantur Deũ eſſe. Item quòd illud, quod erat Deus, ſeu primum principium erat ens: dubitabant tamen, an eſſet tale, vel tale ens; ergo conceptus entis formaliter incluſus in illis entibus diuerſis, alius eſt à conceptibus inferiorum, ac per conſequens vniuocè ea reſpicit.

Huic argumento occurrunt Caietanus lib. de ente & eſſentia, cap. 2. & Iauellus 4. Metaphyſ. quæſtione 1. quos etiam ſequitur Franciſcus Piccolhomineus, lib. de cœlo, dicentes, hoc argumentum Scoti probare abſtractionem entis, non tamen vniuocationem. quod erat probandum. Sed hæc ratio efficax eſt, primò, vt ipſi fatentur, probat ens dicere conceptum abſtractum. Probo nunc hac ratione oſtendi hoc abſtractum eſſe vniuocum, primò, quia ſecundùm eandem rationem ab omnibus abſtrahitur; ergo ſecundùm eandem ad omnia explicitè poteſt comparari. nam ſi iſte qui aſſertus eſt omnia iſta confusè cognita eſſe entia, vnum format conceptum confuſum entis; ergo optimè poteſt inferre Scotus, iſtum conceptum eſſe vniuocum, quia neuter eſt ex ſe, cùm non poſſit eſſe idem certus & dubius, & in inferioribus vt ipſi admittunt formaliter includitur; nihil enim ad vniuocationem requiritur, quàm quòd vnum in pluribus ſecundùm eandem rationem conſideretur. *Quòd ſi non cures,* (inquit Doctor num. 7.) *de authoritate iſta accepta ex diuerſitate opinionum philoſophantium, ſed dicas quòd quilibet habet duos conceptus in intellectu ſuo propinquos, qui propter propinquitatem analogiæ, videntur eſſe vnus conceptus. Contra hoc videtur eſſe, quia ex iſta euaſione videretur deſtructa omnis via probandi vnitatem alicuius conceptus vniuocam. Si enim dicis hominem habere vnum conceptum ad ſortem & Platonem, negabitur & dicetur quòd ſunt duo: ſed videntur vnus propter magnam ſimilitudinem.*

Trombeta in ſua quæſtione de vniuocatione entis, licèt Scotum ſequatur: hac tamen inſequitur obiectione, quòd hæc ratio nihil concludit. 22. Nam illa maior, quam aſſumit Doctor, falſa videtur. quod pluribus confirmat exemplis. Primò ponantur piſcis marinus & canis latrabilis in eodem ſacco, & aliquis eorum moueatur: tunc tamen certus ſum, canem moueri; dubius tamen, an ſit marinus, vel latrabilis; ergo conceptus ille canis vtrique communis erit vniuocus. Secundò Thomiſta & Scotiſta certi ſunt naturam communem eſſe ens: dubitant tamen, an ſit

reale

reale, vel rationis; ergo ex maiori Scoti neceſſariò infertur ens vniuocè dici de ente reali & rationis, quod nullus concedit. Sed hæ obiectiones non eneruant efficaciam argumenti Doctoris. Nam, vt notat Faber cap. 2. vbi ſuprà, non eſt eadem ratio de ente, ac de his conceptibus. nam in primo exemplo, non datur vnus conceptus notus, & alter ignotus, ſicut in noſtro caſu, datur de ente reſpectu ſuorum inferiorum; ſed datur effectus notus reſpectu alicuius ignotæ cauſæ. Nam notus eſt mihi motus canis, etſi ignorem à quo cane procedat. Vnde bene poſſum formare vnicum conceptum communem cauſæ mouentis, non tamen vniuocum iſtius, vel illius canis. nam ratio ſignificata per canem, de per accidens ſe habet ad rationem mouendi. Rurſus ad rationem vniuocam non ſolùm requiritur quòd conceptus ſit vnus, ſed quòd formaliter in inferioribus includatur: ſed quamuis intellectus abſtrahat conceptum canis, certus eſt non includi formaliter in motu; ergo ex tali abſtractione non ſequitur vniuocus conceptus.

23. Ad ſecundum exemplum reſpondet Philippus Faber cap. 2. negando dari aliquem conceptum, de quo vtraque ſchola ſit certa, licèt detur conceptus de quo ſit dubia. Nam priùs diſputant de primo conceptu vniuerſalis, an ſit ens reale, vel rationis. Sed meo videri, negari non poteſt, poſſe haberi conceptus vt ſic, cum dubitatione, an ſit reale, vel rationis: propterea omnes ſupponimus naturam communem eſſe ens, etſi dubitemus, an ſit reale, vel rationis. Inde tamen ſolùm infertur dari conceptum confuſum vtriuſque entis, quod de differentiis indiuidualibus, differentiis vltimis diximus quæſt. 8. difficultate 4. artic. 1. quamuis ibidem negamus, ab eiſdem poſſe abſtrahi aliquem vniuocum conceptum. nam ad vniuocationem non ſufficit abſtractio, ſeu cognitio confuſa plurium: ſed requiritur quòd hoc abſtractum indifferenter reſpiciat inferiora, & in ipſis ſecundùm rationem ſignificatam per nomen formaliter includatur. Cùm autem ab ente reali, & rationis non poſſit abſtrahi ſimilis ratio, neque vna eadem poſſit formaliter eſſe in omnibus inferioribus. Exemplum non eſt contra nos, Philoſophi enim in caſu noſtro verum conceptum entis formabant de Deo, & dubitabant, an iſte eſſet ignis, ſol, &c. tamen omnia illa, de quibus erant dubij, formaliter & intrinſecè continebant ens. Alias Doctoris rationes in Metaphyſica explicabimus, & earum efficacitatem oſtendemus, interim legatur Antonius Andreas 4. Metaphyſicæ quæſt. 2. ibidem Antonius Trombeta, vel Ioannes Canonicus, 2. Phyſic. quæſt. 3. aut Faber, cap. 3. vel ipſe Doctor in 1. diſtinct. 3. quæſt. 2. §. *ſecundò non aſſerendo*, verſic. *ſecundò principaliter*, à num. 8. vſque ad vndecimum.

Articvlvs IV.

Satis ſit aliquibus obiectionibus.

Obiicitur primò Ariſtoteles 4. Metaphyſicæ textu 2. aſſerens, Metaphyſicam non eſſe vnam ſcientiam, quia ſit vnius generis obiecti, ſed quia omnia ſunt ad vnum: ſed ſi ens eſſet vniuocum ab ipſo, poſſet habere Metaphyſica ſuam vnitatem, & non per attributionem; ſentit ergo ens non eſſe vniuocum, ſed analogum. Idem 7. Metaphyſicæ c. 14. & 15. *Obiectio prima.*

dicit quòd accidentia ſunt entia, ſicut Logici dicunt, non ens eſſe ens, & non ſimile eſſe ſimile; & ſicut vas dicitur ſalubre, in omnibus iſtis exemplis non eſt vniuocatio eius quod dicitur de pluribus.

24. Item Porphyrius cap. de ſpecie, *ſi quis omnia entia vocet, æquiuocè*, (inquit) *nuncupabit*. hæc obiicit Doctor in 1. diſtinct. 3. quæſt. 3. §. *contra iſtam vniuocationem*. Ea tamen ſic explicat verſicul. ad aliud, num. 16. *Ad aliud quod dicitur de quarto Metaphyſicæ dico quòd Philoſophus* 10. *Metaphyſicæ concedit ordinem eſſentialem inter ſpecies eiuſdem generis, quia ibi vult quod in quolibet genere eſt vnum primum, quod eſt menſura aliorum: menſurata autem habent eſſentialem ordinem ad menſuram, & tamen non obſtante attributione, quilibet concederet vnum eſſe conceptum generis: aliàs genus non prædicaretur in quid de pluribus differentibus ſpecie; ſi enim genus non haberet conceptum alium à conceptibus ſpecierum, nullus conceptus diceretur in quid de pluribus, ſed tantùm quilibet de ſe ipſo, & tunc nihil prædicaretur vt genus de ſpecie, ſed vt idem de eodem.*

Conſimiliter Philoſophus dicit in 7. Phyſicorum quòd in genere latent æquiuocationes, propter quas non poteſt fieri comparatio ſecundùm genus. Non enim eſt æquiuocatio, quantum ad Logicum, qui ponit diuerſos conceptus, ſed quantum ad realem Philoſ. eſt æquiuocatio, quia non eſt ibi vnitas naturæ. Ita igitur omnes authoritates quæ ſunt in Metaphyſica, & Phyſica, quæ eſſent de hac materia, poſſent exponi propter diuerſitatem realem illorum, in quibus eſt attributio; cum quæ tamen ſtat vnitas conceptus abſtrahibilis ab eis, ſicut patuit in exemplo: concedo tamen quòd totum illud quod accidens eſt, attributionem eſſentialem habet ad ſubſtantiam, & tamen ab hoc, & ab illo poteſt conceptus vnus communis abſtrahi.

Ad illa quæ dicũtur de 7. Metaphyſicæ dico quòd littera vltimi §. de illa materia, ſoluit omnes authoritates Philoſophi probabitas, quæ incipit, Palàm autem illud, &c. ibi enim dicit Philoſophus textu 16. quod primò & ſimpliciter definitio, & quod quid erat eſſe ſubſtantiarum eſt, & non ſolum, ſed aliorum ſimpliciter eſt, non tamen primò. Et probatur hoc ibi, quia ratio ſignificans idem nomini eſt definitio, ſi illud cuius eſt ratio, eſt per ſe vnum. Vnum verò dicitur ſicut & ens, & intellige per ſe ens; ens autem hoc quidem, hoc aliquid, aliud quantitatem, aliud qualitatem ſignificat, quod verum eſt de ente per ſe, quia ens per ſe in 5. lib. text. 28. & textu 24. diuiſit in decem genera; igitur quodlibet illorum eſt vnum per ſe, & ita ratio iſtorum eſt definitio, & hoc concludit ibi, quapropter erit hominis albi ratio & definitio. Alio verò modo albi & ſubſtantiæ, quia ſubſtantiæ per ſe & primò: albi ſimpliciter & per ſe, ſed non primò: albi hominis ſecundùm quid, & per accidens. Vnde & in illo capitulo tractat principaliter de tali ente per accidens, cuiuſmodi eſt, Homo albus, quòd eius non ſit definitio. Ens igitur, vel quid vel definitionem habere; quodcumque iſtorum ſimpliciter dicitur de accidente ſicut de ſubſtantia: ſed non æquè primò, & non obſtante ordine poteſt bene eſſe vniuocatio.

Ad Porphyrium, ipſe allegat Ariſtot. dicendo æquiuocè, (inquit ſcilicet Ariſt. de quo ibi loquitur;) non inuenitur autem vbi hoc dixerit in Logica: in Metaphyſica autem dicit hoc, ſicut iam allegatum eſt & expoſitum. Si quis autem vellet pertractare authoritatem Porphyrÿ, quomodo ratio eius ex Ariſt. authoritate valet, ad oppoſitum ſuum poſſet exponi, ſed nolo immorari. 25.

Secundò obiicit Doctor eundem Philoſophum primo Phyſic. ſic, *Principium eſt contra Parmenidem & Meliſſum;* *Obiectio ſecunda.*

Digitized by Google

liſſum, quòd ens multipliciter dicitur, & arguit, quòd ſi omnia ſint vnum ens; ergo omnia ſunt, vel hoc vnum ens, vel illud: quod non ſequeretur, ſi ens eſſet vniuocum, ſicut non ſequitur, Omnis homo eſt vnus homo; ergo ille vnus homo, vel ille vnus homo.

Reſpõſio. *Reſpondet num. 18. Dico quòd ad opin. illam Parmenidis, & Meliſſi, deſtruendam principium eſt accipere, quòd ens dicitur multipliciter, non æquiuocè, ſed multipliciter, hoc eſt, de multis ad inquirendum, de quo illorum intelligant: ſicut ſi diceretur, omnia eſſe vnum animal, contra eos eſſet diſtinguere animal, & quærere: de quo animali intelligunt, aut omnia eſſe vnum hominem, aut vnum equum.*

Cùm dicitur quòd argumentũ Philoſophi non valet contra eos, ſi ens eſſet vniuocum. Reſp. quòd conſequentia iſta (deſcendendo ſub prædicato ſtante confuſè tãtùm) non tenet formaliter, ſed eſt fallacia figuræ dictionis, & fallacia conſequentis; tamen ſi ipſi intellexerunt, ſicut Philoſophus imponit eis, quòd omnia ſunt vnum, non loquendo de vno confuſè, ſed de aliquo vno determinato: bene ſequitur ad antecedens ſic intellectum, quòd omnia ſunt hoc vnum, vel illud vnum.

26. *Inſtãtia.* Inſtabis ſi Ariſt. cognouit entis vniuocationem in caſu quo inueſtigabat metaphyſicè vnitatem; cur non dixit ſcientiam eſſe vnam ab vnitate obiecti, ſed per attributionem obiectorum ad vnum quod magis infert analogiam, quàm vniuocationem.

Remouetur. Reſp. eodem argumento poſſe probari, ſubſtantiam, aut Deum eſſe Metaphyſicæ obiectum, quia ad hunc omnia ordinantur obiecta, quod ſententia communis non admittit. Reſp. ergo ens eſſe obiectum non ſolùm prædicationis, quia de omnibus entibus formaliter prædicatur, ſed etiam attributionis. Nam cùm Metaphyſica agat de rebus abſtractis, omnia ad ens quod eſt ſummum abſtrahibile in Metaphyſica ordinantur. Rurſus optimè explicatur obiectum, à quo ſcientia integra ſumit vnitatem. Nam cùm ſit cuius gratia omnia in Metaphyſica tractantur, hæc per attributionem ad ipſum optimè explicantur, vt de concluſionibus logicis diximus quæſt. 4. difficultate 3. Tandem cùm ens non habeat propriam definitionem, nequit eſſe obiectum formale *quo*, cuius definitio ſumitur tanquam medium ad inferendam concluſionem, vt dicemus quæſt. vltima, ſed obiectum attributionis, ad quod omnia ordinantur, vt in proœmio Metaphyſ. dicemus.

Ratione etiam obiicitur primò, vniuocum æqualiter ab inferioribus participari: ſed ens inæqualiter participatur à Deo & creaturis, vt conſtat; ergo. *Denuo obiicitur. Primò.* Reſpondetur hoc eſſe verum de tertio & perfectiſſimo gradu vniuocationis, ſeu de vniuoco ſpecifico, non autem de merè vniuoco, & quòd ſolùm dicit vnitatem rationis, aliàs neque genus vniuocum diceretur, quia inæqualiter ab inferioribus participatur. *Reſpondetur.*

Secundò, quæ ſunt immediatè ſub extremis contradictoriis, nihil habent commune vniuocum; ſed Deus & creaturæ ſunt immediatè ſub extremis contradictoriis, & totaliter, ſcilicet ſub dependere, & non dependere, ſubeſſe à ſe, & ab alio; ergo in nullo vniuoco conueniunt. Confirmatur, omnis conceptus communis vniuocus, eſt neuter eorum, quibus eſt communis, & vniuocus: ſed nullus eſt conceptus neuter reſpectu contradictoriorum, quandoquidem neceſſariò eſt alter eorum, quia inter contradictoria non datur medium; ergo Deo & creaturis, quæ ſunt ſub contradictoriis extremis, nihil eſt commune vniuo- 27. *Obiectio ſecunda.*

Occurritur. vniuocum. Reſpondet Doctor in 1. diſtinct. 8. quæſt. 3. §. *ad argumenta*, num. 11. concedendo Deum & creaturas eſſe ſub extremis contradictoriis; negat tamen eſſe extrema contradictoria, quia ita certum eſt, extrema contradictoria in nullo vniuoco conuenire: ſicut etiam eſt certum, quòd ea quæ ſunt ſub extremis contradictionis, in aliquo vniuocantur. Nam omnia per ſe diuidentia aliquod commune ſunt talia quòd de ipſis dicuntur extrema contradictionis, & tamen vniuocantur in ipſo diuiſo; aliàs homo & equus non vniuocarētur in animali, quia de vno prædicatur rationalitas, de alio verò irrationalitas.

Ad confirmationem reſpondet conceptum communem duobus modis eſſe neutrum, formaliter ſcilicet, ſeu prædicatiuè. Primo modo conceptus entis non eſt formaliter conceptus creati, nec increati: ſi autem intelligatur, quòd iſte conceptus eſt ita neuter, quòd neutrum contradictoriorum dicatur de eo, falſum eſt; ita eſt in rationali, & irrationali, quòd conceptus animalis neuter eſt formaliter; & tamen illud quod concipitur, non eſt neutrum, ſed verè eſt alterum iſtorum: alterum enim contradictoriorum dicitur de quolibet, & tamen non oportet, quemlibet conceptum eſſe formaliter alterum conceptum contradictorium.

28. *Arguitur tertiò.* Tertiò arguitur ex S. Thoma ſic. Quando effectus nō adæquat virtutē cauſæ, nomen vtrique commune non dicitur vniuocè, ſed analogicè de eis: ſed creaturæ ſunt effectus Dei, quæ non adæquant virtutem eius; ergo in nullo vniuoco conueniunt cum Deo. Quod ſic explicat. Nam quando effectus non adæquat virtutem cauſæ, non recipit ſecundùm eandem rationem ſimilitudinem eius; ergo cùm vniuocum ſit, cuius nomen eſt commune, & eadem ratio ſignificata in omnibus, creatura quæ eſt effectus inadæquatus Dei, non poteſt vniuocari cum ipſo. Hæc autem ratio inefficax eſt, & probatur, quia cauſa æquiuoca vniuocatur cum effectibus, vt patet de ſole & igne ab ipſo cauſato, qui vniuocantur in ſubſtantia, & tamen effectus iſte non adæquat virtutem cauſæ; ergo. Reſpondet Suar. 2. Metaphyſ. diſputat. 28. ſect. 3. num. 6. iſtos effectus æquiuocos non vniuocari cum cauſa in his, in quibus dependent, ſed in quibus non dependent, v.g. in ratione ſubſtantiæ: at cùm creatura ſecundùm totum ſuum eſſe dependeat à Deo vt cauſa, & præterea virtutem eius non adæquet, hinc fit vt in nullo vniuoco poſſint conuenire. Sed contrà eſt, quòd nec creatura dependet à Deo quatenus ens vt ſic, ſed quatenus infinitum, & cauſatiuum cuiuſcunque entis: ſicut nec ignis dependet à ſole, vt eſt ſubſtantia præcisè, ſed quatenus habet potentiam vniuerſalem cauſatiuam; ergo ſicut ſol & ignis in ſubſtantia conueniunt, non obſtante inadæquatione effectus; ita Deus & creatura in ente, quamuis creatura non ſit effectus adæquatus Dei. *Reſpondetur.*

Confirmatur. Nam in ſententia communi Thomiſtarum, actus & potentia, ſub eodem genere qualitatis collocantur, & tamen nullus actus adæquat totā virtutē ſuæ cauſæ; ergo.

Quartò Deus, & creatura, ſunt primò diuerſa; ergo in nullo vniuoco conueniunt. Reſp. Deum & creaturam non eſſe primò diuerſos in conceptibus, bene tamen in realitatibus, quia nulla datur realitas generica in qua conueniant, vt inferiùs magis explicabitur. *Obiicitur quartò. Soluitur.*

Quintò

Arguitur quintò. Quintò ſequeretur Deum non eſſe ſimpliciſſimum. Probatur ſequela. nam magis ſimplex eſſet conceptus entis, quàm Dei, quandoquidem ab hoc poſſet abſtrahi. *Soluitur.* Reſp. conceptum entis eſſe ſimpliciorem quantum ad reſolubilitatem, non verò quantum ad repugnantiam compoſitionis. Ratio prioris eſt, quòd ens non eſt reſolubilis in plures conceptus; ſed eſt vltimus conceptus rei: Deus autem reſolui poteſt in conceptum entis infiniti, ſubſtantialis, &c. Quòd autem Deus ſimplicior ſit quantum ad rationem compoſitionis, ſic probo, quia ens ſaltem modaliter poteſt componere plura inferiora, quæ indifferenter reſpicit: Deus autem ſimpliciſſimus eſt, nullam dicens indifferentiam; ſed omnia ob ſuam infinitam perfectionem ſibi identificans.

Arguitur ſextò. Sextò ſequeretur aliquid eſſe prius Deo: ſed Deus eſt primum ens; ergo. *Diſſoluitur.* Reſp. concedendo aliquid eſſe prius Deo, prioritate à quo, & hanc negare non poſſumus. nam illud prius eſt à quo non valet ſubſiſtendi conſequentia: ſed non valet, eſt ens; ergo Deus. ergo entitas prior eſt in hoc ſenſu ipſa Deitate. Nec inde ſequitur Deum non eſſe primum ens, quia hæc entitas non eſt alterius, ſed Dei, in quo non eſt contradictio quòd prædicata propria ſuas prioritates obſeruent.

30\. *Arguitur ſeptimò.* Septimò ea quæ conueniunt in aliqua ratione, conueniunt etiam in definitione: ſed ſubſtantia, & accidens vniuocè conueniunt in ente; ergo non accidens per ſubſtantiam. quod docet Ariſtot. 3. Metaphyſ. cap. 1. ſed vnica definitione ambo debent *Reſoluitur.* definiri. Reſp. concedendo, accidens quatenus ens, non poſſe per ſubſtantiam definiri, quia eandem vniuocam rationem participant. Poteſt tamen definiri quatenus tale ens, quia diuerſas quidditates & naturas habent.

Arguitur octauò. Octauò ſequeretur ens poſſe explicitè poni in definitionibus ſuorum inferiorum, contra Ariſtotelem 8. Metaphyſ. textu 16. ſequela patet ex eodem Ariſtot. 2. Topicorum cap. 2. docente licere in definitionibus omnia prædicata ſuperiora, in quibus definitum vniuocè reſoluitur, collocare. *Reſpondetur.* Reſp. ibi Ariſtotelem loquutum fuiſſe de prædicatis genericis, aut ſpecificis, non autem de merè vniuocis.

ARTICVLVS V.

Enodantur aliqua dubia.

Antequam ab hac difficultate diſcedamus, nonnulla ſeſe offerunt declaranda, quæ hanc difficultatem clariorem & faciliorem reddunt.

31\. *Dubium primum. Soluitur.* Dubitabis primò, *Qualiter vniuocatio entis à genere diſtinguatur.* Reſp. Scotus vbi ſuprà §. *ad primum argumentum*, num. 16. concedendo, quòd ſicut genus contrahitur per aliquos conceptus dicentes quale ſic ens; differunt tamen primò quòd ens contrahitur per modos intrinſecos, genus autem per differentias: differunt tamen modus & differentia, quòd modus eſt de conceptu perfecto rei modificatæ; differentia verò extra conceptum perfectum generis: vt bene notat Scotus num. 27. verſ. *Reſpondeo.* Vnde animal ſecluſa quauis differentia contrahente perfectè cognoſcitur, ibique quietatur intellectus; ſi tamen ens ſine aliquo modo determinante cognoſcamus, conceptus iſte imperfectus erit, non quia ens in ſe dicat imperfectionem; ſed quia modus ipſi accreſcit aliquam perfectionem in qua quietatur intellectus. nam (vt bene notat Doctor) conceptus

Digitized by Google

communis rei, eſt conceptus imperfectus: conceptus autem particularis perfectus; vnde cùm conceptus generis ſit iam determinatus, eſt perfectus, ſecluſa quauis differentia: conceptus autem entis, cùm ſit primus, & omnino indeterminatus, ſi ſecludas modum primum determinantem, imperfectus eſt. hæc doctrina eſt etiam S. Thomæ quæſt. 1. de veritate art. 1. Diſtinguuntur ſecundò quòd ens determinatur per finitum & infinitum, quod generi repugnat, quia nullum infinitum ponitur ſub genere, vt dicemus quæſt. 13. difficult. 2. art. 2. Tertiò differunt quòd genus prædicatur de pluribus differentibus ſpecie; ens tamen de pluribus differentibus genere.

32. *Inſtātia. Remouetur.* Dices, quare ergo ſubſtantia & quantitas non dicentur ſpecies entis? Reſp. quia ſpecies conſtat genere & differentia, ſubſtantia verò & quantitas ſolùm entitate & modo, vt dicemus in Metaphyſica. legatur Doctor vbi ſuprà.

Dubium ſecūdum. Enodatur. Dubitabis ſecundò, vtrùm ens abſtrahens à Deo & creaturis, ſit finitum, an infinitum? Reſp. Scotus vbi ſuprà, verſ. *& ſi dicas*, num. 28. ens abſtrahens à Deo & creaturis, neque eſſe finitum, nec infinitum poſitiuè, ſed indifferens ad finitum, & infinitum; eſſe tamen finitum negatiuè, id eſt, non includens infinitatem. Probatur, quia aliàs non eſſet commune, ſeu indifferens finito, & infinito. nam ſi eſſet infinitum, non poſſet determinari finitate; ſi verò finitum, non poſſet determinari infinitate, aliàs conſtitutum eſſet finitum, & infinitum; ergo.

Obiectio prima. Obiicies primò, finitum, & infinitum primariò determinare ens, vt docet Doctor; ergo ens debet eſſe ſub aliquo iſtorum extremorum. Reſp. verum eſſe de ente determinato, non verò de indeterminato. nam in illo priori, in quo eſt ens, nec debetur ipſi finitas poſitiua, vel infinitas, ſed ad vtrumque extremum eſt indifferens, ſicut ſubſtantiæ & accidentis tranſcendentalis ratio, quæ ad infinitatem ſupponuntur: vnde verum eſt dicere, entitas quæ eſt in Deo, nec eſt finita, nec infinita, non tamen entitas Dei, quia hæc iam connotat determinationem infinitatis, & Deitatis.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò, ens eſt indifferens & determinabile per Deitatem; ergo ex entitate & Deitate poteſt fieri aliqua compoſitio ſaltim modalis. *Occluditur.* Reſponderi poteſt primò negando conſequentiam, quia compoſitio non ſolùm dicit potentiam, ſeu indifferentiam, ſed etiam actum, non determinantem neceſſariò, & formaliter talem indifferentiam. Vnde quamuis ens ſit indifferens ex ſe, Deitas autem eſt purus actus, identificans ſibi infinita neceſſitate omnem conceptum, in Deo incluſum. quod videtur eſſe contra rationem veræ compoſitionis.

Quidam neotericus non excuſat 33. concedere in Deo compoſitionem metaphyſicam, quia, vt ait Vaſquez tomo 2. in primam partem diſput. 22. cap. 3. compoſitio rationis non arguit imperfectionem in obiecto, ſed in actu noſtro illam fingente. Sed hoc non eſt aliud quàm dicere poſſe chimæricè fieri compoſitionem in Deo.

Ego verò nego compoſitionem metaphyſicam in Deo ex prædicatis quidditatiuis, & Deitate, ſeu ex rationibus attributalibus & ipſa eſſentia: puto tamen probabile ex entitate, & Deitate fieri modalem compoſitionem. Ratio prioris eſt, quòd nullus conceptus infinitus dicit indifferentiam, cùm de ratione infiniti ſit, identificare ſibi omnem perfectionē, vnde

ex

ex prædicatis eſſentialibus Dei, vt iam determinatis per infinitatem, nequit in Deo fieri compoſitio, quia ob ſuam ſummam perfectionem identificātur inter ſe: ens autem cùm ſecundùm illam præciſionem non ſit infinitum, neque identificet ſibi Deitatem, etiãſi Deitas identificet ſibi entitatem, non videtur inconueniens aliquam compoſitionem intrinſecam, & modalem realem, nō rerum, ſed quaſi formalitatū in Deo admittere, licèt primus modus magis caſtè eneruet difficultatem.

35. *Dubium tertium. Præcluditur.* Dubitabis vltimò, vtrùm hæc vniuocatio ſit realis, vel rationis? Reſp. quòd ſi ens conſideretur negatiuè, ſeu quatenus indifferens ad ſuos modos, dicitur vniuocum fundamentaliter, ſicut animal genus; ſi verò vt vnum formaliter prædicabile de omnibus inferioribus, vt ſic hæc vnitas, ſeu vniuocatio eſt poſitiua & per intellectum. In qua re eodem modo philoſophandum eſt ac de aliis naturis vniuerſalibus, de quibus diximus quæſt. 6. quæ omnia in Metaphyſica (Deo dante) fuſiùs examinabimus.

QVÆSTIO XIII.

De Prædicamentis in communi & particulari prout attinent ad Logicum.

EX recentioribus qui logicas tradidere quæſtiones, alij prædicamentorum diſputationem (quaſi in hoc omnes antiqui cum Philoſopho ſint reprehenſibiles) à Dialectico reiecerunt inſtituto: alij ita ab eis recedunt, & prolixam prædicamentorum perhibent diſputationem, vt videātur potius Metaphyſicorum vſurpare munus, quàm materiam, ſeu rerum realium aliqualem cognitionem exhibere Dialecticis, vt philoſophica faciliùs valeant percipere principia. Cæterùm cùm compertum ſit paſſim in phyſica de prædicamentalibus entitatibus fieri mentionem, quæ ſi nobis ſint ignota, obſcurè ſatis & confuſè phyſicas difficultates percipiemus, breuiter de prædicamentis in cōmuni & particulari diſputabimus, exactam diſcuſſionē in Metaphyſicā reiiciētes.

DIFFICVLTAS I.

De authore & quidditate prædicamenti.

ARTICVLVS I.

De authore prædicamentorum.

IAmblicus, (vt refert Boëtius) dubitat quis fuerit prædicamentorum author? cui aliqui non defuere ſequaces, forſan, vt bene notant Patres Conimbricenſes in prooemio prædicamentorum, quia ſimilia ab aliis authoribus, eiuſdem ætatis opera confecta extiterunt, inter quos refertur primus Architas Tarentinus, qui ens in decem claſſes diſtribuit, in cuius rei teſtimonium teſtatur Mirandulanus lib. 4. de examine veritatis, eius opus lingua Dorica ſcriptum adhuc inueniri. idem fecerunt quidam alij Ariſtotelis diſcipuli, Theophraſtus ſcilicet, Eudemus, Phœnia, & Euriſſius. *Prædicamētorum author quis.*

1. Communis tamen conſenſus Peripatheticorum indubitāter authorem prædicamentorum prędicat Ariſtotelem Philoſophorum principem, natione Macedonium, patria Stagyrites, Nicomachi Medici filium, ante partum Virginis, tercentos & octoginta annos natum: quamuis Bellarminus triginta cū annos faciat recentiorem. Probat autem optima ratione Boëtius in hoc loco commune hoc aſſertum, triplici congruentiſſima ratione.

Digitized by Google

Primò, quia idem Ariſtot. in cæteris operibus huius libri facit mentionem. Secundò, quia ipſius operis grauitas, ſtyli breuitas, & ſubtilitas ipſum Philoſophiæ principem prædicant authorem. Tertiò, quoniam aliter diminutè proceſſiſſet, ſi de ſyllogiſmis tractaturus, de propoſitionibus, quæ ſunt proxima materia, & de prædicamentis, quæ ſunt remota & proxima propoſitionum, non diſputaret.

ARTICVLVS II.

Quid ſit prædicamentum, ſeu categoria.

2. *Prædicamentum quid.* Liber iſte prædicamentorum ſic inſcribitur, *ſunt categoriæ Ariſtotelis*, tracto nomine à κατηγορέω, quod eſt *prædico*, ſeu *enuntio*. Eſt ergo prædicamentum, ſeu categoria, ex communi & receptiſſima omnium definitione, *alicuius generis ſummi realis, & eorum quæ ſub ipſo ſunt, naturalis diſpoſitio*, vt conſtat ex Porphyrio cap. de ſpecie, & Ariſtotele 1. Poſteriorum cap. 18. quod ſatis liquet in generaliſſimo genere ſubſtantiæ, quæ ita communis eſt, vt nullam ſupra ſe contineat ſubſtantiam: plures tamen ſub ſe minus communes, & ſic ſubordinatas, vt vna ſub alia conſtituatur, & ſuperior contineat inferiorem: hæc autem ſuperiorem includat ad vltimam vſque determinationem per ſingularitatem, qua iam vltimò euacuatur, & quaſi determinatur tota communitas naturæ, & efficitur aliis inferioribus omnino incommunicabilis. v. g. ſubſtantia in communi eſt genus generaliſſimum, cui proximè ſubeſt corporea, & incorporea: corporeæ autem, corruptibilis & incorruptibilis; corruptibili, animata & inanimata; animatæ, ſenſibilis & inſenſibilis: viuenti autem ſenſibili, animal rationale, & irrationale: animali autem rationali, Petrus, & Franciſcus, quibus alia non ſubiacent, ſed ſunt complementum prædicamentalis ordinis. Ita tamen ſuperius reſpicit inferiora, vt ipſa ſolùm poteſtatiuè & tanquam partes ſubiectiuas materiales contineat. Inferiora tamen ſi quodlibet ſuperius reſpiciunt, vt ipſum intrinſecè & eſſentialiter tanquam partem conſtitutiuam includant. patet in ſubſtantia corporea, vbi corporeitas eſt quædam differentia determinans ſubſtantiam in communi ad rationem corpoream, & diſtinguens ab incorporea; ſicque genus intermedium, ſeu ſpeciem ſubalternam componit, vt vtrumque prædicatum intrinſecè includat. Idem eſt de homine reſpectu totius prædicamenti, qui continet ſubſtantiam corpoream, viuentem, ſenſibilem, rationalem, eo ſolùm quòd conſtat tanquam genere proximo animalitate, quæ eſt viuens, ſenſibilis, corporea & ſubſtantialis, vt in præſenti clariùs pateſcit.

3. *Inſtãtia. Prima.* Sed petes primò, quare in ſolo prædicamento ſubſtantiæ ponitur hæc figura. Reſp. non quia in aliis non ſint genera & ſpecies; ſed quia ſunt difficiliora cognita ſubſtantia.

Secunda. Petes ſecundò, quare diuiſio fiat in ſolas duas differentias. Reſp. ita videtur ſupponere Porphyrius in hac diuiſione, vbi ſolùm duas differentias diuiſiuas propoſuit. Fundamentum eſſe poteſt, quòd priuatiuè oppoſita circa illud cui nata ſunt ineſſe, ſunt ſemper immediata, & iſtæ diuiſiones, vt patet inductione, fiunt per oppoſita priuatiuè: ſi tamen diuiſio iſta eſſet in membra poſitiua, deberet eſſe multimembris. nam animal non ſolùm

ſolùm diuiditur in rationale & irrationale, ſed ſub irrationali plures ſpecies continentur, & ferè innumerabiles. v.g. equus, leo, aquila, cete, &c. Non tamen fit earum mentio, quia tot ſpecierum connumeratio, obſcuritatem potius, quàm notitiam generaret.

4. *Tertia.* Petes tertiò, quare cùm nomen Græcum κατηγορία primò impoſitum ſit ad ſignificandum prædicatum, ſeu prædicationem, iam pro ordine prædicamentali vſurpetur? Reſp. quia ſupremum genus, & omnia alia inferiora ſe habent tanquam prædicatum reſpectu inferiorum: vnde meritò prædicamentum idem erit quod prædicatum ſuperius, continens ſub ſe alia inferiora prædicata ſubordinata, indiuidualíque ratione terminata. Ex quibus infert Capreolus in 1. diſt. 8. quæſt. 2. *ad* 10. *argumentum*, prædicamentum formaliter eſſe relationem ordinis inter ſuperiora & inferiora prædicata. Qualiter autem inter formalitates poſſit eſſe relatio realis, dicemus in Metaphyſ. logicè tamen loquendo hic ordo eſt rationalis, ſeu prædicabilitatis & ſubiicibilitatis, opere intellectus cauſatus.

Quarta. Petes quartò, vtrùm differentia priuatiuo modo explicata ſemper denotet aliquod poſitiuum? Reſp. affirmatiuè ſic, incorporeum ſignificat ſpirituale, irrationale brutum, ſub quibus plures aliæ ſpecies cótinentur.

5. *Quinta.* Petes quintò, vtrùm ſpecies perfectiores ſint plures. Reſp. videtur omnium imperfectiores eſſe plures, quia cùm ſint magis corruptibiles, intendunt efficaciùs ſuam multiplicationem; hoc tamen non eſt omnino certum, quia plura ſunt viuentia, quàm non viuentia, ſpecie diſtincta, ob multitudinem plantarum: niſi dicas, ſtellas omnes ſpecie differre; tamen huic rationi poterit obiicere Thomiſta, & vnum falſum alio confutare, omnes Angelos etiam ſpecie differre.

Sexta. Petes ſextò, vtrùm de ratione generis generaliſſimi ſit plures ſub ſe continere ſpecies? Reſpondet Doctor in 1. diſtinct. 8. quæſt. 3. num. 19. de ratione generis generaliſſimi, non eſſe continere plures ſpecies: ſed nullum ſupra ſe habere genus. ponit exéplum in prædicaméto Quando, quod paucas, vel nullas ſub ſe continet ſpecies.

Septima. Petes ſeptimò, vtrùm omnes ſpecies ſpecialiſſimæ æqualiter diſtent à genere? Reſp. concedendo æqualiter diſtare à genere infimo, non tamen à ſupremo, quia plura prædicata continet homo, quæ non continet Angelus, nempe corporeitatem, & animalitatem.

Octaua. Petes octauò, vtrùm corporeum & incorporeum conueniat accidétibus? Reſp. rigoroſè loquendo, corporeum ſolum competere ſubſtantiæ, corporale verò accidenti, quod eſt prædicatum tranſcendens per nouem prædicamenta accidentium: ſicut incorporeum poſitum in prædicamento non dicitur de Deo, qui excluditur à prædicamentali linea; bene tamen aliud tranſcendens, quod omnes ſubſtantiæ ſpirituales vniuocè communicant.

Petes nonò, vtrùm corpus poſitum in prædicamento ſubſtantiæ differat à corpore, quod eſt altera pars compoſiti? Noſter Mayronus paſſu 4. reſp. negatiuè. Primò, quia corpus quod eſt altera pars compoſiti, dicitur ſubſtantia corporea. Secundò duæ perfectiones ſubſtantiales, eiuſdem rationis nequeunt eidem ſuppoſito conuenire; ergo ſubſtantia corporea, quæ eſt altera pars compoſiti, nó diſtinguitur ab ea quæ ponitur directè in prædicamento. Tertiò duo corpora non poſ- 6. *Nona.*

ſunt eſſe in eodem loco ſimul; ergo. Quartò, trina dimenſio eſt paſſio vtriuſque corporis, & ſic homo bis eadem menſura menſuraretur. Quintò diſcedente anima ſolùm manet corpus, quod eſt altera pars compoſiti, & tamen dicitur ſubſtantia corporea; ergo hæc ſola antea erat corporeitatis prædicatum in prædicamento poſitum. Quibus non obſtantibus verior ſententia eſt, corporeitatem prædicamentalem, ſeu Metaphyſicam diſtingui à corpore phyſico. Fundamentum eſt quòd corpus phyſicum eſt altera pars compoſiti; ergo ſolùm incompletam corporeitatem poterit compoſito communicare: ſed corpus metaphyſicum eſt quid completum reſultans ex compoſitione vtriuſque partis, ſicut cætera prædicata ſuperiora; ergo ſaltim formaliter à corpore phyſico diſtinguitur, de quibus dicemus in primo libro de generatione, agentes de forma corporeitatis, vbi probabimus, quòd licèt eadem formâ corporeitatis, quæ erat ingenito viuenti, ſola maneat incorrupta, hòc tamen non ponitur directè in prædicamento, ſicut nec antea ratione ſui ponebatur.

Argumenta Mayroni ſolùm probant alteram partem compôſiti eſſe corpoream, non tamen verè corpus. Vnde cùm ſint diuerſæ rationis, non implicat quòd eidem rei conueniant: nec verum eſt trinam dimenſionem corpori metaphyſico conuenire, cùm non ſit quantum formaliter, quia quantitas ex dicendis in primo de generatione ſubiectatur in toto compoſito, ex materia & forma corporeitatis: vnde nec erunt duo corpora in eodem loco quæ faciant diſtare latera continentis, quod requiritur vt duo corpora non poſſint eſſe in eodem loco.

Decima. Petes decimò, vtrùm rationale ſit vltima hominis differentia? Reſp. affirmatiuè, quia hæc debet eſſe perfectiſſima in illo genere: in homine autem nihil eſt perfectius rationalitate.

Vndecima. Petes vndecimò, vtrùm homo conueniat cum Angelis in rationalitate prædicamentali? Reſp. negatiuè; conuenit tamen cum eis in quadam rationalitate tranſcendentali. Ratio eſt conſpicua. nam ſpecifica hominis rationalitas denotat rationalitatem animatam, quæ non competit Angelis, cùm non ſint compoſiti phyſicè, ſicut homo.

Obiectio. *Solutio.* Obiicies Porphyrium poſuiſſe mortalitatem differentiam hominis. Reſp. Mayronus hunc fuiſſe errorem Porphyrij; ſed excuſari poteſt. nam forſan per hanc explicare conabatur differentiam inter Angelum, & hominem, non eſſentialiter, ſed connotatiuè. nam homo per rationalitatem non excuſatur à morte, Angelus autem immortalis dicitur, & incorruptibilis.

Duodecima. Petes duodecimò, vtrùm differentia indiuidualis ſit perfectior ſpecifica. Ratio dubitandi eſt, quòd omnes differentiæ inferiores excedunt perfectione ſuperiores. *Inſtâtia.* Reſp. hoc eſſe verum de differentiis eſſentialibus, quæ dant eſſe ſimpliciter, non verò de indiuidualibus, quæ non dant eſſe eſſentiale. nam tota perfectio intrinſeca indiuidui à prædicatis eſſentialibus mendicatur, de quibus nonnulla diximus q. 8. difficult. 2. art. vnico.

ARTICVLVS III.

Ad quam ſcientiam pertineat agere de prædicamentis. 8.

Prædicamenti triplex ſumptio. PRædicamentum trifariam conſiderare poſſumus. Primò vt conſtituitur

tuitur abſtractis entitatibus; dicemus enim in Metaphyſ. & ſuppoſuimus quæſt.6.difficult.1.art.1.naturas ſuperiores indifferenter reſpicere quaſlibet rationes contrahentes, & determinantes. Secundò quatenus eſt ſubiectum accidentium,& de ipſo verificantur accidentia , aliæque paſſiones corruptibiles. Tertiò pro vt ſubiacet enuntiationibus, & prædicationibus intellectualibus.

Dicendum ergo eſt, prædicamentum in prima acceptione attinere ad Metaphyſicum, cuius muneris eſt naturas abſtractas contemplari;in ſecunda verò acceptione ad phyſicum ſpectare,qui de corpore pro vt eſt ſubiectum generationis, & corruptionis, diſputat.In tertia tandem acceptione, ad Dialecticum pertinere , vt docet Doctor quæſt.2.prædicamentali,quia Dialectici eſt coordinare naturas ſuperiores & inferiores, vt poſſint prædicationibus ſubiacere.Vnde manifeſtè infertur Dialecticum non eò tendere, vt abſolutè quidditates, & proprietates prædicamentorum contemplentur,quia in hoc ſenſu ſatis probabiliter aliqui affirmant nullam determinatam ſcientiam per ſe agere de prædicamentis, ſed vt cognoſcat ordinem,& connexionem prædicati ſuperioris & inferioris, vt bene poſſit vnum de alio enuntiare : vnde manauit vulgatiſſimum illud adagium,Logicum agere de primis intentionibus per accidens, de ſecundis verò per ſe. Secundò infertur , obiectum formale huius libri ſecundùm quòd tractatur à Logico, non eſſe prædicamentum, ſecundùm eſſe reale , ſed quatenus informatur ſecunda intentione, qua iſtæ naturæ ſuperiores, & inferiores denominantur, poterunt tamen naturæ prædicamentales obiecta materialia nuncupari.

Articvlvs IV.

De regulis prædicatorum eſſentialium.

Qvoniam prædicamentum logicum ex art.præcedenti eſt diſpoſitio prædicatorum, ſecundùm quod poſſunt prædicationi ſubiacere, breuiter aliquas conditiones proponemus, quæ ex mente Philoſophi ad prædicationem requiruntur.

9. *Notandum.* Circa quod notandum eſt cum Philoſopho cap. 2. de complexis & incomplexis,quòd ea quæ dicuntur, vel prædicantur de aliquo, quædam dicuntur de ſubiecto(intellige prædicationis;) & tamen nequeunt eſſe in ſubiecto(intellige inhæſionis:)vt animal rationale enuntiatur de homine tanquam de ſubiecto, de quo prædicatur; non inhæret tamen alicui ſubiecto, nec informat, quia ſubſtantiæ repugnat inhærere, & ſubſtātiæ completæ informare. Quædam econtra ſunt in ſubiecto (intellige inhæſionis,)ſed de ipſo non prædicantur,v.g. Hæc albedo eſt in papyro; erit tamen falſa prædicatio,ſi dicamus, Papyrus eſt hæc albedo. Quædam nec ſunt in ſubiecto inhæſionis, aut prædicationis, nec de ipſo prædicantur : vt, hic homo,vel Petrus, nec eſt in ſubiecto, nec de aliquo prædicatur, niſi ſolùm identicè de ſe ipſo,dum dicimus, *Petrus eſt Petrus.* Tandem alia, & ſunt in ſubiecto inhæſionis,& prædicationis, & de ipſo prædicantur.Sic omnia accidentia communia quæ inhærent ſuis ſubiectis, & de ipſis dicuntur; quare prædicamus albedinem de pariete,nigredinem de coruo,cùm dicimus,Paries ēſt albus,coruus eſt niger. Quibus ſuppoſitis aliquas regulas in prædicatione formali obſeruandas oportet proponamus.

Prima

Digitized by Google

10. *Regula in prædicatione formali. Prima.* Prima regula deſumitur ex Ariſt. cap.3.prædicamentorum, *Quando alterum prædicatur de altero, quidquid prædicatur de prædicato, prædicatur de ſubiecto.* v.g. animal prædicatur de homine; ergo etiam viuēs ſenſibile, & ſubſtantia, quæ prædicantur de animali. quæ prædicatio, ſeu conſequutio vulgò dicitur de primo ad vltimum.

Obiectio. Sed obiicit Doctor quæſt.9.prædicamentali, aliqua prædicari de prædicato, quæ repugnant dici de ſubiecto. v. g. genus generaliſſimum dicitur de ſubſtantia, non tamen de animali, & prædicatum dicitur formaliter de prædicato, nequit tamen dici de ſubiecto ſecundùm quod ſubiectum eſt.

Soluitur. Reſp hanc regulam eſſe veram de rebus in ſuppoſitione perſonali conſideratis, ſeu ſecundùm intrinſecam rei naturam, non verò de eiſdem in ſuppoſitione ſimplici, ſeu quatenus ſubiacent alicui denominationi, quę ipſis reduplicatiuè conueniat, de quibus ſatis diximus quæſt. 1. Summularum, difficultate 3. articulo 1. Vnde hæc regula vera eſt de prædicatis eſſentialibus, non variato modo prædicandi.

Inſtātia. Inſtabis ex animalitate non magis inferri hominem quàm brutum; ergo ex animalitate non debemus inferre hominem eſſe ſenſibilem. Regula ergo non eſt firma. *Remouetur.* Reſp. verum eſſe à ſuperiori ad inferius affirmatiuè non rectè argui, quia ſuperius indifferenter reſpicit inferiora; tamen in caſu noſtro non accipitur ſuperius abſtractiuè, & indifferenter, ſed concretiuè, & quatenus includitur in inferiori, & vt ſic cùm huic communicet ſuam entitatem, ita & omnia quæ ipſi perſonaliter conueniunt. Illatio ergo iſta eſt optima, *Eſt homo; ergo animal. Homo eſt animal; ergo ſenſibile & vegetabile.* quæ omnia intrinſecè includuntur in animali, & ratione huius in homine.

11. *Regula ſecunda.* Secunda regula deſumitur ex eodem Philoſopho cap. 4. *Eorum generum, quorum vnum non ponitur ſub altero, diuerſæ ſunt eſſentiales differentiæ.* v.g. animal & ſcientia quæ diuerſorum ſunt generum, ſcilicet ſubſtantiæ, & qualitatis, diuerſis differentiis contrahuntur, & determinantur: quod etiam verum eſt in generibus oppoſitis, eiuſdem prædicamenti, v. g. ſubſtantia corporea & incorporea vtraque generi generaliſſimo ſubſtantiæ ſubſternitur, & ſic oppoſitis differentiis contrahuntur, nempe corporea ad eſſe animalis per ſenſibilitatem, incorporea ad eſſe Angeli per intellectualitatem. quod ita intelligendum eſt, non quòd hoc peculiariter competat generibus non ſubalternatis, quia etiam ſubalternæ contrahuntur oppoſitis differentiis, v.g. animal rationalitate & irrationalitate: ſed non ſubalterna genera hoc particulariter dicuntur habere, quia in nulla differentia communi valent conuenire. nam corporeum, & incorporeum, ſolùm conueniunt in ſubſtantia: ſubſtantia autem non conſtituitur aliqua differentia, ſed modo perſeitatis, & ita in nulla differentia communi conueniunt: propterea ſubdit, *Subalternatorum generum nihil prohibet eaſdem eſſe differentias.* Ratio eſt, quia prædicata ſuperiora de ſuis inferioribus prædicantur, & hæc in ipſis conueniunt. verbi gratia, animal ſubſtantia ſenſibilis & inſenſibilis conueniunt in ratione corporea, quæ eſt differentia ſubſtantiæ.

***

Digitized by Google

ARTICVLVS V.

De numero prædicamentorum.

12. NOn modica fuit inter veteres Dialecticos controuerſia circa prædicamentorum numerum, vt nos in Metaphyſica ex profeſſo examinamus. Nunc tamen breuiter, cum Philoſopho cap. 4. quem omnes Peripathetici ſequuntur, affirmamus numerum eſſe denarium, ita Doctor q. 11. prædicamentali, & in 4. diſtinct. 13. quæſt. 1. § *ſi ergo*, num. 9. vbi docet eſſe ſententiam Auicenæ & antiquorum Philoſophorum, & in 1. diſtinct. 8. quæſt. 3. num. 18. & quæſt. 11. prædicament. 5. ad quæſtionem, quod ſequentibus verbis explicat Philoſophus. *Eorum quæ nulla complexione dicuntur, ſingula aut ſubſtantiam ſignificant, aut quantitatem, aut qualitatem, aut ad aliquid, aut vbi, aut quando, aut ſitum eſſe, aut habere, aut agere, aut pati. Eſt autem ſubſtantia quidem, vt in ſumma dicamus, velut homo, equus: Quantitas autem, vt bicubitum, tricubitum. Qualitas, vt album, Grammaticum: ad aliquid, vt duplum, dimidium, maius, &c. Vbi verò in foro, in lycæo: Quando autem, vt heri, ſuperiori anno. Situm verò eſſe, vt iacet, ſedet. Habere autem, vt calceatum eſſe, armatum eſſe. Agere verò, vt ſecare, vrere: Pati, vt ſecari, vri.*

Prædicamenta quot.

13. Maior difficultas eſt, vtrùm denarius iſte prædicamentorum numerus, efficaci ratione poſſit oſtendi. Suarez in Metaphyſica diſp. 39. ſect. 2. n. 17. affirmat hoc non poſſe demonſtrari. quod ſic explicat. nam ſicut de ſubiecto ſcientiæ nequit demonſtrari, an ſit: ſed hoc ſupponitur ad ſcientiam, ita ſupponit Metaphyſica decem eſſe genera entium, quod demonſtrare non valet. Et probari poteſt primò, quia vniuersè quoties diuiſio nequit reduci ad duo membra contradictoriè oppoſita. (nam tunc neceſſe eſt ſub alterutro membrorum omnia contineri.) eſt impoſſibile demonſtratu, tot eſſe membra diuidentia, & non plura: ſed iſta prædicamenta non diuidunt ens per contradictorias differentias; ergo. Confirmari poteſt primò ex Philoſopho, qui nullibi hoc demonſtrare conatus eſt. Secundò ex Doctore in 4. diſt. 13. quæſt. 1. § *ſi ergo*, num. 9. vbi ſolùm propter authoritatem Auicenæ 3. Metaphyſicæ, fatetur decem eſſe genera entium, & q. 11. prædicamentali. §. *ad quæſtionem*, docet non eſſe logici muneris demonſtrare numerum prædicamentorum: ſed debet ſupponere, quòd ſi demonſtrabile ſit, ad Metaphyſicum attinet. Notat tamen Doctor ibidem, hanc diuiſionem non eſſe generum formaliter, ſeu ſecundè intentionaliter, quia ex dictis q. 8. hæ intentiones ſolùm numero diſtinguuntur; ſermo ergo eſt de naturis quæ prædicationi, & denominationi ſubiacent generis. Vnde manifeſtè infertur de his prædicamentis ſolùm materialiter & de per accidens Logicum diſputare.

A poſteriori tamen colligi poteſt numerus determinatus prædicamentorum ex diuerſis modis afficiendi ſubiectum, cùm tamen propter prædicamentum ſubſtantiæ (quod omnes fatentur eſſe vnum) nouem ſint modi afficiendi ſubiectum, decem conſequenter erunt prædicamenta. Nouem autem eſſe modos afficiendi ſubiectum, optimè probat diſcurſus Philoſophi in principio articuli propoſitus.

Petes, vtrùm ens immediatè diuidatur in decem prædicamenta? Reſp. negatiuè, immediatè enim diuiditur in ſubſtantiam tranſcendentalem, & accidens. docuit Doctor in 1. *Quæſtio. Solutio.*

Digitized by Google

diſtinct. 8. quæſt. 3. §. *ad argumenta*, num. 25. hoc vniuocè dicitur de nouem prædicamentis accidentium, eſtque quoddam prædicatum vniuocum tranſcendens per ea. Nam omnia conueniunt in ratione accidentali, condiſtincta à ſubſtantia: ſubſtantia autem vt ſic tranſcendentalis etiam eſt conueniens ſubſtantiæ finitæ, & infinitæ, de vtraque enim vniuocè prædicatur. Quomodo autem ens, ſubſtantia, & accidens in communi, vniuocè poſſint dici definito & infinito, de rebúſque diuerſorum prædicamentorum, dicemus in Metaphyſica, queſtione de vniuocatione entis.

DIFFICVLTAS II.

Quæ res ponantur & exlcudantur à prædicamento.

ARTICVLVS I.

Ponantur ne res in prædicamento ſub nominibus abſtractis, an concretis.

15. *Commune placitum.* LOquendo de abſtractis, v. g. à ſuppoſito, & ſingularitate, de quibus ſatis diximus quæſtione 6. difficultate 8. articul. 1. & 2. communis eſt conſenſus, ſola concreta conſtituere prædicamentum. Ratio eſt conſpicua. Nam in prædicamento ſolùm ponuntur naturæ genericæ, & ſpecificæ, ac per conſequens de inferioribus prædicabiles: ſed abſtracta non prædicantur de inferioribus, imò ab ipſis præſcindunt, vt diximus q. 7. difficult. 8. arric. 2. ergo abſtracta non collocantur in prædicamento, quod ſatis apertè indicauit Porphyrius, qui non animalitatem, & humanitatem abſtractiuè, ſed hominem & animal concretiuè in prædicamento ſubſcripſit.

Maior eſt difficultas de abſtractis à ſubiecto, ſeu accidentalibus, an concretiuè, vel abſtractiuè ponantur in prædicamento. *Difficultas. Enodatur.* Nymphus 5. Metaphyſicæ, quæſtione 3. & 7. Toletus quæſtione 2. antepradicamentali, quos alij ſequuntur, affirmant accidentia poni concretiuè in prædicamento.

Verior tamen eſt oppoſita ſententia, quam ſequitur Doctor quæſt. 11. prædicamentali, D. Thom opuſculo 42. de ente & eſſentia cap. 7. ibidem Caietanus, Conimbricenſes quæſtione 2. prædicamentali artic. 1. Eſt communis ſententia, quam aliqui probant primò ex Ariſtotele 1. Topicor. cap. 1. loco 3. & 4. vbi ait iuſtitiam eſſe in genere, non verò iuſtum: ſed genus idem eſt quod prædicamentum, & iuſtitia abſtrahit à ſubiecto; ergo. Ex mente Philoſophi non concreta, ſed abſtracta accidentalia in prædicamento collocantur. 16. Confirmari poteſt ex eodem Philoſopho, qui cùm enumeraſſet ſpecies quantitatis, & qualitatis, abſtractiuo nomine, & non concretiuo vſus eſt, dum refert lineam & corpus ſpecies quantitatis: ſcientiam & ægritudinem, ſpecies qualitatis; non verò dicit ægrotum, ſeu ſcientem.

Ratione etiam alij probant, quia entia per accidens excluduntur à prædicamento: ſed concreta ſunt entia per accidens, cùm ex rebus diuerſorum prædicamentorum coaleſcant; ergo. Sed hoc argumentum inefficax eſt, quia ex quæſtione 6. difficultate 4. artic. 1. & 2. concretum non eſt ens per accidens, quia licèt duas importet naturas, vnam tamen in recto, nempe formam, aliámque in obliquo, nempe materiam.

riam. Efficaciùs ergo probari poteſt hac ratione, quia in prædicamentis ea ſolùm conſtituuntur, quæ poſſunt genera & ſpecies denominari, ſeu ipſis ſubiacere: at concreto repugnant tales denominationes; ergo. Maior eſt certa ex dictis ſuprà. Probatur minor, quia ea ſolùm poſſũt genera, & ſpecies denominari, quæ ſignificant naturam per ſe ſtantem, & non alteri adiacentem, aliàs non haberent ſubiectum eſſentiale prædicationis, ſed accidentalem, cùm contingant ſubſtantiis; ergo non in concreto, vt connotant ſubſtantiam, ſed in abſtracto, & quatenus reſpiciunt ſua inferiora, eſſentialiter ponuntur in prædicamento.

Obiectio prima. Obiicies primò Ariſtotelem in hoc capite propoſuiſſe accidentia in concreto; ergo. Reſp. verum eſſe ſecundùm tranſlationem Boëtij, tamen ſecundùm tranſlationem Argyropoli enumerantur in abſtracto. Et ne quæ ſit verior traductio nunc exquiratur,

Expeditur. reſp. in his & aliis locis, videlicet 1. Topicorum cap. 7. & lib. 5. cap. 1. loco 4. loquutum fuiſſe de accidentibus, quatenus afficiunt ſubſtantiam, & ſic non mirum, ſi nominibus concretis, & non abſtractis vtatur.

Obiectio ſecunda. Secundò à prædicamento reiiciuntur entia incompleta: ſed accidens in abſtracto eſt pars concreti; ergo quid incompletum, & à prædicamento

Enodatur. reiiciendum. Reſp. accidentia in abſtracto eſſe entitates cõpletas, habent enim ſua eſſentialia prædicata, ſine alterius rei compoſitione: negari tamen nequit ob ſuam imperfectionem ſemper dependere à ſubiecto tanquam à conſeruante, & ſuſtentante. quod non arguit incompletionem eſſentialem, ob quam debeant excludi à prædicamento, ſed imperfectionem in natura.

Obiectio tertia. Tertiò diuerſitas prædicamentorum ex diuerſo modo afficiendi ſubiectum infertur: ſed non afficiunt in abſtracto ſubiectum, ſed in concreto; ergo. vt ſic ponũtur in prædicamento. Reſp. concedendo maio- *ſoluitur.* rem; negamus tamen inde inferri poni in prædicamento, quatenus dicunt talem ordinem. Vnde diſtinguenda eſt minor, nõ afficiunt in abſtracto actualiter concedo, aptitudinaliter nego. Ratio eſt, quia à poſteriori optimè colligimus diuerſitatem accidentium ex diuerſo modo afficiendi ſubiectum cui inſunt; tamen cùm eſſentia accidentis non ſit in eſſe, nec vt ſic de eius inferioribus prædicetur, hinc fit quòd abſtractè in prædicamento collocentur. Confirmatur. nam prædicata ſuperiora de ſuis inferioribus in recta linea prædicantur, ſed non prædicantur de ſubiecto. Nam optimè dicimus, Albedo eſt qualitas, non tamen homo eſt qualitas; ergo.

ARTICVLVS II.

Vtrùm ens ſimpliciter infinitum ponatur in prædicamento.

NEgat Doctor in 1. diſt. 8. q. 3. & conſequenter Deum Opt. Max. §. *teneo opinionem*, num. 16. excludit a prædicamento. Ratio eſt conſpicua. Nam ea ponuntur in prædicamento, quæ poſſunt contrahi & determinari per differentias; ergo debent eſſe naturæ, quæ dicant potentialitatem, vt contrahantur per differentias: ſed naturæ infinitæ & ſimplici obuerſatur potentialitas; ergo. Maior patet ex diſpoſitione prædicamentali. Minor etiam eſt certa, quia infinitum eſt, cui nulla deeſt perfectio, ſed ens in potentia vlteriùs poteſt perfici per actum, vt genus per differentias. Nam homo perfectior eſt animalitate, aliàs homo & equus eſſet 17.

eiuſdem perfectionis, ſi non haberent aliam perfectionem niſi generis; ergo entitates ſimpliciter infinitæ excludi debent à prædicamento.

Quæ concluſio non eſt intelligenda de infinitis ſecundùm quid, vt notat Doctor ibidem: vnde ſi daretur linea infinita, in prædicamento poneretur, quia ex propria entitate & natura finita & limitata eſſet, vtpote quid creatum dependens & perfectibile. Idem iudicium eſt de anima rationali & Angelis, quæ ſunt infinitæ durationis à parte pòſt, & nihilominus ad prædicamentum ſpectant, de quibus in Metaphyſica longam proponemus quæſtionẽ; interim, ſi placuerit, legite Doctorẽ vbi ſuprà.

ARTICVLVS III.

Vtrùm naturæ æquiuocæ & analogæ ponantur in prædicamento.

RESpondetur negatiuè. Ratio eſt manifeſta, quia in prædicamento ſolùm ponuntur naturæ ſuperiores & inferiores, ſecundùm quod prędicabiles, & ſubiicibiles ſunt: ſed à naturis æquiuocis, & analogis nequit abſtrahi aliqua natura ſuperior, quæ eſſentialiter & quidditatiuè de ipſis prædicetur; ergo. Probatur minor, quia analoga, & æquiuoca quatenus talia non conueniunt in ſubſtantia ſignificata per nomen, aliàs ab vniuocis non diſtinguerentur; ergo.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm nomina complexa, quæ vnam tantùm rem ſignificant, ponantur in prædicamento.

18. CErtum eſt nomina complexa ſignificãtia plura excludi à prædicamẽto. docuit Ariſt. c.4. & ſic oſtenditur, quia plura vt plura nec ſunt genus, nec ſpecies. nam vniuerſale, vt patet ex q.6. vnum in multis eſt, & vnum prædicabile de ipſis: ſed in prædicamento ſolùm collocantur naturæ, quæ poſſunt formaliter prædicari; ergo complexa quæ plura ſignificant, ſunt à prædicamento reiicienda.

De complexis ergo quæ vnam tantùm rem ſignificant, v. g. animal rationale, quæ ſignificant hominem, eſt difficultas, vtrùm ſub hac ratione poſſint attinere ad prædicamentum. *Difficultas.* Reſpon. affirmatiuè cum communiori ſententia, & probatur efficaciter, quia vbicunque ponitur definitum, loco eius licet ponere eius quidditatiuam definitionem. *Enodatur.* nam definitio, & definitum idem omnino important; ſed in prædicamento ponitur homo, v. g. ergo licebit etiam ponere animal rationale.

Obiiciunt aliqui, negatiuam ſuſtinentes partem, primò Ariſtotelem cap. 4. vbi hæc habet, *Eorum quæ nulla complexione dicuntur, vnumquodque, aut ſubſtantiam ſignificat*, &c. ergo omnia complexa reiiciuntur à prædicamento. *Obiectio.* Reſp. Ariſtotelem reiicere complexa ſecundùm rem, non verò ſecundùm nomen. *Soluitur.* Ratio eſt, quia in prædicamentis non nomina, ſed res collocantur. Cùm autem hoc complexum animal rationale poſſit de ſuis inferioribus ſpecificè prædicari, cùm dicimus, *Petrus eſt animal rationale*, &c. non eſt cur à recta linea prædicamentali reiiciatur.

Obiiciunt ſecundò, in recta linea ſolùm conſtitui genera, & ſpecies: ſed iſta complexa ſecundùm nomen, nec ſunt genera, nec ſpecies; ergo. *Obiectio ſecunda.* Reſp. negando minorem. *Remouetur.* Nam definitio, & definitũ ſunt idem: vnde ſi definitum poteſt

Digitized by Google

poteſt denominari genus, & ſpecies, etiam definitiò. quod ſatis oſtendit hæc prædicatio, *Petrus eſt animal rationale*, quam eſſe ſpeciei de indiuiduis negari non poteſt.

ARTICVLVS V.

Vtùm entia partialia ponantur in prædicamento.

19. ENtia partialia, ſeu partes componentes, quædam ſunt phyſicæ, & hæ ſubſtantiam corpoream, ſeu compoſitum phyſicum mediãte vnione componunt: quædam Metaph. ex quibus totum metaphyſicum coaleſcit, vt genus, & differentia. Item ex partibus quæ non per modum actus, & potentiæ, ſed per continuationem ſunt in toto, v.g. partes continui, quædam ſunt eiuſdem rationis, dicuntúrque homogeneæ, ſic ſunt omnes partes quantitatis componentes continuum: quædam ſunt diuerſæ rationis, etſi non continuentur in compoſito. ſic in corpore, v.g. manus, pes & caput, partes heterogeneæ nuncupantur, quia omnes diſſimiles ſunt, & diſtincta forma, & figura informatur.

Secundò notandum eſt, tripliciter poſſe aliquid in prædicamento collocari, directè ſcilicet, ſeu in recta linea, & ad latus, ſeu reductiuè. Primo modo genera & ſpecies ponuntur in prędicamento. Secundo modo differentiæ, ſeu paſſiones, quæ reducuntur ad ſpeciem à qua pullulant, & cum qua identificantur.

20. *Aſſertum primum.* Dico primò, certum eſt genera ſubalterna, & infima, quæ ſunt partes actuales ſpeciei ſubalternæ, poni directè in prædicamento. Probatur, quia in inferioribus continentur, & hæc tanquam partes ſubiectiuas reſpiciunt, de ipſiſque prædicantur: ſed hoc ſolùm requirit recta linea prædicamentalis; ergo.

Dico, ſecundò, differentiæ metaphyſicæ per ſe attinent ad prædicamentum, tamen non in recta linea, ſed ad latus collocantur. Ratio eſt conſpicua. nam ea ſolùm ponuntur directè in prædicamento, quæ poſſunt formaliter de inferioribus prædicari: ſed differentiæ vltimæ non continent formaliter genera, nec aliquid ſuperius, vt examinamus latiùs in Metaphyſ. & nonnulla diximus quæſt. 9. difficult. 1. art. 5. aliàs daretur proceſſus in infinitum. Nam vltimæ differentiæ deberent ſi non eſſent ſimplices, aliis determinari, & iſtæ aliis. Et rurſus, genus bis poneretur in ſpecie, ſemel ratione ſui, & iterum ratione differentiæ. quod eſt abſurdum; non ergo differentias debemus conſtituere in recta linea, ſed ad latus, ſeu ratione ſpeciei quam conſtituunt. 21. *Aſſertum ſecundũ.*

Obiectio. Obiicit Ammonius cap. de ſubſtantia, non eſſe ſufficiens fundamentum, vt differentias à recta linea excludamus. nam vel excluduntur, quia ſimplices, vel quia incompletæ. Non primò, quia ſolæ ſimplices entitates ex art. 4. ponuntur in prædicamento, non quia incompletæ. nam genus eſt incompleta pars ſpeciei; ergo. Reſp. eo ſolùm reiici quòd non continentur formaliter in inferioribus, & ideo de ipſis nequeunt prædicari, ac per conſequens nec habere rationem generis, aut ſpeciei; quo fundamento etiam probatur, nec paſſiones proprias in recta linea collocari. *Occluditur.*

22. *Aſſertum tertium.* Dico tertiò, partes phyſicæ (idémque eſt de heterogeneis, ſeu diuerſæ rationis) non pertinent per ſe ad prædicamentum Ariſtotelis; reducuntur tamen ad ipſum, quatenus ſunt partes entis completi phyſici,

Digitized by Google

quod per ſe in prædicamento collocatur. docet Doctor quæſt.15. prædicamentali §. *ad quæſtionem*, cum D. Thoma 1.part.quæſt.25.art.4. Quam veritatem ex eo probare poſſemus, quòd ex dicendis in 1. libro de generatione totum compoſitum ex materia & forma corporeitatis non ponitur directè in prædicamento; ergo neque eius partes heterogeneæ. Sed alia ratione in vtraque ſchola certiori, hanc veritatem ſic probamus, quia id ſolùm ponitur directè in prædicamento, quod poteſt eſſe ſubiectum,vel prædicatum formalis prędicationis: ſed ab iſtis partibus heterogeneis nequit abſtrahi aliquod prædicatum metaphyſicum completum,& prædicabile de illis, cùm ſint partes compoſiti, & non compoſitum ipſum; ergo. Probatur minor. nam in vtraque parte, v.g. materia & forma vnitis, & actualiter cauſantibus, ſubſtantia prædicamentalis formaliter continetur;ergo ſi in qualibet parte corporis ſubſtantia prædicamentalis includeretur, iam non vno, ſed multis modis compoſitum eſſet ſubſtantia completa diuerſæ rationis, & ſic committeretur nugatio. Diuerſæ, inquam, rationis. nam ſi ſint eiuſdem rationis, non eſt inconueniens, vt dicemus dicto quarto: in partibus autem diuerſæ rationis eſt abſurdum, quia cùm quælibet ſeparata non ponatur eodem modo in prædicamento, ac in ſuo toto, nequeunt per ſe collocari in prædicamento. Patet. nam ſi ſepares manum ab homine, iam ſenſibilitati non ſubeſt; ergo in ipſo homine ſolùm quatenus pars & reductiuè in prædicamento collocatur. Vtrùm autem corpus ſeparatum, & eius partes ponantur ſub ſubſtantia corporea, vel non, dicemus in primo de generatione, vbi examinabimus, an corpus ſeparatum ab anima,ſit ſubſtantia completa, vel incompleta.

Obiectio. Obiicies animam rationalem cæteráſque formas ſubſtantiales eſſe completam ſubſtantiam; ergo in prædicaméto debent collocari. *Solutio.* Reſpond. negando antecedens,vt docet Doctor in 2.diſt.1.quæſt.5. §. *dico*, num. 4. & ita nequeunt in prædicamento Ariſtotelis collocari:ſunt tamen ſubſtantiæ incompletæ, ex quibus poteſt aliud ſimile prædicamentum efformari, ſicut ex entibus rationis fecit noſter Cardin. Sarnanus in fine Logicæ Doctoris. fauet Doctor q.15. citata,vbi aſſerit ſubſtantiam de completa, & incompleta, non dici vniuocè,ſed analogicè: vnde ſubſtantia incompleta non eſt formaliter ſubſtantia,ſed analogicè, ſeu per attributionem ad completam.

23. *Aſſertum quartū.* Dico quartò contra Ruuium cap.4. de incomplexis quæſt.1. num.12. partes homogeneas, ſeu eiuſdem rationis directè conſtitui in prædicamento. Quod ſic oſtenditur. nam partes homogeneæ ſunt eiuſdem rationis, & entitatis cum toto, non enim ſe habent ſicut materia, & forma, quarum quælibet quid incompletum eſt de per ſe, ſed ita participant quidditatem completam, vt quælibet pars includat integra prædicata eſſentialia.v.g.ac tota quantitas. Quod experientia manifeſtum eſt. nam quælibet pars quantitatis ſeparata, ita eſt verè quãtitas, ac omnes partes vnitæ,quod non contingit materiæ & formæ, aut alijs partibus heterogeneis; ergo cùm de qualibet parte homogenea quantitas queat prædicari, non eſt cur à prædicamento reiiciamus.Idem iudicium eſt de omnibus qualitatibus,& ſubſtantiis nõ viuentibus, quæ partibus eiuſdẽ rationis cõponuntur.

Obiicies,

Digitized by Google

Obiectio. Obiicies, partes in toto habere eſſe incompletum; ergo non ratione ſui, ſed ratione totius ponuntur in prædicamento. Reſpond. has dici *Reſpõſio.* partes de per accidens, & in ordine ad diuiſionem, non tamen reſpectu ſuperioris cui ſubiacent. nam de qualibet parte eſſentia completa quantitatis enuntiatur.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm indiuidua ponantur in recta linea.

RESpond. affirmatiuè, & probatur. nam indiuiduum eſſentialiter ſubiacet omnibus prædicatis eſſentialibus quæ in recta linea collocantur, eaque formaliter continet. v. g. Petrus eſt ſubſtantia corporea, viuens, ſenſibilis, & rationalis; ergo tanquam fundamentum & radix totius prædicamenti in eo debet collocari directè.

Obiectio prima. Obiicies primò indiuiduum non eſſe prædicabile, ſed in recta linea, ex ſuprà dictis ſolùm naturæ prædicabiles conſtituuntur; ergo. Reſpond. *Diluitur.* prædicamentum non ſolùm eſſe de prædicabilibus, ſed etiam de ſubiicibilibus: horum autem eſt indiuiduum.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò cum Iauello in ſua Logica titulo 5. cap. 1. Porphyrium ſolum enumeraſſe in prædicamento genera, & ſpecies: ſed indiuiduum nec eſt genus, neque ſpecies; *Enodatur.* ergo. Reſpond. Porphyrium ſolum meminiſſe prædicatorum eſſentialium, ideo non mirum quòd indiuidua non retulerit.

QVÆSTIO XIV.

De prædicamento ſubſtantiæ.

DIFFICVLTAS I.

De acceptionibus & quidditate ſubſtantiæ.

ARTICVLVS I.

In qua acceptione ſubſtantia conſtituat hoc prædicamentum.

SVPPONO primò ſubſtantiam quadrifariam accipi poſſe, vt colligitur ex Ariſt. 1. in hoc capite, & 5. Metaph. cap. 8. textu 15. *I. Suppoſitio prima.* Primò pro eſſentia cuiuſuis rei, qua ratione ponitur ſubſtantia in definitione vniuocorum, cùm dicitur, vniuocum eſt, *cuius nomen eſt commune; ratio verò ſubſtantiæ eadem.* Secundò pro ente per ſe, negatiuè, ſiue non exiſtenti per inhærentiam in alio. ſic quæuis ſubſtantia, tam completa, quàm in completa ſubſtantia dicitur. Tertiò pro ente per ſe, poſitiuè exiſtenti, cui debetur ſubſiſtentia, ſeu non inhærentia in alio, aut independentia à quouis tanquam à ſubiecto, aut ſuppoſito, & vt ſic abſtrahit à finita & infinita, & eſt prædicatum Deo conueniens, & creaturis vniuocè. ita docet in 1. d. 8. q. 3. §. *ad argumentum*, num. 14. Quartò pro ſubſtantia completa, finita, & limitata, per ſe exiſtenti, cui etiam debetur ſubſiſtentia.

Secundò ſuppono, hîc non eſſe ſermonem de ſubſtantia, quatenus eſt genus, formaliter, quia vt ſic manife- *Suppoſitio ſecunda.*

ſtum

ſtum eſt eſſe ſecundam intentionem, ſed de abſoluto & reali ſubſtantiæ.

Illatio. Ex quibus manifeſtè infertur ſubſtantiam in ſola acceptione quarta conſtituere hoc prædicamentum. Probatur, quia non in prima, vt ſic enim tranſcendit per omnia prædicamenta, quæ cùm habeant eſſentiam, conſequenter etiam ſubſtantiam; non in ſecunda, quia vt ſic comprehendit ſubſtantiam completam, & incompletam: diximus autem diffic. 2. ſubſtantias incompletas reiiciendas eſſe ab omni prædicamento, quia nequeũt eſſe genera, aut ſpecies: non in tertia, quia in prædicamento ſolùm ponuntur, quæ poſſunt ſub ſe continere genera, aut ſpecies: ſed difficult. 2. art. 2. diximus entia infinita non eſſe ſub genere; ergo iſta ſubſtantia, quæ vniuocè finitam continet, & infinitam, nequit eſſe genus. Concluditur ergo ſubſtantiam in quarta acceptione eſſe genus generaliſſimum huius prædicamenti, quia eſt entitas completa finita, continens ſub ſe alias ſpecies, nullúmque genus ſupra ſe habens, quæ ſunt conditiones requiſitæ ad prædicamentũm. Eſt ergo ſubſtantia finita completa, limitata & potens accidentibus ſubſtare, quæ hoc conſtituit prædicamentum. Finita, quia genus eſt indifferens ad ſpecies: infinitum tamen nullam patitur indifferentiam, ſeu potentialitatem, imò puriſſimus eſt actus, identificans ſibi omnem perfectionem, ex Doctore in 1. diſt. 8. q. 3. §. *teneo opinionem*, num. 16. Completa, quia debet eſſe genus: hoc autem ſubſtantiæ incompletè nequit competere.

Obiectio. Obiicies ſubſtantiam eſſe partem ſpeciei ſubalternæ; ergo eſt quid incompletum. *Soluitur.* Reſpond. concedendo poſſe dici incompletam ſecundùm quid, quatenus componit ſpeciem, in ſe tamen completa eſt: dicitur etiam quòd poſſit ſubſtare accidentibus, non quia ſubſtantia eſſentialiter ſubſtet, ſed ex finitate ſua eſt ſubiectum accidentium ab ipſis perfectibile, vnde Doctor vbi ſuprà cum Auguſtino 7. de Trinit. cap. 5. docet Deum abuſiuè dici ſubſtantiam, quia ſubſtantia dicitur à ſubſtando accidentibus, quod Deo repugnat.

ARTICVLVS II.

De eſſentia ſubſtantiæ.

Notandũ primum. NOn agimus de prima & ſecunda ſubſtantia formaliter, quia vt ſic, certum eſt eſſe ſecundas intentiones, ſed de ea vt eſt ſubiectum harum denominationum, & quatenus conſtituit genus generaliſſimum huius prædicamenti.

2. *Notandũ ſecundũ.* Secundò notandum eſt eſſe per ſe ſolùm ſignificare quandam rationem poſitiuam, cui eſſe in alio repugnat. Cùm autem tripliciter quidpiam poſſit eſſe in alio, primò per inhæſionem, vt albedo in pariete; ſecundò per informationem, vt forma ſubſtantialis in materia; tertiò vt pars in toto, quæ nec eſt in alio informando, nec inhærendo, ſed componendo, vt materia prima ex partibus phyſicis, caput aut manus ex heterogeneis, quæ nec inhærent, nec informant, ſed componunt. Quidquid eſt, & nec inhæret, nec informat, nec integrat, nec componit; id ens per ſe eſt, quia habet omnem negationem eſſendi in alio. Obiter tamen oportet notare eſſe per ſe & in alio diuerſas importare entitates. Nam eſſe per ſe eſt quædam poſitiua ratio, & non eſſe in alio negatiua: nam ſicut me eſſe Romæ, & non Compluti, ſunt diuerſa; ſic in ſubſtantia completa eſſe

Digitized by Google

eſſe per ſe, & non in alio, quia hoc dicit negationem, illud verò entitatem poſitiuam.

Aſſertio. Dico ergo rationem intrinſecam ſubſtantiæ eſſe, ita eſſe per ſe, vt nec informare, nec inhærere, neque integrare poſſit. tenet Doctor quodlib. 3. §. *Reſpondeo*, versùs mediũ, S. Thom. opuſculo 42. de natura generis. Probatur illud eſt de eſſentia rei, quod ei primò competit, & à quopiam diſtinguit: ſed eſſe per ſe eſt primus conceptus ſubſtantiæ, diſtinguens eam à materia prima, quæ in alio eſt, vt in compoſito, & à forma, quæ per modum actus informantis eſt in materia, & accidenti, quod inhæret ſubiecto; ergo.

Obiectio prima. Obiicies accidentia Euchariſtica non eſſe in alio, nec per modum informationis, compoſitionis, aut inhæſionis; ergo non diſtinguuntur à ſubſtantia. *Solutio.* Reſpond. diſtinguendo antecedens, non ſunt in ſubiecto actualiter, concedo, aptitudinaliter nego: ſubſtantia autem, nec actualiter, nec aptitudinaliter inhærere, componere, aut informare poteſt.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò eſſe per ſe idem ſignificare, quod non eſſe in alio: ſed hæc eſt paſſio ſecundùm Ariſtotelem in hoc prædicamento; ergo eſſe per ſe non eſt eſſentia. *Reſpõſio.* Reſpond negando maiorem. nã eſſe per ſe dicit eſſentiam poſitiuam, ad quam ſequitur negatio eſſendi in alio, tanquam paſſio: ſicut ad eſſe hominis ſequitur negatio equi, leonis, &c. nam cuicunque entitati poſitiuæ competit negatio alterius rei diſtinctæ.

***

ARTICVLVS III.

Vtrùm ſubſiſtentia ſubſtantiam compleat.

SVbſiſtentia ex dicendis in Metaph. *eſt indiuidualis natura incommunicabilis exiſtentia*; hæc autem ob diuerſas connotationes diuerſis nominibus appellatur. nam ſi connotat naturam rationalem, dicitur perſonalitas: ſi irrationalem ſenſibilem, dicitur ſuppoſitum; ſi verò naturam inſenſibilem, v.g. petram, & alia non viuentia, dicitur ſubſiſtentia. Itaque quæuis natura ſubſtantialis completa, præter eſſentiam, & ſingularitatem, habet quendam modum, quo vltimò completur indiuidua natura, & redditur omnino indeterminabilis ab alia. Dubitatur ergo, vtrùm per iſtum modum ſubſiſtendi quidditas ſubſtantiæ compleatur. 3. *Subſiſtentia quid.* *Dubium.*

Notandũ. Secundò notare oportet, modum iſtum ſubſiſtentiæ realiter diſtingui à naturis ſubſiſtentibus finitis, aliàs natura humana in Chriſto non careret propria perſonalitate, quia quod ab alio realiter non diſtinguitur, ab ipſo nequit ſeparari; vt natura, inquam, finita, vt excipiamus eſſentiam diuinam, quæ ob ſuam infinitatem identificat ſibi perſonalitates.

Aſſertio. Dico ergo ſubſtantiam ſecluſa perſonalitate, ſeu ſubſiſtentia, habere eſſe completum, & perfectum. Probatur, quia quod eſt de eſſentia rei, non ei accreſcit, aut contingit: ſed eſſe per ſe eſt de eſſentia ſubſtantiæ, vt probauimus articulo præcedenti; ergo non poteſt compleri eſſentialiter per ſubſiſtentiam, quę quid extrinſecum eſt illi, ab eáque realiter diſtinctum & ſeparabile.

Sed inquires; quid ergo habet ſubſtantialis natura per ſubſiſtentiam 4. *Quæſtio prima.*

Ff quan

quandoquidem à ſe completa eſt. Reſpond. formaliter eſſe ſubſiſtentem per ſubſiſtentiam, à ſe enim ſolùm habebat eſſe per ſe.

Inſtã ia. Diluitur. Si autem inſtes, quid eſt hoc eſſe ſubſiſtens? Reſpond. eſſe incommunicabilitatem quandam naturæ indiuidualis alteri vt ſuppoſito, ita licèt natura ſubſtantialis completa quantum eſt ex ſe ſit incommunicabilis alteri tanquam ſubiecto inhæſionis, aut informationis, non tamen eſt incommunicabilis alteri vt ſuppoſito, ſecluſa ſubſiſtentia, qua natura vltimò terminatur, & redditur omnino incommunicabilis, qua ratione natura humana Chriſti impedita propria perſonalitate Verbo diuino communicatur, & eius perſonalitate ſubſiſtit: ergo ſubſiſtentia, ſupra ſubſtantiam addit incommunicabilitatem alteri vt ſuppoſito.

5. *Quæſtio ſecunda.* Quæres ſecundò, cur natura ſine perſonalitate, v.g. natura hominis non homo, ſed humanitas dicatur? Pro quo notandum eſt, à quocunque ſuppoſito poſſe fieri duplicem abſtractionem, vnam à ſuppoſito, aliam à differentia indiuiduali. *Solutio.* Dico ergo quòd loquendo de veritate ſermonis natura in prima abſtractione homo valet denominari, quia eſt de natura humana ſingularis, & quidditatiuè completa: in ſecunda autem abſtractione humanitas dicitur, quia præſcindit à peculiari, ſeu indiuiduali conſideratione, & ſolùm retinet ſpecificam, & quidditatiuam. Catholici tamen, licèt Verbum diuinum aſſumpſerit naturam ſingularem: nihilominus nunquam dicunt aſſumpſiſſe hominem, ſed humanitatem, non quia in rigore ſermonis ſit falſum, ſed ad tollendam æquiuocationem, ne videantur concedere verbum diuinum aſſumpſiſſe perſonam. nam per hominem facile quis poterit intelligere non ſolùm naturam ſingularem, ſed etiam perſonatam.

ARTICVLVS IV.

De proprietatibus ſubſtantiæ.

6. *Proprietates ſubſtantiæ ſex.* SEx proprietates ex mente Ariſtotelis in capite ſubſtantiæ, communiter adſcribuntur, tres communi ratione ſubſtantiæ, vna ſecundæ ſubſtantiæ, aliæ duæ primæ. Hæ ſunt proprietates ſubſtantiæ in communi, *non eſſe in ſubiecto, non habere contrarium, non ſuſcipere magis & minus.* Paſſio ſecundæ ſubſtantiæ hæc eſt, *proprium eſt ſecundarum ſubſtantiarum prædicari vniuocè de primis.* Proprietates primarum ſubſtantiarum *ſunt ſignificare hoc aliquid, & eſſe ſuſceptiuas contrariorum*; per ſingulas ergo diſcurramus.

Prima. Prima paſſio eſt non eſſe in ſubiecto. Ratio eſt. nam ſubſtantia, vel eſt prima, vel ſecunda, id eſt, vel eſt ſingularis, vel vniuerſalis. Si primum, nec eſt in ſubiecto, nec dicitur de ipſo: ſi ſecundum, dicitur de ſubiecto. Sed in eo non eſt, vt diximus difficultate 1. art.4. Competit ergo omni ſubſtantiæ non eſſe in alio; qualiter autem non eſſe in alio diſtinguatur ab eſſe per ſe, diximus in fine articuli ſecundi.

Secunda. Secunda proprietas ſubſtantiæ in communi eſt non habere contrarium, ſunt enim contraria *quæ ab eodem ſubiecto mutuò ſe expellunt, & ſub eodem genere maximè diſtant*; ſi ergo proprium eſt omnibus ſubſtantiis non eſſe in ſubiecto, fieri non poterit vt contrarium habeant, à quo poſſint expelli.

Obiicies,

Obiectio. Obiicies Ariſtotelem 1. Phyſic. textu 50. aſſerentem principia generationis, ſeu compoſiti naturalis ſubſtantialis eſſe contraria; ergo ſibi contradicit Philoſophus. Confirmatur, quia elementa, v. g. aër, aqua, ignis & terra, contrariantur inter ſe; & tamen ſunt ſubſtantiæ; ergo. Pro cuius rei intelligentia notandum eſt cum Philoſopho in hoc libro, & 5. Metaph. cap. 10. oppoſitionem quadrifariam accipi, alia quippe eſt inter priuationem & habitum, quæ vocatur priuatiua, vt quæ eſt inter lucem, & tenebras: alia eſt contradictoria, vt inter affirmationem, & negationem, v. g. inter hominem & non hominem: alia relatiua inter patrem & filium: alia denique contraria, vt inter calidum, & frigidum. Reſpond. ergo

Diſſoluitur. Ariſtotelem in hoc cap. negare ſubſtantiæ oppoſitionem contrariam. Non tamen contradictoriam, priuatiuam, aut relatiuam, de quibus loquitur in primo Phyſicorum. Ad confirmationem reſpond. elementa non contrariari formaliter ratione ſui, ſed ratione qualitatum quæ ipſis inhærent.

Proprietas tertia. Tertia proprietas ſubſtantiæ in communi eſt non ſuſcipere magis & minus. quæ paſſio ſic intelligenda eſt, vt vna non ſit magis ſubſtantia, quàm alia in ratione eſſendi per ſe; non tamen in ratione ſubſtandi accidentibus, quia in hac acceptione ſubſtantia prima magis ſubſtantia eſt, quàm ſecunda. quod eſt dicere, vnam ſubſtantiam non eſſe magis ſubſtantiam, quàm alia intenſiuè, non tamen extenſiuè.

Quarta. Quarta proprietas ſubſtantiæ eſt quòd vna numero permanens ſit ſuſceptiua contrariorum, quæ proprietas ſoli ſubſtantiæ competit, quæ ſubiectum eſt accidentium, & ſub contrariis poteſt eſſe, v. g. aqua iam ſub calore, poſtea ſub frigiditate.

Obiectio prima. Obiicies primò quantitatem in Euchariſtia, v. g. modò eſſe calidam, poſtea frigidam. ibi tamen non eſt ſubſtantia panis, vt fides docet; ergo non ſola ſubſtantia eſt ſuſceptiua contrariorum. Reſpond. qualitates illas non inhærere qualitati vt quod, ſed vt quo; ſola ergo ſubſtantia eſt ſuſceptiua contrariorum vt quod, ſeu ſubiectum inhæſionis huiuſmodi; ergo. *Reſoluitur.*

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò hanc proprietatem non conuenire omni primæ ſubſtantiæ. nam Angeli cùm ſpirituales ſint, non poſſunt recipere contrarias qualitates: ſed propriæ paſſiones debent conuenire omni, ſoli & ſemper; ergo. Reſpond. etiam Angelos eſſe ſuſceptiuos contrariorum, v. g. amoris & odij, quæ qualitates contrariæ ſunt. *Expeditur.*

7. *Quæſtio.* Petes vtrùm hæc proprietas ſoli primæ ſubſtantiæ, an etiam ſecundæ conuenire poſſit. Ratio dubitandi eſt, quòd ſola prima ſubſtantia eſt vna numero; ergo illi ſoli conuenit hæc paſſio. ob quam rationem Ammonius & Canterus in hoc capite negant ſecundæ ſubſtantiæ poſſe cōuenire. Caietanus in hoc capite affirmat, tam primæ, quàm ſecundæ conuenire. Ad rationem dubitandi reſpond. Philoſophum ſic eſſe intelligendum quòd dicat, proprium eſt ſubſtantiæ quæ in numero conſeruatur, tanquam in ſubiecto prædicationis, & denominationis eſſe ſuſceptiuam contrariorum, & in hoc ſenſu ſubſtantia ſecunda includitur. Sed hæc ſolutio nulla eſt. nam ſecundæ ſubſtantiæ ſolùm ſunt per operationem intellectus, vt ipſi fatentur

tentur; ergo eis nequit contingere ſuſceptio contrariorum. Ruuius q.5. huius prædicamenti dub. 4. affirmat, verba illa Ariſt. ſolùm de primis ſubſtantiis eſſe intelligenda: ſi autem ſine limitatione diceremus, Proprium eſt ſubſtantiæ eſſe ſuſceptiuam contrariorum, tam de ſecunda, quàm prima deberet intelligi. Ego tamen reſpond. Ariſtotelem ibi loquutum fuiſſe de ſubiecto accidentium realium, ſed cùm accidentia realia ſolùm in primis ſubſtantiis inhæreant, de ipſis hæc paſſio neceſſariò intelligenda eſt. Maior probatur, quia ſolùm accidentia realia contrariantur. nam ea quæ fingit intellectus, nunquam ab eodem ſubiecto ſe expellunt: vt ſi conſideret eandem aquam ſub calore, & frigiditate, &c. Minor primi ſyllogiſmi probatur, quia ſecundæ ſubſtantiæ ſunt genera & ſpecies: ſed genera & ſpecies ſunt accidentia rationis pro formali; ergò in illis talis contrarietas nequit fundari. Vnde miror quòd cùm ipſe Run. loco citato num. 63. concedat ſecundam ſubſtantiam eſſe per intellectum, & neget eſſe in re, ſtatim concedat eſſe ſuſceptiuam contrariorum. Si autem de ſecundis ſubſtantiis fundamentaliter loquamur, ſiue de naturis communibus, vt abſtrahunt ab vniuerſalitate, & ſingularitate, cùm in noſtra ſchola ſint aliquid reale, poſſunt dici ſuſceptiuæ contrariorum non proximè, ſed remotè, quatenus ſunt quidditates rei ſingularis, & exiſtentis, quæ ſunt proximæ rationes informationis. nam quod non eſt ſingulare exiſtens, nequit concurrere tanquam actus, vel tanquam potentia, vt ex Doctore ſæpiùs dicemus 1.lib.Phyſic.

Solutio Authoris.

quæſtione 3. difficultate 2. & 3.

Quinta proprietas ſubſtantiæ eſt quòd vniuocè prædicetur, & hæc ſolùm ſecundæ conuenit ſubſtantiæ. Probatur, quia prædicari vniuocè eſt prædicari nomine & ratione, vt communiter habetur ex Ariſt. 1. cap. anteprædicament. ſed ſola ſecunda ſubſtantia prædicatur de prima; ergo. Probatur minor. nam prima ſubſtantia cùm ſit ſingularis, nequit vniuocè de pluribus enunciari, vt diximus quæſt. 8. diffic. 3. & 4. art. 10. *Proprietas quinta.*

Sexta proprietas ſubſtantiæ eſt ſignificare hoc aliquid, id eſt, eſſe ſingularem, quam ſolùm conuenire primis ſubſtantiis conſpicuum eſt. nam ipſæ ſolùm ſunt ſingulares. Nam quamuis ſecundæ ſubſtantiæ ſignificent aliquid, non tamen determinatum & ſingulare, ſed genericum, aut ſpecificum pluribus communicabile. *Sexta.*

ARTICVLVS V.

De diuiſione ſubſtantiæ in primam & ſecundam.

8. *Subſtãtia quotuplex.*

ARiſtoteles in initio huius capitis textu 1. ſubſtantiam in primam, & ſecundam diuiſit; hanc dicens appellari genera & ſpecies, illam verò eſſe, quæ neque in ſubiecto aliquo eſt, neque de ſubiecto aliquo dicitur. Duo ergo in hoc articulo exquiri poſſunt, primum quod ſit diuiſum in hac diuiſione; ſecundum qualis ſit iſta diuiſio.

Circa primum quod inquiritur, nempe quod ſit diuiſum? in hac diuiſione plurimi ſunt Doctores in explicando qualiter accipiatur. Ego tamen *Diuiſũ.*

tamen ab hac difficultate facillimo negotio me expedio, & dico diuiſum eſſe naturam metaphyſicè communem, quatenus abſtrahit ab vniuerſalitate & ſingularitate, de qua diximus ex mente Doctoris quæſt. 6. diffic. 1. artic. 1. & 2. Ratio eſt conſpicua. nam non poteſt eſſe ſubſtantia formalis, ſeu genericè conſiderata, quia vt ſic eſt ſecunda ſubſtantia, & diuiſum nequit includi in membris diuidentibus, aliàs non eſſet diuiſio, ſed communicatio ſuperioris in inferiora, qua ratione etiam excluditur prima ſubſtantia; debet ergo eſſe aliquid abſtrahens à prima, & ſecunda ſubſtantia: hoc autem nihil aliud eſt, niſi illa natura communis, quæ indifferens eſt ad vniuerſalitatem, qua conſtituitur ſecunda ſubſtantia, & ſingularitatem, qua conſtituitur prima; ergo natura communis eſt diuiſum in hac diuiſione. Hanc credo eſſe ſententiam Angelici Doctoris tractatu de potentia quæſt. 9. art. 2. ad 6. & 1. diſt. 25. q. 1. artic. 1. vbi dicit, *Ad ſextum dicendum quòd natura generis ſubſtantiæ diuiditur in primam & ſecundam*, non à parte rei in ſententia ipſius, quia ipſe negat naturas communes in re, quas nos concedimus vbi ſuprà.

Obiectio prima. Obiicies primò ſubſtantiam ex dictis ſuprà cōſtituere hoc prędicamentum quatenus eſt ens completum ſubſtans accidētibus; ſed ſubſtātia, in hac abſtractione conſiderata, non æqualiter participatur à membris diuidentibus; ergo vt ſic non eſt diuiſum. Maior eſt certa. Probatur minor ex Ariſt. in hoc cap. aſſerente primam ſubſtantiam eſſe magis ſubſtantiam, quàm ſecundam; ergo non æqualiter participant rationem ſubſtantiæ communis. *Diluitur.* Reſp. quòd quando Ariſt. comparauit primam ſubſtantiam cum ſecunda, loquebatur de ſecunda ſubſtantia, non formali, ſed fundamentali, & in hac conſideratione ſubſtantia prima magis ſubſtantia dicitur, quàm ſecunda, quia proximiùs ſubſtat accidentibus. Ratio eſt conſpicua, quia ſubſtantia ſecunda, formaliter loquendo, non eſt ens per ſe, ſed quædam ſecunda intentio generis, aut ſpeciei, ſeu relatio rationis, quæ nequit comparari cum prima ſubſtantia in ratione eſſendi per ſe, & ita non loquebatur de ſubſtantia ſecunda, quatenus eſt membrum diuidens cum prima. Circa ſecundum quod inquiritur, qualis ſit iſta diuiſio, ſupponendum eſt membra diuidentia multifariam vſurpari poſſe, vt notat Sanctius in hoc prædicamento quæſt. 7. vbi plures acceptiones ſatis prolixè & parum vtiliter exponit, quas omnes ad duas reducemus. *Diuiſio qualis ſit.* Primò enim poſſunt accipi prima & ſecunda, ſubſtantia pro formis denominantibus, & vt ſic certum eſt eſſe formam rationis. Probatur, forma denominans intellectualis eſt quæ conſurgit intellectus miniſterio, & ſecluſo eo nequit eſſe: ſed denominatio primæ & ſecundæ ſubſtantiæ deficiente actu intellectus deficit, & eo poſito conſurgit; ergo eſt quid rationis. Secundò poſſunt conſiderari ſecundùm proprium eſſe intrinſecum, & formale; & ſic prima ſubſtantia eſt ens reale, vtpote natura ſingularis. Secunda verò eſt ens rationis, quia eſt genus & ſpecies, quæ ſecundæ ſubſtantiæ denominantur. Suppoſito ergo quòd diuiſum in hac diuiſione ſit ſubſtantia completa, vt indifferens ad vniuerſalitatem & ſingularitatem,

Dico primò, ſi in prima acceptione conſiderentur membra diuidētia, hoc eſt, pro denominationibus, hæc diuiſio eſt ſubiecti in accidentia, ita Antonius Andreas in libro prædicamen- 9. *Aſſertio prima.*

torum cap. de ſubſtantia. Cantetus ibidem, & quidam neotericus Complutenſis quæſt.2.huius prædicamenti. Probatur, quia diuiſio ſubiecti in accidentia ex dictis in Summulis quæſt.4. difficult.1.artic.1.ea eſt, qua ſubiectum diuiditur in ea, quæ ipſi contingunt, ſeu accidunt. Sic homo diuiditur in album, & nigrum: ſed naturæ communi accidit quòd denominetur prima, vel ſecunda; ergo eſt diuiſio ſubiecti in accidentia.

Aſſertio ſecunda. Dico ſecundò, ſi loquamur de prima & ſecunda ſubſtantia, in ſecunda acceptione hæc diuiſio non eſt generis in ſpecies. Probatur, quia genus debet æqualiter ab inferioribus participari: ſed in prima ſubſtantia includitur intrinſecè ſubſtantia communis; quia Petrus, v. g. formaliter eſt homo, in ſecunda verò ſolùm materialiter, ſeu connotatiuè, quatenus ſecunda intentione generis denominatur; ergo.

Aſſertio tertia. Dico tertiò. Hæc diuiſio non eſt vniuoci in vniuocata. Probatur, quia ex dictis in Summulis quæſtione 1. difficult.2.artic.1.vniuocum eſt,cuius nomen eſt commune, ratio verò ſubſtantiæ eadem: ſed ratio ſubſtantiæ in communi non eſt eadem in membris diuidentibus; ergo. Minor probatur. Nam diuiſum ex dictis ſuprà eſt ſubſtantia completa: hæc autem eſt in primis realiter; in ſecundis verò connotatiuè & materialiter; ergo.Confirmatur,enti reali & rationis non datur aliquid commune vniuocum, ex dicendis in Metaphyſica: ſed prima ſubſtantia eſt quid reale, ſecunda verò quid rationis; ergo non participant vniuocè rationem ſubſtantiæ communis.

10. *Aſſertio quarta.* Dico quartò, hæc diuiſio non eſt vera, ſed impropria diuiſio.Probatur, quia eſt in partes,quarum vna eſt realis, alia rationis, in quibus diuiſum logicum nequit contineri; ergo diuiſio iſta impropria dicitur talis. Poteſt tamen appellari æquiuoca diuiſio, quatenus nomen ſubſtantiæ ab vtroque participatur extremo, licèt ratio ſuæ entitatis ſit omnino diuerſa; etſi mauis dicas eſſe analogam, quia per attributionem ad ſubſtantiam primam quæ perfecta ſubſtantia eſt, ſecunda ſubſtantiâ formaliter dicitur talis, & etiam ratione ſubſtantiæ denominatæ, quæ verè & realiter ſubſtantia eſt. Obiter tamen aduerte ſine ſufficienti fundamento nonnullos Scotiſtas aſſerere naturas communes eſſe ſecundas ſubſtantias formaliter & in re. nam ſecundùm Ariſtotelem,ſecundæ ſubſtantiæ ſunt genera, & ſpecies, quæ ex mente Scoti non dantur à parte rei, vt oſtendimus quæſt 6.difficult.1.art.1. & hanc eſſe veritatem indubitabilem, demonſtrauimus in Metaphyſica. *Aduertendum.*

QVÆSTIO XV.

De prædicamento Quantitatis.

DIFFICVLTAS I.

De quidditate & paſſionibus quantitatis.

ARTICVLVS I.

Supponuntur aliqua ad intelligentiam quantitatis.

1. *Quantitas ſuppoſitio prima.* SVPPONO primò ex Doctore in 1.diſtinct.19.quæſt.1.num.6. quantitatem aliam eſſe molis, aliam virtutis

virtutis, ſeu perfectionis. Quantitas molis, ſeu dimenſionis ea eſt, quæ corporibus inhærens, ea extendit, aut magnificat. Quantitas perfectionis eſt cuiuſuis rei virtus, ſeu perfectio, de qua loquitur Auguſtinus lib. 6. de Trinitate cap. 7. cùm dicit, in his enim quæ non mole magna ſunt, hoc eſt, maius eſſe quod melius. Diſtinguuntur etiam hæ quantitates, vt notauit Doctor in 1. diſtinctione 31. quæſt. 1. num. 3. quòd quantitas perfectionis ſæpiùs idẽtificatur cum natura quam perficit: quantitas autem molis ſemper diſtinguitur realiter à ſubiecto cui inhæret. Vnde manifeſtum eſt quantitatem virtutis non pertinere peculiariter ad hoc prædicamentum, ſed per omnia tranſcendere. nam quodlibet genus propria gaudet perfectione, imò Deo optimo, cui repugnat quòd in prædicamento collocetur ex dictis diffic. 2. art. 2. Hæc quãtitas perfectionis non eſt deneganda, cùm ſæpiùs in Scriptura ſacra Magnus proclametur, quod non de quantitate molis, ſed virtutis omnes fideles intelligunt.

Suppoſitio ſecunda. Secundò ſuppono quòd cùm omne diuiſibile habeat partes, dupliciter poteſt contingere habere partes, vel in ordine ad ſe, vel in ordine ad locum. Primum ſolùm denotat, & infert vnam partem non eſſe aliam, ſecundùm vnam partem diuerſum locum ab alio occupare: vel actualiter, vt ſecundùm legem ordinariam contingit quanto, quod perpetuò occupat locum, facítque diſtare latera corporis continentis; quapropter expoſitione vnius corporis aliud ab eodem loco expellitur efficienter: vel poteſt occupare locum ſolum aptitudinaliter, ita vt de facto non occupet, dicat tamen aptitudinem, & exigentiam ad occupandum, quod contingit quanto corporis Chriſti ſub ſpeciebus contento, in admirabili Euchariſtię ſacramento, vbi Chriſtus, etſi ex natura ſua poſſit occupare locum, indiuiſibiliter exiſtit in ordine ad eum, ideo totus eſt in tota hoſtia, & totus in quauis eius parte: vnde manifeſtè infertur extẽſionem actualem quantitatis eſſe accidens illius, ab ipſáque ſeparabilem, vt optimè notauit Doctor in 4. diſtinctione 10. quæſtione 1. num. 14.

ARTICVLVS II.

Quæ ſit eſſentia quantitatis?

2. *Quantitatis eſſentia quæ.* QVantitas ex communi omnium ſententia, *eſt ens per ſe extenſum, ſeu quod habet partes extra partes, aptitudinaliter in ordine ad locum, quarum qualibet ex natura ſua habere diuerſum locum, vel durationem expoſcat.* Hoc videtur experientia comprobari. nam ſi à quolibet ente corporeo quantitatem detrahamus, neque diffuſum, nec impenetrabile, neque menſurabile, diuiſibile, figurabile, aut locabile permanebit. Doctor vbi ſuprà num. 14. & 17. optimè probat actualem extenſionem quantitatis non eſſe de eſſentia ipſius, ſed aptitudinalem extenſionem radicalem, ſeu diuiſibilitatem in plures partes. Probat primò, *quia hæc extenſio actualis poteſt à Deo ſeparari, non ſolùm per negationem termini, ſicut poſſet facere aliquod corpus quantum extra vniuerſum, & tunc non haberet extenſionem localem, quia non haberet aliquod continens, cuius partibus partes contenti commenſurarentur; ſed etiam poſito termino cui, ſcilicet præſenti, poſſet fieri commenſuratio, ſeu coëxtenſio alterius corporis, poſſibile eſſet Deum conſeruare quantum, & coëxiſtentiam eius ad aliud quantum; & tamen ſine iſta coëxtenſione partium*

partium vnius ad partes alterius, quam dicit poſitio iſta, de qua loquimur.

Quod probo primò ſic: Quacunque natura contingenter reſpicit quamlibet formam alicuius generis ſimpliciter, ſe habet contingenter ad totum genus; intelligo enim ſimpliciter, quaſi non eſt neceſſariò ex cauſa intrinſeca. hæc videtur ſatis manifeſta, quia ſi eſſet vna natura, & à cauſa intrinſeca determinaret ſibi tale genus, neceſſariò determinaret ſibi aliquam ſpeciem illius generis; quia vna natura non habet intrinſecè ad oppoſita diſiuncta neceſſitatem, quin habeat neceſſitatem ad aliquod vnum illorum.

Id corpus ſe habet contingenter ad quamcumque poſitionem partium in loco. Patet, quia poſſum mouere corpus meum à quacumque poſitione ad aliam; ergo corpus habens poſitionem partium in toto, non ſimpliciter ſe habet neceſſariò ad poſitionem iſtam, quæ eſt prædicamentum, nec iſta coëxiſtentia quanti ad quantum eſt ſimpliciter neceſſaria ratio illius poſitionis ſecundæ, quia contingit intelligere coëxiſtentiam alicuius ipſi toti, abſque hoc quòd intelligatur coëxiſtentia, vel coëxtenſio partium partibus; ergo extrinſeca coëxiſtentia accidit quanto, quòd fides adſtruit in corpore Chriſti ſub ſpeciebus, quod hac extenſione caret.

Inſtãtia. Obiicies ſuperficiem neceſſariò eſſe coloratam, & tamen contingenter ſe habet ad quemlibet colorẽ; ergo quamuis quantum contingere reſpiciat hanc, & illam poſitionem, aliquam indefinitè per ſe expoſcit. Reſpondetur concedendo paritatem, & ideo ſicut ſuperficies poſtulat colorem, ita quãtum poſitionem localem; ſuperficies tamen poteſt eſſe ſine colore, quia hic vel ille ei contingunt, & eadem ratione quantum, ſine actuali poſitione locali.

Quantitas in cõcreto quæ. Quantitatem autem in concreto, ſic Ariſt. 5. Metaph. cap. 15. definit, *Quantum eſt diuiſibile in ea quæ inſunt, quorum vtrumque, vel vnumquodque vnum quid, & hoc aliquid aptum eſt eſſe.* id eſt, quantum eſt id quod diuidi poteſt in partes, quibus componitur, quarum quæuis poteſt ſeparata perſiſtere, & eſſe vnum aliquid. Eſt ergo difficultas, vtrùm hæc diuiſibilitas ſit de eſſentia quantitatis, & qualiter, vel aliquid prius diuiſibilitate competat quantitati, quæ poſſit eam eſſentialiter conſtituere. Cui difficultati breuiter ſatisfiet, quia eam latiùs tractabimus in 6. Phyſic. & in Metaphyſica. *Difficultas.*

Sententia communis ſuſtinet eſſentiam quantitatis eſſe habere partes extra partes. tenet Doctor quæſtione 17. prædicamentali, cum eo Antonius Andreas in hoc prædicamento, quæſtione 9. §. *Reſpondeo*, Fonſeca 5. Metaphyſicæ capite 13. quæſtione 2. ſectione 2. & 3. Ruu. quæſtione 1. Petrus Niger, Sotus, Toletus, in hoc capite. Idem videtur tenere Sanctius in hoc cap. quæſt. 19. tenet etiam Doctor expreſſiùs in 4. diſtinct. 10. quæſt. 1. §. *Dico ergo.* num. 14. vbi aſſerit poſitionem partium non in ordine ad locum, ſeu quæ dicit ordinem partium in toto eſſe differentiam quantitatis, & in 5. Metaphyſicæ negat rationem diuiſibilitatis, & menſuræ eſſe de eſſentia quantitatis: vnde videtur inferri aliquod prius, nempe habere partes eſſe eius quidditatem. Probatur, quia illud eſt de eſſentia alicuius rei, quod ei primò cognoſcitur conuenire: ſed habere partes extra partes eſt primum quod cognoſcitur quantitati competere; ergo. Maior eſt certa. Probatur minor. nam diuiſibilitas nequit primò competere, quia diuiſibile dicit habitudi-

Digitized by Google

habitudinem ad diuiſionem: ſed nullus reſpectus eſt de quidditate alicuius abſoluti; ergo eſt paſſio eius. Nec poteſt eſſe ratio menſuræ. Probatur primò, quia ratio menſuræ formaliter eſt relatio, vt docuit Ariſtoteles primo Metaphyſ. cap. 2. ſed nullum relatiuum eſt de eſſentia alicuius abſoluti; ergo neque menſura de eſſentia quantitatis. quo argumento vtitur Doctor ad probandum iſtam concluſionem in Metaphyſ. vbi ſuprà num. 2. Probatur ſecundò, eſſentia rei eſt inſeparabilis: ſed non implicat rationem menſuræ ſeparari à quantitate; ergo. Probatur minor, quia ſi daretur linea infinita, eſſet quanta, & non menſura, nec menſurabilis; ergo. Tertiò ratio generis ineſt æquè primò omnibus ſpeciebus, quia æqualiter dicitur de omnibus: ratio autem menſuræ non, quia non æqualiter de continuis & diſcretis, ſicut patet ex lib. 10. cap. 2. textu 3. quia magis ineſt diſcretis, continuis tamen nonniſi in quantum participant quantitatem diſcretam; ergo ratio menſuræ nequit eſſe de conceptu quantitatis. Reſtat ergo quòd cùm actualis extenſio, diuiſibilitas, & ratio menſuræ, non ſint de primo conceptu quantitatis, hoc concedendum ſit partium intrinſecæ poſitioni.

Obiectio prima. Obiicies primò, ſi quidditas quantitatis eſt habere partes extra partes; ergo non diſtinguitur à ſubſtantia. Ab hac difficultate facilè ſe expediunt omnes illi, qui cum Vaſquez prima parte diſput. 196. cap. 3. affirmant ſubſtantiam nullas habere partes ſeparabiles, aut continuas, ſecluſa quantitate. quod falſum eſſe, probauimus in 6. Phyſic. nec his ſubſcribit Doctor in 5. Metaphyſ. quæſt. 9. quia ibi ſolùm argumentatiuè loquitur, cùm negat partes ſubſtantiæ. nam oppoſitum expreſsè habet in 2. diſt. 12. quæſt. 2. §. *Reſpondeo*, num. 5. & in 4. diſtinct. 44. quæſt. 1. & diſtinct. 43. quæſt. 2. & quæſt. 17. prædicamentali. Dicimus ergo ad argumentum, ſubſtantiam & quantitatem conuenire in eo quòd vtraque habet partes, differunt tamen quòd partes ſubſtantiæ nec occupant locum, nec petunt localiter extendi: partes autem quantitatis ſemper ab intrinſeco localem extenſionem expoſcunt, & eam communicant ſubſtantiæ, & qualitatibus: vnde ſi ſubſtantia ſeparata à quantitate diuideretur, partes eius ſolùm eſſent entitatiuæ, & inextenſæ localiter, nec facerent diſtare latera continentis. *Occluditur.*

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò Ariſtotelem deſiniſſe vbi ſuprà, quantum per diuiſibilitatem; ergo hæc eſt eſſentia quantitatis. Reſp. definitionem prædictam non eſſe eſſentialem, ſed deſcriptiuam. Nec obſtat quòd Ariſtot. quantitatem non definierit quidditatiuè. nam ipſe non intendebat quidditates prædicamentorum exprimere, ſed eorum claſſes ordinare, cuius normam ſequutus eſt Doctor, cùm ex eius mente quantitatem definiuit. *Soluitur.*

ARTICVLVS III.

Quod ſit genus huius prædicamenti, & quæ eius ſpecies.

3. *Quantitatis ſpecies quæ.* QVantitas à nobis definita communiter in continuam, & diſcretam diuiditur ex mente Philoſophi. Continua ea eſt, cuius partes communi aliquo termino copulantur, vt partes lineæ punctis, partes ſuperficiei lineis, partes corporis ſuperficiebus, partes autem temporis inſtantibus. Vnde colligitur continuam quantitatem, aliam eſſe permanen-

Digitized by Google

rem, cuius omnes partes poſſunt eadem duratione menſurari. huius quantitatis ſpecies ſunt linea, ſuperficies, & corpus, quarum quælibet tota ſimul quibuſlibet inſtantibus temporis coexiſtit. Aliam ſucceſſiuam, cuius partes pereunt ſucceſſionem, & vna deſinit, vt ſit alia; ſic eſt tempus, cuius ſolum vnum nunc habemus; reliqua verò totius temporis vel ſunt præterita, vel futura. Sub hac quantitate continua quinque ſpecies communiter ponuntur, videlicet linea, ſuperficies, tempus & locus. Vtrùm autem locus diſtinguatur à reliquis ſpeciebus, dicemus in 6. Phyſicorum. Quantitas diſcreta eſt, cuius partes nullo communi termino copulantur, vt quinarius qui componitur ex quantitatibus diſcontinuis, & nullo communi termino copulatis: ſi enim communi termino coniungantur, quinarium deſtruent, & vnicam quantitatem component. huius quantitatis diſcretæ duæ ſunt ſpecies, numerus ſcilicet, & oratio. Numerus non accipitur hîc pro numero numerante, quia hic eſt intellectus, nec pro numero numerato formaliter, quia hæc eſt quædam relatio realis, vel rationis, de quo nunc non diſputo; ſed pro numero materiali, ſeu pro aggregatione plurium vnitatum diſcontinuarum ab intellectu numerabilium. Oratio autem eſt multitudo quantitatum ſucceſſiuarum, ſeu morularum, quæ in prolatione cuiuſuis orationis diſcontinuantur. Eſt ergo difficultas in hoc articulo, vtrùm quantitas definita habeat quidquid requiritur ad rationem generis generaliſſimi, & qualiter ab his ſpeciebus enumeratis participetur.

Habemus ex Doctore vbi ſuprà art. præcedenti, eſſentiam quantitatis conſtitui poſitione partium in toto, ſeu quantitatem quidditatiuè conſtare partibus in ordine ad ſe, quæ ab intrinſeco expoſcant extendere, & magnificare ſubſtantiam, locúmque occupare; tamen in quæſt. 17. prædicamentali, poſtquam probauit quantitatem eſſe genus de pluribus ſpecie differentibus quidditatiuè prædicabile, v.g. de quantitate continua, & diſcreta. nam inquirentibus, quid eſt linea, optimè reſpondetur quòd eſt quantitas, &c. Item eſſe generaliſſimum inde patere, quia ſub nullo genere continetur: ſtatim dubitat, quæ ſit illa vna & potiſſima ratio, qua quantitas generaliſſimum huius prædicamenti conſtituitur, de omnibúſque æqualiter enuntiatur, ibíque expreſsè affirmat contra quendam neotericum diſput. 3. categoriarum quæſt. 2. rationem menſuræ, ſeu menſurabilitatem, non eſſe rationem ob quam quantitas de omnibus inferioribus æqualiter dicatur. *Primò, quia ratio generis æqualiter inuenitur in omnibus ſpeciebus, non ſic ratio menſuræ in continuo, & diſcreto, quia vni maximè propriè, proprium eſt eſſe menſuram, & cùm illud per ſe ſit principium numeri, ab illo primo deriuatur ratio menſuræ ad numerum, & de numero ad continuum, vt manifeſtè habetur* 10. *Metaphyſ. cap.* 2. *Si dicatur quòd diſcretum eſt prius continuo in ſe non comparando ad ſuum genus, hoc concedit propoſitum, quia neutrum participat rationem generis per alterum: ſed continuum non habet rationem menſurandi niſi à diſcreto, vt docetur vbi ſuprà; ergo ratio menſuræ non eſt ratio quantitatis vt eſt genus.* Poſtea concludit quòd licèt per ſe menſura conueniat quantitati; non tamen eſt ratio eſſentialis quantitatis, ſecundùm quam eſt genus. Sic enim habet: *Ideo dicitur aliter, quòd licèt per ſe menſura*

Digitized by Google

ſura conueniat quantitati, non tamen eſt illa ratio eſſentialis quantitatis, ſecundum quam ei attribuitur ratio generis: ſed ratio diuiſibilitatis, & hoc de illa diuiſione, quæ eſt in partes eiuſdem rationis: quod oſtenditur tripliciter. Primò in 5. Metaphyſ. vbi definit quantum, ſecundùm quod poteſt habere definitionem ſaltem exprimentem, quid dicitur per nomen: ibi ſic notificatur, quantum eſt, quod eſt diuiſibile in ea quæ inſunt; quorum ſingulum natum eſt eſſe hoc aliquid. Primò in partes eiuſdem rationis; igitur quantitas eſt per ſe diuiſibilitas in huiuſmodi partes. nam vbi eſt prædicatio per ſe primo modo tenet à concretis ad abſtracta. Secundò oſtenditur, quia quantitas continua & diſcreta, non definiuntur hîc per menſuram, ſed per hoc quorum partes copulantur, &c. *Igitur de eorum eſſentia eſt eſſe partibile. Tertiò, quia per rationem diuiſibilitatis ſumuntur ſpecies quantitatis in quinto Metaphyſic. comment.* 18. *quia diuiſibile in non continua eſt numerus, videlicet oratio: in continua ſecundum diuiſionem vnam, linea, ſecundùm duas, ſuperficies, ſecundùm tres, corpus, & ſecundùm alias differentias diuiſibilitatis poſſunt ſumi tempus & locus.*

Obiectio. Obiicies primò eſſentiam quantitatis conſtitui poſitione partium in toto, diuiſibilitatem verò eſſe eius paſſionem, vt diximus ſuprà; ergo diuiſibilitas non communicat quantitati quidditatiuam rationem, ob quam de pluribus enuntiatur.

Soluitur. Reſponderi poſſet primò Doctorem hîc more Philoſophi prædicamentum definiſſe, non abſtractiuè, ſed concretiuè: vnde in præſenti capite non quantitatem, ſed quantum definit, & in capite de ad aliquid, ſeu relationis, non huius, ſed relatiuorum quidditatem explanat: nec abs re, quia cùm accidentia ob ſuam imperfectionem & dependentiam noſtri intellectus à ſenſibus ſine ordine ad ſubſtantiam nequeant quietatiuè comprehendi, vt nobis clariorem prædicamentorum perhiberet notitiam, illam affectionem magis cognoſcibilem, ſenſibúſque magis pateſcentem debuit proponere: hæc autem eſt diuiſibilitas, cuius effectus ſunt adeò ſenſibiles, vt omnibus euidentiſſimè pateſcant. Poſitio enim entitatiua partium, etſi metaphyſicè oſtendi poſſit, pro hoc tamen ſtatu ſentiri non valet, quia exteriores potentiæ ab accidentibus, & coloribus omnino pro hoc ſtatu pendent.

5. Fateor tamen quòd ſi de prædicamento quantitatis ſecundùm præciſionem metaphyſicam loquamur, eadem potiſſima ratio, quæ eſſentialiter conſtituit quantitatem, erit generaliſſimum huius prædicamenti. nam, vt diximus quæſtione 13. difficultate ſecunda, articulo primo, res in prædicamento ſub nominibus abſtractis, & non concretis debent conſtitui, quia in recta linea prædicatum ſuperius de inferioribus enuntiatur; ergo ratio conſtituens quantitatem, vt ſic, & quæ de omnibus inferioribus prædicatur, eſt quæ denominatur generaliſſimum genus huius prædicamenti.

Alia obiectio. Obiicies Ariſtotelem in hoc prædicamento, textu primo, aſſerentem orationem eſſe ſpeciem quantitatis, ex eo quòd ſyllaba longa & breui menſuratur; ergo ratio menſuræ eſt conſtitutiua huius prædicamenti.

Enodatur. Reſp. verum eſſe, quantitatem eſſe menſuram, & menſurabilem, inde tamen non infertur hanc rationem eſſe conſtitutiuam prædicamenti: vnde quamuis diuerſæ ſpecies quan-

 titatis,

Digitized by Google

titatis, diuerſo modo participant rationem menſuræ, & vna ſpecies aliter menſuret, quàm aliam. nam linea menſurat ſecundùm vnam dimenſionem, ſuperficies ſecundùm duas, corpus verò ſecundùm tres, etſi omnes in ratione menſurandi conueniant; tamen inde ſolùm infertur eſſe proprietatem quantitatis, non verò rationem conſtitutiuam huius prædicamenti.

ARTICVLVS IV.

De paſsionibus quantitatis.

Affectiones quantitatis quæ. ARiſtot. in hoc cap. tres affectiones quantitatis propoſuit. Prima eſt non habere contrarium: ſecunda non ſuſcipere magis & minus: tertia eſſe æqualem, vel inæqualem. de quibus nonnulla dubitanda occurrũt.

6. *Obiectio prima. contra primam.* Contra primam, quæ eſt non habere contrarium, obiicitur primò, vnam quantitatem alteri contrariari, v. g. locum ſurſum, loco deorſum, magnitudinem paruitati, &c. ergo. *Diluitur.* Reſp. Ariſtotelem loquutum fuiſſe de vera contrarietate. hæc autem eſt relatiua.

Obiectio ſecunda. Secundò obiicies affectionem propriam ſoli ſubiecto conuenire: ſed hæc conuenit ſubſtantiæ, ex dictis quæſt. præcedenti difficult. 1. ergo. *Soluitur.* Reſp. hoc argumentum probare non eſſe paſſionem quarto modo, ſicut ob eandem rationem nec ſecundam affectionem.

Obiectio contra ſecundam. Contra ſecundam, quæ eſt non ſuſcipere magis & minus, obiicitur, vnam quantitatem eſſe altera maiorem; ergo ſuſcipit magis & minus. Confirmatur. nam eadem quantitas creſcit & decreſcit; ergo. *Enodatur.* Reſp. diſtinguendo conſequentiam, ſuſcipit magis & minus extenſiuè concedo, intenſiuè nego.

Obiectio prima contra tertiam. Contra tertiam proprietatem, quæ eſt æqualitas, vel inæqualitas, obiicitur primò, æqualitatem & inæqualitatem eſſe entitates relatiuas: ſed nullum relatiuum dimanat intrinſecè ab ente abſoluto; ergo. *Reſoluitur.* Reſp. concedendo maiorem, & negando minorem, dicemus enim quæſt. 16. dari aliquas relationes identificatas realiter cum entibus abſolutis, ab eiſdémque promanantes, quales ſunt aptitudinalis inhærentia accidentis, relatio creaturæ ad creatorem, &c.

Obiectio ſecunda. Obiicitur ſecundò æqualitatem & inæqualitatem ponderi conuenire, quod eſt qualitas; ergo non eſt affectio propria quantitatis. *Diluitur.* Reſp. diſtinguendo antecedens, conuenit ponderi materialiter, & quatenus quantum eſt concedo, conuenit ponderi formaliter, ſeu quatenus qualitas negatur antecedens; vnde pondus, formaliter loquendo, dicitur propriè ſimilis, vel diſſimilis, abuſiuè tamen & materialiter æqualis, vel inæqualis.

Obiectio tertia. Obiicitur tertiò, paſſiones non eſſe ſeparabiles à ſubiecto: ſed ſi vnica eſſet quantitas, nec eſſet æqualis, nec inæqualis; ergo. *Diſſoluitur.* Reſp. concedendo maiorem, & diſtinguendo minorem, non eſſet æqualis aptitudinaliter nego; actualiter concedo.

Aliæ proprietates. Prima. Alias proprietates communiter authores ex eodem Philoſopho non obſcurè colligunt. Primò diuiſibilitatem, non in partes extenſas localiter dicunt aliqui, quia hæc eſt quidditas ſubſtantiæ, ſed in partes ſeparabiles. Ego autem de vtraque diuiſibilitate dico eſſe paſſionem. nam vtraque dicit ordinem & reſpectum: ordo autem non poteſt eſſe de quidditate alicuius entis abſoluti; ideo nulla diuiſibilitas eſt de eſſentia quantitatis: ſed aliquid ipſi præſuppoſitum, nempe partium poſitio, vt diximus art. præcedenti.

Secun

Digitized by Google

Secunda. Secundam proprietatem aſſerunt eſſe finitatem, aut infinitatem, quam deſumunt ex Ariſtor. 1. & 3. Phyſicorum. Sed contrà obiicitur, quòd proprietas omni inferiori debet conuenire: ſed infinitas ſyncategorematica, de qua eſt ſermo, nequit quantitati diſcretæ conuenire, nempe numero; ergo. Minor probatur ex Ariſtor. 5. Metaphyſicæ cap. 13. textu 18. vbi affirmat, numerum eſſe finitum. Reſp. Doctor finitatem & infinitatem competere ſimul quantitati in communi, & ſimiliter quantitati diſcretæ: finitas tamen conuenit actu; infinitas verò in potentia, ſeu ſyncategorematicè. quia ſicut quantitas continua eſt in potentia infinitè diuiſibilis; ſic & numeri ſunt infiniti in potentia. nam quælibet quantitatis diuiſio auget numerum, ſicut quælibet vnio minuit. nam illa addit quantitates numerabiles, vnio verò aufert. Si autem deſideratur, quid ſit infinitum categorematicum, & ſyncategorematicum. Reſp. categorematicum eſſe actu infinitum: ſyncategorematicum verò infinitum eſt in potentia, non quia dicat potentiam ad actualem infinitatem, ſed quia non habet terminum ſuæ diuiſionis. nam quantumcunque quantum diuidas, ſemper remanet diuiſibile, de quibus erit ſermo lib. 3. phyſic. quæſt.

Obiectio. *Reſpõſio.* *Infinitum categorematicum, & ſyncategorematicum quid.*

Proprietas tertia. Tertiam aliam proprietatem agnoſcunt, nempe eſſe menſuram: hæc autem eſt duplex, alia actiua, alia paſſiua. Per menſuram actiuam de magnitudine alicuius rei certificamur, ſiue ad hoc ſit neceſſarium quòd replicetur, vel non: ſic vlna de magnitudine panni certificamur, & quia numerus notificat multitudinē quantitatum, &c. menſura paſſiua eſt illa menſurabilitas cuiuſuis finitæ quantitatis, tam diſcretæ, quàm continuæ: finitæ, inquam, quia ſi daretur quantitas infinita, nec eſſet menſurabilis, nec menſura, niſi dicamus vnum infinitum alio poſſe menſurari, de quo vbi ſuprà. Hæc duplex ratio menſuræ omni ſoli, quantitati & ſemper competit, propterea proprietas quarto modo exiſtimanda eſt, ſi de aptitudinali loquamur. nam plures ſunt quantitates actu quæ nec menſurant, nec menſurantur.

Articvlvs V.

Vtrùm quantitas diſtinguatur realiter à re quanta.

Quamuis de hac re alibi fuſiùs tractandum eſt, tamen ad exactam quantitatis connexionem, neceſſarium eſt ſcire, ſitne accidens diſtinctum à ſubſtantia & aliis accidentibus, an verò ipſis identificata. 7.

Aureolus apud Capreolum in 2. diſtinct. 18. artic. 2. Okam in 4. diſt. 4. & quodlibeto 4. quæſt. 29. vſque ad 33. & quodlibeto 7. quæſt. 25. & latiſſimè in tractatu de corpore Chriſti cap. 17. & ſequentibus, Gabriel in 2. diſtinct. 10. & plures alij, éſtque communis inter Nominales, aſſerunt quantitatem identificari cum ſubſtantiis materialibus, & accidentibus, ita vt quot ſint accidentia, vel ſubſtantiæ, totidem quantitates erunt. Fundamentum huius ſententiæ eſt quòd quæuis diuiſibilitas eſt per quantitatem: ſed ſingula accidentia, & ſubſtantiæ diuidi poſſunt; ergo habent ſibi intrinſecam quantitatem & coæuam, itaque ſecundùm hanc ſententiam ſubſtantia dicitur ſubſtantia quatenus eſt ens per ſe, quantitas verò, quatenus diuidi poteſt, conſtátque partibus.

Quantitatem identificari cum ſubſtãtia.

 Commu

Digitized by Google

Diſtingui à ſubſtā-tia & accidentibus commune placitum.

Communis ſententia affirmat quantitatem diſtingui realiter à ſubſtantia & accidentibus, eſſéque accidens genericum omnino ab eis diſtinctum. tenet Doctor in 4. diſtinct. 12.quæſt.2.§. *ad quæſtionem*, verſiculo *ſed de facto*, num. 15. vbi dicit hanc eſſe communem opinionem, & in 2. diſtinct. 2. quæſt. 9. & diſtinct. 12. quæſt. 1. cum eo Lichetus, & 5. Metaphyſicæ q. 9. quem eius interpretes ſequuntur. eſt ſententia D. Thomæ 3. parte quæſt. 77. art. 2. & in 4. diſtinct. 12.quæſt. 1.art. 1. & 5. Metaphyſicæ lectione 5. quem ſequuntur, Durandus, Richardus, Maior, & communiter recentiores interpretes, quæ veritas magis conuincitur communi omnium aſſenſu, quàm rationum metaphyſica efficacitate. Probatur ergo primò ex Ariſtotele 3. Metaphyſicæ textu 17. vbi ex profeſſo probat quantitatem non eſſe ſubſtantiam. idem probat primo lib. Phyſicorum contra Meliſſum aſſerentem vnum tantùm eſſe principium rerum, & illud infinitum. Cuius falſitatem ſic conuincit, finitum & infinitum ſunt proprietates quantitatis; ergo ſi principium rerum naturalium eſt infinitum, iam concedis aliud principium, nempe quantitatem à ſubſtantia diſtinctum: ſed ſi quantitas & ſubſtantia non diſtinguantur realiter, argumentum Philoſophi erit inſufficiens; ſupponit ergo hanc diſtinctionem. Item ſecundo libro de anima textu 65. docet quantitatem eſſe ſenſibilem per ſe, ſubſtantiam verò per accidens; quantitas ergo & ſubſtantia realiter diſtinguuntur. Sequelam probo. nam quo pacto aliqua identificantur realiter, eodem participant denominationes, ſeu prædicationes, quia enim homo eſt per ſe rationalis, etiam riſibile eſt rationale, quia riſibilitas identificatur cum homine; ergo ſi quantitas eſt ſenſibilis per ſe, ſubſtantia verò per accidens, ex mente Philoſophi realiter diſtinguuntur.

Ratione etiam probatur. nam poſt conſecrationem deſtructa ſubſtantia panis & vini (vt fides adſtruit) ſolùm remanet quantitas ſenſibilis, ſub accidentibus panis, & vini; ergo diſtinguitur realiter à ſubſtantia, quandoquidem ſeparatur ab ea. Sed ab hac difficultate facillimo negotio ſe expediunt Nominales; confitentur enim ſecundùm fidem, ſubſtantiam panis corrumpi: negant tamen manere eius quantitatem, ſed quantitatem aliorum accidentium dicunt permanere.

Secundò probari poteſt noſtra ſententia. Implicat idem ſubiectum plures habere locales extenſiones, ſed ſi quodlibet accidens habet ſuam quantitatem, tot erunt extenſiones locales, quot accidentia; ergo. Probatur minor, quia quantitatem ſequitur extenſio localis: ſed in quolibet ſubiecto tot ſunt quantitates, quot accidentia; ergo totidem extenſiones locales erunt, & per conſequens plures magnitudines. Sed etiam huic difficultati facilè reſpondere poſſunt, eſſe plures diuerſi, non eiuſdem ordinis. Sed contrà eſt quòd extendere localiter nihil aliud eſt, quàm facere diſtare latera continentis: ſed quodlibet accidens per ſe ſumptum hoc poteſt facere ratione ſuæ quantitatis; ergo tot erunt extenſiones eiuſdem ordinis, quot accidentia in eodem ſubiecto.

Obiectio prima.

Obiicies primò tot eſſe exiſtentias in quolibet compoſito, quot accidentia, ex dicendis in Metaphyſica, & tot præſentias definitiuas, quot entitates præſentes, vt dicemus in 4. Phyſic.

Phyſic. ergo non erit inconueniens ſi ſint plures extenſiones locales in eodem ſubiecto. Reſpond. diſparem eſſe rationem. nam exiſtentia eſt idem formaliter cum re actuali, ex dicendis ibidem. Vnde cùm ex communi ſententia, actualitas accidentis diſtinguatur ab actualitate ſubſtantiæ, non mirum ſi in quolibet concreto accidentali, tot exiſtentias completas concedamus, quot entia. Præſentia etiam definitiua neceſſariò ſequitur entitatem alicuius rei, & ita vna præſentia aliam non impedit, ſicut nec vna entitas aliam: tamen cùm extenſio localis ſit in ordine ad locum, faciátque diſtare latera continentis, videtur implicatio, quòd non magis faciant diſtare tres quantitates, quàm vna, eiuſdem magnitudinis cum qualibet.

Soluitur.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò, ſi quantitas diſtinguitur realiter à ſubſtantia; ergo ſubſtantia poteſt eſſe ſine quantitate. Tunc ſic vel illa ſubſtantia habet partes, vel non: ſi habet partes; ergo remanet diuiſibilis & extenſa, non in ordine ad locum, quia non eſt quanta, nec in ordine ad ſe, quia omnis diuiſibilitas eſt per quantitatem; ergo quantitas eſt intrinſeca ſubſtantia. Si dicas, omnes illas partes, ſubiectas quantitati poſt iſtius ſeparationem, confluere ad punctum; contrà eſt, quòd hoc deberet fieri per motum localem: ſed hic eſt proprius quantitatis; ergo.

Diluitur. Reſpond. ſubſtantiam in tali caſu manſuram fore extenſam, & cum diuerſa partium poſitione, totam in toto ſpatio, quod antea occupabat, & partem in parte non circumſcriptiuè, ſed definitiuè. quod latiùs explicabitur in ſexto libro Phyſic. & 4.

Obiectio tertia. Tertiò obiicies. Quando quantitas recipitur in ſubſtantia, vel recipitur tota in tota ſubſtantia, & tota in qualibet parte, vel pars in parte, & tota in toto. Primum eſt impoſſibile, quia hoc repugnat accidenti corporeo, & ſolùm ſpiritualibus poteſt conuenire. Secundum etiam implicat. nam ſequeretur, ſubſtantiam ex ſe habere partes extenſas, & non à quantitate. Probo ſequelam. nam ſubiectum ſupponitur ad formam; ergo partes ſubſtantiæ ad partes quantitatis: ſed nulla res poteſt habere partes integrantes extenſas, ſine quantitate; ergo hæc eadem eſt cum ſubſtantia, & aliis accidentibus. Reſp. quantitatem inhærere totam in tota ſubſtantia, & partes eius in partibus ſubſtantiæ: ad hoc tamen non requiritur quantitatem identificari ſubſtantiæ, ſed hanc habere partes entitatiuas receptiuas partium quantitatis, vt ſuppoſuimus art. 2. & vbi ſuprà explicabimus magis.

Expeditur.

DIFFICVLTAS II.

De ſpeciebus quantitatis continuæ.

POſtquam de quantitate in communi diſputauimus, eius ſpecies iam veniunt explicandæ, & primo loco quantitas continua. nam eius partibus diſcreta quantitas materialiter componitur; eſt ergo quantitas continua, vt docet Ariſtot. in hoc cap. *cuius partes aliquo communi termino copulantur.* Terminus communis dicitur indiuiſibile illud, quod copulat, connectitur, vnit, ſeu continuat partes. Ponitur in definitione quantitatis continuæ habere partes loco generis, quia in hoc quantitas continua, & diſcreta conueniunt, copulatas termino communi loco 8.

Quātitas continua quæ.

Digitized by Google

loco differentiæ, quia in hoc differt à quantitate diſcreta, cuius partes nullo termino communi copulantur. *Quantitatis continua ſpecies quæ.* Hæc autem continua quantitas in ſucceſſiuam diuiditur, & permanentem. hæc dicit partes ſimul exiſtentes in continuo, cuius ſpecies ſunt, linea, ſuperficies, & corpus; illa dicit partes ſuccedentes, & non habentes actualem durationem: huius autem ſpecies ſunt tempus & motus, de quibus erunt ſequentes articuli.

Articvlvs I.

Vtrùm linea, ſuperficies & corpus ſint ſpecies quantitatis continuæ.

9. CVm omne corpus quantum ſit longum, latum & profundum, hinc eſt quòd tribus dimenſionibus menſuretur, longitudine ſcilicet, latitudine, & profunditate. Longitudo conuenit lineæ, latitudo ſuperficiei, profunditas verò corpori. Omnes iſtæ ſpecies in eo conueniunt quòd termino communi copulentur, diuerſo tamen modo. nam linea copulatur terminis omnino indiuiſibilibus, v.g. punctis; ſuperficies verò lineis indiuiſibilibus ſecundùm latitudinem, diuiſibilibus verò, ſecundùm longitudinem, & hinc eſt quòd non vniant longitudinem, ſed latitudinem quāti; corpus verò, ſeu profundum ſuperficiebus indiuiſibilibus ſecundùm profunditatem, diuiſibilibus tamen ſecundùm longitudinem & latitudinem. Ex quibus manifeſtè infertur longitudinem corporis eſſe à lineis, latitudinem verò à ſuperficiebus, profunditatem verò à corpore ipſo, quod in ſe continet lineam, ſuperficiem, & profunditatem, & ita his tribus menſuris dimetitur. Quatuor ergo breuiter ſequentibus dictis examinantur. Primò an ſint ſpecies quantitatis continuæ. Secundò an ſint diuerſæ ſpecies. Tertiò vtrùm infimæ, an ſubalternæ. Quartò an ſint quantitates permanentes, an ſucceſſiuæ.

Aſſertum primum. Dico primò, linea, ſuperficies, & corpus, ſunt ſpecies quantitatis continuæ. eſt communis omnium Philoſophorum ſententia in hoc prædicamento, & probatur, quia eſſentia quantitatis continuæ, eſt habere poſitionem partium, quæ termino communi copulentur: ſed partes lineæ copulantur punctis, partes ſuperficiei lineis, & partes corporis ſuperficiebus; ergo ſunt quantitates continuæ.

10. *Aſſertum ſecundū.* Dico ſecundò, linea, ſuperficies, & corpus ſunt ſpecies diſtinctæ quantitatis. hanc ſententiam negare debent omnes authores qui affirmant, lineam, punctum, & ſuperficiem non eſſe entia poſitiua, ſed meras negationes, debéntque dicere conſequenter, ſolum corpus de prędicamento quantitatis eſſe ſpeciem quantitatis continuæ. ſic Durandus in 2. ſententiarum diſtinct. 2. quæſt. 4. Okam in tractatu de Euchariſtia cap. 1. & 2. quod reputat probabile Fonſeca lib. 5. Metaphyſicæ ſect. 4. Salablanca diſput. 13. quæſt. 1. Hurtado diſput. 13. Metaphyſicæ ſect. 6. *Authoris placitum.* Noſtra autem ſententia communior eſt, ſicut quæ aſſerit indiuiſibilia vnitiua, tam partium ſubſtantiæ, quàm quantitatis, aut aliorum accidentium eſſe poſitiua entia. Quæ concluſio ſic probatur, diuerſitatem ſpecierum ex diuerſitate paſſionum venamur. nam origo immediata paſſionum eſt ſpecies: ſed linea, ſuperficies & corpus diſtinctas habent affectiones; ergo ſpecie diſtinguuntur. Maior eſt certa. Minor probatur, linea ſolùm eſt extenſa, & diuiſibilis ſecundùm longitudinem, ſuperficies

Digitized by Google

perficies ſecundùm latitudinem, & longitudinem, corpus verò ſecundùm longitudinem, latitudinem & profunditatem; ergo ex hac diuerſitate affectionum ſpecificam diuerſitatem inferre debemus.

Obiectio prima. Obiicies primò, vnam ſpeciem non includi in alia, ſicut homo non includitur in equo: ſed linea & ſuperficies includuntur in corpore; ergo.

Soluitur. Reſp. diſtinguendo maiorem, formaliter concedo, materialiter nego. Ad inſtantiam reſp. negando paritatem, quia aliud iudicium debet fieri de ſpeciebus ſubſtantialibus ac de accidentalibus, quia cùm ſubſtantiæ non habeant ſubiectum, vna ſpecies nequit includi materialiter in alia, accidentia verò cùm poſſint habere ſubiecta, non mirum quòd includantur.

Inſtātia. Sed contra hanc ſolutionem obiicies, hanc eſſe prædicationem formalem, corpus eſt longum, latum, &c. ergo linea & ſuperficies, nón materialiter, ſed formaliter includuntur in corpore.

Occurritur. Reſp. dupliciter poſſe lineam & ſuperficiem conſiderari, primò quatenus diuiſibiles; ſecundò verò quatenus indiuiſibiles. Primo modo ſunt ſpecies quantitatis diſtinctæ. Secundo modo ſolùm cótinentur in corpore, vt indiuiſibilia continuatiua illius: cùm autem dicitur, corpus eſt longum, & latum, hîc explicantur rationes intrinſecæ ſuperficiei & lineæ, quæ materialiter continentur in corpore: vnde hæc prædicatio materialis erit, ſicut hæc, Homo eſt materialis, &c.

Obiectio ſecunda. Argues ſecundò differentias ſpecificas eſſe quid poſitiuum: ſed linea, & ſuperficies diſtinguuntur per carentiam latitudinis, & profunditatis; ergo non differunt ſpecificè.

Reſoluitur. Reſp. diſtinguendo minorem, diſtinguntur per negationes ſecundariò & notificatiuè concedo, primariò verò & formaliter nego. Conſtituitur enim linea poſitione partium ſecundùm longitudinem; ſuperficies verò poſitione partium ſecundùm latitudinem. Ad hæc autem ſequuntur negationes aliarum dimenſionum, ſicut ad eſſe hominis non eſſe equum.

Obiectio tertia. Obiicies tertiò ſpecies debent eſſe quid completum: linea autem & ſuperficies ſunt quid incompletum; ergo. Probo minorem: nam componunt ſpeciem completam, nempe corpus; ergo ſunt quid incompletum: ſicut materia & forma reſpectu phyſici compoſiti.

Expeditur. Reſp. lineam & ſuperficiem eſſe partes incompletas corporis, completas tamen in ſuo genere, quod in compoſitis metaphyſicis accidere ſolet. nam animal complet ſubſtantiam, & rationale complet animalitatem: ſic quamuis linea in ſua ſpecie ſit completa, & per modum rationis ſuperioris non includatur in corpore, includitur tamen cum ſuperficie materialiter, & ſic in hac conſideratione quid incompletum eſt. Vtrùm autem linea & ſuperficies contineantur in corpore vt partes materiales illius, an vt partes componentes, an ſolùm indiuiſibiliter, an etiam poſſint à corpore ſeparari, dicemus 6. Phyſicorum, à quorum explicatione pendet, exactè cognoſcere, qualiter linea contineatur in ſuperficie, & vtraque in corpore.

Obiectio quarta. Obiicies quartò terminos rerum excludi à prædicamento: ſed linea terminat ſuperficiem, & ſuperficies corpus; ergo.

Diſſoluitur. Reſp. diſtinguendo maiorem termini indiuiſibilis concedo, diuiſibilis nego. Ad minorem reſp. lineam, & ſuperficiem non poni in prædicamēto quatenus terminant, quia vt ſic indiuiſibiles ſūt; ſed quatenus habēt partes extra partes, vt ſuprà.

11. *Aſſertum tertium.* Dico tertiò, linea, ſuperficies, & corpus ſunt quantitates permanentes. Probatur, quia quantitas permanens eſt quæ pluribus conſtat partibus ſimul coëxiſtentibus, & actualiter durantibus: ſed hæc omnia, vt experientia patet, ſunt huiuſmodi; ergo.

Aſſertum quartũ. Dico quartò, hæ ſunt ſpecies infimæ. Probatur, quia ſub ſe alias ſpecies non continent; ergo.

Obiectio. Obiicies, lineam diuidi in curuam & rectam, ſuperficiem in concauam & conuexam, corpus verò in rotundum, & quadratum; ergo habent ſub ſe alias ſpecies, & per conſequens non ſunt infimæ, ſed ſubalternæ. *Solutio.* Reſp. has eſſe differentias accidentales, ſicut homo paruus ſolùm accidentaliter diſtinguitur ab homine procero.

12. *Dubium primum.* Dubitari poſſet primò, vtrùm locus ſit ſpecies quantitatis: ſed hoc dependet à quadam quæſt. examinanda in 4. Phyſicorum, ſcilicet, quid ſit locus formaliter. Certum eſt quòd ſi ſit quantitas, erit ſpecies illius; ſi verò aliqua relatio, non poterit formaliter eſſe ſpecies quantitatis. quam quæſtionem ibidem examinabimus.

Dubium ſecundũ. Secundò poſſet dubitari, vtrùm tempus & motus ſint ſpecies quantitatis ſucceſſiuæ continuæ. Sed ad hoc requiritur examinare, vtrùm tempus & motus diſtinguantur realiter, & vtrùm ſint quantitates. quæ omnia examinantur in 4. Phyſicorum, & ibi hæc reſoluitur difficultas.

Articvlvs II.

De ſpeciebus quantitatis diſcretæ.

13. *Quantitatis diſcreta ſpecies quæ.* Certum debet eſſe, admittendam eſſe quantitatem diſcretam, diſtinctam à continua, in hoc enim differunt, vt docet Ariſt. in hoc prædicamento, quòd continua conſtat partibus termino communi copulatis & vnitis, diſcreta verò partibus inunitis, & diſcretis. Cùm autem continuum, aliud ſit tranſcendentale, quod tranſcendit per omnia prædicamenta: aliud quantitatiuum, quod ſolùm ad prædicamentum quantitatis ſpectat; hinc eſt quòd diſcretio poteſt eſſe quantitatum, & aliarum entitatum, tam ſpiritualium, quàm materialium. Rurſus cùm quantitates continuæ, aliæ ſint permanentes, aliæ verò ſucceſſiuæ; hinc eſt quòd diſcretio etiam inter partes ſucceſſiuas & permanentes ſit. huius ſpecies eſt numerus, illius verò oratio: quæ pluribus temporibus conſtat.

Dubitari poſſet primò, vtrùm numerus ſit ſpecies quantitatis diſcretæ? Hîc ſolet diſputari, quæ ſit forma numeri, de quo agendum eſt in Metaphyſica. Dato autem quòd forma hæc ſumatur ab vltima vnitate, ſiue à quodam reſpectu rationis cauſato ex numeratione actuali intellectus, ſiue ab alia forma reali, omnibus vnitatibus ſuperueniens, & ab eis reſultans, vt docet Doctor in 3. diſtinctione 22. quæſtione 1. §. *modò ad propoſitum*, num. 18. Dico numerum numerabilem, quod idem eſt ac multitudo, ſeu pluralitas quantitatum, eſſe quantitatem diſcretam. docet expreſsè Ariſtoteles lib. 5. Metaphyſicæ capite 13. textu 18. vbi hæc habet. *Multitudo igitur quantum quid, ſi numerabilis eſt; magnitudo verò, ſi menſurabilis: dicitur autem multitudo quidem quæ potentia diuiſibilis eſt in non continua.* Et 8. Metaphyſicæ capite 3. docet numerum non eſſe magis vnum, quàm cumulus; ergo ex mente Ariſtotelis numerus conſtituens hanc ſpeciem prædicamentalem non eſt forma illius, ſit hæc, 14. *Dubium primum.*

vel

Digitized by Google

vel illa, ſed vnitatum multitudo, quæ numerari poteſt.

Probatur primò. Iſtæ quantitates, vt ſubiacent numerationi, v.g. rationi ternarij, aut quaternarij, ſiue hæc forma ſit relatio realis, ſiue rationis, non eſt ens per ſe, ſed per accidens, quandoquidem contingit entitatibus; numeratis ergo non formaliter, ſed materialiter pertinet numerus ad quantitatem.

Secundò hæc forma non eſt quantitas, nec pertinens ad prædicamentum quantitatis; ergo non poteſt conſtituere numerum formaliter ponibilem in prædicamento.

Obiectio prima. Obiicies cum Okam in 1. diſtinctione 27. quæſtione 2. quem ſequitur Fonſeca 1. Metaphyſicæ cap. 13. quæſt. 4. & ſectione 4. Suarez 2. tomo Metaphyſicæ diſputat. 41. ſectione 1. aſſertione 4. num. 16. & alij recentiores, quos in Metaphyſica referemus, qui negant numerum eſſe veram ſpeciem quantitatis. Primò ſic, ſpecies debet eſſe vna: ſed numerus dicit plures vnitates per modũ plurium; *Soluitur.* ergo non eſt ſpecies quantitatis. Reſp. concedendo maiorem; ad minorem dicitur, numerum dicere plura continua in ſe, vnum tamen diſcretum: vnde bene infertur non eſſe quantitatem continuam, non verò diſcretam. quod probatur, nam quantitas eſſentialiter conſtituitur poſitione partium: ſed numerus habet diſtinctam poſitionem à quantitate continua; ergo conſtituit diſtinctam ſpeciem.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò, quantitatem diſcretam à continua ſolùm differre quòd hæc dicit partes copulatas termino communi, illa partes tali termino carentes: ſed hæc differentia eſt accidentalis, & quaſi negatiua; ergo.

Diluitur. Reſp. quòd ſicut continua quantitas eſſentialiter conſtituitur cõtinuatione partium, ſic diſcreta diſcontinuatione, & multitudine. Cùm autem dicis quòd hæc differentia eſt negatiua. Reſp. quidditatem numeri numerabilis, de quo eſt ſermo, explicari negatione; in ſe tamẽ quid poſitiuum eſſe. nam entitatum multitudo aliquid poſitiuum diſcretum importat. Plura alia poſſunt obiici, quæ nos in Metaphyſica obiiciemus: ſed omnia probant numerum non eſſe quantitatem continuam, non verò diſcretam quantitatem impugnat.

Itaque fatentur omnes, numerum eſſe quantitatem diſcretam, vt ex Philoſopho euidenter conſtat: negant tamen quamplures eſſe veram ſpeciem quantitatis, quod nos fatemur ob rationes ſupradictas.

Dubitabis ſecundò, vtrùm quantitas diſcreta inueniatur in rebus ſpiritualibus, & non quantis? Affirmant plures antiqui, quibus adhærent nonnulli recentiores. probant ex Auguſtino & Damaſceno, item ex communi modo loquendi Theologorum, qui numerum in omnibus entibus reperiunt, cùm dicunt plures eſſe Angelos. Item enumerant quaſcunque alias res ſpirituales; ergo quantitas diſcreta inuenitur in rebus ſpiritualibus. confirmari poteſt ex Ariſtot. 10. Metaphyſicæ, ſic definiente numerum, quòd ſit *multitudo numerabilis vnitate.* ſed quælibet entia, tam ſpiritualia, quàm materialia, ſunt numerabilia vnitate; ergo. 15. *Dubium ſecundũ.*

Cõmune placitũ. Communior ſententia negat, & probabiliùs. Probatur, quia ſi ex eo ſolùm ſpirituales entitates pertinent ad quantitatem quod, numerabiles ſunt; ergo etiam ſubſtantia, & aliæ qualitates materiales, aut ſpirituales, quia copulantur termino communi, ſub quantitate continua conſtituentur. Secundò à priori probatur

Digitized by Google

numerus nulla alia ratione pertinet ad quantitatem, niſi quatenus dicit multitudinem partium carẽtium termino communi:ſed res ſpirituales,aut alterius prędicamenti,nec ſunt quantitates entitatiuæ,nec dicunt multitudinem quantitatum, nec ſubſunt alicui formæ quantitatiuæ, cùm numerus, de quo loquimur, nullam aliam formam dicat, quàm multitudinem; ergo falsò ponuntur in prædicamento quantitatis.

Oppoſitioni occurritur. Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ reſpondetur concedendo, alias entitates à quantitate eſſe numerabiles, tamen inde non infertur eſſe numerum quantitatiuum, ſed tranſcendentalem: ſicut etiam res ſpirituales dicuntur magnæ, quæ eſt propria affectio quantitatis; & tamen hæc magnitudo explicatur de quantitate virtutis, ſeu perfectionis, non autem de quantitate molli. Poſſet aliquis inquirere, cur ſicut qualitates ſpirituales & ſubſtantiæ ponuntur in prædicamento, non ſint etiam aliæ quãtitates ſpirituales, quæ in prædicamento quãtitatis collocentur,ſed de his dicemus in Metaphyſic.

Dubium tertium. Dubitabis tertiò, vtrùm oratio ſit vera ſpecies quantitatis? Per orationem non intelligimus plurium dictionum congruitatem, vt Dialectici communiter intelligunt;ſed multitudinem morularum, ſeu ſyllabarum, quæ nulla interiecta vnione in quauis oratione, ſeu dictione reperiuntur.Conueniunt omnes eſſe quantitatem diſcretam, vt de numero diximus; negant tamen eſſe veram ſpeciem ob rationes dictas de numero, itaque omnes illi qui affirmant numerum non eſſe ſpeciem quantitatis,eodem fundamento probant neque orationem eſſe veram ſpeciem. Nos tamen dicimus eſſe verã ſpeciem quantitatis. ita Doctor quæſtione 19. vniuerſali. Probatur,quia illa eſt vera ſpecies quantitatis diſtincta ab aliis, quæ habet diſtinctam poſitionem partium:ſed oratio habet partes continuas ſucceſſiuas,quas non habet numerus;ergo. Confirmatur.nam quantitas diſcreta ſolùm dicit multitudinem vnitatum quantitatiuarum: ſed numerus ſolùm dicit quantitates numerabiles; oratio verò,multitudinem quantitatum ſucceſſiuarum, quæ menſurantur longitudine & breuitate; ergo. Itaque numerus & oratio ſolùm differunt, quòd numerus vnitatibus menſuratur; oratio verò longitudine, aut breuitate, inde numerum dicimus ternarium, aut quaternarium, orationem verò breuem, aut longam.

Obiicies Doctorem q. 19. vniuerſali,aſſerentem, orationem, & numerum non materialiter ſolùm, ſed formaliter diſtingui; ergo quantitas diſcreta habet aliquam formam per quam ponitur in prædicamẽto. Reſp. nos non negare quantitatem diſcretam dicere aliquid poſitiuum, imò hoc probabimus ex Doctore in Metaphyſica, & idem dicemus de numero & oratione; dicimus tamen hoc poſitiuum, non eſſe aliquam vnam formam realem diſtinctam à diſcretione quantitatum,ſed eſſe illam numerabilitatem, ſeu menſurabilitatem quam dicunt numerus, & oratio. Cùm ergo oratio dicat menſurabilitatem, numerus verò numerabilitatem ex diſtinctis affectionibus,diuerſas quoque formas ſpecificas diſcretas venamur.Itaque nos negamus formam aliquam phyſicam conſtituentem quantitatem diſcretam, non verò metaphyſicam, ſeu ſpecificam, de qua loquitur Doctor. 16. *Obiectio.* *Expeditur.*

Dubium vltimũ. Dubitabis vltimò,vtrùm numerus, & ora

& oratio ſint ſpecies infimæ, an ſubalternæ? Reſpond. eſſe ſpecies infimas. Fundamentum eſt. nam numerus & oratio, ſolùm ponuntur in prædicamento quatenus dicunt multitudinem numerabilem & menſurabilem: ſed accidit numero quòd dicatur ternatius, vel quaternarius, ſicut orationi quòd ſit longa, vel breuis; ergo ſunt ſpecies infimæ. Vnde quamuis ternatius in communi contineat ſub ſe hunc, & illum ternarium; hoc tamen non eſt quatenus ſpectat ad quantitatem, ſed formaliter, & vt eſt numerus numeratus, quod eſt quid rationis proueniens ab actu numerante intellectus.

Reſolutio quæſtionis.

Explicuimus iam in tota hac quæſtione genus generaliſſimum huius prædicamenti, eius paſſiones, & ſpecies: nunc autem claritatis gratia in hoc epilogo complectimur, genus generaliſſimum eſt quantitas in communi, quatenus dicit poſitionem partium. Eius paſſiones ſunt, non habere contrarium, non ſuſcipere magis & minus, eſſe æqualem, vel inæqualem, diuiſibilem, finitam, vel infinitam, menſuram, & menſurabilem. Huius quantitatis ſubalternæ ſpecies & immediatæ ſunt quantitates continua, & diſcreta. Quantitas continua in quatuor ſpecies ſubdiuiditur, videlicet lineam, ſuperficiem, corpus & tempus, & iſtarum quælibet ſua continet indiuidua. Quantitas diſcreta in orationem, & numerum diuiditur, quæ ſunt ſpecies infimæ quantitatis. Aliæ autem diuiſiones quantitatis quæ ſolent adduci, v.g. quantitatis ſucceſſiuæ, & permanentis, &c. nunc non ponuntur in prædicamento, quia non eſt certum, vtrùm ſint eſſentiales, vel accidentales differentiæ, hoc examinabimus in Metaph. & inde patebit reſolutio.

QVÆSTIO XVI.

De prædicamento relationis.

Poſtquam in ſuperioribus quæſtionibus de ſubſtãtia, & quantitate egimus, in præſenti iam, iuxta Philoſophi logicalem ordinem, de relatione venit diſputandum: nec abs re prius de qualitate, quàm relatione tractaremus, tum, quia ipſe Philoſophus 5. Metaph. ſic proceſſit, tum quia omne abſolutum præcedit relationem. Denique quia non ſolùm ordine perfectionis qualitas relationem præcedit, ſed etiam ordine cognitionis: vt enim quantitatem & ſubſtantiam cognoſcamus, coloribus indigemus; ſequemur tamen ordinem communem Logicorum. Per relationem nihil aliud intelligimus quàm *habitudinem vnius extremi ad aliud.* Eſt autem hæc duplex, vna rei, rationis altera. Relatio rei ea eſt quæ ineſt rebus, etiamſi ab intellectu non cognoſcantur, tales ſunt habitudines patris ad filium, æqualis & inæqualis, dimidij & dupli. Habitudo rationis totaliter pendet ab intellectus miniſterio. ſic ſunt relationes inter ſuperius & inferius, &c. de quibus plura diximus quæſt. 6. per totam. Rurſus relatio realis triplex, vna tranſcendentalis & intrinſeca, quæ per omnia tranſcendit prædicamenta, omnibúſque entitatibus identificatur. Alia prædicamentalis, & intrinſecus adueniens, quæ ex vi fundamenti & termini neceſſariò reſultat. Alia realis

1. Relatio.

Relationis ſpecies quæ.

Digitized by Google

extrinſecus adueniens, quæ ex mente Doctoris in 4. diſt.13. q.1. num.9. ea eſt, quæ vel per actionem producitur, vel ſi reſultat ex extremis, non eſt ex vi & efficacitate præciſa ipſorum, ſed accreſcente aliqua conditione extrinſeca, vt explicabimus infrà. Cæterùm cùm relatio ſit habitudo inter duo extrema, neceſſarium eſt quòd ſit vnum quod referatur, & aliud quod terminet talem reſpicientiam. Primum dicitur relatiuum, illud verò ad quod refertur correlatiuum. Rurſus quod refertur vocatur *fundamentum*, illud verò ad quod refertur, *terminus* dicitur. Fundamentum autem duplex eſt, aliud proximum, quod eſt proxima ratio reſultandi relationes, aliud remotum, quod etiam dicitur ſubiectum, quia ſubeſt relationi, quæ cùm accidens ſit, debet habere ſubiectum cui inhæreat. v. g. Petrus & leo referuntur relatione diuerſitatis. Diuerſitas eſſentialis dicitur fundamentum proximum relationis, Petrus ſubiectum, ſeu fundamentum remotum, quia in ipſo ſubiectatur relatio. Item dicitur relatiuum, quia refertur ad leonem: hic autem dicitur terminus, quia terminat relationem diuerſitatis. Item correlatiuum, quia mutuò refertur ad hominem, reſpectu cuius homo dicitur terminus, & correlatiuus. quibus cognitis, plures difficultates veniunt diſcutiendæ. Prima, an dentur relationes reales? Secunda, an aliquæ identificentur cum fundamento? Tertia, an aliquæ ab eodem realiter diſtinguantur? Quarta, vtrùm dentur relationes extrinſecus aduenientes? Quinta de relatiuis, & eorum proprietatibus.

* * *

DIFFICVLTAS I.

Vtrùm dentur relationes reales.

Non contendo modò cum authoribus aſſerentibus relationem non eſſe formam diſtinctam à fundamento & termino. nam ipſi non audent negare, dari relationes reales; ſolùm ergo intendo impugnare Stoicos & Zenonem aſſerentes omnes eſſe relationes rationis, & nulla inter ſeſe realiter referri. Vnde immeritò Marginiſtæ Doctores imponunt Nominalibus, & eorum ſequacibus, quòd non admittant reſpicientias reales. nam hoc ipſi fatentur, & ſolùm negant eſſe aliquid diſtinctum à fundamento & termino, cuius rei implicantiam oſtendemus difficult.3. 2. *Relationes reales.*

ARTICVLVS VNICVS.

Probatur, dari relationes reales.

Doctor in 2. diſt.1. quæſt.4. §. *& quia poſſet*, num.11. quadruplici via hanc veritatem oſtendit. 3. Primò, quia oppoſita ſententia deſtruit *vnitatem vniuerſi. Secundò, quia deſtruit omnem compoſitionem in vniuerſo ſubſtantialem & accidentalem. Tertiò, quia deſtruit omnem cauſalitatem cauſarum ſecundarum. Quartò, quia realitatem ſcientiarum mathematicarum deſtruit.*

Primum probatur faciliter, quòd ſcilicet deſtruat vnitatem vniuerſi, quia ſecundùm Philoſophum 12. Metaph. textu 52. vnitas vniuerſi eſt in ordine partium ad ſe inuicem, & ad primum ſicut vnitas exercitus eſt in ordine partium exercitus inter ſe & ad ducem. Et ex hoc contra negantes relationem eſſe rem extra actum intellectus, poteſt dici verbum Philoſophi

loſophi 12. Metaph. quòd tales qui ſic dicunt, inconnexam faciunt vniuerſi ſubſtantiam.

Secundum probatur, quia nihil eſt compoſitum ſine vnione partium componentium, ita quòd partibus ſeparatis non manet compoſitum; nihil autem reale dependet ab eo, quod eſt tantùm ratio; & præcipuè quod eſt tantùm ratio cauſata per actum intellectus noſtri, & ſaltem reale tale, quod non eſt artificiale. Igitur nullum totum compoſitum erit reale naturale, ſi neceſſariò ad ſuum eſſe requirat relationem, quæ relatio nihil eſt niſi ens rationis.

Tertium probatur, quia cauſatio effectus realis, non requirit ens rationis in cauſa, & non poſſunt cauſæ ſecundæ cauſare niſi proportionatæ & approximatæ: igitur ſi iſta approximatio eſt tantùm ens rationis, non poterunt ſub iſta approximatione cauſare aliquid reale. quod ſine iſta approximatione non poſſunt cauſare: & ſi iſta approximatio, quæ eſt relatio, nulla res eſt per ſe: igitur cauſæ ſecundæ nihil confert ad poſſe cauſare.

Quartum probatur, quia omnes concluſiones mathematicæ demonſtrant relationes de ſubiectis, quod appareat primò ex authoritate Philoſophi, 13. Metaph. cap. 1. in fine. Boni autem maximè ſpecies & ordo & commenſuratio, & determinatum, quæ maximè oſtendunt mathematicæ ſcientiæ; quia illa ars eſt in proportione & menſuris aliquorum adinuicem.

Secundò patet hoc per experientiam diſcurrendo per concluſiones mathematicas, in quibus omnibus communiter prædicatum eſt aliqua paſſio relatiua. Sicut patet incipiendo à prima concluſione Geometriæ, vbi oſtenditur æqualitas laterum de triangulo, vel de linea recta, hoc prædicatum poſſe eſſe baſim, vel latus trianguli æquilateri, & ita in omnibus alijs: Puta quòd triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis. Paſſio demonſtrata de tribus angulis, trianguli eſt iſta, ſcilicet æqualitas duobus rectis; & ita eſt in alijs.

DIFFICVLTAS II.

An dentur relationes reales identificatæ cum fundamento.

NOnnulli negant dari tales relationes, & affirmant omnes à fundamento, ſeu ſubiecto, realiter diſtingui. citatur Caietanus quæſt. 45. art. 3. ſed ibi ſolùm negat relationem creaturæ ad creatorem eſſe idem realiter creaturæ. citatur Ferrarienſis 4. contra gentes cap. 14. verſ. *ad iſtam rationem.* Fundamentum huius ſententiæ eſt, quòd ſi aliqua relatio identificaretur cum fundamento, maximè dependentia creaturæ ad creatorem: ſed hæc non identificatur; ergo. Maior eſt certa. nam nulla dependentia eſt adeò intrinſeca rebus, quàm ea, quę dependent à Deo creante, & conſeruante. Minor etiam ab inconuenienti probatur. nam ſequeretur quòd omnia quæ ſunt in mundo, eſſent ſubſtantialiter relatiua, cùm omnia dependeant à Deo: ſed conſequens eſt falſum; ergo & antecedens. Confirmatur. nam ideo Ariſt. 4. Metaph. contra Heraclitum & Cratilum, negat veritates rerum eſſe apparentes, quia apparentia eſt relatio, & ſic omnes res eſſent relatiuæ: ſed hoc inconueniens ſequitur ex noſtra poſitione; ergo.

4. Communis ſententia ſuſtinet aliquas relationes identificari cùm fundamento. ita Doctor in 2. diſt. 1. q. 2. in fine, vbi ſe allegat in eodem 2. diſt. 1. quæſt. 5. Sed nouus Scholiaſtes hoc habet in quæſt. 4. §. *ad quæſtionem*, n. 21.

&

& in 3.d.1.quæſt.1.§.*ad aliud*,num.14. & in 1. d.17. quæſt.3. §.*tenendo*, verſ. *hanc viam*, num.7. & theoremate 19. numer.14. Eandem ſententiam tenet D.Thom. 1. parte quæſt.13. art.7. ad primum quæſt. 28. art.1. Caietanus opuſculo de ente & eſſentia cap. 7. quæſt.15. Fonſeca 5.Metaph.cap.15. quæſt.1. ſect. 4. Conimbricenſes in hoc prædicamento quæſt.1. Suarez diſput.47.ſect.3.num.8. & de relatione creaturæ ad creatorem affirmat Vaſquez 1. tomo 1. partis quæſt.173. cap.3. argumentaque Doctoris, quibus hæc veritas probatur, dicit eſſe euidentiam.

Hanc veritatem ſic probat Doctor quæſt.4. ſecundi ſententiarum diſt.1. §.*ad quæſtionem*,num.21. Quando aliqua taliter inte ſe dependet, vt vnum ſine alio implicet eſſe, arguitur identitas realis: ſed creatura nequit eſſe ſine dependentia à creatore;ergo hæc dependentia identificatur cum creatura.Maior eſt certa.nam nullum aliud eſt fundamentum cognoſcendi identitatem realem, niſi inſeparabilitas extremorum. Minor probatur, *quia ſicut incompoſſibile eſt lapidem eſſe ſine Deo, ita incompoſſibile eſt lapidem eſſe ſine dependentia eius ad Deum. nam ſi poſſet eſſe ſine dependentia, illa poſſet eſſe ſine termino illius dependentiæ, non enim eſt incompoſſibilitas eſſendi abſque termino, niſi propter ipſam dependentiam: non eſt autem aliquid non neceſſarium ſimpliciter, ratio ſimpliciter neceſſarij; ergo*, &c.

Confirmatur, quia nullum intrinſecum poteſt alicui ab extrinſeco conuenire: ſed dependentia creaturæ ad creatorem eſt intrinſeca creaturæ; ergo non poteſt illi conuenire per aliquam relationem extrinſecam, ſeu realiter diſtinctam.

Secundò probat Doctor num.23. hoc modo, *quod vniformiter dicitur de omni alio à Deo, nulli dicto ad Deum accidit: ſed talis relatio communis omni creaturæ vniformiter dicitur de omni alio à Deo, ad ipſum Deum; ergo nulli accidit, & ita eſt idem fundamento. Probatio maioris, quia ſi alicui accideret, pari ratione & alteri: vtputa ſi relatio effectus ad cauſam accideret lapidi, & per conſequens eſſet res alia à lapide: pari ratione ipſa haberet relationem ad Deum, vt effectus ad cauſam, & tunc accideret ſibi alia relatio effectus, & ita eſſet alia relatio, & ſic in infinitum.*

5. Certum ergo debet eſſe ex fundamentis, quibus Doctor hanc ſententiam probat quòd quotieſcunque aliquid nequit intelligi ſine termino, dependentia, ſeu reſpectus ad illum identificatur cũ abſoluta entitate rei. Vnde aptitudinalis inhærentia accidentis ad ſubiectum, dependentia actus, & habitus ab obiecto, ſunt idẽ realiter cum ſuis fundamentis, quia eſſe abſolutum accidentis per nullam potentiam poteſt eſſe ſine tali aptitudine,ſicut nec habitus & actus adhuc ſecundùm eſſe abſolutum ſine ordine ad obiectum,de quibus in particulari in propriis quæſtionibus diſputabimus.

Contra primam rationem obiicit Doctor num.22.verſ. contrà,quòd ex ea ſequeretur,quamlibet relationem, quæ ineſt eſſentiæ diuinæ, per actum intellectus diuini eſſe eandem illi eſſentiæ.Probatio, *quia incompoſſibile eſt, illi eſſentiæ eſſe ſine ea: ſi enim talis relatio poſſet eſſe noua; ergo intellectus diuinus poſſet mutari, quod eſt incompoſſibile: ſed ponere talem eandem ibi, eſt ponere inconueniens, quia tunc eſſet realis; quidquid enim eſt idem rei,eſt reale:illa autem relatio non eſt realis,ex diſt.30.primi q.2. ergo*,&c. *Obiectio.*

Reſpondeo,incompoſſibilitas ſeparationis *Enodatur.*

nis poteſt eſſe ex ratione ipſius, à quo aliquid eſt inſeparabile, & poteſt eſſe ab aliquo extrinſeco. Exemplum huius ſecundi, quia ſecundùm Philoſophum contradictio eſt, cœlum eſſe ſine motu: non quidem ex cauſa intrinſeca in cœlo, quia eſt receptiuum motus, & indifferens ad quietem ſicut ad motum, ſed ex cauſa extrinſeca mouente. Non tamen ſequitur quòd cælum ſit motus ſuus, licèt non poſſit eſſe ſine eo. Modò dico quòd incompoſſibilitas eſſendi lapidem abſque dependentia eius ad Deum eſt ex ratione lapidis præcisè: ex qua etiam eſt ratio incompoſſibilitatis eſſendi lapidem ſine termino dependentiæ; quidquid enim eſt ratio requirendi terminum dependentiæ, eſt ratio habendi dependentiam illam: ſed in iſta inſtantia adducta, non eſt neceſſitas ſimpliciter inhærentiæ talis rationis, nec incompoſſibilitas oppoſiti ex natura rei, ex parte eſſentiæ diuinæ, quaſi impoſſibile ſit eam eſſe niſi exigat terminum ad quem, quem impoſſibile eſt non eſſe: ſed tantùm eſt incompoſſibilitas ex cauſa extrinſeca, ſcilicet in intellectu diuino, cauſa, inquam, ſimpliciter neceſſariò agente, & ideo incompoſſibilitas eſt, ex parte eius nouiter agere.

Ex qua mirabili doctrina habemus quid reſpondeamus cuidam argumento quod obiicit Caietanus vbi ſuprà, ſuo videri, euidenti; ſic enim ad hominem inſurgit contra Doctorem. Partes ſimul ſumptæ & vnitæ nequeunt eſſe ſine toto, & nihilominus ex ſententia Doctoris, vt probabimus q. 7. Phyſicorum, realiter diſtinguuntur à toto: non ergo inſeparabilitas conuincit identitatem. Reſpond. ex dictis, non quamcunque inſeparabilitatem concludere identitatem, ſed eam ſolùm, quæ à principiis intrinſecis rei prouenit; cùm ergo inſeparabilitas partium vnitarum à toto, ab aliquo extrinſeco prouenìat, nempe ab vnione, non mirum quòd realiter diſtinguantur à toto, quod magis explicabimus quæſt. 7. Phyſicorum.

Secundò obiicies. Creatura nequit eſſe ſine Deo ab intrinſeco; ergo Deus & creatura, ob eandem rationem, erunt idem realiter. Reſpond. diſparem eſſe rationem. nam inter Deum, & creaturam & fundamentum realis diſtinctionis, quia etſi creatura nequeat eſſe ſine Deo; Deus tamen, etiamſi annihiletur, creatura exiſtit: at creatura non valet exiſtere ſine dependentia, nec iſta habet eſſe annihilata creatura. 5. *Alia obiectio.* *Soluitur.*

Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ reſpond. concedendo aſſumptum, quod inconueniens etiam ſequitur, ſi omnes relationes diſtinguantur realiter à fundamento. Secundò reſp. ipſe Doctor eſſe inconueniens quòd omnia entia eſſent relatiua eſſentialiter, quod intendit Ariſt. non tamen obſtat omnia entia eſſe relatiua relatione ab eſſentia diſtincta. *Oppoſitæ ſententiæ occurritur.*

ARTICVLVS I.

Qualiter diſtinguantur prædictæ relationes à ſuo ſubiecto.

6. ALiqui authores affirmant has relationes eſſe eandem entitatem fundamenti, quæ non eſt purè abſoluta; ſed in ipſo intrinſeco conceptu includit ordinem ad aliud. ita videtur ſentire Caietan. de ente & eſſentia cap. 7. quæſt. 15. cui ſubſcribit Suarez diſp. 47. Metaphyſ. ſection. 3. num. 12. vbi affirmat veriſimile eſſe in entibus creatis, nullum eſſe ita abſolutum, quin in ſua eſſentia includat aliquem tranſendentalem reſpe-

Digitized by Google

ctum, ſaltem quatenus eſt ens per participationem, per ſe & eſſentialiter pendens ab ente per eſſentiam. nam quanuis actualis dependentia ſit relatio ex natura rei, aptitudinalis tamen eſt ipſa quidditas. huiuſmodi ſunt, ratio potentiæ, habitus, & cuiuſpiam partis completæ.

Relationes à fundamento differũt. Doctor verò vbi ſuprà verſ. *ſecundum membrum*, num. 25. docet, has relationes diſtingui formaliter à fundamento, & licèt ibi non dicat hanc diſtinctionem eſſe ex natura rei; tamen in eius doctrina compertiſſimum eſt, omnem diſtinctionem formalitatum eſſe ex natura rei. Fundamentum eſt, quòd omne abſolutum eſt ad ſe, relatiuum verò ad aliud; ergo hæc relatio & dependentia non poteſt eſſe de quidditate alicuius entis abſoluti, propterea in 4. diſt. 12. quæſt. 1. & 7. Metaph. quæſt. 1. affirmat aptitudinalem inhærentiam non eſſe de quidditate accidentis, quia relatio nequit eſſentialiter conſtituere ens abſolutum. quod fundamentum explicat Doctor vbi ſuprà, doctrina quadam ſatis neceſſaria, quia ad identitatem formalem neceſſarium eſt quòd aliqua ſe inuicem includantur, & mutua perfectione identificentur, vt definitio, & definitum: ſed relatio iſta non includit abſolutum, etiamſi abſolutum ob ſuam perfectionem eam ſibi identificet; ergo non ſunt idem formaliter adæquatè, ac per conſequens formaliter diſtinguuntur. quod exemplo confirmant. Nam ſicut eſſentia continet paſſiones, non ob iſtarum perfectionem, ſed ob perfectionem eſſentiæ in continendo; ita creatura, vel habitus, &c. non includunt dependentiam ob iſtius perfectionem: ſed quia illæ ſunt perfectæ in continendo; ergo non eſt adæquata identitas, inter abſolutum & relationem, ſed ſaltim formaliter diſtinguuntur.

Obiicies quòd entitas creaturæ, quæ diſtinguitur à relatione, vel eſt dependens, vel independens: ſi independens; ergo cùm ſit quid creatum, dabitur aliqua creatura independens à Deo: ſi dependens, inquiro de illa, an ſit idem formaliter cum identitate abſoluta, vel diſtincta: ſi diſtincta, idem formabo argumentum, ſi idem; ergo relatio dependentiæ omnino identificatur cum ente abſoluto. *Obiectio.* Reſpond. illam rationem abſolutam præciſè neque eſſe dependentem, nec independentem formaliter: dependere tamen fundamentaliter, quia ipſi debetur formalis dependentia: ſicut homo formaliter nec eſt riſibilis, nec non riſibilis; eſt tamen fundamentaliter riſibilis, quatenus ei in ſecundo inſtanti debetur riſibilitas. *Diluitur.*

Obiicies ſecundò quòd ea quæ ponuntur in prædicamento ſubſtantiæ, aut in aliis prædicamentis, realiter diſtinguuntur ab his, quæ in altero prædicamentorum collocantur: ſed relatio ponitur in prædicamento relationis; ergo non poteſt eſſe idem realiter cum ſubſtantia, aut aliis entibus abſolutis. *Obiectio ſecunda.* Reſpond. has relationes identificari cum ſuis fundamentis, & eſſe tranſcendentales: vnde non mirum quòd in diuerſis prædicamentis conſtituantur. *Enodatur.* Vtrùm autem omnes iſtæ relationes ſint eiuſdem ſpeciei, videtur affirmari à Doctore n. 19. & 26. ſed eius mentem in Metaph. examinabimus.

Obiicies tertiò plures reſpectus neceſſariò poni in definitione abſolutorũ, v.g. in definitione eſſentiali accidentis ponitur ordo ad ſubiectum, ſimiliter actus per obiecta definiuntur; ergo iſti reſpectus ſunt de quidditate abſoluti entis. *Obiectio tertia.* Reſpond. concedendo *Soluitur.*

Digitized by Google

dendo accidens definiri per ſubiectum, & ſimiliter actus per obiecta; nego tamen hanc definitionem eſſe eſſentialem, eſt enim deſcriptiua, quia eſt per paſſionem rei. nam, vt docuit Auguſt. 7. de Trinit. cap. 2. *Omne quod relatiuè dicitur, eſt aliquid, excepto relatiuo.* ergo ex mente Auguſt. reſpectus iſte aliquid addit ſaltē ratione ratiocinata diſtinctum (vt plures Thomiſtæ affirmant) ſupra entitatem abſolutam. Quòd autem potentiæ & accidentia per extrinſeca definiantur, inde prouenit quòd ſunt entitates imperfectæ, quæ pro hoc ſtatu nequeunt quietare intellectum in earum cognitione ſine ordine ad aliquod exterius. Hoc autem argumentum magis vrget Suarez, qui affirmat relationem creaturæ ad Deum eſſe ei intrinſecam. nam ex hoc neceſſariò infertur, (vt optimè noctor Doctor contra Henricum) reſpectum iſtum debere poni in definitione eſſentiali rei, quia definitio eſſentialis integram quidditatem rei manifeſtat: ſed poſſumus definire, imò frequenter definimus hominem, equum, &c. nulla facta mentione talis reſpectus; ergo hic eſt extra quidditatem entis abſoluti. Si verò creaturam non poſſumus ſine tali reſpectu cognoſcere, eſt, quia iam formaliter includitur tanquam paſſio; ſicut ob eandem rationem non poſſumus cognoſcere riſibile formaliter ſine riſibilitate.

Obiectio quarta. Obiicies quartò Augnſtinum 5. de Trinit. cap. 5. vbi dicit quòd in creaturis, *quidquid non ſecundùm ſubſtantiam dicitur, reſtat vt ſecundùm accidens dicatur.* Sed iſtæ relationes per nos non dicuntur ſecundùm ſubſtantiam; ergo ſunt accidentia. *Diluitur.* Reſpond. concedendo maiorem, quæ eſt Auguſtini, & negando minorem. nam iſtæ relationes etſi non ſint eſſentiales, ſunt tamen ſubſtantiales, quia identificantur cum vera ſubſtantia, ſeu eſſentia rei.

7. *Quæſtio. Reſponſio.* Petes vtrùm iſtæ relationes dicantur tranſcendentales, an ſecundùm dici? Reſpondēt aliqui relationes ſecundùm dici, eſſe aliquid rationis. hac relatione dicuntur referri ea quæ merè abſoluta ſunt, concipiuntur tamen à nobis quaſi relatiua. Sic eſt potentia diuina quam ex noſtra imperfectione ſine ordine ad ſuos effectus cognoſcere non valemus, etſi in ſe abſolutiſſima ſit; relationes verò tranſcendentales eſſe, quæ in re & ſecluſo opere intellectus reſpiciunt ſuos terminos. ita ſentit Suarez vbi ſuprà num. 9. cui adhæret Vaſquez 1. parte diſp. 173. cap. 4. vnde ſecundùm hanc ſententiam iſtæ relationes non erunt ſecundùm dici, ſed tranſcendentales. Alij verò inter has relationes nullum diſcrimen niſi denominatiuum inueniunt, dicunt enim vtramque relationem, eandem eſſe ſuo fundamento, ſeu vnam, & eandem relationem eſſe tranſcendentalem, & ſecundùm dici, penes diuerſas denominationes. Dicitur tranſcendentalis, quatenus tranſcendit per omnia prædicamenta, & ſecundùm dici, quia non abſolutè denominatur relatio; ſed dicitur relatio, quia ad modum veræ relationis concipitur. *Authoris ment.* Ego verò exiſtimo, relationes ſecundùm dici à tranſcendentalibus non differre. nam vel dicuntur relationes cum fundamento in re, vel ſine fundamento. Si primum dicas; ergo iam in fundamento eſt aliqua realis reſpicientia, quæ ex dictis ſuprà ſaltim formaliter debet à ſuo abſoluto differre, & conſequenter erit tranſcendentalis. Si dicas nullum ſupponere fundamentum; ergo eſt rela-

Digitized by Google

tio ficta, de qua nunc non diſputamus.

Cõcluſio. Dicendum ergo eſt ſine vlla tergiuerſatione has relationes dicendas eſſe tranſcendentales. ita Doctor in 2. diſt. 1. quæſt. 4. §. *ad argumenta principalia*, verſ. *ad ſecundum*, num. 26. & in 3. diſt. 1. quæſt. 1. §. *ad illud in oppoſitum*. tum quia tranſcendunt per omnia prædicamenta, tum quia non requirunt terminos exiſtentes actu, vt patet de actu, & habitu ſcientiæ: tum denique, quia identificantur inadæquatè cum ſuis ſubiectis, quæ prædicamentalibus relationibus non contingunt.

DIFFICVLTAS III.

Vtrùm aliquæ relationes reales diſtinguantur realiter à fundamento.

8. SVppoſuimus difficultate 1. commune placitum admittere relationes reales, & nos ibidem art. 1. cum Doctore oſtendimus; nunc etiam ſupponimus cum Philoſopho & communi etiam ſententia, concedendas eſſe relationes prædicamentales, quibus conueniant conditiones difficult. 4. explicandæ; ſolùm ergo controuertitur, an relationes illæ, quæ poſito fundamento & termino, de nouo conſurgunt neceſſariò, & ad quas non datur per ſe motus, ſeu relationes intrinſecus aduenientes, à ſuo fundamento realiter diſtinguantur, an modaliter, an verò formaliter, vel nullo modo.

ARTICVLVS I.

Explicantur diuerſa Authorum placita.

PRima ſententia affirmat relationes reales prædicamentales non diſtingui realiter à fundamento. hanc ſententiam tenent Nominales, Okamus in 1. diſtinct. 30. q. 4. & quodlib. 6. q. 8. 9. & 10. concl. 1. Gabriel in 1. diſt. 3. q. 4. art. 1. concl. 2. Gregorius in 1. diſt. 28. q. 2. Suarez 2. tomo Metaph. diſp. 47. ſect. 2. n. 12. citatur Vaſquez tomo 2. primæ partis, diſp. 116. num. 7. ſed ibi hoc non exprimit, imò diſp. 173. cap. 4. hæc habet, *quando fundamenta manere poſſunt ſine relatione, certum debet eſſe diſtingui à fundamento, ſicut modus à re cuius eſt modus.* Hanc eandem ſententiam ſequitur Huttado diſput. 15. Metaph. ſectione 2. §. 7. vbi citat pro ſua ſententia noſtrum Doctorem in 3. diſtinctione 1. quæſt. 1. §. *ad alíud in oppoſitum*, vbi expreſsè affirmat oppoſitum, refertur etiam S. Thomas opuſculo 48. tractatu 5. de prædicamento ad aliquid cap. 2. & 3. & hanc eſſe quorundam Thomiſtarum ſententiam fatetur Caietanus 1. parte quæſtione 28. art. 2. §. *in reſponſione*, his ſubſcribunt nonnulli alij recentiores. Fundamentum potiſſimum huius ſententiæ eſt, quod natura ab omni ſuperfluitate ſemper abhorruit: ſed ſine his relationibus diſtinctis poteſt ſaluari vera identitas, diſtinctio, & ſimilitudo; ergo. Maior ab omnibus admittitur. Minor etiam probatur. nam idem eſt principium conſtitutiuum, & diſtinctiuum rei: ſed homo ſua differentia ſpecifica eſt indiſtinctus ſpecificè ab aliis hominibus, diuerſus tamen ab equo, & leone; ſuperfluunt

ergo

ergo aliæ relationes identificantes & diſtinguentes. Confirmatur ex definitione ſimilitudinis. nam ſimilia dicuntur quorum qualitas eſt vna; ergo ſuperfluit alia ratio ſimilitudinis, vt extrema formaliter ſimilia dicantur. Confirmari etiam poteſt, quia æqualitas ſiue perfectionis, ſiue quantitatiua, ſecluſo quouis modo ſaltim per intellectum non poteſt auferri ab entitatibus eiuſdem perfectionis, vel quantitatis; ergo ſuperfluè additur aliqua relatio æqualitatis. Aliqua fundamenta obiiciemus inferiùs contra noſtram concluſionem.

Sed quanquam Authores relati in hac vniuerſali propoſitione conueniant, nempe relationem non diſtingui realiter à fundamento, diuerſo tamen explicant modo. nam Suar. inter fundamentum & relationem, aliquam diſtinctionem formalem, ſaltim rationis ratiocinatæ, concedit, & affirmat relationem non eſſe eandem fundamento, & termino; ſed terminum eſſe obliquum, & quaſi quid connotatum per relationem identificatam cum fundamento. Sed hic modus explicandi non ſolùm patitur communem difficultatem, quam proponemus inferiùs, probantes, relationem iſtam realiter diſtingui à fundamento; ſed etiam in terminis videtur aliqualem habere implicantiam. nam relatio in eius ſententia, vel conſurgit de nouo ad poſitionem termini, vel ſupponebatur iam in fundamento. Si primum dicat; ergo vel relatio includit coëxiſtentiam vtriuſque extremi, vel aliqua forma reſultat in fundamento de nouo, quod ipſum actualiter referat, ac per conſequens cùm adueniat in tempore realiter diſtinguetur à fundamento, quod nos intendimus. Si dicat ſecundum, nempe ſupponi identificatam; ergo fundamentum erat relatiuum ante poſitionem termini actualem, ac per conſequens non diſtinguetur iſta relatio à tranſcendentalibus, nec erit verum dictum Philoſophi, quòd poſito fundamento & termino ſtatim conſurgit relatio, quandoquidem iam ſupponebatur ad terminum. Reſpondet Suarez, quo ad poſitionem termini, ponitur noua connotatio, quæ dicitur relatio noua: ſed contrà eſt, quòd non eſt noua forma; ergo nec noua connotatio. Secundò hæc relatio non requirit exiſtentiam termini ad ſuum eſſe actuale, quandoquidem ſupponebatur identificata fundamento; ergo ſiue terminus exiſtat, ſiue non exiſtat, cùm ipſi nihil accreſcat, non connotabit de nouo, nec ex hoc dicetur noua relatio. Tertiò hæc noua connotatio vel eſt aliquid extrinſecum, vel intrinſecum. ſi intrinſecum; ergo per aliquam formam realem, de nouo aduenientem, fundamentum connotat terminum: ſi extrinſecum; ergo ſupponit mutationem intrinſecam in aliquo extremorum, non in fundamento, quia iam ſupponebatur illa ratio connotans, non in termino, cùm ſit quid extrinſecum, & connotatum; ergo relatio iſta nihil erit, niſi dicas eſſe aliquid rationis, quod difficultate antecedenti ſatis impugnauimus.

Hurtado vbi ſuprà ſect. 3. §. 29. expreſsè affirmat relationem nullatenus diſtingui à fundamento, & termino; ſed eſſe coëxiſtentiam vtriuſque extremi, itaque duo alba ſimilia dicuntur, quia vtrumque extremum coëxiſtit alteri, cum eadem ſpecifica albedine. Sed hæc etiam ſententia non caret particulari implicantia. Primò argumentor ſic, ipſe Hurtado fatetur ſect. 7. §. 60. relationes prædicamentales mutuas terminari ad abſo-

numerus nulla alia ratione pertinet ad quantitatem, niſi quatenus dicit multitudinem partium carētium termino communi: ſed res ſpirituales, aut alterius prædicamenti, nec ſunt quantitates entitatiuæ, nec dicunt multitudinem quantitatum, nec ſubſunt alicui formæ quantitatiuæ, cùm numerus, de quo loquimur, nullam aliam formam dicat, quàm multitudinem; ergo falsò ponuntur in prædicamento quantitatis.

Oppoſitioni occurritur. Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ reſpondetur concedendo, alias entitates à quantitate eſſe numerabiles, tamen inde non infertur eſſe numerum quantitatiuum, ſed tranſcendentalem: ſicut etiam res ſpirituales dicuntur magnæ, quæ eſt propria affectio quantitatis; & tamen hæc magnitudo explicatur de quantitate virtutis, ſeu perfectionis, non autem de quantitate molli. Poſſet aliquis inquirere, cur ſicut qualitates ſpirituales & ſubſtantiæ ponuntur in prædicamento, non ſint etiam aliæ quātitates ſpirituales, quæ in prædicamento quātitatis collocentur, ſed de his dicemus in Metaphyſic.

Dubium tertium. Dubitabis tertiò, vtrùm oratio ſit vera ſpecies quantitatis? Per orationem non intelligimus plurium dictionum congruitatem, vt Dialectici communiter intelligunt; ſed multitudinem morularum, ſeu ſyllabarum, quæ nulla interiecta vnione in quauis oratione, ſeu dictione reperiuntur. Conueniunt omnes eſſe quantitatem diſcretam, vt de numero diximus; negant tamen eſſe veram ſpeciem ob rationes dictas de numero, itaque omnes illi qui affirmant numerum non eſſe ſpeciem quantitatis, eodem fundamento probant neque orationem eſſe veram ſpeciem. Nos tamen dicimus eſſe verā ſpeciem quantitatis. ita Doctor quæſtione 19. vniuerſali. Probatur, quia illa eſt vera ſpecies quantitatis diſtincta ab aliis, quæ habet diſtinctam poſitionem partium: ſed oratio habet partes continuas ſucceſſiuas, quas non habet numerus; ergo. Confirmatur. nam quantitas diſcreta ſolùm dicit multitudinem vnitatum quantitatiuarum: ſed numerus ſolùm dicit quantitates numerabiles; oratio verò, multitudinem quantitatum ſucceſſiuarum, quæ menſurantur longitudine & breuitate; ergo. Itaque numerus & oratio ſolùm differunt, quòd numerus vnitatibus menſuratur; oratio verò longitudine, aut breuitate, inde numerum dicimus ternarium, aut quaternarium, orationem verò breuem, aut longam.

Obiicies Doctorem q. 19. vniuerſali, aſſerentem, orationem, & numerum non materialiter ſolùm, ſed formaliter diſtingui; ergo quantitas diſcreta habet aliquam formam per quam ponitur in prædicamēto. Reſp. nos non negare quantitatem diſcretam dicere aliquid poſitiuum, imò hoc probabimus ex Doctore in Metaphyſica, & idem dicemus de numero & oratione; dicimus tamen hoc poſitiuum, non eſſe aliquam vnam formam realem diſtinctam à diſcretione quantitatum, ſed eſſe illam numerabilitatem, ſeu menſurabilitatem quam dicunt numerus, & oratio. Cùm ergo oratio dicat menſurabilitatem, numerus verò numerabilitatem ex diſtinctis affectionibus, diuerſas quoque formas ſpecificas diſcretas venamur. Itaque nos negamus formam aliquam phyſicam conſtituentem quantitatem diſcretam, non verò metaphyſicam, ſeu ſpecificam, de qua loquitur Doctor. 16. *Obiectio.* *Expeditur.*

Dubitabis vltimò, vtrùm numerus, & ora *Dubium vltimū.*

& oratio ſint ſpecies infimæ, an ſubalternæ? Reſpond. eſſe ſpecies infimas. Fundamentum eſt, nam numerus & oratio, ſolùm ponuntur in prædicamento quatenus dicunt multitudinem numerabilem & menſurabilem: ſed accidit numero quòd dicatur ternarius, vel quaternarius, ſicut orationi quòd ſit longa, vel breuis; ergo ſunt ſpecies infimæ. Vnde quamuis ternarius in communi contineat ſub ſe hunc, & illum ternarium; hoc tamen non eſt quatenus ſpectat ad quantitatem, ſed formaliter, & vt eſt numerus numeratus, quod eſt quid rationis proueniens ab actu numerante intellectus.

Reſolutio quæſtionis.

Explicuimus iam in tota hac quæſtione genus generaliſſimum huius prædicamenti, eius paſſiones, & ſpecies: nunc autem claritatis gratia in hoc epilogo complectimur, genus generaliſſimum eſt quantitas in communi, quatenus dicit poſitionem partium. Eius paſſiones ſunt, non habere contrarium, non ſuſcipere magis & minus, eſſe æqualem, vel inæqualem, diuiſibilem, finitam, vel infinitam, menſuram, & menſurabilem. Huius quantitatis ſubalternæ ſpecies & immediatæ ſunt quantitates continua, & diſcreta. Quantitas continua in quatuor ſpecies ſubdiuiditur, videlicet lineam, ſuperficiem, corpus & tempus, & iſtarum quælibet ſua continet indiuidua. Quantitas diſcreta in orationem, & numerum diuiditur, quæ ſunt ſpecies infimæ quantitatis. Aliæ autem diuiſiones quantitatis quæ ſolent adduci, v.g. quantitatis ſucceſſiuæ, & permanentis, &c. nunc non ponuntur in prædicamento, quia non eſt certum, vtrùm ſint eſſentiales, vel accidentales differentiæ, hoc examinabimus in Metaph. & inde patebit reſolutio.

QVÆSTIO XVI.

De prædicamento relationis.

Poſtquam in ſuperioribus quæſtionibus de ſubſtātia, & quantitate egimus, in præſenti iam, iuxta Philoſophi logicalem ordinem, de relatione venit diſputandum: nec abs re prius de qualitate, quàm relatione tractaremus, tum, quia ipſe Philoſophus 5. Metaph. ſic proceſſit, tum quia omne abſolutum præcedit relationem. Denique quia non ſolùm ordine perfectionis qualitas relationem præcedit, ſed etiam ordine cognitionis: vt enim quantitatem & ſubſtantiam cognoſcamus, coloribus indigemus; ſequemur tamen ordinem communem Logicorum. Per relationem nihil aliud intelligimus quàm *habitudinem vnius extremi ad aliud.* 1. *Relatio.*

Eſt autem hæc duplex, vna rei, rationis altera. Relatio rei ea eſt quæ ineſt rebus, etiamſi ab intellectu non cognoſcantur, tales ſunt habitudines patris ad filium, æqualis & inæqualis, dimidij & dupli. Habitudo rationis totaliter pendet ab intellectus miniſterio. ſic ſunt relationes inter ſuperius & inferius, &c. de quibus plura diximus quæſt. 6. per totam. Rurſus relatio realis triplex, vna tranſcendentalis & intrinſeca, quæ per omnia tranſcendit prædicamenta, omnibúſque entitatibus identificatur. Alia prædicamentalis, & intrinſecus aduenіens, quæ ex vi fundamenti & termini neceſſariò reſultat. Alia realis *Relationis ſpecies qua.*

Digitized by Google

extrinſecus adueniens, quæ ex mente Doctoris in 4. diſt.13. q.1. num.9. ea eſt, quæ vel per actionem producitur, vel ſi reſultat ex extremis, non eſt ex vi & efficacitate præciſa ipſorum, ſed accreſcente aliqua conditione extrinſeca, vt explicabimus infrà. Cęterùm cùm relatio ſit habitudo inter duo extrema, neceſſarium eſt quòd ſit vnum quod referatur, & aliud quod terminet talem reſpicientiam. Primum dicitur relatiuum, illud verò ad quod refertur correlatiuum. Rurſus quod refertur vocatur *fundamentum*, illud verò ad quod refertur, *terminus* dicitur. Fundamentum autem duplex eſt, aliud proximum, quod eſt proxima ratio reſultandi relationes, aliud remotum, quod etiam dicitur ſubiectum, quia ſubeſt relationi, quæ cùm accidens ſit, debet habere ſubiectum cui inhæreat. v. g. Petrus & leo referuntur relatione diuerſitatis. Diuerſitas eſſentialis dicitur fundamentum proximum relationis, Petrus ſubiectum, ſeu fundamentum remotum, quia in ipſo ſubiectatur relatio. Item dicitur relatiuum, quia refertur ad leonem: hic autem dicitur terminus, quia terminat relationem diuerſitatis. Item correlatiuum, quia mutuò refertur ad hominem, reſpectu cuius homo dicitur terminus, & correlatiuus. quibus cognitis, plures difficultates veniunt diſcutiendæ. Prima, an dentur relationes reales? Secunda, an aliquæ identificentur cum fundamento? Tertia, an aliquæ ab eodem realiter diſtinguantur? Quarta, vtrùm dentur relationes extrinſecus aduenientes? Quinta de relatiuis, & eorum proprietatibus.

***

DIFFICVLTAS I.

Vtrùm dentur relationes reales.

NOn contendo modò cum authoribus aſſerentibus relationem non eſſe formam diſtinctam à fundamento & termino. nam ipſi non audent negare, dari relationes reales; ſolùm ergo intendo impugnare Stoicos & Zenonem aſſerentes omnes eſſe relationes rationis, & nulla inter ſeſe realiter referri. Vnde immeritò Marginiſtæ Doctores imponunt Nominalibus, & eorum ſequacibus, quòd non admittant reſpicientias reales. nam hoc ipſi fatentur, & ſolùm negant eſſe aliquid diſtinctum à fundamento & termino, cuius rei implicantiam oſtendemus difficult 3. 2. *Relationes reales.*

ARTICVLVS VNICVS.

Probatur, dari relationes reales.

DOctor in 2. diſt.1. quæſt.4. §. *& quia poſſet*, num.11. quadruplici via hanc veritatem oſtendit. Primò, quia oppoſita ſententia deſtruit *vnitatem vniuerſi. Secundò, quia deſtruit omnem compoſitionem in vniuerſo ſubſtantialem & accidentalem. Tertiò, quia deſtruit omnem cauſalitatem cauſarum ſecundarum. Quartò, quia realitatem ſcientiarum mathematicarum deſtruit.* 3.

Primum probatur faciliter, quòd ſcilicet deſtruat vnitatem vniuerſi, quia ſecundùm Philoſophum 12. Metaph. textu 52. vnitas vniuerſi eſt in ordine partium ad ſe inuicem, & ad primum ſicut vnitas exercitus eſt in ordine partium exercitus inter ſe & ad ducem. Et ex hoc contra negantes relationem eſſe rem extra actum intellectus, poteſt dici verbum Philoſophi

loſophi 12. Metaph. quòd tales qui ſic dicunt, inconnexam faciunt vniuerſi ſubſtantiam.

Secundum probatur, quia nihil eſt compoſitum ſine vnione partium componentium, ita quòd partibus ſeparatis non manet compoſitum; nihil autem reale dependet ab eo, quod eſt tantùm ratio; & præcipuè quod eſt tantùm ratio cauſata per actum intellectus noſtri, & ſaltem reale tale, quod non eſt artificiale. Igitur nullum totum compoſitum erit reale naturale, ſi neceſſariò ad ſuum eſſe requirat relationem, quæ relatio nihil eſt niſi ens rationis.

Tertium probatur, quia cauſatio effectus realis, non requirit ens rationis in cauſa, & non poſſunt cauſæ ſecundæ cauſare niſi proportionatæ & approximatæ: igitur ſi iſta approximatio eſt tantùm ens rationis, non poterunt ſub iſta approximatione cauſare aliquid reale. quod ſine iſta approximatione non poſſunt cauſare: & ſi iſta approximatio, quæ eſt relatio, nulla res eſt per ſe: igitur cauſæ ſecundæ nihil confert ad poſſe cauſare.

Quartum probatur, quia omnes concluſiones mathematicæ demonſtrant relationes de ſubiectis, quod appareat primò ex authoritate Philoſophi, 13. Metaph. cap. 1. in fine. Boni autem maximè ſpecies & ordo & commenſuratio, & determinatum, quæ maximè oſtendunt mathematicæ ſcientiæ; quia illa ars eſt in proportione & menſuris aliquorum adinuicem.

Secundò patet hoc per experientiam diſcurrendo per concluſiones mathematicas, in quibus omnibus communiter prædicatum eſt aliqua paſſio relatiua. Sicut patet incipiendo à prima concluſione Geometriæ, vbi oſtenditur æqualitas laterum de triangulo, vel de linea recta, hoc prædicatum poſſe eſſe baſim, vel latus trianguli æquilateri, & ita in omnibus alijs: Puta quòd triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis. Paſſio demonſtrata de tribus angulis, trianguli eſt iſta, ſcilicet æqualitas duobus rectis; & ita eſt in alijs.

DIFFICVLTAS II.

An dentur relationes reales identificatæ cum fundamento.

NOnnulli negant dari tales relationes, & affirmant omnes à fundamento, ſeu ſubiecto, realiter diſtingui. citatur Caietanus quæſt. 45. art. 3. ſed ibi ſolùm negat relationem creaturæ ad creatorem eſſe idem realiter creaturæ. citatur Ferrarienſis 4. contra gentes cap. 14. verſ. *ad iſtam rationem.* Fundamentum huius ſententiæ eſt, quòd ſi aliqua relatio identificaretur cum fundamento, maximè dependentia creaturæ ad creatorem: ſed hæc non identificatur; ergo. Maior eſt certa. nam nulla dependentia eſt adeò intrinſeca rebus, quàm ea, quę dependent à Deo creante, & conſeruante. Minor etiam ab inconueniēti probatur. nam ſequeretur quòd omnia quæ ſunt in mundo, eſſent ſubſtantialiter relatiua, cùm omnia dependeant à Deo: ſed conſequens eſt falſum; ergo & antecedens. Confirmatur. nam ideo Ariſt. 4. Metaph. contra Heraclitum & Cratilum, negat veritates rerum eſſe apparentes, quia apparentia eſt relatio, & ſic omnes res eſſent relatiuæ: ſed hoc inconueniens ſequitur ex noſtra poſitione; ergo.

Communis ſententia ſuſtinet aliquas relationes identificari cùm fundamento. ita Doctor in 2. diſt. 2. q. 2. in fine, vbi ſe allegat in eodem 2. diſt. 1. quæſt. 5. Sed nouus Scholiaſtes hoc habet in quæſt. 4. §. *ad quæſtionem*, n. 21. 4.

&

& in 3.d.1.quæſt.1.§.*ad aliud*,num.14. & in 1. d.17. quæſt.3. §.*tenendo*, verſ. *hanc viam*, num.7. & theoremate 19. numer.14. Eandem ſententiam tenet D.Thom. 1. parte quæſt.13. art.7. ad primum quæſt. 28. art.1. Caietanus opuſculo de ente & eſſentia cap. 7. quæſt.15. Fonſeca 5.Metaph.cap.15. quæſt.1. ſect. 4. Conimbricenſes in hoc prædicamento quæſt. 1. Suarez diſput.47.ſect.3. num.8. & de relatione creaturæ ad creatorem affirmat Vaſquez 2. tomo 1. partis quæſt.173. cap.3. argumentaque Doctoris, quibus hæc veritas probatur, dicit eſſe euidentiam.

Hanc veritatem ſic probat Doctor quæſt.4. ſecundi ſententiarum diſt.1. §.*ad quæſtionem*,num.21. Quando aliqua taliter inte ſe dependet, vt vnum ſine alio implicet eſſe, arguitur identitas realis: ſed creatura nequit eſſe ſine dependentia à creatore;ergo hæc dependentia identificatur cum creatura.Maior eſt certa.nam nullum aliud eſt fundamentum cognoſcendi identitatem realem, niſi inſeparabilitas extremorum. Minor probatur, *quia ſicut incompoſſibile eſt lapidem eſſe ſine Deo, ita incompoſſibile eſt lapidem eſſe ſine dependentia eius ad Deum. nam ſi poſſet eſſe ſine dependentia, illa poſſet eſſe ſine termino illius dependentiæ, non enim eſt incompoſſibilitas eſſendi abſque termino, niſi propter ipſam dependentiam: non eſt autem aliquid non neceſſarium ſimpliciter, ratio ſimpliciter neceſſarij; ergo,* &c.

Confirmatur, quia nullum intrinſecum poteſt alicui ab extrinſeco conuenire: ſed dependentia creaturæ ad creatorem eſt intrinſeca creaturæ; ergo non poteſt illi conuenire per aliquam relationem extrinſecam, ſeu realiter diſtinctam.

Secundò probat Doctor num.23. hoc modo, *quod vniformiter dicitur de omni alio à Deo, nulli dicto ad Deum accidit: ſed talis relatio communis omni creaturæ vniformiter dicitur de omni alio à Deo, ad ipſum Deum; ergo nulli accidit, & ita eſt idem fundamento. Probatio maioris, quia ſi alicui accideret, pari ratione & alteri: vtputa ſi relatio effectus ad cauſam accideret lapidi, & per conſequens eſſet res alia à lapide:pari ratione ipſa haberet relationem ad Deum, vt effectus ad cauſam, & tunc accideret ſibi alia relatio effectus, & ita eſſet alia relatio,& ſic in infinitum.*

Certum ergo debet eſſe ex fundamentis, quibus Doctor hanc ſententiam probat quòd quotieſcunque aliquid nequit intelligi ſine termino, dependentia, ſeu reſpectus ad illum identificatur cũ abſoluta entitate rei. Vnde aptitudinalis inhærentia accidentis ad ſubiectum, dependentia actus, & habitus ab obiecto, ſunt idẽ realiter cum ſuis fundamentis, quia eſſe abſolutum accidentis per nullam potentiam poteſt eſſe ſine tali aptitudine,ſicut nec habitus & actus adhuc ſecundùm eſſe abſolutum ſine ordine ad obiectum,de quibus in particulari in propriis quæſtionibus diſputabimus. 5.

Contra primam rationem obiicit Doctor num.22.verſ.contrà,quòd ex ea ſequeretur,quamlibet relationem, quæ ineſt eſſentiæ diuinæ, per actum intellectus diuini eſſe eandem illi eſſentiæ.Probatio, *quia incompoſſibile eſt, illi eſſentiæ eſſe ſine ea: ſi enim talis relatio poſſet eſſe noua; ergo intellectus diuinus poſſet mutari, quod eſt incompoſſibile: ſed ponere talem eandem ibi, eſt ponere inconueniens, quia tunc eſſet realis; quidquid enim eſt idem rei,eſt reale:illa autem relatio non eſt realis,ex diſt.30.primi q.2. ergo,*&c. *Obiectio.*

Reſpondeo,incompoſſibilitas ſeparationis *Enodatur.*

nis poteſt eſſe ex ratione ipſius, à quo aliquid eſt inſeparabile, & poteſt eſſe ab aliquo extrinſeco. Exemplum huius ſecundi, quia ſecundum Philoſophum contradictio eſt, cœlum eſſe ſine motu: non quidem ex cauſa intrinſeca in cœlo, quia eſt receptiuum motus, & indifferens ad quietem ſicut ad motum, ſed ex cauſa extrinſeca mouente. Non tamen ſequitur quòd cœlum ſit motus ſuus, licet non poſſit eſſe ſine eo. Modò dico quòd incompoſſibilitas eſſendi lapidem abſque dependentia eius ad Deum eſt ex ratione lapidis præciſè: ex qua etiam eſt ratio incompoſſibilitatis eſſendi lapidem ſine termino dependentiæ; quidquid enim eſt ratio requirendi terminum dependentiæ, eſt ratio habendi dependentiam illam: ſed in iſta inſtantia adducta, non eſt neceſſitas ſimpliciter inhærentiæ talis rationis, nec incompoſſibilitas oppoſiti ex natura rei, ex parte eſſentiæ diuinæ, quaſi impoſſibile ſit eam eſſe niſi exigat terminum ad quem, quem impoſſibile eſt non eſſe: ſed tantum eſt incompoſſibilitas ex cauſa extrinſeca, ſcilicet in intellectu diuino, cauſa, inquam, ſimpliciter neceſſariò agente, & ideo incompoſſibilitas eſt, ex parte eius nouiter agere.

Ex qua mirabili doctrina habemus quid reſpondeamus euidam argumento quod obiicit Caietanus vbi ſuprà, ſuo videri, euidenti; ſic enim ad hominem inſurgit contra Doctorem. Partes ſimul ſumptæ & vnitæ nequeunt eſſe ſine toto, & nihilominus ex ſententia Doctoris, vt probabimus q. 7. Phyſicorum, realiter diſtinguuntur à toto: non ergo inſeparabilitas conuincit identitatem. Reſpond. ex dictis, non quamcunque inſeparabilitatem concludere identitatem, ſed eam ſolùm, quæ à principiis intrinſecis rei prouenit; cùm ergo inſeparabilitas partium vnitarum à toto, ab aliquo extrinſeco proueniat, nempe ab vnione, non mirum quòd realiter diſtinguantur à toto, quod magis explicabimus quæſt. 7. Phyſicorum.

Secundò obiicies. Creatura nequit eſſe ſine Deo ab intrinſeco; ergo Deus & creatura, ob eandem rationem, erunt idem realiter. Reſpond. diſparem eſſe rationem. nam inter Deum, & creaturam & fundamentum realis diſtinctionis, quia etſi creatura nequeat eſſe ſine Deo; Deus tamen, etiamſi annihiletur, creatura exiſtit: at creatura non valet exiſtere ſine dependentia, nec iſta haber eſſe annihilata creatura. 5. *Alia obiectio.* *Soluitur.*

Oppoſitæ ſententiæ occurritur. Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ reſpond. concedendo aſſumptum, quod inconueniens etiam ſequitur, ſi omnes relationes diſtinguantur realiter à fundamento. Secundò reſp. ipſe Doctor eſſe inconueniens quòd omnia entia eſſent relatiua eſſentialiter, quod intendit Ariſt. non tamen obſtat omnia entia eſſe relatiua relatione ab eſſentia diſtincta.

ARTICVLVS I.

Qualiter diſtinguantur prædictæ relationes à ſuo ſubiecto.

Aliqui authores affirmant has relationes eſſe eandem entitatem fundamenti, quæ non eſt purè abſoluta; ſed in ipſo intrinſeco conceptu includit ordinem ad aliud. ita videtur ſentire Caietan. de ente & eſſentia cap. 7. quæſt. 15. cui ſubſcribit Suarez diſp. 47. Metaphyſ. ſection. 3. num. 12. vbi affirmat veriſimile eſſe in entibus creatis, nullum eſſe ita abſolutum, quin in ſua eſſentia includat aliquem tranſendentalem reſpe- 6.

Digitized by Google

& in 3.d.1.quæſt.1.§.*ad aliud*,num.14. & in 1. d.17. quæſt.3. §.*tenendo*, verſ. *hanc viam*, num.7. & theoremate 19. numer.14. Eandem ſententiam tenet D.Thom. 1. parte quæſt.13. art.7. ad primum quæſt. 28. art.1. Caietanus opuſculo de ente & eſſentia cap. 7. quæſt.15. Fonſeca 5. Metaph.cap.15. quæſt.1. ſect. 4. Conimbricenſes in hoc prædicamento quæſt. 1. Suarez diſput.47.ſect.3.num.8. & de relatione creaturæ ad creatorem affirmat Vaſquez 2, tomo 1. partis quæſt.173. cap.3. argumentaque Doctoris, quibus hæc veritas probatur, dicit eſſe euidentiam.

Hanc veritatem ſic probat Doctor quæſt.4. ſecundi ſententiarum diſt.1. §.*ad quæſtionem*,num.21. Quando aliqua taliter inte ſe dependet, vt vnum ſine alio implicet eſſe, arguitur identitas realis: ſed creatura nequit eſſe ſine dependentia à creatore;ergo hæc dependentia identificatur cum creatura.Maior eſt certa.nam nullum aliud eſt fundamentum cognoſcendi identitatem realem, niſi inſeparabilitas extremorum. Minor probatur, *quia ſicut incompoſſibile eſt lapidem eſſe ſine Deo, ita incompoſſibile eſt lapidem eſſe ſine dependentia eius ad Deum. nam ſi poſſet eſſe ſine dependentia, illa poſſet eſſe ſine termino illius dependentiæ, non enim eſt incompoſſibilitas eſſendi abſque termino, niſi propter ipſam dependentiam: non eſt autem aliquid non neceſſarium ſimpliciter, ratio ſimpliciter neceſſariÿ; ergo*, &c.

Confirmatur, quia nullum intrinſecum poteſt alicui ab extrinſeco conuenire: ſed dependentia creaturæ ad creatorem eſt intrinſeca creaturæ; ergo non poteſt illi conuenire per aliquam relationem extrinſecam, ſeu realiter diſtinctam.

Secundò probat Doctor num.23. hoc modo, *quod vniformiter dicitur de omni alio à Deo, nulli dicto ad Deum accidit: ſed talis relatio communis omni creaturæ vniformiter dicitur de omni alio à Deo, ad ipſum Deum; ergo nulli accidit,& ita eſt idem fundamento.* Probatio maioris, *quia ſi alicui accideret, pari ratione & alteri: vtputa ſi relatio effectus ad cauſam accideret lapidi, & per conſequens eſſet res alia à lapide:pari ratione ipſa haberet relationem ad Deum, vt effectus ad cauſam, & tunc accideret ſibi alia relatio effectus, & ita eſſet alia relatio,& ſic in infinitum.*

Certum ergo debet eſſe ex funda- 5.
mentis, quibus Doctor hanc ſententiam probat quòd quotieſcunque aliquid nequit intelligi ſine termino, dependentia, ſeu reſpectus ad illum identificatur cū abſoluta entitate rei. Vnde aptitudinalis inhærentia accidentis ad ſubiectum, dependentia actus, & habitus ab obiecto, ſunt idē realiter cum ſuis fundamentis, quia eſſe abſolutum accidentis per nullam potentiam poteſt eſſe ſine tali aptitudine,ſicut nec habitus & actus adhuc ſecundùm eſſe abſolutum ſine ordine ad obiectum,de quibus in particulari in propriis quæſtionibus diſputabimus.

Contra primam rationem obiicit Obiectio.
Doctor num.22.verſ. contrà,quòd ex ea ſequeretur,quamlibet relationem, quæ ineſt eſſentiæ diuinæ, per actum intellectus diuini eſſe eandem illi eſſentiæ.Probatio,*quia incompoſſibile eſt, illi eſſentiæ eſſe ſine ea: ſi enim talis relatio poſſet eſſe noua; ergo intellectus diuinus poſſet mutari, quod eſt incompoſſibile: ſed ponere talem eandem ibi, eſt ponere inconueniens, quia tunc eſſet realis; quidquid enim eſt idem rei,eſt reale:illa autem relatio non eſt realis,ex diſt.30.primi q.2. ergo*,&c. Enodatur.

Reſpondeo,incompoſſibilitas ſeparationis

Digitized by Google

nis poteſt eſſe ex ratione ipſius, à quo aliquid eſt inſeparabile, & poteſt eſſe ab aliquo extrinſeco. Exemplum huius ſecundi, quia ſecundùm Philoſophum contradictio eſt, cœlum eſſe ſine motu: non quidem ex cauſa intrinſeca in cœlo, quia eſt receptiuum motus, & indifferens ad quietem ſicut ad motum, ſed ex cauſa extrinſeca mouente. Non tamen ſequitur quòd cœlum ſit motus ſuus, licèt non poſſit eſſe ſine eo. Modò dico quòd incompoſſibilitas eſſendi lapidem abſque dependentia eius ad Deum eſt ex ratione lapidis præcisè: ex qua etiam eſt ratio incompoſſibilitatis eſſendi lapidem ſine termino dependentiæ; quidquid enim eſt ratio requirendi terminum dependentiæ, eſt ratio habendi dependentiam illam: ſed in iſta inſtantia adducta, non eſt neceſſitas ſimpliciter inhærentiæ talis rationis, nec incompoſſibilitas oppoſiti ex natura rei, ex parte eſſentiæ diuinæ, quaſi impoſſibile ſit eam eſſe niſi exigat terminum ad quem, quem impoſſibile eſt non eſſe: ſed tantum eſt incompoſſibilitas ex cauſa extrinſeca, ſcilicet in intellectu diuino, cauſa, inquam, ſimpliciter neceſſariò agente, & ideo incompoſſibilitas eſt, ex parte eius nouiter agere.

Ex qua mirabili doctrina habemus quid reſpondeamus cuidam argumento quod obiicit Caietanus vbi ſuprà, ſuo videri, euidenti; ſic enim ad hominem inſurgit contra Doctorem. Partes ſimul ſumptæ & vnitæ nequeunt eſſe ſine toto, & nihilominus ex ſententia Doctoris, vt probabimus q. 7. Phyſicorum, realiter diſtinguuntur à toto: non ergo inſeparabilitas conuincit identitatem. Reſpond. ex dictis, non quamcunque inſeparabilitatem concludere identitatem, ſed eam ſolùm, quæ à principiis intrinſecis rei prouenit; cùm ergo inſeparabilitas partium vnitarum à toto, ab aliquo extrinſeco proueniat, nempe ab vnione, non mirum quòd realiter diſtinguantur à toto, quod magis explicabimus quæſt. 7. Phyſicorum.

Secundò obiicies. Creatura nequit eſſe ſine Deo ab intrinſeco; ergo Deus & creatura, ob eandem rationem, erunt idem realiter. Reſpond. diſparem eſſe rationem. nam inter Deum, & creaturam & fundamentum realis diſtinctionis, quia etſi creatura nequeat eſſe ſine Deo; Deus tamen, etiamſi annihiletur, creatura exiſtit: at creatura non valet exiſtere ſine dependentia, nec iſta habet eſſe annihilata creatura. 5. *Alia obiectio.* *Soluitur.*

Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ reſpond. concedendo aſſumptum, quod inconueniens etiam ſequitur, ſi omnes relationes diſtinguantur realiter à fundamento. Secundò reſp. ipſe Doctor eſſe inconueniens quòd omnia entia eſſent relatiua eſſentialiter, quod intendit Ariſt. non tamen obſtat omnia entia eſſe relatiua relatione ab eſſentia diſtincta. *Oppoſitæ ſententiæ occurritur.*

ARTICVLVS I.

Qualiter diſtinguantur prædictæ relationes à ſuo ſubiecto.

Aliqui authores affirmant has relationes eſſe eandem entitatem fundamenti, quæ non eſt purè abſoluta; ſed in ipſo intrinſeco conceptu includit ordinem ad aliud. ita videtur ſentire Caietan. de ente & eſſentia cap. 7. quæſt. 15. cui ſubſcribit Suarez diſp. 47. Metaphyſ. ſection. 3. num. 12. vbi affirmat veriſimile eſſe in entibus creatis, nullum eſſe ita abſolutum, quin in ſua eſſentia includat aliquem tranſendentalem reſpe- 6.

Digitized by Google

ctum, ſaltem quatenus eſt ens per participationem, per ſe & eſſentialiter pendens ab ente per eſſentiam. nam quamuis actualis dependentia ſit relatio ex natura rei, aptitudinalis tamen eſt ipſa quidditas. huiuſmodi ſunt, ratio potentiæ, habitus, & cuiuſpiam partis completæ.

Relationes à fundamento differūt. Doctor verò vbi ſuprà verſ. *ſecundum membrum*, num. 25. docet, has relationes diſtingui formaliter à fundamento, & licèt ibi non dicat hanc diſtinctionem eſſe ex natura rei; tamen in eius doctrina compertiſſimum eſt, omnem diſtinctionem formalitatum eſſe ex natura rei. Fundamentum eſt, quòd omne abſolutum eſt ad ſe, relatiuum verò ad aliud; ergo hæc relatio & dependentia non poteſt eſſe de quidditate alicuius entis abſoluti, propterea in 4. diſt. 12. quæſt. 1. & 7. Metaph. quæſt. 1. affirmat aptitudinalem inhærentiam non eſſe de quidditate accidentis, quia relatio nequit eſſentialiter conſtituere ens abſolutum. quod fundamentum explicat Doctor vbi ſuprà, doctrina quadam ſatis neceſſaria, quia ad identitatem formalem neceſſarium eſt quòd aliqua ſe inuicem includantur, & mutua perfectione identificentur, vt definitio, & definitum: ſed relatio iſta non includit abſolutum, etiamſi abſolutum ob ſuam perfectionem eam ſibi identificet; ergo non ſunt idem formaliter adæquatè, ac per conſequens formaliter diſtinguuntur. quod exemplo confirmant. Nam ſicut eſſentia continet paſſiones, non ob iſtarum perfectionem, ſed ob perfectionem eſſentiæ in continendo; ita creatura, vel habitus, &c. non includunt dependentiam ob iſtius perfectionem: ſed quia illæ ſunt perfectæ in continendo; ergo non eſt adæquata identitas, inter abſolutum & relationem, ſed ſaltim formaliter diſtinguuntur.

Obiicies quòd entitas creaturæ, quæ diſtinguitur à relatione, vel eſt dependens, vel independens: ſi independens; ergo cùm ſit quid creatum, dabitur aliqua creatura independens à Deo: ſi dependens, inquiro de illa, an ſit idem formaliter cum identitate abſoluta, vel diſtincta: ſi diſtincta, idem formabo argumentum, ſi idem; ergo relatio dependentiæ omnino identificatur cum ente abſoluto. Reſpond. illam rationem abſolutam præcisè neque eſſe dependentem, nec independentem formaliter: dependere tamen fundamentaliter, quia ipſi debetur formalis dependentia: ſicut homo formaliter nec eſt riſibilis, nec non riſibilis; eſt tamen fundamentaliter riſibilis, quatenus ei in ſecundo inſtanti debetur riſibilitas. *Obiectio.* *Diluitur.*

Obiicies ſecundò quòd ea quæ ponuntur in prædicamento ſubſtantiæ, aut in aliis prædicamentis, realiter diſtinguuntur ab his, quæ in altero prædicamentorum collocantur: ſed relatio ponitur in prædicamento relationis; ergo non poteſt eſſe idem realiter cum ſubſtantia, aut aliis entibus abſolutis. Reſpond. has relationes identificari cum ſuis fundamentis, & eſſe tranſcendentales: vnde non mirum quòd in diuerſis prædicamentis conſtituantur. Vtrùm autem omnes iſtæ relationes ſint eiuſdem ſpeciei, videtur affirmari à Doctore n. 19. & 26. ſed eius mentem in Metaph. examinabimus. *Obiectio ſecunda.* *Enodatur.*

Obiicies tertiò plures reſpectus neceſſariò poni in definitione abſolutorũ, v.g. in definitione eſſentiali accidentis ponitur ordo ad ſubiectum, ſimiliter actus per obiecta definiuntur; ergo iſti reſpectus ſunt de quidditate abſoluti entis. Reſpond. concedendo *Obiectio tertia.* *Soluitur.*

Digitized by Google

dendo accidens definiri per ſubiectum, & ſimiliter actus per obiecta; nego tamen hanc definitionem eſſe eſſentialem, eſt enim deſcriptiua, quia eſt per paſſionem rei. nam, vt docuit Auguſt. 7. de Trinit. cap. 2. *Omne quod relatiuè dicitur, eſt aliquid, excepto relatiuo.* ergo ex mente Auguſt. reſpectus iſte aliquid addit ſaltē ratione ratiocinata diſtinctum (vt plures Thomiſtæ affirmant) ſupra entitatem abſolutam. Quòd autem potentiæ & accidentia per extrinſeca definiantur, inde prouenit quòd ſunt entitates imperfectæ, quæ pro hoc ſtatu nequeunt quietare intellectum in earum cognitione ſine ordine ad aliquod exterius. Hoc autem argumentum magis vrget Suarez, qui affirmat relationem creaturæ ad Deum eſſe ei intrinſecam. nam ex hoc neceſſariò infertur, (vt optimè noctor Doctor contra Henricum) reſpectum iſtum debere poni in definitione eſſentiali rei, quia definitio eſſentialis integram quidditatem rei manifeſtat: ſed poſſumus definire, imò frequenter definimus hominem, equum, &c. nulla facta mentione talis reſpectus; ergo hic eſt extra quidditatem entis abſoluti. Si verò creaturam non poſſumus ſine tali reſpectu cognoſcere, eſt, quia iam formaliter includitur tanquam paſſio; ſicut ob eandem rationem non poſſumus cognoſcere riſibile formaliter ſine riſibilitate.

Obiectio quarta. Obiicies quartò Auguſtinum 5. de Trinit. cap. 5. vbi dicit quòd in creaturis, ***quidquid non ſecundùm ſubſtantiam dicitur, reſtat vt ſecundùm accidens dicatur.*** Sed iſtæ relationes per nos non dicuntur ſecundùm ſubſtantiam; ergo ſunt accidentia. Reſpond. *Diluitur.* concedendo maiorem, quæ eſt Auguſtini, & negando minorem. nam iſtæ relationes etſi non ſint eſſentiales, ſunt tamen ſubſtantiales, quia identificantur cum vera ſubſtantia, ſeu eſſentia rei.

Petes vtrùm iſtæ relationes dicantur tranſcendentales, an ſecundùm dici? Reſpondēt aliqui relationes ſecundùm dici, eſſe aliquid rationis. 7. *Quæſtio. Reſponſio.* hac relatione dicuntur referri ea quæ merè abſoluta ſunt, concipiuntur tamen à nobis quaſi relatiua. Sic eſt potentia diuina quam ex noſtra imperfectione ſine ordine ad ſuos effectus cognoſcere non valemus, etſi in ſe abſolutiſſima ſit; relationes verò tranſcendentales eſſe, quæ in re & ſecluſo opere intellectus reſpiciunt ſuos terminos. ita ſentit Suarez vbi ſuprà num. 9. cui adhæret Vaſquez 1. parte diſp. 173. cap. 4. vnde ſecundùm hanc ſententiam iſtæ relationes non erunt ſecundùm dici, ſed tranſcendentales. Alij verò inter has relationes nullum diſcrimen niſi denominatiuum inueniunt, dicunt enim vtramque relationem, eandem eſſe ſuo fundamento, ſeu vnam, & eandem relationem eſſe tranſcendentalem, & ſecundùm dici, penes diuerſas denominationes. Dicitur tranſcendentalis, quatenus tranſcendit per omnia prædicamenta, & ſecundùm dici, quia non abſolutè denominatur relatio; ſed dicitur relatio, quia ad modum veræ relationis concipitur. Ego verò exiſtimo, relationes ſecundùm dici à tranſcendentalibus non *Authoris ment.* differre. nam vel dicuntur relationes cum fundamento in re, vel ſine fundamento. Si primum dicas; ergo iam in fundamento eſt aliqua realis reſpicientia, quæ ex dictis ſuprà ſaltim formaliter debet à ſuo abſoluto differre, & conſequenter erit tranſcendentalis. Si dicas nullum ſupponere fundamentum; ergo eſt rela-

tio ficta, de qua nunc non diſputamus.

Cõcluſio. Dicendum ergo eſt ſine vlla tergiuerſatione has relationes dicendas eſſe tranſcendentales. ita Doctor in 2. diſt. 1. quæſt. 4. §. *ad argumenta principalia,* verſ. *ad ſecundum*, num. 26. & in 3. diſt. 1. quæſt. 1. §. *ad illud in oppoſitum.* tum quia tranſcendunt per omnia prædicamenta, tum quia non requirunt terminos exiſtentes actu, vt patet de actu, & habitu ſcientiæ: tum denique, quia identificantur inadæquatè cum ſuis ſubiectis, quæ prædicamentalibus relationibus non contingunt.

DIFFICVLTAS III.

Vtrùm aliquæ relationes reales diſtinguantur realiter à fundamento.

8. SVppoſuimus difficultate 1. commune placitum admittere relationes reales, & nos ibidem art. 1. cum Doctore oſtendimus; nunc etiam ſupponimus cum Philoſopho & communi etiam ſententia, concedendas eſſe relationes prædicamentales, quibus conueniant conditiones difficult. 4. explicandæ; ſolùm ergo controuertitur, an relationes illæ, quæ poſito fundamento & termino, de nouo conſurgunt neceſſariò, & ad quas non datur per ſe motus, ſeu relationes intrinſecus aduenientes, à ſuo fundamento realiter diſtinguantur, an modaliter, an verò formaliter, vel nullo modo.

ARTICVLVS I.

Explicantur diuerſa Authorum placita.

PRima ſententia affirmat relationes reales prædicamentales non diſtingui realiter à fundamento. hanc ſententiam tenent Nominales, Okamus in 1. diſtinct. 30. q. 4. & quodlib. 6. q. 8. 9. & 10. concl. 1. Gabriel in 1. diſt. 3. q. 4. art. 1. concl. 2. Gregorius in 1. diſt. 28. q. 2. Suarez 2. tomo Metaph. diſp. 47. ſect. 2. n. 12. citatur Vaſquez tomo 2. primæ partis, diſp. 116. num. 7. ſed ibi hoc non exprimit, imò diſp. 173. cap. 4. hæc habet, *quando fundamenta manere poſſunt ſine relatione, certum debet eſſe diſtingui à fundamento, ſicut modus à re cuius eſt modus.* Hanc eandem ſententiam ſequitur Hurtado diſput. 15. Metaph. ſectione 2. §. 7. vbi citat pro ſua ſententia noſtrum Doctorem in 3. diſtinctione 1. quæſt. 1. §. *ad aliud in oppoſitum*, vbi expreſsè affirmat oppoſitum, refertur etiam S. Thomas opuſculo 48. tractatu 5. de prædicamento ad aliquid cap. 2. & 3. & hanc eſſe quorundam Thomiſtarum ſententiam fatetur Caietanus 1. parte quæſtione 28. art. 2. §. *in reſponſione*, his ſubſcribunt nonnulli alij recentiores. Fundamentum potiſſimum huius ſententiæ eſt, quod natura ab omni ſuperfluitate ſemper abhorruit: ſed ſine his relationibus diſtinctis poteſt ſaluari vera identitas, diſtinctio, & ſimilitudo; ergo. Maior ab omnibus admittitur. Minor etiam probatur. nam idem eſt principium conſtitutiuum, & diſtinctiuum rei: ſed homo ſua differentia ſpecifica eſt indiſtinctus ſpecificè ab aliis hominibus, diuerſus tamen ab equo, & leone; ſuperfluunt

ergo

Digitized by Google

ergo aliæ relationes identificantes & diſtinguentes. Confirmatur ex definitione ſimilitudinis. nam ſimilia dicuntur quorum qualitas eſt vna; ergo ſuperfluit alia ratio ſimilitudinis, vt extrema formaliter ſimilia dicantur. Confirmari etiam poteſt, quia æqualitas ſiue perfectionis, ſiue quantitatiua, ſecluſo quouis modo ſaltim per intellectum non poteſt auferri ab entitatibus eiuſdem perfectionis, vel quantitatis; ergo ſuperfluè additur aliqua relatio æqualitatis. Aliqua fundamenta obiiciemus inferiùs contra noſtram concluſionem.

Sed quanquam Authores relati in hac vniuerſali propoſitione conueniant, nempe relationem non diſtingui realiter à fundamento, diuerſo tamen explicant modo. nam Suar. inter fundamentum & relationem, aliquam diſtinctionem formalem, ſaltim rationis ratiocinatæ, concedit, & affirmat relationem non eſſe eandem fundamento, & termino; ſed terminum eſſe obliquum, & quaſi quid connotatum per relationem identificatam cum fundamento. Sed hic modus explicandi non ſolùm patitur communem difficultatem, quam proponemus inferiùs, probantes, relationem iſtam realiter diſtingui à fundamento; ſed etiam in terminis videtur aliqualem habere implicantiam. nam relatio in eius ſententia, vel conſurgit de nouo ad poſitionem termini, vel ſupponebatur iam in fundamento. Si primum dicat; ergo vel relatio includit coëxiſtentiam vtriuſque extremi, vel aliqua forma reſultat in fundamento de nouo, quod ipſum actualiter referat, ac per conſequens cùm adueniat in tempore realiter diſtinguetur à fundamento, quod nos intendimus. Si dicat ſecundum, nempe ſupponi identificatam; ergo fundamentum erat relatiuum ante poſitionem termini actualem, ac per conſequens non diſtinguetur iſta relatio à tranſcendentalibus, nec erit verum dictum Philoſophi, quòd poſito fundamento & termino ſtatim conſurgit relatio, quandoquidem iam ſupponebatur ad terminum. Reſpondet Suarez, quo ad poſitionem termini, ponitur noua connotatio, quæ dicitur relatio noua: ſed contrà eſt, quòd non eſt noua forma; ergo nec noua connotatio. Secundò hæc relatio non requirit exiſtentiam termini ad ſuum eſſe actuale, quandoquidem ſupponebatur identificata fundamento; ergo ſiue terminus exiſtat, ſiue non exiſtat, cùm ipſi nihil accreſcat, non connotabit de nouo, nec ex hoc dicetur noua relatio. Tertiò hæc noua connotatio vel eſt aliquid extrinſecum, vel intrinſecum. ſi intrinſecum; ergo per aliquam formam realem, de nouo aduenientem, fundamentum connotat terminum: ſi extrinſecum; ergo ſupponit mutationem intrinſecam in aliquo extremorum, non in fundamento, quia iam ſupponebatur illa ratio connotans, non in termino, cùm ſit quid extrinſecum, & connotatum; ergo relatio iſta nihil erit, niſi dicas eſſe aliquid rationis, quod difficultate antecedenti ſatis impugnauimus.

Hurtado vbi ſuprà ſect. 3. §. 29. expreſsè affirmat relationem nullatenus diſtingui à fundamento, & termino; ſed eſſe coëxiſtentiam vtriuſque extremi, itaque duo alba ſimilia dicuntur, quia vtrumque extremum coëxiſtit alteri, cum eadem ſpecifica albedine. Sed hæc etiam ſententia non caret particulari implicantia. Primò argumentor ſic, ipſe Hurtado fatetur ſect. 7. §. 60. relationes prædicamentales mutuas terminari ad abſo-

lutum, & etiam dari mutuas relationes; ergo in termino diſtinguit rationem relatiuam ab abſoluta. Non ergo relatio eſt ſola abſoluta coëxiſtentia terminorum. Secundò ipſe concedit diſtinctionem prædicamentorum: ſed coëxiſtentia non conſtituit prædicamentum relationis; ergo ſupra hanc conditionem aliquid debet addere ſaltim extrinſecum, hoc prædicamentum conſtituens.

Secunda ſententia aſſerit relationem non realiter, ſed modaliter diſtingui à fundamēto. quam difficultatem inferiùs dicemus eſſe nominalē, ideo nec eam probo, nec impugno.

ARTICVLVS II.

Explicatur vera ſententia, & ſimul refellitur oppoſita.

9. VErior ſententia affirmat relationes prædicamentales, videlicet diſtinctionis, identitatis, &c. realiter diſtingui à fundamento, reſpiceréque terminum, tãquam obliquum & connotatum. eſt expreſſa ſententia Doctoris in 2. diſt. 1. quæſt. 4. §. *contra iſtam opinionem*, num. 5. & in 3. diſt. 1. quæſt. 1. §. *ad illud in oppoſitum*, num. 14. videtur etiam D. Thomæ 1. part. q. 28. artic. 2. vbi aſſerit relationem in creatis diſtingui realiter à fundamento, ſecus autem in diuinis, eſſéque aliquid accidentale in creatis, tenet Caietan. ibidem, vbi affirmat hanc eſſe ſententiam S. Thomæ, idémque ſenſiſſe quæſt. 8. de potentia artic. 2. vbi aſſerit relationem in rebus creatis eſſe accidens. & 4. contra Gentes c. 14. ad medium. vbi docet relationem in creatis comparari ad abſolutum, ſicut accidens ad ſubiectum. Vnde Ferrarienſis meritò obſeruat, quòd cùm ſint multæ relationes in ſubſtantia fundatæ, manifeſtè infertur ex D. Thoma realiter à fundamento diſtingui. tenent alij quamplures, quos refert Ruuius quæſt. 14. eſt communis omnium Scotiſtarum cōſenſus. Hanc ſententiam efficaciſſimis rationibus probat Doctor in 2. vbi ſuprà, & ſimul impugnat oppoſitam ſententiam.

Probat primò. Nihil identificatur cum eo, à quo ſine contradictione poteſt ſeparari, & ſine eo valet exiſtere: ſed multæ ſunt relationes, ſine quibus fundamenta poſſunt eſſe ſine contradictione; ergo multæ ſunt relationes quæ non ſunt realiter eædem cum fundamento. Maior probatur, primò quia verificarentur duo contradictoria de aliquo ſubiecto, nempe quòd ſit idem ens realiter, & non idem, quia ſi ſeparantur; ergo ſunt diuerſa entia: ſi non diſtinguuntur; ergo ſunt idem. verificabitur; ergo idẽtitas, & diuerſitas eiuſdē de eodem. Secundò ſi illa maior negetur, non videtur relinqui vnde poſſit diſtinctio entium probari. nam nulla eſt magis euidens ratio diſtinctionis, quàm ſeparabilitas. *Nec alio fundamento vtitur Philoſophus ad probandum, materiam eſſe aliam rem à forma, niſi quia manet eadem ſub oppoſitis formis, quo etiam vtitur* 4. *Phyſic. ad probandum locum eſſe aliud à locato, quia idem locus manet cum diuerſis locatis.* Minor etiam probatur, & experitur *in omnibus relationibus, quarum fundamenta poſſunt eſſe ſine terminis, ſicut eſt in omnibus relationibus æquiparentiæ, ſicut ſunt, ſimile, æquale & huiuſmodi: ſi enim hoc album ſit, & aliud album non ſit, hoc album eſt ſine ſimilitudine: & ſi album aliud fiat in hoc albo, eſt ſimilitudo. Poteſt igitur eſſe ſine iſta & cum iſta. Similiter eſt in multis relationibus diſquiparentiæ. ſi enim iſte ſit homo, & nullus alius ſubſit poteſtati ſuæ, eſt ſine dominatione, & poteſt eſſe*

dominus

dominus ſeruorum acceſſione, ſicut dicit Boëſius,& ita eſt de multis alijs,de quibus omnibus non oportet exempla adducere. Alia etiam abſurda infert Doctor n.6. nempe quòd videtur negari Incarnatio, ſeparatio accidentium in Euchariſtia, & omnis compoſitio in entibus, omníſque cauſalitas cauſarum ſecundarum:ſed de his alibi dicemus, præcipuè 1. Phyſic. quæſtione 7. vbi probabimus omnem compoſitionem eſſe relationem.

10. Sed contra hanc rationem arguit Hurtado 1. §. 5. ex hac ratione ſolùm inferri poſſe diſtinctionem modalem. Sed contrà quod his rationibus ſolùm intendimus probare relationem diſtingui realiter à fundamento,& ſi hoc probatur,ſufficit. An autem ſit verè realis,vel ſolùm modalis,dicemus infrà.

Secundò obiicit, §. 13. ex hac ratione inferri relationem non diſtingui realiter à fundamento & termino; ergo & idem realiter ipſis. Confirmari poſſet hæc ſententia vrgentiùs alio argumento Doctoris §. *ad quæſtionem*, num. 21. vbi eo docet relationem creaturæ ad creatorem, eſſe eandem realiter creaturæ, quia hæc non poteſt non dependere à Deo: ſed fundamentum, & terminus nequeunt eſſe ſine relatione; ergo hæc identificatur cum fundamento & termino. Sed contrà eſt quòd licèt inſeparabilitas non ſit ratio adæquata identitati, vt diximus difficultate antecedenti, quia hæc debet prouenire non ab extrinſeco, ſed ab intrinſeco: tamen ſeparabilitas eſt euidens ratio diſtinctionis, vt diximus ſuprà; cùm ergo fundamentum præciſum à termino, poſſit eſſe ſine relatione, hinc eſt quòd ei ſeparabiliter contingat. Secundò non caret probabilitate,fundamentum & terminum ſupernaturaliter poſſe eſſe ſine relatione.Tertiò vna & eadem forma numero nequit eſſe eadem duobus extremis realiter diſtinctis, quia quando aliquid ab alio realiter diſtinguitur, etiam omne id quod ipſi identificatur, eadem diſtinctione diſtinguitur. nam quia rationale diſtinguitur ab equo, etiam riſibilitas ipſi identificata realiter diſtinguitur; ergo ſi neceſſitas relationis ex coëxiſtentia terminorum prouenit, cùm non poſſit duobus extremis realiter diſtinctis identificari, ab ambobus realiter diſtinguetur.

Cùm autem dicis creaturam non poſſe eſſe ſine depẽdentia à Deo.Reſp. diſparẽ eſſe rationem.nam dependentia à Deo ab intrinſeco conuenit creaturis, & in nullo inſtanti temporis creatura eſt ſine tali dependẽtia;vnde infertur efficaciſſimè identitas ipſius cum fundamento: dependentia autem duorum ſimilium,v.g. ab extrinſeco prouenit, nempe ratione coëxiſtentiæ vtriuſque extremi,& per alterius deſciſſionẽ ſtatim corrumpitur, quod manifeſtè conuincit diſtinctionem relationis ab vtroque extremo. *Euaſio. Occurritur.*

Secundò probat. Nihil finitum continet ſecundùm perfectam continentiam, formalem, & virtualem, oppoſita formaliter, quia quantumcunque concedatur in Deo perfectiſſima continentia omnium perfectionum, ſecundùm identitatem eorum quæ ſunt in eo,non tamen poteſt continere oppoſita formaliter abſoluta in ſe, licèt ea virtualiter poſſit continere: ſed in eadem quantitate poteſt fundari æqualitas & inæqualitas reſpectu diuerſorum;ergo ſignum eſt,quòd cùm nihil illimitatum cõtineat identicè oppoſita formaliter,has relationes non identificari cum extremis,nec cum altero eorum, ſed ab vtriſque realiter diſtingui.

Tertiò

Digitized by Google

Tertiò idem non identificat ſibi plures formalitates eiuſdem rationis, vt patet. nam idem homo non habet plures intellectus, nec plures rationalitates: ſed in quocunque albo inueniuntur tot ſimilitudines, quot alba eiuſdem rationis; ſignum ergo eſt relationes non diſtingui ſolùm formaliter à fundamento, vt opinatur Suar. ſed realiter, vt docet Doctor.

Quartò exiſtentibus duobus albis ſolùm habent ſuum eſſe abſolutum; ergo vt vnum referatur ad aliud, aliquid debet de nouo accedere. Probo conſequentiam, quia abſolutum eſt ad ſe, relatiuum ad aliud; ergo vt entitas abſoluta albi, quæ eſt ad ſe, ſit ad aliud album, aliquid nouum debet ei contingere. Reſpondebis, hoc reſpectiuum eſſe aliquam extrinſecam denominationem ex coëxiſtentia extremorum cauſata. Sed contrà quòd omnis extrinſeca denominatio realis mutationem intrinſecam ſupponit: ſed per coëxiſtentiam nihil reale additur alteri extremorum; ergo non eſt vnde proueniat talis denominatio, quia non eſt vnde intrinſecè mutentur extrema.

Quintò in definitionibus cuiuſque rei natura definiti debet explicitè manifeſtari: ſed in definitione entis abſoluti, nihil relatiuum includitur; ergo relatio aliquid eſt extra eius entitatem. hanc veritatem confirmat Doctor ex Auguſtino 5. de Trinitate cap. 5. vbi hæc habet, *in rebus creatis quod non ſecundùm ſubſtantiam dicitur, reſtat vt ſecundùm accidens dicatur.* Sed relatio non eſt de ſubſtantia entis abſoluti; ergo eſt accidens ab eo diſtinctum. legatur Doctor in 2. vbi ſuprà, qui hanc ſententiam optimè explicat, & confirmat authoritate Ambroſ. 1. de Trinitate cap. 5. & Hilarij 12. de Trinitate circa medium, & Simplicij ſuper prædicamenta, & Philoſophi 12. Metaph. cap. 2. textu 19. & Auicenæ 3. Metaph. cap. de relatione.

ARTICVLVS III.

Satisfit contrariorum obiectionibus.

AD fundamentum oppoſitæ ſententiæ reſpondetur ſatis conſtare ex dictis artic. præcedenti relationes non eſſe ſuperfluas. Ad illud autem quod obiiciunt de identitate, diuerſitate, & æqualitate, reſpondetur extrema in re præciſa relatione formali fundamentaliter ſolùm eſſe eadem, ſimilia, vel æqualia fundamentaliter, non verò formaliter. Cùm autem dicis ſimilia eſſe quorum qualitas eſt vna. Reſpondetur per qualitatem aduenire corporibus proximam rationem fundandi relationem. nam ſi albedinem, v. g. ſepares à corpore, defectu proximi fundamenti non reſultabit relatio ſimilitudinis ad aliud album. Sed contrà obiicit Hurtado, §. 16. per aduentum relationis nullam partem accreſcere quantitati; ergo non redditur æqualis alteri parti per relationem; ſed iſta æqualitas prouenit ex proportione quantitatum, ac per conſequens, relatio eſt ſuperflua. Reſp. concedendo relationem nullam partem addere quantitati, inde verò ſolùm infertur, duo quanta præciſa relatione eſſe fundamentaliter æqualia, non verò formaliter, quia æquale formaliter eſt ad aliud, & hoc nequit fieri per entitatem abſolutam. 11.

Sed obiicies primò contra concluſionem, Deum ſe ipſo à nobis diſtingui, & eſſe Dominum, creatorémque omnium, quod ſaluatur ſine relatione ſuperaddita; ergo in creaturis poteſt dari diſtinctio, & identitas, nulla *Obiectio prima.*

nulla ſuperueniente relatione. Confirmatur. nam ideo accidentia ſeparamus à Deo, quia dicunt imperfectionem, & inhærentiam in nobis; ergo ſi diſtinctio importaret formam relatiuam diſtinguentem, deberemus conſequenter dicere, Deum non diſtingui à nobis, nec differre. *Reſp.* diſparem eſſe rationem, quia vt Deus diſtinguatur à nobis, non eſt neceſſarium quòd fundet aliquam relationem; ſed ſufficit ſi terminet diſtinctionem creaturarum ad ipſum. hac de cauſa non dicitur creans per aliquam formam ſibi intrinſecam: ſed per terminationem dependétiæ creaturæ, ſeu creationis paſſiuæ ad ipſum. Sic etiam Verbum dicitur vnitum naturæ humanæ, non quia in Verbo fundetur aliqua relatio vnionis, ſed quatenus terminat relationem naturæ humanæ inhærentem. hæc doctrina eſt Doctoris in 1. diſt. 30. quæſt. 2. §. *Reſpondeo igitur*, num. 9. Sed replicabis; ergo in relatiuis ſufficit vna relatio ad diſtinctionem, vel vnionem, & conſequenter ſuperfluet mutua reſpicientia extremorum. *Reſp.* diſparem eſſe rationem. nam ſi in Deo non reſultat relatio, ideo eſt, quia Deus non eſt ſubiectum capax relationis, vt dicemus inferiùs; tamen in creaturis, cùm vtrumque extremum ſit capax relationis, & non ſit maior ratio, quare in vno reſultet, quàm in alio, dicendum eſt in vtroque reſultare. Rurſus Deus non diſtinguitur à creatura realiter intrinſecè, & formaliter, ſed fundamentaliter per ſuam entitatem, formaliter extrinſecè per terminationem relationis creaturæ ad ipſum; formaliter verò intrinſecè ſolùm per aliquam denominationem cauſatam ab intellectu, de quibus nonnulla dicemus in 3. Phyſic. vbi oſtendemus contra quendam neotericum Scotiſtam, quòd licèt Deus velit, & creet per ſuam abſolutam entitatem, & dicatur extrinſecè volens, & creans, per terminationem dependentiæ rei volitæ; tamen vt dicatur formaliter volens, requiritur aliqua denominatio rationis, qua dicatur formaliter talis.

Enodatur.

Replica.

Præcluditur.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò, ad relationem non dari per ſe motum, vt docuit Ariſtot. 5. Phyſicorum: ſed ſi relatio produceretur de nouo, daretur motus ad illam; ergo. *Reſp.* concedendo maiorem, & diſtinguendo minorem, ſi produceretur per veram actionem concedo; quia verò reſultat ex fundamento & termino, nego. Secundò idem argumentum poſſet fieri contra ſententiam contrariam. nam ſi ipſi ſine actione noua concedunt nouas relationes, paſſionéſque à ſubiecto promanare, cur idem non dicemus & nos de realibus relationibus? Sed de hoc in Phyſica quæſt. 11. difficult. 4. art. 4. in fine. *Soluitur.*

Obiectio tertia. Tertiò videtur impoſſibile hominem album toties mutari intrinſecè, quoties producitur aliquod album de nouo. *Reſp.* Scotus in 1. diſtinct. 1. quæſt. 4. §. *ad primum*, verſic. *ad illud*, mutationem relatiuam non eſſe propriam mutationem, quia rigoroſa mutatio ſolùm eſt ad ſe: ſi autem per mutationem intelligas, tam relatiuam, quàm abſolutam, & ſubiectum reputes mutatum, quoties in ordine ad aliud diuerſo modo ſe habet, hoc nullum eſt inconueniens. *Expeditur.*

Obiectio quarta. Quartò obiicies, duobus albis diſtantiſſimè exiſtentibus, non eſt à quo talis relatio producatur, quia non ab agente, cùm ad relationem non detur per ſe motus, non à fundamento, cùm hoc eodem modo ſe habeat, non à termino. nam hic ſolùm dicit terminare, & eſt quid obliquum in rela-

tione; ergo nulla relatio producetur de nouo. Reſp. relationem iſtam non produci, ſed ex poſitione vtriuſque termini, in quantumuis mágna diſtantia relatio in fundamento reſultat, quod informat & ordinat ad terminum.

Remouetur.

Obiectio quinta. Quintò obiicies, Petrum, & Paulum diſtingui ſubſtantialiter; ergo non mediante relatione. Probo conſequentiam. Omnis forma denominat ſubiectum in quo eſt: ſed ex dictis iſta forma relatiua eſt accidens; ergo denominabit ſubiectum non ſubſtantialiter, ſed accidentaliter diuerſum. Reſp. concedendo antecedens, & negando conſequentiam. Ratio eſt. nam relatio ſapit naturam extremorum, vnde cùm extrema ſint ſubſtantiæ, iſta relatio, ſeu diſtinctio, ſubſtantialis dicetur. Cùm autem obiicitur formam denominare ſubiectum in quo eſt. Reſp. formas accidentales non denominare ſubiecta, ſecundùm rationem genericam, ſed præciſè ſecundùm ſpecificam: vnde non valet dicere, Homo eſt albus; ergo homo eſt qualitas. ita ſimiliter hæc eſt optima prædicatio, Petrus eſt diſtinctus à Paulo, quia iſte eſt effectus ſpecificus diſtinctionis, non tamen accidentalitas prædicatur de extremis. Replicabis, hanc eſſe optimam prædicationem, Homo eſt accidentaliter albus, quia albedo eſt accidens hominis; ergo & iſta, Petrus accidentaliter diſtinguitur à Paulo, quia diſtinctio eſt accidens illius. Reſp. primò negando paritatem, non enim eſt eadem ratio de accidentibus abſolutis, & relatiuis. Diſparitas eſt in hoc quòd abſolutum accidens, ſolùm ſupponit pro ſe ipſo, & ita non alio modo denominat ſubiectum, quàm ſit eius entitas, relationes verò cùm ſupponant pro fundamento, & termino quid in ordine ad aliud denominant, non mirum ſi ſapiant naturam extremorum. Vel ſecundò reſp. non eſſe inconueniens quòd Petrus dicatur accidentaliter diſtinctus à Paulo, ſi loquamur de diſtinctione formali, & poſitiua, non verò de fundamentali, quia hoc ſolùm eſt dicere, Petrum mediante aliqua forma accidentali poſitiuè & formaliter à Paulo diſtingui. quod eſt verum, cùm contingat extremis, quòd actualiter, & poſitiuè diſtinguantur. poſitiuè, inquam, vt intelligatur, quamlibet entitatem eo ipſo, quòd ſit talis, dicere negationem eſſendi aliud: hæc autem diſtinctio non formalis & poſitiua, ſed negatiua eſt, de quibus dicemus, Deo dante, in Metaphyſica quæſt. de diſtinctione.

Occurritur. *Inſtātia.* *Diluitur.* *Replica.* *Præcluditur.*

Obiectio ſexta. Sextò obiicies, quòd daretur proceſſus in infinitum in relationibus. Probo ſequelam. nam illa relatio quæ dimanat à fundamento, dependet ab ipſo, alia relatione, & illa alia, vſque in infinitum. Reſp. Doctor vbi ſuprà num. 16. verſiculo *ad quartum*, negando ſequelam. nam quælibet relatio, neceſſariò dependet à ſuo fundamento, & ita non alia relatione, ſed ſe ipſa refertur. Probatur hoc ex fundamento quod difficultate 2. probauimus, aliquas relationes identificari cum fundamentis. nam ſicut dependentia creaturæ à creatore, ipſi identificatur, quatenus nequit non dependere; ita cùm hæc relatio non poſſit non dependere à ſuo fundamento, non alia relatione, ſed ſe ipſa refertur.

Diſſoluitur.

Obiectio ſeptima. Septimò & vltimò obiicies, relationem non eſſe cognoſcibilem ex ſe, ſed ex terminis; ergo non diſtinguitur ab eis. Reſp. idem contingere accidentibus abſolutis aliquando, & multo magis id accidere debet relationibus, quæ cùm ſint imperfectæ entitatis, per extrinſeca notificantur, quamuis

Diluitur.

Digitized by Google

quamuis non careant ſua intrinſeca ratione formali.

12. *Dubium.* Dubitari poſſet, vtrùm de potentia Dei abſoluta relatio poſſit eſſe ſine fundamento & termino, & hi, ſine relatione? Sed breuiter dico primò, (quia de his alibi) relatio nequit eſſe ſine fundamento & termino. Colligitur manifeſtè ex Doctore vbi ſuprà. nam ſi ideo ſe ipſa refertur ad fundamentum, quia nequit eſſe ſine eo; ergo ſi de potentia Dei abſoluta ſeparari poſſet, iam non intrinſecè, ſed extrinſecè, ſicut accidens abſolutum actualiter dependeret à ſubiecto, & ſic non ſe ipſa, ſed diſtincta relatione. eſt ſententia communis, & inde manifeſtè probatur, quòd relatio eſt entitas imperfectiſſima, & quaſi modalis, cuius eſſe eſt actualiter ordinare. Vnde ob ſuam imperfectionem per nullam potentiam, ſine extremis valet exiſtere.

13. Dico ſecundò contra Ruuium, quæſt. 14. huius prædicamenti, num. 35. & Sanctium quæſt. 52. in ſolutione argumentorum ad ſecundum, fundamentum, & terminum per nullam potentiam poſſe exiſtere ſine relatione. Fundamentum eſt quòd intelligibile eſt Patrem genuiſſe filium, & ad ipſum ſe habere quin ſit mediante relatione formaliter inhærente; ergo poſito vtroque extremo non poteſt non reſultare relatio. Reſp. Ruuius patrem ſecluſa relatione ſe habere ad filium fundamentaliter, non verò formaliter: ſed contrà eſt quòd ſi ſaluari poteſt ratio eſſendi ad aliud ſine relatione; ergo ſuperfluè ponimus relationes diſtinctas à fundamentis.

Obiectio. Obiicies, fundamentum & terminum realiter diſtingui à relatione prædicamentali; ergo poſſunt à Deo *Soluitur.* conſeruari ſine relatione. Reſp. non omnia quæ realiter diſtinguuntur poſſe ſeparari adinuicem. nam ſubſiſtentia realiter diſtinguitur ab eſſentia rei, & nihilominus, ſecundùm probabiliorem opinionem, natura nequit eſſe ſine aliqua ſubſiſtentia, quia hæc eſt vltima illius perfectio. ſine aliqua, inquam, quia ſubſiſtentia Verbi perſonat naturam humanam Chriſti, & propriam eius ſubſiſtentiam ſupplet. ita ſimiliter, quanquam relatio ſit entitas realiter diſtincta à fundamento; cæterùm cùm relatio ſit intrinſecum complementum dependentiæ, & vltimum, vt docet Doctor in 3. diſt. 8. quæſt. vnica. §. *Hîc dicitur*, verſic. *Præterea*, num. 8. adhuc de potentia Dei abſoluta nequeunt eſſe ſine relatione. quia tamen hæc impoſſibilitas ab extrinſeco prouenit, hæc relatio perfectiua realiter ab extremis diſtinguitur.

DIFFICVLTAS IV.

Vtrùm dentur relationes reales extrinſecus aduenientes.

NOtanter inquiritur de relationibus realibus, quoniam certum eſt relationes rationis poſſe extrinſecus aduenire fundamento & termino, ſine vllo eorum concurſu, poteſt enim intellectus, ſeu voluntas extrema ex natura rei non ordinata, componere & ordinare.

ARTICVLVS I.

In quo differant relationes extrinſecæ ab intrinſecis.

COmmunis Thomiſtarum ſententia ſuſtinet, nullas dari relationes extrinſecus aduenientes, ab intrinſecè aduenientibus diſtinctas, & hanc diſtinctionem relationum eſſe 14.

quid fictum, & ſine vllo fundamento inuentum.ita Heruæus quodlibeto 7. quæſt. 14. Soncinas 5. Metaphyſicæ quæſt. 39. Sotus in hoc prædicamento,& 5.Phyſic.quæſt.2. art. 2. Suarez 2. tomo Metaphyſicæ diſp. 48. ſect.1. num.6. 7. & 8. Fundamentum præcipuum huius ſententiæ eſt, quòd in nullo diſtinguuntur iſtæ relationes extrinſecè ab intrinſecè aduenientibus; ergo ſine fundamento multiplicantur. Alia obiiciunt quæ non impugnant relationes has in communi, ſed in particulari. v. g. vnionem non eſſe relationem extrinſecus aduenientem,nec ſex vltima prædicamenta relationibus iſtis conſtitui;ſed de his in propriis quæſtionibus diſputabimus.

Doctor autem in 3. ſententiarum diſt.1.quæſt.1. §. *ad aliud in oppoſitum*, num.14.& in 4.diſt.6.quæſt.10.§.*contra iſtud*,verſic.*Minor patebit*, num.3. & diſt. 13.quæſt.1. §. *Si ergo debet ſaluari*, num. 9. & ſæpiùs alibi, expreſsè docet admittendas eſſe relationes reales extrinſecus aduenientes à prædicamentalibus, ſeu intrinſecè aduenientibus diſtinctas. Fundamentum potiſſimum huius ſententiæ eſt,quòd experimur quamplures inueniri reſpectus,ſeu relationes reales carentes conditionibus requiſitis ad relationes intrinſecus aduenientes; ergo ab his diſtinguuntur. Patet primò. nam relatio prædicamentalis poſito fundamento & termino,& nullo alio ſuperaddito, ſtatim reſultat; relationes verò extrinſecus aduenientes poſito termino, & fundamento ex defectu aliquo extrinſeco pluries non reſultant. patet in reſpectu agentis ad paſſum,contingit enim non rarò poni in rerum natura ignem agentem, & lignum quod pati poteſt per receptionem formæ ignis, & tamen defectu approximationis actio non reſultat, imò accidere poteſt, quòd poſita approximatione,relatio non reſultet. ſi ſit aliquid retardans, ſeu impediens productionem formæ,vt notauit Doctor in 4.diſt.13.q.1.§.*ſi ergo*. verſiculo *iſtorum trium*,num.11. ergo relationes iſtæ diſtinguuntur.

Contra hanc differentiam obiiciunt aduerſarij, quòd poſito igne & ligno, in debita approximatione, ſtatim conſurgit relatio;ergo non diſtinguitur ab aliis.Probatur antecedens.nam ſicut relatio paternitatis, & filiationis pendent ex poſitione termini; ita & iſtæ ex poſitione fundamenti proximi, nempè approximationis. Sed contrà eſt, quòd relationes prædicamentales, poſito ſubiecto, ſeu fundamento remoto(de hoc enim loquitur Doctor) & termino ſtatim reſultat relatio:at poſito igne, & ligno, quæ ſunt fundamentũ remotum,& terminus,poteſt nõ reſultare relatio,adhuc poſita approximatione, vt nuper dicebamus;ergo maxima eſt differentia.

Secundò diſtinguuntur iſtæ relationes quòd intrinſecus aduenientes terminare motum nõ poſſunt;extrinſecè verò aliquando producuntur per motum. ſic eſt relatio characteris, vt docet Doctor in 4 diſt.6.q.10 §. *Contra iſtud*,verſ.*præterea*. num. 4. vbi docet relationem iſtam characteriſticam immediatè à Deo produci in ſuſceptione Baptiſmi. idem docet de Vbi prædicamentali, ſeu formali in 3. diſt.1.q.2.§.*ad illud*,verſ.*tunc ad Philoſophum*, n. 15. Idémque docet ibidem de relatione vnionis naturæ humanæ ad Verbum,quæ producta fuit actione vnitiua totius Trinitatis;ergo cum fundamento has extrinſecas relationes concedimus, cùm ad ipſas detur per ſe motus, & non à fundamento & termino, ſed ex ipſis, ab aliquo agente extrinſeco producantur.

DIFFI

Digitized by Google

DIFFICVLTAS V.

De quidditate, proprietatibus & ſpeciebus relationis.

ARTICVLVS I.

Vtrùm actualiter referre ſit de quidditate accidentis relatiui.

RElatio non eſt quæ refertur ad terminum; ſed quæ ad iſtum refert fundamentum. Cùm ergo ſemper intercedat inter duo extrema, & concipi non valeat niſi referendo, dubitatur vtrùm referre actualiter ſit de quidditate relationis.

15. Negant aliqui hoc ſolo fundamento, quòd ſolus Deus eſt actus per eſſentiam; ergo actualiter referre, non poteſt eſſe de quidditate relationis. Pro intelligentia tamen huius dubij, notandum eſt, actum bifariam accipi poſſe, primò vt diſtinguitur à potentia eliciente, ſecundò vt diſtinguitur à potentia obiectiua. Primus actus ſolùm dicit non eſſe principium elicitiuum alicuius rei. Secundus autem actus dicit exiſtentiam; vnde optimè poteſt comparari aliquid eſſe actum, & in potentia obiectiua. nam actus à mea voluntate poſſibilis elici, actus eſt & in potentia obiectiua, quia omni exiſtentia caret.

Notandum.

Aſſertio prima. Dico primò, actus qui opponitur obiectiuæ potentiæ, ſiue actualis exiſtentia, non eſt de quidditate relationis. Patet. nam omnia entia creata contingenter exiſtunt, & ſolus Deus exiſtit per eſſentiam.

Aſſertio ſecunda. Dico ſecundò, actualiter referre vt diſtinguitur à potentia eliciente, eſt de quidditate relationis. Probatur. nam nulla eſt excogitabilis potentia, à qua talis actus poſſit prouenire; ergo. Sic explico, ſi in homine diſtinguimus actum ratiocinandi ab ipſa ratiocinabilitate, eo eſt quòd in homine eſt aliqua potentia, quæ ſæpiùs ſuſpendit actum. nam non ſemper homo ratiocinatur: ſed in nullo inſtanti poteſt conſiderari relatio quin actualiter referat, imò nec de potentia abſoluta poteſt exiſtere, ſine extremis, vt diximus ſuprà; ergo actualiter referre eſt de quidditate relationis, ſeu eſſe actum referentem, ne per actualitatē intelligamus exiſtentiam.

Fundamento oppoſito occurritur. Ad fundamentum oppoſitum reſpondetur, Deum non dici actum per eſſentiam vt diſtinguitur à potentia eliciente, ſed vt diſtinguitur à potentia obiectiua; itaque quidditas Dei eſt eſſe ens in actu: quidditas autem relationis non eſt eſſe in actu, ſeu exiſtere; ſed eſſe actum nullam dicentem potentiam elicitiuam.

Petes primò, vtrùm relatio ſit res, 16.
vel modus? Scotus in 2. ſententiarum diſt. 1. quæſt. 4. §. *quòd ſi adhuc proterniatur*, num. 13. facilè reſoluit hanc difficultatem, affirmat enim hanc eſſe quæſtionem de nomine. nam relatio poteſt dici modus & res; modus, quatenus eſt imperfecta entitas ad quamcumque abſolutam comparata, in qua acceptione etiam qualitates abſolutæ poſſunt dici modi ſubſtantiæ, quatenus ſunt imperfectiores ipſa. Res, quatenus habet ſua prædicata eſſentialia, quod relationem à modo rigoroſè accepto perſpicuè diuerſificat, cùm modus non conſtet prædicatis eſſentialibus, ſuperioribus, & inferioribus, quibus relatio conſtituitur: vt dicemus art. ſequenti. Secundò omne quod cadit ſub diuiſione entis eſt res, modi enim ex dicendis in Metaphyſica non includunt formaliter ens: at relatio cadit ſub diuiſione entis, & eſt formaliter ens, vt patet ex Ariſtot. 5. Metaphyſicæ textu 14,

Digitized by Google

ergo eſt verè res. Concludit ergo Doctor relationem poſſe dici rem & modum. Confirmat ex Auguſtino primo de doctrina Chriſtiana, cap. 1. vbi docet, quòd *ſignum ſecundùm quod tantùm eſt ſignum, eſt res aliqua & modus ſignati.* Ecce qualiter reſpectus, modo iam explicato.

Petes ſecundò, vtrùm diſtinguantur in relatione eſſe *in*, ab eſſe *ad*? Reſp. in relatione duplicem conceptum poſſe conſiderari, nempe accidentis vt ſic, vt abſtrahit ab abſoluto & relatiuo, & talis accidentis, nempe relatiui. Dico ergo quòd cùm accidens ab intrinſeco dependeat à ſubiecto, qua ratione diximus aptitudinalem inhærentiam eſſe eius paſſionem, inde prouenit relationem quatenus accidens, includere eſſe in ſubiecto inhæſionis; at cùm relatio quidditatiuè ſit actus ordinans fundamentum ad terminum, hinc eſt quòd quæuis relatio propriè dicta & habeat eſſe in ſubiecto, ſecundùm rationem ſuperiorem, & ordinare ad terminum ſecundùm relatiuam rationem. Vnde perſpicuè infertur qualiter eſſe *in*, & eſſe *ad*, diſtinguantur in relatione. nam ſi primum conuenit relationi, ſecundùm vniuocam rationem accidentis; ſecundùm verò penes genericam rationem relationis, in ea diſtinguentur ſicut accidens, & eſſe relatiuum in relatione, ſeu tanquam ratio ſuperior & inferior, quod eſt diſtingui formaliter.

ARTICVLVS II.

Quæ relationes conſtituant hoc prædicamentum.

18. *Suppoſitio prima.* SVpponit titulus quæſtionis, in hoc prædicamento vnum eſſe genus generaliſſimum, quod eſt relatio in communi. expreſſit Doctor quæſt. 15. prædicamẽtali. Probatur hac ratione. In hoc prædicamento vnica eſt ratio referendi ad aliud, quæ de omnibus relationibus inferioribus prędicatur; ergo hæc erit genus generaliſſimum in hoc prædicamento. Probatur antecedens. nam omnes relationes ſpeciales, etſi quatenus hoc, vel illo modo referunt, diſtinguantur; conueniunt tamen in generaliſſima ratione referendi; ergo cùm hæc nullum ſupra ſe contineat genus, & de omnibus inferioribus prædicetur, conſtituet genus generaliſſimum huius prędicamenti. Si autem obſtes, relationem eſſe actum referentem vnum ad aliud; ergo in hoc prædicamento, fundamentum, & terminus in communi debent includi. Reſp. genus generaliſſimum non eſſe relatiuum in communi, quod includit vtrumque extremum, ſed relationem in communi, quatenus abſtrahit à ſubiecto, & dicit ſua prædicata eſſentialia, de ſuíſque inferioribus prædicatur.

Suppoſitio ſecunda. Secundò ſupponit Scotus quodlibeto 6. §. *de tertio, in fine*, & in reportatis lib. 1. diſt. 33. quæſt. 2. & in 1. diſt. 31. quæſt. vnica, §. *ad quæſtionem*, n. 2. tres conditiones requiri vt aliqua ponantur in prædicamento, & colliguntur ex Philoſopho 3. Phyſicorum, textu 3. & 5. Metaphyſ. cap. de ad aliquid. Prima eſt quòd fundamentum ſit reale, & terminus ſit realis. Secunda quòd extremorum ſit diſtinctio realis. Tertia quòd ex natura extremorum, ſcilicet fundamenti, & termini, ſequatur talis relatio, abſque opere alterius potentiæ comparantis vnum extremum alteri. Prima conditio quòd extrema ſint realia, ſic probatur: Relatio reſultat ex fundamento & termino; ergo ſi iſta extrema non ſint realia, nec reſultabit relatio realis,

Digitized by Google

lis, nulla enim cauſa quæ non eſt realis, effectum realem valet producere. Secunda conditio, quòd extrema ſint diſtincta realiter, ſic probatur: Relatio realis eſt quædam oppoſitio; realis ergo actu præexigit extrema quæ opponantur inter ſe, & non includantur realiter. Tertia conditio quòd reſultet relatio ex natura extremorum, colligitur manifeſtè ex Philoſopho 5. Metaphyſicorum, textu 12. aſſerente ad relationem non dari per ſe motum: at ſi iſta relatio ex natura extremorum non reſultaret, produceretur per actionem & motum; ergo. Aliam conditionem addunt Thomiſtæ, ſcilicet quòd fundamentum proximum diſtinguatur realiter ab vtroque extremo. hanc negat Doctor in quodlibeto 6. vbi ſuprà, & in 1. ſententiarum, vbi ſuprà etiam, §. *quantum ad tertiam conditionem*, num. 5. vſque ad 9. & affirmat ſufficere fundamentum proximum eſſe reale, & extrema realiter diſtingui, vnde concedit, inter perſonas diuinas ſimilitudinem, identitatem eſſentialem, de quibus alibi.

Ex dictis infertur, quæ relationes excludantur ab hoc prædicamento. Per primam conditionem excluduntur relationes rationis, quæ non requirunt extrema realia. Si autem dicas inter has relationes enumerari ab Ariſtotele relationes imaginis, quæ non habent extrema realiter diſtincta, & actu exiſtentia. Reſp. verum eſſe, tamen non affirmauit eſſe prædicamentales. Per tertiam conditionem excluduntur relationes extrinſecus aduenientes, quæ ex difficultate antecedenti non reſultant ex vi fundamenti & termini, ſed poſſunt produci per actionem.

Quæſtio. Petes, in quo prædicamento collocentur relationes extrinſecus aduenientes? Reſp. rationem communem huius relationis non eſſe aliquid genericum, quandoquidem de ſex vltimis prædicamentis enuntiatur: ſed aliquid vniuocum, quod in hoc prædicamento nequit conſtitui, aliàs ſex vltima prædicamenta ponerentur ſub hoc prædicamento, & ſic non eſſent genere ſuprema. *Reſpõſio.*

ARTICVLVS III.

De ſpeciebus ſubalternis relationis.

TRia genera relationum, ſeu tres ſpecies ſubalternas ex triplici fundamento proximo cognouit Ariſt. 5. Metaphyſ. cap. 15. textu 21. Primum quod fundatur in vnitate & numero, ſecundum in actione & paſſione, tertium in menſura & menſurabili. *Species ſubalternæ quot.*

20\. *Notandum.* Circa relationis primi generis intelligentiam notandum eſt, Ariſtotelem ibi per vnitatem non intellexiſſe vnionem partium; ſed conuenientiam in aliquo prædicato communi, & conſequenter per diuerſitatem nihil aliud intellexit, quàm diſconuenientia extremorum: vnde cùm tripliciter extrema poſſint conuenire, nempe in quidditate, ſeu ſubſtantia, item in aliqua qualitate, & quantitate, inde tres ſpecies vnitatis Philoſophi communiter fatentur, nempe identitatem, ſimilitudinem, & æqualitatem. Identitas fundatur ſuper vnitatem ſubſtantialem, ſeu eſſentialem, vnde non ſolùm duo homines & duo Angeli dicuntur idem; ſed etiam duæ quantitates & qualitates. Similia dicuntur, quorum qualitas eſt vna, vnde duo homines albi, ſimiles dicuntur, & duæ albedines, eiuſdem intenſionis, ſimiles etiam dicuntur non in natura, quia hæc eſt identitas, ſed in gradu, quoniam intenſio qualita

Digitized by Google

qualitatis accidens illius eſt, & ita conueniunt in qualitate. Æqualitas fundatur in his, quorum quantitas non excedit, neque exceditur: vnde duæ qualitates poſſunt dici æquales, non quatenus habent eandem quidditatem, ſed quatenus in partibus, & eadem poſitione proportionantur. ſic duo palmi, & duæ vlnæ æquales dicuntur. His tribus vnitatibus totidem diuerſitates correſpondent, ideo diuerſa dicuntur, quorum quidditates metaphyſicè opponuntur vt homo & equus: diſſimilia, quorum qualitates ſunt diuerſæ, vt homo albus & niger, albedo vt duo, & vt quatuor. Inæqualia verò, quorum quantitas eſt improportionata, vt palmus & ſemipalmus. Itaque quæcunque ſunt eadem, referuntur vna ex his relationibus; quæcunque verò diuerſa, alia ex iſtis diſtinguuntur, modo iam explicato.

21. *Corollarium.* Ex quibus colligit Doctor in 1. diſtinct. 19. quæſt. 1. §. *hic primò videndum*, num. 2. quòd tranſumtiuè omnia iſta cuicunque enti ſecundùm varias conſiderationes poſſunt conuenire: nam omne ens eſt idem alteri ſecundùm aliquod prædicatum commune. Item æquale, vel inæquale ſecundùm magnitudinem perfectionis, de qua dicit Auguſt. 7. de Trinitate cap. 7. quòd in his quæ non mole magna ſunt, idem eſt maius eſſe quod melius eſſe. Denique ſimilitudo, quatenus quodcunque ens ſua conſtat differentia, quæ ex Ariſtotele 5. Metaphyſicæ dicitur qualitas rei, vnde in hac conſideratione Petrus, & Paulus poſſunt dici ſimiles in rationalitate.

Obiectio. Obiicies quòd ex communi modo loquendi Philoſophorum, ſimilitudo fundatur in qualitatibus; ergo duæ albedines, v.g. non poſſunt dici eædem, ſed ſimiles. Reſp. verum eſſe fundamentum proximum ſimilitudinis eſſe qualitatem, tamen qualitas non eſt quæ refertur, ſed quale, ſeu concretum; ſicut natura humana vt ſic eſt fundamentum proximum identitatis inter Petrum & Paulum. Cæterùm relatio non ſubiectatur in natura humana, nec ea refertur, ſed Petrus & Paulus; ideo Philoſophus non dixit, qualitates eſſe ſimiles, ſed ſimilia eſſe, quorum qualitas eſt vna. Cùm ergo dicimus qualitates fundare relationem identitatis, non loquimur de ipſis quatenus denominant concreta; ſed quatenus vnificantur in eſſentia, & idem dicendum eſt de quantitatibus & quantis. *Solutio.*

22. Relationes ſecundi generis fundantur in actione & paſſione. ita Scotus in 4. diſtinct. 6. quæſt. 10. §. *ſed reſtat*, num. 11. & diſtinct. 13. quæſt. 1. & 5. Metaphyſic. cap. 15. in explicatione textus; ſic ſunt relationes patris ad filium, cauſæ ad effectum, &c. hæc autem potentia non eſt actualis generatio, vt aliqui Scotiſtæ contra Scotum, & contra veritatem affirmant: ſed *fundamentum proximum eſt ipſa potentia generatiua, non loquendo de reſpectu, quem de ſe dicit potentia, ſed de iſto abſoluto quod denominatur à reſpectu.* ita habet Doctor quæſt. 10. vbi ſuprà, & num. 10. Probatur primò relationes intrinſecus aduenientes ſicut dependent in fieri à fundamento & termino, ita in conſeruari, quia ſublato fundamento aufertur ratio referendi: ſed actio, ſeu actualis generatio, tranſit relatione permanente; ergo fundamentum proximum eſt abſolutum potentiæ actiuæ, & non actualis generatio.

Quæſtio. Petes, quid ergo erit actualis generatio reſpectu relationis. Reſp. eſſe conditionem ſine qua non, quoniam *Reſponſio.*

ea

ea ponitur terminus, ſine quo non eſſet relatio. ita habet Hurtado diſputat. 15. Metaphyſicæ ſect. 10. §. 109. Salablanca diſput. 14. quæſt. 2. & alij.

Inſtãtia. Inſtabis; ergo iſtæ relationes non diſtinguũtur ab extrinſecè aduenientibus, ſiquidem ſpectant aliquam conditionem vt reſultent. Reſp. diſ- *Præcluditur.* parem eſſe rationem. nam relationes extrinſecus aduenientes, poſito fundamento, & termino non reſultant niſi ponatur aliqua conditio, nempe approximatio, &c. Imò hac poſita poteſt impediri relatio, vt ſuprà diximus; relationes tamen intrinſecus aduenientes ſolùm requirunt conditionem, vt ponatur terminus, v.g. filius per generationem; poſitis tamen extremis, relatio neceſſariò reſultat.

Relationes tertij generis fundantur in menſura & menſurabili, ſic ſunt relationes ſcientiæ, & ſcibilis. nam ſcientia eſt menſura ſcibilis, etſi ſcibile non menſuret ſcientiam, ideo iſtæ relationes non mutuæ communiter appellantur.

Dubium. Dubitari poteſt, vtrùm ſcientia quæ eſt de obiecto non exiſtenti referatur ad ipſum, hac relatione prædicamen- *Enodatur.* tali. Reſpondet Doctor quæſt. 13. quodlibetica. §. *circa ſecundum*, negatiuè, ſed tunc refertur ſolùm relatione quadam tranſcendentali, qua omnis habitus ſuum connotat obiectum tam exiſtens, quàm non exiſtens; ſed de his in Metaphyſica erit diſputatio.

ARTICVLVS IV.

Explicantur aliqua dubia.

SI exactam notitiam relationis perhibere conamur in Logica, plura ſupererunt explicanda, quæ modò breuiter proponemus, & in Metaphyſica quæſtione de relatione ex profeſſo explicabimus.

Dubium primum, vtrùm vna relatio poſſit eſſe fundamentum alterius? 23. *Dubium primum.* Negat S. Thomas 1. part. quæſt. 42. art. 1. ad 4. quem ſui ſequuntur. Fundamentum eſt quòd relatio eſt ratio referendi; ergo non quæ refertur. Affirmat Doctor in 2. diſt. 1. quæſt. 4. §. *ad quæſtionem iſtam*, verſic. *contra iſtam rationem*, num. 23. citat ſe in 1. diſtinct. 19. quæſt. 1. §. *Hic primò eſt videndum.* Idem habet in 4. diſtinct. 6. quæſt. 10. §. *hic dicitur*, num. 2. & in quæſtione 6. quodlibetica. § *de tertio.* eum ſequuntur omnes eius expoſitores, & aliqui ex Thomiſtis. Fundamentum eſt quòd relatio identitatis, v.g. non eſt relatio diuerſitatis; ergo quamuis relatio identitatis ſit qua Petrus & Paulus ſunt idem; tamen non poteſt eſſe ratio diſtinguendi ſeipſam ab alia relatione; ergo per aliam relationem diuerſitatis ab alia relatione diſtinguitur. Confirmatur primò, ſi duæ relationes ſeparabiles poſſunt ſeipſis identificari, cur non duæ entitates abſolutæ? Confirmatur ſecundò, ex Euclide 5. lib. Geometriæ, vbi definit proportionalitatem eſſe ſimilitudinem duarum proportionum: ſed proportio, & proportionalitas ſunt relationes; ergo vna relatio fundatur ſuper aliam.

Obiicies; ergo datur proceſſus in *Obiectio.* infinitum in relationibus. Reſpon- *Solutio.* det Doctor in 2. diſt. 1. quæſt. 4. §. *ad quæſtionem*, verſic. *ad iſtud*, num. 24. negando ſequelam, quia ſemper ſtatus eſt in ſecundis relationibus. nam ſemper deuenimus ad aliquas quæ ſe ipſis referuntur, quia vna nequit ſine alia conſeruari; diximus enim ſæpiùs, quòd quando fundamentum nequit

Digitized by Google

eſſe ſine termino ſe ipſo refertur ad eum. Ponit exemplum Doctor quòd Petrus & Paulus, mutuò duabus relationibus identitatis referuntur. hæ duæ identitates poſtea ſunt ſimiles aliis duabus relationibus; hæ verò ſimilitudines ſe ipſis referuntur. Ratio eſt, quia implicat vnam iſtarum relationum conſeruari,alia corrupta. Nam cùm hæc ſimilitudo ſit vnitas identitatum, ex deſtructione cuiuſcunque extremi vtraque identitas, & vtraque ſimilitudo corruit. Nam ſicut identitates mutuæ ſimul congenerantur, ita ſimul corrumpuntur. legatur Doctor vbi ſuprà.

24. *Dubium ſecundũ.* Dubium ſecundũ,vtrùm relatiuum terminetur ad abſolutum,an ad reſpectiuum? Supponit Caietanus 1. part. quæſt.13. artic.7.quem ſequitur Fonſeca tom.2.Metaphyſicæ lib.1.cap.15. quæſt. 4. ſect. 4. relationes non mutuas terminari ad abſolutum. Probat, quia in termino nihil eſt reale præter entitatem abſolutam ipſius; ergo. De relationibus mutuis eſt difficultas. Caiet.vbi ſuprà,quem plures ſequuntur, affirmat relatiua terminari ad relatiuum formaliter, non ad abſolutum. Fundamentum eſt quòd relatiua ſunt ſimul natura, tempore & cognitione. Item ex Ariſtotele cap.*de ad aliquid*,dominus eſt ſerui dominus, & è contrà; ergo terminus terminat non ſecundùm eſſe abſolutum, ſed quatenus fundat relationem terminatam ad fundamentum. Secundò relatiua ſunt oppoſita; ergo vnum refertur ad aliud, quatenus oppoſitum formaliter ac per conſequens vt relatiuum.

Negat Doctor in 1. diſtinct. 30. quæſt. 1. Lichetus & Tartaretus ibidem, cui ſubſcribunt Suarez 2. tomo Metaphyſicæ diſput.43. ſect.16. Hurtado in Metaphyſica diſput.15. ſect.7.

§.60. Fundamentum potiſſimum & à priori huius ſententiæ eſt quòd terminare ſolùm eſt determinatio extrinſeca, non ex eo quòd ipſe eſt ad aliud, ſed quia aliud eſt ad ipſum;ergo ratio formalis terminandi in termino, non eſt fundare mutuam relationem, ſed ipſa entitas abſoluta termini. Itaque filius non terminat relationem paternitatis, quatenus eſt filius formaliter, ſed ſecundùm eſſe genitum, quod quid abſolutum eſt. Confirmatur,quia Deus terminat relationem creaturæ ad ipſum ſecundùm eſſe abſolutum, cùm in Deo nulla ſit relatio realis; ergo.

Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ reſpondetur,relatiua eſſe ſimul natura, non quia terminent ſecundùm eſſe relatiuum, ſed quia in vtroque extremo ſimul mutuæ relationes reſultant. Dicũtur etiam ſimul cognitione, quia vnum relatiuum cognoſcitur per aliud, & hac de cauſa Ariſt. dominum definiuit per ſeruum, & hunc per dominum eius.

Ad rationem reſp.extrema dici oppoſita, quia diuerſa fundamentaliter, aliàs eſſent relatiua ante relationem, cùm hæc oppoſitio ſupponatur ad relationem.

Dubium tertium, vtrùm multiplicatis terminis multiplicentur relationes eiuſdem ſpeciei,in eodem fundamento. hoc eſt, vtrùm vnus pater, qui plures habet filios exiſtentes, vna relatione referatur ad eoſdem,an pluribus? D.Thomas in 3.diſt.8.quæſt.1. & 3. parte quæſt. 35. artic. 5. ibidem Caietanus & alij plures, quos citat Ruu. in hoc prædicamento quæſt. 8. affirmant vnica relatione referri.Fundamentum huius ſententiæ eſt quòd ex Ariſt. 3. Metaph. cap. 3. & 5. Metaph. cap. 6. omnis numerica diſtinctio accidentium eſt per ſubiecta: ſed 25. *Dubium tertium.*

in

in caſu noſtro tantùm eſt vnicum ſubiectum; ergo & vnica relatio. Confirmatur, quia non ſunt multiplicandi habitus ſine neceſſitate, ſed ſufficit vna relatio, vt pater connotet plures filios, ſicut vt vnus habitus, vt plures actus eiuſdem ſpeciei connaturaliter producantur; ergo.

26. Doctor in 3. diſtinctione 8. quæſtione vnica. § *hic dicitur*, verſicul. *Hac ratio*, num. 8. docet multiplicatis terminis, multiplicari relationes eiuſdem ſpeciei in eodem fundamento. eſt omnium Scotiſtarum, & eam amplectuntur quamplures Thomiſtæ. Fundamentum eſt quòd ex dicendis in Metaphyſica omnes entitates, tam ſubſtantiales, quàm accidentales, indiuiduantur per aliquam neceſſitatem, ſeu indiuidualem differentiam identificatam cum natura ſingulari; ergo non eſt attendenda vnitas fundamenti ad vnitatem accidentium. Secundò ſi ad multiplicationem terminorum non multiplicarētur relationes, ſequeretur manifeſta contradictio, v. g. quòd poſitis duobus filis dependeret pater, & non dependeret ab vtroque: dependeret quatenus ad vtrumque refertur; non dependeret, quia quolibet pereunte eadem relatio perſeueraret; ergo. Tertiò poſita in patre actione generatiua, ponitur relatio; ergo poſitis pluribus actionibus generatiuis plures relationes reſultabunt. Confirmatur. nam relatio pendet ab vtroque extremo; ergo quolibet extremorum multiplicato relationes multiplicabuntur. nam extrema ſunt cauſæ naturales, quæ ſi de nouo ponantur, de nouo debent cauſare.

Vnde patet ad fundamentum oppoſitum, quòd relationes non indiuiduantur à ſubiectis, licèt extrinſecè ſpecificentur & indiuiduentur per terminos, quatenus ex iſtis diuerſitatem relationum faciliùs venamur. Item hanc multiplicationem relationum non eſſe ſuperfluam, aliter enim idem pater non poſſet plures reſpicere filios. Ad illud quod dicitur de habitu, reſp. diſparem eſſe rationem. nam agens naturale, ſemper intendit per exiſtentem formam perficere. Vnde pluralitas actuum non plurificat habitus, ſed perficit & intendit. Relationes verò cùm non ordinentur ad perficiendum ſubiectum in ordine ad aliquam operationem; ſed ſolùm ordinent ipſum ad terminum, oportet, quòd diuerſitas terminorum diuerſificet relationes, quia vnicum principium ſufficit ad producendos plures actus, non tamen vt eadem reſpicientia omnes reſpiciat, quia cùm actiones productiuæ ſint diuerſæ, ita & relationes, quarum ſunt fundamentum proximum. Rurſus actus de nouo aduenientes aliquid producunt in habitu, nempe gradum intenſionis: ſed noua generatio non intendit relationem paternitatis præcedentē, quia eiuſdem rationis eſt filius de nouo genitus cum præexiſtenti; ergo eſt noua relatio.

Obiicies ad multiplicationem formarum multiplicari concreta: ſed poſitis pluribus filiis, non dicitur plures patres, ſed vnus; ergo tantùm eſt vnica relatio paternitatis. Reſpondet Scotus, vbi ſuprà. §. *tertiò ergo*. verſic. *ad argumenta, concreta non plurificari niſi plurificentur tam forma, quàm ſuppoſitum, ſola enim plurificatio formæ non ſufficit, maximè vbi plures formæ ſiue eiuſdem rationis, ſiue eodem nomine expreſſè, vt hic, poſſunt eſſe in eodem*; *quemadmodum Chiſtus non dicitur plures volentes, etſi ſecundùm Damaſcenum habeat plures volitiones*. Vnde quamuis *Obiectio.* *Soluitur.*

plures paternitates poſſint eſſe in eodem ſuppoſito, ob iſtius vnitatem non plures, ſed vnus pater dicetur. Cur autem plures relationes numero diuerſæ poſſint eſſe in eodem ſuppoſito, non autem plures abſolutæ, dicemus 1. Phyſicorum quæſt. 5. diffic. 4. art. 5.

DIFFICVLTAS VI.

De relatiuis, & eorum proprietatibus.

Relatiua quæ. RElatiua ex mente Philoſophi dicuntur, quorum totum ſuum eſſe eſt ad aliud ſe habere; vt autem hîc ſolum relatiua prædicamentalia comprehendant, ſic definiunt: Relatiua dicuntur accidentia realia in concreto, quorum totum ſuum eſſe eſt ad aliud ſe habere, qua definitione excluduntur genera, & ſpecies, quæ ſunt relatiua rationis, & non realia. Item relatiua tranſcendentalia, quæ non totaliter, ſed ſecundariò ad aliud ſe habent, denique relatiua diuina, quæ non ſunt accidentalia, ſed ſubſtantialia.

ARTICVLVS VNICVS.

De proprietatibus relatiuorum.

27. *Proprietates relatiuorũ quot.* QVatuor proprietates relatiuis prædicamentalibus cum Philoſopho communiter adſcribuntur. Prima eſt habere cõtrarium ratione fundamenti, non formaliter, vt docet Philoſophus cap. de qualitate. Fundamentum eſt quòd cùm relatio, v. g. ſimilitudinis, fundetur in vnitate qualitatum, & iſtæ admittant contrarietatem, conſequenter relationes fundamentaliter contrariantur. Ita Doctor quæſt. 26. prædicamentali in fine. Secunda eſt ſuſcipere magis & minus, etiam ratione fundamenti. nam relationes intenduntur ad intenſionem qualitatum in quibus fundantur. Tertia eſt quòd dicantur ad conuertentiam, id eſt, mutuò inter ſe referantur, ita vt vtrumque extremum non ſolùm habeat rationem fundandi, ſeu ſubiecti, ſed etiam termini, quod contingit dupliciter. Primò cùm relationes vtriuſque extremi, eiuſdem rationis & nominis ſunt, ſic duo indiuidua, eiuſdem ſpeciei, relationibus identitatis mutuò ſe reſpiciunt, dicuntúrque relatiua æquiparantia: nam ſicut Lucas eſt idem Antonio, ita Antonius idem Lucæ. Secundò cùm extrema mutuò referuntur, diſſimili tamen relatione; ſic pater & filius mutuò ſe referunt, differunt tamen nomine, & re; ideo relatiua æquiparantia appellantur. Qualiter autem hæc proprietas conueniat relatinis tertij generis, dicemus in Metaphyſica. Quarta proprietates relatiuorum eſt, vt relatiua ſint ſimul natura, tempore, & cognitione, id eſt, quòd poſito vtroque extremo ſtatim reſultet relatio, nec poſſit cognoſci perfectè vnum relatiuum, non cognito alio.

QVÆSTIO XVII.

De qualitate, & alijs ſex vltimis prædicamentis.

DIFFICVLTAS I.

De qualitate.

QVALITATEM trifariam vſurpat Philoſophus 5. Metaphyſic. cap. 14. 1. *Qualitatis ſumptio.*

cap.14. Primò pro cuiuſuis rei eſſentialis differentia, in quo ſenſu diximus quæſt.9. difficultate 2. art.1. differentiam prædicari de pluribus ſpecie differentibus in quale quid. Secundò pro quocunque accidenti, ſiue ſit qualitas, ſiue relatio, ideo diximus quæſt.11. accidens in quale non conuertibiliter prædicari. Tertiò pro qualitate, qua quales dicimur eſſe. Dubitatur ergo in qua acceptione qualitas ſit genus ſupremum huius prædicamenti.

ARTICVLVS VNICVS.

De quidditate, affectionibus, & ſpeciebus qualitatis.

2. *Qualitas quid.*

EX mente Philoſophi, prædicamentalis qualitas dicitur, *qua res, quales denominantur*; tamen quia hæc definitio non ſatis explicat prædicamentalem quantitatem, vt in Metaph. dicemus. nam etiam relatione, & differentia, quales denominamur, ideo aliam clariorem in præſenti perhibemus definitionem. Eſt ergo prædicamentalis qualitas, *accidens per ſe inſtitutum ad perficiendum intrinſecè accidentaliter ſubſtantiam in eſſendo & operando.* ita definit Suarez 2. tomo Metaph. diſp.42. ſect.1. per hoc diſtinguitur qualitas prædicamentalis à relatione quæ perficit, non in ordine ad ſe, ſed in ordine ad aliud. Item à differentia ſpecifica, quia hæc eſſentialiter perficit, qualitas verò accidentaliter, licèt intrinſecè & inhærenter.

Qualitas a relatione diſtinguitur.

Obiectio. Enodatur.

Obiicies aliquas qualitates eſſe diſconuenientes; ergo. Reſpond. primò hoc eſſe per accidens, & in ſtatu præternaturali. Secundò has qualitates eſſe conuenientes ad generationem alterius compoſiti.

3. *Affectiones qualitatis quot.*

Tres ſunt affectiones qualitatis. Prima eſt habere contrarium, calori enim contrariatur frigiditas, virtuti vitium, excipe intentionales qualitates, quoniam contrario carent, vt lux, &c. ideo hæc proprietas non eſt quatto modo. Secunda affectio eſt, ſuſcipere magis & minus, ſecundùm intenſionem, vna enim albedo intenſior eſt alia, & vnus paries magis albus aliō, &c. Tertia proprietas & quæ maximè afficit qualitatem eſt, vt per eam res dicantur ſimiles, vel diſſimiles, ſimilia enim dicuntur, quorum qualitas eſt vna, diuerſa verò quæ diuerſis qualitatibus informantur.

Species proximæ qualitatis quot.

Species proximæ qualitatis ſunt quatuor, nempe habitus, ſeu diſpoſitio, naturalis potentia, & impotentia; paſſio & paſſibilis qualitas; forma & figura.

Habitus quid.

Habitus eſt forma quædam, & qualitas conſtantiſſima, qua benè, aut malè afficitur ſubiectum, vt virtus & vitium. Diſpoſitio eſt qualitas benè, vel malè afficiens ſubiectum, & ab illo facilè mobilis, in quo diſtinguitur ab habitu qui difficilè obiici poteſt.

Naturalis potentia quid.

Naturalis potentia eſt qualitas quædam, ex Doct. in diſt.16. §. *ex hoc dico*, num.22. qua facilè quis agit, aut reſiſtit: vt vis naturalis, ad currendum, aut perferendos labores, quæ facilitas non conuenit homini ab intrinſeco, ſed accreſcit ipſi ratione temperamenti, vnde experimur in diuerſis hominibus diuerſas facilitates naturales. Naturalis impotentia eſt imbecillitas, qua aliquis ægrè operatur, aut reſiſtit, vt infirmitas, mollicies, &c.

Paſſio quid.

Paſſio eſt qualitas citò tranſiens, & fluida, quæ aut mouer ſenſum, aut ex

Digitized by Google

motu oritur: vt rubor ex verecundia, gaudium, pallor, ira, &c. paſſibilis qualitas diu permanet, & ſenſum mutat, aut ex motu aliquo naſcitur, vt color diuturnus corporis, amentia in animo.

Figura quid. Figura eſt modus proprius quantitatis, vt forma trianguli, quadranguli, quæ dicitur figura quæ ex delineamentis corporis conſurgit, vt docet Doctor in 4. diſt. 12. quæſt. 4. §. *ad quæſtionem.*

Forma quid. Forma eſt modus quidam quantitatis in reali, qua naturali ſpectatus, vt forma hominis, leonis, &c. diſtinguuntur enim per formam viſibilem, & exteriorem. Vtrùm autem iſtæ ſpecies qualitatis conſtituantur modis, an propriis differentiis, non eſt certum inter authores, ſed hoc examinamus in Metaphyſica.

DIFFICVLTAS II.

De ſex vltimis prædicamentis.

SEx vltima prædicamenta ſunt, actio, paſſio, vbi, ſitus, quando, habitus; hæc omnia conſtituuntur relationibus extrinſecè aduenientibus, vt docet Scotus in 4. diſt. 13. q. 1. §. *ſi ergo*, num. 9.

4. *Prædicamentum vbi.* Eſt ergo, vbi, in loco contineri. Vnde duplex vbi poteſt conſiderari, vnum paſſiuum, aliud actiuum; vbi actiuum eſt reſpectus ſuperficiei continentis, ad corpus contentum. Vbi paſſiuum quod conſtituit hoc prædicamentum, eſt reſpectus extrinſecus corporis contenti ad ſuperficiem continentem.

Situs. Situs nihil aliud formaliter includit quàm reſpectum alicuius totius ad partes loci, ſecundùm poſitionem in ipſo, vt ſedere, cubare, &c. diſtinguuntur autem hęc duo prædicamenta, quòd vbi nec determinat poſitionem, nec ordinem partium, ſicut ſitus, vnde inuariato ſitu, poſſet quis mutare vbi, vt ſi homo ſedens, permanente ſeſſione ab alio moueretur, mutaret vbi, ſed non ſitum.

Actio. Actio prædicamentalis eſt forma, ſecundùm quam id quod ſubiicitur, agere dicitur, ſeu quidam reſpectus realis extrinſecè adueniens, quo agẽs reſpicit paſſum, & denominatur tale.

Paſſio. Paſſio verò eſt quædam forma qua ſubiectum dicitur pati, ſeu quædam relatio, qua ſubiectum transmutatum per formam quam recipit agens transmutans. v. g. ignis producit calorem in materia ligni, ibi reſultat relatio terminata ad materiam ligni quatenus ipſam tranſmutat, quæ conſtituit prædicamentum actionis: in ligno autem, ſeu in eius materia alia terminata ad ignem tranſmutantem, quæ dicitur formaliter paſſio, & conſtituit prædicamentum paſſionis.

Quando. Quando eſt quod ex adiacentia temporis relinquitur: res enim quæ tempore menſurantur, & ipſi adiacent, relationem dicunt ad tempus menſurans, quæ relationes in abſtracto dicuntur quando, in concreto verò, menſuræ temporalis: ſic cùm interrogamur quando hæc contigerunt, optimè reſpond. anno præterito, vel heri; vel quando hęc fient, cras, aut poſt vnam horam.

Habitus. Habere, vt ad hoc attinet prædicamentum, eſt indumento aliquo, aut ornamento veſtiri, vt armatum eſſe, togatum eſſe; formaliter ergo erit reſpectus, veſtis ad veſtitum, ſi actiuè accipiatur; paſſiuè verò, reſpectus togati, ſeu armati, ad togam, ſeu arma.

En breuiſſimum prædicamentorum cōpendium quantum ſufficit ad Logicum & Phyſicum; ſi maior deſideratur

deratur notitia, ex Metaph. habebitur. Interim tamen ſtudioſos moneo, abſtinere ſe à quamplurimis diſputationibus, quæ pro nunc neceſſariæ non ſunt, nec ad logicum, aut phyſicum negotium ſpectant; magíſque tyrones perturbant, quàm eorum intellectus iuuant & delectant.

QVÆSTIO XVIII.

De poſtprædicamentis.

DIFFICVLTAS I.

De oppoſitis.

Oppoſitio quid. Eius ſpecies. OPpoſitio, vt nomen ſatis indicat, *eſt aliquorum inter ſe pugnantia*, cuius oppoſitionis quatuor ſpecies Philoſophus connumerat, relatiuam ſcilicet, contrariam, priuatiuam, & contradictoriam.

ARTICVLVS VNICVS.

Explicantur ſpecies oppoſitionis.

1\. *Oppoſita relatiuè quæ.* OPpoſita relatiuè ea dicuntur, *quorum totum ſuum eſſe eſt ordinari ad aliud quatenus à ſe diſtinctum*; ideo ergo oppoſita dicuntur, quia qua ratione mutuò ſe reſpiciunt, eadem mutuò ſe excludunt, ita vt vnum non ſit aliud, ſed ad aliud; ſic pater formaliter eſt ad filium, non tamen filius, & è contra.

Oppoſita contrariè quæ. Oppoſita contrariè ſunt quæ ab eodem ſubiecto mutuò ſe expellunt, & ſub eodem genere maximè diſtant. v.g. calor & frigus, ſub eodem generé qualitatis collocantur, pugnant tamen in eodem ſubiecto. Hæc autem extrema, quandoque mediatè opponuntur, quando neutrum eorum neceſſariò ineſt ſubiecto, vt albus color & niger reſpectu mixti, poteſt enim ſubiectum eſſe ſub medio colore, v.g. cæruleo; quod intelligendum eſt niſi alterum extremum à natura inſit. nam accidentia inſeparabilia, vt albedo cygni, & nigredo corui, immediatè opponuntur, quia determinant ſibi à natura tales colores. Quandoque immediatè opponuntur cùm alterum extremorum neceſſariò ineſt ſubiecto, vt ſanitas, vel infirmitas reſpectu animalis. Vnde aliquæ proprietates contrariorum inferuntur. Prima quòd vnum contrarium poteſt exiſtere ſine alio, quod non contingit relatiuè oppoſitis: poteſt quidem calor exiſtere ſine frigiditate, non tamen pater formaliter ſine filio. Secunda quòd non poſſint exiſtere in eodem ſubiecto, ideo contraria, vel pugnantia dicuntur. Tertia, quòd debent eſſe ſub eodem genere proximo, vel remoto.

Priuatiuè opponuntur ea, quæ circa idem ſubiectum nata ſunt fieri: vt viſus & cæcitas, poſſunt eſſe in eodem animali, & hoc valet eſſe ſub quouis extremorum. Vnde non dicimus priuationem & viſum opponi in lapide, quia lapis nequit eſſe ſub viſu, & per conſequens nec ſub priuatione eius; hæc enim dicit carentiam formæ in ſubiecto apto: lapis autem eſt ſubiectum ineptum; propterea non dicitur lapis priuatus, ſed negatus viſu. 2. *Oppoſita priuatiuè quæ.*

Oppoſita contradictoriè maximè opponuntur, & rebus per affirmationem, & negationem, ſeu per formam, & iſtius negationem, repugnare cenſentur: vt Petrus ſedet, Petrus non ſedet. 3. *Oppoſita contradictoriè quæ.*

Petes primò, in quo diſtinguantur oppoſitio contradictoria & priuatiua, *Quæſtio prima.*

tiua, cùm vtriuſque extrema ſint affirmatio & negario, ſeu habitus, & priuatio. Reſpond. maximè differre, quia in oppoſitione priuatiua alterum extremorum debet verificari de quouis ſubiecto. Nam homo vel eſt ſanus, vel non ſanus, albus, vel non albus, &c. Extremorum autem oppoſitionis priuatiuæ contingit neutrum verificari de ſubiecto; ſic lapis nec dicitur videns, nec priuatus viſu, quia eſt ſubiectum incapax viſionis, & conſequenter priuationis eius. *Reſpõſio.*

5. *Quæſtio ſecunda. Solutio.* Petes ſecundò quæ iſtarum oppoſitionum ſit maior? Reſpond. vniuerſa Peripathetica ſchola, cõtradictoriam oppoſitionem eſſe maximam. probat efficaciter Durandus in 1. diſt. 5. q. 1. quia id maximè tale eſt, quod cæteris eſt cauſa, vt ſint tales: ſed contradictoria oppoſitio eſt cauſa omnium oppoſitionum; ergo maxima. Minor probatur, quia nequit vnum oppoſitum excludere aliud, niſi habeat negationem illius, ſeu non ſit illud: ſed contradictio nihil eſt aliud quàm forma & negatio; ergo eſt maxima omnium. Confirmatur primò ex incompoſſibilitate oppoſitorum. nam contradictoriè oppoſita per nullam potentiam valent eſſe ſimul: relatiua autem ſi comparentur ad diuerſos terminos, naturaliter ſunt ſimul, ſiquidem homo dicitur pater & filius reſpectu diuerſorum. Secundò contraria ſaltim in gradibus remiſſis in eodem compatiuntur ſubiecto, aqua enim tepida calorem & frigiditatem participat; ergo iſta minus opponuntur, quia minus repugnant. Priuatiua etiam habent medium ratione ſubiecti, quo contradictoria neceſſariò carent. nam, vt diximus ſuprà, poteſt dari aliquod ſubiectum, quod nec ſit ſub forma, nec ſub eius priuatione; repugnat tamen aliquod ſubiectum non cadere ſub forma, aut negatione eius. Hæc ergo ſufficiant de oppoſitis, de contradictoriis diximus iam in Summulis quæſt. 5. difficult. 4. de contrariis dicemus in libris de generatione, de priuatiuis verò in primo Phyſicorum, quæſt. 4. denique de relatiuis in Metaph. cap. de relatione.

DIFFICVLTAS II.

De modis prioris, & ſimul.

PRiora dicuntur omnia ea quæ aliud antecedunt; ſimul verò quæ in aliqua duratione, ſeu inſtanti coëxiſtunt. *Priora, & ſimul quæ.*

ARTICVLVS I.

De modis prioris.

QVinquè prioritates cognouit Philoſophus 5. Metaphyſ. & hîc cap. 11. Prima eſt temporis, qua ratione vnus alium temporalia duratione præcedit, ſic Plato priùs tempore dicitur præceſſiſſe Ariſtotelem, ſeu priùs extitiſſe. Secunda eſt prioritas conſequentiæ, nimirum, quando exiſtentia prioris non infert neceſſariò exiſtentiam poſterioris, ideo animal prius dicitur homine & leone. nam etſi optimè inferatur exiſtentia animalis eſſe ex exiſtentia hominis, non tamen è contra, vnde optimè dicitur, Eſt homo; ergo eſt animal, non tamen, Eſt animal; ergo homo. quia à ſuperiori ad inferius affirmatiuè non valet conſequentia. Tertia eſt prioritas ordinis, quando aliquid ex natura ſua aliud præcedit, ſic partes priores dicuntur toto, & elementa mixto priora, & in moralibus Epiſcopus præcedit omnes Clericos. Quarta 6. *Modi prioris quot.*

prioritas

prioritas eſt dignitatis, ſic aurum ex natura ſua dignius eſt argento, & prælatus ſubdito; tamen hæc prioritas impropria eſt, quia non ex naturis rerum, ſed ex hominum oritur apprehenſione. Quinta eſt prioritas cauſæ, ſeu dependentiæ, qua ratione omnis cauſa dicitur ſuo effectu prior, etiamſi ſint ſimul tempore; vnde in caſu quo Deus hominem, v.g. crearet, nihilominus materia, & forma dicerentur præcedere compoſitum prioritate cauſalitatis, & dependentiæ: eadem ratione eſſentia reſpectu paſſionum prior dicitur, quia eſt origo ex qua pullulant, etiamſi nō habeant diuerſas durationes. nam in nullo temporis inſtanti eſſentia eſt ſine paſſionibus. His poſſemus adiungere prioritates originis & rationis, ſed de his cōmodiùs in Metaphyſica. Ex his prioritatibus, prima quæ eſt durationis ex Philoſopho eſt præcipua, vel quia nobis notior eſt, vel quia omnes prioritates, per ordinem ad iſtam explicantur, hęc enim ſola durationis dicitur; reliquæ verò prioritates à quo, ſeu dependentiæ, etſi in re, & ſecluſo opere intellectus, de quibus vbi ſuprà.

Articvlvs II.

De modis ſimul.

7. *Modi ſimul quot.* Tribus modis, ex mente Philoſophi c. 12. aliqua dicuntur ſimul. Primò tempore, quia in eodem tempore incipiunt, vel durant. Secundò natura, quia vnum non eſt cauſa alterius, ſed dicuntur ad conuertentiam, ſic relatiua dicuntur natura ſimul, cùm neuter alterum cauſet, & dicantur ad conuertentiam, dicitur enim, Pater eſt filij pater, filius eſt patris filius. Tertiò aliqua ſunt ſimul non abſolutè, ſed in ratione diuidendi; quare homo & equus mutua independentia diuidunt animal. abſolutè, inquam. nam homo poteſt ſecundùm exiſtentiam & durationem præcedere equum, in ratione tamen diuidendi æquales ſunt & independentes.

8. *Quæſtio.* Petes, cur Philoſophus non proponat tot ſimultates, quot prioritates, cùm prioritas & ſimultas (vt notauit Ammonius) opponantur? *Reſpōſio.* Reſpond. hos ſolos tres modos præcipuè enumeraſſe, quia opponuntur propriis prioritatibus, reliquóſque prætermiſiſſe ex eo quòd prioritas dignitatis, & ordinis impropriè dicuntur prioritates.

Difficvltas III.

De ſpeciebus motus.

In libris de generatione & corruptione, & 4. Phyſicorum, de motu & illius ſpeciebus diſputabimus; tamen quia paſſim occurrit vt his terminis vtamur, videlicet generatio & augmentatio, breuiter cum Philoſopho hîc ſpecies motus explicabimus.

Articvlvs Vnicvs.

Quot ſint ſpecies motus.

9. *Species motus quot.* Sex ſpecies motus connumerat Ariſtoteles, generationem ſcilicet, corruptionem, accretionem, & decretionem, alterationem, locationē, ſeu localem motū. Cùm ergo ex terminis motuum diuerſitatem communiter venemur, ex ipſis facillimo negotio prædictas ſpecies explicabimus. Eſt ergo generatio motus productiuus ſubſtantiæ, corruptio motus deſtructiuus. Accretio motus augmētatiuus quantitatis; decretio autem per quem deperditur, aut minuitur

Digitized by Google

aliquid ipſius; alteratio eſt motus tendens in intenſionem, vel remiſſionem qualitatum; localis motus tendit ad vbi, ſeu ad præſentiam localem, cùm nihil aliud deambulans intendat per motum, quàm diuerſam occupare præſentiam.

QVÆSTIO XIX.

De demonſtratione.

1\. POſtquam in aliis quæſtionibus, de his quæ prorſus neceſſaria ſunt ad alias ſcientias perfectè comparandas diſputauimus, ſi Ariſtotelicum ordinem totaliter imitari conaremur, deberemus modò per plures alios tractatus, & nonnullas quæ in ipſis occurrunt difficultates explicare, & primò libros de interpretatione, in quorum primo de nomine, verbo, oratione, enuntiatione, ſeu propoſitione, ipſiúſque ſpeciebus, de oppoſitionibus propoſitionum regulíſque veritatis, vel falſitatis pertractat. In ſecundo verò de enuntiationibus, earúmque vnitate, ſeu pluralitate; deinde de prędicationibus coniunctis atque diuiſis, de propoſitionibúſque modalibus, & earum cõtrarietate: ſed de his omnibus quantum ſufficit in Summulis diſputauimus. Deinde de duobus libris Priorum nuncupatis, ſeu de priori reſolutione, quorum primum de neceſſariis ad ſyllogiſticam cognitionem, de propoſitionum conuerſionibus, de ſyllogiſmorum ſimplicium ac mixtorum figuris, de figurarum ternario numero, ac etiam terminorum in quouis ſyllogiſmorum, de mediis ſyllogiſticis, horúmque defectibus pertractat. Secundus verò de potentiis, impotentiíſque ſyllogiſmi ac ipſi annexis, de quibus omnibus in Summulis etiam egimus à quæſt. 5. vſque ad vltimam. Item de duobus libris Poſteriorum, quorum primus demõſtrationis eſſentiam, conditionéſque ad eam requiſitas, differentiam, & diſtinctionem demõſtrationum, eiúſque ſpecies explicat, & inter ſeſe cõparat; ſecundus verò de quatuor medij quæſitis, ſi eſt, quid eſt, quod, ſeu quia eſt, & propter quid eſt, quomodo quid eſt monſtretur, ac ad demonſtrationem ſe habeat; de definitione per cauſam, de diuiſione cauſarum, & quæ mutuò concurrant, quæ verò non, qualitérque illarum poſſit eſſe demonſtratio, de compoſitione definitionis ex ſuis partibus, & qualiter cùm ignotæ ſunt poſſint venari, de inueſtigatione cauſarum. Denique de cognitione ac differentia principiorum indemonſtrabilium ſermonem inſtituit. Item de octo libris Topicorum, quorum primus ſpecies ratiocinandi, eiúſque partes & inſtrumenta; ſecundus loca abſoluta accidentis, ſiue ad deſtruendum, ſiue ad replendum, ſiue ad aſſerendum conſtruendúmque; tertius loca comparationũ, quæ accidentibus adſcribuntur, pleraque loca accidentis abſoluti, mediáq; ſeu eligibilia problemata; quartus loca cuiuſuis generis atque differentiæ; quintus modos proprios, & nonnulla loca communia omnibus quæſitis quæ ab oppoſitis, aut à ſimili, aut ab eo quod eſt magis, & minus, æquale, aut inæquale, ſeu à caſibus, & coniugatis, aut à generatione, & corruptione ſumuntur; ſextus loca definitionis differentiarum, tam compoſitarum, quàm quæ omnibus prædicamentis communia ſunt; ſeptimus loca identitatis & diuerſitatis, conſtructionis & deſtructionis prædicatorum; octauus loca apta ad inſtruendum

dum interrogantem, & reſpondentẽ; demum loca communia vtrique aperit & declarat. Tandem de duobus libris Elenchorum, quorum primus de generibus diſputationum, de locis Sophiſticis, inductione & redargutione, de cauſis deceptionum, captionúmque ſophiſticarum, de veris & falſis redargutionibus, de interrogatione tentariua, de captionibus negationis, ſolœciſmo, occultationéque ſophiſtica contra moleſtè reſpondentes; ſecundus verò de vtilitate ſophiſticarum orationum & apparatu ad eas diluendas, de ſolutione ſex vltimorum locorum extra dictionem negationis, & ſolœciſmi, de oratione facili & acuta pertractat.

2. Cùm tamen in his libris plura tractentur à Philoſopho, quæ vel iam in Summulis, & Logica explicuimus, & alia quæ in libris de anima tractanda ſunt, aliáque, ex quibus ferè nulla vtilitas expectatur, & quorum cognitio, ſi deſideretur, facillimo negotio in eodem Philoſopho, nullo magiſtro duce poterit inueniri; ſolùm in præſenti explicare conamur, vtilémque & neceſſarium iudicamus tractatum de demonſtratione, per quam perfecta ſcientia comparatur, de his enim agit Ariſtoteles, vt nuper vidimus in libris Poſteriorum, ipſam enim pro obiecto habent.

Quoniam autem ad demonſtrationem, vt optimè notauit Doctor in 3. diſt. 24. q. 1. §. *ad quæſtionem*, n. 13. verſ. *ſed accipiendo, vt accipitur primo Poſteriorum, requiruntur quatuor conditiones. Prima quòd ſit certa excludendo omnem dubitationem & deceptionem. Secunda quòd ſit cognitio neceſſaria. Tertia quòd ſit per cauſam euidentem in intellectu. Quarta quòd ſit per cauſam neceſſariam euidentem applicatam ad concluſionem per diſcurſum ſyllogiſticum. Propterea dicit Philoſophus primo Poſteriorum: Tunc ſcire opinamur vnumquodque ſimpliciter, & non ſophiſtico modo, qui eſt ſecundùm accidens (per hoc excludendo omnem dubitationem & incertitudinem) cùm cauſam arbitramur cognoſcere (ſcilicet cauſam neceſſariam,) & quia illius eſt cauſa, per applicationem principiorum ad concluſionem, & hoc modo ſubiungit demonſtratiuam ſcientiam procedere ex primis, & veris notioribúſque cauſis concluſionis.* Idem habet quæſt. 4. prologi, & 5. laterali. §. *iuxta hoc quæro*. n. 26. eſt ergo demonſtratio, ex Doctore cum Philoſopho, *cognitio euidens & certa, ſeu neceſſaria rei per ſuas cauſas*. quam definitionem explicuimus q. 5. diffic. vnica, art. 1. Vnde quælibet demonſtratio ſupponere debet aliqua præuia principia vera, quæ influant in concluſionem, & eam neceſſariò inferant; ideo plura vt eius naturam exactè cognoſcamus diſcutiendà veniunt & examinanda. Primum de præcognitis, ſeu præuiis ad demonſtrationem. Secundum qualiter ad eam concurrant. Tertium quot ſint demonſtrationis ſpecies, & qualiter inter ſe differant. Quartum quod ſit medium potiſſimũ demonſtrationis. Quintum de effectu eius qui eſt ſcientia. Sextum vtrùm in demonſtrationibus poſſit dari circulus & regreſſus. *Demonſtratio quid.*

Pro clariori autem harum difficultatum, totiúſque quæſtionis intelligentia notare oportet in hac quæſtione non eſſe ſermonem de demonſtratione formaliter, quia vt ſic certum eſt, ab aliis ſpeciebus ſyllogiſmi non differre, vt diximus in Summulis q. 6. diffic. 3. art. 2. & non pauci authothores in hoc tractatu ſupponunt cum Angelico Doctore 1. Poſteriorũ lectione 1. legatur Sedeño lib. 7. quæſt. 1. concl. 1. ſed de demonſtratione materialiter, quatenus propoſi- 3.

Digitized by Google

tiones, ſeu præmiſſæ neceſſariò connectuntur, vnde optimè notauit Angelicus Doctor vbi ſuprà, formam demonſtrationis explicari non in libris Poſteriorum, ſed Priorum analyticorum. Ratio eſt manifeſta, quia hîc agitur de demonſtratione quatenus differt ab aliis ſyllogiſmis: ſed ex dictis vbi ſuprà in Summulis, ſyllogiſmus probabilis & demonſtratiuus, ſolùm differũt ratione materiæ; ergo.

DIFFICVLTAS I.

De præcognitis, ſeu præuijs ad demonſtrationem.

4. CVm omnis cognitio diſcurſiua, ſeu omnis doctrina, ſeu diſciplina intellectiua ex præexiſtenti fiat cognitione (vt docuit Philoſophus cap. 1. primi libri Poſteriorum) rectè inferunt Peripathetici ante demonſtrationem, ſeu cognitionem ſcientificam, quæ ex infrà dicendis in nobis per diſcurſum generatur, aliqua neceſſariò præcognoſcenda eſſe, ex quibus inferatur concluſio. Notare tamen oportet, quòd cùm agimus de præuiis, & præcognitis ad demonſtrationem, non intendimus diſputare de præcognitis remotè, vt ſunt termini propoſitionum, qui eatenus ſolùm pertinent ad ſyllogiſmum, quatenus ſubſunt enuntiationibus propoſitionum, & conſequenter remotè, ſeu ratione alterius, nempe propoſitionis. Fundamentum eſt primò, quia, vt patet ex Philoſopho in primo libro Poſteriorum cap. 1. hoc eſt diſcrimen inter propoſitiones, quæ ſunt prima principia, & propoſitiones demonſtrabiles, quòd aſſenſus demonſtrabilium fit ex præexiſtente cognitione, non verò aſſenſus primorum principiorum; ergo ex mente Philoſophi, cùm agitur de præcognitis, non agitur de quibuſlibet terminis apprehenſis, ſed de enuntiationibus, ſeu propoſitionibus. Probo conſequentiam, aſſenſus primorum principiorum ſupponit apprehenſionem terminorum, & nihilominus ex Philoſopho non fit ex præexiſtente cognitione; ergo per cognitionem præuiam non intelligitur ex Philoſopho terminorum, ſed propoſitionum cognitio, aliàs hoc primum principium, totum eſt maius ſua parte, fieret ex præexiſtenti cognitione; cùm ſupponantur ad eius cognitionem apprehenſiones totius & partis. Secundò termini materialiter & extra propoſitionem, non magis ordinantur ad materiam neceſſariam, quàm probabilem; formaliter, niſi opere intellectus coniungantur, & copulentur; ergo de his non debet eſſe ſpecialis difficultas, præcipuè cùm iam in Summulis q. 1. eorum naturam, differentias & proprietates explicuerimus; agimus ergo ſolùm de præcognitis proximis, ſeu de his quæ proximè & neceſſariò præcognoſcenda ſunt, vt demonſtratiuas concluſiones inferamus.

Notandum.

Ex quibus habemus quòd præcognitio idem ſignificat ac præuia, ſeu anticipata cognitio, vnde cognitio præexiſtens ad demonſtrationem, ſeu diſcurſum remotè, erunt apprehenſiones terminorum, proximè verò propoſitiones, ſeu enuntiationes, ex quibus diſcurſus, ſeu illatiua vis efformatur. de quibus aliqua ſuperſunt explicanda.

ARTICVLVS I.

Quot ſint præcognita & præcognitiones ad demonſtrationem requiſitæ. 5.

Præcognita & præcognitiones in quo differant.

PRæcognita & præcognitiones, ex Peripathetica ſchola, eo ſolùm differre affirmamus, quòd præcognitiones

tiones dicuntur, quæ neceſſariò ſupponuntur ad demonſtrationem; præcognita verò, ſeu præcognoſcenda, licèt ſupponantur ad concluſionem, tamen ipſa formatione præmiſſarum ſufficit quòd cognoſcantur. eſt doctrina Doctoris 1. lib. Poſteriorum quæſt. 4. §. *ad quæſtionem*. Quod in hac demonſtratione, *Omnis homo eſt animal, Petrus eſt homo*; *ergo Petrus eſt animal*, perſpicuè cognoſcitur; hîc enim duæ præcognitiones inueniuntur, videlicet quòd homo ſit, & quòd ſit animal rationale, hæc enim principia neceſſariò cognita ſupponuntur; ita vt nec præmiſſas connecti poſſimus, ſi hæc duo principia non ſupponantur. Præcognoſcenda dicuntur, ſeu præcognita extrema, quæ in quauis demonſtratione tanquam ipſius termini neceſſariò concurrunt, vel vt connexiones eorum, v. g. ſubiectum, & paſſio, ſeu prædicatum, item & vtriuſque complexio: vnde *Petrus* & *animal* dicuntur præcognita huius demonſtrationis, & eorum connexio. Idem patet, ſi velimus demonſtrare hominem eſſe volitiuum, debemus ſupponere hominem, & eius volitionem, deinde paſſionem vi ſyllogiſtica enuntiare de ſubiecto. In qua demonſtratione homo volitiuus, quatenus connectuntur in concluſione, tria præcognita conſtituunt, vnde ſolùm erunt duæ præcognitiones, & tria præcognita.

Præcognita quæ.

Obiectio prima. Obiicies primò contra concluſionem, quòd in quauis demonſtratione debemus præcognoſcere eſſe eſſentiæ, & exiſtentiæ, item veritatem rei & quid nomen ſignificet; ergo non duo, ſed quatuor ſunt præcognitiones.

Soluitur. Reſp. Ariſtotelem ſub duabus comprehendiſſe illas præcognitiones ob proportionem quam inter ſe habent.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò ante demonſtrationem neceſſarium eſſe præcognoſcere bonitatem conſequentiæ. nam ſi non ſit bona conſequentia, nec bene ſequetur concluſio ex principiis; ergo quatuor ſunt præcognoſcenda, ſeu præcognita. Confirmatur, quia concluſio infertur ex imperio voluntatis, ſed vt voluntas velit illationem concluſionis, debet ipſam ſupponere cognitam, cùm voluntas ſit potentia cæca, & non feratur in incognitum; ergo aliud præcognitum eſt ſuperaddendum, videlicet cognitio concluſionis. Reſp. bonitatem illationis pertinere ad libros Priorum, hîc tamen Philoſophus tantùm enumerauit præcognita poſterioriſtica, ſeu quæ neceſſariò inferunt concluſionem. Ad confirmationem reſp. primò non ſemper concluſionem inferri ex imperio voluntatis, vt oſtendemus in 3. lib. de anima, vnde cùm hoc imperium contingat, non mirum quòd Ariſtoteles non meminerit cognitionis ad eum requiſitæ. Addo quòd quamuis quælibet concluſio demonſtratiua imperatiuè eliceretur, nō eſſet neceſſaria explicita cognitio concluſionis, ſed ſufficeret implicita quæ in præmiſſis connexis quaſi latitare cernitur. *Expeditur.*

Obiectio tertia. Obiicies tertiò, præcognita & præcognitiones ſupponi ad demonſtrationem; ergo nullatenus diſtinguuntur. *Enodatur.* Reſp. præcognitiones ante formationem præmiſſarum ſupponendas eſſe, ſi enim non ſupponimus hominem eſſe & quidditatiuè conſtitui rationalitate, non valemus riſibilitatem in præmiſſis cum ipſo componere: præcognita autem etſi ſupponantur ad concluſionem, non tamen ad præmiſſas. Vnde ſufficit quòd per eandem cognitionem præcognitiones & præmiſſæ cognoſcantur: vnde ſi ſemel ſupponamus quòd homo eſt

Digitized by Google

animal rationale, bene poſſumus ſyllogiſmum conſtruere in hunc modum, *Omne animal rationale eſt riſibile. Petrus eſt animal rationale; ergo Petrus eſt riſibilis.*

6. *Illatio prima.* Ex quibus infertur primò, de principio non eſſe præcognoſcendum, quid ſit, ſed tantùm an ſit verum. Per principium intelligimus illud complexum, ſeu præmiſſas, ex quibus infertur concluſio, & à Doctore vbi ſuprà dignitas vocatur. Fundamentum eſt quòd principiũ vt hîc ſumitur, eſt quid complexum; ergo definiri nequit, vt diximus in Summulis q. 3. difficult. 2. art. 1. ſed per definitionem quidditatiuè cognoſcimus rem; ergo quod nequit definiri, nec quidditatiuè cognoſci. Confirmatur. nam complexum pluribus conſtat definitionibus; ergo nequit vnica eius quidditas cognoſci, cùm ex pluribus conſtituatur. Quòd autem ſupponatur, vel præcognoſcatur principium eſſe verum, ſic probo. Nam in demonſtratione ante aſſenſum concluſionis neceſſariò ſupponitur aſſenſus præmiſſarum; ergo cognoſcuntur vt veræ.

Obiectio. Obiicies de principio aliquando demonſtrari quod ſit verum; ergo non neceſſariò id de illo præcognoſcitur. Antecedens patet in hac demonſtratione, *Omne admiratiuum eſt riſibile. Petrus eſt admiratiuus; ergo Petrus eſt riſibilis.* cuius præmiſſæ per aliam demonſtrationem demonſtrari poſſunt, ſi dicamus, *Omne rationale eſt riſibile: aliquod admiratiuum eſt rationale; ergo aliquod admiratiuum eſt riſibile.*

Occurritur. Reſp. non quæcunque prima principia eſſe abſolutè prima, ſed ea ſolùm quæ ſunt de primo conceptu rei, & alia priora non ſupponunt ad demonſtrationem; ergo non requiritur quòd principia ſint abſolutè prima, id eſt, quòd non poſſint alia demonſtratione demonſtrari, ſed ſufficit quòd præcognoſcantur, & quatenus ſunt principia concluſionis, non alia demonſtratione demonſtrentur; ſed vera ſupponantur.

Illatio ſecunda. Secundò infertur de ſubiecto non debere præcognoſci, an ſit verum. Patet, quia veritas eſt actus compoſitiuus intellectus, ſeu ab eo dependet, cùm veritas, vel falſitas non in ſimplicibus rebus, ſed in compoſitis inueniatur, vt diximus quæſt. 2. diffic. 3. art. 2. ſed ſubiectum eſt quid incomplexum; ergo nec debere præcognoſci, an ſit exiſtens. Ratio eſt conſpicua, quia paſſiones non ſequuntur naturam exiſtentem, ſed eſſentialia prædicata, quæ à tempore abſoluuntur; ergo vt demonſtremus paſſionem de ſubiecto, eſt nobis perinde quòd ſubiectum exiſtat, vel non: neceſſarium tamen eſt quòd de ipſo præcognoſcatur, an ſit ſaltim poſſibiliter. Ratio eſt manifeſta, quia ea cognitio ſupponi debet de ſubiecto, quæ ſufficiat, vt de ipſo enuntientur paſſiones: ſed de ente impoſſibili nullæ paſſiones poſſunt inferri, & enuntiari; ergo neceſſariò præcognoſcitur ſubiecti poſſibilitas. Tandem in demonſtratione à priori, de ſubiecto præcognoſci debere quid ſit, ratione conſpicua ſic oſtenditur. nam quidditas rei eſt principium, ex quo proceditur ad paſſiones de ſubiecto demonſtrandas; ergo ſi nobis quidditas eius innoteſcat, & non præcognoſcatur, non poterit cauſare cognitionem paſſionum. eſt doctrina Doctoris lib. 11. Metaphyſic. in expoſitione textus, ſumma 3. cap. 1. num. 54.

Illatio tertia. Tertiò infertur de paſſionibus non eſſe præcognoſcendum, an ſit, neque quid rei, ſed ſolùm quid eſt, quod ſignificatur per nomen. ita habet Doctor lib. 1. Poſteriorum quæſt. 6. §. *ad quæſtionem.*

quæſtionem. ſi verum eſt quòd hæ quæſtiones ſunt Doctoris, quod meritò dubitari poteſt cùm magis redoleant Thomiſticam, quàm Scoticam doctrinam, in eis enim ſæpius ſupponit paſſiones eſſe ſimpliciter accidentia, & earum eſſe,eſſe in eſſe,& alia plura, quæ non conſonant eius doctrinis. Probatur concluſio, an ſit paſſionis, oſtenditur per demõſtrationem, cùm in ea inferatur conuenire ſubiecto, & ab eodem pullulare; ergo non ſupponitur ad demonſtrationem earum præcognitio: quòd autem non ſupponatur quid rei,ex eo patet. nam ob ſuam imperfectionem nõ cognoſcuntur ſine ordine ad ſubiectum: ſed hic ordo, & vnio cognoſcitur per ipſam demonſtrationem; ergo ſufficit quòd de paſſione præcognoſcatur quid nominis, ſeu quid per nomen ſignificetur; ſi enim ignoremus quid riſibilitas ſignificet, quomodo cum homine poterimus componere, & de ipſo enuntiare.

ARTICVLVS II.

Vtrùm præmiſſæ debeant eſſe veræ.

7. QVoniam demonſtratio ex dictis ſuprà non ſolùm ex primis, ſed ex veris cauſis concluſionis procedit, in hoc enim à ſyllogiſmo fallaci, & probabili differt, dubitandum venit, vtrùm vtraque præmiſſa debeat eſſe vera. *Dubium.*

Reſpõdetur affirmatiuè cum communi ſententia, & manifeſtè poteſt oſtendi primò, quia ſi aliqua præmiſſarum ſit falſa;ergo demõſtratio quæ ex ipſis infertur, non poterit ex natura rei eſſe euidenter vera. Confirmatur primò,quia præmiſſæ quatenus cognitæ,ſiue demonſtratio ſit à priori & per cauſam, ſiue à poſteriori & per effectus, concurrunt ad eliciendum cõcluſionem, & in ea extrema vniuntur cum medio: ſed ſi altera præmiſſarum ſit falſa, extrema ſunt vnionis incapacia, vt patet in hoc ſyllogiſmo,Lapis eſt ſubſtantia,Homo eſt lapis; ergo homo eſt ſubſtantia, vbi lapis non vnitur cum homine in minori, imò repugnat ipſi quòd ſit lapis; ergo qualibet præmiſſarum exiſtenti falſa non poterit concluſio demonſtrari. Confirmatur ſecundò, concluſio reſoluitur in præmiſſas, ſicut effectus in cauſam: ſed concluſio vera non poteſt reſolui in principium falſum;ergo.nam quis non cognoſcit abſurdiſſimum eſſe dicere, in exemplo ſuprà poſito hominem eſſe ſubſtantiam, quia lapis eſt ſubſtantia, & homo eſt lapis.

Obiectio. Obiicies quòd ex falſo aliquando ſequitur verum, vt diximus in Summulis quæſt.6. difficult. 1. artic. 1. & patet in hoc ſyllogiſmo, *Omne animal eſt album: cygnus eſt animal; ergo eſt album.* in quo ex maiori vniuerſali falſa concluſio elicitur vera; ergo ex præmiſſa falſa, concluſio vera poteſt demonſtrari. Reſp. ex præmiſſis falſis non ſequi veram concluſionem formaliter, ſed ſolùm materialiter & extrinſecè, & quatenus vtraque præmiſſa alicui prædicato vniuerſaliori ſubeſt. quod ſic explico, contingere enim poteſt quòd duæ præmiſſæ, vna vera, & alia falſa, alicui vniuerſali prædicato poſſint ſubeſſe, vt patet in hoc ſyllogiſmo, *Lapis eſt ſubſtantia, homo eſt lapis; ergo homo eſt ſubſtantia,* in quo vtraque præmiſſa vniuerſaliſſimæ rationi ſubſtantiæ ſubeſt, tunc enim concluſio non infertur ex falſitate præmiſſæ, ſed ex prædicato ſuperiori & vniuerſali, in quo formaliter realiter identificantur. Vnde illa concluſio, *Homo eſt ſubſtantia,* non infertur *Enodatur.*

Digitized by Google

infertur ex eo quòd lapis ſit, quia quod non eſt, cauſare non poteſt; ſed ex illa ratione ſubſtantiæ quæ in vtraque præmiſſa formaliter includitur, & in concluſione vnitur cum homine, ſeu ſubiecto.

8. *Quæſtio. Reſponſio.* Petes, vtrùm vtraque præmiſſa ſit æqualis veritatis? Reſp. affirmatiuè, cum Hurtado diſp. 11. Logicæ ſect. 2. §. 8. Fundamentum potiſſimum eſt quòd veritas conſiſtit in indiuiſibili, quantum eſt ex ſe: ſed vnum indiuiſibile non eſt alteri inæquale; ergo. quantum eſt ex ſe, inquam. nam quoad nos vna veritas poteſt eſſe maior alia, & de vna veritate poſſumus dubitari quòd alia ob ſui euidentiam non permittit. Maior propoſitio probatur, veritas eſt adæquatio intellectus ad rem: ſed ſi obiectum adæquatur per actum, non poterit aliud obiectum magis adæquari; ergo veritas quæ in adæquatione intellectus conſiſtit, non permittet inæqualitatem. Vnde tam vera eſt iſta propoſitio, Petrus currit, ac iſta, Petrus eſt riſibilis, quia vtriuſque obiectum etſi in neceſſitate non ſit æquale, eodem tamen modo eſt quo repræſentatur per actus intellectus; ex alio enim capite vſurpatur rei neceſſitas & veritas. nam hæc ſolùm ex adæquatione intellectus ad obiectum; illa verò ex connexione prædicatorum inter ſe, vt infertur manifeſtè ex Doctore in 1. diſt. 26. quæſt. 1. §. *ad primum*, verſic. *ſi inferas*, num. 50.

Obiectio prima. Obiicies primò, vnum actum eſſe certiorem alio, & euidentiorem, certius enim eſt Deum eſſe, quàm hominem eſſe rationalem; ergo & veriorem. *Soluitur.* Reſp. negando paritatem, quia euidentia & certitudo, non ſumitur ex adæquatione intellectus, vt dicemus art. ſequenti, ſicut veritas. Vnde eſt quòd licèt euidentia & certitudo poſſint ſuſcipere magis, & minus, non autem veritas, quia vnum obiectum non poteſt magis, aut minus repræſentari, quàm per alium.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò Ariſtotelem aſſerentem hanc propoſitionem, Bonum eſt bonum, veriorem eſſe hac, Bonum non eſt malum. *Diluitur.* Reſp. Philoſophum non loqui de veritate fundamentali, aut formali, ſed de maiori proprietate ſignificandi veritatem. nam vna explicat bonum per ſuam propriam entitatem, alia verò per negationem contrarij.

Obiectio tertia. Præcluditur. Obiicies tertiò, actus eſſe inæquales in perfectione; ergo in veritate. Negatur paritas. Ratio eſt, quia perfectio ſumitur ex modo attingendi obiectum ſic, vel ſic propoſitum, vel ex maiori perfectione obiecti: veritas autem ſolùm ex adæquatione actus ad ipſum. Vnde, licèt actus fidei, & viſionis beatificæ ſint inæqualis perfectionis; tamen æqualis ſunt veritatis, cùm fides diuina innitatur diuino teſtimonio, quod nec fallere, nec falli poteſt. Item duæ partes, materiæ aureæ & ligneæ, poſſunt eſſe æquales in magnitudine, licèt inæquales ſint in perfectione; ergo quamuis actus intellectus ſint inæqualis perfectionis, non ſequitur quòd eorum veritas, quæ in adæquatione indiuiſibili conſiſtit, poſſit eſſe inæqualis; ergo præmiſſæ æqualis ſunt veritatis ſi veræ ſunt.

Obiectio quarta. Obiicies quartò, quòd ex Philoſopho & vulgatiſſimo axiomate, *Propter quod vnumquodque tale, & illud magis.* Sed concluſio eſt vera propter præmiſſas; ergo præmiſſæ ſunt veriores concluſione. *Expeditur.* Reſpondet Doctor quæſt. 12. libri primi Poſteriorum: §. *ad quæſtionem*, hoc axioma non habere verum in cauſis æquiuocis per accidens: cùm autem præmiſſæ ſint

cauſæ

Digitized by Google

cauſæ æquiuocæ & per accidens veritatis concluſionis, vt dicemus difficultate ſequenti, non debent eſſe veriores ſuo effectu, quod inferiùs hoc axioma extricando magis explicabitur. Vel ſecundò & faciliùs reſpondetur omittendo axioma, & negando conſequentiam, quia veritas concluſionis non eſt formaliter à præmiſſis, nec ab eiſdem poteſt cauſari, ſed reſultat ex adæquatione intellectus ad rem.

Obiectio quinta. Obiicies quintò actus eſſe inæquales in falſitate; ergo & in veritate. Probatur antecedens, quia magis mentitur qui dicit hominem eſſe accidens, quàm Angelum, magis enim diſtat homo ab accidenti, quàm ab Angelica natura.

Solutio. Reſp. negando antecedens; vtraque enim propoſitio priuatur omni veritate. Vnde falſitas non ſuſcipit magis & minus, quia in caſu poſito æqualiter negatur homo natura Angelica ac accidentali; falſitas enim non ſumitur à remotione obiecti, ſed ex carentia adæquationis actus cum obiecto. nam eo præcisè quòd non conformetur, annexam habet negationem veritatis.

Instãtia. Si autem inſtes priuationes ſuſcipere magis & minus. nam Æthiops magis priuatur albedine, quàm Indus, qui ſolùm habet fuſcum colorem; ergo quamuis falſitas conſiſtat in negatione, ſeu priuatione, poterit ſuſcipere magis & minus.

Remouetur. Reſp. priuationes intendi, vel remitti iuxta intenſionem, vel remiſſionem oppoſitorum habituum; ergo quando habitus non ſuſcipit magis & minus, conſequenter nec priuatio eius: ſed ex dictis ſuprà veritas conſiſtit in indiuiſibili; ergo falſitas ei oppoſita priuatiuè indiuiſibilis erit.

Obiectio ſexta. Obiicies ſextò, vnum actum voluntatis eſſe præſtantiorem alio; ergo & vnam cognitionem veriorem alia. Probatur paritas, quia ſicut veritas conformatur cum obiecto, ſic bonitas cum ratione.

Occluditur. Reſp. negãdo paritatem, quia veritas ſolùm ſumitur ex adæquatione cum obiecto: bonitas autem actus ſumitur non ſolùm ex obiecto, ſed ex libertate & aliis circunſtantiis, ex quibus maior, aut minor bonitas mendicari valet. Cùm autem dicis quòd bonitas eſt conformitas cum ratione, ſicut veritas cum obiecto. Reſp. quòd conformitas cum ratione poteſt ſuſcipere magis & minus, iuxta perfectionem obiecti. nam qui, v.g. ſeruat diuina præcepta, vel in actibus charitatis exercetur ob Deum ſummè dilectum, magis conformatur rationi, quàm qui ſeruat conſilia, aut in aliis operibus inferioribus exercetur. Tamen reſpectu veritatis non poteſt eſſe iſta inæqualitas, quia æquè conformatur cum obiecto hæc propoſitio, *Homo eſt animal*, quàm hæc, *Deus eſt omnipotens*. Verum eſt quòd ſicut vnus actus eſt melior alio, iuxta præſtantiam obiecti; ita vna veritas præſtantior alia, iuxta obiecti cui adæquatur perfectionem. Quando autem vulgò dicitur vnum mendacium eſſe maius alio, ſic intelligendum eſt non quòd loquamur de veritate, aut falſitate formali, ſed reddit hunc ſenſum, Hoc eſt magis impoſſibile, quàm illud, vel hoc eſt minus credibile: ſicut minus credibile eſt bouem volare, quàm hominem, vel verius eſt Deum eſſe, quàm hominem currere. quia hîc veritas non vſurpatur vulgariter pro adæquatione actus cum obiecto, ſed pro neceſſitate propoſitionis; & quid tam neceſſarium eſt, quàm Deum eſſe?

***

ARTICVLVS III.

Vtrùm præmiſſæ debeant eſſe certiores & euidentiores concluſione.

9. *Euidētia & certitudo differunt.* EVidentia & certitudo, eo intrinſecè differunt, quòd euidentia eſt perſpicuitas qua intellectus clarè & diſtinctè intuetur, & quaſi videt obiecta: certitudo autem eſt firma determinatio adhæſióque intellectus. At verum vt verum eſt præſcindendo ab euidentia & claritate: vnde actus diuinæ fidei certior eſt ſcientia, quia innititur diuinæ veritati & teſtimonio. quod ita infallibile eſt, vt nec fallere, nec falli poteſt; tamen non eſt euidens, ſed obſcurus: at ſcientia, ſeu demonſtratio euidentiam & certitudinem continet, quia omnis euidentia eſt cauſa certitudinis. Vnde euidentia & certitudo ſe habent vt quid ſuperius & inferius, infertur enim optimè, Actus eſt euidens; ergo certus:non tamen,eſt certus;ergo euidens,vt patet in exemplo fidei diuinę.

Hoc ſuppoſito, aliqui affirmant demonſtrationem non conſtare vtraque præmiſſa euidentiori, aut certiori concluſione. Fundamentum eſt quòd in concluſione demonſtratiua aſſentimur duas rationes,ſcilicet ſubiectum & prædicatum eſſe idem inter ſe. quia aſſentimur, in præmiſſis illa eſſe idem vni tertio, ſcilicet cum medio; ergo tam certi ſumus de concluſione, quàm de præmiſſis. Patet conſequentia, quia quæ ſunt eadem vni tertio, ſunt eadem inter ſe. Vnde in hoc ſyllogiſmo, Animal rationale eſt riſibile,Petrus eſt rationalis; ergo Petrus eſt riſibilis, in quo medium eſt rationale, cui illa duo extrema, Petrus & riſibile, eadem vnione vniuntur in medio, qua vniuntur inter ſe;ergo eadem ratione, qua moueor ad aſſentiendum, Petrum eſſe riſibilem, moueor ad aſſentiendum Petrum & riſibile eſſe rationale, cùm circa idem obiectum non poſſimus eodem ſyllogiſmo eſſe magis,aut minus certi.

Dico primò,præmiſſæ non poſſunt eſſe ineuidentiores concluſione. Patet ex doctrina Doctoris ſæpiùs repetita, & quæ ex profeſſo explicatur in Phyſica quæſt. 11. difficultate 2.ſcilicet non dari phyſica inſtrumenta, aut cauſæ imperfectiores, quæ virtute alterius poſſunt attingere effectus perfectiores. Ratio eſt conſpicua, quia omnis cauſa debet continere ſaltem virtualiter ſuum effectum: ſed cauſa imperfectior non poteſt continere effectum perfectiorem; ergo neque ipſum poterit cauſare.Sed ſi præmiſſæ eſſent ineuidentiores concluſione, non poſſent virtute propria ipſam cauſare, tum quia eſſent minus perfectæ,nec virtute alterius, nempe obiecti, cauſare poſſent, quia ex vbi ſuprà non dantur phyſica inſtrumenta; ergo. 10. *Aſſertum primum.*

Dico ſecundò, præmiſſæ ſunt euidentiores concluſione. Probat Doctor quæſt. 13. libri primi Poſteriorum §.*ad quæſtionem dicitur.* Primò authoritate Philoſophi aſſerentis quòd propter quod vnumquodque tale, & illud magis: ſed præmiſſæ cauſant euidentiam concluſionis; ergo ſunt ipſa euidentiores. Probatur à priori, quia præmiſſæ ex dicendis difficult.2. art. 1. efficienter non vniuocè, ſed æquiuocè concurrunt cum intellectu ad productionem concluſionis: ſed cauſa æquiuoca eſt perfectior ſuo effectu; ergo præmiſſæ perfectiores & euidentiores concluſione. Probatur maior. nam concurrunt cum intellectu, qui in noſtra ſententia eſt ſubſtantia perfectior omni cognitione, quæ 11. *Aſſertum ſecūdum.*

Digitized by Google

quæ accidens prædicamentale eſt; ergo æquiuocè. Minor probatur. nam eo ſolùm differunt cauſa vniuoca & æquiuoca, ex quæſt. 11. Phyſicæ difficultate 1. art. 2. quòd cauſa vniuoca eſt æqualis perfectionis cum effectu, æquiuoca verò perfectior: ſed præmiſſæ ſunt cauſæ æquiuocæ, vtpote quæ concurrunt partialiter, non inſtrumentaliter, ex 3. de anima, cum intellectu, quæ eſt cauſa perfectior ſuo effectu; ergo ſunt euidentiores concluſione. quam probationem ſic explico, ex obiecto & potentia paritur notitia, ſeu obiectum per ſpeciem repræſentatum cauſat cognitionem ſui ipſius cum concurſu partiali ipſius intellectus. Cùm ergo iſtæ ſint duæ concauſæ complentes vnum principium totale & adæquatum, in eodem genere cauſæ debent cauſare, quatenus per modum vnius principij completi vniuntur ad cauſandum cognitionem: ſed præmiſſæ ſunt cauſæ partiales in noſtra ſchola, quæ concurrunt cum intellectu ad cauſandum concluſionem; ergo eodem genere cauſæ debent cauſare: ſed intellectus cùm ſit perfectior, æquiuocè ſuos actus producit; ergo & præmiſſæ quæ cum ipſo concurrunt: ſed cauſa æquiuoca eſt perfectior effectu; ergo præmiſſæ quæ æquiuocè concurrunt, debent eſſe perfectiores concluſione, ac per conſequens euidentiores. nam euidentia eſt de intrinſeca ratione actus ſyllogiſtici.

12. *Obiectio.* Dices ſufficere quòd præmiſſæ quatenus coniunguntur cum intellectu efficiant vnam cauſam perfectiorem effectu, etſi in ſe imperfectiores ſint. Patet de ſpeciebus impreſſis, quę quatenus coniunguntur cum intellectu, perfectiores ſunt ſpecie expreſſa, ſeu cognitione formali, etſi in ſe imper-

Soluitur. fectiores ſint. Reſp. cauſam partialem influere in effectum: vnde per coniunctionem cum altera non poteſt adquirere influxum in ſuo genere perfectiorem, quàm in ſe habeat. quod ſic explico, Intellectus, v.g. in actum cognitionis producit vitalitatem, vnde quantumuis perfectiſſimo coniungatur obiecto creato, non poterit actui tribuere maiorem vitalitatem quàm habet in ſe, ſed minorem, quia cauſa perfectior eſt, & de ratione cauſæ eſt, vt notauit Doctor vbi ſuprà verſ. *item*, quòd quidquid reperitur in effectu & cauſa, excellentius reperiatur in cauſa: ſed præmiſſæ influunt certitudinem in concluſionem. nam intellectus nec dat certitudinem, nec incertitudinem, niſi quatenus fœcundatur præmiſſis; ergo per vnionem cum ipſo non poſſunt habere maiorem certitudinem cauſatiuam, quàm in ſe & formaliter habet. Ex quo fundamento credo promanaſſe illud commune axioma ab omnibus receptum quòd concluſio ſequitur debiliorē partem. Si tamen pars perficeretur per vnionem alterius compartis, non ſequeretur effectus partem debiliorem, ſed perfectionem principiis compleri; ſignum ergo eſt quòd cauſa partialis non influit in effectum vltra vires proprias, ideo effectus ipſi proportionatur, & concauſa perfectior amittit vires producendi, quia altera cōcauſa imperfecta eſt, & eius imperfectionē ſupplere non valet. Ad exemplum de ſpecie impreſſa reſp. eſſe perfectiorem expreſſa, non in repræſentando, ſed in continendo, quod in 3. libro de anima explicabitur magis.

Si autem obiicias quòd actus procedens à potentia naturali & obiecto ſupernaturali, ſequitur perfectiorem partem, & ideo ſupernaturalis eſt. Vnde viſio beata procedens ab obiecto ſupernaturali & intellectu natu- *Alia obiectio.*

rali beati ſupernaturalis eſt: ſed ſupernaturalitas eſt perfectior naturalitate; ergo concluſio non ſequitur debiliorem partem. Reſp. quòd concluſio, vel effectus non proportionatur in cauſis æquiuocis, cum entitate cauſæ, ſed cum modo operādi ipſius. Vnde cùm obiectum comparatum cum potentia ſit cauſa imperfectior, non mirum quòd effectus, ſeu concluſio eius naturam imitetur, ideo ſi obiectum formale ſupernaturale eſt, actus illi proportionatur, & ſimiliter ſi naturale ſit. Cùm autem obiicis ſupernaturalitatem eſſe perfectiorem naturalitate. Reſp. quòd ſi loquamur de perfectione entitatiua, tranſeat, ſi verò de modo operandi, negatur, quia obiectum ſupernaturale minus proportionatur cum modo operandi potentiæ, & minus connaturaliter operatur quàm naturale. Propterea imperfectior pars eſt totius completi principij concurrentis ad intellectionem, quod in præſenti non poteſt ſufficienter explicari.

13. *Obiectio prima.* Obiicies primò. Contra concluſionem ſecundam, præcipuè contra Philoſophi authoritatem, qua eam confirmamus. nam illa authoritas, *Propter quod vnumquodque tale*, &c. non habet ſufficientem veritatem. Patet. nam Petrus eſt homo à Patre ſuo, ſcilicet Paulo: tamen non licet inferre; ergo Paulus eſt magis homo, quàm Petrus; ergo quamuis concluſio habeat certitudinem à præmiſſis, non licebit inferre, ergo iſtæ ſunt certiores concluſione. Huic argumento optimè reſpondet Caietanus lib. 1. de demonſtratione cap. 2. §. *Circa propoſitionem illam.* Vbi aſſerit hoc axioma, *Propter quod vnumquodque tale, & illud magis*, ſolum habere veritatem quando totus effectus poteſt reflecti ſupra veram cauſam, taliter quòd eſſe effectus totaliter ſit & conſeruetur ab eſſe ſuæ cauſæ. v.g. quando dicimus, Luna eſt lucida, quia ſol eſt lucidus; ergo ſol eſt magis lucidus. nam ſi Luna in ſe non habet aliam lucem niſi eam, quam ſol ei præſtat & communicat; ergo clarior & ſplendidior erit ipſa Luna: cùm autem tota euidentia & perſpicuitas ſit à præmiſſis, nam nulla alia ratione euidens & certa eſt, niſi quatenus euidentiam participat à præmiſſis non ſolùm efficienter, ſed etiam formaliter, quatenus euidentia concluſionis componitur ex euidentia terminorum in præmiſſis; non mirum, ſi dicatur præmiſſas eſſe certiores, quia ſunt cauſæ certitudinis & euidentiæ concluſionis. Exemplum de cauſa vniuoca nullum eſt, cùm non poſſit effectus reflecti ſupra ſuam cauſam, vt contingit in noſtro caſu.

Obiicies ſecundò, certitudinem maiorem actus deſumi ex maiori certitudine rationum, quibus ad aſſentiendum mouemur: ſed non ſunt plures rationes quæ excitent & cogant ad aſſentiendum præmiſſis, quàm concluſioni; ergo vtraque præmiſſa non eſt certior & euidentior concluſione. Patet in hoc exemplo, Omnis homo eſt riſibilis, Petrus eſt homo; ergo eſt riſibilis, in quo nulla eſt maior ratio aſſentiendi præmiſſis, quàm concluſioni. Reſp. propoſitiones vniuerſaliores concluſione, ideo certiores & euidentiores; quis enim dubitabit magis pateſcere hanc propoſitionem, Omnis homo eſt animal, quàm iſta, Petrus eſt riſibilis; ſunt enim principia lumine naturali notiora, & conſequenter euidentiora. 14. *Obiectio ſecunda.* *Diſſoluitur.*

Obiicies tertiò hanc concluſionem, Deus eſt, tam certam eſſe & euidentem Philoſopho, quàm omnes effectus *Obiectio tertia.*

Digitized by Google

effectus quibus intellectis in cognitionem Dei ducimur; ergo. Reſp. negando antecedens. nam licèt aliunde euidentiſſimum ſit Deum eſſe, tamen quatenus hæc certitudo & euidentia mendicatur ex præmiſſis effectibus, non eſt tanta, quanta euidentia ſuæ cauſæ, magis enim pateſcit Philoſopho naturali natura hominis & plantæ, quàm natura Dei quatenus ex his effectibus conſpicitur, licèt ex eis euidenter inferatur.

Enodatur.

Obiectio quarta. Obiicies quartò, concluſionem deductam ex duobus principiis reuelatis eſſe æquè certam ac ipſa principia reuelata; ergo non eſt neceſſarium præmiſſas eſſe certiores. Reſp. concluſionem deductam ex duobus principiis reuelatis, vel ex vno reuelato, & alio lumine naturali noto, vt patet in hoc exemplo, Omnis homo eſt riſibilis, Chriſtus eſt homo; ergo riſibilis; poſſe conſiderari vt elicitur ex præmiſſis, vel quatenus ſubeſt diuinæ reuelationi. Primo modo incertior eſt præmiſſis, nec eſt concluſio de fide. nam actus fidei non eſt diſcurſiuus, ſed immediatè innititur diuinæ veritati reuelanti, vt dixi in materia de fide. Non enim aſſentimur concluſionibus reuelatis quatenus inferuntur ex præmiſſis, hic enim actus iam non eſſet obſcurus & fidei, ſed clarus & demonſtratus. Si verò concluſio conſideretur quatenus reuelata vt ſic æqualem habet certitudinem cum præmiſſis, quia ſubſunt æqualiter diuino teſtimonio, ex quo omnes actus fidei æqualem habent certitudinem, tam certò enim credimus formaliter Tobiam habuiſſe canem, quàm Deum eſſe trinum & vnum.

Reſpõſio.

Obiectio quinta. Obiicies vltimò, actum quo quis credit Deum eſſe trinum & vnum, non eſſe certiorem actu, quo credo reuelatum myſterium, quia tam certus ſum Deum eſſe trinum & vnum, quàm certus id ab ipſo reuelatum eſſe: ſed actus quo credo Deum aliquid reuelaſſe, eſt principium illius actus, quo credo myſterium reuelatum, ex quo deducitur tanquam concluſio; ergo hæc non eſt minus certa ſuo principio. Quod argumentum ita efficax apparet Hurtado diſp. 11. Logicæ ſectione 3. §. 18. quòd autumat euidenter oppugnare noſtram ſententiam. Sed fateor me iſtam euidentiam non percipere. nam vel ille actus, quo credo Deum aliquid reuelaſſe, diſtinguitur ab actu, quo credo myſterium reuelatum, vel non diſtinguitur: ſi diſtinguatur, vti accidere poteſt, non eſt cauſa influens in cognitionem myſterij, ſed ſolùm diſpoſitio præcedens: ſicut dicitur de fide humana & authoritate Eccleſiæ. Vnde quamuis fateantur omnes hanc propoſitionem eſſe certam, Qui credit, priùs debet aſſentiri authoritati Eccleſiæ, & veracitati diuini teſtimonij; tamen non admittunt iſtam cauſalem in formali ſenſu, Ideo credo Deum eſſe trinum & vnum, quia Eccleſia proponit, vel quia Eccleſia eſt organum & inſtrumentum Spiritus diuini: ſed quia Deus dicit, vt diximus in materia de fide diſput. 7. difficultate 2. & 3. Si verò eodem actu, vt quòd credamus myſterio reuelato, & vt quo diuinæ reuelationi, tunc cùm non ſint duo actus, ſed vnus, nec diuina reuelatio ſit cauſa efficiens, ſed formalis; vt ſunt præmiſſæ, quæ efficienter cauſant concluſionem, & iſtius euidentia poteſt reflecti in ſuam cauſam, argumentum non vrget.

Solutio.

***

Digitized by Google

ARTICVLVS IV.

Vtrùm præmiſſæ demonſtrationis debeant eſſe de omni, & per ſe.

15. *Dici de omni duplex.* Dici de omni, vt ex Philoſopho colligitur, & omnes Peripathetici admittunt, duplex eſt, aliud prioriſticum, aliud poſterioriſticum. Dici de omni prioriſticè eſt prædicatum affirmari de ſubiecto, ſiue neceſſariò, ſiue contingenter, ita vt nihil ſit in ſubiecto, de quo prædicatum non dicatur, ſiue prædicatio ſit contingens, ſiue neceſſaria. Cuiuſmodi ſunt iſtæ propoſitiones, Omnis homo vigilat, Omnis homo dormit, quæ contingentes ſunt, quia non conueniunt ſubiecto pro omni temporis differentia; dicuntur tamen de omni, quia de omnibus particularibus ſub ſubiecto contentis prædicatum enuntiatur. ſic ſunt omnes propoſitiones, quæ benè poſſunt diſponi in forma argumentationis, ſiue veræ, ſiue falſæ ſint, vt patet in hoc ſyllogiſmo, *Omnis homo vigilat, Petrus eſt homo; ergo Petrus vigilat.* Cuius ſyllogiſmi efficacia non materialiter, ſed formaliter per illud vniuerſale principium *dici de omni*, manifeſtè demonſtratur, vt diximus in Summulis quæſt. 6. difficultate 4. art. 5. Hoc autem principium prioriſticum dicitur, quia in libris priorum ſolùm agitur de ſyllogiſmo quatenus neceſſarius eſt ratione formæ in quacunque materia. *Principiū prioriſticum cur.* Dicitur de omni poſterioriſticè propoſitio quando prædicatum, vt optimè notauit Philoſophus cap. 4. cuidam ineſt, cuidam non ineſt: neque interdum conuenit, interdum non conuenit, id eſt, illa dicitur propoſitio de omni, in qua nullum datur ſubiectum, de quo prædicatum non affirmetur, nec vllum tempus in quo prædicatum non conueniat ſubiecto. huiuſmodi ſunt, Omnis homo eſt riſibilis, Omnis cygnus eſt albus, &c. Hæc dicuntur de omni poſterioriſticè, quia in libris Poſteriorum agitur de neceſſitate materiali demonſtrationis & ſyllogiſmi, quæ rebus contingentibus accidere non poteſt, vt diximus in principio huius quæſtionis ante primā difficultatem.

Modi quatuor propoſitionis per ſe. Propoſitio de per ſe quatuor modis à Philoſopho vſurpatur. *Primus.* Primus modus eſt cùm prædicatum eſt de eſſentia ſubiecti: vt quando definitio, vel partes eius prædicantur de definito, qui communiter appellatur *modus per ſe prædicandi.* Ad hunc modum reducuntur omnes rationes quidditatiuæ ſuperiores & tranſcendentes, quia omnes illæ ſunt de ratione inferioris; excluduntur verò prædicationes indirectæ, quia in illis prædicatum non eſt de conceptu quidditatiuo ſubiecti, nec in ipſo includitur, vt in hac, Animal eſt rationale, quia rationalitas non eſt de eſſentia animalis, etſi huic identificetur, ſed de eſſentia hominis. Excluduntur etiam propoſitiones negatiuæ, quia prædicatum non tribuitur ſubiecto, ſed ab eo ſeparatur. Excluduntur item propoſitiones quarum ſubiectum includit aliquod accidens reduplicatiuè, vt cùm dicimus, Homo albus eſt rationalis. Ratio eſt conſpicua, quia rationalitas non eſt de quidditate hominis quatenus albi, ſed quatenus homo eſt.

Secundus modus per ſe eſt, quando prædicatum eſt propria paſſio ſubiecti, qui modus communiter dicitur modus per ſe inhærendi, quia in definitione prædicati ponitur ſubiectum; ideo Philoſophus dicit quòd ſubiectum in hoc modo per ſe eſt de eſſentia prædicati, quia, vt notauit Angelicus Doctor lectione 10. propria paſſio definitur per proprium ſubiectum, propterea hoc in obliquo eſt de eſſentia 17. *Secundus.*

ſentia paſſionis. Ad hunc modum reducuntur propriæ paſſiones, vt riſibilitas,& aliæ,quæ ponuntur in 4. prædicabili,& ſunt proprietates 4.modo, & conueniunt omni ſubiecto, ſoli & ſemper. Sic etiam omnia accidentia quæ per propria ſubiecta neceſſariò definiuntur; vt ſunt quæ conueniunt ſolis indiuiduis vnius ſpeciei,non tamen omnibus,vt hominem eſſe Muſicum,& quæ conueniunt omnibus ſolis,& non ſemper,vt ridere, quæ omnes determinant ſubiectum ſpecificum, & per ipſum determinatè definiuntur:ſic etiam ſunt omnes propoſitiones quæ in diuinis per Deitatem definiuntur,vt,Deus eſt æternus, &c.

18. *Tertius.* Tertius modus per ſe, proprius eſt modus eſſendi, quàm modus dicendi per ſe, eſt enim illud quo ſubſtantia dicitur ens per ſe exiſtens, id eſt, non in alio exiſtens, vt accidens eius, ita Petrus eſt in 3.modo perſeitatis, quia eſt per ſe exiſtens, & non in alio. Ad hunc modum propriè pertinent ſubſtantiæ omnes,quæ per ſe exiſtunt, & non in alio. Alij etiam reducunt per ſe Euchariſtica accidentia, quæ non exiſtunt in ſubiecto, nec ipſi inhærent:ſed hoc non reputo verum. nam modus per ſe propriè cõueniens ſubſtantiæ non communicatur accidentibus,etiam ſi miraculosè conſeruentur ſine actuali dependentia, quia modus per ſe excludit omnem aptitudinalem dependentiam,qua Euchariſtica accidentia non priuantur,vt notauimus quæſt. 14. difficult. 1. art. 2. Reduci etiam poſſunt accidentia in abſtracto conſiderata, quæ licèt inhæreant ſuis ſubiectis,hoc tamen non exprimitur in prædicatione, vt cùm dicimus,Albedo eſt qualitas, &c.

19. *Quartus.* Quartus modus perſeitatis eſt,cùm per ſe denotat cauſam efficientem, vel quamcunque aliam, ideo dicit Ariſtoteles, Quidquid ineſt vnicuique per ſe ipſum,per ſe dicitur de eo; quod verò non per ſe ipſum ineſt,per accidens enuntiatur:vt cùm dicimus, Ædificator ædificat, Medicus medetur,hę ſunt prædicationes per ſe,quia ſubiectum in eis eſt cauſa prædicati: ea autem per accidens,Muſicus ædificat, quia per ſe ſignificatum ſubiecti contingenter & accidentaliter ſe habet ad ædificandum.

Differt iſte quartus modus à duobus prioribus,vt optimè notauit Philoſophus.Primò, quia in hoc 4.actualis effectus ſemper conſequitur. Secundò in hoc 4. non ſemper ponitur accidens intrinſecum,nec in 3.modo, ſicut ponitur in 2. Tertiò differunt quòd in hoc 4. ponuntur varia cauſarum genera,quæ non veniunt in definitionem effectuũ,interitus enim non definitur per iugulationem.Secundus autem modus per ſe cùm per ſe conueniat paſſionibus, neceſſariò in earum definitione ponitur cauſa, nempe ſubiectum à quo promanant.

Ex quibus manifeſtè infertur præmiſſas demonſtrationis debere eſſe de omni & per ſe.quod hac perſpicua ratione breuiter probatur. Præmiſſæ debent eſſe omnino neceſſariæ: ſed quæuis propoſitio neceſſaria debet contineri ſub aliquo ex prędictis modis per ſe; ergo præmiſſæ debent eſſe propoſitiones per ſe:at omnis propoſitio per ſe eſt etiam de omni. nam in duobus primis modis dicendi per ſe, prædicatum vel eſt eſſentia ſubiecti, vel habet neceſſariam connexionem cum illo; ergo non contingenter,ſed neceſſariò ipſi ſoli & ſemper conueniunt;ergo ſunt de omni & per ſe, & conſequenter ex neceſſitate præmiſſarum identitatum inter ſe; & in tertio optimè infertur, eſſe per ſe, & de omni poſterioriſticè. 20. *Illatio.*

ARTI

ARTICVLVS V.

Vtrùm præmiſſæ demonſtrationis debeant eſſe de prædicato vniuerſali.

CVm loquimur de prædicato vniuerſali, non intendimus agere de vniuerſalitate prædicabili, ſeu logica, quæ in multis ineſt, & de eiſdem prædicatur; ſed de vniuerſalitate, aut prædicato neceſſario, quod conuenit ſubiecto conuertibiliter, ſeu ſecundùm quod tale eſt. quam vniuerſalitatem Philoſophus libro 1. cap. 4. ſic definit. *Vniuerſaliter autem id competere dico, quod vtique dicitur de omni per ſe, & ſecundùm quod ipſum.* Ex qua definitione tria manifeſtè inferuntur. Primum eſt, quòd prædicatum vniuerſale debet eſſe de omni; defectu cuius conditionis riſibilitas non prædicatur vniuerſaliter de animali, quia non dicitur de omni, aliàs etiam diceretur de equo, & leone. Secundum, quòd ſit per ſe; vnde album, etſi dicatur de omni niue, quia tamen ei contingit, & accidit, non dicitur vniuerſale prædicatum. Tertium eſt, quòd conueniat ſubiecto ſecundùm quod ipſum, id eſt, conuertibiliter, ſeu ſecundùm quod tale eſt; cuius conditionis defectu ſenſibile non eſt prædicatum vniuerſale hominis. nam licèt ſit de omni, & per ſe, non tamen ei conuenit ſecundùm quod ipſum; ſiquidem ſenſibile non conuenit homini, quatenus homo eſt præcisè, & formaliter, ſed quatenus animal eſt.

Ex quibus etiam manifeſtè patet qualiter ſe habeant prædicatum de omni, per ſe, & vniuerſale; habent enim ſe, ſicut ſuperius, & inferius, quia omne vniuerſale eſt per ſe, & de omni, non tamen è contra. nam hæc prædicatio, Cygnus eſt albus, de omni eſt, non tamen per ſe. hæc autem, Homo eſt animal rationale, eſt per ſe in primo modo, non tamen vniuerſalis. nam primus modus per ſe non petit conuertibilitatem; nec prædicatum de omni perſeitatem.

Secundò infertur non eſſe idem conuenire immediatè & vniuerſaliter. nam genus proximum immediatè conuenit, non tamen vniuerſaliter, cùm non conuertatur: & ſimiliter tertia paſſio non eſt immediata, quia mediat prima & ſecunda, & tamen eſt vniuerſalis. nam licèt inſit ſubiecto media alia paſſione priori, tamen cùm inſit ei ratione propriæ & ſpecificæ differentiæ, per ſe & conuertibiliter & conſequenter vniuerſaliter dicitur de ſubiecto.

Dico primò. Vtraque præmiſſa demonſtrationis, vel ſaltem aliqua, debet eſſe de prædicato vniuerſali in demonſtratione propter quid, ſeu à priori. Ex ſententia Philoſophi in hoc cap. 4. dùm dicit, quòd habere tres angulos æquales duobus rectis, quamuis per ſe primò demonſtretur de triangulo, cuius eſt prædicatum vniuerſale; per ipſum tamen demonſtratur tum de ipſo genere figuræ particulariter ſumpto; tum etiam de ſingulis ſpeciebus trianguli, ſcilicet, iſoſceli, iſopleuros, & ſcalenon. Ratione etiam probatur. nam demonſtratio perfectiſſima paſſionem oſtendit de proprio, & adæquato ſubiecto, manifeſtans propter quid illi conueniat: ſed proprietas conuertibiliter dicitur de proprio, & adæquato ſubiecto. Item propria, & immediata eius cauſa conuertibiliter dicitur de paſſione; ergo in potiſſima demonſtratione, quæ eſt propter quid, termini omnes ſunt conuertibiles, & conſequenter vtraque præmiſſa erit de

22. *Aſſertum primum.*

Species triãguli.

Digitized by Google

de prædicato vniuerſali, vt in ſequenti ſyllogiſmo manifeſtè pateſcit, Omne admiratiuum eſt riſibile, Omnis homo eſt admiratiuus; ergo omnis homo eſt riſibilis. In quo ſingulæ propoſitiones ſunt de prædicato vniuerſali, quia earum termini ſunt de omni, & per ſe, dicuntúrque ad conuertentiam.

Diximus tamen notanter in principio huius concluſionis, quòd ſaltim aliqua ex præmiſſis debet eſſe de prædicato vniuerſali. nam quamuis vtraque poſſit eſſe de prædicato vniuerſali, vt iam oſtendimus; hoc tamen non eſt ſimpliciter neceſſarium, ſed ſufficit, ſi id alteri competat. quod experientia conſpicuum eſt, cùm ſæpiùs demonſtremus demonſtratione propter quid, ſeu à priori propriam paſſionem, tum de aliqua ſpecie, aut indiuiduo ſubiecti adæquati, vt cùm dicimus, Omnis homo eſt riſibilis, Petrus eſt homo; ergo riſibilis; tum etiam de ipſo genere particulariter ſumpto, vt ſi in primo modo tertiæ figuræ dicamus, Omnis homo eſt animal, Omne animal eſt riſibile; ergo aliquod ſenſibile eſſe homo. In quibus demonſtrationibus altera tantùm præmiſſarum eſt de prædicato vniuerſali, quandoquidem nec riſibile conuertitur cum Petro, nec animal cum homine; ſufficit ergo alteram præmiſſarum eſſe vniuerſalem.

23. *Aſſertum ſecundũ.* Dico ſecundò. Perfectior eſt demonſtratio, in qua paſſio concluditur de proprio & adæquato ſubiecto, quàm ea, in qua ſolùm concluditur de aliquo eius inferiori, aut etiam ſuperiori particulariter ſumpto, vt nuper explicauimus. quod perſpicua oratione oſtendit Ariſtoteles. nam propria paſſio per ſe primò conuenit ſubiecto, & iſtius ratione inferioribus ſub eo contentis communicatur, ideo enim Petrus riſibilis eſt, quia homo eſt riſibilis, & ideo aliquod animal eſt riſibile, quia homo riſibilis: paſſiones enim immediatè profluunt, & promanant à ſpecifica ratione, & quidditate rei; ergo demonſtratio in qua paſſio concluditur de proprio, & adæquato ſubiecto, multò perfectior erit quauis alia, cùm primò, & immediatè concludatur, ſeu demonſtretur concluſio de ſubiecto, ſeu paſſio, quæ ipſi per ſe immediatè, & conuertibiliter conuenit. Vnde Philoſophus cap. 20. primi libri multis rationibus, & hac potiſſimè oſtendit, demonſtrationem vniuerſalem, ſeu habentem vtramque præmiſſam de prædicato vniuerſali perfectiorem eſſe particulari, ſeu in qua ambæ præmiſſæ non dicuntur ad conuertentiam.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm demonſtratio debeat procedere ex propriis, non verò ex extraneis, aut communibus.

QVoniam proprium bifariã vſurpari poteſt in præſenti. Primò, vt opponitur alieno, ſeu extraneo. Secũdò vt opponitur communi: ideo explicandum venit ſecundùm vtramque acceptionem, vtrùm demonſtratio ita procedat ex propriis, vt excludantur extranea, aut quæ ſunt aliis communia. Syllogiſmum ex alienis, ſeu extraneis procedere nũcupamur, cùm medium alienatur à ſubiecto, ſeu à minori extremitate, ita vt cum illo non neceſſariò, ſed contingenter connectatur: ac ſi ex albedine rationali- *Proprium bifariam accipi.*

Oo tatem

tatem oſtendere intenderemus. Similiter cùm ſyllogiſmum ex communibus, ſeu remotis procedere exiſtimamus, quando medium non immediatè influit in paſſiones, eáſque cauſat, ſed mediatè, ſeu remotè. Quod dupliciter euenire contingit. Primò cùm cauſa conuertibilis eſt cum effectu, etſi re vera remota, & communis ſit, vt ſi tertiam paſſionem, v. g. riſibilitatẽ, quæ eſt tertia paſſio per eſſe diſcurſiuum, quæ eſt prima, demonſtremus; tunc enim propria, & immediata cauſa diſcurſiui erit rationale, & propria, & immediata cauſa admiratiui: quod mediat inter diſcurſiuum, & riſibile, erit diſcurſiuum: vnde rationale comparatum ad admiratiuum, & riſibile, erit cauſa remota, ſiquidem mediat diſcurſiuum; ideo hæc cauſa non ſolùm erit remota, quatenus alia proximior mediat inter ipſam, & effectum, ſed etiam communis; tum quia admiratiuum, & riſibile, vltra rationale, aliam requirunt cauſam, nempe diſcurſiuum; tum etiam, quia rationale non ſolùm eſt cauſa admiratiui, & riſibilis, ſed multò magis diſcurſiui, cuius eſt immediata, & propria cauſa. Tunc ergo dicemus in hac acceptione, demonſtrationem ex propriis, & non communibus procedere, cùm concluſio cauſetur à cauſa immediata, & per ſe conuertibiliter, v. g. ſi diſcurſiuum probemus per rationalitatem, admiratiuum per diſcurſiuum, riſibile per admiratiuum: ſi autem riſibilitatem per rationale, aut diſcurſiuum oſtendamus, demonſtratio non erit ex propriis, ſed communibus.

24. Secundò contingere poteſt, ſyllogiſmum cauſari remotè, & communiter, vt cùm cauſa non conuertitur cum effectu, ſed aliis etiam communicatur: vt ſi quis hanc propoſitionem, Lapis non reſpirat, probaret in ſecundo modo ſecundæ figuræ, ſic, Omne reſpirans eſt animal, Nullus lapis eſt animal; ergo nullus lapis reſpirat. Iſte procederet per cauſam remotam, & communem, hoc ſecundo modo. nam aliqua animalia, quæ carent pulmone, non reſpirant, vnde animalitas, & reſpiratio ad conuertentia non dicuntur; quo exemplo, vt hanc veritatem manifeſtaret, vtitur Ariſtoteles cap. 10.

Dico primò. Demonſtratio non debet eſſe ex extraneis, ſed ex propriis principiis, & non communibus, ita, vt medium, quod aſſumitur in præmiſſis, neceſſariò connectatur tum cum ſubiecto, tum etiam cum paſſione, ita, vt ſubiectum, medium, & paſſio vniantur intra idem genus, vt notauit Philoſophus cap. 7. quem ſequitur D. Thomas lect. 15. & communiter Dialectici; ſeu intra eandem cognationem, vt tranſtulerunt alij. Probatur concluſio, quia ſi medium non connecteretur neceſſariò cum aliqua extremitatum; ergo contingenter. ergo concluſio etiam eſſet contingens, & non ſcientifica, vt per ſe patet. Debet ergo demonſtratio eſſe ex propriis principiis, non verò ex alienis, ſeu extraneis. Hanc autem concluſionem limitandam eſſe ad ſcientias ſubalternantes, docuit Ariſtoteles vbi ſuprà. Fundamentum eſt, quòd ſcientiæ ſubalternatæ quodammodo procedunt ex extraneis: vnde principia Arithmeticæ, ex quibus Muſica procedit, ad demonſtrandas paſſiones de numero ſonoro, ſunt quodammodo aliena, & extranea ipſis ſonis, de quibus difficultate 6. aliqua explicabimus. *Aſſertio prima.*

Dico

25. *Aſſertio ſecunda.* Dico ſecundò. Demonſtratio propter quid nequit procedere à cauſis remotis, & communibus, ſeu non conuertibilibus cum effectu ſecundo modo ſuprà explicato. docuit expreſsè Philoſophus cap. 7. vbi eo negat demonſtrationem Bruſonij non eſſe ſufficientem & propter quid, quia procedebat per cauſam remotam; ſic enim argumentabatur Bruſon, vt oſtenderet tetragoniſmum, ſeu quadraturam circuli, vbi eſt maius, & minus, poteſt eſſe æquale; ſed poſito quadrato, datur circulus maior (qui ſcilicet ipſum continet,) & circulus minor (qui ſcilicet intra quadratum deſcribitur.) ergo poteſt dari circulus æqualis quadrato. Quam demonſtrationem defectuoſam eſſe inde probat Philoſophus, quia procedit per cauſam remotam; maius enim, minus, & æquale, non ſolùm conueniunt circulo, ſed etiam triangulo, Pyramidi, aliiſque figuris. quæ concluſio communis eſt inter Dialecticos; & hac efficaciſſima ratione perſpicuè oſtenditur. In demonſtratione propter quid, ſaltim aliqua præmiſſarum debet eſſe de prædicato vniuerſali, vt ex mente Philoſophi artic. præcedenti oſtendimus: ſed quando demonſtratio procedit per cauſam remotam ſecundo modo ſuprà explicato, nulla præmiſſarum eſt de prædicato vniuerſali, cùm talis cauſa non conuertatur cum effectu; ergo demonſtratio propter quid nequit procedere per cauſam remotam, ſeu non conuertibilem cum effectu.

Aſſertio tertia. Dico tertiò. Demonſtratio propter quid poteſt procedere per cauſam remotam primo modo vſurpatam, ſeu per cauſam conuertibilem cum effectu, non tamen immediatè conuertibilem. eſt communis Dialecticorum ſententia, quæ hoc fundamento breuiter explicatur, & probatur. Si propter aliquam rationem demonſtratio non poſſet procedere per cauſam remotam conuertibilem, maximè quia Philoſophus vbi ſuprà docet, demonſtrationem à cauſis proximis debere cauſari: ſed Philoſophus non loquitur de cauſa remota conuertibili, vt optimè notauit Caietanus, & cum eo quamplures recentiores, in hoc primo libro cap. 13. ergo. Probatur minor, tum ex textu ipſius Philoſophi; tum etiam ratione. Nam eſſentia, ſeu ſpecifica ratio cuiuſuis rei non eſt propriè remota cauſa paſſionum, ſed proximè ab eadem oriuntur, & promanant, licèt prioritatibus originis, vna paſſio prius oriri intelligatur, quàm alia; vnde meritò dicimus, admiratiuum prius procedere à rationalitate, quàm riſibilitas, ſeu riſibile; & nihilominus non inde intelligimus, rationem admiratiui eſſe cauſam proximam riſibilitatis, ſed vtramque paſſionem immediatè ab eſſentia promanare, cuius ſignum manifeſtum eſt, quòd vtraque paſſio immediatè conuertitur cum rationalitate. Nam ſicut non omnia accidentia eadem prioritate inſunt ſubiecto, ſed qualitates ſecundæ primas ſupponunt, v. g. Albedo ſupponit calorem, ſiccitatem, humiditatem, & frigiditatem in ſubiecto; & nihilominus ſemper dicimus, omnia accidentia immediatè in ſubiecto ſubiectari; cùm vnum accidens, ſaltim vt quod, nequeat eſſe alterius ſubiectum: ſic ſimiliter omnes paſſiones immediatè profluere à rei quidditate tenemus, etſi altera priùs conuenire ſubiecto cognoſcamus. Ex

Digitized by Google

quibus ſic formo rationem: Ad demonſtrationem propter quid ſufficit, quòd concluſio procedat ex cauſis vniuerſalibus, ſeu proximè conuertibilibus cum effectu: ſed hoc habent tertiæ paſſiones reſpectu ſui principij; ergo per hoc demonſtratione propter quid valent oſtendi.

Articvlvs VII.

Vtrùm præmiſſæ demonſtrationis poſſint eſſe de contingentibus, ſingularibus, & corruptibilibus.

26. Certum debet eſſe demonſtrationem propter quid, ſeu à priori non poſſe fieri ex præmiſſis contingentibus. Ratio eſt conſpicua, quia in hac demonſtratione, vt ſuprà diximus, cauſæ concluſionis debent conuerti cum effectu: ſed cauſæ contingentes, cùm neceſſariæ non ſint, non dicuntur ad conuertentiam; ergo. Quod argumentum etiam probat de demonſtratione quia, ſeu à poſteriori. Nam licèt hæc ſit ab effectu ad cauſam, tamen eſt ab effectu conuertibili, quod effectibus contigentibus euenire non valet. Solùm ergo poteſt controuerti, vtrùm poſſit dari aliqua demonſtratio minus perfecta, cuius præmiſſæ ſint contingentes, ſingulares, & corruptibiles.

Affirmant aliqui, poſſe dari aliquas demonſtrationes conſtantes ex præmiſſis ſingularibus, corruptibilibus, ſeu contingentibus. quam concluſionem eſſe luce meridiana clariorem affirmat Hurtado diſputatione 11. Logicæ ſectione 6. §. 31. Et probat primò, quia nulla alia ratione exiſtentiam Dei demonſtramus, niſi ex effectibus, quos videmus, imò ex iis omnes cauſas, tam creatas, quàm increatas, vtpotè riſibilitatem ex riſu, creatorem ex creatura venamur. Fundamentum à priori huius ſententiæ eſt, quòd ſyllogiſmus, & demonſtratio, non ratione materiæ, ſed ratione formæ inter ſe ſe differunt, id eſt, non quia materia probabilis, aut demonſtratiua ſit, ſed quia actus præmiſſarum certi, aut euidentes ſint rectè diſpoſiti in modo, & figura.

Hæc autem ſententia vera non eſt. Primò fundamentum à priori falſum eſt, vt oſtendimus in Summulis quæſtione .. difficultate .. atticulo .. ibi enim ex mente Doctoris probamus demonſtrationem, & probabilem ſyllogiſmum ſolùm differre ratione materiæ. nam ratione formæ omnes ſyllogiſmi concludunt, vt notauimus ſæpiùs in hoc tractatu. Secundò licèt verum ſit aliquas cauſas ex effectibus venari, non tamen iſta illatio demonſtratiua eſt, niſi effectus, quamuis in ſe contingentes, aliquam connexionem neceſſariam habeant cum ſua cauſa.

Vera ſententia affirmat, omnem demonſtrationem procedere ex principiis neceſſariis, non contingentibus, & corruptibilibus. eſt ſententia Ariſtotelis hîc, & eam communiter ſequuntur Authores. Fundamentum à priori eſt, quòd ſcientia eſt veritas intellectualis; ergo ſemper inclinat ad veram concluſionem: ſed veritas dicit neceſſitatem, & inuariabilitatem rei; ergo non contingentiam. Tum ſic; ſed principia, quæ aliter ſe habere poſſunt, non poſſunt cauſare 27.

ſare concluſionem neceſſariam, ſeu quæ aliter ſe habere non poſſit; ergo demonſtratio nequit procedere ex contingentibus & corruptibilibus.

Confirmatur ex Philoſopho definiente demonſtrationem, quòd ſit cognitio rei per cauſam, & quòd illius ſit cauſa, & quòd aliter ſe habere non poteſt. Fingitur ergo alia demonſtratio non ita procedens ex præmiſſis.

Obiectio. Obiicies exiſtentiam Dei ex effectibus venari: ſed effectus ſunt contingentes, vtpotè ad extra; ergo. Confirmari poteſt, quia multas demonſtrationes efficimus de ſingularibus omnino contingentibus; ideò à priori Aſtrologus euidenter demonſtrat futuram eclipſim ex ſingulari, & corruptibili Aſtrorum ſitu, & poſitione.

Soluitur. Reſpond. hos effectus bifariam vſurpari poſſe. Primò quatenus contingentes ſunt, ita vt eius exiſtentia non ſit neceſſaria, ſed liberè conſeruetur à Deo. Secundò quatenus poſiti in re neceſſariam dicunt connexionem cum ſua cauſa; ſunt enim alij effectus, qui non neceſſariò dependent à ſua cauſa. v.g. Petrus exiſtens, non ſolùm contingenter exiſtit, ſed eadem contingentia dependet à ſuo Patre; poterat enim à Deo immediatè creari, nihilominus à Deo primo Authore, & cauſa ita neceſſariò dependet, vt hæc dependentia intrinſeca, & neceſſaria ſit ipſi identificata, vt diximus quæſtione 16. difficult. 2. artic. 1. Vnde quando ex effectibus contingentibus demonſtramus cauſas, non eſt ab his, quatenus contingentes ſunt, ſed quatenus neceſſariò connectuntur cum ſua cauſa. Propterea benè infertur ex exiſtentia creaturæ exiſtentia creatoris, quia omne creatum ab aliquo creato dependere debet; aliàs in cauſis creatis non daretur vltimus terminus dependentiæ. Ideo etiam ex contingenti ſitu, & poſitione Aſtrorum euidenter infertur futura eclipſis, quia quamuis hæc poſitio contingens ſit in ſe, connexio tamen cum effectu neceſſaria eſt. Alij autem effectus in ſe, & quatenus dependent contingentes, veram & propriam demonſtrationem cauſare non valent, etſi ex eis aliquando cognitio experimentalis inferatur.

DIFFICVLTAS II.

De propoſitione per ſe nota.

ARTICVLVS I.

Quid ſit propoſitio per ſe nota.

Angelicus Doctor 1. par. quæſt. 2. art. 1. ſic propoſitionem per ſe notam definit, eſt illa, in qua prædicatum includitur in ratione ſubiecti. *Propoſitio per ſe nota quid.* Hæc tamen definitio inſufficiens eſt. Primò, quia propoſitio, in qua prima paſſio prædicatur de definitione primi, & adæquati ſubiecti, eſt propoſitio immediata, prima, & indemonſtrabilis à priori, ac proinde propoſitio per ſe nota. Vt ſi dicamus, Animal rationale eſt capax diſciplinæ: ſed hoc prædicatum non includitur in ratione ſubiecti; ergo definitio iſta eſt inſufficiens. Nec ſufficit, ſi reſpondeas cum Caietano in eo art. 1. & Ferrara contra gentes cap. 10. & 11. ſufficere ad propoſitionem per ſe notam prædicatum includi for-

maliter, vel virtualiter, proximè, vel remotè in ſubiecto; cùm autem in exemplo poſito illa prima paſſio virtualiter includatur in ſubiecto, hinc eſt, quòd ſit propoſitio per ſe nota; quia contra eſt. Primò quòd in ea propoſitione non enunciatur prima radix de ſubiecto, ſeu eſſe radicem primæ paſſionis, ſed formalis paſſio, quæ ab ipſo oritur; ſed vt ſic non eſt de ratione ſubiecti, & tamen eſt propoſitio per ſe nota; ergo.

Confirmatur. nam ſi continentia virtualis ſufficit, vt aliqua ſit propoſitio per ſe nota; ergo quælibet propoſitio, in qua paſſio ſiue prima, ſiue ſecunda de ſubiecto prædicetur, erit propoſitio per ſe nota.

Secundò reſpondent alij, Doctorem ſanctum ibi non definiiſſe propoſitionem per ſe notam, ſed explicuiſſe ſolùm caſum particularem, in quo aliqua propoſitio ſit per ſe nota, videlicet, cùm prædicatum eſt de ratione ſubiecti. Sed contra eſt, quòd ſequeretur, quamlibet propoſitionem primi modi eſſe per ſe notam, vt hæc, Homo eſt animal, quod negat Doctor in 1. diſt. 2. quæſt. 2. §. *quoniam.* verſic. *Hac etiam,* &c. num. 3. Secundò propoſitio, in qua modus intrinſecus de ſubiecto prædicatur, vt infinitas de Deo, non eſt propoſitio per ſe nota, ſed demonſtrabilis à priori, vt docet Doctor in 1. diſt. 2. quæſt. 1. & 2. & d. 3. quæſt. 2. §. *Dico* 4. & d. 8. quæſt. 3. Ad primum principale, &c. Et tamen prædicatum eſt de ratione ſubiecti, aliàs non eſſet modus intrinſecus illius; ergo definitio Thomiſtica non eſt exacta.

28. Aptior, & exactior eſt ea definitio, quam tradit Doctor in 1. d. 2. quæſt. 2. §. *Quoniam*, verſic. *Dicitur.* vbi hæc habet. *Dicitur igitur propoſitio per ſe nota, quæ ex terminis proprijs, qui ſunt aliquid eius, vt ſunt eius, habet veritatem euidentem, & non propter aliquid aliud, quod ſic extra terminos proprios habet euidentiam, ſed ex ſe tantùm, vt omne totum eſt maius ſua parte.* Hanc definitionem admittunt omnes Scoti Interpretes. Item Ægidius, Ricardus, Okam, Henricus, Durandus, Aliacenſis. colligitur ex Ariſtot. 1. Poſt. cap. 3. text. 25. vt notatur in margine Doctoris, quatenus aſſerit, principium ſcientiæ quoddam eſſe aſſerimus, quo terminos ipſos cognoſcimus, vbi pro eodem vſurpat principium ſcientiæ, & propoſitionem per ſe notam: ſed principium ſcientiæ affirmat eſſe notum ex terminis; ergo & principium per ſe notum. Hanc ſententiam ſic explicatam defendit Faber ſuper primum ſent. diſp. 14. c. 1. & in Philoſophia theorem. 7. cap. 1. Piloſus diſp. 5. art. 1. num. 1. & 2. Poſnanus eadem diſt. 2. quæſt. 1. art. 1. Theodorus tract. 1. diſp. 1. q. 1. num. 6.

Quam definitionem ſtatim ſic explicat Doctor. Vlteriùs, qui ſunt illi termini proprij, ex quibus debet eſſe euidens, *Dico quod quoad hoc, alius terminus eſt definitio, alius definitum, & hoc ſiue accipiantur termini propoſitionis pro vocibus ſignificantibus, ſiue pro conceptibus ſignificatis*; *quod probo ex primo Poſteriorum*, text. 10. & 20. quod expreſſiùs habetur in 2. Poſteriorum text. 8. *quia, quòd quid eſt alterius extremi, eſt medium in demonſtratione; ergo altera præmiſſarum non differt à concluſione, niſi ſicut definitum à definitione, & tamen præmiſſa eſt principium per ſe notum: concluſio autem non eſt per ſe nota, ſed demonſtrata; ergo quantum ad rationem propoſitionis per ſe nota, alius terminus eſt definitio à definito; quia ſi eſſet idem*

idem conceptus definitionis, & definiti in demonſtratione potiſſima, eſſet petitio principij. Item tunc eſſent ibi duo termini tantùm, quod eſt falſum.

Hoc probatur ſecundò ſic per Ariſtotelem 1. Phyſicorum text. 28. *quòd nomina ſuſtinent ad definitionem hoc, quod totum ad partes, vel quod nomen eſt prius notum definitione. Ex hoc arguitur, impoſſibile eſt eundem conceptum eſſe priorem, & poſteriorem haberi, & non haberi de eadem re: ſed idem poteſt prius concipi ſecundùm nomen, quàm ſecundùm definitionem: nomen autem confusè importat, quod definitio diſtinctè, quia definitio diuidit in ſingularia; ergo conceptus quidditatis, prout importatur per nomen confusè, eſt prius notus naturaliter, quàm conceptus eius, vt importatur diſtinctè per definitionem; & ita alius conceptus, & aliud extremum.* Sunt ergo termini ex mente Doctoris, ex quibus propoſitio per ſe nota coaleſcit, definitio, & definitum.

ARTICVLVS II.

Vtrùm termini propoſitionis per ſe nota debeant diſtinctè cognoſci.

29. EX *duobus declaratis infero* (inquit Doctor) *propoſitionem ſic. Cùm propoſitio ſit per ſe nota quæ ex proprijs terminis habet euidentem veritatem, & alij termini ſunt conceptus quidditatis diſtinctè, vt importatur per definitionem, & conceptus quidditatis confusè, vt importatur per nomen; ſequitur, quòd propoſitio non eſt per ſe nota quidditate confusè accepta, quæ non eſt nota, niſi eadem diſtinctè concipiatur per definitionem. Hæc etiam eadem concluſio probatur, quia aliàs quælibet propoſitio, quæ eſt vera in primo modo, vt, Homo eſt animal, & corpus, vſque ad ſubſtantiam, eſſet per ſe nota; quod tamen non eſt verum. Nam ſi ratio vtriuſque extremi aſſignatur ex rationibus extremorum diſtinctè cõceptis, apparet manifeſtum, quòd vnum extremum includit aliud. Similiter aliàs quælibet propoſitio eſſet per ſe nota in ſcientijs ſpecialibus, quam Metaphyſicus poſſet habere per ſe notam ex definitionibus extremorum, quod non eſt verum, quia Geometer non vtitur aliquibus principijs tanquam per ſe notis, niſi quæ habent euidentem veritatem ex terminis confusè cognitis; puta concipiendo lineam confusè, euidens eſt, quòd linea eſt longitudo ſine latitudine, non concipiendo adhuc diſtinctè, ad quod genus pertineat linea, ſicut conſiderat Metaphyſicus. Alias autem propoſitiones, quas Metaphyſicus poſſet cognoſcere, puta, quòd linea eſt ſpecies quantitatis continua diſtincta contra ſuperficiem, & corpus, & huiuſmodi propoſitiones, non habet Geometer pro per ſe notis.*

Patet hoc tertiò, quia benè ſtat demonſtratio alicuius prædicati de definito cum hoc, quòd illud prædicatum ſit per ſe notum de definitione; ſicut habere tres, eſt demonſtrabile de triangulo: cùm tamen notum ſit per ſe de eius definitione, quòd omnis figura plana, &c. Eſt igitur omnis & ſola illa propoſitio per ſe nota, quæ ex terminis ſic conceptis, vt ſunt eius termini, nata eſt habere euidentem veritatem complexionis. Hanc ſententiam expreſsè ſequitur Tartaretus in 1. diſt. 2. quæſtione 2. Faber diſput. 14. cap. 1. numer. 1. & in Philoſophia theoremate 7. cap. 1. Vaſq. 1. part. diſput. 16. cap. 3. numer. 9. Bañes 1. parte quæſt. 2. art. 1. ad 5. argumentum. Piloſus diſputatione 6. artic. 1. numer. 2. & Theodorus quæſtione 1. num. 17. Et confirmari poteſt hæc veritas ex eodem Doctore, vbi ſuprà. 30.

§. quo

Digitized by Google

§. *quoniam*, verſ. *vlterius*, num. 2. vbi aſſerit propoſitionem, in qua definitio dicitur de definito, eſſe per ſe notam, & tamen ipſe definitum à definitione diſtinguit tanquam conceptum confuſum à diſtincto; ergo.

Obiectio. Obiicies Doctorem §. *Ex his ad quæſtionem*, num. 4. verſic. *Eſt igitur*, docentem hanc propoſitionem, Deus eſt, eſſe per ſe notam, eo ſolùm quòd extrema illius nata ſunt cauſare euidentiam huiuſmodi complexionis cuilibet apprehendenti perfectè illius extrema: ſed apprehenſio perfecta eſt idem quod diſtincta; ergo in propoſitione per ſe nota ex mente Doctoris, extrema eius non confusè, & imperfectè, ſed perfectè, & diſtinctè debent apprehendi.

Enodatur. Reſpond. primò eum verſum non eſſe doctrinam Doctoris, ſed additionem marginiſtę, vt in margine notatur.

Secundò reſpondetur ly *perfectè*, non denotare perfectam cognitionem, ſeu diſtinctam terminorum quoad quid rei, ſed quoad quid nominis: hæc autem cognitio à confuſa non differt. Ad hæc ſolutio non eſt ad mentem Commentatoris, ſeu marginiſtæ, quia in verſiculo citato, cognitionem diſtinctam, & perfectam pro eodem vſurpat.

Tertiò reſpond. & meliùs, vt notauit optimè doctiſſimus, & reuerēdiſſ. Pater, mihíque colendiſſimus, Magiſter meus P. Frater Ioannes de Soria in tract. de Attributis diſputatione 1. quæſtione 1. difficultate 3. Ideo ad notitiam per ſe huius propoſitionis, Deus eſt, poſtulari diſtinctam apprehenſionem terminorum, non quia propoſitio quatenus per ſe nota, petat talem cognitionem diſtinctam extremorum, ſed vt hæc ſit cognoſcibilis ex ſuis terminis propriis euidenter, vt ſunt aliquid eius; vnde cùm in illa ſpeciali apprehenſione, Deus eſt, ſubiectum non apprehendatur vt terminus proprius, niſi concipiatur diſtinctè, ideo ad per ſe notum ſpecialiter repertum in prædicta propoſitione requirit Doctor diſtinctam cognitionem terminorum, non quidem propter rationem per ſe noti vt ſic, ſed vt concipiantur termini, quatenus proprij. Itaque ad propoſitionem per ſe notam (reſoluit hîc Author) ſolùm requiritur, quantum ad præſens punctum apprehenſio terminorum, vt ſunt aliquid eius, & quia hæc apprehenſio aliquando non contingit, niſi ſit ſimplex, & diſtincta, vt in exemplo poſito, quod benè expendit Faber diſput. 14. cap. 1. num. 3. hinc eſt, quòd in eo caſu requiratur apprehenſio diſtincta terminorum, vt talis propoſitio per ſe nota ſit. In aliis verò cùm ſufficiat cognitio confuſa, vt termini concipiantur tanquam proprij, vt diximus ſuprà, in tali cognitione non requiritur apprehenſio diſtincta.

Ex dictis inferuntur aliqua. Primò, hanc propoſitionem, Homo eſt animal, nō excludi à ratione per ſe noti, quia termini apprehendantur confusè, ſed quia ex terminis eius, vt propriis non eſt euidenter cognoſcibilis, iuxta dicta art. 1. *Illatio prima.*

Secundò infertur, ad propoſitionem per ſe notam requiri terminos propoſitionis per ſe notæ apprehendi in priori naturæ quatenus abſtrahunt ab exiſtentia, vel negatione illius vt poſſit intellectus cognoſcere complexionem eorum, quod perſpicuè cognoſcitur in hoc notiſſimo principio, *Illatio ſecunda.*

Digitized by Google

cipio, totum eſt maius ſua parte, in quo prius natura, quod ſequatur aſſenſus, concipiuntur termini quatenus abſtrahunt ab exiſtentia, & negatione eius.

ARTICVLVS III.

Quotuplex ſit propoſitio per ſe nota.

31. His iactis fundamentis circa naturam, & quidditatem propoſitionis per ſe notæ, hæc inferr Doctor vbi ſuprà contra S. Thomam 1. part. quæſtione 2. artic. 1. Caietanum ibidem, & 1. Poſteriorum capite 3. Ferraram 1. contra gentes capite 11. Syluestrum in Conflato quæſtione 2. artic. 1. Herueum in 1. diſtinctione 3. quæſtione 2. & quod magis eſt contra noſtrum Nicolaum de Niſſe tractatu 1. part. 1. quæſtione 2. *Ex hoc patet, quòd non eſt diſtinguere inter propoſitionem eſſe per ſe notam, & per ſe noſcibilem, quia idem ſunt. Nam propoſitio non dicitur per ſe nota, quia ab aliquo intellectu cognoſcatur per ſe; tunc enim ſi nullus intellectus actu cognoſceret, nulla propoſitio eſſet per ſe nota: ſed dicitur per ſe nota, quia quantum eſt de natura terminorum, nata eſt habere euidentem veritatem connexam in terminis, etiam in quocumque intellectu concipiente terminos: ſi tamen aliquis intellectus non concipiat terminos, & ita non concipiat propoſitionem, non minus eſt per ſe nota, quantum eſt ex ſe. Et ſic loquimur de propoſitione per ſe nota. Ex his patet, quòd nulla eſt diſtinctio de per ſe nota in ſe, & in nobis, quia quæcumque eſt in ſe, & per ſe nota, cuicumque intellectui eſt per ſe nota, licèt non actu cognita; tamen quantum eſt ex terminis, eſt euidenter nota, ſi termini concipiantur. Sicut patet de ſyllogiſmo perfecto, qui nullius indiget, vt appareat neceſſarius.*

Propoſitio per ſe nota cur.

Item propter idem non valet illa diſtinctio quòd aliquid eſt per ſe notum ſapientibus, vel inſipientibus, quia hoc totum pertinet ad conceptionem terminorum, quæ præſupponitur ad intellectum propoſitionis per ſe notæ.

Licèt ſic diſtinguat Boëtius in Hebdomadibus *communem conceptionem: ſed vel non eſt idem propoſitio per ſe nota, & communis animi conceptio: vel ipſe intelligit de concepta, non de conceptibili ſub ratione terminorum diſtinctè.*

Nec ita diſtinctio valet, quòd aliquæ ſunt per ſe notæ primi ordinis, aliquæ ſecundi: quia quæcumque per ſe notæ propoſitiones, conceptis terminis proprijs, ſicut ſunt termini eius, habent euidentem veritatem in ordine ſuo. Hanc opinionem ſequitur Aureolus in 1. diſtinctione 2. quæſtione 2. artic. 5. Aquila quæſtione 1. artic. 1. Antonius Andreas quæſtione 2. Okamus diſtinctione 3. quæſtione 3. Gabriel quæſtione 4. & ex recentioribus Scotiſtis Faber diſputatione 14. capite 1. numero 5. Piloſus diſputatione 5. articulo 1. Poſnanus diſputatione 2. quæſtione 1. articulo 8. numero 2. Theodorus tractatu 1. quæſtione 1. numero 19. quibus adhæret Molina 1. part. quæſtione 2. art. 1. §. *Adhibeamus.*

Nec audiendus eſt Suarius diſputatione 19. Metaphyſ. ſectione 3. numero 33. vbi affirmat, Doctorem intelligendum eſſe, non de propoſitione obiectiua, ſed formali, aut mentali, vt optimè notauit Theodorus ſuprà numero 5. Ratio eſt conſpicua, quia Doctor propoſitionem per ſe notam confundit cum propoſitione per ſe noſcibili, & aſſerit abſtrahere 32.

Digitized by Google

ab actuali cognitione, & eo ſolùm dici per ſe notam, quatenus eſt nata habere euidentem veritatem ex ipſis terminis, quæ re vera non poſſunt accommodari propoſitioni mentali, cùm hæc non ſit nata cauſare talem cognitionē, ſed actualiter, & in exercitio cauſet.

Obiectio. Obiicies Doctorem §. *ex his ad quæſtionem*, numero 4. vbi aſſerit, hanc propoſitionem, Deus eſt, ſumpto Deo, prout conceptibilis eſt ſub ratione Deitatis, eſſe per ſe notam beatis, non verò nobis viatoribus: ſed idem eſt aliquam propoſitionem eſſe per ſe notam beatis, & non nobis, ac eſſe per ſe notam ſecundùm ſe, & non quoad nos; ergo ſibi obuerſatur Doctor.

Diluitur. Reſpond. hæc verba non eſſe Doctoris, ſed additionem quandam, ideo ea raſit Doctiſſimus, & Illuſtriſſimus D. D. Fr. Hugo Cauello Archiepiſcopus Armacanus, Hyberniæ primatus, vir ſapientia, pietate & religione inſignis, in ſua vltima & correctiſſima editione anni 1620. quod optimè notat Theodorus num. 17.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò eundem Doctorem verſ. *ſed ſequitur*, vbi docet hanc propoſitionem eſſe per ſe notam, *Deus eſt*, ſi Deus ſumatur vt hæc eſſentia, non tamen eſſe per ſe notam, ſi accipiatur vt conceptibilis à nobis; ergo ex mente Doctoris aliqua propoſitio poteſt dari per ſe nota in ſe, & non quoad nos.

Enodatur. Reſpond. negando paritatem, quia in prima ſubiectum eſt Deitas vt ſic; in ſecunda verò ſub ratione attributali, vt docet Doctor in eodem verſiculo *ſi quæratur*, & ſic non mirum ſi prima ſit per ſe nota, non verò ſecunda, quia hæc non ſolùm eſt mediata quoad nos, ſed etiam ſecundùm ſe; ac proinde ſimpliciter, & abſolutè non eſt per ſe nota, vt docet Doctor in decurſu quæſtionis.

Obiicies tertiò ex eodem Doctore in 3. d. 24. quæſt. vnica, in fine, verſiculo *ad aliud*, & verſ. *ſed ad conceptus*, num. 22. vbi duo docet. Primò *in credibilibus eſſe aliquod primum immediatum & neceſſarium. ſicut quòd hic Deus ſub propria ratione eſt trinus in perſonis, & vnus in eſſentia hac, ſub ratione huius: ſed ad illam propoſitionem immediatam nō attingimus.* Secundò aſſerit repetens eandem doctrinam, *quòd non deuenimus in credibilibus ad aliquam propoſitionem immediatam, quamuis aliqua ſit talis in ſe*; ergo datur aliqua propoſitio immediata & per ſe nota, quę non ſit nota quoad nos. 33. *Obiectio tertia.*

Reſpond. negando ſequelam, ſolùm enim aſſerit dari aliquam propoſitionem, quæ licèt in ſe ſit per ſe nota, non tamen actu cognoſcatur à nobis per ſe & immediatè. defectu cognitionis terminorum. Ex quibus manifeſtè infertur, non dari aliquam propoſitionem, quæ manens eadem ſit per ſe nota ſecundùm ſe, & non quoad nos; nec aliquam quæ ſit per ſe nota quoad nos, & non ſecundùm ſe. Secundò etiam infertur rationem per ſe noti non deſumi ex actuali cognitione immediata, ſed ex aptitudinali, & veluti conditionata. *Præcluditur.* *Illatio prima.* *Secunda.*

ARTICVLVS IV.

Vtrùm omnis propoſitio immediata ſit per ſe nota.

HAbemus ex ſuperioribus articulis omnē propoſitionem per ſe notam eſſe immediatam, & primam, quia notam ex terminis & ex ſe,

Digitized by Google

ſe, non verò per aliud. Iamque examinandum venit, verùm omnis immediata propoſitio, vel carens medio, quo probetur, ſit per ſe nota.

Suppoſitio prima. Pro clariori intelligentia huius articuli præmitto primò, propoſitionem immediatam contingentem non eſſe per ſe notam: docuit Ariſtoteles 1. Poſter. capite 3. vbi omnem propoſitionem per ſe notam eſſe debere neceſſariam adſtruit. Hanc concluſionem ſtatuo contra Mayronem in 1. diſtinctione 2. quæſtione 1. Nicolaum de Niſſe tractatu 1. part. 1. Caietanum 1. Poſter. capite 3. & Valentiam 1. part. diſputatione 1. quæſtione 2. punct. 1. ad quoddam ſecuncundum argumentum. Fundamentum eſt, quòd propoſitio per ſe nota debet eſſe nota ex terminis, vt diximus artic. 2. & 1. Sed propoſitiones contingentes, quales ſunt, Homo eſt albus, ignis eſt calidus, etſi ſint immediatæ, non ſunt notæ ex terminis, quandoquidem noſcuntur ex inhæſione contingenti prædicati cum ſubiecto; ergo non ſunt per ſe notæ.

Obiectio. Obiicies, albedinem in ſubiecto cauſare euidentem notitiam ſubiecti albi; ergo hæc propoſitio contingens ſubiectum albū, eſt per ſe nota.

Soluitur. Reſpond. hanc euidentem cognitionem non cauſari ex natura extremorum propoſitionis, quod requiritur ad propoſitionem per ſe notam; ſed ex vnione contingenti prædicati cum ſubiecto, quæ experimento ſenſuum pateſcit.

Suppoſitio ſecunda. Præmitto ſecundò, omnem propoſitionem neceſſariam immediatam, ſeu immediatiſſimam, v. g. in qua definitum prædicatur de definitione, eſſe per ſe notam: docuit Doctor in 1. diſtinctione 2. quæſtione 2. §. *ex his ad quæſtionem*, verſic. *quia illa*, cum Ariſtotele 6. Metaphyſic. cap. 1. text. 1. Ratio eſt conſpicua, quoniam definitio ex terminis propriis eſt eadem quidditas, & identica ratio definiti; ſolùm ergo eſt difficultas de propoſitione neceſſaria & immediata, in qua pars quidditatis confuſè concepta prædicatur de ſubiecto, ſeu de definito, vt in hac propoſitione, Homo eſt animal, vel homo eſt corpus ſubſtantiale.

Dubium. Si autem dubites has propoſitiones non eſſe immediatas, & primas, quandoquidem probantur per diſcurſum. nam hanc propoſitionem, Homo eſt animal, ſequenti diſcurſu valemus inferre, Omne viuens ſenſibile eſt animal, Homo eſt viuens ſenſibile; ergo homo eſt animal.

Dubio occurritur. Reſpondeo cum Liqueto in 1. diſtinctione 2. quæſtione 2. §. *ex his ad quæſtionem*, per accidens eſſe, quòd propoſitio immediata ſit à poſteriori demonſtrabilis, dummodo non poſſit à priori: prædictæ autem propoſitiones, vt ſint definitiones rei, à priori demonſtrari non valent, cùm nihil ſit prius ipſa definitione, nec cauſa eius.

Albertus in ſumma tractatu 3. quæſtione 17. Syluester in conflato quæſtione 2. artic. 1. Ferrar. 1. contra gentes capite 11. Caiet. 1. Poſter. capite 3. 10. part. quæſt. 2. art. 1. Sotus lib. 1. Poſter. quæſtione 2. ad nonum argumentum aſſirmant, omnem propoſitionem primam & immediatam eſſe per ſe notam. Fundamentum eſt, quòd termini harum propoſitionum ex ſe ſufficiunt ad cauſandum notitiam earundem.

Aſſertū. Nobis dicendum eſt, eam propoſitionem, in qua prædicatum confuſè

Pp 2 dicitur

dicitur de ſubiecto, quantumuis immediatam, non eſſe per ſe notam, & per conſequens, nec omnem immediatam propoſitionem, tenet Doctor in 1. diſtinctione 2. quæſtione 2. § *quoniam*, verſ. *hac etiam*, numero 3. Liquetus vbi ſuprà. Faber diſputatione 14. cap. 2. num. 11. & theorem. 9. capite 1. Aureolus in 1. diſtinctione 2. artic. 2. Okamus quæſtione 2. prologi lit. g. & omiſſis aliis rationibus minus efficacibus potiſſimum fundamentum huius aſſerti eſt, quòd propoſitio per ſe nota debet eſſe nota ex terminis, vt ſunt aliquid eius: ſed iſta propoſitio, in qua prædicatum confusè cognitum prædicatur de definito, non eſt nota ex terminis, vt ſunt aliquid eius; ergo.

Probatur minor, quia hoc prædicatum, Animal quatenus cōfusè cognitum præſcindit ab omnibus ſpeciebus; ergo non eſt natum ex ſe cauſare cognitionem manifeſtam hominis, niſi ei adiungatur rationalitas; ergo iſta propoſitio, Homo eſt animal, quamuis ſit immediata, non erit ex terminis nota, niſi prædicatum diſtinctè proponatur, vt clariùs explicuimus articulo ſecundo. Vnde quia animal confusè cognitum non eſt natum per ſe cauſare notitiam connexionis, quam habet cum homine, nec cenſebitur pars propoſitionis per ſe notæ. Legite Doctorem nuper relatum.

Obiectio prima. Obiicies primò prædictam propoſitionem ſufficere ad cauſandum demonſtrationem propter quid, vt conſtat ex Ariſtot. 1. Poſter. & 1. Topic. capite 1. ergo eſt per ſe nota, vel deducta ex primis: non hoc ſecundum, quia eſt immediata; ergo primum.

Enodatur. Reſpond. æquiualere propoſitioni per ſe notæ quantum ad veritatem intelligibilem, & hac ratione exiſtimari immediatam propoſitionem, non tamen per ſe notam, quoniam ad hoc requiritur diſtincta extremorum cognitio. Propterea Doctor vbi ſuprà verſiculo *ex duobus*, hæc habet: *ſequitur quòd propoſitio non eſt per ſe nota, quidditate confusè accepta, quæ non eſt nota, niſi eadem diſtinctè concipiatur per definitionem.*

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò cognoſcibilitatem per ſe, à qua dicitur propoſitio per ſe nota, fundari in immediatione terminorum; ergo omnis immediata propoſitio erit per ſe noſcibilis.

Confirmatur: Propoſitio, in qua prædicatur tota quidditas, vel pars quidditatis diſtinctè, eſt per ſe nota, ſolùm quia eſt propoſitio immediata; ergo propoſitio, in qua pars quidditatis confusè accepta prædicatur de ſubiecto, erit etiam per ſe nota, ſiquidem eſt eodem modo immediata.

Confirmatur vrgentiùs. nam prædicta propoſitio habet eamdem veritatem, ac ſi diſtinctè cognoſceretur prædicatum; ergo ex terminis eodem modo eſt cognoſcibilis, ac per conſequens per ſe nota.

Soluitur. Reſpondetur huic difficili argumento prædictam propoſitionem non excludi à per ſe notis, eò præcisè, quòd prædicatum confusè concipiatur, ſed quatenus hæc propoſitio vt ſic concepta tranſit formaliter de immediata in mediatam, quoniam iſte terminus, Animal ex ſe non ſufficit ad cauſandum cognitionem hominis, niſi ratione alterius adiuncti, nempe differentiæ, ideo potius mediata,

Digitized by Google

mediata, quàm immediata propoſitio exiſtimari debet.

Inſtãtia. Cùm autem dicis, propoſitionem per ſe notam fundari in veritate rei, ſed eſt eadem veritas; ergo eadem propoſitio.

Præcluditur. Reſpondetur non ſufficere eamdem veritatem fundamentalem, ſed requiri etiam eãdem propoſitionem, ſeu quòd taliter propoſitio intellectui obiiciatur, vt ex natura extremorum, vt ſunt partes propoſitionis, veritas per ſe pateſcat: conceptus autem animalis confuſus in hac propoſitione, Homo eſt animal, non quatenus confuſus præcisè, ſed quatenus vt aliquid propoſitionis inſufficiens ad cauſandum euidenter notitiam per ſe talis propoſitionis nequit componere per ſe notam propoſitionem.

DIFFICVLTAS III.

Vtrùm veritas euidens poſſit demonſtrari demonſtratione quia, & propter quid.

SVpponit difficultatis titulus cum Doctore quodlibeto 7. in principio, duplicem eſſe ſpeciem demonſtrationis, alia eſt enim demonſtratio propter quid, ſeu per cauſas: alia demonſtratio quia, ſeu per effectus. Per primam ex cognitione cauſæ demonſtramus effectum, & hanc vocamus à priori, vt cùm dicimus, *Eſt homo; ergo eſt riſibilis.* Per ſecundam cauſam demonſtramus per effectum, & hanc dicimus demonſtrationem à poſteriori, vt in hac, *Eſt riſibilis; ergo eſt homo.* Inquiritur ergo vtrùm demonſtrari poſſit hæc veritas euidens vtraque demonſtratione.

Suppoſitio prima. Pro cuius explicatione præmitto primò euidentiam multifariam vſurpari. Primò pro euidentia in atteſtante, qua ratione in materia de fide dicitur, teſtimonium Dei ſemel manifeſtatum vt tale eſſe euidens in atteſtante, quia nulla apparet ratio diſſentiendi. Secundò pro euidentia in eſſe rei, quando res cogit intellectum, neceſſitárque ad aſſentiendum, vt hæc, *Sol lucet; ergo eſt dies.* Tertiò pro euidentia rei in eſſe ſcibilis, vt quando res, quæ ex ſe non pateſcit, diſcurſu ſyllogiſtico euidenter deducitur, vt quòd ſtellæ ſint terræ maiores. Quartò pro euidentia experimentali, qua conuincimur ad aſſentiendum aliquibus, quæ ex ſe non pateſcunt, nec diſcurſu indagari valent.

Suppoſitio ſecunda. Præmitto ſecundò certitudinem in hoc ab euidentia diſtingui, quòd certitudo eſt aſſenſus alicuius rei non neceſſarius, ſed quaſi ciuilis, & politicus, quatenus non apparet ſufficiens ratio in contrarium: euidentia tamen ex natura propria conuincit intellectum ad aſſenſum. Quæſtio ergo inquirit, vtrùm veritas euidens in eſſe ſcibilis poſſit demonſtrari demonſtratione quia, & propter quid, quia euidentiam in atteſtante, quale eſt diuinum teſtimonium, certum eſt demonſtrari per diuinam ſapientiam, & veracitatem, quibus Deus in teſtificando nec fallere, nec falli poteſt: ſicut & etiam demonſtrari poſſe per effectus, nempe per aliqua extrinſeca, quibus confirmatur tale teſtimonium.

Digitized by Google

ARTICVLVS VNICVS.

Satisfit titulo difficultatis.

Concluſio. COmmunis ſententia affirmatiuè reſpondet titulo difficultatis: quæ veritas experientia probatur. nam iſta propoſitio, Homo eſt admiratiuus, demonſtrabilis eſt per cauſam, nempe per rationalitatem, & etiam per effectum, nempe per riſibilitatem, quæ dimanat ab eſſe admiratiuo, & cum hoc habet neceſſariam connexionem; ergo propoſitio euidens demonſtrari poteſt vtroque modo. Notanter dixi quòd habeant neceſſariam connexionem, quoniam ex dictis in Summulis difficult. 4. ab art. 5. vt cõcluſio inferatur neceſſariò, extrema debent inter ſe identificari, vt poſſint etiam identificari in tertio.

Obiectio prima. Obiicies primò Doctorem quodlibeto 7. §. *hic prætermittendæ ſunt*, aſſerentem principia immediata, & euidentia ex terminis non poſſe demonſtrari demonſtratione quia; ergo.

Reſpõſio. Reſpondetur Doctorem ibi agere de propoſitione per ſe nota, quæ in eſſe rei indemonſtrabilis eſt; non tamen in eſſe ſcibilis. nam hæc propoſitio, Homo eſt animal rationale, licèt in eſſe rei ex ſe pateſcat, & non indigeat effectu, vt cognoſcatur, tamen in eſſe ſcibilis, ſeu demonſtrabilis optimè poteſt ab effectu demonſtrari.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò, quod eſt euidens ex ſe, nullo indiget, vt appareat euidens; ergo ea, quæ euidentem veritatem habent, vt neceſſitent intellectum ad aſſenſum, nulla indigent demonſtratione.

Solutio. Reſpondetur verum eſſe, ad euidentiam in eſſe rei non requiri vllam demonſtrationem, quoniam ex terminis propriis tales res per ſe ſunt notæ; ad euidentiam tamen, quæ requiritur, vt aſſenſus ſcientificus ſit demonſtratiuè, talis diſcurſus, vel demonſtratio à priori, vel à poſteriori neceſſarij ſunt.

Hîc poſſemus examinare, qualiter præmiſſæ concurrant cum intellectu ad productionem concluſionis, & qualiter vt per ſpecies intellectui obiectæ contineant effectum, quem cauſant; ſed hæc omnia prorſus tractantur in 3. lib. de anima, ideóque ab eis ſuperſedeo: ſufficiat tamen pro nunc vt certum ſupponere, ex præmiſſis cauſari concluſionem, poſitis conditionibus in 1. difficultate explicatis.

Finis totius Logicæ.

Digitized by Google

INDEX
Rerum & verborum Logicæ.

A

Abſtractio.

ABSTRACTIO quid ſit. 131
Alia eſt realis, alia rationis. ibid.16
Abſtractio intentionalis quid. ibid.
Rurſus abſtractio alia eſt præciſiua, alia poſitiua. ibid.
Abſtractum ſuperius prædicatur de inferiori. 151
Communior & verior ſententia non prædicari de inferiori formaliter. ibid.45
Explicatur ſententia authoris. 152

Accidens.

Accidens quid. 187
Proponuntur aliquorum placita, & explicatur ſententia auctoris. ibid.& ſeq.
Accidens prædicabile quid. 191

Accretio.

Quid ſit. 273.9

Actio, & Actus.

Actio quid. 270
Actus alius eſt actiuus, alius paſſiuus. 76. 14
Alius abſolutus, alius relatiuus. ibid,

Aequiuoca.

Æquiuoca quæ. 193

Alienatio.

Quid ſit. 12.30

Alteratio.

Alteratio quid. 273.9

Ampliatio.

Quid ſit. 12.&57

Analogia.

An, & quotuplex ſit. 195.5
Analogia alia eſt propria, ſeu intrinſeca, alia impropria, ſeu extrinſeca. 196
Analogia idem quod proportio. ibid.
Rurſus analogia alia eſt proportionis, alia proportionalitatis. ibid. 7.
Analogia inæqualitatis quæ. 197.8
Analogia propriè quid. ibid.9

Appellatio.

Quid ſit. 13.& 57

Argumentatio.

Quid. 40.5
Differt à conſequentia. ibid.
Argumentationis ſpecies. ibid.

Aſcenſus.

Quid ſit. 41

C

Certitudo.

CErtitudo, & euidentia differunt. 282.9

Conſequentia.

Conſequentia quid. 38.1
Conſequentiarum genera. ibid.
Earumdem regulæ quinque recenſentur. 39.2
Conſequentia alia eſt formalis, alia materialis, alia neceſſaria, alia probabilis. 40.3.& ſeqq.

Conuerſio.

Quid, & quotuplex ſit. 33.19

Digitized by Google

Conuerſa & conuertens quæ. ibid.
Conuerſio alia fit per accidens,& per contrapoſitionem ſimpliciter; alia per accidens, alia per contrapoſitionem. ibid.& ſeq.

Corruptio.

Quid ſit. 273.9

D

Decretio.

DEcretio quid. 273.9

Definitio.

Quid, & quotuplex ſit. 16.11
Alia eſt eſſentialis,alia deſcriptiua. 17
Definitio accidentalis quid. ibid.
Definitio rurſus alia eſt quid nominis, alia quid rei. ibid.
Definitio quid nominis, quid ſit. ibid. 13
Etymologia nominis non verè definitio dicenda eſt. 18
Definitio quid rei,quid, & quotuplex ſit. ibid.14.& 15
Deinde definitio alia eſt deſcriptiua, alia eſſentialis. ibid.
Alia datur per verum genus,& veram differentiam; alia eſt quæ etſi detur per verum genus & differentiam, aliquid tamen extrinſecum neceſſariò ponitur in definitione. ibid.
Definitum quid. 19.16
Eius conditiones quæ. ibid.
Definitum debet eſſe ens, defectu cuius impoſſibilia definitione rei non valent definiri. ibid.
Sit per ſe vnum, & non ens per accidens. ibid.17
Definitio eſt entis realis, defectu cuius ens rationis non eſt propriè definibile. ibid.18
Definitum debet eſſe in plures conceptus reſolubile. ibid.19
Non ſit ſingulare. ibid.20
Definitionis conditiones quæ. ibid. 20.& 21
Definitio & definitum ſint termini pertinentes ſequelâ, vt ab vno ad aliud valeat conſequentia. 20
Definitio conueniat omni definito & ſoli. ibid.22
Debet eſſe clarior ſuo deſtructo. ibid.23
Detur per genus proximum.ibid.24

Demonſtratio.

Demonſtrationis duæ ſpecies, propter quid, & quia. 45.14
Demonſtratio quid ſit. 275
Quæ præcognita & præcognitiones requirantur ad demonſtrationem. 276.5
Præmiſſæ demonſtrationis an debeant eſſe veræ. 279.7
An certiores & euidentiores concluſione. 282.9
Debeántne eſſe de omni, & per ſe. 286.15
An de prædicato vniuerſali. 288
Demonſtratio an debeat procedere ex propriis. 289
Præmiſſæ demonſtrationis an poſſint eſſe de contingentibus, ſingularibus, & corruptibilibus. 292.26
Demonſtratio alia eſt propter quid, ſeu per cauſas; alia quia, ſeu per effectus. 301
Poſsítne demonſtrari veritas euidens demonſtratione quia, & propter quid. ibid.

Denominatiua.

Quæ ſint. 193

Deſcenſus.

Deſcenſus quid. 41
Alius eſt copulatiuus, alius diſiunctiuus. ibid.

Dialectica.

Dialecticæ etymon. 63
Dialectica garrula, cur. 98

Dici de omni, quid. 286.15

Differentia.

Alia eſt communis, alia propria, alia propriiſſima. 174.& ſeqq.

Proponuntur aliqua dubia, & enodantur. 178

Differentia prædicabilis quid. 180

Differentia conſtituitur tertium prædicabile in ordine ad ſpeciem, vel inferiora ſpeciei quam componit. 181

Differentia inferior & ſuperior an collocentur in eodem prædicabili. 183

Dilemma.

Quid ſit. 41

Diminutio.

Quid. 12.31

Diſtinctio.

Alia eſt realis, alia formalis, rationis alia. 122.1

Diuiſio.

Quid ſit. 20

Diuiſum quid. ibid.

Membra diuidentia, ſeu diuiſionis quæ. ibid.

Diuiſio quotuplex, & quomodo diſtinguatur à definitione. 21

Alia eſt generis in ſpecies, alia ſpeciei in indiuidua, alia analogi in analogata, vel æquiuoci in æquiuocata, alia ſubiecti in accidentia. ibid.1

Veræ diuiſionis conditiones quæ. 22.4

Alia eſt vt ſingula membra diuidentia minus contineant, quàm diuiſum; omnia verò ſimul ſumpta diuiſo adæquantur. alia vt quantum fieri poſſit, diuiſio fiat in proxima membra diuidentia. alia vt diuiſio contineat ſub ſe omnia membra diuidentia. alia vt diuiſum & membra diuidentia non dicantur ad conuertentiam. alia, vt vnum membrum diuidens non prædicetur de alio. alia, vt vna tantùm pars totius nominetur, & altera, vel reliquæ, ſi fuerint plures quàm duæ, negatione illius ſignificentur, ne tam multæ nominentur, vt longa fiat oratio. ibid.

E

Ens.

Ens pro omni quod intra animam eſt. 70

Pro denominationibus extrinſecis. ibid.

Pro eſſe diminuto rerum. ibid.

Pro priuatione & negatione. ibid.

Pro primis & ſecundis intentionibus. ibid.

Pro ente rationis fundamẽtalis. ibid.

Ens rationis propriè quid. ibid.2

Ens reale, & rationis differunt. 71.3

Ens rationis cur. ibid.

Vtrùm propriè entia rationis ſint relatiua. 72

Entia rationis rigoroſa quæ. 73.9.& 74

Sintne entia rationis negatio & priuatio. ibid.11

An prima, & ſecunda intentio. 76

Eſſe diminutum quid. 77.18

An ſit ens rationis. ibid.

An ſint entia rationis denominationes extrinſecæ. 79.22

Eſſe diminutum, & extrinſeca denominatio differunt. 80.24

Quæ potentiæ poſſint entia rationis efficere. 81

Vtrùm imaginatio valeat fingere entia. ibid.25

An prima intellectus operatio efficiat entia rationis. 81

Memoria non poteſt effingere entia rationis. 83.29

Fiántne entia rationis per ſecundam operationem intellectus. ibid.30

Poſsítne voluntas entia rationis fabricare. 84
Poſsitne Deus. 85
An ex eo quòd Deus cognoſcat entia rationis à creaturis ficta, ſequatur illa negotiari. 87
Ens rationis eſſe obiectum Logicæ impugnatur. 100.16
Apponitur Doctoris placitum. ibid.17.& ſeq.
Sequenda ſententia ponitur. 103.21
Sententia Alberti M. reiicitur. 104.22
Proponuntur aliqua argumenta contra concluſionem auctoris, & enodantur. 105
Vtrùm ens dicat conceptum vniuocum reſpectu eorum, de quibus formatur prædicatum, an analogum. 197
Explicatur communior ſententia. 199
Doctoris placitum. 202.18
Aliquibus obiectionibus fit ſatis. 205
Enodantur aliqua dubia. 209

Enthymema.

Quid ſit. 41

Euidentia.

Euidentia & certitudo differunt. 281.9

Exemplum.

Quid ſit. 41

Extremitas.

Extremitas maior, & minor quæ. 46.16

F

Figura.

Figura quid. 270

Forma.

Quid ſit. ibid.

G

Generatio.

Generatio quid. 273.9

Genus.

Quid ſit, ex Ariſtotele. 154
An ſit exacta definitio, proponitur communis ſententia. ibid.1
Sitne quidditatiua. 155
Genus an prædicetur de ſpeciebus vt totum, an vt pars. ibid.
Proponitur verior ſententia. 156.5
Proponuntur variæ ſententiæ, & enodantur. 157.6.& ſeqq.
Genus prædicetúrne immediatè de indiuiduis, apponuntur diuerſæ ſententiæ. 158
& auctoris placitum. 159
Genus logicum poſsítne conſeruari in vnica ſpecie, & ſpecies in vnico indiuiduo. 160.13
An modus prædicandi in quid ſeparet genus à differentia. 161.17.& ſeq.

H

Habitus.

Habitus quid. 269.& ſeq.

I

Imaginatio.

Imaginatio quid, & vtrùm valeat fingere entia. 81.25
An machinetur impoſſibilia. ibid.

Impoſsibile.

Quare debeant eſſe relatiua. 74.10

Indiuiduum.

Quid, & quotuplex ſit. 169
Aliud eſt reale, aliud prædicabile, aliud vagum. ibid.& ſeqq.
Indiuiduum reale quid. ibid.
Quid prædicabile. 170

Quid vagum. 172
Indiuidua an ponantur in recta linea. 223.

Inductio.

Quid ſit. 41

Infinitum.

Infinitum categorematicum, & ſyncategorematicum quid. 237

Intentio.

Intentio prima quid. 76.15
Quid intentio ſecunda. ibid.16
Primæ & ſecundæ intentiones actus paſſiui, cur. 77.19

L

Locatio.

Locatio quid ſit. 273.9

Logica, à Logicus.

Logica quid, & vnde dicta. 63. 1. & 65. 7
Alia eſt naturalis, alia artificialis. 64. 3
Alia docens, alia vtens. ibid.4
Alia actiua, alia paſſiua. 65.5
Logica artificialis datur in rerum natura. ibid.6
Vtrùm ſit neceſſaria ad alias ſcientias. ibid.7
Vtrùm neceſſaria ſimpliciter ad alias ſcientias comparandas. 66. & ſeqq.
Logica in quo differat à Metaphyſica. 107.& 108
Logica & Rhetorica differunt. 108.2
Logica docens & vtens inter ſe differunt. ibid.
Logica docens & vtens, vnus habitus. 109.3
An ſuppoſito quòd ſint vnus habitus, aliqualem patiantur diſtinctionem. apponuntur variæ ſententiæ. 110
Logica an ſit vna ſimplex qualitas. Variant Doctores. 112
Logicæ vnitas quæ. 115.11
Poſsítne dici generica, vel ſpecifica. ibid.12
Logica an ſit ſcientia. 116. & ſeq.
Apponuntur variæ ſententiæ. ibid. & ſeq.
& explicatur vera. 118.4
Logica an ſit ſcientia realis, variè auctores ſentiunt. 119
Logicæ obiectum, vide *Obiectum*.
Logicus agátne de actibus actiuis, an paſſiuis intellectus. 93.& ſeq.
An de ente rationis, variæ apponuntur ſententiæ. 95.12

M

Metaphyſica.

Metaphyſica in quo differat à Logica. 107.& 108

Motus.

Alius eſt generatio, alius corruptio, alius accretio, alius alteratio, alius locatio. 273.9

N

Natura.

Naturæ cuiuſuis creatæ inſtantia quædam eſt naturæ, quædam durationis. 122

Neceſſarium.

Neceſſarium abſolutum quid. 66.8
Neceſſarium ex ſuppoſitione, ex cauſa ſufficienti, materiali, formali, & finali quid. ibid.

Nomen.

Quid ſit. 14

Numerus.

Numerus & oratio an ſint ſpecies infimæ. 244

O

Obiectum.

Obiectum quid. 88
Aliud eſt materiale, quod & inadæquatum; aliud formale, quod & adæquatum. 89.2
Rurſus materiale aliud eſt proximum, aliud remotum. ibid.3
Deinde obiectum aliud eſt attributionis, aliud principalitatis. 90
Obiecti adæquati conditiones quæ. ibid.
Obiectum prædicationis idem eſt quod ens rationis. 97
Vtrùm voces & nomina ſint obiecta, Logicæ, variæ authorum ſententiæ. 98
Triplicem operationem eſſe obiectum Logicæ, refellitur. 99.15

Oppoſitio.

Quid ſit. 28.10
Quæ eius quæſita. ibid.11
Species quæ. ibid.12
Prænotanda circa idem. 29.13
Oppoſitio contradictoria quæ. ibid. 14
Contradictoriarum lex. ibid.
Oppoſitio contraria quæ. 31.16
Quot ſubcontraria. ibid.17
Contradictoriæ qua ratione repugnent in veritate & falſitate: contrariæ tantummodo in veritate. ibid.
Oppoſitio quid. 271
Oppoſitio alia eſt relatiua, alia contraria, alia priuatiua, alia contradictoria. ibid.

Oratio.

Quid ſit. 14.& 16
Alia eſt perfecta, alia imperfecta. 16.10
Oratio & propoſitio differunt. 23

P

Paſſio.

Paſſio alia eſt realis, rationis alia, & in quo differant. 136
Paſſio quid. 269.3.& 270

Potentia.

Potentia naturalis quid. 269.3

Præcognita.

Præcognita & præcognitiones differunt. 276.5

Prædicabilia.

Quot ſint. 147
Proponitur communis ſententia. ibid. 37
Satis fit obiectionibus nonnullorum. ibid.

Prædicamenta.

Prædicamenta in communi & particulari prout attinent ad Logicum. 211
Prædicamenrorum author quis. ibid.
Prædicamentum quid. 212.2
Apponuntur aliquorum inſtantiæ, & reſolutiones. ibid.3.& ſeqq.
Ad quam ſcientiam pertineat agere de prædicamentis. 214
Prædicamenta quot ſint. 217.12
Ponantúrne res in prædicamento ſub nominibus abſtractis, an concretis. 218.15
Vtrùm ens ſimpliciter infinitum ponatur in prædicamento. 219. 17
Vtrùm naturæ æquiuocæ & analogæ ponantur in prædicamento. 220
Nomina complexa, quæ vnam tantùm rem ſignificant, ponuntur in prædicamento. ibid.
Entia partialia an ponantur in prædicamento. 221

Regulæ prædicatorum eſſentialium. 215. & ſeqq.

Prædicatio.

Alia eſt identica, alia formalis. 149. 41

Prædicationes reducibiles ad prædicabilia debent eſſe veræ, affirmatiuæ, & formales. 150.43

Concretum de concreto, ſeu natura quælibet, tam accidentalis, quàm ſubſtantialis, formaliter prædicatur de ſubiecto quod connotat. ibid.

in Prædicationibus ſubſtantialibus abſtractum non poteſt prædicari de concreto. ibid.

Prædicationes ſecundarum intentionum. 153.49

Priora, & ſimul.

Quæ ſint. 272

Modi prioris quot. ibid.6

Modi ſimul quot. 273.7

Principium prioriſticum quid.286

Propoſitio.

Propoſitionis numerus & partes. 24

Eius materia quæ. ibid.1

Propoſitio alia eſt neceſſaria, alia contingens, alia impoſſibilis. ibid. 2

Alia affirmatiua, alia negatiua. ibid. 3

Alia vera, alia falſa. ibid.

Alia categorica, alia hypothetica. ibid. 4

Rurſus hypothetica alia eſt in materia neceſſaria, alia in materia contingenti. 25

Deinde propoſitio alia eſt complexa, alia incomplexa. ibid. 5. & 6

Propoſitionis eſſentia quid, ex opinione auctoris. ibid.7

Triplex quæſitum circa propoſitionem. 27.9

Propoſitionum æquipollentia. 32

Præcepta æquipollentiæ. ibid.18

Contradictoriæ propoſitiones æquipollenr præpoſita negatione. ibid.

Æquipollent negatione poſtpoſita. 33

Subalternæ propoſitiones æquipollentes redduntur præpoſita, & poſtpoſita negatione. ibid.

Subcontrariæ propoſitiones ſeruant contrariorum normam. ibid.

Propoſitionis conuerſio. 33.14

Propoſitionum moralium natura & quidditas. 34

Notandum circa propoſitiones modales. ibid.

Modum latè ſumptum eſſe limitationem, ſeu reſtrictionem alicuius orationis, ſeu vocis factam per terminos adiectiuos. ibid. 20

Dupliciter fieri propoſitiones modales. ibid.

Modum aliquando interponi. ibid.

Aliquos eſſe modos componentes prædicatum cum ſubiecto. 35

Propoſitiones modales non carere ſua veritate, aut falſitate. ibid.

In quibuſcumque modalibus ſubiectum ſemper eſſe in naturali, aut remota. ibid.

Propoſitiones modales habere propriam quantitatem, ſeu vniuerſalitatem, vel particularitatem. ibid.

Adde modalium quantitatem eſſe penſandam ex quantitate modi, non ex quantitate dicti. ibid.

Dictum quid. ibid.

Propoſitionis modi qui. 35.21

Propoſitionum modalium æquipollentia, & oppoſitio. 37

Propoſi

Digitized by Google

Propoſitio exponibilis & excluſiua quid. ibid.24.& ſeq.
Regulæ inferendarum propoſitionum. 54.23
Propoſitionis de per ſe modi quatuor. 286
Propoſitio per ſe nota quid & quotuplex ſit. 293.& 297
An eius termini debeant diſtinctè cognoſci. 295.29
An omnis propoſitio immediata ſit per ſe nota. 298

Proprium.

Proprij acceptiones quatuor. 183.1
De eo quod conuenit determinatè vnius ſpeciei indiuiduis, non tamen omnibus. ibid.
Quod conuenit omnibus, & ſemper, ſed non ſatis. 184
Quod conuenit omnibus indiuiduis vnius ſpeciei, & ſolis, ſed non ſemper. ibid.
Proponuntur duæ oppoſitæ ſententiæ. 184
& authoris placitum. 185.3
Proprium prædicabile quid. ibid.
Satis fit aliquibus obiectionibus. ibid.
An proprium ſit diſtinctum vniuerſale ab accidentali. 186

Q

Qualitas.

QValitas tripliciter ſumitur, pro cuiuſuis rei eſſentialis differentia, pro quocumque accidenti, ſiue ſit qualitas, ſiue relatio, & pro qualitate, qua quales dicimur eſſe. 268.1
Qualitas quid. 269.2
A relatione diſtinguitur. ibid.
Qualitatis aſtrictiones quot. ibid.3
Eius ſpecies, habitus, ſeu diſpoſitio; naturalis potentia, & impotentia; paſſio, figura, & forma, 269.3.& ſeq.

Quando.

Vide 270

Quantitas.

Quid ſit. 231.2
Quantitas in concreto quid. 232
Quantitas alia continua, alia diſcreta. 233
Quantitatis affectiones quæ. 236
Quantitas an diſtinguatur à re quanta. 237.7
Quantitas continua rurſus alia eſt paſſiua, alia permanens. 240
Vtrùm linea, ſuperficies & corpus ſint ſpecies quantitatis continuæ. 240
Quantitas diſcreta & continua differunt. 242
Numerus an ſit ſpecies quantitatis continuæ. ibid.
Quantitas diſcreta an inueniatur in rebus ſpiritualibus, & non quantis. 243
Oratio ſitne vera ſpecies quantitatis. 244

R

Reductio.

REductio alia eſt oſtenſiua, alia impoſſibilis. 59
in Reductione oſtenſiua duo deſideranda ſunt. ibid.
Reductio ad impoſſibile quid. 60

Relatio.

Vna eſt rei, rationis altera. 245
An dentur relationes reales. 246
An relationes reales identificatæ cum fundamento. 247
Qualiter diſtinguantur à ſuo ſubiecto. 249.6

Rela

Digitized by Google

Relationes à fundamento differunt. 250
Vtrùm iſtæ relationes dicantur tranſcendentales, an ſecundùm dici. 251
Vtrùm aliquæ relationes reales diſtinguantur realiter à fundamento. 252
Explicantur diuerſa authorum placita. ibid.
Apponitur vera ſententia,& refellitur oppoſitum. 254
Satis fit obiectionibus contrariorum. 256
Vtrùm dentur relationes reales extrinſecus aduenientes. 259
Relationes extrinſecæ ab intrinſecis differunt. ibid.
Vtrùm actualiter referre ſit de qualitate accidentis relatiui. 261
Relationes quæ conſtituant hoc prædicamentum. 262
Relationis ſpecies ſubalternæ quot. 263
Proponuntur aliqua dubia,& enodantur. 265
Relatiua quæ. 268
Eorum proprietates quot. ibid.

Reſtrictio.

Quid ſit. 12.& 57

Rhetorica.

In quo differat à Dialectica. 108.2

S

Scientia.

Scientia quid, & quotuplex ſit. 117.1

Significatio.

Quid. 56.30

Situs.

Quid. 270

Species.

Species ſubiicibilis quid. 162.18
Species ſubiicibilis quatenus ſubiicibilis, an ſit prædicabilis, variant authores 163.& ſeq.
Contrarium probatur. 165
Proponuntur aliqua dubia,& enodantur. ibid.22
Species prædicabilis quæ ſit. 168

Status.

Quid. 12.28

Subſtantia.

Alia eſt eſſentia cuiuſuis rei, alia ens per ſe, negatiuè, ſiue non exiſtens per inhærentiam in alio. alia ens per ſe,exiſtens poſitiuè. alia completa, finita, & limitata,per ſe exiſtens. ibid.1
Subſtantiæ eſſentia quæ. 224
Subſiſtentia an compleat ſubſtantiam. 225.3
Subſiſtentia quid. ibid.
Subſtantiæ proprietates quæ. 226
Subſtantiæ diuiſio in primam, & ſecundam. 228

Suppoſitio.

Quid ſit. 10.& 57
Alia eſt materialis, alia formalis. 11.25
Alia ſimplex, perſonalis alia. ibid. 26
Alia communis, alia ſingularis. ibid. 27

Syllogiſmus.

Quid. 42.7
An ſit genus reſpectu ſuarum ſpecierum. ibid.8
Syllogiſmus alius eſt probabilis,alius demonſtratiuus. ibid.
Syllogiſmi materia quæ. 43
Syllogiſmus idem quod concluſio. 44

Digitized by Google

Syllogiſmus pro omni cauſa partiali. ibid.
Syllogiſmi forma quæ. ibid.
Syllogiſmus rurſus alius eſt affirmatiuus, alius negatiuus. 45. 13
Alius certus,alius probabilis. ibid.
Alius ſpecificus, alius opinatiuus. ibid.
Syllogiſmorum figuræ. 45. 14
Syllogiſmus deinde alius eſt perfectus, alius imperfectus. ibid. 15. & ſeq.
Syllogiſmi alij concludunt directè, alij obliquè. 46. 16
Syllogiſmi termini tres. 46. 17
Terminus medius quis. ibid.
Syllogiſmi figura quæ, & quotuplex ſit. ibid. 18.& ſeq.
Figurarum modi quot. 47. 19
Non omnes modi vtiles ſunt. ibid.
Syllogiſmi modos vtiles ab inutilibus dignoſcendi via. 48.20
Duo principia, ex quibus tota efficacia ſyllogiſtica exploranda. 49. 22
Præcepta in quauis figura ſyllogiſmorum obſeruanda. 50.24
Modi figuræ primæ. 52. 28
Secundæ. 53. 29
Tertiæ. ibid.
Regulæ figuræ primæ. 52. 28
Secundæ. 53
Tertiæ. ibid.
Modus inueniendi medium. 54. 22
Termini alij ſunt antecedentes, alij conſequentes,alij diſparati. ibid.
Figuræ ſyllogiſmorum quot. 55. 26
Syllogiſmorum defectus alij ſunt intrinſeci, alij extrinſeci. 56
Syllogiſmus obliquus quis. 57. 31
Syllogiſmus hypotheticus quis. 58
Syllogiſmorum duplex reductio. 59. 35

T

Terminus.

Terminus quid ſit. 31
Terminus pro limite, vltimo & extremo cuiuſuis rei. ibid.
Pro extremo propoſitionis. ibid.
Terminus alius eſt mentalis,alius vocalis, alius ſcriptus. 6.
Alius ſignificatiuus, alius non ſignificatiuus. ibid.
Significatiuus rurſus alius eſt primæ,alius inquiſitionis ſecundæ. ibid.
Deinde terminus alius eſt vniuerſalis, alius particularis. 7
Alius determinatus, alius indeterminatus. ibid.
Alius tranſcendens,alius non tranſcendens. ibid.
Alius vniuocus, alius æquiuocus, alius analogus. 8. 15
Alius abſolutus, alius connotatiuus. ibid. 17
Alius negatiuus, alius non negatiuus. 9
Alius primæ, alius intentionis ſecundæ. ibid. 20
Alius pertinens, alius non pertinens. ibid. 21
Alius contrarius, alius contradictorius. 10
& hi ſinguli quid. ibid.
Sol an ſit terminus communis? affirmat author. 7
Deus non eſt communis terminus. ibid.
Terminus infinitus quid. 9
Terminorum proprietates quæ. 10. & 56

Triangulus.

Trianguli ſpecies quæ. 288. 21

V

Vbi. 270

Verbum.

Quid. 15.7

Vnitas.

Vnitas concluſionum logicarum. 111
Vnum quid, & quotuplex. ibid.6
Vnitas alia eſt formalis, alia materialis. 124
Vnitas communitatis quid. ibid.
Quæ vnitas ſit fundamentum proximæ logicæ vniuerſalitatis. 125

Vniuerſale.

Vniuerſale in communi. 121. & ſeq.
Naturæ vniuerſales quæ. 122
Vniuerſale quid, & quotuplex ſit. 127. 8. & 130
Aliud ſimplex, aliud complexum. ibid.
Simplex rurſus aliud eſt in cauſando, aliud in ſignificando, aliud in eſſendo, in prædicando aliud. ibid.9
Deinde aliud eſt metaphyſicum, aliud phyſicum, aliud logicum. 127. 10
Logicum rurſus diuiditur in genus, ſpeciem, differentiam, proprium & accidens. 128
Vniuerſalis conditiones quæ. 130. 15
Fiátne natura vniuerſalis per abſtractionem à ſingularibus, an per comparationem ad ipſa. apponuntur variæ ſententiæ. 131. & ſeqq.
Vniuerſale logicum quid. 135. 21
Quid primò definiatur in definitione vniuerſalis. Supponuntur aliqua, in quibus omnes conueniunt. 137. 24
Apponuntur variæ ſententiæ. 138. 26
Verior ſententia. 139. 27
Proponuntur aliqua argumenta contra concluſionem authoris, & enodantur. 140. 28
Vtrùm vniuerſale ſit ſubiectum libri Porphyrij. 142
Proponitur concluſio authoris, & ſatis fit aliquibus obiectionibus. ibid. 30
Vtrùm vniuerſale ſit genus ad quinque prædicabilia. 143
Proponitur ſententia authoris. ibid. 31
& enodantur obiectiones aduerſariorum. ibid. 30. & ſeq.
Vniuerſalia quomodo prædicentur de ſuis inferioribus. 149

Vniuoca.

Quæ ſint. 193

FINIS.

R. P. FR. GASPARIS
DE LA FVENTE
TOLETANI,

IN CONVENTV COMPLVTENSI
S. DIDACI Fratrum Minorum ſacræ
Theologiæ Lectoris,

Quæſtiones Phyſicæ.

Ad mentem ſubtiliſſimi Doctorum IOANNIS
DVNS *Scoti.*

PRODEVNT NVNC PRIMVM.

LVGDVNI,
Sumptibus Iacobi & Andreæ Proſt.

M. DC. XXXI.

Digitized by Google

Digitized by Google

REVER^MO PATRI NOSTRO

FR. BENIGNO

A GENVA,

OLIM TOTIVS

SERAPHICÆ FAMILIÆ

generali Miniſtro,

FR. GASPAR DE LA FVENTE S.

REVERENDISSIME PATER. *Plures eſſe, qui adorent ſolem orientem, quàm qui occidentem, ex Pompeio apud Plutarchum loquente notauit tibi addictiſsimus filius, mihique colendiſsimus, Pater Lucas Vadingus in dedicatoria Minoriticorum annalium laude omni maiorum epiſtola. eorum deplorans genium, qui ſpe ambitioſa lactati orientes in religionis horizonte Prælatos pluſquam Perſicis venerantur adorationibus quandiu luceſcunt, & occidentes int emporaria Prælaturæ defectu deſerunt. Orientem te*

nemo non adorauit, aliqui, quæ ſua ſunt quærentes. boni omnes, propter virtutum ſplendorem, non niſi ζωοφόρον, id eſt, vitam ferens, curriculum pollicentem. Tui ego non modò Orientis, ſed & Occidentis adoratorem eſſe ſemper in mente habui, non tantùm quia benignos radiorum tuorum expertus influxus, lege ipſa gratitudinis ad ea teneor obſequia, quæ alij ex ſincero virtutis amore tibi exhibent, ſed ideo maximè, quia ſol ille mihi videris, qui oritur, & occidit, & ad locum ſuum reuertitur, ibíque renaſcens gyrat per meridiem: quando te à mundi curis, & ſtrepitu ſeparatum vitæ beatæ dulcedines prægustantem, & ad instar Pythagoræ tranquillis auribus cœlestes concentus abhorrentem in illam contemplor reuerſum ſolitudinem, in qua paruulus habitu religionis ſuſcepto paruulum primò ſydus, felicibus deinde incrementis in perfectam lucem excreuisti. Ex ea enim domo ortus eſt verus ſol Ordinis Seraphicæ in omnes eius partes, vitalem fulgorem diſpergens tanto excellentiori, quanto tardiori propriorum pedum curriculo. Te verè ſolem experta eſt languens multis in locis diſciplina miro vigori restituta, tepens deuotio in ardorem incredibilem commutata, pietas literarum ſplendore decorata, totum denique religionis nostræ firmamentum tuo debens exemplo ſuorum ſyderum (ſcilicet Prælatorum) lucem, tuæq́; ſolicitudini acceptum referens occaſui tuo ſuccedentem ſui Solis hodie micantis ortum faustiſſimum. Idem confeſſa eſt tota Europa radiantem in tua comitate grauitatem, in humilitate maiestatem, in ſimplicitate prudentiam, & vbique naſcentia in tuis vestigijs ſacra pietatis, & doctrinæ germina stupens.

Eccleſiaſt. 1.

pens. Acceſsit publicis omnium calculis, eorum maximè teſtimonium, quibus per familiaritatem licuit tuam admirari vitæ integritatem, victus auſteritatem, in proſperis moderationem, in aduerſis fortitudinem, in oratione perſeuerantiam, in officio ſedulitatem, & alias innumeras, in abſcondito maximè micantes virtutes, quibus perſtricta mentis acies aliquid in te homine maius ſuſpicit. Verùm enimvero licèt in ortu, licèt in progreſſu ſtuporem omnibus incuſſeris: maximè tamen in occaſu. Quis enim non iudicaret ſolem, ſi ſibi relinqueretur, imminente occaſu retroceſſurum, vt hominum veneratione, & benedictionibus diutiùs foueretur? Tu extra Summi Pontificis tanquam alterius Ioſue iuſſu ab occaſu vicino reuocatus, & ſex annis Prælaturæ, ſeptimum adire coactus ſummam paſſus es violentiam. Quis crederet ſolem oblatam ſuæ lucis in ſeptuplum commutationem recuſaturum? tu tamen deficientem præfecturæ tuæ ſplendorem nedum in alium altioris Ordinis commutare noluiſti, ſed occaſum ortui nouo prætuliſti, & in locum tuum reuerti quàm ſuper Eccleſiæ candelabrum conſtitui maluiſti, præmia non ambiens temporalia; nec immeritò, vtpote tuorum laborum imparia meritis, & præſtigiatorio ſolùm ſplendore coruſcantia. Quis non exiſtimet te in occaſu deliteſcentem cimmeriјs inuolui tenebris, & omnimodæ lucis deliquium pati; exiſtimet hoc oculus qui ſpecie materialium deluſus ſolem ex hemiſphærio ſuo deſcendentẽ aquis Oceani putat extingui. non ita meus, qui te in occaſu orientem, in morte renaſcentem, & ex tenebris ſpontaneis in nouam lucem, quantumuis inuiſum, prodeuntem contemplatur. In occaſu occidere

facillimum;in occaſu verò renaſci ſolius eſt humilitatis,tenebras illuminantis,& infima exaltantis. per illam perenni luce modò ſplendes apud omnes bonos, non matutina, non veſpertina,ſed meridiana,nullã prorſus patiente vmbram, nec vnquam in veſperum inclinatura, propter motum gyrationis,quem niſi in ſummo meridiei puncto fieri nunquam patietur tui centrum nihili & ad humilem locum, in quo religioni cœperas oriri circularis reuerſio. Ibi feliciter aſcende ſuper occaſum, ibi feliciter luce, donec in aliud cœlum tranſlatus in perpetuas æternitates fulgeas: meáſque interim patere adorationes, & has tibi offerri laborum meorum primitias, non parum ſplendoris ex nominis tui in continua meridie gyrantis luce accepturas. Tuam ſperat benignitatem fœtus hic meus Philoſophicus, non modò quia eam nomine ſonas & omine, non modò quia te audiuit de re literaria ſemper benemeritum, & nouiſſimè in exornandis Italiæ ſtudijs immortalem comparaſſe gloriam; ſed ideo maximè,quia tuis auſpicijs primò conceptus eo tempore, quo genitoris ſui tuo iuſſu ad Philoſophiæ magiſterium Romam vocati iuuenilis ingenij ſcintillabat acies, modò naſcens aliquale ius habet ad tuam protectionem. VALE.

SYL

SYLLABVS

Librorum, Quæſtionum, Difficultatum, & Articulorum.

PROOEMIVM.

QVÆST. VNICA.

De Proœmialibus Phyſicæ. 306

DIFFICVLTAS I.

Sitne corpus naturale totius Phyſicæ obiectum. ibid.

ART. 1. PRÆMITTVNTVR aliqua ad intelligentiam difficultatis. ibid.
2. Explicatur ſententia Angelici Doctoris, & aliorum. 307
3. Explicatur vera ſententia. 308
4. Satisfit aliquibus obiectionibus. 310

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm Phyſica ſit ſcientia. 311

ART. 1. Vtrùm Philoſophia ſit ſcientia practica, vel ſpeculatiua. 312
2. De vtilitate & iucunditate Philoſophiæ naturalis. 313

LIBER PRIMVS.

QVÆSTIO I.

De principijs corporis naturalis in communi. 314

DIFFICVLTAS I.

Vtrùm principia entis naturalis ſufficienter ab Ariſtotele definiantur. ibid.

ART. 1. Proponitur ſententia communis. ibid.
2. Satisfit aliquibus obiectionibus. 315

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm principia corporis naturalis ſint tantùm tria. 316

ART. 1. Duobus dictis ſatisfit titulo difficultatis. ibid.
2. Satisfit aliquibus obiectionibus. 317
3. Vtrùm principia corporis naturalis ſint contraria. 318

QVÆSTIO II.

De materia prima. 319

DIFFICVLTAS I.

An & quid ſit materia prima. ibid.

ART. 1. Præmittuntur aliqua, in quibus omnes conueniunt. ibid.
2. Aliquibus dictis explicatur quidditas, & natura materiæ primæ. 320

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm materia prima ita ſit pura potentia, vt nullum includat actum entitatiuum. 324

ART. 1. Explicatur ſententia Thomiſtarum. ibid.

2. Expli

2. Explicatur vera ſententia. 325
3. Satisfit aliquibus obiectionibus quibus noſtra oppugnatur ſententia. 327 327
4. Vtrùm iſte actus entitatiuus diſtinguatur ab exiſtentia. 329
5. Vtrùm potentia ſubiectiua ſit de eſſentia materiæ. 332

DIFFICVLTAS III.

Vtrùm materia prima appetat formas ſubſtantiales. 334

ART. 1. Præmittuntur aliqua ad intelgentiam difficultatis. ibid.
2. Proponitur aliquorum placitum, & vera ſententia explicatur. ibid.
3. Vtrùm materia æqualiter appetat omnes formas. 335
4. Vtrùm appetitus iſte materiæ ad omnes formas ſit vnus, vel multiplex. 336

DIFFICVLTAS IV.

Vtrùm materia per aliquam potentiam poſſit eſſe ſine forma. 337

ART. 1. Prænotantur aliqua ad exactam difficultatis intelligentiam. ibid.
2. Explicantur varia placita de hac re. ibid.
3 Explicatur vera ſententia. 338
4. Obiiciuntur aliqua contra noſtram concluſionem. 340
5. Vtrùm ſi materia exiſteret ſine forma, indigeret ſpeciali concurſu ſupernaturali. 343
6. An dato quòd materia exiſtentiam capiat à forma, poſſit de potentia Dei abſoluta ſine forma exiſtere. 345
7. An ſicut materia poteſt exiſtere ſine omni forma ſubſtantiali, poſſit etiam ſine omni accidentali. 346

DIFFICVLTAS V.

Vtrùm materia prima ſit de eſſentia corporis ſubſtantialis. 347

ART. 1. Proponuntur diuerſa placita, & impugnantur. ibid.
2. Explicatur vera ſententia. 350
3. Obiiciuntur aliqua contra noſtram concluſionem. ibid.
4. Vtrùm materia prima ſit radix corruptionis. 356

DIFFICVLTAS VI.

Vtrùm in materia prima ſint dimenſiones interminatæ. 357

ART. 1. Explicatur Auerroiſtarum ſententia, & noſtra ſtabilitur. 358
2. Satisfit aliquibus Auerroiſtarum obiectionibus. 361

DIFFICVLTAS VII.

Vtrùm materia ſuorum inferiorum ſit vna ſpecie, vel numero. 362

ART. 1. Explicantur diuerſa authorum placita. 363
2. Tribus dictis explicatur noſtra ſententia. 365
3. Dubia aliqua enodantur. 366
Tota quæſtio reſoluitur. 368

QVÆSTIO III.

De Priuatione, ſecundo corporis naturalis principio. ibid.

DIFFICVLTAS VNICA.

Explicatur natura priuationis. 369

ART. 1. Vtrùm detur priuatio à parte rei. ibid.
2. Vtrùm priuatio realiter diſtinguatur à materia & forma. 370

3. Vtrùm

3. Vtrùm priuatio vniuocè conueniat cum materia & forma in ratione principij. ibid.
Reſoluitur quæſtio. 371

QVÆSTIO IV.

De forma, tertio corporis naturalis principio. *ibid.*

DIFFICVLTAS I.

An ſit forma ſubſtantialis, & quid ſit. 372

Art. 1. An dentur formę ſubſtantiales. ibid.
2. Quid ſit forma. 373

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm formæ ſubſtantiales educantur de potentia materiæ. 374

Art. 1. Explicatur, quid ſit educi de potentia materiæ. ibid.
2. Satisfit titulo difficulatis. 376
3. Vtrùm formæ cœlorum & elementorum eductæ fuerint de potentia materiæ in prima mundi conditione. 377
4. Vtrùm formæ accidentales educantur de potentia ſubiecti. 379

DIFFICVLTAS III.

Vtrùm plures formæ ſubſtantiales poſſint ſimul eandem numero informare materiam. 383

Art. 1. Proponitur ſententia contrariorum, & explicatur noſtra. 384
2. Obiiciuntur argumenta oppoſitæ ſententiæ, & enodantur. 386
3. Vtrùm vna forma poſſit duplicem informare materiam ſupernaturaliter. 387
4. Vtrùm duæ formæ accidentales abſolutè poſſint eſſe in eodem ſubiecto. 388

QVÆSTIO V.

De vnione materiæ & formæ. 389

DIFFICVLTAS I.

Vtrùm vnio materiæ & formæ ab vtroque diſtinguantur extremo. 399

Art. 1. Explicantur diuerſa Philoſophorum placita. ibid.
2. Explicatur verior ſententia. 391
3. Vtrùm hæc vnio diſtinguatur à cauſalitate materiæ & formæ. 392
4. Vtrùm vnio diſtinguatur ab eductione formæ. 394

DIFFICVLTAS II.

Quid ſit hæc vnio. *ibid.*

Art. 1. Explicantur diuerſa authoris placita. 395
2. Explicatur noſtra ſententia. 396
3. Vtrùm ſit ens relatio vniens, vel duplex. 398
Tota quæſtio reſoluitur. 401

QVÆSTIO VI.

De compoſito. *ibid.*

DIFFICVLTAS I.

Vtrùm totum phyſicum realiter diſtinguatur à partibus ſimul ſumptis & vnitis. *ibid.*

Art. 1. Explicatur ſtatus controuerſiæ. ibid.
2. Explicatur ſententia Scoti. 402
3. Satisfit aliquibus obiectionibus contrariorum. 405
4. Vtrùm totum ſit entitas ſimplex, an compoſita. 407

2. Explicatur vera ſententia. 325
3. Satisfit aliquibus obiectionibus quibus noſtra oppugnatur ſententia. 327 327
4. Vtrùm iſte actus entitatiuus diſtinguatur ab exiſtentia. 329
5. Vtrùm potentia ſubiectiua ſit de eſſentia materiæ. 332

DIFFICVLTAS III.

Vtrùm materia prima appetat formas ſubſtantiales. 334

Art. 1. Præmittuntur aliqua ad intelgentiam difficultatis. ibid.
2. Proponitur aliquorum placitum, & vera ſententia explicatur. ibid.
3. Vtrùm materia æqualiter appetat omnes formas. 335
4. Vtrùm appetitus iſte materiæ ad omnes formas ſit vnus, vel multiplex. 336

DIFFICVLTAS IV.

Vtrùm materia per aliquam potentiam poſſit eſſe ſine forma. 337

Art. 1. Prænotantur aliqua ad exactam difficultatis intelligentiam. ibid.
2. Explicantur varia placita de hac re. ibid.
3. Explicatur vera ſententia. 338
4. Obiiciuntur aliqua contra noſtram concluſionem. 340
5. Vtrùm ſi materia exiſteret ſine forma, indigeret ſpeciali concurſu ſupernaturali. 343
6. An dato quòd materia exiſtentiam capiat à forma, poſſit de potientia Dei abſoluta ſine forma exiſtere. 345
7. An ſicut materia poteſt exiſtere ſine omni forma ſubſtantiali, poſſit etiam ſine omni accidentali. 346

DIFFICVLTAS V.

Vtrùm materia prima ſit de eſſentia corporis ſubſtantialis. 347

Art. 1. Proponuntur diuerſa placita, & impugnantur. ibid.
2. Explicatur vera ſententia. 350
3. Obiiciuntur aliqua contra noſtram concluſionem. ibid.
4. Vtrùm materia prima ſit radix corruptionis. 356

DIFFICVLTAS VI.

Vtrùm in materia prima ſint dimenſiones interminatæ. 357

Art. 1. Explicatur Auerroiſtarum ſententia, & noſtra ſtabilitur. 358
2. Satisfit aliquibus Auerroiſtarum obiectionibus. 361

DIFFICVLTAS VII.

Vtrùm materia ſuorum inferiorum ſit vna ſpecie, vel numero. 362

Art. 1. Explicantur diuerſa authorum placita. 363
2. Tribus dictis explicatur noſtra ſententia. 365
3. Dubia aliqua enodantur. 366
Tota quæſtio reſoluitur. 368

QVÆSTIO III.

De Priuatione, ſecundo corporis naturalis principio. ibid.

DIFFICVLTAS VNICA.

Explicatur natura priuationis. 369

Art. 1. Vtrùm detur priuatio à parte rei. ibid.
2. Vtrùm priuatio realiter diſtinguatur à materia & forma. 370

3. Vtrùm

3. Vtrùm priuatio vniuocè conueniat cum materia & forma in ratione principij. ibid.
Reſoluitur quæſtio. 371

QVÆSTIO IV.

De forma, tertio corporis naturalis principio. *ibid.*

DIFFICVLTAS I.

An ſit forma ſubſtantialis, & quid ſit. 372

ART. 1. An dentur formę ſubſtantiales. ibid.
2. Quid ſit forma. 373

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm formæ ſubſtantiales educantur de potentia materiæ. 374

ART. 1. Explicatur, quid ſit educi de potentia materiæ. ibid.
2. Satisfit titulo difficulatis. 376
3. Vtrùm formæ cœlorum & elementorum eductæ fuerint de potentia materiæ in prima mundi conditione. 377
4. Vtrùm formæ accidentales educantur de potentia ſubiecti. 379

DIFFICVLTAS III.

Vtrùm plures formæ ſubſtantiales poſſint ſimul eandem numero informare materiam. 383

ART. 1. Proponitur ſententia contrariorum, & explicatur noſtra. 384
2. Obiiciuntur argumenta oppoſitæ ſententiæ, & enodantur. 386
3. Vtrùm vna forma poſſit duplicem informare materiam ſupernaturaliter. 387
4. Vtrùm duæ formæ accidentales abſolutè poſſint eſſe in eodem ſubiecto. 388

QVÆSTIO V.

De vnione materiæ & formæ. 389

DIFFICVLTAS I.

Vtrùm vnio materiæ & formæ ab vtroque diſtinguantur extremo. 399

ART. 1. Explicantur diuerſa Philoſophorum placita. ibid.
2. Explicatur verior ſententia. 391
3. Vtrùm hæc vnio diſtinguatur à cauſalitate materiæ & formæ. 392
4. Vtrùm vnio diſtinguatur ab eductione formæ. 394

DIFFICVLTAS II.

Quid ſit hæc vnio. *ibid.*

ART. 1. Explicantur diuerſa authoris placita. 395
2. Explicatur noſtra ſententia. 396
3. Vtrùm ſit ens relatio vniens, vel duplex. 398
Tota quæſtio reſoluitur. 401

QVÆSTIO VI.

De compoſito. *ibid.*

DIFFICVLTAS I.

Vtrùm totum phyſicum realiter diſtinguatur à partibus ſimul ſumptis & vnitis. *ibid.*

ART. 1. Explicatur ſtatus controuerſiæ. ibid.
2. Explicatur ſententia Scoti. 402
3. Satisfit aliquibus obiectionibus contrariorum. 405
4. Vtrùm totum ſit entitas ſimplex, an compoſita. 407

** 5 Vtrùm

5. Vtrùm diſtinctio totius & partium ſit mutua. 408
6. Vtrùm totum integrale diſtinguatur realiter à partibus vnitis. 410
7. Vtrùm ens per accidens diſtinguatur à partibus ſimul ſumptis, & vnitis. ibid.
Tota quæſtio reſoluitur. 411

LIBER SECVNDVS.

QVÆSTIO PRIMA.

De natura. 412

DIFFICVLTAS I.

De quidditate naturæ. 413

ART. 1. Vtrùm Philoſophus exactè definierit naturam. ibid.
2. An definitio naturæ ſit eſſentialis. 414
3. In quo diſtinguantur res naturalis, & artificialis. 415

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm natura ſit participium actiuum, vel paſſiuum. 417

ART. 1. Proponuntur aliqua ad intelligentiam difficultatis. ibid.
2. Proponuntur diuerſa Authorum placita; & explicatur noſtrum. 419
3. Obiiciuntur aliqua contra noſtram concluſionem, & enodantur. 421.
. Vtrùm materia prima ſit natura. 422
. Vtrùm forma, quæ eſt altera pars compoſiti, ſit materia. 423
Vtrùm priuatio ſit natura. 424
Vtrùm anima rationalis habeat rationem naturæ. ibid.
8. Vtrùm forma totius dicatur natura. 425

QVÆSTIO II.

De cauſis per ſe in communi. 427

DIFFICVLTAS I.

Quid, & quotuplex ſit cauſa Phyſica. ibid.

ART. 1. Quid ſit cauſa per ſe. ibid.
2. Quotuplex ſit cauſa per ſe. 429

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm omnis cauſa ſit perfectior ſuo effectu. 430

ART. 1. Vtrùm partes vnitæ ſint perfectionis æqualis cum compoſito. ibid.
2. Vtrùm cauſa efficiens ſit perfectior ſuo effectu. 431

DIFFICVLTAS III.

Vtrùm cauſalitas cuiuſuis cauſæ phyſicæ ſit abſoluta, vel reſpectiua. 432

ART. 1. Explicantur aliqua authorum placita. ibid.
2. Explicatur verior ſententia. 434
3. Vtrùm cuiuſuis cauſæ cauſalitas realiter diſtinguatur à ſuo principio. 436

DIFFICVLTAS IV.

Vtrùm omnis cauſa ſit prior ſuo effectu. ibid.

ART. 1. Explicatur, quid per prioritatem intelligamus. ibid.
2. Reſpondetur titulo difficultatis. 438

QVÆSTIO III.

De cauſis materiali & formali. 439

DIF

DIFFICVLTAS I.

Quid ſit cauſa materialis & formalis. ibid.

ART. 1. De cauſa materiali. ibid.
2. Definitur cauſa formalis. 440

DIFFICVLTAS II.

Qui ſint effectus cauſa materialis, & formalis. ibid.

ART. 1. Quid ſit harum partium cauſalitas. 441
2. Vtrùm effectus formalis primarius formæ poſſit ſuppleri à dolo. 443
3. Vtrùm Deus poſſit impedire effectum primarium, & ſecundarium formæ. 444
4. In quo genere cauſę vna forma aliam expellat. 445

QVÆSTIO IV.

De cauſa efficienti. 446

DIFFICVLTAS I.

Quid, & quotuplex ſit cauſa efficiens. ibid.

ART. 1. Explicatur natura efficientis cauſæ. ibid.
2. Quotuplex ſit cauſa efficiens. 447

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm cauſa ſecunda aliquid efficiant. 448

ART. 1. Explicantur aliqua Philoſophorum placita. ibid.
2. Explicatur vera ſententia. 449

DIFFICVLTAS III.

Vtrùm cauſa efficiens ſubſtantialis per aliquod principium ſubſtantiale, an accidentale producat. 452

ART. 1. Explicantur diuerſa Philoſophorum placita. 453
2. Explicatur verior ſententia. 455
3. Enodantur aliqua dubia ad maiorem huius difficultatis intelligentiam. 459

DIFFICVLTAS IV.

Quid ſi influxus cauſa efficientis. 468

ART. 1. Expenduntur diuerſa Philoſophorum placita circa cauſalitatem efficientis. ibid.
2. Explicatur verior & ſequenda ſententia. 470
3. Obiiciuntur aliqua contra concluſionem, & enodantur. 472
4. Vtrùm eſſentia influat in paſſionem per verum influxum. 475
Reſoluitur quæſtio. 480

QVÆSTIO V.

De dependentia cauſa ſecunda à prima, & de modo, quo prima cum ſecunda concurrit. 481

Notantur aliqua pro totius quaſtionis intelligentia. ibid.

DIFFICVLTAS I.

Vtrùm Deus concurrat cum cauſis ſecundis, & qualiter. 483

ART. 1. Oſtenditur contra Durandum Deum concurrere cum cauſis ſecundis. ibid.
2. Vtrùm Deus attingat effectus creaturarum immediatione virtutis, an ſuppoſiti. 485

** 2 DIF

DIFFICVLTAS II.

An Deus non ſolùm ſimul concurrat cum cauſis ſecundis neceſſarijs, ſed etiam ad agendum præmoueat. 486

ART. 1. Quid ſenſerit Philoſophus de hac re. ibid.
2. Quid ſentiendum ſit de hac præmotione primæ cauſæ. 487

DIFFICVLTAS III.

Vtrùm iste concurſus præmouens, & determinans ſecundam cauſam, ſit aliqua qualitas phyſica, vel ſolùm influens Dei. 490

ART. 1. Proponuntur diuerſa placita Philoſophorum. ibid.
2. Aliquibus dictis explicatur noſtra ſententia. 491
3. Qualiter diuinus concurſus dicatur præmouens, & prior cauſalitate cauſæ ſecundæ. 494

DIFFICVLTAS IV.

Qualiter Deus ad effectus cauſæ materialis & formalis concurrat. 498

ART. 1. Explicantur diuerſa quorundam recentiorum placita. 499
2. Explicatur duobus dictis noſtra ſententia, aliarúmque enodantur fundamenta. 501
Tota quæſtio reſoluitur. 503

QVÆSTIO VI.

De inſtrumentis in communi. ibid.

DIFFICVLTAS I.

An ſit de ratione inſtrumenti agere vt motum à cauſa principali, & qualiter. 504

ART. 1. Explicantur diuerſa Philoſophorum placita. 505
2. Quibuſdam dictis noſtram explico ſententiam. 507

DIFFICVLTAS II.

An in inſtrumento ſit aliqua virtus propria actiuè influens diſtincta ab illa, quæ communicatur ab agente. 510

ART. 1. Explicatur ſententia Angelici Doctoris, & impugnatur. ibid.
2. Verior ſententia explicatur. 512

DIFFICVLTAS III.

An dentur phyſica inſtrumenta naturalia propriè & rigorosè. 515

ART. 1. Expenditur opinio affirmans, & negans defenditur. ibid.
2. Obiiciuntur aliqua contra concluſionem. 517
3. Vtrùm diuinitus dari poſſint inſtrumenta naturalia. 518
Tota quæſtio reſoluitur. 519

QVÆSTIO VII.

De cauſa finali. 520

DIFFICVLTAS I.

Quid, & quotuplex ſit finis. ibid.

ART. 1. Quotuplex ſit finis. ibid.
2. Quæ ſit ratio formalis conſtitutiua finis in actu primo. 522

DIFFI

Digitized by Google

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm finis ſit vera cauſa phyſica. 523

ART. 1. Præmittuntur aliqua. ibid.
2. Reſpondetur titulo difficultatis. ibid.

DIFFICVLTAS III.

Quæ ſit cauſalitas finis. 524

ART. 1. Proponuntur diuerſa Philoſophorum placita. 525
2. Explicatur noſtra ſententia. 526

DIFFICVLTAS IV.

Vtrùm finis finalizet actus circa media, vel circa amorem ſui. 528

ART. 1. Proponitur quorundam ſententia, & explicatur noſtra. ibid.
2. Obiiciuntur aliqua contra noſtram concluſionem, & enodantur. 529
3. Vtrùm media ſint obiecta per ſe, & formalia voluntatis. 531
4. Vtrùm dentur aliqui fines intermedij. 534

DIFFICVLTAS V.

Vtrùm apprehenſio finis ſit ratio formalis mouendi voluntatem, vel ſolùm conditio. 535

ART. 1. Proponitur quorundam ſententia, & explicatur noſtra. 535
2. Occurritur quibuſdam aduerſariorum obiectionibus. 537

DIFFICVLTAS VI.

Vtrùm agens naturale operetur propter finem. 528

ART. 1. Proponitur quorundam antiquorum error, & vera ſententia explicatur. ibid.
Quæſtio reſoluitur. 540

QVÆSTIO VIII.

De cauſa exemplari. ibid.

DIFFICVLTAS I.

An, & quid ſit exemplar. 541

ART. 1. An ſit exemplar. ibid.
2. Quid ſit exemplar. ibid.

DIFFICVLTAS II.

An exemplar formaliter, an obiectiuè ſit in intellectu. 543

ART. Explicatur quorundam Philoſophorum placitum. ibid.
2. Explicatur verior ſententia. 545

DIFFICVLTAS III.

Quæ ſit cauſalitas exemplaris cauſæ, & ad quod genus cauſæ reducatur. 547

ART. 1. Quæ ſit cauſalitas cauſæ exemplaris. 548
2. Ad quod genus cauſæ, exemplaris reducatur. 549
Reſoluitur quæſtio. 551

QVÆSTIO IX.

De comparatione cauſarum tam inter ſe, quàm cum effectibus. 552

DIFFICVLTAS I.

An cauſæ inter ſe habeant aliquam prioritatem quoad perfectionem, & exiſtentiam. ibid.

ART. 1. Quibuſdam dictis præſens enodatur difficultas. ibid.

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm cauſæ ſe inuicem cauſent, vnaque ſit prior alia in cauſando. 554

ART. 1. Vtrùm cauſæ ſibi inuicem ſint cauſæ quantum ad entitatem. ibid.
2. Vtrùm cauſæ per ſe ſibi inuicem ſint cauſæ quoad cauſalitatem. 555
3. Vtrùm omnes cauſæ in ſuo genere ſint priores, vel vna ſit prior alia in cauſando. 556

DIFFICVLTAS III.

Vtrùm idem effectus poſſit ſimul produci à pluribus cauſis totalibus eiuſdem ordinis. ibid.

ART. 1. Explicantur quorundam Philoſophorum placita. 557
2. Quibuſdam dictis verior ſententia explicatur, & refutantur oppoſitæ. 558

DIFFICVLTAS IV.

Vtrùm idem numero effectus ab vno agente productus potuiſſet ab alio produci. 565

ART. 1. Explicatur ſententia negans, & affirmatiua defenditur. ibid.
2. Fundamento oppoſitæ ſententiæ, & aliquibus obiectionibus fit ſatis. 567
Reſoluitur quæſtio. 569

QVÆSTIO X.

De caſu, fortuna, & fato. 570

DIFFICVLTAS I.

An, & quid ſint fortuna, & caſus. ibid.

ART. 1. An ſit fortuna, & caſus. ibid.
2. Quid ſint fortuna & caſus. 572
3. Ad quod genus cauſæ fortuna, & caſus reducantur. 574

DIFFICVLTAS II.

Quid, & quotuplex ſit fatum. 576

ART. 1. Refelluntur quorundam Philoſophorum errores. ibid.
2. Explicatur natura fati. 577
Reſoluitur quæſtio. 579

LIBER TERTIVS.

QVÆSTIO I.

De quidditate motus in communi. 580

DIFFICVLTAS I.

Vtrùm definitio motus tradita ab Ariſtotele ſit exacta. ibid.

ART. VNIC. Reſpondetur titulo difficultatis. ibid.

DIFFICVLTAS II.

An hæc definitio conueniat omni mutationi. 582

ART. VNIC. Proponitur quorundã placitum, & explicatur noſtrum. ibid.

DIFFICVLTAS III.

Vtrùm motus diſtinguatur realiter à termino. 585

ART. 1. Proponuntur quorundam placita,

cita, & verior ſententia explicatur. 286
2. Aliqua incidentia dubia explicantur. 587
3. Ad quod prædicamentum reducatur motus. 589
Reſoluitur quæſtio. 590

QVÆSTIO II.

De actione & paſſione comparatis cum motu. *ibid.*

DIFFICVLTAS I.

Qualiter actio, paſſio, & motus nectantur inter ſe. 591

ART. 1. Explicantur quorundam placita. ibid.
2. Quibuſdam dictis verior enucleatur ſententia. 592
3. Fit ſatis fundamentis aliarum ſententiarum. 596
4. Vtrùm actio, paſſio, & motus ſe habeant tanquam ſuperius, & inferius. ibid.

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm actio prædicamentalis ſubiectetur in agente, vel in paſſo. 598

ART. 1. Explicantur oppoſita Philoſophorum placita. ibid.
2. Quibuſdam dictis fertur vtriuſque ſententiæ iudicium. 599
3. Vtrùm Deo conueniat agere. 601
4. Vtrùm in creatione ſit vera actio, & paſſio. 602
Reſoluitur quæſtio. 604

QVÆSTIO III.

De infinito. *ibid.*

DIFFICVLTAS I.

Vtrùm per vires materiæ poſſit dari infinitum in actu. 606

ART. VNIC. Explicatur ſententia communis. ibid.

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm per ſupernaturalem potentiam poſſit dari infinitum in actu. 608

ART. 1. Vtrùm ſupernaturali Dei potentia poſſit creari aliquod ens ſecundùm eſſentiam infinitam. 609
2. Vtrùm vnum infinitum ſit maius alio. 610
3. Vtrùm poſſint dari infinita actu indiuidua. 612
4. Poſsitne dari infinitum ſecundùm intenſionem. 616
5. Vtrùm poſſit dari infinitum in actu ſecundùm magnitudines. 617
6. Vtrùm Deus cognoſcat infinitum. 620
Tota quæſtio reſoluitur. 621

LIBER QVARTVS.

QVÆSTIO I.

De loco corporum naturalium. *ibid.*

DIFFICVLTAS I.

Quid ſit locus. *ibid.*

ART. 1. Qualiter locus ſit vltimum continentis. 623
2. Explicatur immobilitas loci. 625

DIFFI

Digitized by Google

DIFFICVLTAS II.

Quibus rebus conueniat eſſe in loco. 626

ART. VNIC. Fit ſatis titulo difficultatis. 627

DIFFICVLTAS III.

Vtrùm naturaliter duo corpora poſſint eſſe in eodem loco. 628

ART. VNIC. Proponitur communis ſententia, & ſatisfit aliquibus obiectionibus. ibid.

DIFFICVLTAS IV.

Vtrùm diuinitus poſſint duo corpora eumdem numero locum occupare. 630

ART. I. Proponitur placitum Durandi, & refellitur. ibid.

2. Vera & communis ſententia probatur. 631

3. Fit ſatis fundamento Durandi, & aliquæ obiectiones enodantur. 633

DIFFICVLTAS V.

Vtrùm per ſupernaturalem potentiam idem numero corpus à duobus locis adæquatis poſſit circumſcribi. 635

ART. I. Proponitur & impugnatur Thomiſtarum ſententia. ibid.

2. Explicatur verior Doctoris ſententia. 638

3. Obiectiónes proponuntur, & enodantur. 639

Tota quæſtio reſoluitur. 645

QVÆSTIO II.

De vacuo. 646

DIFFICVLTAS I.

Poſſitne dari vacuum in rerum natura per aliquam potentiam. ibid.

ART. I. Reſpondetur titulo difficultatis. ibid.

2. An motus quæ ad replendum vacuum ſurſum ſit illi naturalis, an violentus. 647

DIFFICVLTAS II.

An in vacuo mouerentur corpora. 649

ART. I. Refertur ſententia negans, & mens Doctoris expenditur. ibidem.

2. Occurritur nonnullis obiectionibus. 650

DIFFICVLTAS III.

An motus in vacuo fieret in inſtanti, vel in tempore. 651

ART. VNIC. Expenditur Auerroiſtarum ſententia, & verior ac ſequenda ſtabilitur. ibid.

QVÆSTIO III.

De tempore. 652

DIFFICVLTAS I.

Vtrùm tempus ſit ens reale. 653

ART. I. Proponitur aliquorum negatiua ſententia, & affirmatiua ut verior ſtatuitur. 653

2. Fit ſatis fundamentis aduerſariorum. 654

3. Qualiter tempus dicatur præſens. ibid.

DIFFI

DIFFICVLTAS II.

Quæ duratio conueniat ſingulis rebus 566

ART. 1. Quid & quotuplex ſit duratio rerum. ibid.

2. Qua menſura durationis menſurentur ſubſtantiæ corporeæ, & corruptibiles. 658

DIFFICVLTAS III.

Qualiter tempus à motu diſtinguatur. 661

ART. 1. Proponitur quinta, affirmans realiter differre, & negatiua defenditur. 662

2. An ſaltim formaliter tempus diſtinguatur à motu. 664

3. Satisfit quibuſdam obiectionibus occurrentibus contra authoritatem motus, & temporis. ibid.

4. Aliqua notatu digna inferuntur ex dictis in hac difficultate. 666

Reſoluitur quæſtio. 667

LIBER QVINTVS.

QVÆSTIO I.

De vnitate, & contrarietatis motus. 668

DIFFICVLTAS I.

Vnde motus ſumat virtutem ſpecificam. ibid.

ART. VNIC. Quibuſdam dictis respondet difficultatis titulo. ibid.

DIFFICVLTAS II.

Quæ requirantur ad vnitatem numericam motus. 670

DIFFICVLTAS III.

Vnde ſumatur contrarietas motus. 671

Prædicta quæſtio reſoluitur. 672

QVÆSTIO II.

De terminis per ſe motus. ibid.

DIFFICVLTAS I.

Ad quæ prædicamenta detur per ſe motus. ibid.

ART. 1. Fit ſatis titulo difficultatis. 673

2. An motus localis habeat pro termino formali, & immediato aliquod abſolutum, an reſpectiuum. 674

Reſoluitur quæſtio. 675

LIBER SEXTVS.

QVÆSTIO I.

De continuo tam permanente, quàm ſucceſſiuo. 676

DIFFICVLTAS I.

Dentúrne indiuiſibilia vera, & poſitiua, tam continuatiua, quàm terminatiua in continuo. ibid.

ART. 1. Proponuntur diuerſa Philoſophorum placita. 677

2. Probatur quibuſdam dictis verior Doctoris ſententia. 678

3. Obiiciuntur aliqua contra concluſiones, & enodantur. 681

*** DIFFI

Digitized by Google

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm continuum componatur ex ſolis indiuiſibilibus. 684

ART.I. Sententia communis & vera profertur. ibid.
2. Proponuntur Stoicorum argumenta, & diſſoluuntur. 688

DIFFICVLTAS III.

Qualiter continuum componatur ex partibus & indiuiſibilibus. 689

ART.I. Vtrùm indiuiſibilia ſint modi, an res. 690
2. Qualiter ſint partes & indiuiſibilia in continuo. 692
3. Vtrùm partes proportionales ſint actu infinitæ. 694
Reſoluitur quæſtio. 696

QVÆSTIO II.

De inceptione & deſitione rerum tam permanentium, quàm ſucceſſiuorum. 697

DIFFICVLTAS I.

Vtrùm diuinitus motus poſſit fieri in inſtanti. *ibid.*

ART.I. Quibuſdam dictis vera & communis explicatur ſententia. ibid.
2. Obiiciuntur aliqua contra concluſionem, & enodantur. 699

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm indiuiſibile ſeparatum poſſit ſucceſſiuè moueri. 700

ART.I. Explicatur verior ſententia, & quorumdam placitum proponitur. 701
2. Obiiciuntur diuerſa contrariorum argumenta, & enodantur. 702

DIFFICVLTAS III.

Vtrùm detur primum & vltimum mutatum eſſe in motu. 705

ART.I. Reſpondetur titulo difficultatis. ibid.
2. Quibuſdam regulis explicantur omnium rerum intentiones, & deſitiones. 707
3. Aliqua incidentia dubij enodantur. 709
4. Obiiciuntur aliqua contra concluſiones prioris articuli, & enodantur. 710

LIBER SEPTIMVS. 713

LIBER OCTAVVS. 714

FINIS.

PROOE

Digitized by Google

FR. GASPARIS
DE LA FVENTE,
in Conuentu Complutenſi Ordinis Minorum Regularis Obſeruantiæ Theologiæ Lectoris,

QVÆSTIONES PHYSICÆ:

Ad mentem ſubtiliſsimi Doctorum
IOANNIS DVNS *Scoti.*

Q 9

Digitized by Google

Digitized by Google

PROOEMIVM.

Philoſophia tripliciter ſumitur.

PHILOSOPHIA, vt à nomine exordiamur, trifariam conſueuit vſurpari. Primò pro omnium ſcientiarum tam practicarum, quàm ſpeculatiuarum aggregatione, vt author eſt Ariſtot. 6. Metaphyſ. cap. 1. Secundò ſtrictè pro veritatis contemplatione, in qua acceptione ſpeculatiuas ſcientias ſolùm comprehendit, inter quas præcipua eſt Metaphyſica, quia eius principia vniuerſaliſſima ſunt, propterea Philoſophia antonomaſticè appellatur. Tertiò ſtrictiùs pro rerum naturalium ſcientia, in qua ſignificatione quamplures tractatus, ſeu partes comprehendit, videlicet octo libros de phyſico auditu, quatuor de cœlo, & mundo, duos de ortu, & interitu, ſiue de generatione, & corruptione, totidem Meteororum, ſiue meteorologicarum quæſtionum, id eſt, de mixtis imperfectis, de niue, glacie, grandine, cometa, & aliis, quæ vocantur Meteora, tres de anima, & plures alios, in quibus de animalibus, eorúmque proprietatibus, de ſomno ſcilicet, & vigilia, de ſenectute, & iuuentute, de mineralibus, vt de auro, & argento, de hiſtoria, de vita & morte, & huiuſmodi aliis fit ſermo.

Ex his quidam tractatus Croamatici, alij Exoterici dicuntur. Iſti dicuntur tales, quia leuiter & populariter ſcripti ſunt, quales ſunt hiſtoricæ, Poëticæ ac Rhetoricæ commentationes. Croamatici diligentioris ac limatioris ſunt operæ, quibus granior ac ſubtilior Philoſophiæ diſciplina continetur: vnde tractatus iſtos auſcultatorios meritò Latini appellant, vt optimè notarunt Galenus in fragmento de ſubſtantiis naturalium facultatum, Plutarchus in vita Alexandri, Cicero in 5. libro de finibus, Ammonius in Logica, Simplicius in proœmio Phyſicæ, Aulus Gellius lib. 2. cap. 4. Clemens Alexandrinus in 5. libro Stromatum, & Alexander in 1. lib. Topicorum. Ex quibus ſatis apertè coniicies, cur octo præſentes libri Phyſicorum, de quibus eſt diſceptatio, de phyſico auditu, ſeu auſcultatione inſcribantur ab Ariſtotele, eorum authore. Hæc enim eſt potiſſima ratio quòd Croamatici ſunt, & ob ſui excellentiam & obſcuritatem auſcultatores attentiſſimos requirunt, quorum difficultates ſequentibus quæſtionibus elucidare conabimur, & priùs vnicam præuiam, ſeu proœmialem in limine aliarum proponemus.

Qui tractatus Croamatici, & qui Exoterici dicuntur.

***

Digitized by Google

QVÆSTIO VNICA.

De Procœmialibus Phyſicæ.

QVIA cognitio cuiuſuis ſcientiæ ex cognitione ſui obiecti pender, acturi de naturali Philoſophia, quod ſit obiectum eius oportet examinare.

DIFFICVLTAS I.

Sitne corpus naturale totius Phyſicæ obiectum.

ARTICVLVS I.

Præmittuntur aliqua ad intelligentiam difficultatis.

I. *Suppoſitio prima. Naturale multifariam ſumitur.* PRo intelligentia tituli difficultatis præmittendum eſt primò, *Naturale* multifariam vſurpari. Primò pro vt diſtinguitur contra ſupernaturale. qua de cauſa omne quod videmus naturaliter fieri, & ſine ſupernaturali Dei auxilio, etſi aliàs violentum ſit, vt aquam calefieri naturale dicitur. Secundò pro vt diſtinguitur contra violentum. qua ratione dicimus naturale eſſe igni calefacere, id eſt, iuxta ſuam innatam & inſitam exigentiam. Tertiò pro eo quòd alicui à natiuitate conuenit, qua ratione natus ſine oculis, cæcus naturaliter, ſeu à natura dicitur. Quartò pro eſſentia cuiuſcunque rei, quæ natura ipſius vocatur. Quintò pro vt diſtinguitur contra liberum, vt fricatio barbæ, & alia indelibetatè facta ab hominibus, naturalia dicuntur, quia ſine ductu libertatis operantur. Sextò quatenus diſtinguitur contra artificiale, in qua acceptione ens illud dicitur naturale, quod eſt principium motus & quietis: vnde cùm ſolùm compoſitum ex materia & forma ex dicendis quæſt. 6. poſſit eſſe principium motus & quietis, hinc fit quòd ipſum ſolum quod eſt corpus de prædicamento ſubſtantiæ, v.g. homo, arbor, perra, &c. poſſit in iſta acceptione naturale exiſtimari.

Secundò ſupponenda ſunt, & recognoſcenda quæ in Procœmialibus Logicæ quæſt. 3. de obiecto in communi, & particulari diximus, quia quantum ad vniuerſalem rationem obiecti communis eſt ratio. *Suppoſitio ſecunda.*

2. *Suppoſitio tertia.* Tertiò ſuppono nullam in hac difficultate ferè eſſe controuerſiam de re inter authores, ſed ſolùm de nomine, videlicet, vtrùm obiectum Philoſophiæ melius explicetur per ens mobile, vt docuit S. Thom. 1. Phyſicorum; vel per corpus mobile, vt tenet Ægidius & Albertus Magnus, quibus adhæret ſanctus Thom. de veritate quæſt. 14. art. 8 ad 18. & 1. part. quæſt. 84. art. 1. in argumento ſed contrà. Vel per ſubſtantiam corpoream, aut corpus naturale, vt communis iam fert opinio, nec aliud, inquiūt aliqui, Angelicus Doctor per ens mobile, quàm corpus naturale intelligit, vt ſatis apertè oſtendit opuſculo 42. cap. 14. vbi hæc habet, *Ex dictis igitur patet quòd ens mobile, quod eſt corpus communiter acceptum.* Vnde quidam recentiores, imò ex antiquis aliqui optimè notarunt Philoſophos antiquiores ens mobile, ſeu corpus mobile, aut naturale, pro eodem paſſim vſurpare; proinde Philoſophus in diuerſis locis diuerſimodè de obiecto Philoſophiæ affatur: nam in 6. Metaphyſicæ cap. 1. Philoſophiam naturalem circa ſubſtantiam naturalem verſari affirmat, & in 1. de cœlo cap. 1. textu primo, eſſe

eſſe corpus naturale ſtatuit (ſed nullam iſtarum authoritatum in verſione Ioachimi Perioni inuenies.) quod totum confirmat hanc difficultatem, magis eſſe de nomine, quàm de re, excipe ſanctum Thomam qui ex dicendis infrà, in corpore naturali non inuenit conditiones ad obiectum ſcientiæ requiſitas, vnde cum ipſo non eſt quæſtio de nomine.

ARTICVLVS II.
Explicatur ſententia Angelici Doctoris, & aliorum.

3. *Sententia prima S. Thom. Subiectũ debet ſupponi in ſcientia.* SAnctus Thom. in ſuo proœmio phyſico affirmat ens mobile eſſe Phyſicæ obiectum, non quia ipſum lateret corpus naturale eſſe proximũ principium motus. nam hoc ſupponit in proœmio librorum de cælo; ſed quia corpori naturali vna ex requiſitis conditionibus vt ſit obiectũ ſcientię deficiat: nam ſubiectum debet ſupponi in ſcientia; ſed Phyſicus probat dari corpus mobile, ſiquidem Ariſt. in 6. Phyſicorum textu 32. demõſtrans omne mobile eſſe diuiſibile, ſimul etiam demonſtrare videtur omne mobile eſſe corpus. nam eſſe diuiſibile conuenit mobili quod eſt corpus, quę manifeſtè colliguntur ex his quæ habet in ſuo proœmio Phyſico, *cuius* (ſcilicet Phyſicæ) *ſubiectum eſt ens mobile ſimpliciter. Non dico autem corpus mobile, quia omne mobile eſſe corpus probatur in iſto libro: nulla autem ſcientia probat ſuum ſubiectum, & ideo ſtatim in principio de cælo, qui ſequitur ad iſtum, incipitur à notificatione corporis.* Confirmari poteſt primò authoritate Ariſtotelis 3. Phyſicorũ textu 6. definientis motum non per corpus, ſed per ens, dicens, *motus eſt actus entis in potentia pro vt in potentia.* & in 6. Metaphyſicæ textu 1. cum Auerroë 4. Metaphyſ. commento primo ait Phyſicam verſari circa ens, quod habet in ſe principium motus.

Nec obſtat, dicunt aliqui Thomiſtæ, Angelicum Doctorē in proœmio ſuper libros de cælo affirmare, ſubiectum Philoſophiæ naturalis eſſe corpus mobile. nam ibi loquitur de obiecto principalitatis, in Phyſico autē proœmio de obiecto totali & adæquato. Alij autem recentiores contēdunt ſuadere Angelicum Doctorem idem intelligere per ens mobile ac corpus mobile; tamen quia melius explicatur obiectum per ens, quàm per corpus, ideo affirmat ens mobile eſſe Phyſicæ obiectũ: ſed hęc interpretatio extorta & cõtra Doctoris mentē apparet. Patet. nam non alio fundamento hanc ſuam confirmat ſententiam, niſi quia corpori naturali deficiunt cõditiones requiſitæ ad veram rationem obiecti; ideo cõcludit, ens mobile debere obiectum adæquatũ exiſtimari; ergo non idem intelligit per ens mobile, & corpus mobile. Sed hæc ſententia falſa eſt, & hac vnica ratione poteſt impugnari, quia ex Ariſtotele 1. de cælo & 2. Poſteriorum, & 6. Topic. peſſima eſt definitio, quæ datur per ſupremum genus & infimam differentiam. nam ſi quis ita definiret hominem, Homo eſt ſubſtantia rationalis, non bene definiret, quia rationale non eſt proxima differentia ſubſtantiæ, ſed animalis; quamobrem in definiendo homine, rationale non debet coniungi cum ſubſtantia, ſed cum animali; ergo pari ratione abſurdum videri debet coniungere mobilitatem, aut naturalitatem cum ente, cùm proximum ſubiectum naturalitatis, ſeu mobilitatis radicalis ſit corpus.

Secunda ſententia affirmat ſubſtantiam ſenſibilem eſſe Philoſophiæ obiectum. Fundamentum dëſumunt ex Auerroë in prologo Phyſico, vbi ait ſubiectũ huius artis non eſſe aliud, 4. *Sententia ſecunda.*

Digitized by Google

quàm res ſenſibilis. Fundamentum eſſe poteſt, quia ea ſolùm cognoſcimus de facto, quæ miniſterio ſenſuum mouent intellectum: ſed ſolùm res ſenſibiles ita poſſunt mouere; ergo obiectum Phyſicæ conſtituitur ſenſibilitate. Sed hæc etiam ſententia non eſt vera. Primò, quia coniungit ſenſibilitatem cum ſubſtantia, cui non conuenit proximè, ſed ratione accidentium. Secundò, quia ſequeretur quòd cùm ſola accidentia ſint ſenſibilia per ſe, de per accidens ageret Phyſicus de materia, forma, compoſito,&c. nam ex ſecundo libro de anima textu 65. eſſe ſenſibile per ſe conuenit accidentibus, per accidens verò ſubſtantiæ.

5. *Sententia tertia. Phyſicus agit de corruptibilibus.* Tertia ſententia affirmat ſubiectum Phyſicæ eſſe res generabiles & corruptibiles. Fundamentum eſt, quia Philoſophus in octo libris Phyſicorum ſolùm agit ex profeſſo de rebus corruptibilibus, v.g. de forma, priuatione, compoſito, &cauſis, quæ omnia corruptibilia ſunt. quod apertiſſimè innuit Ariſtot. 1. Phyſicorum textu 67. vbi quaſi faciens Epilogum eorum, quæ antea docuerat, ait, ſe dixiſſe de principiis eorum quæ generantur, & corrumpuntur; deinde in 2. lib. definit naturam, quàm eſſe corruptibilem dubitauit nullus. *Corruptibilitas nõ eſt formalis ratio obiecti Phyſicæ, ſed aliqua paſſio in hac ſciẽtia probanda ſi Phyſicus ſolùm agat de corruptibilibus.* Hæc etiam ſententia falſa eſt. Primò. nam dato quòd omnia, de quibus agit Phyſicus, eſſent corruptibilia, corruptibilitas tamen non eſſet ratio formalis obiecti, ſed aliqua paſſio in iſta ſcientia probanda, & à ratione intrinſeca obiecti promanans. Secundò. nam Philoſophus non requirit corruptibilitatem ad formalem rationem obiecti phyſici, propterea in 2. Phyſicorum, textu 71. ait, quæcunque mota mouent, ſiue corruptibilia ſint, ſiue incorruptibilia, eſſe phyſica, & ſpectare ad negotiũ phyſicum: vnde rectè infertur quòd cùm cœlum habeat naturam, quæ eſt principium motus, vt docet Ariſtot. 1. lib. de cœlo, textu quinto, propria operatio eius, etiamſi ſit incorruptibilis, erit planè phyſica; ergo non requiritur corruptibilitas vt aliquid per ſe pertineat ad Phyſicum.

ARTICVLVS III.

Explicatur vera ſententia.

COmmunior & verior ſententia affirmat, corpus naturale de prędicamento ſubſtantiæ, ſeu corpus metaphyſicum eſſe attributionis obiectum. tenet Doctor 6. Metaphyſicæ quæſt. 1. num. 6. quatenus negat corpus mobile eſſe obiectum Phyſicæ, quia mobilitas eſt paſſio valde remota corporis. nam ſupponit quantitatem, & alia quæ requiruntur ad mobilitatem proximam: vnde concludit mobilitatem non eſſe rationem formalem obiecti, ſed illud quod in corpore eſt proxima, & intrinſeca radix, à qua prouenit quòd moueatur. hæc autem non eſt alia quàm naturalitas, vt docet num. 17. ergo corpus naturale metaphyſicum, ex mente Doctoris eſt Phyſicæ obiectum. eum ſequuntur omnes Scotiſtæ, Tartar. quæſt. vnica, Trombeta 7. Metaphyſicæ quæſt. 2. Philipp. Faber theoremate 2. Fonſeca 2. Metaphyſicæ cap. 3. quæſt. 1. ſect. 5. & quæſt. 5. ſect. 2. Hurtado in procemio diſputationum phyſicarum §. 2. Plaza quæſt. 2. & alij recentiores. tenet expreſsè Ariſt. 6. Metaphyſic. textu primo, vbi aſſerit Philoſophiam de ente mobili, ſeu quod eſt principium motus, agere: ſed principium motus ſolùm eſt corpus naturale de prædicamento ſubſtantiæ; ergo iſtud eſt obiectum Philoſophiæ. 6. *Commune placitum. Corpus naturale de prædicamento ſubſtantiæ, eſſe obiectum totius Philoſophiæ.*

Secundò

Secundò probatur ratione, verificando in ipſo conditiones, quas eſſe neceſſarias in obiecto probauimus in Logica quæſt. 3. Nam primò præſupponitur de eo quod eſt, & quid eſt, quia Ariſtot. poſtquam lib. 1. egit de principiis quibus conſtat corpus naturale, in 2. præmiſſi eius definitionem. Secundò per eius definitionem demonſtrantur paſſiones, quia ex eo quod habet naturam, infert Ariſtot. in reliquis libris quòd ſit mobile, quòd ſit in loco, & menſuretur tempore. Tertiò ad corpus naturale reducuntur quæ in tota Phyſica tractantur, vt diſcurrenti patebit; ergo eſt obiectum attributionis.

7. *Obiectum Philoſophia melius explicatur per corpus naturale, quàm per ens mobile.* Quod autem obiectum Philoſophiæ melius explicetur per corpus naturale, quàm per ens mobile, probatur primò ratione ſuprà adducta ex mente Ariſtotelis, impugnando ſententiam ſancti Thomæ. Aptior eſt definitio quæ per infimum genus, & infimam differentiam naturam explicat definiti. Ratio eſt conſpicua. nam id quod ſupremum genus dicit in confuſo, infimum diſtinctè & formaliter explanat; ergo obiectum formale Philoſophiæ melius explicatur per corpus, quàm per ens. nam quod ens in confuſo dicit, corpus diſtinctè manifeſtat. Reſp. quidam recentiores diſputat. 1. Phyſicæ quæſt. 1. §. 2. num. 10. melius explicari obiectum per ens mobile, quàm per corpus, cùm ſatis perſpicuum ſit, omne mobile eſſe ens, non autem ſit ſufficienter manifeſtum, omne ſic aptum moueri eſſe corpus, quandoquidem rationabiliter poteſt in dubium reuocari; ideo in libris Phyſicorum probatur mobile eſſe corpus; ergo penſatis omnibus conuenientius dicitur obiectum Philoſophiæ eſſe ens mobile, quàm corpus naturale. Sed contrà eſt quòd, vt dicemus reſpondentes fundamento ſancti Thomæ, ita certum eſt corpus eſſe motus principium, vt nullus rationabiliter poſſit dubitare, imò ſatis indoctè quiſpiam exiſtimaret mobilitatem ab entitate vt ſic contracta per corporeitatem oriri.

Quòd autem obiectum melius explicetur per naturale, quàm per mobile, probatur, quia mobilitas eſt paſſio quæ de corpore naturali in Phyſica demonſtratur; ergo nequit eſſe ratio formalis obiectiua, quia hæc non probatur in ſcientia, ſed ſupponitur. Niſi dicas ſermonem eſſe de mobilitate radicali; ſed hoc idem eſt ac aſſerere corpus naturale eſſe obiectum Phyſicæ, vt ex Doctore diximus ſuprà. conuenient ergo nobiſcum. Impropria tamen erit locutio, aliàs quancumque paſſionem obiecti rationem formalem poſſemus exiſtimare, cùm ſit eſſentia in radice. Secundò probatur. Mobile eſt nomen ambiguum, & vniuerſalius cęteris ad minus in ſignificatione ſui nominis, cùm mobilitas non ſolùm res materiales, ſed quampiam naturam ſpiritualem comprehendat; ergo. Ex quibus infertur primò malè Ruuium n. 9. reprehendere Scotiſtas, quaſi dicant Angelos & entia ſpiritualia ſub mobilitate in hac ſcientia comprehendi. nam per corpus naturale expreſsè excluduntur. Secundò cõſtat falſi Plazam aſſerentem Scotiſtas ſuſtinere, Angelos per ſe pertinere ad Philoſophiam. nam cùm ex ſententia Doctoris, quam omnes Scotiſtæ ſequuntur, obiectum ſit corpus naturale, quo carent Angeli, nequeunt ad iſtud obiectum niſi remotiſſimè reduci. Tertiò infertur non inaniter & inutiliter controuerti de ratione formali obiecti, nec hanc diſputationem eſſe deliram, vt quidam neotericus Complutenſis autumat con tra 8.

Mobile eſt nomẽ ambiguum. *Illatio prima.* *Illatio ſecunda.* *Illatio tertia.*

Digitized by Google

contra communem tantorum virorum diſputationem, quia rationes formales rerum explicare & indagare, non eſt ab inſtituto ſcientis alienum.

Ad fundamentum ſancti Thomæ reſpondetur, ad primam rationem negamus Ariſtotelem aliquãdo demonſtrauiſſe corpus mobile eſſe, & id poſſe à Phyſico demonſtrari, eſt enim ita perſpicuum corpus mobile eſſe, vt Ariſt. hoc ſupponendum eſſe doceat primo Phyſicorum textu 11. his verbis, *Nobis autem ſupponatur ea quæ ſub natura, aut omnia, aut quædam moueri.* Deinde, vt bene notauit Pererius lib. 2. Phyſicorum cap. 1. ſi ridiculum eſt demonſtrare naturam eſſe, vt ſcriptum eſt in 2. Phyſicorum textu 6. quanto magis ridiculus eſſet Phyſicus ſi tentaret demonſtrare corpus mobile eſſe, cùm manifeſtius ſit eſſe corporea mobilia. legite Pereirum vbi ſuprà.

Ad authoritates Philoſophi reſp. quòd cùm ens mobile & corpus naturale pro eodem poſſint vſurpari, Ariſtot. & Auerroës non admodum ſoliciti de vocabulis fuerunt, ideo variis nominibus deſignant ſubiectum Phyſicæ nunc hoc, nunc alio vocabulo appellantes.

Ad fundamentum ſecundæ & tertiæ ſententiæ ſatis reſponſum eſt ex confutatione earum opinionum.

ARTICVLVS IV.

Satisfit aliquibus obiectionibus.

Obiectio prima. OBiicies primò quòd deberemus nos aſſignare vnum obiectum formale quo, ſpecificatiuum Philoſophiæ, & non ſolùm attributionis; ergo diminutè procedimus. Reſp. quòd *Enodatur.* cùm Philoſophia non ſit vna ſimplex qualitas, propter rationes dictas in quæſt. 4. Logicæ difficult. 3. art. 2. Ideo non poteſt habere vnum obiectum formale quo, ſeu rationem ſub qua attingantur omnes concluſiones quæ in tali ſcientia tractantur, diuerſo enim modo quidditatem materiæ primæ & formæ, quàm totius compoſiti demonſtramus, & ita non poteſt aſſignari vna ratio formalis *quæ*, conueniens omnibus concluſionibus; aſſignatur ergo pro obiecto totius Phyſicæ tantùm obiectum attributionis, quia in illo inuenitur maior vnitas obiectiua quæ reſpectu talis ſcientiæ reperiri poteſt, ſic ab eo aliquam entitatem poteſt mendicare etiam non ſimplicem. Hac de cauſa Ariſtoteles 4. Metaphyſicæ textu 2. affirmat Metaphyſicam non dici vnam ſcientiam, quia eſt vnius obiecti generici, ſed quia obiecta eius ſunt ad vnum; ſic corpus naturale dicitur Phyſicæ obiectum, quia omnia ſunt ad ipſum, non quia ſit formalis ratio cognoſcendi omnia, quæ in tali ſcientia tractantur.

9. *Obiectio ſecunda.* Obiicies ſecundò, quòd anima rationalis non eſt corpus, & tamen de ea agit Phyſicus; ergo corpus naturale non eſt obiectum. *Soluitur.* Reſpondeo de anima rationali agere Phyſicum non in quantum ſpiritualis eſt præciſè; ſed quatenus eſt forma compoſiti humani, quod ſubſtantia corporea eſt, & hac ratione ad ipſum reducitur; qualiter ergo ſubſtantia ſpiritualis poſſit eſſe corporis forma, dicemus quæſt. 4. Vnde eſt quòd de Angelis non agat per ſe Phyſicus, quia ſpirituales ſunt, ſicut & eorum vbi, (teſte Scoto, quodlib. 11.) & cùm corpora non ſint, nec ad corpus naturale reducantur, eorum diſputatio non pertinet ad Phyſicum de per ſe.

DIFFI

Digitized by Google

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm Phyſica ſit ſcientia.

Phyſica eſt verè & propriè ſcientia. RESpondetur affirmatiuè cum Ariſtotele 1. Metaphyſicæ cap. 3. & 4. & lib. 6. capite 1. de partibus animalium capite 1. & cum communi ſententia. Ratio à priori eſt, quia ex Ariſt. 1. Poſterior. cap. 2. *ſcientia eſt euidens cognitio rei per cauſas*; ſed Phyſica demonſtrat de ſuo obiecto (quod corpus naturale eſt) eſſe mobile, quia natura conſtat, quæ eſt principium motus, mixta eſſe corruptibilia, quia ex contrariis componuntur. Item animalia moueri à ſe, quia habent animam, continua eſſe diuiſibilia, quia habent partes, & alia ſimilia per ſuas cauſas; ergo eſt verè ſcientia.

Obiectio prima. Sed contrà argues primò cum Heraclito & Elatino, quorum meminit Ariſtot. 1. & 4. Metaphyſicæ, quòd ſcientia eſt de neceſſariis: ſed Phyſica de corruptibilibus agit, & non neceſſariis, qualia ſunt ſingularia & fortuita; ergo ſcientia non eſt. *Diluitur.* Reſp. quòd omnia, de quibus agit Phyſicus, etſi ſecundùm exiſtentiam ſint corruptibilia, quia exiſtere & non exiſtere poſſunt; tamen ſecundùm eſſentiam ſunt incorruptibilia, ita enim eſſentialiter eſt indefectibilis iſta propoſitio, & vera, *Homo eſt corruptibilis*, qualis iſta, *Angelus eſt incorruptibilis*; ſecundùm eſſentiam enim omnes iſtæ propoſitiones habent veritatem incorruptibilem.

11. *Obiectio ſecunda.* Secundò argues quòd ſcientia debet eſſe de veris; ſed multa affirmat Philoſophus quæ falſa ſunt, vt quòd mundus ſit ab æterno, & quòd Deus agat neceſſariò, quæ vera non ſunt; *Reſoluitur.* ergo. Reſp. ſcientiam non debere habere omnes propoſitiones euidentes, ſed veras; ſufficit ergo quòd aliquas habeat euidentes, alias verò probabiles, ſecundùm quas poſſit ab illis denominari ſcientia, quandoquidem Phyſica non eſt ſimpliciter qualitas, quæ indiuiſibilem eſſentialem rationem obiecti habeat: ſi tamen aliquas erroneas propoſitiones admiſcuit Philoſophus, iam eas correxit fides, & veram ſententiam catholicam amplectuntur.

Obiectio tertia. Tertiò argues quòd mentis noſtræ cognitio incipit à ſenſibus, qui falluntur multoties; ergo non eſt ſcientia vera. *Diſſoluitur.* Reſp. quòd idem argumentum poſſet contra omnes ſcientias fieri, quæ pro hoc ſtatu vix dependent à ſenſu. Et ſecundò reſpondetur quòd etſi multoties erret ſenſus exterior, tamen ab intellectu corriguntur eius operationes, vt conſtat ex Scoto in 1. diſt. 3. quæſt. 4. num. 11. & 12.

12. *Obiectio quarta.* Quartò argues quòd phyſicus conſiderat materiam accidentibus veſtitam: ſed vt ſic eſt ens per accidens; ergo non poteſt eſſe obiectum ſcientiæ, quia de ente per accidens ſcientia non datur. *Reſponſio.* Reſpondeo primò quòd non ſolùm de materia veſtita accidentibus agit Phyſicus; ſed etiam de ea nuda, & ſic poteſt dari ſcientia. Vel ſecundò reſpondetur quòd quando Ariſtot. 6. Metaphyſicæ differit de ente per accidens non dari ſcientiam, ſic intelligendus eſt, quòd de duabus illis naturis totalibus, quę ſunt in tali ente, ſciẽtia non detur, vt ſunt in ipſo vnum per accidens; tamen cùm concretum accidentale de per ſe, & in recto ſolùm dicat formam denominantem, in obliquo verò materiam, vt diximus in Logica quæſt. 6. difficult. 4. hinc eſt quòd de ipſo poſſit dari ſcientia & definitio.

***

ARTICVLVS I.

Vtrùm Philoſophia ſit ſcientia practica, vel ſpeculatiua.

Suppoſitio. SVpponendum eſt ex dicendis in metaphyſica quæſtione de ſcientia in communi, praxim ſecundùm Doctorem quæſtione 4. prologi *eſſe operationem alterius potentiæ, quàm intellectus, intellectione poſteriorem*, vnde nullus actus intellectus praxis eſt formaliter, licèt poſſit exiſtimari practicus quatenus dirigit voluntatem, vel imperatur ab ea.

13. *Phyſica eſt ſcientia ſpeculatiua.* Titulo ergo articuli reſpondetur Phyſicam eſſe ſcientiam ſpeculatiuam. ita communis ſententia affirmat cum Ariſt. 6. Metaphyſicæ cap. 1. vbi diuidens ſcientiam contemplatiuam, ſeu ſpeculatiuã, in Phyſicam, & Metaphyſicam diuiſit, ibíque ex profeſſo probat eſſe ſpeculatiuam, quia eſt earum rerum, quarum non eſt nobis ars, vel electio. Ratio à priori eſt, quòd obiectum ſcientiæ practicæ eſt operatio, non qualiſcunque, ſed alterius potentiæ ab intellectu: at obiectum Phyſicæ eſt corpus naturale, quod neque eſt actio, neque operatio; ergo eſt ſcientia ſpeculatiua, quæ omnia latiùs examinauimus ſuprà.

Obiectio prima. Sed argues quòd ſecundùm Galenum, & Auicenam, medicina diuiditur in theoricam, & practicam: ſed medicina eſt pars Phyſicæ; ergo ab illa debet dici practica. *Soluitur.* Reſp. Phyſicam & medicinam non eſſe eandem ſcientiam, cùm diſtincta obiecta formalia habeant, quia Phyſica habet corpus naturale pro obiecto, medicina verò corpus ſanabile, qua de cauſa Ariſtot. lib. de ſenſu & ſenſibili iſtas ſcientias quaſi ſorores appellauit, addens quòd vbi deſinit Philoſophus, ibi incipit Medicus. Vtrùm tamen medicina poſſit dici ſcientia ſpeculatiua, non curamus.

Obiectio ſecunda. Argues ſecundò quòd Phyſica excitat voluntatem ad amorem Dei; ergo non ſiſtit in contemplatione, ac per conſequens practica eſt. *Enodatur.* Reſp. non excitare de per ſe; ſed vigore alterius potentiæ, ſcilicet intellectus, quod requiritur ad ſcientiam practicam: ſicut moralis Philoſophia, quæ de per ſe dictat de opere faciendo à voluntate; ſed de per accidens oſtendendo vniuerſi pulchritudinem, propter quam maximas exhibere Deo gratias debemus, quia per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciũtur; hinc eſt quòd etſi agat Philoſophia de mixto & de meteorologicis impreſſionibus, tamen cùm iſtæ operationes non tractentur ab ipſa ſcientia, vt faciendæ in ipſa, ſed vt contemplandæ, non ſunt obiectum practicum, ſed ſpeculatiuum Philoſophiæ.

Phyſica non eſt vna ſimplex qualitas. Petes primò, vtrùm ſit vna ſimplex qualitas? Reſp. negatiuè, quia habet plures concluſiones pluribus rationibus formalibus attingibiles, vt diximus de Logica quæſtione 6. proœmiali.

14. *Phyſica eſt vna ſcientia.* Petes ſecundò, vtrùm ſit vna ſcientia? Reſp. affirmatiuè, quia habet plures qualitates dicentes vnitatem non per indiuiſibila, ſicut diuerſę partes qualitatis, & quantitatis, nec per modum actus & potentiæ, ſicut forma & materia, nec per modum generis & differentiæ, ſed vnitate ordinis ad partes vnius obiecti attributionis contemplandas. quare iſta ſententia potius vocãda eſt ad vnum, quàm vna, vt diximus ſecundùm Ariſt. 1. Phyſicorum de metaph. ſcientia ſuprà quæſt. 1. difficultate 1. artic. 4.

Digitized by Google

Articvlvs II.

De vtilitate & iucunditate Philoſophiæ naturalis.

15. Philoſophia eſt vtilis Metaphyſicæ & medicinæ. HAbemus ex artic. præcedenti Philoſophiam eſſe ſcientiam ſpeculatiuam, & licèt ob hanc rationem non propter aliud, ſed ſui gratia quærenda ſit & expetenda, non tamen ei deſunt quamplurimæ commoditates & ornamenta quibus cæteræ diſciplinæ ornantur & illuſtrantur. Eſt ergo primò vtilis Metaphyſicæ. nam in ea de primo motore, intellectu humano, motúque cœleſti ex profeſſo diſſeritur. quæ omnia viam ſternunt Metaphyſico, ad inueſtigandam ſcientiam intelligentiarum. Eſt etiam vtilis medicinæ, propter doctrinam elementorum, facultatum naturalium, ſtirpium, & corporis humani, quorum primas cauſas Phyſicus explanat, quod optimè notauit Philoſophus in lib. de ſenſu & ſenſibili. Item deſeruit Mathematicis diſciplinis, Aſtronomiæ quidem propter ſcientiam luminis, coloris, ac eorum quæ attinent ad aſpectum; muſicæ verò propter intelligentiam ſoni, vocis, eorúmque quæ ſpectant ad facultatem auditus: deinde Philoſophiæ morali, ob ſcientiam hominis, potentiarum affectuum & operationum eius; denique multum conducit Theologiæ. nam in libris Geneſeos, Eccleſiaſt. Iob, & Pſalmorum plura planè phyſica memorantur, quæ ignarus Phyſicæ difficile intelligere valebit, ſicut nec plures alias quæſtiones, quæ paſſim inter merè theologicas miſcentur. Poſtremò cùm omnis ars eò tendat, vt imitetur, vel adiuuet, & perficiat ea quæ natura per ſe non poteſt efficere, cognita natura, & naturali corpore faciliùs cuiuſcunque artis efficaciam indagare poterimus.

Eius autem voluptatem Philoſophus 1. de partibus animalium c. 5. diſertis verbis egregiè declarat, & in 10. lib. Ethicorum ita ſcribit, *Videtur Philoſophia mirabiles quaſdam, tum ſinceritate, tum ſtabilitate continere voluptates.* In ea enim animus noſter pulchritudinem contemplando, internam hilaritatem & manipulos gratiarum in primum, & maximum authorem colligit refundendos: vtinam ergo ex his quæ natura producit, animus noſter auido inquirat affectu virtutis imaginem, quam Philoſophi antiqui ex iſtis naturalibus acquiſiere. Quis enim virtutum vmbram induit, quibus vidimus floruiſſe Gentiles? Quis Themiſtoclis diligentiam, Frontonis grauitatem, Socratis continentiam, Scipionis pudicitiam, Vlyſſis longanimitatẽ imitabitur? qui quaſi quædam ſæculorum ſuorum micantia ſplenduere ſydera. Cæterùm quia Chriſtum non cognouerunt in cogitationibus ſuis, ſuperbientes ſtulti facti ſunt. Nos autem qui non inter Gentilium cedros, quas contriuit Dominus; ſed in domo Domini inter humiles & ſalutiferas herbas Scripturæ ſacræ, diuinorúmque præceptorum plantati ſumus, ea quæ vera Philoſophi dixere, ab eis tanquam ab iniuſtis poſſeſſoribus in vſum noſtrum vendicemus. *15. Philoſophia mirabiles excitat voluptates.*

LIBER PRIMVS PHYSICORVM.

DIximvs in proœmiali quæſtione, corpus naturale de prædicamento ſubſtātiæ eſſe Phyſicę obiectum: cùm ergo conſtet materia, forma, & priuatione, & hæc principia media vnione, qua poſita reſultat totum, vniantur, ideo librum iſtum in ſex diuidemus quæſtiones. Prima erit de principiis corporis naturalis in communi. Secunda de materia particulari. Tertia de forma. Quarta de priuatione. Quinta de modo vnionis. Sexta de toto compoſito, & de eis quę ſequuntur ad ipſum, diſputationem de exiſtentia, & ſubſtantia, quæ hîc ab aliquibus exagitari ſolet, in Metaphyſicam reiicientes. nam, teſte Ariſtotele cap. 1. huius libri, *Quoniam omnis cognitio & ſcientia, in omnibus diſciplinis, quarum principia ſunt cauſæ, aut elementa, ab eorum cognitione proficiſcitur, (tum enim denique aliquid nos ſcire exiſtimamus, cùm cauſas primas primáque principia etiam vſque ad elementa cognita habemus) profectò eius etiam ſcientia, quæ de natura eſt primum principium, explicanda ſunt.*

QVÆSTIO I.

De principijs corporis naturalis in communi.

IN hac quæſtione duo ſeſe offerunt examinanda, de quibus agit Ariſtoteles à cap. 2. vſque ad 7. Primò, vtrùm principia corporis naturalis ſufficienter fuerint à Philoſopho definita. Secundò, vtrùm ſint tantùm tria.

DIFFICVLTAS I.

Vtrùm principia entis naturalis ſufficienter ab Ariſtotele definiantur.

ARiſtoteles cap. 5. huius libri textu 42. principia rerum naturalium in communi ſic definit, Principia ſunt, *quæ neque ex ſe, nec ex alijs, ſed omnia ex ipſis ſunt.* de ſufficientia ergo huius definitionis inquiritur. *Principia quid.*

ARTICVLVS I.

Proponitur ſententia communis.

COmmune Scholaſticorum placitum affirmat prædictam definitionem eſſe exactam. quod probatur per ſingulas particulas definitionis diſcurrendo. Et primò quòd principia corporis naturalis non fiant ex ſe mutuò, colligitur manifeſtè, quia, vt docet Ariſtoteles cap. 5. principia ſunt contraria: at contraria ita ſe habent, vt obſeruentur inter ſe, & vnum ex alio fieri repugnet; ergo. Quòd verò non fiant ex aliis, patet, quia ſi ex aliis fierent, eſſet ex prioribus, atque adeò iſta principia prima non eſſent, cùm ſupponerent alia prima; & rurſus *1. Principia entis naturalis exactè à Philoſopho definiuntur.*

rurſus non principia, ſed principiata deberent nominari, quia ab aliis tanquam à principio dependerent. Denique quòd omnia ex ipſis fiant, & ſint, vel conſtent, patet, quia cùm principiata ex ſemetipſis eſſe nequeant, neceſſariò erunt ex aliis, non ex principiatis; ergo ex principiis: vnde infertur per primam partem definitionis excludi elementa, quia etſi non ſint ex aliis, ex ſe tamen fiunt. Per ſecundam partem, corpora cœleſtia reiiciuntur, quoniam ſi ex ſe non fiunt, componuntur tamen ex aliis, ex materia ſcilicet & forma. Per tertiam denique excluduntur cauſæ extrinſecæ, vt ſunt efficiens, finalis, & exemplaris, quia etſi principia ſint, non tamen ex quibus omnia fiunt: ſed efficiens eſt principium ex quo effectus, finis propter quod, exemplar ad inſtar cuius cætera fiunt; ergo.

ARTICVLVS II.

Satisfit aliquibus obiectionibus.

2. *Argumentum primum.* PRimò obiicitur. Omne quod ponitur in prædicamento ſubſtantię, componitur ex genere & differentia, & conſequenter ex aliis, quia genus & differentia non ſunt compoſitum, ſed aliquod componens ipſum: at materia, & forma, quæ principia rei naturalis ſunt, ponuntur in prædicamento; ergo fiunt ex aliis. Reſpond. materiam & formam ſolùm reductiuè pertinere ad ſubſtantiæ prædicamentum, vt in anteprædicamentis diximus; tamen etſi argumentum omnino concedatur, ſolùm probat componi ex partibus metaphyſicis, quales ſunt genus & differentia, non tamen ex phyſicis, quales ſunt materia & forma.

Materia & forma reductiuè ſolùm & ad caſus ponuntur in prædicamento ſubſtãtia.

Argumentum ſecundum. Secundum argumentum, ſecundùm Ariſtotelem in hoc libro, quodlibet non fit ex quolibet, ſed ex principio contrario, vt ignis ex non igne: ſed principia ſunt contraria (vt ſequenti difficultate;) ergo fiunt ex ſe ipſis, ac per conſequens ex alterutris. Confirmatur, forma educitur de potentia materiæ; ergo fit de materia, non quacunque, ſed de ea quæ eſt affecta priuatione eiuſdem formæ; ergo forma fit ex priuatione. Reſpõd. concedendo quòd licèt prima principia ſint primò contraria, & forma educatur ex materia, quia forma habet pro termino à quo priuationem, tamen non propriè fit ex ea; ſed totum compoſitum, quia compoſitum ſolùm propriè dicitur fieri, vt expreſsè Ariſt. 7. Metaph. textu 22. 27. & 33. dicens, omne quod fit, eſſe ſemper compoſitum, & formam per ſe non generari, ſed compoſitum; & ratio tradita à Scoto in 1. diſtinct. 3. quæſt. 6. §. *hic ſunt*, num. 33. probat, quia cùm generatio ſit mutatio de non eſſe ad eſſe, eius eſt generari, aut fieri, cuius eſt eſſe: ſed ſolùm totum compoſitum habet eſſe; ergo ſolum ipſum dicitur fieri. Probatur minor. Materia & forma potius ſunt rationes eſſendi, quàm eſſe habeant, cùm dependeãt in ſuo eſſe naturali, & duratione ab eſſe completo totius; ergo ſolùm compoſitum propriè fit. Ad confirmationem reſpond. quòd etſi forma aliquo modo dicatur fieri ex priuatione ſui ipſius, tamen non ex ipſa, vt primo principio componente, & ita impropriè dicitur fieri ex alio.

Forma non fit propriè ex priuatione, ſed cõpoſitum.

Argumentum tertium. Tertium argumentum eſt quòd illud *ex ſe*, ter poſitum in definitione, aut denotat habitudinem partis componentis, aut ſolius termini à quo. Si primum, priuatio non erit princi-

 pium

pium, cùm non ſit pars. Si ſecundum, materia & forma non erunt principia, ex quibus cætera fiunt, cùm ſint partes. Reſpond. illam particulam *ex ſe*, eodem modo vſurpari, denotaréque vtramque partem componentem, non copulatiuè, ſed diuiſiuè, vnum ſcilicet, vel alterum, ita vt faciant hunc ſenſum. Principia ſunt quæ non fiunt ex aliis tanquam ex cõponentibus partibus, nec ex alterutris, ita vt vna fiat ex altera; ſed omnia ex ipſis, ideſt, omnia compoſita his principiis componuntur, ſecundùm tamen diſtributionem commodam, quòd illud *ex* debeat intelligi eodem modo, quia aliàs definitio eſſet vitioſa, cùm verborum ſenſus totus in ipſa confusè poneretur.

3. *Argumētū quartum.* Quartò corpora cæleſtia non fiunt ex priuatione, cùm ex Ariſtotele t. de cœlo cap. 3. textu 25. in corpora cœleſtia non cadat priuatio, nec cœleſtis forma contrarium habeat; ergo non omnia fiunt ex his principiis. Reſpond. Ariſtotelem tradidiſſe definitionem corporum quæ generantur cum mutatione materiæ, vt docuit Doctor lib. 7. Metaph. quæſt. 3. num. 3. ergo cùm cœlum non præſupponat materiam mutabilem, per conſequens nec priuatam formam, & ſic non fit ex iſtis tribus principiis, ſed ſolùm ex duobus, ex materia ſcilicet, & forma; tamen ſub hac definitione non continentur: vnde etiam ſequitur corpus naturale per creationem factum non definiri hac definitione, quia non fit ex mutatione materiæ, cùm in nullo inſtanti præſupponatur materia, tali forma priuata; ſed totum compoſitum ſimul creetur, nullo ſubiecto antecedenti, niſi diſtributiuè intelligamus Ariſtotelem ita, vt faciat hunc ſenſum. Alia fiunt ex ipſis, vel ex duobus, ex materia ſcilicet, & forma, ſicut cœlum, & res facta per creationem, vel ex tribus, ſcilicet, materia, forma & priuatione, vt corpus genitum, tamen retorquetur ſenſus verborum & definitionis.

Cœlū & alia compoſita quæ creātur, non fiunt ex priuatione.

Argumētū quintum. Quintum argumentum, ex principiis aquæ, ſola aqua fit, & ex principiis ignis ſolus ignis; ergo falſum eſt dicere, omnia fieri ex principiis. Reſpond. non eſſe intelligendam definitionem abſolutè quòd omnia fiant ex eiſdem principiis in ſpeciali, ſed cum diſtributione commoda, ita vt quælibet compoſitio fiat ex ſuis principiis, quæ dicuntur materia, forma, & priuatio, tamen diſtinctis à principiis aliorum compoſitorum.

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm principia corporis naturalis ſint tantùm tria.

Dvobus modis poſſumus ſumere corpus naturale, primo modo in fieri, ſeu vt eſt via ad terminum, ſecundò in facto eſſe, ſeu quatenus eſt effectus iam exiſtens, nec ſermo eſt de quibuſcunque principiis; ſed de intrinſecis quæ ad conſtitutionem rei neceſſariò ſpectant.

Articvlvs I.

Duobus dictis ſatisfit titulo difficultatis.

Dico primò, ſi principia rerum naturalium ſolùm in facto eſſe conſiderentur, tantùm ſunt duo, materia ſcilicet, & forma. Probatur, intrinſecè dicuntur principia corporis naturalis in facto eſſe, quæ intrin- 4. *Concluſio prima.*

ſecè

Principia entis corporei naturalis in facto eſſe ſunt duo. ſecè ipſum conſtituunt, & in eo perdurant: ſed materia & forma ſolùm durant in compoſito, & ipſum tanquam partes Phyſicæ eſſentialiter componunt; ergo ſolùm iſta duo principia conſtituunt in facto eſſe compoſitum.

Notanter dixi, eſſentialiter Phyſicæ. nam in quocumque compoſito præter iſtas partes phyſicas ſunt aliæ Metaphyſicæ, vt genus & differentia, & rurſus ratio ſubſiſtentis, quæ eſt pars compoſiti, non vt compoſiti, ſed vt ſubſiſtentis.

5. *Concluſio ſecunda.* Dico ſecundò, ſi corpus naturale conſideretur in fieri, vt dicit illud fieri compoſitionis, ſeu vnionis partium, principia eius ſunt tria, nec plura, nec pauciora, ſcilicet, materia, forma & priuatio. Probatur, *Principia entis corporei naturalis in fieri ſunt tria.* quia in hoc diſtinguuntur generatio & creatio, ſecundùm communem conſenſum autorum, quòd generatio eſt ex præſuppoſito ſubiecto, quod introductionẽ formæ cum priuatione ipſius præcedit; ergo in qualibet generatione, ſeu fieri compoſiti naturalis corporei, concurrunt neceſſariò, & eſſentialiter materia, forma & priuatio; tamen in eſſe non durat priuatio, quia poſtquam materia tali forma informatur, iam non amplius durat talis priuatio formæ in materia. nam habitus & priuatio incompatibiles ſunt.

Articvlvs II.

Satisfit aliquibus obiectionibus.

6. *Argumẽtum primum.* Obiicies primò quòd principia corporis naturalis debent eſſe quid reale: ſed priuatio eſt ens rationis; ergo non poteſt eſſe principium corporis naturalis. Reſpond. priuationem eſſe ens rationis ſi concipiatur tanquam quid poſitiuum in re, quia vt ſic tantùm habet eſſe fictum ab intellectu; tamen in ſe quid reale eſt non poſitiuum, ſed negatiuum, vt diximus de ente rationis quæſtione 3. Logicæ, difficultate 2. art. 1.

Secundò argues, ens poſitiuum debet habere poſitiua principia: ſed priuatio non eſt ens poſitiuum; ergo nec principium corporis naturalis. *Argumẽtum ſecundum.*

Reſpond. priuationem non dici principium conſtitutiuum corporis naturalis, quia vt ſic deberet eſſe quid poſitiuum: ſed dicitur priuatiuum, quia cùm generatio ſit mutatio de non eſſe ad eſſe, ſemper reſpicit vt terminum à quo proximum, non entitatem poſitiuam; ſed priuationem formæ introducendæ.

Tertiò argues, priuatio ideo dicitur principium generationis in fieri, quia eſt principium à quo fit forma: ſed non ſolùm forma quæ generatur fit ex priuatione ſui ipſius, ſed ex præcedenti forma in materia receptiua, quia forma ignis non ſolùm fit ex priuatione ſui ipſius, ſed & ex forma ligni, & vt ſic communiter dicitur ex ligno fieri ignem; ergo debet eſſe forma præcedens, & enumerari tanquam principium inter principia naturalis corporis, ſicut priuatio, ac per conſequens quatuor erunt principia fieri compoſiti. Reſpond. priuationem eſſe terminum à quo generationis, quia per ſe eſt terminus, ita vt nequeat generatio fieri tali priuatione non præcedenti in materia: at forma præcedens de per accidens eſt terminus à quo; vnde 7. *Argumẽtum tertium.* *De per accidens ignis fit ex ligno.*

vnde etſi nulla forma in materia præcederet, quod poteſt à Deo fieri, vt infrà; nihilominus tamen eſſet generatio, & ita cùm de per accidens ſit terminus à quo, non enumeratur inter principia corporis naturalis per ſe.

Argumẽtũ quartum. Quartò diſpoſitio requiritur ex parte materiæ ad recipiendam formam; ergo non ſolùm materia, ſed etiam diſpoſitio debet enumerari inter principia corporis naturalis. Reſpond. habilitatem iſtam, ſeu diſpoſitionem quantumuis neceſſariam, non conſtituere principium diſtinctum à materia. Ratio eſt, quòd omnis diſpoſitio ad genus cauſæ materialis reducitur. nam ex parte recipientis ſe habet, & ita non conſtituit principium diſtinctum à materia.

8\. *Argumẽtũ quintum.* Quintò compoſitum quodlibet eſt genitum ab aliqua efficienti cauſa; ergo inter principia iſta debet enumerari cauſa efficiens in fieri, ac per conſequens erunt quatuor principia. Reſpond. Ariſtotelem tantùm hîc enumeraſſe cauſas intrinſecas, & quæ intra rationem compoſiti ſunt: vnde cùm efficiens ſit extrinſeca cauſa, & extra rationem fieri compoſiti, hinc eſt quòd non enumeratur inter cauſas componentes. Materia verò, forma & priuatio cùm ſint cauſæ componentes, enumerantur ab Ariſtotele, itaque efficiens non componit, ſed producit formam componentem, vel vnionem vnientem partes compoſiti. Aduertatur tamen, hîc pro fieri compoſiti non intelligi actionem de prædicamento actionis; ſed compoſitum ipſum in fieri, quod eſt idem realiter cum compoſito in facto eſſe, quod fieri dicitur actio phyſica, ex q.19.diffic.1.art.2.n.7.

9\. Sextò generatio non tendit per ſe ad formam, ſed ad compoſitum, vt docuit Ariſt. in hoc libro, cap.7.textu 64. ergo forma non eſt principium generationis, ſed compoſiti. Probatur conſequẽtia. Generatio ſolùm includit in ſuo conceptu quidditatiuo terminum: ſed compoſitum ſecundùm Ariſtotelem terminus eſt generationis; ergo generatio non tendit per ſe ad formam. *Argumẽtum ſextum.* Reſpond. generationem tendere per ſe ad formam & compoſitum, ſub diuerſis tamen rationibus. quia forma eſt terminus generationis, quo compoſitum eſt tale; compoſitum verò eſt terminus factus per talem formam, & inde prouenit quòd compoſitum non ſit principium generationis, imò potiùs eſt principiatũ per alia principia, vtpote per materiam & formã, quibus componitur. *Forma eſt terminus quo generationis, cõpoſitum quod.* Quando autem Ariſt. docet ad compoſitum tendere generationem, loquitur de termino quod, ſeu de fine generantis, quod intendit producere non formam, ſed compoſitum, quia præter formam producit compoſitum.

Articvlvs III.

Vtrùm principia corporis naturalis ſint contraria.

Reſpond. quòd ſi ſermo fiat de materia & forma inter ſe, contraria non ſunt, quia nullam dicunt oppoſitionem præter relatiuam, quia mutuò realiter diſtinguuntur; tamen nullo alio genere oppoſitionis contrariantur, imò ſimul concurrunt ad componendum & conſeruandũ compoſitum. Loquendo verò de priuatione & forma, certum eſt quòd opponuntur non contrariè, quia hæc oppoſitio, vt diximus quæſt.12.Logicæ diffic.8. art.1. eſt inter formas poſitiuas 10. *Materia & forma ſolùm relatiuè opponũtur.*

ſitiuas accidentales, quæ ab eodem ſubiecto ſe mutuò expellunt, ſecundùm Ariſt.5. Metaph. cap.12. textu 16. ſed opponuntur priuatiuè, quia ſunt incompoſſibiles in eodem ſubiecto, implicat enim quòd idem ſubiectum ſit album & albedine ptiuatum. quæ oppoſitio priuatiua dicitur, éſtque maxima omnium oppoſitionum nullà potétia ſupplebilis, & inde forma & ptiuatio dicuntur primò contraria, vt docuit Ariſt.10.Metaph.text. 15. vnde quando Ariſt. aſſerit principia eſſe contraria, loquitur indefinitè non de omnibus, ſed de forma, & priuatione, quæ verè opponuntur. Ex quibus rectè infert Doctor q.18.inter hæc principia nullam eſſe veram contrarietatem, quia ſi comparemus materiam cum forma, non contrariantur, quia non ſunt formæ accidentales, neque ab eodem ſubiecto ſe mutuò expellunt; ſi verò formam cum priuatione, nec erit contrarietas, ſed contradictio, quia non ſunt extrema poſitiua; dicuntur ergo largo modo contraria quatenus ab eodem ſubiecto ſe expellunt non contrariè, ſed contradictoriè, aut priuatiuè.

Formam & priuationē primò contraria Philoſophus exiſtimat.

QVÆSTIO II.

De materia prima.

EGimus quæſt. 1. de principiis corporis naturalis in communi, nunc autem de materia prima quæ eſt primum principium particulare cæterorum, venit diſputandum. Circa quam quæſtionem plura ſeſe offerunt diſcutienda. Primum an ſit & quid ſit materia prima. Secundum vtrùm ſit pura potentia carens omni actu entitatiuo. Tertium vtrùm dicat aptitudinem ad formam. Quartum vtrùm ſine hac poſſit exiſtere per ſupernaturalem potentiam. Quintum vtrùm ſit de quidditate corporis ſubſtantialis. Sextum vtrùm in ea ſint dimenſiones interminatæ. Septimum vtrum materia omnium inferiorum ſit vna ſpecie, vel numero. Tandem aliquibus dubiis ſatisfit.

DIFFICVLTAS I.

An & quid ſit materia prima.

ARTICVLVS I.

Præmittuntur aliqua, in quibus omnes conueniunt.

1\. HOc nomen *materia* multifariam vſurpari poteſt. Primò vt ſignificet omne illud quod eſt ſubiectum alterius, ſiue ſit ſubſtantia, ſiue accidens: quapropter vnū accidens poteſt dici materia reſpectu alterius, quatenus in ipſo ſaltim accidentia relatiua ſubiectari poſſunt. Secundo modo poteſt accipi materia ſtrictiùs pro materia ex qua aliqua componuntur: vt lapides, & ligna dicuntur materia domus, quia ex illis componitur. Alia eſt materia in qua quæ eſt ſubiectum in quo aliquid recipitur, vt ſubſtantia reſpectu accidentium. Deinde materia alia eſt prima, alia ſecunda. Hæc eſt totum compoſitum quod dicitur materia ſecunda, quia in ipſo accidentia ſubiectantur, ſeu eſt ſubiectum operationum & aliam materiam primam ſupponit; eſt ergo materia prima de qua hîc agitur, commune mutationis ſubſtantialis, ſubſtantiale ſubiectum, expers corruptionis, ex quo fiunt omnia phyſica corpora prædicamenti ſubſtantiæ.

Nomen materia multifariā poteſt vſurpari.

2\. Supponendum ergo eſt circa ea quæ inquirit difficultas vnanimem eſſe omnium Philoſophorum conſen-

Suppoſitio.

ſum dari materiam primam, in quocunque compoſito. quod ita certum eſt, vt aliqui antiqui Philoſophi, (teſte Ariſt. 1. Metaph. cap. 3.) affirmauerint totam ſubſtantialitatem compoſiti à materia prouenire, ita vt ſicut ſtatua facta ex ligno, & ſcabellum ſolum accidentaliter differunt ratione formæ accidentalis, nempe figuræ, tamen ſecundùm materiam ſunt ſubſtantialiter idem; ita illi qui aſſerebant, aquam eſſe vnum principium rerum naturalium, conſequenter affirmabant, aquam ſolùm diſtingui à ferro, quia ferrum eſt illa materia aquæ plus condenſata, quæ condenſatio accidens eſt. Quàm autem falſa ſit hæc ſententia, dicemus infrà. Suppoſitum autem noſtrum certiſſimum eſt, tum quia Sancti Patres illum admittunt, Baſilius nimirum, Auguſtinus, Ambroſius, Chryſoſtomus, Beda, & alij, quos refert Maſius in præſenti, cap. 9. ſeſſ. 2. q. 1. tum etiam, quia hæc eſt communis ſententia omnium Scholaſticorum cum Magiſtro in 2. diſt. 12. ibidem Doctor q. 1. & 7. Metaph. q. 5. & 1. Phyſicorum q. 19. 20. & 24. & 2. Phyſicorum q. 7. quod ratione probatur, quia, vt communis opinio fert, ex nihilo nihil fit naturaliter; ergo tam formæ ſubſtantiales, quàm accidentales ex aliquo ſubiecto fiunt. Tunc ſic, Hoc ſubiectum accidens non eſt, quia ſupponeret aliud ſubiectum cui ineſſet, & ſic in infinitum; ergo debet dari aliquod ſubiectum primum corruptionis & generationis entis naturalis. quod fundamentum ita conſtans eſſe affirmant Conimbricenſes in præſenti cap. 9. q. 1. & Pater Suarez 1. Metaph. diſp. 13. ſect. 1. n. 4. quàm eſt euidens dari ſubſtantialis mutationis. quod idem notauit Doctor in 2. diſt. 12. q. 1. n. 6.

Certiſſimum eſt dari materiam primam.

Materiam primam Ariſt. in hoc cap. textu 28. cui ſubſcribit Peripathetica ſchola, ſic definit, *eſt primum ſubiectum, ex quo aliquid fit cùm inſit primò & per ſe, & non ſecundùm accidens.* quam definitionem ſic intellige: dicitur *primum ſubiectum*, quatenus dicit negationem alterius materiæ prioris, quæ ipſi ſupponatur: vnde etſi compoſitum in quantum receptiuum accidentium dicatur materia, dicitur tamen materia ſecunda, quia ſupponit aliam priorem componentem ipſum: *ſubiectum* ibi ponitur loco generis, in quo materia prima & ſecuda communicant. nam vtraque ſubiectum eſt materia prima reſpectu formæ ſubſtantialis, cum qua componit compoſitum ſubſtantiale: hoc autem reſpectu accidentium recipiendo ipſa. Per ly *ex quo aliquid fit*, cauſæ extrinſecæ excluduntur, quia non ſunt ex quibus compoſitum fit, ſed quæ efficiunt, vt efficientes, vel propter quas aliquid fit, vt finales. Eadem particula excluditur forma ſubſtantialis, quæ non eſt ex qua compoſitum fit, ſed per quam: per ly, *cùm inſit*, excluditur priuatio, ex qua non fit aliquid tanquam ex parte componente, ſed vt à termino à quo: per ly *primò & per ſe, & non ſecundùm accidens*, denotatur, cauſatum ex materia prima non eſſe vnum per accidens, ſed per ſe compoſitum.

Definitur materia prima.

Articvlvs II.

Aliquibus dictis explicatur quidditas, & natura materiæ primæ.

Dico primò. Materia prima eſt ens reale. Probatur. nam aliàs ſequeretur formas ſubſtantialis creari. Probo ſequelam de ratione rei generatæ, & in hoc diſtinguitur à facta per creationem, eſt quòd fiat ex præſuppoſito 4.

Concluſio prima Materia prima eſt ens reale.

poſito ſubiecto:ſed ſi iſta materia non eſſet quid reale, nullum daretur ſubiectum in re, ex cuius potentia educeretur forma; ergo omnes formæ fierent per creationem, & ex nihilo, quod eſt abſurdum. Vnde omnes fateri debent materiam ſaltim ſub forma exiſtentem habere aliquam entitatem forma realiter diſtinctam. tenet expreſsè Philoſophus 8. Metaph. text.3. & 12. Metaph. text.14.& 2.de anima text.2. & alibi ſæpiùs, vbi diuidit ſubſtantia completam in materiam & formam; ergo iſtæ realiter diſtinguuntur, aliàs forma nec poſſet ſeparari à materia,nec ex ea fieri,quia ex nihilo nihil fit. legantur Suarius diſp.13.Metaph.tom.1.ſect.4.vbi pluribus auctoritatibus Philoſophi hanc apertiſſimam veritatem confirmat.

5. *Concluſio ſecunda. Materia prima eſt pars eſſentialis compoſiti ſubſtantialis.*

Dico ſecundò. Materia prima eſt pars eſſentialis, & ſubſtantialis corporis naturalis.docuit Ariſt.2.de anima cap.1. D.Aug.lib.19.de Ciuit.Dei cap.30.Scotus in 3.diſt.22.q.vnica,& 1.Phyſicorum q.20. & 24.& 2. Phyſicorum q.7.& 7. Metaph.q.5. per totam; Philippus Faber theoremate 28. S.Thom.1.part.q.75.& probatur, primò, quia ſi materia prima non eſt ſubſtantia; ergo accidens: ſed conſequens eſt falſum;ergo & antecedens. Probatur, quia inter ſubſtantiam & accidens non datur medium.Secundò omne accidens dicit ordinem ad ſubiectum illi præſuppoſitum;ergo debet dari aliquod primum ſubiectum ſubſtantiale, quod nō præſupponat aliud, aliàs daretur proceſſus in infinitum. Tertiò materia prima eſt pars compoſiti ſubſtantialis; ergo nequit eſſe accidens,ſed ſubſtantia. Quartò materia informatur ſubſtantiali forma, quæ eſt altera pars ſubſtantialis corporis:ſed ſubſtantia nequit informare accidens; ergo materia prima eſt ſubſtantia.

6. *Concluſio tertia. Materia & forma ſunt primò diuerſa.*

Dico tertiò.Materia & forma ſunt primò diuerſa,realitérque diſtinguuntur. Probatur primò. nam illa realiter diſtinguuntur, quæ poſſunt per aliquam potentiam ſeparari. Sed materia prima ex dicendis! diffic. 4. poteſt ſupernaturaliter exiſtere ſine forma, imò de facto modò eſt ſub hac, modò ſub illa, quod in anima rationali clariùs patet,quæ à ſuo corpore ſeparata non corrumpitur;ergo realiter diſtinguuntur. Quòd eſſentialiter diſtinguuntur patet. nam habent diuerſas definitiones & paſſiones,eſt enim materia pura potētia:forma autem actus formalis, materia eſt ingenerabilis & incorruptibilis. Forma præter animā rationalem generatur & corrumpitur; ergo eſſentialiter diſtinguuntur. quæ omnia optimè probat Doctor in 2.d.12.q 1.n.16.his verbis, *ſequitur ſecundò videre quomodo materia realiter diſtinguitur à forma, vbi dico quòd ſunt omnino alterius rationis & primò diuerſa. quod probo ſic, Actus & potentia, quæ ſunt principia entis, ſunt primò diuerſa: materia & forma ſunt huiuſmodi; ergo. Si enim forma eſſet eiuſdem rationis cum materia,non competeret ſibi dare eſſe: & ſi materia eſſet eiuſdem rationis cum forma, non competeret ſibi recipere eſſe. Si etiam aliquid formæ includeretur in materia, forma quantum ad hoc non eſſet apta nata recipi,ſed magis recipere: & ſic forma non eſſet primum receptum,ſed aliquid eius eſſet non receptum,ſed receptiuum; eodem modo ſi aliquid materiæ eſſet incluſum in forma, ipſa non eſſet primò receptiua,ſed recepta quantum ad aliquid ſui.Sic igitur ſunt omnino alterius rationis, & primò diuerſa inter ſe.*

Quomodo igitur ex quo ſunt duo principia diſtincta & primò diuerſa, poſſunt conſtituere aliquid vnum ſimpliciter?Dico quòd quanto aliqua ſunt magis diſtincta & diuerſa formaliter,tanto ſunt magis diſpoſita ad faciendum per ſe vnum; quia

Digitized by Google

in illa conſtitutione non requiritur ſimilitudo in natura, ſed proportio conueniens, quæ poteſt eſſe inter primò diuerſa.

7. Hanc etiam veritatem ab inconuenienti poſſumus probare, quia materia Chriſti Domini eadem fuit in triduo mortis poſt ſeparationem animæ, quæ erat ante mortem. nam partẽ quam ſemel aſſumpſit, nunquam dimiſit: ſed ſi materia non haberet aliquam entitatem actualiter diſtinctam à forma, iſtæ partes poſt Chriſti mortem non poſſent vnitæ verbo durare, quod eſt cõtra fidem, vt docent communiter Scholaſtici cum Magiſtro in 3.d.22. ergo dicendũ eſt materiam & formam eſſe primò diuerſas. Idem confirmatur, quia ſi quis Sacerdos in triduo mortis Chriſti conſecraret panem, in Chriſti corpus illum tranſubſtantiaret; ergo materia habet entitatem ſecluſa forma durantem.

8. *Concluſio quarta. Materia prima eſt vna tantum.*

Dico quartò. Materia prima eſt vna tantũ, & nõ quadruplex. Probat Ariſt. contra Empedoclẽ, affirmantẽ omnia mixta ex quatuor elementis, tanquam ex cauſis materialibus componi, cuius ſententiæ falſitas hac ratione conuincitur, quia videmus vnum elementum mutari in aliud, v.g. ignẽ in aërẽ, aërẽ in aquã; ergo debet dari aliquod ſubiectũ illius trãſmutationis ab ipſis elementis diſtinctũ, aliàs vna forma non poſſet alteri ſuccedere; ſed eſſet annihilatio vnius elemẽti, & noua creatio alterius, ſi nihil præcedentis maneret, ex quo ſequẽs produceretur: hoc autẽ quod reſtat eſt materia, quæ eſt ſubiectũ corruptionis & generationis; ergo.

9. *Concluſio quinta. Materia prima eſt ſubſtãtia incompleta.*

Dico quintò. Materia prima eſt ſubſtãtia incompleta & natura ſua ordinata ad cõponẽdũ cum forma corpus naturale, quod ſubſtantia cõpleta eſt, & per ſe vna. probat Suarez 1. Metaph. d.13. ſect.3.n.5. primò ex Ariſt. aſſerẽte materiã primã per ſe in eſſe cõpoſito; ergo non eſt ens completum, ſed pars illius. Secundò probatur, omne quod actuatur, informatur & in ſuo eſſe perficitur per formas ſubſtantiales, nõ eſt perfectè completum & ſubſiſtens: ſed materia prima perficitur & actualiter diuerſis formis ſubſtantialibus; ergo non eſt completa, nec vltimò perfecta in eſſe ſubſtantiali.

Dico ſextò contra Anaxagoram, materiam non eſſe quid conflatum ex pluribus indiuiſibilibus corpuſculis, ſeu atomis. Probatur. nam ex hac ſententia tolluntur generationes ſubſtãtiales; dicebat enim iſte formas naturales eſſe accidentales & artificiales, ſeu figuras quaſdam ex vario ſitu & ordine atomorum reſultantes. Secundò inintelligibile eſt tam varia corpuſcula habentia conditiones repugnantes in ſingulis rebus intimè coniungi, neque explicabile eſt quomodo res, ſeu compoſita ex iſtis corpuſculis componi queant. 10.

Concluſio ſexta. Materia prima nõ conflatur ex pluribus corpuſculis.

Dico ſeptimò. Materia prima non eſt compoſita ex aliqua forma ſubſtantiali, & ſubſtantiali potentia. tenet Doctor in 2. diſt.18. quæſt. vnica, contra Albertum Magnum, & Enricum quodlib.4. quæſt.14. aſſerentes in materia prima eſſe formam ſubſtantialem coæuam illi, quam appellabant formam corporeitatis, ſeu rationem ſeminalem, ſiue inchoationem formarum, quia ex illa educebantur omnes formæ tanquam ex ſeminario & radice; addúntque quòd licèt hæc forma ſit imperfecta, coagit tamen generanti extrinſeco in generatione cuiuſuis rei. ſic refert illam Scotus vbi ſuprà, & Philippus Faber theoremate 26. cap.1. tenet noſtram ſententiam Auguſtinus 3. de Trinit. cap.7. Gregorius Niſſenus oratione 3. de reſurrectione. Alenſ.2. part. q.60.m.2.3. D.Bonau. hîc art.1. q.2. Ricard.a.1.q.3. Durand.q.2. D.Thom. 1.p.q.115. art.2. Her. hîc q. vn. art.3. Capr. 33.

Concluſio ſeptima. Materia prima nõ componitur ex potentia & forma ſubſtantiali.

Digitized by Google

Capreol. 1. diſtinct. 42. quæſt. vnic. artic. 3. Conimbricenſ. 1. Phyſicor. cap.9. quæſt. 12. artic. 6. & 1. de generat.cap.4.quæſt.26.artic.1. Probari ſolet hæc aſſertio quòd ſi materia habet formam ſubſtantialem coæuam, ſequeretur eſſe alterius formę incapacem: nam duæ formæ non poſſunt naturaliter ſimul eandem numero informare materiam; quæ ratio inefficax eſt. nam, vt dicemus 1. de generatione cum Doctore in 4. diſt. 11. quæſt.3. artic.1. in eadem materia eſt forma corporeitatis cum anima rationali. nam illa eſt imperfecta & in potentia ad animam. Efficaciùs autem probari poteſt, & ſuppoſito quòd illa forma æterna exiſtens in materia eſt eiuſdem rationis cum forma adueniente, vt dicunt aduerſarij, ſic argumentor, primò agens quòd in virtute ſua actiua continet eminenter formam perfectiorem, continet etiam minus perfectam eiuſdem rationis; ergo ſicut perfectior generatur ab agente, ſic etiam imperfectior; ergo ſuperfluè ponitur hæc ratio ſeminalis, ſeu forma coæua materiæ. Confirmatur, quia in materia nullum experimur effectum, ex quo talem formam materiæ coæuam colligamus; ergo ſine fundamento ponitur. legite Doctorem vbi ſuprà, & Fabrum, qui pluribus rationibus hanc antiquatam refutant opinionem.

Obiectio prima. Obiicies generationem eſſe productionem ex aliquo ſui præſuppoſito: ſed omnes formæ, vna demta anima rationali generantur; ergo ſupponunt aliquam rationem ſeminalem, ſeu inchoationem ſui in materia, alias omnes formæ crearentur. quod eſt abſurdum. *Soluitur.* Reſp. diſtinguendo maiorem ex aliquo ſui, tanquam forma inchoata nego, tanquam cauſa materiali ex qua educatur forma concedo. Vnde ad hoc quòd aliqua productio ſit generatio, ſufficit quòd fiat ex præſuppoſita materia, non tamen eſt neceſſarium quòd præſupponatur aliquid formæ.

Obiicies ſecundò, violentum eſt, 12. *Obiectio ſecunda.* cuius principium eſt extra, non conferente vim paſſo, ex Ariſt.3. Ethicorum; ergo paſſum naturale è contra erit quod non mouetur totaliter ab extrinſeco, ſed ipſum paſſum aliquam vim confert: ſed nihil poteſt in materia conferre talem vim ad recipiendas formas, niſi hæc forma; ergo. *Enodatur.* Reſp. quòd Ariſt. ſic debet intelligi, motus violentus eſt quod fit à principio externo paſſo non conferente vim, ſcilicet paſſo non præbente inclinationem ad talem motum, ſed potiùs repugnantiam, vt patet in motu aquæ ſurſum, quam inclinationem non habet materia à forma, ſed à ſe.

Dico octauò, materia prima fuit 13. *Concluſio octaua. Materia prima fuit producta per creationem.* producta à Deo per creationem. tenet Doctor 7. Metaph. quæſt. 10. vbi reſoluit rationes dubitandi, quas quæſtione 8. argumentationis gratia propoſuerat, quod etiam ſupponit in 2. diſt.12. quæſt. 1. §. *ſequitur*, num. 16. & 1. Phyſicor. quæſt.20. ibidem Aretinus. eſt communis ſententia omnium Theologorum. Ratio eſt conſpicua, quia ſi materia non creatur; ergo fit ex aliquo præſuppoſito ſubiecto; ergo iam materia non eſſet primum ſubiectum, cuius contrarium oſtendimus art. 1. Quòd autem hæc creatio fiat à Deo, patet. nam ſecundùm omnes Theologos ſolus Deus eſt cauſa principalis creationis, vt notauit Doctor in 2. diſtinct.18. num.4. Imò nec inſtrumentaliter poteſt attingi ab aliqua creatura, vt probat Scotus in 4.diſt.1.quæſt. 1.

Ex dictis facilè intelligere poſſumus, quare tot nominibus materia 14.

Digitized by Google

prima ab aliquibus authoribus appelletur; dicitur enim *chaos*, *mater*, *matrix*, *turpis*, *malefica*, *ſeu adultera*, *per ſe ignota*, *tenebræ*, *& propè nihil.* Dicitur ergo *chaos*, ab antiquioribus Poëtis, ab Heſiodo ſcilicet, & Orpheo, item à Magiſtro, in 2. diſtinct. 12. eo quòd confusè rerum omnium formas reſpicit. Vocatur *mater*, quatenus eſt principium paſſiuum generationis. *Matrix*, quia ſuo gremio fouet, & conſeruat ſingulas formas. *Turpis*, ſeu *incompoſita*, vt notauit Angelicus Doctor 1. part. quæſt. 66. artic. 1. quia ex ſe eſt pura potentia, carens omni decore, qui eſt per actum formalem. *Per ſe ignota*, vt docuit Ariſtoteles 8. Metaph. lect. 1. & notauit Doctor in 2. diſt. 12. quæſt. 1. num. 20. & 1. Phyſicorum quæſt. 20. vbi probat quòd licèt materia ex ſe ſit cognoſcibilis; de facto tamen magis cognoſcibilis fit per formam, propter quod etiam *tenebræ* appellatur. Tandémque dicitur *eſſe propè nihil*, vt loquitur Auguſtinus 12. Confeſſionum, quia in genere ſubſtantiæ eſt minima entitas excogitabilis.

Materia pluribus nominibus à Philoſophis appellatur.

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm materia prima ita ſit pura potentia, vt nullum includat actum entitatiuum.

15. PRo intelligentia tituli quæſtionis notandum eſt cum Doctore in 2. vbi ſuprà. *§. eſt igitur*, num. 10. & in 4. diſt. 11. q. 3. *§. quidquid ſit de opinione.* verſ. *& quando arguitur*, n. 11. & lib. 7. Metaphyſicæ q. 5. n. 3. & in expoſitione libri tertij, ſumma 1. cap. 1. num. 92. & 1. Phyſicorum quæſt. 20. potentiam quantum ad præſens inſtitutum dupliciter poſſe conſiderari, obiectiuè ſcilicet, & ſubiectiuè. Potentia obiectiua dicitur illa, ſecundùm quam res quæ nondum exiſtit, dicit ordinem ad exiſtendum, in qua potentia modò eſt Antichriſtus, qui licèt non ſit productus, poteſt tamen produci. Potentia ſubiectiua dicitur capacitas alicuius rei exiſtentis in ordine ad formam, qua poteſt in aliquo genere actuari, & perfici: ſic eſt paries reſpectu albedinis, lignum reſpectu ignis. Huic potentiæ reſpondet alius duplex actus, quorum vnus dicitur entitatiuus, qui idem eſt quod eſſentia actualis rei, correſpondens ipſi potentiæ obiectiuæ. Alius dicitur formalis, ſeu informans, & correſpondet potentiæ ſubiectiuæ: ſic albedo reſpectu parietis dicitur actus formalis, quia paries eſt ſubiectum capax talis informationis. Difficultas ergo non procedit de potentia ſubiectiua, quia ex dicendis infrà fatentur omnes materiam primam non ſolùm eſſe ſubiectum capax formarum, imò eas innato appetitu appetere; ſolùm eſt difficultas vtrùm materia prima ita ſit pura potentia, vt nullum habeat actum entitatiuum obiectiuæ potentiæ correſpondentem? Nec modò diſputo vtrùm iſte actus diſtinguatur ab exiſtentia, quia de hoc erit ſpecialis controuerſia articul. 3. huius difficultatis.

Potentia alia ſubiectiua, alia obiectiua.

ARTICVLVS I.

Explicatur ſententia Thomiſtarum.

SAnctus Thom. 1. part. quæſt. 7. artic. 2. ad 3. & 1. contra Gentes c. 43. & 1. p. q. 66. art. 1. & q. 155. art. 1. ad 2. & alibi ſæpè, quem ſequuntur, Capreolus, Ferrara, Caietanus, Bañes, Fonſeca, Conimbricenſ. in hoc libro, quæſt. 9. 16.

Sententia Thomiſtarum.

Digitized by Google

quæſt. 9. att. 1. & 2. Maſius in præſenti, cap. 9. ſect. 2. quæſt. 6. Ruu. tractatu de materia quæſt. 2. affirmant materiam primam ita eſſe puram potentiam, vt nullum prorſus includat actum. Fundamētum iſtius ſententiæ deſumitur ex Philoſopho, qui pluribus in locis inferiùs allegandis, affirmat, materiam eſſe potentiam ab omni actu diſtinctam, & quod magis eſt, nullibi aliquem actum ei concedit; ergo eſt omnino potentia, omnem actum excludens. Si tamen eis dicas materiam eſſe extra cauſas, partémque compoſiti naturalis, concurreréque ad generationem; ex vna parte negant habere aliquem actum, & ex alia inuiti concedunt, hanc materiam non eſſe omnino nihil, & extra cauſas; ſed habere aliquod eſſe potentiale diſtinctum ab eſſe obiectiuo, quod nequit appellari actus, & quod magis eſt, aliqui Thomiſtæ concedentes exiſtentiam materiæ primæ, eidem negāt actum entitatiuum, quem modum dicendi fatetur ſubtiliſſimus Doctorum in 2. vbi ſuprà, num. 16. manifeſtam importare contradictionem, cuius hæc ſunt verba, *Dico igitur quòd mihi eſt contradictio quòd materia ſit terminus creationis & pars compoſiti, & quòd non habeat aliquod eſſe; cùm tamen ſit aliqua eſſentia. Quòd enim aliqua eſſentia ſit extra cauſam ſuam, & quòd non habeat aliquod eſſe quo ſit eſſentia, eſt mihi contradictio.*

Vnde veriſſimum cenſeo, quantum ad iſtam partem non eſſe controuerſiam inter ſanctum Thomam & Scotum. nam vterque fatetur, materiam primam eſſe extra cauſas, ſeu non eſſe puram negationem. quod oſtendemus inferiùs; ſolùm ergo poterit controuerti, vtrùm iſtud eſſe actuale ſit exiſtentia rei, quod fatetur Scotus, & negat D. Thom. an verò aliquis actus eſſentialis diſtinctus ab exiſtentia. quod non obſcurè inſinuauit Angelicus Doctor 1. parte quæſt. 7. artic. 2. ad ſecundum, vbi loquens de iſto actu hæc habet, *Materia prima non exiſtit in rerum natura per ſe ipſam, cùm non ſit ens in actu, ſed potētia.* Vbi ſolùm actum exiſtendi videtur negare materiæ primæ. Sententiam iſtam alio modo intellectam pluribus argumentis intendunt corroborare aduerſarij, quæ quia magis oppugnant noſtram ſententiam, quàm probant, iſtam inferiùs proponemus.

ARTICVLVS II.

Explicatur vera ſententia.

VEra ſententia & nobis tenenda docet, materiam primam non eſſe puram potentiam obiectiuam, ſed includere aliquem actum tali potentiæ correſpondentem. Dicit itaque hæc ſententia, materiam primam eſſe in actu; hunc autem non comparat ad potentiam ſubiectiuam, ſecundùm quam materia eſt actuabilis formaliter in ordine ad compoſitum, ſed comparat ad obiectiuam potentiam, & per eum dicit materiam tranſire de non eſſe ad eſſe, quod ita certum eſt, vt potiùs demonſtratio, quàm veritas probabilis videatur. tenet Doctor locis in principio difficultatis citatis, quem ſequuntur omnes eius interpretes, Rada 2. controuerſiarum controuerſia 12. artic. 2. Faber theoremate 22. ex Thomiſtis, Toletus in hoc libro quæſt. 13. Pererius 5. Phyſicorum cap. 13. Suarez diſput. 13. Metaphyſicæ ſect. 4. num. 9. Ricardus & Nominales, Murcia diſput. 5. quæſt. 3. Plaza diſput. 4. quæſt. 3. & probatur. Materia prima ex ſe, & non à forma habet eſſe actuale; ergo non eſt in potentia

17. *Materia prima habet actū entitatiuū.*

potentia obiectiua. Probatur antecedens, materia prima nullo intellectu conſiderante, & vt diſtincta realiter à forma habet eſſe actuale; ergo & actum entitatiuum, ac per cõſequens non eſt pura potentia. quem modum explicandi ſatis apertè docuit Doctor vbi ſuprà, quem ſi legiſſet Ruuius, non ſibi tribuiſſet iſtam explicationem, & hanc opinionem ab antiquis ſatis confusè traditam exiſtimaret. Reſpondent aliqui Thomiſtæ, concedendo materiam primam, dum conſtituit compoſitum phyſicum eſſe re ipſa realem entitatem, quæ ſit potentia; negant tamen eam ſecundùm ſe, & ſua eſſentialia præcisè conſideratam eſſe ens in actu, quia tantùm eſt pura potẽtia receptiua nihil actus includens. ita quidam recentiores diſput. 3. de materia prima, quæſt. 2. §. 3. num. 18. Sed hæc ſolutio potius eſt æquiuocatio verborum, quàm ſolutio noſtri argumenti. Nam ſi ipſi fatentur, materiam primam eſſe ens in re; ergo nobiſcum conſentiunt dum affirmant non eſſe puram potentiam obiectiuam. Quòd autem materia ſit pura potentia carens omni actu formali, nos non negamus, imò ſupponimus tanquam certiſſimum eſſe puram potentiam ſubiectiuam, ſeu omni actu formali carere.

Probatur ſecundò noſtra concluſio, quia alioquin omnis generatio eſſet creatio, & omnis corruptio annihilatio, quoniam per productionem tota forma producitur, & per corruptionem tota periit; ſi ergo materia prima totum ſuum eſſe haberet à forma, generatio eſſet productio totius eſſe, & corruptio deciſio eiuſdem, quandoquidem aliud eſſe non inueniretur in materia propter eſſe formæ, & ſic omnis actio, vel eſſet creatio, vel annihilatio, quod eſt abſurdum.

18. Tertiò forma non conſtituit aliquid in eſſe eſſentiali, ſeu actuali, niſi componendo per modum actus: ſed forma non componit materiam, quia hæc eſt ſimplex; ergo realis entitas materiæ non eſt à forma. Hanc autem materiam realem & actualem eſſe, optimè probat Doctor vbi ſuprà, §. *dico igitur*, num. 11. quia materia eſt per ſe vnum principium naturæ, ex 1. Phyſicorum textu 52. & ex 2. Phyſicorum textu 7. & per ſe cauſa intrinſeca compoſiti, ex 7. Metaphyſicæ text. 28. Item eſt per ſe fundamentum formarum, ex 1. Metaphyſicæ, & per ſe ſubiectum generationis, ſeu mutationum ſubſtantialium, ex 5. Phyſicorum, & per ſe cauſa compoſiti, ex 2. Phyſicorum. Tandem ſecundùm omnes Theologos creationis terminus. *Igitur* (concludit Scotus) *ſequitur quòd eſt aliquid non in potentia obiectiua tantùm, vt probant omnes rationes ſupradicta: ſed oportet tunc quòd ſit in potentia ſubiectiua exiſtens in actu, vel actus (non curo quodcunque dicatur) ſecundùm quod omne illud dicitur eſſe actu, vel actus, quod eſt extra cauſam ſuam; cùm enim ſit principium & cauſa entis, oportet neceſſariò quòd ſit aliquod ens, quia cùm principiatum & cauſatum dependeat à cauſa ſua & à principio ſuo: ſi eſſet nihil, vel non ens, dependeret ens à nihilo, vel non ente, quod eſt impoſſibile.*

19. Reſpondent aliqui Thomiſtæ materiam primam ex dicendis infrà in eorum ſententia exiſtere exiſtentia totius, ad productionémque ipſius comproduci: vnde ſicut non habet proprium actum diſtinctum ab actu totius, ita nec propriam potentiam obiectiuam, ſed per potentiam obiectiuam totius dicitur poſſibilis: vnde ſatis

ſatis erit ſi actuetur per formam ſubſtantialem, & vnà cum toto in rerum natura ponatur. Sed contrà eſt ex ſupradictis quòd dato gratis quòd exiſteret exiſtentia totius, nihilominus ei negari non poteſt aliqualis actualitas, ſecundùm quam & ſit terminus creationis, & ſubiectum corruptionis & generationis. Confirmatur. nam ipſi fatentur formam exiſtere exiſtentia totius, & nihilominus ei concedunt aliquem actum, ſecundùm quem & poſſit eſſe extra cauſas, & actuare materiam : ergo verum eſt actum iſtum materiæ eſſe minimum actum, quia ſolùm eſt metaphyſicus omni phyſica actualitate carens, quod fatetur S. Thom. quæſt. 3. de veritate art. 5. ad primum, vbi hæc habet, *licèt materia prima ſit informis, tamen ineſt ei imitatio primæ formæ; quantumcunque enim debile eſſe habeat, illud tamen eſt imitatio primi entis.* Dicere autem debile eſſe habere materiam, non eſt negare ipſi omnem actualitatem, ſed actum formalem dantem eſſe completum phyſicum rebus.

ARTICVLVS III.

Satisfit aliquibus obiectionibus, quibus noſtra oppugnatur ſententia.

20. *Obiectio prima.* OBiiciunt primò contra nos aduerſarij plures Philoſophi authoritates. Nam primo de generatione textu 1. & 23. relatus à Doctore vbi ſuprà num. 12. *arguit contra illos qui ponebant ſubiectum generationis, ſiue materiam aliquod corpus in actu, quia tunc generatio ſecundùm Philoſophum non eſſet niſi alteratio, quia omne quod aduenit enti in actu eſt accidens: igitur eodem modo hic, ſi materia ſit de ſe aliqua entitas in actu, vel actualiter diſtincta contra formam, & ſolùm diceretur ens in potentia, quia receptiua actus completiui ſpeciei; quidquid igitur adueniret, conſtitueret vnum ens per accidens cum eo: tolleretur igitur omnis mutatio ſubſtantialis per hunc modum.* Cui obiectioni num. 13. ſic ſatisfacit, *Reſpondeo vt prius, quòd materia dicit entitatem aliquam poſitiuam extra intellectum & cauſam ſuam, ſecundùm quam entitatem, eſt capax formarum ſubſtantialium, quæ ſunt actus ſimpliciter. Vnde oportet vel quòd res generabilis & corruptibilis ſit omnino ſimplex, vt forma, vel componatur ex aliquo & nihilo, vel ſit compoſitum ex aliquo & aliquo. Primum eſt abſurdum, ſcilicet quòd generabile ſit ſimplex, & contra hoc ſunt rationes ſuperiùs factæ. Secundum etiam eſt impoſſibile, ſcilicet quòd aliquid componatur ex nihilo & aliquo: igitur ſequitur neceſſariò tertium, ſcilicet quòd aliquid componatur ex aliquo & aliquo, ſicut ex materia & forma. Non eſt autem inconueniens quòd in compoſito ſit aliquid & aliquid: ſicut non eſt inconueniens quòd aliquid ſit compoſitum.* Soluitur. & n. 15. ſubdit, *Cùm autem dicis quòd generatio eſſet alteratio, vt probatur per Ariſtotelem contra antiquos, dico quòd antiqui ponebant corpus habens formam ſubſtantialem eſſe materiam & ſubiectum generationis, vt patet primo de generatione. Alij ſcilicet terram, &c. & ſequitur quòd faciebant omnem generationem alterationem: ſed in propoſito non pono quòd materia ſit actuata & diſtincta per aliquam formam ſubſtantialem.*

Obiectio ſecunda. Obiiciunt ſecundò, eundem Philoſophum 8. Metaphyſ. textu 3. aſſerentem materiam nó eſſe ens in actu, ſed potentia tantùm; ergo reſpondet *Diluitur.* Doctor num. 11. *materiam dici ens in potentia, quia quanto aliquid habet minus de actu, tanto magis eſt in potentia; & quia materia eſt receptiua omnium formarum ſubſtantialium & accidentalium.*

lium,ideo maximè eſt in potentia reſpectu earum: & ideo definitur per eſſe in potentia ſecundùm Ariſtotelem. Non enim habet actum diſtinguentem, vel diuidentem, vel receptum,vel informantem & dantem ſibi eſſe ſpecificum. Ex quo tamen eſt receptiuum iſtius actus præſuppoſitum,& eſt cauſa compoſiti, non poteſt eſſe nihil, quia nihil non eſt alicuius receptiuum. Quod idem eſt ac dicere ſecundùm Philoſophum materiam eſſe puram potentiam,nó obiectiuam,ſed ſubiectiuam.

Obiectio tertia.

Obiiciunt tertiò, aliam authoritatem ex primo Phyſicorum textu 69. vbi Philoſophus docet, materiam primam ſe habere ad res naturales, ſicut corpus ad artificiales: ſed corpus eſt in pura potentia ad formas artificiales; ergo materia prima ad ſubſtantiales.Reſp. hoc argumentum fauere noſtræ ſententiæ. nam ſicut non obſtat actualitas corporis, vt indifferenter reſpiciat quaſlibet formas artificiales: ſic etiam non obſtabit potentiæ ſubiectiuæ materiæ actus entitatiuus illius.

Enodatur.

21. *Obiectio quarta.*

Ratione etiam obiiciunt quartò, ex duobus entibus in actu non fieri vnum per ſe: ſed materia prima & forma ſunt entia in actu; ergo non poſſunt cauſare vnum per ſe. Reſp. Doctor num. 15. *Dico quòd ſi accipiatur eſſe actu vt diſtinguitur contra potentiam, ſecundùm quod actus & potentia diuidunt totum ens ſic. Dico quòd materia poteſt dici in actu,& licèt non dicatur actus, quia actus habet eam diſtinguere & denominare: poſſet tamen dici actus ſecundùm quod Ariſtoteles accipit actum in 6. & 8. Metaphyſicæ textu 4. Si tamen actus diuidatur contra illud quod recipit actum; ſic materia non eſt actus, quia eſt primum receptiuum actus: tale autem oportet eſſe denudatum ab omni actu, quia eſt diſtinguibile per omnem actum, vt ſic poſſit eſſe pars omnis entis. Cùm igitur dices quod ex duobus entibus non fit vnum,dico quòd falſum eſt quando vnum eſt in potentia ad aliud: & ſimiliter dicendum eſt de eſſe & eſſe.* Vnde Ariſtoteles 9. Metaphyſicæ textu 1. necnon 6. eiuſdem Metaphyſicæ diuidens ens in actum & potentiam, non diuiſit hoc ens in rem poſſibilē, & eandemmet exiſtentē,vt optimè notauit Suarius in Indice ſuæ Metaphyſicæ,quia hęc nó eſſet partitio entis in diuerſas res, aut entia,ſed in diuerſos ſtatus eiuſdem rei.

Reſoluitur.

22. *Obiectio quinta.*

Obiiciunt quintò, materiam non eſſe puram potentiam; ergo eſt compoſita ex potentia & actu, vel aliquis actus. Primum eſt falſum, quia iam daretur aliqua potentia prior ipſa materia,ſi eſt actus vel informans,vel ſubſiſtens. non informans, nam iam daretur ſubiectū materia prius, quod eſt falſum: non ſubſiſtens. nam hoc eſt entis completi: materia autem eſt ens incompletum; ergo. Reſp. materiam non eſſe compoſitum phyſicum, quod conſtat materia & forma: ſed metaphyſicum, non ex genere & differentia, vt minus bene quidam neotericus Scotiſta aliàs ingenioſiſſimus in hoc libro q.2.exiſtimauit,aliàs materia prima poneretur in recta linea prædicamentali,quod impugnauimus in Logica q.12.difficul.1.art.4.opuſc. contra Doctorē in 2. diſt. 1.q.5.§. *dico tertio.verſ.ita dico.*ſed ex eſſētia & eius actualitate. Vnde non ſequitur eſſe aliquam potentiam ſubiectiuam priorem materia, etſi concedamus potentiam obiectiuam, huic actui entitatiuo correſpondentem.

Enodatur.
Materia prima componitur metaphyſicè, non phyſicè.

23. *Obiectio ſexta.*

Obiicitur ſextò ex ſubiecto & accidenti fieri vnum per accidens, quia ſunt actualiter entia; ergo ſi materia & forma ſunt entia in actu,fiet vnum per accidens, vel ſi iſta cōponunt ens per ſe, etiam illa.Reſp. Doctor n.13. *Quando ergo quæritur,quare hoc compoſitum*

Diſſoluitur.

tum

Digitized by Google

tum eſt per ſe vnum? intellige conſtans ex materia & forma) non eſt reddenda alia cauſa, niſi quia habet talem formam qua eſt per ſe ens, ideo per ſe vnum, & ita de compoſito, non eſt alia cauſa reddenda: & ideo ſicut ens per ſe poteſt eſſe ſimplex, & compoſitum: ſic nec repugnat per ſe paſſioni entis, ſcilicet ſuæ vnitati, eſſe ſimplex, vel compoſita.

Inſtãtia. *Sed dices, tu bene aſſignas rationem vnitatis ex parte totius, quia ſcilicet, totum ideo eſt per ſe vnum, quia habet talem formam, & aliud eſt per accidens vnum propter talem formam. Sed quæro de partibus compoſiti, vnde habent quòd iſtæ dant eſſe per ſe vnum, & aliæ non?*

Præluditur. *Reſpondeo, Philoſoph. 8. Metaph. quærit, quare aliquid eſt vnum, & dicit quod ſimplex eſt vnum, quia ſtatim eſt id quod eſt, ſed in compoſitis eſt dare aliquam rationem; & neſcivit Philoſophus aliam dare, niſi quia hoc eſt actus, & illud potentia: ita quod hoc eſt potentia eſſentialiter receptiua ſecundum totum genus ſuum, & illud actus eſſentialiter perficiens aliud: & ideo ex his fit vnum per ſe, ſcilicet ex materia & forma: non ſic eſt de ſubiecto & accidente, quia enim tam materia, quam forma ſunt cauſæ intrinſecæ entis compoſiti, ideo faciunt per ſe vnum; albedo verò & homo non ſunt cauſæ intrinſecæ, quia homo in vltima actualitate ſua poteſt eſſe ſine albedine: & ideo nec per ſe habet potentialitatem ad albedinem, & ideo tantùm faciunt vnum per accidens. Aliqua etiam conſtituunt vnum tantùm aggregatione, ideo poſſet eſſe vnum aggregatione; aliqua etiam ſunt vnum vnitate ordinis, quia ſcilicet ordinantur ad vnum.*

Obiectio ſeptima. Obiicies ſeptimò materiam nullam habere operationem; ergo neque actum, quia omnis actus eſt principium alicuius operationis. *Solutio.* Reſp. negando conſequentiam, quia actus ſpecierum completarum eſt principium operationum, actus verò materiæ eſt propter receptionem. nam vnaquæque res eſt propter id quod continet in potentia; materia verò nõ continet operari, ſed recipere, atque adeò nõ eſt principiũ operationis, ſed receptionis.

Obiiciunt octauò Conimbricenſes, actum iſtum entitatiuum fuiſſe Ariſtoteli ignotum; ergo ſine fundamento fingitur. Reſp. hunc actum non latuiſſe Ariſtotelem, imò illum multis in locis ſupponit, præcipuè 7. Metaphyſicæ textu 49. vbi ait omnem diſtinctionem fieri per aliquem actum: ſed materia habet diſtinctam entitatem à forma; ergo & diſtinctũ actum. 24. *Obiectio octaua. Reſpõſio.*

ARTICVLVS IV.
Vtrùm iſte actus entitatiuus diſtinguatur ab exiſtentia.

SI verum eſt quod art. 1. inſinuauimus, ſcilicet S. Thomam aliquem actum diſtinctum ab exiſtentia concedere materiæ primæ, conſequenter non idem intelligere per exiſtentiam & iſtum actum, affirmandum eſt. idem debet aſſerere Ruu. tractatu primo de materia prima, quæſt. 3. vbi fatetur materiam habere exiſtentiam, cùm quæſt. 2. negauiſſet habere actum entitatiuum. idem ſentit Fonſeca citandus & Conimbricenſes. Communiter tamen Thomiſtæ pro eodem vſurpant actum entitatiuum & exiſtentiam, & ita ſicut affirmant materiam exiſtere per exiſtentiam totius, ita omnem eius actum dependere à forma & à compoſito. ita Boëtius opuſculo de vnitate & vno, D. Bonauent. in 2. diſt. 22. Capreolus ibidem, diſt. 13. quæſt. 1. Caietanus de ente & eſſentia cap. 5. quæſt. 8. Ferrara 1. contra gentes cap. 4. & 1. Phyſicorum quæſt. 11. Soncinas 7. Metaphyſ. quæſt. 17. & lib. 8. quæſt. 1. Iauel. 5. Metaphyſ. quæſt. 3. & lib. 8. quæſt. 1. & tandem hæc fuit conſtans & perpetua ſententia in ſchola 25. *Actus entitatiuus materiæ & exiſtẽtia eiuſdem ſunt omnino idẽ.*

Digitized by Google

D. Thomæ. Quod eiſdem probant fundamentis & rationibus, quibus ſuprà probabant, nullum habere actum.

26. *Notandum. Exiſtentiâ res formaliter habet eſſe.* Pro clariori autem huius articuli intelligentia, notandum eſt cum Doctore in 3. diſt. 6. quæſt. 1. & communi ſententia, exiſtentiam eſſe illud, quo formaliter res habet eſſe in actu in rerum natura extra cauſas & intellectum; res enim creata dupliciter poteſt conſiderari. Primò antequam ſit producta, & tunc dicitur habere eſſe in cauſis, vel eſſe in potentia obiectiua, quod eſſe non eſt eſſe actuale eius, ſed vel eſſe cauſatum, vel ipſamet creatura, vt concipitur à Deo poſſibilis fieri, per aliquam potentiam. legatur Doctor in 1. diſt. 33. §. *hîc*, n. 2. & deinceps, Rada controuerſia 29. per totam. Secundò conſideratur, vt producta iam in rerum natura, & tunc dicitur habere eſſe actu extra cauſas, quod eſſe actuale habet formaliter per exiſtentiam.

Secundò ſupponendum eſt ex communi omnium Scotiſtarum ſententia contra antiquos Thomiſtas, relatos à Suarez diſput. 31. ſect. 1. num. 3. eſſentiam actualem non diſtingui realiter ab exiſtentia, ſed eſſe idem cum ipſa, imò nec formaliter diſtingui, dicemus contra aliquos Scotiſtas, ex mente Doctoris in Metaphyſica. ab eſſentia actuali, inquam, quia certum eſt exiſtentiam diſtingui ab eſſentia poſſibili tanquam non ens ab ente.

27. *Materia prima habet exiſtentiam non diſtinctā ab actu entitatiuo eiuſdem.* Dicendum ergo eſt exiſtentiam non diſtingui ab actu entitatiuo, ex mente Doctoris, ſed eſſe omnino idem, colligitur manifeſtè ex locis ſuperiùs traditis, & in hoc ſenſu ipſum intelligunt omnes Scotiſtæ, eum ſequuntur quantum ad hoc quod eſt concedere exiſtētias, Henricus quodlibeto 1. q. 1. & quodlib. 4. q. 16. Gregorius & Gabriel in 1. diſt. 12. q. 2. Suarez diſp. 13. Metaphyſicæ ſect. 4. & 3. parte q. 6. diſp. 17. ſect. 2. Pererius lib. 5 Phyſic. cap. 12. Fonſeca 1. Metaphyſ. cap. 7. q. 3. ſect. 8. Toletus primo Phyſicorum q. 3. Molina 1. parte q. 3. art. 4. diſput. 2. Pater Vaſquez 1. parte tomo 1. diſp. 74 num. 9. & tomo 2. diſp. 174. num. 19. Ruu. in præſenti tractatu de materia. eſt iam communis in ſcholis. Quæ veritas non ſolùm fundamentis quibus actum entitatiuum probauimus, declaratur, ſed etiam aliis efficaciſſimis rationibus confirmari poteſt. Primò exiſtentia ex iam ſuppoſitis non diſtinguitur ab eſſentia actuali: ſed articulis præcedentibus oſtendimus habere aliquē actum, ſeu eſſe actuale; ergo & exiſtentiam. Secundò ſicut generatio ex 5. Phyſicorum textu 7. terminatur ad exiſtentiam; ſic creatio: ſed materia prima producitur per creationem; ergo habet exiſtentiam, per quam terminet actionem creatiuam. Confirmatur. nam exiſtere nihil aliud eſt, quàm extra cauſas ſiſtere: ſed creatione materia ponitur extra cauſas; ergo exiſtit. Tertiò arguitur, ſi materia exiſteret exiſtentia formæ materialis; ergo materia producitur & conſeruatur ab agenti naturali creato, quod nullus Philoſophorum concedet. Probatur conſequentia, quia res ab eodem exiſtit, producitur & conſeruatur: ſed forma materialis producitur ab agente creato, & quid creatum eſt; ergo, ſi materia exiſtit & conſeruatur à forma, ab agente creato producitur & conſeruatur: ſed agens creatum nequit creare naturaliter, imò nec de potentia abſoluta, ſecundùm Doctorem in 4. diſt. 1. quæſt. 5. §. *contra iſtam opinionem*, num. 4. ex dictis ſuprà materia creatur; ergo non poteſt dependere in ſua exiſtentia & conſeruatione à forma quæ quid creatum eſt.

Obiicies

Digitized by Google

28. *Obiectio prima.* Obiicies Ariſtotelem primo Metaphyſicæ cap. 15. aſſerentem animam eſſe cauſam exiſtentiæ materiæ; ergo. Reſp. concedendo eſſe cauſam exiſtentiæ completæ, nam actuata materia per formam exiſtit in toto exiſtentia completa totius.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò, vnam exiſtentiam non eſſe potentiam reſpectu alterius; ergo ex duobus entibus exiſtentibus nequit fieri vnum compoſitum per ſe. *Reſpõſio.* Reſp. concedendo vnam exiſtentiam non actuari formaliter per aliam, actuatur tamen natura exiſtens, ſeu materia, quia cùm ſit pura potentia ſubiectiua, habet etiam actum, ſeu exiſtentiam ſibi proportionatã, non extrahentem potentiam à potentialitate ſubiectiua, ſed ſolùm materiam à potentialitate obiectiua.

Inſtãtia. Obſtabis exiſtentiam eſſe vltimum actum rei; ergo eſt contra rationem puræ potentiæ. *Soluitur.* Reſp. diſtinguendo antecedens, eſt vltimus actus correſpondens potentię obiectiuæ cõcedo, ſubiectiuæ nego: vnde quãuis materia in ſuo genere ſit vltimo actuata, id eſt, omnino extra nihil; tamen quia eſt entitas incõpleta, vlteriùs actuabilis eſt per ſe in ordine ad compoſitum.

29. *Obiectio tertia.* Tertiò obiiciunt aliqui recentiores, diſp. 3. q. 5. num. 52. repugnare inueniri in aliqua re rationem differentialem, ſeu vltimam ignobiliorem rationi ſuperiori eiuſdem, vt indicat Ariſt. 8. Metaphyſ. textu 10. & communis fert opinio, quandoquidem ratio inferior cõparatur per modum actus reſpectu ſuperioris; ergo repugnat exiſtentiam materiæ comparari per modum puræ potentiæ reſpectu alterius exiſtentiæ. *Remouetur.* Sed hoc argumentum inefficax eſt. Primò, quia ſi exiſtentia aliquo modo diſtinguitur ab eſſentia actuali, eſt modus vltimus illius: ſed à modis vltimis nequit abſtrahi ratio communis vniuoca; ergo neque rationes inferiores dabuntur quæ poſſint determinare ſuperius. Secundò dato gratis quòd daretur aliqua exiſtentia in communi, eſſet indifferens ad hanc & illam exiſtẽtiam materiæ & formæ, & ita neque eſſet vltimus actus puræ potentiæ, neque puri actus; abſtraheret ergo ab vtraque exiſtentia, & eſſet qualibet imperfectior. Tertiò exiſtentia vt ſic dicitur vltimus actus in ordine ſolùm ad potentiam obiectiuam: vnde cùm tam materia, quàm forma ſint extra nihil in vltimo actu proprio, æqualiter erunt; quare ſi compoſitum dicitur eſſe in vltima actualitate ſine aliquo addito diminuente per ſuam exiſtentiam, non ideo eſt, quia exiſtit, ſed quia completè exiſtit. Patet, nam forma dicitur eſſe in actu, tamen non in actu vltimo, cùm completè poſtea exiſtat exiſtentia totius.

Vltimò obiicitur, exiſtere eſſe extra cauſas ſiſtere; ergo prius ſupponitur cauſalitas materiæ & formæ, quàm quòd ſint actu. *Obiectio vltima.* Reſp. hoc argumentum probare exiſtentiam totius dependere à cauſalitatibus materiæ & formæ, non tamen iſtatum exiſtentiam, imò contra iſtos poteſt argumentum retorqueri. *Expeditur.* nam ſi materia & forma ſunt cauſæ compoſiti; ergo ſupponuntur in actu vt cauſare poſſint. Patet, quia quod non eſt, nec poteſt cauſare: hoc autem eſſe actuale eſt exiſtentia; ergo ipſorum argumento potius roboratur, quàm deſtruitur noſtra ſententia.

Hìc poſſemus inquirere, vtrùm materia prima habeat partialem ſubſiſtentiam: ſed de hoc erit ſermo in Metaphyſica, vbi agemus de ſubſiſtentia in communi, & de his quibus poteſt conuenire; eſt enim quæſtio in hoc loco parum neceſſaria.

Digitized by Google

Articvlvs V.

Vtrùm potentia ſubiectiua ſit de eſſentia materiæ.

QVoniam diximus articulis præcedentibus, materiam primam habere actum entitatiuum, eſſe tamen puram potentiam ſubiectiuam; meritò dubitamus qualiter hæc potentia conueniat materiæ primæ.

31. *Sententia prima.* Iandunus primo Phyſicorum cum aliis antiquis affirmat hanc ſubiectiuam potentiam eſſe accidens materiæ primæ. Fundamentum huius ſententiæ eſt quòd cuiuſuis ſubſtantiæ potentia pertinet ad ſecundam ſpeciem qualitatis: ſed materia prima eſt ſubſtantia; ergo eius potentia qualitas eſt, & accidens illius.

Sententia ſecunda. Omnes verò authores qui affirmant inhærentiam aptitudinalẽ poſſe conuenire eſſentialiter alicui accidenti abſoluto, conſequenter affirmant, hanc potentiam poſſe eſſe de eſſentia materiæ, cuius rei diſputatio propriam ſedem habet in Metaphyſica. Fundamentum iſtius ſententiæ eſt, quia hæc potentia eſt primum quod de materia concipimus, & qua illam à forma & compoſito ſeparamus; ergo tam eſſentialis eſt materiæ hæc potentia, quàm rationalitas homini.

32. Hæc tamen ſententia vera non eſt, ex dicendis vbi ſuprà. nam relatio non poteſt eſſe de quidditate alicuius abſoluti. Nam abſolutum eſt ad ſe, relatiuum verò ad aliud: ſed hæc potentia eſt relatio ſaltim ſecundùm dici connotans & reſpiciens formam; ergo nequit eſſe de eſſentia materiæ.

Sententia tertia. Toletus quæſt. 2. Murcia diſput. 5. quæſt. 3. & alij, in materia duplicem potentiam ſubiectiuam diſtinguunt, vnam proximam & formalem, radicalem autem, ſeu fundamentalem aliam: iſtam dicunt eſſe de eſſentia materiæ, quia primus conceptus illius; illam verò accidens, quia pertinet ad ſecundam ſpeciem qualitatis, adeſtque & abeſt materiæ per corruptionem & generationem formæ, quia adueniente forma exhauritur potentia quæ reſpiciebat & connotabat ipſam.

Pro veræ tamen ſententiæ explicatione notandum eſt in materia prima triplicem potentiam poſſe conſiderari. Prima eſt negatiua, & per indifferentiam, ſecundùm quam indifferenter reſpicit omnes formas, ſicut natura communis, omnes differentias indiuiduales, vt notauimus in Logica quæſt. 6. difficult. 1. art. 1. Alia eſt potentia ſecundùm quam actuabilis eſt poſitiuè & formaliter, à quauis forma. Tertia potentia eſt illa proxima receptibilitas, qua connotat formam actuantem ipſam, quæ non eſt vna, ſed ex conſequenti tot ſunt in materia, quot formæ quibus poteſt actuari. 33. *Notandum. Verior ſententiæ explicatur.*

Dico primò. In differentia materiæ primæ reſpectu cuiuſuis formæ nequit eſſe de eſſentia illius, ſed eſt quædam proprietas negatiua, vt diximus de natura communi vbi ſuprà. Quòd non ſit de eſſentia, ſic probo. Ens poſitiuum eſſentialiter conſtituitur quidditate poſitiua: ſed materia prima eſt ens poſitiuum; ergo nequit conſtitui eſſentialiter negatione. Quòd autem hæc negatio ſit paſſio, probatur. nam conuenit ſoli materiæ & ſemper; ergo eſt paſſio illius: ſola enim materia indifferenter reſpicit omnes formas ſubſtantiales, & ab ea talis indifferentia nunquam ſeparatur. 34. *Aſſertum primum.*

Dico ſecundò. Potentia proxima, qua materia connotat omnes formas, non eſt de eſſentia materiæ primæ. Probat Scotus in 2. diſtinct. 16. §. *alij dicunt,* 35. *Aſſertum ſecũdum.*

Digitized by Google

dicunt, num. 13. *quia reſpectus non eſt per ſe de ratione potentiarum receptiuarum, ſiue paſſiuarum, quia recipiens, cuiuſmodi eſt materia, recipit formam per eſſentiam ſuam, & non per relationem. Aliter probatur, quia quod eſt per ſe de ratione principij paſſiui, eſt per ſe pars compoſiti, faciens per ſe vnum cum illo: reſpectus autem non eſt per ſe pars alicuius abſoluti, nec facit per ſe vnum cum abſoluto.* Quæ argumenta ſolùm probant, relationem non poſſe eſſe de eſſentia materiæ, nec alterius potentiæ paſſiuæ, vt docet in 1. diſtinct. 3. quæſt. 5. n. 7. non tamen quòd tanquam propria paſſio nequit emanare ab eius eſſentia aliquis ordo ad formas, ſicut dicitur de accidenti in ordine ad ſubiectum. quod ſupponit Doctor paulo ſuperiùs verſic. *Contra*. Propter hoc dicendum eſt iſtum reſpectum ſecundum dici, quo materia reſpicit formas eſſe paſſionem illius. Probatur, quia materia vt ſic, nequit perfectè & quietatiuè intelligi ſine dependentia & ordine ad formam à qua recipit eſſe completum, & formale in ordine ad totum; ergo iſte reſpectus intrinſecus eſt materiæ.

36. *Aſſertum tertium.* Dico tertiò actuabilitas poſitiua materiæ, ſeu capacitas actuationis & informationis eſt de eſſentia materiæ, & in hoc ſenſu verum eſt potentiam ſubiectiuam ei eſſentialiter conuenire. Fundamentum eſt quòd in materia quatenus materia, nullam aliam rationem inueniemus, qua poſſit eſſentialiter conſtitui, præter eſſe partem compoſiti ſubſtantialis: ſed hoc habet quatenus ſubiectum capax informationis; ergo hæc informabilitas radicalis eſt de quidditate materiæ.

Fundamento primæ ſententiæ occurritur. Ad fundamentum primæ ſententiæ reſpondetur aſſumptum eſſe falſum. nam non omnis potentia eſt ſecunda ſpecies qualitatis, vt diximus in Logica quæſt. 12. difficult. 6. art. 1. ſed ſolùm potentia ſumpta pro facilitate naturali reſpectu alicuius rei efficiendæ, & ita non mirum, ſi hæc ſubiectiua potentia accidens non ſit.

Obiectio prima. Obiicies quòd recepta forma in materia iam non remanet potentia reſpectu illius; ſignum ergo eſt quòd erat accidens, quandoquidem ſine ſubiecti corruptione adeſt & abeſt. *Enodatur.* Reſp. per aduentum formæ non expelli potentiam à materia, ſed ſolùm appetitus deſiderij, quia quod poſſidetur, non deſideratur; non tamen complacentiæ: vnde potentia quæ quatenus non completa dicitur deſiderij, & quatenus completa, complacentia ſub vna, vel alia ratione ſemper manet.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò quòd ſemel corrupta forma redire per naturam non valet; ſignum ergo eſt, talem potentiam auferri à materia, quod non contingeret, ſi eſſet intrinſeca ipſi. *Soluitur.* Reſp. quòd pro nunc tranſeat antecedens, quia licèt fateamur gratis eandem formam redire non poſſe, tamen inde non infertur potentiam deficere, quia eam formam ſemper reſpicit, non violenter, nec neutraliter, ſed naturaliter, de quibus legite Radam primo controuerſiarum, controuerſia prima art. 1. Rurſus ſi argumentum aliquid probaret, concluderet de potentia determinata qua reſpicit formam in particulari, non tamen de radicali, ſeu de actuabilitate poſitiua, qua conſtituitur eſſentialiter. has enim omnes formas reſpicit indifferenter.

Ad ſecundam opinionem reſp. hoc fundamento probari noſtram ſententiam, ideo fatemur capacitatem, ſeu potentiam ſumptam pro illa actuabilitate paſſiua, eſſe de eſſentia illius.

DIFFI

DIFFICVLTAS III.

Vtrùm materia prima appetat formas ſubſtantiales.

EX dictis difficultate antecedenti ſatis liquet, materiam eſſe ſubiectum formarum, eáſque reſpicere & connotare; venit ergo dubitandum qualiter has formas appetat.

ARTICVLVS I.

Præmittuntur aliqua ad intelligentiam difficultatis.

37. *Notandum primum. Appetitus eſt inclinatio in bonum ſeu conueniens.* NOtandum eſt primò ex Doctore in 1. diſt. 1. quæſt. 5. §. *ad argumenta*, in fine, & in primo Phyſicorum quæſt. 22. quòd appetitus eſt quædam propenſio & inclinatio in bonum conueniens, qui duplex eſt, elicitus vnus, ſeu intentionalis, innatus alter, ſeu naturalis. Prior ſequitur formas apprehenſas per cognitionem intellectiuam, & dicitur appetitus rationalis, vel per cognitionem ſenſitiuam, & dicitur ſenſitiuus, de quibus latè in libris de anima agendum eſt. Poſterior appetitus qui innatus dicitur, ſeu naturalis, eſt inclinatio & propenſio indita à natura, diſtinguitúrque à priori appetitu, *quòd licèt alicui inhæreat, non tamen amore inhæret,* (vt verbis vtar Scoti,) *ſed neque etiam propriè inhæret, ſed ab ipſo dante naturam quaſi infigitur illi obiecto, non quidem per actum elicitum aliumà natura, ſicut eſt in appetitu etiam ſenſitiuo, ſed per inclinationem habitualem naturæ.* Sic etiam explicat hunc appetitum Angelicus Doctor 1. parte quæſt. 61. art. 1. ad 3. & quæſt. 19. art. 1. & 9. & quæſt. 59. art. 1.

Notandum ſecundum. Secundò noto appetitum ex ſe, nec reſpicere bonum præſens, nec abſens, ſed bonum connaturale. Quòd ſi hoc bonum ſit abſens, appetitus ad illud dicitur deſiderium; ſi præſens, dicitur complacentia.

ARTICVLVS II.

Proponitur aliquorum placitum, & vera ſententia explicatur.

Aliquorum placitum. AVicenna primo lib. ſuę ſufficientiæ cap. 2. cuius ſententiam videtur amplecti Iuſtinus Martyr in confutatione dogmatum Ariſtotelis, affirmat materiam non appetere formas ſubſtantiales. Fundamentum eſt quòd vel materia appetit formam quam habet, vel quam non habet: non primum, quia nullus appetit quod poſſidet; non ſecundum, quia eſſet violenter ſub forma qua informatur; ergo nullo modo appetit.

Communis ſententia affirmat materiam appetere formas. docet Ariſtoteles in hoc libro textu 81. vbi aſſerit, *materiam appetere formam, ſicut turpe pulchrum, & fœmina virum.* Ratio eſt, quia materia ex natura ſua habet inclinationem ad formam vt perfectibile ad perfectum, & vt ſic eſt pars compoſiti naturalis; ergo materia naturaliter appetit formam tanquam actum & perfectionem eius. 38. *Vera ſententia.*

Oppoſitis occurritur. Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ reſpondetur, materiam appetere formam quam habet, appetitu complacentiæ, & quam non habet appetitu deſiderij. Ex quo non infertur eſſe violenter ſub ea quam habet, quia, vt optimè notauit Doctor in 1. diſt. 1. §. *ad vltimum*, num. 6. in fine, tunc aliquid eſt violenter ſub aliqua forma, quando naturaliter inclinatur determinatè in oppoſitam: at materia prima, licèt ad omnes formas innato appetitu

appetitu naturaliter inclinetur, cæterùm ad nullam determinatè, ſed indeterminatè ad quamlibet: vnde ſub nulla quieſcit violenter, ſed ſub quauis naturaliter.

Inſtãtia. Dices, materiam non poſſe inclinari in formam abſentem, niſi machinetur priuationem formæ quam poſſidet, & corruptionem compoſiti, quod malum quoddam eſt: at malum non eſt appetibile naturaliter; ergo.

Remouetur. Reſp. materiam ſolùm naturaliter appetere formam per ſe, quod eſt quoddam bonum eius; excluſionem verò & corruptionem compoſiti ſolùm per accidens, quod non eſt inconueniens.

39. *Obiectio prima.* Obiicies primò appetitum materiæ eſſe propriam paſſionem eius ſi poneretur: ſed iſta inclinatio & propenſio eſt accidens illius; ergo non eſt ponenda. Probatur minor, quia appetitus in materia ortum habet à priuatione: ſed priuatio contingit materiæ; ergo appetitus ſequutus ad

Soluitur. ipſam. Reſp. appetitum vt ſic abſtrahentem ab appetitu deſiderij & complacentiæ eſſe propriam paſſionem materiæ primæ, quia ſupra potentiam ſubiectiuam materiæ primæ ſolùm addit inclinationem innatam naturalem per nullam potentiam ab ipſa ſeparabilem; complacentia verò & deſiderium præter inclinationem naturalem, quam fundamentaliter important, connotant poſſeſſionem & priuationem formæ. Quare formale ſignificatum erit paſſio materiæ, connotata verò accidentia illius, cùm abſint & adſint materiæ ſine ipſius corruptione. Itaque appetitus vt ſic eſt intrinſecus materiæ, & paſſio illius; verumtamen quòd iſte appetitus ſit complacentiæ, aut deſiderij, contingit materiæ quatenus connotat formam actualiter informantem, vel potentem informare. nam eadem numero materia quæ nunc deſiderat formam, quam nõ habet, poſtea complacet in actu & poſitione ipſius.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò appetitum ſupponere cognitionem: ſed materia non eſt potentia cognoſcitiua; ergo nec poteſt appetere formas. Reſp. maio-

Enodatur. rem eſſe intelligendam de appetitu elicito, non verò de appetitu innato. Vel ſecundò reſp. concedendo omnem appetitum ſequi cognitionem, non operantis, ſed ipſius authoris naturæ. ita aſſerit D.Thom. 1. 2. quæſt. 16.& 1.part. quæſt.40. artic.3. & nos in 2. lib. Phyſic. dicemus de agente naturali reſpectu finis, quæſtione 14. diffic. 6. art.1. num.42.

Articvlvs III.

Vtrùm materia æqualiter appetat omnes formas.

Probauimus articulo præcedenti materiam habere inſitum & appetitum innatum ad formas, reſtat 40.
tamen explicare vtrùm æqualiter appetat omnes? Ratio dubitandi eſt pro parte negatiua, quia appetitus naturalis ſicut eſt ad bonum, ita debet eſſe maior appetitus in ordine ad maius bonum: ſicut voluntas ordinata maius bonum magis efficaciter appetit; ergo ſic ſimiliter materia prima formas perfectiores intenſiori appetet conatu.

Nihilominus tamen dicendum eſt appetere æqualiter omnes formas. Ratio eſt conſpicua, quia appetitus materię nihil aliud eſt quàm potentia paſſiua naturalis eiuſdem: ſed hæc eſt indifferens, & quantum eſt ex ſe non magis determinata ad vnã, quàm ad aliam, aliàs ſub illa quam determinatè reſpiceret, eſſet naturaliter, ſub aliis verò violenter; ergo appe-

titus iſte materiæ æqualiter reſpicit omnes formas. Eadem ratione probatur materiam appetere minus nobilem formam, dum habet nobiliorem, quia habet inclinationem ad illam habendam ſucceſſiuè, alioquin non poſſet nobiliorem naturaliter amittere, ac per conſeques compoſitum ex illa reſultans eſſet naturaliter incorruptibile. Eadem etiam ratione probatur appetere formam ſemel amiſſam, quia nunquam priuatur naturali hac inclinatione, quacunque forma adueniente.

Ad rationes dubitandi reſp. diſparem eſſe rationem de potentia naturali, & rationali, quia hæc ſequitur cognitionem, diſcernítque inter bonum & malum, ideo appetitu ordinato ſemper appetit maius bonum: potentia autem naturalis non ſupponit propriam cognitionē, nec diſcernit inter maius & minus bonum; cùm autem appetitus materiæ primæ ſit naturalis, ſolùm appetit formaliter actuari quod æqualiter recipit à quauis forma, & ita omnes æqualiter appetit.

Articulus IV.

Vtrùm appetitus iſte materiæ ad omnes formas ſit vnus, vel multiplex.

41. *Appetitus materiæ eſſentialis non ſatiatur quacunque forma.* Reſpondet Doctor in 1. diſtinct. 1. quæſt. 1. num. 6. tot eſſe appetitus in materia, quot formæ, quæ in ipſa poſſunt eſſe: vnde docet conſequenter appetitum materiæ non ſatiari per quamcunque formam, ſed ſolùm appetitum potentialem illius formæ: hic autem non eſt appetitus indifferentiæ, ſecundùm quem indifferenter reſpicit omnes formas, ſed reſpectiuus promanans à quidditate poſitiua materiæ, qui multiplicatur in materia ad multiplicationem formarum, de quibus diximus difficultate 2. artic. 5. Suam concluſionem probat Doctor, quia *non quæcunque forma ſatiat appetitum materiæ totaliter extenſiuè; tot enim ſunt appetitus materiæ ad formas, quot ſunt formæ receptibiles in materia: nulla igitur vna forma poteſt per ſe ſatiare omnes appetitus materiæ ad formas, ſed vna ſatiat perfectiſſimè, ſcilicet forma perfectiſſima; illa tamen non ſatiat omnes appetitus materiæ, niſi in illa vna forma omnes formæ includerentur.* Sed eſt impoſſibilis eiuſmodi forma; ergo. Probatur, quia ſi materia appetit omnes formas vt ſuprà; ergo ſolùm omnibus completur appetitus: at ſolus Deus continet virtutes aliarum cauſarum; ſignum ergo eſt quòd quæuis forma creata non ſatiat appetitum aliarum formarum, ſed remanent diuerſi appetitus in ipſa. Confirmatur, quia ſi tantùm eſſet vnus appetitus in materia, quacunque forma adueniente ſatiaretur, & ita alias formas non appeteret, ac per conſequens non eſſet ſubiectum corruptionis, cùm non appeteret formam contrariam ipſi exiſtenti. legite Doctorem in 4. diſt. 43. quæſtione 3. §. *ad illa ergo*, num. 16. vbi exactè de his agit, & videtur concedere in materia alium reſpectum ad formam, quæ per aduentum formæ deſinit eſſe in materia: ſed hoc reiicit in fine §. num. 18. & ſolùm concedit præter relationes à nobis aſſignatas aliam ad formam actualiter informantem, quæ deficiente forma deficit. Aliud tamen non eſt intelligibile, vt bene notat marginiſta, quia nequit concipi relatio realis ad terminum non exiſtentem, quæ poſſit ſeparari à ſubiecto: vnde ſolùm ea poteſt concedi,

quæ eſt ad formam actualiter informantem, de quibus in Metaphyſic. erit ſermo, quæſtione de relatione. legite Doct. quæſt. 7. Metaph. lib. 5. num. 7.

DIFFICVLTAS IV.

Vtrùm materia per aliquam potententiam poſſit eſſe ſine forma.

HAnc quæſtionem ita exactè diſputat Doctor ſubtilis in 2. diſtinct. 12. quæſt. 2. per totam, vt nihil deſiderandum relinquat. Eapropter eius rationes licèt diuerſo ordine, in hac difficultate tranſcribemus.

ARTICVLVS I.

Prænotantur aliqua ad exactam difficultatis intelligentiam.

42. DIximus notanter per abſolutam Dei potentiam, quia ſine controuerſia eſt naturaliter non poſſe eſſe materiam ab omni forma ſeparatam, ob naturalem ordinem agentium tam inferiorum, quàm ſuperiorum, qui nunquam corrumpunt vnam formam ſubſtantialem exiſtentem in materia, quin aliam introducant, in non viuentibus ſaltem, quia de viuentibus aliam eſſe rationem dicemus 1. de generatione diſputat. 1. vnde promanauit illud commune axioma, *Generatio vnius eſt corruptio alterius.* Nam natura per ſe generationem intendit, corruptionem verò per accidẽs. quod exactè illuſtrant Conimbricenſes 1. Phyſicorum cap. 9 quæſt. 6.

Obiectio. Nec obſtat quod quidam obiiciunt ex Auguſtino c. 4. operis imperfecti, nempe in principio mundi materiam fuiſſe nudam omni forma, iuxta illud Geneſ. 1. *Terra autem erat inanis & vacua.* Vbi Auguſtinus per terram intelligit materiam primam, & per vacuitatem carentiam omnis formæ; ergo ſecundùm Auguſtinum materia prima naturaliter exiſtit ſine forma. Reſp. cum S. Thoma 1. part. quæſtione 67. artic. 1. Auguſtinum poſuiſſe materiam vacuam omni forma, non tempore, ſed origine & natura. Quòd ſi quidam Patres Græci putant materiam præcisè formam, tamen ibi non loquuntur de quauis forma, ſed de quibuſdam pertinentibus ad decorem & magnitudinem materię; de potẽtia ergo abſoluta procedit quæſtio. Remouetur.

Suppono ſecundò ex Doctore in 1. diſtinct. 44. quæſt. vnica §. *Reſpondeo,* num. 1. potentiam Dei ordinatam, & abſolutam, in hoc diſtingui, quòd ordinaria eſt principium exequendi aliquid cõformiter legi ſecundùm ordinem præciſum. Abſoluta verò poteſt agere pręter illam legem, quoties non apparet contradictionis implicatio. quod eſt idem ac dicere, fieri à Deo abſolutè, non ſpectando naturalem cauſarum exigentiam. 43. *Suppoſitio. Quid ſit potentia Dei ordinata, & quid abſoluta.*

ARTICVLVS II.

Explicantur varia placita de hac re.

DOctor vbi ſuprà num. 2. refert aliquorum placita his verbis. *Reſponſio ſecundùm illos qui dicunt* (nempe Albertus & Ægidius) *quòd materia non eſt aliud à forma, non eſt mirum ſi non poteſt eſſe ſine forma; idem enim non poteſt fieri ſine ſe ipſo: ſed eſt falſum, vt probatum eſt ſuprà, quia omne generabile eſt compoſitum ex re & re.* *Aliquorum placita.*

ſuper quæſtionem ſecundam diſt. 12. ſecundi lib. ſententiarum. eſt communis inter Scotiſtas, eam ſequitur Ricardus in hac diſt. 12. quæſt. 4. Gabriel quæſt. 1. art. 14. Gregorius q. 2. Enricus quodlib. 1. quæſt. 11. Suarez vbi ſuprà, Vaſquez 1. parte diſput. 74. num 9. & diſp. 174. num. 19. Hurtado diſp. 2. Phyſicorum ſect. 9. Ruuius in hoc libro quæſt. 5. & alij, quos refert & ſequitur Pater Molina 1. parte quæſt. 3. art. 4. diſput. 2. quam veritatem ſequentibus rationibus efficaciſſimè probat Doctor diſt. 12. vbi ſuprà num. 3.

Reſpondeo ad quæſtionem, tenendo vt in priori quæſtione dictum eſt, rem materialem eſſe compoſitam ex duobus, quæ ſunt partes rei compoſitæ; & quòd ſemper aliquid generati præexiſtit generato, ſub forma corrumpendi. Dico quòd non eſt contradictio materiam eſſe ſine forma quacunque ſubſtantiali & accidentali, quod probo. Abſolutum diſtinctum & prius alio abſoluto poteſt eſſe ſine contradictione ſine illo: materia eſt ens abſolutum diſtinctum, & prius forma quacunque, ſubſtantiali ſcilicet, & accidentali; igitur poteſt eſſe ſine alio abſoluto, ſine ſine forma ſubſtantiali, vel accidentali abſoluta. Maior declaratur. nam ideo ponitur ibi abſolutum ad excludendum correlatiuum, quia in his eſſet inſtantia: prius ponitur ibi ad excludendam ſimultatem originis, quæ includit etiam ſimultatem correlatiuorum. Minor etiam probata eſt ſuprà, in quæſtione præcedenti. Quòd enim materia ſit quid abſolutum, ſatis patet, quia facit compoſitionem realem & abſolutam. Quòd autem ſit prior forma, ſaltem natura, & origine, patet, quia eſt receptiuum formæ, & fundamentum eius, ſed receptiuum & fundamentum formæ eſt prius forma.

Abſolutũ prius alio poteſt eſſe ſine eo.

Prius origine creatur materia quã forma.

Hoc etiam confirmatur per Auguſt. qui 13. Confeſſionum dicit quòd prius origine terminatur creatio ad materiam, quàm ad formam, licèt ſecundùm eum prima fuerit creata cum forma.

Item quidquid Deus abſolutum facit in creaturis, mediante cauſa ſecunda, poteſt facere ſine illa cauſa ſecunda, quæ non eſt de eſſentia cauſati; ſed forma eſt cauſa ſecunda, quæ non eſt de eſſentia materiæ in quãtum materia eſt, mediante qua Deus dat eſſe materiæ; ergo Deus ſine illa poteſt facere materiam. Quòd autem forma non ſit de eſſentia materiæ, patet, quia aliter adueniente alia forma eſſet alia, & alia eſſentia materiæ.

Quid facit Deus per cauſã ſecũdam facere poteſt per ſe ſi cauſa non ſit de eſſentia cauſati.

Item quod Deus immediatè creat, immediatè conſeruat, vel poteſt conſeruare: ſed materia eſt terminus creationis etiam ſecundùm alios, & ſic immediatè creatur à Deo vt probabo; ergo, &c. Quia ex quo materia eſt aliquid primum in entibus, non poteſt ſubeſſe cauſalitati alicuius creaturæ: ſimiliter cùm non poſſit produci niſi per creationem, & nulla creatura poteſt creare, vt probabitur in 1. quæſtione quarti, ſequitur neceſſariò quòd ſolus Deus eam creat: ſed entitas abſoluta quæ eſt à ſolo Deo, ſine alia aliqua entitate abſoluta poſteriore poteſt conſeruari à Deo; quia Deus ſine omni abſoluto, quod non eſt de eſſentia rei, & quod eſt poſterius ipſa re, poteſt rem conſeruare.

Item non eſt neceſſe Deum velle aliquid aliud à ſe abſolutè & de neceſſitate; ergo ſi vult neceſſariò formam eſſe ad hoc quod velit materiam eſſe, hoc non eſt ſimpliciter, ſed propter neceſſariam connexionem materiæ ad formam. Sed non eſt talis neceſſitas abſoluta connexionis materiæ ad formam. Probo, quia ſi eſt neceſſitas abſoluta connexionis, materia ad formam, vt tu dicis: igitur materia ſibi determinat aliquam formam de neceſſitate. Probatio conſequentia, quod determinat ſibi aliquod genus, determinat ſibi aliquam ſpeciem in genere illo; & omne quod determinat ſibi ſpeciem, de neceſſitate determinat ſibi eſſe in aliquo vno indiuiduo iſtius ſpeciei,

De hoc 1. d. 8. q. vltima.

Determinans ſibi genus determinat ſibi ſpeciẽ eius.

ſpeciei, vt omne quod de neceſſitate eſt homo, eſt hic homo, vel ille: ſed materia non determinat ſibi de neceſſitate hanc formam, vel illam; manifeſtum eſt ergo nec totum genus formæ.

48. *Confirmatur, quidquid contingenter ſe habet ad quodlibet cuiuſlibet generis abſoluti, habet ſe contingenter ad illud genus abſolutum (ex 1. Phyſic. textu 63. & 69.) hoc patet: ſed materia contingenter ſe habet ad quamlibet formam; ergo & contingenter ſe habet ad totum genus formæ. Probo etiam, quòd ſi de neceſſitate abſoluta, materia determinat ſibi genus formæ, quod neceſſariò determinat ſibi vnum ſolum illius generis; quia vnum eſſentialiter vnum & ſingulare eſt impoſſibile dependere eſſentialiter à pluribus eiuſdem generis: ſi ergo materia neceſſariò determinet ſibi totum genus formæ, hoc eſt, quia neceſſariò determinat ſibi aliquod vnum illius generis, quod falſum eſt. Si igitur contingenter ſe habet ad totum genus formæ, poteſt virtute diuina eſſe ſine forma.* Alia argumenta proponit Hurtado vbi ſuprà, quæ merè theologica ſunt, nec multum vrgent, ideo conſultò ea omitto.

ARTICVLVS IV.

Obijciuntur aliqua contra noſtram concluſionem.

49. *Obiectio prima. Totum phyſicum realiter differt à partibus ſimul ſũptis & vnitis & qualiter. Soluitur.*

OBiicies primò, totum phyſicum ex dicendis quæſt.7. difficult.1. art.2. num.4. diſtingui realiter à partibus vnitis, & habere diſtinctam exiſtentiam ab eis, nihilominus tamen ab eiſdem non poteſt ſeparari; ergo etiam ſi materia & forma diſtinguantur, nõ cõcluditur illam ſine hac poſſe conſeruari. Reſpond. ex dicendis vbi ſuprà, hoc prouenire, quia compoſitum intrinſecè includit partes, & ab eiſdem ſolùm tanquam includens ab incluſo diſtinguitur.

Inſtãtia. Præcluditur.

Inſtabis, nec partes vnitas poſſe eſſe ſine toto, & nihilominus ipſum non includunt; ergo. Reſpond. inde eſſe quòd Deus non poteſt impedire effectum primarium materiæ & formæ, niſi per ſeparationem, ex dicendis 2. Phyſic. quæſt.10. diffic.2. n.12. Cùm autem materia & forma vnitæ inuicem coniungantur per vnionem, nequeunt non cauſare compoſitum, neque eſſe ſine eo, quòd magis explicabimus quæſt.6.

Obiectio ſecunda. Emendatur.

Obiicies ſecundò, vnum relatiuum non poſſe eſſe ſine alio adhuc ſupernaturaliter: ſed materia ex dictis ſuprà difficultate antecedenti reſpicit formam; ergo nequit eſſe ſine ea. Reſpond. maiorem eſſe intelligendam de relatiuis ſecundùm eſſe, non verò de tranſcendentalibus, ſeu ſecundùm dici, ideo experimur naturaliter potentiam conſeruari ſine exiſtentia obiecti, & tamen reſpicit ipſum. Quòd ſi creatura nequit eſſe ſine Deo, non inde prouenit quòd relatiua ſit, ſed ob ineuitabilem dependentiam, quam habet à Deo conſeruante. quod magis explicabimus in Metaph. quæſt. de relatione, & explicuimus in Logica q.16. diffic.2. art.1.

50. *Obiectio tertia. Expeditur.*

Obiicies tertiò, ſi materia exiſtit ſine forma; ergo eſſet in actu ſine actu. Probatur ſequela. nam eſſet in actu per diuinam conſeruationem, & ſine actu cùm careret omni forma à qua totum eſſe actuale participatur. Reſpond. diſtinguendo ſequelam, eſſet in actu entitatiuo ſine actu entitatiuo & exiſtentiæ nego; eſſet in actu entitatiuo ſine formali concedo: vnde argumentum nullam habet vim, quia variatur ſuppoſitio in actibus. Obſtant Thomiſtæ ordinem eſſentiæ diſtingui ab ordine exiſtentiæ,

Digitized by Google

ſtentiæ, huicque ſupponi: ſed forma pertinet ad ordinem eſſentiæ; ergo nequit materia intelligi exiſtens ante actum formalem. Quod argumentum plura iam minus probabilia includit. Primò exiſtentiã realiter diſtingui ab eſſentia. quæ cõcluſio ſi de eſsẽtia poſſibili & actuali exiſtentiæ intelligatur, verum eſt diſtingui tanquam non ens ab ente. Si tamen exiſtentia cum eſſentia actuali comparetur, nec formaliter diſtinguuntur, ex dicendis in Metaph. Secundò in minori propoſitione ſupponit actum eſſentialem materiæ prouenire à forma, quod ſæpiùs probauimus eſſe falſum, loquendo de entitate incompleta materiæ. Eſto tamen quòd eſſentia & exiſtentia diſtinguantur. Reſp. diſtinguendo minorẽ, forma eſt actus eſſentialis completus concedo; incompletus, ſeu Metaphyſicus nego. habet enim materia ſuam actualitatem metaphyſicam à forma omnino diſtinctam. Exemplum tamen quod adducitur de lumine gloriæ reſpectu intellectus Beatorum in multis peccat. Primò, quia ex communiori ſententia intellectus Beatorum poteſt videre Deum ſine habituali lumine ſolùm cum ſpeciali concurſu, licèt de facto omnes talem habitum concedant, vt ex mẽte Doctoris communiter probant Scotiſtæ in materia de viſione. Secundò peccat, quia non eſt ad propoſitũ. nam ſi habitus ponãtur in potentiis; ideo eſt, quia cùm potẽtia ſit indeterminata ad efficiendum, vt inclinatur ad ſpecialem actũ congruentiſſimè tales habitus ponuntur in potentia: at materia prima licèt ex ſe ſit indeterminata ad formas, & exiſtentiam completam huius, vel illius compoſiti; nihilominus ſuam exiſtentiam incõpletam determinatè habet. quod ipſorũ argumento poteſt confirmari. Nam ſicut etiã ſi potentia in ordine ad operationẽ indigeat aliquo habitu determinãte, nihilominus ei nõ negatur propria actualitas in eſſe potentiæ, & quatenus ſupponitur ad actũ; ita ſimiliter etſi materia indigeat formis quibus determinetur in ordine ad concauſandũ compoſitũ, & exiſtendum completa exiſtentia ipſius, ei tamen non debet negari actualitas & exiſtentia propria quatenus ſupponitur compoſitioni, & eſt creationis terminus.

51. *Obiectio quarta.* Obiicies quartò implicare eſſe aliquid ſub certo genere, & non ſub ſpecie determinata; ſed ſi materia prima ſepararetur à forma, eſſet ſub genere ſubſtantiæ & corporis, & ſub nulla determinata ſpecie; ergo. *Reſpondetur.* Reſpond. Ruuio in hoc libro tractatu de materia quæſt. 5. quòd hoc argumentum eſt inconueniẽs de naturis completis, non autem de incompletis. Sed hæc ſolutio mihi non placet, quia ſi materia prima continet ſubſtantiam completã, & corpus, & hæc contracta per ſingularitatẽ, & exiſtentiam; quid ergo ei deficit vt ſit ens completum, & ſubſtantiale ſint Petra & cætera non viuentia. Aliter reſpond. Suarez diſp. 15. ſuæ Metaph. ſect. 9. & cum eo plures alij recentiores, quòd etſi repugnet aliquid exiſtere quod ſit ſub genere, & non ſit ſub ſpecie atoma, ſiue completa, ſiue incompleta, non tamen quòd habeat ſuam ſpecificationem, vt materiæ contingit. Sed nec hæc ſolutio placet, primò quia nõ video quomodo prædicata completa, qualia ſunt ſubſtantia, & corpus, poſſint differentiis incompletis determinati & extrahi à recta linea prædicamentali. Secundò ſi ſubſtantia cõpleta continetur formaliter in materia & in forma; ergo compoſitum quale eſt ens, ex eis erit bis ſubſtantia completa. Reſpond. ergo concedendo eſſe *Materia prima nõ eſt ſub genere ſubſtantia.*

inconue

inconueniens quòd aliquid ſit ſub determinato genere completo, & non ſub determinata ſpecie completa. nam implicat manifeſtè aliquid eſſe ſubſtantiam completam ratione generis, incompletam autem ratione differentiæ, cùm omnis differentia ſit perfectior genere; ergo eſt inconueniens materiam eſſe ſub determinato genere, & non ſub determinata ſpecie. Proinde negamus materiam primam eſſe ſub genere ſubſtantiæ; ſed contineri formaliter ſub ſubſtantia tranſcendentali, quæ abſtrahit à completa & incompleta, vt docet Doctor de anima rationali, cæteríſque formis ſubſtantialibus in 2 diſt.1. quæſt.5.§. *Dico*, num.4. & nos aliqua diximus in Logica quæſt.12. diffic.2. art.5.

53 *Obiectio quinta.* Obiicit quintò Doctor quæſt.2.vbi ſuprà num. 1. *quòd quanto aliqua ſunt magis vnum, tanto ſunt minus ſeparabilia: ſed materia eſt magis vnum cum forma, quàm paſſio propria cum ſubiecto, & paſſio non poteſt ſeparari à ſubiecto; ergo nec materia à forma. Maior eſt manifeſta. Minorem probo, quia materia facit vnum eſſentialiter cum forma & per ſe: ſed propria paſſio non ſic facit vnum cum ſubiecto, quia facit vnum ſecundo* *Diluitur.* *modo dicendi per ſe tantùm; ergo.* Reſpond. Doctor num.6. *ad primum dico, quod procedit de vnitate identitatis, qua aliqua dicuntur vnum, quia idem realiter non de vnitate identitatis, qua aliqua dicuntur vnum, quia idem realiter, nō de vnitate vnionis aliquorum in tertio, ſicut ex materia & forma fit vnum tertium, ſcilicet compoſitum. Si intelligitur primo modo, tunc maior propoſitio eſt vera: ſi ſecundo modo, eſt falſa. Vel ſic, ſi maior intelligatur de vnione identitatis aliquorum inter ſe, minor eſt falſa: ſi autem intelligatur maior de vnione aliquorum in tertio ſic, maior eſt falſa, quia illo modo in maximè dependentibus non poteſt eſſe ordo ad aliquod vnum, & in quibus eſt minima dependentia, poſſunt ordinari ad aliquod vnum, ſiue ad vnionem totius.*

Sextò obiicit Doctor, vbi ſuprà, 54 *Obiectio ſexta.* *omni eo quod poteſt per ſe eſſe, poteſt aliquid fieri inferius. Probo, illud quod non poteſt per ſe eſſe, eſt inferius eo quod poteſt per ſe eſſe; ergo Deus id poteſt facere: ſed nihil poteſt eſſe inferius materia; quia cùm materia ſit ens in potentia, & prope nihil, tunc illud inferius eſſet nihil.* Reſpond. Doctor, *concedendo* *Soluitur.* *maiorem, quia non video quin eſſe in alio ente, ſit inferius quàm eſſe in ſe, & quin ſit magis imperfectionis dependere, quàm non dependere. & ideo dico quòd omne eſſe cuiuſquenque alterius generis à ſubſtantia, ſcilicet accidentis eſt imperfectius quocunque, quod eſt pars ſubſtantiæ, ſicut eſt materia. & tunc ad Auguſtinum* (12.Confeſſion. cap.32.) *qui communiter hic allegatur, duo feciſti domine, vnum prope te,* &c. *dico quòd loquitur de ordine entium in genere ſubſtantiæ, & ibi eſt Angelus ens ſupremum & materia ens infimum. Sed dices. Nihil alterius generis poteſt eſſe ſuperius Angelo; ergo nihil alterius generis poteſt eſſe inferius materia prima. Dico quòd non eſt ſimile. Ideo enim non eſt ſuperius, quia nullum genus eſt ſuperius genere ſubſtantiæ: ſed alia genera ſunt inferiora. Vtrùm autem poſſet fieri in genere ſubſtantiæ aliquid inferius, de hoc eſt dubium.* Ex quibus non debet inferri, materiam primam poni directè ſub genere ſubſtantiæ, ſed ſolùm reductiuè & ad latus, vt diximus ſuprà, & exactè examinabimus in Metaph.

Septimò obiicit ipſe Doctor, *quòd* 55 *Obiectio* *priuationes ſunt oppoſitæ, ſicut & formæ, quibus ſunt oppoſitæ, nunquam ſunt* *ſeptima.* *ſimul*

Digitized by Google

ſimul in materia ; ergo nec priuationes oppoſitæ : ſed priuationes oppoſitæ non ſunt ſimul, nec poſſunt eſſe, quia forma oppoſita vni, actu eſt in materia. Si igitur materia non habet aliquam formam, ſunt in ea oppoſitæ priuationes ſimul, Expeditur. *quod eſt impoſſibile ; ergo,&c.* Reſpond. Doctor, *Dico quòd nulla priuationes ſunt oppoſitæ in eodem, niſi ſint priuationes formarum oppoſitarum immediatarum, circa idem de neceſſitate ſequentium, etſi ſic ſit, tunc dico quòd priuationes ſic ſunt incompoſſibiles, ſic enim ſe habent formæ oppoſitæ, quòd ſi ſuſceptiuum habet vnam, caret aliâ, & è conuerſo, aliàs eſſet contradictio, ſi formæ conſequerentur ſuſceptiuum de neceſſitate, & tamen poſſet eſſe ſine eis : ſed circa materiam nulla forma ſic ſunt ſimpliciter immediatè, licet aliquæ ſunt immediatè reſpectu agentis naturalis, quod non agit niſi in quanto, & per conſequens ſimpliciter & immediatè non poteſt attingere ad nudam eſſentiam materiæ. Nec etiam Deus poſſet facere materiam ſine forma, ſecundùm Ariſt. Sed hoc fuit pro tanto, quia ipſe poſuit neceſſariam connexionem cauſarum, ita quod impoſſibile eſt ſecundùm eum primas cauſas agere ſine ſecundis, ſiue cauſam omnino primam ſine ſecunda cauſa : ſed ſi hoc negaſſet, debuiſſet ponere ſecundùm ea, quæ poſuit de materia quod potuiſſet eam Deus feciſſe ſine forma.* Vnde idem Doctor conſequenter ad principia Philoſophi ex mente ipſius affirmat 1. Phyſic. quæſtione 20. vt optimè explicat Pithygianis ibidem, impoſſibile eſſe materiam eſſe ſine forma, cuius contrarium ſecundùm Theologica principia locis iam relatis ſæpiùs docet.

56. Obiectio octaua. Solutio. Materia prima habet ideam.

Obiicit octauò, *Quod non habet ideam, non poteſt fieri ſine alio : materia eſt huiuſmodi ; ergo.* Reſpond. num.7. *quòd ſiue idea accipiatur pro obiecto cognito, ſiue pro ratione cognoſcendi, falſum eſt quòd materia non habeat ideam, imò quocunque modo idea accipiatur, dico quòd materia ipſa habet ideam, Sicut enim materia eſt quid creabile diſtinctum à forma, ſic eſt quoddam ideale quod habet ideam diſtinctam, ſiue etiam idea ponatur ratio imitandi eſſentiam diuinam in tali gradu, adhuc habet ideam, quia alium gradum imitandi habet materia eſſentiam diuinam, quàm forma, vel aliud quodcunque.*

Obiectio nona. Obiicit nonò, *Illud in quod Deus non habet actionem, non poteſt fieri per ſe : ſed ſecundùm Doctores peritiſſimos Deus non habet actionem in materia ; ergo.* Reſpondet num. 8. *ad aliud quod ipſi dicunt, quòd Deus non habet actionem in eam, dico quòd falſum eſt. etſi dicunt hoc Doctores periti, non tamen in hoc ſunt periti : imò ſecundùm eos habet eam pro termino actionis ſuæ ; ergo poteſt aliquid circa eam agere : & hoc concedunt alij, quòd nullum agens naturale poteſt attingere eſſentiam materiæ, Deus tamen poteſt, vt illi dicunt in quarto ſententiarum, & hoc neceſſariò habent dicere ſui ſequaces.* Reſpōſio. Deus habet actionem in materiam.

Articvlvs V.

Vtrùm ſi materia exiſteret ſine forma, indigeret ſpeciali concurſu ſupernaturali.

Reſpond. Doctor num.9. *quod reſpondet vnus Doctor, quod materia poteſt intelligi habere triplex eſſe. Primò eſſe ſuum quod deberetur ſibi ſecundùm quod eſt aliqua eſſentia diſtincta à quacunque alia ; aliud eſſe quod communicatur ſibi à forma ; tertium eſſe quod communicatur ſibi ſupernaturaliter à Deo : & illud eſſe communicatum ſibi à Deo non habet, quando eſt in compoſito ; quia repugnaret per ſe vnitati,* 57. Prima ſententia.

ſuppoſiti: ſed illud haberet, ſi Deus faceret ipſam ſine forma. hæc ſententia eſt Henrici quodlib. 1. quæſt. 10. eum ſequuntur Conimbricenſes ſuprà relati art. 3. & Pater Suarez vbi ſuprà. *Sed hoc eſt falſum,* (inquit Doctor) *quia hoc non eſt aliud dicere quàm materiam ſine omni addito non poſſe eſſe ſine forma.*

Item ſicut accidenti poſtquam panis tranſubſtantiatur, non communicatur aliud eſſe, quàm habuit quando fuit actu informans panem, ſed idem ſibi conſeruatur, (ſicut probabitur in 4. libro.) ergo ſimiliter in propoſito non communicaretur materiæ aliud eſſe ab illo quod habet dum eſt ſub forma. Et eadem rationes, quæ ibi poſitæ ſunt de accidentibus, concludunt de materia.

58. *Verior ſententia.* Confirmat hanc ſententiam Hurtado diſput. 2. Phyſicæ ſect. 9. §. 104. quia ſi ſol priuaretur omni luce, nihilominus poſſet Deus eum conſeruare eodem concurſu quo nunc, quia ſol eiúſque productio, natura ſunt luce priora; ergo eadem ratione materia ſine forma. nam, vt docet Suarius 1. Metaph. diſp. 15. ſect. 9. num. 7. vt Deus conſeruet prius ſine poſteriori, tantùm requiritur continuatio præcedentis actionis, quia tamen oppoſita ſententia minus probabilis videtur, eam ſic explicat Doctor.

Si verò intelligit ſic, quòd materia ſeparata à forma & ſine forma communicatur eſſe à Deo non actus aliquis, ſed negatio ipſius eſſe communicati à forma, ideſt, quòd materia ſit per ſe exiſtens, ſine eſſe ſibi communicato à forma, ita quòd per ſe eſſe, ſit quædam negatio talis eſſe communicati à forma, quia in iſto eſſe per ſe non recipit eſſe à forma, ſi, inquam, ſic intelligit poteſt concedi quòd materiæ ſeparatæ communicatur à Deo huiuſmodi eſſe, vel per ſe eſſe negatiuè, vt dictum eſt: & conſequenter etiam poſſet dici; quòd tale eſſe non conuenit ſibi in compoſito: & eadem ratione, ſicut ſuprà dictum eſt; quia compoſitum ſecundùm hoc non eſſet vnum, oportet enim ad vnitatem per ſe compoſiti, materiam recipere formam & ſubeſſe formæ, non quòd tunc materia detur aliqua actualitas noua quando non eſt ſub forma.

Poſſet etiam fieri vna ratio contra concluſionem principalem ſic: Materia videtur plus dependere à forma, quàm forma quæcunque à materia: ſed formæ naturales aliquæ non poſſunt ſeparari à materia; ergo nec materia à forma. Minorem probo, quia ſi eſſent ſeparatæ, eſſent ſpirituales, & ſic intellectuales, & per conſequens immateriales: ſed formam talem eſſe intellectualem, vel formam materialem eſſe immaterialem, videtur includere contradictionem; ergo nec materia poteſt ſeparari à forma. 59.

Poteſt dici vno modo, quòd licèt entitas materiæ ſit minus perfecta, quàm formæ, non tamen plus eſt dependens, imò minus, & ideo poteſt fieri ſine forma, & non è conuerſo.

Alio modo poteſt dici quòd forma eſt magis ens: nec tamen eſt cauſa conſtituens eſſe materiale, ſed eſt cauſa concurrens ad eſſe compoſiti conſtituendi, & ideo poteſt ſeparari forma à materia, ſicut è conuerſo.

Et ad probationem, iſtæ formæ eſſent ſpirituales. Dico quòd non oportet, quia ſicut quantitas eſt forma eiuſdem naturæ quando ſeparatur, & quando eſt in ſubiecto, ſic etiam iſtæ formæ eſſent eiuſdem naturæ ſi ſeparentur, ſicut cùm ſunt coniunctæ, ſiue cùm informant materiam, nec eſſent intellectuales, quia hoc repugnat eis ſecundùm ſe.

ARTI

ARTICVLVS VI.

An dato quòd materia exiſtentiam capiat à forma, poſſit de potentia Dei abſoluta ſine forma exiſtere.

60. *Sententia prima.* AFfirmat Hurtado vbi ſuprà §. 100. Fundamentum eſt primò, quia nulla apparet implicatio, etiam ſi de facto materia exiſtat per formam, hanc exiſtentiam ſuppleri ſupernaturaliter à Deo, quod pluribus inſtantiis confirmat. Prima eſt quòd ſubſiſtentia eſt actus naturę proueniens ab aliqua forma ſaltem modali, & tamẽ ſupernaturaliter in Incarnatione Deus ſuppleuit ſubſiſtentiam propriã humanæ naturæ Chriſti, diuina perſonalitate Verbi; ergo. Secũda inſtantia eſt, quia conſtans Thomiſtarum ſententia eſt corpus Chriſti exiſtere exiſtentia Verbi, ſicut & eius humanitatem: ſed ille effectus formalis exiſtendi non prouenit à forma, quia illa exiſtentia non eſt formæ, ſed Dei; ergo diuinitus poteſt actus exiſtendi aliunde quàm à forma venire.

Humanitas Chriſti in ſententia Thomiſtarum exiſtit exiſtentia Verbi

Verbum diuinum poteſt immediatè aſſumere materiã primam.

Secũdò probat, quia materia poteſt aſſumi à Verbo diuino immediatè, vt docet Suarez 1. tom. 3. partis, diſp. 14. ſectione 3. §. *Dico primo.* & de facto ita eueniſſe in triduo, probabile cenſet §. *ſecundo modo.* Sed tunc materia non exiſteret exiſtentia formæ; ergo licèt ex natura rei omnis actus proueniat à forma, poterit etiam aliunde venire de potentia Dei abſoluta.

61. *Refutatur Hurt.* Hanc tamen ſententiam falſam exiſtimo ſi principiis Thomiſtarum ſtemus. Primò, nam ipſi nõ dicunt exiſtentiã formaliter prouenire à forma, ſed actum materiæ & compoſiti eſſentialiter requiſitum ad exiſtendum; ergo non benè infertur ex eo quòd Deus poſſit ſupplere exiſtẽtiam, poſſe etiam ſupplere actum, ſi omnis actus materiæ negetur. Secundò, actus materiæ eſt formaliter à forma; ergo nequit ſuppleri adhuc per ſupernaturalem potentiam, quia Deus nequit ſubſtituere vicem formæ, vt dicemus in fin. lib. 2. Reſpondet primò huic argumento §. 102. eſſe effectum ſecundarium formæ, & conſequenter ſupplebilem à Deo. Sed contrà eſt, quòd actus formalis formæ eſt effectus primarius ipſius, vt fatentur omnes: ſed primus actus materiæ eſt eius informatio; ergo non ſecundariò, ſed primariò forma actuat materiam in ſententia Thomiſtarum. Reſpond. ſecundò iſtum actum materiæ mendicatum à forma diſtingui realiter à forma; ergo poteſt ſuppleri à Deo. Sed hoc argumentum in omni doctrina inefficax eſt, nam etiam dealbatio actualis diſtinguitur realiter ab albedine, ſiquidem ſeparata à ſubiecto poteſt non dealbare. Item animatio diſtinguitur realiter ab anima. Patet in rationali, quæ ſeparata à ſubiecto, ſeu corpore eum non informat, & nihilominus non licet inferre, ſubiectum poſſe eſſe album ſine albedine, & corpus animatum ſine anima adhuc per ſupernaturalem potentiam; ergo quamuis iſte actus materiæ diſtinguatur realiter à forma, non ſequitur per vllam potentiam poſſe ſuppleri, quia eſt effectus formalis, & primarius ipſius. Vnde manifeſtè infertur, quòd ſi in ſententia Thomiſtarum concedamus materiã habere primũ actũ à forma per nullam potentiã ab ea ſeparatam, poſſet conſeruari.

Nec inſtantia Hurtado multum vrget, nam id quod aſſerit de exiſtentia, & ſubſtantia, verum eſt in ſententia Thomiſtarum, tamen neutrum iſtorũ eſt forma intrinſeca, ſed modus extrinſecus ſupplebilis à Deo.

Digitized by Google

Ad inſtantias ex doctrina Suarez reſpond. habere vim in ea ſententia, non tamen in ſententia Thomiſtarũ, qui negare debent conſequenter ad ſua principia, materiam poſſe aſſumi ſine forma. Quando autem Verbum diuinum facit exiſtere naturam humanam Chriſti, tunc non bene infertur contra Thomiſtas, materiam eſſe in actu, & non per formam, quia etiã ibi primus actus materiæ eſt à forma, imò bene infertur materiam exiſtere per formam præſuppoſitiuè, quatenus dat ei primum eſſe actuale requiſitum ad exiſtentiam, quod ſolùm ipſi intendunt. Vtrùm autem in triduo materia Chriſti fuerit ſub aliqua forma ſaltim cadaueris, non eſt huius loci.

Articvlvs VII.

An ſicut materia poteſt exiſtere ſine omni forma ſubſtantiali, poſſit etiam ſine omni accidentali.

62. *Cõcluſio.* Reſpond. affirmatiuè cum Doctore vbi ſuprà, §. *Reſpondeo*, num. 3. Ratio eſt quòd ſicut materia quatenus prior eſt forma, poteſt conſeruari ſine illa ſupernaturaliter; ergo quia prior eſt quouis accidẽti, poterit ſine ipſo ſupernaturaliter conſeruari.

Obiectio. *Materia prima nequit eſſe ſine dependẽtia à Deo.* Dices non poſſe materiam eſſe ſine dependentia à Deo, vt de quauis creatura diximus in Logica quæſt. 16. difficult. 2. & latiùs dicemus in Metaph. ſed iſta relatio eſt accidens materiæ; ergo nequit hæc eſſe ſine omni forma accidentali. *Solutio.* Reſpond. Doctor vbi ſuprà citatus, negando reſpectum dependentiæ eſſe accidens, identificatur enim realiter cum creatura, accidens tamen nequit identificari cum ſubſtantia.

Alia obiectio. Dices non poſſe non diſtingui ab aliis rebus: ſed diſtinctio eſt relatio accidentalis; ergo. Reſpond. aliqui *Reſpõſio.* quòd hoc eſſet vnum, ſi Deus aliquam creaturam conſeruaret, poſſet tamen annihilare omnes. Sed cõtrà eſt quòd non poteſt non diſtingui realiter à Deo ſaltim relatione non mutua: ſed nequit eſſe ſine Deo; ergo nec ſine relatione accidentali; propterea hanc concluſionem de accidentibus abſolutis intelligimus.

Petes vbi eſſet illa materia ſine forma? 63. *Dico quòd ſicut Angelus, qui non eſt quantus eſt in loco aliquo definitiuè, non circumſcriptiuè, ſuppoſito quòd ſit in vniuerſo; ſi tamen fieret extra vniuerſum, vbi locus non eſt, non eſſet in loco definitiuè. Sic materia ſi fieret in vniuerſo ſine forma, eſſet definitiuè alicubi: ſi autem fieret extra vniuerſum, nuſquam eſſet localiter, vel definitiuè: tamen eſſet natura quædam abſo*luta, haberétque præſentiam imaginariam, vt docet Doct. quodl. 11. §. de primo. & in 4. d. 10. q. 1. num. 16. *Materia ſine forma eſſet in loco definitiuè.*

Petes ſecundò, *An habeat partes? Dico quòd partes ſubſtantiales habet; illas enim non habet per quantitatem. Si dicas quòd eſt ens in potentia; ergo ſi conſeruetur ſine forma eſſe, erit ſibi accidens. Dico quòd falſum eſt, quia ſicut homo eſſentiam propriam habet extra omnem intellectum, ſic & eſſe; & tunc etiam haberet illud eſſe, ſicut & eſſentiam. Si etiam dicas, materia ſic exiſtens ſine forma habet ſaltim reſpectũ ad Deum conſeruantem; igitur habet aliquam formam. Dico ſicut dictum eſt ſuprà diſt. 1. quòd ille reſpectus eſt idem realiter cum materia, nec eſt forma addita, qualibet enim eſſentia creata non eſt aliud quàm dependentia ſui ad Deum.* *Materia prima ſine omni forma haberet partes entitatiuas ſubſtantiales.*

DIFFI

Digitized by Google

DIFFICVLTAS V.

Vtrùm materia prima ſit de eſſentia corporis ſubſtantialis.

CErtum eſt materiam eſſe partem compoſiti ſubſtantialis, quod ſæpiùs ſuppoſuimus in hoc libro, ex communi Peripatheticorum conſenſu; ſolùm eſt difficultas vtrùm ſit pars eſſentialis ipſius.

ARTICVLVS I.

Proponuntur diuerſa placita, & impugnantur.

64. *Sentĕtia prima.* PArtem negatiuam tenet Auerroes 7. Metaphyſicæ, Iandunus ibidem, & alij antiqui, aſſerentes materiam eſſe vehiculum formæ; formam verò eſſe totam quidditatem compoſiti, ita vt ſi anima in reſurrectione vniretur alteri materiæ quàm priùs, adhuc eſſet idem homo numero propter vnitatem animæ, quæ dicit totã quidditatem hominis. Fundamẽtum iſtius ſententiæ ſunt plures authoritates Philoſophi, in quibus aſſerere videtur formam eſſe quidditatem compoſiti, quas expendemus inferiùs, & retorquebimus contra iſtã ſententiam. Sed hæc ſententia falſa eſt, & eam ſic impugnat Doctor lib. 3. ſententiarum diſtinct. 22. quæſt. vnica. §. *contra iſta,*

Impugnatur prior ſentĕtia. num. 5. *Sed vltrà contra concluſionem in generaliori ſenſu qui dicunt quòd materia eſt extra rationem quidditatis ſubſtantiæ, ſcilicet ignis, vel hominis, arguo ſic. Eſſentia ſubſtantiæ ignis eſt ſufficiens ratio intrinſeca igni eſſendi ſubſtantiam, circumſcripta quacunque alia re ab eſſentia (non dico modò alia realitate, quia bene facio differentiam inter rem & realitatem;)* *Res & realitas differũt.*

igitur ſi eſſentia ignis dicit ſolam formam circumſcripta omni alia re à forma, forma erit ſufficiens ratio igni ipſi eſſendi ignem & ſubſtantiam; igitur ignis eſſet verè ignis, ſi ſola forma ignis eſſet, & hoc dicerem ſi tenerem opinionem, & hoc eſt destruere omnem materiam. Maior patet de ſe, quia ſicut albedo eſt ſufficiens ratio eſſendi album, ita humanitas eſſendi hominem & igneitas ignem. Si ergo ſola forma ignis eſſet & nulla materia, forma eſſet ſufficiens ratio habenti eam eſſendi ignem. *habes in Logica quæſt. 6. diffic. 1. art. 1.*

Præterea cuius eſſentia eſt ſecundùm ſe incauſata, ipſum eſt ſecundùm ſe incauſatum; quia quòd aliquid cauſetur per ſe, & non eius eſſentia, quæ eſt idem ſibi per realem identitatem, omnino nihil eſt dictum: patet igitur maior. Ergo eodem addito vtrobique illud cuius eſſentia eſt incauſata à cauſis intrinſecis: ſed ſi quidditas, vel eſſentia rerum materialium non includit materiam, eſſet incauſata à cauſis intrinſecis; quia non habet materiam cauſam ſui, & per conſequens eſt incauſata materialiter: ſed fruſtrà poneretur materia in ſubſtantia materiali, niſi eſſet cauſa ſui; ergo ſequitur, quòd ſi verum eſt, quod conceſſum eſt, quòd materia nihil eſt. 65.

Præterea ens completum in genere nulli alteri vnitur vt faciat per ſe vnum cum eo, ſed tantum faciet cum alio vnum per accidens, vel aggregatione. & ratio huius eſt, quia illa quæ faciunt per ſe vnum, non ſunt entia completa per ſe in genere, ſed tantùm principia rei completæ in genere. Si igitur forma ignis eſt quidditas completa in genere, vt tu dicis, quia non poteſt contrahi vt ſit perfectior per materiam, vel aliquid tale; tunc forma ignis nulli alteri poterit vniri, vt faciat cum eo per ſe vnum ens in genere per ſe. Igitur hic ignis non erit ens per ſe. Vel ſi ſic, non habet materiam, ſed ſolam formam, quod eſt æquè inconueniens, & ſi habet mate- 66.

riam, eſt ens per accidens, vel aggregatione, ſicut aceruus, quod eſt contra Philoſophum 7. Metaphyſicæ cap. 5. textu 15. quia compoſitum per ſe generatum per ſe eſt vnum, 8. Metaph. aliàs eſſet minus vnum, quàm terminus augmentationis, vel alterationis.

67. *Præterea quod non includit aliquam quidditatem in genere, nec aliqua quidditas in genere includit ipſum, illud non eſt in genere, nec per ſe, nec per accidens. non per ſe. patet, quia ſola illa ſunt in genere per ſe, quæ includunt quidditatem, vt indiuidua, vel quæ ſunt ipſa quidditas, vt homo vel humanitas, nec per accidens, vel per reductionē, quia quod eſt ſic in genere, includitur in aliquo quod eſt per ſe in genere. ſi igitur materia non includitur in quidditate hominis, nec includit. (hoc eſt certum.) nullo modo igitur eſt in genere: at quod non eſt in genere, nihil eſt, vel eſt Deus: ſed materia non eſt Deus, igitur eſt nihil.*

Si materia nō eſt in genere ſaltim reductiuè vel eſt Deus, vel nihil.

Præterea, rationi materiæ ſecundùm ſe non repugnat eſſe communis diuerſis materijs, in diuerſis indiuiduis, ſicut nec repugnat rationi formæ eſſe communis diuerſis formis in diuerſis indiuiduis: igitur ab hac materia ignis & ab illa poteſt abſtrahi communis ratio materiæ, ſicut ex hac forma & illa, communis ratio formæ: ſed ex forma & materia ſic abſtracta, fit compoſitum per ſe abſtractum in genere, quia fit ex eis per ſe vnum, quia hæc potentia & ille actus in communi: ſicut hæc materia & hæc forma, quia hæc potentia & hic actus in ſpeciali faciunt vnum hoc ſignatum; illud ergo compoſitum ſicut eſt per ſe vnum, ita habet quidditatem per ſe vnam, & ſicut ſua entitas, vel vnitas includit per ſe materiam & formam, ſic & ſua quidditas, & hoc probatur per Philoſophum 5. Metaphyſica cap. de cauſis, textu 3. & 2. Phyſicor. textu 38. cauſa & effectus proportionantur, ſi genere, genere, ſi numero, numero. Et hos expreſſius dicit Philoſophus, & comment. 12. Metaph. textu 27. & 18. Igitur ſicut illud eſt vnum compoſitum in genere, ſic habebit cauſas componentes in genere, ſcilicet, materiam & formam in communi, & illa duo ſicut includuntur in quidditate eius, ſic & in vnitate.

Cauſa & effectus proportionantur ſi genere, genere: ſi numero, numero.

Præterea 7. Metaph. text. 39. vult Philoſophus quòd ſicut ex hac materia contracta cum hac forma fit hoc indiuiduū vltimatè, ita ex materia cōmuni, & forma cōmuni reſultat quidditas communis. Cuius probatio eſt, quia facere per ſe vnum in ſingulari, conuenit huic materiæ & huic formæ, & illi materiæ & illi formæ: igitur hoc conuenit eis per aliquid commune, cui primò conuenit facere per ſe vnum cum alio; & hæc eſt materia in communi, & forma in communi. Nam ratio quare hæc forma facit per ſe vnum cum hac materia, eſt quia hic eſt actus & illa potentia, & hæc ratio, ſcilicet eſſe potentiam & eſſe actum conuenit per ſe pluribus: igitur per aliquod commune eis, quod non eſt, niſi per materiam & formam quæ primò faciunt vnum: ſed omne per ſe vnum habet per ſe, quod quid eſt: igitur.

Secunda ſententia fuit Magiſtri, teſte Scoto in 4. diſtinct. 44. quæſt. 1. §. *circa iſtam*, num. 3. aſſerentis ad eſſentiam cuiuſuis hominis pertinere ſolam illam partem materiæ quam accepit à parentibus, quia hæc ſemper perſeuerat, ex illo Chriſti Matth. 15. *Omne quod intrat in os, in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur*, vbi ſignificatur nullam materiam in alimento acceptam perſeuerare cum præexiſtenti. Probatur ratione, puer mortuus reſurget in magnitudine quam habiturus eſſet ſi perueniret vſque ad 33. annum; ergo illa materia parua ſufficit ad ſtatum perfectum; ergo ea ſolùm pertinet ad cuiuſuis hominis eſſentiam. 68.

Sententia ſecunda.

Hæc etiam ſententia falſa eſt. nam non

Refellitur.

non perſeuerat in genito tota portio à parentibus accepta, cum calore naturali, per totum corpus diffuſo, & per omnes viuentis partes illa portio ex patiatur, quia agẽs naturale approximatum non poteſt non agere; ergo aliquid portionis deperditur, & alia noua pars materiæ adquiritur; ergo ſicut prima eſt de eſſentia compoſiti phyſici, ita quæ de nouo adquiritur, cùm vtraque ſit eiuſdem rationis. Secundò probatur ex Ariſtot. 5. Phyſic. aſſerente vnum continuum eſſe vnum numero: ſed vt viuens augeatur per nutritionẽ, coniungit ſibi nouam partem materiæ, vt deperdita reparetur; ergo ad eſſentiam hominis non ſolùm præexiſtens materia, ſed quę præexiſtenti vnitur, ſpectat.

Vnũ continuum eſt vnum numero.

69. Ad fundamenta iſtius ſententiæ reſpondetur verba Chriſti non tollere conuerſionem alimenti in ſubſtantiam aliti, ſed explicare ſolùm qualiter partus impuriores conuertantur in excrementa. Ad inſtantiam de puero reſurgente in ea magnitudine quæ eſſet habiturus ſi viueret vſque ad 33. annos; reſpondetur concedendo, omnes in ea ætate eſſe reſurgendos; tamen illa materia pueri non ſufficit ad ſtatum perfectum, & tantam magnitudinem, ſed Deus aliunde ſuppleuit materiam quæ deficit illi puero.

Sentẽtia tertia.

Tertia ſententia eſt Durandi in 4. diſtinct. 44. quæſt. 1. aſſerentis, materiam primam in communi eſſe partem eſſentialem compoſiti in communi: ſed materiam particularem non eſſe eſſentialem compoſiti particularis, v. g. Petri, vel Pauli, quos ait eoſdem eſſe, licèt varietur materia. Fundamentum ſumit ex Philoſopho 7. Metaphyſicæ, aſſerente materiam primam *neque eſſe quid, neque quale, ſed omnium formarum receptiuam*; ergo de ſe non eſt hæc, vel illa, niſi ob diuerſitatem formarum; ergo licèt Petrus amittat ſuam materiam, & recipiat aliam in reſurrectione, erit idem numero homo, & per conſequens hæc numero materia non erit pars eſſentialis compoſiti. Quæ ſententia ſatis probabilis videtur mihi, tum propter Philoſophi authoritatem, tum propter alia quæ obiiciemus inferiùs contra noſtram concluſionem: & roborari poteſt hæc ſententia, quia ſi ex ſententia Doctoris, idem numero filius productus ab vno patre poterat ab alio produci; ergo idem numero filius ex diuerſo ſemine, vel ex diuerſa materia poteſt generari; ergo hæc numero materia non eſt de eſſentia iſtius compoſiti, ſed aliqua materia hæc, vel illa. Secundò ſi ex materia vnius hominis alius generaretur, quod contingere poteſt in illis partibus, in quibus homines humanis veſcuntur carnibus, & iſte genitus ex materia alterius ſtatim morcretur, tunc ſic de fide eſt quòd vterque reſurgeret; ergo vnus ſine materia. Vel Deus ſuppleuit illam, alia diſtincta, nihilominus tamen non variaretur indiuiduum; ergo hæc numero materia non eſt de eſſentia iſtius numero compoſiti.

Impugnari tamen poteſt hæc ſententia, quia ſicut ſe habet materia in communi, ad compoſitum in communi; ita materia particularis ad compoſitum particulare: ſed materia in communi eſt pars eſſentialis cõpoſiti in communi; ergo & particularis materia cõpoſiti particularis. Maior patet ex Ariſt. 7. Metaph. c. de cauſis, & 2. Phyſ. vbi ait quòd cauſa & effectus proportionantur, ſi genere, genere, ſi numero, numero. Confirmatur. nam nullo alio fundamento ſancti Patres probant veritatem reſurrectionis, niſi quia illudmet corpus reſumendum eſt ab anima quod informauit in hac vita, 70.

vita, & ſic concludunt eundem numero hominem reſurrecturum: ſed ſi variata materia non variatur compoſitum, hoc argumentum non habet vim; ergo. Sed hæc ratio communis eſt & inefficax. nam conceſſa opinione Durandi, argumentum ſtat in ſua vi. nã ſi variata quauis materia reſurget idem numero homo, ex reunione formæ, quanto magis inuariata materia; ergo argumentum in quauis ſententia ſtabit in ſua vi. Solùm autem hæc ratio poteſt aliquam habere vim quatenus in illo argumento ſupponunt Patres idem corpus reaſſumi in reſurrectione.

Supponũt Patres idem numero corpus reaſſumendũ eſſe in reſurrectione nouiſſima.

ARTICVLVS II.

Explicatur vera ſententia.

71. Vera ſententia & communis in Peripathetica ſchola affirmat materiam eſſe de quidditate compoſiti, & ſingularem materiam de quidditate compoſiti ſingularis, tenet Scotus expreſsè in 3. diſtinct. 22. quæſt. 1. num. 13. & ſupponere videtur in 2. diſt. 12. per totam, & in 7. Metaph. quæſt. 16. num. 6. & per totam, licèt hîc ſolùm probent argumenta materiam in communi eſſe de quidditate naturæ in communi. tenet ibidem Antonius Andreas quæſt. 12. & omnes Scotiſtæ, S. Thom. 1. part. quæſt. 75. artic. 4. & eius diſcipuli probat Doctor in 3. vbi ſuprà §. *contrà*, num. 4. Primò authoritate Auguſtini 13. de ciuitate cap. vltimo dicente, *hoc verum eſt quòd non totus homo, ſed pars melior anima eſt, nec totus homo corpus, ſed inferior pars hominis: ſed cùm eſt vtrumque coniunctum, ſimul habet hominis nomen*; ergo quidditas hominis includit materiam. Secundò probat authoritate Damaſceni cap. 49. vbi hæc habet, *plures hypoſtaſes hominum ſunt, omnes autem eandem recipiunt rationem naturæ, omnes enim ex anima compoſiti ſunt & corpore*, vbi hæc habet Doctor, *Nota quod vult quòd omnes hypoſtaſes hominum participant eandem rationem naturæ, per hoc ſcilicet quòd qualibet hypoſtaſis componitur ex corpore & anima: igitur ſic componi conuenit naturæ quam participant, & hoc contra Hug. & alios qui dicunt quòd alterum tantùm eſt homo, contra Magiſtrum eſt, quia iſta compoſita faciunt hominem.*

Præterea Damaſc. cap. 58. contra hæreticos dicentes Chriſtum habuiſſe corpus de cœlo aſſumptum, & tamen per virginem tranſiens, arguit quòd habuit veram carnem de virgine ſubſtantialiter ſumptam; aliter non eſſet homo vniuocè nobiſcum. Sed hoc argumentum nihil valet, ſi caro non eſt de ratione hominis, quia habendo animam eiuſdem rationis, eſſet homo eiuſdem rationis, ſi corpus, vel caro eſſet extra rationem hominis.

Ratione etiam probatur. nam circumſcripta quauis re eſſentia ignis, eſt ſibi ſufficiens ratio eſſendi ignem, ſicut humanitas eſt ſufficiens ratio eſſendi hominem: ſed circumſcripta materia ignis, ſola forma non eſſet hæc ſufficiens ratio; ergo. Probatur minor, quoniam ſi forma ſufficeret, iam materia eſſet ſuperflua: vnde optimè inferunt Theologi cum Doctore in 3. iam citato, Chriſtum Dominum in triduo mortis non fuiſſe hominem, etiam ſi haberet animam ſibi vnitam, quia partes illæ nõ erant vnitæ, & neutra ſola eſt quidditas completa hominis.

ARTICVLVS III.

Obiiciuntur aliqua contra noſtram concluſionem.

Obiicies primò cum authoribus primæ ſententiæ, Ariſtotelem 5. Metaph. 72.

Obiectio prima.

Digitized by Google

5. Metaph. cap. 2. dicente formam eſſe rationem & quidquid dat eſſe rei; ergo ea ſola eſt de quidditate compoſiti. Reſp. Ariſtotelem vocaſſe eſſentiam rei, non quia ſit tota quidditas, ſed quia pars præcipua compoſiti.

Diluitur.

Obiectio ſecunda.

Secundò obiicies Philoſophum 7. Metaphyſicæ cap. 5. textu 22. vbi aſſerit quòd materia eſt, qua res poteſt eſſe & non eſſe; ergo ſi materia eſſet pars quidditatis, quidditas poſſet generari & corrumpi. quod eſt contra eundem Philoſophum, ibidem textu 20. & 21. vbi vult quòd quæcunque concipiuntur ſine materia, vt rationes ſpeciei ſolùm, hæc non corrumpuntur; ergo in quidditate rei, ex mente Philoſophi non includitur materia. Hoc argumentum retorquet contra ipſos Doctor, quia ſequeretur ex eorum obiectione, quòd de corpore naturali non poſſent demonſtrari paſſiones: ſed hoc eſt falſum; ergo. Prima ſequela probatur, nam demonſtratio eſt vniuerſalium, ſicut ſcientia ex 7. Metaph. textu 53. & 1. Poſteriorum textu 43. ſed corruptibilitas eſt paſſio hominis; ergo ſi non probatur de eſſentia vniuerſali, non poterit de homine demonſtrari: ſed eſſentia per vos non cõcludit corruptibilitatem; ergo de homine non poteſt hæc paſſio demonſtrari, quod eſt falſum. *Tunc ſic, ſed illud quod caret materia, non eſt corruptibile, quia quamuis mixtum corrumpatur, quia eſt ex contrarijs, non tamen eſſet mutua actio, niſi quia aliquid in potentia eſt, quod poſſit aliam formam recipere, etſi etiam corpus ſimplex agat in ſimplici ratione contrarietatis, prima tamen radix eſt materia cum priuatione, quæ eſt in potentia vt tranſmutetur ad aliam formam, vt aër ad aquam, & è conuerſo, ita quòd medium immediatum, ad quod conſtat reſolutio vt corruptibilitas demonſtretur de corpore aliquo, eſt materia; igitur materia includitur in quidditate corporis. Aliter hæc concluſio, corpus eſt corruptibile, non plus ſciretur de aliquo compoſito, vel quidditate compoſita, quàm de Angelo, quod falſum eſt. Vnde de corruptibilibus poteſt eſſe vera demonſtratio in vniuerſali, ita quòd demonſtratiua oſtenderetur talia eſſe corruptibilia, neque eſt medium ad hoc, niſi quia habent materiam; cùm igitur ſcientia naturalis ſit vera ſcientia, & vniuerſalium, ſequitur quòd corpus mixtum in ſua vniuerſali, ſiue generali ratione & quidditate includit materiam; licèt enim nunquam corrumpatur actu, niſi in hoc corpore, tamen de hoc corpore non demonſtratur paſſio primò, ſed de corpore in communi.*

§. Rationes n. 9.

Quomodo materia eſt cauſa corruptionis.

De corruptibilibus poteſt eſſe vera demonſtratio in vniuerſali.

Facta autem hac redargutione mirabili quadam doctrina, mentem explicat Philoſophi, & ſic reſpondet: 73.
Reſpondeo tamen ad formam cùm dicitur quòd materia eſt qua res poteſt eſſe & non eſſe. Dico quòd Philoſophus in 7. cap. de part. diffic. loquitur vario modo de iſtis tribus, ſpecies ſimul totum & materia, & æquiuocatio nominum multoties decipit. Ideo primò videndum eſt de æquiuocatione iſtorum, & poſt per hoc ad formam argumenti; ſpeciem enim aliquando accipit pro forma, quæ eſt altera pars rei compoſitæ; aliquando pro forma totius, vt humanitate, de qua in eodem cap. ſpeciem autem dico quòd quid erat eſſe. vbi etiam dicit quòd materia eſt pars talis ſpeciei. Aliquando accipit ſpeciem pro vniuerſali abſtracto, cuius ſcilicet vniuerſalis abſtracti, primò eſt ipſum quod quid eſt, ſicut cap. de part. diffic. quaſi in principio mota quæſtione de partibus definitionis dicit, ex quibus eſt ſpeciei ratio, & accipit ibi ſpeciem pro vniuerſali abſtracto, ſicut infrà cap. 9. vniuerſalis & ſpeciei eſt definitio.

verſicul. ad primũ num. 14.

Triplex acceptio nominis ſpecies.

Similiter, ſimul totum aliquando 74.

Triplex acceptio nominis ſimul totum.

accipit pro compoſito vltimatè contracto; aliquando pro compoſito in vniuerſali: ſtrictè autem accipit ſimul totum, pro indiuiduo ſubſtantiæ compoſitæ, quia illud nihil in ſua ratione continet, quare ſibi repugnet recipere prædicationem naturæ, ſiue quod quid eſt; imò quod quid eſt hominis, prædicatur de hoc homine, licèt non primo. Sicut enim ſubſtātia compoſita abſtrahit à tempore & ab eſſe exiſtentiæ, ita hic homo & tota coordinatio illius generis, & ita indiuiduum hominis: vt hic homo abſtrahit à tempore ſicut homo; ſed ſtrictè per ſimul totum intelligit hunc hominem, vel lapidem exiſtentem: & talia generantur & corrumpuntur, & de talibus non eſt propriè definitio, nec ſcientia; quia talia dum abſtracta ſunt à ſenſibus, neſcitur an ſint, vel non, ſed illorum in abſentia eſt tantùm opinio.

Simul totum perſe ſumitur pro indiuiduo ſubſtantia materialis.

Actio generātis terminātur ad eſſe indiuidui.

Etſi arguatur, quòd hic homo exiſtens eſt tantùm ens per accidens; ergo ſolùm ens per accidens generatur, & non ens per ſe. Dico quòd actio generantis terminatur ad eſſe: & quamquam eſſe exiſtentiæ huius hominis non ſit res alterius generis, & pro tanto, cum eo cuius eſt, non faciat ens verè per accidens: tamen hic homo abſtrahit ab eſſe exiſtentiæ, & ideo non eſt de intellectu eius, propter quod Logici dicunt quòd faciunt vnum conceptum per accidens, tamen, realiter loquendo, hic homo exiſtens corrumpitur & generatur, & hoc vult Philoſophus ibidem, ita quòd quamuis hic homo poſſit dici generari, tamen non niſi neceſſariò concomitante eſſe exiſtentiæ tanquam termino generationis.

Duplex acceptio materiæ.

Similiter materiam aliquando accipit ibi, vt non contractā per aliquid adueniens ſibi, ſed ſolam vt eſt principium potentiale eius cuius eſt: & ſic accipiendo materiam, materia eſt pars quidditatis in compoſitis materialibus. Aliquando accipit materiam contractam per indiuidualitatem, & ſic eſt de eſſe ſimul totius, vt diſtinguitur contra formam, vt forma accipitur pro vniuerſali abſtracto, & hoc eſt accipere materiam vt eſt pars indiuidui ſubſtantiæ, non autem vt eſt pars ipſius quod quid eſt.

Alia acceptio materiæ.

Aliquando accipit materiam magis contractè vt contrahitur per accidens, ſicut materia ſyllabarum diceretur cera: ſed hoc accidit quia cera poteſt eſſe ſine ſyllabis, & ſyllaba ſine ea. Sumitur etiam aliter per accidens, & tamen neceſſariò ſicut ſemicirculus eſt pars materialis circuli, quia non cadit in definitione circuli, nec eſt pars eſſentialis, ſed integralis: tamen circulus ſemper habet ſemicirculum, & eſt materia propinquius ſe habens circulo quàm æs, cùm in ære ſit rotunditas illa. hæc in illo cap. ſupradicto.

75. *Per hæc ad formam argumenti, cùm dicitur quòd aliquid dicitur corruptibile ratione materiæ; dico quòd corruptibile poteſt dicere potentiam propinquam ad corruptionem, vel remotam. illud eſt corruptibile potentia remota quod habet in ſe, vnde poſſit dici corruptibile: non tamen poteſt exire in actum, niſi prius fiat in potentia propinqua: ſicut calefactiuum dicitur quod habet calorem, non tamen poteſt calefacere, niſi ſit approximatum paſſo. Illo modo dicitur ignis corruptibilis, & eſt prædicatio de ſecundo modo, ſicut color eſt viſibilis: ſed tamen ignis non eſt in potentia propinqua ad corruptionem, niſi ſit in eſſe exiſtentiæ: ſicut nec ignis generatur proximè, ſed hic ignis exiſtens; tunc dico quòd illud quod eſt generabile, & corruptibile, proximè habet materiam contractam per eſſe exiſtentiæ: ſicut enim materia eſt cauſa proxima corruptionis, iſto modo quod quid eſt, non eſt proximè corruptibile, & ideo nec habet in ſua ratione materiam, vt eſt proxima ratio corruptionis, vt ſcilicet eſt ſub actuali exiſtentia, nec plus concludit ratio.* Vnde licèt quidditas hominis, v. g. non ſit ſola

Ignis non exiſtens qualiter corruptibilis.

materia;

Digitized by Google

materia; ſed quid ex materia & forma reſultans, nempe humanitas: illi prouenit corruptibilitas à materia,& non à forma; tamen hæc quidditas nequit corrumpi, niſi ſecundùm exiſtentias. nam hæc eſt proxima, & completiua ratio non corruptibilitaris, quia hæc eſt à materia, ſed actualis corruptionis defectu, cuius exiſtentiæ rerum quidditates ex mente Philoſophi nequeant corrumpi.

76. *Argumentum tertium.* Tertiò arguitur, quòd quidquid eſt, eſt principium per ſe cognoſcendi illud cuius eſt; igitur quod ſecundùm ſe eſt ignotum, non includitur in ratione ipſius quod quid eſt. huiuſmodi eſt materia ſecundùm Philoſophum in 7. cap. de partibus differentiæ textu 35. ergo. Hoc argumentum etiam retorquet in oppoſitum num. 10. his verbis. *Præterea ſecundum argumentum cùm arguitur, quia quod quid eſt, eſt principium cognoſcendi illud cuius eſt, ex hoc concluditur, materiam includi in quidditate, quia res non poteſt cognoſci, niſi cognitis cauſis, ſecundùm Philoſophum 2. Metaphyſicæ* texru 11. & 1. Phyſicorum & 1. Poſteriorum. *Dicit enim quòd ſi cauſæ eſſent infinitæ, nihil contingeret cognoſcere, & exemplificat, tam in cauſis materialibus, quàm in alijs; & ratio ſua eſt, quia tunc cognoſcimus rem cùm cauſam eius cognoſcimus: infinitæ autem cauſæ ſi eſſent, non poſſent pertranſiri; igitur nihil poſſet cognoſci. Si ergo nihil eſt neceſſarium ad cognitionem rei, niſi quod quid eſt, & materia eſt neceſſaria, ſecundùm Philoſophum, ſequitur quòd materia includitur in quod quid eſt, quia ſi materia non includitur in quod quid eſt, quod eſt principium cognoſcendi, tunc perfectè res poſſet cognoſci, quamuis cauſæ materiales eſſent infinitæ, homo enim perfectè cognoſceretur, non obſtante infinitate cauſarum materialium.* Vnde ad formam argumenti reſpondet Scotus num. 16. *Dico quòd habens materiam partem ſui non cognoſcitur, niſi cognita materia: nunquam enim homo haberet ſcientiam de ſubſtantia compoſita, niſi cognoſceret materiam; aliter omnis cognitio ſcientifica, eſſet ſimplicium & immaterialium, ſecundùm quod ſcientia eſt de rebus. Quamuis ergo requiratur cognitio materiæ ad hoc, quòd cognoſcatur ſubſtantia rei materialis: aliter tamen eſt cauſa cognoſcendi materia, & aliter forma: ſicut enim cauſæ differunt in perfectione & entitate, & cauſalitate, in cauſando entitatem cauſati; ita eſt in cauſando cognoſcibilitatem eius: ſicut enim forma eſt magis ens, quàm materia; ita magis cauſat & entitatem & cognoſcibilitatem. Similiter quia materia non habet eſſe perfectum in effectu niſi per formam dantem eſſe tale vltimatè in effectu; ita forma facit cognoſcere etiam materiam, vtraque tamen ſunt vna cauſa integra cognoſcendi perfectè compoſitum. Eſt igitur materia ignota, quia non eſt perfecta ratio cognoſcendi illud cuius eſt, nec potiſſima, & hoc concludit ratio & non plus.* *Forma magis cognoſcibilis eſt quà materia.*

Et cùm dicis quòd materia eſt ignota, hoc pro tanto dicitur, quia forma eſt aliquo modo ratio cognoſcendi materiam. Nam, vt optimè notauit in 2. diſtinct. 12. quæſtione 1. §. *ſequitur*, num. 2. licèt materia ſecundùm ſe in ſua eſſentia ſit cognoſcibilis, quia eſt entitas abſoluta, licèt de facto non cognoſcatur ob dependentiam intellectus ab accidentibus ſenſibilibus, tamen cùm forma ſit magis cognoſcibilis à nobis, quàm materia, quia habet plures operationes ſenſibiles, & vt notauit commentator 8. Metaphyſic. cap. 12. cognoſcimus materiam per tranſmutationem ex aduentu nouæ formæ, & quia videmus nouam operationem, cognoſcimus ibi eſſe nouam formã, optimè dicitur materiam 77.

teriam cognoſci per formam, ſeu per analogiam ad eam. *Vel aliter quod loquitur de cognitione ſcientifica, & de materia contracta per eſſe exiſtentiæ, & ita materia eſt ignota ſcientificè, & eſt cauſa contingentiæ: & ideo non facit cognitionem ſcientificam eorum, quorum eſt materia, ſed cauſat contingentiam in eis, & non poſſunt ſciri, ſed illorum eſt tantum opinio, quia cùm ſint extra ſenſum, non habetur de eis niſi opinio, & per hoc non excluditur materia à quidditate rei, quia de illis mutabilibus & corruptibilibus poteſt haberi ſcientia in vniuerſali, ſciendo talia eſſe mutabilia.*

78. *Obiectio quarta.* Quartò obiicies, *quòd in per ſe habentibus quidditatem quidditas eſt idem cum eo cuius eſt, quod expreſſe dicit Philoſophus in 7. Metaph. cap. 4. & 1. Phyſicorum textu 69. quòd igitur prohibet quidditatem eſſe idem cum eo cuius eſt, non eſt de per ſe ratione quidditatis: huiuſmodi eſt materia ſecũdùm ipſum ibidem cap. 4. textu 20. in quibuſcumque conceptus cum materia non eſt idem quod quid eſt cum eo cuius eſt.* Reſpondet num. 17. *Dico quòd aliquid habet quidditatem per ſe, & primò aliquid per ſe, ſed non primò aliquid per accidens generaliter; ergo in his quæ habent quidditatem per ſe & primò, quod quid eſt, eſt per ſe primò idem cum eo cuius eſt* (tam in ſubſtantiis ſpiritualibus, quàm materialibus.) *habenti autem quidditatem per ſe non primò, idem eſt quod quid eſt per ſe non primò: habenti autem quidditatem per accidens, ſolùm per accidens eſt idem quidditas. Tunc ad propoſitum dico quòd homo habet quidditatem per ſe & primò, ſic eſt ſibi idem quidditas: hic homo habet quidditatem per ſe non primò, & ſic quidditas eſt idem ſibi, hic autem homo exiſtens, habet quidditatem per accidens* (*modo ex mente ipſius ſupra explicato*) *& ita quidditas eſt idem ſibi: ſed hic homo albus habet quidditatem magis per accidens, & ideo quidditas magis per accidẽs eſt idem ſibi. Tunc ad formam argumenti dico quòd in conceptis cum materia contracta per exiſtere quidditas non eſt idem per ſe cum eo cuius eſt, ſed per accidens ita ad Philoſophum; ſed in ſubſtantijs compoſitis conceptis cum materia vniuerſali abſtracta, eſt idem quod quid eſt, cum eo cuius eſt, ſecundùm quod expreſſè dicit Philoſophus 7. Metaph. cap. 4. textu 20. ſingulorum enim non aliud videtur eſſe à ſuimet ſubſtãtia, & quod quid erat eſſe ſinguli, dicitur ſubſtantia: ſicut igitur aliquid habet quod quid eſt, ſic eſt idem ſibi.*

Homo habet quidditatem per ſe primò, hic homo per ſe ſecũdò:

homo autem exiſtens per accidens generaliter.

Ad alias authoritates cùm dicitur, quòd anima eſt ſubſtantia animati, & ſpecies & quod quid erat eſſe. Dico quòd accipit ſubſtantiam, & quòd quid erat eſſe pro notiori parte definitionis, non autem pro tota definitione. Quod probo per eumdem gloſſantem ſe infra in 7. cap. de partibus definitionis textu 36. ſiquidem altera & non eſt anima animal, & ſic quidem hoc dicendum: hoc autem non dicendum, ſicut dictum eſt. Sicut igitur vult quòd non eſt anima animal, ſic nec eſt definitio animalis, ſed principalis pars; ideo dicit: ſic autem dicendum, ſic autem non, ita quod vno modo eſt definitio, alio modo non.

Subſtantiã vſurpat Philoſophus pro notiori parte definitionis.

Hanc autem eſſe mentem Philoſophi optimè probat Doctor §. *Rationes,* num. 11. *nam Philoſophus 8. Metaph. cap. 3. textu 5. & 6. & 1. de anima text. 16. recitat opinionem quorumdam definientium res materiales, aliquorum per materiam tantùm, aliquorum per actum tantùm, aliquorum per vtrumque, & iſti vltimi ſecundùm ipſum perfectè definiunt, vnde commendat Architan, qui tam materiam, quàm formam complexus eſt in definitione. Præterea 8. Metaphyſic. cap. 3. textu 9. vult quòd terminum, id eſt, definitionem oportet eſſe* 79.

Definitio debet eſſe oratio longa.

ſe orationem longam, & hoc quidem vt materiam, illud verò vt formam eſſe in definitione. Præterea in 7. de partibus definitionis text. 359. concludit concluſionem probatam quòd materia eſt pars ſpeciei; ſpeciem autē dico quod quid erat eſſe.

80. *Obiectio quinta.* Obiicies quintò hominem eſt equū, diſtingui eſſentialiter. non per materiam, quia in illa conueniunt; ergo per formam qua diſtinguuntur. hæc ergo eſt tota quidditas rei. Reſpond. *Enodatur.* quòd phyſicè loquendo nec diſtinguuntur præciſè per materiam, nec per formam, ſed per tertiam entitatem ex vtraque reſultantem, realitérque diſtinctam ab eis. Ratio eſt conſpicua, quia differentia eſſentialis rei ſumitur à tota entitate ipſius rei, vt dicemus cum communiori recentiorum ſententia in Metaph.

Obiectio ſexta. Obiicies ſextò, materiam primam comparari ad res naturales, ſicut compoſitum ad arte facta: ſed compoſitum, ſeu materia ſecunda non eſt pars eſſentialis arte factorum; ergo neque materia prima rerum naturalium. Reſpond. negando paritatem. *Soluitur. Materia prima & materia arte factorum aſſimilātur in indifferentia.* nam ex materia & forma ſubſtantiali fit vnum per ſe, quia vtraque pars eſt eſſentialis: at ex materia ſecunda & forma artificiali non fit vnum per ſe, quia materia ſecunda non eſt pars eſſentialis arte factorum; aſſimilantur tamen in indifferentia, vt diximus ſuprà diffic. 2. art. 3.

Obiectio ſeptima. Obiicies ſeptimò cum Durando, Ariſtotelem 7. Metaph. dicentem, materiam primam *neque eſſe quid, neque quale; ſed omnium formarum receptiuam*; ergo de ſe non eſt hæc, vel illa, niſi ob diuerſitatem formarum: igitur licèt Petrus, v. g. ſuam amittat materiam, & aliam recipiat in reſurrectione, erit idem numero homo, vnde manifeſtè videtur inferri materiam non eſſe de quidditate hominis in particulari. Reſpond. Philoſophum ſolum *Diluitur.* intendere materiam eſſe entitatem incompletam & neceſſariò ſpectantem actum formæ vt poſſit componere completam quidditatem. Vtrùm autem eadem numero forma in duplici materia cauſet diſtincta indiuidua, dicemus quæſt. 5. diffic. 3. art. 3. num. 40.

81. *Obiectio octaua.* Obiicies octauò, eundem hominem perſeuerare in toto vitæ decurſu, licèt per nutritionem continuam adquirantur nouæ partes materiæ diſtinctæ ab his quæ accepit in prima generatione; ergo iſta, vel illa materia particularis non pertinet ad quidditatem compoſiti, ſed materia in communi. Reſpond. non variari inte- *Reſpōſio.* gram materiam, ſed aliquam eius partem, & ſic eſt idem indiuiduum: ſicut Petrus ſenex nō differt à ſe ipſo iuuene, quia ſemper aliquæ partes durant *Petrus ſenex in differt à ſe ipſo iuuene.* in compoſito in quibus identitas indiuidui fundatur. legite Fabrum theoremate 28.

82. *Obiectio nona.* Obiicies nonò eandem numero materiam pertinere ad eſſentiam diuerſorum hominum, vt conſtat ex illis, qui humanis veſcuntur carnibus; ergo cùm vna materia ſit in diuerſis hominibus, erit impoſſibilis reſurrectio alterius, quia non poterit eandem numero reaſſumere materiam. Reſpond. Doctor in 4. diſtinct. 44. q. 1. *Solutio.* §. *de ſecundo.* num. 15. & §. *ad argumenta*, num. 18. his verbis, *Ad aliud credo, quod nunquam fuit neque erit vſque ad finem mundi, aliquid aquè de veritate humanæ naturæ in duobus ſuppoſitis; & ideo reſurget præciſè in vno, in quo magis fuit de veritate, magis, inquam, vel quia magis de intentione naturæ pars eius: ſi autem omnino contendatur quòd ſimpliciter & æqualiter fuit de veritate naturæ vtriuſque; dico quòd reſurget in illo in quo prius fuit animata, & hoc* dicit

dicit Auguſtinus, in Enchirid. cap.85. *& ponitur in litera, redditur illi anima, qua illam primitus vt homo fieret animauit; & iſtud eſt rationabile, quia poſt primam animationem facta eſt illa caro illius hominis,& per conſequens, etſi poſtea quaſi vſurpetur ab alio,non amittitur illa prima habitudo eius ad hanc materiam.*

Si autem illi, in quo fuit ſecundo de veritate,naturæ ſufficiant ad quantitatem debitam, partes aliæ quæ fuerunt corporis ſui, in ſucceſſione vitæ ſuæ per nutritionem, ex illis reparabitur corpus debitæ quantitatis: quia iſta fuerunt animata iſta anima, & eſſentialiorem ordinem habuerunt ad illam animam, præter illud quod in alio reſurget; quia ad aliam animam habuit eſſentialiorem habitudinem quàm ad iſtam.Si verò præter illud, quod in alio reſurget,partes nutrimentales,quas ille ſucceſſiuè habuit, non ſufficiant ad debitam quantitatem corporis illius, ſupplebit,vnde voluerit,omnipotens.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm materia prima ſit radix corruptionis.

83. HAbemus ex ſuperioribus articulis materiam primam non ſolùm in communi, ſed in particulari eſſe de eſſentia & quidditate compoſiti. Venit tamen dubitandum qualiter radix & principium corruptionis dicatur.

Cõmune placitũ. Communis ſententia affirmat materiam primam, quantumuis ex ſe incorruptibilem & ingenerabilem, eſſe primam corruptionis radicem. tenet D.Thom.1.parte quæſt.66.art.2.& 2. contra gentes cap. 55. & Soncinas 8. Metaph.quæſt.29. Maſius in præſenti cap.9.ſect.2.quæſt.12. in ſolutione ad 3. Oña in hoc libro q.3. art. 10. Noſter tamen Doctor eandem tenet opinionem lib.3.ſentẽtiarum diſt.22. quæſt.1.§.*quantum ergo*.verſ.*per hæc ad formam argumenti*, num.15. ſub diſtinctione tamen loquitur, docet enim materiam in communi eſſe principium remotum corruptionis:eandem autem per exiſtentiam determinatam proximam radicem, quod articulo præcedenti iam explicuimus.

Dico primò. Principium corruptionis à forma & materia eſt, quatenus materia non ſatiatur forma, & hæc non ſatiat materiam. Probatur. nam ſi forma ſatiaret appetitum materiæ, compoſitum non eſſet corruptibile, quia materia nunquam eſſet ſub alia forma, cùm ipſam non appeteret; ergo corruptibilitas tam à materia, quàm à forma procedit.Confirmatur, quia cœlum non corrumpitur de facto, ex dicendis lib.de cœlo: & tamen materiam communicat cum his inferioribus. nam eadem eſt in ſpecie, ex dicendis ibidem; ergo hæc incorruptio prouenit à forma. In his igitur qui corrumpuntur, vtraque pars erit principium corruptionis. 84. *Conclusio prima.*

Dico ſecundò facta collatione inter vtramque partem materia eſt prima radix corruptionis. Probatur.nam quamuis ex dicendis in libris de generatione accidentia ſubiectentur in toto compoſito, quæ ſunt cauſa corruptionis; nihilominus primum ſubiectum iſtius compoſiti eſt materia; ergo hæc eſt radix & primum principium corruptionis.Confirmatur,quia priuatio, quæ maximè requiritur ad generationem, ſe habet ex parte materiæ. nam ſi ipſa non eſſet priuata forma generanda,nec præexiſtens corrumperetur; ſed priuatio ſe tenet ex parte materiæ. hæc igitur erit prima radix corruptionis. 85. *Concluſio ſecunda.*

Obiicies primò, ſi materia noſtra actuaretur cœleſti forma, compoſitum *Obiectio prima.*

tum

Digitized by Google

tum ex vtraque coaleſcens eſſet incorruptibile; non ergo materia, ſed forma eſt radix corruptionis. *Reſpõſio.* Reſpond. concedendo antecedens, & diſtinguendo conſequens; forma ſola nego conſequentiam, forma coniuncta materiæ concedo.

86. *Materia cœli appetit omnes formas.* Si autem petas vnde proueniat hanc noſtram materiam ſublunarem, non eſſe ſatiatam ſua forma, ſicut materia cœli propria forma ſatiata eſt. Reſpond. ex dicendis in libris de cœlo neutrã materiam ſua forma ſatiari, quia cùm vtraque ſit eiuſdem ſpeciei, vtraque conſequenter æqualiter appetit omnes formas, ex dictis diffic. 3. à num. 40. Inde autem prouenit incorruptibilitas quòd hæc forma cœli talibus diſpoſitionibus conſeruatur, quæ nullis accidentibus contrariis vincuntur, & ita nec fit diſpoſitio ad generationem nouæ formæ; nec ad corruptionem præexiſtentis. Dicemus enim in libris de generatione materialia accidentia ad generationem, & corruptionem diſponere.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò, ſicut affirmatio eſt cauſa affirmationis; ita negatio eſt cauſa negationis, ex Ariſt. 1. Poſteriorum: ſed actus formalis compoſiti eſt ad formam; ergo non eſſe talis compoſiti à non eſſe formæ promanat & prouenit. *Solutio.* Reſpond. formaliſſimè loquendo corruptionem prouenire ex defectu formæ; prima tamen radix iſtius corruptionis eſt materia, quia appetendo formam contrariam præexiſtens expellitur ab ea & corrumpitur, ſicque efficitur corruptio compoſiti.

Obiectio tertia. Qualiter intelligatur illud axioma, Obiicies tertiò quòd ex Philoſopho lib. 1. Poſteriorum cap. 2. Propter quod vnumquodque tale eſt, illud magis: ſed compoſitum eſt corruptibile per materiam; ergo nec magis corruptibilis eſt quàm compoſitum. quod falſum eſſe diximus quæſt. 3. diffic. 1. art. 1. dicto 8. *Propter quod vnũquodque tale & illud magis. Diluitur.* Reſpond. illam maximam Ariſtotelis intelligendam eſſe habere veritatem quando prædicatum illud commune eſt cauſæ & effectui: vnde non bene infertur, Homo habet eſſe creatum à Deo; ergo Deus magis creatus eſt quàm homo. quia prædicatum non eſt commune cauſæ & effectui; ideo argumentum non conuincit in materia prima, quæ ingenerabilis & incorruptibilis eſt, aliàs ex dictis vbi ſuprà non eſſet primum ſubiectum generationis. nam quod generatur, aliud ex quo generetur ſupponit.

DIFFICVLTAS VI.

Vtrùm in materia prima ſint dimenſiones interminatæ.

Certùm eſt materiam primam ex ſe & ſecluſo quouis accidenti, 87.
omni dimenſione tam terminata, quàm interminata carere, illa enim ſolùm habet entitatiuas partes, nec occupantes locum, nec menſurabiles, hæc enim eſt proprietas quantitatis, quam nullus participat, niſi eius virtute & inhæſione; ſolùm ergo ſub hoc titulo inquiritur illa celebris difficultas, vtrùm quantitas ſit materiæ coæterna, ingenerabiliſque ac incorruptibilis, ita quòd omnes formas ſubſtantiales antecedat, an ſubſequatur formam ſubſtantialem, & more cæterorum accidentium generetur & corrumpatur. Vocatur autem à Doctore in 2. diſtinctione 3. quæſtione 4. §. *ex quarta via*, num. 10. quantitas interminata aptitudinalis extenſio, terminata verò actualis, habens in actu certum

Quæ quãtitas termina-ta & quæ intermi-nata. certum & determinatum ſuæ extenſionis terminum. Nec modò diſputo, an accidentia ſubiectentur in toto compoſito, an in materia prima, quia hanc quæſtionem in libris de generatione explicamus, ibidémque oſtendimus, qualiter accidentia diſpoſitiua antecedant generationem formæ, conſeruatiua verò conſequantur, & hæc omnia in toto compoſito ſiue ex materia & forma corporeitatis in viuentibus, ſiue ex materia & forma totius in non viuentibus, &c. ſolùm ergo reſtat explicare, vtrùm quantitas ita ſit coæua, & coæterna materiæ, vt ex ſe habeat aptitudinalem extenſionem, actualémque ſolùm recipiat à forma, an verò vtramque à quantitate recipiat.

ARTICVLVS I.

Explicatur Auerroiſtarum ſententia, & noſtra ſtabilitur.

88. *Sententia Auerroiſtarum.* AVerroiſtæ communiter affirmãt quantitatem concreatam fuiſſe à principio in materia cum ipſa, antecedereque omnes formas ſubſtantiales, & ſuapte natura, interminatam eſſe, variè autem determinari ab agentibus naturalibus pro varietate formarum ſubſtantialium quæ inducũtur in materiam, eámque nunquam generari, aut corrumpi ab intrinſeco, ſed ſolùm extrinſecè & accidentaliter, ratione determinationis formarum diuerſarum. nam ſicut cera diuerſas mutat terminationes ad diuerſitatem figurarum quæ ipſi imprimuntur, & ſicut ſculptor priùs ſibi comparat æs, vel marmorem, & poſtea illam materiam cudendo, dolando, variè formando opus ſuum artificioſum fingit, & abſoluit; ita agens naturale prius ſupponit materiam quantam & indeterminatam, poſtea verò introductiõne formæ, eam quaſi dimetitur & terminat. hanc ſententiam tenet Achitinus lib. 1. de elementis dub. 17. & Zabarella in lib. 2. de materia cap. 9. affirmántque eſſe ſententiam Auerrois 1. Phyſicorum textu 63. & 1. cap. de ſubſtantia orbis, hos ſequitur Pererius in ſua Phyſica lib. 5. cap. 18. qui affirmat hanc fuiſſe ſententiam Ariſtotelis, Platonis & aliorum. nam Ariſt. 3. Phyſic. ſcribit infinitatem quantitatis prouenire ex materia, eius autem determinationem à forma. & in 4. Phyſic. ipſam materiam appellat inde finitum & interuallum; & in 7. Metaph. textu 8. innuere affirmat quantitatem primò ineſſe materiæ, eámque definiri & determinari à quantitate. Idem colligit ex Platone, qui materiam magnum & paruum appellat, quod competere non poſſet, niſi coæuam haberet quantitatem. Et in eandem ſententiam videtur conſpirare Simplicius 1. Phyſic. ſuper textum 69. horum autem argumenta obiiciemus articulo ſequenti contra noſtram concluſionem.

Verior & communior ſententia negat materiam primam ante aduentum formæ habere aliquam quantitatem ſibi coæuam, ſeu, quod idem eſt, habere ante receptionem formæ tres illas dimenſiones, quas Auerroiſtæ concedunt, longitudinem ſcilicet, latitudinem, & profunditatem. hanc ſententiam tenet expreſsè Doctor in 2. ſententiarum, diſtinct. 3. quæſt. 4. §. *contra iſtam concluſionem*, numero 5. & 6. & §. *contra argumenta*, numero 9. & §. *ex quarta via*, numero 10. & diſtinctione 12. quæſt. 2. §. *Reſpondeo*, verſ. *& ſi quæras*, num. 5. 89. *Verior ſententia.*

quare

Digitized by Google

quatenus affirmat, quòd ſi materia ſepararetur à forma, ſolùm haberet partes entitatiuas; ergo in ſe non haberet quantitatem. Idem apertè docet in 4.diſt.11.quæſt. 2. §. *hæc quæſtio*, verſiculo *contra*,num. 6. Eandem ſententiam tenet Angelicus Doctor in opuſculo 32. quod eſt de dimenſionibus interminatis, Durandus in 1. ſententiarum diſt. 8. quæſt. 4. Heruæus quodlibet. 2.quæſt. 10. Paulus Sonzinas 8.Metaphyſicæ quæſt.17.& 18. & communis inter recentiores. Notat tamen optimè Philippus Faber theoremate 5. cap. 2. Antonium Andream 4. Metaphyſ. quæſt. vltima diſput. 3. ſine fundamento aſſerere quantitatem eſſe medium præſuppoſitionis inter materiam & formam. nam prætetquam quòd expreſsè negat Doctor in 2. diſt. 3. quæſt. 4. vbi ſuprà, nam ibidem confutat illam propoſitionem affirmantem agens particulare non attingere materiam, niſi quatenus quantam, vnde videtur inferri,Doctorem hîc non dubitatiuè ſuam propoſuiſſe ſententiam (vt putat Mauritius in margine,) ſed affirmatiuè & ex ſententia propria.

90. *Ratio prima.* Probatur primò hæc veritas ex Ariſtotele cap. de ſubſtantia, vbi habet, *alia omnia vel dici de ſubſtantia prima, vel eſſe in ea. nam ſecundæ ſubſtantiæ dicuntur de prima, accidentia verò in ea inſunt: quamobrem ſublatis primis ſubſtantiis, nihil aliorum remanere poſſet*. ergo ſi omnia accidentia ſubiectantur in compoſito,quantitas non erit materiæ primæ coæua.

Ratio ſecunda Subſtãtia precedit omne accidens. Secundò probat Doctor vbi ſuprà authoritate eiuſdem Philoſophi 7. Metaphyſ.textu 4.vbi docet, ſubſtantiam præcedere omne accidens, ratione, natura & tempore: ſed ibi loquitur de ſubſtantia prædicamentali, quæ eſt compoſita; ergo alteri parti, quæ eſt materia prima, nullum accidens poteſt eſſe coæuum. huic argumento reſpondet Peterius vbi ſuprà cap. 20. ſubſtantiam compoſitam eſſe priorem accidentibus, diuerſo tamen modo,nam quibuſdam tempore præcedit, nimirum his quæ illi adſunt & abſunt præter ipſius corruptionem; aliis ſecundùm rationem & cognitionem, & ſic præcedit paſſionem; aliis ſecundùm naturam, ſeu perfectionem, & ſic præcedit quantitatem interminatam. Secundò dicit reſponderi poſſe, ſubſtantiam compoſitam eſſe priorem omnibus accidentibus terminatis, poſteriorem verò interminatis, ſi non ſecundùm ſe totam; ſaltim ratione partis. Eodem modo explicant Philoſophum Zabarella vbi ſuprà cap. 9. cum Zimatra theoremate 9. Sed hanc explicationem optimè impugnat Doctor in 2. diſt.3. quæſt. 4. §. *contra iſtam concluſionem*, verſic.*ex ſecunda via*,num.5. nam hæc interpretatio non eſt ad intentionem Philoſophi, *ita enim probat ſubſtantiam eſſe primam, quomodo probat ſubſtantiam eſſe de numero diuidentium ens, quod eſt prior omni accidenti, ita ſcilicet ad determinandum, de omnibus quæ diuidunt ens, ſufficit determinare de ſubſtantia tanquam de primo pro eo quòd cognitio accidentium habetur ex eo quòd attribuuntur ſubſtantiæ: iſtud autem non poteſt eſſe niſi de ſubſtantia ſecundùm totalem coordinationem ſuam: igitur nihil poſterius iſta coordinatione poteſt eſſe ratio formalis, qua aliquid eſt in iſta coordinatione. Ex ratione igitur prioritatis ſubſtantiæ, ſecundùm quod communis eſt, ſufficit determinatio ſubſtantiæ primæ,cui conuenit iſta prioritas naturalis ad omne accidens; ergo conuenit ſubſtantiæ primæ ex ratione ſua, quòd ſit hac prius naturaliter, quàm determinetur aliquo accidente.* Ergo ex mente Philoſophi ſubſtantia non ali-

Digitized by Google

quod, ſed omne accidens præcedit. Explicatur ampliùs, ex ipſo Philoſophi contextu. nam in continuatione primi textus cum ſequentibus primò diuidit ens, dicens quòd multis modis dicitur. nam quandoque ſignificat quid, quandoque quale, quantum, &c. & ſtatim ſubdit, ſubſtantiam eſſe omnibus his modis priorem; propterea in textu 5. determinat quòd vult priùs agere de ſubſtantia, quia ex eius cognitione venimus in cognitionem accidentium; ergo abſolutè Philoſophus docet ſubſtantiam quoduis præcedere accidens. Vnde manifeſtè infertur quòd quando in cap. de ſubſtantia, vbi ſuprà, affirmat ſubſtantiam eſſe omnium accidentium ſubiectum, non bene interpretari (vt contrarij præſumunt) de ſubiecto denominationis, non verò inhæſionis.

Ens multis modis dicitur ſecũdùm Philoſophum.

Ratio tertia.

Materia prima non eſt in loco.

Tertiò probari poteſt ex eodem Philoſopho 5. Phyſicorum textu 8. vbi affirmat ſubiectum generationis, quod eſt materia prima, non eſſe in loco: ſed ſi materia prima haberet coæuam quantitatem vt ſubiacet generationi, iam eſſet in loco, quia hic debetur quantitati; ergo. Sed ab hac authoritate facile ſe expediunt contrarij, affirmantes, materiam primam vt præcedit generationem, non habere locum determinatum, de quo loquitur Philoſophus, ſed indeterminatum, de quo non agit Philoſophus; quæ ſolutio licèt gratis detur, impugnari tamen non poteſt ex Philoſophi mente, quia ex contextu non ſatis conſtat de qua loquatur. Propterea non alia ratione, quàm ſuprà dicta de prioritate ſubſtantiæ impugnari debet.

91. *Ratio quarta.*

Quartò ſubiectum augmentationis & quantitatis eſt idem; ſiquidem augmentatio per ſe tendit ad quantitatem: ſed proprium ſubiectum augmentationis non eſt ſola materia, ſed totum compoſitum, imò augmentatio non fit ratione materiæ, vt docet Philoſophus ſecundo de anima, & primo de generatione; ergo quantitas non eſt materiæ coæterna. Plures alias rationes proponere poſſemus, quæ magis probant quantitatem ſubiectari in toto compoſito, quàm non eſſe coæuam materiæ primæ; & licèt optimè inferatur, Quantitas ſubiectatur in compoſito; ergo non eſt materiæ coæua, nec ipſi immediatè confert interminatam dimenſionem; tamen eas nolo expendere in præſenti, quia hanc quæſtionem in primo de generatione perluſtramus.

Ratio quinta.

Quintò probari poteſt hæc veritas ex Auerroë in epitome Metaphyſ. tractatu 2. cap. vlt. vbi ait dimenſiones interminatas non actu, ſed potentia ineſſe in materia prima; ergo ſignum eſt prius materiam informari ſubſtantialiter, quàm quantitatiuè.

92. *Ratio ſexta.*

Sextò, prius eſt eſſe ſimpliciter, quàm eſſe ſecundùm quid: ſed materia cum quantitate efficiunt aliquod eſſe ſecundùm quid; ergo debet præcedere quantitatem aliquod eſſe ſimpliciter, hoc eſt, per formam; ergo. Cui argumento poſſunt reſpondere, qui concedunt in materia prima actum entitatiuum, materiam habere eſſe ſimpliciter, & prius natura, eſſe ſecundùm quid. Sed contrà eſt quòd licèt materia habeat eſſe incompletum ex ſe, non tamen eſſe completum, & perfectum, quod debet ſupponi, ad compoſitionem per accidens. quod argumentum ſatis vrget negantes materiæ primæ actum entitatiuum, ex quibus eſt Zabarella. nam ſi materia prima non habet actum niſi mediante forma; ergo ante iſtam nequit eſſe quantitatis ſubiectum,

ctum, ſiue terminatè, ſiue interminatè. nam quod non eſt actu, nec poteſt ſubſtare accidentibus. Plures aliæ rationes congerit Peretius pro noſtra ſententia, quæ efficaces non ſunt, & in ipſo poſſunt videri vbi ſuprà c. 19.

Ratio ſeptima. Septimò probatur, quia ſubſtantia ſecundùm naturæ ordinem prior eſt quouis accidenti. nam ſubſtantia eſt primum ſubſiſtens creatum; ergo prius eſt quòd compoſitum ſubſtantiale, quod vera ſubſtantia eſt, producatur, quàm quantitas poſſit determinare ſubſtantiam. Notanter dixi ſecundùm ordinem naturæ, quia ordine generationis plura accidentia diſpoſitiua poſſunt præcedere ſuppoſitum generandum, quæ non ſubiectantur in materia, ſed in compoſito corrumpendo.

Ratio octaua. Octauò probatur, quia forma ſubſtantialis nequit determinare quantitatem. Primò, nam adueniente forma iam ſupponitur materia organizata & terminata. Secundò hunc effectum extenſionis nequit anima rationalis, cùm ſpiritualis ſit, communicare materiæ; ergo falſum dicitis, quantitatem communicare dimenſionem interminatam materiæ, formam verò determinare iſtam dimenſionem.

Articvlvs II.

Satisfit aliquibus Auerroiſtarum obiectionibus.

Obiectio prima. Obiiciunt primò, materiam de potentia Dei poſſe exiſtere ſine forma, non autem ſine quantitate; ergo ante formam quantitas eſt coæua materiæ. Reſp. eodem pacto concedi materiam poſſe exiſtere ſine quantitate ac ſine omni forma ſubſtantiali, vt diximus ex Doctore q. 3. difficultate 4. art. 7.

Secundò forma non tribuit materiæ eſſe ſubiectum, ſed ſupponitur in materia: at iſta hoc habet à quantitate; ergo hæc ſupponitur in materia ante aduentum formæ. Maior eſt certa. Minor probatur. nam materia per extenſionem partium efficitur ſubiectum receptiuum formæ ſubſtantialis: ſed hanc extenſionem participat materia à quantitate; ergo eſt illi coæua. Reſp. Primò hoc argumento etiam probari quantitatem ante aduentum formæ tribuere materiæ dimenſionem terminatam, quia hæc requiritur tanquam diſpoſitio proxima ad informationem, quod ipſi negant. Secundò reſp. negando minorem, & etiam probationem illius. nam materia ſecluſa quantitate habet partes entitatiuas, quibus poteſt ſubiacere ſubſtantiæ, vt diximus vbi ſuprà argumento præcedenti. Qualiter autem materia prima organizetur & diſponatur ad introductionem formæ, dicemus primo libro de generatione: pro nunc autem ſupponimus ex dicendis ibidem, quantitatem magnificantem, & extendentem compoſitum genitum, in ipſo ſubiectari, diſponentem autem partes materiæ receptiuæ præcedere formam genitam, non tamen ſubiectari in materia, ſed in compoſito corrumpendo, modo vbi ſuprà explicando. 93. *Obiectio ſecunda.* *Materia ſecluſa quantitate habet partes entitatiuas.*

Tertiò ſi materia ante formæ aduentum non eſſet quanta, ſequeretur compoſitum ex materia & forma non eſſe quantum. Conſequens eſt falſum; ergo & antecedens. Probatur ſequela ex Ariſtot. 6. Phyſic. textu 2. ex non quanto non fit quantum; ergo ſi materia ante formam non eſt quanta, cùm hoc non tribuat forma, non erit compoſitum quantum. nam nemo dat quod non habet; ergo quantitas coæua eſt materiæ primæ. 94. *Obiectio tertia.* *Qualiter intelligatur, ex nō quanto non fit quātum.*

Reſp. negando ſequelam, & ad Ariſt. quod loquitur de quanto integrali, quod neceſſariò ex quantitatibus debet componi, & non ex indiuiſibilibus; non tamen loquitur in noſtro caſu, compoſitum non habet quantitatem à materia tanquam ex parte integranti, ſed tanquam ex efficienti. Verum eſt etiam quòd nemo dat quod non habet, & ſic materia coniuncta formæ habet quantitatem virtualiter, non formaliter, & ſic pullulat quantitas, ſicut propria paſſio ex eſſentia, in qua virtualiter continetur.

Obiectio quarta. Quartò, ſi quantitas non eſt materiæ coæua, ſed producitur de nouo; ergo debet habere aliquod efficiens. nam omne productum ab aliqua cauſa producitur: ſed hoc non poteſt eſſe ipſa quantitas, quia hæc iam eſſet creata cum materia, nec compoſitum ſubſtantiale. nam omnis effectus ſi eſt vnus, ad vnicam cauſam referendus eſt; & quamuis à multis producatur, non tamen ab eis, vt plura ſunt & diuerſa, ſed vt habent vnum aliquid commune: hoc autem commune non eſt forma ſubſtantialis, quia non eſt vna in omnibus, nec ipſa quantitas, quia non eſt forma productiua, vt fatentur omnes; ergo dicendum eſt eſſe coæuam materiæ. Reſp. concedendo quantitatem non eſſe formam productiuam, & ab aliquo efficienti cauſari: hoc autem efficiens neque eſt compoſitum præciſè, nec materia, vel forma, ſed vtraque pars in compoſito, à quibus reſultat quantitas, ſicut qualitates ſecundæ ex primarum mixtione, ideo à Philoſopho vbi ſuprà dicitur affectio materiæ, quia ab ea tanquam à compatte reſultat, ſicut ab eſſentia paſſio, de quibus dicemus in libris de generatione.

Quantitas non eſt forma productiua.

Quantitas reſultat ex entitate cōpoſiti.

Obiectio. Dices, ſi pullulat ab vtraque parte, cur à Philoſopho vocatur affectio materiæ, & non formæ? Reſp. primò quòd qui concedit eſſe affectionem materiæ, non negat eſſe affectionem formæ. Secundò reſpond. magis propriè dici affectionem materiæ, quàm formæ, quia materialitas compoſiti cum qua quantitas conformatur, & quam ſupponit vt magnificet ſubiectum, principalius prouenit à materia, quàm à forma: & ſic reſpond. ad Philoſophi obiectum contra nos in principio articuli præcedentis. Quando autem obiicitur, ex mente ipſius infinitas quantitatis prouenit à materia, determinatio verò à forma, hoc eſt dicere, materiam ex ſe nec petere hanc, nec illam extenſionem; ſicut nec hanc, nec illam formam; ſed neceſſarium eſſe, vt determinetur & terminatè extendatur quòd priùs actuetur à forma.

Solutio.

Quantitas magis propriè comparatur ad materiā quàm ad formam.

DIFFICVLTAS VII.

Vtrùm materia horum inferiorum ſit vna ſpecie, vel numero.

De materia horum inferiorum eſt præſens difficultas. nam de materia cæli comparata ad noſtram, agemus in libris de cælo, vbi dicemus eſſe ſententiam ſancti Thomæ 1. parte quæſt. 66. quem omnes ſui ſequuntur, materiam cæli & noſtram ſpecie differre. Doctor autem cum diſtinctione loquitur. nam in 2. diſt. 14. quæſt. 1. num. 2. docet quòd ſi ſequendus eſt Philoſophus, cælum non habet materiam; ſi verò ſententiam communem Theologorum ſequamur, dicendum eſt cælum habere materiam, & eandem eſſe ſpecie cum ſublunari. interim, ſi placet, legatur

Faber

Digitized by Google

Fabet theoremate 59. vel Doctor vbi ſuprà. Laurentius Viola lib. 5. arcanorum folio 196.

ARTICVLVS I.

Explicantur diuerſa authorum placita.

95. *Sententia prima.* DOctor in 4. diſtinct. 11. quæſt. 3. §. *de ſecundo articulo*, num. 17. refert ſententiam Ægidij aſſerentis materiam omnium inferiorum eſſe vnicam numero. Fundamentum eſt, quòd ex primo de generatione, materia vt eſt quid, eſt omnino indiſtincta; ergo eadem numero in omnibus genitis. Sed hanc opinionem ibidem refutat Doctor §. *de ſecundo*, num. 18. *Reiicitur.* his verbis, *ſed contra primam propoſitionem, quam accipit, ſcilicet materia, vt eſt quid, & omnino indiſtincta, arguitur ſic. Quia aut intelligitur indiſtincta ſecundùm numerum, ſcilicet quòd quæcunque vt eſt quid, & omnino eadem cuicunque: vel intelligitur indiſtincta ſecundùm rationem, hoc eſt, vt eſt quid, eſt vnius rationis. Si primo modo, iſte intellectus eſt omnino impoſſibilis, quia contra Philoſophum & contra rationem naturalem, & contra illud quod intendit declarare. Contra Philoſophum, quia ex intenſione loquens 12. Metaphyſ. cap. 2. de per ſe principiis dicit, quod ſicut principiata ſunt alia; ſic eorum per ſe principia: & hoc ſecundùm genus, & ſpeciem, & numerum.*

Et ad propoſitum expreſſè dicit, horum, quæ ſunt in eadem ſpecie diuerſa (ſupple ſunt) principia non præcisè, ſed quia ſingularium, alia eſt tua materia & mouens & ſpecies, & mea: ratione autem vniuerſali eadem; ergo ex intenſione vult quòd materia mea & tua, vt eſt per ſe principium meum & tuum, eſt alia numero. Eſt autem principium vt quid eſt, quia pars ſubſtantiæ non poteſt eſſe aliquid niſi vt ſubſtantia, & vt quid. Hoc etiam patet ex proceſſu Philoſophi inueſtigando materiam, primo Phyſic. & primo de generatione, & ſecundo dicit, eam eſſe eandem ſubſtantiam toti tranſmutationi, & vtrique termino. Si ergo eſt eadem in genito & corrupto, quomodo non eſt eadem in duobus ſimul genitis; quia tunc generatio & corruptio, non magis concluderent materiam vnam, quàm ſimul exiſtentia diuerſorum; ergo materia vt quid ſi eſt eadem in aëre corrupto & in igne genito ex ipſo, ipſa vt quid eſt, non ſic eſt eadem in aere & igne ſimul exiſtentibus.

Et poteſt ratio confirmari, quia ſi poſſet eſſe eadem ſimul ſub forma aëris & ignis, non requireretur tranſmutatio corrumpens præcedens, ad hoc quod materia fieret ſub alia forma. Contra hoc etiam eſt ratio manifeſta, quia materia eſt prior ordine naturæ, quàm ipſa forma recepta, quia materia eſt fundamentum omnium, iuxta illud primo Metaphyſicæ in antiqua trãſlatione, in fundamento naturæ nihil eſt diſtinctum: prius autem vt eſt prius eſſentialiter, non variatur propter variationem poſterioris; ſi ergo materia vt eſt quid, eſt omnino eadem in ſe, nullo modo poteſt eſſe alia propter aliam formam receptam; ergo ipſa omnino eadem recipiet formas contrarias ſubſtantiales, vel ſaltem incompoſſibiles, vt aëris & ignis, & tunc ſequeretur quòd generans poſſet generare nihil corrumpendo. poſſet etiam materia ſimul eſſe eadem ſub forma hominis & aſini, & ſic nullæ duæ formæ ſubſtantiales repugnarent, in ſimul perficiendo materiam.

Thomiſtæ communiter affirmant materiam horum inferiorum eſſe vnam in ſpecie, non poſitiuè, ſed negatiuè, qui vt ſuam explicent ſententiam ſupponunt cum ſancto Thoma 1. parte quæſt. 16. art. 7. ad 2. & opuſculo 31. duplicem eſſe vnitatem, 96. *Sententia ſecunda.*

Digitized by Google

Vnitas duplex poſitiua vna, negatiua alia. negatiuam vnam, poſitiuam aliam; hæc ſupponit principium aliquód poſitiuum, vnde talis vnitas promanet. Patet in homine, in quo anima rationalis eſt principium poſitiuum, ex quo tanquam ex radice propria illius ſpecificatio poſitiua oritur. Vnitatem negatiuam conſtituunt negatione diuiſionis, eo quòd entitas cui adiungitur, caret aliquo principio, ſeu forma, qua poſitiuè diſtinguatur. Dicunt ergo materiam primam non eſſe ex ſe vnam poſitiuè; ſed ratione formæ totiúſque compoſiti. Fundamentum huius ſententiæ eſt quòd ex dictis difficult. 2. in ſententia Thomiſtarum materia nullum actum entitatiuum habet, niſi à forma mendicatum; ergo nec principium aliquod quo vna poſitiuè conſtituatur, & numericè diſtingui poſſit. Addunt etiam quòd ſi materia prima conſideretur ſecundùm capacitatem proximam exiſtendi, tunc ſpecificatio poſitiua quam habet à forma, & ſine qua nequit exiſtere, erit illi intrinſeca & eſſentialis, quia implicat materiam exiſtere, non ſuppoſita hac ſpecificatione formali poſitiua; ergo in ordine ad exiſtentiam, hæc eſt intrinſeca & eſſentialis. Si verò abſolutè prædicta ſpecificatio conſideretur, quamuis non ſit dicenda eſſentialis, quia eſt extra eſſentiam materiæ connaturalis, tamen & non omnino extrinſeca habenda eſt. Ratio eſt, quia prædicta ſpecificatio materiæ prouenit ab actu formali, ſibi connaturaliſſimo, qui eſt prima illius actualitas. quod autem ita connaturale eſt, nequit extraneum exiſtimari; ergo. Secundò ex dictis inferunt materiam eſſe vnam ſpecificè, pluréſque numericè, non poſitiuè, ſed negatiuè.

97. Sed hæc ſententia falſa eſt. Primò, quia ſupponit materiam vt diſtinctam à forma, omni actu poſitiuo carere, quod iam difficultate 2. impugnauimus. Secundò etiam impugnari poteſt, quia ſequeretur eandem entitatem materiæ habere plures differentias ſpecificas intrinſecas. quod eſt impoſſibile. Sequela probatur. *Refellitur ſecunda ſententia.* nam ſi ſpecificatio intrinſeca eſt à forma; ergo cùm poſſit diuerſis formis ſubſtantialibus ſpecie diſtinctis ſubeſſe, vel actuari, tot diſtinctiones ſpecificas habebit. quod oſtenditur eſſe impoſſibile, quia licèt vna & eadem res extrinſecè ad plures ſpecies poſſit reduci, non tamen ad diuerſas eſſentialiter, aliàs idem eſſet & non eſſet, quod implicat. Reſpondent hoc argumentum concludere in aliis entibus à materia, quia hæc ob ſpecialem rationem carendi omni actu poteſt ad plurificationem formarum plurificari ſpecie. Sed contrà eſt, quod iam oſtendimus, materiam habere aliquod eſſe diſtinctum omnino à forma, & ei oppoſitum, ſecundùm quem à generali regula entium non debet excludi. Secundò materia eſt ens poſitiuè; ergo vna, quia vnitas eſt paſſio entis. Reſpondent quidam recentiores diſput. 3. de materia prima quæſt. 3. cum Maſio in hoc libro cap. 9. ſect. 2. quæſt. 13. concedendo materiam primam habere vnitatem tranſcendentalem, non verò poſitiuam & eſſentialem. Sed contrà eſt, quòd materia prima eſt ens non genericum, ſed ſpecificum; ergo participat rationem entis, non immediatè, ſed mediante alio prædicato ſubſtantiæ, licèt incompletè; ergo ſicut eſt ens ſubſtantiale poſitiuum, ita vnum ſubſtantiale poſitiuum. nam eo pacto participatur paſſio quo entitas, & ita ſi contrahitur entitas eſſentialiter, etiam vnitas. Confirmatur. Ipſi fatentur, vt prima difficultate

Digitized by Google

cultate ſuppoſuimus, materiam eſſe ens reale poſitiuum; ergo conſequenter habebit vnitatem realem poſitiuam. nam ens & vnum conuertuntur. Confirmatur ſecundò: omnis negatio ab aliquo poſitiuo promanat. Patet in omnibus paſſionibus negatiuis. nam ideo homo eſt non equus, non leo, &c. quia eſt rationalis poſitiuè; ergo ſimiliter iſta negatio conueniendi cum aliis ſpeciebus, ab vnitate poſitiua ipſius materiæ debet prouenire, niſi nouus modus diſtinctionis negatiuè fingatur.

98. Tertiò poſterius nequit ſpecificare quod ipſi realiter ſupponitur: at forma eſt poſterior materia; ergo nequit huic intrinſecam ſpecificationem communicare. Maior patet, quia quod eſt prius alio realiter, ſupponitur iam intrinſecè conſtitutum. Minor etiam probatur. nam forma educitur de potentia materiæ, ex dictis ſæpiùs, & dicendis quæſt. 5. difficultate 2. artic. 2. ergo iam ſupponit materiam ſaltim in genere cauſæ materialis, & conſequenter materia, vt diſtincta à forma, habebit ſuam ſpeciem & vnitatem poſitiuam præcedentem formam, vt optimè probat Doctor in 2. diſtinctione 3. quæſt. 4. §. *contra rationes*, verſiculo *ad ſecundam rationem*, num. 15. Reſpondebis materiam vt ſic ſolùm habere capacitatem, & indifferentiam ad vnitatem poſitiuam. Sed contrà eſt, quòd in illo priori iſta capacitas fundatur in aliquo ente reali determinato, & realiter conſtituto, & eſſentialiter, aliàs eſſet non ens: ſed vnitas quæ accreſcit ex informatione formæ, non eſt determinata, nec eſſentialis, imò nec omnino intrinſeca per vos, licèt ſit connaturalis; ergo nequit ei communicare vnitatem eſſentialem & determinatam. Confirmari poteſt, quia differentia per aduerſarios ſolùm per intellectum diſtinguitur à ratione ſuperiori contracta: ſed forma per vos diſtinguitur realiter à materia; ergo non poteſt ei dare vnitatem poſitiuam in omnibus entibus à differentia ſpecifica prouenientem.

Poſterius nequit ſpecificare quod ipſi realiter antecedit.

99. *Sententia tertia.* Suar. 1. tomo Metaphyſicæ diſput. 13. ſect. 5. num. 8. cui plures alij ſubſcribunt, affirmat materiam primam eſſe vnam ſpecie, non quidem completa, ſed incompleta intrinſecè, plures tamen habere vnitates extrinſecas, ob diuerſitatem formarum, quibus determinatur in ordine ad diuerſa compoſita conſtituenda. Cui ſententiæ adhæret quantum ad primam partem quidam neotericus, etſi diuerſis terminis eam explicet: addit verò ſecundam ſpecificationem, videlicet quam à formis participat, eſſe etiam intrinſecam, quatenus ordinatur ad exiſtentiam completam totius. nam intrinſecè materia exiſtit, v.g. exiſtentia equi, per ipſius formam cum hac deficiente ad determinatam ſpeciem materia non reduceretur. Hoc tamen non eſt comparare formam cum materia, vel ei in proprio eſſe aliquam vnitatem communicare: ſed vtramque partem ordinare ad compoſitum. quod nullus negat, imò fatentur omnes materiam, & formam intrinſecè conſtituere compoſitum, formámque eſſe formaliſſimam rationem, ob quam, iſtam completam vnitatem materia participat.

Articvlvs II.

Tribus dictis explicatur noſtra ſententia.

100. *Concluſio prima.* Dico primò. Materia horum inferiorum eſt vna in ſpecie. tenet Doctor

Doctor in 4.diſtinct.11.quæſt.3.art.2. §.*de ſecundo*,num.18. quem ſequuntur omnes Scotiſtæ, & inter neotericos eſt communis ſententia. tenet expreſsè Ariſtot. in hoc libro, textu 66. his verbis,vt notauit Ruu.*Vnum quid igitur principium eſt, non ſicut vnum exiſtens, neque ſic vnum vt hoc aliquid, vnum autem ſecundùm quod ratio.* Vbi per ly *hoc aliquid*, intelligit indiuiduum, vt quidam ex Græco vertunt; per ly *ratio* intelligit quidditatem & definitionem, vt ſæpiùs alibi, & ſic verba id ſonant. materia eſt vna vnitate eſſentiali, & ſpecifica, non numerica. Ratione etiam probatur.nam vnitatem ſpecificam venamur ex conuenientia in prædicatis quidditatiuis & deſcriptiuis: ſed ſingulæ horum inferiorum materiæ conueniunt in capacitate recipiendi quamlibet formam, & potentia formali ſubiectiua, quibus intrinſecè & deſcriptiuè conſtituuntur; ergo omnes materiæ ſunt eiuſdem ſpeciei.

101. *Concluſio ſecunda.* Dico ſecundò materia diuerſorum corporum per generationem vnius, & corruptionem alterius ſibi ſuccedentium, eſt in illis numero eadem. Probatur ex Ariſtotele, textu 60. aſſerente eandem numero materiam eſſe in genito & in corrupto.Secundò ratione, quia ſi materia geniti eſt diuerſa à materia corrupti; ergo vel hæc noua materia, quæ de nouo eſt in genito, generatur, & ſic materia eſſet generabilis, quod negauimus difficultate 1. vel creatur, & hoc inconuenit. nam ſequeretur nullam eſſe generationem ſubſtantialem, quandoquidem tam forma, quàm materia producerentur de nouo, & ſic eſſet creatio,niſi dicas, eſſe ſolùm negatiuè diſtinctam, quod iam impugnauimus art.præcedenti.

102. *Concluſio tertia.* Dico tertiò. Materia diuerſorum corporum ſimul exiſtentium, v. g. Lucæ & Antonij, numero diſtinguitur. Probatur, quia diuerſitas numerica per ſeparationem coniicitur, vnde hanc partem quantitatis ab illa numero diſtinguimus, quia vna, ab alia ſeparatur, & qualibet corrupta, alia perſeuerat: ſed materia Lucæ & Ioannis ſeparantur inter ſe, & quolibet corrupto, alia materia ſub ſua forma perſeuerat; ergo neceſſariò infertur, habere ſuas differentias intrinſecas indiuiduales, quibus diſtinguantur.

Obiectio. Obiicies contra dicta, Ariſtotelem textu 60. aſſerentem eandem numero materiam eſſe in genito & corrupto, non tamen eandem ſpecie. Reſpond. Ariſtotelem affirmate materiam corporum ſibi ſuccedentium eandem numero eſſe in genito & corrupto, vt dicto ſecundo explicuimus. huic autem accreſcit aliqua ſpecificatio accidentalis ex diuerſitate formarum ſuccedentium, quæ non dicitur ſpecificatio accidentalis, quia forma ſit accidens materiæ, ſed quia quæuis forma ipſi contingit, ideo erit accidens prædicabile materiæ non prædicamentale. habet enim materia ab intrinſeco ſuam ſpecificationem, & indiuiduationem, ſecluſa forma.hæc autem eam ſpecificat complètè & in ordine ad compoſitum, vnde tot ſpecies completas poteſt habere materia, quot formas ſubſtantiales ſuccedentes, ſpecie diuerſas, etiam ſi eadem numero perſeueret.

ARTICVLVS VLTIMVS.

In quo aliqua enodantur dubia.

Antequam ab hac diſputatione diſcedamus, nonnullæ dubitationes,

Digitized by Google

tiones, quæ non nihil negotij facesſunt, veniunt enodandæ.

103. *Dubium primum.* Dubitatur primò, an ſuppoſito quòd materia eſt pars compoſiti geniti, & corruptibilis, poſſit materia generabilis & corruptibilis appellari? Reſpond. Doctor in 4. diſt. 43. q. 3. §. *ad illa argumenta*, verſ. *breuiter*, n. 16. materiam aliqualiter poſſe dici quòd corrumpatur aduentu formæ, quatenus ei deficit quidam reſpectus, quo reſpiciebat præexiſtentem formam, in qua complacebat. quod licèt verum ſit, propriè tamen nequit dici genita, aut corrupta, ſed radix corruptionis, aut generationis, vt diximus diffic. 5. art. 4. quia ad ipſam non terminatur generatio; ſed ad formam & compoſitum, etſi ex ipſius potentia educatur forma, imò iam ſupponitur creata ad generationem, vt ſuppoſuimus difficult. 1. art. 2. in fine. cuius incorruptibilitatē omnes tuentur, & probat Ariſt. 7. Metaph. cap. 7. & 8. & lib. 8. cap. 5. & lib. 12. cap. 13. & tandem in hoc lib. cap. 9. textu 82. vbi hæc habet, *incorruptibilem & ingenitam neceſſe eſt ipſam eſſe: ſi enim fiat, ſubijci aliquid oportet primum, ex quo inexiſtente fiat: hoc autem eſt ipſius natura; quare erit antequam fiat.* quam veritatem difficult. 1. vbi ſuprà ſatis probauimus. Cur autem materia non dicatur genita, cùm ſit ſubiectum generationis, explicabimus 4. libro, & 1 de generatione.

Materia aliqualiter poteſt dici genita, aut corrupta, impropriè tamen.

104. *Dubium ſecundū.* Dubitabis ſecundò, quare ſicut compoſitum ob alteram partem compoſiti, v. g. in homine, corporeum & materiale dicitur, quia corpore conſtat, non dicetur incorruptibile, quia materia eius in corruptibilis eſt? Reſpond. concluſionem, vel effectum ſemper ſequi debiliorem partem, vt ſecundo de anima explicabimus: vnde eſt quòd rationem imperfectam, nempe materialitatem compoſitum participet, ab eâque denominetur, non verò incorruptibilitatē. Rurſus quòd cùm corruptibile, & incorruptibile per ordinem ad efficiens conſtituantur, materia non poterit communicare compoſito incorruptibilitatem, quia illud non efficit, nec cauſa creata poteſt creare; communicat tamen materialitatem, quia intrinſecè ſe præbet compoſito, de quibus alibi latiùs.

Concluſio ſequitur debiliorē partem.

105. *Dubium tertium.* Dubiiabis tertiò, cur materia prima generi comparetur? Reſpond. inter materiam & genus multas eſſe conuenientias, ſimúlque & differentias. Conueniunt primò materia & genus quòd vtrumque plurimis formis determinatur, & perficitur. Secundò ſicut genus ſaltim natura præcedit differentias, ſic materia formas quæ ipſam actuant ſubiectiuè, & ad ſpeciem completam reducunt. Tertiò ſicut materia indifferenter reſpicit formas, ſic genus differentias. Quartò ſicut genus perficitur & completur differentiis, ita materia formis. Quintò ſicut materia nequit eſſe ſine formis, ſic nec genus ſine differentiis. Differunt tamen quòd communitas materiæ ſolùm eſt ſubiectiua, generis verò de pluribus enuntiatiua. Secundò materia ſupernaturaliter valet exiſtere ſine forma, quod generi reſpectu differentiæ repugnat. Tertiò materia diſtinguitur realiter à forma; genus verò à differentiis ſolum ex natura rei, ſeu formaliter. Quartò hoc genus reduplicatiuè, & vt determinatum nequit alia differentia determinari; hæc tamen numero materia ſub diuerſis formis ſubſtantialibus, ſucceſſiuè valet exiſtere. plures alias conuenientias & differentias refert Auerroës 1. Metaph. comm. 17. & Alexander 2. lib. naturalium

Materia prima in multis conuenit cum genere.

Materia & genus in multis differunt.

ralium quæſtionum cap. vltimo. legantur in ipſis.

Totius quæſtionis reſolutio.

HAbemus ergo ex tota hac quæſtione dari materiam primam in rerum natura quæ ſit verum ens, incompletum, reale,ſubſtantiale, à forma realiter diſtinctum, eique relatiuè oppoſitum, non per generationem, ſed per creationem productum, quod eſt pura potentia, non obiectiua, ſed ſubiectiua : habet quippe entitatiuum actum, & eſſentialem independentem à forma, etſi ab hac ſpectet ſubiectiuum phyſicum, formalem, ſeu completum actum, quo efficitur actualis pars phyſici compoſiti, & ſpeciei completæ : vnde diuinitus exiſtere valet ſine forma, quia quod aliud abſolutè præcedit, ſine eo à Deo poteſt conſeruari : eam tamen reſpicit triplici potentia, vna poſitiua, ſecundùm quam poteſt actuari à forma.hæc autem licèt quietatiuè non poſſit intelligi ſine forma, eam tamen non reſpicit primatiò, quia quidditatiuè eſt ens abſolutum, primatiò ad ſe, & non ad aliud. Hæc potentia dicitur prima indeterminata, vniuerſalis, remota, confuſa eſſentialis materia, ab eáque inſeparabilis : alia potentia negatiuè & indifferenter reſpicit formam, quia ex natura ſua non magis determinat hanc quàm illam. Tertia denique relatiua, qua formaliter connotat formas, quæ cùm relatio ſit, nequit eſſentialiter abſolutam materiam conſtituere. Item ei concedimus alium reſpectum quo formam actualiter informantem connotat & reſpicit. Hic autem prædicamentalis eſt ad ſeparationem formæ ſeparabilis. Item habemus materiam eſſe de quidditate corporis naturalis, in eáque non eſſe dimenſiones terminatas,aut interminatas, cùm ei non inſit aliqua quantitas coæua & concreata. Item eſſe vnam ſpecie in omnibus ſublunaribus, & in coëxiſtentibus numericè diſtinctam. Denique ingenerabilem & incorruptibilem, ſimilémque generi in indifferentia, ſubiectione, vniuerſalitate, &c. in aliis verò diſſimilem ; & hæc de hac quæſtione.

QVÆSTIO III.

De priuatione, ſecundo corporis naturalis principio.

QVoniam priuatio prius ineſt materiæ,quàm formæ,vt optimè notauit Doctor in 3.diſt.3. quæſt.1. num.15. dictis iam de materia quæ obſcuram & abditam eius naturam explicare videntur, nunc de priuatione, quæ ipſi immediatiùs inhæret poſt ipſam tractare debemus. Explicuimus in Logica quæſt. 2. difcult.2.att.1.quid ſit priuatio, & qualiter ens reale priuatiuum dicatur, & in quo differat à negatione. Item hic quæſt.2.diffic.2. oſtendimus eſſe corporis naturalis principium, non in facto eſſe, ſed in fieri : vnde in hac quæſtione ſolùm reſtat examinandum, an priuatio diſtinguatur realiter à materia & forma, cum eiſdémque in ratione principij conueniat.

DIFFI

DIFFICVLTAS VNICA.

Explicatur natura priuationis.

ARTICVLVS I.

Vtrùm detur priuatio à parte rei.

1. *Priuatio multifariam dicitur.* PRiuationem multifariam accipit Doctor in 1. diſt. 28. quæſt. 2. §. *quantum ad primum dico*, verſ. *Priuatio etiam*, num.3. ex mente Ariſtotelis, 5. Metaph. cap.22. Primò pro carentia formæ, in ſubiecto apto ad habendam illam ſecundùm rationem ſuperiorem: ſic talpa dicitur priuata viſu, quia ſecũdùm quod eſt ens poteſt habere viſum. Secundò pro carentia formæ, quam ſubiectum natum eſt habere ſecundùm rationem genericam, vt talpa ſecundùm quod animal priuata dicitur viſu. Tertiò ſumitur pro carentia formæ, quam quis poteſt habere pro tali tempore, non tamen ſecundùm ſpeciem ſuam, vt catulus ante nonum diem dicitur cœcus. Quartò & vltimò accipitur pro carentia formæ, quam poteſt aliquis habere, ſecundùm ſuam naturam, & ſecundùm tempus à natura ſtatutum, vt carentia viſus in homine, frigiditatis in aqua. Ex his omnibus acceptionibus, in hac vltima de priuatione agimus, quæ definitur ab Ariſtotele *eſſe carentiam formæ in ſubiecto apto nato.* *Quid ſit priuatio.* Vnde manifeſtè infertur tot eſſe priuationes in materia, quot formæ poſſunt eſſe. nam inter priuationem & habitum non eſt medium, quapropter vel materia debet eſſe ſub forma, vel ſub eius priuatione. *Tot ſunt priuationes in materia, quot formæ poſſunt eſſe.* Secundò etiam infertur, quòd cùm priuationes diſtinguantur per habitus, vt docet Scotus in 1.diſtinct.23. illæ priuationes ſpecie diſtinguentur, quæ habeant formas oppoſitas ſpecie diſtinctas; illæ verò ſolo numero, quæ opponuntur formis eiuſdem ſpeciei.

2. *Cõcluſio.* Dico ergo. Datur priuatio à parte rei, non vt ens poſitiuum, ſed priuatiuum. tenet Scotus in 1. diſt.23. q. vnica §.*ad quæſtionem*, num.8. eſt communis ſententia, & probatur primò, quia inter principia realia corporis naturalis enumeratur. Secundò nullo intellectu conſiderante materia plantæ eſt priuata forma leonis; ergo ex ſe non eſt quid rationis, ſed reale priuatiuum; quapropter Ariſt.4 Metaph. inter entia realia numerauit, non quia ſit ens poſitiuum, ſed quia eius eſſe ab opere intellectus nõ pendet. Hoc autem eſſe eſt purum nihil, ſeu nõ ens ſimpliciter, vt docuit Ariſt. in hoc libro textu 75. & expreſſit Auguſt. capit. 5. in Geneſim docens Deum non feciſſe priuationes, quia ad nihilum pertinent.

8. *Obiectio prima.* Obiicies primò. Quod percipitur à potentia ſenſitiua, eſt ens reale poſitiuum: ſed vmbra & tenebræ percipiuntur à ſenſu quæ priuationes ſunt; ergo. Confirmatur, quia de priuatione multa verificantur in Scriptura, quæ nequeunt priuationi, ſed enti poſitiuo conuenire. nam primo Geneſ. dicitur, *Tenebræ erãt ſuper faciem abyſſi.* Item in cantico Puerorum, tenebræ excitantur, & inuitantur ad laudandum Dominum, cùm dicitur, *benedicite lux & tenebræ Dominũ*; ſed benedicere & eſſe nequit competere non enti; ergo priuatio eſt quid poſitiuum. *Tenebræ nõ percipiuntur à ſenſu.* Reſpond. tenebras non percipi à viſu, ſed ex eo quòd lux non percipitur à viſu colligit intellectus eſſe tenebras. Ad illud Geneſ. Auguſt. cap.4. de vita beata, explicat, non erat lux ſuper faciem abyſſi. Ad canticum idem Aug. contra Manichæos lib. de natura boni ait quòd ſicut in cantu interpoſitiones ſilentiorum, certis moderatiſ-

Digitized by Google

que interuallis, licèt ſint priuationes vocum, ſuauitati cantilenæ aliquid conferunt: ita ex harmonia rerum poſitiuarum, & priuationum, pulchritudo ſpecialis vniuerſi reſultat, quæ laudem conditoris parit in bene conſiderantium cordibus.

ARTICVLVS II.

Vtrùm priuatio realiter diſtinguatur à materia & forma.

4. *Cõcluſio. Quæ poſſunt ſeparari realiter differunt.*

Reſpond. materiam & formam diſtingui realiter à priuatione & è contra, non poſitiuè, ſed priuatiuè. eſt communis ſententia, & probatur primò ex Ariſtotele in hoc libro, qui poſuit hæc tria principia diſtincta. Secundò quando duo ad inuicem poſſunt ſeparari, & vnum ſine alio exiſtere, realiter diſtinguuntur: ſed materia modò eſt ſub priuatione, poſtea ſub forma huic oppoſita, qua deſtruitur priuatio; ergo hæc ab vtroque principio realiter diſtinguitur, quandoquidem vtrumque ſine hac, vel illa priuatione poteſt eſſe.

Obiectio prima.

Obiicies primò Doctorem 1. Phyſic. quæſtione 21. vbi dicit materiam, & formam non diſtingui. Reſpond. intelligendum eſſe de diſtinctione poſitiua, non negatiua, ſeu priuatiua.

Obiectio ſecunda. Materia & priuatio ſunt vnũ numero ſubiectiuè.

Obiicies ſecundò Ariſtotelem in hoc capite aſſerentem, materiam & priuationem eſſe vnum numero: ſed quæ ſunt vnum numero, non diſtinguuntur realiter; ergo.

Reſp. eſſe vnum numero ſubiectiuè, non verò formaliter.

ARTICVLVS III.

Vtrùm priuatio vniuocè conueniat cum materia & forma in ratione principij.

5. *Ens non dicitur vniuocè de ente reali & rationis.*

Certum debet eſſe, nullum dari prædicatum vniuocum commune enti, & non enti, ideo dicemus in Metaph. ens non dici vniuocè de ente reali & rationis, quia illud prædicatũ ab vtroque abſtrahens, vel eſt reale, vel rationis; in hoc enim non eſt dare medium: ſi eſt reale, nequit contrahi per ens rationis, quod eſt ens ſecundùm quid; ſi rationis, non poterit determinari entitate reali, quia ens reale diceretur ens rationis, cùm omne ſuperius de inferioribus prædicetur. Sic ergo dicendum eſt in propoſito, quòd illud prædicatum commune, vel eſſet quid priuatiuum, vel poſitiuum: ſi poſitiuum; ergo nequit determinari priuatione, quia nullũ imperfectum inferius, cõtrahit ſuũ perfectũ ſuperius, tũ etiam, quia priuatio eſſet aliquid poſitiuum, cùm includeret in ſe aliquod prædicatiuum poſitiuum enuntiabile de ipſa. Si dicas ſuperius eſſe quid priuatiuum; manifeſta eſt repugnãtia. nam includeretur formaliter priuatio in ente poſitiuo, & ita ſicut homo dicitur animal, quia iſtud formaliter includit, ita materia & forma dicerentur priuationes, quia formaliter includerent priuationem.

Quia verò concipere poſſumus principium quatenus denominat ſingula corporis naturalis principia, dicendum eſt quòd licèt ob rationes ſupradictas nequeat eſſe vniuocum prędicatũ, vniuocè tamẽ prædicari poteſt de materia, forma & priuatione. nam, vt benè notauit Doctor in 1. d. 8. q. 3. §. *ad argumenta*, verſ. *ſecundum etiam*, n. 14. vt aliquid ſit prędicatũ vniuocũ, debet 6.

Digitized by Google

debet includi formaliter in ſubiecto: vt autem vniuocè prædicetur, ſufficit ſi ratio quæ prædicatur ſit in ſe vna, ſiue includatur in ſubiecto, ſiue hoc ſolùm denominet, in quo diſtinguitur ab æquiuocis, quorum ratio per nomen ſignificata alia eſt. Vnde ſic formo rationem. Ratio principij, ſeu ſignificatum per hoc nomen æquè denominat materiam, formam, & priuationem; ergo vniuocè dicitur de eis. Patet ex definitione principij antecedens, & etiam conſequentia, quod quæſtione 2. difficult. 1. probauimus conuenire priuationi; ergo principium vniuocè dicitur de materia, forma & priuatione. Confirmari poteſt hæc doctrina primò, quia ratio ſcibilis, ſeu ſcibilitas vniuocè dicitur de rebus diuerſorum prædicamentorum, imò de ente reali & rationis, quia eſt quædam denominatio; ergo & ratio principij. Secundò oppoſitio vniuocè dicitur de ente, & eius priuatione. nam de vtroque extremo æqualiter dicitur; ergo etiamſi ratio principij nequeat eſſe vniuocum prædicatum, vniuocè tamen & denominatiuè prædicabitur de priuatione, forma & materia.

Principiū vniuocè prædicatur de materia, forma, & priuatione, nō tamen eſt vniuocū prædicatum.

Reſolutio quæſtionis.

Habemus ex hac quæſtione priuationem eſſe quid reale priuatiuum, realiter priuatiuè diſtinctum à materia & forma, conuenireque vniuocè cum eis in ratione principij, quia quanquam principium non ſit vniuocum prædicatum, vniuocè tamen enuntiatur de materia, forma & priuatione.

* * *

QVÆSTIO IV.

De forma, tertio corporis naturalis principio.

Qvanqvam forma ſit dignitate & præſtantia primum & ſummum generationis principium; tertium tamen & vltimum eſt ordine generationis: nam vt forma inducatur in materia, hanc debet ſupponere, ex cuius potentia educatur, & ſuimet priuationem; ideo de forma vltimo loco diſputamus. Cuius præſtantiam & excellentiam ſatis manifeſtant nominum diuerſitas, quibus à Philoſophis perpetuò illuſtratur & decoratur; dicitur enim *forma*, quòd formet, poliátque informitatem, & ruditatem materiæ, ſine qua hæc eſſet rudis, deformis & ferè non ens. Ob eandem rationem appellatur *ſpecies*, quatenus pulchram decorámque vniuerſam reddit naturam; eius enim obſequiis cuncta accidentia mancipantur, à quibus vniuerſa viſibilis Orbis pulchritudo promanat. nam vt ad eam diſponant, vel poſtea conſeruent, continuò occupantur. Dicitur etiam, *quod quid erat eſſe.* nam cuiuſuis rei quidditas & natura à forma eſt tãquam à præcipuo principio. Item actus, quia ſicut materia eſt pura potentia ſubiectiua, ex dictis quæſtione 3. diffic. 2. ita forma eſt purus actus quo actuatur formaliter & perficitur materia, vt habet Ariſtoteles 2. Phyſic. text. 11. & 12. in quo ſenſu ab aliis participatio diuinæ naturæ appellatur, quoniam ſicut diuina natura eſt purus actus; ita forma quantum ad eſſe actuale eſt actus entis completi, nihil habens potentialitatis 1.

Forma diuerſis nominibus à Philoſophis decoratur.

Forma appellatur ſpecies.

Forma dicitur quod quid erat eſſe.

Forma dicitur actus.

Digitized by Google

ſubſtantialis, quia à nulla alia ſubſtantia actuari & perfici poteſt. Et hac etiam cauſa dicitur à Platone proles diuina, quia in hoc præ cæteris creaturis ſuo aſſimilatur creatori. Item *terminus*, ſic enim appellatur ab Ariſtotele 3. & 4. Phyſicorum, & 1. de generatione, quia materiam ex ſe indefinitam contrahit, atque determinat ad definitam & determinatam ſpeciem completam rerum. Item *Exemplar* dicitur ab Ariſtotele 2. Phyſicor. cap. de cauſis, quia, vt notarunt Simplicius, Themiſtius, & Alexander, quemadmodum artifex imitatur exemplar quod in mente habet, ad cuius inſtar ad extra operetur; ſic efficiens producit effectum ſimilē ſuæ formæ. Tandem dicitur *Character*, quia materiæ notam imprimit, & per illam cognoſcitur materia & compoſitum, eſtque finis & ſcopus, in quem natura tendit per generationem, non adæquatè, huius enim tendentiæ finis eſt compoſitum; ſed primariò inadæquatè, quæ omnia præſtantiam & excellentiā formæ ſatis oſtendunt, quam quaſi inexplicabilem nomine diuinitatis inſigniuit Ariſtoteles cap. 9. huius lib. dum dicit eſſe quid diuinum & optimum. Ad cuius exactam cognitionem plura veniunt examinanda. Primum, an ſit, & quid ſit forma ſubſtantialis. Secundum vtrùm formæ ſubſtantiales educantur de potentia materiæ, idémque inquirendum eſt de formis cœlorum & accidentalibus. Vltimò tandem, an duæ formæ ſubſtantiales completæ poſſint eandem numero informare materiam?

Forma dicitur proles & terminus.

Forma dicitur exemplar & character.

Formam quid diuinum Philoſophus appellauit.

DIFFICVLTAS I.

An ſit forma ſubſtantialis, & quid ſit?

HOc nomen *formæ* multifariam poteſt vſurpari, ex mente Platonis & Philoſophi. Plato enim duo tantùm cognouit genera formarum, vnum expers materiæ, & particeps intelligentiæ, quod vocat exemplar, ideam, per ſe ens: alterum materiæ coniunctum, quod appellat ſimilitudinem, vel imaginem. Ariſt. autem plura genera explicuit. nam ex doctrina ipſius, forma alia eſt artificialis, alia naturalis. Rurſus hæc diuiditur in ſubſtantialem, & accidentalem. Subſtantialis autem diuiditur in informantem, qualis eſt anima rationalis, &c. & aſſiſtentem, qualis eſt intelligentia, hæc enim dicitur anima & forma cœli. Item forma informans alia ſeparatur à materia, hæc eſt anima rationalis; aliæ nequeunt naturaliter ſeparari, hæ ſunt formæ elementorum mixtorum, ſtirpium, & animalium. In præſenti ergo noſtra diſputatio eſt de forma ſubſtantiali, quæ eſt altera pars phyſici compoſiti, quatenus ad ipſum ordinatur, & de ea primò inquiritur, an ſit. 2.

Nomē formæ multifariam ſumitur.

ARTICVLVS I.

An dentur formæ ſubſtantiales.

QVanquam de fide ſit dari aliquam formam ſubſtantialem à ſubiecto ſeparabilem, & ipſum compoſitum conſtituentem, vt de anima rationali definitum eſt in Concilio Lateranenſ. III. ſub Leone X. ſeſſ. 8. & in Clementina vnica, de ſumma Trinitate; tamen non deſunt qui dubitent, 3.

Digitized by Google

bitent, an euidentibus & omnino neceſſariis rationibus demonſtrari poſſit dari formas ſubſtantiales, à materia prima & accidentibus diſtinctas. Verumtamen hæc veritas ita conſtans eſt, vt pluribus, & efficaciſſimis rationibus oſtendi poſſit.

3. *Dari formas ſubſtātiales pluribus rationibus oſtēditur.*

Primò, ex compoſitione ſubſtantiali, quæ potentia & actu ſubſtantiali conſtat, hic eſt forma, illa verò materia, aliàs nulla daretur compoſitio ſubſtantialis. Secundò ex determinatione ſpecifica, hæc autem determinatio non eſt à materia, quia hæc de ſe eſt indifferens, & indeterminata; ergo eſt ab aliquo actu, ſeu forma ſubſtantiali. Tertiò ex diſtinctione. nam materia vna eſt ſecundùm ſpeciem in omnibus; ergo hæc diſtinctio ſpecifica & formalis, ab aliqua forma prouenit. Quartò ſi tollatur forma ſubſtantialis; ergo homo, v. g. non eſſet eſſentialiter, ſed accidentaliter homo, cùm non ſit homo per materiam, hæc enim eſt communis homini & leoni, nec per formam ſubſtantialem, quia hanc negas; ergo eſſet homo per aliquam formam accidentalem, ac per conſequens accidentaliter talis. Reſpondebis, non eſſe hominem per vnam formam accidentalem, ſed per plures vnitas. Sed contrà eſt quòd hæc vnio, ſeu complexio eſt etiam accidentalis; ergo negata forma ſubſtantiali, nihil reſtat, vnde homo, v. g. poſſit eſſe ſubſtantialiter homo.

Si auferantur formæ ſubſtantiales homo non erit eſſentialiter homo.

Articvlvs II.

Quid ſit forma?

4. *Definitur forma ſubſtātialis.*

Formam ſic poſſumus ſtrictè definire, *eſt actus ſimplex ſubſtantialis, vnum per ſe conſtituens cum materia.* Per rationem *actus* differt à materia, quæ pura potentia eſt. per ly *ſimplex* differt à compoſito, quod eſt ens in actu phyſico, tamen non ſimplex. per ly *ſubſtantialis* differt à formis accidentalibus, quæ non vnum per ſe conſtituunt cum ſubiecto, ſicut forma, ſed vnum per accidens.

Obiicies primò de ratione accidentis eſſe informare; ergo implicat aliquid eſſe ſubſtantiale, & informare materiam. Confirmari poteſt ex Ariſtotele 2. de generatione cap. 2. vbi dicit *qualitates primas eſſe formas ſubſtantiales elementorum*; ſed qualitates primæ ſunt calor & frigiditas quæ ſunt accidentia; ergo. Reſp. de ratione accidentis eſſe inhærere: forma autem ſubſtantialis non informat inhærendo, ſed adhærendo. Ad confirmationem reſp. elementa ſumi poſſe ſecundùm ſubſtantiam & naturam, & quatenus elementa ſunt primo modo, iſtæ formæ non ſunt ſubſtantiales. Secundo modo dicuntur ſubſtantiales formæ, ſeu de quidditate elementi. (nam quidditas rei ſubſtantia dicitur, vt ſæpiùs diximus ex mente Philoſophi, præcipuè in Logica quæſt. 12. difficultate 1. articul. 1.) etenim elementum non eſt nomen naturæ, ſed contrarietatis; hæc autem formaliſſimè eſt inter qualitates. 5.

Obiectio prima.

Elementū non eſt nomē naturæ, ſed cōtrarietatis.

Obiicies ſecundò ſubſtantiam eſſe ſubiectum accidentium: ſed materia pluribus ſubſtat quàm forma, quia hæc eſt actus, illa potentia; ergo materia eſt magis ſubſtantia quàm forma. Reſp. accidentia ſubiectari in toto compoſito, ex his duabus partibus reſultans, vnde quantum ad hoc æqualiter ſubſtant accidentibus: forma autem non dicitur magis ſubſtantia, quia magis ſubſtet, ſed quia perfectior eſt in entitate.

Obiectio ſecunda.

Obiicies tertiò materiam eſſe purum actum; ergo non diſtinguitur à 6.

Obiectio te...

Deo.

Deo. Reſp. primò non eſſe purum actum metaphyſicum, quandoquidem conſtat ratione ſubſtantiæ, & differentiæ ſpecificæ, & indiuidualis incompletæ. Secundò reſp. non eſſe purum actum phyſicum, quia licèt nequeat phyſicè componi, ordinatur tamen ad componendum aliud: verumtamen Deus nec metaphyſicè componitur, nec poteſt aliam entitatem phyſicè componere.

Deus nec cõponitur nec cõponere poteſt

7. *Quæſtio.* Petes, vtrùm hæc definitio formæ ſit eſſentialis? Reſp. negatiuè. Fundamentum eſt quòd nullus reſpectus poteſt eſſe de quidditate entis abſoluti, vt diximus quæſt. 3. difficult. 2. art. 5. Sed hac definitione definitur forma per ordinem ad materiam; ergo hæc definitio non erit eſſentialis. Erit tamen deſcriptiua. nam reſpectus tranſcendentalis formæ ad materiam eſt illi intrinſecus, ſicut reſpectus accidentis ad ſubiectum, vt diximus in Logica quæſtione 11. difficultate 2. artic. vnico, & quæſtione 16. difficultate 2. artic. 1.

Definitio formæ eſt deſcriptiua.

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm formæ ſubſtantiales educantur de potentia materiæ?

ARTICVLVS I.

Explicatur, quid ſit educi de potentia materiæ?

8. AFfirmant nonnulli, educi de potentia materiæ nihil aliud eſſe, quàm quòd forma introducatur in materia, vltimatè diſpoſita. Falluntur tamen: nam anima rationalis inducitur in materia vltimatè diſpoſita, & omnes catholici confitentur, non educi ex eius potentia.

Dicendum ergo eſt, educi de potentia materiæ nihil aliud importare quàm dependentiam formæ à materia in eſſe, fieri & conſeruari. Ita quòd ſine influxu materiæ, forma neque conſeruari, neque produci valeat. Vnde educi de potentia materiæ propriiſſimè dicit habitudinem cauſę materialis, non efficientis. nam quamuis formæ contineantur virtualiter in efficiente, quia tamen ab hoc in ſuo conſeruari non pendent ſicut à materia, ab eius potentia non dicuntur educi. eſt ſententia Doctoris in 2. diſtinct. 18. quæſt. vnica, §. *contrà*, num. 4. quem ſequuntur Ruu. tract. 4. de forma quæſt. 1. Murcia diſput. 6. quæſt. 1. Plaza diſput. 5. quæſt. 2. & alij recentiores.

Concluſio.

Educi de potentia materiæ dicit habitudinẽ cauſæ materialis, non efficientis.

Addunt aliqui Scotiſtæ recentiores quòd vt aliqua forma educatur de potentia materiæ, debet eſſe in potentia paſſiua naturali ipſius materiæ, & non ſufficit quòd ſit in potentia obedientiali. Per potentiam naturalem intelligimus eã, ſecundùm quam forma recipitur in materia connaturaliter, hoc eſt, ſecundùm inclinationem paſſiuam, & naturalem, quam dicit ad formam. Per obedientialem potentiam intelligimus non repugnantiam ad formam recipiendã cum carẽtia inclinationis naturalis. Vtrùm autem potentia obedientialis diſtinguatur à potentia neutra, an verò ordinem & reſpectum addat ſupra hanc potentiam terminatã ad agens ſupernaturale, dicemus in Metaphyſica. 9.

Hanc conditionem reiicit quidam alius Scotiſta, diſputat. 6. quæſt. 2. Primò, quia anima rationalis creatur, & tamen ad illam dicit naturalem inclinationem; ergo. Sed hæc obiectio nulla eſt. nam aliud eſt ad eductionem requiri potentiam naturalem paſſiuam, aliud verò, hac præciſa ratione

ratione eductionem conſtitui: vnde quamuis materia prima habeat potentiam naturalem paſſiuam reſpectu animæ rationalis, quia tamen hæc ab ipſa non dependet in fieri & conſeruari, quod complet eductionem, ex eius potentia non educitur.

Secundò obiicit quòd ſequeretur, calorem non educi ex potentia aquæ, quia hæc non dicit naturalem inclinationem ad calorem. quod argumentum efficax eſt, ſi ipſi per potentiam naturalem paſſiuam intelligant formalem inclinationem ſubiecti, ſeu innatum appetitum illius. Si verò intelligant capacitatem ſubiecti, & naturalem receptibilitatem ipſius, certum eſt hanc requiri. nam actus & potentia debent proportionari: ſed forma eſt actus naturalis; ergo in ſubiecto correſpondet alia ſimilis potentia. hancque ſufficere ſic oſtendo: nam ex dicendis in libris de cælo, cælum habet potentiam ſolùm neutram ad motum circularem, & nihilominus hic educitur de potentia ipſius, cùm ſit accidens, productum à cauſa creata, nempe intelligentia, quæ nequit cauſare niſi dependenter à materia; ergo ad eductionem ſufficit potentia naturalis indeterminata, ſeu neutra.

Ad eductionem ſufficit potentia naturaliter receptiua.

10. Notare etiam oportet, ad eductionem non requiri quòd forma producatur ab agente creato. nam Deus multas formas producit, quas non creat, ſed educit de potentia materiæ, vt de omnibus formis viuentium docet Doctor in 2. diſtinct. 8. quæſt. vnica. §. *Quod ergo*, verſic. *dico igitur*, num. 10. Nec ſufficere formam in eodem inſtanti temporis, in quo producitur, informare materiam. nam hoc habet anima rationalis, & nihilominus ex potentia materiæ non educitur. Requiritur ergo ſolùm quòd ex vi actionis, qua forma producitur, mutetur ſubiectum, aut producatur forma ex vi mutationis ſubiecti: vnde optimè colligit Doctor in 4. diſt. 43. quæſt. 2. §. *poteſt dici*, verſic. *Nos autem*, num. 20. hanc eſſe differentiam inter generationem hominis, & aliorum entium, quod in horum generatione eadem numero actione forma producitur, vnitur materiæ, & reſultat totum; in generatione verò hominis diuerſa actione creatur anima rationalis, & vnitur materiæ vt reſultet totum, creatio enim ſupponitur prior natura, ad vnitionem formæ cum materia. Hæc doctrina eſt contra quendam neotericum Complutenſem in hoc libro diſput. 2. quæſt. 2. qui quamuis fateatur, formam eadem actione produci & recipi in materia, negat tamen eadem actione produci & vniri, diſtinguit enim vnionem & receptionem, & hanc identificat cum eductione. quod ſi verum eſſet, libentiſſimè fateremur vnionem & receptionem differre. nam anima rationalis vnitur materiæ, & non recipitur, hoc eſt, non educitur ex ea, tamen in formis materialibus hæc doctrina falſa eſt.

11. *Obiectio.*

Obiicies Doctorem in 4. diſt. 13. quæſt. 1. §. *ex dictis*, num. 12. clariùs num. 10. vbi affirmat, formam diſtincta actione produci à productione totius, ideo iſtam actionem vocat productionem, illam verò eductionem, vel inductionem; ergo non vnica actione producitur genitum, ſed diuerſis. Reſp. Doctorem non admittere diſtinctas actiones, ſeu diſtinctos fluxus naturæ productæ, quamuis diſtinguat reſpectus, ſcilicet educentis ad eductum, inducentis ad inductum, qui in vnica actione completa inueniri poſſunt, vt explicabimus ampliùs lib. 3. Phyſicorum, quæſtione 1. diſtinctione 1.

Reſponſio.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò partes præcedere totum: ſed forma eſt pars totius; ergo prior ipſo, & conſequenter totum diſtincta actione producetur.

Solutio. Reſp. prioritates naturæ non opponi vnitati termini producti: vnde quamuis paſſiones promanent à compoſito, non tamen diuerſis actionibus, ſed eadēm producuntur.

Aliud diſcrimen poteſt inueniri in materia reſpectu animæ rationalis, & aliarum formarum, quòd materia in ſua virtute & potentia materiali continet omnes formas, non tamen animam rationalem, quia hæc non dependet ab ipſa: dicitur tamen materiam habere potentiam naturalem paſſiuam reſpectu animæ rationalis, non quia hęc dependeat ab ipſa in fieri & conſeruari, ſed quatenus eſt ſubiectum capax, vt informetur ab ea.

ARTICVLVS II.

Satisfit titulo difficultatis.

12. *Sententia prima.* QVamquam conſtans ſit omnium Peripatheticorũ ſententia quòd omnes formæ materiales educantur de potentia materiæ, fuerunt tamen nonnulli Philoſophi, qui hanc clariſſimam veritatem connati ſunt obſcurare. Primus fuit Plato in Phædone, qui nullam formam educi de potentia materiæ, ſed omnes à quibuſdam ideis & ſubſtantiis ſeparatis in materiam infundi autumabat: has autem ſubſtantias ſeparatas reiecimus q. 6. Logicæ difficult. 1. & 2. art. 2. & in Metaphyſica reprobamus. *Sententia ſecunda.* Tribuitur etiam Aureolo noſtro quòd concedat in materia præcedere formas imperfectas, ſeu quaſdam rationes ſeminales, ſeu inchoationes formarum. Sed hanc etiam ſentētiam reiecimus cum Doctore q. 3. difficult. 1. art. 2. *Sententia tertia.* Anaxagoras autem putabat omnes formas fieri ex atomis, (qui ſecundùm ipſum erant materia prima) in quibus formæ latebant, poſteàque virtute agentis naturalis, hæc, vel illa, penes diuerſitatem agentium apparebat. Hæc autem ſententia eò communiter reiicitur, quòd tolleretur generatio ſubſtantialis, cùm non fiat aliqua forma de nouo, ſed omnes ſupponantur in materia. Secundò impugnari poteſt eiſdem rationibus, quibus probamus vbi ſuprà, non dari in materia formas ſeminales, nec inchoationes formarum. Auicenna lib. 1. ſufficientiæ cap. 10 de omnibus formis affirmat quod *Sententia quarta.* de anima rationali nos ſtatuimus, ſcilicet non educi ex potentia materiæ, ſed à quodam agente ſuperiori in ipſa induci, iuxta diſpoſitionem agentium naturalium, & hanc vocat eductionem de potentia materiæ. Hæc autem ſententia quantum ad id quod aſſerit, quòd formæ iſtæ non producantur ab aliquo agente inferiori, loquendo de formis viuentium, vera eſt, vt nos inferiùs dicemus: falſa autem, quatenus affirmat, has formas produci ab aliqua intelligentia ſuperiori quæ non ſit Deus. nam hoc dictum exprobrat cuncta Peripatheticorum ſchola. nam Angeli non poſſunt creare has formas, neque tranſmutare materiam primam ſubſtantialiter; ſolùm ergo poſſunt applicare actiua paſſiuis, vt ſic ſubiectum diſponatur, & ad eius exigentiam ab agente ſuperiori fiant generationes: ſic dæmones in aëre cauſant Meteorologicas impreſſiones, niuem, fulgura, grandinem, &c. Angelos autem non poſſe producere formas ſubſtantiales, tenet Auguſt. lib. 3. de Trinitate cap. 8. ſanctus Thomas 1. parte quæſt. 110. art. 2. & omnes Theologi, cum Concilio Bracarenſe cap. 8. vbi damnat aſſerentes ſubſtantias ſeparatas poſſe efficere grandinem, *Angeli nequeunt formas ſubſtantiales producere.*

nem,

nem, &c. Intelligendum tamen eſt Concilium modo iam explicato, quòd non poſſint producere formas ſubſtantiales.

13. *Noſtra concluſio.* Dicendum nobis eſt cum communi ſententia, quam tenet Doctor in 2. diſt.18.quæſt.vnica, Philippus Faber theoremate 16. omnes formas ſubſtantiales materiales educi de potentia materiæ. *Ratio prima.* Potiſſimum fundamentum eſt quòd educi de potentia materiæ nihil aliud eſt, quàm quòd forma producatur ex ipſa, & in ipſa vnica actione, & quòd dependeat ab eadem in fieri & conſeruari: ſed quælibet forma materialis vnica generatione actiua fit in materia ex virtute ipſius, ab eáque taliter dependet, vt ſi ſemel ſeparetur, ſtatim corrumpitur; ergo ex eius educitur potentia. *Ratio ſecunda.* Secundò agens naturale non poteſt producere independenter à materia, quia producere ex nihilo arguit potentiam infinitam: ſed plures formæ naturales fiunt ab agente naturali; ergo dependenter à materia, ex cuius potentia educuntur, quia educi nihil aliud eſt, quàm fieri dependenter à materia in eſſe & conſeruari.

Obiectio prima. Obiicies primò formas viuentium non poſſe produci ab aliquo agente naturali; ergo non educuntur de potentia materiæ. Antecedens ſupponimus ex dicendis in libris de generatione. Conſequentiam ſic probo, ad eductionem requiritur principium paſſiuum naturale in materia: ſed omne principium naturale paſſiuum reſpicit aliquod agens naturale. Cùm ergo hæ formæ à ſolo Deo producantur, non erit in materia virtus paſſiua reſpectu illius. *Principiũ paſſiuum naturale nõ reſpicit agens creatum præciſè: ſed agens naturaliter.* Reſp. principiũ paſſiuum naturale reſpicere agens, non naturale creatum, ſed naturaliter agens, vnde ſemel diſpoſita materia, ad formam viuentis, vel ad aliam formam quando agens non eſt præſens, Deus vt naturæ author illam formam educit ex materia, vt docet Doctor in 4.diſt.43.quæſt.1.§.*poteſt dici*, verſiculo, *ſed quare*, num.21.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò animam rationalem produci à Deo, iuxta exigentiam materiæ, & vt naturæ author; ergo ex eius potentia educitur. Reſp. hæc non ſufficere, ſed requiri vlteriùs quòd forma & compoſitum eadem actione producantur. Item quòd forma dependeat in conſeruari & fieri à materia, vt ſuprà diximus: anima autem rationalis ſeparata materia conſeruatur, vt fides adſtruit. *Anima rationalis nec in fieri, nec in conſeruari à materia dependet.*

ARTICVLVS III.

Vtrùm formæ cælorum & elementorum eductæ fuerint de potentia materiæ in prima mundi conditione.

QVod dicimus de formis cælorum & elementorum, poſſemus dicere de omnibus aliis compoſitis, qui ſine vlla diſpoſitione præuia producerentur. Negatiuam partem tenet S.Thom.1.parte q.46. art. 3. in argumento ſed contrà, & in ſolutione ad ſecundum, & q.65.art.3. & in corpore, quem ſequuntur Suar.1.tomo Metaphyſicæ diſp. 15. ſect. 2. n.17. Fonſeca 5.Metaphyſicæ cap.2. q.4. ſect. 2. & alij Thomiſtæ recentiores. Fundamentum eſt, primò quod Geneſ.1. dicitur quòd *in principio creauit Deus cælum & terram*, quod teſtimonium notat Doctor Monteſinos 1. 2. q. 112. diſp.32. n.34. de vera creatione intelligi communiter à Patribus. Secundò probat Suar.à priori, quia vnica actio eſt qua cælum ſecundùm ſe totum producitur, & non ſolùm forma, ſed etiam materia vnica actione integra concreantur: ſed eductio ſupponit 15. *Concluſio negatiua.*

Digitized by Google

materiam iam productam; ergo forma cæli non potuit educi, ſed concreari.

Dicendum nobis eſt formas cælorum & elementorum eductas fuiſſe de potentia materiæ. ſupponit expreſsè Doctor in 2.diſt.17.q.1.§.*Quidquid ſit*, verſic. *ſuppoſito*, num. 3. quem ſequuntur Molina & Vaſquez 1. parte q.45.art. 1. Murtia & Plaza vbi ſuprà. Ruu. tractatu 2. de forma, q. 2. & alij plures, quos ipſi referunt, quam ſententiam ſequent. dictis ſic explico.

16. Concluſio prima. Dico primò, formæ cælorum non producuntur per veram creationem. Probatur, illud verè creatur quod producitur independenter à materia, in fieri & conſeruari: ſed formæ cælorum non ſunt incorruptibiles à natura, nec independentes à materia; ergo nec verè creatæ. Probatur. nam inde manifeſtè infertur, animam rationalem non contineri in virtute materię, quia ſpiritualis eſt, & ſeparata à materia non corrumpitur: ſed formæ cælorum ſunt materiales, & corruptibiles per ſeparationem à materia; ergò non eſt vnde colligatur quòd in ipſa creentur. Vnde colligatur, inquam. nam negare non poſſumus formas cælorum potuiſſe creari extra compoſitum. nam Deus quodcunque ens poteſt ex nihilo producere; ſolùm ergo intendimus formas cælorum neque ex natura propria, neque ex vi productionis ipſius cæli exigere creationẽ: vnde videtur dicẽdum in productione cælorum & elementorum, duas fuiſſe actiones, prima creatiua, per quam fuit producta materia prima: ſecunda, eductiua, per quam forma ex potentia materiæ fuit educta, & reſultauit totum. nam non eſt vnde cogamur aſſerere formam iſtam creatam fuiſſe, & non eductam ex potentia ipſius materiæ.

Dico ſecundò, productio iſtius formæ non debet dici rigoroſè generatio, ſed largo modo creatio. Probatur. 17. Concluſio ſecunda. nam generatio ex Ariſtot. 1. de generatione cap. 4. eſt mutatio huius totius in hoc totum, nullo ſenſibili remanente: ſed in creatione iſtius formæ nulla forma ſubſtantialis ſupponebatur, nec aliquod totum quod mutaretur, & tranſiret in hoc totum cæleſte; ergo non eſt dicenda generatio rigoroſè, ſed productio, vel eductio. nam quamuis in rebus quæ modò generantur, eductio & generatio conuertantur; ſi tamen eductio præciſſe accipiatur, ſuperior eſt ad generationem, & fortè ab ea ſolùm accidentaliter diſtinguitur, & nomine communi appellatur, ſcilicet eductio, aut productio, quia nomine ſpeciali caret, vt docet Doctor in 4.diſt.43. q.5.§.*de tertio*, verſic. *ſi arguas*, num. 9. & nos notamus quæſt. 19. diffic. 2. art. 4. n. 34.

Dico tertiò, formæ cælorum non fuerunt concreatæ ad creationem to- 18. Concluſio tertia. tius. tenet Doctor in 1.diſt.5.q.2.§.*& probatur*, quia omne eſſe quod ex aliquo eſt, aut conſtituitur, ſupponit ea, quæ ſunt ipſius cauſa: ſed totum compoſitum quod eſt adæquatus terminus productionis, vt docet idem Doctor vbi ſuprà q.1.§.*ad argumenta*, verſic. *ad rationem*, n. 9. ſupponit partes ex quibus componitur, etſi iſtæ ſupponant primum efficiens, vt habet Doctor in 1.diſt.8.q.1.§.*ad quæſtionem*, n. 2. ergo tale totum non creatur, & conſequenter nec partes ad creationem illius concreabuntur. Patet conſequentia. nam creatio eſt ex nihilo: ſed totum ſupponit partes; ergo non creatur. Vnde cùm formæ cælorum & elementorum nec ex natura propria petant creari, nec extra ſubiectum creatæ fuerint, nec aliquam actionem habeant independenter à materia, nec

ad

Digitized by Google

ad creationē totius potuerint cõcreari, manifeſtè infertur, eductas fuiſſe de potentia materiæ, & hanc per diſtinctam actionem creatam fuiſſe.

Ad fundamentum oppoſitum reſp. cælum largo modo dici creatum ab Scriptura & Patribus, quatenus non ſuppoſuit aliud ſuppoſitum corrumpendum. Patet. nam etiam homo dicitur creatus, & in eiſdem verbis apparet repugnantia veræ creationis, cùm dicatur de limo terræ formatus: dicitur tamen vtraque creatio quatenus eſt ex ſubiecto totaliter creato, & nullum aliud compoſitum ſupponit; rigoroſa enim creatio ex nihilo fit. Vnde Angeli & anima rationalis verè creari dicuntur.

Cælum largo modo creari dicitur.

19\. *Obiectio prima.* Obiicies primò Ariſtotelem in libris de cælo, affirmantem cælum eſſe ingenerabilem, & incorruptibilem. Reſp. cælum eſſe incorruptibilem per accidens, non verò per ſe. Item ingenerabilem, quia nulla virtus creata poteſt producere cælos. nec forma ſupponit materiam tranſmutabilem.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò, vbi non eſt generatio totius, nec poteſt eſſe eductio formæ, de potentia materiæ: ſed cæli non fuerunt geniti; ergo nec formæ illorum eductæ, ſed creatæ. Probatur maior, quoniam eductio & generatio non diſtinguuntur. Reſp. primò eductionem & generationem conuerti quando potentia paſſiua materiæ antecedit tempore eductionem, non tamen quando non antecedit tempore, vt patet in eductione formæ elementorum & cælorum, vt docet Doctor in 4. vbi ſuprà. Secundò reſp. cum Scoto in 1. diſt. 5. q. 2. §. *ideo tenendo*, n. 11. verſ. *dico primò*, quòd *generatio in creaturis duo dicit, productionem & mutationem, & iſtorū rationes formales aliæ ſunt, & ſine contradictione ſeparabiles ab inuicem: productio autem formaliter eſt ipſius producti quod eſt compoſitum, ex 7. Metaphyſicæ textu 26. & accidit ſibi quòd fiat cum mutatione alicuius partis compoſiti.* Vnde actio productiua cæli habet rationem productionis, licèt non mutationis, & ſic aliquo modo vocari poteſt generatio, ſicut productio Verbi æterni generatio nuncupatur, etſi ibi non ſit mutatio, ſed productio: quando autem Ariſt. vocat cælum ingenerabile, loquitur de generatione cum mutatione, vt diximus ſuprà num. 19.

Mutatio & productio ſeparabiles.

Obiicies tertiò, materiam non præceſſiſſe formam: ſed in eodem inſtanti creatum fuit totum compoſitum, & partes ipſius concreatæ; ergo forma non fuit educta de potentia materiæ. Reſp. negando, totum produci vnica actione, quia cùm hoc dependeat à partibus, eas ſupponere debet. Cùm autem dicis materiam non ſupponi ad formam, reſpondetur ſupponi natura priorem. quod ſufficit, vt ex eius potentia forma educeretur, ſeu dependenter ab ipſa in eſſe fieri & conſeruari: ſicut ſi concretum accidentale produceretur, non vna, ſed pluribus actionibus exiſtimaretur productum, tum quia ſubiectum eſt materia accidentium, tum quia actio quæ terminatur ad ſubſtantiam, diſtinguitur ab ea, qua accidentia producuntur, vt omnes fatentur. nam prima dicitur generatio, ſecunda verò alteratio. 20. *Obiectio tertia.*

Vt formæ ſubſtantiales educantur ex materia, ſufficit hāc prius natura ſupponi.

Articvlvs IV.

Vtrùm formæ accidentales educantur de potentia ſubiecti.

Formæ accidentales ſunt in triplici differentia, naturales ſcilicet, ſupernaturales & artificiales. Cùm autem inquirimus de ſubiectis iſtarum formarum, non eſt ſermo de materia prima. nam certum eſt ex dicendis in

Formæ accidentales ſunt in triplici differentia.

primo de generatione, formas naturales in toto compoſito, & ex materia de beatitudine & charitate lumen gloriæ, gratiam & charitatem in intellectu & voluntate, ex mente Doctoris, & ex q. 17. Logicæ, difficult. 1. formas artificiales in quantitate ſubiectari; eſt ergo difficultas, vtrùm omnes iſtæ formæ educantur de potentia ſuorum ſubiectorum.

21. *Concluſio prima.* Dico primò, formæ naturales materiales educuntur de potentia totius. tenet Doctor in 4. diſt. 1. q. 1. §. *ideo dico*, num. 28. Ratio eſt conſpicua. nam iſtæ formæ virtualiter continentur in ſuis ſubiectis, & ab ipſis pendent in fieri & conſeruari; ergo. *Creatura nequit ex nihilo producere.* Confirmatur, creatura nequit ex nihilo producere, aliàs naturaliter crearet, quod omnes reſpuunt: ſed iſta accidentia naturalia producuntur ab agentibus creatis naturaliter; ergo educuntur de potentia ſuorum ſubiectorum.

22. *Concluſio ſecunda.* Dico ſecundò, formæ artificiales educuntur de potentia ſuorum ſubiectorum. tenet Ruu. q. 3. Fundamentum eſt, quòd forma ſtatuæ nequit fieri, nec conſeruari independenter à ſubiecto, & hoc eſt in potentia ſaltim neutra paſſiua naturali reſpectu talis formæ; ergo hæc educitur ex potentia eius. Secūdò hæ formæ non creantur; ergo educuntur. Reſp. aliqui, has formas non educi, ſed coëduci. nam reſultant ex motibus localibus inſtrumentorum, ſicut reſultant relationes & propriæ paſſiones. quod idem videtur dicendum de qualitatibus ſecundis, quæ non producuntur per veram actionem primariò, ſed reſultant ex primarum qualitatum mixtione. Ego tamen fateor, qualitates ſecundas & alia accidentia quæ non producuntur immediatè per actionem, non educi, ſed coëduci ad eductionem alterius. Exiſtimo tamen figuram formaliter produci per motum, cùm ſit relatio extrinſecus aduenieus, vt examinabimus in Metaphyſica. quod ſi verum eſt, omnes qui hoc concedant, hanc veram eductionem debent exiſtimare. Si verò dicant eſſe qualitatem ſecundam, meritò affirmabunt non educi, ſed coëduci.

Dico tertiò, actus ſupernaturales educuntur de potentia ſuorum ſubiectorum. tenet expreſsè Doctor in 1. diſt. 17. q. 4. §. *ad argumenta*, verſic. *ad tertium*, num. 34. Fundamentum eſt, primò quòd nulla cauſa ſecunda poteſt creare, creatio enim eſt ſolius agentis primi, vt etiam docet in 4. diſt. 1. §. *Dico etiam*, n. 31. ſed intellectus & voluntas concurrunt ad productionem actuum fidei, ſpei & charitatis; ergo cùm ſint cauſæ creatæ, non aliter producunt quàm educendo. 23. *Concluſio tertia.*

Dices, poſſe producere hos actus ſaltim vt inſtrumenta Dei, independenter à materia. Reſp. hoc etiam negare Doctorem, & nos in 2. Phyſicorum, q. 13. difficult. 3. art. 2. Confirmat Doctor in primo vbi ſuprà, quia creatio non ſupponit ſubiectum receptiuum, à quo dependeant effectus in fieri & conſeruari: ſed hi actus ſupernaturales ſupponunt ſua ſubiecta in potentia paſſiua receptiua, ab ipſiſque dependent in fieri & conſeruari; ergo ex eorum potentia educuntur.

Dico quartò. Habitus ſupernaturales non educuntur de potētia ſuorum ſubiectorum, v. g. fides, ſpes, charitas, & lumen gloriæ: ſed producuntur per veram creationem. tenet expreſsè Doctor in 1. diſt. 17. q. 6. §. *hic dicit*, verſ. *ad primam rationem*, n. 4. & in 4. diſt. 1. q. 5. §. *contra iſtam opinionem*, & §. *ad primam ergo quæſtionem*, n. 12. & alibi ſæpiùs, idem docet de gratia; eſt ſenten- 24. *Concluſio quarta.*

Digitized by Google

ſententia communis in noſtra ſchola, & fuit antiquitus receptiſſima, eſt etiam D.Thomæ in 1.diſt.14.q.3.Bonauenturæ, Alenſis, Ferraræ, Durandi, & Nominalium. Quidam neotericus Scotiſta hoc probat fundamento, quòd vt forma educatur de aliquo ſubiecto, hoc debet habere potentiam paſſiuam naturalē reſpectu talis formæ: ſed voluntas, ſeu anima rationalis ſolùm ſunt in potentia obedientiali, reſpectu habituū ſupernaturalium; ergo non educuntur de potentia voluntatis, ſeu animæ. Sed hæc probatio eſt contra Doctorem & veritatem, contra Scotum. nam ipſe admittit potentiam paſſiuam naturalem in voluntate reſpectu habituum ſupernaturalium in q.1.prologi, & de voluntate reſpectu beatitudinis docet in 4. diſt.49.q.10. §. *Reſpondeo*, & Scotiſta iſte in materia de gratia diſp. 4. q. 3. admittit cum Doctore in creatura rationali inclinationem naturalem ad habitus ſupernaturales, de quibus in materia de habitibus. interim legatur Rada primo controuerſiarum, cōtrouerſia prima, concluſione 3. Eſt etiam contra rationem, quia, vt diximus art. 1. ſufficit potentia neutra, ſeu indifferens ad eductionem; ergo quamuis intellectus & voluntas carerent potentiis paſſiuis, ſeu inclinationibus naturalibus, quibus exigerēt formas, ſufficeret potentia neutra, ſeu indifferens, vt ex hac parte educi poſſent.

Sufficit potentia neutra ad eductionem.

25. *Obiectio.* Obiicies potentiam paſſiuam identificari cum ſuo ſubiecto, vt diximus q.3. difficult.3. art.2. ſed iſta potentia paſſiua nequit identificari cum ſubiecto naturali; ergo. Probatur minor, hæc potentia reſpicit formam ſupernaturalem; ergo eſt ſupernaturalis: ſed nullum ſupernaturale poteſt identificari cum ente naturali; ergo. Reſp. Doctor quæſt.1.Prologi, §. *ad quæſtionem, potentiam non dici ſupernaturalem in ordine ad formam, ſed naturalem ſi naturaliter inclinetur, violentam ſi ſit contra inclinationem naturalem: neutram tamen ſi nec inclinetur ad iſtam formam, nec ad oppoſitam. In hac autem comparatione nulla eſt ſupernaturalitas, ſed comparando receptiuum ad agens, à quo recipit formam, eſt naturalitas, quando receptiuum comparatur ad tale agens, quod natum eſt naturaliter imprimere talem formam in tali paſſo: ſupernaturalitas autem quando comparatur ad tale agens, quod non eſt naturaliter impreſſiuum illius formæ in illo paſſo.* Hoc vltimum etiam docet in 4. diſt. 43.quæſt.2. §. *poteſt dici*, verſiculo *ſed quare*, num.21. ſed reſpectus ad agens eſt extrinſecus ſubiecto; ergo ſupernaturalitas diſtinguetur ab eo, & conſequenter potentia reſpiciens iſtos habitus, & naturaliter inclinata ad eoſdem, non ſupernaturalis, ſed naturalis nuncupabitur.

Hac ergo potiſſima ratione, omiſſis aliis theologicis (in tractatu de habitibus examinandis) noſtra concluſio probatur. nam gratia & cæteri habitus, ita excellentes ſunt in ordine gratiæ & gloriæ, ſicut anima rationalis in ſerie naturæ: ſed hæc, ob ſuam perfectionem, petit à Deo in nobis creari; ergo & illi habitus ob ſuam excellentiam. Secundò iſti habitus ab intrinſeco & ſubſtantialiter, dicuntur ſupernaturales; ergo ab intrinſeco pētunt produci, extra vires cuiuſuis cauſæ creatæ: ſed nulla actio datur totaliter ſupernaturalis dependenter in fieri à ſubiecto; ergo dicendum eſt, iſtos habitus à Deo ſupernaturaliter creari, & non educi de potentia ſubiecti. Confirmatur ex ratione D. Thomæ. nam habitus hi eleuant animam, & eius potentias ſupra totum eſſe naturæ; ergo nec 26.

materia

Digitized by Google

materialiter in aliquo principio naturali continentur.

27. *Sententia oppoſita.* Contrariam ſententiam tenet Suarez diſput. 15. Metaphyſicæ ſect. 2. & 3. tomo, in tertiam partem diſput. 9. ſect. 1. Vaſquez 1. parte diſput. 174. Lorca prima ſecundæ diſp. 24. de gratia, & communiter recentiores Thomiſtæ. *Ratio prima.* Probant primò, de ratione accidentis, & in eſſe; ergo nequeunt produci in ſubiecto, niſi dependenter ab ipſo in fieri & conſeruari; ergo habitus iſti non creantur, ſed educuntur. Reſpondent aliqui quòd de ratione accidentis non eſt inhærentia actualis, ſed aptitudinalis. Sed contrà ſaltim inhærentia aptitudinalis eſt propria paſſio accidentis, vt diximus in Logica quæſt. 11. difficultate 2. art. vnico, in fine; ergo ex natura ſua petent accidentia quòd fiant dependenter à ſubiecto; ergo Deus qui iuxta exigentiam rerum producit effectus, producet hos habitus dependenter à ſubiecto, licèt miraculosè poſſit producere illos ſine actuali dependentia. Secundò nos non ſolùm intendimus habitus iſtos poſſe creari, ſed quòd ab intrinſeco petant actionem creatiuam, ita quòd in nullius cauſæ materialis virtute contineantur; ergo quamuis probes quòd miraculosè poteſt Deus creare hos habitus extra ſubiectum, quia actualis dependentia accidit ipſi, non concludis noſtrum intentum. Reſp. ergo verum eſſe aptitudinalem inhærentiam eſſe paſſionem accidentis; hoc tamen quid diuerſum eſt ab eductione. nam hæc dicit dependentiam in fieri & conſeruari, inhærentia tamen ſiue actualis, ſiue aptitudinalis, ſolùm importat dependentiam informationis. nam ſicut anima rationalis quatenus forma ab intrinſeco reſpicit materiam, & nihilominus tamen ex eius potentia non educitur, quia in ea virtualiter non continetur, ob ſuam perfectionem; ita quamuis hi habitus reſpiciant ſubiectum inhæſionis ab intrinſeco, quia tamen in eius virtute non continentur, ex eius virtute nequeunt educi. Inſtabis quòd non alia ratione probauimus articulis præcedentibus, animam rationalem creari, niſi quòd ſeparata adhuc durat independenter in conſeruari à ſubiecto, & econtra, formas cælorum generari & educi, quia nullam habent operationem independenter à materia: ſed hi habitus ſupernaturales nec operantur independenter à ſubiectis, nec ab ipſis ſeparantur; ergo educuntur de potentia ſubiecti, & non creantur. Reſp. concedendo maiorem, ad minorem dicitur, hos habitus ſeparabiles eſſe à ſubiecto, quia ſicut ab eo non producuntur, ita nec conſeruantur: tamen non ſeparantur, primò, quia nulla eſt neceſſitas ſeparationis, ſicut eſt in anima rationali; quid enim prodeſt charitas ſine ſubiecto, aut fides? Quòd autem in ſubiecto ab eo dependeant in ſuis operationibus, verum eſt, tamen hæc dependentia non eſt ab eo tanquam à cauſa materiali, ſed tanquam à concauſa efficienti, eo quòd habitus non eſt cauſa principalis ſui actus, ſed coeffectiua cum potentia, quæ ita dependens ab ea eſt in genere cauſæ materialis, vt nec deſtructio ipſius poſſit à ſubiecto phyſicè pendere, ſed à ſolo Deo per annihilationem deſtruatur, vt docet Scotus in 4. diſtinct. 6. quæſt. 9. §. *ad quæſtionem*, verſic. *ad tertiam rationem*, num. 20.

Probant ſecundò, creatio eſt rei ſubſiſtentis: ſed accidentia ſupernaturalia non ſubſiſtunt; ergo nec creantur. Reſp. negando maiorem, ſufficit enim vt terminus creabilis poſſit 28. *Ratio ſecunda.*

exiſtere

exiſtere independenter ab alio, tanquam à conſeruante & producente, ideo anima rationalis, creata dicitur, & tamen extra compoſitum non ſubſiſtit.

29. *Ratio tertia.* Tertiò inhærentia actualis ita connaturalis eſt cuilibet accidenti, ſicut quantitas ſubſtantiæ materiali: ſed hæc naturaliter nequit eſſe ſine quantitate; ergo neque accidens connaturaliter produci ſine tali inhærentia. Reſp. concedendo paritatem, negamus tamen conſequentiam. nam ſubſtantia non petit ab intrinſeco produci ſine quantitate: accidentia tamen ſupernaturalia petunt produci independenter à ſubiecto tanquam à cauſa materiali; vel concedamus paritatem, quòd ſicut ſubſtantia connaturaliter exigit quantitatem, ita habitus ſupernaturales exigunt inhærentiam. Inde tamen non infertur educi de potentia ſubiecti. nam ad hoc requiritur, vt ſuprà diximus, quòd ab eo in fieri, & conſeruari dependeant, & quòd vnica & eadem actione vniantur & producantur in ſubiecto. Hæc tamen accidentia diſtincta actione producũtur & vniuntur, vt habet expreſsè Doctor in 4. diſtinct. 1. quæſt. 1. §. *ideo dico*, num. 28. verſicul. *ſecunda concluſio*, de omnibus enibus quæ fiunt per creationem, quidquid ſenſerit Faber in 4. ſententiarum, diſtinct. 2. vnde anima rationalis etſi connaturaliter exigat corpus, non tamen dicimus ab eo in ſuo conſeruari dependere, nec ex eius potentia educi.

Ratio quarta. Probant quartò. Res quæ à Deo creantur, ſemper durant, v. g. materia prima, anima rationalis, ſpiritus Angelici, &c. Sed gratia ſæpiùs deſtruitur; ergo non creatur. Reſpond. Deum nihil ſine occaſione deſtruere: cùm autem nulla detur occaſio congrua annihilandi Angelos & materiam, ideo conſeruat: gratiam autem annihilat occaſione peccati, quòd peccator auertitur à Deo, & fit moraliter indignus gratia.

Petes, vtrùm ſupernaturaliter poſſit creari à Deo accidens naturale independenter in fieri à ſubiecto. Reſp. affirmatiuè cum Doctore in 2. diſt. 12. quæſt. 2. §. *quæro*, verſicul. *contra*, n. 1. Fundamentum eſt, quòd accidens poteſt à ſubiecto ſeparari, & ſine eo conſeruari; ergo & poterit à Deo creari ſine concurſu ſubiecti. quod idem argumentum poteſt fieri de forma materiali, vt habet Scotus in 2. vbi ſuprà, in fine, vnde falsò imponit Vaſquez Doctori quod in 4. diſtinct. 1. quæſt. 1. affirmet, accidentia materialia non poſſe creari à Deo. nam ibidem Doctor hanc poſſibilitatem creandi principaliter, ſeu inſtrumentaliter, ſolùm negat eſſe in creaturis, non autem in Deo, vt patet ex §. *ideo dici poteſt*, num. 28. & §. *dico etiam*, num. 31. 30. *Diuinitus poteſt creare accidens naturale independenter in fieri à ſubiecto.*

DIFFICVLTAS III.

Vtrùm plures formæ ſubſtantiales poſſint ſimul eandem numero informare materiam.

NOn eſt difficultas de formis ſubſtãtialibus ſubordinatis & integrantibus. nam de his docet Doctor in 4. diſtinct. 11. quæſt. 3. §. *ad rationes*, num. 46. plures admittendas eſſe, ideo etiam admittit formam corporeitatis, diſtinctam à forma viuentis in animalibus, vt dicemus 1. de generatione. Neque eſt difficultas de formis accidentalibus diuerſæ ſpeciei. nam certum eſt homini, v. g. *Duæ formæ accidentales poſſunt*

CCc natura

eſſe in eodem ſubiecto. naturaliter ineſſe albedinem, calorem, &c. difficultas ergo eſt de formis ſubſtantialibus eiuſdem, aut diuerſæ ſpeciei non ſubordinatis & integrantibus, ſed adæquatis & totalibus. v. g. Vtrùm in eadem materia poſſint eſſe duæ formæ rationales, vel forma hominis & leonis ſimul.

31. Nec inquiritur vtrùm hoc naturaliter poſſit contingere. nam certum eſt & omnes admittunt, per nullam potentiam naturalem poſſe plures formas ſimul eandem numero informare materiam. Fundamentum eſt, quòd natura quamlibet portionem materiæ deſtinauit, vt ex ea fieret vnicum tantùm indiuiduum ſub determinata ſpecie; ergo per eandem naturam nequit eadem materia diuerſis formis ſubſterni. Confirmatur. nam diuerſæ formæ, ſaltim ſpecificè, diuerſas & oppoſitas exigunt diſpoſitiones; ergo nequeunt diuerſæ formæ ob incompoſſibilitatem diſpoſitionum ſimul coëxiſtere, informandò eandem materiam. Hoc conuincitur experientia, qua ſemper experimur, in vno homine eſſe vniformes operationes, quæ ex diuerſis formis totalibus non poſſent prouenire. Eſt ergo difficultas, vtrùm ſupernaturaliter hoc poſſit contingere. *Duæ formæ ſubſtantiales non ſubordinatæ nequeunt naturaliter eandem numero informare materiã.*

ARTICVLVS I.

Proponitur ſententia contrariorum, & explicatur noſtra.

32. *Sententia prima.* PRima ſententia affirmat plures formas ſubſtantiales non ſubordinatas poſſe ſupernaturaliter eandem numero informare materiam. tenet Gregorius in 1. diſtinct. 12. quæſt. 3. articul. 2. Paludanus in 3. diſtinct 15. quæſt 2. Fonſeca 5. Metaphyſ. cap. 4. quæſt. 4. ſect. 2. Plaza diſputat. 5. quæſt. 4. Suarez tomo 1. Metaphyſicæ diſp. 15. ſect. 10. num. 60. Ruu. tractatu de forma, quæſtione 7. num. 72. Hurtado diſputatione 4. Phyſicorum, ſectione 3. §. 23. quorum fundamenta articulo 2. obiiciemus contra noſtram concluſionem. his ſubſcribit quidam neotericus Scotiſta.

Verior ſententia affirmat plures formas non ſubordinatas per nullam potentiam poſſe eandem numero informare materiam. hanc ſententiam, licèt in propriis terminis non reſoluat Doctor, eam tamen expreſsè ſupponit in 4. diſtinct. 10. quæſt. 2. § *Ego etiam*, num. 4. verſicul. *ſecundò ſic*, idem inſinuat in 2. diſtinct. 2. quæſt. 7. verſicul. *ad vltimum dico*, num. 4. & in 4. diſtinct. 11. quæſt. 3. § *alij*, num. 33. verſicul. *ſi dicatur*, impoſſibile iudicat plures formas vnam numero materiam informare, licèt ibi non loquatur expreſsè de potentia ſupernaturali, & 1. Phyſicor. quæſt. 24. & quæſtione 19. Phyſicæ, ibi Pitigianus, eſt ſententia S. Thomæ 1. part. quæſt. 76. artic. 3. & 4. item opuſculo 33. & quodlib. 1. artic. 6. in quibus locis licèt expreſsè non loquatur de potentia ſupernaturali, tamen argumenta quibus probat contradictionem & impoſſibilitatem, etiam impoſſibilitatem ſupernaturalem conuincunt. eum ſequitur Vaſquez de Incarnatione diſput. 29. cap. 4. num. 23. Lorca diſput. 23. eſt communis inter recentiores Scotiſtas, antiqui tamen hanc difficultatem expreſsè non tractarunt. his adhærent quidam recentiores diſp. 4. Phyſicæ quæſt. 6. §. 2. 33. *Authoris ſententia.*

Huius autem rei impoſſibilitas eſt contradictio. Primò probari poteſt. Nam ſi vna materia duplici informaretur forma; ergo compoſitum reſultans eſſet vnum & plura numero: plura 34. *Ratio prima.*

numero

numero, quia duabus formis informaretur, & hoc fatentur contrarij; vnum numero, quia vnica ſolum materia componeretur. Hoc ſecundum quod non admittunt, probatur, materia non eſt minus pars eſſentialis cõpoſiti, quàm forma, licèt hæc ſit perfectior & præcipua pars, vt diximus quæſtione 3. difficultat. 5. artic. 2. ſed vnica tantùm eſt materia; ergo vnicum tantùm compoſitum. Confirmatur ex Ariſt. 8. Metaphyſicæ text. 12. & 12. Metaphyſicæ text. 11. & 12. vbi ex vnitate, vel pluralitate materiæ colligit vnitatem, vel pluralitatem indiuiduorum; ergo vbi eſt vnica materia, erit vnicum indiuiduum; ergo ſi informaretur pluribus formis, eſſet compoſitum vnum & plura.

35. *Ratio ſecunda.* Alij autem ſic probant, effectus formalis formæ non poteſt à Deo ſuppleri: ſed expulſio formæ ab eadem materia eſt effectus formalis formæ; ergo nequeunt ſimul informare. Si autem reſpondeas effectum expulſionis eſſe ſecundarium, & ita ſupplebilem à Deo. Contrà obiiciunt quòd licèt effectus ſecũdarius poſitiuus poſſit diuinitus impediri, non tamen, ſi fuerit priuatiuus & valde intimus: vnde cùm expulſio formæ ſubſtantialis, quando aduenit alia, ſit ſecundarius priuatiuus proueniens à forma de nouo adueniente, quia nihil eſt aliud, quàm non eſſe illius, in tali ſubiecto & valdè intimus, cùm ſit ex intrinſeca ratiōe formæ ſubſtantialis, ideo non eſt diſpenſabilis à Deo. quæ doctrina licèt vera ſit, tamen non explicat veram contradictionem, ob quam iſte effectus ſecundarius ſit indiſpenſabilis, alij verò non.

36. *Tertia ratio efficacior.* Efficaciùs hęc contradictio oſtendi poteſt, ex principiis Doctoris, in 3. diſtinct. 1. quæſt. 2. §. *ad quæſtionem*, num. 5. vbi docet, implicare contradictionem quòd eadem natura humana triplici diuina perſonalitate dependeat. Fundamentũ eſt, quòd in dependentibus eſſentialiter implicat vnum dependens dependere à pluribus, ſed debere dependere ab vnico totaliter & adæquatè eius dependentiam terminãte; aliàs totaliter ab vno dependeret, & non dependeret totaliter, ſiquidem alterum etiam terminaret; dependeret ergo à quopiam eorum eſsẽtialiter, quatenus omnes terminant eius dependentiam, & ſimul non dependeret, quatenùs ſinguli adæquatè & completè totam dependentiam complent; dependeret ergo, & non dependeret. Sic ergo cùm vna perſonalitas reddat naturam incommunicabilem, implicat ex mente Doctoris, quòd poſtea altera perſonalitate eadem natura perſonetur. Ita in caſu noſtro, cùm quæuis forma ſit completum principium, & totale informatiuum materiæ, appetitum eius complacentiæ ſatians & adæquatè actuans, implicabit, eandem materiam alia adæquata forma ſimul actuari; aliàs materia in informatione totaliter dependeret, & non dependeret, quod argumentum maximè vrget ad probandum non poſſe vnicam formam duplicem materiam informare: nam cùm ſecundùm omnes eſſet vnicum indiuiduum, idem indiuiduum dependeret à duplici cauſa totali materiali in ſuo eſſe eſſentiali, quod abſurdum reputat Doctor, vt videbimus 2. Phyſic. q. 16. diffic. 3. art. 2. loquendo de cauſis efficientibus. Et notat optimè quidam recentior & ingenioſiſſimus Scotiſta, quòd ſi argumentum Scoti de ſubſiſtentiis habet vim in cauſis efficientibus, maiorem debet habere in formalibus, & materialibus, tum quia hæ ſunt magis intrinſecæ, tum etiam, quia ſubſiſtentia magis

In depẽdentibus eſſentialiter, implicat vnũ dependens depẽdere à pluribus.

Digitized by Google

affinis eſt cauſæ formali, quàm efficienti, quandoquidem nihil extra ſe producit, ſed ſuum effectum cauſat per exhibitionem ſui.

Sequeretur etiam, quodpiam illorum indiuiduorum eſſe ſuppoſitũ, & non ſuppoſitum. Eſſe ſuppoſitum fatentur aduerſarij: non eſſe ſuppoſitũ, inde probatur, quia ſuppoſitũ eſt omnibus modis incommunicabile: ſed pars eſſentialis & numerica, ſcilicet materia, alteri ſuppoſito communicatur; ergo nõ eſt pars ſuppoſiti actualis.

Articvlvs II.

Obiiciuntur argumenta oppoſitæ ſententiæ, & enodantur.

37. *Obiectio prima.* Avthores oppoſitę ſentẽtiæ obiiciunt primò, materiam primam appetere omnes formas; ergo per receptionem vnius non amittit potentiam, & capacitatem recipiendi ſimul aliam. Reſp. non amittere potentiam paſſiuam recipiendi plures formas ſucceſſiuè, tamen non habet potentiam recipiendi plures ſimul ob repugnantiam ſuprà explicatam: ſicut enim materia habet potentiam ad formam & eius priuationem, tamen ob implicationem manifeſtam, ſimul eſſe nequeunt; ita materia, quamuis ſit omnium formarũ capax, quia aliunde repugnat ab eiſdem, non poteſt ſimul informari.

Obiectio ſecunda. Secundò obiiciunt, nullam eſſe repugnantiam ex parte formarum. nam quamuis quælibet naturaliter ſuam portionem determinatam materiæ expoſcat, de potentia tamen abſoluta Dei nulla eſt implicantia quòd eandem portionem participent, & in ea diuerſa conſtituant compoſita, cùm multiplicatio cõcretorum proueniat ex multiplicitate formarum. Reſp. non ſolùm hoc implicare naturaliter, ſed ſupernaturaliter, cùm ex dictis ſuprà non ſolùm forma, ſed etiam materia, ſit pars eſſentialis compoſiti. Vnde hac non multiplicata non poſſunt multiplicari compoſita, ideóque eſſet vnum ſimpliciter, & plura ſimpliciter. Nec obſtat quòd formæ non dent eſſe materiæ, ſed compoſito. Nam neque ſubſiſtentia dat eſſe naturæ, ſed ſuppoſito; & tamen ſecundùm Doctorem nequeunt tres ſubſiſtentiæ eandem numero naturam terminare. Rurſus materia exiſtit completè ratione formæ. nam quamuis habeat ſuum proprium actum, completè tamen non exiſtit ſine forma; ergo quantum ad hunc effectum exiſtendi completè & formaliter, dependeret totaliter ab vna forma, & non dependeret totaliter, quod eſt implicatorium. Nec intendo exiſtentiam completam ſolius eſſe formæ, eſt enim totius, ſed quòd materia actuata per formam determinetur ad ſpeciem completam, & ſit capax exiſtendi exiſtentia totius compoſiti. Cùm autem dicis, concreta multiplicari ad multiplicationem formarum. Reſp. falſum eſſe, vt ſæpiùs diximus, non enim multiplicantur niſi ad multiplicationem ſuppoſitorum & formarum, vnde quamuis in eodem homine ſimul eſſent plures intellectiones, non diceretur plures intelligentes, ſed vnus intelligens, vt docet Doctor in 3. diſt. 8. quæſt. vnica. *§. tertiò ergo.* verſicul. *ad argumenta*, & nos diximus in Logica quæſtione 16. difficult. 5. art. 4. in fine. *Multiplicatio concretorum prouenit ex multiplicatione ſuppoſitorum.*

Tertiò duo contraria in gradibus intenſis poſſunt diuinitus eſſe in eodem ſubiecto, & duo corpora in eodem loco; ergo & duæ formæ ſubſtantiales in eadem materia. Reſp. negando paritatem. nam cùm contraria ſint 38. *Obiectio tertia.*

ſint formæ accidentales, & non dent eſſe ſimpliciter, ſed ſecundùm quid, non eſt inconueniens quòd ſimul informant idem ſubiectum. Ad illud de corporibus reſpond. quòd in tali caſu, vel vnum corpus eſſet in loco definitiuè, & alterum circunſcriptiuè: vel ſi vtrumque circunſcriberetur à loco, non eſſet vnica tantùm repletio loci, ſed duæ, eſſet enim duplex vbi paſſiuum, ſeu duplex circunſcriptio paſſiua, quod magis explicabitur lib. 4. Phyſicorum.

Obiectio quarta. Quartò non implicat quòd vna res ſit ſimpliciter plura, & vnum ſecundùm quid; ergo nec implicabit quòd duo compoſita ſubſtantialia eſſent plura eſſentialiter ratione formæ, & vnum ſecundùm quid ratione materiæ. Reſpond. ex contraria ſententia inferri compoſitum illud eſſe plura ſimpliciter, & vnum ſimpliciter, cùm materia ſit pars eſſentialis compoſiti, & per eam etiam diſtinguantur compoſita materialiter, vt docuit Scotus in 2. diſtinct. 3. quæſt. 6. §. *ad quæſtionem*, num. 22. verſ. *Dico tunc.*

39. *Obiectio quinta.* Obiicies quintò Doctorem in 4. diſt. 11. quæſt. 3. §. *quantum ergo*, n. 24. verſ. *ſecundùm hanc viam*, vbi dicit poſſe Deum facere aërem ſimul cum igne de potentia Dei abſoluta; ergo. Reſpond. ibi Scotum loquutum fuiſſe dubitatiuè, propterea ſubdit, *& fortè ex eadem materia.* Secundò quòd ibi non loquitur forſan de materia prima, ſed ſecunda, ſcilicet ex eodem ligno, & in tali caſu, cùm ignis & aër diſcontinua ſint, illa materia ligni partiretur, & non eſſet vnica, ſed duplex materia.

ARTICVLVS III.

Vtrùm vna forma poſſit duplicem informare materiam ſupernaturaliter.

Reſpond. negatiuè. Hanc veritatem probant argumenta ſuprà 40. *Cõcluſio.* poſita pro noſtra concluſione. nam ſi vnica forma duplicem materiam informaret, cùm formæ educantur de potentia materiæ, dependeret in fieri & conſeruari à materia; ergo cùm totaliter dependeret à duabus & à qualibet, iam dependeret & non dependeret totaliter forma in ſuo eſſe à materia, quod in dependentibus intrinſecis eſt maximum inconueniens.

Obiicies primò quòd duo corpora *Obiectio prima.* diuinitus poſſunt eſſe in eodem loco: ſed locus eſt accidens; ergo vna forma per ſupernaturalem potentiam poteſt informare duo ſubiecta. Reſpond. Scotus in 3. diſtinct. 1. quæſt. 2. §. *ad quæſtionem*, verſ. *ad quartum*, negando quòd vnum accidens poſſit informare duo ſubiecta. Ad probationem dico, *quòd ſunt duo vbi, & tamen ab vno loco circunſcribente. Et cùm dicit quòd vnius loci erit vna circunſcriptio actiua. Dico quòd ſi locus ſit aliquid abſolutum formaliter, in quo fundatur non actio, ſed relatio illa, quæ ſignatur per modum actionis, vt circunſcriptio actiua, duæ circunſcriptiones poſſint fundari in eodem abſoluto ad duo corpora circunſcripta. Si autem locus dicat formaliter reſpectum ad locatum, & materialiter fundamentum, in quo fundatur iſte reſpectus, tunc eſt vnus locus propter vnitatem materialis, ſed duæ locationes formaliter, & vtroque modo communltiplicatur circunſcriptio actiua & paſſiua.*

Obiicies ſecũdò. D. Dionyſius pro- 41. *Obiectio ſecunda.* priis manibus geſtauit ſuũ caput viuũ &

& prędicabat. Idem refertur de ſancto Victore Burgenſi; ergo iam vna forma informat duas materias. Reſpond. animam ſolùm fuiſſe in capite, & corpus miraculosè mouebatur à Deo. Vel ſecundò quòd non erant duo corpora, ſed vnum diuiſum in duas partes heterogeneas: vnde miraculum fuit, quòd anima eſſet in duobus locis definitiuis, cùm petat vnum naturaliter, & quòd informaret ſuum perfectibile diuiſum; non verò ſequitur vtramque partem informare, cùm ex vtraque reſultet ſuum adæquatũ perfectibile quod naturaliter informat.

42. *Obiectio vlt.* Obiicies vltimò, non implicat quòd vna ſubſiſtentia terminet plures naturas, vt docet Scotus in 3. diſt. 1. quæſt. 3. à num. 2. ergo neque vnam formam eſſe in duplici materia. Reſpond. ſi ſubſiſtentia eſt diuina & independens, fatetur Scotus & omnes: at verò ſi ſubſiſtentia eſt creata, Scotus quæſt. 4. problematicus eſt, & magis ſe inclinat in partem negatiuam, quia ad hoc quòd ſuppoſitum terminet plures naturas, debet eſſe independens, & creatum non eſt ita, & ſic ad hoc quòd forma informaret plures materias, debebat eſſe independens. Cæterùm addo, quòd eſt diſpar ratio de ſuppoſito reſpectu plurium naturarum, & de forma reſpectu plurium materiarum. nam, vt ſæpè repetit Scotus quæſt. 3. citata, & q. 4. in fine, ſuppoſitum ſe habet vt cauſa reſpectu naturarum, & ſic docet quòd vnus effectus nequit dependere à duplici cauſa totali, nec tres ſubſiſtẽtias terminare eandem naturam creatam, tamen vna cauſa poteſt producere plures effectus, & ſic vnum ſuppoſitum terminare plures naturas in noſtro caſu, materia eſt cauſa compoſiti, & in genere cauſæ materialis concurrit ad productionem formæ, & ſic vna forma, vel vnum compoſitum, quod eſt vnus effectus, nequit dependere à duplici cauſa, ſcilicet duplici materia.

Articvlvs IV.

Vtrùm duæ formæ accidentales abſolutæ poſſint eſſe in eodem ſubiecto.

Non dubitamus in præſenti de formis relatiuis, diximus enim in Logica quæſt. 16. diffic. 5. art. 4. poſſe plures eiuſdem ſpeciei eſſe in eodem ſubiecto, nec de formis accidentalibus ſpecie diſtinctis. nam experientia docet, calorem eſt colorem, quæ ſpecie diſtinguuntur, idem ſimul informare ſubiectum; ſolùm ergo dubitamus de formis abſolutis eiuſdem ſpeciei, tam intentionalibus, quàm realibus. quod dubium reſoluit Doctor in 3. diſt. 8. q. 1. §. *hic dicitur*, num. 6. verſ. *Contra iſtam rationem*, & probat partem affirmatiuam, *quia in omni ordine eſſentiali cum vnitate prioris eſſentialiter poteſt ſtare pluralitas poſterioris naturaliter, non per ſe, nec adæquatè inhærentis priori: ſubiectum eſt prius eſſentialiter illa diſpoſitione quæ ponitur ſibi inhærens, quæ nec per ſe ei inhæret, nec adæquatè; ergo. Maior probatur per ſimile in cauſa & effectu, quia vna cauſa poteſt eſſe reſpectu plurium effectuum, & licèt ibi effectus non inſint cauſæ, non tamen eſt maior repugnantia in illis poſterioribus quæ inhærent (ſi tamen non per ſe inhæreant) quàm in alijs quæ per ſe exiſtunt, quia tunc vnum non eſt cauſa intrinſeca alterius: ita quòd ad vnitatem eius ſequatur vnitas alterius, & maximè, ſi non ſunt adæquata, ita quòd vnum illorum in actualitate completa determinet potentialitatem recepti: non eſt ergo contradictio, plura abſoluta* 43. *Cõcluſio Doct.*

Digitized by Google

luta eiuſdem rationis per accidens ineſſe eidem, cui nullum eorum adæquatur.

Plures ſpecies phantaſticæ ſunt in eodem organo. *Illud etiam probatur de facto, quia plures ſpecies phantaſticæ ſunt in eodem organo phantaſiæ alioquin deleta ſpecie vnius imaginabilis, non poſſet aliquis perfectè imaginari aliquod imaginabile, & patet, quod iſtæ ſpecies ſunt eiuſdem ſpeciei, ſicut & obiecta à quibus generantur: & ſunt in eadem parte organi, quia organum non poteſt in tot partes minimas diuidi, quæ poſſent per ſe informari tot ſpeciebus imaginabilibus; ſeparatim exiſtentibus, quot poſſunt ſimul eſſe in toto organo; ergo oportet quòd eis non correſpondeant diſtinctæ partes organi.*

44. *Obiectio.* *Et ſi obiiciatur: quare ergo non poteſt per operationem naturæ eadem quantitas alterari ad plures qualitates ſimul habendas quæ ſunt eiuſdem rationis?*

Reſpõſio. *Reſpondeo, quòd cùm in ſubiecto ſint plures potentiæ, ad plures formas eiuſdem ſpeciei, ſi non inducatur aliquis actus, continens omnes actus, qui poſſunt illi perfectibili ineſſe, non terminatur tota potentia ipſius ſuſceptiui, & ideo non eſt contradictio quòd aliqua alia forma ſimilis inſit: tamen de facto non inducitur alia peragens naturale, quia ipſum intendit formam præexiſtentem imperfectam perficere; inducit enim aliquam realitatem quæ nata eſt eſſe pars cum realitate præexiſtente, & vnit eam realitati præexiſtenti, vt partem parti: & ita non inducit formam omnino aliam. Non eſſet tamen repugnantia, quòd ipſa eſſet alia, ſubiecto non propter hoc diuerſificato, quia ſubiectum habens potentialitatem ad plures formas eiuſdem ſpeciei, eſt illimitatum ad illas, & illimitatum ad aliqua non oportet conmultiplicari illis.*

QVÆSTIO V.

De vnione materiæ & formæ.

EGIMVS de tribus compoſiti naturalis principiis, in communi & particulari, videlicet, materia, priuatione & forma, in ordine ad compoſitum conſtituendum. Cùm ergo hæc principia ſeparata nequeant cauſare, dubitandum venit quid ſit illud quo iſtæ partes coniungantur, ad cauſandum, an ſit aliqua forma abſoluta, an relatiua, an ſubſtantialis, an accidentalis, an modus aliquis realis, an cauſalitates vtriuſque principij, de quibus in ſequentibus difficultatibus erit ſermo.

Vnio latiſſimè vſurpatur pro quarumcunque rerum coniunctione, ſic dicitur vniri iuſtum Deo per charitatem & intellectum beati per viſionem: ſimiliter dicitur plura indiuidua vniri in prædicatis ſpecificis, quatenus eandem naturam participant in præſenti; ergo ſermo eſt de vnione ſtrictè ſumpta, quæ eſt vinculum, ſeu nexus duorum extremorum. quod vinculum duplex eſt, alterum indiuiſibilitatis, quo extrema, ſeu partes vniuntur in continuo, hoc eſt, aliquod indiuiſibile continuatiuum: alterum quo extrema quæ ſe habent per modum actus & potentiæ, vniuntur in ordine ad cauſandum aliquod tertium compoſitum; de hac ergo vltima vnione, ſeu vinculo quo partes vniuntur in ordine ad compoſitum, eſt præſens quæſtio. 1. *Quæcunque rerũ coniũctio vnio dicitur.*

DIFFI

DIFFICVLTAS I.

Vtrùm vnio, materiæ & formæ ab vtroque diſtinguantur extremo.

ARTICVLVS I.

Explicantur diuerſa Philoſophorum placita.

2. *Sentētia prima.* PRima ſententia affirmat vnionem iſtam nullatenus à materia & forma diſtingui. tenet Gregorius in 1. diſt. 28. quæſt. 2. ad argumentum 17. Caietanus 3. parte quæſt. 2. artic. 7. & 10. ad 1. Aluarez ibidem, diſputatione 13. & Philoſophus 8. lib. Metaph. textu 15. D. Thomas 3. contra gentes c. 7. quatenus aſſerunt, actum & potentiam ſine medio vniri: differunt tamen iſti authores, quod Caietanus admittit, ad hanc extremorum vnionem conſequi relationem vnionis prædicamentalem; quam tamen Gregorius non admittit, quia vniuersè negat dari relationes reales à fundamento diſtinctas in creatis, vt vidimus in Logica quæſt. 16. diffic. 3. art. 1. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quòd ſecluſa quauis realitate ab extremis diſtincta, forma & materia ſuis cauſalitatibus intrinſecè poſſunt coniungi, & vniri; ergo ſuperfluit aliud vinculum diſtinctum. Confirmatur. nam ſi admittamus hanc vnionem, vt vitemus proceſſum in infinitum, tenemur fateri, ſe ipſa extremis vniri; ergo ſi vnio ſeipſa vnitur ſubiecto, quare non vna pars intrinſeca alteri, cùm magis intrinſecè copulentur? Hæc videtur expreſſa ſententia D. Thomæ in 3. ſententiarum, diſtinct. 2. quæſt. 2. art. 1. vbi hæc habet, *In vnione naturæ humanæ ad diuinam nihil poteſt cadere medium formaliter vnionem cauſans, cui per prius humana natura coniungatur, quàm diuina, ſicut inter materiam & formam nihil cadit medium in eſſe, quod per prius ſit in materia, quàm forma ſubſtantialis.*

3. *Refellitur.* Hæc tamen ſententia falſa eſt, primò, quia implicat aliquid de nouo aliter ſe habere nunc, quàm priùs, nulla entitate intrinſeca, vel extrinſeca ſuperaddita, vt optimè probant recentiores ex Okamo in 1. diſt. 30. quæſtione 4. nam idem in quantum idem ſemper eſt natum facere idem: ſed materia & forma aliter ſe habent per vnionem ac ante vnionem; ergo aliquod nouum habent quod antea non habebant. *Idem in quantum idē ſemper eſt natum facere idem.* Reſpondebis cauſalitatem partium diſtingui realiter ab ipſis; ergo hæc mutatio cauſalitatis actualis ſufficit, vt hæc extrema vnita dicantur. Sed contrà eſt, quòd partes ſeparatæ cauſare nequeunt; ergo debet ſupponi approximatio earum: hæc autem approximatio eſt idem quod vnio, vt inferiùs dicemus; ergo non ſufficit cauſalitas vtriuſque partis. Vnde infero, quòd argumentum petitum à ſeparatione partium ab vnione & à mutatione partium, in toto nullam habet efficaciam, cùm authores contrarij fateantur cauſalitates vtriuſque partis realiter ab eiſdem diſtingui, & per eas vniri; fatentur ergo mutationem partium per aliquid diſtinctum ab eis, etſi negent, hoc diſtinctum aliquid addere ſupra cauſalitates vtriuſque partis.

Articvlvs II.

Explicatur verior ſententia.

4. *Verior ſententia.* Verior ſententia affirmat modum vnionis eſſe quid diſtinctum ab vtraque parte. tenet expreſsè Doctor locis diffic. 2. citandis. nam ſi ipſe affirmat vnionem eſſe relationem extrinſecus aduenientem, euidenter infertur, hanc realiter diſtingui à materia & forma, quæ ſunt entitates abſolutæ. Hanc ſententiam tenet expreſsè Suarez 1. tomo Metaph. diſp. 15. ſect. 6. num. 10. Vaſquez tomo 1. in 3. partem diſput. 8. ſect. 3. concl. 3. Gabriel in 1. diſt. 30. quæſt. 4. art. 1. Cabrera 3. parte quæſt. 2. artic. 4. diſput. 8. num. 27. & alij quos refert Vaſquez vbi ſuprà. eſt ſententia communis, refertur pro ea Angelicus Doctor 1. parte quæſt. 76. art. 1. in ſolutione ad 6. quatenus ibi aſſerit animam ſeparatam à corpore non eſſe ipſi vnitam, ſed proximè vnibilem. Sed hoc etiam fatentur authores contrariæ ſententiæ. nam certum eſt quòd corpus in ſepulchro, & anima in cœlo, non cauſant compoſitum. Vtrùm autem hæc vnio à cauſalitatibus diſtinguatur, non infertur ex illis D. Thomæ verbis.

5. Hanc ſententiam ſic primò probant authores. Extrema ſeparantur ab vnione; ergo realiter diſtinguitur ab extremis, nullum enim argumentum efficacius demonſtrat diſtinctionem realem, quàm ſeparatio extremorum. Sed huic argumento facilè reſponderi poteſt. nam cauſalitas materiæ & formæ, per quam vniuntur ab extremis, realiter diſtinguitur.

Obiicies has cauſalitas nihil producere quod poſſit denominare partes; ergo debet dari noua vnio eas denominans. Ab hac difficultate facilè ſe expedit Caietanus concedens relationem reſultantem à cauſalitatibus extremorum, hæ enim cauſalitates ſunt fundamentum proximum eius, ad earúmque poſitionē ponuntur; hac ergo optimè poſſunt vnita denominari. Sed contra communem ſententiam poteſt argumentum retorqueri. nam ſi cauſalitas materiæ, quæcunque ſit, ſufficit, vt eam denominet cauſantem, etiamſi non addat nouam entitatem diſtinctam realiter à materia, cur etiam hæc non ſufficiet ad denominandum eam vnitam formæ. Quod argumentum non eſt efficax contra Suarez, qui, vt videbimus inferiùs, affirmat per cauſalitates partium, produci modum vnionis ab eiſdem realiter diſtinctum. Secundò argumentor contra aſſerentes relationes reales non diſtingui à fundamento & termino; ſed eſſe coexiſtentiam vtriuſque, vt vidimus in Logica quæ. 16. diffic. 3. Nam ſi duorum extremorum coexiſtentia ſufficit vt dicantur eadem, vel diuerſa, cur coexiſtentia materiæ & formæ additis cauſalitatibus non ſufficiet, vt dicantur vnita? Vnde authores qui negant relationes diſtinctas ab extremis, conſequenter negare poſſent vnionem ab eiſdem diſtinctam.

Ego autem hanc veritatem ſic probo, vt extrema poſſint cauſare, debent ab aliquo agente approximari: hæc autem approximatio eſt vnio partium; ergo hæc diſtinguitur à partibus ſimul cauſantibus. Maior patet. nam forma ſeparata à materia non cauſat compoſitum. Minorem ſic probo, approximatio materiæ eſt applicatio vnius partis ad aliā: ſed hoc non eſt aliud quàm vniri; ergo. Reſpondebis, hanc approximationem eſſe ſimultatem abſolutam vtriuſque extremi; ergo non eſt neceſſarium ad- 6.

DDd dere

dere nouam realitatem. Sed cõtrà eſt, quòd agens per actionem approximatiuam aliquid producit, non partes. nam in homine, v.g. anima rationalis & materia ſunt improducibiles; ergo aliquam realitatem ipſi ſuperadditam. Confirmatur, homo per generationem aliquid producit non materiam, nec formam, vtraque enim producitur per creationem, non totum compoſitum, hoc enim reſultat ex partibus; reſtat ergo quòd producat aliquid quo iſtæ partes vniantur ad cauſandum, de quibus in primo de generatione erit ſermo.

Reſpõdetur fundamento oppoſitæ ſentẽtiæ. Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ reſpond. cauſalitates vtriuſque partis non ſufficere ad vnionem; ſed hæc debet præſupponi vt cauſare poſſit. Ad id quod dicitur vnionem ſe ipſa vniri, reſpond. ideo eſſe, quia eſt ratio vniendi, & non quæ vnitur. Secundò quòd ſicut extrema ſe ipſis referuntur quando eſſentialiter dependent, vt diximus in Logica vbi ſuprà difficult. 2. ſic cùm vniones intrinſecè dependeant ab extremis, ſe ipſis vniuntur, & non media alia relatione.

ARTICVLVS III.

Vtrùm hæc vnio diſtinguatur à cauſalitate materiæ & formæ.

NOn poteſt explicari ſufficienter iſtius vnionis exercitium & munus, niſi diſtinctionẽ à cauſalitatibus partium explicemus. Ideo breuiter hãc difficultatem in ſecundo Phyſicorum explicandam pertingemus.

Sentẽtia negatiua. Negatiuam partem tenet Suar. 1. tomo Metaph. diſp. 13. ſect. 9. num. 15. Ruu. 2. Phyſicorum, tractatu de cauſa materiali, & formali, qui plures cauſalitates formæ & materiæ tribuunt. Aliã dicunt eſſe cauſalitatem materiæ in ordine ad eductionem formæ ex ipſa, aliam in ordine ad receptionem formæ, aliam verò vtriuſque partis in ordine ad fieri compoſiti. Denique quartò aliam in facto eſſe compoſiti. Cauſalitatem ergo propriam materiæ, & proximam dicunt eſſe iſtam vltimam, quam ab vnione non diſtingunnt, imò affirmant cauſalitatem materiæ, & formæ proximè circa compoſitum, nihil aliud eſſe, quàm vnionem actualem vtriuſque. Fundamentum iſtius ſententiæ eſt, quia negari non poteſt, quòd actualis cauſalitas materiæ & formæ, ſit aliquid realiter diſtinctum à materia & forma, quandoquidem ſunt extra eſſentiam, & exiſteutiam materiæ, & formæ, vt patet, ſi materia & forma eſſent adinuicem ſeparatæ & extra compoſitum: ſed in compoſito nihil aliud eſt realiter diſtinctum à materia & forma, præter vnionem; ergo iſta vnio eſt cauſalitas vtriuſque. Secundò materia & forma poſtquam approximantur, nullam aliam cauſalitatem poſſunt habere circa compoſitum præter vnionem, cùm totum nil ſit præter parteſ vnitas; ergo iſta vnio erit cauſalitas vtriuſque.

8. *Verior ſententia Doct.* Noſtra ergo ſententia eſt, quòd vnio materiæ & formæ nequit eſſe cauſalitas earum, ſed ſupponitur vt partes iſtæ poſſint cauſare. colligo manifeſtè ex Scoto 3. ſententiarum d. 2. q. 2. §. *quantum ad tertium dubium*, n. 11. vbi expreſsè affirmat vnionem materiæ cum forma, ſolùm eſſe approximationem vtriuſque in ordine ad cauſandum compoſitum: ſed conditio ad cauſandum non eſt cauſalitas, imò præcedit ipſam; ergo vnio materiæ, & formæ diſtinguitur à cauſalitatibus earum. Ratione etiam probatur

Prima ratio. probatur vnio iſta, vt dicemus in 1. libro de generatione, eſt formalis terminus vnitionis; ergo non poteſt cauſari cauſalitatibus vtriuſque partis. *Secunda ratio.* Secundò materia & forma nullo alio modo cauſant, quàm per exhibitionem ſuarummet entitatum, in hoc enim diſtinguitur cauſa efficiens à materiali & formali, quòd cauſa efficiens producit aliquid extra ſe, materialis autem, & formalis manent intrinſecè in effectu: ſed vnio formaliter, & abſtractiuè non includit partes, etſi eas connotet; ergo non eſt effectus earum. Minor probatur, partes, ſuis cauſalitatibus cauſant totum: ſed hoc diſtinguitur realiter ab vnione; ergo effectus cauſalitatum non eſt vnio ad totum. Vtrùm autem iſtæ cauſalitates includant aliquam relationem, dicemus 2. Phyſicorum quæſt. 10. difficult. 2. artic. 1. num. 7.

9. *Obiectio.* Sed argues efficaciter, contra iſtam concluſionem, quòd approximatio materiæ & formæ non eſt vnio; ergo eſt quid cauſatum à partibus ſimul approximatis. Probatur antecedens, anima rationalis creatur in corpore, & tamen ex vi illius actionis creatiuæ, non eſt vnita corpori; ſed vnitur per generationem totius, & ſimiliter ſi Angelus eſſet intimè præſens corpori noſtro, iſta præſentia non eſſet vnio; ergo aliquid aliud eſt vnio, diſtinctum ab approximatione, ac per conſequens cauſatur vnio à partibus approximatis. *Reſpõſio.* Reſpond. concedendo non quamcunque approximationem eſſe vnionem ad compoſitum, licèt omnis approximatio ſit in ſuo genere vnio, ſcil. approximatio localis vnio pertinens ad prædicamentum vbi, & ſic in aliis. Similiter præſentia Angeli, ſecundùm indiſtantiam cuicunque rei, tamen vnio materiæ ad formam dicitur vnio, non ſolùm per approximationem, ſed per approximationem ad cauſandum, quia fit inter extrema exigentia cauſationem, & ita cùm iſta vnio auferat impedimentum ad cauſandum, nempe diſtantiam, dicitur vnio in ordine ad compoſitum. *Vnio materiæ ad formam eſt approximatio in ordine ad cauſandum compoſitum.* Si tamen anima rationalis non eſt vnita in inſtanti quo creatur in corpore, hoc prouenit, quia in illo inſtanti nõ debetur vnio, cùm nondũ aduenerit actio generantis per quam producitur, ſicut non in eodem inſtanti quo forma educitur de potentia materiæ dicitur vnita materiæ, ſed per aliam actionem vnitiuam, per quam proximè dependet à materia in ordine ad cauſandum compoſitum; quod magis explicabimus in libris de generatione.

Fit ſatis argumẽtis oppoſita ſententia. Ad argumenta primæ ſententiæ reſpond. concedendo cauſalitatem materiæ & formæ, diſtingui realiter ab ipſis, tamen non inde ſequitur quòd iſta cauſalitas ſit aliquod verum ens realiter diſtinctum ab vtraque; ſed cauſalitas iſta, eſt actualis informatio & receptio, quæ eſt propria cauſatio materiæ & formæ, vt explicabimus magis ſecundo Phyſicorum. Obiicies materiam & formam, ſuis cauſalitatibus vniri perfectiſſimè; ergo vnio eſt effectus harum cauſalitatum. Reſpond. concedendo eſſe perfectiſſimam vnionem, ea enim vnum compoſitum coaleſcit, tamen hæc aliam debet ſupponere, cùm partes inunitæ & ſeparatæ cauſare non valeant.

Articvlvs IV.

Vtrùm vnio diſtinguatur ab eductione formæ.

RAtio dubitandi eſt pro parte negatiua quòd per eductionem forma ſufficienter vnitur & approximatur materiæ; ergo ſuperfluit alia relatio vnitiua vt vniantur iſtæ partes. Confirmatur, vnio eſt receptio formę in materia: ſed per actionem eductiuã forma recipitur in materia; ergo.

12. *Cōcluſio.* Veruntamen dicendũ eſt per actionem eductiuam non vniri formam materiæ; ſed alia actione diuerſa, quæ dicitur vnitio, & eſt productiua vnionis. Fundamentum eſt, quòd vnio & eductio realiter diſtinguuntur, & ſeparari poſſunt; ergo per eductionem non cauſatur hæc vnio. Probatur antecedens in vnitione animæ rationalis, hæc enim ab agente vnitur materiæ, media forma ex potentia vtriuſque extremi educta, & tamen non educitur de potentia materiæ; ergo vnitio & eductio diſtinguuntur. Confirmatur, poteſt Deus educere aliquam formam ex ſubiecto, & non vnire ipſi, ſuſpenderéque cauſationem totius; ergo diſtinguuntur. Secundò probatur à priori, nam eductio eſt productiua ſolius formæ, vnitio verò eò tendit, vt vtrumque extremũ nectatur & vinciat; ergo terminus eductionis non eſt vnio, ſed hęc debet per actionem vnitiuam cauſari.

Ad rationes dubitandi reſpond. concedendo, formam non educi extra materiam, ſed in ea; tamen inde non infertur actionem vnitiuam non diſtingui ab eductiua, quandoquidem ſeparari poſſunt, verum eſt eſſe vnicã integram actionem fundamentaliter, reſpectus tamen realiter diſtinguuntur: vnde quamuis eadem actione integra fundamentali forma educatur ex materia, diuerſificat tamen reſpectus educentis ad eductum, & inducentis ad inductum. Doctor in 4.d.13. quæſt.1. num. 9. & 12. vt diceimus in 3. Phyſicorum. ſic addendus eſt alius reſpectus qui dicitur vnitio, terminatus ad formam vnitiuam, quæ dicitur vnio, & ea formaliter extrema denominantur vnita.

Ad confirmationem dicitur non quamcunque receptionem ſufficere ad iſtam vnionem, ſed hæc formaliter debet eſſe per aliquam formam ſuperadditam. Dices; ergo pręciſa hac vnione extrema ſaltem fundamentaliter dicentur vnita, ſicut duo indiuidua. Eiuſdem ſpeciei, fundamentaliter eadem præciſa relatione identitatis reſpond. negando paritatem. nam extrema relationis intrinſecus aduenientis, ex natura propria petunt referri, ideo ex eorum naturis pullulant relationes; extrema autem vnionis cùm poſſint eſſe ſine tali vnione agẽte extrinſeco deficiente, hinc eſt quòd non dicantur fundamentaliter vnita, niſi remotè, quatenus agens extrinſecum, poteſt educere vnionem de potentia vtriuſque extremi. *Extrema vnionis minus propriè dicuntur fundamentaliter vnita.*

Ex quibus manifeſtè infertur vnionem non eſſe partem intrinſecam compoſiti, ſed conditionem intrinſecam & neceſſariam, vt partes poſſint cauſare, ſicut approximatio agentis, vt poſſit ſuum effectum producere, docet expreſsè Doctor in 3. diſt. 2. quæſt. 2. § *quantum ad tertium*, verſ. *&* *ideo*, n. 11. & diſt. 22. q. 1. n. 18. 11. *Vnio non eſt pars intrinſeca compoſiti.*

Difficvltas II.

Quid ſit hæc vnio.

HAbemus iam ex difficultate præcedenti vnionem realiter ab extremis

Digitized by Google

tremis eorúmque cauſalitatibus diſtingui, & ſolùm eſſe conditionem requiſitam ad cauſandum. Reſtat ergo explicare vtrùm hæc entitas vnitiua ſit relatio, an modus ſubſtantialis abſolutus,& relatiuus ſecundùm dici.

ARTICVLVS I.

Explicantur diuerſa authorum placita.

12. *Sententia prima.* PRima ſententia affirmat hanc realitatem vnitiuam eſſe modum ſubſtantialem, qui eſt fundamentum relationis ſecundùm dici. ita Suarez 3.part.diſp.8. quæſt.2. & 1.tomo Metaphyſicæ diſput. 13. ſect. 9. num. 13. Vaſquez 3. part. diſp.18. cap.3. Plaza diſputat.2. quæſt.2. Murcia diſput. 2. quæſt. 3. vbi dicit eſſe relationem ſecundùm eſſe, Ruuius tractatu 4. de forma quæſt.6. num.62. affirmat modum iſtum eſſe inhærentiam formæ ad materiam. Fundamentum huius ſententiæ eſt quòd hæc vnio eſt ſubſtantialis; ergo ratio vniens debet eſſe ſubſtantia, non quæ ſit res, aliàs eſſet pars compoſiti, & indigeret alio vnitiuo modo, vt vniretur ipſa; ergo eſt aliquis modus ſubſtantialis quo partes vniuntur in ordine ad compoſitum. Secundò terminus formalis generationis, præcipuè in homine, non eſt materia, nec forma, producuntur enim per creationem; ergo eſt vnio: ſed generatio eſt actus ſubſtantialis; ergo iſte terminus productus debet eſſe aliqua ſubſtantia. Si autem eis obiicias, quòd vnio eſt quid reſpectiuum ordinans vnam partem ad aliam? Reſpondent iſtum modum eſſe relatiuum ſecundùm dici, quod ſufficit vt vnam partem ordinet ad aliam.

13. Hæc tamen ſententia vera non eſt, primò, quia ſi vnio eſſentialiter includit reſpectum, vt fert communis ſententia, contra Gabrielem difficultate præcedenti; ergo non erit modus ſubſtantialis, ſed aliqua relatio. *Refellitur prima ſententia. Prima impugnatio.* Aliqui ita probant, quia modus ſubſtantialis eſt abſolutus; ergo eſt ad ſe, & non ad aliud: ſed hæc ratio nihil probat. nam in ſententia Doctoris dantur plures relationes ſubſtantiales, quæ cum entibus abſolutis identificantur, vt diximus in Logica quæſt. 16. difficultate 2. ergo quamuis modus eſſet abſolutus ſubſtantialiter, habere poſſet aliquem reſpectum ſibi identificatum; efficaciùs ergo illa conſequentia hac ratione poteſt probari; modus vnionis primariò & intrinſecè dicit vnire & ordinare extrema; ergo non poteſt eſſe ſubſtãtia. Probo cõſequentiam, conceptus primarius ſubſtantiæ eſt eſſe ad ſe, etſi ſecundariò poſſit eſſe ad aliud, vt fatentur plures Thomiſtæ vbi ſuprà: ſed vnio primariò dicit ordinare ad aliud; ergo non poteſt eſſe ſubſtantia quæ intrinſecè & primariò dicit eſſe ad ſe. Confirmatur, vnio non poteſt intelligi ſine ordine ad aliud: ſed ſubſtantia poteſt præſcindi à tali reſpectu; ergo. *Cõfirmatio.* Dices hoc verum eſſe de realibus entitatibus, non verò de modalibus: ſed contrà eſt quòd tales modi finguntur primò. nam Ariſtoteles vbique ſubſtantiam in vniuerſum, in materiam, formam & compoſitum diuiſit, nullam mentionem faciẽs prædicti modi ſubſtantialis, quem certè ſi neceſſarius eſſet ad vnionem materiæ & formæ, non omiſiſſet, agens adamuſſim de cõpoſitione totius ſubſtantialis; ſicut agens de compoſitione continui non omiſit indiuiſibilia, quia ſcilicet erant nexus neceſſarij ad illius partes copulandas; mirum enim aliquibus videtur quòd nec parens Philoſophiæ, nec vllus

antiquus Philoſophus, vel Theologus inuenerint modos ſubſtantiales, quos recentiores primùm in ſcholam inuexerunt.

14. Mihi tamen in hac parte nec videntur mirabiles, nec ratio ſuperiùs facta alicuius momenti. Primò quia eſt ab authoritate negatiua. Secundò quia eodem argumento poſſet impugnari noſtra ſententia à Gabriele. nam nec Philoſophus meminit relationis vnitiuæ; ergo ſuperfluit relatio vniens, & ſufficiunt extrema ſuis cauſalitatibus vnita. Alij ſic probant, eo ponuntur indiuiſibilia continuatiua ſubſtantiæ, quòd partes non ſe habent per modum actus & potentiæ: ſed materia & forma ita ſe habent; ergo non indigent modo ſubſtantiali; ſed ſufficiet relatio qua formaliter denominentur vnita. Sed nec hæc ratio efficax eſt, primò quia vnio non cauſatur per actum & potentiam, vt diximus ſuprà, ſed potiùs ſupponitur ad cauſalitates vtriuſque partis; ergo tota ratio vniendi eſt illud quod intercedit. Secundò iſta vnio non ponitur præcipuè vt extrema dicantur vnita, ſicut paternitas, vt Pater dicatur formaliter pater, ſed vt extrema ſimpliciter vniantur, eſt enim hæc vnio formalis terminus vnitionis: vnde deficiente hac forma, nec fundamentaliter proximè extrema dicerentur vnita, vt diximus artic. vltimo difficultatis præcedentis num. 10. Propterea ergo iſti modi nulla efficaciori ratione poſſunt excludi, niſi quia primariò dicunt ordinare, & reſpectus nequit eſſe de primario conceptu ſubſtantiæ, niſi nouæ ſubſtantiæ confingantur, vt diximus ſuprà. Secundò impugnari poteſt hæc ſententia, quia ſi relatio identitatis, & diſtinctionis, quamuis ſint accidentia prædicamentalia, ſufficiunt vt identificent & diſtinguant ſubſtantialiter extrema, cur vnio quamuis non ſit ſubſtantia non ſufficiet vt extrema ſubſtantialiter vniantur. quod argumentum magis vrget authores qui nobiſcum fatentur, relationes prædicamentales eſſe formas accidentales ab extremis realiter diſtinctas.

Secunda impugnatio aliorum.

Vnio non ponitur præcipuè vt extrema dicātur vnita.

Tertia impugnatio.

ARTICVLVS II.

Explicatur noſtra ſententia.

Noſtra ſententia eſt, hanc entitatem vnitiuam eſſe relationem extrinſecus aduenientem. tenet expreſsè Doctor in 4. diſt. 12. quæſt. 1. §. *ad quartum dubium*, num. 21. vbi hoc abſolutè probat de vnione omnium abſolutorum. Idem ſupponit diſt. 43. quæſt. 1. §. *de ſecundo.* verſ. *ad vltimum*, num. 13. & expreſsè habet in 3. diſt. 1. quæſt. 1. §. *de primo dico*, num. 3. licèt hîc loquatur de vnione naturæ humanæ ad verbum; hanc ſententiam ſequuntur omnes Scotiſtæ, Rada 3. controuerſiarum, controuerſia 3. artic. 4. Philippus Faber in 3. diſp. 3. cap. 2 citatur Aureolus apud Capreolum in 3. diſtinct. 1. quæſt. 1. artic. 2. tenet ex parte Caietanus 3. parte quæſtione 2. articul. 7. quatenus fatetur aliquam relationem reſultare per vnionem. Probabilem iudicat Lorca in 3. partem, diſput. 15. num. 8. Quæ ſententia hoc fundamento breuiter probatur, & primò eſſe relationem ſic oſtendit Doctor in 3. vbi ſuprà, quia quocunque abſoluto intellecto in altero extremo, non intelligitur perfecta ratio vnionis, quia abſolutum eſt ad ſe, vnio verò ad aliud; ergo hæc eſt relatio ſuperadueniens extremis abſolutis. Hanc autem relationem eſſe extrinſecus aduenientem, ex eo probat Doctor diſtinct. 12. quæſt. 1. quòd 15.

Verior ſentētia.

Vnio non eſt modus abſolutus.

Digitized by Google

quòd neutrum extremorum ex ratione ſui, nec ambo ſimul ſunt neceſſaria cauſa talis vnionis, poteſt enim Deus materiam & formam ſeparatas conſeruare, ſine vnione; ergo hæc vnio cùm ex natura extremorum non reſultet, ſed per actionem vnitiuam, ſeu vnitionem, de potentia extremorum educatur, erit relatio non intrinſecus, ſed extrinſecus aduenieus, diximus enim in Logica quæſt. 16. difficultate 4. artic. 1. in hoc differre relationes intrinſecè ab extrinſecè aduenientibus, quòd hæ producuntur per actionem, illæ verò reſultant ex natura vtriuſque extremi neceſſariò.

Vnio eſt relatio extrinſecus adueniens.

Obiectio prima. Obiicies primò ad relationem non dari per ſe motum, vt docet Ariſtoteles cap. de ad aliquid: ſed vnio producitur per actionem; ergo. Reſp. Ariſtotelem intelligendum eſſe de relationibus intrinſecè aduenientibus, vt diximus in Logica vbi ſuprà.

16. *Obiectio ſecunda.* Secundò vnio materiæ ad formam eſt ſubſtantialis; ergo non fit mediante aliquo accidenti. Probo conſequentiam, omnis forma denominat ſubiectum in quo eſt: ſed iſta vnio eſt accidens; ergo denominabit extrema accidentaliter vita, & conſequenter hæc vnio erit accidentalis. Reſp. vnionis naturam non eſſe attendendam penes formalem rationem realitatis vnitiuæ; ſed attendenda eſt natura extremorum. Vnde cùm materia & forma ſubſtantialiter ordinentur in ordine ad compoſitum, parum eſt quòd forma vnitiua ſit accidens, vt extrema dicantur ſubſtantialiter vnita. Patet in relationibus identitatis, quæ accidentia ſunt, & nihilominus ſubſtantialiter venit extrema. Cùm autem dicitur quòd forma denominat ſubiectum in quo eſt. Reſp. extrema iſta poſſe dici accidentaliter vnita, quatenus fit contingenter vnio, & mediante aliquo accidenti; vnio tamen concretiuè dicetur ſubſtantialis, quia connotat extrema ſubſtantialia. Confirmatur. nam per aduerſarios extrema mediante aliquo modo vniuntur, & nihilominus hæc vnio in eorum ſententia non dicitur modalis: ſed verè & propriè extrema dicuntur vnita; ergo quamuis realitas intercedens ſit accidens, attenta natura extremorum, hæc dicentur ſubſtantialiter vnita.

Tertiò generatio terminatur ad vnionem: ſed actiones ſpecificantur à terminis; ergo cùm generatio ſit actio ſubſtantialis, vnio quæ eſt ipſius terminus, non accidens, ſed ſubſtantia erit. Reſp. terminum adæquatum generationis eſſe totum compoſitum ſubſtantiale, quod ſufficit vt generatio dicatur ſubſtantialis. nam actio non denominatur à minus præcipua ratione termini, ſeu quaſi conditione ipſius, ſed ab integra & adæquata eius ratione, quæ eſt totum compoſitum ſubſtantiale. Patet in ſententia contrariorum. nam ipſi non admittent generationem hominis, v. g. eſſe modalem, etſi fateantur vnionem eſſe modum. *Obiectio tertia.*

Actio denominatur à termino adæquato, & generatio eſt nō ad relationem tanquam ad terminum ad quē: vide quæſt. 7. diffic. 1. artic. 2. num 8.

Petes, ſuppoſito, quòd hæc vnio eſt accidens relatiuum ad quod prædicamentum pertinet. Reſpondet Doctor in 4. diſtinct. 12. quæſt. 1. §. *ad quæſtionem,* verſic. *& ſi quæras*, num. 6. pertinere ad prædicamentum paſſionis, ſi loquamur de vnione materiæ ad formam; ad prædicamentum verò actionis ſi loquamur de vnione formæ ad materiam, quod ſic explico. nam relatio actionis ſubiectatur in agente quatenus tranſmutat materiam; in hac autem relatio paſſionis, terminata ad agens, quatenus ab ipſo tranſmutatur, vt diximus in Logica quæſt. 17. difficultate 2. ſed forma tranſmu 17. *Relationes vnionis mutua reducūtur ad actionē & paſſionem.*

tranſmutat materiam, & hæc patitur à forma ſuppoſitis vnionibus, vt optimè explicat Doctor in 2. diſtinct. 1. quæſt. 5. §. *dico tunc*, num. 5. ergo iſtæ relationes reduci debent ad prædicamenta actionis & paſſionis.

Articvlvs III.

Vtrùm ſit vna relatio vniens, vel duplex?

18. *Sentētia prima.* Avthores qui affirmant vnionem eſſe modum ſubſtantialem, communiter dicunt ſufficere vnicum vnionis modum. Aliqui dicunt in vtroque extremo ſubiectari. Fundamentum eſt quòd vtrumque extremum æqualiter eſt perfectibile per vnionem quæ non minus coniungit formam materiæ, quàm materiam formæ. Confirmatur, quia omnis perfectio rei debet in illa ſubiectari: ſed vnio vtrumque extremum æqualiter perficit; ergo in vtroque extremo ſubiectatur. *Refellitur.* Hæc autem ſententia licèt oſtendat extrema æqualiter debere vniri, & referri, falſa tamen eſt quatenus intendit hoc poſſe fieri vnica vnione modali. Primò vnica entitas ſubſtantialis non poteſt extrema oppoſita adinuicem referre. Ratio eſt, quia dato quòd ſit entitas relatiua, ſolùm ordinauit vnum ad aliud; ergo erit inſufficiens vt illud quod extrinſecè connotat, intrinſecè referat ad fundamentum. Ratio à priori eſt quòd relatio vnum extremum afficit intrinſecè, aliud verò extrinſecè; ſed iſta vnio eſt relatiua ſaltem ſecundùm dici; ergo nequit intrinſecè vtrumque extremum afficere.

19. *Sentētia ſecunda.* Alij affirmant, vnionem ſubiectari in ſola forma, ita probabile reputat Suarez 1. tomo Metaphyſicæ diſp. 13. ſect. 9. Fundamentum eſt quòd tota agentis efficientia eò tendit vt educat formam de potentia materiæ; ergo quidquid efficitur, ſe tenet ex parte formæ: hæc autem ſententia primò reiicitur, quia generatio formæ tendens in eductionem eius ex materia, non ſubiectatur in forma; ergo ſi attendatur fundamentum Suarez, etiam vnio ſubiectabitur in materia, & non in forma. *Reijcitur.* Vaſquez in 3. part. diſput. 19. num. 23. hanc ſententiam alio fundamento probat vnionis modum in forma ſubiectari, nempe quia forma eſt indifferens, vt ſit ſeparata à materia, & vt eam informet; ergo requiritur quòd forma determinetur per modum vnionis, vt poſſit informare materiam. *Sentētia tertia.* Sed hoc fundamentum non probo, primò. nam etiam materia eſt indifferens reſpectu formæ; ergo etiam deberet determinari per vnionem. Secundò vnio vtrumque extremum perficit & vnit. nam ſicut forma vnitur materiæ, ita hæc vnitur formæ; ergo vnio æqualiter debet vtrumque extremum reſpicere, & conſequenter non erit maior ratio, quare ſubiectetur in vno extremo, & non in alio. *Reijcitur.*

20. *Sentētia quarta.* Alij admittunt in compoſiti omnino materialibus vnionem in vtroque extremo ſubiectari, in homine tamen affirmant vnionem in ſola materia recipi. Fundamentum eſt quòd vnio eſt ſimplex & materialis; ergo cùm vtrumque extremum materiale eſt, non inconuenit quòd in ambobus æqualiter ſubiectetur: at cùm altera pars hominis ſpiritualis ſit, non ſubiectabitur materialis modus in vtraque, ſed in ſola materia, quod exemplo vnionis hypoſtaticæ confirmant, hæc enim quia creata eſt, non in Verbo diuino, ſed in natura humana ſubiectatur, terminatur tamen ad perſonalitatem Verbi. Hæc autem opinio *Refellitur.*

Digitized by Google

opinio quantum ad primam partem eiſdem argumentis impugnatur quibus ſuprà probamus vnicum modum non poſſe ſubiectari in duobus extremis oppoſitis. Quod autem aſſerit de compoſito rationali, ſic impugnari poteſt, quia ſicut vnio materialis ſe tenens ex parte materiæ poteſt terminari ad formam ſpiritualem, cur in iſta non poterit ſubiectari alia ſpiritualis vnio, quæ ad materiam terminetur, quod autem aſſerit de vnione hypoſtatica, inferiùs explicabitur. Rurſus ſi vnio ſubiectata in materia ſufficit ad vnionem compoſiti rationalis, cur non ſufficiet etiam vt materia vniatur formæ materiali.

21. *Sententia quinta.* Alij admittunt duplicem vnionem partialem tenentem ſe ex parte materiæ & formæ, ita tenent omnes authores qui affirmant vnionem non diſtingui à materializatione & informatione, quod inde manifeſtè infertur. nam informatio in anima rationali, v.g. eſt ſpiritualis, materializatio verò materialis: ſed materiale & ſpirituale differunt; ergo & modi quibus iſtæ partes vniuntur. Hanc ſententiam impugnamus argumentis quibus art. vltimo difficultatis præcedẽtis probamus vnionem diſtingui à cauſalitatibus vtriuſque principij.

22. *Sententia ſexta.* *Reijcitur.* Alij tenentes, vnionem non diſtingui à cauſalitatibus vtriuſque partis, affirmant in compoſito rationali vnionem ſubiectari in materia, & ad formam terminari. Huius autem ſententiæ falſitas ſic conuinci poteſt, vnio ſubiectatur ſolùm in materia; ergo per eam materia reſpicit formam, & hæc ſolùm terminat eius reſpicientiam: ſed ſuis cauſalitatibus, materia & forma mutuò ſe reſpiciunt, cùm materia ſit ad formam, & forma ordinetur ad determinandam materiam; ergo vel vnio diſtinguitur à cauſalitatibus, vel non ſufficit vna ſimplex vnio in materia ſubiectata.

Alij affirmant, materiam & formam vnico reali modo vnionis vniri, addunt tamen eſſe realiter formaliter multiplicem, ſicut dicunt de actione & paſſione, quæ ſecundùm Philoſophum ſunt idem in motu, diſtinguuntur tamen per diuerſos reſpectus, quibus agens & paſſum reſpiciunt. Fundamentum huius ſententiæ eſt quòd fruſtrà fiunt per plura quæ fieri poſſunt per pauciora: ſed vnico modo vnionis poſſunt perfectè, & completè materia & forma vniri, cùm vnio ſit vinculum & nexus duarum partium; ergo ſuperfluè multiplicantur modi. Quod autem ſit iſtiuſmodi ſubiectum, iſti auctores non explicant. Sed hanc ſententiam ſic poſſumus impugnare. nam vel iſte modus ſubiectatur in vtraque parte, quod iam impugnauimus ſuprà, vel in altera, & tunc ſic argumentor, vtraque pars formaliter vnita dicitur, & intrinſecè; ergo vnio debet in vtraque parte ſubiectari: ſed vnicus modus nequit in duabus partibus intrinſecè ſubiectari; ergo debent duæ vniones concedi. Illud autem quod aſſerit de actione dato quòd verum ſit, non eſt ad rem. Nam in ea ſententia quæ affirmat actionem intrinſecam ſubiectari in paſſo, conſequenter dicit agens denominari extrinſecè tale, quatenus terminat relationem exiſtentem in forma, quæ eſt in paſſo: at partes vnitæ intrinſecè vniuntur in compoſito, ideo exemplum actionis & paſſionis nihil probat. 23. *Sententia ſeptima.* *Reijcitur.*

Noſtra ergo ſententia eſt, in quouis compoſito phyſico eſſe duplicem modum vnionis, quorum vnus ex parte materiæ ſe tenet, alter verò ex parte formæ. hanc ſententiam tenet Durandus in 3.diſt.15.quæſt.3.& 34. *Verior ſententia.*

Digitized by Google

amplecti debent omnes qui affirmant, materiam & formam ſuis cauſalitatibus vniri. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quòd materia & forma intrinſecè vniuntur in compoſito; ergo vtraque pars eſt ſubiectum vnionis: ſed vnio eſt relatio, vt diximus ſuprà; ergo nequit ſubiectari in vtroque extremo. Debent ergo eſſe duæ relationes. Maior probatur. nam ſicut materia reſpicit formam intrinſecè, ſic hæc reſpicit materiam. Item ambo intrinſecè conſtituunt compoſitum; ergo intrinſecè debent vniri. Minor probatur, relatio vnum extremum afficit intrinſecè, aliud verò extrinſecè, nempe terminum; ergo vnio iſta relatiua nequit vtrumque extremum intrinſecè afficere; debet ergo hæc vnio eſſe mutua, & conſequenter duplicari. Confirmatur primò, quia non eſt maior ratio, cui vnio ſubiectetur in materia, quàm in forma, vt diximus ſuprà contra Suarez & Vaſquez; ergo cùm vtraque pars ſit ſubiectum capax vnionis, in quauis ſubiectabitur ſua particularis vnio. Confirmatur ſecundò, materia & anima rationalis intrinſecè dicuntur vnita: ſed anima rationalis nequit intrinſecè vniri relationi materiali, quia huius non eſt capax, nec materia relationi ſpirituali, cùm ſit ſubiectum improportionatum; debent ergo reſultare, vel produci duæ relationes vnionis, quarum altera in materia, altera in forma ſubiectetur.

25. *Obiectio prima.* Obiicies primò ſufficere vnam relationem vnionis, ſubiectatam in natura humana, & terminatam ad perſonalitatem Verbi, vt extrema iſta infinitè diſtantia copulentur; ergo ſufficiet vnica vnionis relatio, vt materia, & forma perfectiſſimè vniantur. Reſp. diſparem eſſe rationem. nam in vnione hypoſtatica, alterum extremorum, ſcilicet perſonalitas Verbi, eſt incapax accidentis, ideo in altero extremo debet vnica relatio ſubiectari, nempe in natura humana, propterea Doctor in 3. diſt. 1. quæſt. 1. *§. de primo dico*, num. 3. hanc relationem docet eſſe diſquiparantiæ: at in vnione materiæ & formæ vtrumque extremum eſt capax relationis, & ideo, cùm non ſit maior ratio vnius, quàm alterius, duæ relationes debent reſultare, ſicut de mutuis prædicamentalibus diximus in Logica quæſtione 16. difficult. 3. artic. 3. Secundò eſt maxima diſparitas. nam perſonalitas ſolùm eſt terminus vltimus naturæ, qua vltimò eius dependentia terminatur, & ideo ſufficit ſi terminet dependentiam intrinſecam naturæ, quia hæc dependet à perſonalitate: partes autem compoſiti, cùm mutuò intrinſecè dependeant, mutuò etiam intrinſecè vniri debent. hoc autem nequit vnica relatione fieri; ergo duplici.

26. *Obiectio ſecunda.* Obiicies ſecundò vnicum modum indiuiſibilem ſubſtantiæ intrinſecè vnire duas partes; ergo vnica vnio poterit intrinſecè vnire materiam & formã. Reſp. negando paritatem. nam modi indiuiſibiles ſunt abſoluti, ideo vtrique parti poſſunt adhærere: vnio autem materiæ & formæ, cùm ſit relatiua ſaltim ſecundùm dici, in omni opinione nequit intrinſecè duo extrema copulare, quia de ratione relationis eſt quòd vnum extremum, nempe ſubiectum, intrinſecè afficiat, aliud verò extrinſecè, nempe terminum. Inſtabis primò iſtum modum connotare duos reſpectus, quibus iſtæ partes mutuò ſe reſpiciunt. Sed contrà eſt, quòd ratio terminandi & reſpiciendi opponuntur; ſed dato quòd iſti reſpectus ſint poſſibiles, terminabuntur ad materiam & formam; ergo

cùm

cùm hæ partes ſint termini, his reſpectibus non poterunt mutuò ſe reſpicere, ſicut filius non reſpicit patrem relatione paternitatis ad ipſum terminata. Inſtabis ſecundò, cur ſicut modus vnitiuus partium cōtinui eſt ſimpliciter abſolutus, non dicetur idem de modo vnitiuo materiæ & formæ. Reſp. partes continui non eſſe in ſuo eſſe incompletas, ſed tantùm per accidens; quatenus ordinantur ad extendendum continuum, ideo non vniuntur dependenter: materia autem & forma cùm per ſe ordinentur ad compoſitum, & vna dependeat ab alia in cauſando, hinc fit quòd vnio quæ eſt conditio vt poſſint cauſare, mutua dependentia formaliter ſit.

Totius quæſtionis reſolutio.

27. EST ergo vnio, non modus abſolutus, nec relatiuus ſecundùm dici, non in materia, aut forma ſubiectata, nec eadem cum cauſalitatibus earum, ſed relatio duplex extrinſecus adueniens per vnitionem producta, quarum altera in forma ſubiectatur reducitúrque ad prædicamentum actionis, alia verò in materia, & hæc in prædicamento paſſionis reductiuè conſtituitur.

QVÆSTIO VI.

De compoſito.

EXPLICATIS iam difficultate antecedenti partibus & vnione compoſiti, ſupereſt explicandum, quod ſit hoc compoſitum, & vtrùm à partibus realiter diſtinguatur.

* * *

DIFFICVLTAS I.

Vtrùm totum phyſicum realiter diſtinguatur à partibus ſimul ſumptis & vnitis.

ARTICVLVS I.

Explicatur ſtatus controuerſiæ.

NVlla eſt difficultas in præſenti de toto Metaphyſico, videlicet homine, quatenus cōponitur genere & differentia, cùm certum ſit nihil addere ſupra partes formaliter componentes, per quod realiter ab eiſdem differre poſſit, ideo ſolùm differt ex natura rei, ſeu formaliter, de quo in Metaphyſica erit ſermo, nec de toto per aggregationem, aut per accidens, de his enim in fine difficultatis erunt ſpeciales articuli; eſt ergo difficultas de compoſito phyſico, quatenus conſtat materia, forma, & vnione, qualiter ab iſtis partibus vnitis diſtinguatur. 1. *Primum ſuppoſitum.*

Supponendum ergo eſt pro huius difficultatis intelligentia, ab omnibus admitti, totum phyſicū diſtingui realiter à qualibet partium; ſicut includens & incluſum. Ratio eſt conſpicua. nam totū includit vtramque partem & vnionem; ergo aliquid reale includit diſtinctum à qualibet parte, aliàs vna pars alteram includeret; ergo realiter diſtinguitur à partibus ſeorſim, ſeu in obliquo ſumptis. 2. *Secundū ſuppoſitum.*

Secundò ſupponendum eſt, totum compoſitum à partibus ſimul ſumptis, & non vnitis realiter differre. Probatur eodem fundamento, ac probauimus de qualibet parte. nam compoſitum præter partes includit vnionem; ſed vnio realiter diſtinguitur *Tertium ſuppoſitum.*

ab vtroque extremo, vt probauimus quæſt. 5. diffic. 1. ergo totum realiter diſtinguitur à partibus ſimul ſumptis, ſicut includens & incluſum, quandoquidem addit vnionem ab eiſdem realiter diſtinctam. Eſt ergo difficultas, vtrùm totum compoſitum à partibus ſimul ſumptis & vnitis diſtinguatur.

3. *Sententia prima.* Partem negatiuam tuentur Alexãder, Themiſtius, Philopponus, Simplicius in hoc libro, Durandus in 3. diſt. 2. quæſt. 2. Gregorius in 1. diſt. 24. quæſt. 1. attic. 1. Paludanus in 3. diſt. 1. quæſtione 1. Aſtudillo 1. Phyſicorum q. 6. Suarez in Metaphyſica diſp. 36. ſect. 3. num. 9. Ruuius ſuper 3. caput primi libri Phyſicorum quæſt. 1. Murcia diſp. 2. quæſt. 4. Plaza quæſt. 3. Hurtado diſputatione 6. Phyſicæ ſectione 1. & alij recentiores. Fundamentum præcipuum huius ſententiæ eſt quòd compoſitum ſolum dicit intrinſecè partes & compoſitionem: ſed hæc fit per vnionem; ergo totum nullatenus differt à partibus ſimul ſumptis & vnitis.

ARTICVLVS II.

Explicatur ſententia Scoti.

4. *Verior ſententia.* SEntentia Doctoris eſt, totum phyſicum realiter diſtingui, ſeu eſſe aliud ab omnibus partibus coniunctim & diuiſim, ſimiliterque ab eiſdem vnitis. docet expreſsè in 3. diſt. 2. quæſtione 2. §. *quantum ad primum,* num. 7. & deinde diſtinct. 22. quæſtione 1. & 8. Metaphyſicæ quæſt. 4. quem omnes ſui ſequûtur, Mayronus in 3. diſt. 1. quæſt. 10. Baſſolis in 2. diſt. 12. quæſt. 2. Leuchetus in 2. diſtinct. 2. quæſt. 2. Antonius Andreas 7. Metaphyſicæ quæſt. 18. Philippus Faber theoremate 21. & in 3. diſt. 9. cap. 3. Valonus folio 239. Laurentius Viola in lib. 5. de arcanis Scoti folio 174. ex aliis, Heruæus quodlib. 2. quæſtione 4. Capreolus in 3 diſtinctione 2. articul. 1. Caietanus 3. parte quæſtione 6. articul. 5. in ſolutione primi argumenti, Ferrara 4. contra Gentes cap. 85. & quæſt. 5. huius libri, Flandria 7. Metaphyſicæ quæſtione vltima, Fonſeca 5. Metaphyſicæ cap. 2. quæſt. 2. ſect. 2. Collegium Conimbricenſe 1. Phyſicorum quæſt. 1. art. 3. In hanc ſententiam videtur ſe inclinare Suarez vbi ſuprà num. 2. refertur pro hac ſententia Angelicus Doctor in 3. diſt. 2. quæſt. 1. art. 3. & in 4. diſt. 16. quæſt. 1. artic. 1. quæſtiuncula 3. ad 2.

Hanc ſententiam probant primò ex Ariſtotele 5. Metaphyſicæ cap. 14. textu 19. dicente, *ſex non ſunt bis tria, ſed ſemel ſex*; & lib. 7. cap. 17. ait quòd ſyllaba *Ba*, non eſt B. & A. ſed aliud ſimiliter; quòd caro non eſt ignis & terra, ſed aliud quidpiam reſultans ex eis. & ſecundo de anima, diuidit ſubſtantiam in materiam, formam & compoſitum; ergo hoc aliud eſt à ſuis partibus. Tandem 8. Metaph. cap. 6. text. 15. affirmat, totum eſſe aliquid præter partes.

Ratione etiam probat Doctor in 3. vbi ſuprà quæſtione 2. §. *quantum ad primum. Primò, quia aliàs non eſſet differentia totius quod eſt per ſe vnum, ad totum quod eſt vnum aggregatione: vt cumulus, vel aceruus. quia iſtud totum ſecundum eſt ſua partes, 8. Metaph. text.* 15. *Conſequens videtur inconueniens, tum ex eodem* 8. *tum quia etiam vnum per accidens eſt magis vnum, quàm illud aggregatione, & minus vnum, quàm totum vnum per ſe; & tamen vnum totum per accidens non eſt ſuæ partes, quia ſecundum Philoſophum 7. Metaphyſic. textu* 11. *&* 12. *cap. de vnitate definitionis* 5. *Prima ratio Scoti.*

in

Digitized by Google

in hoc, Homo eſt albus, & vnum aliquid, quia albedo ineſt homini, non autem eſſet tale totum ſi non informaret.

Secunda ratio Scoti.

Præterea, per ſe terminus ad quem generationis eſt aliquid habens entitatem propriam, quia generatio eſt ad eſſe propriÿ termini: ſed totum eſt primus terminus ad quem generationis, non altera pars; imò ſi vtraque pars præexiſtat, & de nouo vnirentur, nil minus eſſet generatio, vel productio ipſius compoſiti: ſicut in reſurrectione, dato quòd tam anima, quàm corpus præexiſteret ſecundùm ſuas entitates, adhuc fieret reſuſcitatio ad eſſe totius compoſiti, non autem ad eſſe corporis, vel animæ, nec ad ambo iſta: igitur ad aliquod tertium ab iſtis.

6\. Tertia ratio Scoti.

Tertiò poteſt argui à ſimili de corruptione, ſecundum argumentum Philoſophi, 7. Metaph. in fine, quia manet A. & B. & non manet ab, *itidem realiter non poteſt manere, & non manere*; *ergo* ab *eſt aliud realiter ab A. & B. igitur cùm ſic in omnibus compoſitis per ſe rationi partium non repugnet, vt illa maneant, & totum non maneat, aliqua erit entitas propria ipſius totius, alia ab entitatibus partium.*

Quarta ratio Scoti.

Item quartò ſequeretur quòd nihil eſſet per ſe cauſatum à cauſis intrinſecis, materia ſcilicet, & forma, quia iſtæ cauſæ cauſant hoc compoſitum, quia ſunt partes cauſati: ſed iſta non ſunt partes, neque alterius earum, neque ambarum, quia neutra eſt cauſata, nec ambæ, quia ſunt primæ cauſæ, & prima principia rei; igitur, &c.

Reſpōſio Hurt.

Reſpondet Hurtado quòd cauſæ intrinſecæ non ſunt cum extrinſecis comparandæ. nam cauſa extrinſeca efficit aliquid extra ſe in ſuo conſeruari à cauſa dependens: cauſa autem intrinſeca cauſat totum ſe ipſam illi formaliter exhibendo, & ſe includendo in effectu, quapropter vocatur cauſa eſſentialis effectus. Sed contrà eſt, quòd licèt verum ſit cauſas intrinſecas includi eſſentialiter in compoſito, & in hoc à cauſa efficienti diſtingui; tamen cùm totum non ſit partes vnitæ ſolùm, quia vnio ſolùm eſt conditio ad cauſandum, vt diximus q.5. diffic.1. art.4. illud reale quod addunt partes, erit ſufficiens ratio, vt totum ab eiſdem vnitis realiter diſtinguatur, quod inferiùs magis explicabitur.

7\. Ratio quinta.

Quinta ratio ſic eſt. Propriæ paſſiones & operationes totius per ſe debēt alicui vni competere, non materiæ, nec formæ, vt patet: ſed nec vtrique vnitæ; ergo entitati ex eis vnitis reſultanti. Minor probatur, quia ſi illis vnitis tribueretur, cùm materia non ſit actiua, ſed ſolùm ſit vehiculum formæ, ſicut ferrum calidum ſolùm eſt vehiculum caloris]: iam forma ignis ſola diceretur ignire, ſicuti in ferro ſolus calor dicitur calefacere. Item in homine anima non minus diceretur ædificare & texere, quàm intelligere. quod eſt contra Ariſt. lib. 1. de anima, cap.4. textu 64. & lib.3. cap.4. vbi intelligere ait eſſe ſolius animæ; texere verò & ædificare non animæ, ſed communis & compoſiti. legatur Philippus Faber theoremate 21.

8\. Totum dicit entitatem abſolutā aliam ab entitate partium.

Concludit ergo Doctor §. *de ſecundo dico*, num.8. *quòd totum eſt aliud ens, & illud entitate abſoluta, quia ſolus reſpectus non ſufficeret ad hoc, quòd totum diceretur per ſe vnum; quia in toto vno per accidens eſt per ſe reſpectus & eſſentialis partis ad partem, vt patet de dependentia accidentis ad ſubiectum. Similiter quidditates omnium abſolutorum vt includentes materiam & formam, & vt definibilis (quia ſic ſunt ſpecies generis abſoluti) non ſunt tantum formaliter entia reſpectiua, quod tamen oporteret ſi entitas propria totius eſſet reſpectus.*

Digitized by Google

Genera-tio nõ eſt per ſe ad reſpectũ vt ad terminũ ad quem. *Hoc etiam concludunt rationes factæ ad primum dubium, quia neque generatio aliqua eſt per ſe ad reſpectum, vt ad terminum ad quem: nec etiam corruptio eſt à ſolo reſpectu vt termino à quo, neque cauſæ abſolutæ ſunt ſolius reſpectiui cauſæ, neque propria paſſio conſequitur totum praciſè in quantum reſpectiuum, neque propria operatio, vel aliud accidens abſolutum: nec tandem videtur poſſibile poſſe aſſignare differentiam ſpecificam omnium quidditatum; quia non videtur poſſibile tantam ponere differentiam reſpectiuum inter partes vnitas.* Quibus rationibus licèt efficaciter probetur, totum à partibus ſimul ſumptis & vnitis realiter diſtingui, non tamen ſatis explicatur, qualiter extrema iſtius diſtinctionis comparentur inter ſe.

9. Philippus Faber theoremate 21. cap.3. affirmat, totum realiter diſtingui à partibus ſimul ſumptis, non tamen tranſactis in tertiam entitatem, dicit enim partes per ſuas cauſalitates habere quoddam eſſe completum in compoſito, quod ab eſſe proprio diſtinguitur. Vnde cùm partes in toto aliud eſſe habeant, à ſe ipſis diſtinguuntur, quatenus ſunt cauſa proxima totius. Qui modus explicandi non ſatis intelligitur. nam diſtinctio realis debet eſſe inter duo extrema actu exiſtentia: ſed partes in toto tranſeunt in aliud eſſe; ergo non poſſunt terminare diſtinctionem totius, cùm ſe habeant ex parte illius, & in proprio eſſe non perſeuerent.

10. *Totũ diſtinguitur à partibus vnitis ſicut includens & incluſum.* Hæc autem diſtinctio faciliùs explicatur, ſi dicamus totum diſtingui realiter à partibus vnitis, tanquam includens ab incluſo, pro quo reducendum eſt in memoriam, quod diximus quæſt.5. difficultate 1. artic.3. ſcilicet vnionem diſtingui à cauſalitatibus materiæ & formæ, ſolúmque eſſe conditionem neceſſariam vt cauſare poſſint. Vnde ſic argumentor: Ea realiter inter ſe diſtinguuntur tanquam includens & incluſum, quando vnum extremorum includit aliquid quod non includit aliud, etiamſi in aliquo conueniant: ſed totum compoſitum aliquid includit, præter materiam & formam vnitas, etſi iſtæ includantur in toto; ergo hoc diſtinguitur realiter ab eis. Maior probatur, quia eo præciſè in communi opinione homo albus realiter diſtinguitur ab homine, vt ſic, quòd includit præter humanitatem albedinem, & communiter Thomiſtæ fatentur totum diſtingui realiter à partibus non vnitis, quia cum partibus includit vnionem, quam non includunt partes. Minor probatur, materia & forma ex dictis ſuprà vniuntur vt cauſent; ergo cauſatio iſta actualis aliquid reale eſt diſtinctum à materia & forma. Probatur antecedens, materia & forma ſeparatæ non poſſunt cauſare; ergo vnio requiritur ad cauſandum, ſed cauſalitas aduenit materiæ & formæ, quandoquidem materia & forma diuinitus extra compoſitum poſſunt exiſtere, vt diximus quæſt.3. diffic. 4. & patet in corpore Chriſti Domini, in triduo ſeparato ab anima, & poſt triduum reunito, & etiam in quouis hominum, vbi compoſitio iſta per mortem diſſoluitur, vt in die nouiſſima corpus hoc mortale ab anima reaſſumatur: ſed omne quod abeſt & adeſt præter ſubiecti corruptionem diſtinguitur realiter à ſubiecto; ergo cauſatio iſta actualis realiter diſtinguitur à partibus vnitis. Quæ ſententia ſic explicata, licèt non conuincat aſſerentes vnionem partium non diſtingui à cauſalitatibus earum. nam ſi vnio nihil eſt præter cauſalitates; ergo nihil eſt reale in compoſito, per quod poſſit à parti

Digitized by Google

à partibus vnitis diſtingui: quam ſententiam impugnabimus quæſt. 5. vbi ſuprà. Conuincit tamen omnes affirmantes, vniónem diſtingui à cauſalitatibus vtriuſq; principij, & præcipuè Vaſq. tomo 1. in 3. part. diſp. 19. n. 26. vbi affirmat ex forma deriuari in materiam aliquem effectum ſubſtantialem diuerſum realiter à forma ſubſtantiali & modo vnionis. Adde quòd ſi vnio partium eſt earum cauſalitas, nec formaliter poterit totum à partibus vnitos differre. Ratio eſt conſpicua, quoniam ea formaliter diſtinguuntur, de quibus diuerſa prædicata enuntiantur, vt anima & rationale: ſed nihil prædicatur de toto, quod non dicatur de partibus actualiter cauſantibus; ergo. Confirmatur, quoniam, ſicut Marcus, Tullius, Cicero pro re ſignificata, nec formaliter differunt, quia eundem hominem ſignificant; ſic nec totum, & partes vnitæ ſi ſit vnio eorum cauſata, cuius opinionis veritas inferiùs magis explicabitur; & hoc credo eſſe intentum Fauentini, licèt obſcurè explicet.

Articvlvs III.

Satisfit aliquibus obiectionibus contrariorum.

11. *Obiectio prima.* Obiicitur primò Auguſt. 7. de Trinitate c. 4. vbi aſſerit quòd homo nihil eſt aliud, quàm anima & corpus, & Athanaſius in Symbolo dum dicit, *ſicut anima rationalis & caro vnus eſt homo, ita Deus & homo vnus eſt Chriſtus.* Reſp. verum eſſe hominem non eſſe aliud à materia & forma vnitis & actualiter cauſantibus, vnde Auguſt. cap. 3. lib. 9. de Ciuitate, multum commendat Baronem, eo quòd hominem, neque animam ſolùm, nec corpus ſolùm eſſe arbitrabatur. quaſi diceret, partes non cauſantes non eſſe hominem, ſed ipſæ vt influunt in compoſitum. Ad illud Athanaſij reſpond. ſimilitudinem eſſe in hoc, quòd ſicut mediante vnione componitur vnus homo; ſic mediante vnione naturæ humanæ ad Verbum fit vnus Chriſtus.

Secundò obiicitur Ariſtoteles 2. de anima cap. 1. & 5. Metaph. textu 31. & in 4. Phyſicorum, textu 35. vbi videtur aſſerere totum nihil eſſe præter partes vnitas: ſed intelligendus eſt de partibus vnitis & cauſantibus, cùm certum ſit partes vnitas non poſſe non cauſare. *Obiectio ſecunda.*

12. Tertiò obiicitur Damaſcenus, qui loquens de diuino Verbo, illa verba toties repetita protulit, *quod ſemel aſſumpſit, nunquam dimiſit*; ſed ſi tertia entitas realiter diſtinguitur à partibus, eam aſſumere debuit, & poſtea in triduo mortis dimittere; ergo aliquid aſſumpſit quod dimiſit. Reſp. hoc argumentum etiam vrgere Thomiſtas. nam in triduo dimiſit vnionem, qua materia & forma vniuntur, & ſecundùm ipſos eſt modus ſubſtantialis. Rurſus in eorum ſententia totum diſtinguitur realiter à partibus non vnitis: ſed hoc totum in triduo dimiſſum fuit à Verbo, & ſolùm partibus erat vnitum; ergo. Reſpond. illam propoſitionem intelligendam eſſe de partibus eſſentialibus, materia ſcilicet, & forma, quarum vnionem diuinum Verbum nunquam dimiſit. *Obiectio tertia.*

Quartò obiicitur, quod aduenit enti in actu eſt accidens, ex Ariſt. 1. Phyſic. cap. 8. ſed materia & forma vnitæ ſunt entia in actu; ergo tertia entitas illis aduenìens, eſt accidens. quod eſt impoſſibile. Reſpond. tertiam entitatem non aduenire materiæ & formæ vnitis, nec has partes *Obiectio quarta.*

vnitas

vnitas eſſe ens in actu, ſed in fieri: vnde tertia entitas, ſeu partes actualiter cauſantes, diſtinguitur à partibus vnitis, tanquam fieri, & factum eſſe totius. Ariſtoteles autem loquitur de entitatibus quæ contingunt rebus completis & ſubſtantialiter perfectis.

Obiectio quinta. Quintò obiicitur. Sequitur ex ſententia quòd in quolibet compoſito ſit duplex compoſitio; altera ex materia & forma, altera ex his cum tertia entitate. Probat Hurtado vbi ſuprà §.5. nã hęc tertia entitas vel eſt de eſſentia hominis, vel non: ſi non, quare ponitur. Si eſt de eſſentia, aut tota eſſentia, aut pars eſſentiæ: ſi tota eſſentia; ergo corpus & anima non ſunt de eſſentia hominis: ſi pars; ergo hæc tertia entitas ſimul cum materia & forma componunt hominem, & eſt duplex compoſitio, & ſicut quod reſultat ex materia & forma, eſt realiter diſtinctum à partibus, ita quòd reſultat ex materia & forma. & hac tertia entitate realiter diſtinguetur ab eiſdem; ergo vel dabitur proceſſus in infinitum in his compoſitionibus, vel negandum eſt totum realiter diſtingui à partibus ſimul ſumptis & vnitis. Sed hoc argumentum contra Hurtado ſic retorqueo: nam entitas quam homo addit ſupra partes non vnitas, quæro an ſit ſimplex, an compoſita, an ſit tota hominis eſſentia, an pars? Ecce idem argumentum quidquid ille reſponderit nobis, intelligat ſibi eſſe à nobis reponſum.

Ad argmentum ergo perſpicuè reſpondet Doctor in 3. diſt. 2. quæſt. 2. §. *quantum ad tertium dubium*, num. 3. *Dico quòd ſi intelligatur in toto, præter formam partis, cuiuſmodi eſt in homine anima intellectiua, eſſe aliam formam quaſi ſuperuenientem illi qua ſit etiam aliquid ipſius totius, & tamen dicitur forma totius, diſtinguendo eam contra formam partis, quia completius conſtituitur totum, quàm illa alia forma: iſte intellectus eſt falſus, quia tunc eſſet in homine aliqua forma conſtituens hominem perfectior anima intellectiua, quod eſt inconueniens. Similiter ſi innitatur rationi acceptæ ex vnitate totius, puta quia ex materia & forma qua eſt pars, non fieret vnum niſi per aliquam aliam formam, vnientem illas partes, quæ ſit forma totius. Iſta ratio concluderet proceſſum in infinitum, quia etiam de ipſa quæro, quomodo facit vnum cum materia, & forma partis. Si ex ſe ita poteſt concedi de forma partis, quòd ex ſe ſit nata facere vnum cum materia, ſi per aliud, erit proceſſus in infinitum.*

Ideo dico, quòd vltra formam quæ perficit materiam vltimatè, quæ dicitur forma partis, non eſt neceſſe ponere aliquam formam quaſi perficientem tam formam, quàm materiam, quia materia & forma in toto non ſunt partes eiuſdem rationis, ſiue elementa perfectibilia, ab aliquo actu tertio; ſed vnum eſt proprium perfectibile, & aliud proprius actus, & hac eſt præciſa ratio quare faciunt vnum per ſe, ex 8. *Metaph. text.* 15. 15.

Si tamen intelligatur forma totius non aliquid conſtituens totum, ſed ipſa natura tota, vt quidditas, hoc modo concedi bene poteſt, quòd forma totius ſit alia à forma partis, & quòd natura, vel quidditas poſſet dici forma, patet ex Philoſopho 5. *Metaph. textu* 2. *cap. de cauſa: quòd autem ſit alia à forma partis; patet ex primo articulo hîc tacto. Sed reſpectu cuius eſt forma? Reſpondeo & dico quòd reſpectu totius compoſiti, non quidem forma informans, ſed forma qua compoſitum eſt ens quidditatiuè, & hoc modo totum*

Digitized by Google

totum eſt ens formaliter forma totius, ſicut album dicitur album albedine, non quidem quòd forma totius ſit quaſi cauſa ipſius totius cum materia & forma partiali, cauſans quaſi totum, ſed eſt ipſum totum præciſè conſideratum, ſecundum illum modum, quo loquitur Auicenna 5. Metaphyſica cap. 1. equinitas eſt tantùm equinitas.

14. Ex his patet quid reſpondendum ſit aliis obiectionibus quæ communiter fiunt, nempe quòd ſequeretur, ternarium eſſe quaternarium, cùm præter tres entitates, ſit alia realiter diſtincta. Secundò ſequeretur integram quantitatem eſſe maiorem omnibus ſuis partibus, ſimul ſumptis & vnitis, cùm præter quantitatem partium ſit alia quantitas totius. Reſp. ergo quòd cùm entitas tertia non ſit pars numeri, ſed forma totius numeri, non facit quaternarium: hinc etiam integra quantitas non facit maiorem quantitatem, quia non eſt pars, ſed forma quanti.

Obiectio ſexta. Sextò obiicitur, definitio debet explicare totum definitum: ſed in definitione totius ſolùm ponuntur partes; ergo totum non eſt aliud ab ipſis. Reſp. quòd ſicut quælibet pars definitionis explicat partem definiti, ita tota definitio explicat totum definitum. nam in hac definitione, *Homo conſtat corpore & anima*, ſicut corpus & anima explicant partes hominis, ly *conſtat* explicat totum, & formam totius.

15. *Obiectio ſeptima.* Septimò obiicitur, ideo relatio creaturæ ad creatorem eſt idem realiter creaturæ, ex Doctore in 2. diſt. 1. quæſt. 5. ſeu 4. §. *ad quæſtionem*, num. 21. & diſt. 2. quæſt. 2. in fine, & ſæpiùs alibi, vt diximus in Logica quæſt. 16. difficultate 2. quia creatura nequit eſſe ſine tali dependentia: ſed partes vnitæ nequeunt eſſe ſine toto, nec totum ſine partibus; ergo non diſtinguuntur realiter. Reſp. non eo ſolùm dependentiam à creatore identificari creaturæ, quia hæc nequeat eſſe ſine illa, ſed quatenus ab intrinſeco & ſecundùm propriam entitatem ei conuenit, vnde, vt optimè notat Doctor vbi ſuprà, num. 22. verſic. *contra*, cuius verba nos in Logica vbi ſuprà retulimus, quamuis cælum non poſſit eſſe ſine motu, nec eſſentia diuina ſine denominatione cognitæ, quæ cauſatur ab ipſamet cognitione diuina, tamen quia motus continuatur ab intelligentia, & illum cælum reſpicit indifferenter, & eſſe cognitum Dei non ſit intrinſecum Deo, ſed ſolùm inſeparabile, quatenus cognitio Dei eſt inuariabilis, nec motus identificatur cum cælo, nec eſſe cognitum cum Deitate. Ita cùm materia & forma non poſſint eſſe ſine toto, non ab intrinſeco, ſed ab extrinſeco, nempe ratione vnionis, quæ extrinſeca eſt materiæ & formæ, quamquam nec diuinitus materia & forma vnitæ poſſint non cauſare totum, cùm hoc prouenit ab extrinſeco, nempe ratione vnionis, & applicationis partium, non conuincitur quòd identificentur cum toto.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm totum ſit entitas ſimplex, an compoſita.

Nonnulli Scotiſtæ exiſtimant, totum eſſe ſimplicem entitatem. 16. *Sententia prima.* Fundamentum eorum eſt, quòd totum ſolùm cauſatiuè eſt ſuæ partes, formaliter tamen & ſecundùm propriam entitatem illas non includunt, quandoquidem ab eis realiter diſtinguitur; ergo cùm partes non includantur formaliter in toto, hoc erit

quid abſolutum ſimplex phyſicè, compoſitum tamen metaphyſicè ſuis prædicatis eſſentialibus.

17. *Verior ſentẽtia.* Dicendum nobis eſt, entitatem totius eſſe compoſitam intrinſecè, includereque in ſuo conceptu materiam & formam actualiter cauſantes. colligitur manifeſtè ex Doctore in 3. diſt. 2. quæſt. 2. §. *quantum ad primum*, num. 9. quatenus aſſerit in toto, materiam & formam non eſſe partes eiuſdem rationis, ſed formam eſſe actum per ſe, & materiam puram potentiam; ergo ſentit, totum formaliter eſſe compoſitum. Colligitur & hæc doctrina manifeſtè ex ipſo in 4. diſt. 12. quæſt. 3. §. *ad principales*, num. 36. vbi ait quòd forma totius eſt quidditas rei includens vtramque partem eſſentialem, & illa non eſt aliud realiter ab ipſo, & in 3. diſt. 22. quæſt. 1. §. *quantum ergo*, num. 33. expreſsè fatetur compoſitum non eſſe entitatem ſimplicem, ſed eſſentialiter dicere partes, & in hoc diſtingui ab aliis entibus ſimplicibus. & in 4. diſt. 1. quæſt. 1. §. *ſed iſta rationes*, num. 7. affirmat formam eſſe in materia, eſſe entitatem totius, & nihil aliud. quod etiam expreſsè docet 8. Metaphyſic. quæſt. 4. §. *difficilia*, num. 6. vnde neſcio quo fundamento contrarium impoſuere Doctori.

Probatur ratione. nam materia & forma ſunt cauſæ, quæ per applicationem propriarum entitatum cauſant compoſitum, & in hoc diſtinguuntur à cauſa efficienti, quòd effectus eſt totaliter independens in ſuo eſſe, & extra rationem cauſæ; ergo effectus cauſæ materialis & formalis cùm ſint effectus intrinſeci, cauſæ ipſæ debent exiſtere in effectu, & ſic totum cauſatum erit compoſitum, & non ſimplex. Confirmatur, quia aliàs totum non poſſet phyſicè definiri per partes, quandoquidem in ipſo non eſſent.

Ad fundamentum contrarium reſp. ſolùm probare, totum dicere aliquid ſuperadditum partibus, & ita diſtingui realiter ab ipſis, tanquam includens ab incluſis, non tamen quòd hæc entitas cauſata, ſit extra rationem materiæ, & formæ totaliter, quia hoc eſt contra rationem cauſæ materialis & formalis.

Obiicies, ſi totum formaliter ſolùm eſt ſuæ partes actualiter cauſantes; ergo non eſt entitas abſoluta, vt ſuprà diximus cum Doctore. Probatur conſequentia; totum ſupra vnionem, ſolùm dicit cauſalitates partium: ſed hæ ſunt quid relatiuum; ergo. Hoc argumentum ſatis vrget nonnullos Scotiſtas aſſerentes in 2. Phyſicorum cauſalitates materiæ & formæ eſſe relationes; nos verò ibidem dicemus, eſſe quid abſolutum fundamentaliter, ad quarum poſitionem relationes reales reſultant; ideo argumentum nihil probat contra nos, fatemur enim hanc tertiam entitatem eſſe fundamentaliter abſolutam, formaliter verò reſpectiuam, ſicut de cauſalitatibus partium dicimus quæſt. 10. difficult. 2. art. 1. 18. *Obiectio.*

ARTICVLVS V.

Vtrùm diſtinctio totius & partium ſit mutua.

19. *Sententia prima.* TRombeta in ſuis formalitatibus, cap. de identitate, & diſtinctione reali. Pitigianus in 3. ſententiarum, diſt. 2. art. 2. quæſt. 2. Ioannes Canonicus primo Phyſicorum quæſt. 3. cum Leucheto, Bargio & aliis antiquioribus Scotiſtis, affirmant partes vnitas diſtingui realiter à toto: hoc autem non diſtingui realiter ab ipſis, ſeu non diſtingui

diſtingui mutuè. videntur colligere ex Doctore in 1.diſt.2.quæſt.7.& diſt. 8. quæſt. 4. Fundamentum eſt, quòd nihil diſtinguitur realiter ab his,quæ in ſuo intrinſeco conceptu includit: ſed totum phyſicum includit partes; ergo ab eis non diſtinguitur: verumtamen cùm partes vnitæ non ſint totum,ab ipſo realiter diſtinguuntur.

20. *Verior ſentētia.* Verior tamen ſententia eſt quòd iſta diſtinctio ſit mutua,& inadæquata, quod de prædicatis ſuperioribus & inferioribus dicemus in Metaphyſica. hanc ſententiam tuetur Illuſtriſſimus & Doctiſſimus Archiepiſcopus Armachanus Hiberniæ Primatus, Hugo Cauellus in ſcholio quæſtionis ſecundæ, diſtinctionis ſecundæ libri tertij ſententiarum Scoti poſt numerum ſextum, eam ſequuntur communiter recentiores Scotiſtæ.

Totum inadæquatè differt à partibus vnitis. Hanc diſtinctionem eſſe inadæquatam ſic probo, ea inadæquatè diſtinguuntur, quando vnum extremorum includit aliquid,quod aliud excludit: ſed totum continet partes actualiter cauſantes, & vnitas, partes verò vnitæ non continent totum, vt diximus ſuprà; ergo inadæquatè diſtinguuntur. Confirmatur ex Doctore in reportatis lib.1.diſt.36.quæſt.2. §. *Dico ergo ad quæſtionem,* vbi docet,vnitatem formalem adæquatam intetea ſolùm eſſe, quorum definitio vnius nihil continet,quod in definitione alterius non contineatur:vnitatem autem inadæquatam vocat, quando extrema non ſe inuicem totaliter includunt. quod idem de diſtinctione intelligendum eſt,cùm oppoſitorum eadem ſit ratio; ergo cùm totum & partes vnitæ non includantur totaliter,quia totum addit aliquid ſupra partes eſſentialiter; ergo ab ipſis inadæquatè diſtinguetur.

Totum mutuè differt à partibus vnitis. Hanc diſtinctionem eſſe mutuam probatur; quia ſi ex eo partes diſtinguuntur realiter à toto, quòd non includunt ipſum; ergo ſic ſimiliter totum debet diſtingui à partibus, quia includit aliquid præter partes. Confirmatur, ſi totum poteſt eſſe terminus diſtinctionis partium, etiamſi eas partes includat in ſe, quare etiam non poterit eſſe fundamentum relationis diſtinctionis terminatæ, ad ipſas partes vnitas, quæ non ſunt ipſum; ergo diſtinctio iſta eſt mutua. Ad rationem dubitandi reſp. aſſumptum eſſe falſum, quia licèt aliquid non diſtingnatur ab aliquo, vt eſt ipſum; tamen vt eſt non ipſum,poteſt ab ipſo diſtingui: vnde cùm materia & forma vnitæ non ſint totum, ſed aliquid ſuperadditum ipſis, hinc eſt quòd totum ab ipſis vt non ſunt ipſum, optimè poſſit realiter diſtingui.

Sed replicabis quòd partes nunquam dantur ſeparatæ à toto,& vnitæ; ergo non poterit eſſe talis diſtinctio. Reſp. eodem argumento probari neque partes vnitas diſtingui realiter à toto. Reſp. ergo non eſſe neceſſarium quòd extrema ſint ſeparata vt diſtinguantur realiter,ſed ſufficere quòd vnum ſit extra rationem realem & completam alterius: vnde cùm totum in quantum totum realiter dicat aliquid præter materiam & formam vnitas, hinc eſt quòd realiter, mutuè & inadæquatè ab ipſis diſtinguatur. 21.

Ex quibus patet,qualiter explicandus ſit Doctor primo Phyſicorum quæſt. 9. vbi docet totum & partes vnitas eſſe idem realiter,ibi enim Doctor vel loquitur de partibus vnitis & actualiter cauſantibus, à quibus nec formaliter diſtinguitur totum, vel negat diſtinctionem adæquatam, & ſi hæc non placent,dicatur, mutauiſſe ſententiam in locis ſuperiùs allegatis.

Articvlvs VI.

Vtrùm totum integrale diſtinguatur realiter à partibus vnitis.

22. *Sententia prima.* Affirmant aliqui recentiores Scotiſtæ. Fundamentum eorum eſt quòd totum integrale eſt vnum per ſe indiuiduum habens paſſiones; ergo ſequuntur ad aliquod totum quod non eſt ſuæ partes vnitæ tantùm, ac per conſequens diſtinguetur realiter ab ipſis. allegant pro ſe Scotum in 2.diſt.16.§.*alia opinio.*

Quid ſit tũ integrale. Pro intelligentia noſtræ ſententiæ eſt notandum,per totum integrale intelligi totum illud continuum, ſiue ſit ſubſtantia,ſiue quantitas,ſiue qualitas,cuius partes mediis indiuiſibilibus copulantur:ſic eſt corpus, linea, albedo,& quælibet ſubſtantia, vt diximus in Logica q.15.difficult.1.

Concluſio prima. Dico ergo primò. Totum integrale diſtinguitur realiter à qualibet parte ſeorſim ſumpta, hoc docet expreſsè Doctor in loco & §.à contrariis citato, num. 11. vbi nec inſinuat quod ipſi affirmant. Probatur manifeſtè,totum integrale non eſt ſolùm hęc pars, vel illa,ſed plures partes vnitæ; ergo diſtinguitur realiter à quauis parte. Idem probari poteſt de partibus ſimul ſumptis,& non vnitis, cùm continuum præter partes dicat vnionem, ab eiſdem realiter diſtinctam.

23 *Concluſio ſecunda.* Dico ſecundò. Totum integrale non diſtinguitur realiter à partibus ſimul ſumptis,& vnitis. Probatur,totum integrale tantùm eſt ſuæ partes vnitæ; ergo ab ipſis nequit diſtingui, quia idem à ſe ipſo, inquãtum ipſum, non diſtinguitur. Probatur antecedens; primò iſtæ partes vnitæ non ſunt cauſæ, ſicut materia & forma, cùm nõ ſe habeant per modum perficientis, & perfectibilis, vt notauit Scotus vbi ſuprà; ergo non poſſunt cauſare aliquid diſtinctum ab ipſis partibus.Rurſus iſta vnio partium integralium,facit tranſire partes,quæ in ſe totum erant integrum in aliud totum indiuiduale, quia, vt diximus cap.de quãtitate,quælibet pars quantitatis, vnum quid aptũ eſt eſſe, quod idem dicendum eſt de qualitate & ſubſtantia; ergo partes illæ vnitæ non cauſant aliquod totum extra partes, ſed totum ipſum eſt ſuę partes,in ipſo vnitæ.Confirmatur & explicatur magis.Ideo diximus totum phyſicum diſtingui realiter à partibus vnitis,quia ſupra ipſas addit cauſationem actualem: ſed partes integrales nullam dicunt cauſationem,cùm non ſe habeat vna per modum potentiæ, & alia per modum actus: ſed ſolùm dicuntur paſſiuè vniri per indiuiſibilia propria; ergo non cauſant totum ab ipſis realiter diſtinctum.

Ad fundamentum oppoſitum reſp. paſſiones cuiuſcunque totius integralis,in quantum totum integrale eſt,in hoc diſtingui à paſſionibus cuiuſcunque compoſiti phyſici, quòd iſtæ ſequuntur tertiam entitatem,ſeu totum compoſitum diſtinctum realiter à partibus; illæ verò ſequuntur totum integrale,quod tantùm eſt ſuæ partes vnitæ,vt probauimus,& in hoc differunt totum integrale, & totum eſſentiale phyſicum. Ad authoritatem Scoti reſp. ibi ſolùm affirmare totum integrale à qualibet parte diſtingui.

Articvlvs VII.

Vtrùm ens per accidens diſtinguatur à partibus ſimul ſumptis & vnitis.

Totum per accidens appellat Doctor in 3.diſt.22. q.1. §.*quantum ergo*, n.14. verſ.*etſi arguatur*, quod ex rebus diuerſorum prædicamentorum conſtituitur. Hoc autem diſtingui à partibus non vnitis, & à qualibet in 24. *Quid ſit totum per accidens.*

particu

particulari, eiſdem argumentis proba- tur, quibus ſuprà de toto integrali.

Noſtra ſententia. Quòd totum iſtud realiter à parti- bus vnitis diſtinguatur, mihi ſatis probatur, etſi communiter Scotiſtæ teneant oppoſitum. Fundamentum eſt, quòd, ſi totum phyſicum eo ſolùm realiter à partibus vnitis differt, quòd vlteriùs includit actualem cauſatio- nem partium, cur totum accidentale non diſtinguetur realiter à partibus vnitis, cùm addat ſupra vnionem actualem informationem accidentis, & receptionem ſubiecti.

25. Obiicies Doctorem in 3. diſt. 2. q. 2. §. *quantum ad tertium*, verſ. *etſi quæras*, num. 10. vbi totum per accidens à to- to per ſe diſtinguit quòd hoc dicat tertiam entitatem, illud non. Reſp. Doctorem ſolùm affirmare, partes per ſe conſtituere tertiam entitatem per ſe, partes verò per accidens, entitatem per accidens vnam. Vnde in eadem quæſt. §. *quantum ad primum*, n. 7. aper- tè docet vnum per accidens non eſſe ſuas partes, ſicut vnum per aggrega- tionem, hæc enim habet, *vnum per ac- cidens eſt magis vnum, quàm vnum ag- gregatione, & minus vnum quàm totum vnum per ſe, & tamen vnum totum per accidens non eſt ſuæ partes, quia ſecundum Philoſophum 7. Metaphyſicæ cap. de vni- tate definitionis, textu 11. & 12. in hoc homo albus eſt vnum aliquid, quia albedo ineſt homini, non autem eſſet tale totum ſi non informaret; ergo totum ſupra partes addit informationem & receptionem, qui- bus vnum accidentale dicitur à partibus realiter diſtinctum.* Vnde quoties Do- ctor tertiam entitatem ab inconue- nienti vult probare, ponit exemplum non in toto per accidens, ſed in toto per aggregationem, ſequeretur, in- quit, ſi à partibus vnitis non reſultat tertia entitas; totum per ſe non di- ſtingui à toto per aggregationem; ſic habet vbi ſuprà, §. *quantum ad primum*, num. 7. & diſt. 22. quæſt. 1. §. *modò ad propoſitum*, num. 18.

Quare autem hoc dicatur totum per ſe, illud autem per accidens, reſp. Doctor q. 2. vbi ſuprà num. 10. cum Ariſtotele 8. Metaphyſicæ textu 15. quia materia & forma ſunt per ſe actus, & per ſe potentia; accidens ve- rò & ſubiectũ ſunt per accidens actus, & per accidens potentia, itaque non diſtinguuntur ratione vnionis, aut reſpectus, accidens enim per ſe reſpi- cit ſubiectum, vt optimè notauit Sco- tus vbi ſuprà q. 2. §. *de ſecundo*, num. 8. ſed quia ſunt actus & potentia per ſe, vel per accidẽs. Si autem inſtes, Qua- re autem iſta entitas eſt per ſe actus reſpectu vnius, & alia tantùm per ac- cidens reſpectu alterius; non eſt ra- tio, niſi quia hæc entitas eſt hæc enti- tas. Cùm ergo totum per accidens di- cat partes vnitas, & vlterius cauſali- tates earum, quid mirum ſi dicamus diſtingui realiter ab vnitis partibus, tanquam includens ab incluſo, cùm hæ cauſalitates aliquid reale ſit di- ſtinctum ab ipſis partibus vnitis, vt diximus de toto per ſe. 26.

Totius quæſtionis reſolutio.

HAbemus ergo ex tota hac quæſt. totum phyſicum per ſe, & idem dicimus de toto per accidens, realiter diſtingui, non ſolùm à qualibet par- te, & ab vtraque ſimul, ſed ab eiſdem vnitis, tanquam includens & inclu- ſum mutuè, ſed inadæquatè, & hanc tertiam entitatem eſſe abſolutam & compoſitam ex partibus ſuis quas in- trinſecè claudit. De toto integrali & per aggregationem diximus ſolùm eſſe ſuas partes, hac obſeruata diffe- rẽtia quòd totum per aggregationem ſolùm dicit iuxta poſitionẽ partium, integrale verò vnionẽ indiuiſibilem.

Digitized by Google

LIBER SECVNDVS
PHYSICORVM.

POSTQVAM ex mente Ariſtotelis in quæſtionibus antecedentibus, de tribus principiis corporis naturalis, in communi & particulari, de vnionéque & compoſito diſputauimus, in hoc ſecundo libro, in quo textus authoris nouem capitibus continetur, & in eis, de ipſo corpore & ente naturali, ex eis genito, pertractat, decem alias quæſtiones examinare & explicare conabimur. Primò agemus de natura. Secundò de cauſa in communi. Tertiò de cauſa materiali & formali. Quartò de efficienti. Quintò de dependentia cauſæ ſecundæ à prima. Sextò de inſtrumentis in communi. Septimò de finali cauſa. Octauò de exemplari. Nonò de comparatione cauſarum inter ſe, & cum effectibus. Decimò de caſu & fortuna.

QVÆSTIO I.
De natura.

1. *Natura multifariam ſumitur.* NATVRA multipliciter à Philoſophis accipitur. Primò pro mente diuina & rerum artifice, quo pacto idem eſt quod Deus, Auguſtino teſte 15. de Trinitate cap. 1. Secundò pro eſſentia & quidditate rei. inter quæ tamen hæc eſt differentia, quòd eſſentia pertinet ad eſſe rei, quidditas verò ad definitionem, natura ad operationem. Tertiò pro ordine rerum naturalium, vel cauſarum, quo pacto id quod extra ordinem naturæ contingit, miraculum appellamus. Quartò pro viuentium generatione, quæ natiuitas dici ſolet communiter, & eſt germana ſignificatio huius nominis, quia natura à naſcendo trahit originem. Quintò, quia generatio oritur à principio interno, deriuatum hoc nomen eſt, ad ſignificandum internum principium à quo vnaquæque res naturaliter mouetur. Vel quieſcit, & in hac acceptione ſecundùm omnes ſumpſit Philoſophus naturam in præſenti. Vnde quamuis Metaphyſicus agat de natura, vt videre eſt apud Ariſtotelem 5. Metaphyſicæ textu 5. vbi varias eius ſignificationes diſtinguit, tamen Metaphyſicus agit de natura, quatenus ſubſtantia eſt, cuius genera & ſignificationes explicare debet, ſubſtantia enim diuiditur in naturalem & diuinam, in mobilem & immobilem, vt patet ex 12. Metaphyſicæ textu 5. at Phyſicus agit de natura proprie & per ſe, pro vt eſt principium & cauſa motus & quietis.

Naturale totidem modis vſurpatur, quot natura, quos retulimus quæſt. 1. difficultate 1. art. 1. in qua quæſtione duo veniunt diſcutienda. Primò vtrùm natura rectè definiatur à Philoſopho, & in quo ab arte diſtinguatur. Secundò vtrùm natura ſit principium actiuum, vel paſſiuum.

DIFFI

Digitized by Google

DIFFICVLTAS I.

De quidditate naturæ.

ARTICVLVS I.

Vtrùm Philoſophus exactè definierit naturam.

2\. PHiloſophus ſic naturam definit. *Natura eſt principium & cauſa motus, & quietis, eius in quo eſt primò & per ſe, & non ſecundùm accidens.* Vel, vt legunt Patres Conimbricenſes, in hoc libro cap. 1. quæſt. 2. *natura eſt principium & cauſa, vt id moueatur & quieſcat, in quo primò & per ſe, & non per accidens ineſt.* Hanc definitionem Peripathetica ſchola, vt exactam, & optimè explicantem quidditatem naturæ admittit, vt patebit diſcurrenti per ſingulas eius partes. ly *principium* ponitur loco generis, in quo conuenit cum aliis principiis naturalibus, v.g. materia, forma, & priuatione; per ly *cauſa*, intelligimus rationem differentialem, qua excluduntur priuationes, quæ licèt ſint principia corporis naturalis, non tamen cauſæ, quia non influunt in effectum; quapropter rationem naturæ non participant. ly *motus*, quancumque mutationem naturalem, ſiue ſucceſſiuam, ſiue inſtantaneam comprehendit; excludit tamen omnes formas Mathematicas & artificiales, quæ non ſunt cauſæ motus phyſici. ly *eius in quo eſt*, excludit cauſas extrinſecas, v.g. efficientem & finalem, quæ cauſant non in ſe, ſed in alio, ideo non ſunt principium formale motus. ly *primò & per ſe*, denotat naturam non eſſe qualecunque principium motus; ſed primum quod ineſt, non ratione alterius, & excludit qualitates, v.g. grauitatem lapidis, & leuitatem ignis, quæ licèt ſint principia motus illorum, non tamen prima, cùm præſupponant materiam & formam, quarum ratione illis grauitas & leuitas conueniunt. ly *& non ſecundùm accidens*, excludit artem medendi, & ſaltandi, quæ licèt ſint cauſa motus in quo ſunt, ſunt tamen in eo per accidens, quia non à natura homines ſunt ſaltatores, aut medici. Ex quibus conſtat optimam & exactam eſſe naturæ definitionem.

Explicatur definitio naturæ.

Obiicies primò, natura eſt quid abſolutum, principium quid relatiuum; ergo non bene natura definitur per principium. Reſp. in hac definitione non poni principium formaliter, & relatiuè ad effectum, ſeu principiatum, ſed fundamentaliter: vt ſic autem, quid abſolutum eſt. *Obiectio prima.*

Secundò cauſa includit formaliter rationem principij; ergo ſuperfluè ponitur in definitione principium. Reſp. non ſuperfluere, quia ponitur vt magis explicetur differentia naturæ, & priuationes. 3. *Obiectio ſecunda.*

Tertiò cælum nunquam quieſcit, terra nunquam mouetur, & tamen ſunt naturæ; ergo falsò ponitur in definitione motus & quies. Reſp. cælum poſſe quieſcere, ſi intelligentia motrix, vt poteſt, ceſſaret; tamen nec motus, nec quies eſt naturalis cælo, vt docet Doctor in 4. diſtinct. 48. quæſt. 2. §. *ad quæſtionem*, & §. *ad argumenta*. terra autem ratione partium mouetur naturaliter deorſum. Deinde tota illa naturaliter moueretur deorſum, ſi à loco naturali extraheretur, quod ſufficit vt definitio ſit vera, cùm eius verba non dicant actũ, ſed aptitudinem. Vnde prædicta definitione Ariſtotelem cælos non comprehendiſſe, ſaltim quoad motum, tenuit Plutarchus & Albertus, quod nos in libris de cælo, examinabimus. *Obiectio tertia.* *Nec motus nec quies cõueniunt naturaliter cælo.*

Quartò

4. *Obiectio quarta.* Quartò. Grauia & leuia mouentur à grauitate; ergo natura non eſt principium motus in quo eſt. Reſp. primò negando antecedens, quoniam à ſe moueri probabimus lib. 7. & licèt antecedens eſſet verum, conſequentia falſa eſt, quia principium paſſiuum, quod nullus eis negauit, ſufficit ad verificandam definitionem naturæ, quæ de principio paſſiuo ſolùm, non de actiuo intelligitur, vt videbimus quæſtione ſequenti.

Obiectio quinta. Quintò motus & quies opponuntur priuatiuè; ergo natura nequit eſſe principium primò & per ſe vtriuſque, quia implicat idem eſſe per ſe principium oppoſitorum. Deinde cùm quies ſit priuatio, & nihil non habet cauſam; ergo quies non habet pro cauſa naturam. Reſp. ex Doctore ibi ſuprà ad ſecundum, quòd quies dupliciter capitur, primò pro priuatione motus, ſecundò pro permanentia in loco per motum adquiſito, quo pacto non opponitur motui, quia non eſt eius priuatio, ſed finis illius. Definitio ergo Ariſtotelica intelligitur de quiete ſecundo modo ſumpta; argumentum verò ſolùm probat de quiete in prima acceptione accepta. Secundò in noſtra ſententia, de quiete quouis modo poteſt intelligi, quia quæſtione ſequenti dicemus, ſolùm requiri ad rationem naturæ, quòd ſit principium paſſiuum, & hoc optimè poteſt oppoſita recipere.

Obiectio ſexta. Sextò ars ſaltandi eſt principium motus eius in quo eſt, & ars horologij ſuorum motuum, & figura rotunda eſt cauſa quòd corpus meliùs moueatur; ergo definitio naturæ etiam conuenit arti. Reſp. motum ſaltationis procedere à virtute naturali, motum verò artificioſum ab arte. Idem iudicium eſt de horologio, & de figura, quæ ſolùm ſunt diſpoſitiones extrinſecæ motus, non verò principium intrinſecum, & naturale ipſius.

ARTICVLVS II.

An definitio naturæ ſit eſſentialis.

Non loquimur in præſenti de vera & rigoroſa definitione, quia licèt natura, ſecundùm rigorem Dialecticum definiri poſſit, hæc tamen definitio tradita à Philoſopho, non eſt rigoroſè definitio, eſt enim nimis longa, & plura continet, quæ licèt explicent quidditatem naturæ, ſunt tamen extra rationem generis, & differentiæ, ex quibus ſolùm definitio debet conſtare. Solùm ergo dubitatur, vtrùm hæc definitio qualiſcunque ſit, ad deſcriptiuam, an ad quidditatiuam reducatur. 5. *Definitio naturæ non eſt exacta in rigore dialectico.*

Prima ſententia affirmat, hanc definitionem eſſe deſcriptiuam. tenet Albertus, Ferrara, Zimarra, & alij, quos citat Maſius in præſenti q. 3. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quòd natura eſt quid abſolutum; ergo nequit quidditatiuè per relationem definiri, ſed cauſa & principium includunt relationes; ergo. 6. *Sententia prima.*

Alij affirmant hanc definitionem eſſe quidditatiuam. tenet Maſius in hoc libro; cap. 1. q. 3. Plaza diſp. 1. q. 2. cum Soto & Toleto. citatur S. Thomas in hoc libro lectione 1. Fundamentum eſt, quòd hæc definitio datur per intrinſeca & intima ipſius naturæ, hæc enim ab intrinſeco eſt principiū & cauſa motus; ergo eſt quidditatiua. *Sententia ſecunda.*

Dico primò, ſi principium & cauſa formaliter accipiantur in definitione, hæc definitio non eſt quidditatiua. Probatur, quia nullus reſpectus poteſt eſſe de quidditate alicuius abſoluti, vt diximus cum Doctore, in Logica q. 11. diffic. 2. art. vnico, & q. 16. diffic. 2. art. 1. habet expreſsè in 4. diſt. 12. q. 1. & 7. Metaphyſ. q. 1. & idē notauimus in 7. *Concluſio prima.* *Nullus reſpectus eſt eſſentialis alicui abſoluto.*

Digitized by Google

in 1. Phyſicorum difficult. 2. quæſt. 3. art. 5. cum Doctore in 2. diſt. 16. §. *alij dicunt*, num. 13. & in 1. diſt. 3. quæſt. 5. num. 7. ſed principium formaliter dicit reſpectum; ergo non poteſt eſſe de quidditate naturæ quæ quid abſolutum eſt. Reſpond. quidam recentiores, in Phyſica, diſp. 7. quæſt. 2. hunc eſſe reſpectum ſecundùm dici, vt expreſſit ſanctus Thomas, vbi ſuprà, his verbis, *ponitur autem in definitione naturæ principium quaſi genus, & non aliquid abſolutum, quia nomen naturæ importat habitudinem principij*. quam habitudinem explicant de reſpectu ſecundùm dici, & hunc dicunt eſſe de quidditate naturæ. Sed contrà eſt quòd, vt probamus vbi ſuprà, nec reſpectus ſecundùm dici poteſt eſſe de quidditate abſoluti, ſed ab eo ſaltim formaliter debet diſtingui. Fundamentum eſt, quòd abſolutum eſt ad ſe, relatiuum ad aliud; ergo reſpectus non poteſt eſſe de quidditate abſoluti; fatemur tamen principium tranſcendentaliter reſpicere ſuum principatum, & ideo iſte reſpectus erit paſſio principij, & conſequenter hæc definitio erit deſcriptiua, ſi principium formaliter accipiamus, vt diximus de potentia formali materiæ quæſt. 3. vbi ſuprà. Probatur ſecundò, operatio ſupponit eſſe; ergo in natura prior eſt conceptus eſſendi, quàm principij formalis, cōnotàtis effectū.

8. *Concluſio ſecunda.* Dico ſecundò ſi natura fundamentaliter accipiatur quatenus eſt prima radix, cui debetur ratio formalis principij, ſicut homini riſibilitas, hæc definitio eſt eſſentialis. Fundamentum eſt, quòd ea eſt definitio eſſentialis quæ explicat primum conceptum, ſeu quidditatem rei: ſed primus cōceptus naturæ, & ei magis intimus, eſt eſſe radicale principium motus & quietis; ergo.

Obiectio. Obiicies principium non poſſe intelligi ſine reſpectu; ergo iſte non diſtinguitur à ratione radicali. Reſp. bene poſſe intelligi, quòd natura eſt ens abſolutum, cui debetur reſpectus ad motum, licèt non quietetur intellectus quouſque iſtum reſpectum, & eius terminum adæquatè cognoſcat.

ARTICVLVS III.

In quo diſtinguantur res naturalis, & artificialis.

DVas differentias proponit Doctor in 2. diſt. 18. quæſt. 1. §. *arguitur*, num. 5. verſ. *Reſpond.* primam differentiam ſumit ex parte principij actiui, quia natura determinata eſt ad ſuam operationem, ars verò non determinat neceſſariò, ſed contingenter. *Secundam ex principio paſſiuo, quia naturalia habent in ſe principium paſſiuum inclinans & tendens in hoc vt ſic agatur: artificialia autem non habent huiuſmodi principium, ſic inclinatiuum, vel inclinans ad talem inciſionem, vel erectionem, vt patet in ædificijs, imò inclinatur ad contrarium, vnde artificialia mouentur ad formam talem contra inclinationem naturalem, & per conſequens violenter: vel diceretur, quòd ſunt in potentia neutra, ſi talis forma artificialis non inſit eis, contra inclinationem principij receptiui.* Quibus aliæ differentiæ poſſunt adiungi. Prima eſt quòd res extrinſecus denominantur artificiales, nimirum ab arte: naturales autem ab intrinſeco dicuntur tales, quoniam habent in ſe naturam quæ eſt principiū motus, vt videre eſt apud Ariſt. 6. Metaph. textu 1. Aliam differentiam ponit Alexander, vt refert Simplicius. ſuper primum textum libri ſecundi Phyſicorum, quòd omnes partes & principia rei naturalis, ſunt à 9.

Digitized by Google

natura, patet in animali, cuius quælibet pars, ſiue phyſica, ſiue integralis, à natura eſt, & non ab arte: partes autem entis artificialis, aliquæ ſunt à natura, aliæ ab arte, ſtatua enim habet materiam naturalem, formam verò artificialem. Tertiò differunt quòd forma artis ſemper ſupponit materiam, quæ ſit ens completum, natura verò aliquando ſupponit materiam incompletam. Patet in compoſitione phyſica eſſentiali, cuius pars materialis eſt ens incompletum. propterea Ariſt. 2. de anima, textu 3. affirmat, corpus naturale eſſe principium corporis artificialis.

10. *Dubium.* Dubitari poteſt, an forma artificialis differat à corpore naturali cui inhæret. Aliqui affirmant, formam artificialem ſolùm ratione à corpore naturali diſtingui. Fundamentum eſt, primò quòd non ſunt multiplicanda entia ſine neceſſitate, debet enim ſapiens imitari naturam, quæ nihil fruſtrà operatur, ſed omnia quæ dicuntur de forma artificiali, ſufficienter intelliguntur, ſi dixerimus, formam artificialem eſſe quendam modum, ſeu determinationem quantitatis, per quem quantitas diuerſas induit formas artificiales; ergo ſuperfluè ponitur forma realiter diſtincta. Secundò forma artificialis non educitur de potentia materiæ; ergo ſi diſtinguitur, tanquam verum ens à ſubiecto, produceretur per creationem, quod neque inſtrumentaliter poteſt fieri ab agente creato.

11. *Forma artificialis eſt relatio.* Nobis tamen dicendum eſt, formam artificialem eſſe relationẽ quandam ſuperaduenientem diuerſis poſitionibus partium quantitatis, ſic docet expreſsè Doctor de figura, quæ à forma artificiali non differt, in 4. diſt. 12. quæſt. 4. §. *ad quæſtionem*, num. 19. verſ. *ſed de figuratione*, vbi hæc habet, *figura ergo non dicit vltra quantitatem, niſi relationem partium ad ſe inuicem, vel terminorum, includentium partes: hæc autem relatio mutari poteſt, manentibus eiſdem partibus in ſe & in toto.* Itaque eadem cera poteſt ſine accretione, aut minutione partium, nouas figuras, ſeu artificiales formas habere, ſi partes vel ab arte, vel rarefactione, aut condenſatione, diuerſo modo diſponantur, fiunt enim in ipſis ſecundùm diuerſas has diſpoſitiones, diuerſæ formæ relatiuæ, quæ formæ artificiales appellantur. Qualiter autem hæ relationes poſſint poni in prædicamento qualitatis, & in quo prædicamento propriè collocentur, dicemus in Metaph. quæſtione de qualitate.

Probatur hæc ſententia. nam quæ ponuntur in diuerſis prædicamentis, diuerſas habent entitates: ſed ens artificiale ſecundùm materiam propriam pertinet ad ſubſtantiam, vel quantitatem, ſecundùm formam ad qualitatem; ergo. Non me latet reſponderi poſſe ſufficere diſtinctionem denominatiuam vt aliqua in diuerſis prædicamentis collocentur: ſed in hoc metaph. quæſt de prædicamento in communi reiiciemus. Secundò probatur, ea realiter diſtinguuntur, quorum vnum poteſt eſſe ſine alio, vt de relatione ſui ſubiecti probauimus in Logica q. 16. diffic. 3. art. 2. ſed forma artificialis ſeparatur à materia, & iterum ei contingit de nouo; ergo realiter diſtinguitur à ſuo ſubiecto.

Ex quibus patet ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ, has formas non eſſe ſuperfluas, nec poſſe formam artificialem in ſola denominatione conſiſtere. & has formas non creari diximus quæſt. 5. diffic. 2. art. 4.

DIFFI

Digitized by Google

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm natura ſit principium actiuum, vel paſſiuum.

ARTICVLVS I.

Præmittuntur aliqua ad intelligentiam difficultatis.

12. *Naturale æquiuocè accipitur & tripliciter.* PRo clariori huius difficultatis intelligentia, ſupponit Doctor in 4. diſt. 43. quæſt. 4. §. *intelligendum ex hoc, quòd naturale æquiuocè accipitur. quod apparet ex hoc, quia diuerſis opponitur, & illa eſt vna doctrina cognoſcendi multiplex*, 1. *Topic.* 12. *opponitur enim naturale vno modo ſupernaturali, alio modo libero, vel voluntario, tertio modo violento. Naturalitas enim aliquando pertinet ad principium actiuum, & tunc opponuntur ſibi liberum vno modo, & alio modo ſupernaturale. Nam agens naturale, vel naturaliter dicitur, quod opponitur libero, quia agit neceſſitate naturali, ſed voluntarium, vel liberum, quod ſe ipſum determinat ad agendum, & illo modo loquitur Philoſophus* 2. *Phyſ. textu* 49. *diuidens naturam cōtra agens à propoſito. &* 9. *Metaph. textu* 3. & 10. *cap.* 2. & 4. *de potentijs actiuis irrationabilibus, & actiuis rationalibus, ſiue liberis.*

Alio modo ex parte principij actiui, naturale dicitur, quod habet naturalem ordinem actiui ad paſſum, & ſupernaturale quod excedit omnem talem ordinem naturalem, & illo modo quodcunque agens cauſatum dicitur naturale, & ſolùm agens increatum dicitur ſupernaturale.

Ex parte autem paſſi opponitur naturale vno modo violento, prout naturaliter dicitur moueri, vel pati quod patitur ſecundùm propriam inclinationem paſſi; violenter verò quod patitur contra inclinationem paſſi.

Ex hoc ſequitur quòd naturale & violentum non ſunt oppoſita contraria immediata, imò eſt inter ea medium, quando ſcilicet paſſum neutro modo ſe habet, neque inclinatur ad illud quod recipit, neque ad oppoſitum, ſicut ſuperficies ad albedinem, vel nigredinem, vel ad medium, ſequitur etiam quòd non poteſt eſſe violentia in primo paſſo, ſcilicet materia prima; quia non inclinatur contra aliquid cuius eſt abſolutè reſpectiuum. & hæc diſtinctio illorum oppoſitorum & medij, accipitur in paſſo, vt comparatur ad formam, ad quam tranſmutatur: vt autem paſſum comparatur ad agens, à quo recipit formam, dicitur naturaliter moueri, quando mouetur ab agente naturaliter ſibi correſpondente: ſupernaturaliter autem moueri, quando ab agente ſupra totum ordinem agentis naturaliter proportionato iſti. Idem docet quæſt. 1. prologi. §. *ad quæſtionem.* *Datur potentia neutra.* *Materia prima nō mouetur violenter.*

Sic ergo habemus naturale dupliciter, vt pertinet ad actiuum: quia, vt diſtinguitur contra liberum, & ſupernaturale & naturale, vel naturaliter dupliciter, vt pertinet ad paſſum, quia vt condiſtinguitur contra neutraliter, & contra violentum.

Sed contra diſtinctionem duorum vltimorum membrorum arguitur, quia ſecundùm Philoſophum tertiò Ethicorum, violentum eſt cuius principium eſt extra, non conferente vim paſſo: ergo in definitione violenti ponitur principium motiuum, & per conſequens violentum eſſentialiter non tantùm accipitur ex comparatione paſſi ad formam, ſed ad agens. *Quid ſit violentū.*

Reſpondeo ad quotcunque tales inſtantias per hanc propoſitionem, illud eſt per ſe cauſa, quo poſito & circumſcripto, alio, vel variato ſequitur effectus. Nunc autem licèt forma, contra quam inclinatur

Digitized by Google

receptiuum non inducatur niſi per agens per ſe violentans paſſum. tamen per ſe ratio violenti eſt ex habitudine paſſi ad formam, quia paſſo & forma manentibus in ſua ratione, puta quòd forma ſit receptibilis, tamen contra inclinationem paſſi, quomodocunque varietur agens, paſſum violenter recipit. Hoc etiam apparet, quia non tantùm in induci, ſed etiam in permanere dicitur, quòd aliqua forma violenter permanet in paſſo, & diu: aliqua autẽ naturaliter, ita quòd circunſcribendo agens, quod ſcilicet non habet actionem poſt inductionem formæ, ibi eſt naturalitas, vel violentia præcisè, comparando formam ad receptiuum.

Violentia & naturalitas eſt comparãdo formam ad paſſum præcisè.

Concedo ergo quòd in deſcriptionẽ violenti ponitur agens tanquam extrinſecum, ſed non tanquam per ſe complens, nec tanquam per ſe conſtituens rationem violenti, ſed tantummodo completur per illud, paſſo vim non conferente. *& tamen modò maneret violentum poſt omnem actionem agentis, ſicut ſi lapis poſſit quieſcere ſurſum ſine continua actione detinentis. additur tamen* principium *in deſcriptione violenti, tanquam cauſa extrinſeca.*

Conſimiliter, licèt paſſum recipiat aliquam formam, aliquo modo ſupernaturalem, & in hac ſupernaturalitas poſſet dicere modum habitudinis paſſi ad formam: tamen nunquam dicitur ſupernaturale, niſi quia recipit eam à tali agente. cuius probatio eſt, quia ſi formam naturaliter ſui perfectiuam reciperet à tali agente, adhuc reſpiceret eam ſupernaturaliter, non quidem propter habitudinem ad formam, quia ſic naturaliter recipit, ſed propter habitudinem ad agens à quo recipit.

13. *Violentia non eſt ſolum cõtra principium actiuum.*

Ex quibus manifeſtè infertur, violentiam non eſſe contra ſolum principium actiuum, vt affirmat Vaſquez 1.2.diſp.25.cap.3. Nec contra actiuum & paſſiuum, vt tenet Rub. in hoc lib. q.2.n.17. ſed ſolùm contra principium paſſiuum, vt cum communi ſententia affirmat Doctor. Si autem inſtes, quòd violentia ſupponit renitentiam in paſſo: ſed principium paſſiuum non dicit renitentiam; ergo. Reſp. principium paſſiuum dicere renitentiã quatenus habet inclinationem ad formã oppoſitam ſibi connaturalem.

Ariſt. non agit de natura vt diſtinguitur contra ſupernaturale, nec & diſtinguitur contra liberum.

Secundò infertur cum communi ſententia Ariſtotelem non agere de natura vt diſtinguitur contra ſupernaturale, aliàs omnis motus quantumuis violentus, poſſet dici naturalis, & omne principium actiuum non ſupernaturale poſſet dici natura, quod eſt abſurdum. Nec in ſecunda acceptione, quatenus opponitur libero, aliàs omnes actus humani, liberi & ſpontanei, viribus naturæ facti naturales non eſſent, nec anima, vt eſt principium illorum, eſſet natura, quod eſt contra Ariſt. quæſt.1. de partibus animalium cap.1. In tertia ergo acceptione ſumpta natura pro principio, ſcilicet, ſeu inclinatione interna, diſtincta contra violentum, ſumitur natura ab Ariſtotele, dum dicit, eſſe principium motus & quietis; difficultas ergo eſt, an prædicta inclinatio debeat eſſe paſſiua recipiens motum, an actiua illum eliciens.

14. *Violentiã trifariã nominatur.*

Notandum etiam eſt, vt clariùs procedamus, quòd violentum tribus vocibus à Scholaſticis nominatur, nempe neceſſarium, violẽtum & coactum, ſiue, quod idem eſt, neceſſitas, violentia, ſeu vis; & quamuis coactio in rigore ſermonis ſignificet actum coagendi, Scholaſtici tamen pro ipſa violentia frequenter vſurpãt, hac obſeruata differẽtia quòd coactio & coactum preſsè & propriè de rebus ſentien

ſentientibus ſolùm dicitur; violentia verò de non ſentientibus, etſi vſus iam indiſcriminatim vtraque voce ad violentiam ſignificandam vtatur. Hoc autem nomine *neceſſitas* aliquando violentia ſignificatur, etſi non omnis neceſſitas ſit violentia, vt patet de actu quo ignis producit calorem in ſe ipſo, qui neceſſarius eſt, & naturalis ipſi igni; neceſſarium verò, pro eodem quod coactum, ſeu violentum vſurpatur in præſenti, quatenus dicit reſiſtentiam, & renitentiam in principio, de quo dubitatur, an ſit actiuum, vel paſſiuum. legatur Vaſquez vbi ſuprà cap. 1. & 2.

ARTICVLVS II.

Proponuntur diuerſa authorum placita; & explicatur noſtrum.

15. *Sententia prima.* PAtet Vaſquez vbi ſuprà, ſequutus Valleſium controuerſia 11. affirmat principium poſitum in definitione naturæ de principio actiuo ſolùm eſſe intelligendum. Fundamentum eſt, quòd natura, vt hîc accipitur, eſt quæ opponitur violento: ſed violentum tantùm eſt contra principium actiuum ſecundùm ipſum; ergo natura tantùm de principio actiuo dicitur. Secundò probat ex Ariſtotele 2. Phyſic. cap. 2. text. 3. vbi ait, quòd natura *eſt principium & cauſa, vt id moueatur, atque quieſcat, in quo primo, & per ſe, & non per accidens eſt.* at cauſa & principium motus eſt cauſa efficiens, non materialis, vt colligitur ab Ariſtotele eodem lib. cap. 3. ergo natura de principio actiuo, non de paſſiuo dicitur.

16. *Sententia ſecunda.* Secunda ſententia aſſerit ſufficere tam principium actiuum, quàm paſſiuum, quod ex eo probant communiter, quia materia eſt natura, & forma, tamen illa ſolùm eſt principium paſſiuum, hæc verò actiuum; ergo natura vtrumque comprehendit.

Tertia ſententia & nobis tenenda affirmat, naturam ſolùm dici de principio paſſiuo. ita Doctor in 2. diſtinct. quæſt. 10. §. *concedo,* num. 8. & diſt. 18. §. *Cōtra primum,* num. 4. & in 4. diſt. 43. quæſt. 4. §. *intelligendum,* n. 2. & 5. Metaphyſicæ cap. de materia, quem omnes eius expoſitores ſequuntur, Philippus Faber theoremate 33. cap. 1. & per totum. *Sententia tertia vera.*

Quæ ſententia primò probatur ex Ariſtotele, qui vbique loquitur de interno principio motus, quod eſt natura. ſemper illud explicat, verbis ſonantibus, principium paſſiuum, non actiuum. Primò enim capite huius libri, loco definitionis aſſignatæ, alij legunt iuxta Græcum rigorem, vt notauimus difficultate præcedenti, *natura eſt principium & cauſa, vt id moueatur,* quod denotat principium paſſiuum, quam interpretationem ſequitur Doctor in 2. diſt. 18. quæſt. 1. §. *arguitur,* num. 5. dum naturam ſic definit, *Natura eſt principium intrinſecum motus, in eo quod mouetur, in quantum mouetur in exiſtens ſibi ſolùm propter principium paſſiuum.* Item textu 5. docet illa eſſe ſecundùm naturā, quæ inſunt entibus naturalibus per ſe, vt ignem ferri ſurſum, & terram deorſum. Item 8. Phyſicorum textu 27. ait, mouentia alia ſecundùm naturam, alia violenter, vel extra naturam moueri, quam diuiſionem explicans ſubdit, Quæ mouentur contra principiū paſſiuum, non mouentur naturaliter, ſed violenter; vt cùm terra mouetur ſurſum. Tandem in hoc libro textu 71. docet, mouentia mota eſſe phyſicæ conſiderationis, non ita mouentia non mota; reddens verò rationem, quare mouentia nō mota nō ſint phyſicæ conſi- 17. *Probatio prima ex mente Philoſophi.*

Digitized by Google

detationis, ſubdit, quia non habent principium motus in ſe ipſis.tunc ſic, ideo mouens non motum non eſt principium phyſicum, vel naturale ex Philoſopho,quia caret principio motus: ſed non caret principio actiuo, quandoquidem mouet; ergo ad rationem entis naturalis, nihil eſt principium internum actiuum; ſed paſſiuum intrinſecè, & neceſſariò requiritur.

Probatio ſecunda. Secundò probat Doctor in 2. vbi ſuprà, *Natura vt eſt principium motus, vel mutationis naturalis, eſt principium intrinſecum: ſed natura eſt huiuſmodi, ratione principij paſſiui, & non quia eſt principium actiuum; ergo probatur per Ariſtotelem 2. Phyſic. qui vult, quod accidit infirmo, qui mouetur ad ſanitatem; quòd ſit medicus, vel quòd habet illam artem quæ eſt principium actiuum intrinſecum. Tunc enim ſi per ſe eſſet quòd haberet tale principium, ſanaretur in quantum medicus, quod eſt falſum.*

18. *Probatio tertia.* Tertiò idipſum ratione probatur primò, motus dicitur naturalis, vt opponitur violento (ſicut hîc loquimur ſecundùm omnes) non quia procedit à principio intrinſeco actiuo, ſed quia recipitur in ſubiecto habente ad illum recipiendum paſſiuam inclinationem naturalem; ergo natura de qua in præſenti Ariſtoteles,non eſt principium actiuum, ſed paſſiuum tantùm. Conſequentia patet, & probatur antecedẽs in calefactione aquæ facta ab igne, quæ licèt producatur à principio actiuo intrinſeco igni determinato ad talem motum, non tamen dicitur naturalis, ſed violentus, non niſi, quia in aqua non eſt paſſiua inclinatio naturalis ad illum recipiendum. Confirmatur ex Doctore vbi ſuprà in 4. quia ab illo dicitur motus naturalis, quo poſito ſortitur talem denominationem,etiam ſi aliud quodcunque auferatur,& quo ablato, etſi quodcunque aliud ponatur, aufertur prædicta denominatio naturalis, ſed poſita in ſubiecto motus naturali inclinatione paſſiua ad illum recipiendum, etſi ex parte principij actiui auferatur naturalis inclinatio ad illum producendum, naturalis dicitur, non verò è conuerſo; motus ergo intrinſecè dicitur naturalis quatenus eſt à principio, non actiuo, ſed paſſiuo, ac proinde principium poſitum in definitione naturæ, de paſſiuo erit intelligendum. Minor probatur & experitur in calefactione temperata hominis quæ ipſi naturalis dicitur, quatenus inclinatur internè paſſiuè ad illam recipiendam; etſi aliàs produceretur à principio extrinſeco, carente inclinatione intrinſeca actiua producendi illam, vt ſi produceretur ab Angelo, &c. At ſi prædictus calor reciperetur in ſubiecto non habente talem inclinationem paſſiuam, v. g. in aqua, non exiſtimaretur naturalis, ſed violenta, quamuis produceretur ab igne, naturaliter inclinato, & ab intrinſeco, ad illam producendam; ergo.

Quartò ſi natura eſſet principium actiuum intrinſecum agenti, duo abſurda manifeſtè ſequerentur, primum omnes motus forè naturales, nullum violentum, cùm omnes procedant ab agente habente innatum principium ad illos producendos.quod argumentum etſi à nonnullis obiiciatur, meo videri parum vrget Vaſquez, ipſe enim facillimo negotio reſpondere poterit fore naturalem reſpectu mouentis, violentum autem, reſpectu moti, ſi fuerit contra actiuam inclinationem, non verò quia contra principium paſſiuum ſit. Secundò ſequeretur minus bene in definitione naturæ Ariſtotelem dixiſſe eſſe principium 19. *Probatio quarta.*

cipium motus eius, in quo eſt, cùm in actibus tranſeuntibus, principium actiuum non in ſubiecto motus, ſed in agente ſit.

ARTICVLVS III.

Obijciuntur aliqua contra noſtram concluſionem, & enodantur.

20. *Obiectio prima.* Contra prædictam concluſionem plura obiicit ſibi Doctor in 2. diſt. 18. quæſt. 1. §. *Reſponſio*, num. 3. quæ etiam aduerſarij nobis obiiciunt, & idem Doctor enodat ibidem. §. *arguitur*, verſic. *Reſpondetur*, num. 5. primò quòd Ariſtoteles in hoc libro docet, *quòd artificialia differunt à naturalibus, quia naturalia hebẽt in ſe principium motus, artificialia non: ſed illud principium nõ eſt principiũ paſſiuum, quia illud habent artificialia; igitur debet intelligi de principio actiuo.* Reſpondet Doctor diſtinxiſſe naturale ab attificialibus, quia natutalia habent principium paſſiuum inclinans, artificialia verò minimè, ſed ſunt in potentia neutra reſpectu huius, & illius formæ, quæ non eſt contra eius inclinationem. Vnde bene infert Philoſophus, quòd ſi in artificialibus eſſet principium arte factorum, ſicut petra propter principium paſſiuum inclinans naturaliter tendit in centrum; ſic materia naturaliter fabricaret, cùm haberet in ſe principium arte factionis.

Artificialia ſunt in potentia neutra ad diuerſas formas.

Obiectio ſecunda. Secundò, 6. *Metaphyſica textu* 1. *dicit Philoſophus quòd principium artificialium eſt in cognoſcente, & principium naturale in moto; cũ ergo accipiat ibi principium æqualiter & vniformiter (aliter argumentum nihil valet) & principium artificialium in cognoſcẽte ſit actiuum*, oportet quòd natura dicatur etiam de principio actiuo. Reſp. argumentum non debere ſumi vniformiter, ſed difformiter. *Vnde principium rei factibilis eſt in cognoſcente, verùm eſt principium actiuum: principium autem rei naturalis eſt in moto, verùm eſt principiũ paſſiuum, vt dictum eſt ſuprà.*

Tertiò, ex 3. *Ethicorum cap.* 1. *violentum eſt cuius principium eſt extra, non conferente vim paſſo, igitur per oppoſitum, paſſum naturale quod non mouetur totaliter ab extrinſeco, ſed ab intra, confert aliquam vim, aliter ſi paſſum naturale totaliter moueretur ab extra, eſſet motus violentus.* Reſpondet Doctor *ad illud de violento quod eſt ad extra, non conferente vim paſſo. Dico, quòd debet exponi, non conferente, id eſt, non præbente inclinationem & tendentiam, imò magis contrariam inclinationem, non autem debet exponi, non conferente, id eſt, non cogente, agenti exteriori.* Ideo in 4. diſtinct. 29. quæſt. 1. §. *ad quæſtionem*, num. 6. notat, illa verba, non conferente vim paſſo, non negatiuè, ſed contrariè eſſe intelligenda, ac ſi diceretur, violentum eſt cuius principium eſt extra paſſo reſiſtente, vel præbente contrariam inclinationem, & tamen inclinatio non debet eſſe actiua, ſed paſſiua, & hæc ſolùm ſignificatur nomine impetus interni ab Ariſtotele, cùm 2. Ethicorum ſic violentum definiuit. *Vnde reſpectu nullius formæ poteſt eſſe generatio violenta in materia; quia materia inclinatur naturaliter ad quamlibet formam inducendam in ea: quamuis per comparationem ad qualitates, quæ expellunt & corrumpuntur, & ad formã etiam ſubſtantialem, quæ corrumpitur per accidens, poſſet dici violenta.* Differunt ergo violentum & naturale, quòd violentum præbet reſiſtentiam, vel contrariam inclinationem paſſiuam, & ſic intelligendus eſt Ariſtoteles 2. Ethicorum, vbi ſic violentum definit. *Quando igitur foris quidpiam præter impetum intrinſecũ mouerit, vel ſedauerit,*

21. *Obiectio tertia.*

In quo differ. ant violentũ & naturale.

Digitized by Google

vi id fieri aſſeueramus. negat ergo impetum intrinſecum præbentem inclinationem, non verò reſiſtentẽ paſſiuè, in quo differt à naturali. nam hoc præbet inclinationem paſſiuam, iuxta quam producitur forma, in eáque naturaliter recipitur.

Articvlvs IV.

Vtrùm materia prima ſit natura.

22. *Sententia prima.* VAſquez vbi ſuprà cap.3.num.22. expreſsè affirmat, materiam impropriè dici naturam. probat ex Ariſtotele 5. Metaphyſicæ cap.4. aſſerente, quòd omnis ſubſtantia dicitur propter hanc, nempe propter formam; ergo materia non eſt propriè natura, cùm non ſit forma. Alia obiiciemus inferiùs contra noſtram concluſionem.

Verior ſententia. Ratio prima. Quibus non obſtantibus, aſſerendum eſt, materiam primam, quantumuis paſſiuè ſe habeat, eſſe naturam; docuit Ariſtoteles 5. Metaphyſicæ cap. 1. idem inſinuat primo de partibus animalium, cap.1.& in hoc 2. lib. cap. 1. & probatur ratione, quia materia prima ex quæſtione 3. diffic. 5. artic.2.eſt de quidditate phyſici compoſiti naturalis, & eſſentialis pars illius: ſed compoſitum non niſi ex naturis eſſentialiter componitur; ergo. *Ratio ſecunda.* Secundò ſequeretur nullam generationem eſſe naturalem, ſaltim ex parte materiæ. *Ratio tertia.* Tertiò probatur à priori, quia materia prima, etſi hanc, vel illam formam indifferenter reſpiciat, vt diximus vbi ſuprà difficult.3.art.2. tamen hanc & illam formam appetitu naturali innato, inclinationéque paſſiua appetit, quamuis non poſſit ſimul ſub pluribus exiſtere, vt ibidem diximus: at natura eſt principium paſſiuum receptiuum alicuius motus; ergo materia, natura debet exiſtimari.

23. *Materia eſt minus natura quã forma.* Ad authoritatem Ariſtotelis ex 5. Metaphyſicæ reſp. materiam non dici metaphoricè naturam, ſed eſſe magis naturam, quàm formam, quod non excludit à materia rationem naturæ, ſed denotat, formam eſſe naturam principaliorem, ſicut & præcipuam partem eſſentialem compoſiti. Vnde ſicut non obſtat quòd forma ſit pars principalior, vt materia etiam ſit pars eſſentialis cõpoſiti, vt diximus vbi ſuprà; ita nec id obſtat vt dicatur natura, etſi minus principalis & perfecta. Nec ibidem Philoſophus naturam conuertit cum forma, nec dicit materiam eſſe ſubſtantiam per Metaphoram, ſed ſolùm dicit nomen naturæ metaphoricè vſurpari pro ſubſtantia. Vnde quando dixit, materiam eſſe naturam, quatenus receptaculum formæ, nõ negat materiam eſſe naturam, ſed docet eam non eſſe naturale principium alicuius determinati motus, niſi determinetur à forma: quod veriſſimum eſt, quia res non magis inclinantur, vt recipiant hunc, quàm illum motum ratione ſolius materiæ, aliàs omnes motus eſſent naturales, quia materia omnes naturaliter reſpicit, ſed præcipuè ratione formæ, quæ indifferentiam illam materiæ determinat ad hunc motum, & non ad illum, vt patet in paſſiua inclinatione ignis ad ſurſum, quæ igni competit non ob ſolam materiam, cùm hæc non magis inclinetur naturaliter ad ſurſum, quàm ad deorſum; ſed præcipuè ad formam, quæ ſicut principalius communicat igni ſuum eſſe, ita & ſpecialem propenſionem ad motum ſurſum.

24. *Obiectio.* Obiicies, quòd ex noſtris principiis natura non quomodocunque dicitur de principio paſſiuo, ſed vltra hoc

Digitized by Google

hoc debet includere inclinationem, ſecundùm quam opponatur violento: at, ex quæſtione 3. difficult. 3. & difficultate 2. artic. 5. materia prima neutra eſt & indifferens reſpectu omnium formarum; ergo non eſt natura. Confirmari poteſt ex Doctore in 4. diſt. 43. quæſt. 4. §. *intelligendum*, num. 3. vbi affirmat, materiæ primæ nullam poſſe inferri violentiam, *quia non inclinatur contra aliquid, cuius ſit abſolutè receptiua*. appetit enim naturaliter omnes formas, ſed hîc agimus de natura, vt opponitur contra violentum: ſed materia nequit violentari; ergo nec dici natura. Quod ſecundò confirmari poteſt ex eodem Doctore in 2. diſt. 18. quæſt. 1. §. *arguitur*, num. 6. verſic. *ad illud*, vbi aſſerit, nullam formam violenter poſſe generari in materia, quia omnes æqualiter appetit, & ad quamlibet formam inducendam in ea naturaliter inclinatur. Reſp. quòd etſi materia ſecundùm indifferentiam radicalem non dicat connatum, nec formalem inclinationem ad formas; dicit tamen appetitum ſecundùm potentiam formalem, vt diximus vbi ſuprà, difficult. 2. artic. 5. Ad confirmationem reſp. de per accidens eſſe ad rationem naturæ quòd poſſit pati violentiam, vel non, vnde materia prima, etſi quatenus appetit omnes formas, nullam poſſit pati violentiam, nihilominus erit natura diſtincta contra violentum, non violentum quod poſſit inferri ipſi, ſed quod alteri poteſt inferri: ſicut aër naturaliter eſt ſub luce, tamen per ablationem lucis non poteſt pati violentiam, quia lux non habet contrarium quod poſſit ipſam expellere.

Cõtingit natura quod poſſit pati violentias.

Articvlvs V.

Vtrùm forma, quæ eſt altera pars compoſiti, ſit natura.

Notanter de forma partiali inquirimus. nam certum eſt formam totius eſſe naturam, principiúmque motus & quietis. Ratio dubitandi eſt pro parte negatiua, quia ex dictis art. 2. natura eſt principium paſſiuum motus & quietis: at forma quæ eſt altera pars compoſiti, eſt purus actus, & in hoc diſtinctus à materia, quæ eſt pura potentia ſubiectiua; ergo forma nõ eſt natura. A qua difficultate facilè ſe expediunt, qui affirmant naturam dici de principio actiuo & paſſiuo. 25.

Scotus verò in 2. diſtinct. 18. quæſtione vnica §. *arguitur*, num. 6. affirmat formam ſecundùm principium paſſiuum dici naturam. probat Scotus, quia forma nõ ſolùm eſt actiuum principium, ſed etiam paſſiuum, quia licèt forma ſit actus reſpectu materiæ: tamen in ſe eſt principium receptiuum alicuius motus, quia paſſiones conſequuntur ad formam tanquam ad principium paſſiuum, in quo ſubiectantur, & petra non ſecundùm materiam, ſed ſecundùm formam mouetur naturaliter ad locum deorſum. Probatur etiam ex Ariſtotele 8. lib. Phyſicorum, textu 23. & 28. vbi docet non viuentia non moueri à ſe actiuè, ſe ab alio extrinſeco, nempe à generante. quod ita intelligendum eſt, quod ſe ipſis paſſiuè moueantur ab intrinſeco. Si verò actiuè, hoc eſt, ab extrinſeco, in quantum ab eo generante accipiunt ſuum eſſe intrinſecum, quod paſſiuè petit talem motionem: quomodo autem hoc fiat, dicemus alibi. Poteſt etiam hæc ſententia corroborari argumẽtis, quibus

Forma eſt natura quatenus principium paſſiuũ.

Digitized by Google

probauimus, naturam tantùm dicere proprium paſſiuum, vt probemus formam eſſe naturam, non in quantum actiuam, ſed in quantum paſſiuam.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm priuatio ſit natura?

26. *Sentētia prima.* NEgat Sotus in præſenti. Probatur primò, quia natura eſt principium & cauſa motus & quietis; priuatio tamen cùm non influat in effectum, non eſt cauſa, etſi ſit principium rei naturalis, vt diximus quæſtione 4. ergo non eſt natura. Secundò priuatio eſt nihil; ergo non eſt natura.

Sentētia ſecunda. Albertus Magnus, Villalpandus, Toletus & Conimbricenſes in hoc 2. libro affirmant. Et probant primò ex Ariſtot.lib.2. Phyſicorum, cap. 1. vbi hæc ait, Forma itaque natura eſt: ſed forma & natura dupliciter dicitur, etenim priuatio forma quodammodo eſt; ergo priuatio eſt natura. Probatur deinde ratione, quia priuatio eſt principium per ſe generationis in fieri: at generatio eſt motus; ergo principium motus per ſe, ac per conſequens natura. Secundò, quia licèt priuatio non ſit generatio generationis, eſt tamen cauſa corruptionis, cùm ſit terminus ad quem eius, non poſitiuus, ſed negatiuus; ergo propter hoc natura.

Verior ſentētia. Media via incedit Ruu. & ita affirmat priuationem eſſe naturam non vniuocè cum forma, & materia, ſed analogicè; ideo non ſimpliciter, ſed ſecundùm quid. quod probant argumenta ſecundæ ſententiæ, & authoritas Ariſtotelis.

Ad primam ſententiam reſp. concedendo priuationem eſſe principium, & non cauſam, ex quibus ſolùm infertur non eſſe propriè naturam, ſicut nec eſt propriè entitas, ſed priuatio entitatis: vt autem priuatio aliqualiter dicatur natura, ſufficit quòd ſit principium, etſi non ſit cauſa.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm anima rationalis habeat rationem naturæ?

QVamuis ex artic. 5. videatur ſufficienter probari animam rationalem eſſe naturam, cùm ſit principium humani motus & quietis, tamen non deſunt qui hoc dubitent, imò negent. hi ſunt Simplicius in præſenti, Albertus Magnus lib. 1. Phyſicorum, tractatu 1. cap. 2. & lib. de origine animæ cap. 9. Auicenna 1. ſufficientiæ, cap. 5. Fundamentum eſt, quòd Ariſtoteles in hoc lib. cap. 1. diuiſit naturam in ſubiectum & actum: ſed anima rationalis neque eſt materia prima vt de ſe patet, nec actus, cùm ſpiritualis ſit, & ideo non poſſit informare materiam; ergo non eſt natura. 27. *Sentētia prima.*

Secunda ſententia affirmat animam rationalem, quatenus rationalem, eſſe perfectiſſimam naturā. tenet D.Thom. 1.part.quæſt.75. artic.2. ad 2. & q.72. artic. 1. & 1. de anima textu 1. Alexander, Valeſius, Toletus, Conimbricenſes, Rnu. & alij in præſenti, Suar. tomo 1. ſuæ Metaphyſicæ diſput. 1. ſect. 2. num. 17. Probant nonnulli, quia anima noſtra vt rationalis, eſt principium motus naturalis eius in quo eſt, cùm ſit principium admirationis, riſus, fletus, &c. ergo eſt natura, vt in præſenti ab Ariſtotele definitur. Sed hæc ratio nulla eſt. nam ex dictis artic. 5. forma non eſt natura, quatenus actus, ſed quatenus eſt ſubiectum receptiuum motus. Quod confirmari 28. *Sentētia ſecunda.*

Digitized by Google

confirmari poteſt ex Ariſtotele 2. lib. Phyſic. cap. 7. vbi docet primum motorem non ſpectare ad conſiderationem philoſophicam, nec eſſe phyſicam naturam, quia non eſt principium motus: ſed negari non poteſt eſſe principium actiuum, cùm plures effectus, mediatè & immediatè producat; ergo eo ſolùm quòd careat principio paſſiuo, quia tranſmutari non poteſt, à ratione phyſicæ naturæ debet excludi; ergo forma non eſt natura quatenus actus, ſed in quãtum receptiua alicuius motus. Alij ſecundò probant, quia anima rationalis eſt pars alicuius entis naturalis completi; ergo natura, quia natura completa, non niſi ex naturis componitur. Sed hoc argumentum ſolùm probat animam rationalem eſſe partem compoſiti rationalis, & vt ſic naturam incompletam; hoc tamen non probat eſſe formaliter naturam, cùm ad hoc requiratur quòd ſit principium receptiuum motus.

29. *Cõcluſio prima.* Dico primò, ſi per naturam intelligamus phyſicum principium motus & quietis ſubſtantialis, anima rationalis non eſt natura. Probatur, quia principium poſitum in definitione de principio paſſiuo, vt ſæpiùs diximus, eſt intelligendum: ſed anima rationalis cùm ſpiritualis ſit, nequit recipere aliquem motum materialem & corporeum, nec aliqua forma phyſica immutari; ergo nec erit natura. Vnde quæſt. 1. difficult. 1. artic. 3. diximus de Angelis per accidens agere phyſicum, & de anima rationali, ſolùm quatenus actuat materiam, quia ſpiritualis eſt, & ideo proximè ad corpus naturale, ſeu phyſicum, formaliter nequit pertinere.

30. *Cõcluſio ſecunda.* Dico ſecundò, ſi per naturam intelligamus principium paſſiuum cuiuſuis motus, anima rationalis poteſt dici natura, & ſub hac definitione contineri, eſt enim receptaculum ſpecierum intentionalium, & aliorum actuum, quibus etiam gaudet à corpore ſeparata. Si autem inſtes, quòd anima eſt pars compoſiti phyſici; ergo phyſica natura. Reſp. eſſe partem phyſicam hominis, & conſequenter naturam incompletam, non autem phyſicam naturam, quia eſt ſubiectum, cui accidentia materialia, & phyſica repugnant. ſic venit intelligendus Philoſophus cap. 1. huius libri, textu 10. & 11. vbi hæc habet, *Vno igitur modo natura ſic dicitur prima vniuſcuiuſque ſubiecta materia habentium in ſe ipſis principium mutationis, alio autem modo forma & ſpecies.* quaſi dicat ſolùm materiam in ſuo primario conceptu eſſe naturam, quia eſſentialiter eſt ſubiectum receptiuum motus; forma autem & ſpecies, licèt ſint ſubiectum motus, hoc tamen aliter eis conuenit, quia ex primaria & intrinſeca ratione, & quatenus formæ ſunt, ſolùm competit eius ratio actus, materiæ & totius.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm forma totius dicatur natura.

Affirmant nonnulli recentiores, formam totius, qualis eſt humanitas, & huiuſmodi aliæ, in rigore non eſſe dicendam naturam, nec in hac definitione comprehendi. colligunt ex Ariſtotele in præſenti, textu 11. vbi poſtquam dixit materiam & formam eſſe naturam, ſubdit, *quòd autem ex his natura quidem non eſt,* ſed à natura, quam authoritatem explicans Angelicus Doctor, aſſerit per eam excludi compoſitum, quia non eſt principium, ſed principiatum. 31. *Sentẽtia prima.*

Sententia ſecunda. Alij dicunt formam totalem eſſe naturam, quia componitur naturis, non tamen comprehendi in hac definitione, quia motus non ei conuenit primò & per ſe, cùm priùs conueniat materiæ & formæ.

32. *Verior ſententia.* Nobis tamen dicendum eſt, formam totius, ſeu totum compoſitum eſſe naturam,& ſub definitione naturæ ab Ariſtotele tradita comprehendi. Fundamentum eſt quòd natura eſt principium paſſiuum motus: ſed in toto compoſito omnia accidētia ſubiectantur; ergo in ipſo fiunt plures motus,ac per cōſequens cùm ſit principium paſſiuum horum motuum,erit per ſe natura phyſica.

Obiectio. Obiicies quòd natura eſt principium motus per ſe, & non ſecundùm accidens:ſed totum compoſitum ſuis accidentibus accidentaliter mutatur; ergo nō eſt natura.Reſp.definitionem ſic eſſe intelligendam,quòd natura ſit per ſe,& non accidentaliter principiū paſſiuum motus: ſed totum compoſitum per ſe eſt principiū paſſiuum accidentium, cùm ex eius potentia educantur;ergo eſt natura.Quādo autem Ariſtoteles affirmat compoſitum non eſſe naturam,ſed à natura,loquitur de natura, quatenus eſt principium paſſiuum motus ſubſtātialis,quod ſolùm materiæ conuenit, cùm ea ſolùm ſit ſubiectum tranſmutabile & materialiter cauſatiuum formæ ſubſtantialis: propterea Philoſophus nō dixit compoſitum eſſe à naturis, ſed à natura, quia ſolùm materia in hac acceptione poteſt exiſtimari natura.Vnde text.10. huius capitis primi, non negauit ſpeciem eſſe naturam, ſed alio modo, formam & ſpeciem eſſe naturam, quàm materia,vt explicuimus articul. præcedenti.

33. *Motus cœli eſt* [illegible]*er.* Hîc ſolet dubitari,vtrùm cœli motus ſit naturalis,vel neuter, vel vtrùm motus dicatur natura reſpectu circularis motus,de quibus agendum eſt in libris de Cœlo,vbi dicemus cum Doctore,motum cœli eſſe præternaturalem,vel neutrū. ſic habet in 2.diſt.14. quæſt.2.§.*ad quæſtionem*,& in 4.diſt 48. quæſt.2. §.*ad argumenta*, verſ.*ad aliud*, num.16.& diſt.43.q.4.§.*intelligendum*, vbi potentiam neutram concedit. Et quæſt.1.prologi §.*ad quæſtionem*, n. 10. & 9.Metaphyſicæ quæſt. 4. de quibus poteſt legi Faber, theoremate 63. Pitigianus 2. Phyſicorum in annotationibus quæſtionis 4.

Etiam ſolet dubitari, vtrū ars poſſit efficere opera naturæ? Affirmant plures,vt videtur probari ex illo Exodi 7. vbi legitur Magos, aut ſapientes Ægyptiorum quaſdam ſerpentes per artem magicam produxiſſe, quas non eſſe apparentes, ſed naturales, affirmant Auguſtinus & Gloſſa, eſtque communis ſententia Doctorum; & confirmari videtur experientia. nam arte chymica ex metallorum commixtione verum aurum & argentum generatur.

Dicendum ergo eſt, artem non poſſe eſſe cauſam principalem effectus naturalis. Probatur. nam effectus virtualiter debet in ſua cauſa continere,ſed natura non continetur virtualiter in arte quatenus ars eſt; ergo. Ex quibus infertur nec poſſe eſſe cauſam inſtrumentalem, tum quia nullum dari phyſicum inſtrumentum probabimus in 1. libro de generatione, vbi de his cauſis artificialibus latiùs tractabimus, & quæſtione 13. difficultate 3. tum etiam, quia inſtrumentum phyſicum in ſchola quod admittitur, agit virtute ſuæ principalis cauſæ: ſed ars non agit virtute naturæ, quia hæc vtitur inſtrumentis naturalibus; ergo. 34. *Ars non poteſt principaliter opera naturæ attingere.*

Ad

Digitized by Google

Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ reſpond. artem poſſe efficere opera naturæ, applicando actiua paſſiuis, vt diſpoſita materia ab vniuerſali cauſa forma introducatur, ſic contingit, cum calore Solis & putrefactione ex luto generatur anguis, vel alia imperfecta animautia; ſpectat enim ad prouidentiam authoris naturæ, vt vltimò diſpoſita materia non careat forma ſibi debita, de quibus, vbi ſuprà, hoc faciebant magicæ incantationes dæmonum virtute, nemper per applicationem qualitatum diſponere materiam, vt à cauſa vniuerſali introduceretur forma, & nihil aliud arte chymica operatur.

QVÆSTIO II.

De cauſis per ſe in communi.

HActenus egimus in hoc ſecundo libro de natura ex his, quibus conuenit eius definitio: nunc autem de cauſis oportet diſputare. Circa quam quæſtionem plura veniunt diſcutienda. Primum quid & quotuplex ſit cauſa? Secundum vtrùm omnis cauſa ſit prior ſuo effectu? Tertium vtrùm cauſalitas cuiuſnis cauſæ ſit reſpectiua, vel abſoluta? Quartum vtrùm omnis cauſa ſit prior ſuo effectu.

DIFFICVLTAS I.

Quid & quotuplex ſit cauſa phyſica.

1. CAuſarum cōſiderationem pertinere ſecundùm diuerſas rationes ad Phyſicum & Metaphyſicum, affirmat Doctor lib. 9. Metaph. q. 4. *§. hic ſunt videda*, n. 2. pertinet enim ad Metaphyſicū quatenus abſtrahunt ab hac & illa materia, ab hoc vel illo motu; ad phyſicum verò quatenus contrahūtur ad naturaliatē, puta in quantum ſunt, propter quæ aliquid habet eſſe naturale, vel in quantum propter illa modo naturali aliquid habet eſſe. Secundò notandum eſt, hîc ſolùm eſſe ſermonem de phyſica cauſa per ſe; quia hîc non intendimus agere de cauſa morali, quæ non immediatè, ſed præcipiendo, ſuadendo, vel conſulendo, attingit effectum. *Cauſarū conſideratio pertinet ad Phyſicum & Metaphyſicū.*

ARTICVLVS I.

Quid ſit cauſa per ſe.

CVm cauſa per ſe nullibi à Philoſopho definita fuerit, inde Philoſophi diuerſi, diuerſas definitiones tradidere.

Prima definitio eſt Sancti Thomæ in hoc ſecundo libro, lectione 10. in in hunc modum. Cauſa eſt *ad quam ſequitur eſſe alterius*, quam etiam tradit opuſculo 31. & quæſt. 10. de potentia art. 1. eſt etiam Seraphici Doctoris in 2. diſt. 20. art. 2. Maſij 2. Phyſicorum cap. 3. quæſt. 2. Toleti ibidem quæſt. 1. & Soti quæſt. 3. huius libri. Hæc tamen definitio multis de cauſis non placet. Primò, quia etiam ad priuationem ſequitur generatio, & nihilominus non dicitur cauſa generationis, & ad primum punctum lineæ ſequitur linea. Item ad eſſe partis in diuinis ſequitur eſſe filij, & ad eſſe vtriuſque Spiritus ſanctus, & tamen ad intra nulla eſt relatio cauſæ in diuinis; ergo. Secundò definitio debet explicitè oſtendere naturam definiti, ſed ſi huic definitioni non addatur quòd effectus ſequatur per verum 2.

influxum, & ſit natura, vel numero diſtinctus à ſua cauſa. hæc definitio nó magis cuiuſ principio, quàm veræ cauſæ poteſt adaptari; ergo quantumuis velitis huius definitionis profunditatem eruere, ſemper erit diminuta. Itaque fatemur omnes de ratione cauſæ eſſe vt per verum influxum influat in effectum, & quòd effectus ſaltim numericè diſtinguatur à cauſa. Tamen quis dicet, his verbis, *cauſa eſt, ad quam ſequitur eſſe alterius*, ſufficienter explicari influxum verum, & diſtinctioné inter cauſam & effectum. Nec hæc definitio, vt Thomiſtæ affirmant, in libro de cauſis continetur, vt legenti manifeſtè patebit.

3\. Conimbricenſes hîc cap.8.quæſt.1. art.1. quos ſequitur Fonſeca 1. Metaph.cap.7. quæſt.1. ſect.3.ſic cauſam definiunt, *cauſa eſt id, à quo aliquid per ſe pendet.* Suarius 1.Metaphyſicæ diſp. 12. ſectione 2.num.3. ſic eam definit, *cauſa eſt principium per ſe influens eſſe in aliud.* Vtraque definitio idem ſignificat, prima à poſteriori, ſecunda à priori. nam effectum dependere à ſua cauſa, inde prouenit quòd ab ea per verum influxum procedit, principiúmque per verum influxum producere, quia producit effectum, diſſimilem ſaltim numericè in natura & à principio dependentem. Sic ergo clariùs cauſa definiri poteſt, *cauſa eſt principium per ſe influens eſſe in aliud, cum dependentia effectus à cauſa. principium* ponitur loco generis, in quo cauſa cum aliis principiis, quæ cauſæ non ſunt, communicat. Reliqua ponuntur loco differentiæ. per ly *influens*, diſtinguitur cauſa à priuatione, puncto & inſtanti, quæ licèt ſint principia, non influunt. ly *per ſe*, excludit cauſas per accidens,

Definitur cauſa exactè.

quæ licèt influant in effectum, tamen non per ſe & immediatè, ſed mediatè per aliud. ly *in aliud*, denota effectum habere naturam realiter diſtinctam à cauſa, quod magis explicatur illis verbis, *cum dependentia effectus à cauſa.* quibus excluditur Pater reſpectu filij, & vterque reſpectu Spiritus ſancti, quia quamuis filius generetur à Patre, & Spiritus ſanctus vb vtroque procedat, tamen cùm hoc non fiat per verum influxum, & eadem numero eſſentia tribus diuinis perſonis communicetur, nulla eſt in diuinis proceſſionibus dependentia, nec ratio cauſæ reſpectu diuinarum perſonarum.

Obiicies hac definitione non ſatis explicari, Patrem æternum non influere in filium, vt in effectum, quia licèt hoc verum ſit, tamen non explicatur per definitionem cauſæ. nam inquirentibus, quare Pater non eſt cauſa filij. Reſpondebimus, quia non influit in illum vt in effectum. Sed tunc vlteriùs poterit inquiri, quid ſit influere vt in effectum; ergo non ſatis explicatur natura cauſæ. Reſpond. in hac definitione ſolùm definiri cauſam vt ſic, vnde cùm definitio iſta nequeat perſonis diuinis conuenire, infertur optimè, non cauſare ad intra. Cur autem iſtæ perſonæ non influant, nec cauſent, hoc examinant Theologi in materia de Trinitate. Cùm autem dicis, quòd inquiri poterit, quid ſit influere? Reſp. idem inquiri poſſe de omnibus definitionibus eſſentialibus. nam ſi inquiratur, Quid eſt homo? optimè reſpondebimus, eſt animal rationale. Si autem vlteriùs rogetur; Quid ergo eſt eſſe animal rationale? nihil aliud reſpondere poterimus, niſi animal 4. *Obiectio.*

mal rationale, quamuis à poſteriori, & per effectus iſtam quidditatem explicare poſſimus. Sic cùm dicimus, cauſa eſt quæ per ſe influit in aliud, & interrogatur, quid ſit influere, ſolùm à poſteriori poſſumus explicare, cùm dicimus in eadem definitione cum dependentia effectus. nam effectus dicit dependentiam à ſua cauſa, & cauſa per ſe influens denotat neceſſariò effectum dependentem, quod diuinæ generationi, aut Spiritus ſancti proceſſioni conuenire repugnat.

ARTICVLVS II.

Quotuplex ſit cauſa per ſe.

5. *Quatuor ſunt cauſarum genera.*

COmmunis Peripateticorũ conſenſus quatuor genera cauſarum cum Philoſopho admittit, efficientem ſcilicet, finalem, materialem & formalem. tenet Philoſophus in hoc libro, cap.3. & 7. & 5.Metaph. cap.2. & probatur hac potiſſima ratione, compoſitum naturale cùm non fiat per creationem, hæc enim ſoli Deo competit, ſed per generationem, non poteſt ex nihilo fieri, cùm ex nihilo naturæ vis & efficacia nihil faciat; ergo debet fieri ex aliquo præſuppoſito ſubiecto: ſed hoc ſubiectum eſt materia; ergo. Rurſus, materia eſt pura potentia ſubiectiua carens omni actu formali, & pars incompleta compoſiti; ergo debet actuari & compleri per aliud, hoc eſt, forma; ergo vltra cauſam materialem aliam formalem debemus admittere. Item omne ens creatum eſt ab alio, & ſolus Deus à ſe; ergo vltra cauſas dictas debemus admittere efficientem. Tandem omne efficiens debet operari propter aliquem finem à ſe, vel ab authore naturæ præſtitutum; ergo cauſæ materiali, formali & efficienti, aliam quartam, nempe finalem debemus adiungere: ſed nulla alia cauſa deſiderari poteſt ad complementum phyſici compoſiti; ergo.

Sed petes primò, an omnia iſta membra verè & formaliter participent rationem cauſæ diuiſæ? Reſpond. affirmatiuè, quia vnaquæque cauſa in ſuo genere eſt principium influens in aliud, materia enim & forma ita dant eſſe compoſito, vt ex eis tanquam ex partibus eſſentialibus intrinſecè coaleſcat: vnde cauſæ intrinſecæ & eſſentiales dicuntur. Efficiens etiam per ſe influit in effectum, ita vt ei communicet, verum eſſe exiſtens & actuale, quod antea non habebat. De fine poterit rationabilius dubitari, cùm non præſupponatur exiſtens ad effectum, contingit enim, quòd aliquando à rebus ſolùm poſſibilibus ad operandum moueamur: ſed cauſa debet ſupponi exiſtens ad effectum; ergo. Reſpond. hoc peculium eſſe cauſæ finalis, quòd ſufficiat eius exiſtentia obiectiua vt cauſare poſſit, de quibus inferiùs quæſt.10. 6. *Qualibet quatuor cauſarũ eſt vera cauſa.*

Obiectio prima.

Obiicies primò contra concluſionem, quòd cauſa diſpoſita eſt verè cauſa, & tamen ſub nulla iſtarum continetur; ergo diminuta eſt diuiſio.

Reſpond. reduci ad efficientem. nam diſpoſitiua etiam producit ſuos effectus, vel formaliter, vel efficienter, vel propriùs ad materialem, quoniam diſpoſitio quatenus diſpoſitio ſemper ſe tenet ex parte materiæ.

Obiicies

Digitized by Google

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò obiecta cauſare ſuos actus; ergo debet multiplicari aliud genus cauſarum. Reſpond. obiectum habere rationem motiui & terminatiui. ſecundùm priorem ratione eſt vera cauſa efficiens, ſiue ſpeciei impreſſæ, ſiue expreſſæ, vt vult Doctor quodlibeto 13. & in 3. diſt. 27. quæſt. 1. in 2. verò acceptione & quatenus terminat, alij reducunt ad cauſam finalem, quia potentia & actus in illud vt in finem tendunt, alij ad formalem extrinſecam, quatenus extrinſecè ſpecificat actus, de quibus alibi, Deo dante. probabilius eſt, neque eſſe propriè cauſam formalem, nec finalem, quia non influit per ſe in effectum.

7. *Obiectio tertia. Cauſa exemplaris non differt ab efficienti.* Obiicies tertiò, exemplar, vel ideam eſſe veram cauſam & à prædictis diſtinctam; ergo. Reſpond. Doctor in 1. diſt. 2. quæſt. 2. §. *ad primam quaſtionem*, num. 10. cauſam exemplarem *nõ eſſe aliud genus cauſa ab efficiente, quia tunc eſſent quinque genera cauſarum, vnde cauſa exemplaris eſt quoddam efficiens, quia agens per intellectum diſtinctum contra agens per naturam*, & diſt. 36. q. 1. §. *contra iſta*, verſ. *Praterea*, n. 5. vbi hæc habet, *quòd attribuat alium effectum cauſa exemplari, & alium cauſa effuienti, non videtur probabile, quia cauſa exemplaris non eſt niſi quoddam efficiens. efficiens enim diuiditur in efficiens per intellectum, ſiue propoſitum, & efficiens per naturam ſecundùm Philoſophum ſecundo Phyſic. Sicut igitur naturaliter producens non eſt alia cauſa ab efficiente, ita nec exemplaris, nec exemplariter producens: & ita idem eſt effectum, & exemplariter productum, alicuius intelligentis, in quantum eſt intelligens, & in quantum exemplaris.* Idem habet quodlibeto 16.

Quod probatur etiam ex Ariſtotele 7. Metaph. dicente, quòd ſanitas externa, & externa domus, effectiuè fiant à ſanitate, quæ eſt in mente Medici, & à domo quæ eſt in mente artificis. & 1. Metaph. ait ſtatuarium eſſe cauſam per ſe ſtatuæ per artem, quam vt talis habet: ſed ars non eſt principium efficiens ſtatuæ niſi per ideam; ergo ex Ariſtotele exemplar, quo medio operatur ars, ſpectat ad cauſam efficientem.

Sed inſurges, quòd Ariſtoteles hîc inter cauſas formales enumerauit exemplar; ergo. Reſpond. quod exemplar licèt reſpectu effectus producti ab artifice ſit efficiens, eſt tamen forma ipſi artifici, quem formaliter conſtituit in ratione agentis artificioſi. Quòd ſi reſpectu exemplatæ rei vocatur forma, non eſt ob cauſalitatem formalem in illam, ſed quia illam continet per modum imaginis, in eſſe repræſentatiuo, & omnes imagines ſolent dici formæ rei repræſentatæ, de quibus q. 15. 8.

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm omnis cauſa ſit perfectior ſuo effectu.

HÆc difficultas intelligi poteſt de cauſis intrinſecis, & extrinſecis. Rurſus de intrinſecis partibus ſimul ſumptis & vnitis, vel ſeorſim ſumptis.

ARTICVLVS I.

Vtrùm partes vnitæ ſint perfectionis æqualis cum compoſito.

NOtanter de partibus vnitis & actualiter cauſantibus ſolùm inquiritur, vtrùm ſint æqualis perfectionis cum compoſito. nam certiſſimum eſt totum compoſitum perfectius

Digitized by Google

fectius eſſe materia, vel forma, cùm vtramque partem vnitam includat, & ſingulæ partes mutuò ſe excludant. De partibus ergo vnitis reſpectu totius exquiritur, vtrùm ſit æqualis perfectionis.

9. Reſp. affirmatiuè; hanc ſententiam expreſsè debent admittere omnes authores, qui affirmant, totum non eſſe aliud à ſuis partibus vnitis. Item & nos qui fatemur totum à partibus vnitis, & non cauſantibus, ſolùm diſtingui tanquam includens & incluſum, quatenus totum includit actuales cauſationes partium, quas materia & forma vnitæ non includunt, de quibus egimus quæſt. 6. difficult. 1. art. 2. Fundamentum eſt primò, quia effectus omnem perfectionem habet à ſua cauſa, nihil enim eſt perfectum à ſe, ſed totum cauſatur à materia & forma, ſimul ſumptis & vnitis; ergo totum non addit aliquam perfectionem, quam partes vnitæ ſaltim virtualiter non contineant. Omnis enim adæquata cauſa nequit eſſe imperfectior ſuo effectu, vt optimè probat Doctor in 4. diſt. 12. quæſt. 3. §. *ſecunda concluſio*, num. 13. Secundò totum per nos ſolùm eſt ſuæ partes vnitæ & actualiter cauſantes; ergo æqualis eſt perfectionis cum ipſis, quatenus actu cauſant.

Obiicies, totum eſſe aliud à ſuis partibus; ergo aliquam perfectionem dicit diſtinctam à partibus. Reſp. totum diſtingui à partibus vnitis, & aliquam perfectionem includere, quam ipſæ non includunt, nempe cauſationes actuales: totum autem phyſicum non debet comparari cum partibus vtcunque, ſed vt influunt in effectum, & connotant cauſationem, vt ſic enim æqualis ſunt perfectionis.

***

ARTICVLVS II.

Vtrùm cauſa efficiens ſit perfectior ſuo effectu.

CAuſam efficientem in vniuocam & æquiuocam diſtinguimus, nec mentionem facimus inſtrumentalis cauſæ. nam licèt concedamus cauſas inſtrumentales, dicimus tamen, ſecundùm quid dici inſtrumentales, vel quatenus diſponunt ad effectus perfectiores, vel quatenus ſubſunt concurſui alicuius ſuperioris cauſæ, hæc enim inſtrumenta cauſare ſemper vniuocos effectus, & æqualis perfectionis, dicemus quæſt. 13. difficultate 3.

Dico primò. Cauſa æquiuoca perfectior eſt ſuo effectu. Probatur. nam ea dicitur æquiuoca cauſa, ſaltim adæquata, quæ plures effectus ſpecie diſtinctos poteſt producere ſibi in ſpecie diſſimiles. ſic ſol dicitur æquiuoca cauſa caloris & ſiccitatis, & intellectus huius, vel illius intellectionis: ſed ſol & intellectus perfectiores ſunt intellectionibus & calore, cùm ſol & intellectus ſint ſubſtantiæ, calor autem & intellectio accidentia; ergo. 10. *Concluſio prima.*

Obiicies, intellectionem eſſe perfectiorem ſpecie impreſſa, & nihilominus hæc eſt cauſa æquiuoca illius; ergo. Reſp. eſſe æquiuocam partialem, non totalem. Vnde non mirum quòd coniuncta cum perfectiori, nempe cum intellectu poſſit effectum ſe perfectiorem producere, vt optimè notauit Doctor in 1. diſt. 3. quæſt. 7. §. *ad argumenta*, verſic. *iſtam concluſionem*, num. 25. *Obiectio prima.*

Propterea notauit Doctor in 2. diſt. 32. quæſt. vnica, §. *circa tertium*, num. 6. inter æquiuocas cauſas difficillimè poſſe inueniri circulum. Ra-

tio eſt, quia cùm cauſa æquiuoca ſit ſuo effectu perfectior, rarò contingere poteſt quòd aliqua entitas recipiat effectum imperfectiorem producente, & quòd habeat virtutem producendi alium effectum, cuius prima cauſa ſit capax.

II. *Concluſio ſecunda.* Dico ſecundò, cauſa vniuoca eſt æqualis perfectionis cum effectu. Probatur, quia cauſa efficiens vniuoca eſt quæ producit effectum ſibi ſimilem in ſpecie. v.g. ignis generat vniocè ignem, & leo leonem: ſed omnia indiuidua eiuſdem ſpeciei, æqualis ſunt perfectionis eſſentialis; ergo. Confirmatur, omnis cauſa continet in virtute effectum, aliàs ipſum attingere non poſſet, vt de ſe patet: ſed agens vniuocum producit ſuum effectum; ergo illum in virtute continet: at imperfectum nequit continere perfectius; ergo cauſa vniuoca ad minus æqualis eſt in perfectione cum effectu.

Obiectio prima. Obiicies Auguſtinum, lib. 83. quæſtionum, quæſt. 2. vbi aſſerit, omne quod fit, ei à quo fit, par eſſe non poſſe. Reſp. certum eſſe inter cauſam & effectum aliquam eſſe inæqualitatem. nam cauſa in hoc excedit effectum, quod iſte ab illa, ea autem ab illo non procedit, & in hoc ſenſu loquitur Auguſtinus.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò, plures cauſas imperfectiores, effectus perfectiores attingere, v.g. animalia imperfecta quæ ex putrefactione generantur, &c. Reſp. putrefactionem non eſſe cauſam effectiuam animalium, ſed ſolùm diſpoſitiuam, illæ enim formæ à prima cauſa, ſeu authore naturæ, iuxta diſpoſitionem vltimam materiæ ex ea producuntur, & generantur.

***

DIFFICVLTAS III.

Vtrùm cauſalitas cuiuſuis cauſæ phyſicæ ſit abſoluta, vel reſpectiua.

NOtanter de cauſalitate inquirimus, nam certum eſt quòd cauſa quatenus præcedit actualem cauſationem, quid abſolutum eſt, ſaltim ſecundùm eſſe, etſi de connotato includat aliquem reſpectum ſecundùm dici, vt expreſsè docet Doctor in 2. diſt. 1. q. 2. §. *quantum ad iſtum*, num. 8. verſ. *& quando arguitur*, & alibi ſæpiùs, vt dicemus infrà. Solùm eſt difficultas vtrùm cauſa quatenus cauſans, & origo actualis ſui effectus, vel quatenus ſubeſt actuali cauſationi, ſeu eſt fieri effectus, ſit aliquid relatiuum, vel abſolutum.

ARTICVLVS I.

Explicantur aliqua authorum placita.

ALiqui recentiores Scotiſtæ aſſirmant, cauſam phyſicam influere in effectum, ſeu actualiter cauſare per aliquam relationem mediam inter cauſam & effectum, ita quòd hæc relatio ſit formalis cauſalitas cauſæ. hanc ſententiam colligunt ex Doctore in 4. diſt. 13. quæſt. 1. §. *ad huius autem*, num. 5. vbi loquens de cauſalitate efficientis, qua formaliter dicitur producens, docet eſſe relationem ſecundùm eſſe, pertinentem ad tertium prædicamentum. Confirmari poteſt, quia cauſalitas iſta non eſt qualitas, neque quantitas, neque aliquid ex ſex vltimis prædicamentis; ergo debet eſſe aliqua relatio. Confirmari poteſt etiam ex eodem Doctore, theoremate 22. num. 19. vbi aſſerit, 12. *Sententia prima.*

Digitized by Google

rit, cauſalitatem materiæ & formæ eſſe relationes, & 9. Metaphyſicæ q.4. §. *ſciendum*, num.5. vbi etiam affirmat cauſalitatés vtriuſque partis includere relationem; ergo cauſalitas formaliter, ſeu conſtitutiuum cauſationis, eſt relatio.

13. *Refellitur.* Sed fateor, me nunquam intelligere potuiſſe qualiter cauſatio alicuius abſoluti, mediante relatione fieri poſſit. tum quia relatio iſta cauſæ ad effectum eſt intrinſecus adueniens, vt docet ibidem Doctor §. *ſi ergo*, n.11. ergo debet reſultare neceſſariò ex poſitione fundamenti & termini : ſed terminus eſt effectus ſecundùm eſſe abſolutum; ergo præſupponitur ad iſtam relationẽ tanquam cauſa ipſius, & conſequenter iſta relatio talem effectum cauſare non poterit : ſi autem dicas eſſe relationem extrinſecus aduenietem, non fugis difficultatem. nam vel hæc relatio reſultat ex fundamento & termino, & hoc non, ob rationem ſuprà dictam de relatione prædicamentali : vel produceretur per motum, & hoc etiam implicat, cùm cauſalitas non cauſetur, nec ad actionem ſit actio. Nec Doctor vbi ſuprà intendit relationem iſtam eſſe cauſalitatem, ſed quòd reſultet in cauſa ex poſitione abſoluta effectus: ſicut pater non producit filium per relationem paternitatis, ſed per potentiam generatiuam, vt docet Doctor de agente creato, verſ. *ad quintum*, num. 26. tamen denominatur pater per relationem reſultantem. Si autem obiicias eundem Doctorem, §. *ad argumenta*, verſicul. *ad ſecundum*, n.23. vbi ita habet. *Neceſſe eſt dicere creationem creaturæ non eſſe paſſionem de genere paſſionis, ſed relationem propriè dictam*; ergo. Reſp. quod ibi Doctor, vt manifeſtè colligitur, loquitur de creatione paſſiua, quæ neceſſariò connotat relationem terminatam ad Deum creatorem, propterea dicit, creationem in ipſo Deo eſſe formaliter relationem rationis, & hanc eſſe mentem eius inferiùs magis patebit.

Ad fundamentum reſpondetur relationem non eſſe de genere actiuorum, & ita nec eſt actio, nec cauſalitas, ſed forma reſultans in cauſa ex poſitione cauſati. Cùm autem dicis, hanc cauſalitatem nec eſſe quantitatem, nec qualitatem. Reſp. eſſe formam in fieri, vt tendit ad factum eſſe.

Obiicies, quòd in diuinis generatio filij, eſt relatio; ergo in creatis. Reſp. hoc ideo eſſe, quia genitum eſt intrinſecè relatiuum, effectus tamen creatus, cùm ſit intrinſecè abſolutus, & eſſe genitum iſtius effectus abſolutum ſit, nequit per relationem fieri. Quod argumentum noſtram ſententiam confirmat. nam ſicut in diuinis filius generatur à Patre, & inter Patrem & filium nihil intelligimus mediare, ſed entitatem intrinſecam filij per generationem procedere, cur etiam non dicemus, entitatem abſolutam effectus immediatè à ſua cauſa procedere. Quòd autem poſtea reſultet relatio, hoc inde eſt, quia extrema ſunt capacia formalis dependentiæ, ſicut de relatione identitatis & paternitatis diximus in Logica q.16. difficultate 3. 14.

15. *Sententia ſecunda.* Alij recentiores affirmant cauſam in actu primo ſolùm dicere in recto entitatem propriam, connotare tamen in obliquo cauſalitatem, actionem ſcilicet, aut paſſionem, qua tendit in terminum cauſandum. Vnde conſequenter affirmant cauſam formaliter, & in recto includere reſpectum quendã ſecũdùm dici, quatenus reſpicit & cõnotat effectum in quem

 tendit,

tendit, in obliquo tamen connotare relationem quandam tranſcendentalem, nempe cauſalitatem. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quòd potentia generatiua & ſpiratiua Dei conſtituuntur in recto, per aliquid abſolutum, & relatiuum ſecundùm dici, & in obliquo connotant veram relationem, & potentia creatiua non dicit reſpectum in recto, vt ex Doctore diximus ſuprà, & cum communi ſententia affirmat Vaſquez tomo primo in primam partem, diſp. 104. cap. 6. ergo idem debet dici de cauſis creatis. Alia argumenta attic. 3. obiiciemus.

Reiicitur. Hæc autem ſententia plura inuoluit, quæ veritatem non continent. Primò relationes ſecundùm dici, à tranſcendentalibus differre, quod impugnauimus in Logica quæſt. 16. difficultate 2. vbi diximus, relationes tranſcendentales, ſeu ſecundùm dici, formaliter ab entibus abſolutis differre, & neceſſariò connotare terminos ſaltim poſſibiles, vnde in tractatu de omnipotentia dicemus, omnipótentiam Dei non eſſe relatiuam tranſcendentaliter. quia, etſi creaturæ omnes repugnarent, nihilominus Deus eſſet omnipotens. hac de cauſa Suarez 2. Metaphyſicæ diſp. 47. num. 9. ait probabilius eſſe Deum non dicere relationem tranſcendentalem ad creaturas, quia eius eſſe non dependet à poſſibilitate creaturarum, & nos ponimus relationem inter materiam & formam, quia nequit intelligi potentia paſſiua materiæ ſine ordine ad actum formalem, ſicut nec potentia & actus ſine ordine ad obiectum, & accidens ſine ordine ad ſubiectum, completè & quietatiuè; falsò ergo diſtinguunt iſti authores relationes ſecundùm dici diſtinctas à tranſcendentalibus.

Secundò falsò aſſerunt, cauſam poſſe dici actualiter cauſantem, per connotationem cauſalitatis, quæ eſt relatio tranſcendentalis. quod ſic probo. Nam actio eſt actus ſecundus ſuperaduenìens & cótingens in tempore entitati cauſæ; ergo non poteſt conſtituere cauſam in actu primo cauſantem. Probo conſequentiam. Actus ſecundus ſupponit actum primum: ſed, quod eſt poſterius, nequit cóſtituere ſuum prius; ergo cauſalitas non poterit eſſe actus primus cauſæ.

Tertiò, omnis forma denominat ſubiectum in quo eſt: ſed cauſalitas non eſt in cauſante, ſed fluit in effectum; ergo non poteſt in actu primo conſtituere cauſam.

ARTICVLVS II.

Explicatur verior ſententia.

Sententia Doctoris eſt, cauſam non conſtitui in actu primo, cauſantem per aliquam relationem, ſecundùm eſſe, vel ſecundùm dici, ſed ad abſolutum in cauſa ſequi abſolutum in effectu, tenet expreſsè in 2. diſt. 1. quæſt. 2. §. *Quantum ad iſtum articulum*, num. 8. perſpicuè his verbis, *& quando arguitur contra iſtud per illam rationem, quòd oportet habitudinem nouam aliquam naturaliter præcedere, in producente ad productum, & non econtrario, dico, ſicut dictum eſt diſtinctione 35. primi, & aliàs frequenter, quòd ad abſolutum in cauſa immediatè ſequitur abſolutum in effectu: & in effectu primo conſequitur reſpectus ad cauſam, & tunc ſi aliquis eſt reſpectus cauſæ ad effectum, ille reſpectus ad effectum eſt vltimus, & aliquando nullus. Cùm igitur dicis, quòd quia cauſa dat eſſe, ideo effectus recipit eſſe, & non econtrario. Dico quòd ſi intendas per ly* quia, *redupli* 16.

Ad abſolutum in cauſa ſequitur abſolutum in effectu.

reduplicationem relationis in cauſa, vel aliquam realitatem nouam in cauſa, ſiue relatiuam, ſiue abſolutam, propoſitio eſt falſa. Si autem intelligas reduplicare actum primum cauſæ, qui præcedit naturaliter cauſatum; illo modo propoſitio eſt vera, abſolutum enim in cauſa præcedit naturaliter cauſatum.

Et ſi dicas quòd non tantùm, quia eſt abſolutum, cauſat, quia ſimiliter tale eſt, ſcilicet abſolutum quando non cauſat.

17. *Dico quòd in illo inſtanti, in quo cauſat, adhuc cauſat vt prius naturaliter ipſa cauſatione, & vt ſic nihil intelligitur niſi abſolutum, à quo ponitur ipſum cauſatum in eſſe, & ideo nihil poteſt accipi, cùm hoc cauſa huius quod eſt cauſari, niſi illud ſit prius, nec reſpectu huius inſtantis, nec reſpectu alterius. Fallit autem imaginatio, quia ſemper videtur quòd cauſa ſit indeterminata, vſque ad illud inſtans quando cauſat, & tunc quòd aliqua relatio determinans ipſam ad effectum primò requiratur à parte eius, quod falſum eſt. illud enim idem abſolutum, quod in cauſa præceſſit, tam natura, quàm duratione ipſum effectum productum, vel cauſatum, eſt etiam in ea in illo inſtanti prius naturaliter quàm cauſet: & ſecundùm illud abſolutum, ſecundùm quod prius fuit cauſatiuum, eſt nunc cauſans, & non ſecundùm aliquid additum, neque abſolutum, neque reſpectiuum.* Idem habet in 2. diſtinct. 16. quæſt. 1. §. *alij dicunt*, verſ. *contrà*, num. 13.

Si autem inſtes quòd cauſa ſiue naturalis, ſiue libera, tranſit de non operante in operantem; ergo aliquid ponitur ex parte principij quòd ſit cauſandi ratio. Probo conſequentiam; quia non poteſt eſſe tranſitus de contradictorio in contradictorium, ſine aliqua mutatione: ſed cauſa tranſit de non cauſante actualiter, in cauſantem; ergo reſpondet Doctor ibidem. *Ad ſecundum patet per idem, quia cauſa æquè determinata, ad producendum aliquod productum, quantum eſt ex parte ſui, poteſt quandoque producere, & quandoque non producere. quia ſicut in naturalibus cauſam determinari ex parte ſui, eſt ipſam habere formam qua cauſet: ita in liberis, cauſam eſſe determinatam eſt ipſam habere volitionem reſpectu volibilis. & ſicut ibi forma haberi poteſt, antequam effectus cauſetur, ſi tunc eſt impedimentum extra, vel abſentia paſſi; ita quoque hic poteſt volitio haberi, antequam volibile habeatur, & prius natura & duratione.*

Vnde vt cauſa, quæ antea non cauſabat, modò cauſet, non eſt neceſſarium, quòd aliquid de nouo recipiat; ſicut ad hoc quòd aliquod extremum aliter ſe habeat ad extra, non eſt neceſſarium quòd intrinſecè, ſed ſufficit quòd extrinſecè mutetur; ideo ſi cauſa neceſſaria nunc cauſat, & antea non cauſabat, ideo eſt quia approximatur paſſum, vel aliquod aliud impedimentum aufertur, quod in cauſis materiali & formali manifeſtè cognoſcitur. nam ideo forma actualiter non informat, & materia non patitur actualiter, quia non vniuntur vt cauſent: vnde non alia ratione anima rationalis, ſeparata à corpore, non conſtituit hominem, niſi quia ſeparatur à corpore, & hac etiam de cauſa ignis non producit ignem in ligno, quia non approximatur. quòd ſi in debita diſtantia applicetur materia, ſine vlla ſui ipſius mutatione effectum producit: ſi autem cauſa ſit libera, ſe ipſam determinat, & ideo libera exiſtimatur. Mutatur tamen vtraque cauſa ab extrinſeco, quia ex productione effectus reſultat relatio cauſæ ad affectum, vel agentis ad paſſum, de quibus in 3. libro erit diſputatio, & q. 11. difficult. 4. art. 2. 18.

Digitized by Google

19. Ex quibus aduertere oportet, aliud eſſe inquirere per quid cauſa cauſet, aliud verò per quid formaliter denominetur cauſa.

Concluſio prima. Dico ergo cauſare per entitatem abſolutam, quæ licèt includat reſpectum formaliter diſtinctum, quatenus dicit ordinem ad effectum, quem virtute continet, in ſe quid abſolutum eſt.

Concluſio ſecunda. Secundò dico cauſam formaliter dici cauſam, non per connotationem aliquam extrinſecam, quia vt ſic ſolùm extrinſecè diceretur cauſa, ſed per relationem quandam intrinſecus aduenientem, quæ in ipſa ſubiectatur, & terminatur ad effectum.

ARTICVLVS III.

Vtrùm cuiuſuis cauſæ cauſalitas realiter diſtinguatur à ſuo principio.

20. HAnc difficultatem non poſſumus exactè examinare, niſi ſpecialiter de quauis cauſa diſputemus, quod commodiùs fiet, cùm de eiſdem in particulari fiat ſermo. Nunc autem breuiter dico, cuiuſuis cauſæ, ſiue intrinſecæ, ſiue extrinſecæ, cauſalitatem à ſuo principio realiter diſtingui. quod euidenter probat Suar. primo tomo Metaphyſicæ diſput. 12. ſect. 2. num. 11. quia cauſatio & cauſalitas in communi, nihil aliud eſt quàm influxus, ſeu concurſus, quo vnaquæque cauſa in ſuo genere actu influit eſſe in effectum: ſed iſte influxus ſuis cauſis contingit, quandoquidem cauſa poteſt eſſe quin actualiter influat, vt patet de anima rationali, & materia prima, ſi diuinitus ſepararetur à ſubiecto. Item in cauſis efficientibus. nam ignis aliquando cauſat, aliquando non, ex defectu materiæ; ergo iſtæ cauſalitates à ſuis principiis realiter diſtinguuntur. Probo conſequentiam. nam ex ſæpiùs dictis nullum argumentum efficacius probat diſtinctionem realem, quàm ſeparabilitas extremorum.

Cuiuſuis cauſa cauſalitas realiter à ſuo principio diſtinguitur.

DIFFICVLTAS IV.

Vtrùm omnis cauſa ſit prior ſuo effectu.

ARTICVLVS I.

Explicatur, quid per prioritatem intelligamus.

21. DE prioritatibus nonnulla diximus in Logica quæſt. 6. difficultate 1. art. 1. & quæſt. 18. difficult. 2. art. 1. vbi cum Ariſtotele in poſtprædicamentis quinque prioritatum genera explicuimus, videlicet, temporis, conſequentiæ, ordinis, dignitatis, & cauſalitatis. Ex quibus ſolùm prioritatem temporis, originis, ordinis & cauſalitatis explicabimus, hæ enim ad negotium præſens tantùm pertinere poſſunt. Prioritas temporis ex mente Philoſophi vbi ſuprà, eſt prioritas durationis, quando vna res tempore antecedit aliam: vt, Ariſtoteles eſt prior Cicerone. huius prioritatis meminit Doctor in 2. diſt. 3. quæſt. 4. §. *contra iſtam concluſionem*, n. 6. verſic. *præterea*, ibique affirmat, quòd vt aliqua dicantur duratione priora, non eſt neceſſarium, quòd exiſtant ſine poſteriori, ſed ſufficit vt quantum ex ſe eſt, ſine poſteriore valeant exiſtere, vnde ſi Deus vnica actione ſubſtantiam accidentibus veſtitam crearet, nihilominus diceretur prior duratione accidentibus, quia quantum eſt ex ſe, poteſt ſine eis exiſtere. Vnde optimè

Quinque ſunt prioritatum genera.

Quæ ſit prioritas temporis.

mè notat in 2.diſt. 1. quæſt. 3.verſic. *omittendo*,num.19. ptiora non debere prius duratione ineſſe alicui, quàm poſteriora. Idem habet in 1. diſt. 28. quæſt. 3. §. *ad quæſtionem*, num.8. & probat ex Philoſopho 5. Metaphyſicæ textu 16. quam veritatem ex D. Auguſtino probat Vaſquez tomo 2. primæ partis diſput. 167. num. 8. eſt communis ſententia.

22. Obſeruandum tamen eſt prioritatem durationis non requirere vtriuſque extremi exiſtentiam; ſed ſufficere ſi vnum extremum exiſtat, & aliud niſi impediretur, poſſet exiſtere. Vnde natura prior duratione dicitur gratia & carentia eius, vel ſubiectum prius albedine, quia poteſt eſſe ſub ea, vel ſub eius priuatione, quod notauit Doctor in 3.diſtinct. 3. quæſt. 4. §.*ſi autem*,verſic.*ſed ſi obiicias*,num.17.

23. *Quid ſit prioritas ex natura rei ſeu realitatum.* Alia eſt prioritas realitatum, quæ eſt inter realitates formaliter ſolùm diſtinctas,ſeu ex natura rei. hanc eſſe per intellectum, communiter docent Thomiſtæ,& eſſe realem,ſeu in re,dicemus cum Doctore in Metaphyſica. hæc prioritas eſt in duplici differentia, & eſt quando fit comparatio inter prædicata ſuperiora & inferiora, quia à ſuperiori ad inferius non valet conſequentia. hæc dicitur prioritas in ſubſiſtendi conſequentia. huius meminit Doctor in 1.diſt. 7. quæſt.1. §.*ad aliud*, verſic.*cùm igitur*, num.24. vbi docet quòd prius ſecundùm conſequentiam, non ſemper eſt prius ſecundùm cauſalitatem. Exemplum eſt manifeſtum. nam etſi bene inferatur, eſt ignis; ergo calidus. non tamen econtrà; ergo caliditas eſt prior igne ſecundùm ſubſiſtendi conſequētiam, poſterior tamē quia cauſatur ab igne. Secundò contingit hæc prioritas inter conceptus æquè vniuerſales, aut ſingulares, quando vnum eſt radix alterius, v.g.eſſentia reſpectu paſſionum, humanitas, ſeu natura communis reſpectu ſuæ ſingulatitatis, de quibus loquitur Doctor in 2. diſt. 3. quæſt.6. §. *ad quæſtionem*, num.10.vbi fatetur naturas vniuerſales metaphyſicas, priores eſſe ſingularitate, non tamen duratione,quia nequeunt exiſtere extra ſingularitatem.

Tertia eſt prioritas originis, quam aliqui Theologi non prioritatem, ſed ordinem vocant,& eſt, qua vnum principium concipitur: vt origo alterins & in re, eſt tale, ſed cum omnimoda ſimultate temporis, naturæ & exiſtentiæ, implicat enim principium hoc eſſe ſine ea re, cuius eſt principium.Has prioritates originis eſſe inter diuinas perſonas,docet Doctor in 1.diſt.28.quæſt.4.§.*ad quæſtionem*, n.8. & in 4.diſt.13.quæſt. 1. §. *ad argumenta*,verſic. *ad quartum*, num. 24. Ratio huius eſt, quòd Pater eſt principium à quo eſt filius, Pater autem non eſt à filio. 24. *Quæ ſit prioritas originis.*

Obiicies quòd Pater & filius ſunt relatiui: ſed relatiua ſunt ſimul natura, tempore & cognitione; ergo impropriè pater dicitur vllo modo filio prior. Reſpondet Doctor in primo vbi ſuprà, verſic. *nec eſt difficultas alia. quòd ſimultas relatiuorum, quæ dicuntur eſſe ſimul natura, eſt iſta, ſcilicet non poſſe eſſe ſine ſe inuicem ſine contradictione, ſi ſint relatiua mutua. nam vna relatio non poteſt eſſe ſine termino, quia ſi poſſet eſſe ſine eo,eſſet ens ad ſe: pari ratione nec relatio alia ſibi correſpondens poteſt eſſe ſine iſto termino, quia tunc eſſet ad ſe. igitur iſtæ duæ relationes, quando ſunt mutuæ, non poſſunt eſſe ſine ſe inuicem abſque contradictione. Omne autem prius natura poteſt eſſe ſine contradictione, ſine poſteriori, ita quòd ſi ponatur, hoc eſſe ſine illo, non eſt contradictio, ſicut patet per Philoſophum 5. Metaphyſicæ textu 16.*

cap.

Digitized by Google

cap. de priore. iſto modo concedo perſonam primam, & ſecundam non poſſe eſſe ſine ſe inuicem abſque contradictione, & non eſt contradictio ex aliquo extrinſeco, ſed ex formali ratione iſtarum perſonarum. Et tamen cum hoc ſtat prioritas originis, quod vna ſit ab altera. quod declaratur primò, quia ſi Sortes ſit pater Platonis, Sortes non intellectus vt ſubiectum paternitatis, ſed vt ſub paternitate, & Plato intellectus vt ſub filiationo, iſta ſunt ſimul natura; quia ſic intelliguntur vt correlatiua: & tamen vt ſic Sortes eſt prius origine, quàm Plato, quia ſic intelligitur ſub paternitate, quæ eſt formaliter prioritas originis; ergo videtur quòd eodem, quo aliquid eſt prius origine in creaturis, eſt ſimul natura cum eodem, eo modo quo ſimultas natura requiritur ad correlatiua. Hoc autem ibidem confirmat Doctor quodam exemplo. nam duæ ſpecies quæ ſub eodem genere militant inæqualis perfectionis, perfectior quatenus perfectior, dicitur prior minus perfecta, ex Philoſopho 9. Metaphyſicæ cap. 7. textu 15. hæ tamen ſpecies mutuò ſe reſpiciunt. En qualiter vna eſt prior alia, etſi quatènus eædem & relatiuæ ſint ſimul.

25. *Quid ſit prioritas cauſalitatis.* Quarta prioritas eſt cauſalitatis, ſeu influxus, & ſecundùm hanc cauſa prior dicitur cauſato, quia cauſatum eſt à cauſa, hæc autem non eſt à cauſato.

ARTICVLVS II.

Reſpondetur titulo difficultatis.

SOncinas 5. Metaphyſicæ quæſt. 7. affirmat cauſam non eſſe ſuo effectu priorem. Fundamentum eſt, quòd cauſa & effectus ſunt formaliter relatiua: ſed hæc ſunt ſimul natura & cognitione; ergo.

Dico primò, ſi cauſa conſideretur quatenus eſt principium ſui effectus, prior eſt ipſo, non prioritate in quo, ſeu durationis, ita vt neceſſariò debeat exiſtere ſine effectu, ſed prioritate à quo, ſeu cauſalitatis. Probatur. nam cauſa quatenus cauſa influit in effectum; ergo iſte eſt à cauſa: ſed hæc non eſt ab effectu; ergo eſt prior ipſo, prioritate cauſalitatis. quod explicuimus artic. præcedenti dum loqueremur de prioritate originis. 26. *Concluſio prima.*

Dico ſecundò, ſi cauſa conſideretur quatenus relatiua & formaliter reſpiciens ſuum effectum, eſt ſimul ipſo tam natura, quàm duratione. Probatur, quia relatiua ſunt ſimul natura, tempore & cognitione, ex Philoſopho, vt probauimus ſæpiùs. legatur Doctor lib. 9. Metaphyſ. q. 7. num. 3. 27. *Concluſio ſecunda.*

Obiicies primò quòd cauſa poteſt eſſe ſecundùm eſſe abſolutum ſine ſuo effectu; ergo non ſolùm eſt prior natura & à quo, ſed duratione. Probo conſequentiam, quia hæc eſt definitio prioritatis durationis; ergo. Reſp. prioritatem durationis bene poſſe inueniri in naturis cauſantibus, imò hoc ſemper contingit, quia omnis cauſa ſecundùm eſſe abſolutum poteſt eſſe ſine ſuo effectu, quod in cauſis efficientibus naturaliter contingit, in materiali autem & formali ſaltem diuinitus accidere poterit; tamen hæc prioritas non eſt propria cauſæ quatenus cauſa eſt, hæc enim conſtituitur in eſſe cauſæ per prioritatem à quo, omnis quippe cauſa quatenus cauſa eſt, à qua procedit effectus, & hæc ſola ſufficit vt cauſa prior exiſtimetur effectu, alia verò contingit. *Obiectio prima.*

Obiicies ſecundò, totum eſſe perfectius ſuis partibus; ergo prior ipſis; ergo effectus eſt prior ſua cauſa. Reſp. *Obiectio ſecunda.*

ex-

ex dictis ſuprà inter eadem extrema, ſecundùm diuerſas conſiderationes inueniri poſſe prioritatem, ſimultatem & poſterioritatem: totum autem eſt prius ſecundùm perfectionem ſuis cauſis, poſterius tamen ordine cauſalitatis, ſeu quatenus effectus.

Obiectio tertia. Obiicit tertiò Soncinas, quòd poſterius diſtinguitur realiter à priori, & ab eo poteſt ſeparari: ſed totum nec diſtinguitur realiter à partibus, nec ab eiſdem ſeparari poteſt; ergo. Reſpond. ſupponere fundamentum falſum, quod nos impugnauimus ſuprà q.6.difficult.1.art.2. vbi oſtendimus, totum realiter à ſuis partibus diſtingui, & quòd inſeparabilitas non obſtet, quia prouenit ab extrinſeco, & non ex natura ipſius rei.

QVÆSTIO III.

De cauſis materiali, & formali.

ACturi de cauſis in particulari, poſtquam de eiſdem in communi iam egimus, à cauſa materiali & formali conſentaneum ordiri iudicamus, ſunt enim cauſæ intrinſecæ, quæ ſi cum extrinſecis comparentur, primum debent obtinere locum, quatenus ab eis compoſitum intrinſecè pendet. in qua quæſtione duo veniunt diſcutienda. Primum, quid ſit cauſa materialis & formalis, & quæ eius cauſalitates. Secundum, qui ſint effectus cauſæ materialis & formalis.

DIFFICVLTAS I.

Quid ſit cauſa materialis, & formalis.

ARTICVLVS I.

De cauſa materiali.

ARiſtoteles cap.3. huius libri materialem cauſam ſic definit, *eſt principium, ex quo aliquid fit cùm inſit.* 1. Quæ definitio eadem eſt cum illa 5.Metaph. cap.2. vbi ita habet, *Materia eſt ex qua in exiſtente aliquid fit.* ly *principium*, ponitur loco generis, in quo conuenit cum aliis principiis, reliqua verò differentiæ, quia per ly *ex quo aliquid fit*, non ſolùm differt cauſa materialis ab efficienti & finali, quæ non ſunt ex quibus, ſed à quo & propter quid, ſed etiam à formali, quoniam licèt ex ea etiam fiat compoſitum, non tamen in eo rigore, quo hîc dicitur fieri ex materiali, ly enim *ex quo aliquid fit*, poteſt ſumi largè & ſtrictè. Primo modo capitur pro quocunque principio intrinſeco compoſiti, vel generationis eius. quo ſenſu ſumptum fuiſſe in definitione principiorum, diximus 1. libro, quæſtione 1. difficultate 1. Secundo modo ſolùm ſignificat principium intrinſecum generationis illam antecedens & inchoans, quo ſenſu capitur in præſenti definitione, per quod differt cauſa materialis à formali, cùm hæc nec antecedat, nec inchoet, ſed potiùs terminet & perficiat. per ly *cùm inſit*, differt à priuatione, quia licèt ſit principium generationis, ipſam antecedens, ſed non inexiſtit componendo rem productam per generationem.

Digitized by Google

2. *Corollarium.* Ex his collige primò cauſam materialem latius patere, quàm materiam primam. nam præter hanc comprehendit materiam ſecundam, ſeu ſubiectum receptiuum formarum accidentalium & artificialium. *Cauſa materialis latius patet quã materia prima.* Ad hanc reducuntur partes integrantes totius integralis, quatenus gerunt rationem materiæ, & continuatiua rationem formæ, reducuntur etiam quatuor elementa, ex quibus generantur mixta, & propoſitiones reſpectu ſyllogiſmi, ſeu termini reſpectu propoſitionum, ex eis enim tanquam ex cauſis materialibus, propoſitiones & ſyllogiſmi componuntur. Solent etiam reduci ad cauſam materialem qualitates diſponentes ſubiectum, vt ſit proximè capax receptionis formæ, v.g. calor receptus in ligno, quatenus diſponit ipſum ad receptionē formæ ſubſtantialis ignis, dicitur cauſa materialis, ſe enim habet ex parte materiæ diſponendo ipſam.

ARTICVLVS II.

Definitur cauſa formalis.

3. Cauſam formalem ſic cum recentioribus definio, *eſt qua dat intrinſecè & completiuè eſſe rei.* ly *dat eſſe*, ponitur loco generis. ly *intrinſecè*, excludit efficientem & finalem. ly *completiuè*, excludit materialem, quia licèt intrinſecè etiam det eſſe rei, non tamen completiuè, ſed initiatiuè, vt ſuprà diximus. Hæc definitio eadem eſt cum ea, qua Ariſt. 5. Metaph. cap. 2. formalem cauſam in communi definiuit, dicens *eſſe rationem, & quod quid erat rei*, ideſt, actum, & vltimam partem complentem eſſe rei. Vnde non ſolùm comprehendit formam ſubſtantialem, ſed accidentalem etiã, & artificialem, quia quatenus conueniunt ſubiecto intrinſecè & vltimatè, complent eſſe ſui compoſiti.

Plura alia reducit Ariſtoteles ad cauſam formalem, quibus tamen illius ratio propriè non conuenit, nempe cōtinuatiua partium integralium, quæ tamen non informant partes quas copulant, ſed eis adhærent. 4. *Plura reducuntur ad cauſam formalem.* quare nec partes ſunt propriè cauſæ materiales, nec continuatiua formales. Solet etiam reduci verborum copula, quæ tantùm in propoſitione vniuntur. Item nota illationis, qua conſequens & antecedens coniunguntur, quia ſicut forma eſt actus, & determinatio materiæ; ita copula, & illatio determinant verba ad ſpeciales ſignificationes. Additur etiam à nonnullis metaphyſica differētia, quæ intrinſecè complet quidditatem ſpeciei; verùm hæc non eſt cauſa formalis phyſica, ſicut nec genus materia phyſica, ſed metaphyſica.

DIFFICVLTAS II.

Qui ſint effectus cauſæ materialis, & formalis.

Suarius 1. tomo Metaph. ſect. 7. affirmat cum quibuſdam, materiam 5. *Sententia prima.* præter cauſationem compoſiti, alium quoque effectum habere, nempe formam quæ de eius potentia educitur, & ab ea in fieri & conſeruari dependet. Fonſeca 5. Metaph. cap. 2. q. 1. ſect. 2. & Conimbricenſes hîc cap. 7. q. 8. *Sententia ſecunda.* art. 1. addunt, etiam animam rationalem eſſe effectum materiæ, quia licèt non educatur de potentia materiæ, cùm tamen materiam ſine concurſu materiali informare non valeat, ab ea in ſua informatione dependet. His addit Suarius vbi ſuprà, generationē entis naturalis, (quam diſtinctam

exiſti

Digitized by Google

exiſtimat à compoſito, } eſſe effectum cauſæ materialis. Probat ex Ariſt. dicente, materiam eſſe principium, non ſolùm entis naturalis, ſed generationis eius. Itaque tres effectus materiæ primæ communiter tribuunt, ſcilicet, recipere formam, concauſare ipſam cum agente, quando ex eius potentia educitur, & concauſare compoſitum cum forma. quæ omnia licèt vera ſint, & admittat Doctor in 4. diſt. 13. quæſt. 1. §. *ex dictis*, verſ. *iuxta quintam*, num 13. nihilominus difficultate non carent ſic explicata.

6. *Concluſio prima.* Dico primò cum Alberto 2. Phyſicorum, tractatu 2. & Maiori 2. ſententiarum diſt 12. q. 1. & aliis, materiam propriè vnicum tantùm effectum habere, ſcilicet cõpoſitum, quod actualiter recipiendo formam concauſat, vt diximus q. 7. difficult. 1. Reliquos autem effectus eſſe ſecundùm quid, & accidentales, reſpectu cauſalitatis propriæ. Fundamentum eſt, quòd materia prima ſolùm reſpectu compoſiti eſt cauſa per ſe intrinſeca, & pars eſſentialis compoſiti; ergo effectus proprius, rigoroſè loquendo, ſolùm eſt compoſitum, cùm illius materia ſit pars intrinſeca, & eſſentialis, quæ eſt ratio materialis cauſæ, etſi largo modo forma, & generatio poſſint dici effectus cauſæ materialis, quatenus hæc aliquo modo concurrit ad productionem formæ, & generationem totius.

Formalis cauſa vnico gaudet effectu. Ex quibus conſequenter dicendum eſt, formalem cauſam vnico tantùm effectu formali gaudere, quo ipſum compoſitum intrinſecè, & primariò cauſat, complétque vt pars intrinſeca, & eſſentialis, quamuis negari non poſſit materiam ab ea pendere, non in ſua exiſtentia, vt contra Thomiſtas diximus q. 3. d. 2. art. 2. ſed in ſua receptione, ſeu cauſatione receptiua, quia materia non valet formã recipere, nec materializare, quin informetur ab ea.

ARTICVLVS I.

Quæ ſit harum partium cauſalitas.

EX dictis facilè erit vtriuſque partis cauſalitatem colligere: loquimur autem de materia, & forma ſubſtantiali, de quibus quidquid dictum fuerit, poterit materiæ ſecundæ, & formæ accidentali, ſeu artificiali accommodari. Nec ſermo eſt de actu primo, qui eſt virtus, ſeu entitas materiæ, & formæ; ſed de ſecundo, qui dicitur cauſalitas, ſeu actualis cauſatio: nam primum actum poſſe dari ſine ſecundo, anima rationalis à corpore ſeparata ſufficienter demonſtrat; quod idem contingeret materiæ, ſi diuinitus ſepararetur à forma, vt poſſibile eſt ex quæſt. 3. difficul. 4. art. 3.

Dico ergo cauſalitatem materiæ, 7. *Cõcluſio.*
ſeu materializationem, quam media receptione formæ materiæ cauſat, nihil eſſe, fundamentaliter loquendo, præter entitatẽ ipſius materiæ actualiter recipientis formam. Fundamentum eſt, quòd cauſa materialis eſt principium, ex quo aliquid fit; ergo tantùm cauſat, vt ſubiectum receptiuum, quod per actualem receptionem communicat ſubiecto ſuam entitatem. Vnde conſequenter dico, cauſalitatem formæ nihil eſſe præter ipſam actualẽ informationem formæ, per quam actualiter, & per modum actus formalis applicatur intrinſecè materiæ recipienti, ex quibus tanquam ex concauſis actualibus eſſentialiter phyſicè compoſitum conſtat. Confirmatur, quoniam hoc diſtinguit cauſam materialem, & formalem ab efficienti, quòd hæc aliquid extra

Digitized by Google

Quid ſit cauſalitas fundamentaliter. ſe producit, ita vt effectus ſit totaliter extra entitatem cauſæ ab hac in ſuo conſeruari independens: illæ autem nihil extra ſe, ſed ſe ipſis cauſant, præbendo ſuas entitates effectui; ergo cauſalitas earum fundamentaliter loquendo nihil erit præter mutuam applicationem vtriuſque. fundamentaliter, inquam, quia formaliter loquendo, quælibet cauſa conſtituitur in actu ſecundo formaliter cauſans, aliqua relatione, qua reſpicit ſuum effectum, vt ex Doctore diximus quæſt. 2. difficult. 3. art. 2. & magis explicabitur quæſt. 4. diffic. 2. loquentes de cauſa efficienti. quam veritatem expreſsè docuit Doctor de cauſa materiali, & formali theoremate 22. num. 19. & nono Metaph. quæſt. 4. §. *ſciendum*, num. 5. Habemus ergo fundamentaliter, has cauſas intrinſecas ſe ipſis compoſitum cauſare, quod non eſt aliud præter partes vnitas, & actualiter cauſantes; ad abſolutum enim cuiuſuis cauſæ ſequitur abſolutum eius effectus, vt ex Doctore in 2. d. 1. quæſtione 2. §. *quantum ad iſtum articulum*, num. 8. notauimus vbi ſuprà; formaliter verò, & in actu ſecundo includere reſpectum terminatum ad effectum, quo cauſa eſt formaliter cauſans, & formaliter reſpiciens effectum.

Obiectio. Dices materiam primam ſolùm materialiter cauſare; ergo non conſtituitur cauſans per formam, aliàs eſſet formalis cauſa.

Reſpond. aliud eſſe conſtitui formaliter cauſam, aliud formaliter cauſare. Primum ſolùm dicit, quòd cauſa in ſuo genere reſpiciat effectum per reſpicientiam formalem; ſecundum verò, quòd hoc ſit per modum actus. Dicimus ergo hac relatione non conſtitui materiam cauſam formalem, ſed formaliter cauſantem in ſuo genere paſſiuo; reſpectus enim reſultant ſecundùm naturam, & exigentiam fundamenti.

Ex quibus primò patet, cauſalitatem materiæ, & formæ, fundamentaliter loquendo, nihil eſſe præter influxum, ſeu formam in fieri totius, quod à partibus vnitis, & in actu primo conſideratis realiter diſtinguitur, tanquam includens ab incluſo. Patet, quia nihil eſt, quod fluat ab iſtis partibus vnitis, niſi compoſitum: ſed iſte fluxus ex dictis vbi ſuprà eſt cauſalitas fundamenralis; ergo cauſalitas materiæ, & formæ fundamentaliter nihil eſt præter fluxum totius. 8. *Illatio prima.* Nec obſtat, quod obiicit quidam neotericus Scotiſta, cauſam ſcilicet non cauſare per aliquid, quod ſit extra rationem ſui: ſed effectus in fieri eſt extra rationem cauſæ, cùm ab ea realiter diſtinguatur; ergo non poteſt cauſalitas conſiſtere in fluxu. nam reſpondetur, hoc argumentum euidenter concludere, non poſſe dici formaliter cauſans per fluxum, cùm cauſa ſit formaliter ad effectum: fluxus autem ſolùm reſpiciat cauſam, non tanquam quod eſt ad aliud, ſed tanquam à quo eſt aliud. Fundamentaliter tamen nulla eſt implicantia, vt cauſa conſtituatur cauſans per fluxum. nam ſicut in quibuſlibet relatiuis aliqua entitas abſoluta ſemper ſupponitur tanquam fundamentum proximum relationis, & neuter eſt extremorum; ita cùm cauſalitas formaliter ſit relatio ſupponens neceſſariò duo extrema, quæ mutuò ſe reſpiciant, neceſſariò aliquam abſolutam entitatem ſupponere debet, quæ ſit proximum fundamentum iſtius reſultantiæ; iſta eſt fluxus, ſeu effectus in fieri. ergo.

Secun

Digitized by Google

9. *Illatio ſecunda.* Secundò infertur cauſalitatem materiæ & formæ, non eſſe vnionem, quod probauimus ſuprà q. 5. diffic. 1. articul. 3.

Obiectio prima. *Solutio.* Obiicies materiam & formam ſuis cauſalitatibus vniri; ergo cauſalitas & vnio non diſtinguuntur. Reſp. quòd ſi loquamur de vnione quam requirunt partes ad cauſandum, de qua loquitur Scotus vbi ſuprà, certum eſt, à cauſalitatibus diſtingui, quandoquidem ſupponitur vt partes cauſare poſſint. Si verò loquamur de vnione per modum compoſitionis, ſeu per modum actus & potentiæ, certum eſt materiam & formam ſuis cauſalitatibus vniri, & hanc eſſe perfectiſſimam vnionem, vtpote eſſentialem; tamen hæc vnio non eſt aliud à partibus, actualiter cauſantibus. nec iſtæ cauſationes ſunt aliquid præter partes, quarum vna actualiter recipit, alia verò actualiter informat.

10. *Obiectio ſecunda.* Obiicies ſecundò cauſalitatem materiæ (& idem iudicium eſt de cauſalitate formæ) diſtingui realiter à materia, vt oſtendimus ſæpius; ergo aliquid eſt à materia diſtinctum non compoſitum. nam non diſtinguitur à partibus cauſantibus; ergo debet eſſe aliquis modus à materia diſtinctus. *Reſpõſio.* Reſp. concedendo cauſalitatem materiæ & formæ ab eiſdem realiter diſtingui, inde tamen inferre non licèt eſſe aliquid diſtinctum ab informatione & receptione, hoc enim habent peculiare cauſa materialis & formalis, quòd cauſant per exhibitionem ſui, & hoc exhibere ſe eſt cauſare.

Inſtãtia. Inſtabis; quare ergo dicitur cauſans materia, vel forma, quæ antea nõ cauſabat, ſiquidem nihil additur ipſis. *Remouetur.* Reſp. ideo cauſare nunc partes quæ antea non cauſabant, quia modò approximantur per vnionem, & antea non approximabantur; cauſant tamen per ſuas entitates abſolutas; ſicut etiã ad abſolutum cauſæ efficientis ſequitur abſolutum effectus, hac obſeruata differentia, quòd efficiens cauſat aliquid extra ſe: cauſa autem materialis & formalis per exhibitionem ſui, ita quòd remaneant in effectu, qui effectus cùm includat vtriuſque partis cauſationem, quamuis includat partes intrinſecè, intelligitur quaſi fluẽs, non efficienter, ſed materialiter, & formaliter à partibus vnitis, & in actu primo conſideratis; eo ergo modo, quo diſtinguitur ab eis, ab eiſdem fluere exiſtimandum eſt: dicuntur tamen formaliter cauſæ, per relationem aliquam, qua quælibet pars compoſitum reſpicit.

Tertiò infertur effectum cauſæ materialis & formalis ab eiſdem vnitis realiter diſtingui, tanquam includens & incluſum, vt ex profeſſo probauimus lib. 1. quæſt. 6. diffic. 1. art. 2. Ratio eſt conſpicua, quia totum includit, cauſalitatem vtriuſque partis, ab eiſdem realiter diſtinctam, quam partes vnitæ non includunt. *Illatio tertia.*

ARTICVLVS II.

Vtrùm effectus formalis primarius formæ poßit ſuppleri à Deo.

Reſpondetur cum communi ſententia negatiuè. Ratio eſt quòd cùm effectus formalis nihil aliud ſit quàm actualis applicatio ipſius formæ, implicat quòd ſubiectum ſit formaliter tale ſine forma, non enim poteſt Deus facere, quòd homo ſit albus ſine albedine. Rurſus, Deus effectus cauſatum ſecundarum ſe ipſo ſupplet: ſed Deus non poteſt eſſe cauſa informans, neque inhærens, quia hoc dicit imperfectionem; ergo Deus non poteſt ſupplere effectum cauſæ formalis; 11. *Concluſio negatiua.* *Deus nec poteſt informare, nec inhærere*

 poteſt

Digitized by Google

poteſt tamen extrinſecè effectum alicuius formalitatis ſupplere: vt v. g. perſonalitas Verbi gerit vices perſonalitatis humanæ Chriſti, mediante vnione hypoſtatica; hoc tamen inde prouenit quòd perſonalitas Verbi formaliter eſt faciens ſubſiſtere, tamen cùm Deus nec ſit ignis, nec albedo, &c. neutrius formalem rationem poteſt ſupplere.

Obiectio. Sed argues quòd cauſa efficiens ſuppletur à Deo, poteſt enim producere animam in materia diſpoſita, aliàs producendam, mediante aliqua cauſa ſecunda; ergo poteſt ſimiliter cauſalitatem formæ. Reſp. diſparem eſſe rationem, quia cauſa efficiens extrinſecè influit in effectum, quandoquidem effectus eſt extra rationem ipſius: at cauſa formalis intrinſecè communicat ſe per cauſationem, & ita hoc non poteſt ſuppleri à Deo. Vt enim Deus efficiat immediata, ſufficit continentia virtualis, quam habet omnium creaturarum; hæc tamen nil prodeſt ad informationem, cùm forma intrinſecè ſe præbeat ſubiecto: Deo autem repugnet quòd ſit formaliter forma, ſiue ſubſtantialis, ſiue accidentalis intrinſeca.

Articvlvs III.

Vtrùm poſſit Deus impedire effectum primarium & ſecundarium formæ.

Caſus eſt quòd forma ſit in ſubiecto actualiter, vtrùm poſſit Deus facere quòd ipſum actualiter non informet, vel quòd non habeat effectum formalem ſecundarium, qualis eſt expellere formam oppoſitam.

12. *Concluſio 1.* Dico primò, ſi forma ſit vnita corpori per modum informationis, non poteſt effectus ipſius impediri à Deo. Ratio eſt manifeſta, formalis cauſa in actu nihil aliud eſt quàm quòd cauſa actualiter communicetur ſubiecto: ſed ſemel vnita formæ, & materiæ, iam communicatur forma, & ſi vnione cauſatiua vniantur, non poteſt non communicari; ergo nec poteſt effectus formalis impediri. Confirmatur, Deus effectum alicuius cauſæ debet impedire per ſubtractionem concurſus, vel per expulſionem ipſius ſi aufert cauſam à materia, iam non procedit argumētum. Concurſus Dei non poteſt ſuſpendi, quandoquidem ſicut non eſt vera actio, ſic nec eſt verus cōcurſus Dei, aliàs poſſemus dicere Deum informare parietem: ſicut dicimus, Deum efficere hominem; ergo effectus formalis formæ primarius nequit impediri.

Dico ſecundò effectus formalis ſecundarius formæ poteſt impediri à Deo. Probatur ex his quæ diximus in primo libro Phyſic. quæſt. 4. vbi ſecundùm probabilem ſententiam poſſunt plures formæ ſubſtantiales informare eandem numero materiam; quare ergo non expellere vnam aliam ſi Deus voluerit, niſi quia eſt effectus ſecundarius formæ, qui cùm extrinſecus ſit, poteſt impediri à Deo. Hac de cauſa ſuſtineo ego in materia de Incarnatione, quòd etſi vnio hypoſtatica formaliter iuſtificaret, & eſſet cauſa donorum & virtutum Chriſti: nihilominus Chriſtus de potentia Dei abſoluta potuiſſet peccare, & carere talibus donis, cū eſſet iſte effectus ſecundarius vnionis, & non primarius, quia primarius tantùm dicit vnionem naturæ cum perſonalitate Verbi. 13. *Cōcluſio ſecunda.*

Digitized by Google

ARTICVLVS IV.

In quo genere cauſæ vna forma aliam expellat.

Sentētia prima. SCOTVS hîc q. 4. dicit vnam formam expellere alteram effectiuè. Probat primò. Effectus formalis nequit à Deo ſuppleri: ſed ſi expulſio formæ eſt effectus formalis formæ, nequit Deus ſuſtentare materiam ſine forma. quod eſt falſum, & contra nos; ergo vna forma aliam efficienter expellit.

14. *Verior ſentētia.* Nihilominus tamen dicimus cum Scoto in 4.diſt.1.q.5.§.*ad primam ergo*, verſicul.*probatur etiam*, num.15.quem ſequuntur recentiores, Murcia diſp.3. quæſt.6. Plaza diſp.4,quæſt.3. expellere in genere cauſæ formalis, & probatur, quia vna forma expellit aliam informando materiam: ſed quod forma facit media ſua informatione, dicitur facere in genere cauſæ formalis; ergo. Secundò non expellit in genere cauſæ efficientis; ergo formalis, quia in genere cauſæ materialis, neque finalis, certum eſt non expellere. Probatur antecedens, expellere effectiuè duobus modis poteſt contingere, vel ſuſpendendo cõcurſum quo illam conſeruabat, vel effectiuè cauſando aliquid quod illã expellat. Sed primo modo non conuenit formæ, quia forma adueniens non conſeruabat formam præexiſtentem: neque ſecundo modo, quia forma nihil producit effectiuè à quo expellatur, ſed per ſe ipſam expellit; ergo aliàs deberemus aſſignare aliquem terminum per iſtam efficientiam productum.

Obiectio prima. Sed obiicies primò, vnum corpus expellit aliud à loco effectiuè; ergo vna forma aliam à materia. Reſp. cum aliquibus diſparem eſſe rationem. nam vnum corpus non immediatè, ſed medio impulſu expellit aliud, & ſic aliquid cauſando, ac per conſequens effectiuè. nam impellere efficere eſt. Dices etiam, forma expellit aliam media informatione; ergo medio aliquo à ſe producto, ac per conſequens effectiuè. Reſp. illam informationem non eſſe effectum productum à forma, ſicut eſt impulſus productus à corpore, ſed eſt cauſalitas ipſius formæ; ego tamen concedo paritatem, & dico etiam corpus expellere aliud formaliter, vt inſinuat Doctor in 4. diſtinct. 1. quæſt.5. num. 15. vt dicemus 4. Phyſic. quia impulſus non eſt corporis, ſed mouentis, aut impellentis corpus.

Obiicies ſecundò, vel calor, v. g. expellit frigus à ſubiecto, quando eſt frigus in ſubiecto, vel quando non. Si primum; ergo ſimul eſt frigus & calor in eodem ſubiecto. Si ſecundum, nihil eſt quod expellat; ergo. Augetur difficultas, quia vt materia recipiat formã, debet præſupponi vacua; ergo vel ſimul materia habet duplicem formam, vel materia datur ſine forma. Hoc argumentum petit vt ſciamus an introductio formæ aduenientis ſit prior expulſione formæ præexiſtentis. Et omiſſo modo philoſophandi Vaſquez 1. 2. diſput. 212. num. 8. de quo in theologica materia de gratia, dicunt quidam recentiores introductionem formæ eſſe priorem in genere cauſæ formalis expulſione alterius formæ: at verò in genere cauſæ materialis expulſionem formæ eſſe priorem introductione nouæ formæ. qui modus ſatis receptus eſt, tamen à Murcia & Plaza ſic reiicitur, expulſio formæ eſt effectus ſecundarius formæ introductæ: ſed effectus ſecundarius nequit intelligi ante primarium, etiam in diuerſo genere, quia ſecundus vt ſecũdus, nequit 15. *Obiectio ſecunda.*

eſſe

eſſe ante primum; ergo expulſio formæ cùm ſit effectus ſecundarius formæ introducendæ, non poteſt intelligi ante productionem formæ. Propter quod aliter reſpondent hi recentiores, quòd licèt tam introductio formæ, quàm expulſio ſint ſimul in eodem inſtanti temporis, quia in eodem inſtanti incipit vna forma, & deſinit altera, cum hoc tamen ſtat quòd introductio ſit prior prioritate naturæ & cauſalitatis formalis, expulſione formæ, quia ex vi introductionis ſequitur in eodem ſubiecto expulſio alterius formæ, ac per conſequens vna materia non habet ſimul duplicem formam, cùm in eodem inſtanti vna forma habeat eſſe, & altera habeat non eſſe. Imò ſi hoc ſequitur, etiam ſequeretur ſi expulſio eſſet prior in genere cauſæ materialis, quòd materia eſſet nudata ab omni forma. Patet. nam in illo priori naturæ, in quo expulſio formæ præcedit introductioné alterius, non eſt introducta forma de nouo, & eſt tunc expulſio formæ antecedentis. Addo quòd ſimul non ſunt duæ formæ in eſſe completo, & in facto eſſe, ſed vna in fieri, ſcilicet quæ producitur, & altera in facto eſſe, ſcilicet quæ expellitur.

Qualiter forma quæ introducitur & expellenda ſint ſimul.

QVÆSTIO IV.

De cauſa efficienti.

IN hac quæſtione plura diſcutienda veniunt. Primò quid & quotuplex ſit cauſa efficiens. Secundò vtrùm cauſæ ſecundæ creatæ aliquid efficiant. Tertiò vtrùm efficiens operetur per ſuam ſubſtantiam, an per aliquam entitatem ipſi ſuperadditam.

DIFFICVLTAS I.

Quid, & quotuplex ſit cauſa efficiens.

ARTICVLVS I.

Explicatur natura efficientis cauſæ.

PHiloſophus hîc cap. 3. & 5. Metaphyſicæ efficientem cauſam ſic definit, eſt *vnde eſt primum principium mutationis, & quietis*, vel *primum principium, à quo oritur mutatio & quies*. ly *principium*, ponitur loco generis, ly *vnde*, quod æquiualet huic, à quo motus ponitur loco differentiæ, per illud enim differt ab aliis cauſis, quæ non ſunt à quo motus, ſed materialis ex quo, formalis per quod, finalis propter quod; additur ly *quoties*, quia ſicut efficiens eſt principium, vnde motus quando operatur etiam eſt principium, vnde quies, quando ab operatione ceſſat. Duo tamen oportet in hac definitione notare, pro maiori illius intelligentia, primò non dici primum principium facta comparatione cum aliis cauſis, ita vt ſit ſenſus, inter quatuor cauſas quæ influunt per ſe in effectum efficiens eſt prima, tum quia in ſuo genere quæuis eſt prima, vt patet de formali, & materiali, & de finali dicemus quæſt. 6. tum etiam, quia aliàs cauſæ ſecundæ non eſſent efficientes, cùm aliqua prioritate infrà declaranda prius influat prima; dicitur ergo primum principium ad excludendum cauſas per accidens, quæ non primò & per ſe influunt, ſed ſecundùm quid. Secundò nomine mutationis intelligit quemcunque influxum ſiue inſtantaneum, ſiue ſucceſſiuum, ſiue improprium, vt eſt creatio, imò ſiue ſit phyſicus, ſiue moralis, vt conſultatio, præceptio. Patet in exemplo. 1.

Cauſa efficiens nõ dicitur primum principiũ comparata ad alias cauſas.

Digitized by Google

exemplo à Philoſopho adducto, vbi habet ita, *qualis cauſa eſt is qui conſulit & pater filij, & vno nomine, quod efficit eius quod fit, & quod immutat quod immutatur.*

Illatio prima. Vnde quamuis cauſa vniuerſalis ſit aliquo modo prior, cauſa ſecunda nihilominus efficiens dicitur prima cauſa, quatenus ordine executionis eſt primum principium, à quo ſecundùm eſſe motus & quies abſolutè & ſimpliciter influit, ordine, inquam, executionis, quia, vt dicemus quæſtione 14. finis priùs influit ordine intentionis, cùm propter ipſum efficiens operetur.

2. *Illatio ſecunda. In ordine ad cōpoſitū cauſa efficiēs eſt prior.* Secundò infertur quòd licèt in ſuo genere quæuis cauſa ſit prior, tamen in ordine ad compoſitum & vt influunt in effectum, cauſa efficiens poteſt dici prior, quia hæc eſt optima conſequentia; ideo materia recipit formam, & forma informat materiam, fitque compoſitum quia agens agit. Ratio eſt conſpicua. nam ſi efficiens excludatur, nec forma erit in materia, nec materia formam reciperet, ſunt enim partes quarum neutra ſeparata, alteri valet coniungi.

Articvlvs II.

Quotuplex ſit cauſa efficiens.

3. *Cauſa efficiēs multiplex.* Cauſam efficientem multifariam authores diuidunt, ex Philoſopho. Diuidunt primò in cauſam per ſe, à qua vt tali procedit effectus, qualis eſt ſtatuarius reſpectu ſtatuæ, & in cauſam per accidens, à qua licèt vt talis eſt non procedat effectus, dicitur tamen cauſa illius, vel ob coniunctionem accidentalem cum cauſa per ſe, quo ſenſu muſicus dicitur cauſa ſtatuæ, ſi ſtatuarius eſt muſicus, & aquam calefacere, vel ob coniunctionem accidentalem ſui effectus per ſe, cum effectu cuius dicitur cauſa per accidens, quo ſenſu fodiens terram dicitur cauſa per accidens inuentionis theſauri, quia effectus per ſe fodiendi coniungitur cum alio effectu non intento & contingenti, nempe inuentione theſauri.

Secundò cauſa per ſe diuiditur in phyſicam, quæ realiter influit, ſiue ſit naturalis, ſiue artificialis, ſiue corporea, ſiue ſpiritualis, ſiue neceſſaria, ſiue libera: & in moralem, quæ licèt realiter non influat in effectum, tamen quo ad mores ita ſe habet ad illum ac ſi influeret, & non minus imputatur ei ad meritum, vel demeritum, qualis eſt præcipiens, conſulens, ſuadens, non impediens, cùm poſſit, vel teneatur poſſibiliter, vt nauta, cuius negligentia nauis periclitatur. vnde cauſa moralis ſolùm in genere moris eſt per ſe, quia in genere naturæ ſemper eſt per accidens, ideo meritò à præſenti reiicitur inſtituto. *Cauſa efficiēs phyſica & moralis.*

Tertiò cauſa phyſica diuiditur in principalem & inſtrumentalem. Cauſa principalis eſt quæ in eſſe quieto, & ante actualem motionem habet virtutem ad agendum: inſtrumentalis autem propriè non habet virtutem ad agendum in eſſe quieto, ſed in actuali motione illam recipit à cauſa principali: propriè, inquam, quia cauſam inſtrumentalem multifariam vſurpari dicemus cum Doctore. 4. *Cauſa principalis & inſtrumentalis.*

Quartò Thomiſtæ cauſam inſtrumentalem diuidunt in coniunctam & ſeparatam. Inſtrumentum coniunctum appellant, quod in eſſe, vel operari dependet à principali cauſa, vt ſerra, reſpectu artificis: inſtrumentum ſeparatum appellanr quod ſeparatum poteſt attingere effectum cauſæ principalis, v. g. calor ſeparatus ab igne, qui producit in virtute ipſius

 formam

Digitized by Google

formam ſubſtantialem ignis. Sed hoc genus inſtrumentorum eſſe fictum probauimus ex Doctore vbi ſuprà.

Cauſa principalis & partialis. Quintò relicta inſtrumentali cauſa, principalis diuiditur in totalem, quę ſe ſola ſine concurſu alterius agit, & in partialem, quæ non agit niſi adiuta ab altera cauſa.

5. *Cauſa prima & ſecunda.* Sextò totalis in primam, à qua pendent in ſua operatione omnes aliæ, ipſa verò à nulla. hæc eſt ſolus Deus, & in ſecundam quæ ab illa pendet, quales ſunt omnes cauſæ creatæ.

Cauſa vniuoca & æquiuoca. Septimò in vniuocam, quæ eſt eiuſdem ſpeciei cum ſuo effectu, vt homo, & ignis, & in æquiuocam, quæ eſt diuerſæ, vt ſol reſpectu caloris & plantæ.

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm cauſæ ſecundæ aliquid efficiant.

ARTICVLVS I.

Explicantur aliqua Philoſophorum placita.

6. *Sententia prima.* QVidam antiqui, quorum meminit Auerroes 9. Metaph. comment. 7. & lib. 11. comment. 18. & Albert. 2. Phyſic. tract. 2. cap. 3. D. Thomas 3. contra gentes cap. 69. & 1. part. quæſt. 105. artic. 5. & in 2. diſtinct. 1. quæſt. 1. art. 4. & quibus videtur ſubſcribere Gabriel in 4. diſt. 1. quæſt. 1. artic. 3. dub. 3. quatenus hanc ſententiam probabilem reputat, licèt affirmare non audeat, exiſtimarunt, cauſas ſecundas nihil efficere, ſed ad earum præſentiam Deũ effectus omnes producere; tribui autem actionem iſtam agentibus creatis, v. g. igni, & aquæ apparenter, quatenus Deus veluti pepigit tales effectus ad talium rerum præſentiam producere. Fundamentum huius eſt, primò quòd Scriptura non rarò totalem vim productiuam Deo tribuit, & à creaturis penitus alienat. 1. enim Corinth. 13. docet Apoſtolus, *Deum operari omnia in nobis*; & 2. Corinth. 3. *Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid à nobis*; ergo omnis operatio à Deo eſt in nobis, non tamen ex nobis. Ratione etiam ſic ſuadetur, Deo tribui debet perfectiſſimus cauſandi modus, qui eſt ſe ſolo operari ſine conſortio alterius; ergo Deus omnia efficit, cauſæ ſecundæ nihil. Confirmatur, Deus, cùm ſit prima, & vniuerſaliſſima cauſa, ſingula dependent ab ipſo, in omnéſque effectus externos verè influit; ergo ſe ſolo ſine conſortio alicuius creaturæ. Probatur conſequentia, quia fruſtrà fiunt per plura, quæ fieri poſſunt per pauciora; ad quid ergo requiritur cauſarum ſecundarum influxus, ſi ad harum præſentiam ſola prima ſufficit.

Auicembron conceſſit efficaciam rebus ſpiritualibus, quam rebus corporeis negauit, exiſtimabat enim agens debere intimari per propriam entitatem paſſo, quod corporeis entitatibus ob quantitatem, & extenſionem partium repugnat. 7. *Sententia ſecunda.*

Auicenna 4. Metaph. cap. 4. & 5. cuius meminit D. Thomas vbi ſuprà, concedebat corporeis entitatibus efficientiam in accidentia, non verò in ſubſtantiam; exiſtimabat enim, quòd à cauſa prima ſolùm procederet immediatè quædam ſpiritualis ſubſtantia omnium perfectiſſima, à qua alia procederet, ab iſta ſecunda, tertia, & ita deinceps vſque ad infimam ſubſtantiam ſpiritualem, quæ inducebat omnes formas ſubſtantiales in materia diſpoſitas ab agentibus corporeis; putabat enim ſubiectum corporeum non eſſe immediatè operatiuum, ſed mediis 8. *Sententia tertia.*

Digitized by Google

mediis accidentibus, quæ ſubſtantiam non valent producere. Quod demonſtrari videtur in animantibus generaris ex putrefactione terræ, quæ non habent efficiens proximum, ſed ad aliam cauſam ſuperiorem neceſſariò eſt recurrendum: vnde Auguſtinus 1. de ciuit. cap. 9. corporeas cauſas non debere inter efficientes computari manifeſtè docet. Tenendum ergo eſt, cauſas materiales nullum effectum ſubſtantialem ſortiri.

ARTICVLVS II.

Explicatur vera ſententia.

9. *Verior ſententia.* VEra, & communis ſententia docet, cauſas ſecundas tam materiales, quàm ſpirituales aliquid ad extra producere; quod ſequenribus dictis ſic explano.

Cõcluſio prima. Dico primò, agentia creata verè, ac propriè efficiunt effectus ſibi connaturales, & proportionatos. quam ſententiam ita veram exiſtimant omnes Philoſophi, & Theologi, vt contrariam reputent temerariam, & erroneam ſecundùm Suarium 1. tomo Metaph. diſp. 18. ſect. 1. num. 4. Errar enim oppoſita ſententia non ſolùm in fide, ſed etiam in Philoſophia; in fide quidem. nam Scriptura ſacra expreſsè docet, cauſas corporeas habere virtutem ad producendam ſubſtantiam. Geneſ. 1. *Germinet terra herbam virentem*, &c. *Et producat terra animam viuentem*; ex quibus verbis Baſilius homil. 9. colligit, res naturales accepiſſe efficaciam continuè efficiendi rerum generationes, & corruptiones; quod latiùs proſequitur Ambroſius lib. 3. Exaemeron à capite 8. & lib. 5. & 6. Et Lucæ 21. idem oſtenditur, cùm dicitur, *videte ficulneam, & omnes arbores, cùm producunt iam ex ſe fructus*, Et Marci 4. ait Chriſtus, *aliud cecidit in terram bonam, & dabat fructum*; vnde Sapient. 16. miraculo rribuitur, quòd ignis ſuæ virtutis oblitus iuſtos, & indumenta eorum non conſumpſerit, ibidémque conceditur aquæ, quòd omnia extinguat; draconibus, quòd venenatos habeant dentes ad occidendum. Quòd ſi interdum ab his actionibus impediantur, hoc ſolùm diuinæ rribuitur poteſtati; ergo iuxta ſacrarum litterarum ſenſum actiuitas cauſis ſecundis denegari non valet.

Quam veritatem etiam efficaciſſimè ſuadet Suarius vbi ſuprà ab inconuenienti, quoniam ſunt plures catholicæ, & definitæ veritates, quæ hac cauſalitate cauſarum ſecundarum deficiente non valenr ſubſiſtere, quarum præcipua eſt veritas noſtri liberi conſenſus, ſeu arbitrij; quod ſi non ſit concurſus ſecundæ cauſæ, corruet omnino: vnde Tridentinum ſeſſione 6. can. 4. expreſsè damnat autumantes liberum arbitrium creatum nil omnino agere, meréque paſſiuè ſe habere; ex quibus verbis manifeſtè infertur, potentiam creatam non ſolùm gaudere efficientia naturali, ſed etiam ſupernaturali, ſi diuina gratia, & auxilio adiuuetur; ſecus eſſet, ſi cauſæ ſecundæ nihil efficerent, ſed ad earum præſentiam prima cauſa operaretur. *Si cauſa ſecunda nihil producat tollitur liber hominis conſenſus.* Item, ſi cauſa prima ſingulos effectus ad præſentiam cauſarum ſecũdarum operatur; ergo quando homo peccat, Deus eſt, qui ad præſentiam peccatoris efficit peccatum, & conſequenter nec homo liberè peccat, nec Deus immunis à peccato exiſtimandus eſt. quod erroneum, & blaſphemum eſt. Deinde duæ illæ operationes, humanæ ſcilicet, & diuinæ, quæ tot Conciliorum definitionibus in Chriſto eſſe confitemur, ſi

Digitized by Google

in natura creata nulla eſt vis agendi, ſaluari nequaquam poterunt. Denique homini tribueretur animæ rationalis creatio, quod eſt abſurdum, & error in fide. Patet. nam ſicut igni eo ſolùm tribuitur alterius ignis generatio, quatenus Deus ad eius præſentiam ignem producit, cur etiam, ſi ad præſentiam hominis Deus animam rationalem creat, imò iuxta diſpoſitionem ab homine generãte præuiè cauſatam, non dicetur homo creans animam rationalem.

10. Hanc etiam veritatem, vt perſpicuam ſenſimus, nulláque tergiuerſatione celabilem omnes Philoſophi antiquiores vnanimiter receperunt; id ſupponit Ariſtoteles ſæpiùs, & alij plures Philoſophi, quorum opiniones ipſe refert 1. Phyſic. & 1. Metaph. ideo ex ſuppoſitione huius veritatis non parum in explicando quid, & ex quo cauſare poſſunt, cùm ex nihilo nihil fiat, inſudarunt, in quo ſenſu Plato apud Damaſcenum in ſua Phyſica cap. 9. cauſas naturales primi motoris inſtrumenta appellauit, dicitur enim quæcunque ſecunda cauſa inſtrumentum primæ, quatenus ab ea mendicat propriam virtutem, & actiuam formam, eiúſque cóſortium non excludit, ſed eſſentiali reſpicit dependentia, vt optimè notauit Doctor in 4. diſt. 1. quæſt. 1. §. *ad quæſtionem*, n. 26. Ideo etiam Triſmegiſtus in dialogo 9. mundum inſtrumentum Dei, à quo ſemina accipit, vt omnia producat, exiſtimauit; his ſubſcripſerunt Commentator, & alij poſteriores, quorum loquendi normam non obſcurè imitari videtur Auguſtinus lib. 3. de Trinitate cap. 7. 8. & 9. dum ait, *indiuiſè Deum elementis, & alijs cauſis creatis ſeminales rerum rationes*, quæ ex D. Thoma 1. part. quæſtione 115. art. 2. & in 2. diſtinct. 18. quæſt. 1. artic. 2. nil aliud ſunt quàm actiua, & paſſiua principia motuum, generationúmque naturalium, quæ Deus in creaturis mirabili, & ineffabili diſpoſuit prouidentia: vnde idem Auguſtinus 3. de ciuitate cap. 30. de hac loquens prouidentia, ita habet, *ſic omnia, quæ creauit, adminiſtrat, vt etiam ipſa proprios exercere, & agere motus ſinat.*

Nec alia efficaciori ratione ſuaderi poteſt hæc veritas, quàm experientia, qua ſenſibus percipimus, ſolem illuminare, ignem calefacere, terram tot herbas, & flores germinare, hominem generare. Dices, hos effectus fieri præſentibus his rebus, non verò concurrentibus. Sed contrà eſt, quòd deſtrueretur omnis argumẽtandi vis, quoniam non aliter poſſumus promanationẽ effectuum à cauſis inueſtigare, aut eas ex effectibus colligere. Secundò ſi ignis non verè calefacit, falsò ergo calefacere affirmamus. quod eſt contra communem ſenſum. Dices, Deum ad eius præſentiam calefacere, quod ſufficit, vt verè calefactiuus nuncupetur: ſed contrà eſt, quòd etiam lapidi in hoc ſenſu poſſet tribui creatio Angeli, ſi ad eius præſentiam illum Deus creaſſet. Tertiò cùm ex Ariſt. 1. Ethic. c. 7. vnumquodque ſit propter ſuam operationem, ſi cauſæ ſecundæ nihil agerent, fruſtrà eſſent in rerum natura, eiúſque auctor malè indidiſſet illis tãtam varietatem potentiarum, & organorum diſtinctionẽ. Quartò virtus formalis agendi creata, & limitata non repugnat rebus creatis, imò earũ auget perfectionem; ergo ſine fundamento eis denegatur. Antecedens eſt certum, quoniam ſi poſſet producere externos effectus, eſt perfectio in creatore, quanto magis in creaturis; conſequentia etiã ſic ſuadetur, de ratione boni eſt, quòd ſe commu

Digitized by Google

communicet: ſed vnum ex bonis diuinæ perfectionis eſt hæc producendi poteſtas; eam ergo iuxta cuiuſuis capacitatem ſingulis creaturis communicat.

11. *Cõcluſio ſecunda. Subſtãtiæ materiales nequeunt ſubſtantiam cõpletã producere.*

Dico ſecundò. Certiſſimũ primùm eſt, ſubſtantias materiales non poſſe producere ſubſtantiam completam ſecundùm ſe totam. Fundamentum eſt, quòd producere ſubſtantiam ſecundùm ſe totam, & in eſſe completo, eſt creare: at nulli creaturæ ex quæſt. 13. diffic. 3. hæc virtus creatiua ſaltim naturaliter communicari poteſt; imò nec ſupernaturaliter, ex mente Doctoris, cùm arguat infinitam virtutem, & actiuitatem; ergo nec productiua virtus ſubſtantiæ ſecundùm ſe totam, & in eſſe completo; per completam ſubſtantiam intelligimus non quamlibet partem compoſiti phyſici, ſed integrum compoſitum ex materia, & forma vnitis coaleſcens.

12. *Cõcluſio tertia. Nequit demonſtrari agens naturale poſſe educere formam ex materia.*

Dico tertiò. Etſi certum ſit, agens naturale poſſe educere formam de potentia ſubiecti, ſeu materiæ, cùm experiamur ignem generare ignem, ſolem mineralia producere, &c. & hæc non ſit ex dictis ſuprà dicto primo, perfectio excedens creaturæ capacitatem; nihilominus non ita perſpicuè oſtendi poteſt, ac illa vniuerſaliſſima, nempe quòd cauſæ ſecundæ aliquid efficiant. Patet. nam ſi aliqua ratione oſtendi poſſet, maximè experientia, qua ſenſibus percipimus ignem generare ignem, &c. Sed etiam experimur ex putrefactione generari angues, aliáque reptilia, quorum formæ ex dicendis quæſt. 13. difficult. 3. à prima cauſa introducuntur; ergo non ſufficienter conuincitur intellectus hac ſenſuum experientia, ad affirmandum cauſam illam attingere immediatè inductionem formæ ſubſtantialis, licèt negari non poſſit, ſaltim diſponere materiam.

13. *Concluſio quarta. Subſtantiæ ſpirituales nequeunt formas ſubſtantiales producere.*

Dico quartò ſubſtantiæ ſpirituales, etſi poſſint producere formas, ſeu effectus accidentales, nequeunt tamen alias ſpirituales ſubſtantias producere. Quòd poſſint accidentales, inde patet, quoniam ſe mutuò, & omnia externa cognoſcunt: ſed hoc eſt mediante ſpecie expreſſa, quæ ex 3. de anima accidẽs eſt; poſſunt ergo qualitates ſpirituales efficere. Quòd autem ſpirituales ſubſtantiæ ſint extra ſphæram actiuitatis earum, patet, quoniam iſtæ non educuntur de potentia ſubiecti, cùm ſint ſubſtantiæ ſimplices, & incompoſitæ phyſicè, etſi metaphyſicam compoſitionem ex prædicatis ſuperioribus, & inferioribus includant; ergo creantur, cùm creatio ſit productio rei ex nullo præſuppoſito ſubiecto: ſed creatiua actio ex dicendis vbi ſuprà, nulli creaturæ quantumuis perfectæ, communicari poteſt; ergo nec ſubſtantiæ ſpirituali virtus productiua alterius.

Obiectio.

Dices; ergo cùm ſint ſubſtantiæ corporis perfectiores, poterunt educere formas materiales de potentia ſubiectorum, ſeu materiæ. Negamus ſequelam; non enim quoduis perfectius valet producere ſingulas entitates imperfectiores. nam licèt ſubſtantia perfectiſſima ob ſuam infinitatem, & eminentiam omnes imperfectiores valeat producere, non ideo eſt, quia perfectior ſit effectu, ſed quia perfectiſſima eſt, & infinita, continens virtualiter omnes effectus producibiles, quod requiritur, vt eos cauſare poſſit: cæteræ autem cauſæ, cùm ſint creatæ, finitæ & limitatæ virtutis, nequeunt producere omnes effectus imperfectiores, cùm eos in virtute non contineant: vnde licèt homo ſit igne perfectior, perſpicuum

Diluitur.

Digitized by Google

tamen eſt, ignem non producere virtute propria; verum eſt, nullam apparere implicantiam, qua Deus hanc virtutem ſpiritualibus ſubſtantiis cõmunicare non valeat, ſicut Soli communicauit virtutem producendi calorem, aurum, & gemmas in viſceribus terræ, omniúmque naturalium generationes aſſociari; fuiſſe tamen conceſſam illam virtutem ſubſtantiis ſpiritualibus, non conſtat; imò oppoſitum in materia de Angelis Theologi omnes communiter admittunt; ergo non eſt, vnde colligamus poſſe attingere eductionem materialis formæ: Deus autem, qui omnes, & ſingulos effectus in virtute continet, eoſdem mediatè, & immediatè valet cauſare.

14. Ex quibus ruunt oppoſitarum ſententiarum fundamenta. Ad authoritates Apoſtoli pro prima ſententia adductas, dicimus, Apoſtolum non excludere concurſum creaturarum, imò manifeſtè includere; propterea in illo cap. 3. epiſtolæ 2. Corinth. poſtquam dixit, nos non eſſe ſufficientes cogitare aliquid ex nobis, ſubdit, *ſufficientiam noſtram ex Deo eſſe*; ſufficiunt ergo ſecundæ cauſæ, ſi diuino adiuuentur auxilio ad attingendum externos effectus. Ad rationes dicimus, in Deo non eſſe perfectiſſimum modum operandi ſe ſolo ſingulos effectus, ſed maiorem in eo ſapientiam, & bonitatem. arguit dediſſe rebus creatis non tantùm eſſe, ſed etiam virtutem operatiuam; maximè cùm Deus propter earum conſortium non deſinat totum effectum producere, nec pendeat ab eis in operando, ſed è contra. Ad confirmationem dicimus, illud axioma eſſe verum, quando æquè benè fit per pauciora, quod per plura: hoc autem in caſu noſtro non contingit; decet enim diuinam bonitatem conſortium creaturarum in operando non excludere, eiſque virtutem actiuam perhibere.

Ad fundamentum Auicembron reſpondetur, ad agendum non requiri agens per propriũ eſſe intimari paſſo, ſed ſufficere, continere ipſum intra ſphæram ſuæ actiuitatis, quod à cauſis materialibus non eſt alienum.

Ad fundamentũ Auicennæ reſpondetur, ſuppoſitionem eius eſſe falſum figmentum, ſine fundamento enim fingit tales ſubſtantias ſpirituales inductiuas formarum materialium, quoniam licèt ſubſtantia mediis accidentibus materiam diſponat; virtute tamen ſibi realiter identificata formam ſubſtãtialem inducit. Nec Auguſtinus verbis relatis cauſas naturales indiſcriminatim à vera ratione cauſandi intendit relegare; ſed eas ſolùm, quæ dominio ſuarum actionum gaudent, & ſe poſſunt ad actionem applicare; propterea ſubdit, *corporales cauſæ, quæ magis fiunt, quàm faciunt, non ſunt inter cauſas efficientes numerandæ, quoniam hoc poſſunt, quod ex ipſis faciunt ſpirituum voluntates*. ſeparat ergo cauſas, quę ductu alterius, & non cæco impetu naturæ efficiunt; non quia non ſint efficientes, ſed quia diuerſo, & ſpeciali modo efficiunt.

DIFFICVLTAS III.

Vtrùm cauſa efficiens ſubſtantialis per aliquod principium ſubſtantiale, an accidentale producat.

SOlùm de efficienti cauſa dubitatur in præſenti, an per principium ſubſtantiale, an accidentale producat, quoniam perſpicuum eſt, cauſam materialem, & formalem non mediis accidentibus, ſed ſuiſmet entitatibus ſubſtan

Digitized by Google

ſubſtantialibus immediatè cauſare, cauſámque finalem ex q.7. d.2. art.2. num.8. neque eſſe veram cauſam, nec ſubſtantialiter in effectum influere, ſed ſolùm intentionaliter, & quatenus apprehenſam. De cauſa ergo efficienti ſubſtantiali dubitamus, & obiter de cauſa accidentali in calce difficultatis examinabimus, an immediatè influat in effectum.

Articvlvs I.

Explicantur diuerſa Philoſophorum placita.

12. *Sententia prima.* PRima ſententia affirmat, ſubſtantiam nec producere mediatè, nec immediatè ſubſtantiam: ſed accidens propria virtute, & efficientia in ſubſtantiam immediatè influere; ita vt cùm ignis producit ignem, tota ea productio intrinſecè, principaliter, & effectiuè à calore per reſultantiam procedat, ſine vllo effectiuo concurſu formæ ſubſtantialis exiſtentis in igne. Hanc ſententiam ſingulariter tuetur Benedictus Pererius 8. lib. de cauſis c.11.12. & 13. Fundamentum præcipuum, & à priori eſt, quòd actio non eſt ſine contrarietate: ſed ſubſtantiæ ex Philoſ.c.de ſubſtantia, nihil eſt cõtrariũ; ergo hæc nõ eſt actiua, ſed hoc principaliter conuenit accidentibus. Alias rationes obiiciemus inferiùs contra noſtram cõcluſionem: ſed hæc ſententia falſa eſt, & contra commune Philoſophorũ placitum. *Impugnatur.* Primò, quia ex Ariſt.1. de generatione text.54. & 55. & in hoc lib.c.7. ſubſtãtialis forma eſt principium operandi, ſeu qua conſtituitur agẽs in eſſe operatiui; ergo nõ ſolùm accidentibus conuenit operari. Secundò actiones ſunt ſuppoſitorum, ſeu ſubſiſtentium ex eodẽ Philoſopho 1. de anima c.4. ſed ſuppoſitum eſt ſubſtãtia; ergo hæc eſt principiũ operãdi.

Tertiò accidentia ſunt imperfectiora ſubſtantia; ergo nequeũt ipſam ſaltim principaliter producere. 16. Probo conſequentiam, cauſa continet in virtute effectum: ſed inferius perfectione non habet virtutem, qua poſſit ſuperius adæquatè continere, aliàs idem eſſet inferius, & æquale; ergo nec accidens virtutẽ ad producendum principaliter ſubſtantiam. Neque effugiũ Pererij aliquid valet, nempe quòd licèt accidens ſit imperfectius in entitate, perfectius tamen eſt in ratione producentis; quia contrà eſt primò, quòd entitas debet continere in virtute effectum; ergo ſi accidens eſt imperfectioris entitatis, non poterit ſubſtantiam perfectiorem continere, vt dicebamus nuper. Secundò entitatiua perfectio ex virtute operantis optimè infertur; ideo ex Apoſt. ad Rom. 1. *inuiſibilia Dei à creatura mundi per ea, quæ facta ſunt, conſpiciuntur, ſempiterna quoque eius virtus, & diuinitas.* ergo ſi non ſolùm virtus Dei, ſed eius diuinitas, & entitatiua perfectio ex eius effectibus inueſtigatur legitimè, etiam entitatiua perfectio cuiuſuis cauſæ creatæ ex perfectione effectuũ inueſtigabitur: ſed ignis poteſt producere calorem, ſicut ſol ſiccitatẽ, &c. & accidens poteſt producere ſubſtantiam; ergo ab effectibus accidens erit entitatis perfectioris, quàm ſubſtãtia. Reſpondet Pererius, hoc argumentũ concludere, accidẽs nõ per ſe cauſare ſubſtantiam per ſe, non tamen per reſultantiam, qua forma ſubſtantialis poſita vltima diſpoſitione reſultat in materia. Sed hoc etiam effugium nullum eſt. *Legatur Doct. in 4. d.12. q.3. §. ſecunda concluſio n.13 vbi id latè impugnat.* Primò, quoniã ſolùm probat, accidentia eſſe vltimam diſpoſitionẽ ad generationem formæ. Secundò reſultantia debet ſupponere virtutem in ſuo principio: at hæc virtus nec continetur in materia, hæc enim non eſt effectiua, ſed ſolùm receptiua; nec

Digitized by Google

nec in accidentibus, vt probauimus ſuprà: ergo ſpectari debet actio alicuius agentis principalis creati, vel increati. Tertiò ſine fundamento excludit principalem cauſam productiuam ſubſtantiæ, eámque ab agentibus effectiuis ſeparat, & diuidit.

17. *Sententia ſecunda.* Secunda ſententia, licèt contra primam ſupponat, ſubſtantiales formas actiuas eſſe, ad productionémque ſubſtantiæ concurrere vt cauſas principales, & vt quo; negat tamen concurſum iſtum eſſe immediatum, aut media aliqua ſubſtantiali potentia, ſed mediis accidentibus virtute ab ipſa ſubſtantia mendicata in effectum influentibus. Hanc ſententiam tenent communiter Thomiſtæ cum Angelico Doctore 1. p. quæſt. 54. art. 3. ibidem Zumel. Caiet. & Bañez. tenet etiam quæſt. 77. art. 1. & 3. p. quæſt. 77. art. 3. & in 4. d. 12. q. 1. eum ſequuntur Capreolus in 4. d. 12. q. 1. Hiſpalenſis ibidem. & Maior q. 3. Ferrara 4. contra Gentes cap. 66. Heruæus quodlib. 3. q. 12. Sotus in 4. d. 10. q. 2. art. 3. Fonſeca 5. Metaph. cap. 2. q. 6. ſect. 3. & alij, quos refert, & ſequitur Ruuius tractatu de cauſa efficienti q. 6. Præcipuum huius ſententiæ fundamentum eſt, quòd in creaturis eſſe, & operari realiter diſtinguuntur, ſolus enim Deus ob ſuam infinitatem puriſſimã, ſimpliciſſimámque perfectionem eſt ſua operatio; ergo illa potentia, quæ ordinatur ad exiſtentiam, realiter differt ab ea, quæ tendit in operationem. Antecedens eſt certũ; cõſequentia patet, potentiæ ſpecificantur per actus: ſed eſſe, & operatio realiter diſtinguuntur, cùm eſſentia poſſit eſſe exiſtens ſine actuali operatione, vt experientia demonſtrat; ergo & potentiæ, à quibus promanant iſti actus, realiter differunt. Confirmatur hæc ſententia, quoniam potentia, & actus ex Philoſopho 9. Metaph. text. 3. & 12. Metaph. text. 26. & 28. ſunt in eodem genere, ſed operari eſt accidẽs formæ; ergo & potentia ad operandum.

Actus & potentia [illegible]*nt in* [illegible] *ge-*

18. *Impugnatur ſecunda ſententia.* Hæc autem ſententia vera non eſt, & primò relictis aliquibus rationibus, quibus efficaciſſimè ſuadetur accidentia nec principaliter, nec inſtrumentaliter poſſe attingere ſubſtantiæ productionem, quoniam id improbauimus quæſt. 13. diff. 3. agentes de inſtrumentis in communi, & particulari; ſic impugno hanc ſententiam ratione Doctoris in 2. d. 16. quæſt. 1. §. *rationes iſtæ*, num. 5. argumento ad hominem. *nam iſti authores ponunt in anima virtutem actiuam reſpectu iſtarum potentiarum, quia fluere ab eſſentia tribuitur virtuti actiuæ ſubſtantiæ*; vt docet expreſsè S. Thom. 1. parte q. 57. art. 6. *cur ergo denegant virtutem actiuam ſubſtantiæ? Secundò admittunt, quòd eſſentia animæ eſt immediatum principium, & proximum receptiuum iſtarum potentiarum, quantumcumque ſint accidentia ſecundum ipſos; & tamen ſecundum ipſos non ſunt in eodem genere cum eſſentia animæ; ergo receptiuum non ſemper eſt eiuſdem generis cum recepto, vel receptiuum actus & ipſe actus.* Tertiò illud, quod aſſerunt, quòd agere per eſſentiam ſolius eſt Dei, nullius eſt ponderis. nam vt optimè notauit Doctor num. 10. *agere per eſſentiam ſtat dupliciter, vno modo idem eſt, quod in agendo non dependere ab alio, & non habere eſſentiam per participationem; alio modo idem eſt, quod non per accidens, ſiue per additum, licèt dependenter à prima cauſa; verum enim eſt, in prima conſideratione creaturam non agere per eſſentiam, non autem in ſecunda; imò hoc patet per Auicennam 6. Metaph. cap. 2. qui dicit, quòd virtutes aliquæ ſunt agentes non per additum.* Quod ſic ex eorum principiis confirmat ibidem Doctor

§. *Dico*

Digitized by Google

§. *Dico igitur*, num. 16. *nam ſi aliquis actus, vel aliqua forma inferior anima poteſt eſſe principium immediatum agendi, patet de calore, & qualitatibus actiuis, aliter eſſet proceſſus in infinitum. hoc etiam eſt nobilitatis, aliter non competeret Deo ſic operari, ſcilicet immediatè per eſſentiam ſuam; igitur multo magis debet hoc competere animæ intellectiuæ.* quod idem eſt de cæteris formis ſubſtantialibus operatiuis.

19. Confirmatur vlteriùs ex eodem Doctore lib. 4. diſt. 12. quæſt. 3. §. *etſi contra hoc*, verſic. *item*, num. 11. nam ſi forma ſubſtantialis ſine inconuenienti poteſt dici immediatè operatiua accidentium. (nam ignis, vt omnes Thomiſtæ fatentur, & tenentur confiteri ſecundùm Philoſophum 7. Metaphyſ. cap. 9. textu 32. in fine, eſt immediatè productiuus caloris, aliàs daretur proceſſus in infinitum, vel deueniendum eſt ad aliquam primam cauſam, quæ ſit huius caloris primi immediatum principium;) cur etiam non dicemus, poſſe ſine inconuenienti per eſſentiam ſuam immediatè producere ſubſtantiam. nam ſi ſubſtantia poteſt immediatè influere in effectus alterius generis, quanto magis in effectus ſimiles nō ſolùm in genere, ſed etiam in ſpecie. Quartò id, quod obiiciunt, quòd actus, & potentia ſunt eiuſdem generis, nil vrget. nam, vt optimè notauit Doctor in 2. vbi ſuprà, §. *rationes*, num. 5. *potentia vno modo eſt principium operandi; & ſic diuiditur in potentiam actiuam, & paſſiuam 5. Metaphyſic. textu 17. & 9. Metaphyſ. textu 2. & 3. alio modo accipitur vt diuiditur contra actum, & hoc modo potentia, & actus non ſunt tantùm eiuſdem ſpeciei, ſed etiam eiuſdem numeri, vt dicitur 9. Metaphyſ. textu 8. illud enim indiuiduum, quod nunc eſt in actu, illud idem fuit in potentia: potentia autem primo modo eſt principium tranſmutandi aliud in quantum aliud, vel ab alio in quantum aliud. Cùm ergo dicitur, quòd potentia, & actus ſunt eiuſdem generis, falſum eſt de potentia, quæ eſt principium tranſmutationis, quia accidens immediatè recipitur in ſubſtantia, aliter eſſet proceſſus in infinitum; ergo potentia paſſiua, vel actiua ſic accepta non eſt eiuſdem generis cum ſuo actu. Hoc etiam probatur per Ariſtotelem 7. Metaphyſ. textu 31. in fine, qui dicit, quòd ſubſtantia non producitur in eſſe, niſi à ſubſtantia praexiſtente in actu; ſed quantum, vel quale producitur in eſſe, nullo quanto, vel quali præſuppoſito in actu, ſed in potentia tantùm; ergo ſecundùm ipſum ſubſtantia ponitur immediatè eſſe effectiua accidentis.*

Qualiter intelligendum ſit quod actus & potentia ſunt in eodem genere.

Articvlvs II.

Explicatur verior ſententia.

20. Verior ſententia, & nobis tenenda docet, formas ſubſtantiales non mediis accidentalibus potentiis, ſed ſe ipſis ſubſtantialiter eſſe immediatè productiuas tam aliarum formarum ſubſtantialium, quàm accidentalium; & hoc ſiue in cauſis vniuocis, ſiue æquiuocis. Hanc ſententiam tenet expreſsè Doctor in 2. & 4. ſententia ſuprà relatus; item in 1. diſtinct. 7. quæſt. 1. & lib. 9. Metaphyſ. quæſt. 7. per totam, præcipuè §. *ad quæſtionem*, num. 2. & 2. Phyſic. quęſt. 5. ibi Pytigianus. Rada 2. controuerſiarum controuerſia tertia art. 2. Faber theor. 34. His ſubſcribunt Durandus in 2. diſt. 1. q. 4. & in 4. diſt. 12. quæſt. 2. Okam in 2. q. 23. Iandunus 1. lib. de anima q. 8. Valles controuerſ. 3. ad Tyrones. Villalpandus, Tartaretus, Hurtado diſp. 9. Phyſic. ſect. 3. Videtur etiam ſententia D. Thomæ 3. contra

Digitized by Google

gentes cap. 69. vbi hæc ait: *Si formæ accidentales, quæ ſunt in rebus corporalibus, habent proprias actiones; multo magis forma ſubſtantialis habebit propriam actionem, per quam ſimilis forma introducatur in generatione.* Idem docet 3. parte quæſt. 77. artic. 3. in corpore, & ad ſecundum his verbis. *Ad ſecundum, quòd actio formæ accidentalis ita dependet ab actione formæ ſubſtantialis, ſicut eſſe accidentis dependet ab eſſe ſubſtantiæ.* & ſubdit, *quod quando accidens ſeparatum operatur actio, & efficientia formæ ſubſtantialis ſuppletur à Deo tanquam à primo agente, à quo dependet omnis actio formæ, & ſubſtantialis, & accidentalis.* quibus locis expreſsè fatetur; formas ſubſtantiales eſſe per ſe operatiuas. Solùm ergo poterit eſſe controuerſia, vtrùm agat mediis potentiis accidentalibus, an ſubſtantialibus.

Notandum primum. Pro cuius concluſionis intelligentia notandum eſt cum Doctore in 1. diſtinct. 7. quæſtione 1. §. *ad formam*, verſic. *ad propoſitum*, num. 19. quòd multæ ſunt formæ tam accidentales, quàm ſubſtantiales, quæ non ſunt actiuæ; & ita nullo modo dant actum ſecundum. *Quæ autem ſit ratio* (inquit Doctor) *quare quædam formæ ſunt actiuæ, & quædam non, difficile eſt aſſignare rationem communem, quia aliquæ formæ ſubſtantiales ſunt actiuæ, aliquæ autem formæ ſubſtantiales non ſunt actiuæ, & aliquæ qualitates non ſunt actiuæ, & tamen plus conueniunt qualitates, & qualitates in aliquo conceptu communi, quàm qualitates, & ſubſtantiæ. Similiter aliquæ formæ ſubſtantiales imperfectiores ſunt actiuæ, ſicut elementales; & perfectiores non ſunt actiuæ, ſicut mixtorum, & aliorum inanimatorum; aliquæ etiam mixtorum perfectorum ſunt communicatiuæ ſui, ſicut animatorum; aliquæ tamen perfectiores non ſunt communicatiuæ ſui, ſicut formæ corporum cæleſtium, & formæ Angelicæ. Non igitur videtur ratio, quare aliquæ formæ in communi ſunt actiuæ, & aliquæ non; ſicut in ſpeciali non videtur aliqua ratio, quare calor eſt calefactiuus, niſi quia calor eſt calor; & ita videtur, quòd hæc ſit immediata, calor eſt caloris effectiuus; ita etiam videtur, quòd omnes formæ de genere quantitatis, omnéſque relationes non ſunt actiuæ;* vnde in præſenti non eſt ſermo de ſingulis formis ſubſtantialibus, & quæ dant verum eſſe compoſito; ſed de eis ſolùm, quæ ſunt actiuæ, & veram habent operationem.

Secundò noto hîc non intendere impugnare cauſas inſtrumentales. nam licèt eas concederemus contra Doctorem ex dicendis infrà q. 13. difficult. 3. art. 1. non tamen inde negandum eſſet, ſubſtantias eſſe immediatè operatiuas, & ſecundùm eſſe ſubſtantiale. nam ſi accidens inſtrumentaliter virtute ſubſtantiæ produceret, hoc eſſet per influxum ipſius ſubſtantiæ, vt cum Suario ibidem oſtendemus; ergo ſubſtantia ſe ipſa immediatè eſſet cauſatiua, & operatiua iſtius influxus. Solùm ergo intendo, ſubſtantiam eſſe immediatè cauſatiuam ſuorum effectuum tam ſubſtantialium, quàm accidentalium, & non mediis potentiis accidentalibus, quod ſequentibus dictis ſic explano. 21. *Notandum ſecundum.*

Dico primò, forma ſubſtantialis ſubſtantialiter influit in alias ſubſtantiales formas. Probatur primò ex Ariſtot. 2. Phyſic. cap. 7. vbi tribuit formæ ſubſtantiali cauſalitatem formalem, efficientem, & finalem. & 2. de generatione textu 51. reprehendit negantes efficientiam formarum ſubſtantialium: ſed hæ authoritates, & aliæ ſimiles, licèt oſtendant formas ſubſtantiales eſſe actiuas, non tamen *Concluſio prima.* *Ratio prima.*

imme

immediatè, aut ſine concurſu accidentium, quod nos intendimus. Rationibus tamen efficaciſſimis ſic ſuaderi poteſt hæc veritas. Primò ratione Doctoris in 2. vbi ſuprà, num. 16. nam *neceſſe eſt ſubſtantiam generari à ſubſtantia tam in generatione vniuoca, quàm æquiuoca. Probo, quia neceſſe eſt, quòd forma generantis, quæ eſt principium generationis, ſit nobilior, vel æquè nobilis, ſicut forma geniti. Sed impoſſibile eſt formam accidentalem quamcumque eſſe perfectiorem forma ſubſtantiali; ergo non poteſt eſſe principium immediatum generandi. Dices, quòd forma accidentalis non eſt agens principale, ſed inſtrumentale. Contrà, quia ſi ſic dicatur, habetur propoſitum, inſtrumentale enim agens non mouet niſi quia motum. igitur aliqua immediata efficientia datur ſuperiori, agenti ſcilicet ſubſtantiæ. Præterea, principale agens vbi non poteſt habere inſtrumentum, quod attingat terminum, vel paſſum, ibi immediatè attingit terminum; ſed in generatione ſubſtantiali inſtrumentum non poteſt attingere paſſum, ſcilicet materiam primam; ergo tunc non vtitur eo; igitur ſaltem tunc attingit immediatè paſſum, ſcilicet materiam primam.*

22. *Ratio ſecunda.* Secundò probatur ratione eiuſdem Doctoris, num. 15. qua vtitur ad probandum, potentias animæ rationalis non diſtingui realiter ab ipſa, neque eſſe eiuſdem accidentia. *Nam illud eſt ponendum in natura, quod melius eſt, ſi ſit poſſibile, ex 2. de generatione* textu 59. & 8. Phyſic. textu 56. *natura enim ſemper deſiderat quod melius eſt: ſed paucitas ſine multitudine eſt melior in natura, ſi ſit poſſibilis; patet primo Phyſic.* textu 35. 41. & 50. *Igitur ſi poſſunt eſſe actus diuerſi ab vna eſſentia ſimplici animæ ſine eo, quòd iſtæ potentiæ ſint accidentia realiter diſtincta, hoc eſt ponendum: ſed huiuſmodi paucitas eſt poſſibilis ex ſupradictis; ergo. Quòd autem iſta paucitas ſit nobilitatis, patet, quia aliter non competeret enti nobiliſſimo, cui competit per vnicam eſſentiam ſuam operari diuerſa. Præterea quanto ordinatum ad finem immediatiùs attingit finem, tanto maioris nobilitatis eſt: ſed eſſentia ordinatur ad finem; igitur quanto immediatiori modo attingit finem, tanto erit nobilior: ſed hoc eſt, ſi ſe ipſa immediatè, non mediante aliquo accidenti realiter differente ab ipſa, operetur, & agat; ergo.*

Confirmari poteſt vrgentiùs hæc veritas ex eodem Doctore in 4. vbi ſuprà, §. *etſi contra*, num. 12. verſic. *ex hoc arguitur, quia illa forma eſt principium agendi, in qua generans & genitum aſſimilantur; ſed generatum aſſimilatur generanti principaliter in forma ſubſtantiali, ſecundùm quid autem ſibi aſſimilatur in accidentibus; ergo. Nec poteſt euadi dicendo, quòd iſta concludunt formam ſubſtantialem eſſe principium agendi, ſed remotum tam reſpectu ſubſtantiæ, quàm reſpectu accidentis, de quibus procedunt rationes. Hoc non ſufficit, quia nullus negat in Deo eſſe aliquam formam, quæ ſit principium proximum agendi, non quòd ſine cauſis intermediis agat, ſed quòd in ſuo ordine cauſandi per nihil medium vltra formam ſuam agit; ita eſto in propoſito; quod tamen improbatum eſt, quòd accidens habeat quamdam actionem ad ſubſtantiam poſteriorem actione ſubſtantiæ; ſubſtantia tamen per ſuam propriam formam erit principium actionis ſibi propriè in ſuo ordine agendi, quia nihil eſt,* (ait num. 10.) *inſtrumentum alicuius cauſa, niſi ſuperioris cauſa in genere cauſa efficientis; ergo ſi accidens coniunctum per eos eſt inſtrumentum ſubſtantiæ, ſubſtantia erit ſuperius agens: ſed ſuperius agens prius naturaliter agit, & ſi eſt naturale agens agit quidquid* 23.

vel quantum poteſt ; ergo ſubſtantia in illo priori, in eodem tamen inſtanti temporis, in quo agit vt ſuperius agens & accidens, agit vt inſtrumentum eius, ſubſtantia producet terminum quem poterit producere : ſed poteſt producere totam ſubſtantiam, quia perfectio ſubſtantiæ productæ non excedit perfectionem ſubſtantiæ agentis ; ergo in ſecundo inſtanti naturæ accidens agens non producit ſubſtantiam, vel eadem bis produceretur. legatur Doctor 9. Metaphyſ. quæſt. 7.

Obiectio prima. Obiicies Ariſtotelem de ſenſu, & ſenſibili c. de ſapore, dicentem, ignem non agere vt ignem, ſed vt calidum; ergo ſubſtantia non immediatè, ſed mediis accidentibus ſubſtantiam producit. Reſpondetur ignem formaliter calidum duos effectus efficienter habere, nempe ignire, & calefacere; ignit enim per formam ſubſtantialem, calefacit autem, & diſponit ad formam ignis introducendam per calorem ſibi formaliter inhærentem; eſt enim iſta forma principium productiuum alterius caloris, quo lignum, v. g. diſponitur ad recipiendam formam ignis : de hoc ergo ſecundo effectu, ſeu de hac ſecunda productione loquitur Philoſophus.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò eundem Philoſophum primo de generatione, aſſerentem, actionem non poſſe eſſe niſi vbi eſt contrarietas : ſed hæc eſt inter qualitates, cùm ſubſtantiæ nihil ſit contrarium ; ergo ſubſtantia non eſt immediatè actiua, ſed mediis accidentibus. Reſpondetur verum eſſe, actionem non eſſe niſi vbi eſt contrarietas diſpoſitiuè, quia qualitates oppoſitæ, & contrariæ diſponunt materiam ad receptionem formæ ſubſtantialis. Poſſemus obiicere plures rationes, quibus videtur, accidentia ſeparata à ſubſtantia ipſam producere, quod eſt ſignum manifeſtum habere actiuitatem productiuam formarum ſubſtantiarum. Sed ea omnia expendemus inferiùs agentes de inſtrumentis in communi, & in particulari; ibidémque oſtendemus, accidentia ſolùm diſpoſitiuè attingere productionem ſubſtantiæ.

24. *Concluſio ſecunda.* Dico ſecundò, forma ſubſtantialis producit qualitates ab ipſa immediatè promanantes ; v. g. ignis calorem primum, quo formaliter eſt calidus, primum, inquam. nam poſtea calefacit, ſeu producit calorem medio illo formali calore ex ſe alterius caloris productiuo ; & anima noſtra intellectionem, & volitionem, ſeu formas, quibus formaliter intelligit, & vult. Idem dico de ſole reſpectu caloris, de aliiſque agentibus æquiuocis. nam ſubſtantia quæuis non eſt cauſa vniuoca reſpectu accidentium, ſed æquiuoca, cùm producat effectus diſſimiles, & imperfectiores ſe in entitate. Fundamentum eſt, quòd ſi aliquæ ſubſtantiæ media potentia accidentali producerent accidentia, & non immediatè ; ergo cùm illa potentia ſit formaliter accidens diſtinctum, realiter à ſubſtantia per aliam potentiam accidentalem produceretur, & illa per aliam, & ſic in infinitum ; ergo vt vitemus iſtum infinitum proceſſum, neceſſariò deueniendum eſt ad aliquod accidens immediatè profluens à virtute intrinſeca, & entitatiua ſubſtantiæ. Dices, potentiam hanc accidentalem non eſſe quid per veram actionem productum, ſed reſultare ex entitate ſubſtantiæ, non vt formam productam ; ſed vt formam, qua producuntur effectus ab agenti principali. nam ſicut qualitates ſecundæ non producuntur per veram actionem, ſed ex primarum qualitatum mixtione reſultant, vt dicemus lib. 1. de generatione ; ita

iſtæ potentiæ reſultant ex entitate principalis cauſæ, vt potentiæ, quibus ad extra producit. Sed contrà eſt, quòd etſi negari non poſſit, hoc aliquibus qualitatibus conuenire; tamen his nón videtur concedendum. Ratio eſt, quoniam calor, quo ignis producit, eſt eiuſdem ſpeciei cum calore producto ab alio calore: ſed iſte per veram actionem producitur; ergo ille non petit ab intrinſeco reſultare, nec veram efficientiam excludit. Confirmatur, quia poſſe producere effectus externos tam accidentales, quàm ſubſtantiales, eſt perfectio in cauſis efficientibus. Patet in prima cauſa; ſed quod eſt intrinſecum rei, tamquam eius perfectio, non accreſcit ipſi ab aliquo extrinſeco, ſed ipſi identificatur, vt patet in materia prima, quæ identificat ſibi potentiam receptiuam; ergo principium proximum agendi in cauſa efficienti, non erit diſtinctum ab ipſa, etſi ipſa effectio diſtinguatur.

25. *Obiectio.* Obiicies, ſi cauſa ſubſtantialis identificat ſibi proximum principium operandi; ergo ſemper & perpetuò operabitur, nunquámque ceſſabit ab operatione. nam cauſa naturalis proximè conſtituta in actu primo ſemper operatur: ſed experientia conſtat, naturales cauſas ſæpiùs ab operationibus ceſſare; ergo efficiens ſubſtantiale non identificat ſibi proximum principium producẽdi. Reſpondetur, aliud eſt habere proximum principium operandi, aliud eſſe in potentia proxima ad operandum; poteſt enim accidere, imò frequentèr contingit, aliquid habere principium proximum operandi, & eſſe in potentia remota ad operandum. nam habere potentiam proximam, ſolùm importat habere principium immediatè elicitiuum, & productiuum effectus, vt diximus ſuprà ex Doctore in 4. diſt. 12. quæſt. 3. §. *etſi contra*, verſicul. *Nec poteſt*, num. 12. eſſe tamen in potentia proxima dicit non ſolùm potentiam ſubſtantialiter potentem; ſed non impeditam ab aliquo extrinſeco, nempe defectu diſpoſitionis, vel approximationis paſſi. nam his conditionibus deficientibus agens dicitur remotè potens, vt docet Doctor in 4. diſt. 19. quæſt. 1. §. *de quarto articulo*, num. 12. ex Philoſopho 9. Metaphyſ. cap. 4. textu 10. idem habet diſt. 49. quæſt. 6. §. *Dico ergo*, num. 11. & 13. Dicitur ergo potentia remota, non quia mediante alia potentia operetur; ſed quia deficiunt illi aliquæ conditiones, defectu quarum non eſt proximè operatiuus in actu ſecundo. Reſpondetur ergo argumentum concludere de cauſa proximè conſtituta in actu primo, non verò de habente principium proximum operationis; quod etiam Thomiſtæ tenere debent. nam ignis formaliter calidus habet potentiam proximam operandi in eorum ſententia; patet tamen non ſemper operari.

ARTICVLVS III.

Enodantur aliqua dubia ad maiorem huius difficultatis intelligentiam.

Dvbitabis primò, an forma ſubſtantialis ſeparata à materia poſſet compoſitum ſubſtantiale producere. Reſpondet Doctor in 4. diſt. 12. quæſt. 3. §. *ad tertium*, num. 39. dubitatiuè, his verbis. *Sed quod dicitur ibi, quòd forma ſubſtantialis, ſi per ſe eſſet ſecundùm authoritatem hanc Philoſophi, non poſſet eſſe principium generandi ſubſtantiam compoſitam. hoc quidem hàbet* 26. *Dubium primum.*

dubium, ſi enim ſicut qualitas eſt totale principium alterandi, ita forma ſubſtantialis generantis ſit totale principium generandi, conſequens eſt dicere, quòd forma ſubſtantialis per ſe ens poteſt ſubſtantiam generare, niſi fortè quia non eſſet ſub modo conuenienti ad agendum; nihil enim habet modum conuenientem ad agendum in materiam quantam, niſi ipſum ſit quantum.

Concluſio prima. Hanc autem difficultatem, quam Doctor non reſoluit, ſic breuiter in præſenti poſſumus explicare. Dico ergo primò quòd ſi loquamur de compoſitis non organicis, carentibúſque forma corporeitatis, v.g. de igne, & aliis ſimilibus, ſi Deus formam ignis ſeparatam à materia conſeruaret, poſſet hæc forma ignis compoſitum producere. Fundamentum eſt, quòd producere ignem in concreto, nihil aliud eſt, quàm diſponere materiam, & ad eius diſpoſitionem formam ſubſtantialem inducere: ſed forma ſubſtantialis ignis habet virtutem productiuam caloris, & alterius formæ ſubſtantialis ignis, cùm ſit forma verè actiua; ergo hac ratione compoſitum valeret producere.

27. *Obiectio prima.* Obiicies Ariſtotelem 1. Metaphyſ. aſſerentem, agere per ſe eſſe ſuppoſiti: ſed forma ſubſtantialis non eſt ſuppoſitum; ergo nequit per ſe agere.

Reſpondetur ex Doctore vbi ſuprà, §. *ad ſecundum*, iſtam propoſitionem, Actio tantùm eſt ſuppoſiti, non haberi à Philoſopho 1. Metaphyſic. *ſed ibi habetur, quòd actio eſt circa ſingularia, & pro tanto præfert experimentum arti in agendo, vel expertum artifici; ſed vnde locus? eſt circa ſingulare vt obiectum; ergo eſt ſolius ſuppoſiti vt agentis.* Dicit ergo Doctor, quòd quamuis iſta propoſitio eſſet Philoſophi, ſic eſſet intelligenda; *actio eſt ſuppoſiti vt vltimatè denominati ab actione, ſed non vt ſolius denominati ab ipſis*; vnde licèt forma ſit, quæ producit ſuppoſitum, denominatur vltimatè producens. quare ſi forma eſſet ſeparata, ipſa eſſet, quæ vltimatè denominaretur producens, quia licèt non ſit ſuppoſitum, (ait Doctor) cùm tamen nec eſſet forma actualiter informans, nec aliud compoſitum conſtituens; ſed per ſe, & independenter ab alio producens, vltimatè denominaretur producens, ſeu influens in effectum. Quæ ratio non ſolùm probat de formis accidentalibus, vt intendit ibi Doctor, ſed etiam de ſubſtantialibus prædictis, non enim formæ ſubſtantiales dicuntur vt quo producere, quia ſint formæ quibus alij vt quod producunt; ſed ſolùm quatenus ſuppoſitum vel concretum vltimatè denominant producens, tanquam ipſarum conſtitutiuum & quod ab eis habet ſuum eſſe, fortè & conſtitutiuum intrinſecum.

Obiicies ſecundò Boëtium de Hebdomadibus dicentem, *in omnibus citra Deum differunt quo eſt, & quod eſt; forma ergo, quæ nata eſt eſſe quo, reſpectu actionis non poteſt eſſe agens; ergo præcisè ſuppoſitum, quod natum eſt habere illam formam, quæ eſt quo, poteſt eſſe agens. Confirmatur etiam per exemplum; quia enim anima eſt quo homo eſt homo, ideo anima non poteſt eſſe homo; ita à ſimili, forma, qua nata eſt eſſe quo aliquis agat, non poteſt eſſe agens.* *Obiectio ſecunda.*

Reſpondetur ex Doctore, n. 35. *poteſt dici, quòd ſicut ipſe loquitur ibi, de quo eſt, & quod eſt, quodlibet cauſatum habet iſta aliquo modo diſtincta, eo modo quo nullum creatum eſt purum eſſe; ſed non oportet, quòd in quolibet creato, quo agit, & quod agit, ſint diſtincta. Si enim anima eſt eſſentia ſimplex,*

Digitized by Google

plex, & idem realiter ſua potentia, non eſt alind, quod agit actione intellectina, & quo agit, & ita hic iſta eſt quædam entitas ſimplex, nec informans alind. Exemplum adductum de anima, & homine non probat niſi de quo, & de quod in eſſendo, & hoc accipiendo quo partiale, non quo totale; quod dico, quia vt homo vt quo totali humanitate eſt homo; ſed per animam eſt homo vt quo partiali, & hoc eſt quod aliquando conſueuit dici de forma totius, & forma partis: forma autem totius eſt quidditas rei includens vtramque partem eſſentialem, & illa non eſt alind realiter ab ipſo; quod ſi ſic fortè ſit aliud, tantùm eſt aliud in modo intelligendi; & tantùm iſto modo poſſunt differre quod, & quo reſpectu actionis, quando quo eſt quo totale.

Obiectio tertia. Obiicies tertiò Philoſophum 1. de generatione textu 87. aſſerentem, *quòd oportet agens, & patiens communicare in materia*; ſed ſi forma ſeparata produceret compoſitum, non communicarent agens, & patiens in materia, cùm hac careret efficiens, ſeu agens; ergo forma ſeparata à materia non poteſt producere compoſitum.

Reſpondetur ex eodem Doctore §. *ad tertium*, numero 38. hanc propoſitionem exponendam eſſe vel de communicatione actuali, vel de aptitudinali: in caſu autem noſtro eſſet communicatio aptitudinalis, quia quantum eſt ex ſe, hæc forma eſſet informatiua materiæ; quæ ſolutio manifeſta eſt, & iuxta intentum Ariſtotelis, qui ſolùm intendit, quòd cauſa, & effectus ſint eiuſdem rationis; *quia ex quo hac forma eſt eiuſdem rationis cum forma terminante, ſequitur quòd ſicut forma terminans eſt in materia, ita iſta nata eſt eſſe in materia: ſed non oportet ipſam actu eſſe in materia, ſicut illa eſt, quia agere eſt forma maximè per ſe entis; ſed recipi, vel produci non eſt forma niſi in aliquo ſuſceptiuo.*

28. *Obiectio quarta.* Obiicies quartò, quod 9. Metaphyſic. textu 85. arguitur contra ideas Platonis, quòd idea non poſſit eſſe principium generandi compoſitum, quia eſt forma tantùm; ergo à ſimili, in propoſito formis iſtis repugnabit producere compoſitum, licèt poſſent quando erant in materia, ſeu conſtituebant compoſitum.

Reſpondetur ex Doctore ibidem, numero 39. intentionem Philoſophi eſſe, *quòd idea Platonis non poteſt eſſe principium generandi ſubſtantiam compoſitam, quia nulla ſubſtantia omnino in materiali poteſt generare ſubſtantiam compoſitam, niſi mediante corpore. Sed vnde eſt hac propoſitio vera apud Philoſophum? Dico, quòd ex hoc quòd ponit ordinem cauſarum in vniuerſum eſſe ſimpliciter neceſſarium; & vidit ſubſtantias ſeparatas mouere calos ſecundùm poſitionem ſuam, vt per talem motum producant aliqua in iſtis inferioribus, non autem ſic mouerent ſi poſſent immediatè producere iſta; quia tunc ille ordo cauſarum non eſſet neceſſarius, quòd ſibi eſſet inconueniens. Neque per hoc oportet imponere ſibi truffas aliquorum, quòd ſubſtantia ſeparata non poſſit cauſare aliquid hic inferiùs propter aliquam imperfectionem, vel tale aliquid, vel tale in ſubſtantia inſeparata; vel propter improportionem ſimplicis ad compoſitum, ſed tantùm propter iſtum ordinem cauſarum. Conceſſit enim, quòd ſubſtantia ſimplex creat calum motum, quod eſt compoſitum per accidens; & quare non ita compoſitum per ſe, cùm ipſum agens non magis habeat conuenientiam cum compoſito per accidens, nec toto, nec partibus, quàm cum compoſito per ſe?*

Sed

Sed non communicamus cum Philoſopho in iſta propoſitione, ordo cauſarum naturalium eſt ſimpliciter neceſſarius; admittimus ideo formas ſubſtantiales ſeparatas poſſe compoſitum producere, quandoquidem ipſe non negauit hanc poſſibilitatem, quia exiſtimaret formam in materia non eſſe totam rationem agendi, & ita ſi poſſet per ſe eſſe, poſſet per ſe agere; ſed quia exiſtimauit, illam non poſſe per ſe eſſe ſeparatam à materia propter neceſſarium ordinem, & ineuitabilem connexionem cauſarum apud eum.

Obiectio quinta. Obiicies quintò, charitas ſeparata à voluntate nequit producere amorem, nec ſpecies impreſſa ſeparata ab intellectu cognitionem, ſeu expreſſam ſpeciem; ergo nec forma ignis præciſa à materia ſubſtantiale compoſitum. Reſpondetur negando paritatem. nam forma ſubſtantialis, cùm ſit totale generationis principium, non dependet à materia in ſua cauſalitate, & efficientia: ſpecies autem impreſſa, & charitas, cùm ſint partialia, & incompleta principia, nequeunt ſeparata ab aliis comprincipiis in effectum influere. Vnde hoc argumentum ſolum vrget quoſdam antiquos aſſerentes ſpeciem impreſſam eſſe totale productiuum cognitionis; ipſi tamen reſpondere poſſent ſpeciem impreſſam ſeparatam non poſſe producere cognitionem, non defectu actiuitatis, ſed materiæ, ſeu ſubiecti. nam ſpecies impreſſa in eorum ſententia non erat ſuſceptiua expreſſè, ſed ſolùm effectiua; recipiebatur ergo ſolùm in intellectu. Inſtabis, ergo ſpecies non inhærens intellectui poterit cum illo producere cognitionem. Concedo ſequelam, ſi ſit debitè approximata intellectui efficienti, & recipienti; quoniam ſpecies nõ inhærens præciſè, quia ſpecies eſt, nec hunc effectum ſpecificum tribuit inhærendo; ſed quia accidens eſt. Vnde ſi Deus hanc inhærentiam diuinitus ſuppleret, valeret optimè cum intellectu debitè approximato concauſare cognitionem, ſeu expreſſam formam.

Species nõ inhæret quatenus ſpecies, ſed quatenus [...]dens.

Dico ſecundò, formæ organicæ, ſeu quæ exigunt materiam organicè diſpoſitam ad productionẽ formæ ſubſtantialis, ſiue hæc organizatio ſit per ſolam quantitatem accidẽtibus veſtitam, & materiæ primæ immediatè inhærentem, vt communiter Thomiſtæ, ſiue per formam ſubſtantialẽ corporeitatis, vt nos cum Doctore 1. lib. de generatione affirmabimus, nequeunt ſeparatæ ſine nouo miraculo compoſitum ſubſtantiale producere. Fundamẽtum eſt, quod inſinuat Doctor vbi ſuprà, quia forma non eſſet ſub modo conuenienti ad agẽdum in materiam quantam, niſi ipſum ſit quantum, loquendo de agente vniuoco; forma enim ſubſtãtialis equi, v.g. cùm requirat materiam organicè extenſam, non ſolùm ſubſtantialiter, ſed quantitatiuè, & ex ſe non habeat virtutem producendi quantitatem, nec diſponendi organicè materiam, cùm hæc ſit actio totius compoſiti, vt inſinuabimus inferiùs, & latiùs oſtendemus in libris de generatione; conſequenter nõ poterit compoſitum producere: forma autem ignis, cùm nec ſupponat materiam organizatam, nec quantam, ſed ipſa cum materia ſit ſubiectum immediatum quantitatis, quæ ſubiectatur in toto compoſito, in viuentibus in compoſito reſultante ex materia, & forma corporeitatis: in non viuẽtibus autem in toto compoſito ex materia, & forma totius, vt dicemus in libris de generatione; hinc fit, quòd ſola virtute calefactiua poſſit diſponere materiam ad introductionem formæ ſubſtan- 29. *Concluſio ſecunda.*

Digitized by Google

ſubſtātialis,ex cuius poſitione integrũ cōpoſitum coaleſcit. Notanter dixi in concluſione, ſine nouo miraculo. nam certum exiſtimo, quòd ſi Deus, v.g. ſepararet formam equi à materia, & aliam diuinitus diſponeret vltimatè, forma illa ſeparata aliam ſimilem in ſpecie valeret inducere in illa materia diſpoſita: vel negandum eſt has formas viuentium eſſe ſubſtantialiter effectiuas, de quibus in libris de generatione, & anima redebit ſermo.

Formæ accidentales à ſubiecto ſeparatæ ſunt verè actiuæ. Ex dictis manifeſtè infertur, formas accidentales ſeparatas à materia vt contingit miraculosè ſpeciebus ſacramentalibus venerabilis Euchariſtiæ Sacramenti, eſſe verè actiuas & productiuas conſimilium qualitatum, ob rationes ſupradictas de formis ſubſtantialibus non exigentibus organicam diſpoſitionem.

30. *Dubium ſecundũ.* Dubium ſecundum, an ſicut formæ ſubſtantiales per ſuam intrinſecam entitatem vniuocè, & æquiuocè proprios effectus producunt: ita formæ accidentales propria virtute, & immediatè cauſent. Reſpond. affirmatiuè, eiſdémque fundamentis probatur hęc concluſio, quibus probauimus ſuprà de formis ſubſtantialibus.

31. *Dubium tertium. Potentiæ aliæ ſequuntur formam, aliæ compoſitum.* Dubium tertium, an ſuppoſito, quòd formæ ſubſtantiales immediatè operātur, ſaltim formaliter entitas cauſæ, & principium proximum operationis diſtinguantur. Pro cuius dubij exacta intelligentia notandum eſt, quòd nō omnes potentiæ actiuæ procedunt immediatè à formis, quæ ſunt altera pars compoſiti ſubſtantialis. nam, vt benè notauit Philippus Faber in ſua Philoſophia theoremate 74. c.1. aliæ ſunt potentiæ, quæ ſequuntur compoſitum; aliæ ſequuntur animam. v.g. in homine potentia ad generandum dimanat, & ſubiectatur immediatè in toto compoſito, quatenus includit vtramque perfectionem corporis, & animæ. nam anima non eſt, quæ immediatè generat, ſed compoſitũ: ſicut nec anima eſt, quæ videt, aut guſtat, licèt iſtæ affectiones non poſſint conuenire compoſito, niſi quatenus participat influxũ ipſius animæ. Aliæ ſunt, quæ ipſam animam immediatè efficiunt, ſicut intellectus, & voluntas, quod manifeſtè pateſcit in anima ſeparata à corpore, quæ independenter ab eo ſuis gaudet operationibus in patria, vbi videt clarè Deum, & perfectiſſimo diligit amore. Vnde aliud eſt inquirere, vtrùm potentiæ ſubſtantiales abſolutè diſtinguantur à forma ſubſtantiali; aliud autē, vtrùm diſtinguantur à ſuo intrinſeco principio. nā certum eſt, quòd illæ potentiæ immediatè profluentes à compoſito, à forma realiter diſtinguētur. nam ſi compoſitum diſtinguitur realitèr à partibus ſimul ſumptis, & vnitis, & à qualibet parte ſeorſim ſumpta, ex q.7.d.1. art.2. etiam eius potentiæ ab eiſdem partibus realitèr diſtinguentur. Ideo ergo ſolùm eſt ſermo de potentiis ad ſua intrinſeca principia comparatis, v.g. de potentia generatiua in homine reſpectu compoſiti, & de intellectu, & voluntate reſpectu animæ rationalis, aut de potētia igniendi reſpectu ignis.

Omnes authores, qui affirmant, ſubſtantiam agere mediis potentiis accidentalibus, conſequenter affirmant, potentias realiter, & ſeparabiliter à ſuis intrinſecis principiis differre. Ratio eſt conſpicua. nam accidens, & ſubſtantia realiter diſtinguuntur. Sed hæc ſententia nullis aliis efficacioribus rationibus valet impugnari, quàm eis, quibus ſuprà probauimus fundamentum huius ſententiæ falſum eſſe, nempe ſubſtantiam operari per potentias accidentales.

NNn Doctor

Potentiæ formaliter à ſuo ſubiectis differunt. tentiæ eſt, quod prius conuenit rei eſſe, ſecundò operari; ergo prius conſtituitur entitas in eſſe eſſentiali, quàm in eſſe operatiuo: ſed hæc virtus formalis operatiua nequit ei conuenire per aliquam entitatem realiter diſtinctam, & accidentalem, vt ſuprà; ergo per aliquam formalitatem, ſiue realiter identificatam, diſtinctam verò formaliter, debet conſtitui formaliter potens. Formaliter, inquam. nam radicalis virtus ineſt ei eſſentialiter, cùm quidditas cuiuſuis rei ſit radix, & origo iſtarum, & omnium aliarum perfectionum. Confirmari poteſt hæc ratio. nam ſecundùm iſtam viam poſſunt ſaluari omnes authoritates illæ Philoſophi, quæ dicunt, quòd huiuſmodi potentiæ egrediuntur ab eſſentia animæ, vt quædam virtutes; item quòd ſunt mediæ inter formas ſubſtantiales, & accidentales, quia ſunt quaſi paſſiones animæ, & paſſio egreditur à ſubiecto, vel ebullit; ſunt tamen eſſentiæ animæ idem, vt dictum eſt ſuprà; & poſſunt etiam dici partes ſecundùm quod nulla dicit totam perfectionem eſſentiæ continentis, ſed quaſi partialem. Similiter iſto modo facilè eſt concipere, quòd vna potentia non continet perfectiones omnium, nec totam perfectionem ipſius animæ, licèt ſit eadem res propter illam diſtinctionem formalem. Vnde ſic contenta non continent ſe mutuò; quia ſunt diſtincta formaliter, & inter ſe à continente primo, cui ſunt idem realiter; vnde duo contenta inter ſe diſtinguuntur, & reſpectu tertij ſunt idem realiter.

Tertiò ex dictis in Logica quæſt. 6. diffic. 1. art. 1. & dicendis in Metaphyſica, non alia ratione prædicata ſuperiora, & inferiora in re formaliter diſtinguuntur, niſi quia de eis diuerſa prædicantur, diuerſóque modo conceptibilia ſunt: ſed eſſe, & operari diuerſo modo cóncipiuntur, diuerſáſque formalitates important; ergo & formale conſtitutiuum eſſendi, & proximum conſtitutiuum operandi: vnde eadem ratione in Deo diſtinguimus intellectum, & voluntatem, omnipotentiam, & attributa ab eſſentia diuina cum Doctore pluribus in locis, præcipuè in 1. d. 8. quæſt. 4. & in 4. d. 46. quæſt. 3. & fatemur, Deum per intellectum, & voluntatem operari ad extra; quando autem dicimus, Deum per ſuam eſſentiam operari, non intelligimus, quòd ipſa formaliter ſit proximum operationis principium; ſed quòd independenter operetur ſine concurſu alterius ſuperioris cauſæ, & non per principia realiter diſtincta, ſed ſibi realiter identificata; quia diuina eſſentia ob ſuam infinitatem omnem ſibi identificat perfectionem.

Petes, qualiter identificentur iſtæ potentiæ cum ſuis entitatibus. Reſpondet Doctor in 2. vbi ſuprà non identificari, nec contineri in ſuo principio tanquam quid ſuperius, quod eſt de natura continentis, vt color cum qualitate, ſed ſolùm vnitiuè, quaſi poſteriora, quæ profluunt ex natura continentis in eſſe eſſentiali conſtituti; iſto modo ens continet multas paſſiones, quæ non ſunt res aliæ ab ipſo ente, vt probat Ariſtoteles 4. Metaph. tex. 3. & 5. Diſtinguuntur tamen abinuicem formaliter, & quidditatiuè, & etiam ab ente; formalitate dico reali, & quidditatiua. 34. *Potentiæ identificantur realiter cum entitatibus à quibus promanant.*

Obiectio. Obiicies; ergo creatura non diſtinguitur à Deo, quandoquidem identificat ſibi proximum principium operandi.

Reſpõſio. Reſpond. non diſtingui quantum ad hoc, infinitè tamen differt adhuc in iſta identificatione; quia Deus non ſolùm identificat ſibi prin-

Digitized by Google

cipium operandi in aliquo genere, ſed etiam in omni genere, quod creaturæ nequit competere. Item Deus identificat ſibi principium operandi independenter; creatura tamen principium operandi dependenter.

35. *Dubium quartum.* Dubium quartum, qualiter iſtæ potentiæ diſtinguãtur inter ſe? habemus ex ſuperioribus dubiis potentias iſtas eſſe idem realiter cum ſuo principio, loquendo tam de entitatibus accidentalibs, quàm ſubſtantialibus. Dubitandum ergo venit, qualiter inter ſe diſtinguantur. *Cõcluſio.* Dico breuiter cum Doctore vbi ſuprà, inter ſe ſolùm formaliter diſtingui. Fundamentum eſt, quòd quæ ſunt eadem vni tertio, ſunt eadem inter ſe: ſed iſtæ potentiæ ſunt idem realiter cum ſuo principio, & diſtinctæ formaliter ab eo; ergo inter ſe ſolùm formaliter diſtinguuntur, & idem realiter ſunt, quod principium in creatis perſpicuiſſimum eſt, & ab omnibus Philoſophis admittitur, ideo vſque ad Metaphyſicam maiori explicatione non indiget.

Obiectio prima. Anima rationalis eſt Trinitatis imago. Obiicies, animam rationalem eſſe Trinitatis imaginem: ſed in Trinitate eſſentia eſt eadem perſonis, perſonæ tamen inter ſe realiter diſtinguuntur; ergo etſi potentiæ animæ, in quibus aſſimilatur Trinitati, ſint eædem animæ, inter ſe realiter diſtinguuntur. Reſpondet Doctor in 2. vbi ſuprà §. *ex hoc dico*, num. 21. *quòd imago Trinitatis non eſt completè in anima abſolutè conſiderata, ſeu potentijs ſuis, niſi in radice, ſed vt eſt ſub actibus ſuis cum vnitate ſua eſſentiæ, repræſentat Trinitatem, & ſic conſiſtit imago in tribus realiter diſtinctis, non autem in potentijs quæ realiter non diſtinguuntur; imago enim vt eſt perpetua, ſolùm eſt virtualiter in anima, & formaliter ſub actibus.*

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò potentias diſtingui per actus, ex 2. de anima textu 33. actus iſtarum potẽtiarum diſtinguuntur realiter; ergo & potentiæ à quibus promanant. Reſpondetur, verum eſſe potentias diſtingui per actus, vt ibidem docet Doctor; & in 1. diſt. 6. q. 1. n. 3. & 4. *non tamen oportet quòd ſit tanta diſtinctio in potentijs, ſicut in actibus, licèt ſit aliqua; vna enim potentia viſiua eſt plurium colorum*, & vnica voluntas plures actus ſpecie diuerſos producit: ſed de his in Metaphyſica erit ſermo. *Qualiter potentiæ diſtinguantur per actus.*

Obiectio tertia. Obiicies tertiò potentiam naturalem eſſe in ſecunda ſpecie æqualitatis, ex Auguſt. de ſpiritu & anima, & Ariſtotele in prædicamentis, & Simplicio ſupra prædicamenta, capite de qualitate, & Damaſceno in ſua Logica; ergo eſt accidens, aliàs potentię ſubſtantiales, quæ ſequuntur naturas ſubſtantiales, ponerentur in prædicamento qualitatis, & ſic ſubſtantia ſub accidenti conſtitueretur. Reſpondetur, *quòd potentia naturalis abſolutè non eſt in ſecunda ſpecie qualitatis, ſed facilitas ad vtendum illa potentia; vnde poſſe leuare feſtucam non eſt in ſecunda ſpecie, ſed facilitas leuandi; vnde huiuſmodi agilitas dicitur hîc potentia naturalis, & patet hoc per eius exempla de pugilatore & curſore, & ideo eius potentia currendi abſolutè, nõ eſt in ſecunda ſpecie, ſed agilitas illius potentiæ, ſiue in vtendo illa potentia, ſiue potentia quoad illam agilitatem.* Sic venit intelligendus idem Philoſophus, & Aug. 15. de Trinitate cap. 23. cùm dicunt potenriã ſuſcipere magis, & minus. Vel dicendum eſt potentias verè effectiuas dici inæquales in conatu, & ſubſunt actibus ſuis; non autem formaliter. nam actus non ſunt æquales in intenſione & perfectione. *Non quæuis potentia eſt in ſecunda ſpecie qualitatis.*

Obiectio quarta. Si autem obiicies quartò Anſelmũ de caſu Diaboli c. 8. aſſerẽtẽ quòd potentiæ iſtæ etſi non ſint ſubſtantiæ, nõ ſunt tamẽ nihil; erunt ergo accidẽtia, & cõſequenter realiter inter ſe diſtinctæ.

Digitized by Google

cta. Reſpondetur, *non dicere quòd non ſunt ſunſtantiæ, ſed ſupppſito quòd nō eſſent ſubſtantiæ, adhuc haberet intentum ſuum, quia non ſunt nihil, & hoc ſufficit ſibi.*

Obiectio quinta. Obiicies quintò Commentatorē 1. de anima, aſſerentem comment. 92. quòd anima diuiditur in has potentias, ſicut pomū in colorem, odorem, & ſaporem, talis eſt in accidentia realiter diſtincta; ergo potentię ab anima & à ſuis principiis realiter differunt. Reſpondetur ex Doctore, num. 22. *quòd ſimilitudo eſt pro tanto, quia ſicut color non eſt tota perfectio pomi, vt eſt quid ſenſibile, ſimiliter nec ſapor; ſic vna potētia non continet totam perfectionem animæ.*

36. *Dubium quintū.* Dubium quintum vtrùm potentiæ iſtæ, quæ formaliter inter ſe, & à ſuis potentiis differunt, includant formaliter reſpectus ad actus, & obiecta. Reſpondetur affirmatiuè. Dicimus ergo has potentias abſolutas, quæ ſunt principium effectiuum rerum, & quibus entitates eſſentiales proximè operantur, identificare ſibi reſpectus ad obiectum, & ad actum; ad obiectum potentiæ, quæ ſunt vitales, & agunt in obiecta; ad actum ſolùm, ſeu effectum illæ potentiæ, quæ non ſunt vitales, ſed merè effectiuæ, vt ignis, calor, &c. Fundamentum præcipuum eſt, quòd eo ſolùm diximus in Logica quæſt. 16. difficult. 2. cum Doctore in 2. ſentent. diſt. 2. quæſt. 2. in fine, vbi ſe allegat in eodem 2. diſtinct. 1. quæſt. 5. ſeu ſecundùm aliam recentiorem editionem quæſt. 4. §. *ad quæſtionem,* & alibi ſæpiùs, vt ibidem notauimus, dari aliquas relationes identificatas cum fundamento, quia hoc nequit intelligi independenter à termino; ideóque inhærentiam aptitudinalem accidentis eſſe relationem identificatam cum fundamento, quia accidens ſaltim quietatiuè nequit ſine tali concipi dependentia. Et ideo

Potentiæ identificant ſibi reſpectus ad actus & obiecta.

etiam quæſt. 3. difficult. 2. artic. 5. aſſeruimus potentiam proximam, qua materia connotat omnes formas indifferenter eſſe paſſionem eius, quia nequit intelligi completè, & quietatiuè ſine ordine ad formam; ergo cùm potentia non poſſit quietatiuè concipi ſine ordine ad obiectum, & actum, identificabit ſibi neceſſariò hunc reſpectum.

Obiicies Doctorem in 2. diſt. 16. quæſt. 1. impugnantem Henricum quodlibeto 3. quæſt. 14. quia aſſerebat, potentias animæ eſſe relationes; ergo. Reſp: Henricū non ſolùm aſſerere eſſe relationes, ſed negare includere aliquid abſolutum, quod ſit principium actus; vnde cùm relatio non ſit actiua, optimè infert, potentias non conſtitui ſolùm relationibus. Aſſerebat ſecundò has relationes realiter inter ſe diſtingui, quod iam impugnauimus, cùm potentiæ neque inter ſe, neque à principio realiter diſtinguantur. Non tamen inde negat potentias ſecundariò identificare ſibi reſpectus ad actum, & obiecta, vt optimè docet de habitibus reſpectu obiectorum in 1. diſt. 17. quæſt. 3. §. *tenendo*, verſic. *hanc viam*, num. 7. quod idem docuit Philoſophus de ſcientia in fine capitis de qualitate. *Obiectio prima.*

Obiicies ſecundò materiam primam nulla potentia abſoluta ſuperaddita eſſe ſuſceptiuam formæ, vt notat Doctor vbi ſuprà, num. 13. ergo efficiens poterit efficere nulla potentia abſoluta ſuperaddita. Reſpondetur negando paritatem. nam materia ſolùm ſe præbet compoſito recipiendo, & eius quidditas formaliter actuatur, & completur per aduentum formæ; cauſæ autem efficientes quæcumque ſint, cùm aliquid extra ſe operentur, nullatenus pertinens ad complementum, & intrinſecam entitatem rei, 37. *Obiectio ſecunda.*

Digitized by Google

indigent potentiis abſolutis ab eiſdem diſtinctis, quia ſicut eſſe ſupponitur ad operari, ita & potentiæ ad hos effectus ſupponuntur.

Obiectio tertia. Obiicies tertiò quālibet potentiam diuerſiſſimos reſpicere effectus, præcipuè ſi ſit alicuius cauſæ æquiuocæ, v. g. voluntatis reſpectu amoris, & *Quauis potentia duplici diuerſo reſpectu reſpicit obiectũ.* odij, &c. ergo tot erunt reſpectus in potentiis, quot actus, & obiecta, quæ poſſunt attingere. Reſpondetur quamlibet potentiam duos reſpectus includere, vnum tranſcendentalem, ſeu formaliter identificatum cum ſuo principio reſpicientem actum, & obiectum in communi, à quibus potentiæ ſpecificantur; alium realiter diſtinctum, & prædicamentalem terminatum ad obiectum, & actum quando actualiter exiſtunt; in hoc ſenſu ſcientia, & ſcibile referuntur relatione tertij generis, ſeu menſuræ, & *Cõcluſio.* menſurabilis. Dico ergo quamlibet potentiam vnicam ſolùm identificare relationem reſpicientem actum & obiectum in communi, multiplicari tamen relationes reales prædicamentales ad multiplicationem actuum, & obiectorum exiſtentium; de quibus omnibus in Metaphyſica ex profeſſo diſputabimus.

DIFFICVLTAS IV.

Quid ſit influxus cauſæ efficientis.

HAbemus ex ſuperioribus difficultatibus quamcumque cauſam efficientem operari non per potentias accidentales, & realiter diſtinctas, ſed influere in effectum proximè mediis quibuſdam potentiis ſibi identificatis, formaliterque inter ſe, & à ſuo principio ſolùm diſtinctis. Venit ergo dubitandum, quid ſit iſte influxus, ſeu cauſalitas, quo cauſa efficiens influit in effectum: & ſupponimus vt certum, influxum iſtum debere eſſe quid realiter diſtinctum ab ipſa cauſa efficienti, ac per conſequens quid ei accidentaliter accreſcens. *Influxus cauſæ efficientis realiter differt à ſuo principio.* Ratio eſt conſpicua, quoniam manifeſtum eſt, ea realiter diſtingui, quæ ſeparari poſſunt; ſed cauſa poteſt eſſe ſine actuali cauſatione, vt experientia demonſtrat; ergo ab ea realiter diſtinguitur, eíque ab extrinſeco contingit.

ARTICVLVS I.

Expenduntur diuerſa Philoſophorum placita circa cauſalitatem efficientis.

PRima ſententia ſuſtinet, actionem eſſe cauſalitatem agentis, intelligit tamen per actionem effectum pro- 38. *Sentẽtia prima.*
vt in fieri, & quatenus tendentem in factum eſſe. ita Suarez diſp. 18. Metaphyſic. ſect. 10. num. 5. Conimbricenſes 2. Phyſic. quæſt. 6. articul. 2. Ruu. tract. de cauſa efficienti quæſtione 1. Fundamentum potiſſimum huius ſententię, quòd cauſalitas agentis eſt illud, quod mediat inter cauſam, & effectum, ſeu eſt fieri rei, & via ad terminum productum, denominátque principium actualiter agens: ſed hæc omnia à nullo alio, niſi ab actione valent prouenire; hæc ergo eſt cauſalitas efficientis. Confirmatur, quoniam ea eſt agentis cauſalitas, qua proximè per ſe immediatè, & intrinſecè attingit effectum quaſi via ad illum, & tendentia, ſed actio eſt id, quo proximè agens influit in effectum; ergo ipſa eſt cauſalitas agentis.

Secunda ſententia negat, cauſalitatem agentis eſſe actionem, ſed 39. *Sentẽtia ſecunda.*
agere,

agere, ſeu efficere effectum. ita Fonſeca 5. Metaph. quæſt. 13. ſectione 3. Maſius in præſenti q. 3. ſect. 3. Fundamentum eſt, quòd ea eſt efficientis cauſalitas, qua agens, ſeu efficiens ab aliis cauſis, materiali ſcilicet, formali, & finali differt, ſed non per actionem, ſed per agere, ſeu efficere ab omnibus aliis cauſis diſtinguitur, à materia quidem, & forma, quia hæc formaliter, illa materialiter concurrit, nulla tamen agendo à fine, quia finis non efficit rem, ſed eius efficitur gratia; ergo cauſalitas agentis eſt agere, ſeu efficere rem. Confirmatur, quia cauſa non cenſetur agens niſi quatenus ſubeſt actioni: ſed cauſam ſubeſſe actioni, non eſt actio, ſed agere; ergo cauſalitas non conſiſtit in actione, ſed in agere, ſeu exercitio illius.

40. *Sententia tertia.* Quidam recentiores Thomiſtæ diſputat. 10. Phyſicæ quæſt. 8. §. 2. num. 135. exiſtimant inter hos authores nullam eſſe controuerſiam de re, ſed ſolùm in modo explicandi; dicunt enim, quòd authores primæ ſententiæ loquuntur de cauſalitate in abſtracto, ſeu de forma, qua agens conſtituitur cauſans: authores verò ſecundæ ſententiæ loquuntur de actuali cauſatione, ſeu de cauſa quatenus ſubeſt actioni, & actualiter denominatur cauſans; quæ explicatio conſona rationi videtur, tamen vtraque ſententia licèt ſupponat fundamenta vera, quæ nobis probantur articulo ſequenti; peccat tamen, quatenus affirmat agens, ſeu efficiens formaliter conſtitui agens hoc fluxu, ſeu cauſalitate fundamentali, ſeu hac fieri rei, quatenus tendit in factum eſſe. Ratio eſt conſpicua, quoniam effectus eſt ab agenti, & hoc reſpicit tamquàm terminum à quo: ſed cauſa eſt ad effectum, & hunc reſpicit tanquam terminum ad quem; ergo licèt effectus poſſit denominari fluens ab hac cauſa per dependentiam ab iſta; cauſa tamen non poterit denominari formaliter influens in effectum, niſi aliqua forma in ipſa formaliter inhærente, quod articulo ſequenti magis explicabitur: vnde manifeſtè infertur, quàm falsò quidam recentiores Scotiſtæ huic ſubſcribant ſententiæ in hoc 2. lib. Phyſic. nam præterquam quòd expreſsè id contra Doctorem affirmant, manifeſtè ſic poteſt impugnari. Primò, quia ſi cauſa poteſt formaliter denominari cauſans ſolùm per denominationem dependentiæ effectus ab ipſa; ergo nulla ratione poterit conuinci quòd actio prædicamentalis de quinto prædicamento ſubiectetur in agente, quod cum Doctore 3. Phyſicor. quæſt. 4. ſuſtinent hi Scotiſtæ. nam facillimo negotio dicent Tomiſtæ, agens denominari actione ab illo fluente, quamuis in alio ſubiectetur, ſcilicet in paſſo. Secundò idem Doctor in 4. diſt. 13. quæſt. 1. §. *ad argumenta*, num. 20. expreſsè affirmat, diuinam productionem, ſeu producere Dei eſſe aliquam relationem rationis in ipſo, quia per nullum abſolutum Deus poteſt dici producens; ſi ergo ſufficeret fluxus rei vt cauſa diceretur cauſans, ſeu producens; ad quid ergo Deus expectaret relationem intentionalem, vt diceretur producens formaliter? Item ad quid concederemus cum Doctore tot relationes realiter diſtinctas à fundamentis, ſi ſufficit extrinſeca terminatio, vt cauſa dicatur cauſans, efficiens, & producens? negent ergo hi pſeudo Scotiſtæ veras relationes prædicamentales cum aliquibus recentioribus, & Nominalibus, vel non affirment cauſam hoc fluxu, ſeu fieri rei formaliter cauſare. *Producere Dei formaliter eſt reſpectu rationis.*

Digitized by Google

ARTICVLVS II.

Explicatur verior, & ſequenda ſententia.

41. *Verior ſentẽtia.* PRo veriori ſententiæ clariori elucidatione notandum eſt cum Doctore in 4. ſentent. diſtinct. 13. quæſtione 1. §. *ex dictis*, num. 12. hoc nomen *actio* æquiuocum eſſe, & multifariam vſurpari poſſe. *Notandũ primum. Actio multifariã vſurpatur.* Primò enim pro operatione, ſeu forma, qua intellectus, & voluntas operari dicuntur, v. g. intellectio, & volitio, quæ actiones nuncupantur, licèt in re qualitates ſint. Secundò pro reſpectu producentis ad productum. Tertiò pro reſpectu inducentis ad inductum. Quartò pro reſpectu tranſmutantis ad tranſmutatum. Quintò & vltimò pro re acta, vt importat reſpectum, quem dicit eſſe ab alio, qua acceptione actio idem eſt, quòd forma fluens, ſeu, vt alij dicunt, forma in fieri, vt proueniens ab agenti ad ſuum terminum, qui terminus idem eſt, quod factum eſſe ipſius formæ. Itaque in quacumque actione vera, & phyſica hæc omnia concurrunt, primò enim ad abſolutum in cauſa ſequitur abſolutum in effectu, qui effectus vt proueniens à cauſa ſecundùm eſſe abſolutum ipſius, dicitur fieri rei: vt autem terminat vltimatè fluxum, dicitur factum eſſe; ex cuius poſitione plures formales reſpectus neceſſariò reſultant, quoniam cùm hæc forma, v. g. genita educatur de potentia materiæ, & hæc per receptionem ipſius tranſmutetur, omniáque iſta virtute, & actiuitate agentis producantur, & inducãtur, neceſſariò reſultat in agente quidam reſpectus terminatus ad effectum productum, quo denominatur formaliter efficiens, ſeu cauſans: item alius terminatus ad eamdem, vt inductam in materia, aliúſque ſimiliter ad eam vt eductam, qui omnes reſpectus ex poſitione fundamenti & termini reſultant neceſſariò, & per conſequens ſunt reſpectus intrinſecùs aduenientes, ad ſecundum genus relationis pertinentes. Deinde alius reſpectus reſultat terminatus non ad formam productam & inductam, ſed ad materiam quatenus tranſmutatam receptione ſubſtantialis formæ: hoc enim denominatur principium formaliter agens, conſtituitúrque prædicamentum actionis, vt dicemus lib. 3. quæſt. 2. diffic. 2. artic. 2. num. 26. & diximus in Logica quæſtione 17. difficultat. 2. qui reſpectus eſt extrinſecus adueniens, non reſultans neceſſariò ex vi fundamẽti & termini, cùm poſſint dari agens, & materia in rerum natura, ſine tali reſpectu, ſed vi alicuius conditionis eſſentialis, nempe approximationis & fluxus, ſeu fieri formæ: quibus omnibus tandem totidem reſpectus mutui, ſeu paſſiui in terminis reſultantes & ſubiectati correſpondent, v. g. relatio effectus ad cauſam, inducti & educti ad inducens & educens, paſſi, ſeu tranſmutati ad agens, ſeu tranſmutans, & hoc paſſionis prædicamentum conſtituitur, de quibus omnibus latiùs agemus infrà quæſt. 2. citata.

Secundò noto cum Doctore in 4. diſtinct. 13. quæſt. 1. §. *ex dictis*, actionem conſiderari poſſe fundamentaliter, & formaliter. 42. *Notandũ ſecundũ. Actio poteſt conſiderari fundamentaliter & formaliter.* Actio fundamentaliter, ſeu materialiter eſt forma in fieri quatenus tendens in factum eſſe. ſic venit intelligendus Philoſophus cùm aſſerit 3. Phyſicorum quòd *actio & paſſio ſunt idem in motu.* *Qualiter intelligatur actionem & paſſionem eſſe idem in motu.* loquitur enim ibi de motu, ſeu actione materiali, quæ quatenus ab agente dicitur actio, ſeu proximum fundamentũ actionis; quatenus verò recipitur in paſſo, ſeu tráſmutat

mutat materiam, dicitur paſſio, ſeu proximum fundamentum paſſionis. Actio verò formaliter eſt reſpectus ſubiectatus in agenti, quo formaliter agens denominatur. nam ſicut in relatione, v. g. identitatis diſtinguimus proximum, & remotum fundamentum, proximúmque exiſtimamus, illam conuenientiam extremorum in prædicatis quidditatiuis, & eſſentialibus; remotum verò ſubiecta in quibus mutuæ relationes identitatis ſubiectantur; ſic in actione proximum fundamentum, ſeu fundamentalem actionem nominamus fieri formæ; formalem verò actionem, ſeu cauſationem, aut inductionem reſpectus reſultantes in fundamento remoto, ſeu ſubiecto talis actionis, ſeu cauſationis: & ſicut Petrus, & Paulus dicuntur fundamentaliter idem ob conuenientiam in prædicatis quidditatiuis, formaliter verò relationibus identitatis; ſic cauſa, & agens dicuntur fundamentaliter agere, & cauſare per fluxum, ſeu fieri formæ, formaliter verò relationibus actionis, & cauſationis.

Notandū tertium. Tertiò ſuppono hic non eſſe ſermonem de actione prædicamentali, ſeu qua conſtituitur prædicamentum actionis, nam hæc terminatur, & reſpicit non effectum productum, ſed materiam tranſmutatam; nec de actione ſumpta pro reſpectu inducentis, & educentis ad inductum, & eductum, quatenus inductum, & eductum. nam optimè poteſt dari vera cauſatio, & productio effectus, ſine inductione, & eductione: vt ſi Deus diuinitus formam independentem à materia produceret, tunc eſſet vera cauſatio ſine eductione, & inductione; ſolùm ergo dubitatur de actione pro fieri formæ, & de relatione cauſalitatis, qualiter iis cauſet cauſa, ſeu influat in effectum.

Dico primò cauſalitas efficientis fundamentaliter eſt effectus in fieri vt tendit in factum eſſe; docet expreſsè Doctor in 4. diſt. 13. quæſt. 1. §. *ex dictis*, num. 15. & in Metaph. lib. 5. quæſt. 2. num. 3. §. *ad quæſtionem*. 43. *Cōcluſio prima.*

Quid cauſalitas fundamentalis. Fundamentum eſt, quòd cauſa ſecundùm eſſe abſolutum, & intrinſecum habet virtutem influendi in effectum; ad abſolutum enim in cauſa ſequitur abſolutum in effectu, vt ex Doctore in 2. diſtinct. 1. quæſt. 2. §. *quantum ad iſtum articulum*, num. 8. diximus q. 2. difficult. 3. artic. 2. ergo fundamentaliter ſaltim cauſalitas efficientis eſt ille fluxus, ſeu fieri formæ prout tendens in factum eſſe. quæ veritas confirmari poteſt omnibus rationibus, quibus alij probāt actionem abſolutè eſſe cauſalitatem agentis, eis enim ſolùm oſtenditur fundamentalis cauſalitas, non verò formalis. Item poteſt hæc veritas ſuaderi omnibus rationibus, quibus vbi ſuprà oſtendimus ad abſolutum in cauſa, ſequi abſolutum in effectu, húncque immediatè à cauſa profluere. *Ad abſolutum in cauſa ſequitur abſolutū in effectu.*

Dico ſecundò cauſalitas efficientis, ſeu efficere formale ipſius eſt reſpectus quidam intrinſecus aduenieus, reſultans neceſſariò ex poſitione termini ad iſtum terminatum, & ſubiectatum in cauſa. tenet expreſsè Doctor in 4. vbi ſuprà; & in Metaph. vbi ſuprà etiam. Fundamentum potiſſimum eſt, quòd cauſa formaliter eſt ad effectum: ſed per fieri formæ nequit cauſa ſuum effectum formaliter reſpicere; ergo nequit eo formaliter cauſare. Maior eſt certa. Minor probatur primò, quia fieri rei eſt à cauſa, & hanc reſpicit tamquam terminum à quo: ſed per iſtam terminationem cauſa non reſpicit effectum, ſed reſpicit cauſam; ergo nequit iſto fluxu formaliter cauſare. Quod ſic 44. *Cōcluſio ſecunda. Quid cauſalitas formaliter.*

OOo explico.

explico. Cauſa eſt, quæ eſt ad aliud fieri tei,& factum eſſe nō eſt ad aliud, ſed ab alio; ergo non poteſt formaliter conſtituere cauſam. Secundò terminus, & fundamētum reduplicatiuè loquendo opponūtur, vnde in relatiuis identitatis, in quibus eſt maior ſimilitudo, & æquipatantia, ratio terminandi & fundādi omnino præſcinditur. nā Petrus, v.g. terminat relationem identitatis quatenus Franciſcus eſt ad ipſum; fundat verò aliam mutuam, quatenus ipſe eſt ad Frāciſcum: ſed in cauſa ratio termini à quo, & ratio reſpiciendi ſe habent tanquā fundamentū, & terminus; ergo cauſa non poteſt dici formaliter cauſans, ſeu reſpiciens effectum per fundamentalem cauſalitatem, ſeu fluxum formæ. Tertiò omnis forma denominat ſubiectum, in quo eſt, ſed fieri effectus non eſt in cauſa, ſed à cauſa; ergo hæc nequit denominari ab eo formaliter influens, ſeu cauſans.

45. Reſpondet huic argumento ille Scotiſta articulo præcedenti citatus, hoc argumentū probare de cauſalitate relatiua, nō verò de abſoluta: ſed quis non videat, hoc effugiū eſſe inane. nā vel cauſalitas abſoluta formaliter eſt cauſalitas, vel nō: ſi non eſt formaliter cauſalitas, non eſt contētio, hoc enim intendimus nos; ſi eſt formaliter cauſalitas, ad quid requiritur alia cauſalitas relatiua? nam ſicut mirabilis videretur qui concedēdo Petrum, & Paulum eſſe idem formaliter ſuis entitatibus abſolutis, poſtea admitteret aliā formam relatiuam, qua eſſent idē formaliter relatiuè, cū fruſtranea eſſet, ſic ipſe mihi multo mirabilior videtur, cùm ex vna parte admittat causā hoc fluxu formaliter cauſare, & poſtea concedat reſpectum, quo formaliter cauſet. Dicimus ergo cauſam fundamentaliter cauſare ſua entitate abſoluta, eiúſque cauſalitatem eſſe fieri formæ, vt ab ipſa profluentem; formaliter verò eſſe reſpectū, quo formaliter influere dicitur, effectúmque cauſare; quod ex ſolutione argumentorum articulo ſequenti clariùs patebit.

Articvlvs III.

Obiiciuntur aliqua contra concluſionem, & enodantur.

46. *Obiectio prima.* Obiicies primò Deum formaliter cauſare quamplures effectus ad extra, & tamen non eſt capax relationis formalis, eſt enim incapax cuiuſuis informationis; ergo formalis cauſalitas non eſt reſpectus in cauſa, ſed fieri effectus vt ab ea profluens. Probatur conſequentia. quod eſt de ratione formali alicuius, vbicumque inuenitur, non variat rationem formalem: vnde quia de ratione dealbationis eſt inhærentia actualis, Deus, qui nequit informari, conſequēter dealbari repugnat; ergo ſi cauſalitas formalis eſt per formam inhærentem, Deus non erit formaliter cauſans, ſed eſt formaliter cauſans; ergo iſta cauſalitas non conſtituitur relatione. Reſpondetur primò, hoc argumento etiam probari poſſet non dari relationes à parte rei realiter à ſubiecto diſtans; quandoquidem ſine formis realibus relatiuis Deus diſtinguitur à creaturis, &c. *Reſpōſio.* Reſp. ergo ſecundò Deum formaliter cauſare per reſpectū quēdam rationis ſubiectatū in ipſo, tenet expreſsè Doctor in 4. vbi ſupra. §. *ad argumēta*, n. 20. vbi hæc habet, *Productio enim diuina, qua Deus producit aliquid ad extra, non eſt abſolutū in eo ſecundùm omnes, quia ſecundū nihil abſolutū in ſe reſpicit creaturam; ergo neceſſe eſt omnes dicere, illā productionē, qua dicitur Deus producens, eſſe reſpectum.* Vnde ex mēte Doctoris nec Deus

Google

Deus formaliter cauſat niſi reſpectu; ergo argumentum iſtud ex falſa ſuppoſitione maioris ruit manifeſtè. *Inſtātia prima.* Inſtabis, Deum realiter cauſare: ſed iſte reſpectus eſt rationis; ergo Deus nequit formaliter eo cauſare. Reſp. cum Doctore vbi ſuprà verſ. *ad ſecūdū*, n. 23. concedendo creationem Dei eſſe relationem rationis, & idem dico de quauis operatione ad extra; ad formā ergo argumenti dicimus, hanc actionem eſſe realem, & ſubſtantialem fundamentaliter, non verò formaliter; quod in communi doctrina præcipuis exemplis poſſumus oſtendere. nam ſicut tranſſubſtantiatio ex mente Doctoris in 4. vbi ſuprà, etiamſi fundamentaliter ſit ſubſtantialis, & realis, formaliter tamen eſt reſpectus rationis, vt libentiſſimè admittit Vaſquez cum omnibus antiquis tomo 3. in 3. part. diſp. 181. quæſt. 11. & alij quamplures recentiores: & ſicut peripathetica ſchola admittit relationes identitatis, & diſtinctionis eſſe formaliter accidētia, & nihilominus eis ſubſtantialiter identificari, & diſtingui; cur etiam & nos non dicemus, quòd creatio ſit realis ratione fundamenti, etſi formaliter ſit reſpectus rationis. *Inſtātia ſecunda.* Inſtabis ſecundò, quòd omnis forma denominat ſubiectū, in quo eſt: ſed hæc eſt forma rationis; ergo denominabit eum cauſantem per rationem. Reſp. ex dictis quæſt. 6. diffic. 2. art. 2. denominationes relatiuorum non eſſe accipiēdas ex natura relationis, ſed ex natura fundamenti; relatio enim ſolùm denominat ſecundùm eſſe ſpecificum, nempè ſecundùm rationem cauſandi, vniendi, &c. reliqua verò mendicārur à fundamentis, quorum naturam ſapiunt relationes, cùm ab ipſis pullulent, & reſultent, vt latiùs explicuimus in Logica quæſt. 16. diffic. 3. art. 3. Vnde Doctor nuper citatus optimè notat non be[illegible] inferri, Deus relatione creat; ergo quod principaliter dicit relationem, eſt relatio. nam eſt aliud fundamentale, quod ſubeſt huic relationi, à quo poſſit realis, & ſubſtantialis denominari. ſic venit intelligēdus idem Doct. in 1. diſt. 30. q. vnic. per totam, affirmat Deū dici Dominū creatorem, &c. ſola terminatione dependētiæ creaturarum ad ipſum, loquitur enim vt cum his locis 4. ſententiarum concilietur de fundamentali, ſeu paſſiua creatione, & dominio, non verò de formali. nam ſicut efficiens dicitur fundamentaliter cauſans quatenus effectus eſt ab ipſo, ſic Deus fundamentaliter creans, quatenus creatura ab ipſo dependet, de quibus alibi. quod perſpicuis verbis docet in 4. diſp. 13. q. 1. §. *ad propoſitum*, n. 18 ver. *& iſta*. his verbis, *vnde productio actiua, vel actio in diuinis eſt tantùm actio, relatio, realis tamē: ſimiliter productio paſſiua; ad extra autem productio actio eſt relatio rationis, & è conuerſo productio paſſiua relatio eſt realis, ſicut dictum eſt 1. lib. diſt. 3.* Quo fundamento in tractatu de volūtate Dei oſtendimus ex mente Doctoris cōtra hunc neotericum Scotiſtam velle Dei ad extra eſſe formaliter reſpectum rationis. Reſpondebis diſparem eſſe rationem, quoniam volitio ex Doctore quodlib. 13. §. *de tertio articulo*, eſt forma abſoluta, cauſatio autem includit reſpectum: ſed contrà eſt, quòd, vt patet ex Doctore ibidem, volitio identificat ſibi reſpectum ad obiectum; ergo magis intrinſecè includit reſpectum. Ratio eſt conſpicua, quoniam maior identitas arguit maiorē neceſſitatē & cōnexionem extremorum: ſed relatio cauſę ad effectū, realiter diſtinguitur à cauſa, eiúſque entitati accidentaliter cōtingit: relatio autē operationis, ſeu volitionis ad obiectū, eſt eadem realiter ipſi; ergo magis intrinſeca. Vnde cùm actus intrinſecus diuinæ voluntatis, non poſſit identificare ſibi hunc

cauſa formaliter non poſſit intelligi ſine effectu, quia cauſa non eſt ad ſe, ſed ad aliud; implicat in actu ſecundo & formaliter exiſtimari cauſam ſine fundamentali poſitione effectus, cùm relatio reſultet ex termino, & fundamento; ſicut quamuis intelligamus identitatem fundamẽtalem extremorum, nunquam tamẽ formalem, vſque ad reſultantiam relationis: nam hæc eſt quæ ordinat vnũ extremũ ad aliud, illa verò ſolùm conuenientiã in prædicatis eſſentialibus denotat; ſic in caſu noſtro fundamentalis fluxus, ſeu fieri formę, non dicit ordinẽ cauſæ ad effectum, ſed ſolùm denotat effectum iſtum fieri à cauſa; quod nõ ſufficit vt cauſa formaliter influens cenſeatur.

Obiectio quarta. Quartò obiicies Ariſt. 3. Phyſicorum text. 19. 21. & 22. aſſerẽtem, quòd formale in actione, ſecundùm quod diſtinguitur à paſſione, eſt eſſe ab alio; ergo vt cauſalitas ſit formaliter cauſalitas, ſufficit quòd ſit à cauſante. *Reſpõſio.* Reſp. Doctor in 4. d. 13. q. 1. §. *ex dictis.* verſ. *etſi obijcias.* n. 14. ibi Philoſphum intelligendum eſſe de actione pro re acta, nõ verò de prædicamentali, hæc enim in agente ſubiectatur. idem dicimus de fluxu, ſeu cauſalitate, quæ licèt ſit formalis fluxus quatenus eſt ab agente, nõ tamen eſt, quo formaliter cauſa influit in actu ſecundo, cùm non ſubiectetur in cauſa. ideò fundamentalis cenſetur, quatenus eſt fundamentum proximum, quo poſito formalis cauſatio reſultat.

ARTICVLVS IV.
Vtrùm eſſentia influat in paſſiones per verum influxum.

49. *Paſſiones non differunt realiter ab eſſentia.* SVppono enim pro huius articuli clariori intelligentia, nõ diſtingui paſſiones realiter ab eſſentia; vt diximus q. 11. d. 3. art. 3. dub. 3. & 4. contra Thomiſtas. Vnde aliter nos, & ipſi in hac parte philoſophamur. nam omnes illi, qui affirmant paſſiones realiter, & ſeparabiliter ab eſſentia diſtingui; conſequenter fateri tenẽtur, per verũ influxũ produci, cùm ſint res cõpletæ, & independẽtes in ſuo eſſe cõpleto ab alia cauſa creata; ſolùm ergo eſt controuerſia inter iſtos, an iſte influxus verus, & realis ſit ipſius eſſentiæ, an agentis, ſeu generantis eſſentiam.

Pater Suarez diſp. 18. ſuæ Metaphyſicæ ſect. 2. Ruuius lib. 2. de anima, tractatu de potentiis illius, & alij recentiores affirmant, eſſentiam per verã, & immediatam actionem diſtinctam ab actione generantis, per quam eſſentia genita eſt, influere in paſſiones, ſeu eas cauſare. *Sententia prima.* putant eſſe ſententiam Diui Thomæ 1. parte q. 77. art. 6. quatenus aſſerit, actualitatem formæ accidentalis, cauſari ab actualitate ſubiecti, quod recipit accidens quatenus potentia eſt. item affirmat omnes potentias animæ fluere à ſubiecto ſicut à principio; ergo eſſentia immediatè influit in paſſiones, & non generans.

Fundamentum potiſſimum huius ſententiæ eſt, quòd ſi illa reſultantia paſſionum ab eſſentia, non eſt vera cauſalitas, & influxus; ergo iam illa reſultantia non erit naturalis ſequela cauſalis, ſed illatiua tantùm, cõſiſtens in hoc, quòd poſito vno, & aliud propter naturale debitum ponatur: ſicut inter materiam, & formam cœli eſt naturalis illatio, non tamen naturalis veráque emanatio, & ita eſſẽtia non cooperãte; ſed impura quiete, & otio manente, paſſiones producerentur in ea, contra communem ſenſum Peripatheticorum aſſerentium, paſſiones dimanare ab eſſentia, & hanc in eas influere.

Alij affirmant paſſiones non dimanare ab eſſentia per verum influxum, ſeu actionem; ſed tantùm dimanare 50. *Sententia ſecunda.*

Digitized by Google

vi, & actiuitate generantis eſſentiam. putant eſſe ſententiam D. Thomæ 1. parte quæſt.77. art.6. in ſolutione ad ſecundum, vbi aſſerit ſubiectum eſſe ſolùm quodammodo cauſam ſuorum accidentium; ergo non vera cauſa, & in ſolutione ad tertium docet, emanationem propriorum accidentium à ſubiecto non eſſe per aliquam tranſmutationem, ſed per quandam naturalem reſultantiam. hanc ſententiam communiter ſequuntur Thomiſtæ. Fundamentum eſt, quòd ex mente D.Thomę,vt diximus quæſt.11. diffic.3.art.1.ſubſtantiæ non ſunt verè actiuæ, ſed mediis accidentibus operantur. Sed ſi per veram actionem influerent in ſuas paſſiones,& alia accidentia, eſſent verè actiuæ; ergo dicendum eſt, non influere per veram actionem. Hoc tamen fundamentum reiecimus ſuprà, ibidémque probauimus accidentia verè ab eſſentia produci.

51. *Verior ſententia.* Noſtra ergo ſententia aliquibus dictis eſt explicanda, pro cuius clariori explicatione præmitto, ſubſtantiam, reſpectu formarum, quæ ab ipſa dimanant, trifariam conſiderari poſſe. Primò comparata ad proprias paſſiones, quæ ipſi realiter identificantur, vt diximus ex Doctore in 2.d.16. quæſt.1. §.*ſed quia*, num.17. quæſt.11. diffic.3. art.3. Secundò comparata ad quantitatem, quæ ex communi Philoſophorum placito, & fide realiter diſtinguitur à ſubſtantia, aliàs in venerabili Euchariſtiæ Sacramento à ſubſtantia panis ſeparata non maneret. Tertiò in ordine ad prædicamentales relationes, quæ ex dictis in Logica quæſt.16. diffic.3.art.2. cum Doctore pluribus in locis, præcipuè in 2. diſt.1.quæſt.4. §.*contra iſtam opinionem*, num.5. & in 3. diſt.1. quæſt.1. §.*ad illud in oppoſitum*, num.14. ſunt formæ reales accidẽtales à ſuis ſubiectis realiter diſtinctæ; ideo diuerſo modo de his entitatibus promanantibus à ſubſtantia loquendum eſt.

Dico primò, ſubſtantia, ſeu eſſentia rei non influit in paſſiones vera cauſalitate, & efficientia. Fundamentum perſpicuum huius dicti eſt, quòd vera cauſalitas, & efficientia requirit effectum realiter diſtinctum à ſua cauſa. Sed ex dictis vbi ſuprà, paſſiones, quæ ſunt potentiæ animæ, v.g. intellectus, voluntas, & ſimiliter potentiæ, quibus formæ ſubſtantiales, ſeu accidentales producunt, identificantur ſuis principiis, etſi ab eis formaliter diſtinguantur; ergo non producuntur per verum influxum. Maior eſt certa,ex dictis q.4. vbi ſuprà.quoniam influxus, ſeu cauſalitas formaliter eſt reſpectus realis ſubiectatus in cauſa,& terminatus ad effectum productum.Sed relatio prædicamentalis, ex dictis in Logica quæſt.16. diffic.5. art.2. exigunt neceſſariò extrema realiter differentia; ergo vbi non eſt diſtinctio realis inter cauſam, & effectum, nec poterit eſſe vera cauſalitas, & influxus: at paſſiones non diſtinguuntur realiter ab eſſentia, ex notatis nuper; ergo nec per verum influxum producuntur. Dicuntur ergo ſolùm dimanare, ſeu profluere ab eſſentia, quatenus ex iſtius poſitione illarum reſultantia, & promanatio neceſſariò infertur. Vnde non dicuntur termini formales generationis, quia licèt adæquatus terminus eſſentiam ornatam paſſionibus, & proprietatibus importet, tamen cùm generatio terminetur primariò ad entitatem geniti, quæ habet virtutem influendi in paſſiones, non dicuntur formalis terminus generationis. 52. *Concluſio prima.* *Paſſiones non dicuntur terminus formalis generationis.*

53. Petes, vtrùm iſte influxus ad aliquod genus cauſæ reducatur. Reſp. reduci

reduci ad genus cauſæ efficientis, quatenus ipſa eſſentia influit in paſſiones, ſicut vera cauſa efficiens in effectum; non tamen eſt vera efficientia, quia effectus non diſtinguitur à cauſa.

Obiectio. Obiicies paſſiones, & proprietates rerum eſſe entitates creatas: ſed omne ens creatum per veram actionem producitur; ergo & iſtæ entitates. Reſpond. concedendo has entitates per veram actionem produci non immediatè, ſed mediatè. poſſunt enim dici terminus veræ cauſalitatis, & efficientiæ, quatenus productio, ſeu effectio entitatis neceſſariò importat, & imbibit emanationem paſſionũ ab eſſentia per nullam potentiam ſeparabilem. De ratione ergo entis creati non eſt, quòd formaliter, & primariò veram actionem terminet generantis, ſed ſufficit, quòd terminet identicè quatenus identificatur cum primario termino, vt paſſiones, & etiam ex poſitione termini primarij neceſſariò reſultet, vt eiſdem etiam contingit.

54. *Concluſio ſecunda.* Dico ſecundò, ſi loquamur de ſubſtantia in ordine ad quantitatem, (hęc enim ex dicendis 1. lib. de generationę non producitur immediatè à generante compoſitum, ſed ab hoc pullulat, & reſultat) cauſatur à ſubſtantia, ſeu compoſito ſubſtantiali per verum, & realem influxum. Fundamentum potiſſimum huius ſententiæ eſt, quòd ad veram cauſalitatem, & efficientiam ſolùm requiritur fundamentaliter, quòd ad abſolutum in cauſa ſequatur abſolutum in effectu, vt diximus quæſt. 11. vbi ſuprà, ſeu, quòd effectus realiter diſtinctus fluat ab entitate intrinſeca cauſæ, vt inde relatio prędicamentalis formalis cauſalitatis reſultet. Sed ad abſolutũ compoſiti ſubſtantialis ſequitur abſolutum quantitatis realiter diſtinctæ, & ab eo profluentis; item hæc extrema ſunt capacia ob talem diſtinctionem relationis prædicamentalis cauſæ ad effectum; ergo ſubſtantia vera efficientia, ſeu cauſalitate in quantitatem influit. quam ſententiam admittere tenetur Suarez vbi ſuprà, quatenus aſſerit eſſentiam verè influere in paſſiones, & accidentia ab ipſa promanantia. Confirmari poteſt hæc veritas primò, quoniam ſi quantitas per ſolam ſimplicem emanationem promanat à ſubſtantia; ergo non poterit ab eadem ſeparari. Probo ſequelam. quoniam non alia ratione actio eſt inſeparabilis ab agente, quia ſe ipſa immediatè ab illo fluit. Vnde vel non debet in rerum natura inueniri, vel debet ab eo ſemper promanare; ergo ſi quantitas ſolùm promanaret ab agente, non poſſet ſeparari ab eo. Reſpond. aliqui, quòd licèt quantitas non reſultet per veram actionem ſui ſubiecti, ſeu ſubſtantiæ, reſultat tamen per veram actionem generantis tanquam terminus ſecundarius eius. Vnde ea impedita quo ad extenſionem ad effectum ſecundarium nequit quantitas dimanari. nam licèt nequeat actio impediri quin producat terminum primarium; bene tamen ne attingat ſecundarium: ſicut licèt forma vnita ſuo ſubiecto nequeat fruſtrari à ſuo effectu formali primariò, bene tamen ſecundariò, vt nos diximus quæſt. 10. diffic. 2. art. 3. Sed contrà eſt, quòd poteſt ſeparari quantitas à ſubiecto non exiſtente in rerum natura generante; ergo tunc illa quantitas ſolùm à ſubiecto conſeruatur, quia, quod non eſt in rerum natura, nec alterius exiſtentiam conſeruare valebit; conſeruatur ergo à ſubſtantia, à qua promanat. Sed ſi hæc actio conſeruatiua non eſt verus influxus, ſicut

ſicut actio nequit ſeparari; ſic nec quantitas, quod eſt manifeſtè abſurdum; ergo per veram cauſalitatem fluit. Addo implicare adhuc diuinitus hanc emanationem non eſſe veram actionem, quandoquidem ex dictis habet formalem rationem conſtitutiuam propriiſſimæ, & rigoroſæ actionis.

Obiectio. Obiicies actionem fundamentaliter eſſe formam in fieri vt tendentem in factum eſſe: ſed hæc diſtinguitur realiter à ſuo principio; ergo ſicut ob hanc præciſam rationem quantitas per veram actionem producitur, ſic & actio: ſed ex communi conſenſu Philoſophorum ad actionem non datur actio; aliàs eſſet proceſſus in infinitum; ergo diſtinctio rei promanantis à ſuo principio, non arguit veram cauſalitatem efficientem. Reſpond. actionem non eſſe aliquid, quod eſt tale, ſed quo aliud eſt tale: vnde licèt forma in fieri, & in facto eſſe ſint idem realiter, tamen quatenus fluens, & in ſtatu actionis non eſt aliquid tale, nec quod generatur, etſi in facto eſſe verè dicatur genita & per veram cauſalitatem effecta. Cùm autem quantitas in facto eſſe habeat entitatem completam accidentalem non ſolùm vt quo, & in fieri, ſed vt quod, & in facto eſſe: hinc fit vt hæc diſtinctio entitatis effectus ab entitate cauſæ ſufficiat ad veram efficientiam: actio autem non eſt entitas, nec res; ſed via, & fluxus ad entitatem, & eſſe perfectum.

55\. Secundò confirmari poteſt, ſi Deus ſepararet quantitatem à ſubſtantia, hancque ſine quantitate conſeruaret, quod eſſe poſſibile diximus in Logica quæſt. 15. difficult. 1. art. 5. tunc Deus ſuſpenderet concurſum, ne ſubſtantia ſibi connaturalem quantitatem produceret. Supponamus Deum concurrere iterum cum ſubſtantia ad productionem qualitatis, in tali caſu quantitas produceretur de nouo in rerum natura, non ab agenti, quod producit ſubſtantiam, quia forſan iam non eſſet; ergo iſta quantitas per veram actionem produceretur à ſubſtantia. Confirmatur vlterius, quando de nouo produceretur quantitas à ſubſtantia, non poſſet fieri ſine actuali influxu, & concurſu Dei. nam ſicut per ſubtractionem concurſus quantitas non reſultabat, ſic vt de nouo pullulet, neceſſarius eſt actualis concurſus, & influxus Dei; ergo talis reſultantia eſt vera actio. Antecedens patet, quia alioquin eſſet actu in rerum natura aliquis effectus ſine actuali concurſu Dei, quod eſt abſurdū. Conſequentia verò ex ſe conſtat, quia vbi adeſt nouus & actualis influxus ex parte Dei, adeſt etiā noua, & vera actio, ſeu productio. Addo quòd ſi ſemel admittamus nouum influxum, & actionem ex parte Dei, neceſſariò tenemur confiteri veram actionem ex parte creaturæ, aut ſubſtantiæ, cùm illa quantitas non producatur à ſolo Deo, identificentúrque concurſus cauſæ primæ, & ſecundæ. Reſpondebis, virtutem agentis manere in ſubſtantia, qua poſſit quantitas produci, dato quòd producatur, etſi hæc productio, ſeu influxus non erit ſubſtantiæ, ſed generantis. Sed contrà eſt, quòd hæc virtus agentis, ſi remanere poſſet in ſubſtantia, eſſet imperfectior ea; cur ergo concedenda eſt virtus productiua agenti imperfectiori, quando perfectiori denegatur; ideo quæſtione ſequenti hanc

virtutem eſſe fictam, & impoſſibilem, ex mente Doctoris oſtendemus.

Obiectio. Obiicies contra concluſionem, quòd ſi quantitas per veram actionem, & influxum ſubſtantiæ producatur, ſequetur manifeſtè quantitatem non eſſe ſecundarium terminum generationis, quod in noſtra ſententia eſt falſum. Probatur ſequela. nam inquiro, an terminus ille, qui ſecundarius exiſtimatur, emanet à primario, vel non: ſi hoc ſecundum dicatur; ergo iam terminus ille non erit ſecundarius, quoniam terminus ſecundarius debet ſequi, & reſultare poſt primarium. Nec primum dici poteſt. nam quod terminat veram actionem ad ipſum ſolùm terminatam, eſt terminus primarius, & non ſecundarius: ſed quantitas terminat veram actionem ſubſtantiæ; ergo non eſt terminus ſecundarius generationis. Reſpondetur quantitatem eſſe terminum primarium augmentationis, ſic enim dicitur actio productiua quantitatis; exiſtimatur tamen ſecundarius terminus ſolùm quatenus actio generantis ſubſtantiam neceſſariò infert actionem productiuam quantitatis. Rurſus poteſt dici terminus ſecundarius adæquatæ & perfectæ generationis, non quia hæc attingat quantitatem, ſi enim attingeret, primarius terminus eius diceretur, quandoquidem actio terminaretur ad ipſam, ſed quia genitum neceſſariò expoſcit quantitatem, & ex vi ſuæ productionis, & primi eſſe recepti habet producere quantitatem ſibi connaturalem.

Quantitas eſt primarius terminus augmentationis, non generationis.

Inſtãtia. Inſtabis, poſita viſione beatifica, neceſſariò ſequi amorem, & tamen iſte amor non dicitur terminus ſecundarius viſionis; ergo quamuis productio quantitatis ſequatur neceſſariò ad generationem, non dicetur quantitas ſecundarius terminus. Reſpondetur primò ex ſententia Doctoris in tractatu de Beatitudine, & viſione, amorem ſequutum ad viſionem beatificam non eſſe neceſſarium ex vi viſionis, & propoſitionis obiecti, ſed infallibilem, efficacia diuini concurſus, & ſpeciali Dei manutenentia. Secundò reſpondetur in communi ſententia, ad effectum ſecundarium non ſufficere, quòd ex vi poſitionis termini primarij ſequatur aliud productum per aliam cauſam à termino diſtinctam, vt accidit in caſu poſito, quòd cognitio, quæ eſt terminus actualis cognitionis, ſeu actionis cognoſcitiuæ, non producit amorem: ſed voluntas in opinione Thomiſtarum realiter diſtincta ab intellectu, & intellectione; requiritur ergo quòd terminus primariò productus per actionem, neceſſariò cauſet alium terminum tamquam ſibi debitum, & connaturalem, qualiter accidit ſubſtantiæ per ſe, & primariò terminanti actionem generatiuam, neceſſarióque influenti in quantitatem tamquam in formam ſibi connaturalem, & ad ſuam conſeruationem requiſitam. Addo, quòd ſi ſecundarius terminus terminaret immediatè actionem generantis, non eſſet cur non diceretur primarius; dicitur ergo ſecundarius ſolùm quatenus primarius terminus virtute ab ipſo cauſata influit in alium terminum primariò eius influxum terminantem.

Quid requiratur ad rationem termini ſecundarij.

Dico tertiò etiam relationes reſultant per actionem ſui ſubiecti, ſeu fundamenti remoti, cui inhærent. quod non alio fundamento probat, niſi quia ſunt entitates reales de nouo reſultantes, realitérque diſtinctæ à ſuo principio, quod ſufficit ad veram cauſalitatem, vt de quantitate diximus dicto antecedenti. 56. *Concluſio tertia.*

Obiectio prima. Obiicies primò quòd ex Philoſopho, & Peripathetica ſchola capite de *Ad aliquid*, ad relationem non datur per ſe motus; ideo in Logica q. 16. difficult. 4. art. 1. diximus cum Doctore pluribus in locis, in hoc relationes extrinſecus aduenientes ab intrinſecè aduenientibus differre, quòd ad iſtas non datur per ſe motus; illas verò, nempe extrinſecè aduenientes, motum terminare per ſe; ergo non producuntur relationes intrinſecus aduenientes, & tertij prædicamenti, de quibus eſt ſermo, per veram actionem, ſeu influxum, aliàs motum terminarent. *Qualiter relationes prædicamentales dicantur verè effici.* Reſpondetur ibi Philoſophum ſolùm intendere non terminare actionem alicuius extrinſeci generantis, ſicut ſubſtantia, quæ per ſe intenditur, & primariò in ipſam tendit generatio; non autem intendit quòd poſitis extremis ex vi poſitionis eorum ſubiectum receptiuum non influat vero influxu, & cauſalitate in relationes. Vnde Doctor vbi ſuprà non aſſerit ad relationes extrinſecus aduenientes dari per ſe motum, quia terminent actionem alicuius efficientis; ſed quia etiam per ſe intenduntur, vt patet de vbi formali, ad quod per ſe & primariò motus localis terminatur.

57. *Obiectio ſecunda.* Obiicies ſecundò commune proloquium eſſe, poſito fundamento, & termino reſultare relationes; ergo non producuntur per actionem. Reſpondetur dici reſultare, non quia non terminent actionem, ſed quia ſemper ſupponunt alterius productionem, nempe fundamenti, & termini, vt de nouo ponantur in re. Secundò cùm ſint entitates ita imperfectæ, & quaſi modales, vt diximus q. 16. difficult. 5. art. 1. ex Doctore in 2. ſentent. diſt. 1. quæſt. 4. §. *quòd ſi adhuc proteruiatur*, ferè non dicuntur produci per actionem, nam cùm actio fundamentaliter ſit effectus in fieri, ſi terminus eſt imperfectus, & quaſi nihil, actio quoque eodem modo exiſtimanda erit.

Reſolutio totius quæſtionis.

HAbemus ex tota hac quæſtione, cauſam efficientem eſſe primum principium, à quo oritur motus, & quies. Hanc cauſam diuidimus in primam, & ſecundam; hanc ſecundam in moralem phyſicam, & artificialem. Cauſa moralis non influit realiter in effectum, ſed quaſi influens exiſtimatur; hæc eſt conſulens, præcipiens, & ſuadens. Cauſa phyſica alia eſt per ſe, à qua vt tali procedit effectus, alia per accidens non influit per ſe in effectum; coniungitur tamen per accidens cum cauſa. hæc etiam cauſa phyſica, alia eſt principalis, alia inſtrumentalis, alia partialis, alia totalis, alia vniuoca, alia æquiuoca, alia prima, quæ eſt Deus, alia ſecunda, quæ ſunt quæuis creaturæ: vnde omnes iſtæ cauſæ ſecundæ verè & propriè in ſuos effectus ſibi connaturales, & proportionatos influunt, vt vera Philoſophia, & fides adſtruit. Subſtantiæ materiales nequeunt producere ſubſtantiam completam; dubium tamen eſt, an præſuppoſito ſubiecto poſſint ſicut formam ſubſtantialem compoſitum generare. Omnem hanc actiuitatem de facto negamus ſubſtantiis ſpiritualibus creatis; hæ tamen poſſunt effectus accidentales producere. Cauſæ iſtæ efficientes per virtutem ſibi inditam realiter identificatam, formaliter verò diſtinctam ſuos effectus producunt. Quòd ſi forma ſubſtantialis daretur à materia ſeparata, probabile eſt, quòd poſſet compoſitū non organicum producere, nequaquā verò organicum. Iſtæ cauſæ influunt fundamentaliter per fluxum ſeu fieri formæ;

mæ; formaliter verò relatione quadam prædicamentali. quæ influentia, & vera cauſalitas non conuenit eſſentiæ reſpectu ſuarum paſſionum, cùm ipſi identificentur; benè tamen ſubſtantiæ reſpectu quantitatis, & cuilibet ſubiecto reſpectu prædicamentalium, & intrinſecarum relationum.

QVÆSTIO V.
De dependentia cauſæ ſecundæ à prima, & de modo, quo prima cum ſecunda concurrit.

EXplicuimus quæſtionibus antecedentibus cauſarum influxum & virtutem operandi; nunc autem examinandum venit, an vltra hanc virtutem indigeant aliquo influxu primæ cauſæ, vt hanc virtutem exercere valeant. Circa quam quæſtionem plura ſeſe offerunt examinanda. Primum, vtrùm Deus concurrat cum cauſis ſecundis, & an hoc lumine naturali, & Ariſtot. principiis pateſcat. Secundum, quo pacto concurrat cauſa prima cum ſecundis, an immediatione ſuppoſiti, an virtutis, an ſolo influxu. Tertium, an cauſalitas cauſæ primæ ſit prior cauſalitate cauſæ ſecundæ, & qualiter.

Notantur aliqua pro totius quæſtionis intelligentia.

ANtequam ad explicationem propoſitarum difficultatum accedamus, aliqua præmittere placuit, quæ ſi ignorentur, difficilè ſatis harum difficultatum reſolutionem intelligere valebimus.

1\. *Notandum primum.* Noto primò, auxilium, & concurſum Dei nō idem omnino ſignificare. eſt enim auxilium quid ſuperius, quoniam licèt omnis concurſus auxilium ſit, non tamen quoduis auxilium concurſus eſt; patet manifeſtè ex doctrina D.Thomæ 1.2.q.111.art.2.vbi docet, quòd homo per gratiam operantem adiuuatur à Deo, vt bonū velit, & tamen gratia operās, ſeu habitualis non eſt concurſus. *Auxiliū & concurſus diuinus non idem ſignificant.* Secundò lumen gloriæ collatum Paulo in via ad videndum Deum, & lumen propheticū, non ſunt concurſus Dei, & tamen ſunt auxilia, ſcilicet qualitas aliqua ſupernaturalis confortans, & adiuuans potentiam, vt eliceat actus illos ſupernaturales, vel aliquod aliud donum; ergo. Tertiò auxilia ſufficientia dantur ad operationem, & cōſenſum noſtrum liberè eliciendum, propriúſque pertinēt, vt nomen ipſum *ſufficientia* ſonat, ad poſſe quàm ad operari: vnde in latitudine auxilij ſufficientis ea intrant, quibus redditur cauſa ſecunda potēs ad operādum; ergo communior eſt ratio auxilij, quàm concurſus. Quartò, teſte D.Paulo 1.ad Corinth. cap. 12. gratiæ gratis datæ diſtinguūtur ab operationibus: ſed gratiæ gratis datæ auxilia ſunt; ergo auxilium quid communius eſt operatione, & cōcurſu. Maior conſtat ex ſequentibus verbis Apoſtoli, *diuiſiones gratiarum ſunt, idem autē Spiritus, & diuiſiones operationum ſunt, idem autem Dominus, qui operatur omnia in omnibus*; ergo nomine *auxilij* quamcumque gratiam, ſiue operantem, ſiue excitantem, aut adiuuantem comprehendit; non ergo omne auxilium eſt concurſus, licèt omnis concurſus ſit auxilium. Ratione etiam ſic ſuadetur, quoniam auxilium dicitur quidquid indigenti conceditur, vt eius indigentia ſubleuetur; & quidquid debili communicatur potentiæ, vt confortetur: at id nequit dici concurſus,

Digitized by Google

cùm concurſus ſit quaſi curſus ſimultaneus,& operatio cum alio; ergo & illa receptio virtutis, qua debile confortatur agens ante operationem, & curſum, erit quidem auxilium, ſed non concurſus; vnde habitus infunduntur à Deo per modum auxilij, ſeu ad augendas vires potentiæ, vt patet ex Doctore in 1. diſt. 17. quæſt. 2. & 3. & alibi ſæpiùs, non quia habitus non concurrat cum potentia, quia oppoſitum docet ibidem, ſed quia habitus datur per modum comprincipij ſolùm terminantis diuinam actionem; hæc enim eſt, quæ ſola producit habitum in potentia ſine huius concurſu, ideo dicitur auxilium reſpectu potentiæ, quatenus eo auxiliatur non ſolùm in actu ſecundo, & per modum operationis, ſed etiam in actu primo.

2. *Notandũ ſecũdum. Dei influxus dupliciter intelligi poteſt.*

Secundò noto, concurſum, ſeu influxum Dei duplicẽ eſſe, ſeu dupliciter intelligi poſſe, vel quatenus eliciens operationem, ſeu concurrens efficienter cum cauſa ſecunda; vel quatenus communicat aliquam efficiendi virtutem ſecundæ cauſæ ſibi ſubordinatæ, vt ipſa media illa completam habeat virtutem agendi, poſsítque in genere ſuo operari, & efficere. Modus ille prior licèt ſit concurſus cum cauſa ſecunda, non cenſetur eſſe in cauſam, ſed in effectum, quia operatio, quæ elicitur, tranſiens eſt. nam actio quatenus actio, vniuerſaliter loquendo, licèt ab agente ſit, eſt tamen ad effectum; ergo ſi ſolùm eliciendo operationem Deus efficit cum cauſa ſecunda, operabitur quidem in effectum, nihil verò efficiet in cauſam. Si verò influat etiam modò ſecundo, complens ſcilicet virtutem cauſæ dependentis ab illo, vt ſic ipſa operetur, & efficiat, concurret quidem vt primum efficiens mouendo cauſam vt operetur aliquid, etiam operando in ipſam.

3. *Notandũ tertium.*

Tertiò noto, concurſum Dei duplicem eſſe, alium naturalem, alium ſupernaturalem. Concurſus ſupernaturalis ille eſt, quo Deus cooperatur cum aliqua cauſa in ordine ad effectus ſupernaturales, & extra exigentiam naturæ producendos. Naturalis eſt ille, quo Deus cooperatur cum creatura in ordine ad effectus naturales. Rurſus, concurſus ſupernaturalis communis vnus, quo Deus ad quoſcumque actus ſupernaturales ſe habet; ſpecialis alius, quo Deus ſpecialiter ſe habet in ordine ad aliquem effectum, quod non exigitur in potentia vi alicuius habitus ſupernaturalis. Exemplum prioris eſt concurſus, quo concurrit Deus ad actus fidei, ſpei, & charitatis; quibus ratione habitus debetur ſupernaturalis concurſus. Exemplum ſecundi eſt, quo concurrit Deus ad diſpoſitionem iuſtificationis impij; quæ in opinione magis probabili non procedit ex habitu charitatis, cùm ſupponat diſpoſitionem eius infuſio. Idem dicendum eſt de concurſu naturali ſuo modo, quòd alius eſt communis exhibitus iuxta exigentiam habitus; alius non ſupponens talem exigentiam habitualem in potentia. Exemplum prioris eſt, quo concurrit Deus ad actum temperantiæ habitualis elicitum à potentia habituata; exemplum poſterioris eſt, quo concurrit ad producendum ignem cum naturali agente, ſeu alio igne.

Concurſus alius naturalis, alius ſupernaturalis.

Quid concurſus vniuerſalis & ſpecialis.

Notandũ quartum. Quid ſit agere immediatione ſuppoſiti & virtutis.

Quartò noto, dupliciter poſſe Deum attingere effectus creaturarum, vel immediatione ſuppoſiti, vel immediatione virtutis; agere immediatione ſuppoſiti eſt operari per virtutem exiſtentem in ipſo agente non receptam in alio ſuppoſito tamquam medium

medium quo agat, vt quando ignis calefacit ſe ſolo aërem ſibi contiguum: agere immediatione virtutis ſolùm eſt agere per virtutem ſuam receptam in alio ſuppoſito tamquam medium talis actionis; ſic ignis calefacit aërem remotum per calorem exiſtentem, & receptum in aëre proximo.

DIFFICVLTAS I.

Vtrùm Deus concurrat cum cauſis ſecundis, & qualiter.

Articvlvs I.

Oſtenditur contra Durandum Deum concurrere cum cauſis ſecundis.

4. DVrandus in 2. diſt. 1. quæſt. 5. & diſt. 37. quæſt. 1. & alij, quos refert Henricus quodlib. 14. q. 1. exiſtimarunt, cauſas ſecundas per ſe, & immediatè ſine alterius prioris cauſæ conſortio influere in ſuos effectus; nec aliter Deum concurrere cum eis, quàm conſeruando in illis eſſe, & virtutem operatiuam, quam dedit eis in creationis initio. Fundamentum huius ſententiæ eſt, primò quòd duæ cauſæ eiuſdem generis tunc ſolùm requiruntur ad vnum, & eundem effectnm producendum, quando vna ſola caret ſufficienti virtute, & ita vel debet eleuari vt inſtrumentum; vel adiuuari ab alio vt partialis cauſa: ſed cauſæ ſecundæ ſufficienti gaudent virtute ad effectus ſibi connaturales, & proportionatos, aliàs dicerentur cauſæ partiales, ſeu inſtrumentales, non autem principales totales, vt dicuntur, & ſunt; ergo non indigent actuali Dei concurſu. Secundò bene potuit Deus facere creaturas ita perfectas vt ſolæ ipſæ in ſuos influant effectus; ergo de facto fecit. nam oppoſitum cui reuelatum eſt? Tertiò quando duæ cauſæ ſimul ad eumdem effectum concurrunt, ſemper eſt in effectu aſſignabilis aliqua ratio ita reſpondens vni, quod non alteri (aliàs altera earum ſuperflueret;) ſed in effectibus cauſarum ſecundarum nulla ratio eſt aſſignabilis Deo correſpondens, quæ ipſis etiam non reſpondeat; ergo illæ ſolæ ſine actuali Dei influxu producunt ſuos effectus.

Hanc tamen ſententiam recentiores non tantùm temerariam putant, quia contra communem Scholaſticorum conſenſum cum Magiſtro in 2. diſt. 1. & diſt. 37. quibus adſtipulantur plures Patres apud Conimbricenſes lib. 2. Phyſic. cap. 7. quæſt. 12. art. 2. ſed etiam erroneam, quia contra ſacra teſtimonia. Ioan. enim primo dicitur, *Pater meus vſque modò operatur*, vbi operationes à Deo dependere affirmat; & Iſaiæ 26. *Omnia opera noſtra operatus es in nobis Domine*. & Ioan. 16. *ſine me nihil poteſtis facere*. Ad Philippenſes 2. *Deus eſt, qui operatur in nobis velle, & perficere*. & Actorum 16. conſtat *quòd in ipſo viuimus, mouemur, & ſumus*; per ly *ſumus*, denotatur dependentia creaturæ à Deo, quoad eſſe ſubſtantiæ; per ly *viuimus*, dependentia quoad potentias proximas, & vitales; per ly *mouemur*, dependentia quoad operationes ipſas: vnde Pſalm. 146. habetur primam cauſam producere in montibus fœnum, ſed non immediatè, aliàs terra immeritò diceretur germinans herbam virentem; ergo ſimul cum cauſis ſecundis. Vnde contrariam ſententiam, ſcilicet Deum concurrere cum cauſis ſecundis, vt notam lumine naturali tradiderunt Ariſtoteles 7. Phyſic. cap. 1. & lib. 8. cap. 5. & 2. Metaphyſic. cap. 7. & eam ita certam putarunt Philoſophus, & alij Peripathetici, vt ob eam cauſam 5.

præciſè cauſas ſecundas inſtrumenta primæ appellauerint.

Ratione etiam probatur hæc veritas tam ex parte Dei, quàm creaturarum, quia operari in omnibus, & cum omnibus, attingendo immediatè omnes effectus, arguit infinitam virtutem in cauſa, & perfectiſſimum operandi modum; ergo non debet Deo denegari. Secundò probat Doctor in 2. diſt. 37. quæſt. 2. §. *ſi hac via*, & §. *contra iſtam opinionem*, num. 8. ſequeretur enim, quòd ſi Deus non concurreret cum voluntate noſtra, nec influeret in volitionem, non eſſet naturaliter præſcius futurorum, nec omnipotens. Primam ſequelam probat, *quia non habet ſcientiam de futuris contingentibus, niſi quia certitudinaliter nouit determinationem voluntatis ſuæ reſpectu eorum, ad quæ voluntas ſua eſt immutabilis, & impedibilis: ſed ſi voluntas creata eſt totalis cauſa reſpectu ſui velle, & ipſa contingenter ſe habet ad illud velle; ergo quantumcumque voluntas diuina ponatur determinata ad vnam partem eorum, quæ dependent à voluntate creata, poterit voluntas creata aliter velle, & ita non ſequitur certitudo ex cognitione determinationis voluntatis diuinæ.*

Deus nec eſſet omniſcius nec omnipotens, ſi nō produceret immediatè noſtros actus vel nobiſcum concurreret.

Secundam ſequelam, nempe quòd Deus non eſſet omnipotens, tripliciter probat. Primò *quia quidquid vult omnipotens, hoc fit: ſed ſi velit volitionem meam fore, & iſta eſt in poteſtate voluntatis meæ vt totalis cauſa contingenter ſe habentis ad illud; ergo ipſa poteſt determinari ex ſe ad vnam partem, vel ad aliam indifferentem; & ita non poteſt fieri illud aliud, ad quod voluntas diuina eam determinauit. Secundò, quia voluntas diuina non poteſt impedire voluntatem meam, niſi violentando eam; ſi enim ex ſe determinetur ad vnam partem, ex quo determinata eſt ad vnum, non poteſt impediri niſi violenter, ſed voluntatem violentari includit contradictionem. igitur Deus non poteſt velitum à voluntate mea impedire. Tertiò, quia voluntas omnipotentis producit volitum in eſſe pro tunc, pro quando vult illud eſſe; non enim eſt alius actus voluntatis diuinæ reſpectu Angeli, vel alicuius alterius creati, quo producitur in eſſe: ſed ſi voluntas mea eſt totalis cauſa huius volitionis, illa voluntas nullo modo producit iſtam volitionem in eſſe*; ergo Deus concurrit cum cauſis ſecundis liberis actuali influxu. obiter tamen oportet notare, quàm expreſsè Doctor his verbis fateatur cauſam primam præmouere & prædeterminate ſecundam liberam ſuo concurſu, & quàm falsò quidam recentiores Scotiſtæ hanc prædeterminationem tribuant cogitationi præuiæ ex mente Doctoris; cùm hæc ſolùm ſit conditio eſſentialis, quoniam nil volitum quin præcognitum; de quibus ſatis diximus in tractatu de diuina voluntate.

Ex parte etiam creaturarum ſic probat Doctor vbi ſuprà, quia ſicut creaturæ in eſſe eſſentiali dependent à Deo, ita in operari; ſunt enim per participationem entia & agentia; ergo dum agunt, non ſolùm pendent, quia in eſſe & virtute operandi conſeruantur à Deo; ſed etiam quia in operatione ipſa eſſentialiter requirunt concurſum Dei. quod docuit Philoſophus vbi ſuprà, dicens, in cauſis per ſe ordinatis inferiorem non poſſe agere ſine cōcurſu ſuperioris, vt optimè explicuit Doctor in 1. diſt. 2. q. 2. art. 1. Secundò in ſententia Durandi, non poſſet Deus impedire actiones creaturarum per ſubtractionem concurſus ſui; ſed tantùm obiiciendo eis contraria, vel ipſas deſtruendo, vel annihilando. quod eſt abſurdum, & in ſententia Durandi vltimum eſt impoſſibile, quia cùm ex Doctore 6.

in

in 4.diſt.1.quæſt.1.& diſt.11.quæſt.4. in fine,& communi ſententia,annihilatio ſit ſubtractio concurſus, quo res conſeruatur, ſi Deus non concurrit, nec poterit ſuſpendere concurſum, ac proinde nec annihilare; dicendum ergo eſt Deum concurrere cum cauſis ſecundis, non ſolùm quoad eſſe, ſed etiam quoad operari.

Ad fundamenta Durandi reſpondetur. Ad primam rationem diſtinguimus minorem, quoniam dupliciter virtus cauſæ dicitur ſufficiens ad effectum producendum. Primò quando non ſolùm adæquatur illi, ſed etiam in operando ab alio non dependet. Secundò quando illi adæquatur, ſiue pendeat, ſiue non. In primo ſenſu ſolus Deus habet virtutem operatiuam, ob ſuam infinitam eminentiam & perfectionem. In ſecundo cauſæ ſecundæ gaudent virtute ſufficienti operatiua, & in hoc differunt ab inſtrumento & cauſa partiali. Ad ſecundam rationem dicimus, quòd cùm ex ſuprà dictis eſſentialiter conueniat creaturæ dependere in eſſe, & operatione à prima cauſa, implicat aliquam creaturam ſine hac dependentia in operando produci. Tertium argumentum ſolùm habet vim in cauſis partialibus, & non per ſe ſubordinatis; non verò in totalibus per ſe ſubordinatis; vt Deus & creaturæ. Ratio eſt conſpicua, quoniam vnaquæque ex iſtis attingit integrum effectum totaliter, licèt in diuerſo genere, tota enim ſubſtantia ignis totaliter dependet ab igne efficiente tanquam à cauſa ſecunda, & etiam totaliter à Deo tanquam à cauſa prima, à qua omne creatum eſſentialiter pendet.

ARTICVLVS II.

Vtrùm Deus attingat effectus creaturarum immediatione virtutis, an ſuppoſiti.

Habemus ex notatis in limine quæſtionis quid ſit attingere effectum immediatione virtutis, & quid immediatione ſuppoſiti. Oſtendimus iam præcedenti articulo Deum concurrere cum creaturis, nunc venit explicandum vtrùm iſtos creaturarum effectus ad quos concurrit, attingat immediatione virtutis, an ſuppoſiti.

Ferrara 3.contra gentes cap.7.cum aliis antiquioribus Thomiſtis affirmat Deum agere cum cauſis ſecundis immediatione virtutis, non ſuppoſiti. Fundamentum huius ſententiæ eſt quòd creaturæ virtute diuina operantur, Deúſque mediis iſtis cauſis ſecundis producit effectus: ſed hoc eſt operari non immediatione ſuppoſiti, ſed virtutis; ergo. 7. *Sententia prima.*

Nobis tamen dicendum eſt cum communi ſententia, quam tenet Doctor in 2. diſtinctione 37. quæſtione 2. §. *Reſpondeo*, & 2. Phyſicorum quæſtione 8. Deum tam immediatione virtutis, quàm ſuppoſiti cum creaturis concurrere, effectúſque earum attingere. Fundamentum eſt primò, quòd vel Deus concurrit cum cauſis ſecundis per virtutem creatam, vel increatam: non per virtutem creatam, aliàs Deus non ageret niſi quatenus ab initio dedit creaturis virtutem quam modò conſeruat, quod eſt incidere in ſententiam Durandi, quam articulo præcedenti reiecimus. Si concurrat per increatam virtutem; ergo 8. *Verior ſententia.*

ergo per virtutem in ipſo Deo exiſtentem, quia virtus increata nullibi poteſt eſſe, niſi in increato, qualis eſt Deus; ergo agit immediatione ſuppoſiti. Declaratur magis, Deus concurrit ad operationes, & effectus cauſarum ſecundarum vbique præſens per immenſitatem, concurrit etiam per virtutem increatam in ipſo, quæ eſt eius omnipotentia; ergo concurrit immediatione ſuppoſiti. Secundò virtus Dei increata nequit eſſe in alio ſuppoſito, quod mediet inter Deum, & effectum; ergo immediatione ſuppoſiti concurrit. Agit etiam immediatione virtutis, quia virtus illa, per quam immediatè cauſa ſecunda attingit effectum, eſt communicata, & participata ab ipſo Deo; quod quidem ſufficeret etiam ceſſantibus aliis modis concurrendi, vt immediatione virtutis agere diceretur; ergo immediatione ſuppoſiti concurrit cum creaturis ad effectus externos producendos, & immediatione virtutis.

Ad fundamentum Ferraræ dicimus Philoſophos affirmare Deum agere mediis cauſis ſecundis, non quia mediante alia forma, ſeu aliquo Phyſico recepto in eis agat; ſed quatenus cauſæ ſecundæ dependent à motione diuina, & concurſu illius concomitante in operando, de quibus difficultate ſequenti, art. 3.

DIFFICVLTAS II.

An Deus non ſolùm ſimul concurrat cum cauſis ſecundis neceſſariis, ſed etiam ad agendum præmoueat.

DE cauſis naturalibus, & neceſſariò operantibus diſputamus. nam de cauſis liberis diſputant Theologi, & nos in tractatu de diuina voluntate egimus.

ARTICVLVS I.

Quid ſenſerit Philoſophus de hac re.

QVidam recentiores affirmant, Philoſophum nunquam conceſſiſſe primam cauſam præmouere, & prædeterminare ſecundam ad ſuas operationes. Fundamentum eſt, quòd 3. Phyſic. textu 18. loquens de prædictis cauſis docet, agens vt agens non mutari; ergo poteſt prædicta cauſa actu agere quin mutetur: ſed ſi prædeterminaretur, à prima tali prædeterminatione mutaretur, quandoquidem motum prioris cauſæ reciperet; ergo dicendum eſt, primam cauſam ex mente Philoſophi non præmouere ſecundam. Confirmatur, quoniam ſi ex mente Ariſtotelis, & omnium Peripatheticorum cauſæ neceſſariæ ex ſe ſunt determinatæ ad operandum; ergo non expectant determinationem primæ cauſæ. Fruſtrà ergo in ſententia Philoſophi admitteretur. 9. *Sententia prima.* *Agens vt agens ex mente Philoſophi non mutatur.*

Verior ſententia affirmat, in ſententia Philoſophi cauſam primam non ſolùm influere in ſecundam, & neceſſariam, vt diximus difficultate antecedenti art. 2. ſed eam præmouere, & determinare ad operandum, colligitur manifeſtè ex eodem Philoſopho 8. Phyſic. textu 33. vbi agens de cauſa prima, & ſecunda neceſſaria, earúmque ſubordinatione inter eas, hoc opponit diſcrimen, quòd licèt vtraque moueat, ſiue actiuè producat effectum, attamen prima mouet ſecundam ad talem operationem, non tamen è contra; quod his verbis non obſcurè oſtendit: *Vtrumque igitur mouere dicimus, & primum, & vltimum mouen* 10. *Verior ſentẽtia.*

mouentium, ſed magis primum; illud enim mouet vltimum, ſed non hoc primum, & ſine primo quidem vltimum non mouebit: illud autem ſine hoc, vt baculus non mouebit non mouente homine. Idem docet 7. Phyſ.c.1.& 8.Phyſ.c.5.

Sed huic authoritati varias ſolutiones adhibēt aduerſarij. Primò Philoſophum huius præmotionis nullibi meminiſſe, præſertim in libris Phyſicorum, vbi tantùm tangit de motibus naturalibus ſenſibilium, & de corporibus mouentibus, & mobilibus: ſed contrà eſt, quod Philoſophus 8. Phyſ. ex motibus ſecundarum cauſarum primum motorem inueſtigatur immobilem, æternum, & infinitum, vt patet ex vltimis capitibus, vltimíſque verbis illius libri; ergo non ſolùm de motione corporum inferiorum, ſed de motione primæ cauſæ præmouente has inferiores in ſuas operationes pertractat.

Alij ſecundò reſpondent, Philoſophum intelligendum eſſe de motione latiſſimè vſurpata, quæ in eo conſiſtit, quòd cauſæ ſecūdæ in eſſe, & conſeruari à prima dependent. Sed cōtrà eſt, quòd Philoſophus ibidem expreſsè agit de dependentia cauſarum in cauſando, quod in exemplo de baculo ab eodem allato manifeſtè dignoſcitur. nam ſicut baculus non dependet à manu in eſſendo, ſed in operando; ita ſecunda cauſa in operando dependet à prima, & non ſolùm in eſſendo; aliàs exemplum nullum eſſet.

11. Alij tertiò dicunt ex verbis Philoſophi ſolùm inferri cōcurſum ſimultaneum, quo Deus cum cauſis ſecūdis operatur: ſed nec hæc ſolutio ſatisfacit, quoniam concurſus Dei concomitans eſt idem cum concurſu cauſæ ſecundæ; ſed concurſus cauſæ ſecundę eſt fieri rei, ſeu ipſa fundamentalis actio, vt diximus q.11.diffic.vlt.art.2. ergo nō poteſt eſſe determinatio cauſæ ad operandum, quatenus influxus eſt, niſi addatur aliquid per modum actus primi, quod ſecundam cauſam determinet. Secundò ſi cauſa ſecunda agit vt mota; ergo motio ſupponitur actioni, aliàs non ageret quatenus mota, ſed moueretur ſolùm quatenus agit. Tertiò hac ſolutione non poſſet ſaluari dignitas primi motoris in mouendo, quam præcipuè intendit Ariſt. locis citatis. nam ſi ſit mutua dependentia influxu cauſæ ſecundæ, & primæ; ergo non eſt vnde colligamus, hāc eſſe cauſam ſecundam, & illam primā, cùm mutuò dependeant, & non ſit maior ratio quare vna potius moueat aliam, quàm è contra; & ita vel vtraque, vel neutra mouebitur ab alia, & conſequenter nulla earum erit excellentior in modo concurrendi. Dicendum ergo eſt ex mente Philoſophi cauſam primam præmouere, & determinare ſecundam; ſolùm ergo poteſt dubitari, an hæc præmotio fiat aliqua entitate phyſica, an morali, de quibus art.3. *Cõcluſio.*

ARTICVLVS II.

Quid ſentiendum ſit de hac præmotione primæ cauſæ.

COmmunis ſententia Scholaſticorum affirmat, cauſam ſecundā agere quatenus motam à prima, licèt non parum diſſideant in explicanda hac determinatione, ſeu motione, de quo art. ſequenti erit ſermo. Solùm ergo in præſenti oſtendere conamur eſſe expreſſiſſimam ſentētiam Doctoris, cauſam ſecundam non agere niſi motam à prima, & quatenus ab iſta applicatur ad operādū. tenet expreſsè in 1.d.2.q.2.*§.oſtēſo*,n.20. vbi eo ſolùm probat Deum agere per voluntatem, 12. *Cõmunis ſentētia.*

QQq &

& propter finem, quia cauſæ ſecundæ naturales agunt propter finem, quatenus motæ à prima cauſa. Item eo probat, cauſam primam contingenter cauſare, quod aliqua cauſa ſecunda contingenter cauſat. Probat ſic ſequelam, *quia qualibet cauſa ſecunda cauſat in quantum mouetur à prima; ergo ſi prima neceſſariò mouet, qualibet alia neceſſariò mouetur, & qualibet neceſſariò cauſat; ergo ſi aliqua ſecunda cauſa contingenter mouet, & prima cõtingenter mouebit, quia non cauſat ſecunda cauſa, niſi in virtute primæ cauſæ, in quantum mouetur ab ipſa*; ergo ex mente Doctoris cauſa ſecunda non agit niſi quatenus mouetur à prima. Et d.8.q.5.§.*ad argumẽta*, n.16. verſ. *Similiter*, hæc habet, *ſimiliter nulla cauſa ſecunda cauſat, niſi prima cauſa cauſante cauſatum eius, & prius naturaliter, quàm ipſa cauſa proxima cauſat.* Et in eodem 1. ſenten.d.39.§.*quantum ad primum*, num.13. & §. *contra iſta*. & §. *viſo de contingentia*, idem habet. Eadem veritas colligitur ex eodem Doctore in 3. d.13. q.4. n.20. quatenus aſſerit, non eſſe in poteſtate cauſæ ſecundæ prima vti, ſeu determinare primam cauſam, vt docet in 2.d.7. Imò ſi cauſa prima determinaretur à ſecunda, non eſſet prima, vt idem Doctor docet in 4.d.2.q.2.num.6. & tractatu de primo principio c.4.n.9. Vnde cùm iſtæ duæ cauſæ influant ſimul in effectum, & pro aliquo inſtanti operentur, cùm in antecedenti non operarentur, neceſſarium eſt, quòd altera determinet ſuam concauſam; aliàs nulla eſſet ratio, quare nunc operarentur, & antea non: ſed hoc ex mente Doctoris nequit præſtare cauſa ſecunda; ergo præſtat prima.

Cauſa prima præmouet & determinat ſecundam.

13. Obiicies, cauſas neceſſarias ſaltim completas, v.g. ignis, &c. ex ſe eſſe determinatas ad operandum, & nullo ſuperaddito cauſare, vt docet Doctor in 2. d.1. q.2. §. *quantum ad iſtum articulum*, num.8. verſ. *Dico*, & in 2.d.16. q.1.§.*alij dicunt*, verſ.*contra*, n.13. ergo non requiritur determinatio primæ cauſæ ad operandum. idem docet Philoſophus 8.Phyſ.text.18. Reſp. Doctorem & Philoſophum, vt ex contextu liquet, ſolùm intendere quòd agens vt tale non mutetur per actionem ſuã fundamentalem, id eſt, à ſe ipſo procedentem, non verò quòd agens neceſſarium non agat vt prius motum à primo; ideo ibidem Doctor ſtatuit illud receptiſſimum axioma in eius ſchola, *ad abſolutum in cauſa ſequitur abſolutum in effectu.*

Obiectio 1.

Reſpõſio. Agens nõ mutatur formaliter & intrinſecè actione fundamentali.

Obiicies ſecundò eundem Doct. in 2. d.37. q.2. §. *ad ſolutionem*, verſ. *etſi obijcitur*, n.15. docentem, cauſam primam non determinare ſecundam, nec prius natura cauſare; ergo ſibi contradicit Doct. Reſpond. Doct. ſolùm negare eã prioritatem quæ denotet cauſam primam & ſecundam poſſe eſſe ſine ſe inuicem abſque contradictione, quandoquidem ſimul cauſant; ideo ponit exemplum in cauſis diuerſorum generum. *Sicut enim* (inquit) *loquendo de diuerſis generibus cauſarum, non prius natura materia materiat, quàm efficiens efficiat, quia ſine contradictione poſſit eſſe materiatum, & non effectum, vel è conuerſo; ſed tantùm prius natura, hoc eſt, perfectius cauſat vna, quàm alia; ita in eodem genere cauſæ diuerſæ cauſæ ordinatæ, licèt habeant ordinẽ ſecundũ perfectius, & imperfectius cauſare, non tamen habent prioritatem naturæ, quæ dicat poſſe eſſe ſine ſe inuicem reſpectu tertij*; ſed inter cauſas diuerſorum generum concedimus aliquam prioritatem, vt hîc inſinuat Doctor, & nos dicemus q.15. ergo hoc non excludit cauſam primam aliquo modo eſſe priorem in operando, ſeu præmouere ſecundam.

Obiectio ſecunda.

Reſpõſio.

Obiicies tertiò eundem Doctorem 2.Phyſ.

Obiectio tertia.

Digitized by Google

2. Phyſ. quæſt. 8. §. *quantum ad primum*, docentem cauſam ſecundam determinare primam ad hunc, vel illum effectum producendum; ergo prima non determinat ſecundam. Reſpond. Doctorem ibi ſolùm intendere cauſam ſecundam determinare primam ad hunc, vel illum effectum in ſpecie; non verò ad operandum hîc & nunc in indiuiduo, quod omnes admittere debent. nam poſtquam Deus produxit ignem, v. g. determinatus manet ad concurrendum cum igne ſolùm ad productionē alterius ignis, vel caloris; ita vt non poſſit cum eo alios effectus extraneos, ſeu extra actiuitatem ignis efficere; quòd verò ignis hîc & nunc producat poſitis omnibus requiſitis, pendet à determinatione primæ cauſæ, & promotione illius, modo inferiùs explicando.

Reſpõſio. Qualiter cauſa ſecunda primã determinet.

14. Hanc eamdem promotionem primæ cauſæ docet Angelicus Doctor prima parte quæſt. 105. art. 5. expreſsè his verbis. *Conſiderandum eſt, quòd ſi ſint multa agentia ordinata, ſemper ſecundum agens agit in virtute primi. nam primum agens mouet ſecundum ad agendum, & ſecundùm hoc omnia agent in virtute ipſius Dei.*

Hanc veritatem aliqui probant, quia non datur tranſitus de contradictorio in contradictorium ſine aliqua mutatione facta in ſubiecto, quod mutatur: ſed potentia, ſeu agens naturale tranſit de non operante in hoc inſtanti in operans in alio ſequente inſtanti; ergo per aliquam mutationem factam in cauſa] ſeu operante. ſed hæc nequit ab alio cauſari niſi à prima cauſa determinante, & præmouente; ergo cauſæ ſecundæ agunt quatenus motæ, & determinatæ à prima cauſa. Sed hæc ratio inefficax eſt. Primò quia eodem argumento poſſemus probare primam cauſam ab alio determinari, ſiquidem in hoc inſtanti operatur ad extra, & in antecedenti non operabatur. Secundò cauſæ naturales ſemper ſunt determinatæ ad operandum: vnde ſi non operantur perpetuò, eſt vel ex defectu materiæ, vel alicuius eſſentialis conditionis, nempe approximationis; ideo his non deficientibus virtute propria tranſit in actualem operationem, vt de quibuſlibet cauſis tam naturalibus, quam liberis diximus ex mente Doctoris quæſt. 9. difficult. 3. art. 3. Tandem vt potentia dicatur modò operans, quæ antea non operabatur, non eſt neceſſaria diuina præmotio ſtando in hac ratione præcisè. nam ſicut Deus fundamentaliter dicitur actualiter creans fluxu formæ, ſeu creaturæ, formaliter verò reſpectu quodam rationis; ſic creatura dicitur fundamentaliter operans fluxu effectus; formaliter verò relatione quadam reali reſultante in cauſa, quæ terminatur ad effectum, vt cum Doctore diximus quæſt. 11. difficultate 4. art. 2. propterea alia efficaciori ratione hæc veritas comprobanda eſt.

Fundamentum ergo potiſſimum, cur ſecundæ cauſæ præmoueantur, & determinentur à prima, eſt quòd ſecunda cauſa non ſolùm dependet à prima in eſſendo, ſed in operando; ergo ſicut à Deo habet quòd ſit, ita quòd hîc & nunc operetur: ſed concurſus concommitans præcisè quatenus concomitans eſt, nequit cauſare operationem creatam; ergo ſecundùm aliquam prioritatem debet ipſam præmouere, & prædeterminare. Maior eſt certa. Minorem ſic probo, quoniam ſicut quando duo portant lapidem, nullus ex operantibus portat lapidem per alium, ſed 15.

Dependentia ſecundæ cauſæ à prima in operando non ſaluatur ſufficienter concurſu cõcomitãti & ſimultaneo.

ambo ſimul, quia nullus eorum præmouet, nec applicat alium ad effectum; ſic ſi Deus ſolùm concomitanter concurreret cum cauſis creatis ad ſuas operationes, non diceretur cauſa operationum creatarum, neque iſtæ dependentes à Deo, quod eſt abſurdum. Patet, quoniam ſicut ratio entis increati tranſcendit omnes rationes, quæ inueniuntur intrinſecè in Deo; ſic ratio entis creati tranſcendit omnia, quæ ſunt in creaturis; ergo cùm agere ſit quid creatum, neceſſariò debet dependere à Deo: ſed hæc dependentia non ſaluatur ſufficienter ſimultaneo concurſu, vt nuper dicebamus, admittenda; ergo eſt aliqua præmotio, ſeu determinatio primæ cauſæ.

Confirmatur, quia ſi Deus non præmoueret cauſam ſecundam neceſſariam ad operandum; ergo cauſa prædicta ſe primò moueret, & determinaret, & conſequenter non diceretur ſecunda cauſa, ſed prima, quandoquidem eſſet primum principium actualis operationis. Reſpondent aliqui ad rationem primi mouentis, & ſe determinantis requiri, vt cauſa habeat eſſe à ſe, & operetur independenter ab alio; cùm autem cauſa ſecunda habeat eſſe à Deo, indigeátque eiuſdem concomitante concurſu, nequit cauſa prima exiſtimari. Sed contrà eſt, quòd licèt hac ſolutione vitetur manifeſtè quòd ignis, v. g. non ſit primum ens ſimpliciter, & cauſa vniuerſalis reſpectu omnium operationum; non tamen quòd non ſit primum operans reſpectu ſui operationis, ſi non ſit alia cauſa præmouens, & determinans ad ſuam operationem, cùm ſecunda cauſa in ordine ad aliam priorem dicatur ſecunda.

DIFFICVLTAS III.

Vtrùm iſte concurſus præmouens, & determinans ſecundam cauſam ſit aliqua qualitas phyſica, vel ſolùm influxus Dei.

HAbemus ex difficultate antecedenti, cauſam ſecundam nõ agere niſi quatenus motam, & determinatam à prima; venit ergo explicandum, vtrùm iſta præmotio, qua ſecunda cauſa præmouetur, producat aliquam qualitatem phyſicam, qua cauſa ſecunda determinetur, an ſufficiat diuinus concurſus quatenus tendens in effectum, ſeu concomitans ſecundam cauſam; an verò in iſto influxu diſtinguere valeamus rationem concomitantis à ratione præmouentis.

ARTICVLVS I.

Proponuntur diuerſa placita Philoſophorum.

FErrara 3. contra Gentes cap. 7. & communiter Dominicani ex mente Sancti Thomæ affirmant, concurſum Dei eſſe qualitatem, quam vocãt intentionalem, quia non eſt permanens, ſed vt actus intellectus citò trãſiens impreſſam à Deo creaturis in actu primo, non prioritate temporis, ſed naturæ, antequam operari incipiant; à qua qualitate ita efficaciter, aiunt, cauſam ſecundam determinari, ſeu præmoueri ad operandum, vt ea poſita implicet non operari, ſicut poſita intellectione in intellectu, quod non intelligat. Fundamentum potiſſimum huius ſententiæ eſt, quòd, vt patet ex difficultate præcedenti, cauſa prima præmouet, & 61.

Sententia prima.

& determinat ſecundam, ſed hæc præmotio nequit eſſe, niſi aliquid recipiatur in ipſa cauſa ſecunda; hoc autem receptum debet eſſe aliqua qualitas, aliàs non reciperetur in cauſis, aut potentiis, cùm hæc ſubſtantia completa, nec accidens poſſint ſubſtare ſubſtantiæ; debet ergo cauſa ſecunda aliqua phyſica qualitate prædeterminari. Confirmari poteſt hæc ſententia, quoniam ſi per modum habitus determinat Deus potentias in ordine ad effectus in ſpecie mediis qualitatibus habitualibus, v. g. fide, ſpe, & charitate; ergo per modum actus determinabit Deus potentiam ad hanc numero operationem media aliqua qualitate actuali citò tranſeunte, & tantum durante, quantum infallibilis determinatio potentiæ in eandem numero operationem.

17. *Communior ſententia.* Communior ſententia inter recentiores, & ab antiquis ſatis recepta ſuſtinet concurſum Dei præmouentem, & determinantē eſſe influxum ipſum, quo cauſæ ſecundæ operantur vt dependentes à Deo, quatenus cauſa ſecunda, v.g. homo non eſt potens cauſare ſine conſortio Dei. Itaque iſte concurſus in actu primo eſt voluntas diuina parata concurrere cum homine, à qua voluntate homo dicitur proximè potens in ſuas operationes; ſicut homo non valet ſolus portare lapidem, ſi tamen illi adſtet ſocius, iam poteſt, licèt ei nihil intrinſecum addat ſocius.

Articvlvs II.

Aliquibus dictis explicatur noſtra ſententia.

18. *Diuinus cōcurſus* PRo huius articuli clariori intelligentia præmitto, diuinum concurſum non requiri, vt cauſa ſecunda habeat virtutem operandi; hanc enim ipſi indidit Deus à principio ſuæ formationis, vt diximus quæſt. 11. difficult. 3. artic. 2. ſed vt actualiter operetur; in hoc ergo concurſu duo diſtinguo, & rationem mouentis, & determinantis; & rationem influentis, ſeu concomitantis. Quatenus mouet, dicitur prædeterminare, & præmouere; quatenus cōcomitat, identificatur cum cauſalitate fundamentali creaturæ, & dicitur influens, ſeu concomitans, quatenus mouens eſt prior, & habet pro termino cauſam præmotam, quatenus influens eſt ſimul cum cauſalitate & tendit in effectum productum ab ipſo, & creatura. quod ſequentibus dictis ſic explico.

non communicat virtutem operandi quatenus cōmunis, & vniuerſalis. in eodem diuino concurſu diſtinguimus rationē præmouentis à ratione concomitantis.

19. *Cōcluſio.* Dico primò concurſus Dei quatenus influens, & concomitans non eſt qualitas aſſignata à Ferrara. docet expreſsè Doctor in 4. diſt. 1. quæſt. 1. §. *ad argumenta*, num. 34. verſic. *& ex hoc patet*, & diſt. 43. quæſt. 3. num. 11. & diſtinct. 12. quæſt. 3. §. *quantum ad argumentum principale*, num. 40. & tractatu de primo principio c. 2. §. *Quod non eſt*, num. 6. verſic. *etſi quæras*, & alibi ſæpiùs. Probatur. nam vel per ſolam impreſſionem huius qualitatis dicitur Deus concurrens cum cauſis ſecundis, vel præter eam requiritur aliquis influxus, quo Deus immediatè attingat effectum. Non primum, aliàs diceretur Deus concurrere cum creaturis, non quia immediatè attingat effectum, ſed quatenus eis tribuit virtutem in actu primo neceſſariam, vt ipſæ ſolæ immediatè illum attingant. quæ eſt ſententia Durandi difficultate prima refutata. quam rationem tetigit Doctor in 4. diſtinct. 43. quæſt. 3. §. *tertia opinio*, verſic. *præterea*, num. 11. his verbis. *Præterea influentia illa non eſt aliquid abſolutum receptum in*

cauſa ſecunda, quia tunc cauſa ſecunda per illud receptum poſſet agere ſine cauſa prima, cuius influentiam recipit, quia iam habet in ſe totum illud, propter quod indiget actione cauſæ primæ. quod inconueniens eſt; ergo influentia cauſæ ſuperioris, reſpectu inferioris non eſt aliquid receptum in cauſa inferiori.

Si autem dicatur ſecundum, ſcilicet præter hanc qualitatem requiri aliquem influxum, quo Deus immediatè attingat effectum; ergo ſuperfluit prædicta qualitas. Probo ſequelam, quoniam ipſæ cauſæ ſecũdæ habent in actu primo à ſua forma, & virtute omnia requiſita ad operandum, alioquin ſi quid eis deficeret, quia ſunt cauſæ ſecundæ, & creatæ per prædictam qualitatem compleri non poſſet, cùm etiam ſit quid creatum, & ita deberet cõpleri per aliam qualitatem vſque in infinitum; vnde vt actualiter operentur, ſolùm requirunt concurſum Dei, quo ſimul cum ipſis attingat effectum, & ſic illa qualitas phyſica ſuperflueret.

20. *Cõcluſio ſecunda* Dico ſecundò, concurſus Dei quatenus concomitans eſt ipſe influxus, ſeu cauſalitas cauſæ ſecundæ vt prouenit à Deo. tenet expreſsè Doctor vbi ſuprà, & in 1. diſt. 17. quæſt. 3. per totam, ſic probo, quoniam concurſus Dei eſt influxus, quo immediatè attingit effectum cauſæ ſecundæ ex ſupradictis: ſed influxus, quo Deus immediatè attingit effectum, eſt idem realiter cum influxu, vel cauſalitate, qua cauſa ſecunda illum attingit; ergo concurſus Dei eſt ipſa cauſalitas cauſæ ſecundæ, vt proueniens à Deo. Minor probatur, quoniam ſi non eſſet idem realiter cum influxu cauſæ ſecundæ, haberet diuerſum terminum, effectum. Rurſus cauſalitas cauſæ cundæ, ens creatum cùm ſit, ab ipſo eo neceſſariò pendet ſaltim vt quo (quo pacto pendet omnis cauſalitas à ſuo principio;) ergo per ipſam attingit Deus effectum, vel terminum illius immediatè, non ſecus ac cauſa ſecunda; ac proinde non eſt neceſſarius alius influxus, quo Deus influat in talem effectum. Item ſi influxus Dei non eſſet influxus creaturarum, ſequeretur, quòd influxus Dei aliquem terminum haberet diſtinctum à termino creaturarum. Tandem influxus cauſæ, vt diximus quæſtione 11. difficult. 4. artic. 2. nil aliud eſt fundamentaliter præter fieri effectus, vt prouenit à cauſa; ergo cùm tantùm ſit vnus effectus productus ad extra, manifeſtè ſequitur tantùm vnum eſſe influxum. Si dicas quòd influxus Dei terminatur ad influxum creaturæ, contrà eſt, quòd cùm influxus creaturæ ſit entitas effectus in fieri, diceretur fieri effectus productus à ſolo Deo, ac per conſequens entitas ipſius effectus. Vnde patet concurſum Dei præmouentem, & prædeterminantem potentiam non quatenus determinantem, ſed quatenus influentem, & concomitantem non eſſe aliquam phyſicam qualitatem, ſed ſolùm influxum ipſum prout à Deo identificatum cum influxu cauſæ ſecundæ.

Obiectio prima. Obiicies primò quòd Deus & creaturæ ſunt diuerſæ cauſæ; ergo diuerſis cauſalitatibus influunt in effectus. *Reſpõſio.* Reſp. eſſe duas cauſas ſubordinatas, & ita vnum, & eundem influxum habent fundamentaliter, aliàs influxus obiecti potentiæ, & habitus quando tendunt in eundem effectum, eſſent diuerſi. Fundamentaliter, inquam, quoniam formaliter loquendo, cùm ex difficult. 4. quæſt. 11. artic. 2. cauſalitas formaliter ſit realis reſpectus in agente ſubiectus, vel intentionalis, cùm agens eſt incapax inhærentiæ, vt Deus, neceſſariò infertur cauſalitatem Dei,

Digitized by Google

Dei, & cauſalitatem creaturæ, formaliter loquendo, non eſſe eædem, ſed diuerſæ, cùm ſint duo agētia, & vnum accidens, nequeat diuerſa ſubiecta informare; ergo cùm loquimur de identitate cauſalitatis cauſæ primæ cum ſecunda, ſermo eſt de cauſalitate fundamentali, ſeu fluxu, aut fieri effectus.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò, eandem numero actionem non poſſe eſſe tranſeuntem, & immanentem, vitalem, & non vitalem: ſed intellectio, aut volitio noſtra eſt vitalis, & immanens reſpectu cauſalitatis creaturę, quandoquidem manet in ipſa; tranſiens verò, & non vitalis reſpectu Dei, quia manet extra Deū; ergo cauſalitas Dei, & cauſalitas creaturę reſpectu eiuſdem effectus diſtinguuntur. *Reſpōſio.* Reſp. argumentum concludere de actione comparata ad idem numero agens, non verò ad diuerſa ſubordinata, cauſa enim prima licèt determinet, & præmoueat ſecundam ad operandum, concurrit tamen cum ipſa iuxta naturam, & exigentiam ipſius cauſæ. Vnde bene dicimus Deum concurrere ad actionem immanentem, non tamen operari immanenter.

21. *Cōcluſio tertia.* Dico tertiò. Diuinus concurſus, quatenus præmouet, & determinat, non eſt aliqua qualitas intentionalis, aut inhærens, qua determinetur potentia ad operandum. colligitur manifeſtè ex Doctore locis ſuprà relatis, & videtur ſententia Angelici Doctoris 1. 2. quæſt. 110. artic. 2. vbi docet, *quòd dupliciter gratuita Dei voluntate homo adiuuatur. Primò ſecundùm quòd aliquod habituale donum à Deo animæ infunditur. Alio modo, inquam, tum anima hominis mouetur à Deo ad aliquid cognoſcendum, vel volendum, vel agendum, & hoc modo ipſe gratuitus effectus in homine non eſt qualitas, ſed motus quidam animæ. actus enim mouentis in moto eſt motus, vt inquit Philoſophus* 3. *Phyſicorum.* Ex quibus verbis plura contra oppoſitam ſententiam ex mēte ſancti Thomæ poſſumus colligere. Primum quòd mouet ad agendum ipſo motu, & actione animæ. Secundum quòd quando mouet ad agendum, nullam imprimit phyſicam qualitatem. Tertium quod non tantùm dicitur operari cum homine, ſed etiam in homine, nihil in illo producendo, ſed ſolùm efficiendo motum ipſum, qui etiam ab anima eſt. Quartum Ariſtotelem eſſe pro nobis; applicat enim ſanctus Thomas Ariſtotelis locum huic ſuæ aſſertioni. Secundò probatur eſſe ſententiam ſancti Thomæ. nam ſæpiùs S. Doctor docet, cauſas ſecundas inſtrumenta primæ eſſe appellandas; ſic docet 3. contra gentes cap. 70. & expreſſiſſimè 2. 2. quæſt. 17. artic. 4. vbi ſic ait, *principalis cauſa agens eſt; ſecundaria verò efficiens inſtrumentale*, vbi reſpectu primi agentis, Dei ſcilicet, de quo ibi loquitur, nullum agnoſcit ſecundum agens, quod inſtrumentale non appellet; imò vbicumque agit de motione, & applicatione reſpectu cauſæ ſecundę, aſſimilat eam motioni, & applicationi inſtrumenti reſpectu cauſæ principalis: vnde Caietanus 1. part. quæſt. 45. artic. 5. §. *ad Durandum*, tamquam propoſitionem receptiſſimam in doctrina S. Thomæ defendit hanc, *Omnis cauſa ſecunda eſt inſtrumentum Dei*; ſed cauſa inſtrumentalis ſecundùm ſententiam eiuſdem Angelici Doctoris tantùm mouetur, applicatur, & eleuatur à principali agente medio motu; non verò media aliqua impreſſa qualitate, vt aliqui opinantur quæſtione 13. difficult. 1. artic. 1. ergo idem cenſendum eſt de ſubordinatione, & paſſiua applicatione cauſæ ſecūdæ à cauſa prima. Minor probatur

Digitized by Google

probatur ex loco citato 3.contra gentes cap. 7. vbi hoc ipſum perſpicuis verbis oſtendit, *virtus enim inferioris agentis depēdet à virtute ſuperioris agentis, in quantum ſuperius agens dat virtutem ipſam inferiori agenti, per quam agit, & conſeruat eam, aut etiam applicat ad agendum, ſicut artifex applicat inſtrumentum ad proprium effectum, cui tamen interdum formam non dat, per quam agit inſtrumentum, nec conſeruat, ſed dat ei ſolùm motum.* Idem docet 3. parte quæſt. 61. artic. 1. ergo ex mente S. Thomæ hæc qualitas phyſica ſuperflua videtur ad motionem & determinationem ſecundæ cauſæ.

Probatio prima. Ratione etiam probatur hanc qualitatem phyſicam præmouentem non eſſe neceſſariam. Primò, quia mouere nihil aliud eſt, quàm educere de potentia ad actum, & moueri quàm educi, vt docuit S. Thomas 1. 2. quæſtione 9. art. 1. ergo tunc ſecundarium agens mouetur à ſuperiori agente, quando educitur de potentia ad actũ: ſed tunc reducitur, cùm ſubeſt cooperationi ſuperioris agentis; ergo præcisè per cooperationē Dei, & per auxilium, vt ſic dicam, ſocietatis, mouet cauſam ſecundam; non ergo requiritur præuia aliqua motio imprimens qualitatem phyſicam, vt ſecunda cauſa à prima determinetur.

Probatio ſecunda. Secundò non alia efficaciori ratione negat Angelicus Doctor ſpeciem impreſſam obiecti beatifici, niſi quia Deus eſt præſens ab intrinſeco omnibus rebus; & ſpecies datur ad ſupplendam abſentiam obiecti, quam Deus habere non poteſt, cùm Deus vbique ſit præſens, & potens; ergo cùm motio iſta poſſit fieri immediatè à Deo per modum ſuperioris cauſæ
22. intimè præſentis, iſta phyſica qualitas ſuperflueret.

Tertiò in ſententia communiori voluntas, & appetitus mouet potentias inferiores, v. g. manum ad motum ſurſum, &c. nullam eis imprimendo phyſicam qualitatem, ſed ſolùm per ſympathiam, & ſubordinationem potentiarum: ſed magis ſubeſt cauſa ſecunda primæ, quàm potentia inferior voluntati; ergo poteſt Deus præmouere, & prædeterminare nulla phyſica impreſſa qualitate. Item finis mouet voluntatem ad amorem ſui, nulla impreſſa qualitate intentionali, vt dicemus quæſt. 7. diffic. 2. artic. 2. ergo multo meliùs cauſa prima ſecundam.

Probatio quarta. Quartò, quamuis iſta phyſica qualitas imprimeretur à Deo, nihilominus inanis eſſet, & perinde patet in voluntate, quæ ob ſuam perfectionem, & eminentiam in operando à nullo creato determinatur phyſicè, ſed ſeipſam determinat: vnde eſt quòd non determinetur habitibus, ſed eis pro ſua vtatur libertate; & inde colligit Doctor in 1. diſt. 13. quæſt. 2. quòd ſi Deus hanc qualitatem infunderet voluntati, ab ea non determinaretur, nec per vllam potentiam poſſet phyſicè determinari, cùm ſit potentia, quæ ab intrinſeco habeat determinare ſe.

Obiicies, diuinum concurſum eſſe ſimultaneum; ergo nequit dici prior, præmouens, & determinans. Sed huic obiectioni articulo ſequenti ſatisfiet.

Articvlvs III.

Qualiter diuinus concurſus dicatur præmouens, & prior cauſalitate cauſæ ſecundæ.

Habemus iam ex articulo præcedenti, diuinum concurſum quatenus concomitantem identificari cum

cum concurſu cauſæ ſecundæ;& quatenus præmouentem non producere aliquam qualitatem phyſicam,qua ſecundæ cauſæ in actu primo præmoueantur ad operandum. Eſt ergo difficultas qualiter iſte concurſus poſſit dici prior, & præmouens cauſam ſecundam, cùm ſit ipſe fluxus, ſeu fieri effectus identificatus cum fluxu ſecundæ cauſæ.

23. *Cõcluſio.* Dico ergo. Concurſum Dei in quocumque actu tam naturali, quàm libero, aut ſupernaturali eſſe priorem prioritate perfectionis,ſeu à quo concurſu cauſæ ſecundæ. tenet Doctor in 2. diſtinct. 37. quæſt. 2. §. *ad ſolutionem iſtorum*, verſicul. *& ſi obyciatur*, num. 15. Suarius tom. 1. Metaphyſic. diſput. 22. ſect. 3. num. 9. & alij grauiſſimi iuniores. Quòd autem iſta prioritas non ſit prioritas realis, ſeu exiſtentiæ in eſſe phyſico, reſpondetur, quia iſta prioritas ſupponit diſtinctionem realem extremorũ, ſicut inter cauſam, & effectum; vel ad minus ex natura rei, ſicut inter eſſentiam, & paſſiones. Sed ſic eſt, quòd in nullo priori poteſt intelligi cauſalitas primæ cauſæ in eſſe phyſico ſine cauſalitate cauſæ ſecundæ; ergo nec natura realiter prior prioritate exiſtentiæ. Secundò effectus ab vtraque cauſa indiuiſibiliter pendent; non enim eſt aliquid in forma fluente, quod à Deo, & creatura non dependeat ſecundùm eſſe abſolutum; ergo non poſſumus in cauſalitatibus aliquas realitates diſtinguere, quibus vna ſit prior alia. Tertiò quod præſupponitur ad aliud, habet influxum in ſuum poſterius: ſed actio Dei non influit in actionem creaturæ, ſed in effectum, aliàs ad actionem daretur actio. Rurſus effectus productus per diuinum concurſum eſſet immediatus: productus autem per cauſam ſecundam, mediatus; ergo. Quartò, probatur concluſio, quoniam influxus Dei actualis nunquam eſt indifferens ad influxum creaturæ, ſed ſemper in actu eſt; ergo nullam prioritatem habet reſpectu ipſius.

Obiicies primò quòd animal eſt prius rationalitate, etiam ſi non influat in ipſam; ergo concurſus Dei poteſt etiam dici natura prior concurſu cauſæ ſecundæ. Reſpondetur nos non negare concurſum cauſæ primæ eſſe natura priorem concurſu cauſæ ſecundæ. hoc enim docet Doctor expreſsè in 1. diſtinct. 17. quæſt. 3. & alibi ſæpiùs. Sed dicimus, hanc prioritatem non eſſe exiſtentiæ, aut cauſalitatis; ita vt poſſimus intelligere in cauſalitate aliquod eſſe abſolutum, vel influens in cauſalitatem cauſæ ſecundæ, vel dependens in fieri actuali à cauſa prima, & non à ſecunda. Dicimus ergo hanc eſſe prioritatem eminentiæ, vt docet Doctor ibidem §. *ad argumenta*, verſic. *cùm igitur*, num. 35. vel eſſe priorem, quatenus cauſa ſecunda ſemper ſequitur motionem cauſæ primæ; vt etiam docet §. *ſed tunc*, num. 24. verſ. *tertio*. Ad inſtantiam de animalitate, & rationalitate reſpondemus, diſparem eſſe rationem,quoniam cauſa prima nullum habet influxum phyſicum & realem præciſum ab influxu cauſæ ſecundæ, de quo eſſentialiter aliqua prædicata queant verificari tamquam de non includente formaliter alium concurſum; animal autem reſpectu rationalitatis ſua realia prædicata habet præciſa à prædicatis rationalitatis: concurſus autem Dei nullis gaudet prædicatis, quatenus influens cum concurſu creaturæ diſtinctis à prædicatis influxus cauſæ ſecundæ. 24. *Obiectio prima.*

Obiicies ſecundò influxum Dei dici independentem; influxum verò 25. *Obiectio ſecunda.*

 creatu

Digitized by Google

creaturæ dependentem; ergo cùm gaudeant diuerſis prædicatis, realiter formaliter diſtinguentur, concurſúſque cauſæ primæ prior realiter poterit exiſtimari. Reſpondetur concedendo in hoc abſoluto fluxu, v. g. ignis, ſeu fieri huius eſſe duos reſpectus, tranſcendentalẽ vnum, ſeu identificatum cum entitate, quo dependet à Deo eſſentialiter, vt de quouis ente creato ſæpiùs diximus; alium verò prædicamentalem in fieti, quo quilibet effectus ſuam cauſam reſpicit, non eſſentialiter, cùm effectus productus ab vna cauſa, ex dicendis quæſtione 16. difficultate 4. artic. 1. poſſet produci ab alia, vel à ſolo Deo, ſed accidentaliter, & contingenter: vnde iſti reſpectus, ſeu dependentiæ realiter diſtinguentur, cùm ſeparabiles ſint; poteſt enim hæc numero relatio dependentiæ à creatura ſeparari ab entitate abſoluta rei, licèt non reſpectus eſſentialis dependentiæ; ſolùm autem negamus, quòd in cauſalitate fundamentali, ſeu in forma in fieri, vlla ſit formalitas abſoluta correſpondens cauſæ primæ, quæ non correſpondeat ſecundæ, quod ſufficit, vt cauſæ primæ cauſalitas non dicatur prior realiter cauſalitate cauſæ ſecundæ, aliàs ſicut animalitas prioritate reali naturæ eſt indifferens ad rationalitatem, ſic hic numero influxus Dei ſecundùm aliquod eſſe abſolutum indifferenter reſpiceret influxum creaturæ.

Obiectio tertia. Obiicies vltimò, hanc eſſe optimam conſequentiam, cauſa ſecunda cauſat; ergo prima. iſtam verò falſam cauſa prima cauſat; ergo ſecunda: ſed illud eſt prius natura, à quo non valet ſubſiſtendi conſequentia; ergo prima cauſa prior eſt in operando ſecunda. Reſpondetur conceſſa maiori, & minori, negando conſequentiam; non enim infertur, cauſam primam eſſe priorem in operãdo phyſicè, & actualiter cum hac cauſa ſecunda; bene tamen eſſe priorem quoad eſſe, & poſſe operari cum hac, & illa ſecunda cauſa; aliud quippe eſt, cauſam primam eſſe priorem in entitate, & operabilitate qualibet cauſa ſecunda; aliud autem quòd in ipſo fluxu, & actuali cauſatione operationis creatæ diſtinguere poſſimus aliquod eſſe abſolutum prius proueniens à prima cauſa, quod non proueniat à ſecunda; eſt enim entitas indiuiſibiliter ab vtroque principio proueniens; & de hac integra entitate abſoluta dicimus prius prouenire à Deo, quàm à creatura, non quia aliquid phyſicum producat Deus ſine creatura, ſed quatenus cauſalitas primæ cauſæ eſt in operando perfectior, & moraliter prædeterminando creaturam ſecum trahit ad operationem, modo inferiùs explicando.

26. *Cõcluſio ſecunda. Qualiter Deus præmoueat cauſas ſecũdas.* Dico ſecundò, cauſa prima dicitur præmouere, & prædeterminare ſecundam, ſolùm quatenus eam determinat moraliter, ſeu per ſympathiam ad operandùm, hac ſolùm ſeruata differentia, quòd cauſam liberam præmouet ſuppoſita cognitione tamquam eſſentiali conditione, cùm nihil ſit volitum quin præcognitum; cæteras verò naturales cauſas ſola præmotione immediata. Hanc autem præmotionem ſic explico, Deus ob ſuam infinitam perfectionem omnes creaturas formauit ita dependentes ab illo, & ſubditas ſuæ voluntatis imperio, vt ad nutum eius cũctæ operentur, nec ſit aliqua, quæ voluntati eius poſſit reſiſtere; ex hoc dimanat principio, quòd velle Deum efficaciter pro tali inſtanti operationem creatam, nil ſit aliud, quàm ipſam ſecum trahere ad operandum; illa

ergo

Digitized by Google

ergo eminentia & quaſi ſuperior impulſus dicitur præmotio quaſi moralis, & non phyſica, quia nihil phyſicum ponit in creatura, quo in actu primo ad operandum determinetur, ſed quaſi per quamdam ſympathiam ad nutum diuinæ voluntatis præmouetur, & ad operandum hîc, & nunc determinatur. nam ſi voluntas, quia potentia ſuperior, ſolùm ob ſympathiam, & ſubordinationem potentiarum, nihil phyſicum in eis producendo cunctas valet ad operandum determinare; quanto magis ipſe Altiſſimus, cuius nutui ſubſunt vniuerſa, hoc efficere valebit. ſic intelligo Doctorem in 2. diſtinctione 37. quæſtione 2. §. *contra iſtam opinionem*, num. 8. dum infallibilitatem diuinæ ſcientiæ ſolùm tribuit efficacitati diuini decreti; noſcit enim Deus, inquit idem Doctor in 1. diſtinctione 39. quæſt. 5. à num. 25. *efficacitatē ſui decreti, cui nulla creatura reſiſtere poteſt*; eſt enim infinitè applicabile, & ita liberè præmouet, & ſecum trahit cauſam ſecundam liberam ad operandum; cauſam autem neceſſariam iuxta eius exigentiam neceſſariò. Sic etiam venit intelligendum quoddam ſtatutum catechiſmi Romani ex decreto Sacroſancti Cōcilij Tridentini iuſſu Pij V. editum parte 1. de primo Symboli articul. numero 22. vbi hæc habentur. *Non ſolùm autem Dominus vniuerſa, quæ ſunt, prouidentia ſua tuetur, atque adminiſtrat; verùm etiam, quæ mouentur, & agunt aliquid intima virtute ad motum, atque actionem ita impellit, vt quamuis ſecundarum cauſarum efficientiam non impediat, præueniat tamen, cùm eius occultiſſima vis ad ſingula pertineat; &, quemadmodum Sapiens teſtatur, attingat à fine vſque ad finem fortiter, & diſponat omnia ſuauiter.* Quid ergo per occultiſſimam vim, qua cuncta præuenit, melius intelligere valemus, quàm ſuæ voluntatis efficaciam, qua cuncta ad nutum eius, ad operandum hîc, & nunc præmouentur. nam ſi idem naturæ Author talem inclinationem indidit agentibus creatis ad defectus naturæ ſubſtituendos, vt aqua quaſi oblita ſuæ grauitatis, & naturalis motus ſpecialiter ſibi debiti tamquam pars naturæ ad replendum vacuum tali inclinatione anxio conatu impellatur ad aſcendendum ſurſum: cur non putabimus, ſingulas creaturas tamquam partes materiales diuinæ prouidentiæ, eíque in ſingulis ſubditas, hac gaudere inclinatione, vt nulla violentia impellantur, nullo impulſu phyſico præmoueantur ad operandum iuxta determinationem diuinæ voluntatis, & vniuerſalis dominij? Sic etiam veniunt intelligendi omnes Patres dum aſſerunt Deum operari in nobis, vt operemur; operatur enim, vt definit Arauſicanum canone 9. *in nobis, atque nobiſcum*; ergo in concurſu Dei duo diſtinguo. nàm voluntas diuina, quæ eſt principium operandi cum voluntate creata, & habet ſimul concurrere influendo in effectum cum cauſa ſecunda: huic autem influxui, ſeu actui ſecundo ſupponitur determinatio quædam moralis, qua per ſympathiam, & impulſum ſecum trahit ad operandum.

27. *Obiectio prima.* Obiicies, quòd etſi admittamus, Deum nulla qualitate phyſica, ſed ſolo ſuo imperio poſſe determinare creaturam ad operandum hîc, & nunc, tamen connaturaliori modo hoc fieret media aliqua qualitate phyſica inhærente; ergo hæc eſt admittenda. Et ſic confirmo, in ſententia probabiliori Deus poteſt ſupplere ſuo ſpeciali concurſu cuiuſuis habitus

Digitized by Google

cauſalitatem, & nihilominus fatentur omnes dari habitus in potentiis tam infuſos, quàm acquiſitos; ergo quamuis Deus poſſit præmouere potentiam ſuo concurſu, connaturaliori modo hoc faciet qualitate phyſica inhærente. Reſp. Deum connaturaliori modo operari cum cauſis ſecundis ſe ſolo, & immediatè, quàm media aliqua phyſica qualitate, cùm nulla qualitas ita poſſit intimari potentiæ ſicut Deus. Rurſus vel iſta qualitas ponitur ſolùm ad determinandam potentiam, vel ad concurrendum etiam: ſi dicas primum, contrà eſt primò quòd connaturalitas non ſumitur in ordine ad informationem, ſed in ordine ad effectionem. Secundò magis connaturale eſt potentia inferiori ſubeſſe imperio ſuperioris immediatè, & per ſympathiam, quàm media alia entitate creata, vt patet in potentiis inferioribus reſpectu voluntatis: vnde maior perfectio, & magis conſentanea naturæ entitatis creatæ eſt dependere à Deo immediatè, & ab ipſo præmoueri, & determinari per ſympathiã, quàm media alia qualitate phyſica. Si dicas ſecundum, nempe hanc qualitatem requiri ad influxum, & concauſationem, hoc iam reiecimus tamquam impoſſibile, articulo ſecundo.

Reſpõſio.

Connaturaliori modo determinat Deus ſecundas cauſas meraliter quàm phyſica qualitate.

Tandem hac qualitate phyſica poſita in voluntate, v. g. nullus ſortiretur effectus, vt ibidem diximus. Ad confirmationem de habitibus reſpondetur habitum infuſum, v. g. in quo eſt maior difficultas, poni in actu primo ad denominandam potentiam formaliter; ſunt enim habitus per ſe infuſi quædam animæ pulchritudines, quibus denominamur fideles, grati, &c. hos enim infundit Deus ob hanc cauſam in potentiis, quod auxilium per modum phyſicæ qualitatis non præſtaret, cùm citò tranſiret, &c. Habet etiam habitus concurrere cum potentia, qui dicitur connaturaliter concurrere, non quatenus inhærens, cùm hoc ei contingat non quia habitus, ſed quia qualitas, vt patet de ſpecie impreſſa, quam ſi Deus conſeruaret ſine ſubiecto, poſſet cum Angelo concurrere ad cognitionem obiecti, ſed quatenus eſt principium creatum magis conforme, & iuxta naturam potentiæ, vt dicemus in Metaphyſica quæſtione de habitu in communi, & in particulari; cùm autem hæc qualitas ex dictis ſuprà concurrere non poſſit, ſicut habitus, argumentum non vrget; efficaciùs enim eo probari poſſet, quòd ſi eſt poſſibilis ſpecies impreſſa obiecti beatifici, de facto detur, & quòd Angelus media ſpecie ſe ipſum cognoſcat; ſed de his in propriis locis erit ſermo.

DIFFICVLTAS IV.

Qualiter Deus ad effectus cauſæ materialis & formalis concurrat.

STatuimus ſuperiùs Deum concurrere ad ſingulares effectus omnium, & ſingularum cauſarum concurſu quodam identificato cum concurſu cauſæ ſecundæ. Venit ergo dubitandum vtrùm ſicut Deus concurrit efficienter cum cauſa ſecunda efficienti, & in eodem genere cauſalitatis; ita cum cauſalitatibus materiæ, & formæ concurrat in eodem genere cauſæ, materialis ſcilicet, & formalis; an in genere cauſæ efficiẽtis, an ſolùm conſeruando materiam, & formam, vt poſſint ſuas cauſalitates exercere.

Digitized by Google

Articvlvs I.

Explicantur diuerſa quorumdam recentiorum placita.

29. *Sententia prima.* FOnſeca 5. Metaphyſicæ quæſt. 12. contendit Deum ita eſſe primam cauſam in omni genere, vt immediatè concurrat cum ſecūdis ad effectus, vel cauſalitates earum in eo genere cauſalitatis, quo ſecundæ operantur, ita quòd Deus in genere cauſæ materialis concurrat cum materia, vt cauſa prima materialis, & vt cauſa prima formalis concurrat cum forma ad eius cauſalitatem. Vnde cauſalitate materiæ, & formæ, vt ſunt à Deo, omnino à cauſalitate effectiua excludit. Loquitur autem hic author de cauſalitate materiæ, & formæ, non quatenus componunt compoſitum; ſed de cauſalitatibus, quas materia, & forma inter ſe mutuò exercent, dum materia ſuſtinet in eſſe formam à ſe dependentem, vel ſubiectum, accidentia, & è conuerſo forma continet materiam in eſſe.

Fundamentum potiſſimum huius ſententiæ eſt, quòd hoc genus cauſalitatis, nempe conſeruatiuæ, nullam includit imperfectionem, ob quam Deo denegari debeat; ergo. Antecedens probatur quibuſdam inſtantiis ſecundùm principia fidei, & noſtræ doctrinæ aſſerta, ſatis perſpicuis. nam ſi Deus poteſt in Euchariſtiæ Sacramento ſupplere cauſalitatem ſubiecti, qua conſeruabat quantitatem propria ſua virtute, & efficacia, & in noſtra ſententia, ex q. 3. difficult. 4. art. 3. num. 47. poteſt etiam diuinitus conſeruare materiam ſine forma, & de facto animam rationalem ſine materia; cur etiam non valebit, idem concurrendo cum ſecundis cauſis efficere. Sed iſte concurſus debet eſſe in eodem genere cauſæ, ac concurſus cauſæ ſecundæ; quoniam licèt Deus eminenter contineat omnes cauſalitates, non tamen in vno genere cauſæ poteſt alterius vicem ſubſtituere. hoc enim importat ſupplere vicem alterius, ſcilicet exercere officium, quod aliud exercebat. Rurſus ſi Deus ſuſtineret accidentia, v.g. ſine materia, daretur in rerum natura effectus cauſæ materialis in actu ſine cauſa in actu. quod eſt abſurdum. Dicendum ergo eſt Deum incurrere cum cauſa materiali, & formali in eodem genere cauſæ, materialiter ſcilicet, & formaliter.

Hanc tamen ſententiam acriter impugnat Suarez ſtatim citandus, & Hurtadò diſp. 9. Phyſicæ ſect. 2. §. 19. & Pereira lib. 8. capit. 8. aſſerens, hanc ſententiam eſſe nouam, falſam, debilibúſque nixam fundamentis. Et impugnatur primò à Suarez. quia nullus Theologorum, aut Philoſophorum Deo tribuit vllum cauſalitatis genus ſecundùm proprietatem ab efficienti, finali, aut exemplari diſtinctum, vt patet ex his, quæ docuit D. Thomas 1. parte quæſt. 44. ſecundùm proprietatem, inquam, quoniam ſecundùm metaphoram aliquando tribuitur Deo, quòd ſit quaſi forma omnium, & quòd omnia viuificet, & quòd omnia ſuſtineat, & ſit fundamentum omnium. qualiter interdum videtur loqui Dionyſius de diuinis nominibus cap. 8. 9. & 10. qui fruſtrà ad alium ſenſum detorquetur. Quod adeò verum exiſtimant communiter Theologi, vt hac ſola ratione exiſtiment perſonalitatē Verbi nullam propriam cauſalitatem, terminando humanitatem Chriſti, exercere, quia perſonalitas Verbi nihil poteſt efficere ad extra, quod non ſit omnibus perſonis commune, cæterarúmque cau- 30. *Impugnatur prima ſententia.* *Impugnatio prima.*

ſalitatum eſt omnino incapax; ergo fingere hác cauſalitatem materialem, & formalem, erit contra commune Theologorum placitum. Ego tamen exiſtimo, hoc argumentum non multum vrgere. nam Theologi non præcisè affirmant Verbum diuinum nullam cauſalitatem propriam exercere, quia ſit incapax materializationis, aut informationis, ſed quia opera ad extra ſunt indiuiſa,& communia perſonis. Vnde ſi hæc cauſalitas Deo non repugnaret, nec poſſet conuenire ſoli perſonæ Verbi. nam cùm eſſet influxus ad extra, eſſet omnium perſonarum; non ergo hac ratione conuincitur ſententiam Fonſ. eſſe contra cõmune omnium Theologorũ aſſertũ.

31. *Impugnatio ſecunda.* Secundò impugnat Suar. quòd præter bonitatem, quia Deus conſtituitur cauſa finalis, & ideas, quibus conſtituitur cauſa exemplaris, nullam aliam vim cauſandi in eo agnoſcimus, niſi omnipotentiam; hæc autem ſiue ſit potentia executiua diſtincta formaliter ab intellectũ, & voluntate, ſiue altera illarum, ſiue omnes ſimul, ſolùm eſt potentia effectiua; addere ergo reliquas cauſalitates diſſonum rationi, & inauditum erit. Sed neque hoc argumentum multum vrget, nam petit principium. facilè enim Fonſeca reſpondere poſſet omnipotẽtiam eſſe productiuam omnium effectuum ad extra. Vnde ſi materializatio, & informatio eſſet poſſibilis Deo, ab omnipotentia ſua promanarent. Debet ergo aſſignari alia efficax ratio, cur iſti concurſus Deo repugnent,& conſequenter à diuina omnipotentia nequeant cauſari.

32. *Impugnatio tertia.* Tertiò impugnat, quoniam materia,& forma non aliter cauſant, niſi media vnione intrinſeca ac formali, non tanquam per conditionem requiſitam, ſed tanquam per ipſam formalem cauſalitatem: ſed nequit intelligi qualiter Deus per formalem vnionem ita valeat cauſare; ergo fingitur talis concurſus materialis, & formalis. Sed neque hæc impugnatio ſatis impugnat, falſitatémque opinionis huius oſtendit. Primò enim ſupponit materiam, & formam cauſare media aliqua vnione, ſeu modum aliquem vnionis eſſe cauſalitatem vtriuſque. quod nos impugnauimus q.6. diffic.1.art.3.num.8. Secundò dato, quòd cauſalitas materiæ,& formæ eſſet,hæc vnio peteret principiũ.nam ſi non repugnaret materializare, & formalizare, neque media vnione. nam cùm concurſus Dei identificetur cum concurſu cauſæ ſecundæ, ſi cauſalitas materiæ, & formæ eſſet vnio, etiam cauſalitas concomitans Dei.

Ego autem hanc ſententiam ſic impugno cum Doct. in 4. d.12.q 4. §. *ſed quid*, num.24. verſ. *ſed contra.* Primò quoniam ex q.6.diffic.1.a.4.n.17.lib.1. materia, & forma non aliter cauſant compoſitum, quàm informando, & recipiendo. nil enim aliud eſt compoſitum phyſicum præter materiam, & formã actualiter cauſantes; ergo ſi Deus nequit concurrere ad cauſationem totius, nec valebit ad cauſalitates mutuas informationis, & receptionis. Secundò in hoc diſtinguitur cauſalitas materiæ, & formæ à cauſalitate efficientis, vt diximus vbi ſuprà, quòd hæc eſt aliquid extra cauſam, illæ autem trahunt ſecum cauſas; itaque efficiens producit extra ſe, vnde ex interitu cauſæ non corruit effectus. Cauſa autem materialis, & formalis ſe ipſas exhibent cauſando. Sed Deus nequit exhibere ſe per modum recipientis, neque per modum informantis, alias eſſet ſubiectum capax accidentium realium, poſſétque ſupplere effectum primarium formæ *Quarta & efficacior impugnatio.*

deal-

Digitized by Google

dealbando ſine albedine, cuius oppoſitum demonſtrauimus q. 3. diffic. 2. art. 2. n. 11. ergo nec concurrere in genera cauſæ materialis, & formalis. Tertiò materia & forma in eius ſententia præter primam cauſalitatem influunt in compoſitum; ergo in eodē genere Deus etiam influeret. quod negat ipſe.

Sententia ſecunda. Secunda ſententia affirmat Deum in genere cauſæ efficientis concurrere cum cauſa materiali, & formali, iſtarúmque cauſalitatibus. Fundamentum huius ſententiæ eſt. Primò quòd nequit cōcurrere ex ſupradictis in genere cauſæ materialis, & formalis; ergo cùm certum ſit cum eiſdem concurrere, iſte concurſus reducetur ad genus cauſæ efficientis. Secundò hac cauſalitate effectiua ſufficienter ſaluatur dependentia neceſſaria cauſę ſecūdæ à prima, reliquæ verò inuoluūt imperfectionem repugnantem; ergo.

33. *Impugnatur ſecū la ſententia. Impugnatio prima.* Hæc tamen ſententia mihi non placet. Primò, quoniam concurſus primę & ſecundæ cauſæ, ex dictis q. 5. d. 3. art. 2. n. 20. realiter identificantur: ſed cauſalitas cauſæ efficientis & materialis, v. c. opponuntur & maximè diſtāt; ergo nequeunt identificari. Mihi probatur ex nuper dictis, quoniam efficiens habet effectum à ſe realiter diſtinctum, qui ſit entitas excludens entitatem cauſæ: cauſa materialis cauſat exhibendo ſe, nec alium effectum habet quàm actualiter recipere; ergo cōcurſus effectiuus nequit identificari cum concurſu materiali. *Impugnatio ſecunda.* Secundò iſte concurſus Dei, vel terminatur ad cauſalitatem materiæ, vel ad terminum iſtius cauſalitatis; non ad cauſalitatē, aliàs eſſet entitas producta à Deo immediatè, quandoquidem nulla alia eſſet effectiua cauſa; item cauſalitas eſſet terminus alicuius cauſationis, nec concomitanter cauſantur à Deo, ſed totaliter, cū nulla creatura media actione agat, aliàs eſſet infinitus proceſſus; ergo. Nec terminatur ad terminum iſtius cauſalitatis, quoniam materia, & forma nullum habent terminum præter actualem cauſationem, factum eſſe illarum eſt actualiter influere, & ipſe actualis influxus eſt ipſarum partium cauſalitas: vnde corrumpi effectum nihil aliud eſt, quàm ab actuali cauſatione ceſſare: ſed ita cauſalitas nequit effectiuè eſſe à Deo, vt diximus; ergo.

ARTICVLVS II.

Explicatur duobus dictis noſtra ſententia, aliarúmque enodantur fundamenta.

Dico primò, apertiſſimum principium eſt cauſam materialem & formalem, ſicut in eſſendo, ita & in cauſando, dependere à Deo. Ratio eſt 34. *Concluſio prima.* conſpicua, quoniam cauſalitas materiæ, & formæ ſunt aliquid creatum realiter ab eiſdē diſtinctum, cùm ipſis cōtingat, & ab eiſdem ſeparari poſſit, vt patet in anima rationali à corpore ſeparata, & in materia prima, ſi ſecundùm probabiliorem opinionem diuinitus ſepararetur à corpore; ergo ſunt quid dependens à Deo, eſt enim ita annexū cuiuis entitati creatæ dependere à prima cauſa, vt ſibi hanc dependentiam inſeparabiliter identificet, ex dictis in Logica q. 16. diffic. 2.

Dico ſecundò Deus non aliter cum 35. *Concluſio ſecunda. Qualiter Deus cū cauſis materiali & formali concurrat.* cauſis materialibus, & formalibus concurrit, quàm conſeruando earum entitates, vt poſſint actualiter cauſare. Fundamentum eſt, quòd ex articulo præcedenti non concurrit in genere cauſæ materialis, nec formalis, nec in genere cauſæ efficientis; ergo ſolùm poteſt concurrere conſeruando entitatem cauſæ.

Obiicies primò quòd actualis in- *Obiectio prima.* formatio, & materializatio ſunt quid creatum,

creatum, & à materia, atque forma realiter diſtinctum; ergo fit dependenter à Deo: ſed nullo alio modo in ſuo fieri poteſt dependere, quàm concomitantia concurſus; ergo neceſſariò fatendum eſt, Deum non ſolùm conſeruando cauſas concurrere, ſed etiam concomitanti concurſu; aliàs incideremus in ſententiam Durandi aſſerentem Deum non aliter concurrere cum cauſis ſecundis, quam earum eſſe conſeruando. quod reiecimus difficultate prima, art. 2. Reſp. concedendo cauſalitates cuiuſuis cauſæ realiter diſtingui à ſuis principiis: tamen cùm cauſalitas materiæ, & formæ includant imperfectionem repugnantem Deo, nequit earum aſſociare concurſum: cùm autem dicis, quòd daretur aliqua entitas independens à Deo, negatur ſequela. Ratio eſt conſpicua, quoniam cauſalitas materiæ, (& idem eſt de cauſalitate formæ) trahit ſecum ipſam materiam: vnde vt dicamus Deum conſeruare cauſationem, ſeu cauſalitatem, & hanc fieri dependenter ab eo, ſufficit quòd conſeruet partem cauſantem ſola exhibitione ſui: in cauſis autem efficientibus eſſet maximum inconueniens in ſententia Durandi neceſſariò admittendum, quia cùm cauſalitas cauſæ efficientis fundamentaliter, cum qua identificatur diuinus concurſus, ſit idem effectus in fieri, ſi Deus non aliter concurreret, quàm conſeruando cauſam, iſte effectus eſſet independens à Deo, quandoquidem perennte cauſa, ipſe non perit, ſicque daretur entitas creata abſolutè independens: cùm autem materia, & forma totaliter cauſent, vt includantur in effectu, & cauſatione, earum conſeruatio eſt conſeruatio effectus, & concurſus ad cauſandum; neque hoc eſt incidere in ſententiam Durandi. nam ipſe non ſolùm loquitur de cauſa materiali, & formali, ſed de efficienti, quod reputamus inconueniens. Rurſus cauſalitas materiæ, & formæ, quamuis diſtinguantur realiter ab eiſdem: tamen non ſunt entitates aliquæ verè, & propriè extra rationem materiæ, & formæ: vnde non mirum ſi non identificent diuinum concurſum.

Reſpõſio.

37\. Ad fundamenta primæ ſententiæ reſpond. concedendo Deum concurrere cum cauſis materiali, & formali; itémque earum dependentiam aliquando ſubſtituere, vt exempla ipſius manifeſtè oſtendunt, non in eodem genere cauſæ, vt ipſe intendit, hoc enim repugnat eius infinitæ perfectioni; neque in genere cauſæ efficientis, vt intendit Suarius, ſed eas conſeruando ſine illa actuali dependentia; non enim vt forma ſit ſine materia, & materia ſine forma, Deus aliquid in ipſis efficit, aut aliquem nouum reſpectum & dependentiam infundit, ſed ſolùm conſeruat priuatas tali actuali dependentia. nam ſicut poteſt ſubiectum ſine vllo colore conſeruare priuando ipſum omni accidentali forma, ita & materiam priuatam actu formali, & formam actuali conſeruatione in materia; ipſe enim Altiſſimus, quia formam in materia conſeruat, poteſt ipſam ſine materia conſeruare, nullo ipſi ſuperaddito. Vnde quantitas ſeparata à ſubſtantia in Euchariſtiæ Sacramento non gaudet aliquo modo poſitiuo ſuperaddito, ſed ſolùm priuatur actuali inhærentia, vt docuit Doctor in 4. d. 12. q. 1. §. *ad argumenta*, à n. 25. Obſtabis Verbi perſonalitatem non priuatiuè, ſed poſitiuè ſuppleuiſſe ſubſtantiam propriam humanitatis Chriſti; ergo & dependentiam actualem formæ & materiæ poſitiuè poterit ſupplere Deus.

Qualiter Deus cõſeruet formã ſine materia & accidens ſine ſubiecto.

Qualiter ſeparata à ſubſtãtia in Euchariſtia Sacramento nulla gaudet poſitiuo modo quo eius actualis dependētia à ſubiecto ſubſtituatur.

Digitized by Google

Deus. Reſpondetur de ratione perſonalitatis formaliter ſolùm eſſe terminare dependentiam naturæ, cùm tamen terminatio nullam importet imperfectionem. hanc poteſt præſtare Verbi perſonalitas: informare autem & informari includit imperfectionem, vt de ſe patet. Vtrùm autem per modum aſſumptionis, ſeu ſuſtentificationis poſſit eſſentia diuina, aut indiuiduum Deitatis, ſiue aliqua diuinarum perſonarum terminare dependentiam accidẽtis à ſubiecto, ſeu formæ à materia non per modum informationis, problematicè affirmamus in materia de Incarnatione; tamen in tali caſu Deus nec informaret, nec reciperet materialiter, aut formaliter, ſiue effectiuè; ſed ſolùm terminaret dependentiam extrinſecè.

Totius quæſtionis reſolutio.

HAbemus ergo ex tota hac quæſtione diuinum auxilium à concurſu differre: hunc autem alium eſſe naturalem, alium ſupernaturalem, alium ſufficientem, alium efficacem, Deúmque cum creaturis concurrere tam immediatione ſuppoſiti, quàm virtutis, non ſolùm concurſu concomitante, ſed etiam præuio, non media aliqua phyſica qualitate prædeterminante; ſed ſuo imperio moraliter præmouente, & determinante, cauſas eius nutui ſubditas, & ſubiectas.

QVÆSTIO VI.

De inſtrumentis in communi.

1. QVONIAM inſtrumenta ad genus cauſæ efficientis reducuntur, pro completa notitia eorum, quæ ad cauſam efficientem ſpectant, hanc quæſtionem de inſtrumentis placuit diſcutere, vt in ea quid ex mente Doctoris de inſtrumentis in communi, & particulari ſentiendum ſit, explicemus. Pro cuius faciliori intelligentia præmitto cum Doctore in 4. diſt. 1. quæſt. 5. §. *primam ergo quæſtionem,* verſic. *ad intellectum*, num. 14. quòd inſtrumentum multipliciter dicitur. Primò quandoque extenditur ad cauſam ſecundam; vt diſtinguitur contra primam, ex quæſt. 12. art. 2. & 3. Secundò dicitur inſtrumentum cauſa diſponens ſubiectum ad introductionem formæ principalis, qua ratione ignis diſponit lignum medio calore ab eo producto, vt formam ſubſtantialem producat. Tertiò pars, vel organum dicitur inſtrumentum, per quod totum agit; & ſic loquitur Philoſophus 2. de anim. à textu 6. vocans organa ſenſuum, & aliarum potentiarum inſtrumenta, ſiue partes, per quas operatur tales operationes. Quarto modo dicitur inſtrumentum, ſicut inſtrumentum in arte, vt ſecuris, & ſerra, à quo reliqua omnia nomen inſtrumenti acceperunt. quod propriè actiuum non eſt, & ad hoc reducuntur ſacramenta, quæ ſolùm ſunt inſtrumenta moralia, & de his agitur in hac quæſtione. *Multiplex inſtrumentorum acceptio.*

Præmitto ſecundò relictis multis, quæ pro explicatione cauſæ inſtrumentalis, & principalis theologicè magis, quàm philoſophicè docent multi, & videri poterunt apud Suarium diſput. 17. ſuæ Metaphyſicæ ſect. 2. & 1. tom. in 3. parte diſput. 31. ſect. 5. & 6. cauſam principalem, & inſtrumentalem eo differre, vt docuit Doctor in 4. diſt. 1. quæſt. 1. §. *ad quæſtionem*, num. 26. quòd cauſa principalis agit per virtutem principalem, id 2. *In quo differant cauſa principalis & inſtrumentalis.*

id eſt, vel nobiliorem, vel æquè nobilem effectū ſuo, & non vt virtus alterius; inſtrumentalis verò virtute alterius effectum ſe nobiliorem attingit. hoc idem docet S. Thomas quotieſcumque de inſtrumentis agit, vt videre eſt in 4. diſt. 1. q. 1. art. 4. & 1. parte quæſt. 45. art. 5. & 3. parte q. 67. art. 1. ad 2. & 2. contra gentes, cap. 21. vnde fit, quòd inſtrumentum, (ſi ponatur propriè agere ad effectum) ad producendum effectum, reſpectu cuius inſtrumentum eſt, ſemper operetur vt motum, & eleuatum à cauſa principali, vt docet Doctor in 4. diſt. 12. q. 3. §. *Hæc eſt opinio*, verſicul. *item*, num. 6. Patet, quia ſi inſtrumentum eſt, quod virtute alterius operatur, & effectum ſe nobiliorem attingit, ſemper erit in ſe quid improportionatum, & inferius, ac proinde à ſuperiori agente eleuari oportebit. Quid autem ſit eleuatio, & an ſolo motu principalis agentis fiat per hoc, quòd participet illum, & eius conſortio adiuuetur; an verò requirat qualitatem aliquam inhærentem ei à principali agente impreſſam, controuerſa ſatis, & celebris eſt difficultas.

5. Præmitto tertiò inſtrumentum ad genus cauſæ efficientis ſpectare, determinatáque inſtrumenta ad determinatas aſſumi actiones. In dubium ergo reuocatur, an ſecundùm illud proximum, quod in ſe habet, & quo determinatè concurrit, debeat illi reſpondere præuia aliqua actio ad actionem principalis agentis; ideo in hac quæſtione tria examinanda veniunt. Primum, an ſit de ratione inſtrumenti agere vt motum à cauſa principali. Secundum, an aliqua virtute præuia ad actionem. Tertium, an dentur aliqua phyſica inſtrumenta propriè, & rigoroſè, vel diuinitus dari poſſint.

Inſtrumentum ad genus cauſæ efficientis ſpectat.

DIFFICVLTAS I.

An ſit de ratione inſtrumenti agere vt motum à cauſa principali, & qualiter.

QVoniam nulla res poteſt efficere ſine virtute actiua proportionata effectui, ita vt ſi ſit cauſa principalis, & integra, habeat virtutem actiuam adæquatam effectui in ſuo genere, ſi partialis partialem; ſi verò inſtrumentalis inſtrumentalem, ita vt actio eo modo, quo dicitur eſſe ab alio, ſupponat in illo vim agendi. quod principium videtur per ſe notum, tum quia actus primus, & ſecundus ſunt per ſe ordinati, & ideo alter eſt ſecundus, quatenus ſupponit priorem: ſed actio fundamentaliter, ſeu pro forma fluente comparatur ad cauſam agentem tamquam actus ſecundus; ſupponit ergo in illa actum primum, qui eſt virtus, ſeu poteńtia agendi: ſed effectus verè procedit ab inſtrumento, aliàs non influeret in ipſū; ſupponit ergo virtutem agendi in illo. Tum ſecundò, nam ab actu ad potentiam neceſſaria eſt cōſecutio; ergo ſi aliquid agit, poteſt etiam agere: ſed nequit niſi per vim agendi; ergo actio ſupponit ſemper in quacumque cauſa agendi poteſtatem. Grauis ideo circa inſtrumentorum naturam oritur difficultas: ſi enim inſtrumentū vera cauſa eſt, veram debet iuxta prædicta virtutem agendi habere; operabitur ergo propria virtute. Rurſus operari propria virtute, proprium eſt cauſæ principalis, & alienum inſtrumentis; ergo explicare oportet, qualiter inſtrumentum non gaudens virtute propria aliquam virtutem à principali agente participet, an ſcilicet concomitanter, an aliqua præuia motione phyſica, an quaſi morali.

4. *Omnis cauſa continet in virtute effectū.*

ARTI

Digitized by Google

ARTICVLVS I.

Explicantur diuerſa Philoſophorum placita.

5. *Sententia prima.* PRima ſententia affirmat inſtrumentum eleuari non media phyſica qualitate, non aliquo præuio ad actionem per modum actus primi; ſed motu ipſo, & actione principalis agētis. ita Suarez 1. tom. ſuæ Metaphyſ. diſp. 17. ſect. 2. idem docet de inſtrumentis diuinæ virtutis in ordine ad effectus ſupernaturales tomo 1. in 3. parte diſp. 31. ſect. 5. citatur pro hac ſententia S. Thomas 3. parte q. 19. art. 1. ad 2. & q. 62. art. 1. ad 2. vbi ſic habet, *Cauſa inſtrumentalis non agit per virtutem ſuæ formæ, ſed ſolùm per motum, quo mouetur à principali agente*; non ergo ex mente S. Thomæ aliter eleuatur inſtrumentum, quàm per motum, & actionem principalis agentis. citatur pro hac ſententia Caietanus 3. parte q. 13. & q. 62. & Sotus in 4. diſt. 1. q. 3. art. 4. & eſſe ſententiam communem inter recentiores affirmat Suarius vbi ſuprà in 3. parte. Potiſſimum fundamentum huius ſententiæ eſt, quòd inſtrumentum non eleuatur quoad eſſe, ſed quoad operari; ergo eleuatio eſt per modum operationis; non ergo ipſi aliqua virtus in actu primo ſiue phyſica, ſiue moralis communicatur. Confirmatur primò, quoniam agere vt motum, non eſt proprium inſtrumentorum, cùm hoc potiùs cauſis principalibus conueniat, vt diximus q. 12. difficult. 2. art. 2. & 3. num. 15. ergo non infertur ex natura inſtrumenti, quòd ipſi ad operandum aliqua virtus phyſica, aut moralis communicari debeat. Confirmatur ſecundò. nam inſtrumentum hac eleuatione in actu primo vel conſtituitur proportionatum cum effectu, vel non: ſi conſtituitur; ergo non erit cauſa inſtrumentalis, cùm ſit æquè perfecta, ac effectus; ſicut neque intellectus lumine gloriæ eleuatus poteſt hac ratione dici inſtrumentum viſionis beatificæ. Si adhuc eleuatione iſta non proportionatur totaliter; ergo indigebit vlteriori eleuatione, & virtute, vt attingat effectum, quia quod eſt improportionatum reſpectu effectus, nō attingit illum, vſque dum ei proportionetur. Et tunc inquiram, an hæc eleuatio ſit aliquid per modum actus primi, vel non? & ſic vſque in infinitum eodem modo argumentabor.

6. *Impugnatur prima ſententia.* Hæc tamen ſententia nō modicam patitur difficultatē. Primò quoniam omnis actus ſecundus penes ordinem ad primum dicitur talis, ergo ſi inſtrumentum in actu ſecūdo operatur, debet in actu primo virtute ſuperaddita ad operandū eleuari. Secundò inſtrumentum attingit in hac ſentētia effectum principalis agentis; ergo aliquo modo influit: ſed iſte influxus ſupponit virtutem non propriam, & naturalem, aliàs eſſet cauſa principalis; ergo acquiſitam, & in actu primo à principali agente communicatam.

7. *Sententia ſecunda.* Secunda ſententia affirmat, de ratione inſtrumenti eſſe, quòd agat vt motum ab alio, media aliqua phyſica qualitate. citatur pro hac ſententia Angelicus Doctor 1. p. q. 118. in corpore, & ad primū, & de veritate q. 27. art. 4. vbi hæc habet. *Eſt ratio inſtrumēti, in quantū eſt inſtrumentum, vt moueat motum: vnde ſicut ſe habet forma completa ad perſe agentem; ita ſe habet motus, quo mouetur à principali agente, ad inſtrumentum: ſicut ſerra operatur ad ſcamnum.* Idem docet 3. parte quæſt. 62. artic. 1. & artic. 4. in corpore, vbi ſic ait; *Inſtrumentum non operatur, niſi in quantum eſt motum à principali agente.* Sed ex his authoritatibus ſolùm colligi poteſt, inſtrumentum agere

Digitized by Google

vt motum à cauſa principali, non autem quòd hæc motio ſit aliqua qualitas phyſica, aut ſolùm impulſus moralis, vt tertia ſententia inferiùs referenda docet. Clariùs, & expreſsiùs huius ſententiæ intentum docet Doctor in 4.diſt.1.quæſt. 1. §. *ad quæſtionem*, num.26. in fine, vbi hæc habet. *Ex hoc patet, quòd inſtrumentum, ſi ponatur propriè agere ad effectum, vel habet in ſe formam actiuam in eſſe quieto ante motionem; ſicut cauſa ſecunda, vel ſaltem in motione actuali recipit formam actiuam, qua agit in ſuo ordine agendi; & hoc vel ad terminum principalem, vel ad aliquam diſpoſitionem præuiam, vt ſic vniuerſaliter ſit iſta propoſitio vera, Omne inſtrumentum, quod eſt propriè actiuum, vel agit ad aliquam diſpoſitionem præuiam termino principali; vel per aliquam formam intrinſecam attingit terminum principalem, licèt in virtute principalis agentis; & hoc ſiue illa forma intrinſeca præcedat motionem; ſiue tantùm inſit ſibi, dum actualiter mouetur.* Hanc autem motionem eſſe media aliqua phyſica qualitate, docet expreſsè in 4.diſt.1.quæſt. 2. §. *ad argumenta*, num.34.verſic. *& ex hoc patet*, his verbis: *Inſtrumentum autem, quando agit, recipit influentiam propriè ab eo, cuius eſt inſtrumentum: qui motionem actualem, & in motione formam, per quam agit in ſuo ordine*, & diſt. 6. quæſt. 5. §. *ſed contra*, num. 6. verſic. *vel ſi ponatur*, & theoremate 22. num. 2. in fine. vbi hæc habet, *inſtrumento datur forma qua eſt inſtrumentum, & ipſum habens eam cum principali agente, agit ſine alia eius motione; ambo enim ſunt vna cauſa efficiens.* Sentit ergo expreſsè inſtrumentum propriè & rigoroſè conſideratum forma aliqua phyſica ad operandum determinari: in hoc enim ex eodem Doctore ibidem, & alibi ſæpiùs cauſa principalis, & inſtrumentalis differunt, quòd cauſa principalis in eſſe quieto habet formam, qua conſtituitur potens in actu primo operari; cauſa verò inſtrumentalis ſolùm quatenus operatur: ac ſi dicat eſſe qualitatem tranſeuntem durantem, quantum actuale operari inſtrumenti durat. In eadem videntur fuiſſe ſententia Caietanus 3.parte quæſt.62.art.1. & art.4. Capreol. in 4.diſtinct.1. quæſtione 1. Nazarius 1.parte quæſt.45. articul. 5. Medina 3. parte quæſt.13. artic. 2. eſt communis inter Thomiſtas. Ratio fundamentalis huius ſententiæ eſt, quòd omnis cauſa influit in effectum, quem attingit per aliquam virtutem, quæ ſit principium talis influxus: ſed inſtrumentum non habet propriam virtutem, aliàs eſſet cauſa principalis; recipit ergo eam ab agente principali; ergo hoc communicat illi aliquam virtutem ire actu primo, qua poſſit in effectum influere, & prorumpere in actionem. quæ veritas articulo ſequenti magis elucidabitur.

8. *Sententia tertia.*

Tertia ſententia poteſt eſſe, quòd inſtrumentum non eleuetur ſolo concomitanti concurſu, vt tenet prima ſententia, nec aliqua præuia forma phyſica, ſed præmotione quadam quaſi morali, qua vniuerſalior cauſa cenſetur inferiorem ob ſuam perfectionem, & eminentiam ad operandum præmouere. Fundamentum huius ſententiæ deſumi poteſt ex his, quæ diximus quæſt. 12. difficultat. 3. art.3. num.28. loquentes de præmotione, & prædeterminatione cauſæ primæ reſpectu ſecundæ; ibi enim diximus, nil aliud requiri vt cauſa ſecunda cenſeatur præmota, & prædeterminata à prima, niſi vt creatura ſubſtans increatæ virtuti Dei, & diuino imperio, ſubſit eius determinationi;

Digitized by Google

tioni; quoniam imperium Dei practicum, licèt formaliter ſit immanens, tamen virtute eſt tranſiens infinitæ ſuauitatis, & efficaciæ; qua ergo diſponit ſuauiter, poteſt ſeſe accommodare ſuis creaturis in agendo; qua verò fortiter, ita eas præmouere, vt nullam ipſis inferendo violentiam determinet ad operandum; ergo ſimiliter in caſu noſtro poterit eleuare inſtrumenta ſua præmotione, & determinatione quaſi morali ad attingendum effectum principalis agentis; idémque poterit quælibet cauſa principalis præſtare inſtrumentis ſuæ actiuitati ſubditis, & ſubiectis.

9. A priori ſic probatur hæc concluſio. De ratione inſtrumenti eſt, vt non operetur propria, ſed principalis agentis virtute; ergo virtus hæc propria in inſtrumento non requiritur; vel etiam ſi habeatur, non concurrit, ſed virtus principalis agentis, per quam vtrumque agens operatur; ſemel ergo intellecta coniunctione inſtrumenti cum principali agente, nulla alia virtus deſiderabitur.

Articvlvs II.

Quibuſdam dictis noſtram explico ſententiam.

10. *Concluſio prima.* Dico primò in hac difficultate; de ratione inſtrumenti eſt, quòd agat vt motum à principali cauſa; ſeu quòd agat virtute alterius. tenet expreſsè Doctor vbi ſuprà, & alibi ſæpiùs. Fundamentum eſt, quoniam in hoc differunt cauſa principalis, & inſtrumentalis, quòd hæc agit eleuata, & mota ab alia principaliori cauſa; non enim gaudet in eſſe quieto propria virtute, qua proportionetur effectui: cauſa autem principalis propria virtute, & intrinſeca ſibi forma, vel totaliter, vel partialiter attingit; ergo. eſt communis omnium ſententia.

Obiectio. Obiicies, de ratione cuiuſuis cauſæ influentis eſſe, quòd in virtute contineat effectum, quem attingit; ergo cauſa inſtrumentalis non diſtinguetur à principali. *Reſpōſio.* Concedo antecedens, & nego conſequentiam. quoniam cauſa inſtrumentalis continet effectum, non in eſſe quieto, & permanenter, ſicut principalis, ſed dum operatur, & per modum tranſeuntis.

11. *Concluſio ſecunda.* Dico ſecundò. Eleuatio per modum concurſus, & cauſalitatis non ſufficit ad cauſalitatem inſtrumentalem: id ſtatuo contra primam ſententiam. Fundamentum eſt, quòd diuinus concurſus non datur niſi iuxta exigentiam cauſæ ſecundæ; ideo enim cauſa prima vniuerſalis nuncupatur, quia ad effectus ſecundarum cauſarum vniuerſaliter concurrit; ergo ſi in inſtrumento nulla virtus ſupponitur, quæ exigat talem concurſum, Deus, aut alia principalis cauſa nullo modo præſtabit. Secundò concurſus Dei, & concurſus cauſæ ſecundæ identificantur, ex quæſt. 12. difficult. 3. art. 2. num. 20. ergo eſt neceſſarium, quòd à cauſa prima, & ſecunda effectus promanet, vt dicatur vtriuſque cauſæ concurſus: ſed iſta cauſa ſecunda inſtrumentalis nullatenus intelligi poteſt influens, niſi ex parte actus primi aliquid ei apponatur, quo influat in effectum; ergo ſola virtus cauſæ principalis per modum concurſus non ſufficit.

12. *Obiectio prima.* Obiicies primò Deum poſſe eleuare noſtram voluntatem ad effectus ſupernaturales, nullam ipſi qualitatem infundendo, imò ſuo ſpeciali concurſu ſupplere actiuitatem cuiuſuis habitus tam naturalis, quàm

Digitized by Google

ſupernaturalis, ex dicendis in Metaphyſica; ergo & poterit eleuare inſtrumenta ſuo concurſu. Reſpondetur concedendo antecedens, & negando conſequentiam: eſt enim maxima diſparitas. nam ex mente Doctoris in 1. diſtinct. 17. quæſt. 2. per totam, & ſæpiùs alibi, voluntas, & quæuis alia potentia intellectualis habet virtutem inchoatam efficientem ad quoſcumque ſupernaturales effectus: vnde ipſi datur concurſus licèt non debitus, quia pertinens ad ordinem gratiæ, vel gloriæ, tamen connaturalis, & complens virtutem actiuam potentiæ; cùm autem inſtrumenta nec inchoata gaudeant virtute, nequit eis virtus, & actiuitas, qua operentur, ſolo concurſu communicari. Addo, quòd nec in caſu poſito concurſus ſufficit, niſi per modum actus primi conſideretur, quoniam ex dictis quæſtione 5. difficultate 2. artic. 2. num. 15. cauſa ſecunda non agit niſi quatenus mota, & eò inſtrumentalis cauſa reſpectu primæ largo modo nuncupatur: vnde nec in caſu poſito ſolus concurſus ſub formali ratione concurſus ſufficit. Ex quibus patet ad id, quod obiicitur de ſacramentis reſpectu gratiæ, &c. dicimus enim ex tractatu de ſacramentis in genere non eſſe inſtrumenta phyſica, vt obiter oſtendemus difficultate 3. ſi tamen eſſent, aliqua virtute per modum actus primi indigerent: hæc autem cùm repugnet ex dicendis ibidem, conſequenter & quòd ſint inſtrumenta phyſica.

Reſpõſio.

Quæuis potentia intellectualis effectiua partialiter elicit actus ſupernaturales.

13. *Obiectio ſecunda.*

Obiicies ſecundò, quòd phantaſma materialis eleuatur ab intellectu agenti ad producendum ſpecies impreſſas intellectuales: ſed hæc eleuatio non eſt per modum actus primi, cùm nihil ponat in phantaſmate; hæc enim materialis eſt, & incapax ſpiritualis formæ; ergo ſolo concurſu eleuatur. Reſpondetur quòd ſi phantaſia attingit productionem ſpecierum intentionalium, de quibus in 3. de anima, hoc ideo erit, quia gaudet inchoata virtute effectiua: vnde non erit inſtrumentum niſi largo modo, quatenus ſubeſt perfectiori cauſæ, quæ eſt intellectus. Addo, quòd ſi admittamus phantaſma eſſe cauſam inſtrumentalem, non ſolùm concurſu intellectus agentis eleuabitur, ſed aliqua qualitate intentionali in actu primo producta.

Reſpõſio.

14. *Concluſio tertia.*

Dico tertiò, motio cauſæ principalis in actu primo quaſi moralis, ſeu per imperium determinans non ſufficit ad eleuandum inſtrumentum, ſed requiritur aliqua qualitas phyſica, qua phyſicum inſtrumentum conſtitutum poſſit inſtrumentaliter operari. eſt ſententia Doctoris vbi ſuprà: & probatur, quoniam omnis cauſa attingens effectum debet habere virtutem, qua poſſit influere. hanc nequit præſtare diuinus concurſus ex dictis; nec præmotio principalioris cauſæ, cùm hæc non det virtutem, ſed ſolùm determinationem, & præmotionem; ergo debet poni aliqua qualitas, qua conſtituatur potens operari. Et ſic explico: Cauſa ſuperior dupliciter poteſt comparari cum inferiori, vel quatenus concurrit cum ipſa, vel quatenus ipſam mouet, & determinat: ſi hæc cauſa mota ſit principalis per motionem, nihil virtutis, aut actiuitatis ipſi conferet Deus; ſed ſolùm applicat eius virtutem ad hîc, & nunc operandum: concurſu tamen ſuo influit in effectum, præſtando illi aliquam perfectionem, quam ſola cauſa ſecunda præſtare non valeret: vnde quando Deus ſuo ſpeciali concurſu ſupplet, v.g.

Motio quaſi moralis principalis cauſæ non ſufficit ad determinandum inſtrumentum.

Digitized by Google

v. g. actiuitatem charitatis, aliquid eſt in effectu correſpondens Deo, nempe ſupernaturalitas, quod non correſpondet voluntati: licèt ex diuina voluntate, & creata idem indiuiſibilis actus procedat. Cùm autem cauſa ſecunda inſtrumentalis nulla gaudeat virtute propria in ordine ad effectum principalis agentis, aliàs eſſet principalis, & prædeterminatio non det virtutem, ſed ſit applicatio virtutis, nec concurſus ſupponat actiuitatem, cui poſſit adiungi; neceſſarium eſt, quòd per modum actus primi & tranſeuntis aliqua formalis virtus ipſi inſtrumento communicetur, qua poſſit in effectum influere.

15. *Obiectio prima.* Obiicies primò diuinum concurſum ſufficere ad determinandum cauſam ſecundam per imperium; ergo & cauſam inſtrumentalem propriè, & rigoroſè. Nego paritatem, quoniam cauſa prima ſupponit virtutem formalem in ſecunda; ideo ſufficit diuinum imperium, quod non præſtat virtutem, ſed applicat ad operandum; cùm tamen inſtrumentum hac careat virtute, neceſſariò indiget virtute formali, ſeu qualitate, qua poſſit operari: ſic ſerra de ſe impotens ad ſcindendum lignum, medio impulſu in ſe recepto talem ſciſſionem operatur. Ex quibus ad fundamenta tertiæ ſententiæ ſatis reſpondetur.

Ad argumentum primum. Ad fundamentum Suarez, ſeu prioris ſententiæ dicimus, quòd licèt inſtrumentum non eleuetur quoad eſſe, ſed quoad operari, tamen cùm eſſe ſupponatur ad operari, & virtus effectiua ad effectionem, implicat, quòd intelligatur inſtrumentum eleuatum, ſi priùs ei non communicetur virtus, qua poſſit influere.

16. *Ad ſecundum.* Ad id, quod dicitur, quòd agere vt motum non eſt proprium inſtrumentorum. Reſpondetur aſſumptum eſſe falſum, quoniam hoc potiùs conuenit inſtrumentis, quæ non ſolùm mouentur per applicationem, ſed per communicationem virtutis, & in hoc à cauſis principalibus differunt.

Ad confirmationē. Ad ſecundam confirmationem dico, per illam qualitatem reddi cauſam inſtrumentalem vltimatè potentem influere: inde tamen inferre non licet, cauſam inſtrumentalem, & principalem nullatenus differre, quoniam hæc influit virtute intrinſeca, & permanenti; illa autem virtute à principali agente mendicata tantum durante, quantum operari.

17. *Dubium.* Dubitabis, an concurſus principalis cauſæ diſtinguatur ab illa qualitate phyſica, quæ ponitur ex parte inſtrumenti tamquam eius actiua virtus.

Concluſio prima. Dico primò concurſus inſtrumentalis principalis cauſæ vt abſtrahit à concurſu cauſæ creatæ, vel increatæ quatenus concurſus inſtrumentalis eſt, non diſtinguitur ab illa qualitate præuia, quæ datur tamquam virtus operatiua inſtrumento: ſic explico, inſtrumentum, quod virtute principalis agentis concurrit ad productionem effectus, non indiget alio concurſu, quatenus cauſa inſtrumentalis eſt diſtincta ab illa qualitate phyſica, quæ datur per modum virtutis. tenet expreſsè Doctor relatus art. 1. num. 7. Fundamentum eſt, quòd concurſus cauſæ principalis ſolùm requiritur tamquam virtus, & actiuitas, qua inſtrumentum poſſit operari. hanc præſtat qualitas aſſignata; ergo.

18. *Concluſio ſecunda.* Dico ſecundò quando inſtrumentum mouetur à prima cauſa increata, ſeu

ſeu agit virtute ipſius immediatè, non ſufficit hæc qualitas, ſed vltra eam alius concurſus concomitans exigitur, non vt operetur vt instrumentum præcisè, ſed quatenus instrumentum cauſa creata eſt; itaque ſi Deus, v. g. vteretur ſerra ad ſciſſionem ligni, motus ſerræ quatenus instrumentalis, indigeret in actu primo qualitate præuia; quatenus verò motus creatus, concurſu vniuerſaliſſimæ cauſæ, à qua quæuis cauſa creata in eſſe, & operari dependet. Sic probo, ille motus inſtrumenti eſt creatus, & cauſæ ſecundæ: ſed omnis cauſa ſecunda, & eius operatio à Deo immediatè dependet, ex dictis quæſt. 12. difficult. 1. art. 1. num. 5. ergo & motus instrumenti: vnde diximus ibidem, num. 19. qualitatem phyſicam nihil prodeſſe ad rationem diuini concurſus, quoniam poſita tali qualitate adhuc operatio erat creata diſtincta à cauſa in actu primo, ac per conſequens à prima, & vniuerſaliſſima immediatè, & eſſentialiter pendens.

19. *Obiectio.* Obiicies, qualitatem hanc præuiam ſufficere ad concurſum principalis cauſæ creatæ; ergo ad concurſum increatæ. *Reſpõſio.* Reſpondetur concedendo paritatem quantum ad rationem concurſus instrumentalis, ſeu eleuationis instrumenti. Cæterùm, cùm cauſa instrumentalis creata non ſolùm dependeat à Deo quatenus à principali agente dante ei virtutem operatiuam, ſed etiam quatenus ab vniuerſali, & prima cauſa, non ſolùm indiget hac præuia qualitate, ſed etiam concomitante concurſu.

***

DIFFICVLTAS II.

An in instrumento ſit aliqua virtus propria actiuè influens diſtincta ab illa, quæ communicatur ab agente.

NOn agimus de instrumentis in latiori ſignificatione vſurpatis, quoniam certum eſt ſupponere actiuam virtutem, vt patet in cauſa ſecunda principali, quæ instrumentum nuncupatur, quatenus præmouetur à prima; & nihilominus gaudet formali, & intrinſeca actiuitate præuia ad actionem ſuperioris cauſæ; de instrumentis ergo expreſsè conſideratis eſt ſermo.

ARTICVLVS I.

Explicatur ſententia Angelici Doctoris, & impugnatur.

COmmunior ſententia inter Thomiſtas eſt, de ratione instrumenti eſſe habere actionem aliquo modo præuiam ad actionem principalis agentis, ſeu instrumentum habere aliquam virtutem propriam, licèt dependentem à principali agente, qua effectum principalioris cauſæ poſſit attingere. hanc ſententiam tenet Caietanus 1. parte quæſt. 45. art. 5. Bañez, & Nazarius ibidem. Ferrar. 2. contra gentes cap. 21. Medin. 3. parte quæſt. 13. art. 2. Sotus in 4. diſt. 1. quæſt. 3. art. 1. & 4. Aluarez 3. parte diſput. 66. Maſius in hoc lib. cap. 3. ſect. 3. quæſt. 9. & alij quamplures. citant Angelicum Doctorem 1. parte quæſt. 45. art. 5. & 2. contra gentes cap. 21. art. 6. expreſsiùs 3. parte q. 62. art. 1. ad 2. & q. 8. art. 4. ad 2. & de veritate q. 27. art. 4. & in 4. diſt. 1. quæſt. 1. art. 4. 20. *Sententia prima.*

quæſtiun

Probatio prima. quæſtiuncula 1. Fundamentum huius ſententiæ eſt primò, quòd inſtrumentum non attingit effectum niſi quatenus eleuatum à principali cauſa: ſed eleuatio denotat virtutem, quæ eleuetur, aliàs non poſſet dici eleuatum; ergo antecedenter ad eleuationem aliqua virtus ſupponi debet, quæ eleuetur. Confirmatur, quoniam cauſæ inſtrumentalis ſecunda ſubordinatur primæ per modum cauſæ effectiuæ; ſed nequit eſſe ſubordinatio effectiua, niſi in inſtrumento ſupponatur aliqua virtus actiua, qua in efficiendo ſubordinetur; ergo. Confirmatur ſecundò quoniam inſtrumentum non ſolùm paſſiuè, ſed actiuè attingit effectum principalis cauſæ; ergo ſupponit aliquam virtutem, qua attingat effectum, aliàs ſolùm paſſiuè ſe haberet recipiendo influxum principalioris agentis.

21. *Impugnatio prius fundamenti.* Hoc autem fundamentum aliqui eò impugnant quòd ſequeretur, cauſã principalem, & inſtrumentalem nullo modo differre, quandoquidem in vtraque eſt virtus actiua præuia ad actionem. Sed huic argumento reſpondent Thomiſtæ, maximè differre, quoniam actiuitas cauſæ inſtrumentalis eſt cum ſubordinatione, & dependentia principalioris cauſæ: cauſæ autem principalis efficientia eſt independens ab alia principaliori cauſa. Ego autem hanc ſolutionem ſic impugno. nam vel illa virtus habet aliquam proportionem cum effectu, etſi indigentem concomitantia, ſeu concurſu principalioris cauſæ, vel non. Si primum dicas; ergo non diſtinguetur inſtrumentum proprium à cauſa partiali actiua, quæ verè actiua eſt, & indiget alia compartiali cauſa. Si ſecundum dicas, nempe nullam habere efficientiam partialem proportionatam cum effectu; ergo fingitur talis actiuitas præuia, quandoquidem ſpectatur virtus non ſolùm compartialis, ſed proportionata cum effectu. nam inintelligibile eſt, eſſe virtutem actiuè præuiam, & mendicare virtutem ad operandum ab agente.

Secundò hoc argumentum, ſeu fundamentum Thomiſtarum inefficax eſt, quia ſolùm probat inſtrumentum debere habere virtutem in actu primo, qua poſſit efficere; hanc autem ei communicat agens principale media illa qualitate præuia, quam conceſſimus diffic. 1. num. 14. Neque eſt de ratione eleuationis, quòd ſupponat virtutem actiuam eleuabilem, quoniam licèt hoc verum ſit in cauſis partialibus eleuatis, vt ſunt intellectus per lumen gloriæ, & voluntas per charitatem, quæ ideo largo modo inſtrumenta nuncupantur, tamen in inſtrumentis rigorosè conſideratis, & à ratione cauſæ partialis alienis, falſum eſt, vt articulo ſequenti patebit. *Impugnatio ſecunda.*

Secundum fundamentum huius ſententiæ eſt, quòd cauſa principalis, & inſtrumentalis pertinet ad genus cauſæ efficientis, vt de ſe patet, & ſæpiùs docet Doctor: ſed inſtrumentum nequit dici cauſa actiua diſtincta à principali quatenus cum eadem cauſa principali indiuiſibiliter cõcurrit; ergo debet habere aliquam virtutem actiuam propriã, qua dicatur cauſa actiua inſtrumentalis à principali diſtincta. Confirmatur ab inconuenientia, quoniam ſi poſſet inſtrumentum, quantumuis carens omni virtute actiua, participare virtutem principalis agentis, fieret inde quòd etiam in cauſis naturalibus fruſtrà adhiberentur inſtrumenta naturalia ad operandum, nec deberent deſtinari certa, & determinata inſtru- 22. *Fundamentum ſecundũ.*

menta ad determinatos effectus. Sequela patet, quoniam ſi virtus actiua non requiritur, quodlibet indifferenter poſſet aſſumi ad ſingulos effectus.

23. *Impugnatur ſecundum fundamentum.* Sed nec hæc ratio multum vrget, primò quoniam vt cauſa principalis ab inſtrumentali diſtinguatur, non eſt neceſſarium vt inſtrumentum habeat actionem excludentem actiuitatem principalis cauſæ; potius de ratione inſtrumenti eſt illam includere; ſed ſufficit, quòd principalis cauſa vel immediatè poſſit attingere effectum, vel vtendo aliquo inſtrumento, quod cauſæ inſtrumentali contingere nequit, cùm operari non valeat niſi dependenter à virtute alterius; verum eſt quòd vtraque cauſa eſt effectiua, & diuerſo modo, tamen diuerſitas aſſignata hoc ſufficienter demonſtrat. Secunda, quamuis virtus inſtrumenti ſit virtus agentis principalis, non ſequitur cauſam inſtrumentalem & principalem non diſtingui, cùm hæc propria influat virtute, illa aliena. Nec inconueniens poſitum in confirmatione multum habet efficaciæ, quoniam licèt inſtrumenta omni careant præuia actiuitate, tamen aliqua ſunt magis capacia ad recipiendam virtutem qua poſſint efficere; ſerra enim magis apta eſt, & proportionata ad ſciſſionem, quàm lignum, &c. ideo determinata inſtrumenta ad determinatos deſtinantur effectus.

Articvlvs II.

Verior ſententia explicatur.

24. *Verior ſententia.* Verior ſententia & nobis tenenda docet non eſſe neceſſarium ad rationem inſtrumenti quòd habeat propriam virtutem actiuam diſtinctã ab ea quam à principali agente participat, præuiámque ad illam: ſed inſtrumentum omni carere actiuitate propria diſtincta ab ea quam à principali participat agente, eſt expreſſa ſententia Doct. in 4. d. 6. quæſt. 5. §. *ſed contra*, verſ. *præter hæc*, num. 8. & d. 1. quæſt. 1. §. *ſed iſtæ rationes.* verſ. *quod etiam*, num. 9. & quæſt. 5. §. *ad primum*, num. 14. verſ. *de iſto*, vbi hæc habet. *De iſto autem dubium eſt* (ſcil. de inſtrumento) *an ſit actiuum propriè, & videtur probabilius quòd non. Serra enim non habet in ſe niſi quantitatem, figuram, & motum localem, de quibus omnibus patet quòd non ſunt formæ actiuæ. Et probatur, quia aliter Mathematicus conſiderando quantum figuratum non abſtraheret à motu; ſi autem ponatur quòd durities ſit qualitas actiua, hoc nihil eſt, quia ſi Deus de potentia abſoluta, aliquod quantum molle conſeruaret in eadem quantitate, & figura, mouendo ipſum localiter, aquè diuideret aliquod corpus, ſicut modò inſtrumentũ durum diuidit; ergo durities quæ eſt qualitas, nõ eſt formale principium agendi, apparet tamen eſſe pro eo quod eſt quædam impaſſibilitas reſiſtens corrumpenti: manente autem quantitate corporis & figura, non mutato alio, nec corrupto, ſi localiter mouetur, oportet quòd expellat aliud proportionatum quantitati ſuæ & figuræ, quod non oporteret ſi eius quantitas non maneret, ſed cederet; ſicut eſt de molli.* Huic ſententiæ adhærent Molina 1. parte quæſt. 45. Suarez tomo 1. in 3. p. diſput 31. ſect. 8. Durandus in 2. d. 1. quæſt. 4. & alij quamplures.

Fundamentum potiſſimum huius ſententiæ eſt, quòd omnis actio inſtrumenti quatenus inſtrumenti, eſt in virtute principalis agentis; in hoc enim differt à principali cauſa (vt ſæpiùs diximus;) ergo nullam actiuitatem præuiam & antecedentem 25. *Omnis actio inſtrumenti eſt in virtute principalis agentis.*

ſuppo

ſupponit in ipſo inſtrumento tanquã propriam & naturalem ipſius virtutem. Probo conſequentiam. nam vel virtus principalis agentis applicatur virtuti inſtrumenti, augendo eam, vel eleuando ad producendum effectum extra limites ſuæ virtutis & naturæ. Si primum dicatur; ergo cauſa principalis, & inſtrumẽtalis erunt duæ cauſæ partiales, vt voluntas & charitas, ex Doct. in 1.d.17.quæſt.2.per totam; vel vt duo portantes lapidem, quorum neuter eſt principalis cauſa; ſed ambo potentialiter concurrunt. Si dicas ſecundum, nempe agens principale eleuare virtutem inſtrumenti ad producendum effectum perfectiorem in entitate; ergo illa virtus, ſeu actiuitas inſtrumenti nequit comparari, neque ordinata ex natura ſua cenſeri ad effectum principalis agentis. Quod ſic declaro. Supponamus quòd accidens virtute ſubſtantiæ poſſit ſubſtantiam producere, vt communiter Thomiſtæ exiſtimant, non negamus in accidenti, ſupponi aliquam virtutem actiuam productiuam alterius accidentis; ſed inquirimus, an illa virtus actiua quam habet accidens præcisè quatenus inſtrumentum ſubſtantiæ, ſit virtus proportionata cum effectu, vel non? ſi eſt proportionata; ergo non diſtinguetur à cauſa partiali, ſeu incompleta: ſi non eſt proportionata, ſed quatenus virtus, & actiuitas, adhuc indiget eleuatione, vt proportionetur in entitate cum effectu; ergo nequit cenſeri actiuitas, ſeu virtus productiua naturalis, & propria effectus principalis agentis. quod in inſtrumentis quæ attingunt, etiam in ſententia Thomiſtarum, phyſicè effectus ſupernaturales, perſpicuè declaratur. nam aqua, v.g. ſeu ablutio, quæ in virtute Dei, per Baptiſmum in non ponentibus obicem gratiam producit, licèt verum ſit quòd habeat virtutem natiuam abluendi, quæ virtus actiua naturalis in ipſa conſiderari poteſt, qua gratiam reſpiciat; ergo fingitur in inſtrumentis hæc prænia actio diſtincta ab illa, quam à principali agente inſtrumentum participat.

Secundò cõfirmo: nam inſtrumenta artificialia (hæc enim ſolùm in noſtra ſententia, phyſica inſtrumenta nuncupantur, ex difficult. 3.) vt patet in ſerra, non habent principium, aut virtutem aliquam agendi; ergo nec propriam actionem. Antecedens probatur ex Doctore vbi ſuprà num.24. Nam hæc virtus nec eſt quantitas ſerræ, hæc enim actiua non eſt, nec grauitas, cùm hæc ſolùm ſit principium motus deorſum: ſerra autem non ſcindit ex eo quòd deorſum moueatur, alioquin ſi ſurſum moueretur, non ſcinderet; nec durities, quoniam durities, non eſt qualitas actiua, ſed reſiſtiua: vnde licèt quo magis aliquod corpus fuerit durum, eo plus reſiſtat, nihilominus non ob id maioris eſt actiuitatis. patet ex Doctore vbi ſuprà: quoniam, ſi Deus de potentia abſoluta aliquod quantum mole conſeruaret in eadem quantitate, & figura, mouendo ipſum localiter, æquè diuideret aliquod corpus, ſicut modò inſtrumentum durum diuidit; ergo durities, quæ eſt qualitas, non eſt formale principium agendi, nec figura eſſe poteſt, quia hæc non eſt forma actiua, vt de ſe patet; ergo dicendum eſt inſtrumenta nulla gaudere actiuitate propria, aut virtute actiua diſtincta à virtute principalis agentis. 26. *Confirmatur.*

His rationibus quidam recentiores reſpondent, in inſtrumento duplicem virtutem conſiderari poſſe, vel inſtrumentum ad duplicem effe- 27. *Reſpõdeo quorumdam recentiorũ.*

 ctum

Digitized by Google

id eſt, vel nobiliorem, vel æquè nobilem effectu ſuo, & non vt virtus alterius; inſtrumentalis verò virtute alterius effectum ſe nobiliorem attingit. hoc idem docet S. Thomas quotieſcumque de inſtrumentis agit, vt videre eſt in 4. diſt. 1. q. 1. art. 4. & 1. parte quæſt. 45. art. 5. & 3. parte q. 67. art. 1. ad 2. & 2. contra gentes, cap. 21. vnde fit, quòd inſtrumentum, (ſi ponatur propriè agere ad effectum) ad producendum effectum, reſpectu cuius inſtrumentum eſt, ſemper operetur vt motum, & eleuatum à cauſa principali, vt docet Doctor in 4. diſt. 12. q. 3. §. *Hæc eſt opinio*, verſicul. *item*, num. 6. Patet, quia ſi inſtrumentum eſt, quod virtute alterius operatur, & effectum ſe nobiliorem attingit, ſemper erit in ſe quid improportionatum, & inferius, ac proinde à ſuperiori agente eleuari oportebit. Quid autem ſit eleuatio, & an ſolo motu principalis agentis fiat per hoc, quòd participet illum, & eius conſortio adiuuetur; an verò requirat qualitatem aliquam inhærentem ei à principali agente impreſſam, controuerſa ſatis, & celebris eſt difficultas.

3. Præmitto tertiò inſtrumentum ad genus cauſæ efficientis ſpectare, determinatáque inſtrumenta ad determinatas aſſumi actiones. In dubium ergo reuocatur, an ſecundùm illud proximum, quod in ſe habet, & quo determinatè concurrit, debeat illi reſpondere præuia aliqua actio ad actionem principalis agentis; ideo in hac quæſtione tria examinanda veniunt. Primum, an ſit de ratione inſtrumenti agere vt motum à cauſa principali. Secundum, an aliqua virtute præuia ad actionem. Tertium, an dentur aliqua phyſica inſtrumenta propriè, & rigoroſè, vel diuinitus dari poſſint.

Inſtrumentum ad genus cauſæ efficientis ſpectat.

DIFFICVLTAS I.

An ſit de ratione inſtrumenti agere vt motum à cauſa principali, & qualiter.

QVoniam nulla res poteſt efficere ſine virtute actiua proportionata effectui, ita vt ſi ſit cauſa principalis, & integra, habeat virtutem actiuam adæquatam effectui in ſuo genere, ſi partialis partialem; ſi verò inſtrumentalis inſtrumentalem, ita vt actio eo modo, quo dicitur eſſe ab alio, ſupponat in illo vim agendi. quod principium videtur per ſe notum, tum quia actus primus, & ſecundus ſunt per ſe ordinati, & ideo alter eſt ſecundus, quatenus ſupponit priorem: ſed actio fundamentaliter, ſeu pro forma fluente comparatur ad cauſam agentem tamquam actus ſecundus; ſupponit ergo in illa actum primum, qui eſt virtus, ſeu potētia agendi: ſed effectus verè procedit ab inſtrumento, aliàs non influeret in ipſū; ſupponit ergo virtutem agendi in illo. Tum ſecundò, nam ab actu ad potentiam neceſſaria eſt cōſecutio; ergo ſi aliquid agit, poteſt etiam agere: ſed nequit niſi per vim agendi; ergo actio ſupponit ſemper in quacumque cauſa agendi poteſtatem. Grauis ideo circa inſtrumentorum naturam oritur difficultas: ſi enim inſtrumentum vera cauſa eſt, veram debet iuxta prædicta virtutem agendi habere; operabitur ergo propria virtute. Rurſus operari propria virtute, proprium eſt cauſæ principalis, & alienum inſtrumentis; ergo explicare oportet, qualiter inſtrumentum non gaudens virtute propria aliquam virtutem à principali agente participet, an ſcilicet concomitanter, an aliqua præuia motione phyſica, an quaſi morali. 4.

Omnis cauſa continet in virtute effectū.

ARTICVLVS I.

Explicantur diuerſa Philoſophorum placita.

5. *Sententia prima.* PRima ſententia affirmat inſtrumentum eleuari non media phyſica qualitate, non aliquo præuio ad actionem per modum actus primi; ſed motu ipſo, & actione principalis agẽtis. ita Suarez 1. tom. ſuæ Metaphyſ. diſp. 17. ſect. 2. idem docet de inſtrumentis diuinæ virtutis in ordine ad effectus ſupernaturales tomo 1. in 3. parte diſp. 31. ſect. 5. citatur pro hac ſententia S. Thomas 3. parte q. 19. art. 1. ad 2. & q. 62. art. 1. ad 2. vbi ſic habet, *Cauſa inſtrumentalis non agit per virtutem ſuæ formæ, ſed ſolùm per motum, quo mouetur à principali agente*; non ergo ex mente S. Thomæ aliter eleuatur inſtrumentum, quàm per motum, & actionem principalis agentis. citatur pro hac ſententia Caietanus 3. parte q. 13. & q. 62. & Sotus in 4. diſt. 1. q. 3. art. 4. & eſſe ſententiam communem inter recentiores affirmat Suarius vbi ſuprà in 3. parte. Potiſſimum fundamentum huius ſententiæ eſt, quòd inſtrumentum non eleuatur quoad eſſe, ſed quoad operari; ergo eleuatio eſt per modum operationis; non ergo ipſi aliqua virtus in actu primo ſiue phyſica, ſiue moralis communicatur. Confirmatur primò, quoniam agere vt motum, non eſt proprium inſtrumentorum, cùm hoc potiùs cauſis principalibus conueniat, vt diximus q. 12. difficult. 2. art. 2. & 3. num. 15. ergo non infertur ex natura inſtrumenti, quòd ipſi ad operandum aliqua virtus phyſica, aut moralis communicari debeat. Confirmatur ſecundò. nam inſtrumentum hac eleuatione in actu primo vel conſtituitur proportionatum cum effectu, vel non: ſi conſtituitur; ergo non erit cauſa inſtrumentalis, cùm ſit æquè perfecta, ac effectus; ſicut neque intellectus lumine gloriæ eleuatus poteſt hac ratione dici inſtrumentum viſionis beatificæ. Si adhuc eleuatione iſta non proportionatur totaliter; ergo indigebit vlteriori eleuatione, & virtute, vt attingat effectum, quia quod eſt improportionatum reſpectu effectus, nõ attingit illum, vſque dum ei proportionetur. Et tunc inquiram, an hæc eleuatio ſit aliquid per modum actus primi, vel non? & ſic vſque in infinitum eodem modo argumentabor.

6. *Impugnatur prima ſentẽtia.* Hæc tamen ſententia nõ modicam patitur difficultatẽ. Primò quoniam omnis actus ſecundus penes ordinem ad primum dicitur talis, ergo ſi inſtrumentum in actu ſecũdo operatur, debet in actu primo virtute ſuperaddita ad operandũ eleuari. Secundò inſtrumentum attingit in hac ſentẽtia effectum principalis agentis; ergo aliquo modo influit: ſed iſte influxus ſupponit virtutem non propriam, & naturalem, aliàs eſſet cauſa principalis; ergo acquiſitam, & in actu primo à principali agente communicatam.

7. *Sententia ſecunda.* Secunda ſententia affirmat, de ratione inſtrumenti eſſe, quòd agat vt motum ab alio, media aliqua phyſica qualitate. citatur pro hac ſententia Angelicus Doctor 1. p. q. 118. in corpore, & ad primũ, & de veritate q. 27. art. 4. vbi hæc habet. *Eſt ratio inſtrumẽti, in quantũ eſt inſtrumentum, vt moueat motum: vnde ſicut ſe habet forma completa ad per ſe agentem; ita ſe habet motus, quo mouetur à principali agente, ad inſtrumentum: ſicut ſerra operatur ad ſcamnum.* Idem docet 3. parte quæſt. 62. artic. 1. & artic. 4. in corpore, vbi ſic ait; *Inſtrumentum non operatur, niſi in quantum eſt motum à principali agente.* Sed ex his authoritatibus ſolùm colligi poteſt, inſtrumentum agere

vt motum à cauſa principali, non autem quòd hæc motio ſit aliqua qualitas phyſica, aut ſolùm impulſus moralis, vt tertia ſententia inferiùs referenda docet. Clariùs, & expreſsiùs huius ſententiæ intentum docet Doctor in 4.diſt.1.quæſt. 1. §. *ad quæſtionem*, num.26. in fine, vbi hæc habet. *Ex hoc patet, quòd instrumentum, ſi ponatur propriè agere ad effectum, vel habet in ſe formam actiuam in eſſe quieto ante motionem; ſicut cauſa ſecunda, vel ſaltem in motione actuali recipit formam actiuam, qua agit in ſuo ordine agendi; & hoc vel ad terminum principalem, vel ad aliquam diſpoſitionem præuiam, vt ſic vniuerſaliter ſit iſta propoſitio vera, Omne inſtrumentum, quod eſt propriè actiuum, vel agit ad aliquam diſpoſitionem præuiam termino principali; vel per aliquam formam intrinſecam attingit terminum principalem, licèt in virtute principalis agentis; & hoc ſiue illa forma intrinſeca præcedat motionem; ſiue tantùm inſit ſibi, dum actualiter mouetur.* Hanc autem motionem eſſe media aliqua phyſica qualitate, docet expreſsè in 4.diſt.1.quæſt. 2. §. *ad argumenta*, num.34.verſic. *& ex hoc patet*, his verbis: *Inſtrumentum autem, quando agit, recipit influentiam propriè ab eo, cuius eſt inſtrumentum: qui motionem actualem, & in motione formam, per quam agit in ſuo ordine*, & diſt. 6. quæſt. 5. §. *ſed contra*, num. 6. verſic. *vel ſi ponatur*, & theoremate 22. num. 2. in fine. vbi hæc habet, *inſtrumento datur forma qua eſt inſtrumentum, & ipſum habens eam cum principali agente, agit ſine alia eius motione; ambo enim ſunt vna cauſa efficiens.* Sentit ergo expreſsè inſtrumentum propriè & rigorosè conſideratum forma aliqua phyſica ad operandum determinari: in hoc enim ex eodem Doctore ibidem, & alibi ſæpiùs cauſa principalis, & inſtrumentalis differunt, quòd cauſa principalis in eſſe quieto habet formam, qua conſtituitur potens in actu primo operari; cauſa verò inſtrumentalis ſolùm quatenus operatur: ac ſi dicat eſſe qualitatem tranſeuntem durantem, quantum actuale operari inſtrumenti durat. In eadem videntur fuiſſe ſententia Caietanus 3.parte quæſt.62.art.1. & art.4. Capreol. in 4.diſtinct.1. quæſtione 1. Nazarius 1.parte quæſt.45. articul. 5. Medina 3. parte quæſt.13. artic. 2. eſt communis inter Thomiſtas. Ratio fundamentalis huius ſententiæ eſt, quòd omnis cauſa influit in effectum, quem attingit per aliquam virtutem, quæ ſit principium talis influxus: ſed inſtrumentum non habet propriam virtutem, aliàs eſſet cauſa principalis; recipit ergo eam ab agente principali; ergo hoc communicat illi aliquam virtutem ite actu primo, qua poſſit in effectum influere, & prorumpere in actionem. quæ veritas articulo ſequenti magis elucidabitur.

8. *Sententia tertia.* Tertia ſententia poteſt eſſe, quòd inſtrumentum non eleuetur ſolo concomitanti concurſu, vt tenet prima ſententia, nec aliqua præuia forma phyſica, ſed præmotione quadam quaſi morali, qua vniuerſalior cauſa cenſetur inferiorem ob ſuam perfectionem, & eminentiam ad operandum præmouere. Fundamentum huius ſententiæ deſumi poteſt ex his, quæ diximus quæſt. 12. difficultat. 3. art.3. num. 28. loquentes de præmotione, & prædeterminatione cauſæ primæ reſpectu ſecundæ; ibi enim diximus, nil aliud requiri vt cauſa ſecunda cenſeatur præmota, & prædeterminata à prima, niſi vt creatura ſubſtans increatæ virtuti Dei, & diuino imperio, ſubſit eius determinationi;

tioni; quoniam imperium Dei practicum, licèt formaliter ſit immanens, tamen virtute eſt tranſiens infinitæ ſuauitatis, & efficaciæ; qua ergo diſponit ſuauiter, poteſt ſeſe accommodare ſuis creaturis in agendo; qua verò fortiter, ita eas præmouere, vt nullam ipſis inferendo violentiam determinet ad operandum; ergo ſimiliter in caſu noſtro poterit eleuare inſtrumenta ſua præmotione, & determinatione quaſi morali ad attingendum effectum principalis agentis; idémque poterit quælibet cauſa principalis præſtare inſtrumentis ſuæ actiuitati ſubditis, & ſubiectis.

9. A priori ſic probatur hæc concluſio. De ratione inſtrumenti eſt, vt non operetur propria, ſed principalis agentis virtute; ergo virtus hæc propria in inſtrumento non requiritur; vel etiam ſi habeatur, non concurrit, ſed virtus principalis agentis, per quam vtrumque agens operatur; ſemel ergo intellecta coniunctione inſtrumenti cum principali agente, nulla alia virtus deſiderabitur.

ARTICVLVS II.

Quibuſdam dictis noſtram explico ſententiam.

10. *Concluſio prima.* DIco primò in hac difficultate; de ratione inſtrumenti eſt, quòd agat vt motum à principali cauſa; ſeu quòd agat virtute alterius. tenet expreſsè Doctor vbi ſuprà, & alibi ſæpiùs. Fundamentum eſt, quoniam in hoc differunt cauſa principalis, & inſtrumentalis, quòd hæc agit eleuata, & mota ab alia principaliori cauſa; non enim gaudet in eſſe quieto propria virtute, qua proportionetur effectui: cauſa autem principalis propria virtute, & intrinſeca ſibi forma, vel totaliter, vel partialiter attingit; ergo. eſt communis omnium ſententia.

Obiicies, de ratione cuiuſuis cauſæ influentis eſſe, quòd in virtute contineat effectum, quem attingit; ergo cauſa inſtrumentalis non diſtinguetur à principali. Concedo antecedens, & nego conſequentiam. quoniam cauſa inſtrumentalis continet effectum, non in eſſe quieto, & permanenter, ſicut principalis, ſed dum operatur, & per modum tranſeuntis. *Obiectio.* *Reſpōſio.*

Dico ſecundò. Eleuatio per modum concurſus, & cauſalitatis non ſufficit ad cauſalitatem inſtrumentalem: id ſtatuo contra primam ſententiam. Fundamentum eſt, quòd diuinus concurſus non datur niſi iuxta exigentiam cauſæ ſecundæ; ideo enim cauſa prima vniuerſalis nuncupatur, quia ad effectus ſecundarum cauſarum vniuerſaliter concurrit; ergo ſi in inſtrumento nulla virtus ſupponitur, quæ exigat talem concurſum, Deus, aut alia principalis cauſa nullo modo præſtabit. Secundò concurſus Dei, & concurſus cauſæ ſecundæ identificantur, ex quæſt. 12. difficult. 3. art. 2. num. 20. ergo eſt neceſſarium, quòd à cauſa prima, & ſecunda effectus promanet, vt dicatur vtriuſque cauſæ concurſus: ſed iſta cauſa ſecunda inſtrumentalis nullatenus intelligi poteſt influens, niſi ex parte actus primi aliquid ei apponatur, quo influat in effectum; ergo ſola virtus cauſæ principalis per modum concurſus non ſufficit. 11. *Concluſio ſecunda.*

Obiicies primò Deum poſſe eleuare noſtram voluntatem ad effectus ſupernaturales, nullam ipſi qualitatem infundendo, imò ſuo ſpeciali concurſu ſupplere actiuitatem cuiuſuis habitus tam naturalis, quàm 12. *Obiectio prima.*

Digitized by Google

ſupernaturalis, ex dicendis in Metaphyſica; ergo & poterit eleuare inſtrumenta ſuo concurſu. *Reſpõſio.* Reſpondetur concedendo antecedens, & negando conſequentiam: eſt enim maxima diſparitas. nam ex mente Doctoris in 1. diſtinct. 17. quæſt. 2. per totam, & ſæpiùs alibi, voluntas, & quæuis alia potentia intellectualis habet virtutem inchoatam efficientem ad quoſcumque ſupernaturales effectus: vnde ipſi datur concurſus licèt non debitus, quia pertinens ad ordinem gratiæ, vel gloriæ, tamen connaturalis, & complens virtutem actiuam potentiæ; cùm autem inſtrumenta nec inchoata gaudeant virtute, nequit eis virtus, & actiuitas, qua operentur, ſolo concurſu communicari. Addo, quòd nec in caſu poſito concurſus ſufficit, niſi per modum actus primi conſideretur, quoniam ex dictis quæſtione 5. difficultate 2. artic. 2. num. 15. cauſa ſecunda non agit niſi quatenus mota, & eò inſtrumentalis cauſa reſpectu primæ largo modo nuncupatur: vnde nec in caſu poſito ſolus concurſus ſub formali ratione concurſus ſufficit. Ex quibus patet ad id, quod obiicitur de ſacramentis reſpectu gratiæ, &c. dicimus enim ex tractatu de ſacramentis in genere non eſſe inſtrumenta phyſica, vt obiter oſtendemus difficultate 3. ſi tamen eſſent, aliqua virtute per modum actus primi indigerent: hæc autem cùm repugnet ex dicendis ibidem, conſequenter & quòd ſint inſtrumenta phyſica.

Quæuis potentia intellectualis effectiua partialiter elicit actus ſupernaturales.

13. *Obiectio ſecunda.* Obiicies ſecundò, quòd phantaſma materialis eleuatur ab intellectu agenti ad producendum ſpecies impreſſas intellectuales: ſed hæc eleuatio non eſt per modum actus primi, cùm nihil ponat in phantaſmate; hæc enim materialis eſt, & incapax ſpiritualis formæ; ergo ſolo concurſu eleuatur. Reſpondetur quòd *Reſpõſio.* ſi phantaſia attingit productionem ſpecierum intentionalium, de quibus in 3. de anima, hoc ideo erit, quia gaudet inchoata virtute effectiua: vnde non erit inſtrumentum niſi largo modo, quatenus ſubeſt perfectiori cauſæ, quæ eſt intellectus. Addo, quòd ſi admittamus phantaſma eſſe cauſam inſtrumentalem, non ſolùm concurſu intellectus agentis eleuabitur, ſed aliqua qualitate intentionali in actu primo producta.

14. *Concluſio tertia.* Dico tertiò, motio cauſæ principalis in actu primo quaſi moralis, ſeu per imperium determinans non ſufficit ad eleuandum inſtrumentum, ſed requiritur aliquà qualitas phyſica, qua phyſicum inſtrumentum conſtitutum poſſit inſtrumentaliter operari. eſt ſententia Doctoris vbi ſuprà. & probatur, quoniam omnis cauſa attingens effectum debet habere virtutem, qua poſſit influere. hanc nequit præſtare diuinus concurſus ex dictis; nec præmotio principalioris cauſæ, cùm hæc non det virtutem, ſed ſolùm determinationem, & præmotionem; ergo debet poni aliqua qualitas, qua conſtituatur potens operari. Et ſic explico: Cauſa ſuperior dupliciter poteſt comparari cum inferiori, vel quatenus concurrit cum ipſa, vel quatenus ipſam mouet, & determinat: ſi hæc cauſa mota ſit principalis per motionem, nihil virtutis, aut actiuitatis ipſi conferet Deus; ſed ſolùm applicat eius virtutem ad hîc, & nunc operandum: concurſu tamen ſuo influit in effectum, præſtando illi aliquam perfectionem, quam ſola cauſa ſecunda præſtare non valeret: vnde quando Deus ſuo ſpeciali concurſu ſupplet,

Motio quaſi moralis principalis cauſæ non ſufficit ad determinãdum inſtrumentum.

v.g.

Digitized by Google

v. g. actiuitatem charitatis, aliquid eſt in effectu correſpondens Deo, nempe ſupernaturalitas, quod non correſpondet voluntati: licèt ex diuina voluntate, & creata idem indiuiſibilis actus procedat. Cùm autem cauſa ſecunda inſtrumentalis nulla gaudeat virtute propria in ordine ad effectum principalis agentis, aliàs eſſet principalis, & prædeterminatio non det virtutem, ſed ſit applicatio virtutis, nec concurſus ſupponat actiuitatem, cui poſſit adiungi; neceſſarium eſt, quòd per modum actus primi & tranſeuntis aliqua formalis virtus ipſi inſtrumento communicetur, qua poſſit in effectum influere.

15. *Obiectio prima.* Obiicies primò diuinum concurſum ſufficere ad determinandum cauſam ſecundam per imperium; ergo & cauſam inſtrumentalem propriè, & rigorosè. Nego paritatem, quoniam cauſa prima ſupponit virtutem formalem in ſecunda; ideo ſufficit diuinum imperium, quod non præſtat virtutem, ſed applicat ad operandum; cùm tamen inſtrumentum hac careat virtute, neceſſariò indiget virtute formali, ſeu qualitate, qua poſſit operari: ſic ſerra de ſe impotens ad ſcindendum lignum, medio impulſu in ſe recepto talem ſciſſionem operatur. Ex quibus ad fundamenta tertiæ ſententiæ ſatis reſpondetur.

Ad argumentum primum. Ad fundamentum Suarez, ſeu prioris ſententiæ dicimus, quòd licèt inſtrumentum non eleuetur quoad eſſe, ſed quoad operari, tamen cùm eſſe ſupponatur ad operari, & virtus effectiua ad effectionem, implicat, quòd intelligatur inſttumentum eleuatum, ſi priùs ei non communicetur virtus, qua poſſit influere.

16. *Ad ſecundum.* Ad id, quod dicitur, quòd agere vt motum non eſt proprium inſtrumentorum. Reſpondetur aſſumptum eſſe falſum, quoniam hoc potiùs conuenit inſtrumentis, quæ non ſolùm mouentur per applicationem, ſed per communicationem virtutis, & in hoc à cauſis principalibus differunt.

Ad confirmationē. Ad ſecundam confirmationem dico, per illam qualitatem reddi cauſam inſtrumentalem vltimatè potentem influere: inde tamen inferre non licet, cauſam inſtrumentalem, & principalem nullatenus differre, quoniam hæc influit virtute intrinſeca, & permanenti; illa autem virtute à principali agente mendicata tantum durante, quantum operari.

17. *Dubium.* Dubitabis, an concurſus principalis cauſæ diſtinguatur ab illa qualitate phyſica, quæ ponitur ex parte inſtrumenti tamquam eius actiua virtus.

Concluſio prima. Dico primò concurſus inſtrumentalis principalis cauſæ vt abſtrahit à concurſu cauſæ creatæ, vel increatæ quatenus concurſus inſtrumentalis eſt, non diſtinguitur ab illa qualitate præuia, quæ datur tamquam virtus operatiua inſtrumento: ſic explico, inſtrumentum, quod virtute principalis agentis concurrit ad productionem effectus, non indiget alio concurſu, quatenus cauſa inſtrumentalis eſt diſtincta ab illa qualitate phyſica, quæ datur per modum virtutis. tenet expreſsè Doctor relatus art. 1. num. 7. Fundamentum eſt, quòd concurſus cauſæ principalis ſolùm requiritur tamquam virtus, & actiuitas, qua inſtrumentum poſſit operari. hanc præſtat qualitas aſſignata; ergo.

18. *Concluſio ſecunda.* Dico ſecundò quando inſtrumentum mouetur à prima cauſa increata, ſeu

Digitized by Google

ſeu agit virtute ipſius immediatè, non ſufficit hæc qualitas, ſed vltrà eam alius concurſus concomitans exigitur, non vt operetur vt inſtrumentum præcisè, ſed quatenus inſtrumentum cauſa creata eſt; itaque ſi Deus, v. g. vteretur ſerra ad ſciſſionem ligni, motus ſerræ quatenus inſtrumentalis, indigeret in actu primo qualitate præuia; quatenus verò motus creatus, concurſu vniuerſaliſſimæ cauſæ, à qua quæuis cauſa creata in eſſe, & operari dependet. Sic probo, ille motus inſtrumenti eſt creatus, & cauſæ ſecundæ: ſed omnis cauſa ſecunda, & eius operatio à Deo immediatè dependet, ex dictis quæſt. 12. difficult. 1. art. 1. num. 5. ergo & motus inſtrumenti: vnde diximus ibidem, num. 19. qualitatem phyſicam nihil prodeſſe ad rationem diuini concurſus, quoniam poſita tali qualitate adhuc operatio erat creata diſtincta à cauſa in actu primo, ac per conſequens à prima, & vniuerſaliſſima immediatè, & eſſentialiter pendens.

19. *Obiectio.* Obiicies, qualitatem hanc præuiam ſufficere ad concurſum principalis cauſæ creatæ; ergo ad concur- *Reſpõſio.* ſum increatæ. Reſpondetur concedendo paritatem quantum ad rationem concurſus inſtrumentalis, ſeu eleuationis inſtrumenti. Cæterùm, cùm cauſa inſtrumentalis creata non ſolùm dependeat à Deo quatenus à principali agente dante ei virtutem operatiuam, ſed etiam quatenus ab vniuerſali, & prima cauſa, non ſolùm indiget hac præuia qualitate, ſed etiam concomitante concurſu.

***

DIFFICVLTAS II.

An in inſtrumento ſit aliqua virtus propria actiuè influens diſtincta ab illa, quæ communicatur ab agente.

NOn agimus de inſtrumentis in latiori ſignificatione vſurpatis, quoniam certum eſt ſupponere actiuam virtutem, vt patet in cauſa ſecunda principali, quæ inſtrumentum nuncupatur, quatenus præmouetur à prima; & nihilominus gaudet formali, & intrinſeca actiuitate præuia ad actionem ſuperioris cauſæ; de inſtrumentis ergo expreſsè conſideratis eſt ſermo.

ARTICVLVS I.

Explicatur ſententia Angelici Doctoris, & impugnatur.

COmmunior ſententia inter Tho- 20. *Sententia* miſtas eſt, de ratione inſtrumen- *prima.* ti eſſe habere actionem aliquo modo præuiam ad actionem principalis agentis, ſeu inſtrumentum habere aliquam virtutem propriam, licèt dependentem à principali agente, qua effectum principalioris cauſæ poſſit attingere. hanc ſententiam tenet Caietanus 1. parte quæſt. 45. art. 5. Bañez, & Nazarius ibidem. Ferrar. 2. contra gentes cap. 21. Medin. 3. parte quæſt. 13. art. 2. Sotus in 4. diſt. 1. quæſt. 3. art. 1. & 4. Aluarez 3. parte diſput. 66. Maſius in hoc lib. cap. 3. ſect. 3. quæſt. 9. & alij quamplures. citant Angelicum Doctorem 1. parte quæſt. 45. art. 5. & 2. contra gentes cap. 21. art. 6. expreſsiùs 3. parte q. 62. art. 1. ad 2. & q. 8. art. 4. ad 2. & de veritate q. 27. art. 4. & in 4. diſt. 1. quæſt. 1. art. 4. quæſtiun.

Digitized by Google

Probatio prima. quæſtiuncula 1. Fundamentum huius ſententiæ eſt primò, quòd inſtrumentum non attingit effectum niſi quatenus eleuatum à principali cauſa: ſed eleuatio denotat virtutem, quæ eleuetur, aliàs non poſſet dici eleuatum; ergo antecedenter ad eleuationem aliqua virtus ſupponi debet, quæ eleuetur. Confirmatur, quoniam cauſæ inſtrumentalis ſecunda ſubordinatur primæ per modum cauſæ effectiuæ; ſed nequit eſſe ſubordinatio effectiua, niſi in inſtrumento ſupponatur aliqua virtus actiua, qua in efficiendo ſubordinetur; ergo. Confirmatur ſecundò quoniam inſtrumentum non ſolùm paſſiuè, ſed actiuè attingit effectum principalis cauſæ; ergo ſupponit aliquam virtutem, qua attingat effectum, aliàs ſolùm paſſiuè ſe haberet recipiendo influxum principalioris agentis.

21. *Impugnatio prius fundamenti.* Hoc autem fundamentum aliqui eò impugnant quòd ſequeretur, cauſã principalem, & inſtrumentalem nullo modo differre, quandoquidem in vtraque eſt virtus actiua præuia ad actionem. Sed huic argumento reſpondent Thomiſtæ, maximè differre, quoniam actiuitas cauſæ inſtrumentalis eſt cum ſubordinatione, & dependentia principalioris cauſæ: cauſæ autem principalis efficientia eſt independens ab alia principaliori cauſa. Ego autem hanc ſolutionem ſic impugno. nam vel illa virtus habet aliquam proportionem cum effectu, etſi indigentem concomitantia, ſeu concurſu principalioris cauſæ, vel non. Si primum dicas; ergo non diſtinguetur inſtrumentum proprium à cauſa partiali actiua, quæ verè actiua eſt, & indiget alia compartiali cauſa. Si ſecundum dicas, nempe nullam habere efficientiam partialem proportionatam cum effectu; ergo fingitur talis actiuitas præuia, quandoquidem ſpectatur virtus non ſolùm compartialis, ſed proportionata cum effectu. nam inintelligibile eſt, eſſe virtutem actiuè præuiam, & mendicare virtutem ad operandum ab agente.

Impugnatio ſecunda. Secundò hoc argumentum, ſeu fundamentum Thomiſtarum inefficax eſt, quia ſolùm probat inſtrumentum debere habere virtutem in actu primo, qua poſſit efficere; hanc autem ei communicat agens principale media illa qualitate præuia, quam conceſſimus diffic. 1. num. 14. Neque eſt de ratione eleuationis, quòd ſupponat virtutem actiuam eleuabilem, quoniam licèt hoc verum ſit in cauſis partialibus eleuatis, vt ſunt intellectus per lumen gloriæ, & voluntas per charitatem, quæ ideo largo modo inſtrumenta nuncupantur, tamen in inſtrumentis rigoroſè conſideratis, & à ratione cauſæ partialis alienis, falſum eſt, vt articulo ſequenti patebit.

22. *Fundamentum ſecundũ.* Secundum fundamentum huius ſententiæ eſt, quòd cauſa principalis, & inſtrumentalis pertinet ad genus cauſæ efficientis, vt de ſe patet, & ſæpiùs docet Doctor: ſed inſtrumentum nequit dici cauſa actiua diſtincta à principali quatenus cum eadem cauſa principali indiuiſibiliter cõcurrit; ergo debet habere aliquam virtutem actiuam propriã, qua dicatur cauſa actiua inſtrumentalis à principali diſtincta. Confirmatur ab inconuenientia, quoniam ſi poſſet inſtrumentum, quantumuis carens omni virtute actiua, participare virtutem principalis agentis, fieret inde quòd etiam in cauſis naturalibus fruſtrà adhiberentur inſtrumenta naturalia ad operandum, nec deberent deſtinari certa, & determinata inſtru-

Digitized by Google

menta ad determinatos effectus. Sequela patet, quoniam ſi virtus actiua non requiritur, quodlibet indifferenter poſſet aſſumi ad ſingulos effectus.

23. *Impugnatur ſecundum fundamentum.* Sed nec hæc ratio multum vrget, primò quoniam vt cauſa principalis ab inſtrumentali diſtinguatur, non eſt neceſſarium vt inſtrumentum habeat actionem excludentem actiuitatem principalis cauſæ; potiùs de ratione inſtrumenti eſt illam includere; ſed ſufficit, quòd principalis cauſa vel immediatè poſſit attingere effectum, vel vtendo aliquo inſtrumento, quod cauſæ inſtrumentali contingere nequit, cùm operari non valeat niſi dependenter à virtute alterius; verum eſt quòd vtraque cauſa eſt effectiua, & diuerſo modo, tamen diuerſitas aſſignata hoc ſufficienter demonſtrat. Secunda, quamuis virtus inſtrumenti ſit virtus agentis principalis, non ſequitur cauſam inſtrumentalem & principalem non diſtingui, cùm hæc propria influat virtute, illa aliena. Nec inconueniens poſitum in confirmatione multum habet efficaciæ, quoniam licèt inſtrumenta omni careant præuia actiuitate, tamen aliqua ſunt magis capacia ad recipiendam virtutem qua poſſint efficere; ſerra enim magis apta eſt, & proportionata ad ſciſſionem, quàm lignum, &c. ideo determinata inſtrumenta ad determinatos deſtinantur effectus.

Articvlvs II.

Verior ſententia explicatur.

24. *Verior ſententia.* Verior ſententia & nobis tenenda docet non eſſe neceſſarium ad rationem inſtrumenti quòd habeat propriam virtutem actiuam diſtinctã ab ea quam à principali agente participat, præuiámque ad illam: ſed inſtrumentum omni carere actiuitate propria diſtincta ab ea quam à principali participat agente, eſt expreſſa ſententia Doct. in 4. d. 6. quæſt. 5. §. *ſed contra*, verſ. *præter hæc*, num. 8. & d. 1. quæſt. 1. §. *ſed iſtæ rationes*, verſ. *quod etiam*, num. 9. & quæſt. 5. §. *ad primum*, num. 14. verſ. *de iſto*, vbi hæc habet. *De iſto autem dubium eſt* (ſcil. de inſtrumento) *an ſit actiuum propriè, & videtur probabilius quòd non. Serra enim non habet in ſe niſi quantitatem, figuram, & motum localem, de quibus omnibus patet quòd non ſunt formæ actiuæ. Et probatur, quia aliter Mathematicus conſiderando quantum figuratum non abſtraheret à motu; ſi autem ponatur quòd durities ſit qualitas actiua, hoc nihil eſt, quia ſi Deus de potentia abſoluta, aliquod quantum molle conſeruaret in eadem quantitate, & figura, mouendo ipſum localiter, æquè diuideret aliquod corpus, ſicut modò inſtrumentũ durum diuidit; ergo durities quæ eſt qualitas, nõ eſt formale principium agendi; apparet tamen eſſe pro eo quod eſt quædam impaſſibilitas reſiſtens corrumpenti: manente autem quantitate corporis & figura, non mutato alio, nec corrupto, ſi localiter mouetur, oportet quòd expellat aliud proportionatum quantitati ſuæ & figuræ, quod non oporteret ſi eius quantitas non maneret, ſed cederet; ſicut eſt de molli.* Huic ſententiæ adhærent Molina 1. parte quæſt. 45. Suarez tomo 1. in 3. p. diſput 31. ſect. 8. Durandus in 2. d. 1. quæſt. 4. & alij quamplures.

Fundamentum potiſſimum huius ſententiæ eſt, quòd omnis actio inſtrumenti quatenus inſtrumenti, eſt in virtute principalis agentis; in hoc enim differt à principali cauſa (vt ſæpiùs diximus;) ergo nullam actiuitatem præuiam & antecedentem ſuppo 25. *Omnis actio inſtrumenti eſt in virtute principalis agentis.*

ſupponit in ipſo inſtrumento tanquã propriam & naturalem ipſius virtutem. Probo conſequentiam. nam vel virtus principalis agentis applicatur virtuti inſtrumenti, augendo eam, vel eleuando ad producendum effectum extra limites ſuæ virtutis & naturæ. Si primum dicatur; ergo cauſa principalis, & inſtrumẽtalis erunt duæ cauſæ partiales, vt voluntas & charitas, ex Doct. in 1.d.17.quæſt.2.per totam; vel vt duo portantes lapidem, quorum neuter eſt principalis cauſa; ſed ambo potentialiter concurrunt. Si dicas ſecundum, nempe agens principale eleuare virtutem inſtrumenti ad producendum effectum perfectiorem in entitate; ergo illa virtus, ſeu actiuitas inſtrumenti nequit comparari, neque ordinata ex natura ſua cenſeri ad effectum principalis agentis. Quod ſic declaro. Supponamus quòd accidens virtute ſubſtantiæ poſſit ſubſtantiam producere, vt communiter Thomiſtæ exiſtimant, non negamus in accidenti, ſupponi aliquam virtutem actiuam productiuam alterius accidentis; ſed inquirimus, an illa virtus actiua quam habet accidens præcisè quatenus inſtrumentum ſubſtantiæ, ſit virtus proportionata cum effectu, vel non? ſi eſt proportionata; ergo non diſtinguetur à cauſa partiali, ſeu incompleta: ſi non eſt proportionata, ſed quatenus virtus, & actiuitas, adhuc indiget eleuatione, vt proportionetur in entitate cum effectu; ergo nequit cenſeri actiuitas, ſeu virtus productiua naturalis, & propria effectus principalis agentis. quod in inſtrumentis quæ attingunt, etiam in ſententia Thomiſtarum, phyſicè effectus ſupernaturales, perſpicuè declaratur. nam aqua, v.g. ſeu ablutio, quæ in virtute Dei, per Baptiſmum in non ponentibus obicem gratiam producit, licèt verum ſit quòd habeat virtutem natiuam abluendi, quæ virtus actiua naturalis in ipſa conſiderari poteſt, qua gratiam reſpiciat; ergo fingitur in inſtrumentis hæc præuia actio diſtincta ab illa, quam à principali agente inſtrumentum participat.

26. *Confirmatur.* Secundò cõfirmo: nam inſtrumenta artificialia (hæc enim ſolùm in noſtra ſententia, phyſica inſtrumenta nuncupantur, ex difficult.3.) vt patet in ſerra, non habent principium, aut virtutem aliquam agendi; ergo nec propriam actionem. Antecedens probatur ex Doctore vbi ſuprà num.24. Nam hæc virtus nec eſt quantitas ſerræ, hæc enim actiua non eſt, nec grauitas, cùm hæc ſolùm ſit principium motus deorſum: ſerra autem non ſcindit ex eo quòd deorſum moueatur, alioquin ſi ſurſum moueretur, non ſcinderet; nec durities, quoniam durities, non eſt qualitas actiua, ſed reſiſtiua: vnde licèt quo magis aliquod corpus fuerit durum, eo plus reſiſtat, nihilominus non ob id maioris eſt actiuitatis. patet ex Doctore vbi ſuprà: quoniam, ſi Deus de potentia abſoluta aliquod quantum mole conſeruaret in eadem quantitate, & figura, mouendo ipſum localiter, æquè diuideret aliquod corpus, ſicut modò inſtrumentum durum diuidit; ergo durities, quæ eſt qualitas, non eſt formale principium agendi, nec figura eſſe poteſt, quia hæc non eſt forma actiua, vt de ſe patet; ergo dicendum eſt inſtrumenta nulla gaudere actiuitate propria, aut virtute actiua diſtincta à virtute principalis agentis.

27. *Reſpõdeo quorumdam recentiorũ.* His rationibus quidam recentiores reſpondent, in inſtrumento duplicem virtutem conſiderari poſſe, vel inſtrumentum ad duplicem effe-

ctum poſſe comparari vel ad propriū, & præuium ad effectū agentis principalis, vel ad effectum eiuſdem agentis præcipui. Dicunt ergo, quòd ſi comparetur ad proprium, agit virtute propria; ſi verò ad effectum principalis agentis, huius virtute & actiuitate. Sed contrà eſt, quòd nos non negamus inſtrumentis omnem actiuitatem; imò concedimus calorem, v.g. in opinione Thomiſtarum habere actiuitatem productiuam caloris. Item & ſerram habere aliquam actiuitatem, v.g. motum deorſum, quibus diſponunt præuiè actionem principalis agentis; ſolùm ergo negamus, quòd hæc virtus præuia queat comparari ad effectum principalis agentis, ſeu ex ſe illum attingere. Vnde ſi ipſi admittunt inſtrumenta ſola virtute principalis agentis, etſi modificatam ab inſtrumento, eius effectum attingere, nobiſcum conſentiunt.

28. *Obiectio prima.* Obiicies primò, omnem cauſam debere continere in virtute effectum: ſed inſtrumentalis cauſa, quatenus à principali diſtincta, eſt productiua alicuius effectus; ergo eum in virtute cōtinet. Reſp. cōcedēdo cōſequentiā, cauſa enim inſtrumentalis in actu primò habet virtutem quà effectum poſſit attingere, mendicatam ab agente principali, media illa qualitate phyſica, quam conceſſimus diffic. 1. art. 2. num. 14. Nec ob id intelligendum eſt, inſtrumentum agere virtute propria, cùm hæc non inſit illi à natura, & ab intrinſeco, ſed à principali agente participet in ordine ad actualem operationem. Vnde tota virtus, & actiuitas inſtrumenti, etſi inhærenter, & intrinſecè inſit illi, eſt tamen ab agente principali, à quo in eſſe, & conſeruari dependet.

DIFFICVLTAS III.

An dentur phyſica inſtrumenta naturalia propriè & rigoroſè.

NOtanter inquirimus in titulo definitionis de inſtrumentis naturalibus. nam certum eſt dari inſtrumenta artificialia, & priuatione non indiget, cùm ſecuris & ſerra in virtute & actiuitate propria, ſeu motu principalis agentis ſcindere, & ſecare valeant. Secundò notanter ponimus *propriè & rigoroſè*, quoniam certum etiam eſt dari inſtrumenta naturalia impropria, cùm omnis cauſa ſecunda largo modo ſupremæ cauſæ inſtrumenta nominentur, vt diximus lib. 1. q. 4. art. 2. & 3. de inſtrumentis; ergo naturalibus & preſsè conſideratis dubitamus, an dentur in rerum natura. 29.

ARTICVLVS I.

Expenditur opinio affirmans, & negans defenditur.

COmmunis ſententia in ſchola S.Thomæ affirmat dari in rerum natura inſtrumenta phyſica naturalia, quæ virtute principalis agētis modo ſuperiùs explicato ſecundùm diuerſa placita, attingunt eius effectum: vnde conſequenter ſuſtinēt accidentia attingere immediatè virtute ignis ſubſtantiæ productionem. tenet S Thom. 1. parte quæſt. 54. art. 3. & quæſt. 77. art. 3. & in 4. diſt. 12. quæſtione 1. & ſæpiùs alibi. ei ſubſcribunt Cai. Banez & Zumel 1. part. quæſt. 54. art. 3. Capreol in 4. d. 12. quæſt. 1. Hiſp. ibidem quæſt. 3. Ferrar. 4. contra gentes cap. 66. Heru. quodl. 3. quæſt 12. 30. *Sententia Thomiſtarum.*

Sotus

Digitized by Google

Sotus in 4. diſtinct. 10. quæſt. 2. art. 3. & 2. Phyſic. quæſt. 2. Fonſeca 5. Metaphyſic. cap. 2. quæſt. 6. ſect. 3. Ruu. tract. de cauſa efficienti quæſtione 6. Maſius 2. Phyſic. cap. 3. ſect. 3. q. 4. & alij plures.

Primum fundamentum huius ſententiæ eſt quòd ſubſtantia nequit immediatè, ſed mediis accidentibus operari; hæc ergo virtute ſubſtantiæ attingunt effectum, non tamquam cauſæ principales, cùm ſint inæqualis & inferioris entitatis cum effectu; ergo vt inſtrumenta naturalia. hoc autem fundamentum reiecimus lib. 1. q. 3. difficult. 3. art. 2. num. 21.

Secundum fundamentum eſt quòd viuentia medio ſemine fœtus producunt: ſed ſemen non attingit prolem, ſeu effectum principaliter, cùm ſit quid imperfectius; ergo inſtrumentaliter dantur; ergo inſtrumenta naturalia. Reliqua obiiciemus artic. 2. contra noſtram concluſionem.

Noſtra ergo ſententia tenet, nulla dari inſtrumenta naturalia in rerum natura; ſeu nulla entia naturalia in virtute principalis agentis attingere effectum eius, & conſequẽter, nec accedentia productionem ſubſtantiæ, ſi enim aliqua inſtrumenta naturalia eſſent poſſibilia, maximè accidentia, quæ ex natura ſua ordinantur ad effectus perfectiores, nempe ad diſponendam materiam vt forma ſubſtantialis introduci valeat. eſt expreſſa ſententia Doct. in 4. diſt. 1. quæſt. 1. §. *iſta ergo*, num. 19. verſic. *contra hoc arguo.* & diſtinct. 12. quæſt. 3. §. *Hic eſt opinio*, à n. 4. & 2. Phyſic. quæſt. 5. ibi Pitigianus, Rada 2. controuerſiarum controuerſia 3. articul. 2. Faber theor. 34. Durand. Gand. Valles, Hurt. diſp. 9. Phyſicæ ſect. 3. eſt communis inter Scotiſtas.

Probatio prima. Probant aliqui 1. ex Doctor. in 4. diſtinct. 12. quæſt. 3. §. *ſecunda concluſio*, num. 13. vbi hæc habet. *Omne agens totale, vel eſt vniuocum, & ita aquè perfectum producto, vel æquiuocum, & ita perfectius: accidens eſt omnino imperfectius ſubſtantia; ergo. Dicitur ad hoc quòd aliquod agens æquiuocum poteſt eſſe ignobilius ſuo effectu, ſicut albedo reſpectu intellectionis albedinis, & ſicut commentator recitat comment. 3. de Galeno ſuper illud 7. Metaphyſicæ de illa virtute quam vocat diuinam, quæ eſt formatiua fœtus, & tamen non eſt ſimpliciter perfectior fætu formato ſi eſt accidens. Et ſimilis difficultas poteſt eſſe de quocumque vino genito, per putrefactionem, quod eſt nobilius cælo, à quo generatur. Contra hoc licèt iſta propoſitio: Simpliciter imperfectius ſecundùm ſpeciem, vel genus non poteſt eſſe totale principium actiuum reſpectu perfectioris; ſit mihi aquè nota, ſicut aliqua in Philoſophia, quæ negata neſcirem probare aliquem ordinem entium, imò nec quòd primum ens eſſet perfectiſſimum, imò poſſet proteruiendo dici, quod totum vniuerſum & quodlibet in eo factum eſt à muſca; ſi enim arguas quòd muſca eſt ita imperfecta, & tu idem dicis quòd imperfectius poteſt producere perfectius, habito hoc nulla eſt ratio, quare non ſic imperfectius poſſit producere aliud ſic perfectius: nec iſta proteruia poſita poteſt probari, quòd prima cauſa ſit perfectiſſima, excellens omnia alia in creatione: nec etiam hoc addito, quòd ſit cauſa æquiuoca, imò cum hoc poteſt ſtare ſecundùm proteruiam iſtam quòd eſſet imperfectiſſima, vel imperfectior cauſatis.* legatur Doctor vſque ad num. 16.

Iſtæ autem rationes non impugnant cauſas inſtrumentales naturarales, eis enim ſolùm intendit Doctor oſtendere accidens non poſſe eſſe principium effectiuum generãdi ſubſtantiam principaliter, vt patet ex primis & vltimis verbis; §. cit. quod latiùs

Digitized by Google

probauimus contra Pererium quæſtione 4. diffic. 3. articul. 1. num. 15. fruſtrà ergo his rationibus Scotiſtæ intendunt probare, accidens non poſſe attingere productionem ſubſtantiæ inſtrumentaliter.

32. *Probatio ſecunda.* Secundò probant, quia ſubſtantia eſt actiua & productiua; ergo non vtitur inſtrumentis vt ſuos attingat effectus. Sed neque iſta ratio efficax eſt, niſi probet ſubſtátiam eſſe immediatè productiuam, quoniam, vt notaui quæſt. 4. difficult. 3. art. 2. num. 21. bene ſtat ſubſtantiam influere in ſubſtantiam, & vti accidentibus tamquam inſtrumentis talis productionis, vt docet Suarius.

Fundamẽto efficaciori probatur noſtra cõcluſio. Efficaciùs hanc veritatem ſic probo: de ratione inſtrumenti ex dictis difficult. 1. num. 14. eſt quòd media aliqua qualitate, aut forma in actu primò eleuetur, vt in virtute poſſit effectum continere: ſed nullum ens naturale vt differt ab artificiali ſic poteſt eleuari; ergo. Maior eſt iam probata vbi ſuprà. Minorem ſic probo, illa forma ab agente principali producta, vel eſt ſubſtantia, vel accidens (loquamur de accidenti in ordine ad producendam ſubſtantiam.) ſi accidens; ergo non poterit ita eleuare virtutem accidentis, quòd adæquet nobilitatem & perfectionem effectus, quoniam ſicut accidens, v. g. calor, quia inferior eſt igne, nequit propria virtute eius attingere productionem; ſic nec virtute ſubſtantiæ, cùm hæc virtus ſit etiam accidens, & ita inferior, & imperfectior ſubſtantia. Si dicas eſſe ſubſtantiã, contrà primò, quòd ſubſtantia nequit adhærere, neque inhærere accidenti: ſecundò dato quòd eſſet poſſibile, cur ſi hæc ſubſtantia eſt immediatè productiua, etiã principalis non producet immediatè. Tertiò vel hæc ſubſtantia eſt imperfectior effectu, vel non: ſi non eſt imperfectior; ergo non inſtrumentaliter, ſed principaliter attinget effectum: ſi eſt imperfectior, indigebit eleuatione principalis agentis, & tunc inquiram de illa forma qua eleuatur præexiſtens, an ſit ſubſtantia, vel accidens, an perfectior, vel imperfectior, & ſic in infinitum.

Reſpondebis cum Suario, ad rationem inſtrumenti ſufficere eleuationem per modum concurſus. Vnde ſicut Deus ſuo concurſu eleuat voluntatem ad actus ſupernaturales, ita & agens principale accidens ad productionem ſubſtantiæ: ſed hoc iam impugnauimus difficultate 1. numero 2. 33. *Reſpõſio Suarij.*

Reſpondebis ſecundò quòd quamuis iſta qualitas, qua accidens eleuatur, ſit æquè imperfecta quantum ad entitatem cum inſtrumento, nihilominus cùm ſit ipſa formalis eleuatio, non indiget alia ratione eleuante, ſicut calor ſecundùm ſe, & præcisè ſumptus ea indiget, quia non eſt eleuatio, nec includit illam, ſed ſolùm eſt eleuabilis. quod exemplo præmotionis, qua Deus ſecundas præmouet cauſas, ad operandum, explicari poteſt, cauſæ enim ſecundæ, quatenus ſecundæ, præmouentur ad operandum phyſica aliqua qualitate; & tamen hæc qualitas, quia eſt formalis eleuatio, non indiget vlteriori eleuatione. Sed contrà primò quòd hæc ſolutio ſupponit falſum, nempe cauſas ſecundas media phyſica qualitate præmoueri, quod impugnauimus quæſtione 5. difficultate 3. artic. 3. num. 26. Secundò data gratis hac qualitate præmouente, eſt maxima diſparitas, quoniam motio cauſæ ſecundæ non dat virtutem cauſis ſecundis, ea enim gaudent in actu primo & in eſſe quieto, ſed ſolùm determinat ad operandum hîc, & nunc. Cauſa *Reſpõſio ſecunda.*

tamen

Digitized by Google

tamen principalis non ſolùm determinat inſtrumentum ad operandum, ſed ipſi etiam confert virtutem in actu primo, qua poſſit effectum in virtute continere; ergo cùm hæc virtus non poſſit accidentis augere perfectionem, argumentum ſemper ſtabit in ſuo robore, nec erunt poſſibilia inſtrumenta naturalia.

ARTICVLVS II.

Obiiciuntur aliqua contra concluſionem.

34. *Obiectio prima. Explicatur qualiter ignis ex Philoſopho agat vt calidus. Reſpõſio.* Obiicies primò plures authoritates Philoſophi, quibus intendit ſubſtantiã non immediatè, ſed mediis accidẽtibus operari, ideo lib. de ſenſu, & ſenſibili cap. de ſapore, dicit ignem non agere vt ignem, ſed vt calidum: at calor non eſt cauſa principalis ignis; ergo inſtrumentalis. Reſpond. concedendo ſubſtantiam agere mediis accidentibus diſpoſitiuè, quia cùm non producat formam, niſi in ſubiecto diſpoſito, priùs mediis accidentibus diſponit, & ſtatim formam ſubſtantialem inducit, & in hoc ſenſu accidentia largo modo poſſunt dici inſtrumenta ſubſtantiæ, quatenus ei deſeruiunt diſponendo materiam, vt optimè notat Doctor in 4. vbi ſuprà quæſt. 3. num. 7.

35. *Obiectio ſecunda.* Obiicies ſecundò ſemen attingere productionem fœtus, & ex putrefactione terræ plura viuentia generari, ſemen tamen & putrefactio non ſunt cauſæ principales; ergo inſtrumenta naturalia. *Reſpõſio.* Reſpondetur ex dicendis in lib. de generatione cum Doctore, ſemen, & putrefactionem ſolùm attingere effectus diſpoſitiuè, cùm non inſit illis virtus ſufficiens qua poſſint effectum continere, id enim ſupplet naturæ Author inducendo formas debitas materiæ primæ vltimò diſpoſitæ. Ratio eſt conſpicua, quoniam ſemen à generante deciſum non poteſt vlteriùs eius influxum participare: ſed inſtrumentum ex dictis, agit quatenus actualiter motum; ergo. Reſpondebis quòd illa virtus, & actiuitas, eſt per modum habitus in ſemine. Sed contrà eſt primò, quòd iam non diſtingueretur à cauſa principali; ergo in eſſe quieto gaudet actiua virtute. Secundò cùm hæc virtus permanens dato quòd eſſet poſſibilis ſit imperfectior effectu, ſemper erit incapax attingendi illum.

36. *Obiectio tertia.* Obiicies tertiò, ſi ſemen non eſt inſtrumentum, medio quo animal alterum generat; ergo cùm nec per alterum, nec per ſe attingat ſubſtantialem formam, falſum erit dicere animal generare animal, ſeu equũ generare equum. Reſpond. ſufficere vt dicatur generans, quod attingat medio ſemine deciſo vltimam diſpoſitionem ad introductionem formæ neceſſariò præuiam; aliàs ſi hoc non ſufficeret, nec diceretur hominem generare hominem, cùm introductionem animæ rationalis adhuc in opinione Thomiſtarum, nec inſtrumentaliter, ſed ſolùm diſpoſitiuè ſemen attingat. Ex quibus conſtat quòd omnes formæ animalium producantur à Deo, animálque ſolùm diſponere materiam. nam generans abeſt, ſemen non ſufficit; ergo ſolus Deus poteſt. Inſtabis, ergo magis prouida fuit natura in non viuentibus, quàm in viuentibus, cùm non viuentia vt in plurimum attingant productionem ſuorum ſimilium effectiuè, viuentia verò ſolùm diſpoſitiuè, ita quòd ſemper recurrendum ſit ad Authorem naturæ, qui ſolus poteſt tales inducere formas, vt in plurimum, inquam, quoniam non rarò contingit cauſam vniuerſalem producere

Vt animal dicatur generans ſufficit quòd medio ſemine effectum diſpoſitiuè attingat. Solus Deus principaliter producit formas viuentium.

ducere formas non viuentium ex defectu agentis creati, vt quando ex colliſione corporum generatur ignis, &c. Reſpondetur quòd ſicut non exiſtimatur improuida & defectuoſa natura in generatione hominis, non tribuendo illi virtutem ſufficientem ad introductionem animæ rationalis; ita nec debet iudicari defectuoſa & improuida, eo quòd animalia careant ſufficienti virtute producendi immediatè formas; imò valdè prouida in hoc. nam ſic oſtendit excellentiam formarum viuentium, quæ ſolùm à Deo valent produci. Addit tamen quidam neotericus Scotiſta quòd loquendo de aliis viuentibus ab homine ſi à patre & matre in ſua productione pendeant, forſan cauſa principalis productiua formæ eſt mater, cùm præſens ſit & miniſtret materiam, vltimóque diſponat, & ſic non ſemper erit recurſus ad cauſam vniuerſalem. Sed hoc mihi in ſententia Doctoris videtur improbabile, quoniam licèt mater actiuè concurrat ad generationem fœtus: at contra Angelicum Doctorem 1. 2. quæſt. 81. art. 5. & 3. part. ſummæ quæſt. 32. artic. 4. docet ſubtiliſſimus Doctorum in 3. diſtinct. 4. quæſt. vnica §. *opinio eſt*, num. 3. Hæc tamen medio ſemine producit, ſicut cætera viuentia, & non immediatione virtutis, aut ſuppoſiti: vnde cùm ſemen ob ſuam imperfectionem non valeat attingere formas viuentium, nec mater quæ medio illo operatur, ſed ſolùm diſpoſitiuè diſponendo materiam, & forſan producendo formam corporeitatis, quæ non eſt perfectior ſemine: non enim reputo inconueniens admittere ſolius primæ cauſæ eſſe producere formas ſubſtantiales viuentium, quæ medio ſemine generantur, imò aliud eſſe impoſſibile, conabimur oſtendere in libris de generatione. interim legatur Doct. in 2. diſt. 18. in fine, & in 3. diſtinct. 4. §. *ſed hic eſt*, num. 13. & Philippus Faber in ſua Philoſophia theorem. 68.

Mater nequit principaliter attingere productionem formæ.

ARTICVLVS III.

Vtrùm diuinitus dari poſſint inſtrumenta naturalia.

NOtanter de inſtrumentis naturalibus, & non de ſupernaturalibus, ſeu pertinentibus ad ordinem gratiæ inquirimus; quoniam de his agunt Theologi tractatu de Sacramentis, & ibidem Thomiſtæ affirmant noſtra Sacramenta virtute ſupernaturali phyſicè attingere gratiæ productionem. quod Scotiſtæ negant cum Doctore in 4. diſtinct. 1. quæſt. 1. per totam; ſolùm ergo inquirimus vtrùm poſſit diuina virtute eleuari accidens, vt poſſit non ſolùm inſtrumentaliter diſponere materias, ſed attingere ſubſtantiæ productionem; nec de hoc poſſunt dubitare Thomiſtæ, quoniam ſi de facto admittunt accidentia phyſicè attingere ſubſtantiæ productionem, nullo melius ſupernaturali virtute id fieri non repugnabit; nos verò qui articulis præcedentibus negamus dari aliqua phyſica inſtrumenta naturalia, ſeu quæ naturaliter attingant effectus perfectiores, meritò dubitamus vtrùm id ſupernaturaliter fieri non repugnet. 37.

Cõcluſio. Concluſio eſt. Nulla virtute quantumuis ſupernaturali poſſe accidens attingere aliter quàm inſtrumentaliter diſpoſitiuè ſubſtantiæ productionem. Hoc probãt efficaciter argumenta, quibus ſuprà cum Doctore oſtendimus, accidentia non attingere de facto ſubſtantiæ productionem, & iterũ ſic breuiter declaro. De ratione phyſici

phyſici inſtrumenti eſt quòd operetur vt motum, & eleuarū ab aliqua principali cauſa, ex difficult. 1. articul. 2. & hoc non ſolo concurſu concomitante, ſed media aliqua phyſica qualitate prædeterminante, & conferente virtutem in actu primo, qua poſſit operari, vt ex Doctore diximus ibidem num. 14. at nulla qualitas quantumuis ſupernaturalis talem virtutem in actu primo valet præſtare; ergo nec reddere accidens in actu primo potens attingere ſubſtantiæ productionem. Maior patet ex dictis ibidem. Minorem, in qua eſt difficultas, ſic probo; illa qualitas, aut aliud quidpiam quod ſuperaddatur, non habet æqualem perfectionem cum effectu; ergo nequit illum in virtute continere: ſed de ratione cauſæ eſt quòd in virtute contineat effectum; ergo cùm accidens tali ſupernaturali eleuatione adiutum ſemper remaneat intra gradum inferioritatis, & imperfectionis, numquā poterit ſubſtantiæ productionem attingere. Vnde ratione à priori impoſſibilitas iſta oſtenditur manifeſtè; de ratione intrinſeca cauſæ productiuæ eſt quòd in virtute contineat effectum, aliàs quæuis creatura omnes effectus quantumcunque perfectos attingere poſſet: ſed accidens nulla virtute poteſt continere ſubſtantiam; ergo nec ipſam effectiuè attingere.

Obiectio. Obiicies poſſe Deum ad poſitionem accidentis ſubſtantias producere; ergo tunc accidens ſaltim inſtrumentaliter attingeret eius productionem. Reſpondetur verum eſſe antecedens, hoc enim non ſolùm ſupernaturaliter, ſed intra naturæ metas toties contingit, quoties materia diſponitur accidentibus, abſente cauſa ſecunda principali creata, cuius defectum prima cauſa, ſeu naturæ author ſupplet; tamen in tali caſu ſolùm inſtrumentaliter attingit diſponendo, non autem influendo in effectum, quod contrarij exiſtimant; ſola ergo illa cauſa eleuari poterit quæ ſit capax recipiendi aliquam virtutem, qua in actu primo reddatur proximè continens in virtute effectum, quem attingit, & cùm hoc ſolùm inſtrumentis artificialibus conuenire poſſit, ex dictis vbi ſuprà, illa ſola habeńt rationem inſtrumenti.

Totius quæſtionis reſolutio.

HAbemus ergo ex tota hac quæſtione, non eſſe ſermonem de inſtrumentis in latiori ſignificatione vſurpatis, ſed preſsè conſideratis, & quatenus indigent eleuatione alicuius principalis cauſæ ad operandum; in hoc enim cauſa inſtrumēralis & principalis differunt, quòd hæc agit virtute propria, quam in eſſe quieto conſeruat: illa autem mendicat virtutem ab alia principali, agit enim vt eleuata ab ea non ſolo concomitante concurſu, aut quaſi morali prædeterminatione; ſed media aliqua phyſica qualitate, qua in actu primo redditur potens, & in virtute continet effectum, non in eſſe quieto, ſed in ordine ad operationem actualem; nec aliter cōcurrit principalis cauſa creata cum inſtrumentis, creata, inquam, quoniam diuina, & increata non ſolùm eleuat inſtrumentum media hac phyſica qualitate, ſed etiam vt vniuerſaliſſima cauſa, à qua omnis creatura in eſſe & operari dependet, concurſu influit, concomitante ad eius inſtrumentalem actionem, quæ cauſa inſtrumentalis ita à principali in ſua pendet virtute, vt non ſit neceſſarium quòd aliqua actiuitas propria præcedat virtutē quam ipſi principale

VVv agens

agens communicat: vnde nulla phyſica inſtrumenta rigoroſa admittimus, præter artificialia, & conſequenter affirmamus, accidens nulla virtute naturali, aut ſupernaturali, ſubſtantiæ productionem effectiuè, & aliter, quàm diſpoſitiuè attingere poſſe.

QVÆSTIO VII.

De cauſa finali.

CIRCA cauſam finalem quinque ſe ſe offerunt diſcutienda. Primum quid, & quotuplex ſit finis. Secundum vtrùm finis ſit vera cauſa phyſica. Tertium moueátne ſecundùm eſſe reale, an ſecundùm eſſe cognitum, vel apprehenſum. Quartum an finalizet actus circa media, & circa ſeipſum. Quintum qualiter agens naturale operetur propter finem.

DIFFICVLTAS I.

Quid, & quotuplex ſit finis.

SVpponit titulus difficultatis, dari cauſam finalem cum Philoſopho, & omni peripathetica ſchola; ſolùm ergo dubitatur, quid ſit, vel quæ ratio formalis illius in actu primo, quia de actu ſecundo dicemus difficultate ſequenti; item quotuplex ſit.

ARTICVLVS I.

Quotuplex ſit finis.

1. *Quid ſit finis cui, & finis qui.*

PRimò diuiditur finis ab Ariſtot. 2. de anima cap. 4. quem ſequitur Doctor in 2. diſtinct. 6. quæſtione 1. num. 7. in fine, & quæſt. 2. cum communi ſententia, in finem cui, & eſt ſubiectum, cui bonum volumus; & in finem qui, vel cuius, & eſt bonum quod volumus fini cui, vt ſanitas infirmo, quorum iſte terminat amorem concupiſcentiæ; ille verò amorem amicitiæ. Secundò finis cuius, diuiditur communiter in obiectiuum, vel qui, vt Deus, & pecuniæ; & in formalem, vel quo, qualis eſt obiectiui poſſeſſio, quia eſt quo poſſidemus illud, quod obiicitur appetendum. Huius meminit expreſsè Doctor in 12. lib. Metaph. in expoſitione textus ſumma ſecunda cap. 2. verſ. *remouet*, n. 39. & tractatu de primo principio cap. 2. num. 21. & 2. Phyſic. quæſt. 9. verſicul. *quartò notandum*. Exemplum ſit beatitudo, quæ eſt finis quo, ſeu formalis, quatenus eſt medium, quo tenemus Deum finis qui, ſeu obiectum noſtræ dilectionis, ſeu beatitudinis formalis. Notare autem oportet, finem formalem, ſeu quo, ſemper eſſe quid creatum, quia eſt operatio, aut quaſi operatio: finem autem qui, quandoque eſſe creatum, & operantis effectum, vt ſanitas; quandoque non, ſed præſupponit exiſtens, vt Deus, pecunia, &c. Rurſus finis factus ab agēte quandoque manet tranſacta actione, vt ſanitas, quandoque non, vt termini actionum imminentium, videlicet cognitio. Tandem diuiditur in vltimum, & non vltimum; de quibus leguntur Vaſquez & Lorca 1.2. à diſp. 1. Suar. in Metaph. diſput. 10. 23. & 24. Ægidius Auguſtinianus præ omnibus in principio primi tomi de beatitudine.

Quid ſinis obiectiuus ſit & quid formalis.

Finis vltimus & non vltimus.

Sed eſt dubium, quis eorum habeat rationem cauſæ finalis; & quidem loquendo de formali, & obiectiuo, dicendum eſt cum recētioribus ex vtroque conflari vnum integrum finem, cuius gratia aliquid fit. Reddit rationem Vaſquez; quia, cùm finis obiectiuus ſit res à nobis ſuppoſito diſtincta, 2. *Ex fine formali & obiectiuo vnus integer conflatur.*

Digitized by Google

ſtincta, vt Deus, & pecuniæ, nequit eſſe bonus, & conueniens nobis terminando amorem concupiſcentiæ, niſi ſit poſſeſſus; quare poſſeſſio non eſt mera conditio, ſicut de apprehenſione dicemus difficultate tertia; ſed eſt pars obiecti. Addo, finem obiectiuum eſſe principaliorem, quia formalis in illum tendit, & ordinatur tamquam actus ad obiectum, ſicut idem dicemus modò de cui, & cuius.

3. *Finis cui, & cuius ſunt verè fines.*

Maior eſt difficultas de fine cui, & cuius; euacuatur tamen eodem modo. Dicimus ergo vtrumque gaudere vera ratione finis, vt omnes contra Ochamum, Gabrielem, & Henricum affirmant. Fundamentum eſt, quòd in vtroque eſt bonitas propter ſe amabilis, quam eſſe rationem formalem cauſæ finalis dicemus inferiùs. Fauet Ariſtot. diuidens finem, quem definiuit, *eſſe cuius gratia cætera fiunt*, in finem cui, & cuius; itaque, vt optimè vidit Doctor in 2. vbi ſuprà quæſtione 1. num. 6. quem ſequutus eſt Suarius ſect. 2. num. 5. dicens ex vtroque fine vnum integrari; vtrâque partem, ſcilicer quod, & cui, per ſe includit obiectum voluntatis; vbi finem quod, idem eſſe quòd finis cuius, ſuprà explicatus, dubitare non licet. Hanc eamdem veritatem innuit Philoſophus 5. Metaphyſic. cap. 2. dicens, *propter quid deambulat? dicimus, vt ſanetur*; vbi comprehendit vtrumque. Intentio enim Medici adæquatè fertur in hominem ſanum; inadæquatè tamen intendit ſanitatem tamquam bonam infirmo, & infirmum, tamquam cui, ſanitas eſt bonum, comparando vnum alteri, non vt medium fini, vt putauit Ochamus, ſed vt finem minus principalem ad principaliorem, quorum vterque amatur propter ſe, & gratia ipſius cætera. nam non implicat amari vt bonum alteri, & propter ſe, ſicut nec pugnat amari propter ſe, & propter aliud, vt dicemus de finibus intermediis diffic. 4. artic. 4.

Obiicies, finem cui non eſſe propriè finem, ſed ſubiectum, aliàs quando Deum nobis appetimus, eſſemus finis Dei, quod eſt abſurdum. quod argumentum difficile à quibuſdam recentioribus exiſtimatur. Nos autem breuiter dicimus cum Ægidio articulo 4. §. quarto, quòd finis cuius, non amatur propter finem cui, (quod tamen requiritur, vt ordinaretur Deus in vlteriorem finem, & vt ſic talis amor eſſet inordinatus:) ſed ita Deum amamus nobis, quòd totum volumus propter gloriam ipſius, vt optimè Ricardus in 3. diſtinctione 26. articul. 7. quæſtione 2. itaque vltimus reſpectus amicitiæ, qui ſemper præcipuus eſt, ſiſtit in Deo; ſi enim Deum amamus nobis, eſt propter Deum, qui vult à nobis diligi tamquam vltima perfectio, & poſſeſſio noſtra. Dices, finis cui, eſt ſemper perfectior fine cuius; ergo Deus tunc imperfectior erit nobis. Reſpondetur ad antecedens, finem cui in ratione entis non ſemper eſſe perfectiorem; ſed aliquando imperfectiorem, quod ex entitate cuiuſque iudicandum eſt. Concedimus tamen in ratione finalizandi ſemper eſſe perfectiorem: ſed quoniam, vt diximus, quando Deum nobis volumus, nos non ſumus vltimus finis cui, ſed Deus ipſe; ideo ſemper perfectiori gaudet finalizatione.

Finis cui ſẽper eſt perfectior fine cuius in ratione finalizandi, non autẽ in ratione entis.

Si quæras, an vterque finis ametur vnico actu, an duobus. Reſpondet Vaſquez diſput. 14. cap. 4. Ægidius quæſtione 2. articul. 3. §. tertio, num. 8. & alij, vtrumque amari vnico actu cum duplici reſpectu amicitiæ ad finem cui, & concupiſcentiæ ad finem cuius: vnde quod di- 4.

 citur,

citur, amorem concupiſcentiæ oriri ex amore amicitiæ, intelligunt ex parte obiectorum, quod ſatis probabile eſt. Doctor verò vbi ſuprà, & in 4.diſtinct.49. quæſt. 5. §.*ad quæſtionem*, à num.2. affirmat, duobus actibus amari. tenet Suarez vbi ſuprà num.8. clariùs Hurtado diſput. 13. de anima ſect.1. Rada 2.controuerſiarum controuerſia 11. artic.4.Fab.in 2.diſp.32. Fundamentum Doctoris eſt, quòd amor amicitiæ terminatus ad finem cui, eſt veluti cauſa amoris concupiſcentiæ terminati ad finem cuius, quia ille finis eſt præcipuus; ex eo enim quòd amo Petrum, volo illi ſanitatem: ſed cauſa, & effectus realiter diſtinguuntur; ergo. quod clariùs, & exactiùs in Metaphyſica examinabimus. Deinde finis diuiditur in vltimum, & non vltimum: iſte alteri ſubordinatur, ille verò nulli.

ARTICVLVS II.

Quæ ſit ratio formalis conſtitutiua finis in actu primo.

RESpondetur cum communi ſententia, quòd ratio formalis conſtitutiua finis in actu primo eſt bonitas; hac ratione Ariſt.7. Metaph.c.20. docet, finem, & bonum eſſe idẽ, quod euidentiſſima ratione pateſcit, quia voluntas non tendit affectu proſecutionis, niſi in bonum: ſed finis eſt obiectum voluntatis; ergo neceſſariò debet eſſe bonus.

5. Quoniam verò bonum, ſecundùm Doctorem quodlibet. 18. §. *de primo*, dupliciter ſumitur. Primò vt conuertitur cum ente, & eſt idem ac integrum, & perfectum eſſentialiter. Secundò relatè ad aliud, cui eſt conueniens; & diuiditur in honeſtum, delectabile, & vtile. Dico primò, bonitas conſtitutiua finis in actu primo eſt illa, quæ conuertitur cum ente, vt abſtrahit à vero, vel apparenti bono: tenet expreſsè Doctor in 2. diſtinct.23. §.*ad quæſtionem*, num.4. & diſtinct.43. quæſt. 2. num. 1. & in 3. diſtinct. 33. §.*præterea*, verſic. *ad rationem*, num. 6. & in 4.diſt.50. quæſt.1. num.1. idem ſupponit. *Cõcluſio prima.* Dico ſecundò, ſi loquamur de hoc fine bono, vero, vel apparenti abſolutè, & vt eſt in ſe, vt ſic terminat amorem amicitiæ, & eſt finis cuius, ſeu quod. hic enim amor ſolùm tendit in bonum vt eſt in ſe. *Cõcluſio ſecunda.* Dico tertiò, ſi loquamur de fine relatè ad aliud, cui eſt conueniens, debet eſſe bonum non ſolùm in ſe, ſed alteri; vt ſic tamen terminat non amorem amicitiæ, ſed concupiſcentiæ; vt optimè notauit Hurtado vbi ſuprà §. ſecundo. quoniam amor concupiſcentiæ formaliter reſpicit bonum non vt in ſe eſt, ſed quatenus bonum mihi, vel alteri, de quibus alibi. *Cõcluſio tertia.*

Obiectio. Obiicies ſententiam Doctoris eſſe voluntatem poſſe appetere malum ſub ratione mali; ergo non eſt de ratione obiecti voluntatis, quòd ſit bonum; malè ergo probamus bonitatem formaliter conſtituere finem in actu primo, quia finis eſt obiectum voluntatis. Reſpondetur verum eſſe Doctorem problematicè locutum fuiſſe de hac re in 2. diſtinctione 43. quæſtione 2. num. 1. & in 1. diſtinctione 1. quæſtione 4. §.*ad argumenta*, tamen alibi, vt ſuprà, oppoſitum determinat, cuius mentem explicabimus exactiùs libro 3. de anima, agentes de voluntatis obiecto.

***

DIFFI

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm finis ſit vera cauſa phyſica.

ARTICVLVS I.

Præmittuntur aliqua.

6. *Finis eſt vera cauſa.* SVppono cum Philoſopho in hoc lib. finem eſſe verè cauſam. tenet Peripathetica ſchola cum ſuo Magiſtro c.3.& 7. diuidente cauſam phyſicam in quatuor membra, quorum vnum eſt finis. Idem habet 2.Metaph. cap.3. & 5. Metaph. cap.1. & ante eum Plato in Phædone, & Socrates ab eo relatus. tenet etiam expreſsè Doctor in 2. Phyſ. q.9. verſ. *quantum ad ſecundum*, & lib.1. in Metaphyſ. ſumm.1.cap.2. num.26. éſtque communis Theologorum conſenſus. Fundamentum eſt, vt expreſſit Doctor 2. Phyſ. vbi ſuprà, *quia illud eſt cauſa propter quod alterum eſt;ergo,&c. Minor eſt nota, quia propter ſanitatem eſt labor, & ita inducendo in alÿs, quia ſanitas non eſt cauſa laboris in genere cauſæ efficientis; quia efficiens præcedit tempore ſuum effectum, & ſaltem ſimul eſt cum effectu, & tamen ſanitas ſequitur laborem, nec labor eſt propter ſanitatem tanquam propter materiam, vel formam, vt notum eſt; igitur eſt propter ipſam, tanquam propter finem. Secundò quia illud eſt cauſa, per quam conuenienter reſpondetur ad quæſtionem quærentem, quid eſt hoc? ſed hoc fit per finem,igitur,&c. Maior eſt nota, quia quæſtio propter quid quærit cauſam; & minor patet, quia ſi quæratur, propter quid Socrates laborat. Reſpond. vt ſanus efficiatur.* Tertiò cauſa efficiens non producit effectum niſi propter aliquem finem, vt dicemus difficultate vltima; ergo ſicut effectus per ſe reſpicit cauſam efficientem & per ſe ab illa dependet, ita per ſe dependet à fine, propter quem producitur: atqui id, à quo per ſe dependet, realiter effectus eſt eius cauſa realis per ſe; ergo, &c. Quod clariùs cernitur in agentibus liberis, quæ non eliciunt operationes, niſi prope finem; ergo illæ per ſe dependent à fine; finis ergo eſt vera cauſa, cuius gratia aliquid fit.

Suppono ſecundò receptiſſimum principium eſſe inter Peripatheticos cauſalitatem cauſæ finalis non eſſe Phyſicam, ſicut eſt cauſalitas efficientis: ſed ad hanc comparatam dici metaphoricam docet expreſsè Ariſt.1. de generat. cap. 7. text.55. vbi iuxta tranſlationem antiquam hæc habet; *eſt enim factiuum cauſa, & vnde principium motus; cuius autem gratia non actiuum. nam ſanitas non factiuum eſt, niſi iuxta metaphoram.* docuit expreſsè Doctor in 1.d.1. quæſt.4. num.22. & in 2.d.25.q.1.§.*Dico ergo*, verſ. *ad primum principale*, num. 24. & alibi ſæpiùs. Solùm ergo eſt difficultas, vtrùm hæc motio metaphorica, ſeu finis, qui verè cauſa eſt, poſſit dici phyſica, & realis. 7. *Cauſalitas finis eſt metaphorica.*

ARTICVLVS II.

Reſpondetur titulo difficultatis.

QVidam affirmant, finem eſſe verè cauſam phyſicam, & realem. ita Suarez diſp.23.ſuæ Metaph. 8. *Sententia prima.* ſect.2. Ruu. tractatu 6. de cauſa finali quæſt.1. & alij quamplures. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quòd effectus realis ſicut dependet ab efficienti, ita dependet à fine; ergo finis influit in effectum realiter; eſt ergo cauſa realis. Confirmatur, quia ſicut efficiens eſt cauſa realis, quia eſt vnde motus, ſeu vnde fluit forma; ſic etiam finis

Digitized by Google

finis dicetur cauſa realis, & phyſica, quatenus eius gratia effectus realis ponitur in re. Confirmari poteſt ſecundò ex Philoſopho 2. Phyſ. cap. 3. & 7. diuidente cauſam phyſicam, & realem in quatuor membra, quorum vnum eſt finis.

9. *Sententia ſecunda.* Alij negant, finem eſſe veram cauſam phyſicam. ita Hurtado diſput. 13. de anima ſect. 5. Plaza diſp. 6. quæſt. 1. Murc. diſput. 5. de cauſa finali ante primam quæſtionem. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quòd finis eſt cauſa metaphorica, vt ſuppoſuimus cum communi ſententia articulo antecedenti; ergo non phyſica & realis cauſa. Secundò cauſa phyſica, & realis vt phyſicè, & realiter influat in effectum, debet exiſtere à parte rei, vt patet: ſed finis vt talis non petit exiſtere à parte rei, ſed ſufficit, ſi apprehendatur, vt patet in ſanitate deſiderata; ergo non influit phyſicè, & realiter, vt talis, inquam, quoniam fini accidit quòd exiſtat, vel non exiſtat. Tertiò cauſa phyſica, & realis debet habere veram, & realem virtutem cauſandi, & cauſalitatem realem, à qua tanquam à forma verè, & realiter cauſa denominetur: ſed virtus cauſandi remota in fine multoties non eſt vera, ſed apparens, imò & impoſſibilis, cùm ſaltim affectu inefficaci voluntas ſæpiùs feratur in impoſſibile; & cauſalitas, quæ eſt relatio realis, in ſubiecto non reali nequaquam poteſt eſſe; ergo finis non eſt cauſa realis phyſica. Quartò quælibet cauſa realis debet influere actione reali in effectum: at finis, cùm ſit cauſa metaphorica, & ſolùm per tranſlationem, & ſimilitudinem ad cauſam efficientem, non influit realiter; ergo non eſt vera cauſa phyſica, & realis.

10. Ego tamen exiſtimo, hanc eſſe quæſtionem de nomine. nam vtraque ſententia eadem admittit principia tanquam certa; in confeſſo enim eſt apud omnes, cauſam finalem eſſe metaphoricam, non exiſtentem in re, ſed ſolùm in apprehenſione poſſe finalizare, eſſe vnum ex membris diuidentibus cauſam phyſicam in communi; nec cauſare aliqua cauſalitate prædicamentali formaliter, aut relatione reali poſſibili in prædicamento, cùm hæc neceſſariò requirat ſubiectum realiter exiſtens. Dicamus ergo vtramque ſententiam eſſe veram in diuerſo ſenſu; & ita finem non poſſe dici cauſam phyſicam, & realem abſolutè, & ſine addito, ſicut dicitur efficiens, ſed cum addito, ſeu metaphoricè, ſolùm quatenus influit in effectum realem, & iſte realiter à fine dependet, licèt non influxu proprio & rigoroſo, qualis eſt cauſæ efficientis; & hoc ſolùm intendit Philoſophus vbi ſuprà, & Doctor noſter, dum dicunt eſſe cauſam metaphoricam. *Verior ſententia primam & ſecundam amplectitur.*

DIFFICVLTAS III.

Quæ ſit cauſalitas finis.

SVppono pro clariori huius difficultatis elucidatione, hîc non eſſe ſermonem de cauſalitate in actu primo, ſeu de virtute cauſandi. nam certum eſt ex difficultate prima articulo 2. bonitatem finis eſſe rationem formalem, ſub qua mouet, atque ita ea conſtitui cauſam finalem in actu primo potentem finaliter cauſare. Ratio eſt conſpicua, quia cauſalitas finis, vt ſtatim dicemus, conſiſtit in metaphorica motione voluntatis, qua illam allicit ad operandum 11.

Digitized by Google

randum gratia ſui: nihil autem allicit voluntatem niſi ſub ratione boni; ergo bonitas erit in fine virtus cauſandi finaliter, ſeu finalizandi. Eſt autem neceſſarium vt bonitas finis allicere voluntatem, & finem in actu primo valeat conſtituere, quod per intellectum apprehendatur, cuius ratio eſt, quòd voluntas eſt potentia cæca, ideóque metaphoricè non monebitur ab obiecto, niſi ei per intellectum oſtendatur, iuxta illud axioma, *Nihil volitum quin præcognitum.* Tota ergo controuerſia eſt, in quónam conſiſtat hæc metaphorica motio, ſeu influxus, quo finis in actu primo ſimul cum voluntate influit in effectum, cum voluntate, inquam, quoniam huic ſoli agere propter finem propriè, & rigorosè conuenit, vt dicemus difficult.6.n.42.

Articvlvs I.

Proponuntur diuerſa Philoſophorum placita.

12. *Sentẽtia prima.* Caietanus 2.2. quæſt.17. artic.5. effugiens huius dubij non modicam difficultatem, affirmauit nos ignorare hanc metaphoricam finis cauſationem, ſeu cauſalitatem in actu ſecundo, licèt illam nominemus confuſa quadam ratione, dicentes eſſe id cuius gratia aliquid fit.

13. *Sentẽtia ſecunda.* Plures alij exiſtimant hanc metaphoricam motionem conſiſtere in aliquo præuio, & antecedenti actionem voluntatis, qua eligit media gratia finis, executioníque mandat. Quid autem ſit hoc antecedens, duobus modis ſolet explicari. Quidam affirmant eſſe quandam qualitatem intentionalem à fine apprehenſo & amato productam, impreſſámque voluntati in actu primo antequam eligeret, vel aliquid mandate executioni incipiat. Sed hic modus philoſophandi meritò ab ſcholis communi relegatur conſenſu, ſiquidem fingit quamdam qualitatem intentionalem productam, & impreſſam voluntati in actu primo, cuius nulla cauſa efficiens aſſignari valebit. nam in primis non eſt finis apprehenſus, & amatus, vt inſinuare hi videntur, quoniam finis apprehenſus, & amatus, licèt poſſit exercere cauſalitatem finalem, non verò efficientem; hæc enim neceſſariò requirit actualem exiſtentiam, cùm influat non metaphoricè, ſed propriiſſimè in effectum, ad quod non ſufficit obiici intellectui, & voluntati; nec eſt ipſa voluntas, cùm nihil in ſe efficienter producat præter actum, ſeu operationem, ad quam ſupponitur iam mota; ergo fingitur hæc qualitas mouens metaphoricè voluntatem, vt optimè refutat Doctor tractatu de primo principio c.2. §.*quod non eſt cauſatum*, verſ. *etſi quæras*, num.6. *Refellitur ſecũda ſententia.*

Propterea alij reſpondent, cauſalitatem hanc metaphoricam nil aliud eſſe, quàm bonitatem finis eſſe amatam, & apprehenſam; reliqua verò, quæ ad hæc ſequuntur, vt eſt actio, qua voluntas gratia finis eligit, & mandat executioni media; dicunt habere potius rationem effectus, & termini motionis metaphoricæ, quàm cauſalitatis finis. ita Conimbricenſes 2. Phyſ. cap. 7. quæſt.21. Lorca tom. 1. ſuper 1. 2. & alij. Fundamentum iſtius ſententiæ eſt, quòd ante actum voluntatis, & electionem mediorum ſupponitur voluntas mota, & allecta ad operandum: ſed hoc cauſatur à fine; ergo eius cauſa 14. *Sententia tertia.*

Digitized by Google

cauſalitas diſtinguitur ab operatione voluntatis. Sed hic etiam philoſophandi modus nec verus, nec Philoſophi doctrinis conſentaneus videtur. Primò quia expreſsè docet Philoſophus, vt inferiùs dicemus, cauſalitatem finis verſari circa actionem operantis, cùm dicit, finem eſſe, cuius gratia cætera fiunt: at hic modus philoſophandi excludit à cauſalitate finis actionem operantis gratia finis; & in aliquo antecedenti actionem operantis gratia finis non ſolùm prioritate naturæ, ſed etiam temporis conſtituit, ſiquidem contingit, quòd apprehenſa, & amata actu bonitate finis voluntas non eligat, ſed executioni mandet media; ergo. Confirmatur ratione. Finis non dicitur actu cauſans, quouſque gratia illius aliquid fit; ergo impoſſibile eſt, quòd eius cauſalitas conſiſtat in aliquo prævio, cùm ante actionem voluntatis nil gratia illius efficiatur.

Impugnatur tertia ſententia.

15. Quarta ſententia docet, motionem hanc metaphoricam, quæ eſt cauſalitas finis, nihil eſſe aliud, quàm eandemmet actionem voluntatis prout à fine. eſt ſententia D. Thomæ de veritate quæſt. 22. & 3. contra gentes. cap. 75. vbi hæc habet; *cauſalitas autem finis in hoc conſiſtit, quòd propter ipſum alia deſiderantur.* Eum ſequitur Suarez 1. tom. Metaph. diſputatione 23. ſect. 4. num. 12. Ruuius in hoc lib. tract. 5. de cauſa finali quæſt. 3. Sonzinas lib. 5. Metaph. quæſtione 2. Iauellus quæſt. 5. & alij quamplures. cuius ſententiæ fundamenta. inferiùs proponemus, noſtram ſententiam explicantes.

Sententia quarta.

ARTICVLVS II.

Explicatur noſtra ſententia.

17. Dico primò cauſalitas finis, fundamentaliter loquendo, eſt eadem cum actione, ſeu cauſalitate voluntatis, qua eligit media, vel imperat potentiis executiuis inferioribus, reſpiciendo finem. tenet expreſsè Doctor tract. de primo principio §. *probatur ſic.* num. 3. vbi hæc habet; *nihil igitur cauſat finis, niſi quod efficitur ab efficienti amante finem.* idem docet q. 4. prologi §. *aliter dicitur*, verſ. *ſi dicatur.* num. 11. his verbis, *finis non eſt cauſa niſi in quantum amatus, & deſideratus mouet efficiens ad efficiendum.* Vnde in 4. d. 49. quæſt. 8. §. *ſecundò videndum*, verſ. *ad aliud*, num. 7. docet, *quòd Deus eſt cauſa finalis omnium, & hoc non aliter, niſi ſic propter quem amatæ ſunt res*; ergo cauſalitas finis ex mente Doctoris non eſt allectio voluntatis, ſed effectio ipſius, quatenus à fine, ſeu eius gratia. Quod ſic explico, quoniam ſicut in concurſu cauſæ primæ, & ſecundæ in vna, & eadem abſoluta entitate formæ fluentis præſcindimus cauſalitatem cauſæ primæ, & ſecundæ, ſolùm quatenus iſta forma abſoluta concipitur vt à Deo, & à creatura, vt diximus quæſtione 5. difficult. 3. art. 3. & 2. ſic in hac entitate abſoluta actus voluntatis in fieri eligentis media, ſeu eius cauſalitatis fundamentalis voluntatis, quæ eſt electio mediorum, poſſumus præſcindere cauſalitatem finis à cauſalitate efficientis; quoniam eadem entitas abſoluta actus voluntatis in fieri quatenus à volũtate, eſt cauſalitas efficientis; quatenus autem reſpicit finem cuius gratia, dicitur cauſalitas finis. Quam ſententiam ſic explicatam probo

Verior ſententia. Concluſio prima.

Digitized by Google

probo. Primò ex definitione finis; quoniam finis eſt, cuius gratia aliquid fit: ſed motio præciſa voluntatis non eſt aliquid effectum; ergo ſi voluntas nihil efficiat, finis non cauſabit in actu ſecundo. Secundò cauſalitates cæterarum cauſarum mutuò ſe reſpiciunt, nuſquam enim inueniemus efficientiam ſine materializatione, neque iſtam ſine informatione; ergo etiam cauſa finalis cum eiſdem debet concurrere. Sed ſi cauſalitas finis eſſet ſola motio, ſeu allectio voluntatis, poſſet cauſa finalis cauſare cæteris non cauſantibus, cùm voluntas allecta poſſit non prorumpere in actum; ergo.

17. Confirmatur, quoniam finis ex dictis difficultate antecedenti eſt cauſa realis; ergo debet habere effectum realem: ſed ex articulo præcedenti nihil eſt reale in voluntate cauſatum à fine, ſi eius actionem, nempe voluntatis excludamus; ergo vtriuſque cauſalitas fundamentalis eſt eadem. Tertiò voluntas ex Doctore, vt latè oſtendimus in tractatu de diuina voluntate, in hoc diſtinguitur ab intellectu, quòd iſte determinatur ab obiecto; illa verò quocumque obiecto propoſito ſemper ſe determinat, vt perſpicuis verbis oſtendit Doctor in 4. diſt. 43. quæſt. 4. §. *intelligendum ex hoc*, & quodlib. 16. §. *de primo*, litera Q. ergo ſi voluntas non operetur gratia finis, nihil erit cauſatum in voluntate, quod poſſit dici effectus finis, ſeu ab hoc cauſatus.

Obiicies, cauſam finalem priorem eſſe in cauſando cæteris cauſis, vt dicemus inferiùs quæſt. 9. difficult. 1. art. 1. num. 4. ergo effectus eius etiam erit prior cauſalitate cauſæ efficientis; non ergo poterit eſſe eadem vtriuſque cauſalitas. Reſpondetur ex Doctore tractatu de primo principio vbi ſuprà, verſic. *etſi quæras, quòd finis non eſt cauſa prior, quia aliquid cauſet in efficienti, quo iſte cauſet; ſed tantùm dicitur prior, quatenus incipit alliciendo voluntatem, & hac ratione eminet in cauſando cæteras cauſas*; quoniam ſicut cauſa prima ex Doctore quæſt. 12. difficult. 3. art. 1. dicitur in cauſando prior ob ſuam eminentiam, etiamſi identificet ſuum concurſum cum concurſu cauſæ ſecundæ; ſic finis poteſt dici prior in cauſando, etſi ſimul cauſet in actu ſecundo cum efficienti; quod magis explicabitur vbi ſuprà. legite Doctorem tractat. de primo principio vbi ſuprà.

Dico ſecundò, cauſalitas formalis finis realiter diſtinguitur à cauſalitate cauſæ efficientis. Fundamentum eſt, quod ex dictis quæſt. 2. difficult. 3. art. 2. cuiuſuis cauſæ cauſalitas formalis, & in actu ſecundo eſt relatio terminata ad effectum, & ſubiectata in cauſa: ſed cauſa finalis, & efficiens realiter diſtinguuntur; ergo & cauſalitates formales, quæ ſubiectantur in ipſis. 18. *Concluſio ſecunda.*

Obiicies finem aliquando non exiſtere: ſed relatio realis requirit extrema actu exiſtentia; ergo non conſtituitur in actu ſecundo cauſans relatione reali. Reſpondetur concedendo maiorem, & minorem; dicimus tamen aſſertum noſtrum eſſe intelligendum de fine actualiter exiſtenti: quando autem finis non exiſtit, tunc relationi intentionali conſtituitur cauſans, vt diximus de Deo reſpectu cauſationis ad extra quæſt. 4. difficultate 4. art. 3. & idem debent dicere omnes, qui admittunt relationes prædicamentales diſtinctas realiter ab extremis de relationibus tertij generis, ſeu menſuræ, & menſurabilis. nam ſi obiiciamus, quòd relatio menſuræ, & menſurabilis eſt inter potentiam, 19. *Obiectio prima.*

Digitized by Google

& obiectum,&c. ſed obiectum potentiæ, & actus, poteſt aliquando non exiſtere; ergo relatio menſuræ, & menſurabilis non eſt prædicamentalis. Reſpondebunt, intelligendum eſſe Philoſophum de his relationibus, quando vtrumque extremum actualiter exiſtit; cùm verò obiectum tali caret exiſtentia, tunc erit relatio intentionalis; niſi dicamus, vt ego probabiliter aliquando tenui, cap. de relatione, ad terminandum iſtas relationes tertij generis ſufficere illud eſſe obiectiuum cauſatum per actum cognitionis, ſeu amoris, quod in Metaphyſica latiùs expendemus.

DIFFICVLTAS IV.

Vtrùm finis finalizet actus circa media, vel circa amorem ſui.

HAnc difficultatem latè explicant Theologi tract. de beatitudine, & bonitate, & malitia humanorum actuum; nos tamen, qua potuerimus breuitate, in præſentiarum aperiemus.

20. *Plures actus ſpecie diuerſi ab eadē prodeunt volũtate.* Præmitto plures inueniri in voluntate actus elicitos, (circa hos enim præcipuè finis ſuam cauſalitatẽ exercet, quidam enim circa finem vel obtinendum in intentione, vt deſiderium, intentio, ſeu amor ipſius finis; vel obtentum in executione, vt complacentia, & in ſententia Thomiſtarum fruitio, & gaudium; alij actus verſantur circa media, vt electio; & in ſententia Thomiſtarum ſimplex complacentia circa media, quatenus vtilia ad finem, vsúſque actiuus, quo voluntas mouet potentiam executiuam ad executionem. Difficultas ergo eſt, an circa omnes hos actus exerceat finis ſuam cauſalitatem. Certum autem eſt apud omnes, illam exercere circa actus vltimos erga media, quia verè fiunt propter ipſum, & gratia finis. Controuerſia ergo reducitur ad ſolos actus circa finem, an ſcilicet finis finalizet reſpectu actuum circa finem, vel reſpectu actuum circa media.

ARTICVLVS I.

Proponitur quorumdam ſententia, & explicatur noſtra.

PRima ſententia affirmat, finem exercere ſuam cauſalitatem circa amorem ſui, vel actus tendentes in amorem finis eſſe effectus eius; itaque ille actus amoris, quo, v.g. diligo Deũ, non ſolùm eſt amor finis, ſed formaliter eſt gratia illius, & conſequenter Deus exercet ibi cauſalitatem finalem. tenet S. Thomas 1.2. quæſt. 1. art. 5. Suarez diſput. 23. Metaphyſ. ſect. 3. Ruu. tractatu de cauſa finali, quæſt. 6. & alij plures. Fundamentum eſt, quòd vt aliquid dicatur agere propter finem, vel gratia illius, non requiritur, quòd operetur amore finis: ſed ſufficit, quòd operetur à bonitate finis apprehenſi allectus, & attractus. hoc habent actus circa finem; ergo. Reliquas rationes obiiciemus contra noſtram concluſionem articulo ſecundo. 21. *Sententia prima.*

Verior ſententia ſuſtinet, cauſalitatem cauſæ finalis ſolùm eſſe circa media, vt ordinanda ad ipſum finem. ita Vaſquez 1.2. quæſt. 1. diſput. 3. cap. 2. Lorca diſput. 3. innuit Gabriel in 2. diſt. 1. quæſt. 5. art. 1. & Gregor. art. 2. colligitur manifeſtè ex Doctore quæſt. 4. prologi §. *aliter dicitur*, verſic. *ſi dicatur*, num. 11. vbi habet, *quòd finis non eſt cauſa, niſi in quantum amatus, & deſideratus mouet efficiens ad efficiendum*; ergo 22. *Verior ſentẽtia.*

ergo Deus non eſt cauſa finalis quatenus ſolùm amatur, & deſideratur: ſed amor, & deſiderium ſupponuntur ad motionem, & cauſalitatem finis, vnde in 4. diſt. 49 quæſt. 8. §. *ſecundò videndum*, verſic. *ad aliud*, num. 7. docet Deum non aliter eſſe cauſam finalem omnium, niſi quatenus propter ipſum amatæ ſunt res.

23. Fundamentum huius ſententiæ eſt. Primò quòd finis eſt, cuius gratia, ſeu amore cętera fiunt, vel amantur (amor enim & gratia ſynonyma ſunt:) ſed finis non fit propter finem, nec amatur ex amore finis, aut gratia finis; ergo amor finis non eſt effectus cauſæ finalis. Vnde communiter dicitur, finem ſolùm eſſe cauſam in intentione, id eſt, amatum, vel intentum cauſare aliquid circa media in ordine ad conſecutionem ſui. Secundò aliàs brutum propriè ageret propter finem, cùm appetat proprios fines ab illorum bonitate tractum, ſi bonitas ab imaginatione præſentetur ei: ſed in tali caſu nihil deficit, niſi electio mediorum, vt ſit cauſa finalis; ergo cauſalitas finis circa eligenda media eſt.

Obiectio prima. Dices primò brutum ferri naturaliter, & non liberè in proprios fines, & ita non operari propter finem. nam cùm voluntas ſola ſit, quæ operatur propriè propter finem, iſtius cauſalitas ſolùm erit circa actus liberos. Sed contrà, quòd & amor Dei in patria naturalis eſt per aduerſarios, & à voluntate determinata, ab obiecto naturaliter procedit, & tamen fatentur eſſe propter finem; ergo.

Obiectio ſecunda. Dices ſecundò brutum non ferri in finem formaliter, non tantùm, quia non cognoſcit proportionem illius cum mediis, ſed etiam quia ignorat in eo conuenientiam cum propria natura, in qua conſiſtit ratio bonitatis finis: vnde cùm ſolùm cognoſcat rem, quatenus conuenientem, vel diſconuenientem vt ſic, non operatur propter finem. Quod ſic confirmant, quia aliàs brutum componeret, & diuideret, ſi prædictam conuenientiam cum propria natura cognoſceret. Sed contrà eſt, quòd nulla potentia operatur circa obiectum materiale, niſi ſub ratione formali obiecti, vt inductione patet: ſed bonitas conueniens eſt obiectum formale appetitus eliciti bruti; ergo brutum illam appetit, quatenus conuenientem ſibi, ad quam cognoſcendam ſufficit ſimplex apprehenſio, nec requiritur compoſitio, vt docuit Doctor quodlib. 18. §. *de primo*, litera E. Confirmatur, quia brutum aliquas res fugit, alias proſequitur: perficit ergo aliquam differentiam ex parte obiecti formalis, vt rationem boni proſequatur, & rationem diſconuenientis fugiat; aliàs non eſſet maior ratio fugæ, quàm proſecutionis.

ARTICVLVS II.

Obiiciuntur aliqua contra noſtram concluſionem, & enodantur.

Obiicies Doctorem in 1. diſt. 1. quæſt. 1. §. *de tertio articulo*, num. 5. docentem *quòd obiectum fruitionis in communi eſt finis vltimus, vel verus finis, qui ſcilicet eſt finis vltimus ex natura rei, vel apparens, qui ſcilicet oſtenditur à ratione errante tamquam finis vltimus, vel finis præſtitutus, quem ſcilicet voluntas ex libertate ſua vult tamquam finem vltimum.* Ergo finis exercet cauſalitatem circa actus, qui tendunt in ipſum. Reſpondetur ex eodem Doctore in 4. diſtinctione 49. quæſtione 8. §. *ad argumenta*, numero 7. 24. *Obiectio prima.*

Finis quandoque accipitur pro cauſa finali, quandoque pro perfectione vltima.

verſic. *ad aliud, de fine dico, quòd finis accipitur multipliciter, quandoque accipitur pro cauſa finali, quandoque pro perfectione vltima, ad quem res ordinatur, quandoque pro optimo, quandoque pro vltimo; hi duo modi vltimi non faciunt ad propoſitum. Primo modo Deus eſt cauſa finalis omnium, & hoc non aliter niſi ſic vt propter quem amata ſunt res, Deus enim omnia producit propter ſe ipſum, & ſic eſt finis immediatus omnium vt propter ſe, & ad ſe, non ad ſe vt ad finem immediatum*, &c. vbi in Deo diſtinguit duplicem rationem finis, vnam, qua conſtituitur in eſſe cauſæ finalis, & eſt quòd eius gratia alia diligantur; aliam qua eſt vltimus terminus, ſeu perfectio vltima, ad quam omnia ordinantur: quando ergo ait Doctor Deum eſſe finem fruitionis beatæ, loquitur de fine in hac ſecunda acceptione, quia certum eſt, quòd Deus eſt vltima perfectio, & complementum affectus, & fruitionis creatæ: vnde in eodem primo verſic. *de quarto articulo*, docet, *quòd ratio finis non eſt propria ratio obiecti fruibilis; nec in fruitione ordinata, nec in fruitione communiter ſumpta. Quòd non in ordinata, patet, tum, quia tunc reſpectus includeretur in obiecto beatifico in quantum beatificum; tum quia iſte reſpectus eſt ens rationis tantùm; tum quia ſi per impoſſibile eſſet aliud obiectum ſummum bonum, ad quod non ordinaretur iſta voluntas ſicut ad finem, adhuc illud obiectum quietaret, in quo tamen per poſitum non eſſet ratio finis.* Ex quibus manifeſtè habemus, Deum quatenus obiectum beatificum ex mente Doctoris non eſſe cauſam finalem, ſed finem vſurpatum pro vltima perfectione; item hanc vltimam rationem finis non conſtituere intrinſecè noſtræ beatitudinis obiectum.

25. *Obiectio ſecunda.*

Obiicies ſecundò quòd amor charitatis eſt propter Deum vltimum finem, & tamen voluntas non operatur allecta ab alio amore priori, ſed ſolùm à bonitate ipſius obiecti; ergo finis exercet ſuam cauſalitatem circa actus, qui tendunt in ipſum. Reſpondetur ex doctrina Doctoris *Reſpōſio.* ſuprà allata, actum charitatis non reſpicere Deum tamquam cauſam finalem, ſed tamquam perfectionem vltimam, ad quam res ordinatur: poteſt etiam largo modo dici actum charitatis eſſe propter finem, non quia vitaliter, & elicitiuè tendat in Deum tamquam in cauſam finalem, ſed quia eſt agens creatum, & omne ens creatum dicitur operari propter finem vltimum ſibi præfixum ab Authore naturæ; de quo lib. 1. difficul. 5. Dices, ſequeretur, hunc actum eſſe inordinatum, ſiquidem non refertur in Deum tamquam in finem. Reſpondetur negando ſequelam, non enim eſt neceſſarium omnem actum humanum ordinatum habere finem, cuius gratia præfixum ab operante; ſufficit enim ſi finis ab ipſo Authore naturæ præfigatur.

26. *Obiectio tertia.*

Obiicies tertiò, obiectum voluntatis eſſe finem ſub ratione finis; ergo omnis actio voluntatis circa illum pendet ab eo in genere cauſæ finalis, neque enim apparet in quo alio genere dependere poſſit; ergo finis finalizat circa amorem ſui. Reſpondetur *Reſpōſio.* negando antecedens; quia etiam medium eſt obiectum formale voluntatis, imò bonum abſtrahens à fine, & medio: vnde licèt finis ſit obiectum voluntatis, non tamen eſſe obiectum voluntatis eſt finis. legatur Doctor in 1. diſt. 1. quæſt. 3. §. *quantum ad primum*, verſic. *præter*, num. 2. in fine. vbi concedit actum, qui nec ſit circa finem, nec circa medium, ſed neuter: & in aliis locis videtur docere obiectum voluntatis

Digitized by Google

voluntatis eſſe ens in quantum ens, quod explicabimus in Metaphyſica, ibidémque expendemus, vtrùm ibi loquatur de obiecto quatenus abſtrahit à fuga, & proſequutione; vtrùm autem ex hoc principio inferatur, quòd affectu proſecutionis poſſit tẽdere in quodcumque diſconueniens quatenus continetur ſub ente. Vnde actus circa finem non pendet à Deo, vt cauſa finali; ſed vt obiecto, & in genere cauſæ efficientis, moraliter, inquam, quia nullo phyſico impreſſo in voluntate antecedente actum eius mouetur ab obiecto, trahitúrque in eius directionem.

Obiectio quarta. Obiicies quartò finem non ſolùm eſſe rationem volẽdi media, ſed etiam eſſe appetibilem propter ſe; ergo non tantùm electio melioris, ſed etiam amor ſui erit illius effectus. *Reſpõſio.* Reſpondetur concedendo finem eſſe appetibilem propter ſe. hoc tamen non denotat eius cauſalitatem exerceri in deſiderio ſui; ſed quòd à ſe, & non ab alio habeat appetibilitatem.

Obiectio quinta. Obiicies quintò quòd propoſito Deo tanquam fine conſequendo poteſt eligi amor, tanquam medium aptius ad eius conſecutionem; ergo finis tunc finalizabit circa amorem ſui, quandoquidem gratia ſui diligetur. *Reſpõſio.* Reſpondetur quòd in tali caſu finis finalizaret circa media. nã actus circa finem poteſt bifariam conſiderari; vel quatenus eſt amor ipſius finis, vel quatenus tentio, & poſſeſſio ipſius. In prima conſideratione finis non mouet vt finis, ſed vt obiectum alliciens voluntatem ad proſecutionem ſui. In ſecũda conſideratione ipſa dilectio efficax eſt medium conſecutiuum obiecti, ſeu poſſeſſiuum illius, & ita gratia finis nõ vt diligibilis pręciſè, ſed vt conſequibilis per amorem, actus efficax dilectionis eligitur. Certum enim eſt, quòd ſi mihi proponatur ab intellectu qualiter Deus meliùs poſſideatur per actum fidei, an per actum charitatis, & dilectionis ſuper omnia, cognita ſuperexcellentia charitatis, poterit voluntas eligere actum charitatis tanquam magis meritorium ad poſſidendum finem, nempe Deum; ergo in tali caſu gratia finis eiuſdem dilectio eligeretur. Vnde Doctor tract. de primo principio cap. 2. verſ. *probatur ſic*, n. 3. docet quòd finis vt attingatur nequit cauſa finalis exiſtimari, ſed quatenus ipſius gratia aliquid fit.

Petes an in tali caſu præcederet aliquis actus, qui eſſet amor finis actui, qui eſſet efficax illius dilectio gratia ipſius. Ratio dubitãdi eſt, quòd finis mouet vt amatus; ergo vt cauſet finaliter dilectionem ſui, neceſſariò ſupponet actum alium amoris. Reſpõdetur quòd in tali caſu ſupponeretur dilectio obiecti ſaltim habitualis. Hęc autem dilectio non eſſet neceſſarium, quod procederet ex affectu charitatis propter Deum ſummè dilectum, ſed ſufficeret quidã ſimplex affectus quo voluntas alliceretur à diuina bonitate, & traheretur in affectum ſui. hic autem affectus, & poſſet eſſe commodi, vel actus neuter, qui nec eſſet propter ipſum Deum, nec propter alium, cùm ex notatis ſuprà in ſchola Doctoris actus neutri admittantur. Sed de his alibi, Deo dante.

ARTICVLVS III.

Vtrùm media ſint obiecta per ſe, & formalia voluntatis.

QVoniam diximus articulis præcedentibus finem exercere ſuam cauſalitatem circa electionem mediorum, & hæc electio efficienter fit à

Digitized by Google

voluntate, cum cuius cauſalitate cauſalitas finis identificatur; meritò dubitandum venit, vtrùm hæc media, quæ eliguntur, ſint per ſe, & formaliter obiecta voluntatis.

29. Pro breuiori, & clariori intelligentia præmitto hîc non eſſe ſermonem remediis materialiter ſumptis, & quatenus poſſunt præſtitui tamquam finis ab aliqua potentia creata. nam deambulationem, quæ eſt medium ad inueniendum terminum, poſſum ego mihi præſtituere finem in alia conſideratione; eſt ergo quæſtio de ipſis mediis formaliter, & quatenus ordinantur ad determinatum finem, vtrùm gaudeant aliqua bonitate appetibili diſtincta ab illa bonitate, quam participant à fine.

30. *Sententia prima.* Quidam antiqui, & recentiores aſſerunt, media non eſſe formaliter appetibilia propter ſe, ſed propter aliud, nempe propter finem. Fundamentum eſt, quòd ex Philoſopho ſecũdo Phyſicorum cap. 3. finis, & bonum idem ſunt; & ſecundo Ethicorum illud eſt vnicuique rei bonum, cuius gratia operatur. Conſtat autem bonum eſſe obiectum adæquatum proſecutionis voluntatis; ergo finis, qui conuertitur cum bono, erit etiam obiectum adæquatum; ac per conſequens media non poterunt attingi per ſe à voluntate, ſed quatenus finis bonitatem participant. Ratione probatur, quoniam media eliguntur propter finem; ergo omnem bonitatem formalem, quam in ſe continent, vt media ſunt, ab ipſo fine mendicant, & participant. Bonitatem, inquam, formalem medij, quoniam communiter iſti authores affirmant, quòd media materialiter gaudeant ſua bonitate attingibili à voluntate.

31. Noſtra ergo ſententia affirmat, media formaliter, ſeu quatenus media, habere bonitatem attingibilem à voluntate. Probant primò quidam ex Doctore quodlibeto 16. litera E. vbi docet, quòd ſicut ſe habent in intellectu concluſiones; ſic in voluntate media. Sed affirmari non poteſt concluſiones eſſe obiecta materialia intellectus; ergo neque media reſpectu voluntatis. Sed ex verbis Doctoris potiùs oppoſitum colligi videtur. ita enim habet, *quòd ſicut eſt ordo in veritate inter principium, & concluſionem, quæ habet veritatem participatam à principio; ſic eſt ordo inter finem, & ens ad finem in bonitate, ſeu appetibilitate, quia ens ad finem habet bonitatem participatam reſpectu finis; & ex hoc ſequitur ſecundum, ſcilicet quòd ſicut intellectus, ordinatè tendens in illa vera propter principium aſſentit concluſioni; ſic voluntas ordinatè tendens in illud, quod eſt ad finem, tendit in ipſum propter finem*; ergo ex mente Doctoris, ſicut concluſio aſſentitur propter veritatem mendicatam à principiis; ſic finis amatur propter bonitatem à fine participatam. Sed ipſe Doctor ſe explicat ſtatim, & huic occurrit obiectioni. Ait enim, ibi eſſe ſermonem ſolùm de volitione ordinata ad finem, quæ quatenus eſt ad finem, non poteſt non gratia ipſius ordinatè diligi; non verò de ipſis mediis, quatenus habent bonitatem diligibilem. Poſſumus ergo actum voluntatis circa media bifariam conſiderari, vel quatenus electionem, vel quatenus dilectionem: quatenus electio eſt, reſpicit bonitatem à fine mendicatam, ſeu quatenus bonam gratia finis. quatenus autem dilectio reſpicit ipſam bonitatem formalem reſpicientem finem, quam bonitatem cùm in ſe habeant, dicuntur formaliter appetibile à voluntate.

Probatur ergo concluſio. nam media non poſſunt eſſe obiecta per accidens, 32.

dens, cùm in ea expreſsè feratur voluntas. non enim in eis eſt tantùm bonitas entitatiua, ſed aliqua etiam propria bonitas diſtincta à bonitate finis, quoniam finis habet bonitatem honeſtam, & delectabilem: media autem ſolùm vtilem, vt ſtatim explicabo. Nec ſunt bona extrinſecè à bonitate finis; aliàs omnia media eſſent æqualiter bona, cùm vnam, & eandem participent bonitatem finis. Nō ergo eſt dicendum omni carere propria bonitate, & ſolùm formaliter, & quatenus media gaudere bonitate finis.

Obiicies, quòd quia proximus diligitur propter Deum finem ſupernaturalem, in proximo nullam inuenimus propriam bonitatem propter ſe formaliter appetibilem, ſed tantùm mendicatam à fine; ergo idem dicendum eſt de quouis medio reſpectu finis. Reſpondetur diſparem eſſe rationem, quia in actu dilectionis non volumus proximum, ſed Deum in proximo, & ita tota bonitas formalis attingibilis in illo actu eſt bonitas Dei in ipſo proximo; media autem non ſolùm habent bonitatem honeſtam quam participant à fine; ſed etiam habent bonitatem vtilem ex ſe, ſecundùm quam poſſunt appeti formaliter. Addo etiam quòd ſi proximus ex complacentia ſui diligatur propter Deum, etiamſi hic amor dicatur quodammodo eſſe propter Deum, quatenus ei placet, & ſecundùm ſuam voluntatem eſt; nihilominus tamen proximus eſt obiectum formale huius amoris, quatenus eſt amicitia, de quo Theologi.

33. *In quouis obiecto triplex eſt bonitas.* Pro ſolutione argumentorum præmitto triplicem bonitatem in quocunque obiecto poſſe conſiderari, & bonitatem honeſtam delectabilem, & vtilem. Duæ primæ nequeunt competere medio, quia honeſtas & delectabilitas appetuntur propter ſe, medium autem cùm ſit ad aliud, non propter ſe, ſed per aliud appetitur, & ita tantùm gaudet vtili bonitate; tamen hæc bonitas licèt ſit ad finem, differt formaliter à bonitate finis, eſt quippe bonitas ad finem, ſed non finis.

Ad fundamenta oppoſitæ ſententiæ reſpondetur. Ad primum ex Ariſtot. ibi non loquutum fuiſſe de bono in communi quatenus abſtrahit à bono vtili, delectabili & honeſto, ſed de bono quod gratia ſui alicui bonum eſt, quod eſt idem ac bonum honeſtum, & delectabile, & in hoc ſenſu idem eſt bonum quod finis, non autem loquendo de bono ſolùm vtili, qualia ſunt media. Ad ſecundum reſpondetur probare bonitatem medij eſſe bonitatem relatam, quod eſt proprium vtilis bonitatis; hæc enim ſemper in ordine ad aliud appetitur. inde tamen non licet inferre, quòd ipſa bonitas medij non ſit in ipſo medio formaliter & intrinſecè. nam ſicut relatiuum, etſi ſit aliud, nihilominus entitatem relationis qua ordinatur in ſe formaliter habet, ita & medium quamuis formaliter habeat ſolùm bonitatem vtilem & relatam, hæc tamen ipſi formaliter ineſt.

Dices quòd ceſſante fine ceſſat formaliter medium; ergo bonitas medij eſt ſola bonitas finis. Reſpondetur de ratione cuiuſuis relatiui eſſe quòd nequeat ſine ſuo termino formaliter conſeruari: vnde non mirum quòd ceſſante fine, qui terminus eſt mediorum, ceſſant ipſa media ſecundùm eſſe formale, quia relatiua ſunt, licèt fundamentalis vtilitas perſeueret. *Obiectio prima.*

Dices ſecundò, quòd media quæ nunc ſunt vtilia, nulla in ipſis facta mutatione, ſed ſolùm in ipſo fine, redduntur inutilia; ergo omnem *Obiectio ſecunda.*

boni

bonitatem habent à fine, vt medicina quæ nunc eſt bona infirmo, poſtea variatis ſolùm aliquibus circumſtantiis eſt mala ; totam ergo bonitatem habent à fine. Reſpondetur quòd ſicut non licet colligere ex eo quòd calor, qui nunc eſt delectabilis, ex indiſpoſitione ſubiecti poſtea ſit nociuus, quòd antea non eſſet delectabilis, & appetibilis; ita nec licet colligere de mediis, quæ nunc ſunt vtilia, poſtea verò non, quòd ſuam vtilitatem habeant à fine, ſed ſolùm quòd ſint vtilia, ſeu relata ad ipſum, ideo deficiente fine, conſequenter corruit reſpectus, quia omnis relatio exigit fundamentum, & terminum. Notare tamen oportet, quòd cùm media alia ſint vtilia per ſe, ſeu ex natura ſua, alia per accidens; ſic quædam media præter relationem reſultantem ex poſitione vtriuſque extremi includunt, ſeu identificant relationem identificatam, qua ſunt media per ſe, vt de relationibus potentiarum, & habituum ad obiecta, aliarúmque rerum diximus in Logica quæſt. 16. difficul. 2. att. 1. quædam autem, nempe extrinſeca, ſolùm referuntur actuali relatione, & hac deficiente nulla alia intrinſeca perſeuerat, quia quod alicui contingit, nequit ab intrinſeco competere.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm dentur aliqui fines intermedij.

34. SI ſemel ex dictis articulo præcedenti admittamus in mediis aliquam formalem, & propriam bonitatem non mendicatam à fine, hæc difficultas potius erit de nomine, quàm de re, vt patebit ſtatim.

35. *luſio.* Dico ergo poſſe dari fines intermedios, & probo, quia vnum medium eligimus propter aliud in ordine ad vnum finem; ergo tale medium, cuius gratia eligitur aliud medium, finis intermedius erit; hac de cauſa deambulationem eligimus gratia attenuandi ſanguinem, attenuationem autem gratia ſalutis, quæ finis vltimus infirmi eſt. Confirmatur, quia quodcumque medium habet bonitatem vtilem, vt probauimus articulo præcedenti; ergo quotieſcumque vna bonitas iſtorum mediorum ſit cauſa, vel gratia eligendi aliud medium, cauſa finalis erit, non vltima, quoniam vt ſic deberet habere bonitatem honeſtam, vel delectabilem; ergo erit cauſa finalis non vltima, ſeu finis intermedius.

Obiectio prima. Obiicies primò quòd bonum vtile eſt ad finem; ergo nequit reſpicere alia media tamquam ipſius gratia volita. *Reſpõſio.* Reſpondetur quòd in quantum medium, reſpicit finem, & ad ipſum refertur; in quantum verò finis intermedius, ſeu non vltimus, reſpicit media, quæ ordinantur ad ipſum.

Obiectio ſecunda. Secundò argues, ex hoc ſequi poſſe Deum velle vnum medium propter aliud tamquam per cauſam finalem, v. g. gratiam habitualem tamquam finem contritionis in ordine ad beatitudinem: ſed hoc eſt falſum, cùm Deus ob ſuam infinitam eminentiam ſolùm poſſit ſe habere pro fine, omnia enim propter ſemetipſum operatur; ergo. *Reſpõſio.* Reſpondetur Deum propter ſuam ſummam perfectionem non poſſe tendere in aliquod obiectum creatum tamquam in finem ſui; hoc tamen non impedit quin poſſit habere pro obiecto finem aliorum obiectorum; poteſt quidem Deus velle gloriam hominibus non tamquam finem ſui, ſed tamquam illorum finem. Itaque gloria, ſeu beatitudo,

Digitized by Google

tudo, quæ eſt finis naturæ rationalis, eſt obiectum reſpectu Dei, non cauſa finalis, cùm Deus non gratia ipſius beatitudinis, ſed ſuimet amore operetur; eſt tamen beatitudo finis reſpectu mediorum, quæ ordinantur ad ipſam. v. g. charitatis, miſericordiæ, &c. Vnde aliquod iſtorum mediorum poteſt eſſe volitum à Deo non tanquam finis Dei, ſed tanquam finis intermedius aliorum mediorum; ſic poteſt velle permittere peccatum, vt quis reſurgat humilior. Ecce qualiter humilitas erit intermedius finis, finis quatenus eius gratia fit permiſſio peccati, intermedius verò quatenus ordinatur ad finem vlteriorem, nempe ad beatitudinem conſequendam.

Si autem velis admittere Deum operari propter finem, cùm videamus, quòd in caſu poſito gratia vnius, nempe humilitatis eligat aliud tanquam medium, nempe permiſſionem peccati, non exiſtimo eſſe inconueniens, quoniam ad rationem perfectiſſimæ cauſæ primæ ſufficit, vt omnia propter ſemetipſum tanquam propter finem vltimum operetur, licèt aliqua tanquam vtilia poſſit non vltimè velle gratia aliorum, refundendo tamen vltimatè in ſe ipſum; de quibus alibi.

DIFFICVLTAS V.

Vtrùm apprehenſio finis ſit ratio formalis mouendi voluntatem, vel ſolùm conditio.

CVm finis moueat voluntatem, quæ non amat niſi obiecta cognita, ex illo vulgari axiomate, *Nil volitũ quin præcognitum*; ita neceſſariò requirit cognitionem, vt nec diuinitus ſuppleri queat; quòd enim aliis cauſis pręſtat exiſtentia realis, quam præſupponunt tempore, vel ſaltim natura ad cauſandum, id præſtat fini exiſtentia obiectiua. Eſt ergo difficultas, an in fine requiratur cognitio eius, vt conditio ad cauſandum; an verò vt ratio formalis.

ARTICVLVS I.

Proponitur quorundam ſententia, & explicatur noſtra.

AVicena 6. Metaphyſicæ c. 5. Capreolus in 2. d. 21. art. 3. q. 1. Soncinas 5. Metaphyſicæ q. 3. Medina 1. 2. q. 1. art. 1. & alij plures, quos refert Ruuius tractatu 5. q. 5. affirmãt, finem mouere voluntatem quatenus apprehenſum, ſeu apprehenſionem eſſe in fine rationem formalem finalizandi. Præcipuum fundamentum eſt, quòd finis ea formali ratione conſtituitur in actu primo cauſans, qua poteſt pręcedere effectum. Sed finis ſolùm quatenus intentus præcedit effectũ; quia ſecundùm eſſe reale potiùs eſt quid poſterius, cùm hoc habeat in executione per media; ergo apprehenſio eſt in fine ratio formalis mouendi, ſeu finalizandi. *Sententia prima.*

37. Nobis tamen dicendum eſt, finem mouere voluntatem ſecundùm eſſe propriũ & reale, cognitionémque eſſe ſolùm conditionem neceſſariam ad mouendum. docet expreſsè Doctor in 1. d. 1. q. 4. §. *contra*, verſ. *item*, n. 14. & in 2. d. 25. q. 1. §. *ad primam rationem*, verſ. *ad aliud*, n. 18. & in 3. d. 31. §. *Reſpondeo*, verſ. *ſed adhuc reſtat*, n. 3. & d. 15. §. *aliter poteſt dici*, loquendo de obiecto appetitus ſenſitiui. & in 4. d. 49. q. 5. §. *ſecunda concluſio*, verſ. *aliter poteſt dici*, n. 5. Sanctus Thomas 1. contra gentes c. 75. & 1. p. q. 80. art. 1. ad ſecundum. Caiet. 1. 2. q. 1. art. 1. Ferrara 1. contra gentes, c. 44. Iauellus 5. Metaph. q. 15. *Noſtra cõcluſio.*

Digitized by Google

Lorca 1.2.diſp.2. ibidem Vaſq. cap.2. & 3.Suarez diſp.23.Metaphyſicę.ſect. 8. eſt communis inter recentiores, & in noſtra ſchola receptiſſima. Vnde directè reſpondentes quæſtioni, dicimus. Primò finem mouere ſecundùm eſſe reale, non ſecundùm eſſe cognitum. Vbi nomen *res* latiſſimè ſumitur, & conuenit rei, quæ eſt finis, quæcunque ſit, ſiue vera, ſiue ficta, ſiue apparens, & vt ſic illa met res, quæ tantùm habet eſſe cognitum; vt chimæra dicitur res ſolùm quatenus non eſt cognitio, quæ proponit, ſed illud, quod proponitur amandum. Vnde, ſi proponeretur nobis aliqua cognitio appetenda, verbi cauſa, viſio beatifica, quæ eſt actus intellectus, iſte finis, ſeu cognitio diceretur res quatenus per aliam cognitionem quaſi reflexam proponeretur appetendus. Itaque quodlibet mouens voluntatem ſiue ſit cognitio, ſiue entitas vera, ſiue ficta, ſiue apparens, quatenus mouens dicitur res, vt diſtinguitur ab actu proponente obiectum motiuum.

Concluſio prima.

Nomen res latiſſimè vſurpatur.

38. Probatur ergo primò concluſio. quoniam ex dictis diffic.1.art.2.bonitas per ſe amabilis conſtituit formaliter finem in actu primo; ergo cognitio huius bonitatis tantùm erit conditio. Secundò finis eſt, cuius gratia voluntas mouetur ad operandum; ſed non mouetur gratia, vel amore cognitionis finis, ſed amore bonitatis in illo cognitæ; ergo bonitas, & nō cognitio erit ratio finalizandi. Confirmatur, quoniam illa eſt ratio formalis formalizandi, quam appetimus, ad quam conſequendam applicamus media, & qua cōſequuta appetitus quieſcit, nec amplius requirit. Sed hęc omnia competunt bonitati reali finis cogniti, nō cognitioni illius: infirmus enim non appetit cognitionem ſanitatis, nec ad eam conſequendam applicat medicamenta, nec in ea comparata quietatur, ſed ſolùm in reali ſanitate, vt experiētia demōſtrat; ergo cognitio ſolùm eſt conditio ad mouendum; bonitas autem, cui omnia competunt prædicata finis, erit ratio formalis finalizādi. Confirmatur; ſæpiùs agens non conſequitur intentum finem, nunquam tamen ab apprehenſione illius fruſtratur; ergo quod illud excitabat, non erat apprehenſio, ſed bonitas finis in eſſe rei.

Reſpondent aliqui his rationibus, in fine duplicem rationem eſſe diſtinguendam formaliter, aliam, *qua*, aliam *ſub qua*; primam dicunt attingi à voluntate, eſſéque bonitatem rei, & hanc eſſe, qua ſatiatur, & quietatur voluntas: ſecundam verò, nempe rationem *ſub qua*, eſſe formalem rationem conſtituentem bonitatem formaliter in eſſe obiecti motiui: vnde in ſententia iſtorum etſi apprehenſio nequeat formaliter mouere, & quietare voluntatem, eſt tamē ratio ſub qua bonitas formalis mouet, & appetitur: itaque in ſententia iſtorum cognitio non eſt quod appetitur, ſed ſub qua obiectum formaliter conſtituitur appetibile. Sed contrà eſt, quòd ratio ſub qua formalis eſt, quæ in obiectis cauſat diſtinctam attingibilitatem in ſpecie, vt articulo ſequenti explicabimus: ſed ratio cognitionis, ſeu eſſe apprehenſum non eſt, ſub qua obiectum terminat actum, cùm iſte non tendat in obiectum quatenus apprehenſum; ergo. Quod ſic explico, bonitas eſt obiectum *quod* cuiuſuis dilectionis; in hoc autem obiecto diſtinguimus duplicem rationem *ſub qua*, nempe propter ſe, & propter aliud, quibus terminat actum amicitiæ, & concupiſcentiæ. Vnde actus amicitiæ tendens in obiectum, non ſolùm tendit in ipſam bonitatem vt ſic, ſed

quate

Digitized by Google

quatenus ſubeſt rationi formali ſub qua, nempe propter ſe, vel vt in ſe bonum, tum ſic actus voluntatis tendens in finem, non tendit in ipſum quatenus cognitum, neque illud eſſe apprehenſum eſt quod diligitur, aut ratio quare diligatur; inquirenti enim infirmo, Quare diligis ſalutem, & appetis? non reſpondebit, quia cognita eſt, ſed quia bona mihi; cùm autem apprehenſio non ſit bona infirmo, ſed ſalus; hinc fit, quòd nec poſſit apprehenſio ratio formalis ſub qua exiſtimari.

Concluſio ſecunda. Dico ſecundò apprehenſio finis eſt conditio neceſſaria ad mouendum. docet Doctor vbi ſuprà. eſt communis ſententia omnium Theologorum & Philoſophorum, cum Ariſt. 3. de anima cap. 12. & Auguſt. lib. 12. de Trinit. cap. 1. & 2. Fundamentum eſt, quòd voluntas eſt potentia cæca, & aliàs potens appetere bonum ſibi conueniens; requiritur ergo propoſitio cognoſcitiua obiecti. hanc præſtat apprehenſio; ergo eſt neceſſaria conditio. Secundò finis eſt cauſa realis, ex diffic. 2. ſed vt poſſit cauſare, ſæpiùs caret omni actualitate; requiritur ergo cognitio vt ſaltim gaudeat eſſe intentionali. Vtrùm autem diuinitus voluntas appetitu elicito poſſit ferri in incognitum, dicemus 3. de anima, & latiùs in Metaphyſica.

ARTICVLVS II.

Occurrimus quibuſdam aduerſariorum obiectionibus.

39. *Obiectio prima.* PRima obiectio, multoties obiectum nullam habet entitatem niſi cognitam, vt patet in bono apparenti; ergo tunc cognitio erit ratio formalis. Reſpond. negando conſequentiam, ibi enim eſt diſtinguere bonum apparens, & fictum, & cognitionem illud fingentem. Primum eſt ratio formalis, non vera, ſed apparens. Secundum ſolùm conditio, quia non appetimus fictionem, ſed bonum fictum: itaque ſemper ratio cognitionis quatenus cognitio eſt, erit conditio eſſentialis propoſitiua finis, quia nihil volitum quin præcognitum; illa verò bonitas finis, ſiue vera, ſiue apparens, erit ratio formalis finalizandi.

Secunda obiectio, vnaquæque res ſpecificatur à ſua ratione formali, & conſtitutiua, ſed diuerſitas cognitionis cauſat diuerſitatem ſpecificam in obiecto, ſeu fine; ergo cognitione formaliter conſtituitur. *Obiectio ſecunda.* Maior eſt certa. Probatur minor. quoniam actus ſpecificantur ab obiectis, ſed ex diuerſis cognitionibus, v.g. quibus proponitur Deus præſens, vel abſens, diſtinguimus ſpecie tentionem, & deſiderium, ſeu charitatem viæ à charitate patriæ; ergo cognitiò non ſolùm eſt conditio, ſed ratio formalis ſub qua obiectum attingitur hoc actu, & non illo, quod intendunt aduerſarij. Reſpond. in obiecto reſpectu actus, ſeu in fine duplex munus conſiderari poſſe, aliud effectiuum, aliud terminatiuũ, quatenus motiuum in genere cauſæ efficientis ſaltim metaphoricè concurrit cum potentia; quatenus verò terminat, ſpecificat actum non quatenus influit in ipſum, ſed quatenus ad ipſum eſt actus. Dico ergo ad argumentum, quòd loquendo de fine quatenus mouet, & efficit (vt ſic enim ſolùm finis exiſtimatur. nã quatenus terminat, potiùs obiectum exiſtimari debet, vt optimè notauit Doctor tract. de 1. principio, cap. 2. num. 3.) non ſpecificat actus penes aliquam rationem formalem in ipſo contentam, ſed ob diuerſitatem conditionum eſſentialium, quod perſpi- *Obiectum nõ ſpecificat quatenus mouens, ſed quatenus terminans.*

Digitized by Google

cuis exemplis oſtendit Doctor in 1. d.1.quæſt.4.*§.contra tertium*,verſ. *item*, num. 14. Quòd ſicut approximatio calefactibilis, quæ ſolùm eſt conditio,cauſat diuerſitatem in calefaciente, ſic diuerſitas cognitionum diuerſitatem ſpecificam cauſandi in fine; quod clariùs explicat in 2. d.25. q.1. §.*ad primam rationem*, verſ. *Dico igitur*, n.19.quia ſicut ſol non poteſt illuminare poſteriorem partem medij, niſi priùs natura illuminet partem propinquiorem,& tamen pars propinqua illuminata non habet aliquam rationem cauſæ reſpectu illuminationis partis magis diſtantis,quia & ipſa immediatè illuminatur à ſole immediatione cauſæ; ita quamuis vt finis cauſet tentionem & deſiderium, neceſſariò ſupponantur apprehenſiones diuerſæ, qua abſens,vel præſens voluntati oſtendatur; iſtæ tamen apprehenſiones nec conſtituunt finem formaliter in eſſe motiui, nec influunt efficienter in actus; quoniam ſi efficienter influerent, non dubito quin ab ipſis ſpecificarentur actus, vt optimè aduertit Doctor in 4.d.49.q.6.§.*ſecunda concluſio*,verſ.*aliter*, *n.5.* tamen hæc ſpecificatio reduceretur ad genus cauſæ efficientis: admittit enim talem ſpecificationem Doctor in 4.d.14.q.2. n.6. Vnde actus iſti conſiderando naturam, & cauſalitatem finis ſolùm diſtinguuntur intrinſecè à ſuiſmet entitatibus; extrinſecè verò efficienter ob diuerſas conditiones eſſentiales; his enim non conſtituitur formaliter finis in actu primo productiuus talium actuum, ſed ob diuerſam approximationem, cùm potentia cauſat virtute propria diuerſitatem ſpecificam actuum: eſt quidem obiectum, ſeu finis quatenus mouens cauſa æquiuoca potens influere in actus ſpecie diſtinctos, ſi diuerſæ conditiones

Finis quatenus efficit ſpecificat extrinſecè.

apponantur; loquendo verò de ratione terminatiua, dico quòd licèt diuerſi actus terminentur ad eandem ſimplicem obiecti bonitatem, nihilominus in obiecto quatenus terminatiuo eſt aliqua formalitas, qua poſſit dare ſpeciem actui, quo attingitur: nam obiectum cuiuſcumque potentiæ vitalis non dicitur terminus formalis, ſecundùm quod ſupponitur vt cauſans, quia vt ſic cauſa efficiens eſt ex nuper dictis; ſed ſolùm ſecundùm quòd habet eſſe partum, ſeu operatum per tales operationes, in eſſe amati, vel cogniti. Vnde ex diuerſis attingentiis ſpecie diſtinctis circa aliquod obiectum cauſantur diuerſæ rationes formales extrinſecæ ſpecie diuerſæ, ſecundùm quas poteſt idem obiectum denominari terminus formalis actuum ſpecie diſtinctorum, de quibus in Metaphyſica. Vnde ad illud, quod dicitur de tentione, & deſiderio, ſeu de amore viæ, & patriæ; reſpond. vt ſuprà, hos actus intrinſecè, & eſſentialiter diſtingui ſe ipſis; extrinſecè venari hanc diſtinctionem ex diuerſis conditionibus eſſentialibus, quarum poſitione diuerſa diuerſus influxus inueſtigatur in fine.

Qualiter obiectum terminatiuũ ſpecificet actus.

DIFFICVLTAS VI.

Vtrùm agens naturale operetur propter finem.

ARTICVLVS I.

Proponitur quorundam antiquorum error, & vera ſententia explicatur.

QVidam antiqui, quorũ meminit Philoſophus 2. Phyſ. c.8. autumabant 40.

Sententia prima.

Digitized by Google

mabant omnia caſu euenire; & ita agens naturale non agere: propter finem. Primò, quia finis ex difficultate antecedenti non mouet niſi cognitus: at agentia merè naturalia ſunt penitus incapacia cognitionis, vt patet de igne, &c. Ergo non agunt propter finem. Secundò monſtrua aliquando contingunt in natura, quod fieri non valet propter finem ab operantibus, ſed ex defectu alicuius principij concurrentis ad generationem; non ergo omne agens propter finem operatur.

Impugnatur ſententia prima. Hanc tamen ſententiam meritò omnes Philoſophi, & Theologi exiſtimant erroneã, & vt talem reiiciunt, Ariſtoteles ex profeſſo hîc, & cap. 2. de generat. & alibi 2. lib. de ortu, & interitu, & de partibus animalium, cap. 11. Nec eger impugnatione, quia pulchritudo orbis, rerúmque diſtantium conuenientia, brutorum in fœtibus, & conſeruatione amor, artificium, induſtria, ſolicitudo cum tanto impetu, & alacritate denotant fieri hæc omnia alicuius commodi gratia; & proinde propter finem.

41\. *Finis nõ finalizat niſi cognitus. Tripliciter poteſt operari propter finem.* Pro ſolutione autem argumentorum præmitto, quòd cùm finis non finalizet niſi cognitus, ex diffic. 4. & 3. diuerſis modis cognoſcẽdi, triplicem modũ operandi propter illum venamur. Primus eſt, quãdo agens naturale non tantùm cognoſcit rem, quæ eſt finis propriæ cognitionis; ſed in ea etiam percipit rationem finis, vel proportionem illius cum mediis, vel mediorum cum ipſo: quomodo ſolùm agens rationale operatur propter finem propriè, perfectè, & formaliter, quia à fine à ſe cognito, & amato mouetur ad aliquid eligendum gratia illius, in quo conſiſtit cauſalitas finis, ex difficult. 4. artic. 1. Secundus, quando agens licèt cognoſcat rem, quæ eſt finis propriæ cognitionis: in ea tamen non percipit rationem formalem finis, ſed ſolùm per cognitionem ſenſibilem bonum ibi latens, & potens eligere eius appetitum. hoc modo operatur brutum, ſed non propter finem propriè, & formaliter (quia ignorat proportionem illius cum mediis: vnde nec valet eligere gratia ipſius aliqua proportionata media, quibus comparetur;) ſed materialiter, & impropriè ex inſtinctu naturæ recepto à Deo vt tendat in bonum ſenſibile propriè naturæ conueniens. Tertius, & omnium imperfectiſſimus eſt, quando agens non cognoſcit finem propria cognitione, ſed aliena, quæ illi tribuitur, quatenus per illam ab Authore naturæ dirigitur in proprium finem (quod agens qualia ſunt omnia inſenſibilia) impropriiſſimè dicitur agere propter finem; ſolùm enim dicitur operari gratia illius, quatenus media inclinatione naturali ei à Deo tributa tendit in finem, non à ſe cognitum, ſed ipſi ab Authore naturæ præfixum: ſicut ſagitta tendit in ſcopum medio impulſu ſagittarij non cognitũ à ſe, ſed à ſagittario ipſo: qui modus licèt impropriiſſimus ſufficit ad ſaluandum, quòd agens non operetur temerè & caſu, cùm re vera operetur ex deliberatione ſaltim aliena.

Ex quibus patet ad primum argumentum, quòd agens naturale non cognoſcens agit propter finem tertio modo, id eſt, non cognitũ à ſe, ſed cognitũ ab Authore naturæ. Ad ſecundũ reſpondet Ariſt. optimè ex mõſtris factis ab agẽtibus naturalibus potiùs ſequi, quòd agant propter finem, ſicut peccata artis mõſtra illius dicta, oſtendunt artem operari propter finem, quoniam ſicut in arte peccatum, ſiue monſtrum dicitur ſolùm quod fit 42.

præter regulam eius deuians à fine illius ; ita ſolùm dicitur monſtrum naturale, quod ex defectu, vel abundantia materiæ , vel alio accidenti ſimili non fit conſueto modo, ſed aliqualiter deuians à fine agentium naturalium ; & ita ſi agentia naturalia nullum haberent finem in ſuis operationibus, non poſſent monſtrum producere : vnde optimè infert Doctor lib.5.Metaphyſic.quæſt.1.§.*Reſponſio*, n.2.*quòd ſi nullus finis eſſet intẽſus,nullum agens ageret fruſtrà* ; eſt enim monſtrum *effectus naturalis à rectâ , & ſolita ſecundùm ſpeciem diſpoſitione deuians ex defectu , vel corruptione alicuius principij ad generationem concurrentis*, vt ait Philoſophus 2. Phyſic. text. 82. Principia autem eius quatuor aſſignauit Ariſtot. 4. de generatione animalium cap. 4. & Galenus cap. 113. de hiſtoria. Eſt autem monſtrum de ſecunda intentione naturæ, quia primò intendit effectum producere,à quo impeditur ex occurſu cauſarum fortiorum, quod author naturæ permittit ob finem ſuperiorem, de quibus Medici latiùs,& nos in libris de generatione. Interim legatur Doctor 2. Phyſic. quæſtione 14.

Quid ſit monſtrũ.

Quæſtionis reſolutio.

HAbemus ergo ex hac quæſtione finem in communi diuidi in finem cui, & finem qui,vel cuius gratia : hic autem in finem obiectiuum vel qui, & in formalem vel quo, finis cui & cuius,vera gaudẽt ratione finis, ex obiectiuo tamen & formali, ſeu ex fine quo & quod, vnus integer & completus coaleſcit, conſtituitúrque formaliter in actu primo bonitate vera, vel apparenti , cauſâtque verè & propriè nõ phyſica cauſalitate ſi cum efficiente comparetur, ſed metaphorica:eius autem cauſalitas fundamentaliter identificatur cum cauſalitate efficientis, formaliter verò conſiderata realiter differt ab ea, vel tamquam ens intentionale ab ente reali: finalizat autem actus non circa amorem ſui, ſed circa electionem mediorum ; hæc autem ſunt per ſe & formaliter voluntatis obiecta quatenus vtilia ; gaudent quippe bonitate,quæ licèt ſit ad finem , non tamen à fine: vnde ſæpiùs rationem intermedij fines valent induere. Habemus tandem omne agens naturale, vt à libero & rationali diſtinctum operari propter finem , non à ſe cognitum,ſed ab authore naturæ.

QVÆSTIO VIII.

De cauſa exemplari.

POSTQVAM quæſtionibus ſuperioribus de quatuor generibus cauſarum egimus,nunc de exemplari cauſa oportet proponere quæſtionem; nec immeritò priùs de aliis cauſis diſputauimus, quoniam ex inferiùs dicendis, cùm ex mente Philoſophi tantùm ſint quatuor genera cauſarum,ex quæſtione 2. difficult. 1. artic. 1. neceſſariò ad vnam earum reducenda erit, & ideo oportuit prius earumdem præmittere cognitionem, quàm examinemus, ad quam earum reducenda ſit. Huius autem cauſæ licèt Philoſophus non meminerit,vel ad ſummum eam cum formali nominauerit; eius tamen diſputatio neceſſaria videtur ad huius materiæ complementum. Circa quam quæſtionem tria veniunt diſcutienda. Primum , quid ſit exemplar. Secundum an formaliter, ſeu ſubiectiuè, an

verò

Digitized by Google

obiectiuè ſit in intellectu. Tertium eius influxus, ſeu cauſalitas, & ad quod genus cauſæ reducatur.

DIFFICVLTAS I.

An, & quid ſit exemplar.

Exēplar idē apud Philoſophos ſignificat, quod apud Theologos idea.

SVppono, exemplar idem hoc loco ſignificare, quod apud Theologos idea, quod nomen licèt Græcum ſit, à Latinis etiam vſurpatur; huius nominis primum authorem fuiſſe Platonem teſtatur Cicero lib. 1. Tuſculanarum quæſtionum. Seneca epiſtol. 66. & Auguſt. lib. octoginta trium quæſtionum in Quadrageſima ſexta, & Doct. in 1. diſtinct. 35. quæſtione 1. § *poteſt dici*, verſicul. *contra iſtud*, num. 11. Agimus ergo ſolùm in præſenti de cauſa exemplari quantum ad Phyſicum attinet, relicta diſputatione de ideis, quæ inſtituti Theologorum eſt, cum Magiſtro in 1. diſtinct. 35. ibidem Doctor, & diſt. 36. & cum S. Thoma 1. part. quæſt. 15.

ARTICVLVS I.

An ſit exemplar.

1. COmmunis Peripatheticorū conſenſus, vt optimè notauit Suarius 1. tom. ſuæ Metaph. diſput. 25. ſect. 1. admittit dari cauſam exemplarem eā expreſsè confeſſus eſt Plato in Timæo, & Socrates, qui (teſte Euſebio lib. 11. de præparat. cap. 11.) ante Platonem de ideis diſputauit, & Cicero, ac Seneca vbi ſuprà. Dionyſius Iuſtinus, Nazianzenus. Item Auguſtinus pluribus in locis, præſertim dicta quæſtione 46. vbi ait, *antiquos tantam vim in ideis poſuiſſe, vt niſi eis intellectis ſapiens nemo eſſe poſſit.* cui conſonat quod Clemens Alexand. lib. 4. ſtromatum ſub fine ait, *meritò dixiſſe Platonem, eum qui ideas contemplatur, victurum eſſe Deum inter homines.* Addit item Auguſtinus lib. 1. retractat. cap. 3. tam certum eſſe, eſſe ideas, ſeu rerum faciendarum rationes intelligibiles, ac certum eſt, Deum ſcienter, & rationabiliter operati ad extra, ſeu feciſſe, quæ fecit.

Hæc autem exemplaris cauſa bifariam communiter accipitur. Aliud enim eſt exemplar externum, aliud internum, hoc eſt, imago in animo, ſeu mente formata, ſeu concepta: illud imago, vel ſcriptura oculis obiecta, vt imitetur, de quo intelligi poteſt illud Exodi 25. *Inſpice, & fac ſecundùm exemplar, quod tibi in monte monſtratum eſt.* Colligitur autem hæc diuiſio ex Seneca epiſtol. 66. vbi hæc habet. *Nihil autem refert vtrùm foris habeat exemplar, ad quod referat oculos, an intus, quod ibi ipſe concepit, & poſuit.* Notat tamen Suarius vbi ſuprà n. 11. quod licèt exemplar externum fortè quoad vocis vſum propriè ex primæua ſui impoſitione ita appellatum ſit; tamen quoad munus cauſæ, quam nunc explicamus; rationem, ſeu cauſalitatem exemplaris in externo per accidens, & remotè reperiri; in interno verò propriè, & per ſe. De interno ergo exemplari eſt noſtra diſputatio, vt ex inferiùs dicendis clariùs patebit.

2. Exēplar aliud internum, externū aliud.

ARTICVLVS II.

Quid ſit exemplar.

CAuſam exemplarem diuerſo modo definiunt Philoſophi. Primò aliqui definiunt, *Exemplar eſt forma, quam effectus imitatur ex intētione agentis determinantis ſibi finem.* colligunt ex D. Thoma de veritate quæſt. 3. art. 1. necnon ex Auguſt. lib. 12. de ciuitat. cap. 25. 3.

cap. 25. Alij verò ex eodem Angelico Doctore quodlib. 4. artic. 1. ſic definiunt. *Eſt forma intellecta ab agente, ad cuius ſimilitudinem opus externum intendit producere*; vel ſecundùm alios, *Eſt forma obiecta intellectui, ad quam reſpiciens agens operatur*. inter quas definitiones ferè nulla, vt videbimus, differentia eſt. Nunc quod ad earum attinet explicationem aduerto, triplex diſtingui poſſe genus formarum: eſt enim alia forma ex qua, vt ſic dicam, quæ etiã poteſt appellari qua, aut per quam: alia eſt forma à qua; alia tandem ad quam, ſeu ad cuius ſimilitudinem. Prima, nempe ex qua, quæ qua, aut per quam, eſt illa, qua res conſtat, ſeu ex qua componitur, ſeu per quam conſtituitur in ſua ſpecie, & eſſe formali; & hæc propriè cauſa formalis intrinſeca eſt, de qua diximus lib. 1. q. 4. & lib. 2. quæſt. 4. diffic. 1. & 2. Secunda eſt à qua effectus vt ab agendi principio progreditur, & hæc eſt forma agentis, quæ illius eſt principium efficiens quo. Tertia tandem, nempe ad quam, eſt illa, ad cuius ſimilitudinem aliquid fit, aut exprimitur, ſicque agenti proponitur, vt in effectu à ſe producto exempletur; ideoque nominatur exemplar. Igitur in præſenti definitione ly *forma* ponitur loco generis, quatenus abſtrahens à tribus relatis generibus formarum. ly *quam effectus imitatur*, ponitur loco differentiæ, contrahitur enim per illam forma, vt ſignificet hanc formam ad quam, ſeu ad cuius ſimilitudinem; & licèt quantum eſt ex hac parte indifferens ſit ad exemplar internum, & externum, & fortaſſe quoad vocis impoſitionem exemplar externũ propriè, & ex prima impoſitione ita appellatum ſit, vt notauimus cum Suario articulo præcedenti, tamen quoad munus cauſæ, quam nunc explicamus, ratio, ſeu cauſalitas exemplaris in interno per ſe, & propriè reperitur; hæc enim eſt mens omnium Philoſophorum, & Patrum, vt exemplar, quod cauſam effectum appellant, & ſolùm in agente intelligibili reperitur, etiam in illius mente ponatur: vnde Plato cauſam exemplarem mundi intelligibile Numen appellauit. Et Clemens Alexandrinus, mentem, dixit, eſſe locum idearum, & lib. 5. ſtromatum non longè à principio, aſſeruit Platonem in Phædone ob hanc cauſam declaraſſe ideam eſſe Deitatem, & Doctor in 1. diſtinct. 36. quæſt. 1. §. *contra iſta*, num. 5. verſic. *præterea ſextò*, docet, cauſam exemplarem efficere per intellectum, ſiue propoſitum. De interno ergo exemplari præſens definitio intelligenda eſt.

Triplex formarũ genus.

Ly *ex intentione agentis determinantis ſibi finem*, ponitur vt his particulis remoueantur formæ, quas effectus caſu exprimunt, vnde ſi aliquis non attendendo ad Petrum, v. g. nec ad illius ideam, depingeret imaginem aliquam valde illi ſimilem, non ideo Petrus illius imaginis exemplar diceretur; & etiam ad denotandum formas agentium naturalium excludendas eſſe, veluti forma ignis, dum alium gignit ignem. nam cùm medio intellectu, & voluntate nequeant ſuos effectus producere, nec ſibi finem prædeterminare, fit vt illius forma, quam effectus ſimilitudine quadam naturali & ſpecifica imitatur, non poſſit exemplar exiſtimari.

4\. Eſt ergo exemplar *forma*, (vt ſic dicam) *imitabilis in intellectu agentis reſidens, ad cuius ſimilitudinem aliquod exterius operetur, ſeu ad illud operandum applicetur agens ex intentione operantis*. Ex quo fit, exemplaria rerum, ac formarum naturalium tantùm eſſe in intellectu diuino, quod Auguſtinus intendit

Definitur exẽplar.

Digitized by Google

intendit citatis locis tam de ciuitate Dei, quàm quæſtione illa 46. nam licèt intellectuales, vel rationales creaturæ poſſint concipere intellectuales formas verè, ac propriè repræſentantes naturales effectus, quia tamen carent virtute effectrice taliter effectuum, vt ſua intentione liberè poſſint actiones naturales ſic dirigere, quòd ſuos effectus ad imitationem talium formarum efficiant; (natura enim ſemper ad vnum determinata eſt;) non valét illas formas exemplare, nec applicare ad opus naturale: vnde illæ formæ intellectuales non habent rationem exemplarium in intellectu creato, benè tamen in diuino, qui eſt propriè, & verè cauſa per ſe libera naturalium effectuum; relinquitur ergo vt reſpectu effectuum, ſeu formarum naturalium exemplar in ſolo diuino intellectu reperiatur; in intellectu autem creato ſecundùm quamdam participationem, & ſimilitudinem reſpectu rerum artificialiũ, in quibus opus ad extra exemplar in mente artificis exiſtens ex eius intentione ſic, vel ſic operantis imitatur.

DIFFICVLTAS II.

An exemplar formaliter an obiectiuè ſit in intellectu.

5. CVm ex articulo præcedenti exẽplar exiſtat in intellectu exemplantis, dubitatur meritò, an exemplar iſtud, ad cuius ſimilitudinem agens operatur ad extra, ſit conceptus aliquis formalis, an obiectiuus: vel clariùs, an exemplar, ſeu interna domus, ad cuius ſimilitudinem artifex fabricatur ad extra, ſit conceptio domus, ſeu ipſa domus concepta. Pro cuius rei clariori intelligentia præmitto, non eſſe idem obiectum, & conceptum obiectiuum, obiectum enim eſt res quatenus conceptibilis; conceptus verò obiectiuus eſt ipſamet res non prout à parte rei, aut ſub illo eſſendi modo, ſed quatenus concepta, ſeu repræſentata per expreſſam cognitionẽ, & operata, ſeu parte per ipſammet operatiuam cognitionem, parit enim quicumque actus vitalis ſuum obiectum, dátque illi aliquod eſſe cognitum, vel amatum, quod vocatur eſſe diminutum, ex dictis in Logica quæſtione 2. difficult. 2. artic. 3. Et ſæpiùs alibi: vnde quamuis obiectum non ſupponatur exiſtens ad cognitionem, imò nec poſſibilis, vt patet de chimæra, & quolibet impoſſibili apprehenſo, ea eſt intellectualis operationis efficacia, vt ei tribuat quoddam eſſe obiectiuum diminutum: ideo creaturæ poſſibiles, cùm tantùm ſupponantur non repugnantes ad diuinam cognitionem, hac producuntur in eſſe quodam formali diminuto, quæ dicitur formalis poſſibilitas, quod ex mente Doctoris explicuimus vbi ſuprà. Cùm ergo inquirimus de conceptu obiectiuo, non loquimur de obiecto, quatenus præcedit cognitionem, ſed quatenus habet eſſe cognitum, & obiectum ipſi actuali cognitioni.

ARTICVLVS I.

Explicatur quorumdam Philoſophorum placitum.

PRima ſententia aſſerit, exemplar, vel ideam in creaturis eſſe conceptum formalem, ſeu ſpeciem expreſſam, quam agens intellectuale format in ſe ſecundùm quod repræſentat, & exprimit rem faciendam. Exiſtimant authores huius ſententiæ hanc eſſe S. Thomæ 1. part. quæſt. 15. artic. 1. vbi 6. *Sententia prima.*

vbi docet, quòd vt artifex operetur per ideam, vel exemplar, oportet vt per notitiam reflexam ad illud conuertatur, in eóque reſpiciat rationem effectus, & partes eius, differréque exemplar ab ſpecie expreſſa, quòd hęc principium cognitionis eſt, non tamquam id, quod cognoſcitur, ſed vt ratio cognoſcendi; exemplar verò vt quod cognoſcitur per notitiam reflexam: ſed hæc non poſſunt conuenire conceptui obiectiuo, reſpectu enim eius non datur cognitio reflexa, ſed propriè, & directè cognoſcitur; ergo ex mente S. Thomæ exemplar non eſt conceptus obiectiuus, ſed formalis. Docet etiam S. Doctor ideam eſſe formam, id eſt, ſimilitudinem rei faciendæ, quam in ſe habet artifex ſecundùm eſſe intelligibile: ſed hæc verba, forma, ſimilitudo, ſecundùm eſſe intelligibile conceptui formali conueniunt, non verò obiectiuo; ergo. Eamdem ſententiã ſequutus eſt Alenſis 1. parte quæſt. 23. memb. 4. artic. 1. Capreolus in 1. diſtinct. 36. quæſt. 1. art. 1. Seraphicus Doctor in 1. diſt. 35. art. 1. q. 1. Suar. tom. 1. ſuæ Metaphyſ. diſput. 25. ſect. 1. num. 10. inſinuat Hurtado, diſputatione 11. de anima ſect. 5. §. 31. tenet Ruuius, & alij recentiores.

7. Fundamentum huius ſententiæ eſt. Primò argumentum ſumptum à diuinis ideis, quoniam diuina idea iuxta ſanctorum Patrum placita, & communem ſentẽtiam Theologorum, non eſt aliquid creatum, vel creabile, ſed ipſamet diuina eſſentia increata, vt expreſſit D. Dionyſius cap. 5. de diuinis nominibus. Auguſt. 11. de ciuitate cap. 29. & tract. 1. in Ioannem explicans illa verba, *quod factum eſt in ipſo, vita erat*. Ambroſius 2. lib. Exaëm. cap. 1. & 2. & plures alij, quorum teſtimonia adducit Pater Suarez vbi ſuprà; ergo. Exemplaria etiam creata in conceptu obiectiuo conſiſtere nequeunt; ſunt enim imitationes quædam diuinorum exemplarium: vnde ſuo modo eamdem ſeruant proportionem; ergo ſicut ideæ ſunt ipſa eſſentia diuina, quatenus repræſentat creaturas, non verò ipſæ creaturæ ſecundùm eſſe obiectiuum; ita exemplar creatum non erit conceptus obiectiuus, ſed formalis, quatenus repræſentat obiectum.

8. *Refellitur ſententia prima. Eſſe obiectiuum creaturarũ habet rationẽ ideæ.* Hoc tamen fundamentum inefficax eſt, ſupponit enim eſſe communem ſententiam, eſſentiam diuinam, & non eſſe obiectiuum creaturarum habere rationem ideæ, quod negat Doctor, & eum ſui ſequuntur in 1. diſtinct. 35. quæſt. 1. §. *ad iſta*, num. 12. ibi enim optimè oſtendit, ideam non eſſe aliquam relationem in eſſentia diuina, vt eſt obiectum ratio cognoſcendi, vel intellectus, ſed ipſum obiectum vt cognitum, ſeu eſſe cognitum creaturæ; iſta enim cognitio eſt ratio æterna in mente Dei, ſecundùm quam format aliquid ad extra, cuius fundamenta ibidem expendit Doctor, & ex profeſſo Theologi in tractatu de diuina ſcientia.

9. *Obiectio.* Obiicies, quòd ſi idea in Deo eſſet conceptus obiectiuus creaturarum, ſequeretur Deũ aliquo modo pendere à creaturis in ſua operatione, quia omnis artifex per intellectum, & voluntatem operans quodammodo dependet ab ideis; debet enim habere rationem ſui operis, vt non ignorans, ſed ſciens, & prudens operetur, ſed per nos creaturæ ſecundùm illud eſſe obiectiuum, ſunt ideæ & cauſæ exemplares; ergo cùm Deus ſit perfectiſſimum agens intellectuale, quod ſine ideis nõ agir, indigeret creaturis tamquam cauſis exemplaribus vt operaretur; ergo aliquo modo à creaturis depen

Digitized by Google

dependeret. Reſpondetur, arguere imperfectionem dependere à creaturis motiuè, nõ verò terminatiuè: cùm autem ex Doct. in 1. diſt. 35. q. 1. §. *ad iſta*, num. 12. Deus non egeat in efficiendo ideis tamquam obiectis motiuis, hoc enim preſtat diuina eſſentia, quatenus ſua infinita eminentia continet omnium creaturarum perfectionem; ſed ſolùm terminatiuè, quatenus ſunt ſimilitudines formales rerum faciendarũ ad extra, hinc fit, quòd Deus non dicatur à creaturis dependere. Quod perſpicuis exemplis poſſumus elucidare. Primò ſi communiter Thomiſtæ non reputant inconueniens diuinam omnipotentiam includere reſpectum ad creaturas poſſibiles, ſine quibus Deus non eſſet omnipotens, quod abſurdum exiſtimat Doct. in 1. diſt. 43. q. vnic. verſ. *tertiò*, n. 5. aliàs Deus ſecundùm aliquam intrinſecam perfectionem à creaturis depẽderet, cur exiſtimant impoſſibile, quòd Deus non in aliqua perfectione intrinſeca, ſed in operationibus ad extra à creaturis, ſecundùm illud eſſe cognitum, quod eſt ratio æterna in mente diuina, ſicut cognitum in cognoſcente terminatiuè dependeat. Secundò ſcientia viſionis neceſſariò ſupponit obiectũ futurum, & nihilominus nõ ob id dicitur Deus depẽdens à creatura, quia ab ipſa non mouetur, ſed à ſua quidditate, & eſſentia; ergo neque in noſtro caſu. Tertiò eſſentia diuina per vos quatenus repræsẽtatio creaturarum poſſibiliũ dicitur idea: hæc autem repræſentatio neceſſariò reſpicit repræſentatum; ergo dicetur Deus dependens à creaturis, vel ſi hæc dependentia non obſtat, nec quam nos ponimus, cùm ſit non motiua, ſed terminatiua.

Non implicat externum Dei actũ à creaturis terminatiuè depẽdere.

10. Secundò probãt ratione deſumpta ex D. Th. 1. p. vbi ſuprà, & de veritate q. 3. art. 1. quoniã ſicut agens naturale conſtituitur in actu primo ad agẽdum per formam naturalem, ita artifex intellectualis per formã intellectualem, ſeu intentionalem, quæ eſt exemplar: ſed res efficienda vt cognita, ſeu obiectiuus conceptus, non eſt forma intellectualis, cũ nõ informet intellectum vt naturalis; ergo erit conceptus formalis, qui valet intellectũ informare.

Tertiò exemplar eſt cauſa vera, & realis; ergo diſtinguitur à cõceptu obiectiuo. Probo cõſequentiã, quoniam conceptus obiectiuus eſt eadẽ res quę exterius operatur, quatenus obiecta intellectui: ſed idem nequit eſſe cauſa ſui ipſius; ergo exemplar, quod cauſat externum effectum, aliud eſt ab obiectiuo conceptu. 11.

Articulus II.

Explicatur verior ſententia.

Verior ſententia docet, ideam, ſeu exemplar non eſſe conceptũ formalem, ſed obiectiuum. tenet expreſsè Doctor de diuinis ideis in 1. diſt. 35. quæſt. 1. §. *ad iſta*, n. 12. hanc, credo, eſſe ſententiam Angelici Doctoris, quam perſpicuis verbis expreſſit 1. p. q. 15. art. 2. ad 2. vbi hæc habet, *ſicut artifex, dũ intelligit formã domus in materia, dicitur intelligere domum; ſic dum intelligit formam domus vt à ſe ſpeculatam, intelligit ideam, ſeu rationem domus*; appellat ergo domus exemplar, ſeu ideam, non quidem imaginem, aut ſimilitudinem expreſſam domus, ſed ipſam domum ibi repræſentatam, ſeu ſpeculatam, aliud enim eſt ſpeculum, aliud ſpeculatum; ſpeculum quidem ſpecies expreſſa, aut conceptus formalis eſt; ſpeculatum verò conceptus obiectiuus. Quod ſecundò ex his verbis ſancti Thomæ confirmo, & explico, quia exemplar externum, & internum pro- 12.

Verior ſententia.

portionari debent, vt hîc S. Doctor expreſſit; ergo ſicut in exemplari externo exemplar eſt forma domus in materia ſenſibili; ſic in exemplari interno exemplar erit forma domus in materia, vt ſic dicam, intelligibili; forma, inquam, domus in intelligibili ſpecie repræſentata: quod etiam expreſſit eadem quæſtione articul. 1. in corpore, dicens, quòd *ſimilitudo domus praexiſtens in mente ædificatoris poteſt dici idea domus, quia artifex intendit domum aſſimilare formæ, quam mente concepit*; ſed non intendit aſſimilare niſi conceptui obiectiuo, hunc enim imitatur effectus, non formalem; ergo ratio exemplaris ex mente S. Thomæ non in conceptu formali, ſed in obiectiuo conſiſtit. Idem docet articul. 2. in corp. vbi docet, quòd *idea operati eſt in mente operantis, ſicut quod intelligitur, non autem ſicut ſpecies, qua intelligitur, quæ eſt forma faciens intellectum in actu*; ſed id quod eſt in intellectu, ſicut quod intelligitur, eſt obiectum; ergo. Deinde dicit non eſſe ſicut ſpeciem, quæ intelligitur, & quæ eſt forma faciens intellectum in actu: at ſpecies expreſſa eſt, qua intelligitur obiectum, & redditur intellectus actu intelligens; ergo ex mente S. Thomæ ratio ideæ, & exemplaris non in ſpecie expreſſa, aut conceptu formali, ſed in obiectiuo ponenda eſt. Idem ſentit Ægidius in 1. diſt. 36. q. 5. ad 2. Richardus ibidem. Ocham q. 5. ibidem Gabriel articul. 2. Durand. diſtinct. 36. quæſt. 6. Aliacenſis ibidem articul. 3. Baſolis quæſt. 2. art. 2. Maior diſt. 35. q. 1. Plures etiam ex recentioribus eamdem tuentur ſententiam, præcipuè Conimbricenſes lib. 2. Phyſic. cap. 7. quæſt. 3. artic. 2. & videtur expreſſa Ariſtotelis 7. Metaph. cap. 7. text. 23. vbi ait, corporis ſanitatem fieri à ſanitate, quæ eſt in mente, hauddubiè intellexit ſanitatis exemplar, quod in Medici animo eſt: hoc autem non vocauit imaginem ſanitatis, ſed ſanitatem ipſam menti obiectam.

13. *Probatio prima.* Ratione etiam probatur. Primò argumento ſumpto à diuinis ideis, quia diuina idea ex mente Doctoris vbi ſuprà, non eſt eſſentia diuina vt eſſentia, quia vt ſic non eſſet actualis repræſentatio operis efficiendi, neque vt induit aliquam relationem ad creaturas, quoniam iſtæ nequeunt Deo realiter, & ab intrinſeco conuenire, vt ibidem probat Doctor; ergo ſunt creaturæ ſecundùm eſſe obiectiuum. v. g. lapis intellectus poteſt dici idea, ipſe enim gaudet omnibus conditionibus ad ideam requiſitis, quia ipſe eſt ratio factibilis extra propria ſibi: ſicut arca in mente poteſt dici ratio reſpectu arcæ in materia, & eſt propria ratio, ſecundùm quam arca in materia formatur; & iſta ratio eſt æterna in mente diuina vt cognitum in cognoſcente per actum intellectus diuini; quidquid autem eſt in Deo ſecundùm quodcumque eſſe, ſiue rei, ſiue rationis per actum intellectus diuini eſt æternum, vt dicimus in tractatu de diuina ſcientia; ergo ſi ideæ ex mente Doctoris conceptibus obiectibus conſtituuntur, ſic exemplaria in creaturis.

14. *Probatio ſecunda.* Secundò probatur in creatis exemplaribus, de quibus præcipuè loquimur, quia exemplaris ratio in quadam imitabilitate, ſeu paſſiua imitatione ex communi conſenſu ſita eſt: at artifex non intendit imitari conceptum formalem, ſed rem conceptu repræſentatam, nec res exteriùs operata aſſimilatur conceptui formali, ſed obiectiuo; ergo. Qua ratione diximus in Logica quæſtione 3. difficult. 4. artic. 2. Logicum non agere de

Digitized by Google

de actibus actiuis, & formalibus intellectus, ſed de obiectiuis & paſſiuis; quoniam Logicus non prædicat ſecundam intentionem animalis de ſecunda intentione hominis, hæc enim non eſt animal, ſed conceptum obiectiuum animalis de conceptu obiectiuo hominis.

15. *Probatio tertia.* Tertiò conceptus formalis, ſeu imago non eſt res repræſentata, aut obiecta intellectui, vt imitabilis, & vt artificiosè exempletur, ſed ſolùm eſt id, in quo res iſta repræſentatur, & quaſi ſpeculum, in quo res elucet; non verò ipſa elucens res: at ſpeculum, in quo res imitabilis apparet, non eſt illud, ad cuius ſimilitudinem effectus producitur, neque eſt id, quod exemplatur; ergo ſpeculum hoc non eſt exemplar, ſed res illa, aut obiectum in eo elucens, & tanquam res imitabilis repræſentata. Quod adhuc confirmat exemplum de ſpeculo, in quo tota hæc res ſpeculari optimè poteſt; quia ſi pictor alicuius faciem non in ſe ipſo, ſed in ſpeculo fulgentem videret, quam tamẽ conatur depingere, ſeu imitari; certum eſt non imitari, nec depingere ſpeculum; imò neque entitatem illam intentionalem ſpeciei ibi receptæ; ſed vultum ipſius Petri, v. g. in illo ſpeculo, & ſpecie repræſentatum; neque enim qualitatem intentionalem, ſed hominem vult depingere. Eodem ergo modo artifex exteriùs exprimere, imitari, & artificiosè operari volens, non imitatur, aut exprimit ſpeciei qualitatem, ſpeculi naturam, conceptus formalis rationem; ſed rem ipſam ibi obiectam, ſpeculatam, & relucentem, quæ eſt conceptus obiectiuus.

Probatio vltima. Denique Platonici, qui ex omnibus antiquitatis Philoſophis maximè ideas celebrarunt, appellabant eas res ipſas à materiæ comercio, & ſingularium concretione ſeiunctas.

Ex quibus ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ deſumptum ex Sancto Thoma reſpondemus, exemplar ſecundùm eſſe obiectiuũ habere rationem cauſæ formalis extrinſecæ, non quia in genere cauſæ formalis exemplet, aut exemplariter cauſet; ſed quatenus ipſo conſtituitur agens potens exemplariter operari, quod difficultate ſequenti magis explicabitur. quando autem dicitur exemplar eſſe cauſam rei exemplatæ, ſeu ad inſtar eius exteriùs productę; ergo cùm conceptus obiectiuus ſit ipſa res exteriùs producta quatenus intellectui obiecta, idem erit cauſa ſui ipſius. Reſpõd. non eſſe inconueniens, quòd idem, ſecundùm diuerſas conſiderationes, dicatur cauſa ſui ipſius, ſeu idem fieri ad imitationem ſui, ſi ſupponatur ſecundùm ſe obiectiuum & imitabile tantùm, vt conſtat de fine, qui cauſat, & operatur ad ſui effectionem præcipuè, quòd conceptus obiectiuus, ſeu exemplar obiectiuè exiſtens non eſt ipſa res quæ efficitur, ſed eius ſimilitudo, ad cuius inſtar externum opus operatur. 16. *Fundamento in contrariũ reſpondetur.*

DIFFICVLTAS III.

Quæ ſit cauſalitas exemplaris cauſæ, & ad quod genus cauſæ reducatur.

SVppono ex communi conſenſu cauſam exemplarem in effectum influere, ſecundùm illud eſſe obiectiuum, quo cauſa exemplaris conſtituitur. Dubitamus ergo primò quæ ſit hæc cauſalitas, vel qualiter influat in effectum externum ad inſtar eius productum: item cùm tantùm ſint

Digitized by Google

quatuor genera cauſarum, vt omnes Peripathetici cum Philoſopho affirmant, examinare oportet ad quod genus cauſæ, an ſcilicet ad efficientem, an ad formalem reducatur. de his ſolùm eſt inter authores controuerſia; ſupponunt enim omnes ex articulo 2. ad materialem, & finalem reduci non poſſe.

ARTICVLVS I.

Quæ ſit cauſalitas cauſæ exemplaris.

17. *Exẽplar cauſat mouendo efficiens ad opus externũ producendum.* EXemplaris cauſæ cauſalitatem obſcurè ſatis explicant Philoſophi. Nos autem breuiter dicimus, exemplar non aliter cauſare quàm mouendo efficiens creatum ad producendum opus externum ad inſtar, & ſimilitudinem illius, (creatum, inquam, quia agens increatum nequit ab alia entitate non infinita moueri,) habent enim maximam conuenientiam finis, & exemplar, quoniam ſicut finis quatenus cognitus, & intellectui obiectus influit in effectum, ita exemplar. Vnde Ariſtoteles de fine dixit, finem coincidere in eamdem rem numero cum forma facta; ſicut ergo eadem res in ratione finis mouere poteſt ad effectionem ſui, ita in ratione exemplaris dirigit ac concurrit ſuo modo ad ſui effectionẽ, maximè cùm vtraque cauſalitas finis, & exemplaris rendat in effectum medio agente mouendo, vel dirigendo actionem eius. Vnde ſicut cauſa finalis influere, & cauſare dicitur, ex quæſt. 7. diffic. 3. art. 2. ſolùm quatenus amatus, concurrit cum efficienti ad electionem mediorum, gratia ipſius; ita cauſalitas cauſæ exẽplaris nihil aliud erit, quàm effectio agentis operantis ad inſtar, & ſimilitudinem exemplaris. hoc enim exemplar obiectum agenti intellectuali ipſum mouet, vt ad eius ſimilitudinem aliquid efficiat. Iſta ergo effectio ab vtroque proueniet, exemplari ſcilicet, & efficienti. Ideo ſicut cauſalitas finis, & efficientis eadem eſt fundamentaliter, etſi formaliter per diuerſos reſpectus diſtinguantur, ex dictis vbi ſuprà; ita cauſalitas exemplaris, & agentis operantis ad extra, eadem erit fundamentaliter, etſi formaliter diſtinguantur per diuerſos reſpectus in cauſis diſtinctis fundatis. colligitur manifeſtè ex Doct. in 1. d. 36. quæſt. 1. num. 5. quatenus aſſerit improbabile eſſe alium effectum tribuere cauſæ exemplari, & alium efficienti; ergo ſimul concurrunt.

Petes primò vtrùm cauſalitas iſta exemplaris debeat dici metaphorica; an verò realis, & phyſica. Reſpond. exiſtimandam eſſe metaphoricam, vt diximus de fine. Primò quia cauſa non habet veram entitatem phyſicam, & realem, ſed ſolùm intentionalem, & obiectiuam; ergo nequit verè influere phyſicè. Secundò influit mouendo, & excitando: ſed omnia hæc magis habent vim actionis moralis, & metaphoricæ, quàm phyſicæ, & realis; ergo. 18. *Cauſalitas cauſæ exẽplaris cenſenda eſt metaphorica.*

Petes ſecundò qui ſit terminus huius cauſalitatis. Reſpond. terminum eſſe effectum, ſeu exemplatum ad inſtar eius productum; in quo maximè diſtinguitur à cauſalitate finali, quòd hæc amata exercet ſuam cauſalitatem non in productionem ſui, cùm ſæpius ſupponatur productus, ſed intellectionem mediorum. Exemplar autem mouet ad producendum aliquid ad formalem ſimilitudinem eius. de quibus articulo ſequenti. 19. *Terminus cauſæ finalis eſt exẽplatũ.*

ARTI

ARTICVLVS II.

Ad quod genus cauſæ, exemplaris reducatur.

20. *Exẽplaris cauſa nõ reducitur ad cauſã materialem, nec formalẽ.* SVpponunt omnes exemplar non pertinere ad cauſam materialem, nec finalem. Ad materialem quidem, quia eius propria ratio eſt eſſe puram potentiam ſubiectiuam, ex q.2.diffi.2. art. 2. & propria cauſalitas formam recipere, ſed exemplar ex dictis art. præcedenti influit in effectum, nec merè paſſiuè ſe habet; ergo nequit reduci ad cauſam materialem: nec ad finalem, licèt maximam in modo cauſandi cũ illa habeat affinitatem, vt in quæſt. præcedenti explicuimus. Tum quia finis præcedit motione ſua metaphorica efficientem cauſam, quam mouet ad operandum, & operatur vt alliciens affectum, & ſic præcedit formationem exemplaris, quod apud ſe conſtituit agens intellectuale gratia finis. Exemplar autem non concurrit vt alliciens affectum; ſed vt determinans, & quaſi ſpecificans actionẽ, ſeu formam per eam induram. Itaque licèt exẽplar moueat, mouet determinando ad actionem non alliciendo ad electionem. Loquendo ergo de propria exemplaris cauſalitate non poterit ad cauſam finalẽ reduci. Difficultas ergo ſolùm erit de formali, & efficienti.

21. *Sententia prima.* Prima ſententia affirmat, cauſam exemplarem ad formalem potius, quàm efficientem pertinere, non ad formalem intrinſecam, ſed extrinſecã. citatur pro hac ſententia S.Thom. de verit. q. 3. art. 1. quatenus ibi diſtinguit triplex formæ genus, alterum formæ, à qua formatur res, ſicut à forma agentis procedit effectus; alterum formæ, ſecundùm quam aliquid formatur, ſicut anima eſt forma hominis; tandem tertium formæ genus illius, ſcilicet, ad cuius ſimilitudinem aliquid cõſtituitur, negat ideam pertinere ad genus formæ prioris, nec ad genus formæ ſecundæ, ſed ſolùm ad tertium genus, formæ ſcilicet, à qua procedit effectus; & ſi pertineret ad genus cauſæ formalis intrinſecæ, ſpectaret ad ſecundum formæ genus; ergo cùm hæc duo neget, ſolùm fatetur ad genus cauſæ formalis extrinſecè pertinere; ſic docet Alber. Magn. in 1.d.20.art.1. Duran.d.45.quæſt.2. Argentina art.2. Ægid. propoſit.35. de Euchariſtia. Caietan.1. p.q.6.art.3. & quæſt.44.art. item 3. Abulenſis in caput 5. Matthæi q.12. quam adeò veram exiſtimauit Fonſeca 5. Metaph. c.2.q.7.ſect.5. & Conimbricenſes hîc cap.7.q.4. art.2. vt affirment, non reductiuè, ſed propriè, & per ſe ſub formali cauſa extrinſeca contineri, ſpeciéque diſtingui à cauſa formali intrinſeca, & cum eadem rationem communem, & genericam formæ participare.

22. Fundamentum potiſſimum huius ſententiæ eſt, quòd exemplaris ratio conſiſtit in quadam imitatione paſſiua, ad inſtar cuius agens operatur; ſed imitatio paſſiua, & terminatio inſpectus artificis nullam efficientiam importat, ſed tãtùm rationem extrinſecæ formæ terminantis, & dirigentis: exemplar igitur non ad efficientem, ſed ad formalem cauſam pertinebit, quod ex exemplari externo, ad quod reſpiciens operatur agens, coniicitur; hoc enim, vt patet, nihil efficit rigoroſa efficientia, & influxu, ſed tantùm paſſiua ſui imitatione cauſat, vt talis, vel talis ſpeciei ſit arte factum; idem ergo dicendum erit de conceptu obiectiuo, & exemplari interno; in hoc enim modo cauſandi per paſſiuam imitationem, & determinationem arte facti

Digitized by Google

ad hanc ſpeciem eiuſdem prorſus rationis ſunt. Confirmatur ſecundò, quod eſt principium formale agendi ſubiectatur in agente, vt de ſe patet: ſed ex dictis ſuprà exemplar non eſt conceptus formalis informans, ſed conceptus obiectiuus paſſiuè terminans; ergo nequit reduci ad genus cauſæ efficientis. Confirmatur tertiò, cùm agens operatur artificiatum principium, quo non eſt exemplar, ſed anima; neque inſtrumenta, quæ ab agente mouentur, & ad agendum applicantur, & efficere dicuntur; reſtat vt ſolùm ſit quædam forma extrinſeca, ad quam reſpiciens agens operatur ad extra.

23. *Sententia ſecunda.* Secunda ſententia, & verior, nobiſque tenenda affirmat, exemplar ad cauſam efficiẽtem pertinere, ita quòd ſicut agens naturale ſua forma intrinſeca conſtituitur in actu primo, potens operari efficienter naturaliter, ita agens intellectuale hoc exemplari, ſeu idea conſtituitur in actu primo, potens exemplariter cauſare non intrinſecè, cùm exemplar ſit conceptus obiectiuus, & non formalis, ex dictis diffic. 2. art. 2. ſed extrinſecè; in hoc ergo diſtinguo cauſam exemplariter producentem à vera cauſa efficienti, quòd hæc conſtituitur aliqua intrinſeca forma inhærente; illa verò extrinſeca, & non inhærente: ſic intelligo Angelicum Doctorem pro contraria ſententia citatum, dum ait, exemplar eſſe cauſam formalem extrinſecam, loquitur enim ibi de forma conſtitutiua cauſæ exemplantis. tenet expreſsè Doctor in 1. diſtinct. 2. quæſt. 2. §. *ad primum,* num. 10. & diſtinct. 36. quæſt. 1. §. *contra iſta,* num. 5. verſ. *præterea* 6. vbi hæc habet, *non videtur probabile quòd tribuatur alius effectus cauſæ exemplari, & alius cauſæ efficienti; quia cauſa exemplaris non eſt niſi quoddam efficiens, efficiens enim diuiditur in efficiens per intellectum, ſiue propoſitum; & efficiens per naturam, ſecundùm Philoſophum 1. Phyſ. text. 49. Sicut igitur naturaliter producens non eſt alia cauſa ab efficienti, ita neque exemplaris, neque exemplariter producens; & ita idem eſt effectum, & exemplariter productum alicuius intelligentis, in quantum eſt intelligens, & in quantum exemplans.* Eamdem ſententiam tenet S. Thomas pluribus in locis, præcipuè in 1. d. 2. quæſt. vnic. & 1. part. quæſt. 15. art. 2. quatenus aſſerit, quòd ſicut agens naturale conſtituitur in actu per formam naturalem, iſta agens intellectuale per exemplar. idem docuit Seraphicus Doctor in 3. d. 11. quæſt. 2. Alenſis 1. part. quæſt. 23. memb. 4. art. 1. Heruæus in 1. d. 36. quæſt. 1. Perei. lib. 4. cap. 1. Suar. tom. 2. Metaph. diſp. 25. num. 8. Ruui. in hoc tractatu, & alij recentiores. eſt ſententia Ariſtotelis lib. 7. Metaph. cap. 23. vbi hæc habet, *quodammodo ex ſanitate ſanitatem accidit fieri, & vt domum ex domo, quæ ſine materia, eam, quæ habet materiam, ars enim medendi, & ædificandi eſt forma, ſanitas, & domus;* deinde ait principium, vnde incipit motus artificialis, eſſe formam in anima, per quam operatur artifex; ſic enim ait, *ſanans igitur, & vnde conualeſcendi motus incipit, ſi ab arte forma eſt in anima;* ergo exemplar conſtituit agens formaliter potens exemplare: alia teſtimonia videri poſſunt apud Suarium, vbi ſuprà.

Ratione etiam probatur, ſicut agẽs naturale conſtituitur agens ſua forma naturali, ita agens exemplariter forma exemplari; ergo ſicut agens naturale media illa forma effectiuè influit in effectum, ſic agens exemplariter medio exemplari. Quod ſic declaro. Agens intellectuale non habet in ſe formalem virtutem producendi ali- 24.

quod

Digitized by Google

quod externum opus, ſeu aliquod exemplatum, aliàs nullo exemplari propoſito, ſeu obiecto exemplariter valeret producere; ergo hoc exemplari conſtituitur in actu primo potens exemplare proximè; ergo virtus effectiua completa communicatur ipſi ab ipſo exemplari; concurrit ergo exemplar cum ipſo in eodem genere cauſæ, ſicut forma naturalis cum agente naturali. Secundò nequit intelligi qualiter exemplar ſolùm formaliter extrinſecè poſſit cauſare. nam omnis forma extrinſeca penes ordinem ad aliquam intrinſecam dicitur talis; habet enim ſe ſolùm terminatiuè, & quaſi paſſiuè, ſicut extrinſecus terminus; ſed cauſa exemplaris habet effectum externum, nempe exemplatum; ergo non ſufficit illa extrinſeca obiectio, ſeu terminatio actus intellectus, vt dicatur exemplariter cauſare, niſi ei aliquis influxus tendens in effectum concedatur, iſte eſt effectiuus, & identificatus cum cauſalitate agentis; ergo exemplaris cauſa ad genus cauſæ efficientis reducenda erit.

Vnde ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ reſpondetur cauſam exemplarem non conſiſtere ſolùm in imitatione paſſiua, ſed conſtituere agens in actu primo potens exemplare, cum eodémque efficienter concurrere: idémque dicimus de exemplari externo, hoc enim apprehenſum, & obiectum intellectui artificis, ſeu pictoris ipſum reddit potens producere tale opus. externum ad extra, ad inſtar, & ſimilitudinem eius.

25. Obiicies, cauſam non reddi proximè potentem operari, niſi inſit ei aliqua mutatio: ſed exemplar ſolùm eſt conceptus obiectiuus; ergo nequit conſtituere agens intellectuale potens exemplare. Reſpondetur primò non eſſe de ratione comprincipij quòd informet, vnde cauſa prima ex quæſt. 5. difficult. 3. art. 2. concurrit cum ſecunda, non inhærendo ipſi, nec aliquod phyſicum infundendo: imò, vt dicemus 3. lib. de anima, omnibus formis effectiuis quatenus effectiuis accidit inhærentia, & informatio; non enim inhæret ſpecies impreſſa, v.g. quatenus ſpecies, & ſemen obiecti, quo fæcundatur intellectus, ſed quatenus accidens genitum dependens à ſubiecto in eſſe, fieri, & conſeruari: dato tamen quòd aliqua inhærentia exigeretur per ſe, iſtud exemplar informaret igitur intellectum quatenus repræſentatum in ſpecie impreſſa repræſentante ipſum, & ſimul cum intellectu concurrente ad directionem operis externi, & effectionem exemplati; ſed de his in libris de anima.

Reſolutio quæſtionis.

HAbemus ergo ex tota hac quæſtione, dari cauſam exemplarem, hánceque eſſe formam non intrinſecam, ſed extrinſecam, ad quam reſpiciens agens intellectuale operatur ad extra; ab ideáque diſtingui, quòd hæc rigoroſè ſolùm reperitur in Deo, vt Theologi explicant in tractatu de diuina ſcientia; illa verò in creaturis; dicitúrque exemplariter cauſare non ſecundùm conceptum formalem, & quatenus formaliter repræſentatam, neque ſecundùm eſſe obiectiuum materiale, aut antecedens cognitioni, ſed ſecundùm eſſe obiectiuum formale, & diminutum per actualem cognitionem operatum: huius cauſæ cauſalitas fundamentaliter eſt eadem cum cauſalitate agentis, ſeu operantis ad extra, diſtincta tamen formaliter per diuerſos reſpe-

ctus, quorum vnus fundatur in agente, & hic eſt realis; alius verò in exemplari, & hic eſt intentionalis: vnde cauſam exemplarem, ne genera cauſarum contra Philoſophum multiplicemus, ad genus cauſæ efficientis reducimus.

QVÆSTIO IX.

De comparatione cauſarum tam inter ſe, quàm cum effectibus.

POSTQVAM de generibus cauſarum per ſe, & in particulari diſputauimus, de eiſdem in ordine ad ſuos effectus quatuor veniunt diſcutienda. Primum, an cauſæ inter ſe collatæ habeant aliquam prioritatem quoad perfectionem, & exiſtentiam. Secundum, vtrùm vna ſit prior alia in cauſando. Tertium, vtrùm idem effectus poſſit produci ſimul à pluribus cauſis totalibus eiuſdem ordinis. Quartum, vtrùm ab eiſdem diuiſis; quibus explicatis natura intrinſeca harum cauſarum clariùs, & diſtinctiùs intelligetur.

DIFFICVLTAS I.

An cauſæ inter ſe habeant aliquam prioritatem quoad perfectionem, & exiſtentiam.

ARTICVLVS I.

Quibuſdam dictis præſens enodatur difficultas.

1. Concluſio [pr]ima. DIco primò, ſi cauſæ adinuicem, quoad exiſtentiam comparentur, cauſa efficiens eſt prior, deinde materialis, poſtea formalis, tandem finis totalis, nempe compoſitum. hanc concluſionem omnes Scotiſtæ debent admittere. Fundamentum eſt, quòd cauſa efficiens, ſeu generans, eſt primum principium, vnde motus, deinde materia ſupponitur tamquam ſubiectum generationis, in qua inducitur forma, quibus vnitis, & actualiter cauſantibus, reſultat totum compoſitum; ergo quantum ad exiſtentiam, prior eſt efficiens, & poſterior finis. Obiicies, quòd ex inferiùs dicendis, & dictis ſuprà, finalis cauſa eſt prior cæteris; ergo nequit poſterior exiſtimari. Reſpondet Doctor 5. Metaphyſicæ quæſt. 1. §. *Reſpondeo*, numero 5. verſicul. *ad principale dico*, quòd finis eſt principium, ſecundùm eſſe, in mente agentis, & eſt vltimum, ſecundùm quod eſt in materia.

Dico ſecundò, ſi cauſæ comparentur in perfectione, facta collatione inter materiam, & formam, forma erit nobilior. Ratio eſt conſpicua, quia forma actuat, materia verò recipit: at omnis potentia imperfectior eſt ſuo actu; ergo. Obiicies formam materialem dependere in ſuo eſſe, & fieri à materia, hanc tamen non dependere à forma, cùm immediatè creetur à Deo; ergo eſt perfectior forma. Reſpondetur quòd licèt forma dependeat à materia in ſuo eſſe, materia tamen magis dependet à forma, quoniam hæc dependentia eſt per modum actus formalis, quo ad determinatam ſpeciem, reducitur, redditúrque ex informi pulchra, vt docuit Ariſtoteles libro primo Phyſicorum. 2. Concluſio ſecunda.

Dico tertiò, ſi cauſæ extrinſecæ comparentur cum intrinſecis, cauſæ extrinſecæ ſunt perfectiores intrinſecis. Fundamentum eſt quòd intrinſecæ 3. Concluſio tertia.

Digitized by Google

fecæ ſunt partiales, & incompletæ; extrinſecæ verò totales & completæ: vnde modus extrinſecorum, nempe efficere, & finalizare, quia perfectus conuenit Deo, non verò modus cauſandi intrinſecarum cauſarum, quia Deus nec informari valet, nec informare, vt docuit Doctor in primo, diſtinctione 2. quæſt. 2. art. 1. num. 16. verſiculo *vlterius*, & diſtinctione 8. quæſt. 1. §. *ad quæſtionem*, quia hoc includit imperfectionem, vt oſtendimus quæſt. 10. difficult. 2. art. 2.

4. *Concluſio quarta.* Dico quartò, ſi hæc comparatio quoad perfectionem, fiat inter cauſas extrinſecas, ſcilicet inter finalem & efficientem, finis eſt nobilior; docet Doctor expreſsè lib. 5. Metaphyſicæ quæſt. 1. §. *Reſpondeo*, verſicul. *vltrà*, num. 2. *quia ſi finis eſt intentus, tunc finis eſt cauſa vt agat, & principium motiuum agenti, efficiens iam factus in actu cauſat; vel motus à fine producit formam in materia, & hac eſt cauſalitas formæ informare, cauſalitas materiæ eſt ſubſtare formæ; cauſalitas ergo omnium eſt à fine; ergo*, &c. Idem docet tractatu de primo principio, cap. 2. §. *probatur*, numero 2. quia per ipſum aliæ fiunt, & non ipſe propter aliud. Eſt ſententia Ariſtotelis 2. Phyſicorum textu 3. & 5. Metaphyſicæ cap. 2. & vbicumque cauſas inter ſe comparat; quam etiam docet D. Auguſtinus 5. de ciuit. Dei cap. 21. vbi ait finali cauſa non dari cauſam meliorem, & D. Thom. opuſculo 31. §. 2. vnde aſſerit quòd finis eſt cauſa cauſarum, quia eſt cauſa cauſalitatis in omnibus cauſis. eſt communis ſententia Philoſophorum. Probatur; quoniam omnis cauſa inquantum cauſa eſt ſuo effectu perfectior; ſed, vt diximus ex Doctore vbi ſuprà, finis in ratione cauſæ conſideratus, eſt cauſa efficientis; ergo. Confirmatur; tum quia excitat ad agendum cauſam efficientem; tum etiam quia eſt vltimum, & excellentius quod intendit efficiens: vnde finis dici conſueuit cauſa cauſarum; quia cæteræ cauſæ ſunt quaſi effectus illius, cuius gratia omnes in ſuo genere cauſant.

Obiicies primò, influxum cauſæ efficientis eſſe verum influxum finis metaphoricum; ergo cauſa efficiens eſt perfectior, cùm perfectio cauſæ ex perfectiori modo cauſandi deſumatur. Confirmatur, quoniam operari ſequitur eſſe, ſeu modus operandi fundatur in modo eſſendi: at cauſa efficiens ſemper exiſtit, vt cauſet, finis autem cauſat vt apprehenſus; ergo cauſa efficiens eſt multo perfectior. 5. *Obiectio.*

Reſponſio. Reſpondetur cauſam finalem non dici metaphoricam, quia non realiter influat, vt diximus q. 7. diffic. 2. art. 2. ſed quia moueat alliciendo, & non actualiter exiſtens, tamen perfectio cauſæ non attendenda eſt penes eius exiſtentiam, ſed ex modo cauſandi magis independenter. Vnde cùm finis independenter cauſet, efficiens verò dependenter à fine, hinc eſt quòd ſit fine imperfectior.

Dices quòd finis mouet quaſi rogando; ergo imperfectè. Reſpondetur motionem finis magis explicari debere per modum imperij, quàm per modum ſupplicantis, quoniam efficiens deſeruire fini exiſtimatur, quatenus eo medio cauſat. Ad illud quod dicitur quòd modus operandi ſequitur modum eſſendi. Reſpondetur non eſſe verum, aliàs accidentia eſſent perfectiora materia, cùm perfectiori modo cauſent; ex alio enim capite ſumitur perfectio in eſſe entis, ex alio verò in eſſe cauſæ. Vnde cauſa finalis poteſt eſſe perfectior in cauſando, etſi in entitate ſit imperfectior. 7.

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm cauſæ ſe inuicem cauſent, vnaque ſit prior alia in cauſando.

EXplicata prioritate cauſatum quoad perfectionem, & exiſtentiam, earumdem prioritas in cauſando potiſſima, quæ in cauſis attendenda eſt, reſtat examinanda. Præmitto ergo ad clariorem intelligentiam cauſas adinuicem comparatas poſſe conſiderari ſecundùm entitatem, & ſecundùm cauſalitatem: vtroque modo procedit difficultas; ideo plura diſcutienda veniunt. Primum, vtrùm cauſæ ſibi inuicem ſint cauſæ quoad entitatem. Secundum, quoad cauſalitatem. Tertium, vtrùm vna cauſa ſit prior alia in cauſando, vel omnes in ſuo genere ſint priores, quod ſequentibus articulis examinabitur.

ARTICVLVS I.

Vtrùm cauſæ ſibi inuicem ſint cauſæ quantum ad entitatem.

NOn eſt ſermo de cauſis eiuſdem generis, v. g. de duobus efficientibus, ſeu duabus materialibus. nam certum eſt, vt docuit Ariſtot. 2. Phyſic. textu 35. hoc eſſe impoſſibile, aliàs ſi duæ efficientes, v. g. ſe mutuò cauſarent, idem reſpectu eiuſdem eſſet cauſa, & effectus, & ita notius, & ignotius, prius, & poſterius, quod implicat: ſed de eiſdem in diuerſo genere, ita vt efficiens, v. g. comparetur ad materialem, formalem, & finalem; vel materialis ad formalem, &c.

7. *Concluſio prima.* Dico primò comparando materiam cum forma non ſunt ſibi cauſæ quoad entitatem, quoniam licèt forma materialis in ſua entitate pendeat à materia, de cuius potentia educitur; rationalis tamen non pendet à materia, neque hæc ab vlla forma, cùm ad omnes præſupponatur exiſtens. Patet, quia materia eſt terminus creationis, & primum ſubiectum generationis ingenerabile, & incorruptibile, ex lib. 1. q. 2. difficult. 3. ergo non poteſt cauſari à forma; ergo hæ cauſæ non ſe inuicem cauſant.

Obiectio prima. Obiicies primò, anima rationalis vnitur corpori in eodem inſtanti, in quo creatur; ergo pendet ab ipſo. *Reſpõſio.* Reſpondetur ita eſſe; tamen non ideo pendet in ſua entitate à corpore; nec corpus influit in eius eſſe intrinſecum, vt diximus lib. 1. q. 2. difficult. 2. art. 1. & 2.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò, quòd exiſtentia materiæ primæ eſt ita imperfecta, vt ab ea nequeat naturaliter ſuſtentari ſine formæ iuuamine. Rurſus accipit à forma eſſe ſpecificum; ergo in ſua entitate pendet à forma. *Reſpõſio.* Reſpondetur negando vtrumque antecedens. quia licèt exiſtentia materiæ ſit imperfecta, quia partialis; hæc tamen imperfectio non tollitur per coniunctionem cum forma, nec impedit materiam, vt ſine illa poſſit exiſtere, quoniam in exiſtendo nullam dependentiam dicit à forma; quare verò naturaliter nequeat eſſe ſine omni forma, diximus lib. 1. quæſt. 2. difficul. 4. art. 1. Deinde eſſe ſpecificum, quod materia recipit à forma, eſt intrinſecum compoſito, non materiæ, vnde conſequentia falſa eſt.

8. *Concluſio ſecunda.* Dico ſecundò comparando materiam cum efficienti cauſa, non ſunt ſibi inuicem cauſæ quoad entitatem. Fundamentum eſt, quòd cùm materia ſit ingenerabilis, non pendet ab aliquo efficienti creato; imò nec pendere poteſt diuinitus, ex Doctore in

4. diſt.

4.diſt.1.quæſt.1.per totam; neque efficiens pendet à materia rei generandæ, quia præſupponitur ad illius cauſalitatem,& prius in ſuo eſſe, vt experientia demonſtrat, nequit à poſteriori dependere.

Concluſio tertia. Dico tertiò comparando materiam cum fine in illa actione, qua primum Deus mundum creauit, eſſe ſibi inuicem cauſas in entitate. Fundamentum eſt, quòd licèt finis Dei agentis fuerit ipſe Deus, cùm omnia propter ſemetipſum operatus fuerit; tamen finis illius actionis fuit totum compoſitum; ergo influxit in genere cauſæ finalis in creatione materiæ, & omnium neceſſariorum ad conſtitutionem eius. Rurſus materia influxit in compoſitum; ergo quoad entitatem fuerunt inuicem cauſæ.

9. *Concluſio quarta.* Dico quartò ſi comparemus formam cum efficienti, non ſunt ſibi inuicem cauſæ in entitate. Fundamentum eſt, quòd licèt forma in ſuo eſſe dependeat ab efficienti; hoc tamen ab ipſa non dependet, cùm ſit ipſo poſterior.

Concluſio quinta. Dico quintò comparando cauſam efficientem cum finali, quantum ad entitatem ſunt inuicem cauſæ. Reſp. ex Ariſtot.2.Phyſic. cap. 3.exemplificante cauſam efficientem, & finalem in deambulatione, & ſanitate, dicendo, ſanitatem in intentione eſſe finem deambulationis, deambulationémque eſſe cauſam efficientem ſanitatem in intentione; ergo ſunt inuicem cauſæ in entitate.

ARTICVLVS II.

Vtrùm cauſæ per ſe ſibi inuicem ſint cauſæ quoad cauſalitatem.

Concluſio prima. Dico primò, materia, & forma ſunt ſibi inuicem cauſæ quoad cauſalitatem. Fundamentum eſt, quòd ex lib.1.q.6.difficult.1 materia,& forma nequeunt influere in compoſitum, niſi hæc informando perficiat, illa autem recipiat; ergo ſuis cauſalitatibus mutuò ſe reſpiciunt.

Dico ſecundò, comparando materiam cum efficienti, ſunt ſibi inuicem cauſæ quantum ad cauſalitatem, ſeu mutuò dependent in cauſando. Fundamentum eſt, quòd efficiens nequit cauſare niſi dependenter à cauſalitate materiæ; aliàs crearet, quod naturæ viribus ex communi conſenſu implicat, & adhuc diuinitus ex Doctore vbi ſuprà. Item materia nequit materializare ſine cauſalitate efficientis, quoniam materializare eſt formam recipere; eam tamen nequit recipere, niſi ab aliquo efficienti in ipſa producatur, quia omne productum eſt per aliquam efficientis actionem; ergo ſe inuicem cauſant quantum ad cauſalitates. 10. *Concluſio ſecunda.*

Dico tertiò, ſi materia comparetur cum fine, ſunt inuicem cauſæ in cauſatione. Fundamentum eſt, quòd actio agentis eſt propter finem, & actio exigit cauſalitatem materiæ, cùm ex eius potentia formam educat; ergo ad inuicem ſunt cauſæ, neque vna poteſt cauſare ſine alia. *Concluſio tertia.*

Dico quartò, ſi comparemus formam cum efficienti, ſunt inuicem cauſæ. Reſpondetur, quia ſine formalizatione formæ efficiens nequit producere compoſitum, neque forma ſine efficienti informare materiam; ergo in ordine ad cauſandum compoſitum aliquo modo ad inuicem dependent. *Concluſio quarta.*

Dico vltimò comparando formam cum fine ſunt inuicem cauſæ. Ratio eſt, quoniam forma non formalizante compoſitum finalizare repugnat. *Concluſio vltima.*

Digitized by Google

Articvlvs III.

Vtrùm omnes cauſæ in ſuo genere ſint priores, vel vna ſit prior alia in cauſando.

11. *Concluſio prima.* Dico primò, ſi cauſæ in ſuo genere conſiderentur, quælibet poteſt exiſtimari prior. docet Doctor 5. Metaphyſ.q.1.§.*reſpondeo*,num.5.verſ. *ad aliud*, his verbis, *quatuor cauſæ ſunt primæ in ſuo genere ſicut omnia generaliſſima; tamen vnum prædicamentum eſt prius alio.* ſic hìc quælibet cauſa in ſuo genere eſt prior alia aliqua prioritate. Vnde vnus & idem effectus poteſt dici prior, & poſterior in diuerſo genere cauſatum; quod de gratia docent nonnulli recentiores, aſſerentes eſſe priorem contritione in genere cauſæ materialis; poſteriorem verò in genere cauſæ formalis.

12. *Concluſio ſecunda.* Dico ſecundò, comparando cauſas inter ſe finis eſt prima cauſa, quæ influit; deinde efficiens, ſtatim verò materia, & tandem forma. docet expreſsè Doctor 5. Metaph. vbi ſuprà, & tract. de primo principio, cap. 2. n. 2. imò inde colligit, in Deo priorem eſſe rationem finalizandi ratione efficiendi. tenet etiam D.Thom. 1. p. q. 5. art. 2. ad 1. & art. 4. in corpore, & 1. 2. q. 1. art. 2. in corpore. Fundamentum eſt, quòd omnia cauſantur propter finem, finis autem à nullo cauſatur; ergo eius cauſalitas eſt prior: deinde materia, & forma nequeunt ſe vnire, aut mutuò cauſare ſine alicuius agentis efficientia; neque forma poſſit induci in materia hac non præſuppoſita, manifeſtè infertur, quòd cauſa efficiẽs ſequatur finalem, materialis efficientem, & formalis materialem, & conſequenter quòd cauſa finalis primum obtineat locum in cauſando; ſecundũ efficiens; tertium materialis; quartum formalis.

Difficvltas III.

Vtrùm idem effectus poſſit ſimul produci à pluribus cauſis totalibus eiuſdem ordinis.

Pro intelligentia quæſtionis præmitto, notanter titulum quæſtionis inquirere de pluribus cauſis totalibus; quoniam de partialibus non eſt dubium, cùm certum ſit de facto, vnum numero effectum produci à pluribus cauſis partialibus, vt filius à patre, & matre, & notitia, ſeu Verbum creatum ab obiecto, & potentia. Poſuimus item eiuſdem ordinis, quia ſi ſint diuerſi, certum etiam eſt eumdem numero effectum à pluribus cauſis totalibus, à cauſa nempe prima, & ſecunda, de facto pendere; item inter ſecundas ab efficienti, & finali. Difficultas ergo quæſtionis eſt, an idem numero effectus poſſit à pluribus cauſis totalibus eiuſdem ordinis ſimul concurrentibus idem numero effectus produci. 13.

Secundò præmitto, huius rei repugnantiam ex triplici capite poſſe prouenire, vel quia cauſæ nequeunt naturaliter ita diſponi, quòd ſimultaneo concurſu poſſint in eumdem numero influere effectum; vel quia facta hac diſpoſitione, ſeu intima penetratione diuinitus adhuc expectetur diuinus concurſus, ſeu ſpeciale iuuamen, vt poſſint talem effectum producere; vel quia poſita tali vnione, & penetratione adhuc diuinitus talis influxus repugnet, vt nulla virtute effici valeat vtriuſque cauſæ concurſu: nec ſermo eſt de duobus cauſis formalibus, quia id implicat, vt diximus lib. 1. q. 4. difficult. 3. artic. 1. ſolùm ergo de duabus efficientibus dubitatur.

Arti-

Digitized by Google

ARTICVLVS I.

Explicantur quorumdam Philoſophorum placita.

14. *Sententia prima.* PRima ſententia affirmat eumdem numero effectum à duabus cauſis efficientibus non ſolùm ſupernaturaliter, ſed naturali modo poſſe prouenire: tribuitur hæc ſententia Nominalibus in 3. diſt. 1. quæſt. 2. Fundamentum eſt, quòd de facto duo gubernant eamdem nauim, quorum quilibet ſufficit; duo ſuſtentant eumdem lapidem, ne deorſum tendat, altero ſuſtentare potente. Item duo luminoſa æqualis intenſionis, & virtutis, v.g. vt quatuor applicata æqualiter paſſo producent lumen, v. g. vt duo; tunc ſic vel quilibet eorum producit lumen vt duo; vel vterque ſimul vnum numero lumen. Primum dici nequit, aliàs duo accidentia ſolùm numero differentia idem ſubiectum naturaliter informare valerent. Dicendum ergo eſt vtrumque luminoſum ad idem numero lumen producendum ſimul concurrere, quod de luminoſis quantum ad aliquem gradum, ſecundùm quem naturaliter poſſunt applicari, docet Lorca in 3. partem S. Thom. diſputat. 25. art. 5. num. 16.

15. *Sententia ſecunda.* Secunda ſententia affirmat, id non eſſe poſſibile naturaliter impoſſibilitate ſe tenente non ex parte actionis, ſed ex parte diſpoſitionis cauſarum, quatenus duæ cauſæ efficientes nequeunt eidem paſſo æqualiter applicari; ſi tamen ſupernaturaliter applicarentur, (vt fieri poteſt,) nullo iuuamine ſupernaturali, ſola propria, & natiua virtute ambæ eumdem numero effectum producerent: videtur ſententia Caietani 1. parte quæſt. 52. art. 3. quatenus docet, id non eſſe poſſibile naturaliter defectu naturalis penetrationis cauſarum. Fundamentum eſt, quòd ſi duo agentia æqualis virtutis ſuppoſita penetratione ſupernaturali æqualiter applicarentur, dum gaudeant ſufficienti virtute productiua, debitéque approximata, non eſt vnde poſſit impediri, neque ad hoc ſufficit alterius cauſæ conſortium; ergo ambæ ſimul influerent. Confirmatur, quoniam ſi quodlibet iſtorum agentium ab alio ſeparatum ageret, cur alteri coniunctum non influet?

16. *Sententia tertia.* Tertia ſententia ſuſtinet, id naturaliter implicare, etiamſi cauſæ ſupernaturaliter applicentur; non tamen ſupernaturaliter, ſeu aliquo ſupernaturali iuuamine: requirit ergo hæc ſententia, vt duo efficientia poſſint eumdem numero effectum producere. Primò, quòd cauſæ diuinitus penetrentur. Secundò quòd ſupernaturaliter eleuentur, ſeu ordinentur in effectum. tenet expreſsè Suarez 1. tom. Metaphyſ. diſput. 26. ſect. 4. Fonſeca 5. Metaphyſic. cap. 2. quæſt. 15. ſect. 1. Lorca in 3. parte quæſt. 3. art. 7. diſp. 25. à num. 16. Ruu. tract. de comparatione cauſarum cum ſuis effectibus quæſt. 1. & alij plures. Fundamentum potiſſimum huius ſententiæ eſt, quòd ſi duæ cauſæ ſimul applicarentur diuinitus, poſſet Deus ſupernaturaliter communicare vtrique eam ſolummodo quantitatem concurſus, quam cuilibet earum ſigillatim præbiturus erat, ſi ſeparata ab alia produceret; ergo cùm cauſalitas creaturæ non ſe extendat amplius, quàm influxus, ſeu concurſus Dei, ambæ eumdem numero effectum producerent. Confirmari poteſt ratione. nam ſi, teſte D. Thoma 3. p. q. 67. art. 6. plures ſacerdotes ſimul proferêtes verba poſſunt & vnum numero hominem baptizare,

idémque

Digitized by Google

idémque numero ſacramentum conficere,& ſimiliter omnes ſuſcipientes presbyteratus ordinem vnam numero hoſtiam cum Epiſcopo cõſecrant, ex eodem Angelico Doctore q. 82. art. 2. cùm ſint totales cauſæ horum effectuum, quarum quælibet ſeparata eumdem effectum poſſet efficere, cur id ſupernaturaliter cauſis efficientibus naturalibus,ſi diuinitus ad id eleuentur, repugnabit?

17. *Sententia quarta.* Quarta ſententia abſolutè negat id eſſe poſſibile, adhuc poſita quauis penetratione cauſarum; ita vt poſitis duobus agentibus æqualis virtutis, & in æquali diſtantia implicet diuinitus eumdem numero effectum ab eiſdem ſimul, & adæquatè prouenire; eſt expreſſa ſententia Doctoris in 1.diſt. 2. quæſt. 2. §. *quantum ad tertium*, num. 19. verſic. *hoc patet*,& quæſt. 3. §. *de tertia via*, num. 4. verſic. *quantum ad quartum*, & in 3. diſt. 1. quæſt. 2. §. *ad quæſtionem igitur*, num. 5. & in 4. diſt. 10. quæſt. 2. §. *ad rationes*, verſ. *etſi quæras*, num. 23. & tractatu de primo principio cap. 3. §. *& probatur ſic*, num. 11. & theoremate 20. num. 4. & 12.& alibi ſæpiùs; quem omnes ſui ſequuntur. Philip. Faber in 3. diſput. 4. Rada controuerſ. 1. artic. 4. colligitur etiam apertè ex Angelico Doctore 1. parte quæſt. 52. art. 3. quod expreſsè docet in 1. diſtinct. 37. quæſt. 3. art. 3. in corpore, & ad primum: ipſum ſequuntur Ferrarienſ. 3. contra gentes cap. 68. Sonzin. 5. Metaphyſ. quæſt. 6. Iauel. quæſt. 7. Caietan. 3. parte quæſt. 67. art. 6. quamuis vbi ſuprà oppoſitum tenere videatur, Vaſquez 1. tom. in 3. parte diſput. 29. cap. 4. num. 17. cuius ſententiæ fundamenta articulo ſequenti explanabimus.

***

ARTICVLVS II.

Quibuſdam dictis verior ſententia explicatur, & refutantur oppoſitæ.

Dico primò contra primam ſententiam, duæ cauſæ totales, & adæquatæ nequeunt ita naturaliter diſponi, vt æqualiter comparentur ad materiam, itaque implicat quòd naturaliter duo agentia phyſica ita vniantur inter ſe, quòd non ſit maior ratio, quare vnum agens potiùs influat in effectum, ſeu producat formam in materia,quàm aliud. Fundamentum eſt, quòd vt agentia æqualiter comparentur ad materiam,debent penetrari;ſed penetratio ex communi Philoſophorum, & Theologorum conſenſu naturaliter eſt impoſſibilis ob quantitatiuam extenſionem; ergo. 18. *Concluſio prima.* *Duo agentia nequeunt naturaliter penetrari.*

Obiicies primò, quòd licèt hoc repugnet agentibus ſubſtantialibus, non tamen qualitatibus:vnde duo luminoſa, v.g. vt quatuor poſſunt vniri, & ita æqualiter proportionati cum effectu. Reſpondetur quòd ſi gradus qualitatis ſint æqualis perfectionis, vt quidam aſſerunt, nulla erit implicantia,quòd quatuor,& quatuor quicumque ſint, inter ſe naturaliter vniantur; ſi verò ſint inæqualis perfectionis, vt nos probabimus primo de generatione, tum quatuor, & quatuor poterunt vniri naturaliter, ſi ſint inæqualis perfectionis; tamen in tali caſu non eſſent cauſæ totales, & adæquatæ, ſed vnam integram cauſam complerent non indiuiſibilem, ſed diuiſibilem productiuam alterius luminoſi,vt octo, vel magis remiſſi,vt accidit ſingulis agentibus naturalibus. *Obiectio prima.*

Obiicies

19. *Obiectio ſecunda.* Obiicies ſecundò accidere poſſe, quòd duo agentia naturaliter applicentur, etiam ſi ſint adæquata, non quantum ad omnem gradum, ſed quantum ad aliquem: vt ſi vnum agẽs naturale æqualis virtutis cum altero conſtitutum ſit intra ſphæram actiuitatis alterius, quamuis non ſint omnibus partibus ſphæræ æqualiter applicati, quoad aliquam tamen partẽ concurrunt, in qua poſſunt eundem gradum caloris, & lucis producere; ergo duo agentia totalia æqualis virtutis poſſunt naturaliter diſponi in ordine ad eumdem numero effectum producendum. Reſpond. quòd licèt vnum agens naturale poſſit ſecundùm aliquem gradum eſſe intra ſphæram alterius, implicat tamen, quòd omnino æqualiter comparentur ad paſſum. nam ſupponamus, quòd ſit aliquod ſubiectum calidum in ſummo, v.g. vt octo, accedat aliud calidum eiuſdem intenſionis, vel penetrantur ſubiecta, quod naturaliter implicat; vel intenſio vnius communicatur alteri, & hoc etiam implicat, cùm accidens non poſſit tranſire naturaliter de ſubiecto in ſubiectum, neque hoc ſit ſuſceptiuum plurium qualitatum phyſicarum eiuſdem ſpeciei; ergo non æqualiter comparabuntur ad effectum, & materiam, cùm diuerſa occupent loca, & à fortiori non poſſint eadẽ omnino diſtantia indiuiſibiliter diſtare; implicat ergo quòd duo agẽtia phyſica totalia ita poſſint diſponi naturaliter, quòd non ſit maior ratio, quare effectus ab vno, quàm ab alio, debeat procedere: vnde ad fundamenta primæ ſententiæ reſpond. quòd duo trahentes nauim non adæquatè, & totaliter, ſed partialiter proportionantur ad cauſandum effectum; idem dico de portantibus, aut ſuſtinentibus nauim. nã cùm ſint agentia ſpontanea, poſſunt ſe applicare, qualiter eis placet. Ratio autem diſparitatis inter agentia ſpontanea, & naturalia ad noſtrum propoſitum hæc eſt, quòd agentia naturalia vi, & propenſione naturæ, & quantum poſſunt, ſeu ad vltimum potentiæ influunt in effectus; ideo ſi duo agentia æqualis ſint virtutis, ſi non indiuiſibiliter vniantur, illa diſtantia maior, & minor, qua poteſt vna earum magis approximari materię, ſeu paſſo, ſufficiet vt alterius conſortium non expectet. In agẽtibus verò ſpontaneis aliter accidit, quoniã cùm non agant impetu naturæ, ſed ſponte, & poſſint ſpectare alterius cauſæ conſortium, ſuámque actiuitatem temperare, vt effectus ab vna naturaliter producibilis, ab vtraque procedat; hinc fit, quòd facilius quis ſuſtentat cum alterius conſortio pondus, quàm ſolus, quia vt adiuuetur ab alio, minorem adhibet vim.

Dico ſecundò penetratis agentibus totalibus adæquatis, & non ſubordinatis diuina virtute, nec poſſunt naturaliter in eumdem numero effectum influere. hanc concluſionem ſtatuo contra Caietanum, & etiam contra Nominales quantum ad ſecundam partem ſuæ concluſionis, qua aſſerunt, duas cauſas adæquatas naturaliter poſſe concurrere ad eumdem numero effectum. Hanc concluſionem primò ſic aliqui probant ex Philoſopho 5. Metaph. cap. 2. vbi hæc habet. *Accidit multas quoque eiuſdem non ſecundùm accidens cauſas eſſe.* & paulo inferiùs, *non tamen eodem modo.* ac ſi diceret, non totales; verùm Ariſt. eo loco (vt optimè notat Vaſq. vbi ſuprà) non loquitur de cauſis eiuſdem, ſed diuerſi generis, ideo ponit exemplum in ſtatua & efficiente, dicens, artem eſſe cauſam efficientem, & æs materiam. 20. *Concluſio ſecunda.*

Alij ratione ſic probant, quia vt vnus numero effectus à duplici cauſa poſſet prouenire, deberet per eamdem numero actionem produci: ſed multiplicatis agentibus, multiplicarentur actiones; ergo. Hanc tamen rationem infirmam reputat Vaſquez, quoniam poſſet quis dicere, eumdem numero effectum poſſe à duabus cauſis totalibus per diuerſas actiones produci, vt affirmat Maſius. quoniam ſi idem effectus poteſt à duobus agentibus ſucceſſiuè fieri & conſeruari diuerſis actionibus, cur non duabus ſimul produci.

21. Hæc tamen doctrina non modicam continet difficultatem. nam communiter Thomiſtę affirmant actionem & paſſionem eſſe idem in motu formaliter, etſi in noſtra ſchola hoc philoſophicũ axioma de actione & paſſione fundamẽtali intelligatur, ex dictis q.4.diffic.4.art.2.n.42. & dicendis in fin.lib.3.q.2.diffi.1.a.2.n.11. nec aliud eſt actio quàm forma quatenus ab agente proueniens; ergo ſi non multiplicentur formæ, ſeu motus, nec actiones poterunt multiplicari: ſed ſi multiplicẽtur formæ, multiplicabuntur effectus, cùm forma in fieri, & facto eſſe ſolùm formaliter differant penes diuerſos ſtatus; non ergo duabus actionibus poterit idem numero effectus produci. Reſpondebis quòd ſi duo agentia ſimul influerent in eumdem numero motum, eſſent duo reſpectus intrinſecè, ſeu ſecundùm dici, ad diuerſa agentia terminatè, vt patet de motu à cauſa prima & ſecunda prouenienti, qui vtramque diuerſis reſpectibus neceſſariò reſpicit. Sed contrà eſt quòd reſpectus ſecundùm dici oriuntur ex intrinſeca natura fundamenti, ipſique identificantur; ergo nequeunt ei contingere, ſeu ſeparabiliter conuenire. Supponamus ergo quòd iſte motus potens à ſolo Fráciſco prouenire, ſimul etiá ab Antonio proueniret, tũc ſic vnam iſtarũ cauſarum contingenter & accidentaliter reſpiceret, quandoquidem altera deficiente poſſet eſſe effectus; ergo nequit vtramque relatione ſecundùm dici reſpicerè. Probo conſequentiam, quoniam in ſententia communi relatio ſecundùm dici identificatur cum fundamento; ergo ei nequit adeſſe & abeſſe: ſed in Petro producto ab vna iſtarum cauſarum, non eſſet iſte duplex reſpectus actionum, ſi tamen à duabus produceretur, eſſent duo reſpectus; ergo adeſſet & abeſſet. quod eſt manifeſtè falſum. Vnde diximus in Logica q.16.diffic.2.art.2. relationem creaturæ ad creatorem eo identificari cum creatura, quòd hanc eſſe ſine creatore manifeſtè implicat; ideo motus non ſolùm ab efficienti, ſed à prima cauſa dependet. Rurſus in ſententia plurium Thomiſtarum vnus numero effectus determinat vnum numero agens, vt dicemus difficultate ſequenti; ergo nequit duo agentia non ſubordinata intrinſecè reſpicere. quod argumentum non ſolùm probat de potentia ordinaria, ſed etiam de abſoluta; neque inſtantia de actiōne conſeruatiua, & effectiua, ſeu productiua rei aliquid probat, quoniam vel conſeruatio eſt in diuerſo genere, vt patet de calore ab igne producto in ligno efficienter, & ab hoc materialiter conſeruato: vel ſi conſeruatio ſit in genere cauſæ efficientis, tunc termini ſunt diuerſi, de quibus in libris de generatione, & aliqua inferiùs. In noſtra ſententia meliùs dici poſſet eſſe vnam actionem fundamentalem, duplicem tamen formalem, vt diximus de cauſalitate cauſæ primæ cum ſecunda quæſt. 5. art.2.num.20.

Reſpectus ſecundùm dici oriuntur ex intrinſeca natura fundamenti.

Effica

22. Efficaciori tamen ratione hanc ſententiam Vaſquez ſic probat, quoniã natura à ſuperfluis ſemper abhorret: ſed contenta eſt vnica cauſa ad vnicum effectum; ergo duplicem repellit. Reſpondebis, quòd natura licèt nõ patiatur ſuperuacaneum, aliquando tamen admittit abundans: vnde licèt vnus effectus non indigeat duabus cauſis, aliquando tamen ad eius pulchritudinem ſpectat, quòd à pluribus ſimul producatur. Sed contrà eſt, quòd natura non liberam, ſed naturalem indidit rebus inclinationem: vnde quòd hæc cauſa ad hunc numero inclinetur effectum, & iſte hanc numero exigat cauſam, non libera, ſed inſita, & naturali habet propenſione; ergo ſi iſte effectus vnicam cauſam naturaliter exigit, & hęc complerè adæquat entitatem effectus, contra ordinem naturæ erit, quòd duæ cauſæ naturales adhuc poſitæ in debita approximatione poſſint in eumdem numero effectum influere.

23. *Obiectio prima.* Obiicies primò quòd licèt verum ſit, naturalem ordinem abſolutè non admittere multiplicitatem cauſarum, tamen non eſt inconueniens vt aliquando permittat ex ſuppoſitione alicuius miraculi, ſeu præternaturalis euentus; cùm ergo cauſæ diuinitus diſponantur ad vnum numero effectum, & hoc naturaliter non contingat, non mirum, quòd facta hac ſuppoſitione duæ cauſæ ad vnum effectũ ſimul concurrant. *Reſpõſio.* Reſpond. nouum miraculum, ſeu nouam vnionem cauſarum nec addere, nec minuere virtutem cauſatiuam earumdem: cùm ergo ex inſita, & naturali diſpoſitione naturæ vnus effectus adæquatus vnicam tantùm exigat cauſam adæquatam: hinc fit, quòd alterius adæquatæ conſortium in cauſando naturaliter nequeat admittere.

Obiicies ſecundò quòd duo poſſunt naturaliter portare ſimul lapidẽ, etſi quilibet eorum ſeorſum ſufficeret; ergo duæ cauſæ efficientes vnum effectum producere. Reſpond. diſparem eſſe rationem, quoniam duo portantes lapidem inadæquatè concurrunt, neque adhibẽt totam ſuam vim, cùm ſpontaneè agãt. quod cauſis naturaliter operãtibus contingere nequit. 24. *Obiectio ſecunda.* *Reſpõſio.*

Obiicies tertiò, ponantur duo luminoſa æqualis virtutis penetrata, quis dicet, quòd ſi producant effectũ proportionalis intentionis, ac ſunt luminoſa, quòd ab vtraque non procederet effectus totaliter; vel ponantur duo ignes æqualis intenſionis penetrati, non eſſet maior ratio, quare vnus quàm alter produceret, nec eorumdem virtus eſſe limitata, aut impedita ad producendum. Item cùm tantùm eſſet vnica materia, vt caſus, & ſuppoſitio petunt, quæ incapax eſt adhuc diuinitus recipiendi ſimul duas formas, ex lib. 1. quæſt. 4. diffic. 3. art. 1. num. 33. vnum, & eumdem effectum ambo ſimul producerent; ergo. 25. *Obiectio tertia.*

Reſpondent aliqui primò, quòd ſi duo agentia adæquata penetrarentur, cùm non eſſet maior ratio vnius, quàm alterius, & aliàs implicaret vtriuſque ſimultanea productio, neutrum ageret: vnde ſi materia ſupponeretur vltimò diſpoſita ad recipiendam formam, vel Deus ſuppleret cauſam ſecundam illam immediatè producendo, vt alias formas, quæ producit crebrò in materia diſpoſita naturaliter quando deficiunt agentia vt formam anguis, & ranæ in materia diſpoſita putrefactione; vel determinaret alterum agentium, ſuſpendendo alterius concurſum, vt effectum producerer. *Reſponſio aliquorũ.*

26. *Impugnatur reſponſio obiectionis tertiæ.* Hæc tamen ſolutio licèt ſua probabilitate non careat, tamen alio modo reſpondet Doctor in 4.d.10.quæſt. 2.§.*ad rationes*, num.23. vbi cùm inquireret, quid eſſet dicendum, ſi duo ignes per potentiam Dei eſſent ſimul, & approximati ligno, *nónne tunc*, (inquit verſ. *& ſi quæras,*) *oporteret, quòd lignum conuerteretur in ignem, vel in quem, & à quo, non enim magis ab vno quàm ab alio. quia ſunt æquales, non in vnum*, nempe ignem, *quia duo ſunt agentia, & totalia, non autem poſſunt eſſe duæ cauſæ totales eiuſdem effectus. Dico, quòd vel eumdem ignem generarent perfectiorem, & ſic eſſet effectus diuiſibilis ſecundùm perfectionem, ſi forma ſubſtantialis poteſt habere partem, & partem, ſicut diceretur de calore. Si verò generarent eumdem effectum indiuiſibilem omnino, generarent tamen eo modo efficiendi, quo neuter illorum poſſet eſſe cauſa totalis effectus; quia poſt ita breuem alterationem fieret, quæ non ſufficeret ad ignitionem ab altero iſtorum præcisè agente, & tunc iſta propoſitio eſt vera, quòd duæ cauſæ totales totaliter cauſantes non poſſunt eſſe eiuſdem effectus.* Vnde ex mente Doctoris in tali caſu illæ duæ cauſæ non adæquatè, ſed inadæquatè ad eumdem numero effectum influerent, non eodem modo, aut eadem actiuitate, qua altera earum ſola, ſed diuerſa, & perfectiori: cùm ergo negamus, duas cauſas totales non poſſe influere in eumdem effectum, id dicimus de influxu adæquato, & totali, non verò de inadæquato, & partiali. Pro intelligentia tamen textus Doctoris aduerto, duplicem ſolutionem continere, prima in caſu quòd effectus diuiſibilis ſit, ſecundùm perfectionem, vt patet in qualitatibus, quæ habent perfectionem gradualem, in eo enim effectus perfectior procederet, & intenſior ab vtraque cauſa, quàm ab altera. nam licèt vnum agens adæquatum habeat virtutem producendi calorem, vt octo, v.g. non tamen ſemper, nec ita velociter iſtum effectum producit; debitè tamen applicata alia concauſa intenſio maior, & velocior erit in effectu, ac ſi ab vna ſolùm procederet, ſicut lapis portabilis ab vno, ſi multum grauitet, velociùs, & faciliùs à duobus portabitur. Idem, dicit Doctor de duobus ignibus penetratis, ſi forma ignis ſit diuiſibilis ſecundùm perfectionem, quod ibi non examinat, nos tamen id faciemus in libris de generatione. Dato tamen, quòd effectus productus ſit indiuiſibilis perfectionis, ſecundò reſpondet illas cauſas eſſe partiales producentes vltra actiuitatem cuiuſuis ſeparatæ: ſi autem petas, quæ ſit hæc perfectio ab vtraque cauſa proueniẽs non potens ab altera prouenire? Reſpondet Doctor, quòd velociùs, & faciliùs diſponerent materiam, formámque inducerent, quàm ſi altera illarum ſola produceret, vt nuper explicabamus; eſſet quidem perfectior in modo producendi, non autem in entitate effectus producti.

Dices contra primam ſolutionem, 27.
ſi daretur caſus, quòd Diaphanum ſolùm eſſet capax tantæ intenſionis luminis, quantæ à quolibet poſſet produci ſeorſim, tunc vtraque cauſa eſſet totalis; ergo. Reſp. quidquid ſit de veritate ſuppoſiti, quòd tũc neuter agentium adhiberet totam ſuam virtutem, quia ſuperflua eſſet, ſed partem tantùm neceſſariam, quoniam effectus non indigeret tota illa virtute, ſed partiali, ſicque agentia totam ſuam virtutem adhibere non valerent, ſed eam tantùm, quæ requireretur vel ad maiorem perfectionem effectus, vel ad maiorem velocitatem motus. Addit quidam neotericus Complu

Complutenſis, quòd ſi lumen vt quatuor ſupponeretur ab aliquo luminoſo producto, accedente poſtea alio luminoſo, cum primo[illegible] penetrato, vt relinqueret locum [illegible] nouo accedenti luminoſo, ſubtraheret partem virtutis, & concurſus, quo lumen iam productum conſeruabat, vt eius conſortio illud conſeruaret, quia cùm ſit agens naturale, & ſufficienter approximatum, debet agere: hæc tamen doctrina aliquam patitur difficultatem alibi examinandam, quoniam intelligere non poſſum qualiter vnum agens efficienter poſſit conſeruare aliquem effectum non producendo ipſum, cùm actio conſeruatiua, & productiua ſolùm formaliter diſtinguantur, & de ratione efficientis ſit aliquid producere, niſi ſolùm remouendo prohibens, aut contrarium, vt obiter dicemus inferiùs.

28. Ex quibus ad fundamenta Caietani facilis patet ſolutio; dicimus enim cauſas iſtas penetratas poſſe producere, non tamen adæquatè, & completè, vt ipſe videtur intendere, ſed inadæquatè, & incompletè. Nec benè infertur, quòd ſi cauſæ ſeparatæ influunt adæquatè, quòd vnitæ, & coniunctæ etiam adæquatè influant, quoniam de ratione effectus adæquati eſt, quòd vnicam tantùm cauſam adæquatam reſpiciat, qualem in caſu poſito illa duo agentia penetrata componerent.

29. *Cõcluſio tertia.* Dico tertiò contra Suarium, duo agẽtia ſupernaturaliter penetrata adhuc diuinitus nõ poſſunt vnum eumdem numero affectum adæquatè producere.

Fundamentum huius ſententiæ deſumitur ex Doctore vbi ſuprà, eodem enim hanc veritatem vbique probat: ſed referam verba tractatus de primo principio cap. 3. num. 11. *hac probatur ſic, vna cauſa totali cauſante aliquid in aliquo genere cauſæ impoſſibile eſt aliam cauſare. Idem in eodem genere cauſa, quia tunc idem bis cauſaretur, vel neutra eſſet cauſa totalis: ſimiliter illud tunc cauſaret, quo non cauſante, nihilominus eſſet cauſatum. quod eſt abſurdum, & ita impoſſibile eſt, idem quacumque dependentia dependere à duobus, quorum alterum eius dependentiam terminaret totaliter; iam enim alterum non ſufficienter terminaret, ſi adhuc ad reliquum dependeret. Similiter tunc dependeret ad aliquid, quo non exiſtente, nihilominus eſſet ſecundùm eumdem ordinem eſſendi, quod eſt contra rationem dependentiæ, intelligendo quòd nihilominus eſſet ſecundùm eumdem ordinem.* Ex quibus Doctoris verbis, & ex doctrina ſancti Thomæ ſuprà citati, ſic formo rationem: implicat effectum dependere ab aliqua cauſa, qua non exiſtente, nihilominus eſſet effectus; id enim eſſet dependere, & non dependere totaliter ab eadem cauſa; ſed ſi effectus à pluribus cauſis totalibus produceretur, à qualibet illarum dependeret totaliter, qua non exiſtente nihilominus eſſet; ergo implicat ab illis produci. Probatur minor, in primis dependeret per te, rurſus quauis earum non exiſtente eſſet effectus, quoniam altera ſufficit, vt totaliter illum producat; ergo ſequerentur duo contradictoria ſimul vera, quòd dependeret ſcilicet effectus, & non dependeret. Ego tamen ſemper dubito, qualiter iſta ſimul poſſint dici de eodem ſubiecto, quoniam, dum actualiter dependeret effectus à duabus cauſis, in dependentia non verificaretur; non ergo apparet hæc contradictio.

Implicat eumdem numero effectum ab eadẽ cauſa depẽdere, & nõ dependere.

Sed reſpondetur contradictionem manifeſtam imbibi in tali effectu, quoniam eo ipſo, quòd ab vna cauſa adæquatè dependeret, exhauriretur 30.

dependentia ab altera cauſa; quoniam de ratione cauſæ adæquatæ, & totalis eſt, quòd ab ipſa totaliter pendeat effectus; ergo à cæteris non dependeret: ſupponamus ergo per impoſſibile, quòd iſte effectus ab his duabus cauſis proueniret, tunc ab eiſdem per ſe dependeret, quatenus ab eis productus; & non dependeret, quatenus quælibet illarum cauſarum, eo quòd adæquata exhauriret totam dependentiam effectus, & quarum altera deficiente, effectus nihilominus eſſet; ergo actualiter dependeret, & non dependeret: ſed per nullam potentiam poſſunt dari duo contradictoria ſimul vera; ergo nec vnus effectus à duplici cauſa totali adæquatè dependens.

Secundò alij probant. Effectus ab vna cauſa totali productus nequit per aduerſarios ab alia re produci ex difficultate ſequenti, quoniam implicat quòd bis aliquod ens particulare producatur: ſed hoc ſequitur in noſtro caſu; ergo. Probo. nam illæ duæ cauſæ non producerent effectum vnica actione, ſicut cauſæ ſubordinatæ, ſed duabus, vt admittunt Plaza & Murcia; ergo idem bis produceretur ſimul & in eodem tempore, quod eſt maius inconueniens.

31. *Argumētū Vaſq.* Tertiò ſic arguit Vaſq. contra iſtam tertiam ſententiam Suarij; id nequit contingere naturaliter per aduerſarios; ergo nec ſupernaturaliter. Probat conſequentiam, ſi Deus id faceret ſupernaturaliter quod naturaliter facere nequit, vel eleuaret virtutem cauſarum ſicut eleuat inſtrumenta, vel augeret indigentiam effectus. Non primum, quoniam quòd illæ duæ cauſæ diuinitus applicatæ non poſſint vnum effectum adæquatè producere, non prouenit ex defectu virtutis: ſed quia illarum altera ſuperfluit; ergo illa eleuatio eſſet perinde. Neque ſecundum, quia id non poſſet facere niſi mutando naturam effectus, in quo caſu, vt diximus ſuprà n. 26. iam illę cauſæ non eſſent totales, cùm neutra ſola poſſet adimplere totam effectus indigentiam, vel ſaltim in modo cauſandi, ſecundùm diuerſas ſolutiones ſuprà traditas ibidem.

Dices, ait Vaſq. abſolutam Dei potentiam non requiri ibi vt eleuentur cauſæ, ſed vt altera quæ eo ipſo quòd naturaliter ſuperfluit, deberet concurſum ſubtrahere, illum non ſubtrahat, ſed optimè replicat, quia quòd cauſa ſuperflua ſubtrahat ſuum influxum, & ſinat effectum ab altera ſolùm produci, non prouenit ex alicuius voluntate, ſed ex neceſſitate naturæ: vnde ab intrinſeco ceſſat influere non alia de cauſa, niſi quia cùm effectus non indiget tali cauſa vt fiat, eo quòd ſuperfluit nequit ab ea vllo modo procedere. Deus autem pro ſola ſua voluntate non valet efficere vt effectus pendeat ſua natura ab eo, à quo ab intrinſeco, & quatenus effectus adæquatus non dependet, niſi mutet naturam effectus.

Ex quibus ad fundamenta Suarez reſpondetur, ad illud de concurſu diuino dicimus ſupponere falſum, quoniam Deus concurrit cum cauſis ſecundis iuxta earum indigentiam, cùm tamen duæ cauſæ adæquatæ, quatenus adæquatæ, nequeant vnica actione influere, nec adæquatè in vnum effectum tendere; nec Deus poterit illis præſtare concurſum, quod alteri tantùm præſtare ſolebat. Ad illud de pluribus ſacerdotibus ſimul proferentibus verba reſpondet Vaſq. aſſumptum eſſe verum de cauſis moralibus, non autem de phyſicis. Ratio eſt conſpicua, quia cauſæ morales non operantur propria virtute, & ideo tota effectus indigentia ad efficacitatem propriam 32. *Reſpōdetur ad fundamētū Suarij.*

propriam Dei refertur, quam pro libito poteſt per vnum, vel plura inſtrumenta deriuare: cauſæ autem phyſicæ propria & intrinſeca virtute influunt, vnde Deus eas nequit applicare ad producendum contra earum naturam.

33. *Obiectio prima.* Sed obiicies primò contra iſtam tertiam concluſionem quod ex Doct. in 4. diſtinct. 10. quæſt. 2. §. *dico ergo.* num. 11. vnum corpus poteſt diuinitus adæquatè locari à duplici loco circumſcriptiuè; ergo idem effectus à pluribus agentibus totalibus produci. Reſpondetur diſparem eſſe rationem, quoniam ſicut materia non eſt effectus formarum, ita nec corpus locorum. Quòd enim corpus ſit naturaliter tantùm in vno loco, non eſt ob indigentiam, quam habet ab eo in ſuo eſſe vt effectus à cauſa; ita vt in alio loco eſſe non poſſit: ſed quia vno accidenti continentiæ contentum eſt, quod non obſtat quin aliud diuinitus admittat, ſicut habens frigiditatem in ſummo, poteſt etiam per diuinam potentiam calorem etiam ſummum recipere, effectus quidem per ſe & intrinſecè dependet à cauſa, corpus autem extrinſecè à loco: vnde non mirum quòd vnum corpus poſſit à duplici loco pendere diuinitus, non autem vnus effectus à duplici totali & adæquata cauſa.

Petes quid dicendum ſit de duabus cauſis finalibus adæquatis & inſubordinatis. Reſpõdetur idem prorſus quod de efficientibus, vt docet Doctor in 1. diſtinctione 2. quæſtione 3. num. 4. legatur ibidem.

* * *

DIFFICVLTAS IV.

Vtrùm idem numero effectus ab vno agente productus potuiſſet ab alio produci.

NOn quærimus, an idem numero effectus productus ab vna cauſa ab alia poſſit reproduci, cùm manifeſtè implicet idem bis produci ſaltim naturaliter, niſi rariſſimè, vt dicemus in libris de generatione, cum Doct. in 4. diſtinct. 43. quæſtione 3. §. *quantum ad iſtum*, num. 12. ſed an, v. g. calor, qui hîc, & nunc producitur ab hoc igne applicato in loco iſto, tempore, aliiſque circunſtantiis ad agendum requiſitis, idem numero ab alio igne produceretur; ſi eidem paſſo, ſub eiſdémque circunſtantiis applicaretur.

ARTICVLVS I.

Explicatur ſententia negans, & affirmatiua defenditur.

SAnctus Thomas locis difficultate antecedenti citatis, inſinuare videtur implicare contradictionẽ, quòd idem numero effectus fiat diuiſim à duplici cauſa totali eiuſdem ordinis, quod magis apertè docere videtur quodlibet. 5. artic. 8. vbi hæc habet, *Impoſſibile eſt eumdem filium naſci, ſiue ſit alius pater, ſiue alia mater, ſicut etiam non eſt idem numero ſigillum, ſiue ſit alia cera, ſiue ſit aliud corpus ſigilli, ex cuius impreſſione cera ſigillatur.* Eamdem ſententiam ſequitur Sotus in 4. diſt. 34. quæſt. 1. artic. 3. & Marſil. 1. de generatione, quæſtione 8. qui referunt Auerroëm 7. Metaph. comment. 31. his ſubſcribit Maſius cap. 3. ſect. 5. quæſt. 3. 34.

Digitized by Google

quæſt. 3. Fundamentum potiſſimum huius ſententiæ eſt, quòd effectus per ſe reſpicit cauſam: ſed ſi effectus ab vna cauſa productus ab alia dependere potuiſſet, iam non per ſe, ſed per accidens reſpiceret; ergo implicat, quòd idem effectus à pluribus cauſis diuiſim eſſe poſſit. Reliqua fundamenta obiiciemus inferiùs contra noſtram concluſionem artic. 2.

35. *Verior ſentētia.* Verior ſententia docet, non ſolùm ſupernaturaliter, ſed etiam naturaliter eumdem numero effectum poſſe produci à pluribus cauſis diuiſim. docet expreſsè Doctor in 2. diſtinct. 20. quæſt. 2. quem ſui ſequuntur, Faber theorem. 42. ei ſubſcribunt Suarius tom. 1. ſuæ Metaph. diſput. 26. ſect. 3. Ruu. tract. 7. quæſt. 2. & alij quamplures. Potiſſimum fundamentum & à priori huius ſententiæ eſt, quòd hic numero effectus ſolùm eſſentialiter exigit hanc numero materiam, & formam, ex quibus intrinſecè componitur ex quæſt. 7. efficiénſque ad id omnino extrinſecum eſt; ergo poteſt à quouis indefinitè produci, quod perſpicuè explicat Doctor verſic. 3. his verbis, *Dices, quòd identitas numeralis in effectu non ſolùm requirit identitatem numeralem materiæ, ſed etiam efficientis, ſicut tangit primum argumentum. Dico quòd non oportet, ignis enim A. quantitatis, & virtutis tantæ, ſi ex tali materia ignem talem generaret, ignis B. eiuſdem virtutis, & qualitatis pro eodem inſtanti, ſi in iſtam materiam ageret, eumdem ignem in numero produceret, non obſtante quòd generans ſit aliud, & aliud numero, quia generatum non ſequitur præcisè vnitatem, vel pluralitatem ex generante; vnde corpus organicum ad hoc quòd ſit idem numero, non requirit agens idem numero, licèt requiratur ibi materia eadem numero; & tunc materia exiſtente eadem induceretur à diuerſis generantibus eadem forma numero; ita in propoſito.* Confirmari, & elucidari poteſt hæc ratio. Primò, quoniam ſi indiuiduum poſtulat hoc numero efficiens, & non aliud; ergo effectus productus ab vno, non poterit conſeruari ab alio, quod eſt contra aduerſarios. Secundò quodlibet indiuiduum vnius ſpeciei habet æqualem perfectionem cum alio; ergo æqualem virtutem; poterunt ergo indefinitè quemlibet effectum eiuſdem ſpeciei vniuocè producere.

Tertiò idem calor numero productus ab igne potuit à ſole produci, vel à prima cauſa; ergo ſi in effectibus æquiuocis effectus vnā numero cauſam non determinat, nec in vniuocis. 36.
Patet conſequentia, quoniam ea ſolùm ratione aduerſarij affirmāt, vnum numero effectum vnam numero cauſam vniuocam determinare, quia aliàs per accidens effectus dependeret à cauſa efficienti: ſed idem ſequeretur in effectu ad diuerſas cauſas æquiuocas comparato; ergo ſi in hoc caſu non implicat, neque in alio. Huic argumento reſpondent quidam recentiores Complutenſes diſputat. 15. Phyſicæ quæſt. 4. §. quarto, aliter effectus comparari cum prima cauſa; aliter verò cum aliis cauſis æquiuocis ſecundis, v. g. idem calor productus ab igne, & producibilis à Deo, & à ſole totaliter, & immediatè aliter comparatur ad Deum, aliter verò ad ſolem: quoniam cùm Deus, v. g. ſub generaliſſima ratione contineat omnem perfectionem effectus, quam cauſa creata cōtinere non valet; hinc fit, quòd taliter eum attingere poſſit ſine alterius ſecundæ cauſæ conſortio, quòd non dicatur effectus, v. g. calor à duplici cauſa per ſe dependens: reliquæ autem cauſæ creatæ, cùm nō ſint ita vniuerſales, nequeunt in eumdem numero effectum adhuc diuiſæ

diuiſæ influere. Vnde idem numero calor productus ab igne poſſet à ſolo Deo vt vniuerſaliſſima cauſa produci, non autem à ſole, quia non eſt cauſa ita eminens, & vniuerſalis. Sed contrà eſt, quòd licèt prima cauſa ſit vniuerſalior, tamen etiam attingit effectum ſecundùm ſpecialiſſimam, & indiuidualem rationem, ſicut cauſæ ſecundæ; ergo ſi effectus determinat per ſe cauſam, qui produceretur à Deo immediatè, non eſſet producibilis ab alia cauſa ſecunda. Item per vos effectus identificat ſibi reſpectum ad determinatum efficiens; ergo qui à ſolo Deo penderet, nó reſpiceret tranſcendentali reſpectu cauſam ſecundam; ergo vel tranſcendentalis reſpectus ſepararetur, quod implicat, vel effectus non reſpicit determinatam cauſam. Rurſus etiam ſol eſt cauſa vniuerſalis, etſi non vniuerſaliſſima reſpectu plurium effectuum; ergo poterit immediatè eumdem numero calorem ab igne producibilem producere. Reſpondebis, diſparem eſſe rationem, quoniam cauſa prima continet omnem determinationem cauſæ ſecundæ; ſecus ſol. Sed contrà primò quòd hæc omnimoda continentia non tollit quin cauſa prima immediatè influens differat à ſecunda; ergo. Secundò licèt ſol non contineat eminenter omnium cauſarum determinationem, continet tamen aliquarum virtutem; ergo ſecundùm illam poterit eoſdem numero effectus producere; ſicut Deus omnes.

ARTICVLVS II.

Fundamento oppoſitæ ſententiæ, & aliquibus obiectionibus fit ſatis.

37. PRo ſolutione oppoſitæ ſententiæ fundamenti præmitto cum Suario 1. tom. Metaphyſic. diſt. 26. ſect. 5. num. 7. quòd hæc particula per ſe, bifariam poteſt intelligi. Primò vt *per ſe dependere* denotet effectum ex intrinſeca ſua natura, & eſſentia poſtulare influxum talis cauſæ, ita vt ſine illo eſſe non poſſit. Secundò ita quòd effectus verè, ac propriè ab illa cauſa ſuum effectum recipiat, ita vt dependentia ab entitate intrinſeca rei, quatenus ab alia proueniente reſultet. Dico ergo effectum reſpicere cauſam per ſe, & eſſentialiter, non eſſe intelligendum de perſeitate in primo, ſed in ſecundo modo, quatenus denotatur effectum non cauſari per accidens à ſua cauſa, quoniam cauſa per accidens ea eſt, quæ non per ſe, ſed cum alia influit in effectum, vt diximus quæſt. 4. difficult. 1. artic. 2. num. 3. Cauſa verò per ſe influit virtute propria, ab ipſaque promanat effectus: vnde ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ reſpondetur concedendo, effectum non ita per ſe dependere à cauſa, vt eam determinet, aliàs identificaret ſibi dependentiam, ſicut creatura dependentiam ad creatorem: nego tamen non reſpicere per ſe, quatenus opponitur reſpicientiæ per accidens, ſeu dependentiæ à cauſa per aliud, & non per ſe influente.

Per ſe bifariã intelligitur.

38. Obiicies primò contra concluſionem, implicare eumdem numero effectum à duabus cauſis totalibus ſimul dependere, ex diffic. 2. art. 2. lib. 1. quia idem effectus dependeret, & non dependeret à ſua cauſa totali; ſed ſi iſte effectus poſſet produci à pluribus cauſis diuiſim, à cauſa producente ita dependeret, quòd ea deficiente ab alia potuiſſet produci; ergo dependeret, & non dependeret. Reſpondetur negando conſequẽtiam, quoniam vt verificetur contradictio, debet eſſe eiuſdem de eodem, pro eodémque

Obiectio prima.

Reſpõſio.

Digitized by Google

tempore, ſicut eſſet in caſu, quo vnus effectus à duplici cauſa totali, & adæquata dependeret: tunc enim idem effectus à qualibet dependeret, & non dependeret actualiter, quoniam qualibet deficiente ab altera verum eſſe poſſet accipere; in caſu tamen noſtro non verificatur dependentia, & independentia pro eodem tempore. nam effectus, qui ab vna cauſa de facto dependet, ab illa in ſuo eſſe poteſt non dependere, licèt aliàs poſſet, ſi ab alia cauſa diuerſa produceretur: vnde nunquam verificatur quòd ſimul dependeat, & non dependeat ab eadem numero cauſa, & pro eodem numero tempore.

39. *Obiectio ſecunda.* Obiicies ſecundò, quia hic numero effectus vel petit neceſſariò hanc numero cauſam, vel non; ſi petit, ab alia non poterit naturaliter produci: ſi non petit; ergo quælibet cauſa omnes effectus ſuæ ſpeciei valebit producere. *Reſpõſio.* Reſpondetur concedendo effectum non poſtulare hãc numero cauſam, & negando ſequelam, tum quia contingere poteſt, quòd effectus indiuiduali perfectione excedat indiuidualem perfectionem cauſæ, v. g. calor vt quatuor non poterit produci à calore vt duo; tum etiam contingere poterit cauſam ex defectu approximationis non poſſe producere effectum, quem ex ſua natura valeret attingere. Abſolutè tamẽ loquendo poſitis omnibus circumſtantiis æqualitatis, & debitæ approximationis quælibet cauſa ſingulos effectus illius ſpeciei valebit producere.

40. *Obiectio tertia.* Obiicies tertiò, ſi quilibet effectus poteſt à quauis cauſa ſuæ ſpeciei produci; ergo non eſt maior ratio, quare hæc cauſa producat hunc indiuidualẽ effectum, quàm alium: imò nullũ producet, cùm ex ſe non ſit determinata, *Reſpõſio.* neque ab alio determinetur. Reſp. hũc eſſe effectũ ab alio diſtinctũ numero, quia hac numero materia, & hac numero forma componitur, producítque, & non alium ab hac cauſa numero ex libera determinatione diuinæ voluntatis, vt dicunt aliqui; vel quia, cùm formæ diſtinguantur in perfectione indiuiduali, perfectior forma perfectiorem exigit diſpoſitionẽ in materia: vnde quòd hæc cauſa producat hunc effectum, & non alium, prouenit ex diſpoſitione materiæ, quæ exigit perfectiorem, vel imperfectiorem formam; ex quo prouenit quòd indiuiduum reſultans ſit aliud, & aliud perfectius, vel imperfectius. nam ratione materiæ æqualia ſunt omnia, quæ ſolutio clarior eſt, & etiam in indiuiduis rationalibus locum habet, vt dicemus 2. de anima.

Obiicies quartò, diuerſa actio cùm ſit in fieri termini, diuerſum effectum neceſſariò exigit: ſed ſi effectus ab igne productus produceretur à ſole, eſſet diuerſa actione; ergo diuerſus numero eſſet; non ergo idem numero effectus à pluribus cauſis diuiſim valet produci. Reſp. Doctor in 4. diſt. 43. quæſt. 3. §. *tertia opinio*, verſic. *contra primam reſponſionem*, num. 10. quòd ad identitatem effectus non requiritur eadem, ſed ſimilis influentia, qualis eſſet in caſu noſtro. Notare tamen oportet pro huius ſolutionis intelligentia per influentiam non intelligi fundamentalem actionẽ, ſeu formam in fieri (hæc enim eadem numero eſſet cùm identificetur cum effectu eodem numero.) ſed formalem. hæc quidem eſt relatio, realíſque, cùm ſapiat naturam fundamenti & termini, variato fundamento remoto, ſeu ſubiecto variatur etiam reſpectus, etſi terminus ſit idem. Secundò per influentiam intelligere poſſumus fluxum formæ, qui eſt modus concomitans actionem 41. *Obiectio quarta.* *Reſpõſio.*

actionem,& menſuratur tempore,vel inſtanti, vt explicabimus lib. 3. q. 2. difficult. 3. & hic diuerſus eſſet ob diuerſitatem agentium, eſt enim quid à fluenti forma realiter modaliter diuerſum.

42. *Obiectio quinta.* Obiicies quintò Philoſophum 8. Metaphyſic. text. 12. vbi habet quòd *ſi agens idem & materia eadem effectus erit idem*;ergo ad vnitatem effectus requiritur vnitas efficientis. Reſpondet Doctor in 4. vbi ſuprà verſicul. *Reſpondetur, quòd Philoſophus aſſerit quòd ſi agens aliud & materia alia quod effectus eſt alius, ſed non ex oppoſito antecedentis, ſi agens idem, & materia eadem infert quòd effectus ſit idem*, ex vnitate efficientis,aut diuerſus ex eius diuerſitate,ſed ex materia quæ cùm ſit pars intrinſeca compoſiti, hâc indiuiduam differentiam poteſt præſtare: vnde experimur non multiplicatis agentibus ſecundùm eſſe abſolutum multiplicati genita, cùm vnus pater plures habeat filios. Si ergo ad vnitatem effectus exigeretur vnitas efficientis, etiam ad pluralitatem pluralitas efficientium, cùm non ſit maior ratio vnius,quàm alterius.

34. Petes vtrùm vt ignis, v. g. nunc productus ab igne A. vt produceretur ab igne B.eſſent neceſſariæ omnes circumſtantiæ loci, temporis, &c. Reſpondet Doctor negatiuè vbi ſuprà, verſic. *contrà*, num. 10. Fundamentum potiſſimum eſt quòd ex dictis ſuprà vnitas effectus ſumitur ſolùm ex intrinſecis ipſius, nempe ex materia & forma: cùm autem tempus accedat motui,ſeu fluenti formæ, ſicut & locus; conſequenter ad eius vnitatem eorumdem vnitas non ſpectat; eſt tamen neceſſaria eadem diſpoſitio, quoniam quanto hæc ſit perfectior, perfectiorem indiuidualiter poſtulabit formam, & conſequenter perfectius indiuiduũ reſultabit;requiritur ergo ad eundem numero effectum eadem, vel ſimilis in perfectione diſpoſitio, de quibus in libris de generatione,cùm examinemus vtrùm idem numero corruptum poſſit redire per naturam.

Vnitas effectus non depẽdet ab vnitate loci, & tẽporis.

Reſolutio quæſtionis.

HAbemus ergo ex hac quæſtione cauſas inter ſe habere aliquam prioritatem quoad exiſtentiam, in qua conſideratione cauſa efficiens exiſtimatur prior: deinde materialis, poſtea formalis; tandem finis. Si tamen comparentur in perfectione facta collatione inter materiam, & formam,formam eſſe perfectiorem,facta autem inter cauſas extrinſecas, & intrinſecas, extrinſecas eſſe perfectiores, & inter iſtas finalem. Item adinuicem eſſe cauſas, loquendo non de cauſis eiuſdem, ſed diuerſi generis, ſicut nec de materia comparata cum forma, aut cum efficienti quantum ad entitatem; comparando autem cauſam efficientem cum finali quantum ad entitatem inuicem ſunt cauſę. Si verò loquamur de cauſis per ſe quantum ad cauſalitatem, materia comparata cum forma,cum efficienti, & cum fine inuicem ſunt cauſæ, mutuóque ſuas cauſalitates exercẽt,ſicut forma comparata cum eiſdem; taliter tamen iſtas cauſas inter ſe conſideramus, vt in ſuo genere quælibet exiſtimetur prior quantum ad cauſalitatem; quatenus verò actualiter influunt, ſeu ordinantur in effectum, finis ſit prior, deinde efficiens, ſtatim materia, & tandem forma. Vnus, & idem effectus numero nequit à duabus cauſis totalibus, & adæquatis eiuſdem ordinis produci, etſi diuinitus penetrentur,nõ ſolùm naturaliter,

Digitized by Google

ſed nec per diuinam potentiam; potuiſſet tamen effectus ab vno agente productus ab alio numero diſtincto produci, dummodo materia, & forma eadem numero eſſet.

QVÆSTIO X.

De caſu, fortuna, & fato.

POSTQVAM ſuperioribus quæſtionibus de cauſis per ſe, & neceſſariò pertinentibus ad conſtitutionem compoſiti, egimus; de cauſis per accidens, quales ſunt fortuna, & caſus, ſermonem inſtituemus, & obiter de fato quatenus opponitur fortunæ, & caſui, nonnulla dicemus. Circa hanc quæſtionem duo veniunt diſcutienda, an detur fortuna, & caſus, & quid ſint; item quid, & quotuplex ſit fatum.

DIFFICVLTAS I.

An, & quid ſint fortuna, & caſus.

ARTICVLVS I.

An ſit fortuna, & caſus.

1. NEgarunt Stoici, teſte Ariſtot. 2. Phyſic. cap. 4. ſed affirmat communis Philoſophorum, & Theologorum conſenſus cum Ariſtotel. vbi ſuprà, & lib. de interpret. cap. de futuris contingentibus, tenet expreſsè Doctor quodlibet. 21. §. *quantum ad primum*, littera A. & 2. Phyſic. quæſtione 10. & 11. S. Thomas 2. Phyſic. cap. 4. Fundamentum huius ſententiæ deſumitur ex cõmuni modo loquendi, quo omnes concedunt plures eſſe effectus fortuitos, & caſuales: vnde effectus fortuitus dicitur ille, qui prouenit à cauſa per accidẽs præter operãtis intentionem, vt inuẽtio theſauri in eo, qui fodit terram: & ideo Doct. lib. 5. Metaphyſic. quæſt. 1. §. *reſpondeo*, num. 5. inde infert, dari caſum, & fortunam, quia plura fiunt præter intentionem operantis: quod tam in operantibus ex electione, quàm in operantibus ſine illa crebrò contingit.

Obiicies primò omnem effectum 2.
per accidẽs debere reduci ad aliquam *Obiectio*
cauſam per ſe, ſed effectus fortuiti *prima.*
ſunt effectus per accidens; ergo pendent ab aliqua cauſa per ſe, ac per
conſequens non erunt fortuiti. Re- *Reſpõſio.*
ſpondetur concedendo effectum per accidens reducendum eſſe ad aliquam cauſam per ſe, ex 2. Phyſicorum textu 66. & Doctore in 1. diſtinctione 2. quæſtione 2. §. *oſtenſo*, num. 20. hoc tamen non ita eſt intelligẽdum quòd cauſa ſit per ſe huius effectus, ſed alterius, cum quo effectus per accidens coniungitur. nam effuſio terræ per ſe cauſat aperturam eius; per accidens tamen inuentionem theſauri cum apertura terræ contingenter, & accidentaliter coniunctam: vnde vt effectus per accidens ad aliquam cauſam per ſe reducatur, ſecundùm illud Ariſtotelicum axioma, ſufficit, vel quòd id, quod conuenit alicui per accidens, alteri conueniat per ſe, qualiter diſgregare viſum accidit corpori; & per ſe competit albedini, vel quòd quæuis cauſa, quæ eſt per accidens reſpectu vnius effectus, ſit per ſe reſpectu alterius, vel ſaltim per ſe aliud intendat; non tamen quòd ipſemet effectus fuerit per ſe ab alia cauſa productus; per ſe, inquam, aliud intendat, quoniam cauſa per ſe ſæpiùs fruſtratur, & impeditur effectu

Digitized by Google

effectu per ſe intento; & ita vt effectus ſequutus dicatur per accidens, non eſt neceſſarium, quòd ſupponat aliquem effectum per ſe productum, ſed ſufficit, quòd non fuerit per ſe intentus ab operante, ſed contingenter ſequutus.

3. *Obiectio ſecunda.*

Obiicies ſecundò nullum effectum creatum diuinam fugere prouidentiam, iuxta illud Auguſtini, *Nihil fit in vniuerſo niſi Deo volente, vel permittente*; quia cùm cauſa prima, cui omnes aliæ ſubordinantur, cognoſcat, & intendat omnem effectum, ad quẽ concurrit producendo, dirigit cauſas ſecundas in actionibus earum, ex 12. Metaph. text. 37. & ideo dicit Commentator ibidem comm. 44. quòd natura nõ agit niſi rememorata intelligentiis; & Plato in Timæo, *Nihil eſt cuius ortum non præceſſit legitima cauſa.* ergo nullus erit effectus per accidens, ſed omnia quatenus per ſe præuiſa, & intenta erunt effectus per ſe.

Reſpõſio.

Reſpond. inde ſolùm inferri duo. Primum nullos eſſe effectus fortuitos, & caſuales reſpectu primæ cauſæ, non autem reſpectu ſecundarum. Secundò infert Doctor quodl. 21. §. *quantum ad primum*, & 2. Phyſ. quæſt. 10. verſ. *iſtis ſuppoſitis, quòd nihil eſt ſimpliciter caſuale, vel fortuitum.* refero eius verba, *imò de neceſſitate ſi ſit caſuale, vel fortuitum reſpectu vnius cauſæ, eſt intentum per aliam cauſam, & per conſequens non eſt caſuale, vel fortuitum reſpectu ipſius. Probatur, quia ad omnem effectum caſualem, vel fortuitum confluunt diuerſæ cauſæ, & illæ ſunt ſibi inuicem ſubordinatæ; tunc ſic cauſa ſecunda ſubordinatur primæ, & hæc intendit omnem effectum, ad quem concurrit; igitur nullus effectus eſt caſualis, vel fortuitus reſpectu cauſæ primæ, cùm nullus eueniat præter intentionem ipſius.* Ex quo ſequitur, quòd nullus effectus eſt ſimpliciter caſualis, vel fortuitus reſpectu cuiuſlibet cauſæ concurrentis ad eius productionem, quod perſpicuo exemplo oſtendit Angelicus Doctor 1. p. quæſt. 116. art. 1. eodémque vtitur Doctor ibidem 2. Phyſ. vt probet, qualiter idem effectus ſit fortuitus reſpectu ſecundæ cauſæ, non autem reſpectu primæ, his verbis: *Secundò declaratur per exemplum, vt ſi paterfamilias mittat Socratem, & Platonem per diuerſas vias ad eumdem locum, vbi iacet bos in puteo, & nec Socrates, nec Plato ſciat aliquid de boue, nec vnus de alio, aut è contra; tunc obuiatio iſtorum duorum ad puteum, & extractio bouis de puteo, ſunt à fortuna reſpectu Socratis, & Platonis, quia neuter illorum effectuum intendebatur ab aliquo illorum; & tamen illi effectus non ſunt fortuiti reſpectu patrisfamilias, qui intendebat illos effectus*; ergo quamuis ſit impoſſibile aliquid eſſe caſuale, vel fortuitum reſpectu cauſæ primæ, non tamen, quòd fiat à caſu, vel fortuna reſpectu cauſæ ſecundæ.

4. *Obiectio tertia.*

Obiicies tertiò cum Doctore ibidem, quòd natura ſemper agit propter finem: ſed caſuale, vel fortuitum non fit propter finem; igitur nullum caſuale, vel fortuitum fuit à natura. Maior patet ex quæſt. 7. difficult. 6. art. 1. Et minor eſt nota, quia caſuale, vel fortuitũ nõ intenditur ab agente, & tamen finis intenditur ab agente.

Reſpõſio.

Reſpond. quòd vt natura dicatur ſemper agere propter finem, ſufficit vt effectus eius ſiue per ſe, ſiue per accidens ſequutus ab aliqua ſuperiori cauſa intendatur; ſicut vt natura dicatur ordinatè operans, ſufficit vt operetur iuxta intentionem primæ cauſæ, etſi influat in effectum nec præuiſum, nec intentum, nec ordinatum à ſe.

5. *Obiectio quarta.*

Obiicies quartò Auguſtinum 1. retracta. cap. 1. vbi reprehendit ſe ipſum,

ipſum, quòd vſus fuerit his vocibus, *Reſponſio Scoti.* caſus, & fortuna. Reſpondet Doctor quodl. 21. vbi ſuprà, Auguſtinum ſolùm reiicere nomen, *fortuna*, ſi ſub illo Numen aliquod intelligatur, vt plures Gentilium falsò autumabant, dicebant enim, fortunam eſſe quamdam Deam, cui tanquam cauſæ per ſe attribuebant effectus, quos videmus fortuitò euenire: nos autem Catholici in ſano ſenſu, & ſuprà explicato his vocibus vtimur.

6. *Reſpectu Angelorum dantur effectus fortuiti.* Petes primò, an reſpectu Angelorum dentur aliqui effectus fortuiti? Reſpondeo affirmatiuè. Ratio eſt conſpicua, quoniã poteſt Deus deſignare Angelum in aliquem effectum, vt inde alius ignotus Angelo ſequatur, v.g. ad euertendam ciuitatem, vt habitantes in ea conuertantur ad Dominum; tunc euerſio eſſet Angelo effectus per ſe, conuerſio tamen effectus fortuitus, & caſualis; quia nec intentus ab eo, nec præuiſus.

7. *Reſpectu orbium cœleſtiũ dantur effectus fortuiti.* Petes ſecundò, an reſpectu orbium cœleſtium dentur effectus aliqui caſuales, & fortuiti. Reſpondeo etiam affirmatiuè cum Angelico Doctore 3. contra gentes cap. 86. in fine. Probatur primò, quia ex Ariſt. 2. de ſomno, & vigilia, versùs finem, & Ptolomæo Aſtrologorum Principe plura in his inferioribus contingunt præter naturalem orbium cœleſtium inclinationem, & ab eis non intenta, vel ex alicuius contrarij oppoſitione, vel ex indiſpoſitione materiæ: vnde plures effectus ab orbibus cœleſtibus naturaliter intenti, & quos anxie propendunt, agentia libera crebrò impediunt; de quibus in libris de cœlo erit ſermo.

ARTICVLVS II.

Quid ſint fortuna, & caſus.

NAturam caſus, & fortunæ nullo alio faciliori modo explicare valebimus, quàm eius definitionem perhibendo. Fortunam autem ſic definit Doctor 2. Phyſ. quæſt. 11. *Fortuna eſt cauſa per accidens extra ſemper, & frequenter eorum, quæ propter hoc fiunt ſecundùm propoſitum*; conſonat enim cum ea, quam communiter recentiores in hoc 2. libro colligunt ex Ariſt. cap. 5. *eſt cauſa efficiens per accidens ex electione in his, quæ rarò contingunt.* Suam autem definitionem affirmat Doctor eſſe optimam, *quia in ea explicitè, & conuenienter quidquid per definitum ſignificatur, oſtenditur, nam ibi ponitur nomen* cauſa *loco generis*, quo etiam obiter denotatur hîc fortunam non vſurpari pro effectu per accidens ſequuto, vt vulgus communiter vſurpat, eo enim homines malè, vel benè fortunati dicuntur; ſed pro cauſa ipſa, quæ eſt per accidens reſpectu talium effectuum. *Secundò ponitur ibi hoc nomen per accidens ad denotandum, quòd effectus, reſpectu cuius agens dicitur fortuna, non ſit intentus. Tertiò ponitur extra ſemper, & frequenter ad denotandum, quòd effectus fortuitus rarò eueniat cum effectu intento.* Dicitur autem cauſa per accidens non ratione alicuius accidentis ipſi cauſæ inhærentis; ſicut eſſe album in artifice eſt cauſa per accidens ſtatuæ; ſed ratione accidentis, quod contingit effectui per ſe intento ab efficienti. *Quartò ponitur eorum quæ propter hoc ſunt, ad denotandum quòd effectus fortuitus ſit notabilis bonitatis, vel malitiæ. Quintò ponitur, ſecundùm propoſitum ad denotandum, quòd agens agat liberè, & ex intentione per deliberationem effectum non fortuitum,* 8. *Fortuna quid.*

ſcilicet

Digitized by Google

ſcilicet illum, cum quo euenit effectus fortuitus inopinatus. *Et notandum, quòd ſi iſta particula, ſecundùm propoſitum, remoueatur à definitione, tunc manet definitio caſus. nam per illam particulam differt fortuna à caſu.* In hoc ergo caſus, & fortuna diſtinguuntur, quòd caſus *eſt cauſa per accidens in his, quæ rarò contingunt ſine electione, & non ſecundùm propoſitum*; fortuna verò *in his, quæ rarò contingunt, ſed ex electione.*

In quo differant fortuna & caſus.

9. Obiicies primò effectum fortuitum à nulla alia cauſa poſſe prouenire, quàm à fortuna, neque hæc vllum alium habere effectum, quàm fortuitum: ſed hæc mutua dependentia nequit eſſe niſi inter cauſam, & effectum per ſe; ergo. Reſpond. aliud eſſe, effectum per accidens neceſſariò ſupponere cauſam per accidens, & è contrà; aliud verò hanc connexionem importare influxum per ſe. Primum eſt verum, ſecundum falſum. nam ſicut liberum neceſſariò habet eſſe liberum; ita per accidens neceſſariò, & per ſe habet eſſe per accidens; ergo ſicut liberum ex illa neceſſitate non operatur neceſſariò, ſed liberè, quia illa neceſſitas cadit ſupra rationem eſſendi, non ſupra rationem operandi; ſic quamuis cauſa per accidens per ſe ſit per accidens, non debet inferri quòd influat per ſe in effectum, quoniam hæc perſeitas ſolùm denotat entitatem cauſæ, non autem modum influendi in effectum; idem enim eſt ac ſi diceremus, quòd ex natura propria conuenit cauſæ per accidens effectus fortuitos, & caſuales producere.

Obiectio prima.

Reſpõſio.

20. Obiicies ſecundò quòd cœlum eſt fortuna, quoniam Aſtrologi per aſpectus corporum cœleſtium iudicant de fortuniis, & infortuniis horum inferiorum, quod non eſſet, niſi cœlum eſſet cauſa iſtorum fortuitorum: ſed cœlum, vt de ſe patet, non eſt cauſa per accidens; ergo fortuna non eſt cauſa per accidens. Pro huius difficultatis intelligentia notat Doctor, *quòd fortuna multifariam dicitur, vno modo de cauſa principali remota, vtputa de cœlo, quod pro tanto dicitur fortuna, quia eſt cauſa fortuitorum, & infortuitorum; & ſic accipiendo fortunam ſolet fortuna depingi per modum rotæ volubilis; & ſic non accipit Ariſtoteles in propoſito, qui cœlum intendit effectus, quorum eſt cauſa in his inferioribus. Secundo modo dicitur fortuna de influentia cœli, & ſic definit Albertus ipſam ſuper 7. Ethic. dicens, quòd fortuna eſt qualitas cauſata à cœlo ſecundùm periodum natiuitatis, à qua aliquis redditur aptus, vel ineptus ad felices ſucceſſus. Tertio modo dicitur fortuna de cauſa principali immediata, cuiuſmodi eſt voluntas, vel intellectus, qui dicitur fortuna reſpectu effectus non intenti; & forma grauis dicitur caſus; & ſic capit Ariſtoteles fortunam, & caſum in iſto ſecundo; & ideo dicit, quòd caſus, & fortuna ſunt intellectus, & natura. Quarto modo dicitur fortuna de diſpoſitione, mediante qua agens principale immediatum agit effectum intentum, mediante quo euenit effectus fortuitus inopinatus; & ſic volitio, cognitio, deſiderium, aut aliquid huiuſmodi poteſt dici fortuna; ſic etiam grauitas poteſt dici caſus, quia grauitas eſt diſpoſitio, mediante qua forma grauis mouet deorſum. Quinto modo fortuna dicitur de effectu intento, cum quo immediatè euenit effectus non intentus; & ſic patet, quòd de quolibet agente cõcurrẽte ad effectum fortuitum poteſt dici fortuna, licèt diuerſimodè: tamẽ in propoſito definitur fortuna, vt dicitur de agẽte principali immediatè, ſicut eſt intellectus, aut forma ſubſtan*

Obiectio ſecunda.

Fortuna multifariam accipitur.

Digitized by Google

ſubſtantialis, quatenus ad effectus per accidens concurrunt. Vnde ad rationem

Reſpõſio. dubitandi reſpond. quòd cœlum poteſt dici quemadmodum fortuna, ex eo quòd concurrit ad effectum fortuitum, tamen non dicitur propriè fortuna, eo quòd fortunia, vel infortunia, quæ eueniunt in his inferioribus, intenduntur à cœlo.

11. *Obiectio tertia.* Obiicies tertiò illud non eſſe definibile, de quo non poteſt eſſe ſcientia, ſed de fortuna, cùm ſit cauſa per accidens, nequit dari ſcientia, ex 6. Metaph. text. 6. ergo nec definitio.

Reſponſio Doct. Reſpondet Doctor ly, *de ente per accidens, debere intelligi vel de propoſitione per accidens vera, de qua non eſt propriè ſcientia tanquam de concluſione demonſtrata; licèt benè tanquam de re ſignificata per concluſionem.* Vnde licèt de fortuna non ſit ſcientia in quantum eſt cauſa effectus, quia eſt cauſa per accidens, & demonſtratio non fit niſi per cauſam per ſe; eſt tamen ſcientia de illa, quatenus poteſt probari de ea, quòd eſt, & qualis eſt.

12. *Obiectio quarta.* Obiicies quartò contra illam particulam per accidens, quòd definitio debet prædicari per ſe de definito, vt patet ex 1.Poſter.text.9.& per conſequens non per accidens. Secundò æquè per ſe fortuna eſt cauſa effectus fortuiti, ſicut natura eſt cauſa effectus naturalis; hæc per ſe influit; ergo

Reſpõſio. & illa. Reſpond. ly *per accidens* non denotare determinationem propoſitionis, ſeu definitionem per accidens conuenire definito: ſed effectum fortuitum non eſſe intentum ab agente, reſpectu cuius dicitur fortuitus, tamen ita per ſe conuenit fortunæ producere effectum non intentum, ſicuti agenti intellectuali, & naturæ producere effectum intentum, vt diximus num. 11.

Ex quibus patet, quàm falsò Pythagoras, & Sroici caſum, & fortunam de medio tollebant, exiſtimantes omnia ineuitabili neceſſitate euenire; & Tullius lib. de natu. Deorum, aſſerens eſſe nomen ſine re, ſicut & Pagani autumantes eſſe Numen, aut Deitatem quamdam.

Articvlvs III.

Ad quod genus cauſæ fortuna, & caſus reducantur.

Reſpondet Doctor 2. Phyſ. q. 11. quibuſdam concluſionibus. *Prima eſt, quòd fortuna non eſt cauſa in genere cauſa finalis. Probatur, quia ſemper finis intenditur ab agente, & tamen fortuna non intenditur ab effectu fortuito, neque contrà: imò ex hoc effectus dicitur fortuitus, quòd eueniat præter intentionem.* 13. *Concluſio prima.*

Contra hoc obijcitur, quia Deus eſt cauſa finalis omnium; igitur effectus fortuitus eſt propter Deum tanquam propter finem. Secundò, quia inuentio theſauri eſt à fortuna, & tamen eſt propter finem, quia ordinatur ad ſuſtentationem vitæ. *Obiectio.* *Reſpondetur ad primum, concedendo quòd effectus fortuitus finaliter ordinatur propter Deum, & ideo reſpectu Dei nullus effectus eſt fortuitus, imò quilibet eſt præordinatus, & euenit ex intentione, patet quinto de conſolatione. De ſecundo dico quòd effectus fortuitus dum eſt in fieri, non eſt propter aliquem finem, quia nullus illorum agentium, reſpectu quorum effectus dicitur fortuitus, intendit illum effectum, ſed poſtquam ille effectus fuerit, benè ordinatur ad finem.* *Reſpõſio.*

Secunda propoſitio eſt, quòd fortuna non eſt materia. Probatur, quia cauſa dicitur fortuna propter aliquam innaturalitatem, vel extraneitatem, ſcilicet, quia effectus non intenditur ab illa cauſa: modò materia nihil eſt innaturale, vel contrarium; 14. *Concluſio ſecunda.*

rium; imò vtriuſque contrariorum receptio eſt materia naturalis, vt dicit Commentator. Similiter nihil recipitur in materia præter eius intentionem; imò ad cuiuſlibet rei receptionem materia inclinatur ſaltem paſſiuè; ergo.

15. *Concluſio tertia.* *Tertia propoſitio, quòd fortuna non eſt forma, probatur, quia totus effectus dicitur à fortuna, & per conſequens forma eius dicitur à fortuna, modò idem non eſt à ſe ipſo.*

Concluſio quarta. *Quarta propoſitio eſt, quæ ſequitur ex prædictis, quòd fortuna eſt cauſa efficiens, cuius ſignum eſt, quòd habitudo formæ ad effectum fortuitum exprimitur per hanc propoſitionem A, quæ denotat habitudinem cauſæ efficientis.*

Ex quibus patet primò, vt optimè notat Doctor quodlibet. 21. litt. B. *quòd fortuna non eſt aliqua cauſa per ſe diſtincta à natura, & intellectu, ſiue propoſito; imò eadem voluntas, quæ reſpectu effectus intenti eſt per ſe cauſa, reſpectu effectus non intenti dicitur eſſe fortuna; intentum quidem euenit à propoſito, & omnino cauſatur fortuitè.* Caſus autem nil erit diſtinctum à natura efficienti non intellectuali.

16. *Fortuna non eſt cauſa totalis effectus.* Secundò infero, quòd fortuna non eſt cauſa totalis cum eodem Doctore lit. C. hoc eſt, *quòd nihil ſic euenit à fortuna, quin etiam eueniat ab aliqua cauſa per ſe intendente, iuxta illud Platonis in Timæo lib. 2. Nihil eſt, cuius ortum non præceſſit legitima cauſa. & 5. de ciuitate Dei cap. 9. dicit Auguſtinus, Cicero concedit, nihil fieri, ſi cauſa efficiens non præcedat, & hoc rationabiliter conceſſit, quia quod non eſt à ſe, non poteſt habere eſſe, niſi à cauſa efficienti, & ibi requiritur aliqua cauſa per ſe, ſiue intendens, quia ſub intentione cauſæ vniuerſalioris cadunt plures effectus, & ita ſub intentione cauſæ primæ cadunt omnes: ſed quando alicuius effectus non apparet cauſa proxima per ſe, ſiue intendens, tunc ille dicitur effectus fortuitus, vel caſualis, & ſic eſt intelligendum illud Auguſtini de Academicis quæſtionibus, & in principio retractat. cap. 1. vbi dicit, fortaſſe nihil aliud in rebus caſum vocamus, niſi cuius ratio ſecreta eſt, & hanc opinionem tangit Philoſophus in iſto libello cap. 2. Si autem, inquit, à fortuna nihil dicendum eſt fieri, ſicut nos alia exiſtente cauſa propter non videre, hoc eſt, quia non videmus eam, fortunam aimus eſſe cauſam.*

Tertiò infero, eſſe benè, aut malè fortunatum, nihil aliud eſſe quàm quòd alicui plures fortuiti, ſeu caſuales prouentus eueniant, vel plura incommoda præter intentionem contingant; quæ autem debeant eſſe hæc incommoda, vel commoda, optimè explicat Doctor, legatur in quodlib. vbi ſuprà lit. D.

Petes, vnde ortum habeat, quòd aliquis ſit benè, vel malè fortunatus; loquendo de bona fortuna, quæ non eſt in poteſtate noſtra, reſpondet Doctor §. *ſed quæ*, lit. H. quòd non inuenit aliquid intrinſecum in homine, propter quod debeat dici benè fortunatus iſto modo: ſed hoc accidit ſibi ex concurſu cauſarum extrinſecarum, quæ poteſt eſſe ex Deo diſponente ſecundùm Theologos, licèt non ſecundùm Ariſtotelem; ſicut ſi aurum ſit ibi, & aliquis intendens fodere, ipſum inueniat, hoc eſt, ex concurſu cauſarum extrinſecarum, & non eſt alia cauſa, niſi quia ipſe eſt magis diſpoſitus, vt cauſa vniuerſalis moueat ipſum ad hunc locum, magis, quàm ad alium. quid autem tenendum ſit ex mente Philoſophi, docet Doctor ibidem. 17. *Nihil eſt intrinſecum in homine propter quod poſſit dici benè, vel malè fortunatus.*

Digitized by Google

DIFFICVLTAS II.

Quid, & quotuplex ſit fatum.

PRo clariori huius difficultatis intelligentia præmitto, etymologiam, ſeu propriam ſignificationem huius nominis, *fatum*, à fando, ſeu loquendo originem trahere: vnde, ſi rigoroſam nominis ſequamur acceptionem, ea fato fieri exiſtimamus, quæ ab aliquo antea fuerunt præloquuta; ſic explicat Auguſtinus lib. 5. de ciuitate cap. 9. & 2. lib. contra Fauſtum Manichæum cap. 5. & D. Thom. in opuſculo de fato, & 1. parte q. 116. art. 1. in corpore.

ARTICVLVS I.

Refelluntur quorumdam Philoſophorum errores.

18. CIrca naturam fati penè innumeri fuerunt Philoſophorum errores, quidam enim effectus omnes fato tribuebant; vnde effectus ex electione, vt diſtinguuntur contra effectus à natura, nequaquam diſtinguebant. Conſtituebant quidem fatum in quadam connexione, & ordine cauſarum vniuerſi, à quibus aiebant omnia ex neceſſitate prouenire. Hunc errorem Stoicis tribuit Cicero lib. 1. de diuinatione, & Diogenes Laërtius lib. 7. in vita Zenonis. Alij dicebant ſydera eſſe fata, ſtatuentes certas cæli, & aſtrorum imagines, ac figuras, ſub quibus quiſque natus eſt, quarum ea eſt vis, vt nulla poteſtate valeat mutari, & inde neceſſariam cauſarum connexionem prouenire affirmabant. ita Ptolomæus, Firmicus, Apuleius, vt refert Albert. Magnus 2. Phyſic. tractat. 2. cap. 19. quam etiam inter hæreticos tenuerunt Berdeſanes, & Priſcilianiſtæ, vt affirmat Caſtro lib. 7. aduersùs hæreſes verbo *fatum*. Hi autem ita corporis membra in duodecim partes iuxta totidem Zodiaci ſigna diſſecabant, & quodlibet Zodiaci ſignum alicuius membri dominium ita arbitrabantur, vt ſingulæ corporis humani actiones, & motus ab aſtris, & ſyderibus præordinarentur neceſſariò. Hi tamen errores, vt optimè notat Suarius primo tom. ſuæ Metaphyſic. ſection. 11. num. 5. manifeſtam continent implicantiam; etiam ſi hæc neceſſitas, quam ponunt hi Philoſophi, ſit pendens à diuina voluntate, & per illam mutabilis. Primò, quia huiuſmodi fatalis neceſſitas proueniens ab aſtris media rerum naturalium connexione deſtruit arbitrij libertatem, quo titulo damnatur hæc ſententia in Concilio Bracarenſi I. cap. 9. & à Leone I. epiſtol. 91. cap. 11. & 13. & contra illam multa congerit Euſebius lib. 6. de præparat. Euangel. cap. 5. legatur Chryſoſtomus orationibus de prouidentia; & Auguſtinus lib. 5. de ciuitate ferè per totum, & Boëtius lib. 6. de conſolatione. Idem etiam genus *fati* nonnulli oppugnarunt Philoſophi, vt videre eſt apud Ariſtot. lib. 1. Ethic. cap. 1. & lib. 1. de interpret. cap. vltimo, & Ammonium, aliiſque interpretibus ibi, & lib. 2. Phyſic. cap. 6. quem omnes eius interpretes ſequuntur. Secundò dicere, cælorum influxum directè, & per ſe cadere in humanas voluntates, eſt etiam error manifeſtus, quoniam

niam obuerſatur animæ immortalitati; hæc enim, cùm ex principiis fidei per veram creationem producatur, nequit ab vlla ſecunda cauſa neque in fieri, neque in conſeruari dependere, eiúſque influxum recipere; ſolus enim Deus eſt, qui creare eam, & conſeruare valet, ex dicendis alibi.

19. Alij quamuis admitterent ordinem, & diſpoſitionem cauſarum à diuina voluntate proceſſiſſe, affirmabant nihilominus omnia etiam reſpectu Dei euenire neceſſariò; & hunc neceſſarium euentum fatum eſſe dicebant, quia credebant fortè, vt notat Suarius num. 2. Deum agere ex neceſſitate naturæ, quod plures Philoſophi exiſtimarunt. Huius erroris fuit Petrus Abailardus, vt refert Caſtro aduersùs hæreſes, verbo *libertas*, & verbo *futurum contingens*, & idem refert de VVicleпho; ſed iſte etiam error rationi naturali omnino repugnat. nam primò vel tollit diuinam omnipotentiam, qua poſſit rerum naturas immutare; vel libertatem, qua poſſit immutare, & impedire; quod falſum eſſe oſtendimus tractatu de diuina voluntate quæſt. 1. niſi hos Philoſophos intelligamus de neceſſitate non ineuitabilitatis, ita vt Deus aliter non potuerit ordinare: ſed de neceſſitate immutabilitatis, quæ ſequitur diuinam diſpoſitionem, & decretum, quod ob ſuam rectiſſimam perfectionem mutari non valet. Seneca verò libro 2. naturalium quæſtionum cap. 35. hanc fati neceſſitatem non in aſtris, ſed in diuina conſtituit voluntate: vnde cap. 36. Fatum ait *eſſe neceſſitatem rerum omnium actionúmque, quam nulla vis rumpat*; dixerat enim antè, hanc vim à prima cauſa prouenire, *quemadmodum*, inquit, *rapidorum aqua torrentium in ſe non recurrit, nec moratur quidem, quia priorem ſuperueniens præcipitat; ſic ordinem fati æterna ſeries regit, cuius hæc prima lex, ſtare decreto*; in eadémque fuiſſe ſententia videtur Plato Dialogo vltimo de Republica, & hæretici noſtri temporis cum Caluino: dicunt enim quaſlibet operationes tam humanæ voluntatis, quàm cuiuſuis creaturæ ita diſponi, vt licèt ſubiiciantur diuinæ voluntati, qua potuit ipſas non ita diſponere, præmiſſo tamen diuino decreto, & immutabili conſilio ab humana voluntate neceſſariò, & non liberè prouenire. Hunc tamen errorem tamquam lædentem liberum noſtrum conſenſum, hánceque neceſſitatem fatalem, liquamuis non ſub nomine fati, damnat Tridentinum ſeſſ. 6. cuius implicantiam ratione philoſophica ſic declarat Suarius num. 8. nam vel omnes cauſæ indigent diuino concurſu, vel non: ſi hoc ſecundum dicatur; ergo aliqua cauſa ſecunda eſt independens in operari à prima, vel extrahitur à ſua natura, quando Deus concurrit, cùm ſolùm præſtet concurſum iuxta ſecundarum cauſarum exigentiam: ſi primum dicatur; ergo nullus datur effectus liber, & contingens; quod experientiæ manifeſtè contradicit. *Fati neceſſitas lædit libertatem.*

20. (margin number beside "naturalium" line)

ARTICVLVS II.

Explicatur natura fati.

Naturam fati nullo meliori modo valemus explicare, quàm eius definitionem perhibendo. ſic enim definiri poteſt, vt colligitur ex Boëtio de conſolatione. Fatum *eſt* 21. *Definitur fatum.*

ordo cauſarum naturalium, diuinam prouidentiam exequentium; vbi notandum eſt, quòd ordo iſte cauſarum dupliciter conſiderari poteſt. Primò quatenus eſt in diuina mente omnia ordinante, & diſponente, & ſic eſt diuina prouidentia. Secundò vt eſt in ipſis rebus ordinatis, & diſpoſitis, & ſic dicitur fatum. Vnde ita certum eſt, dari fatum, ac dari diuinam prouidentiam. nam iſta eſt ordinatio rerum in ſuos fines per media conuenientia in mente diuina; hæc enim ordinatio, quatenus actiua, dicitur prouidentia; vt autem paſſiua, & in his inferioribus, dicitur fatum.

21. Ex dictis colligo primò dari fatum in rerum natura; nec obſtat Gregorius in homil. de Epiphan. cùm aſſerit, quòd *abſit à fidelium cordibus, vt fatum eſſe aliquid dicant.* nam ipſe ſolùm reiicit fatum in ſententia aſſerentium tollere noſtram libertatem.

Fatum formaliter dicit relationem.

Secundò infero, fatum formaliter dici relationem; materialiter verò cauſas, quæ ordinantur, ſeu diſponuntur. colligitur manifeſtè ex D. Thoma 1. parte quæſtione 116. artic. 2. ad 3. vbi hæc habet. Fatum dicitur diſpoſitio, non quæ eſt in genere qualitatis, ſed ſecundùm quòd diſpoſitio deſignat ordinem, qui non eſt ſubſtantia, ſed relatio, & ratione ſic probari poteſt, quoniam ex dictis ſuprà nulla cauſa ab aliis præciſa, & ſeparata fatum poteſt exiſtimari; ergo præciſa ratio fati in illo ordine, & diſpoſitione à diuina mendicata prouidentia conſiſtit.

Tertiò infero, quòd omnia, quæ ſub cælo ſunt, fato ſubduntur, quoniam ſunt paſſiuæ prouidentiæ, ſeu diuini decreti executione; excipe quæ fiunt immediatè à Deo, ſeu per creationem, vt ſunt gratia, iuſtificatio, &c. quæ cùm non fiant cauſarum ſecundarum diſpoſitione, ſed immediatè à Deo, non poſſunt ſubeſſe fato: vnde quando Auguſtinus 3. de Trinitate, refert fatum ad diuinam voluntatem, non eſt, quia ab ipſa immediatè poſſit prouenire, ſed mediante diſpoſitione cauſarum ſecundarum.

Quartò infero, fatum differre à caſu, & fortuna, quoniam fatum per ſe intendit ſuum effectum fatalem; fortuna verò, & caſus ſunt cauſæ per accidens non intendentes ſuos effectus. Neque ita intelligendum eſt, quòd fatum ſit vera cauſa efficiens per ſe, cùm neque verè influat in effectum, ſed ſolùm ſit cauſarum diſpoſitio explicata per modum relationis, quæ poteſt cadere ſuper quodcumque genus cauſarum, neque ſemper fatum ſit effectus per ſe alicuius cauſæ; dicitur verò ſolùm cauſa per ſe, quatenus effectus ſequuti ex fato ſunt intenti per ſe, licèt media aliqua cauſa per accidens aliquando ponantur in eſſe. Vnde caſus, & fortuna reſpectu vnius cauſæ poſſunt dici fatum reſpectu alterius.

Fatum & fortuna qualiter differant.

Quintò infero, fatum poſſe dici vnum, & multiplex: vnum, ſi conſideretur in ordine ad ſuum principium, quod eſt diuina prouidentia, quæ eſt realiter vna; multiplex verò, ſi ad effectus comparetur, vel ad ipſas cauſas ſecundas, iuxta illud Poëtæ,

Te tua fata trahunt.

Eſt ergo vnum, & multiplex.

Reſolutio

Digitized by Google

Reſolutio quæſtionis.

HAbemus ex hac quæſtione ſecundùm ſanum, & rectum ſenſum, dari in rerum natura caſum, & fortunam, eſséque cauſas efficientes per accidens; item & fatum, quod nec tollit liberum arbitrium, nec actus noſtræ voluntatis neceſſitat, ſed materialiter eſt pluralitas cauſarum cuiuſuis generis; formaliter verò earumdem diſpoſitio per modum relationis intellecta. huic ſubduntur quæcumque fiunt mediis cauſis ſecundis; non tamen quæ à Deo immediatè, & ſine nobis producuntur; eſt diuina prouidentia paſſiua à caſu, & fortuna diſtinctum, vnum, & multiplex reſpectu diuerſorum.

Digitized by Google

LIBER TERTIVS PHYSICORVM.

IN hoc tertio libro Phyſicorum, qui octo continet capita, poſtquam in primo egit de principiis entis naturalis, & in ſecundo de cauſis per ſe ipſius, agit iam Philoſophus per tria prima capita de motu, cuius rationem reddit in primo, quia natura ex libro præcedenti eſt principium motus: vnde iſtius notitia ad exactam naturæ notitiam ſpectat; & addere nos poſſumus, quòd motus eſt notior paſſio obiecti adæquati horum librorum, ſeu corporis naturalis, ex q. 1. procem. diffic. 1. art. 3. Agit etiam poſt motum de infinito per quinque ſubſequentia capita; quia motus eſt de genere continuorum; & cùm continuum ſit diuiſibile in infinitum, neceſſum fuit infiniti naturam ad meliùs percipiendum motum cognoſcere. Hunc librum in tres diuidemus quæſtiones. Prima erit de motu. Secunda de actione, & paſſione. Tertia tandem de infinito.

QVÆSTIO I.

De quidditate motus in communi.

DAri motum in rerum natura ita manifeſtum eſt, ſenſibúſque perſpicuum, vt probatione non indigeat: vnde ſententia Zenonis ante Ariſtotelis tempora, negantis exiſtentiam motus, nulla alia efficaciori ratione impugnari poteſt, quàm deambulando; ſic enim experientia oſtendit, quod ſine fundamento contradicitur; ideo non de exiſtentia, ſed de natura motus diſputamus; circa quam quatuor veniunt diſcutienda. Primum, vtrùm Philoſophus rectè definierit motum. Secundum, vtrùm hæc conueniat omni motui. Tertium, vtrùm motus diſtinguatur realiter à termino, & in quo prædicamento collocetur. Quartum, vtrùm omnis motus ſubiectetur in mobili; à quibus breuiter me expediam, quia parum habent difficultatis.

DIFFICVLTAS I.

Vtrùm definitio motus tradita ab Ariſtotele ſit exacta.

EX definitionibus, quas de motu tradidit Philoſophus, præcipua ſecundùm omnes eſt illa, qua in hoc tertio libro cap. 2. motum definiuit, quòd *ſit actus entis in potentia, ſecundum quod in potentia*; & de hac modò inquirimus, an ſit exacta, id eſt, an nobis optimè explicet naturam, & eſſentiam motus.

ARTICVLVS I.

Reſpondetur titulo difficultatis.

DIcendum eſt cum communi omnium Philoſophorum conſenſu, hanc motus definitionem à Philoſopho traditã exactam eſſe, optiméque 1.

naturam

Digitized by Google

naturam motus definiti explicare. docet expreſsè Doctor 3. Phyſic. in expoſitione textus, & lib. 11. in Metaphyſ. ſumma 4. cap. 1. S. Thomas 1. parte quæſt. 9. art. 1. in corpore, & ad primum, & 1. diſt. 8. quæſt. 3. art. 1. & 2. contra gentes cap. 17. necnon & vtriuſque ſcholæ Doctores.

Mobile ante motum duas habet potentias paſſiuas ſubordinatas.

Pro vera autem huius definitionis intelligentia præmitto primò quòd mobile ante motum duas habet potentias paſſiuas ſubordinatas, vnam ad moueri, aliam ad terminum motus, ſeu ad eſſe motum. Prior potentia actuatur per motum, ſeu fieri termini. Secunda per receptionem ipſius termini facti. Vnde licèt per receptionem motus reducatur ad actum, ſeu moueri dicatur; hoc tamen eſt ſecundùm priorem potentiam, non tamen iuxta ſecundam: ſed adhuc mobile exiſtimatur in potentia ad terminum motus recipiendum.

2. *Actus mobilis alius perfectus, alius imperfectus.*

Secundò præmitto, actum mobilis duplicem eſſe, perfectum ſcilicet, & imperfectum. Actus perfectus eſt, qui totaliter actuat potentiam paſſiuam ſubiecti, in quo recipitur, tales ſunt formæ ſubſtantiales, & ex accidentalibus intenſæ in ſummo gradu, vt calor vt octo; his enim formis quaſi exhauritur tota capacitas, & potentia naturalis mobilis, quoniam cùm forma, & ſubiectum, ſeu actus, & potentia referantur, non eſt magis potentia in mobili, quàm actus in forma mouente, ſeu actuante. Actus imperfectus eſt ille, qui non actuat totaliter potentiam paſſiuam ſubiecti, ſed partim actuat, & partim in potentia relinquit; quæ imperfectio ex duplici capite poteſt prouenire, vel quia forma eſt remiſſa, & hæc dicitur imperfectio accidentalis, quoniam formæ accidit eſſe remiſſam, vel in ſummo gradu intenſam; vel quia non tam actus eſt forma, quàm via, & tendentia ad formam: hæc autem imperfectio eſt eſſentialis, quoniam ratione eius ab intrinſeco nequit forma totaliter actuare ſubiectum, ſed illud ſolùm non quoad factum eſſe, ſed quoad fieri mutat: mouetur enim ea, non tamen eſt motus.

Quibus præmiſſis non aliter melius huius concluſionis veritatem valemus oſtendere, quàm per ſingulas definitionis particulas diſcurrendo: in ea enim ly *eſt actus in potentia*, loco generis ponitur, in quo conuenit motus cum omnibus formis tam ſubſtantialibus, quàm accidentalibus; actuant enim ens, ſeu potentiam paſſiuam ad illas recipiendas, ſicut & motus. ly *ſecundùm quod in potentia*, ponitur loco differentiæ, ad denotandum motum ita actuare potentiam paſſiuam ipſius receptiuam, vt ſimul relinquat illam capacem ad vlteriorem actum recipiendum: relinquit quidem ſubiectum in potentia non ſolùm negatiua, quæ conſiſtit in negatione perfectæ actualitatis; ſed etiam poſitiua, quæ præter negationem perfectæ actualitatis dicit ordinationem illius, quod dicitur eſſe in potentia, ad actum perfectiorem, vt eſt terminus ipſius motus, & ſic per iſtam particulam differt motus non ſolùm à formis perfectis ſubſtantialibus, & accidentalibus ſummè intenſis; ſed etiam à formis accidentaliter imperfectis, vt ſunt qualitates remiſſæ, licèt ita ſint actus entis in potentia, vt ſimul relinquant illud non in potentia poſitiua, ſed negatiua ad recipiendos plures alios gradus eiuſdem formæ: dicitur autem potentia negatiua, quam habet ſubiectum, v. g. calidum vt quatuor, reſpectu vlterioris caloris, non quia in ſubiecto deficiat virtus paſſiua illius 3.

Digitized by Google

illius vlterioris gradus receptiua, cùm certum ſit, omnem actum poſitiuum potentiam receptiuam paſſiuam ſupponere; ſed dicitur potentia negatiua comparata cum motu, quatenus nullum eſſe motum habet ſubiectum, ſed totum eſt in potentia reſpectu illius formæ: vnde ſubiectum in nullo gradu calidum dicitur in potentia paſſiua poſitiua reſpectu totius formæ; calidum verò vt quatuor ſolùm in potentia negatiua, quatenus non caret omni actu, ſed vlteriùs perfici poteſt non eſſentialiter, ſed accidentaliter.

4. *Obiectio prima. Calor remiſſus relinquit ſubiectũ in potentia negatiua, non verò poſitiua.*

Obiicies primò calorem remiſſum non eſſe motum, ſed qualitatem, & terminum eius, & tamen conuenit illi definitio motus, quoniam actuat lignum, illúdque relinquit in potentia ad vlteriorem, ſeu intenſiorem calorem; ergo. Reſpondetur cum Ruuio tractat. 1. de motu quæſt. 1. calorem remiſſum relinquere ſubiectum in potentia negatiua, non verò poſitiua; de hac enim intelligitur particula illa, ſecundùm quod, in potentia in definitione ſuprà explicata.

Obiectio ſecunda.

Obiicies ſecundò definitio motus non explicat viam à termino à quo, ad terminum ad quem, ſeu tranſitum à priuatione ad habitum, qui propriè conuenit motui; ergo non eſt exacta. Reſpondetur hanc viam, ſeu tranſitum optimè explicari per illam particulam, ſecundùm quod in potentia, vt explicuimus ſuprà.

Obiectio tertia.

Obiicies tertiò, Ariſtoteles vocat motum *Andelechiam*, vt notat Doctor vbi ſuprà, id eſt, *perfectionem*; ſed eſſe in potentia poſitum in definitione denotat imperfectionem; ergo. Reſp. quòd *Andelechia* non ſolùm denotat perfectionem, ſed ſæpiùs viam ad ipſam, & in hoc ſenſu Ariſtoteles vocat motum *Andelechiam*.

DIFFICVLTAS II.

An hæc definitio conueniat omni mutationi.

5. *Mutatio trifariã vſurpatur.*

MVtatio trifariam vſurpari poteſt. Primò latiſſimè, prout extenditur ad quamcumque ſpiritualem actionem, ſeu independentem à materia, vt ſunt intellectiones, & volitiones Angelicæ. Secundò magis ſtrictè pro mutationibus etiam inſtantaneis, à materia tamen dependentibus, vt ſunt generatio, & corruptio ſubſtantialis. Tertiò ſtrictiùs pro motu ſucceſſiuo, qui quatenus talis habet partes priores, & poſteriores, in quo ſenſu Philoſophus loquitur de motu 5. Phyſic. dum ait, ad quantitatem ſolùm, qualitatem, & vbi dari per ſe motum. In præſenti ergo non inquirimus de mutationibus, vel motibus omnino à materia independentibus, cùm motus iſti non ad naturalem Philoſophum, ſed ad Metaphyſicum, vel Theologum ſpectent. Solùm ergo quærimus, an definitio motus, quam quæſtione præcedenti explicuimus, conueniat omni motui à materia dependenti; (ſic enim Philoſophus de rebus agit) ſucceſſiuo ſcilicet, & inſtantaneo; an motui, ſeu mutationi, prout abſtrahit ab omni motu tam inſtantaneo, quàm ſucceſſiuo.

ARTICVLVS I.

Proponitur quorumdam placitum, & explicatur noſtrum.

SOtus in præſenti quæſt. 1. Maſius cap. 2. q. 2. dubitat. 5. Peter. lib. 13. cap. 5. Conimbricenſ. cap. 1. q. 1. art. 2. quos refert Ruuius in hoc lib. tract. 1. affirmant, huius definitionis definitum ſolùm eſſe motum ſucceſſiuum. 6.

Fundã

Fundamentum huius ſententiæ eſt, quòd motus, quatenus ab Ariſtotele definitus, non ſolùm eſt actus entis in potentia, ſed ſecundùm quod in potentia; ita illud actuans vt relinquat partim in actu, partim in potentia ad partes, vel gradus perfectiores recipiendos. itaque ex parte dicit terminum acquiſitum, & ex parte acquirendum: ſed mutationibus inſtantaneis, vt ſunt generatio, illuminatio, &c. ſimul acquiritur totus terminus, & non pars poſt partem; ergo definitio motus explicata ſolùm naturam ſucceſſiui motus, & conſumentis tempus explanat.

7. Dicendum nobis eſt, huius definitionis definitum eſſe motum latiſſimè vſurpatum, quatenus comprehendit ſub ſe omnem motum tam ſucceſſiuum, quàm inſtantaneum. eſt ſententia S.Thomæ 3.Phyſ. lection.1. & lib.5. lectione 2. tenent communiter recentiores. Fundamentum eſt, primò quòd Ariſtoteles poſtquam tradidit definitionem motus, ſtatim exemplificat non ſolùm in mutationibus ſucceſſiuis, vt ſunt augmentatio, alteratio, &c. ſed etiam in inſtantaneis, vt ſunt generatio, illuminatio, dicens, *alterabile quidem quatenus alterabile, generabilis, & corruptibilis, generatio, & corruptio.* ergo omnem motum definiuit quatenus contentum ſub motu in communi.

8. Reſpondent aduerſarij Ariſt. intelligendum eſſe de generatione largo modo ſumpta, prout eſt idem quod alteratio, & diſpoſitiuè ſaltim dicitur generatio: ſed contrà eſt quòd prius poſuerat exemplum in alteratione; ergo committeret negationem iterum exemplificando in ea. Secundò reſpondet Soto concluſione tertia, Ariſt. nõ poſuiſſe exemplum in generatione tanquam in motu, ſed tanquam in termino motus, quia generatio eſt terminus alterationis præcedentis. Sed contrà eſt quòd vel hac terminatione aufertur à generatione quòd ſit motus, vel non: ſi hoc dicas, habemus intentum; ſi primum, ergo commiſit Philoſophus explicando nobis naturam motus per aliquid quod non clauditur ſub definito. Secundò idem Phil. cap.1. huius libri inquit, ſe velle inueſtigare naturam motus, eo quòd poſitus in definitione naturæ; ſed motus poſitus in definitione naturæ, vtrumque motum, ſucceſſiuum ſcil. & inſtantaneum, comprehendit; ergo & hic à Philoſopho definitus.

Mutatio eſt actus entis in potentia ſecundũ quod in potentia.

Ratione etiam ſic probatur, quoniam mutatio inſtantanea, de qua poteſt dubitari (quoniam de ſucceſſiua nullus dubitat) v. g. generatio eſt actus entis in potentia, ſecundùm quod in potentia, actuat enim materiam primam, illámque relinquit in potentia ad formam, ad háncque recipiendam poſitiuè ordinat, quoniam eſt via, tendentia, ſeu fieri ipſius formæ. Sed hæc eſt definitio motus tradita ab Ariſtotele; ergo conuenit non ſolùm motui ſucceſſiuo, ſed etiam inſtantaneo. Declaratur exemplo, quoniam lignum, v. g. ante generationem ignis in ipſo ſupponitur in potentia, non ſolùm ad recipiendum formam ignis; ſed etiam ad recipiendum motum, ſeu tranſitum ad ipſam, quoniam ex potentia ſubiecti, ſeu materiæ non ſolùm educitur factum eſſe formæ, ſed etiam ipſa effectio, ſeu fieri; ergo conſiderando formam in fieri, & quatenus motus, v.g. ignem, non ſolùm actuat lignum, ſed relinquit ipſum in potentia poſitiua ad recipiendum factum eſſe; ergo eſt actus entis in potentia ſecundùm quod in potentia.

Digitized by Google

9. Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ reſpond. particulam illam definitionis, ſecundùm quòd in potentia, non denotare ſucceſſionem in ipſo motu, ſeu latitudinem gradualem in forma, quæ per ipſum acquiritur, ſed motum eſſe actum intrinſecè imperfectum, & formaliter in via, & tendentia ad terminum, ſeu actum perfectiorem; ex his enim, (quæ communia ſunt omni motui tam ſucceſſiuo, quàm inſtantaneo) prouenit, quòd motus ſit actus entis in potentia, nõ quomodolibet, ſed ſecundùm quod in potentia, id eſt, ita actuans ſubiectum, vt ſimul illud ordinet ad vlteriorem actum, & relinquat in potentia poſitiua difficultate præcedenti explicata.

Obiectio prima. Obiicies primò Ariſtotelem in hoc 3. libro textu 1. aſſerentem motum eſſe de genere continuorum, non permanentium; ergo ſucceſſiuorum; motus ergo ſucceſſiuus ſolùm definitur. Reſpond. Philoſophum intelligendum eſſe non de motu in communi ab ipſo definito, & quatenus continente ſub ſe tam ſucceſſiuum, quàm inſtantaneum, ſed de motu ſpeciali, nempe ſucceſſiuo.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò mutationem inſtantaneam eo quòd inſtantanea, ſimul actuare totam potentiam ſubiecti; ergo non relinquit illud in potentia. Reſpond. concedendo antecedens, ſi loquamur de ſimultate temporis; negando tamen de ſimultate naturæ, quoniam cùm illa mutatio inſtantanea ſit via ad formam, in illo priori quod eſt naturæ, in quo eſt via, ſubiectum adhuc eſt in potentia ad terminum, ſeu factum eſſe formæ; & ſic materia actuata fieri formæ adhuc eſt in potentia ad receptionem formæ per mutationem acquirendæ: quando autem Philoſophus ait mobile per motum partim eſſe in termino à quo, partim in termino ad quem, intelligendus eſt vel de motu ſucceſſiuo, quatenus partim eſt in paſſo, partim in virtute actiua agentis: vel, ſi mauis, intellige de inſtantaneo, quatenus in illo priori, quo eſt via, & reſpicit efficiens tanquam à quo, & effectum tanquam ad quem, qui ſubiectatur in paſſo, de quo alibi.

Petes primò, vtrùm mutationes inſtantaneæ, quæ ſunt actus rei perfectæ, vt ſunt intellectiones, & volitiones, ſeu ſenſationes ſublunarium, ſeu dependentium à materia, comprehendantur ſub hac definitione. Negant quidam recentiores diſpur. 16. Phyſ. q. 2. §. *ſecundo*, & putant id eſſe tenendum ex mente Philoſophi 3. de ani. text. 22. vbi volens diſtinguere motus ſenſationum internarum ab aliis motibus, & mutationibus imperfectis, hæc habet: quapropter alia quædam eſt hæc, (id eſt, ſenſatio) ſpecies motus. nam motus eſt actus imperfecti, at actus ſimpliciter, qui quidem eſt rei perfectæ, alius omnino diuerſus ab illo. Quem locum explicans D. Thomas lect. 12. idem colligit, & fatetur iterum 1. p. quæſt. 18. art. 1. & q. 9. art. 1. ad 1. quem ſequitur Caietanus, & Maſius in hoc libro. Conimb. cap. 1. huius operis q. 1. a. 2. & alij plures. 10. *Mutationes quæ sũt actus rei perfectæ non comprehenduntur ſub definitione motus.*

Concluſio prima. Dico primò ſi motus intelligatur de actu completo, & perfecto rei in eſſe ſubſtantiali, certum eſt volitiones, & intellectiones non eſſe motus, qui comprehendantur ſub hac definitione. Patet, quoniam ſunt actus entis perfecti, & in eſſe ſubſtantiali completi.

Dico ſecundò, ſi motus iſte phyſicè conſideretur, ſeu quatenus ad Phyſicum ſpectat, non comprehendit intelle- 11. *Concluſio ſecunda.*

Digitized by Google

tellectiones, & volitiones Angelorũ, imò neque animæ ſeparatæ. Patet, quoniam de his agit Phyſicus, quæ continentur per ſe ſub corpore: ſed Angeli non continentur ſub ipſo, imò nec anima rationalis, niſi quatenus ordinatur ad corpus, vt notauimus in proœmio, q. 1. diffic. 1. art. 4. n. 9 ergo. Obiicies, animam rationalem per ſe ordinari ad corpus; ergo per ſe eſt ſubiectum phyſici motus. Reſpond. quòd ipſis conuenit ſolùm ratio motus phyſici, quibus conuenit ratio phyſicæ naturæ; eumdem enim motum definit Philoſophus hîc, quem dixit 2. lib. eſſe principium motus, & quietis, vt diximus diffic. 1. art. 2. ſed anima rationalis non eſt natura quatenus actus phyſici corporis; ſed quatenus receptaculum aliquarum intentionalium qualitatũ, ex lib. 1 q 7. d. 2. art. 7. num. 30. ergo quamuis ſit pars viuentis, & per ſe ordinetur ad corpus, non poterit dici definitum huius definitionis, ſi ſub ipſa ſolùm motus corporei contineantur.

12. *Concluſio tertia.* Dico tertiò, omnia, quæ ſignificantur per definitionem, competunt motibus inſtantaneis, qui ſunt actus rei perfectæ, vt ſunt intellectio, & volitio. Probatur, quoniam volitio, v. g. ſeu cognitio ſumpta pro ſpecie expreſſa, qua intellectus cognoſcit, quatenus fieri, & tendentia ipſius cognitionis, ſeu formæ cognoſcitiuæ, eſt actus intellectus exiſtentis in potentia ad ipſam, ipſúmque relinquit in potẽtia ad factum eſſe, ſeu ad ipſam actualem intellectionem; ergo verè motus ſub hac definitione comprehenſus. Neque obſtat, quòd Philoſophus dicat eſſe aliam ſpeciem motus. nam etiam motus inſtantaneus, & ſucceſſiuus diſtinguuntur ſpecie, & eadem definitione definiuntur. Nec ſecundò obſtat, quòd ſint actus entis perfecti. nam etiam calor eſt actus entis perfecti, nempe aquæ, & nihilominus eſt motus; ergo non eſt, cur negemus, quòd ſi ſub motu in communi comprehenduntur, non definiantur hac definitione, præcipuè cùm ſint affectiones entis corporei, ſcilicet hominis,

DIFFICVLTAS III.

Vtrùm motus diſtinguatur realiter à termino.

MOtum dupliciter conſiderare poſſumus. Primò pro forma fluenti. Secundò pro fluxu formæ. Motus pro forma fluenti nihil eſt aliud, quàm ipſa forma, quatenus eſt in fieri, & tendit in factum eſſe, cadem enim entitas formæ ſecundùm diuerſos ſtatus fieri, & factum eſſe nominatur ſicut creatura futura, & exiſtens: vnde ſicut in creatura per exiſtentiam, vel futuritionem non variatur entitas rei, ſed ſolùm ſtatus; ita in forma per fieri, & factum eſſe non variatur entitas, ſed ſtatus entitatis. Motus pro fluxu formæ eſt quidam modus adiacens, ſeu concomitans fieri ipſius formæ, vt colligitur clarè ex Doctore in 4. d. 13. quæſt. 1. §. *ex dictis*, num. 12. hic modus eſt, qui menſuratur tempore, vel inſtanti, vel ratione cuius fieri rei inſtantaneum, vel temporale dicitur; & de quo inquiremus, an motus diſtinguatur realiter à tempore. Quoniam cùm entitates permanentes non menſurentur tempore, ſed æuo, ex dicendis infrà, ſi entitas formæ in fieri, & entitas formæ in facto eſſe eſt eadẽ, huicq; repugnat tempore menſurari, repugnabit etiam & fieri ipſius; ideo quod menſuratur nõ eſt entitas fluẽs, 13. *Quid ſit motus pro forma fluẽte, & quid pro fluxu formæ.*

ſed ipſius formæ fluxus, ratione cuius motus dicitur ſucceſſiuus, vel inſtantaneus.

ARTICVLVS I.

Proponuntur quorundam placita, & verior ſententia explicatur.

14. *Sententia prima.* PRima ſententia ſuſtinet, motum realiter à termino ad quem diſtingui, non ſicut rem à re; ſed ſicut rem à modo, quia motus eſt modus rei, quæ fit per talem terminum. ſic Caiet. Paulus Venetus, & alij, quos citat, & ſequitur Ruuius hîc quæſt. 4. Tartar. quæſt. 3. dub. 2. Horum autem fundamenta expendemus noſtram ſententiam explicantes.

15. *Sentētia ſecunda.* Secunda ſententia affirmat, motum non diſtingui realiter à termino. ita Sonzinas 5. Metaph. q. 4. Sotus, Toletus, & alij. videtur ſententia Doctoris in 1. d. 13. quæſt. 1. §. *contra*, num. 2. vbi illam authoritatem Philoſophi 5. Phyſ. quæ aſſerit motus diſtingui per terminos, explicat de motu pro forma fluente, quando forma fluens, ſecundùm quam eſt motus, eſt eiuſdem rationis cum forma terminante, & motus eſt eiuſdem rationis cum forma fluenti: ſentit ergo quòd in creatis (nā de productionibus diuinis aliter ſentiendum eſt,) motus, & terminus ſunt idem realiter. quod idem docet d. 2. quæſt. 7. ad 3.

Cōcluſio prima. Dico primò in hac difficultate, ſi motus conſideretur pro forma in fieri ſecundùm entitatem, ſeu materialiter, nec formaliter diſtinguitur à termino, eſt enim eadem entitas ſecundùm omnia intrinſeca indiuiſibilis, & hoc ſolùm probat ſecunda ſententia.

Dico ſecundò, ſi motus conſideretur pro forma in fieri, quatenus in fieri formaliter, realiter diſtinguitur à termino, non vera diſtinctione reali, ſed modali; quod intendit prima ſententia. Fundamentum eſt, quia ea realiter diſtinguuntur, quæ poſſunt adinuicem ſeparari, ex 4. Metaph. text. 3. ſed fieri formæ quatenus formaliter eſt fieri, ſeparatur à termino, quandoquidem tranſacto fieri durat factum eſſe, ſeu terminus huius motus; ergo diſtinguuntur: vnde in Metaphyſica dicemus, creaturam exiſtentem à ſe ipſa formaliter poſſibili realiter diſtingui negatiuè, ſeu tanquam non ens ab ente penes diuerſos ſtatus actualitatis, & poſſibilitatis. Declaratur magis, quoniam ſubſtantia genita tranſacta generatione exiſtit, & quantitas tranſacta augmentatione: ſed via ſeparationis diſtinctio realis manifeſtè oſtenditur; ergo. 16. *Concluſio ſecunda.*

Dico, ergo motus pro fluxu formæ realiter, etiam modaliter à forma diſtinguitur. Fundamentum eſt, primò quòd poſſint ſeparari ex dicto præcedenti; ergo realiter diſtinguuntur. Secundò idem terminus poteſt terminare diuerſos realiter motus, quoniam idem ignis ab homine generato poteſt à Deo reproduci; & in opinione Thomiſtarum idem calor ab vno agente productus ab alio per diuerſum motum conſeruari valet; ergo motus, & terminus illius realiter diſtinguuntur. *Concluſio tertia.*

Ex quibus patet primò in hac parte nullam eſſe de re inter authores controuerſiam, ſi rectè explicetur natura motus & termini: & etiam quidam recentior Scotiſta infert actionem prædicamentalem realiter à ſuo termino diſtingui. nam ex quæſtione ſequenti actio ſubiectatur in agente; termi

terminus verò in paſſo: ſed paſſum, & agens ſeparari poſſunt; ergo & actio, & terminus eius, ac per conſequens realiter diſtinguentur. Sed hic Scotiſta impropriiſſimè loquitur, quoniam actio prædicamentalis non habet terminum productum, ſed eſt quædam relatio extrinſecus adueniens ſubiectata in agente, & terminata ad paſſum, vt dicemus quæſt. 2. difficult. 2. artic. 2. num. 26. Poteſt tamen dici à ſuo termino realiter diſtingui, quoniam poteſt materia, quæ tranſmutatur, & terminat prædicamentalem actionem, ſine tali terminatione exiſtere.

Obiectio prima. Obiicies contra dicta, quòd ſi motus realiter diſtinguitur à termino; ergo habet diſtinctam entitatem ab illo, ac per conſequens poterit diuinitus dari motus ſine termino, quod omnes Philoſophi contradicunt. Reſpondetur concedendo antecedens, & negando conſequentiam, quoniam eſt via, & tendentia ad terminum, & ideo motus naturaliter connectitur cum ipſo: ſufficit tamen ad diſtinctionem realem ſeparabilitas non mutua, qua terminus poteſt exiſtere ſine motu, vt patet in relationibus prædicamentalibus, quæ realiter diſtinguuntur à fundamento, & termino, ex dictis lib. 2. q. 9. diffic. 3. artic. 3. non quia ipſa ſine fundamento, & termino poſſit exiſtere, ſed quia iſti poſſunt eſſe ſimul, vel ſaltem altero eorum ſolùm exiſtente ſine relatione.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò quòd ſi motus realiter diſtinguatur à termino, dupliciter mutabitur mobile, per motum ſcilicet, & eius terminum. Concedo conſequentiam, quoniam motus eſt quid imperfectum tendens in terminum, qui eſt vltima perfectio mobilis.

Obiectio tertia. Obiicies tertiò Philoſophum hîc cap. 1. aſſerentem, motum non eſſe præter res, ad quas eſt motus; ergo nec diſtinctum à termino. Reſpondetur Ariſtotelem intelligendum eſſe de motu pro forma fluenti, vt explicuimus num. 15. hæc enim eadem omnino eſt in fieri, & in facto eſſe.

Articulus II.

Aliqua incidentia dubia explicantur.

Dubitabis primò, vtrùm motus diſtinguatur realiter à mobili. Reſpódetur affirmatiuè. tenet Ruuius vbi ſuprà, Aretinus in annotat. ſuper 3. Phyſic. Doctoris quæſt. 7. contra Valles, & Conimbricenſes. Fundamentum eſt, quòd mobile poteſt ſeparari à motu, vt patet de materia, quæ poteſt eſſe ſine hoc, vel illo motu; ergo. 17. *Dubium primum. Motus diſtinguitur realiter à mobili.*

Obiectio prima. Obiicies Doctorem vbi ſuprà dicentem, motum localem eſſe mobile. Reſpondet Pithigianus, quòd hæc verba non ſunt ad mentem Scoti, ſed quorumdam dicentium, ſex vltima prædicamenta eſſe relationes ſecundùm dici, quæ à fundamentis non diſtinguuntur realiter, cuius oppoſitum docet Scotus quodlibeto 11. artic. 4. & ex mente ipſius nos oſtendimus lib. 2. quæſt. 9. diffic. 4. art. 1.

Dubitabis ſecundò, vtrùm omnis motus ſubiectetur in mobili. 18. *Dubium ſecundũ.*

Cõcluſio prima. Dico primò, loquendo de motu augmentationis, & alterationis certum eſt, ſubiectari in mobili, quoniam & ſubiectum, ſeu mobile augetur, & alteratur. Idem dico de motu generationis, eo enim mutatur materia receptione formæ, & motus ad ipſam.

Cõcluſio ſecunda. Dico ſecundò loquendo de motu locali, de quo eſt maior difficultas. Quidam dicunt non ſubiectari in mobili,

mobili, ſed in loco. ita Sonzinas 5. Metaphyſic. quæſt. 40. ad 1. Gregor. in 2. diſtinct. 1. quæſt. 4. artic. 1. Heruæus quodlibeto 1. quæſt. 9. Fonſec. 5. Metaphyſic. cap. 15. quæſt. 10. ſect. 5. ad 3. & ſect. 3. Fundamentum eſt, quòd ex Ariſtor. 8. Phyſic. text. 59. per motum localem nullam formam acquirit mobile: & ideo minus in potentia cenſetur, quàm in ordine ad cæteros motus; ſentit ergo Philoſophus per motum localem non mutari mobile. Idem ſentire videtur D. Thomas 3. contra gentes cap. 82. ratione 6. & in 4. diſtinct. 44. quæſt. 2. artic. 3. quæſtiuncula 2. ad 1. & 4. & 1. part. quæſt. 110. artic. 3. in corpore, vbi docet, quòd motus localis perfectior eſt cæteris motibus, ex 8. Phyſic. quia nulli intrinſecæ mutationi ſubeſt. Secundò terminus motus localis eſt locus, quoniam motus localis eſt motus ad locum: ſed locus nihil intrinſecum ponit in locato; ergo per motum localem non mutatur intrinſecè mobile. Tertiò motus localis ex Doctore vbi ſuprà, eſt fluxus mobilis: ſed ille fluxus nihil eſt aliud præter partialem acquiſitionem loci: iſte non ſubiectatur in mobili; ergo neque motus.

Alij dicunt, motum localem in mobili ſubiectari. citatur D. Thomas in præſenti lectione 4. & in 2. diſt. 12. art. 1. ad 5. ſed non loquitur expreſſè de motu locali, ſed de motu in communi. tenent Conimbr. 4. cap. huius libri quæſt. 2. art. 2. qui plures alios referunt. Probari poteſt primò ex Philoſopho cap. 2. huius 3. libri, vbi loquendo de omni motu docet, *eſſe actū mobilis prout mobile eſt*; & inferiùs in eodem capite, *eumdem motum eſſe actum motiui, & mobilis: motiui quidem, vt à quo; mobilis verò vt in quo*, Sed motus localis ſub motu in cómuni continetur; ergo. Secundò ſi motus non eſt in mobili, ſed in loco; vt affirmant authores primæ ſententiæ; ergo mobile non eſt quod mouetur, ſed locus; ſed hoc eſt impoſſibile. nam locus eſt immobilis, ex eius definitione explicanda lib. 4. quæſt. 1. difficultate 1. artic. 2. ergo ſubiectatur in mobili. Tertiò omnis forma denominat ſubiectum, in quo eſt, non verò extraneum: ſed mobile dicitur locatum, & moueri localiter; non verò locus, cùm immobilis ſit. ergo motus localis ſubiectatur in mobili.

19. *Concluſio tertia.*

Ego verò vtramque ſententiam in diuerſo ſenſu vſurpatam, ſeu ſub diſtinctione intellectam libétiſſimè admitto; imò, meo videri, id omnes Scotiſtæ dicere tenentur: in cuius rei explicationem præmitto, ex dicendis lib 4. q. 2. difficult. 2. artic. 2. locum alium eſſe paſſiuum, alium actiuum: iſte materialiter eſt ſuperficies ambiens, ſeu continens locatum; formaliter verò relatio extrinſecus adueniens ad corpus contentum, ſeu locatum terminata: locus paſſiuus materialiter eſt corpus contentum; formaliter verò relatio continentiæ paſſiuæ, ſeu corporis contenti ad ſuperficium ambientem, & continentem terminata. Præmitto ſecundò quòd ſicut in motu alterationis, v. g. conſideramus fieri prioris gradus, (quando alteratio eſt ſucceſſiua) & factum eſſe ipſius. Item fieri ſecundi gradus, ſeu intenſionis, & factum eſſe eiuſdem; ſic in motu locali conſideramus fieri prioris relationis continentiæ actiuæ, & paſſiuæ, & factum eſſe ipſius: vnde tot fieri, & factum eſſe conſideramus in motu locali, quot partes præſentiæ localis ab aliis ſeparabiles inueniuntur in motu. Vnde ſi forum, v. g. dicitur terminus motus localis Patritij, non ideo eſt, quia alij

Locus alius actiuus, alius paſſiuus.

termini

termini inadæquati non ſupponantur, ſed quia ille eſt terminus intentus à mobili; ideo

Concluſio prima. Dico primò, ſi motus localis conſideretur quatenus via ad locum actiuum, motus ſubiectatur in loco. hoc probant argumenta prioris ſententiæ. Et rurſus confirmo, quoniam ex dicendis vbi ſuprà, locus actiuus formaliter ſubiectatur in ſuperficie locante; ergo & fieri ipſius.

Concluſio ſecunda. Dico ſecundò, ſi motus localis paſſiuè conſideretur, ſeu quatenus fieri vbi paſſiui, iſte ſubiectatur in mobili. Id probant fundamenta ſecundæ ſententiæ. Et confirmo, quoniam mobile eſt, in quo ſubiectatur terminus, v. g. relatio continentiæ paſſiuæ, & qua denominatur in loco; ergo & motus ad iſtam relationem, ad quam quia extrinſecus aduenientem datur per ſe motus, ſubiectabitur in mobili: neque Philoſophus, cùm ait 8. Phyſic. quòd in motu locali mobile nulla forma mutatur, aliquid obeſt. nam ſolùm negat mutari forma aliqua abſoluta: vnde ſtatim ſubdit, *vtcùm quid alteratur, qualitas: dum quid augetur, & decreſcit, quantitas*; ac ſi diceret, vbi paſſiuum per motum localem acquiſitum non mutare mobile abſolutè, vt quantitas, & qualitas; ſed relatiuè, & in ordine ad aliud. Ad id autem quod dicitur, locum eſſe immobilem, reſpondetur intelligendum eſſe de loco materiali, non verò de formali, producitur enim per motum: vnde locus materialis actiuus, videlicet ſuperficies, licèt quatenus locus immobilis ſit localiter; mutatur tamen formaliter per receptionem diuerſarum relationum continentiæ, quoniam eidem ſuperficiei ambienti poſſunt diuerſa locata, diuerſæque continentiæ actiuæ formales ſuccedere.

Articvlvs III.

Ad quod prædicamentum reducatur motus.

Pro intelligentia huius articuli præmitto, motum tam profluxum formæ, quàm pro forma fluenti conſideratum ad nullum prædicamentum per ſe poſſe ſpectare, quoniam vtroque modo eſt quid imperfectum: ſed in prædicamento ſolùm ponuntur entitates completæ, & perfectæ; ergo cùm motus ſit quid imperfectum tendens ad perfectionem, in nullo prædicamento collocabitur. Ideo ſolùm inquirimus ad quod prædicamentum reducatur. 20. *Motus ad nullũ prædicamentum per ſe ſpectat.*

Concluſio prima. Dico primò, motus pro forma fluẽti ponitur in prædicamento ſui termini, docet Doctor lib. 1. de anim. quæſt. 7. & in 4. ſentent. diſt. 13. quæſt. 1. art. 1. Antonius Andreas tract. de ſex principiis quæſt. 8. ita vt motus ad quantitatem ſit quantitas, motus ad qualitatem qualitas, & ſic de reliquis. Ratio eſt manifeſta, quoniam ens imperfectum non ponitur in prædicamento, ex quæſt. 13. Logicæ diffic. 2. artic. 5. ſed motus pro forma fluenti eſt quid imperfectum tendens ad eſſe perfectum; ergo ad prædicamentum ſui termini debet reduci. Confirmatur, forma fluens & terminus fluxus ſunt omnino idem ex num. 15. ſed quæ ſunt eadem, in eodem prædicamento collocantur; ergo & motus in prædicamento ſui termini. quod perſpicuè etiam docet Doctor lib. 3. in Metaphyſic. ſumma vnica, cap. 16. num. 130.

Concluſio ſecunda. Dico ſecundò, ſi motus, & tempus ſint idem realiter, vt dicemus ex Doctore lib. 4. q. 3. difficult. 2. articul. 2. motus pro fluxu formæ pertinebit ad prædicamentum quãtitatis. Probatur, 21.

quoniam

quoniam fluxus formæ eſt qui menſuratur tempore, ex dictis ſuprà n. 13. ergo ſi tempus eſt idem motui, erit idem fluxui: ſed quæ ſunt idem realiter, ponuntur in eodem prædicamento, ex dicendis in Metaphyſica; ergo cùm tempus ponatur in prædicamento quantitatis, ex dictis in Logica quæſtione 15. difficult. 2. articul. 2. & latiùs dicendis in Metaphyſica, motus pro fluxu formæ in prædicamento quantitatis collocabitur.

Ex quibus infero, quàm falsò noſter Hugo Cauellus in expoſitione Doctoris in libro de anima quæſt. 7. concluſ. 2. num. 5. affirmat, motum pro fluxu formæ eſſe relationem intrinſecus aduenientem, putat eſſe ſententiam Doctoris in 4. diſtinct. 13. quæſt. 1. *§. ex dictis*, num. 16. in quantum aſſerit, quòd reſpectus fundatus ſuper motum eſt intrinſecus adueniens, quia motus eſt ipſa forma inducta, vel educta; ſed ex his verbis neſcio, qualiter colligi poſſit, quòd motus pro fluxu formæ ſit relatio intrinſecus adueniens; quoniam ibi expreſsè loquitur Doctor de motu paſſiuo, vt ita dicam, ſeu de productione paſſiua, quæ quatenus ab agēte ipſum reſpicit relatione intrinſecus aduenienti: hæc autem non eſt fluxus formæ, nec quæ menſuratur tempore; ſed fluxus eſt quidam modus, cui ſubiacet forma fluens, & quo dicitur taliter, vel taliter fluens: & hic etiam eſt, qui tempore menſuratur; ergo.

Reſolutio quæſtionis.

HAbemus ergo ex tota hac quæſtione motus definitionem traditam à Philoſopho exactam eſſe, omnique motui conuenire tam ſucceſſiuo, quàm inſtantaneo; vel definitum eius eſſe motum in communi, quatenus comprehendens quoſlibet inferiores motus ſiue ſucceſſiuos, ſiue inſtantaneos, ſiue immanentes, ſiue tranſeuntes: item motum pro forma fluenti fundamentaliter eſſe idem realiter cum termino; formaliter verò, ſeu quatenus fieri rei diſtingui realiter à termino, ſicut & pro fluxu formæ: vnde motus pro forma fluenti in prædicamento ſui termini collocatur; pro fluxu verò formæ ad prædicamentum quantitatis reducitur: item motum tam alterationis, quàm augmentationis, & generationis in mobile ſubiectari: quod idem dicimus de motu locali paſſiuo. nam actiuus in ſuperficie ſubiectatur.

QVÆSTIO II.

De actione & paſſione comparatis cum motu.

ACtio, & paſſio multifariam vſurpantur, ex dictis lib. 2. q. 4. difficult. 4. artic. 2. num. 41. cum Doctore in 4. diſtinct. 13. quæſtione 1. *§. ex dictis*, num. 11. Quoniam autem actio, paſſio, & motus ita inter ſeſe connectuntur, vt ſimul coincidere dicantur, imò eſſe idem in motu, ad eius exactam cognitionem, nonnulla examinanda veniunt. Primum, qualiter actio, paſſio, & motus connectantur inter ſe. Secundum, vtrùm actiones prædicamentales in agente ſubiectentur. Tertium, vtrùm creatio ſit vera actio, & vtrùm Deus poſſit verè agere. 1.

DIFFI-

DIFFICVLTAS I.

Qualiter actio, paſſio, & motus nectantur inter ſe.

QVoniam Ariſtoteles lib. 3. Phyſic. cap. 3. text. 21. docet, quòd actio, & paſſio ſunt idem in motu, ſicut via ab Athenis ad Thebas, & è conuerſo; meritò dubitatur, qualiter intelligenda ſit hæc identitas, an ſcilicet comparentur tamquam ſuperius, & inferius; an identificentur modaliter in motu; an verò ſubiectum, v. g. motus ſe habeat vt quo reſpectu actionis, & paſſionis; an verò realiter diſtinguantur.

ARTICVLVS I.

Explicantur quorumdam placita.

2. *Sententia prima.* PRima ſententia affirmat actionem, & paſſionem eſſe idem realiter in motu, ſoláque ratione ratiocinata differre. ita Ruuius 3. Phyſicorum tractatu 1. quæſt. 7. Maſius cap. 3. ſect. 2. quæſt. 1. Fundamentum eſt, quòd ex Philoſopho in hoc lib. cap. 3. *motus eſt actus actiui, vt ab hoc, & paſſiui, vt in hoc.* at idem numero actus, quatenus à principio à quo, eſt actio, & quatenus recipitur in ſubiecto, eſt paſſio; ergo actio, paſſio, & motus realiter identificantur in motu, ac per conſequens inter ſeſe, quoniam in creaturis, quæ ſunt eadem vni tertio, ſunt eadem inter ſe.

3. *Sententia ſecunda.* Secunda ſententia tenet actionem & paſſionem non in re, ſed ratione ratiocinata ſolùm differre; negat quidem paſſionem à motu vllo modo diſtingui, exiſtimat enim ſola nominis appellatione inter ſe obuerſari. ita Suarius 2. tomo Metaphyſic. diſp. 49. ſect. 2. num. 13. quæ ſententia duo continet. Primum actionem & paſſionem ratione ſolùm differre quod prioris ſententiæ ſuadetur fundamento ſecundùm motum & paſſionem ſola nominis appellatione diſtingui, idque ſequenti firmatur fundamento. Quoniam ex Philoſopho hîc text. 16. *motus eſt actus mobilis, vt mobile eſt*, & ex eodem text. 22. & 23. *paſſio eſt actus patientis vt patiens eſt*; ſed eſſe mobile, ſeu mutabile, & eſſe receptiuum, ſeu paſſibile (ſi hæc duo proportionatè accipiantur in ordine ad poſitiuam receptionem, ſeu mutationem) non ſunt duæ potentiæ, vel capacitates paſſiuæ, etiam ratione diuerſæ, vt de ſe patet; ergo neque actus ipſi inter ſe ſunt diſtincti. Quod perſpicuo declarat exemplo calefactionis, quoniam calefactio quatenus paſſio & quatenus motus eamdem indiuiſibilem actuat capacitatem aquæ receptiuam caloris & eo carentem; ſed vti eſt vnica potentia, eſt vnicus & indiuiſibilis actus; ergo motus & paſſio quatenus reſpiciunt mobile & paſſibile, ſola differunt nominis appellatione.

Tertia ſententia aſſerit actionem, paſſionem & motum diſtingui inter ſe formaliter, & ſecluſa intellectus operatione, nō vera diſtinctione reali, ſeu inter rem & rem; ſed modali, ita quòd actio & paſſio ſint modi concomitantes naturam & entitatē motus. ita Nazarius 1. part. quæſt. 25. art. 1. Arauxo 5. Metaphyſic. quæſt. 1. artic. 4. Caiet. Bañes, Ferrara, Sotus & alij quamplures, quos refert & ſequitur Phyſica Carmelitarum diſp. 17. quæſt. 2. §. 2. num. 13. éſtque communior inter Thomiſtas. Fundamentum primum eſt quòd Philoſophus hîc cap. 3. loquens de actione & paſſione, dicit. *Hæc enim vnum quidem ſunt, ratio* 4. *Sententia tertia.*

tamen non vna eſt, ſimiliter & in mouente & motu, & text. 22. ſubdit, *Omnino verò dicere eſt quod nec dictio cum diſciplina, nec actio cum paſſione idem propriè eſt; ſed cui inſunt hæc. nam huius in hoc actu eſſe, & huius ab hoc, ratione diuerſum eſt*; ergo actio & paſſio, ſeu eſſe ab hoc & in hoc diuerſas dicunt rationes, ſeu ſecluſa quauis intellectus operatione differunt, vt docet D. Thom. ſect. 4. loquens de actione & paſſione. Secundum fundamentum eſt quòd ex D.Thom. quæſt.8. de potentia articul. 2. ad 1. quæ in diuerſis prædicamentis conſtituuntur, cum diuerſis gaudeant definitionibus adæquatis; nec vnum in ſuo eſſe ab alio pendeat, imò habeat propriam eſſentiam, & vnitatem: formaliter & ſecluſo intellectus miniſterio differunt; ſed actio & paſſio ad diuerſa pertinent prædicamenta, imò & motus, cùm ex dictis quæſt. 1. difficult. 3. artic. 3. num. 20. ad prædicamentum ſui termini reducatur; ergo non ſolùm ratione ratiocinata, ſed in re differunt. Quòd autem hæc diſtinctio ſit modalis, ſic probatur. Idem numero motus prout ab agente eſt actio, & prout in paſſo paſſio, ex Ariſtot. hîc c.3.& D.Th. ſect.4.ergo actio & paſſio non ſunt entitates veræ & perfectæ, ſed modi concomitantes & adhærentes naturæ & entitati motus.

5. *Sententia quarta.* Quarta ſententia nec modalem vnionem inter actionem, paſſionem & motum admittit, ſed vera & reali diſtinctione differre affirmat. Probant aliqui primò, quoniam actio & paſſio non ſubiectantur in motu, ſed actio in agente, & paſſio in paſſo, vt probabimus diffic. 2. ſed quæ diuerſa reſpiciunt ſubiecta realiter differunt; ergo actio, paſſio & motus. Secundò alij probant, actio ſiue in agente, ſiue in paſſo ſubiectetur, ſecluſa quauis intellectus operatione, eſt actualis egreſſio effectus ab agẽte, ſicut & paſſio actualis illius receptio in paſſo: egredi autem & recipi non ſunt idem, ſed in re differunt; ergo. Confirmatur, tranſacto motu durat paſſio, vt patet in ſingulis generationibus & productionibus, cùm ſubiectum trãſacto motu, ſeu productione patiatur informationem formæ; ergo in re differunt non ſolùm modaliter, ſed realiter.

Quinta ſententia aſſerit actionem & paſſionem prædicamentalèm realiter inter ſe & à motu differre: pertinent quidem ad diuerſa prædicamenta, & tranſacto motu durant: at verò pro forma fluenti eſſe idem realiter cum motu; dicit enim cum Suario formam fluentem duabus relationibus ſecundùm dici reſpicere terminum à quo, & ſubiectum eiſdem quæ ſic ſibi identificatis dici, *actionem & paſſionem eſſe idem in motu*, ita quidam neoterici Scotiſtæ contra Doctorem & veritatem, vt articulo ſequenti oſtendemus. 6. *Sententia quinta.*

Articvlvs II.

Quibuſdam dictis verior enucleatur ſententia.

Dico primò in hac difficultate actio & paſſio prædicamentalis realiter inter ſe & à motu differunt. 7. *Cõcluſio prima.* Sic probo, actio & paſſio prædicamentalis ex difficultate 2. ſubiectantur in agente & paſſo, tranſacto motu: ſed quæ conſtant diuerſa ſubiecta & ſeparari poſſunt, realiter differunt; ergo. Secundò quæ ponuntur in diuerſis prædicamentis, realiter diſtinguuntur ex dictis in Logica quæſtione 13. difficult.2. artic.5.& dicendis in Metaphyſic. ſed actio & paſſio prædi

prædicamentalis diuerſa conſtituunt prædicamenta; ergo.

8. *Cõcluſio ſecunda.* Dico ſecundò, actio, & paſſio, prout conſiderantur à Phyſico, ſiue pro forma fluenti, ſic enim agit Phyſicus de actione, & paſſione, vt optimè notat Doctor lib. 9 Metaphyſicæ quæſt. 4. num. 9. ſi formaliter conſiderentur, ſeu quatenus dicunt reſpectus à quo, & ad ſubiectum tranſmutabile, realiter diſtinguuntur ab entitate formæ, quæ fluit; hanc concluſionem directè propono contra 5. ſententiam. Pro cuius explicatione præmitto cum Doctore lib. 5. in Metaphyſicam ſumma vnica cap. 16. num. 129. quòd actio, & paſſio ſunt idem motus, vt dicitur 3. Phyſicorũ, accipiendo actionem pro re acta, ſed differunt in hoc quòd actio dicitur vt eſt ab agente, & paſſio vt recipitur in paſſo: vtroque autem modo eſt medium inter agens, & paſſum, ſiue ſignificetur vt actus, vel actiuè, & ex parte agentis, ſiue vt motus, vel paſſiuè, & ex parte patientis. Dicunt ergo illi recentiores Scotiſtæ, hos reſpectus à quo, & ad quem eſſe tranſcendentales, ſiue ſecundùm dici, identificariſque cum entitate fluentis formæ. Ego verò affirmo realiter diſtingui ab entitate fluenti, ac per conſequens actionem, & paſſionem, vt hîc conſiderantur: & ſic oſtendo primò ex quæſtione 9. difficult. 4. artic. 1. num. 33. cum Doctore in 2. diſtinct. 20. quæſt. 2. effectus ab vno indiuiduo agente productus à quolibet illius ſpeciei poterat vniuocè produci; ergo non reſpicit terminum à quo intrinſeco, aut identificato reſpectu: ſed forma, ſeu effectus in fieri & in facto eſſe eſt eadem; ergo ſi effectus in facto eſſe non reſpicit terminum à quo identificato reſpectu, neque forma in fieri, aut motus pro forma fluenti. Primam conſequentiam probo, ea quæ ſeparari poſſunt realiter differunt: ſed ſi filius à Franciſco productus produceretur ab Antonio, diuerſa reſpicientia, ſeu dependentia reſpiceret. nam ad variationem termini, reſpectus neceſſariò variantur; ergo relatio qua forma fluẽs reſpicit terminum à quo, ab ea realiter diſtinguitur. Secundò motus, ſeu forma fluens dicitur paſſio quatenus reſpicit paſſum, ſeu materiam, quam tranſmutat; ſed eadẽ numero forma quæ in hac inducitur materia, poterat in quauis numero diſtincta produci; ergo dependentia, ſeu reſpectus ad eam realiter à motu differt. Nota tamen quòd ſi diuerſa eſſet materia, licèt non diuerſificaretur forma, diuerſum eſſet indiuiduum, ex Doct. ibidem, quia ad vnitatem eſſentialem indiuidui requiritur vnitas materiæ, & formæ, quæ ſunt partes eſſentiales.

Reſpondebis, quòd ſicut agens, habitus, & potentia in communi relatione ſecundùm dici reſpiciunt effectum, & obiectum in communi; ſic motus, ſeu forma fluens reſpiciunt terminum à quo, & in quo. Sed contrà eſt, quòd licèt ſuppoſitum ſit verum, & id quod infertur, nihilominus ſolutio non euacuat argumenti efficacitatem, quoniam hîc non agimus de motu quatenus reſpicit agens in communi; ſed quatenus eſt ab hoc numero agenti, quod actualiter reſpicit: at hæc reſpicientia actualis realiter differt à motu; ergo. Vnde licèt habitus relatione tranſcendentali reſpiciat obiectum in communi; nihilominus hoc obiectum actualiter exiſtens prædicamentali relatione reſpicit, ſic in noſtro caſu. Proinde Doctor in 4. diſtinct. 13. quæſt. 1. §. *ex dictis*, num. 16. verſicul. *& ſi obijcias*, affirmat *quòd reſpectus fundatus ſuper motum ad agens eſt intrinſecus adueniens*, 9.

Digitized by Google

cum motus ſit forma ipſa inducta, vel educta, cui inſunt hæc, alterum terminatiuè, ſcilicet actio, & alterum quaſi ſubiectiuè, quia concomitanter in eodem ſubiecto vt paſſio; ergo ſi ex mente Doctoris, actio quæ fundatur in motu, eſt intrinſecus adueniens, realiter diſtinguetur à motu, cùm relatio prædicamentalis à ſuo ſubiecto realiter differat, ex dictis in Logica quæſtione 16. difficultate 5. artic. 2.

10. *Cõcluſio tertia.* Dico tertiò, actio & paſſio prædicamentalis dici poſſunt eſſe idẽ in motu solùm, quatenus ex poſitione motus neceſſariò reſultant in agẽte, & paſſo, ſunt enim relationes extrinſecus aduenientes, quæ poſita mutatione reſultant: vnde ſicut dicimus, vnitatem eſſe fundamentum relationis identitatis, quatenus ad poſitionem illius reſultant relationes mutuæ in vtroque extremo; ita motum dicimus fundamentum relationis actionis, & paſſionis, quia ad eius poſitionem reſultant: vnde dicuntur idem in motu non formaliter, ſed materialiter, aut fundamentaliter, de his tamen non loquitur Philoſophus.

Obiectio. Obiicies ad relationes extrinſecus aduenientes dari per ſe motum: ſed quod per ſe terminat motum, non reſultat, ſed eſt terminus actionis; ergo falsò dicimus, ad poſitionem motus actionem, & paſſionem reſultare. *Non omnis relatio extrinſecus aduenictes per ſe terminat motum.* Reſpondetur quòd licèt omnis relatio, ad quam datur per ſe motus, ſit extrinſecus adueniens, non tamen ad omnem relationem extrinſecus aduenientem datur motus: ſed vt ſit extrinſecus adueniens, ſufficit quòd non neceſſariò reſultet poſito fundamento, & termino; ſed aliqua conditio eſſentialis expectetur: vnde poſito igne, & ligno, non reſultat relatio, ſi aliquid non ſuperaddatur, nempè motus; aliàs ad actionem daretur actio, contra Philoſophum.

Inſtãtia. Inſtabis quòd ex Doctore theoremate 22. num. 12. actio eſt terminus actionis; ergo hæc poteſt produci per motum. Reſpondetur ex eodem Doctore ibidem, quòd *actio eſt terminus actionis intrinſecus, vt mutatio terminus motus, & ſic paſſio paſſionis: ſed non terminus productus per ipſam; ſic intelligatur illud, actionis non eſt actio, nec mutationis mutatio, 5. Phyſicorum text. 20.*

Dico quartò, actio, & paſſio, prout conſiderantur à Phyſico, dupliciter poſſunt dici idem in motu, vt optimè notat Doctor in 4. vbi ſuprà, n. 4. verſic. *ex hoc patet*, vbi cùm obiiceretur ei, quòd actio & paſſio ſunt idem in motu; ergo actio non in agente, ſed in paſſo, ſicut & motus ſubiectatur. 11. *Cõcluſio quarta.* *Et ſi obijcias quòd hoc repugnat Ariſtoteli in 3. Phyſicorum, text. 19. 21. & 22. qui vult quòd formale in actione, ſecundùm quòd diſtinguitur à paſſione, ſit eſſe ab alio; ergo illud non dicit reſpectum de genere paſſionis. Reſpondeo, Ariſt. non loquitur ibi de actione, ſecundùm quod eſt genus diſtinctũ contra paſſionem, ſed de actione ſecundùm aliam ſignificationẽ nominis*, iſtam ſcilicet, actum, & non vt productũ, neque vt inductũ, *cùm enim præmiſiſſet de actu actiui, & de actu paſſiui, hæc enim actio eſt, ſcilicet actus actiui, illud autem paſſio actus paſſiui, probando primam ſubdit:* Opus autem, & finis actus huiuſmodi eſt actio, illius autem paſſio; *accipit ergo ibi actionem pro opere, & fine agentis: illud autem eſt forma acta in paſſo, quæ vt fluens eſt motus.*

Ex hoc patet ſolutio ad quamdam obiectionem priùs factam ex littera illa; concedens enim Ariſtoteles, ibi actionem eſſe in paſſo, & non in agente, quia tunc agens moueretur, loquitur de actione ſecundùm hanc quintam ſignificationem, ſeu pro re acta, non autem ſecundùm quòd actio eſt genus

Digitized by Google

genus diſtinctum contra paſſionem, illo enim modo accipiendo actionem, actione formaliter aliquid eſt agens, ſicut relatione relatum, & ſic neceſſe eſt illud quo, eſſe intrinſecum illi, quod dicitur eſſe tale per ipſum, ſicut ſimilitudinem eſſe in ſimili.

Aliter poteſt dici quòd ab hoc poteſt accipi æquiuocè. Vno modo vt eſt relatio, oppoſita ei quod eſt à quo aliud, & tunc debet intelligi aliquid præcedens, quod ſpecificatur per ab hoc, vtpotè quia ab hoc, vel quod ab hoc, & hoc modo ab hoc non pertinet ad genus actionis, ſed magis reſpectus oppoſitus, ſcilicet à quo aliud. Alio modo ab hoc accipitur nō vt determinat aliquid præcedens, & tunc idē eſt cum iſto reſpectu à quo, & hoc modo concedi poteſt pertinere ad genus actionis: ſed iſto modo non eſt motus qui eſt in paſſo, niſi tantummodo terminatiuè, & hoc ſufficit ad ſaluandum verba Ariſtot. ibidem, text. 2. Vult enim quòd actio & paſſio ſunt idem, ſicut via ab Athenis ad Thebas, & è conuerſo. Non intelligo quòd intelligatur ibi vna via pro ipſa magnitudine, ſuper quam ſit motus, ſed pro ipſo motu hinc illuc, & è conuerſo, vt patet per aliud exemplum, quod poſuit de diſtantia hinc illuc, & illinc huc, ſuper idem ſpatium, vbi vult quòd illa ſint eadem materialiter propter identitatem ſpatij, ſed alia formaliter; ita hic motus eſt illud, per quod dicitur agens per reſpectum ab hoc, intelligendo per hoc reſpectum à quo, in mobili etiam fundatur è conuerſo reſpectus ad agens, & iſti duo reſpectus habent aliquid idem materialiter, vt motum, ſed formaliter ſunt alij, & in alijs ſubiectis.

12. Ex qua doctrina duo habemus. Primum actionem, & paſſionem prædicamentalem ſolùm eſſe idem in motu materialiter, ſeu fundamentaliter, vt explicuimus dicto 3. Secundum actionem pro forma fluenti, & paſſionem dici idem in motu quatenus eadem numero forma, & eſt ab agente, & recipitur in paſſo, quod optimè innuit Doctor lib. 11. in Metaphyſicam, ſumma 4. cap. 2. num. 78. in fine, vbi hæc habet, *ſimiliter etiam intelligendum eſt in propoſito, quòd licèt idem motus realiter ſit mouentis, & mobilis, differt tamen ratione, quia vt eſt mouentis, habet rationem vt ab hoc. Vt autem eſt mobilis, habet rationem vt in hoc, & poteſt dici actio, vel paſſio. Quod non debet intelligi loquendo de actione, & paſſione, quæ ſunt reſpectus formaliter, & conſtituunt prædicamenta formaliter, & realiter diſtincta, ſed loquendo de actione pro re acta, & producta, vt oſtenſum eſt nono huius, in quadam quæſtione; ſic enim eadem forma, quæ vt fluens eſt, ipſe motus realiter eſt actus, & producta à mouente, & eſt recepta in ipſo mobili, & paſſo.*

Obiicies primò, quòd ex verbis nuper relatis actio & paſſio ſola ratione diſtinguuntur à motu, & ex illis quarti ſent. formaliter diſtinguuntur; ergo falsò diximus dicto 2. realiter à motu diſtingui. Reſpond. ibi per rationem non intelligere Doctorem diſtinctionem intellectualem, ſed eſſentialem, crebrò enim per rationem quidditatem rerum intelligimus; ſolùm ergo intendit eſſentialiter differre. Sic etiam venit intelligendus cùm aſſerit eſſe alia formaliter. nam ly *formaliter* idem denotat quod eſſentialiter, propterea paulò inferiùs ſubdit quòd reſpectus actionis, & paſſionis ſunt formaliter alij, & in aliis ſubiectis; ſed quæ diſtinguuntur formaliter diſtinctione media, ſeu ex natura rei non poſſunt eſſe in diuerſis ſubiectis; ergo ly *formaliter* idem denotat quod *eſſentialiter*. 13. *Obiectio prima.* *Reſpōſio.*

Obiicies ſecundò, ſi actio, & paſſio pro forma fluenti realiter diſtinguuntur ab entitate formæ; ergo poſſunt conſtituere actionem, & paſſionem prædicamentalem, nihil enim eis ad *Obiectio ſecunda.*

hoc deficit; fruſtrà ergo addimus alias relationes, quibus conſtituantur *Reſpõſio.* prædicamenta. Nego ſequelam, quoniam actio, & paſſio prædicamentalis ea eſt, quæ conſtituit intrinſecè, & formaliter agens, & paſſum. cùm tamen actio & paſſio, quæ ſubiectantur in motu, ſolùm ſint terminatiuè in agente, & paſſo, nec valent formaliter intrinſecè denominare, nec diuerſa conſtituere prædicamenta.

ARTICVLVS III.

Fit ſatis fundamentis aliarum ſententiarum.

14. *Reſpõdetur prima ſententia.* AD fundamentum prioris ſententiæ reſpond. Philoſophum intelligendum eſſe vel de actione, & paſſione fundamentaliter, ſi loquamur de prædicamentali, cùm dicit actionem, & paſſionem eſſe idem in motu: vel ſubiectiuè, ſi loquamur de actione pro re acta, vt explicuimus num. 11. & 12. quatenus etſi realiter diſtincta, in eodem ſubiectantur motu.

Obiicies, ſi motus, actio, & paſſio pro re acta reipſa diſtinguuntur; ergo quoties mobile mouetur, tribus motibus mutatur, reſpectu eiuſdem termini, nempe forma abſoluta actione, & paſſione. Reſpond. primò, concedendo gratis mobile mutari abſolutè per formam receptam, relatiuèque aliis duabus relationibus; quod contingit quotieſcunque ſubiectum accidentaliter mutatur. nam receptione albedinis, v.g. non ſolùm paries mutatur, & informatur albedine abſolutè, ſed etiam relatiuè ſimilitudine & diuerſitate, &c. Secundò reſpondeo his relationibus non mutari verè *Reſpõdetur ſecũda.* ſubiectum, quia non ſubiectantur in ipſo immediatè, ſed media forma cui inhærent. Ad fundamentum Suarij negando paſſionem, & motum ſola nominis appellatione differre, quoniam licèt per eandem formam abſolutam mutetur, & patiatur ſubiectũ fundamentaliter, non tamen formaliter. Patet, quia poteſt dari mutatio actualis ſine actuali paſſione formali: vt ſi, v. g. ignis conſeruetur in ligno pereunte generante, durabit ſubiectũ mutatum, & motum actuali informatione, non tamen dicetur paſſum, quia cùm paſſio formaliter terminetur ad agens pereunte agente, ſeu termino relationis, ſtatim periit relatio, ſeu formalis paſſio.

Ad tertiam ſententiam dicimus *Reſpõdetur tertia ſẽtentia.* nihil probare contra nos qui fatemur actionem, & paſſionem phyſicam diſtingui quidditatiuè à motu; quòd autem dicantur modi, vel non, nihil intereſt. Primò, quia ex dictis in Logica q. 16. d. 3. art. 3. cum Doctore, quæſtio eſt de nomine an relationes debeant dici modi. Secundò, quia ſunt entitates ita imperfectæ, vt potius modi, quàm veræ entitates debeant nuncupari. Solùm ergo ab hac ſententia diſcedo, quatenus ſupponit his modis, prædicamenta actionis, & paſſionis conſtitui.

Ad quartam ſententiam dicimus *Reſpõdetur quarta ſentẽtia.* probare etiam aſſumptum noſtrum, fatemur enim actionem, & paſſionem realiter à motu diſtingui; negamus tamen id eſſe, quia habeant diuerſa ſubiecta, cùm actio, & paſſio phyſica ſubiectentur in motu, ex dictis n. 11.

Ad quintã ſententiã patet ex dictis.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm actio, paſſio & motus ſe habeant tanquam ſuperius, & inferius.

QVoniam actio, paſſio, & motus phyſicè loquẽdo, ita nectuntur inter 15. *Sententia prima.*

Digitized by Google

inter ſe, quòd actio, & paſſio naturam motus ſemper comitentur, ſeu fluentem formam; dubitatur meritò, qualiter coordinentur inter ſe? Sotus in præſenti quæſt.2.concl.3.§.*quæritur*,& alij affirmant motum eſſe eſſentialiter ſuperiorem. Fundamentum eſt quòd actione, & paſſione, mutat ſubiectum, & redditur de potētia ad actū, eis enim dicitur formaliter agens, & patiens; ergo eſt quid ſuperius ad actionem & paſſionem.

Sentētia ſecunda. Alij affirmant actionem eſſe eſſentialiter ſuperiorem ad paſſionem, & motum. Quòd ſit ſuperior ad paſſionem, ſic probant, quoniam ex Diuo Thoma opuſc. 48. cap. 1. de actione, & cap. de paſſione, paſſio ſemper infertur ex actione; ergo paſſio eſſentialiter connotat habitudinem ad agens, vt id à quo; ergo & rationem actionis, quæ in hac habitudine conſiſtit. Quòd autem actio ſit ſuperior motu, ſic probant. nam mouere eſſentialiter, & in ſenſu formali eſt agere; ergo & moueri eſſentialiter: ſed moueri eſt inferius ad agere, cùm ſupponat actionem; ergo & motus, quia ſicut ſe habet moueri ad agi, ita motio ad actionem.

16. *Cōcluſio prima.* Dico primò, motus in latiori ſignificatione vſurpatus, ſeu quatenus tranſcendit per omnes formas informantes tam relatiuas, quàm abſolutas, eſt quid ſuperius ad actionem, & paſſionem. hoc probant fundamenta prioris ſententiæ.

17. *Concluſio ſecunda.* Dico ſecundò, motus Phyſicus non eſt eſſentialiter ſuperior ad actionem & paſſionem. eſt ſententia Ariſt. & D.Thomæ in præſenti cap.3. text.22. communiſque ſententia, & probant aliqui primò. nam ex Ariſt. hîc cap.3. actio & paſſio ſunt vnus numero motus; ergo iſte non eſt ſuperior, aliàs multiplicarentur motus, quoniam multiplicatis inferioribus, gradus etiā ſuperiores multiplicantur. Sed hæc ratio inefficax eſt, quia ex dictis n.8. actio & paſſio realiter à motu differunt; ergo non ſunt vnus motus, niſi loquamur de motu ſecundùm eſſe abſolutum & fundamentale. Ego verò ex ſupradictis ſic probo. Actio & paſſio ſubiectantur in motu, vt diximus num.11. ſúntque relationes ab eo realiter differentes: ſed prædicata ſuperiora, & inferiora ſolùm ex natura rei differunt, ex dictis in Logica q.6. diffic.1. art.1. ergo motus non eſt eſſentialiter ſuperior ad actionem, & paſſionem. Secundò motus, ſeu forma fluens eſt quid abſolutum, ex dictis art.2.num.9. actio & paſſio relationes ad terminū à quo, & ſubiectū ex n.8. ſed nullum abſolutum eſt eſſentialiter contrahibile per relationem; ſunt enim diuerſorum prædicamentorum, & ſubordinari nequeunt; ergo motus phyſicus non eſt eſſentialiter ſuperior ad actionem, & paſſionem; ſed earum ſubiectum. *Prædicata ſuperiora & inferiora ex natura rei ſolùm differunt.*

Dico tertiò, actio nequit eſſe eſſentialiter ſuperior ad motum & paſſionem. Probo primò. Actio eſt relatio, motus quid abſolutum; ergo actio nequit contrahi per motum. Secundò actio & paſſio ſunt oppoſiti reſpectus, cùm hæc reſpiciat ſubiectū, illa terminum à quo; ergo vnus nequit contineri in alio: ſed ratio eſſentialis ſuperior determinatur per inferiorem; ergo paſſio non ſubeſt actioni. Tertiò prædicatum eſſentiale ſuperius, ſeu ratio ſuperior eſſentialis formaliter prædicatur de inferioribus, ex dictis in Logica q.9. diffic.8. art.3. ſed hæc eſt falſa prædicatio formaliter: Motus eſt actio, paſſio eſt actio; ergo hæc non eſt eſſentialiter ſuperior ad paſſionem, & motum. 18. *Concluſio tertia.*

Ad fundamentum prioris ſententię patet

patet ex dicto 1. num.16. Ad fundamentum ſecundæ dico probare ſolùm actionem & paſſionem fundari & ſubiectari in motu,ad huiúſque poſitionem ſequi neceſſariò reſpicientiam ad terminum à quo,& ad ſubiectum, non tamen quòd motus ſit eſſentialiter ſuperior, licèt natura poſſit dici prior quatenus eſt ſubiectum ex quo reſultant, & in quo tales reſpectus ſubiectantur.

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm actio prædicamentalis ſubiectetur in agente, vel in paſſo.

20. NOtanter in titulo difficultatis de actione prædicamentali ſolùm inquirimus; quoniã certum eſt actionem phyſicã (de qua difficultate præcedenti) ſubiectari ſaltim mediatè in paſſo. Quod ratione conſpicua ſic oſtendo: Actio & paſſio phyſica ſubiectãtur in motu, ex ſæpiùs dictis;ſed motus, vt de ſe patet,ſubiectatur immobili;ergo & actio, ſaltim mediatè.

Præmitto ſecundò non dubitari in præſenti de actionibus immanentibus,cùm ex terminis ipſis perſpicuum ſit, actionem immanentem in agente ſubiectari,ſeu manere.Dubitamus ergo ſolùm in præſenti,an actio tranſiẽs prædicamentalis in agente , an in paſſo ſubiectetur.

ARTICVLVS I.

Explicantur oppoſita Philoſophorum placita.

21. *Sententia prima.* PRima ſententia affirmat actionem tranſeuntem formaliter in agente ſubiectari.ita Caietanus 1.p.quæſt.25. art.1. Nazarius ibidem controuerſia vnica, Zumel ſuprà art.1. quæſt.21. diſp.vnic.Ripa in præſenti, Torres 1. p.q.27. dubio 4.p.2. & alij plures, affirmantes hanc eſſe ſententiam expreſſiſſimam Philoſophi, & Angelici Doctoris. Eſſe autem ſententiam Philoſophi ſic ſuadent primò. nam ipſe 8. lib. Phyſ. text.9. eo probat mundum fuiſſe ab æterno, quia ſi Deus produxiſſet illum in tempore, mutaretur; ſentit ergo Philoſophus actionem in agente ſubiectari;quoniam cùm actio productiua ſit tranſiens & ad extra,ſi in agente non ſubiectaretur, nec mutaretur agens, nec argumentum Philoſophi vllius eſſet ponderis , & efficaciæ.Secundò nã 2.de anima text.26. docet actum in eo eſſe,cuius eſt actus. Sed 3.Phyſic. text.18. & 20. affirmat actionem eſſe actum agentis; ergo in eo ſubiectatur , ex Philoſophi mente.

Hanc autem eſſe ſententiam Angelici Doctoris ſic probant.nam in 2. d.40.q.1.art.4. ad 1. docet, quòd *cùm actio ſit in agente , & paſſio in patiente, non poteſt eſſe idem numero accidens quod eſt actio, & quod eſt paſſio, cùm vnum accidens non poſſit eſſe in diuerſis ſubiectis.* Item q.7. de potentia art.12.ad primũ aſſerit actionem eſſe perfectionem propriam agentis. & 2.contra gentes cap.9.hæc habet, *Actio quæ non eſt ſubſtantia agentis, ineſt ei ſicut accidens ſubiecto , & ideo inter nouem genera computatur.* Tandem quæſt.citata de potẽtia art.9. ad 7. vt oſtenderet actionem non,ſecundùm modum eſſendi , ſed ſecundùm modum conſiderandi eſſe ab agente. nam ſecundùm modum eſſendi eſt in agente, vt in ſubiecto illius. hæc habet : *Actio ex hoc quòd eſt actio,conſideratur vt ab agente;in quantũ verò eſt accidens , conſideratur in ſubiecto agenti. & ſubdit quæſt. ſequenti* 8. *art.* 2. *Nihil probibet aliquid eſſe inhærens* 22.

quò d.

quod tamen non ſignificetur vt inhærens, ſicut etiam actio non ſignificatur vt in agente, ſed vt ab agente, & tamen conſtat actionem eſſe in agente; ſentit ergo Angelicus Doctor omnem actionem prædicamentalẽ in agente ſubiectari.

23. Ratione etiam ſic probant. Primò, forma in eo eſt, cui tribuit ſuam denominationem: ſed actio non denominat paſſũm, ſed agens; in hoc ergo formaliter ſubiectatur. Reliqua fundamenta & huius rationis efficaciam art. ſequenti pro noſtra ſententia expendemus.

Sententia ſecunda Secunda ſententia huic omnino opponitur, tenétque actionem prædicamentalem in paſſo ſubiectari ſecundùm Ariſtot. S. Thom. & rationem. ita Ferrara 3. Phyſic. quæſt. 4. Capreolus in 2. diſtinct. 1. quæſt. 2. art. 3. Hetuæus quodlib. 4. quæſt. 4. Suarez 2. tomo Metaphyſ. diſput. 48. ſect. 4. Ruu. hîc quæſt. 6. & alij plures: hánc que eſſe Philoſophi ſententiam, primò probant ex 3. Phyſic. cap. 3. vbi *eumdem motum ait eſſe actionem, & paſſionem, actiúmque agentis vt à quo, & patientis vt in quo*. ſed motus ſubiectatur in paſſo; ergo & actio. Secundò ex 9. Metaphyſicæ cap. 9. vbi ait actionem eſſe in re facta, vt ædificationem in re ædificata. Tertiò ex 2. de anima cap. 2. textu 24. & 26. vbi habet *quòd actus agentium in eo quod patitur, atque diſponit, ineſſe videtur*. & lib. 3. cap. 2. text. 139. expreſsè ait, actionem & paſſionem in eo eſſe quod patitur, & inde infert neceſſarium non eſſe, vt quod mouet moueatur. & textu 140. Actio (inquit) & paſſio non in agente eſt, ſed in eo quod patitur; apertum ergo eſt, ex mente Philoſophi, actionem in paſſo ſubiectari.

24. Idem ſenſiſſe Angelicum Doctorem probat Phyſica Carmelitarum diſput. 17. quæſt. 4. §. 3. ex pluribus locis eiuſdem, nempe ex 9. Metaphyſicæ lectione 9. & ex 1. 2. quæſt. 3. art. 2. & quæſt. 31. art. 5. & 1. contra gentes, cap. 100. & de veritate quæſt. 14. & 1. parte quæſt. 54. art. 1. præcipuè ex quadam authoritate primæ partis quæſt. 18. art. 3. ad primum. vbi ſic inquit, *quòd ſicut dicitur in 9. Metaphyſicæ duplex eſt actio, vna quæ tranſiuit in exteriorem materiam, vt calefacere & ſecare; alia quæ manet in agente, vt intelligere, ſentire, & velle. Quarum hæc eſt differentia, quia prima actio non eſt perfectio agentis quod mouet, ſed ipſius motio. Secunda autem actio eſt perfectio agentis.* idem docet ſæpiùs cùm explicat verba Philoſophi relata nuper; ſentit ergo Angelicus Doctor actionem tranſeuntem in paſſo ſubiectari.

Ratione autem hanc ſententiam ſic probant. Primò ex D. Thomæ ratione 1. parte quæſt. 18. art. 3. ad primum. nam actio tranſiens & immanens ſunt oppoſitæ differentiæ diuidentes actionem in communi; ergo diuerſo modo conſtituunt: ſed actio immanẽs ſubiectatur in agente; ergo tranſiens huic oppoſita ſubiectatur in paſſo. Secundò actio, & paſſio ſunt idem in motu, ex ſæpiùs dictis: iſte ſubiectatur in paſſo; ergo & actio. Tertiò non ſolùm effectus, ſed etiam actio tranſiens ab agente fluit: ſed effectus actionis tranſeuntis non eſt in agente; ergo nec actio. 25.

Articvlvs II.

Quibuſdam dictis fertur vtriuſque ſententiæ iudicium.

Dico primò, ſententia Doctoris eſt actionem prædicamentalem in agente ſubiectari; docet expreſsè in 4. diſt. 13. q. 1. §. *ex dictis*, verſic. *ex hoc patet*, n. 14. & diſt. 43. q. 5. §. *de tertio*, & 26. *Concluſio prima.*

lib. 11. in Metaphyſicam ſumma 4. cap.2.num.78.& alibi ſæpiùs: diſtinguit enim Doctor, vt notauimus num. 11. actionem phyſicam à prædicamentali, quòd actio phyſica eſt forma fluens, ſeu res acta, quatenus ab agente: actio autem prædicamentalis eſt quidam reſpectus extrinſecus adueniens, ſubiectatus in agente, & terminatus ad paſſum, ſuppoſita prioritate naturæ, abſoluta tranſmutatione per inductam formam: ita intelligo Angelicum Doctorem in priori & ſecunda ſententia citatum. nam in locis prioris ſententiæ, vt ex contextu patet, ſolùm intendere videtur quòd actio quatenus accidens prædicamentale in agente ſubiectetur; in aliis verò pro ſecunda ſententia allegatis loquitur phyſicè, ſeu de motu phyſico, iuxta modum loquendi Philoſophi, & ita affirmat, actionem pro re acta in paſſo ſubiectari.

27. *Concluſio ſecunda.* Dico ſecundò, ex mente Ariſtot. nequit expreſsè inferri actionem tranſeuntem prædicamentalem in agente ſubiectari. Patet, quoniam vbique loquitur de actione, inuoluit ipſam cum motu, vt ſic autem ſubiectatur in paſſo; ergo. Vnde Ruuius & Suarius vbi ſuprà affirmant dubitari non poſſe ex mente Philoſophi actionem in paſſo ſubiectari, loquitur autem de actione pro re acta; de prædicamentali tamen aliter ſentiendum eſt, licèt eius expreſsè Philoſophus non meminerit.

28. *Concluſio tertia.* Dico tertiò, efficaciſſima ratione ſuaderi poteſt actionem prædicamentalem in agente ſubiectari. probat Doctor in 4. vbi ſuprà. nam actione prædicamentali agens formaliter denominatur agens: ſed omnis forma denominat ſubiectum, in quo eſt; ergo actio ſubiectatur in agente. Dices actionem non denominare intrinſecè agens, ſed extrinſecè. Vnde ſicut paries dicitur viſus à viſione exiſtente in oculo, & Deus dicitur creator ſola terminatione dependentiæ, ex Doctore in 1.diſt.30.quæſtione vnica, per totam; ſic agens poterit extrinſecè denominari actione exiſtente in paſſo. Sed contrà. Primò quòd omnis forma denominans aliquod extrinſecè, aliud intrinſecè denominare debet; ſic viſio intrinſecè denominat oculū, & dexteritas hominem, licèt extrinſecè columnam: ſed actio prædicamentalis non denominat paſſum intrinſecè, nec aliud quodpiam; ergo nec extrinſecè agens. Secundò actio & paſſio ſunt oppoſiti reſpectus, quibus agens, & paſſum mutuò ſe reſpiciunt; ergo non in altero, ſed in vtroque ſubiectantur extremo. Patet conſequentia, nihil refertur ad aliud per id quod ad ipſum terminatur, ſed per id quod fundatur in ipſo, vnde filius non refertur ad patrem quatenus terminat relationem paternitatis, ſed quatenus ſubiacet relationi filiationis: ſed agens, & paſſum ſe formaliter reſpiciunt; ergo agens non reſpicit paſſum terminatione motus, ſed relatione aliqua inhærente, quæ actio prædicamentalis dicitur, & ſic confirmo, agens vt terminus à quo, non eſt ad aliud, ſed à quo aliud, nempe motus; ergo vt reſpiciat paſſum tanquam tranſmutatum, & ad illud ſit, debet fundare relationem nouam, quæ dicitur prædicamentalis actio.

Obiicies primò, ſi actio & paſſio ſufficienter intelliguntur in motu; ad quid ergo multiplicamus aliam actionem prædicamentalem in agente ſubiectatam. Reſpondetur ex dictis num. 13. actionem prædicamentalem eſſe qua agens reſpicit paſſum, non termi- 29 *Obiectio prima.*

Digitized by Google

terminum productum. nam iſte reſpicitur relatione intrinſecus adueniente: vnde vt ſaluemus veram prædicamentorum diſtinctionem, verámque rationem actionis prædicamentalis intelligamus, oportet hanc relationem formaliter & intrinſecè denominantem ponere in agente diſtinctam à relationibus quanti prædicamenti.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò, ſi actio tranſiens in agente ſubiectatur; ergo ab immanente non differt.

Reſpōſio. Nego conſequentiam, quoniam licèt non differant ratione formæ, aut actionis prædicamentalis, differunt tamen fundamentaliter. nam actio tranſiens ſupponit motum, ſeu formam ad externam materiam tranſeuntem; immanens verò formam, ſeu entitatem fluentem ipſi agenti inhærentem; diſtinguuntur ergo fundamentaliter, non formaliter.

Obiectio tertia. Obiicies tertiò, actionem denotare dependentiam ab alio tanquam à termino à quo; ergo non eſt reſpectus in agente, ſed ad agens à quo eſt motus.

Reſpōſio. Reſpondetur concedendo antecedens de actione phyſica paſſiua, hæc enim ex ſæpiùs dictis agens tanquam terminum à quo reſpicit, paſſiua, inquam. nam actio actiua phyſica quæ dicitur productio, eſt relatio intrinſecus adueniens ſubiectata in agente producente & terminata ad motum, aut rem actam; ſicut actio paſſiua alia etiam intrinſecus adueniente reſpicit agens, ex num. 11. negamus tamen actionem prædicamentalem denotare dependentiam à quo; potiùs enim dicit ordinem ad aliud, nempe paſſum, quod reſpicit tanquam tranſmutatum. quod ſequenti pateſcit exemplo. Ignis generat ignem in ligno, forma ignis geniti fluit ab entitate ignis generantis, húncque reſpicit tanquam terminum à quo motus, & hæc dicitur productio paſſiua correſpondens actiuæ generantis, quæ formaliter ſunt reſpectus intrinſecus aduenientes, vt de cauſalitate efficientis cauſæ diximus lib. 2. quæſt. 4. difficultate 4. artic. 2. num. 44. Item hæc forma quæ fluit alia etiam relatione, reſpicit ſubiectum quod tranſmutat, ex qua tranſmutatione tandem fit quòd reſultent in agente & paſſo duæ relationes extrinſecus aduenientes, quibus mutuò ſe reſpiciunt, & dicuntur agens & paſſum intrinſecè formaliter & prædicamentaliter.

Obiectio quarta. Obiicies quartò, Doctorem 3. Phyſic. quæſtione 8. per totam, ex profeſſo docentem actionem in paſſo ſubiectari, nec neceſſarium eſſe vt agens dicatur agens actionem in ipſo intrinſecè ponere.

Reſpōſio. Reſpondetur Doctorem intelligendum eſſe de actione phyſica, loquitur enim ibi cum Philoſopho, cuius mentem explicat: vnde cùm hac actione extrinſecè denominetur agens, non oportet actionem in eo ſubiectari, ſed in motu reſpiciente terminum à quo, quod optimè ibidem explicat Aretinus in annotationibus ad hanc quæſtionem.

ARTICVLVS III.

Vtrùm Deo conueniat agere.

Concluſio prima. DIco primò, ſi ſermo ſit de actione phyſica, ſeu pro re acta, Deo propriè & rigoroſè conuenit agere. Ratio eſt manifeſta, quoniam plures ſunt effectus immediatè promanantes à Deo, pluréſque formas ex defectu principalis agentis producit in materia vltimatè diſpoſita: ſed hæc eſt actio phyſica, ſeu pro re acta; ergo. 30.

31. *Concluſio ſecunda.* Dico ſecundò, repugnat Deo agere prædicamentaliter, ſeu eſſe agens prædicamentale. Patet. nam ex n.26. actio prædicamentalis eſt relatio realis extrinſecus aduenieus: ſed Deo ob ſuam perfectionem & immutabilitatem repugnat ſubiici alicui accidenti reali tam relatiuo, quàm abſoluto; ergo. Vnde ſicut Deus non diſtinguitur à creatura formaliter; ſed ſolùm fundamentaliter, quia eſt incapax relationis realis diſtinctionis, nec formaliter efficit relatione reali, ob eandem rationem, ex dictis lib.2.q.4.diffi. 4.art. 3. num. 46. ſic nec dicitur formaliter agens prædicamentale, ſed ſolùm fundamentaliter.

Obiectio. Obiicies, quòd ex dictis vbi ſuprà Deus dicitur formaliter efficiens & creans reſpectu quodam intentionali; ergo alio ſimili poterit dici formaliter agens. Concedo conſequentiam; tamen iſte reſpectus etſi ſit ſimilis prædicamentali, non tamen erit propriè prædicamentalis, quia in prædicamento ſolùm naturæ reales conſtituuntur, quarum Deus eſt incapax, ex quæſt. 13. Logicæ difficultate 2. art.2.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm in creatione ſit vera actio, & paſſio.

QVoniam actio prędicamentalis, ex dictis num. 26. terminatur ad paſſum quatenus tranſmutatum, & creatio cùm ſit ex nullo præſuppoſito ſubiecto, ex Doctore in 1. diſt.2. quæſt.2.num. 5.& communi ſententia careat ſubiecto tranſmutabili; dubitatur meritò, an creatio ſit vera actio; item cùm paſſio formalis ſupponat ſubiectum trãſmutabile, quod in creatione non reperitur, oportet etiam examinare an in creatione vera paſſio poſſit inueniri.

Dico primò, ſi creatio ſit alicuius ſimplicis, aut carentis materiæ & formæ phyſicæ compoſitione, creatio eſt actio phyſica; non autem actio prædicamentalis, nec ei paſſio correſpondere poteſt. Primum, nempe eſſe actionem phyſicam, ſeu pro re acta, probo. Actio pro re acta eſt forma, ſeu effectus fluens quatenus ab agente: ſed fieri rei creatæ eſt à Deo producente; ergo. Secundum, videlicet non eſſe actionem prædicamentalem, probo. Primò quia creatio ſoli Deo poteſt competere, ex Doctore in 4.diſt.1.quæſt.1. ſed Deus eſt incapax relationis prædicamentalis, ex art. 3. num.31. ergo. Secundò actio prædicamentalis, ex ſæpiùs dictis in hac quæſtione, terminatur ad paſſum, ſed in creatione rei ſimplicis phyſicè nullum eſt paſſum quod poſſit actionem creare, cùm ſit ex nullo ſubiecto; ergo. Vnde tertium patet, nempe creationi nullam paſſionem correſpondere, cùm nullum ſubiectum ſit quod pati poſſit. 32. *Concluſio prima.*

Dico ſecundò, ſi creatio ſit alicuius phyſicè compoſiti, v.g. ignis, eſt actio phyſica, quia productio & fieri rei, non tamen prædicamentalis. Probant quidam recentiores Scotiſtæ, quoniam actio de prædicamento actionis conſiſtit formaliter in relatione extrinſecus adueniente tranſmutantis ad tranſmutatum, quam dicit efficiens ad ſubiectum motus. Conſtat autem in creatione cùm ſit productio rei ex nullo præſuppoſito ſubiecto non eſſe talem relationem; ergo. hæc tamen ratio inefficax eſt, ſupponit enim contra Doctorem in 4. diſt. 43. quæſt.5.§ *de tertio*, verſ. *ſi arguas*, n.9. actionem & paſſionem prædicamentalem non abſtrahere à motu & mutatione, 33. *Concluſio ſecunda.*

tione, ſed id ſemper ſupponere: dico ergo ea ſolùm ratione creationem non eſſe actionem prædicamentalem, quia ex dictis num. 31. & 32. Deus incapax eſt realis & prædicamentalis relationis: vnde ſi aliqua creatura capax relationis prædicamentalis vllo modo attingere poſſet creationem, quod impoſſibile iudicat Doctor, adhuc diuinitus in 4. vbi ſuprà prædicamentali actione crearet. quoniam licèt actio generatiua ſupponat ſubiectum tranſmutabile, non tamen creatiua quatenus creatiua, imò nec generatiua ſemper, non enim eſt de ratione actionis prædicamentalis, vt ſic ſupponere obiectum tranſmutabile aliqua prioritate; propterea admittit Doctor creationi correſpondere veram paſſionẽ de prędicamento paſſionis, quia materia compoſiti creati capax prædicamentalis relationis eſt; concludit ergo Doctor in illa diſt. 434. vbi ſuprà. *Ex hoc ſequitur corollarium quòd dicendo actionem, & paſſionem abſtrahi à motu, & mutatione, non oportet dicere quòd remaneat in eis ſola ratio relationis, imò verè remanet ratio actionis & paſſionis; abſque quacumque ratione motus, vel mutationis.*

34. *Obiectio prima.* Obiicies paſſionem reſpicere agens inducens formam: ſed in creatione phyſici compoſiti totum compoſitum vnica indiuiſibili & inſtantanea actione producitur; ergo nequit inueniri prædicamentalis paſſio. Reſpondetur ex Doctore ibidem, *quòd in tali creatione forma ſimul duratione concreatur in materia, ſed poſterius natura inducitur, vel imprimitur in materiam paſſione de genere paſſionis; ſed ſine omni mutatione, quia nunquam materia à priuatione formæ illius tranſit ad formam; nec breuiter aliter ſe habet ſecundùm eam, quia aliter & aliter præſupponit entitatem.*

Obiicies ſecundò creationem nec eſſe actionem phyſicam, quoniã actio phyſica formaliter eſt reſpectus ad terminũ à quo realiter à forma fluente diuerſum, ex dictis n. 8. ſed creati reſpicit primum efficiens relatione identificata, ſicut creatura; ergo. *Obiectio ſecunda.* Reſpondetur verum eſſe, actionem phyſicam generatiuam connotare reſpectum realiter diuerſum; inde tamen non licet inferre id cuiuis actioni debere competere. nam diſtinctio reſpectus à forma fluenti non ei conuenit, quia actio eſt, ſed quia determinat efficiens, vel non. Vnde cùm ex Doctore in 3. diſt. 11. quæſt. 1. num. 7. creari neceſſariò reſpiciat primum efficiens, tamen cauſam totalem relatione identificata reſpicit: diximus enim in Logica quæſt. 16. difficult. 2. art. 1. relationem creaturæ ad creatorem eãdem eſſe creaturæ, ex Doctore, quia hæc ſine creatore eſſe non valet: genitum autem cùm non determinet efficiens indiuiduum, licèt efficiens in communi relatione reſpiciat tranſcendentali, efficiens tamen particulare relatione prædicamentali & realiter diuerſa. Dices quòd ignis, v.g. creatus à Deo, poterat ab alio igne generari; ergo non determinat efficiens. Diſtinguo, ſecundùm entitatem concedo, quatenus creatum nego, à Deo quæ neceſſariò exigunt creari, vt Angeli, anima rationalis, &c. determinant primum efficiens, non ſolùm quoad eſſe, ſed quoad modum eſſendi. Vnde quæ per accidens creantur relatione realiter diuerſa reſpiciunt Deum vt cauſam principalem, quia id quod poteſt adeſſe, & abeſſe, realiter differt ab entitate rei.

Dubium. Dubitari etiam poſſet vtrùm actio immanens ſit vera actio prædicamentalis? Sed breuiter dico eſſe veram

GGGg 3 actio

Digitized by Google

actionem phyſicam, quandoquidem agens verè influit in effectum in ipſo agente receptum; non autem prædicamentalem, quoniam cùm hæc ſit relatio realis, requirit extrema realiter oppoſita: at in actionibus immanentibus, vt de ſe patet, agens & recipiens, etſi ſub diuerſis rationibus ſunt idem tamen nequeunt, fundare relationes reales prædicamentales. Vnde quando Doctor ſæpiùs affirmat idem poſſe agere in ſe ipſum, loquitur de actione phyſica; non verò de prædicamentali, vt optimè innuit lib. 9. Metaphyſ. quæſt. 14. §. *ad illa*, num. 19. verſic. *ad confirmationem.* de quibus in Metaphyſica, Deo dante.

Actio immanēs eſt vera actio phyſica, non prædicamentalis.

Reſolutio quæſtionis.

HAbemus ex tota hac quæſtione actionem, & paſſionem ſiue phyſicam, ſiue prædicamentalem, formaliter loquendo, iam inter ſe, quàm à motu realiter differre, diuersáque ratione idem in motu exiſtimari. nam actio, & paſſio prædicamentalis, eo idem in motu nuncupantur, quòd ad poſitionem motus neceſſariò in agente, & paſſo reſultant: actio tamen, & paſſio phyſica, quatenus in eodem ſubiecto, nempe motu, aut fluenti forma ſubiectantur, quibus forma reſpicit terminum à quo, ſeu agens, & terminum ad quem, ſeu ſubiectum, aut materiam. Habemus item, Deum verè agere tam actione creatiua, quàm generatiua, phyſica actione, non prædicamētali, quia hæc eſt relatio realis accidentalis, cuius Deus eſt incapax, etſi non relationis notionalis, vt dixi in tractatu de diuina voluntate q. 2. difficult. 4. Vnde ſi Deus ſubiacere poſſet accidentibus realibus, creatio eſſet vera actio prædicamentalis, ſicut de facto ei vera paſſio correſpondet, quando creatum eſt phyſicum compoſitum. Ex quo etiam infertur principio, immanentem actionem non poſſe prædicamentalem exiſtimari, quoniam relatio realis exigit extrema in re oppoſita & diuerſa.

QVÆSTIO III.

De infinito.

VT clariùs naturam infiniti explicare valeamus, præmitto primò cum Doctore in 4. diſt. 13. q. 1. §. *de ſecundo*, n. 31. infinitum in prima ſui diuiſione diuidi *in infinitum ſecundùm eſſentiam*, & *in infinitum per participationem.* Infinitum ſecundùm eſſentiam illud eſt, cuius eſſentialis entitas, ſicut incauſabilis eſt ab intrinſeco, & cauſa prima omnium rerum, ita principio caret, & fine: hac infinitate gaudet Deus Opt. Max. vt modo ſibi intrinſeco, & propter eam omnem poſſibilem ſibi identificat perfectionem. Infinitum per participationem principio caret, & fine, non ab intrinſeco, & eſſentialiter; ſed ab extrinſeco, & participatiuè. Iſtud autem infinitum, aliud ſecundùm intenſionem, vt qualitas infinitorum graduum, ſi producibilis eſſet: aliud ſecundùm extenſionem, cuius non eſt pars prima, nec vltima, ſiue extenſio ſit diſcreta, vt numerus numerabilis; ſiue continua, & permanens, vt linea; vel ſucceſſiua, vt tempus. Non ergo agitur in hac quæſtione de infinito ſecundùm eſſentiam, quoniam de hoc diſputabimus in Metaphyſica, ſed ſupponitur dari in rerum natura tam certò ac Deum eſſe: procedit ergo præſens quæſtio de infinito per participationem

1.

Notandū primum. Infinitum aliud ſecundum eſſentiā, aliud per participationē.

Infinitum ſecūdum intenſionem & extenſionem.

nem tã ſecundùm intenſionem, quàm ſecundùm extenſionem. Hoc autem diuiditur *in infinitum in potentia*, & *infinitum in actu*, ex Doctore lib. 2. in Metaphyſ. ſumm. vnica cap. 2. n. 20. cum Ariſtot. hîc cap. 6. *Infinitum in actu eſt quod ſecundùm id, quod actu habet, caret fine.* Vnde ſi fuerit infinitum in genere, v.g. qualitatis, quantumuis magis ac magis accipiamus ex gradibus qualitatis, ſemper erit vlterior gradus accipiendus: quod ſolet dici infinitum *categorematicum* penes ſimilitudinem, & proportionem ad terminum categorematicum, quoniam ſicut iſte, ex dictis in Summulis quæſt. 1. difficult. 2. art. 7. per ſe ipſum eſt terminus, ita infinitum in actu ſecundùm ea, quæ actu includit, eſt infinitum. *Infinitum in potentia termino caret, & fine, cùm ſemper creſcere poſſit: tamen ſecundùm ea, quæ actu includit, finitum eſt*; & ideo meritò infinitum in potentia, ſyncategorematicúmque nuncupatur, quia ſicut terminus ſyncategorematicus ex ſe, niſi alteri adiungatur, non eſt terminus; ita infinitum in potentia per id, quod actu habet, nequit infinitum exiſtimari. Vtrumque infinitum explicatur illa definitione tradita à Philoſopho 3.

Infinitum in potentia & infinitum in actu.

2. Phyſic. textu 63. vt optimè notat Doctor quodlibet. 5. §. *de primo.* litt. A cùm dicitur, *infinitum eſt, cuius quantitatem accipientibus, vel quantumcumque accipientibus, ſemper aliquid reſtat accipere.* Conuenit quidem infinito ſyncategorematico, ſeu in potentia, *quia infinitum in quantitate*: (ſicut loquitur Philoſophus,) *non poteſt habere eſſe niſi in potentia, accipiendo ſemper alterum poſt alterum, & ideo quantumcumque accipiatur, illud non eſt niſi finitum, & quædam pars totius infiniti potentialis, & ideo reſtat aliquid alterum ipſius infiniti accipiendum. Ex hoc concludit, quòd ſicut infinitum habet eſſe in fieri, & in potentia, in quantitate; ita non habet rationem totius, quia totum eſt, cuius nihil eſt extra: ſed extra illud infinitum, hoc eſt, extra illud, quod habet eſſe de ipſo, ſemper eſt aliquid extrà; neque eſt perfectum, quia perfectum eſt, cui nihil perfectionis deeſt, ſed iſti ſemper aliquid deeſt.* Partes ergo accipiendæ non ſunt actu & in ipſo, ſed ad extra & in potentia. Categorematico etiam infinito, ſubdit Doctor ibidem, eadem definitio accommodari poteſt, ſi ita intelligatur, infinitum eſt, cuius quantitatem accipientibus, vel quantumcumque accipientibus, ſemper aliquid reſtat accipere ex his, quæ actu in ipſo, & non ad extra, & in potentia ſunt: in hoc quippe ſpecialiter infinitum participatum ab infinito per eſſentiam differt, quòd quodcumque conſideratur in infinito per eſſentiam, infinitum eſt identificans ſibi omne poſſibile: infinitum autem participatum, ſi per partes accipiatur, infinitum non eſt; ſed ſemper reſtat vlterior pars ad infinitatis complementum, hac obſeruata differentia, quòd infinitum in potentia accipit partes externas, & in ipſo non exiſtentes; infinitum autem in actu partes complentes & integrantes ipſum infinitum interna actualitate.

Definitur infinitum ex Philoſopho & Doctore.

Noto ſecundò ad faciliorem vſum huius nominis *infinitum*, cum Doctore lib. 11. in Metaphyſic. ſumma 4. cap. 2. num. 79. & lib. 2. Metaphyſic. quæſtione 6. §. *hic eſt notandum*, num. 2. quòd infinitum tam in potentia, quàm in actu ex modo loquendi Philoſophi multifariam vſurpatur. Infinitum enim in actu quadrifariam nominatur, primo modo negatiuè, qua ratione omnia ea infinita exiſtiman 3.

Notandũ ſecundũ.

exiſtimantur, quæ pertranſiri repugnant, ſicut punctum, & vnitas, quæ pertranſiri, & menſurari nequeunt. Secundo modo actu infinitum dicitur, quod etſi inceptum ſit pertranſiri; nondum tamen pertranſitum eſt, *vtpote ſi aliqua via, quæ incepta eſt perambulari, dicatur infinita, vel non finita, vel non terminata, pro eo quòd nondum eſt pertranſita perfectè. Aut dicitur infinitum tertio modo, quòd vix pertranſitur. Puta ſi altitudo cæli, aut profunditas maris, vel aliqua via longa dicatur impertranſibilis, & infinita pro eo, quòd tranſcendit facultatem tranſeuntis, vel menſurantis, licèt ſit tranſibilis quantum eſt de ſe. Aut dicitur infinitum quarto modo, quod natum eſt habere pertranſitionem quantum eſt ex ſuo genere, & talem non habet, & tale eſt infinitum priuatiuè, quia licèt aptum ſit determinari, & finiri; actu tamen tali fine priuatur. Infinitum in potentia tripliciter accipitur, vno modo appoſitione, vt numerus. nam quolibet numero dato contingit apponere vnitatem, & hoc modo numerus poteſt creſcere in infinitum, & hoc eſt tantùm ſecundùm potentiam. Aut dicitur infinitum ſecundo modo ablatione, vel diuiſione, eo quòd ſit aliquod continuum, quod de ſe eſt in potentia, vt poſſit diuidi in infinitum. Aut dicitur infinitum tertio modo, & iſte vtrumque præcedens comprehendit, ſicut tempus, quod eſt infinitum appoſitione, quatenus habet rationem numeri, quia tempus eſt numerus motus, & eſt infinitum diuiſione, quatenus habet rationem continui, cùm ſit idem realiter quòd motus.* Quibus ſuppoſitis in hac quæſtione duo examinanda veniunt. Primum, vtrùm per vires naturæ dabile ſit infinitum in actu. Secundum, vtrùm ſupernaturali potentia.

Infinitũ in actu quadrifariam accipitur.

Infinitũ in potentia triplex.

DIFFICVLTAS I.

Vtrùm per vires naturæ poſſit dari infinitum in actu.

NOn dubitamus in præſenti an detur actu infinitum in potentia, quoniam hoc ita eſt certum, ac dari quantitatem diuiſibilem in ſemper diuiſibilia, & tempus præſentialiter, & ſine termino ſucceſſiuum: quapropter de facto admittenda ſunt omnia illa infinita in potentia enumerata cum Doctore in limine huius quæſtionis num. 3. Solùm ergo eſt difficultas, vtrùm detur infinitum in actu, non ſolùm negatiuè, priuatiuè, aut interminatiuè, quoniam hæc etiam infinita admittuntur ab omnibus; ſed etiam poſitiuè, quod eſt idem ac inquirere, an detur de facto aliqua magnitudo, aut entitas creata, cui nihil reſtet accipiendum ab externo, ſed in ſe gaudeat interminabilitate, & infinitate, ita vt abſolutè infinita denominari valeat.

ARTICVLVS VNICVS.

Explicatur ſententia communis.

COmmunis Peripatheticorum conſenſus docet contra Xenophontem, & Anaxagoram, alióſque antiquos Philoſophos, non poſſe dari per vires naturæ entitatem actu infinitam: ita Doctor 3. Phyſic. quæſt. 10. & lib. 11. in Metaphyſ. ſumma 4. cap. 2. §. *probat infiniti*, num. 80. & lib. 2. Metaphyſic. quæſt. 6. §. *hic eſt*, num. 2. & alibi ſæpiùs. Fundamentum præcipuum huius ſententiæ eſt, quòd de ratione corporis naturalis eſt, vt ſit terminatum ſuperficiebus, habeátque aliquam figuram: ſed figura clauditur terminis, qui repugnant infinito; ergo.

Digitized by Google

ergo. Secundò hoc infinitum vel eſt animatum, vel inanimatum: animatum eſſe nequit, cùm ex dicendis 1. de generatione, animata, & viuentia habeant terminum magnitudinis, & paruitatis; neque inanimatum. nam hoc vel eſt ſub cœlo, vel ſupra cœlum: non ſupra cœlum, nam huius non eſt aſſignabilis aliqua naturalis cauſa, quod intendimus; neque ſub cœlo, nam iam terminis clauderetur, quod eſt contra rationem infiniti; ergo. Quæ veritas præcipuè experientia confirmatur, quia nullam quantitatem non augmentabilem tangimus, vel terminis non incluſam, nullámque ſubſtantiam, aut qualitatem, cui proprietates infiniti valeant conuenire: figmentum ergo antiquorum Philoſophorum eſt admittere infinitum, viribus naturæ productum.

Obiectio prima. Obiicies primò, his rationibus non probari ſufficienter repugnare infinitum per naturam. nam, vt optimè notat Doctor lib. 11. in Metaphyſic. vbi ſuprà num. 84. verſic. *notandum*, qui poneret multitudinem infinitam, non concederet eam eſſe numerum, quia numerus eſt multitudo menſurata per vnum, & qui poneret corpus infinitum, non diceret ipſum terminati ſuperficie, quia hoc pertineret ad corpus finitum; non ergo concluditur repugnare infinitum per naturam. Reſpondetur his rationibus probabilibus ſolùm probari in præſenti, de facto non cognoſci tale infinitum, quod eſt leue argumentum ad probandam eius repugnantiam. nam ea, quæ natura nunquam produxit, probabiliter ſaltem exiſtimare poſſumus improducibilia eſſe præterquā quòd ex dicendis difficultate ſequenti ſatis conſtabit, nullam potentiam creatam ſufficientem eſſe ad ponendū tale infinitū in actu, etſi in re poſſibile eſſet.

Obiicies ſecundò, in quolibet continuo conceduntur à Philoſophis infinitæ partes proportionales, infinita puncta, infinitæ querelationes, quibus partes & puncta opponuntur inter ſe; datur ergo infinitum in actu. Reſpondetur omnes iſtas partes proportionales finitas eſſe in actu, etſi in potentia infinitas, ſunt quidem in continuo vnitæ, componúntque finitam quantitatem: vnde nec numerari valent, cùm ad rationem numeri entitates diſcretæ præexigantur. Ad illud autem quod dicitur de relationibus, reſpondent quidam non eſſe inconueniens admittere infinitas relationes propter earum imperfectionem: ego tamen exiſtimo, probabile eſſe tales relationes non dari, vt dicam in Metaphyſica quæſtione de relatione, quoniam relatio requirit fundamentum, & terminum in actu: tales autem partes, etſi infinitæ proportionaliter cenſeantur, quatenus diuiſibilitatem reſpiciunt, in re tamen oppoſitæ non ſunt, nec determinatæ, potiùs vnam integrant, & continuant quantitatem finitā & limitatam, vt intendunt plures recentiores, de quo lib. 4. quæſt. 6. num. 30. 5. *Obiectio ſecunda. In quolibet continuo ſūt infinitæ partes & infinita puncta. Reſpōſio.*

Obiicies tertiò finitum & infinitum eſſe paſſiones quantitatis; ergo ſicut datur quantitas finita, ita ſimiliter infinita. Reſpondetur infinitum quod eſt paſſio quantitatis, non eſſe in actu, ſed in potentia, denotatur quidem his paſſionibus quantitatem, quantumuis actu finitam, & limitatam, ſemper eſſe in infinitum diuiſibilem, & augmentabilem. *Obiectio tertia. Reſpōſio.*

6. Obiicies quartò Deum vt authorem naturæ eſſe infinitè potentem; valet ergo iſtam infinitam virtutem reducere ad actum, aliàs fruſtrà ei competeret: ſed ſi repugnaret infinitum in natura, talis infinita virtus *Obiectio quarta.*

Digitized by Google

patet ex dicto 1. num.16. Ad fundamentum ſecundæ dico probare ſolùm actionem & paſſionem fundari & ſubiectari in motu, ad huiúſque poſitionem ſequi neceſſariò reſpicientiam ad terminum à quo, & ad ſubiectum, non tamen quòd motus ſit eſſentialiter ſuperior, licèt natura poſſit dici prior quatenus eſt ſubiectum ex quo reſultant, & in quo tales reſpectus ſubiectantur.

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm actio prædicamentalis ſubiectetur in agente, vel in paſſo.

20. NOtanter in titulo difficultatis de actione prædicamentali ſolùm inquirimus; quoniã certum eſt actionem phyſicã (de qua difficultate præcedenti) ſubiectari ſaltim mediatè in paſſo. Quod ratione conſpicua ſic oſtendo: Actio & paſſio phyſica ſubiectãtur in motu, ex ſæpiùs dictis; ſed motus, vt de ſe patet, ſubiectatur immobili; ergo & actio, ſaltim mediatè.

Præmitto ſecundò non dubitari in præſenti de actionibus immanentibus, cùm ex terminis ipſis perſpicuum ſit, actionem immanentem in agente ſubiectari, ſeu manere. Dubitamus ergo ſolùm in præſenti, an actio tranſiẽs prædicamentalis in agente, an in paſſo ſubiectetur.

ARTICVLVS I.

Explicantur oppoſita Philoſophorum placita.

21. *Sentẽtia prima.* PRima ſententia affirmat actionem tranſeuntem formaliter in agente ſubiectari. ita Caietanus 1.p.quæſt.25. art.1. Nazarius ibidem controuerſia vnica, Zumel ſuprà art.1. quæſt.21. diſp.vnic. Ripa in præſenti, Torres 1. p.q.27. dubio 4.p.2. & alij plures, affirmantes hanc eſſe ſententiam expreſſiſſimam Philoſophi, & Angelici Doctoris. Eſſe autem ſententiam Philoſophi ſic ſuadent primò. nam ipſe 8. lib. Phyſ. text.9. eo probat mundum fuiſſe ab æterno, quia ſi Deus produxiſſet illum in tempore, mutaretur; ſentit ergo Philoſophus actionem in agente ſubiectari; quoniam cùm actio productiua ſit tranſiens & ad extra, ſi in agente non ſubiectaretur, nec mutaretur agens, nec argumentum Philoſophi vllius eſſet ponderis, & efficaciæ. Secundò nã 2. de anima text.26. docet actum in eo eſſe, cuius eſt actus. Sed 3. Phyſic. text.18. & 20. affirmat actionem eſſe actum agentis; ergo in eo ſubiectatur, ex Philoſophi mente.

Hanc autem eſſe ſententiam Angelici Doctoris ſic probant. nam in 2. d.40.q.1.art.4. ad 1. docet, quòd *cum actio ſit in agente, & paſſio in patiente, non poteſt eſſe idem numero accidens quod eſt actio, & quod eſt paſſio, cùm vnum accidens non poſſit eſſe in diuerſis ſubiectis.* Item q.7. de potentia art.12. ad primũ aſſerit actionem eſſe perfectionem propriam agentis. & 2. contra gentes cap.9. hæc habet, *Actio quæ non eſt ſubſtantia agentis, ineſt ei ſicut accidens ſubiecto, & ideo inter nouem genera computatur.* Tandem quæſt. citata de potẽtia art.9. ad 7. vt oſtenderet actionem non, ſecundùm modum eſſendi, ſed ſecundùm modum conſiderandi eſſe ab agente. nam ſecundùm modum eſſendi eſt in agente, vt in ſubiecto illius. hæc habet: *Actio ex hoc quòd eſt actio, conſideratur vt ab agente; in quantũ verò eſt accidens, conſideratur in ſubiecto agenti. & ſubdit quæſt. ſequenti 8. art. 2. Nihil probibet aliquid eſſe inhærens* 22.

quò d

quod tamen non ſignificetur vt inhærens, ſicut etiam actio non ſignificatur vt in agente, ſed vt ab agente, & tamen conſtat actionem eſſe in agente; ſentit ergo Angelicus Doctor omnem actionem prædicamentalē in agente ſubiectari.

23. Ratione etiam ſic probant. Primò, forma in eo eſt, cui tribuit ſuam denominationem: ſed actio non denominat paſſum, ſed agens; in hoc ergo formaliter ſubiectatur. Reliqua fundamenta & huius rationis efficaciam art. ſequenti pro noſtra ſententia expendemus.

Sententia ſecunda Secunda ſententia huic omnino opponitur, tenétque actionem prædicamentalem in paſſo ſubiectari ſecundùm Ariſtot. S. Thom. & rationem. ita Ferrara 3. Phyſic. quæſt. 4. Capreolus in 2. diſtinct. 1. quæſt. 2. art. 3. Heruæus quodlib. 4. quæſt. 4. Suarez 2. tomo Metaphyſ. diſput. 48. ſect. 4. Ruu. hîc quæſt. 6. & alij plures: háneque eſſe Philoſophi ſententiam, primò probant ex 3. Phyſic. cap. 3. vbi *eumdem motum ait eſſe actionem, & paſſionem, actúmque agentis vt à quo, & patientis vt in quo.* ſed motus ſubiectatur in paſſo; ergo & actio. Secundò ex 9. Metaphyſicæ cap. 9. vbi ait actionem eſſe in re facta, vt ædificationem in re ædificata. Tertiò ex 2. de anima cap. 2. textu 24. & 26. vbi habet *quòd actus agentium in eo quod patitur, atque diſponit, ineſſe videtur.* & lib. 3. cap. 2. text. 139. expreſsè ait, actionem & paſſionem in eo eſſe quod patitur, & inde infert neceſſarium non eſſe, vt quod mouet moueatur. & textu 140. Actio (inquit) & paſſio non in agente eſt, ſed in eo quod patitur; apertum ergo eſt, ex mente Philoſophi, actionem in paſſo ſubiectari.

24. Idem ſenſiſſe Angelicum Doctorem probat Phyſica Carmelitarum diſput. 17. quæſt. 4. §. 3. ex pluribus locis eiuſdem, nempe ex 9. Metaphyſicæ lectione 9. & ex 1. 2. quæſt. 3. art. 2. & quæſt. 31. art. 5. & 1. contra gentes, cap. 100. & de veritate quæſt. 14. & 1. parte quæſt. 54. art. 1. præcipuè ex quadam authoritate primæ partis quæſt. 18. art. 3. ad primum. vbi ſic inquit, *quod ſicut dicitur in 9. Metaphyſica duplex eſt actio, vna quæ tranſiit in exteriorem materiam, vt calefacere & ſecare; alia quæ manet in agente, vt intelligere, ſentire, & velle. Quarum hæc eſt differentia, quia prima actio non eſt perfectio agentis quod mouet, ſed ipſius motio. Secunda autem actio eſt perfectio agentis.* idem docet ſæpiùs cùm explicat verba Philoſophi relata nuper; ſentit ergo Angelicus Doctor actionem tranſeuntem in paſſo ſubiectari.

Ratione autem hanc ſententiam ſic probant. Primò ex D. Thomæ ratione 1. parte quæſt. 18. art. 3. ad primum. nam actio tranſiens & immanens ſunt oppoſitæ differentiæ diuidentes actionem in communi; ergo diuerſo modo conſtituunt: ſed actio immanēs ſubiectatur in agente; ergo tranſiens huic oppoſita ſubiectatur in paſſo. Secundò actio, & paſſio ſunt idem in motu, ex ſæpiùs dictis: iſte ſubiectatur in paſſo; ergo & actio. Tertiò non ſolùm effectus, ſed etiam actio tranſiens ab agente fluit: ſed effectus actionis tranſeuntis non eſt in agente; ergo nec actio. 25

ARTICVLVS II.

Quibuſdam dictis fertur vtriuſque ſententiæ iudicium.

Dico primò, ſententia Doctoris eſt actionem prædicamentalem in agente ſubiectari; docet expreſsè in 4. diſt. 13. q. 1. §. *ex dictis*, verſic. *ex hoc patet*, n. 14. & diſt. 43. q. 5. §. *de tertio*, & lib. 26. *Concluſio prima.*

lib. 11. in Metaphyſicam ſumma 4. cap.2.num.78.& alibi ſæpiùs: diſtinguit enim Doctor, vt notauimus num. 11. actionem phyſicam à prædicamentali, quòd actio phyſica eſt forma fluens, ſeu res acta, quatenus ab agente: actio autem prædicamentalis eſt quidam reſpectus extrinſecus aduenіens, ſubiectatus in agente, & terminatus ad paſſum, ſuppoſita prioritate naturæ, abſoluta tranſmutatione per inductam formam: ita intelligo Angelicum Doctorem in priori & ſecunda ſententia citatum. nam in locis prioris ſententiæ, vt ex contextu patet, ſolùm intendere videtur quòd actio quatenus accidens prædicamentale in agente ſubiectetur; in aliis verò pro ſecunda ſententia allegatis loquitur phyſicè, ſeu de motu phyſico, iuxta modum loquendi Philoſophi, & ita affirmat, actionem pro re acta in paſſo ſubiectari.

27. *Concluſio ſecunda.* Dico ſecundò, ex mente Ariſtot. nequit expreſsè inferri actionem tranſeuntem prædicamentalem in agente ſubiectari. Patet, quoniam vbique loquitur de actione, inuoluit ipſam cum motu, vt ſic autem ſubiectatur in paſſo; ergo. Vnde Ruuius & Suarius vbi ſuprà affirmant dubitati non poſſe ex mente Philoſophi actionem in paſſo ſubiectari, loquitur autem de actione pro re acta; de prædicamentali tamen aliter ſentiendum eſt, licèt eius expreſsè Philoſophus non meminerit.

28. *Concluſio tertia.* Dico tertiò, efficaciſſima ratione ſuaderi poteſt actionem prædicamentalem in agente ſubiectari. probat Doctor in 4. vbi ſuprà. nam actione prædicamentali agens formaliter denominatur agens: ſed omnis forma denominat ſubiectum, in quo eſt; ergo actio ſubiectatur in agente. Dices actionem non denominare intrinſecè agens, ſed extrinſecè. Vnde ſicut paries dicitur viſus à viſione exiſtente in oculo, & Deus dicitur creator ſola terminatione dependentiæ, ex Doctore in 1.diſt.30.quæſtione vnica, per totam; ſic agens poterit extrinſecè denominari actione exiſtente in paſſo. Sed contrà. Primò quòd omnis forma denominans aliquod extrinſecè, aliud intrinſecè denominare debet; ſic viſio intrinſecè denominat oculū, & dexteritas hominem, licèt extrinſecè columnam: ſed actio prædicamentalis non denominat paſſum intrinſecè, nec aliud quodpiam; ergo nec extrinſecè agens. Secundò actio & paſſio ſunt oppoſiti reſpectus, quibus agens, & paſſum mutuò ſe reſpiciunt; ergo non in altero, ſed in vtroque ſubiectantur extremo. Patet conſequentia, nihil refertur ad aliud per id quod ad ipſum terminatur, ſed per id quod fundatur in ipſo, vnde filius non refertur ad patrem quatenus terminat relationem paternitatis, ſed quatenus ſubiacet relationi filiationis: ſed agens, & paſſum ſe formaliter reſpiciunt; ergo agens non reſpicit paſſum terminatione motus, ſed relatione aliqua inhærente, quæ actio prædicamentalis dicitur, & ſic confirmo, agens vt terminus à quo, non eſt ad aliud, ſed à quo aliud, nempe motus; ergo vt reſpiciat paſſum tanquam tranſmutatum, & ad illud ſit, debet fundare relationem nouam, quæ dicitur prædicamentalis actio.

Obiicies primò, ſi actio & paſſio ſufficienter intelliguntur in motu; ad quid ergo multiplicamus aliam actionem prædicamentalem in agente ſubiectatam. Reſpondetur ex dictis num. 13. actionem prædicamentalem eſſe qua agens reſpicit paſſum, non termi- 29 *Obiectio prima.*

terminum productum. nam iſte reſpicitur relatione intrinſecus aduenientе: vnde vt ſaluemus veram prædicamentorum diſtinctionem, verámque rationem actionis prædicamentalis intelligamus, oportet hanc relationem formaliter & intrinſecè denominantem ponere in agente diſtinctam à relationibus quanti prædicamenti.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò, ſi actio tranſiens in agente ſubiectatur; ergo ab immanente non differt. *Reſpõſio.* Nego conſequentiam, quoniam licèt non differant ratione formæ, aut actionis prædicamentalis, differunt tamen fundamentaliter. nam actio tranſiens ſupponit motum, ſeu formam ad externam materiam tranſeuntem; immanens verò formam, ſeu entitatem fluentem ipſi agenti inhærentem; diſtinguuntur ergo fundamentaliter, non formaliter.

Obiectio tertia. Obiicies tertiò, actionem denotare dependentiam ab alio tanquam à termino à quo; ergo non eſt reſpectus in agente, ſed ad agens à quo eſt motus. *Reſpõſio.* Reſpondetur concedendo antecedens de actione phyſica paſſiua, hæc enim ex ſæpiùs dictis agens tanquam terminum à quo reſpicit, paſſiua, inquam. nam actio actiua phyſica quæ dicitur productio, eſt relatio intrinſecus aduenienſ ſubiectata in agente producente & terminata ad motum, aut rem actam; ſicut actio paſſiua alia etiam intrinſecus adueniente reſpicit agens, ex num. 11. negamus tamen actionem prædicamentalem denotare dependentiam à quo; potiùs enim dicit ordinem ad aliud, nempe paſſum, quod reſpicit tanquam tranſmutatum. quod ſequenti pateſcit exemplo. Ignis generat ignem in ligno, forma ignis geniti fluit ab entitate ignis generantis, húncque reſpicit tanquam terminum à quo motus, & hæc dicitur productio paſſiua correſpondens actiuæ generantis, quæ formaliter ſunt reſpectus intrinſecus aduenientes, vt de cauſalitate efficientis cauſæ diximus lib. 2. quæſt. 4. difficultate 4. artic. 2. num. 44. Item hæc forma quæ fluit alia etiam relatione, reſpicit ſubiectum quod tranſmutat, ex qua tranſmutatione tandem fit quòd reſultent in agente & paſſo duæ relationes extrinſecus aduenientes, quibus mutuò ſe reſpiciunt, & dicuntur agens & paſſum intrinſecè formaliter & prædicamentaliter.

Obiectio quarta. Obiicies quartò, Doctorem 3. Phyſic. quæſtione 8. per totam, ex profeſſo docentem actionem in paſſo ſubiectari, nec neceſſarium eſſe vt agens dicatur agens actionem in ipſo intrinſecè ponere. *Reſpõſio.* Reſpondetur Doctorem intelligendum eſſe de actione phyſica, loquitur enim ibi cum Philoſopho, cuius mentem explicat: vnde cùm hac actione extrinſecè denominetur agens, non oportet actionem in eo ſubiectari, ſed in motu reſpiciente terminum à quo, quod optimè ibidem explicat Arètinus in annotationibus ad hanc quæſtionem.

ARTICVLVS III.

Vtrùm Deo conueniat agere.

Dico primò, ſi ſermo ſit de actione phyſica, ſeu pro re acta, Deo propriè & rigoroſè conuenit agere. Ratio eſt manifeſta, quoniam plures ſunt effectus immediatè promanantes à Deo, pluréſque formas ex defectu principalis agentis producit in materia vltimatè diſpoſita: ſed hæc eſt actio phyſica, ſeu pro re acta; ergo. 30. *Concluſio prima.*

31. *Concluſio ſecunda.* Dico ſecundò, repugnat Deo agere prædicamentaliter, ſeu eſſe agens prædicamentale. Patet. nam ex n. 26. actio prædicamentalis eſt relatio realis extrinſecus aduenicns: ſed Deo ob ſuam perfectionem & immutabilitatem repugnat ſubiici alicui accidenti reali tam relatiuo, quàm abſoluto; ergo. Vnde ſicut Deus non diſtinguitur à creatura formaliter; ſed ſolùm fundamentaliter, quia eſt incapax relationis realis diſtinctionis, nec formaliter efficit relatione reali, ob eandem rationem, ex dictis lib. 2. q. 4 diffi. 4. art. 3. num. 46. ſic nec dicitur formaliter agens prædicamentale, ſed ſolùm fundamentaliter.

Obiectio. Obiicies, quòd ex dictis vbi ſuprà Deus dicitur formaliter efficiens & creans reſpectu quodam intentionali; ergo alio ſimili poterit dici formaliter agens. Concedo conſequentiam; tamen iſte reſpectus etſi ſit ſimilis prædicamentali, non tamen erit propriè prædicamentalis, quia in prædicamento ſolùm naturæ reales conſtituuntur, quarum Deus eſt incapax, ex quæſt. 13. Logicæ difficultate 2. art. 2.

Articvlvs IV.

Vtrùm in creatione ſit vera actio, & paſſio.

Qvoniam actio prędicamentalis, ex dictis num. 26. terminatur ad paſſum quatenus tranſmutatum, & creatio cùm ſit ex nullo præſuppoſito ſubiecto, ex Doctore in 1. diſt. 2. quæſt. 2. num. 3. & communi ſententia careat ſubiecto tranſmutabili; dubitatur meritò, an creatio ſit vera actio; item cùm paſſio formalis ſupponat ſubiectum trāſmutabile, quod in creatione non reperitur, oportet etiam examinare an in creatione vera paſſio poſſit inueniri.

Dico primò, ſi creatio ſit alicuius ſimplicis, aut carentis materiæ & formæ phyſicæ compoſitione, creatio eſt actio phyſica; non autem actio prædicamentalis, nec ei paſſio correſpondere poteſt. Primum, nempe eſſe actionem phyſicam, ſeu pro re acta, probo. Actio pro re acta eſt forma, ſeu effectus fluens quatenus ab agente: ſed fieri rei creatæ eſt à Deo producente; ergo. Secundum, videlicet non eſſe actionem prædicamentalem, probo. Primò quia creatio ſoli Deo poteſt competere, ex Doctore in 4. diſt. 1. quæſt. 1. ſed Deus eſt incapax relationis prædicamentalis, ex art. 3. num. 31. ergo. Secundò actio prædicamentalis, ex ſæpiùs dictis in hac quæſtione, terminatur ad paſſum, ſed in creatione rei ſimplicis phyſicè nullum eſt paſſum quod poſſit actionem creare, cùm ſit ex nullo ſubiecto; ergo. Vnde tertium patet, nempe creationi nullam paſſionem correſpondere, cùm nullum ſubiectum ſit quod pati poſſit. 32. *Concluſio prima.*

Dico ſecundò, ſi creatio ſit alicuius phyſicè compoſiti, v. g. ignis, eſt actio phyſica, quia productio & fieri rei, non tamen prædicamentalis. Probant quidam recentiores Scotiſtæ, quoniam actio de prædicamento actionis conſiſtit formaliter in relatione extrinſecus adueniente tranſmutantis ad tranſmutatum, quam dicit efficiens ad ſubiectum motus. Conſtat autem in creatione cùm ſit productio rei ex nullo præſuppoſito ſubiecto non eſſe talem relationem; ergo. hæc tamen ratio inefficax eſt, ſupponit enim contra Doctorem in 4. diſt. 43. quæſt. 5. § *de tertio*, verſ. *ſi arguas*, n. 9. actionem & paſſionem prædicamentalem non abſtrahere à motu & mutatione, 33. *Concluſio ſecunda.*

tione, ſed id ſemper ſupponere: dico ergo ea ſolùm ratione creationem non eſſe actionem prædicamentalem, quia ex dictis num. 31. & 32. Deus incapax eſt realis & prædicamentalis relationis: vnde ſi aliqua creatura capax relationis prædicamentalis vllo modo attingere poſſet creationem, quod impoſſibile iudicat Doctor, adhuc diuinitus in 4. vbi ſuprà prædicamenrali actione crearet. quoniam licèt actio generatiua ſupponat ſubiectum tranſmutabile, non tamen creatiua quatenus creatiua, imò nec generatiua ſemper, non enim eſt de ratione actionis prædicamentalis, vt ſic ſupponere obiectum tranſmutabile aliqua prioritate; propterea admittit Doctor creationi correſpondere veram paſſionē de prędicamento paſſionis, quia materia compoſiti creati capax prædicamentalis relationis eſt; concludit ergo Doctor in illa diſt. 434. vbi ſuprà. *Ex hoc ſequitur corollarium quòd dicendo actionem, & paſſionem abſtrahi à motu, & mutatione, non oportet dicere quòd remaneat in eis ſola ratio relationis, imò verè remanet ratio actionis & paſſionis; abſque quacumque ratione motus, vel mutationis.*

34. *Obiectio prima.* Obiicies paſſionem reſpicere agens inducens formam: ſed in creatione phyſici compoſiti totum compoſitum vnica indiuiſibili & inſtantanea actione producitur; ergo nequit inueniri prædicamentalis paſſio. Reſpondetur ex Doctore ibidem, *quòd in tali creatione forma ſimul duratione concreatur in materia, ſed poſterius natura inducitur, vel imprimitur in materiam paſſione de genere paſſionis; ſed ſine omni mutatione, quia nunquam materia à priuatione formæ illius tranſit ad formam; nec breuiter aliter ſe habet ſecundùm eam, quia aliter & aliter præſupponit entitatem.*

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò creationem nec eſſe actionem phyſicam, quoniã actio phyſica formaliter eſt reſpectus ad terminũ à quo realiter à forma fluente diuerſum, ex dictis n. 8. ſed creari reſpicit primum efficiens relatione identificata, ſicut creatura; ergo. Reſpondetur verum eſſe, actionem phyſicam generatiuam connotare reſpectum realiter diuerſum; inde tamen non licet inferre id cuius actioni debere competere. nam diſtinctio reſpectus à forma fluenti non ei conuenit, quia actio eſt, ſed quia determinat efficiens, vel non. Vnde cùm ex Doctore in 3. diſt. 11. quæſt. 1. num. 7. creari neceſſariò reſpiciat primum efficiens, tamen cauſam totalem relatione identificata reſpicit: diximus enim in Logica quæſt. 16. difficult. 2. art. 1. relationem creaturæ ad creatorem eãdem eſſe creaturæ, ex Doctore, quia hæc ſine creatore eſſe non valet: genitum autem cùm non determinet efficiens indiuiduum, licèt efficiens in communi relatione reſpiciat tranſcendentali, efficiens tamen particulare relatione prædicamentali & realiter diuerſa. Dices quòd ignis, v.g. creatus à Deo, poterat ab alio igne generari; ergo non determinat efficiens. Diſtinguo, ſecundùm entitatem concedo, quatenus creatum nego, à Deo quæ neceſſariò exigunt creari, vt Angeli, anima rationalis, &c. determinant primum efficiens, non ſolùm quoad eſſe, ſed quoad modum eſſendi. Vnde quæ per accidens creantur relatione realiter diuerſa reſpiciunt Deum vt cauſam principalem, quia id quod poteſt adeſſe, & abeſſe, realiter differt ab entitate rei.

Dubium. Dubitari etiam poſſet vtrùm actio immanens ſit vera actio prædicamentalis? Sed breuiter dico eſſe veram

actionem phyſicam, quandoquidem agens verè influit in effectum in ipſo agente receptum; non autem prædicamentalem, quoniam cùm hæc ſit relatio realis, requirit extrema realiter oppoſita: at in actionibus immanentibus, vt de ſe patet, agens & recipiens, etſi ſub diuerſis rationibus ſunt idem tamen nequeunt, fundare relationes reales prædicamentales. Vnde quando Doctor ſæpiùs affirmat idem poſſe agere in ſe ipſum, loquitur de actione phyſica; non verò de prædicamentali, vt optimè innuit lib. 9. Metaphyſ. quæſt. 14. §. *ad illa*, num. 19. verſic. *ad confirmationem*. de quibus in Metaphyſica, Deo dante.

Actio immanēs eſt vera actio phyſica, non prædicamentalis.

Reſolutio quæſtionis.

Habemus ex tota hac quæſtione actionem, & paſſionem ſiue phyſicam, ſiue prædicamentalem, formaliter loquendo, tam inter ſe, quàm à motu realiter differre, diuerſáque ratione idem in motu exiſtimari. nam actio, & paſſio prædicamentalis, eo idem in motu nuncupantur, quòd ad poſitionem motus neceſſariò in agente, & paſſo reſultant: actio tamen, & paſſio phyſica, quatenus in eodem ſubiecto, nempe motu, aut fluenti forma ſubiectantur, quibus forma reſpicit terminum à quo, ſeu agens, & terminum ad quem, ſeu ſubiectum, aut materiam. Habemus item, Deum verè agere tam actione creatiua, quàm generatiua, phyſica actione, non prædicamētali, quia hæc eſt relatio realis accidentalis, cuius Deus eſt incapax, etſi non relationis notionalis, vt dixi in tractatu de diuina voluntate q. 2. difficult. 4. Vnde ſi Deus ſubiacere poſſet accidentibus realibus, creatio eſſet vera actio prædicamentalis, ſicut de facto ei vera paſſio correſpondet, quando creatum eſt phyſicum compoſitum. Ex quo etiam infertur principio, immanentem actionem non poſſe prædicamentalem exiſtimari, quoniam relatio realis exigit extrema in re oppoſita & diuerſa.

QVÆSTIO III.

De infinito.

Vt clariùs naturam infiniti explicare valeamus, præmitto primò cum Doctore in 4. diſt. 13. q. 1. §. *de ſecundo*, n. 31. infinitum in prima ſui diuiſione diuidi *in infinitum ſecundùm eſſentiam*, & *in infinitum per participationem*. Infinitum ſecundùm eſſentiam illud eſt, cuius eſſentialis entitas, ſicut incauſabilis eſt ab intrinſeco, & cauſa prima omnium rerum, ita principio caret, & fine: hac infinitate gaudet Deus Opt. Max. vt modo ſibi intrinſeco, & propter eam omnem poſſibilem ſibi identificat perfectionem. Infinitum per participationem principio caret, & fine, non ab intrinſeco, & eſſentialiter; ſed ab extrinſeco, & participatiuè. Iſtud autem infinitum, aliud ſecundùm intenſionem, vt qualitas infinitorum graduum, ſi producibilis eſſet: aliud ſecundùm extenſionem, cuius non eſt pars prima, nec vltima, ſiue extenſio ſit diſcreta, vt numerus numerabilis; ſiue continua, & permanens, vt linea; vel ſucceſſiua, vt tempus. Non ergo agitur in hac quæſtione de infinito ſecundùm eſſentiam, quoniam de hoc diſputabimus in Metaphyſica, ſed ſupponitur dari in rerum natura tam certò ac Deum eſſe: procedit ergo præſens quæſtio de infinito per participationem.

1. Notandū primum. Infinitum aliud ſecundum eſſentiā, aliud per participationē.

Infinitum ſecūdùm intenſionem & extenſionem.

Digitized by Google

nem tã ſecundùm intenſionem, quàm ſecundùm extenſionem. Hoc autem diuiditur *in infinitum in potentia*, & *infinitum in actu*, ex Doctore lib. 2. in Metaphyſ. ſumm. vnica cap. 2. n. 20. cum Ariſtot. hîc cap. 6. *Infinitum in actu eſt quod ſecundùm id, quod actu habet, caret fine.* Vnde ſi fuerit infinitum in genere, v. g. qualitatis, quantumuis magis ac magis accipiamus ex gradibus qualitatis, ſemper erit vlterior gradus accipiendus: quod ſolet dici infinitum *categorematicum* penes ſimilitudinem, & proportionem ad terminum categorematicum, quoniam ſicut iſte, ex dictis in Summulis quæſt. 1. difficult. 2. art. 7. per ſe ipſum eſt terminus, ita infinitum in actu ſecundùm ea, quæ actu includit, eſt infinitum. *Infinitum in potentia termino caret, & fine, cùm ſemper creſcere poſſit: tamen ſecundùm ea, quæ actu includit, finitum eſt*; & ideo meritò infinitum in potentia, ſyncategorematicúmque nuncupatur, quia ſicut terminus ſyncategorematicus ex ſe, niſi alteri adiungatur, non eſt terminus; ita infinitum in potentia per id, quod actu habet, nequit infinitum exiſtimari.

Infinitum in potentia & infinitum in actu.

2. Vtrumque infinitum explicatur illa definitione tradita à Philoſopho 3. Phyſic. textu 63. vt optimè notat Doctor quodlibet. 5. §. *de primo.* litt. A cùm dicitur, *infinitum eſt, cuius quantitatem accipientibus, vel quantumcumque accipientibus, ſemper aliquid reſtat accipere.* Conuenit quidem infinito ſyncategorematico, ſeu in potentia, *quia infinitum in quantitate*: (ſicut loquitur Philoſophus,) *non poteſt habere eſſe niſi in potentia, accipiendo ſemper alterum poſt alterum, & ideo quantumcumque accipiatur, illud non eſt niſi finitum, & quædam pars totius infiniti potentialis, & ideo reſtat aliquid alterum ipſius infiniti accipiendum.* Ex hoc *concludit, quòd ſicut infinitum habet eſſe in fieri, & in potentia, in quantitate; ita non habet rationem totius, quia totum eſt, cuius nihil eſt extra: ſed extra illud infinitum, hoc eſt, extra illud, quod habet eſſe de ipſo, ſemper eſt aliquid extra; neque eſt perfectum, quia perfectum eſt, cui nihil perfectionis deeſt, ſed iſti ſemper aliquid deeſt.* Partes ergo accipiendæ non ſunt actu & in ipſo, ſed ad extra & in potentia. Categorematico etiam infinito, ſubdit Doctor ibidem, eadem definitio accommodari poteſt, ſi ita intelligatur, infinitum eſt, cuius quantitatem accipientibus, vel quantumcumque accipientibus, ſemper aliquid reſtat accipere ex his, quæ actu in ipſo, & non ad extra, & in potentia ſunt: in hoc quippe ſpecialiter infinitum participatum ab infinito per eſſentiam differt, quòd quodcumque conſideratur in infinito per eſſentiam, infinitum eſt identificans ſibi omne poſſibile: infinitum autem participatum, ſi per partes accipiatur, infinitum non eſt; ſed ſemper reſtat vlterior pars ad infinitatis complementum, hac obſeruata differentia, quòd infinitum in potentia accipit partes externas, & in ipſo non exiſtentes; infinitum autem in actu partes complentes & integrantes ipſum infinitum interna actualitate.

Definitur infinitum ex Philoſopho & Doctore.

Noto ſecundò ad faciliorem vſum huius nominis *infinitum*, cum Doctore lib. 11. in Metaphyſic. ſumma 4. cap. 2. num. 79. & lib. 2. Metaphyſic. quæſtione 6. §. *hîc eſt notandum*, num. 2. quòd infinitum tam in potentia, quàm in actu ex modo loquendi Philoſophi multifariam vſurpatur. Infinitum enim in actu quadrifariam nominatur, primo modo negatiuè, qua ratione omnia ea infinita exiſtiman 3.

Notandũ ſecundũ.

exiſtimantur, quæ pertranſiri repugnant, ſicut punctum, & vnitas, quæ pertranſiri, & menſurari nequeunt. Secundo modo actu infinitum dicitur, quod etſi inceptum ſit pertranſiti; nondum tamen pertranſitum eſt, *vtpote ſi aliqua via, quæ incepta eſt perambulari, dicatur infinita, vel non finita, vel non terminata, pro eo quòd nondum eſt pertranſita perfectè. Aut dicitur infinitum tertio modo, quòd vix pertranſitur. Puta ſi altitudo cæli, aut profunditas maris, vel aliqua via longa dicatur impertranſibilis, & infinita pro eo, quòd tranſcendit facultatem tranſeuntis, vel menſurantis, licèt ſit tranſibilis quantum eſt de ſe. Aut dicitur infinitum quarto modo, quod natum eſt habere pertranſitionem quantum eſt ex ſuo genere, & talem non habet, & tale eſt infinitum priuatiuè, quia licèt aptum ſit determinari, & finiri; actu tamen tali fine priuatur. Infinitum in potentia tripliciter accipitur, vno modo appoſitione, vt numerus. nam quolibet numero dato contingit apponere vnitatem, & hoc modo numerus poteſt creſcere in infinitum, & hoc eſt tantùm ſecundùm potentiam. Aut dicitur infinitum ſecundo modo ablatione, vel diuiſione, eo quòd ſit aliquod continuum, quod de ſe eſt in potentia, vt poſſit diuidi in infinitum. Aut dicitur infinitum tertio modo, & iſte vtrumque præcedens comprehendit, ſicut tempus, quod eſt infinitum appoſitione, quatenus habet rationem numeri, quia tempus eſt numerus motus, & eſt infinitum diuiſione, quatenus habet rationem continui, cùm ſit idem realiter quòd motus.* Quibus ſuppoſitis in hac quæſtione duo examinanda veniunt. Primum, vtrùm per vires naturæ dabile ſit infinitum in actu. Secundum, vtrùm ſupernaturali potentia.

Infinitũ in actu quadrifariam accipitur.

Infinitũ in potentia triplex.

DIFFICVLTAS I.

Vtrùm per vires naturæ poſſit dari infinitum in actu.

NOn dubitamus in præſenti an detur actu infinitum in potentia, quoniam hoc ita eſt certum, ac dari quantitatem diuiſibilem in ſemper diuiſibilia, & tempus præſentialiter, & ſine termino ſucceſſiuum: quapropter de facto admittenda ſunt omnia illa infinita in potentia enumerata cum Doctore in limine huius quæſtionis num. 3. Solùm ergo eſt difficultas, vtrùm detur infinitum in actu, non ſolùm negatiuè, priuatiuè, aut interminatiuè, quoniam hæc etiam infinita admittuntur ab omnibus; ſed etiam poſitiuè, quod eſt idem ac inquirere, an detur de facto aliqua magnitudo, aut entitas creata, cui nihil reſtet accipiendum ab externo, ſed in ſe gaudeat interminabilitate, & infinitate, ita vt abſolutè infinita denominari valeat.

ARTICVLVS VNICVS.

Explicatur ſententia communis.

COmmunis Peripatheticorum conſenſus docet contra Xenophontem, & Anaxagoram, alióſque antiquos Philoſophos, non poſſe dari per vires naturæ entitatem actu infinitam: ita Doctor 3. Phyſic. quæſt. 10. & lib. 11. in Metaphyſ. ſumma 4. cap. 2. §. *probat infiniti*, num. 80. & lib. 2. Metaphyſic. quæſt. 6. §. *hic eſt*, num. 2. & alibi ſæpiùs. Fundamentum præcipuum huius ſententiæ eſt, quòd de ratione corporis naturalis eſt, vt ſit terminatum ſuperficiebus, habeátque aliquam figuram: ſed figura clauditur terminis, qui repugnant infinito; ergo.

ergo. Secundò hoc infinitum vel eſt animatum, vel inanimatum: animatum eſſe nequit, cùm ex dicendis 1. de generatione, animata, & viuentia habeant terminum magnitudinis, & paruitatis; neque inanimatum. nam hoc vel eſt ſub cœlo, vel ſupra cœlum: non ſupra cœlum, nam huius non eſt aſſignabilis aliqua naturalis cauſa, quod intendimus; neque ſub cœlo, nam iam terminis clauderetur, quod eſt contra rationem infiniti; ergo. Quæ veritas præcipuè experientia confirmatur, quia nullam quantitatem non augmentabilem tangimus, vel terminis non incluſam, nullámque ſubſtantiam, aut qualitatem, cui proprietates infiniti valeant conuenire: figmentum ergo antiquorum Philoſophorum eſt admittere infinitum, viribus naturæ productum.

Obiectio prima. Obiicies primò, his rationibus non probari ſufficienter repugnare infinitum per naturam. nam, vt optimè notat Doctor lib. 11. in Metaphyſic. vbi ſuprà num. 84. verſic. *notandum*, qui poneret multitudinem infinitam, non concederet eam eſſe numerum, quia numerus eſt multitudo menſurata per vnum, & qui poneret corpus infinitum, non diceret ipſum terminati ſuperficie, quia hoc pertineret ad corpus finitum; non ergo concluditur repugnare infinitum per naturam. Reſpondetur his rationibus probabilibus ſolùm probari in præſenti, de facto non cognoſci tale infinitum, quod eſt leue argumentum ad probandam eius repugnantiam. nam ea, quæ natura nunquam produxit, probabiliter ſaltem exiſtimare poſſumus improducibilia eſſe præterquã quòd ex dicendis difficultate ſequenti ſatis conſtabit, nullam potentiam creatam ſufficientem eſſe ad ponendũ tale infinitũ in actu, etſi in re poſſibile eſſet.

5\. *Obiectio ſecunda. In quolibet continuo ſũt infinitæ partes & infinita puncta. Reſpõſio.* Obiicies ſecundò, in quolibet continuo conceditur à Philoſophis infinitæ partes proportionales, infinita puncta, infinitæ querelationes, quibus partes & puncta opponuntur inter ſe; datur ergo infinitum in actu. Reſpondetur omnes iſtas partes proportionales finitas eſſe in actu, etſi in potentia infinitas, ſunt quidem in continuo vnitæ, componúntque finitam quantitatem: vnde nec numerari valent, cùm ad rationem numeri entitates diſcretæ præexigantur. Ad illud autem quod dicitur de relationibus, reſpondent quidam non eſſe inconueniens admittere infinitas relationes propter earum imperfectionem: ego tamen exiſtimo, probabile eſſe tales relationes non dari, vt dicam in Metaphyſica quæſtione de relatione, quoniam relatio requirit fundamentum, & terminum in actu: tales autem partes, etſi infinitæ proportionaliter cenſeantur, quatenus diuiſibilitatem reſpiciunt, in re tamen oppoſitæ non ſunt, nec determinatæ, potiùs vnam integrant, & continuant quantitatem finitã & limitatam, vt intendunt plures recentiores, de quo lib. 4. quæſt. 6. num. 30.

Obiectio tertia. Obiicies tertiò finitum & infinitum eſſe paſſiones quantitatis; ergo ſicut datur quantitas finita, ita ſimiliter infinita. *Reſpõſio.* Reſpondetur infinitum quod eſt paſſio quantitatis, non eſſe in actu, ſed in potentia, denotatur quidem his paſſionibus quantitatem, quantumuis actu finitam, & limitatam, ſemper eſſe in infinitum diuiſibilem, & augmentabilem.

6\. *Obiectio quarta.* Obiicies quartò Deum vt authorem naturæ eſſe infinitè potentem; valet ergo iſtam infinitam virtutem reducere ad actum, aliàs fruſtrà ei competeret: ſed ſi repugnaret infinitum in natura, talis infinita virtus

Digitized by Google

non exerceretur; ergo concedendum eſt actu infinitũ, vel ſaltim per naturam poſſibile. *Reſpõſio.* Reſpondetur de ratione infinitè potentis ſolùm eſſe, poſſe producere omne poſſibile: vnde ſi Deus non liberè, ſed naturaliter ageret, omne producibile ſumma neceſſitudine produceret; non ergo benè probatur ex infinita potentia Dei poſſibilitas naturalis infiniti, ſed priùs oportet probare eius poſſibilitatem, vt probemus Deum poſſe illud producere. *Infinita potentia ſolùm reſpicit poſſibile.* Rurſus quamuis ſpectaret ad infinitatem primæ cauſæ poſſe producere infinitũ in natura, non ſequeretur id eſſe poſſibile in hac natura, quæ de facto eſt. nam eius ſtructura diſpoſitióque cauſarum, & elementorum, talis eſt quòd petat finita principia, finitúmque ordinem rerum; quapropter quodcumque infinitum Deus produceret, præternaturale eſſet, & extra ordinem iſtarum cauſarum naturalium: vtrùm autem in alio ordine naturali id ſit poſſibile, dicemus in difficultate ſequenti. Nec dato quòd infinitum eſſet impoſſibile, fruſtranea eſſet Deo potentia infinita cum minori virtute, quàm infinita, nec valeret concurrere cum omnibus & ſingulis cauſis ad omnes effectus producendos, nec alia quamplurima producere, quæ infinitam potentiam neceſſariò expoſcunt, vt de actione creatiua principali docet ſubtiliſſimus Doctorum in 4. diſtinctione 1. quæſtione 1. §. *ideo dici poteſt*, num. 28. cum communi Theologorum conſenſu.

***

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm per ſupernaturalem potentiam poſſit dari infinitum in actu.

IN explicatione huius difficult. magna eſt inter Doctores controuerſia, nec de mente Doctoris ſatis conſtat quid in hac parte tenendum ſit. 7. *Dari poſſe dinimitum infinitum in actu, docent aliqui Doctores.* Gregorius in 1. diſtinct. 48. quæſt. 4. Ochamus quodlibeto 2. quæſt. 5. Argentina diſputatione 1. quæſtione 2. articul. 4. Maior & Almaynus in 3. diſtinct. 3. quæſtione vnica, Gabriel in 2. diſt. 1. quibus ſubſcribunt Vaſq. diſput. 26. 1. partis. Hurtado in ſua Phyſica diſput. 13. ſect. 2. & 3. & alij quamplures recentiores affirmant id eſſe poſſibile; negant tamen D.Th. *Negant alij.* 1. part. quæſt. 7. artic. 3. & quodlib. 9. artic. 1. necnon quodlib. 12. artic. 2. Seraphicus Doctor in 1. diſtinct. 43. quæſt. 3. Richardus ibid. quæſt. 5. & 6. Durandus quæſt. 2. Marſilius in 1. diſtinct. 42. Caietanus 1. parte quæſt. 7. artic. 3. & 4. Ferrara 1. contra Gentes cap. 8. Sotus, Toletus & alij quamplures, quos referunt Conimbricenſes 3. Phyſicorum cap. 8. quæſtione 2. articulo 1. quibus ipſi adſtipulantur articul. 3. & Valentia tomo 1. diſputatione 1. quæſtione 7. punct. 3. huius tamen difficultatis nodus non ſatis enodabitur ſi de omnibus entitatibus quæ poſſunt infinitari ſubiacere, ſeu de quibus poteſt eſſe controuerſia, loquamur indiſtinctè; quapropter per ſequentes articulos, de indiuiduis, de qualitatum intẽſione, de quantitate diſcreta & continua, diſputabimus, & ad horum intelligentiam explicabimus priùs an poſſit dari infinitum aliquid per eſſentiam præter Deum, & vnum infini

infinitum creatum poſſit eſſe maius alio.

ARTICVLVS I.

Vtrùm ſupernaturali Dei potentia poſſit creari aliquid ens ſecundùm eſſentiam infinitum.

8. *Omnes Philoſophi negāt poſſibile eſſe infinitū ſecundùm eſſentiā.*

NEgat vnanimis Theologorum & Philoſophorum conſenſus; tamen in reddenda huius veritatis ratione non ſatis conueniunt Doctores: ego autem breuitatis cauſa (nam de hoc iterum redibit ſermo in Metaphyſica, quæſtione de ente infinito) relictis quampluribus aliis rationibus, his duabus ſequentibus hanc veritatem ſic oſtendo. Prima eſt, omne ens creatum eſt ponibile ſub genere, vt docet ſchola peripathetica: ſed quod ponitur ſub genere, nequit eſſe infinitum; ergo. Minorem probat Doctor in 1. diſtinctione 8. quæſtione 3. §. *alij probant*, verſicul. *reſpondeo*, numer. 21. quoniam quæ ponuntur ſub genere, conſtant actu & potētia, ſcil. materia & forma metaphyſica, quæ ſunt genus & differentia: infinitæ autem entitati repugnat, quòd non ſit ſummus actus imperfectibilis; ergo & repugnabit creatura per eſſentiam infinita. Secundò repugnat infinitum eſſe componibile, vt docet Doctor in 1. diſt. 8. quæſt. 1. n. 3. & alibi ſæpiùs, quia cùm totum ſit perfectius ſuis partibus, iam aliquid infiniti careret perfectione, & conſequenter non eſſet infinitum, ſed ea quæ ponuntur in genere, componibilia ſunt metaphyſicè, non ſolùm per intellectum, ſed ex natura rei, vt innuimus cum Doctore in Logica quæſt. 6. difficultate 1. art. 1. ergo. Secunda ratio eſt, ens infinitum identificat ſibi omnem perfectionem, & hoc eſſe de ratione eius, docēt omnes Theologi; ergo identificaret ſibi deitatem, & omnes diuinas perfectiones: ſed impoſſibile eſt quòd aliqua creatura identificetur cum Deo, aliàs tam neceſſaria eſſet, ſicut ipſe Deus, quod eſt manifeſtè abſurdum; vel eſſent concedendi duo Dij, quorum quilibet gauderet omnimoda perfectione & infinitate, quod quàm abſurdum ſit, de ſe patet; negandum ergo eſt, poſſe creari aliquam creaturam per eſſentiam infinitam.

Ens infinitū per eſſentiam non ponitur in prædicamento.

Infinitū per eſſentiam non eſt componibile.

Obiicies primò, ſi Deus ageret non liberè, ſed naturaliter, ageret ad vltimum potentiæ; ergo cùm Deus ſit infinitè potens per eſſentiam, effectum eſſentialiter infinitum produceret. Concedo antecedens, & nego conſequentiam; quoniam infinita potentia Dei, non eſt potens in impoſſibile, ſed in poſſibile; cùm ergo ex dictis ſuperiùs conſtet, id implicare, quamtumuis diuina virtus ſecundùm vltimum ſuæ potentiæ ageret, non produceret tale infinitum, ſed omne poſſibile, & non includens contradictionem.

Obiectio prima. Si Deus eſſet cauſa naturalis, ageret ad vltimū potentia.

Reſpōſio. Si Deus ageret naturaliter, non produceret infinitū per eſſentiā.

Obiicies ſecundò, Deus cognoſcit omnes ſpecies poſſibiles ſine termino; ergo aliquam infinitam, quæ excedat omnes alias, ſitque metrum & menſura earum. 9.

Obiectio ſecunda.

Reſpondetur talem ſpeciem eſſe impoſſibilem, quapropter ex mente Doctoris ſtatuemus articul. 5. impoſſibilem eſſe infinitum actu ſpecierum, aliàs daretur ſpecies actu infinita.

Reſpōſio.

Digitized by Google

Articvlvs II.

Vtrùm vnum infinitum ſit maius alio.

NOn ſolùm dubitamus de infinitis in potentia obiectiua, ſed etiam de infinitis actualibus, ſi per potentiam abſolutam darentur, quia quantum ad hoc eadem & vtrorumque cum proportione ratio. nam ſicut infinitum actuale continet partes actuales, ita potētiale, vel obiectiuum continet potentiales. negant Conimbricenſes hîc cap. 8. quæſt. 2. art. 4. & alij quamplures. Fundamentum eſt quòd maius & minus ſunt paſſiones ſolius quantitatis finitæ, cùm infinitum omnia poſſibilia contineat; ergo implicat quòd infinito aliquid poſſit addi, ac per conſequens quòd vnum infinitum ſit altero maius.

Affirmant Gregorius in 2. diſt. 42. quæſtione 4. Gabriel d. 1. quæſt. 3. & alij à Ruuio relati quæſt. 4. Fundamentum eſt quòd totum eſt maius ſua parte, vt de ſe patet: ſed numerus infinitus (ſi daretur) continet etiam binarios infinitos tanquam partes ſuas, aliàs totus numerus infinitus non eſſet; ergo totus numerus eſt maior binariis. Deinde numerus infinitus hominum eſſet æqualis numero infinito equorum, & vterque ſimul maior alterutro ſeorſum; ergo poterit dari vnum infinitum altero maius.

10. *Infinitũ materialiter & formaliter.* Pro clariori & breuiori huius articuli intelligentia, permitto cum quibuſdã recentioribus infinitũ conſiderari poſſe materialiter, & formaliter. Infinitum formaliter ſolùm dicit, terminis formaliter carere; materialiter verò pluralitates entitatum, ſeu magnitudinem, aut latitudinem, quæ infinitati ſubſunt formali. Ex his

Cõcluſio prima. Dico primò infinitum pro formali nec excedit aliud infinitum, neque ab alio exceditur. ſic intelligo Doctorem in 2. d. 1. quæſt. 3. §. *tenentes.* verſicul. *ad vltimum*, num. 20. cùm dicit, *quòd æquale, maius & minus non conueniũt quantitati molis, niſi finitæ, quia prius diuiditur quantum, per finitum & infinitum, quàm ſibi conueniat æquale, vel inæquale, de ratione enim quantitatis maioris eſt excedere, & minoris excedi, & æqualis commenſurari, quæ omnia videntur concludere finitatem, & ideo negaretur infinitum eſſe æquale infinito, quia æquale, & inæquale, & maius & minus ſunt differentiæ quantitatis finitæ, & non infinitæ.* quibus verbis perſpicuè oſtenditur infinitum, formaliter loquendo, nec eſſe menſurabile, nec æquabile, aut inæquabile cum altero infinito, quod ſatis oſtendit ipſius natura & quidditas conſiſtens formaliter in negatione terminorum, quod omnino reiicit æqualitatem, vel inæqualitatem, cùm carere terminis formaliter conſiſtat in indiuiſibili.

Dico ſecundò infinitum materialiter tam in quantitate diſcreta, quàm continua poteſt eſſe maius, vel minus altero infinito. docet ſanctus Thomas 3. part. quæſt. 10. artic. 3. ad 3. Caietanus ibid. Ferrara 2. contra Gentes cap. 38. §. *vltimò ad primum.* Gregorius in 2. diſtinct. 42. quæſt. 4. Gabriel ibid. d. 2. quæſtione 3. ad 1. Hurtado diſput. 13. ſect. 2. §. 21. eſt communis ſententia inter recentiores. cuius ſententiæ veritas perſpicuis exemplis oſtenditur. Primò, quoniam infinitus numerus continet omnes binarios, & vlteriùs omnes ternarios, quaternarios, &c. ergo totus numerus continet plus materiæ, quàm ſoli binarij, ac proinde materialiter, ſaltim, vnum infinitum, & maius alio. Secundò ſi daretur actu infinitus hominum numerus, tunc quis dubitat, II. *Cõcluſio ſecunda.*

quòd

Digitized by Google

quòd forent plures digiti, quàm homines, longéque plures ambobus eſſent capilli quos haberent, & nihilominus numerus tam hominum, quàm digitorum eſſet infinitus; ergo. Reſpondēt Conimbricenſes totum hoc concludere in entitatibus finitis, non autem in infinitis. Sed contrà eſt quòd ſiue entitates ſint finitæ, ſiue infinitæ, hoc certiſſimum & per ſe euidens eſt, omne includens quid aliud includit, & inſuper aliquid aliud debere eſſe maius illo: ſed in caſu poſito infinitas digitorum includit infinitatem hominum, & inſuper pro quocunque homine plures digitos; ergo materialiter maius infinitum eſt. Idem dicendum eſt de quantitate continua, v.g. linea. nam licèt duæ lineæ versùs Orientem & Occidentem in infinitum protenderentur, poſſet etiam adhuc vna earum progredi versùs Meridiem, ſi versùs illam plures partes ei adderentur: atque adeò illa quæ versùs Meridiem protenderetur, plus materiæ haberet, quàm alia; ergo infinitum materialiter poteſt excedere & excedi.

Obiectio prima. Obiicies primò, maius & minus eſſe paſſiones quantitatis finitæ; ergo. *Reſpōſio.* Reſpond. maius & minus non poſſe competere infinito formaliter, impropriè tamē poſſe competere infinito materiali, quod debent admittere, quotquot in quouis continuo fatentur cum Philoſopho infinitas partes proportionales, & infinita puncta, cum Doctore in 2.d.1. quæſt. 3. verſ. *ad aliud*, num.20. quoniam in digito, v.g. non continentur tot puncta, quot in tota manu, quùm tamen vtrobique infinita ſint.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò, infinitum de ſe petit vt à nullo excedatur. hoc denotat non habere finem; ergo implicat quòd vnum infinitum ſit altero maius. Reſpond. concedendo de ratione infiniti eſſe carere terminis. Sed hoc non importat, quòd vnum infinitum nō poſſit excedere aliud. nam iſte exceſſus non eſt terminus intrinſecus infiniti, ſed extrinſecus, quatenus tale infinitum maius, excedit materiam infiniti minoris. Vnde licèt vtrumque infinitum ab intrinſeco, termino & menſura careat, & ſecundùm ſuas partes ſemper aliquid habeat accipiendum ab intrinſeco, tamen extrinſecè vnum dicitur altero maius, non quia in eis ſit prima & vltima pars, ſed quatenus vnum infinitorum, maiorem, aut minorem habet materiam, quàm aliud. Quod perſpicuo exemplo declarari poteſt: nam ſi per impoſſibile crearet Deus aliquam entitatem infinitè perfectam, intra latitudinem entis creati, talis creatura, etſi ob ſuam infinitatem termino ſuæ perfectionis careret, diceretur nihilominus inæqualis Deo, non ab intrinſeco, ſed extrinſecè, quatenus talis creata perfectio diuinam perfectionem pertingere non valeret. *Reſpōſio.* *Vnum infinitum materialiter extrinſecè poteſt excedi ab alio.*

Obiectio tertia. Obiicies tertiò, iſte exceſſus vel eſt finitus, vel infinitus, non enim eſt dare medium: ſi finitus; ergo non magnificat infinitum: ſi infinitus; ergo antequam fieret additio, per quam fit exceſſus, non erat infinitum. Reſpond. additionem iſtam poſſe eſſe finitam & infinitam. nam quùm non ſit ex parte formæ quę conſiſtit in indiuiſibili, ſed ex parte materiæ habentis extenſionem diuiſibilem, talis exceſſus & poteſt eſſe per partes infinitas, vt infiniti homines ſecundùm digitos excedunt infinitè infinitos Angelos; finitè tamen excederent, ſi adderentur de nouo aliqui homines finiti, quoniam ex Ariſtotele cap.7. infinitum non eſt, extra quod non eſt aliud, ſed quod non habet terminum; *Reſpōſio.* *Infinitū eſt indiuiſibile formaliter, non autē materialiter.*

ergo quùm poſſit Deus creare vltra infinitos homines alium hominem, iſte nouus exceſſus materialis, fieret per additionem finitam.

ARTICVLVS III.

Vtrùm poſſint dari infinita actu indiuidua.

HVrtado diſput.13.ſect.1.§.7. imponit ſubtiliſſimo Doctorum, quòd neget poſſe dari infinita actu indiuidua, ſeu poſſibilem eſſe infinitam rerum multitudinem etiam poſſibilium, eo quòd in 3. d.13. quæſt.4. §. *ad primam quæſtionem*, affirmet de gratia actuali Chriſti & cæteris qualitatibus habere terminum, & maximum ſuæ intentionis. idem imponit Caietano in tertiam partem S. Thomæ quæſt.7. art.12. §. *ſiſte in hoc loco lector.* & ex parte Durando in 1. d.39. quæſt. 2. num. 8. &, quod magis eſt, hanc ſententiam quam autumat eſſe Doctoris, damnatam cenſet in Cócilio Conſtantienſi contra VViclefum, ſecundùm VValdenſem tom.1. lib.1. cap.14. & Ioannem Hus, cuius errorem refert prædictum Concilium his verbis: *Deus nihil poteſt annihilare, nec mundum maiorare, aut minorare, ſed animas vſque ad certum numerum creare, & non vltrà.*

Iſte tamen author in multis deficit. Primò leuiter & ſine fundamento exiſtimat Doctorem tenuiſſe, numerum indiuiduorum habere terminum ſuæ producibilitatis. Nam quæ obſecro illatio eſt iſta: Qualitas habet terminum ſuæ intentionis; ergo indiuidua nequeunt multiplicari in infinitum, quùm quælibet qualitas quantumuis ſumma vnicum ſit indiuiduũ, vnde producta vna ſumma qualitate, aliam ſummam non diuerſam produci non repugnat, poteſt quippe Deus in quolibet Angelorum ſummam gratiam producere, ſicut produxit in Chriſto, & ſic in omnibus Angelis quos continuò valet creare; leuiter ergo colligit ex eo quòd Doctor affirmet qualitates habere terminum ſuæ intentionis, idem dicendum eſſe de numerali multiplicatione indiuiduorum. Secundò Doctor ſæpiùs ſupponit indiuidua de facto eſſe in infinitum ſyncathegorematicè producibilia, vt expreſsè docet in 2.Metaph.quæſt.6. §. *ad rationes*, n.4. & in 2.d.3.quæſt.6. §. *& per hoc patet*, verſ. *& quùm probatur*, num.18. vbi hæc habet, *non eſt enim ex parte indiuiduorum vnde ſit eorum numerus certus, ſed poſſunt eſſe infinita nõ repugnante ratione eorum.* Cur autem repugnet intenſio qualitatum ſine termino, non autem numeralis multiplicitas, dicam artic. ſequenti. Tertiò non reputo expreſsè damnatum aſſerere, indiuidua cuiuſuis ſpeciei non eſſe in infinitum producibilia, quoniam VViclefus, & Ioannes Hus omnipotentiam denegabant Deo, nec poſſe annihilare, aut mundum minorare affirmabant. hunc errorem damnauit Cócilium Conſtantienſe. Qui autem diceret numerum indiuiduorum habere præfixum terminum, non deſtrueret diuinam omnipotentiam, quùm poſſet Deus annihilare indiuidua, & eadem reproducere, mundúmque hoc modo maiorare, aut minorare. Rúrſus quamuis Doctor negaret multiplicitatem indiuiduarum qualitatum, id non negarunt hæretici relati, nec damnatum fuit in Concilio Conſtantienſi; cur ergo cenſura digna talis opinio notaretur? falsò ergo imponitur Doctori eiúſque doctrinæ propoſitio aliqua damnata à Conciliis, ſeu ſine errore non ſuſtinenda. Accedamus ergo ad expli-

Digitized by Google

explicandum diuerſa authorum placita circa quæſitum huius articuli.

13. *Sententia prima. Implicare infinitam multitudinẽ tenẽt aliqui.* Prima ſententia affirmat implicare contradictionem quòd detur infinitum in actu ſecundùm multitudinẽ, eſt expreſſa ſententia D. Thomæ, 1. part. quæſt. 7. artic. 4. cui ſubſcribunt Caietanus, Bañes, Nazarius, Nauarrete ibid. & omnes auctores, qui abſolutè negant poſſe dari infinitum in actu, quos propoſuimus in limine huius difficultatis. Fundamentũ præcipuum huius ſententiæ eſt quòd hęc multitudo eſſet numerus: ſed de ratione numeri eſt quòd ſit finitus; ergo implicat multitudo actu infinita. Reſpondent Conimbricenſes, hoc argumentum conuincere de numero finito, non tamen de numero infinito. nam quamuis certum ſit non poſſe dari aliquam quantitatem non poſſibilem in prædicamento, & ad aliquam ſpeciem nõ pertinentẽ: nihilominus quùm numerus abſtrahat à finito, & infinito, talis infinitas entitatum pertineret ad numerum infinitum, non autem ad finitum. *Expenditur fundamentũ Sancti Thomæ.* Sed contrà obiiciunt, quòd numerus ab intrinſeco expoſcit quòd tales vnitates numerabiles inter ſe aliquem habeãt ordinem: ſed inter entitates infinitas nullus eſt ordo, ſicut nec menſurabilitas, aut numerabilitas; ergo implicat numerum, ſeu multitudinem infinitam eſſe. Huic ſententiæ ſubſcribunt quidam recentiores Scotiſtæ, diuerſo tamen fundamento, ſed inſufficienti, dicunt quidem impoſſibilem eſſe infinitam multitudinem, quia ex mente Doctoris in 3. d. 13. quæſt. 4. §. *ad primam quæſtionem.* verſ. *ex hoc ergo,* *Placitum quorundam Scotiſtarum.* num. 3. de ratione infiniti eſt quòd ſit factibile vnica factione, & quòd eius partes ſint vnius potentiæ demonſtratæ, vel determinatæ: ſed quantitas diſcreta non eſt factibilis vnica factione, nec eius partes ſunt vnius potentiæ demonſtratæ & determinatæ; ergo nequeunt eſſe actu infinitæ.

14. *Sentẽtia ſecunda. Concedit poſſibilẽ eſſe infinitam multitudinem in actu.* Secunda ſententia affirmat poſſe dari infinitam multitudinem entium, tam in genere quantitatis, quàm qualitatis, aut ſubſtantiæ. Fundamentum huius ſententiæ præcipuum eſt, quòd nulla apparet implicantia, vt Deus infinitam multitudinem Angelorum, quam cognoſcit, infinitáſque partes proportionales, quas comprehendit in continuo, ponat in re; ergo quùm nulla apparet implicantia, vt ex argumẽtorum ſolutione pateſcit, talis multitudo infinita deneganda non eſt. Secundò infiniti homines & infinitæ partes quantitatis ſunt entia realia poſſibilia, quæ cognoſcuntur à Deo; ergo nulla erit implicantia quòd ponantur in re, quùm omne poſſibile dicat potentiam ad exiſtendum; non eſt ergo vnde negetur talis poſſibilitas. Dices repugnare exiſtentiam omnium horum ſimul, non tamen diuiſim, ſeu ſucceſſu temporis. Sed contrà eſt, quòd nullus homo dicit impoſſibilitatem cum altero; ergo nec omnes ſimul. Patet conſequentia. nam ſi mille homines non ſunt inter ſe incompoſſibiles, nec mille partes quantitatis diſcretæ & ſeparatæ. Vnde poterit colligi repugnantia iſtius multitudinis infinitæ in actu, ſi quælibet harum partium infinitarum in re poſſibilis eſt. Si dicas quia repugnat entitas actu infinita, petes principium; ergo.

Numerus materialiter non pertinet ad prædicamentũ quantitatis, quando entitates quæ numerantur non ſunt quantitates. Pro clariori autẽ huius difficultatis reſolutione, præmitto; ergo eandem eſſe difficultatem de multitudine ſubſtantiarũ, ac de multitudine quantitatum & qualitatum. Nam, vt notaui in Logica quæſt. 15 diffic. 2. art. 1. & latiùs examinabo in Metaph. quæſt. de quantitate, numerus non pertinet ad prædi-

prædi

Digitized by Google

prædicamentum quantitatis ſecundùm formam, ſed ſecundùm materiã. quando partes quæ numerantur, quãtitates ſunt: vnde multitudo Angelorum, aut hominum quæ numerabilis eſt, ad prædicamentum quantitatis non ſpectat, niſi concedamus formam numeri eſſe quantitatem abſtrahentem à ſpirituali & materiali, qua poterit numerari & menſurari quodcunque ens, ſiue ſpirituale, ſiue corporale, quod probabile eſſe diximus vbi ſuprà. Præmitto ſecundò numerum & poſſe conſiderari formaliter & materialiter. Numerus materialiter sũt entitates quæ numerãtur, ſiue ſint ſubſtantiæ, ſiue quantitates & qualitates, ſiue entitates ſint ſpirituales, ſiue materiales. Numerus formaliter eſt illa forma, qua conſtituitur in eſſe ternarij, aut quaternarij, ſiue ſit rationis, vt quidam dicunt, ſiue realis, vt dicunt alij, & mihi probabilius videtur, & colligitur ex Doct. in 3. d. 22. quæſt. 1. §. *modò ad propoſitum*, num. 18. etſi oppoſitum aſſerat in reportatis in 1. d. 24. q. 1. §. *dices*, lit. H.

Probabile formam numeri conſtituere ſpeciẽ quantitatis.

15. Dico primò, non implicat dari multitudinem actu infinitam. hoc probãt efficaciter rationes pro ſecunda ſententia adductæ.

Cõcluſio prima.

Obiicies Doctorem in 3. d. 13. vbi ſuprà aſſerentem de ratione infiniti eſſe quòd ſit factibile vnica factione: ſed infinita multitudo quantitatum, ex eodem Doctore ibid. non eſt factibilis vnica factione; ergo implicat infinita multitudo ſaltim quantitatum. Reſpond. infinitum eſſe factibile vnica factione, dupliciter poteſt intelligi, vel de infinito ſecundùm entitatem, vel de infinito ſecundùm multitudinem. Doctor enim ibi non probat de infinito ſecundùm multitudinem. nam certum eſt ei accidere quòd vna, vel pluribus actionibus diſcontinuis producatur; loquitur ergo de infinito ſecundùm entitatem. nam ibi conatur reddere rationem cur qualitas non ſit in infinitum intenſibilis, quantitas autem ſit diuiſibilis in ſemper diuiſibilia, probauerat quidem paulò ſuperiùs qualitatem habere terminum ſuę intentionis, aliàs, quùm Deus comprehendat omnes gradus qualitatis, poſſet vnum perfectiſſimum producere, qui quùm ſit ſupremus, contineret perfectiones omnium, ac per conſequens foret infinitus. Cõtra quam doctrinam ſibi obiicit; Quãtitas infinita non eſt producibilis, etiamſi ſit diuiſibilis ſine termino; ergo neque qualitas, quantumuis in infinitum augmentabilis foret. Reſpond. negando paritatem. nam vnus gradus qualitatis continet perfectionem alterius, & ſic ſupremus perfectiones omnium poſſibilium; hæc tamen perfectio infinita eſſet, quia cõtineret perfectiones omnium graduum poſſibiliũ infinitorũ, quùm tamen vna pars quantitatis (vt magis explicabimus articulo ſequenti) non contineat perfectionem alterius; hinc fit quòd nunquã ſit producibilis pars actu infinita, tantum enim valet dicere, factibile vnica factione, & eſſe partes vnius potentiæ demonſtratæ, ſicut dicere. *quòd in quibuſcũque actibus ordinatis, quilibet actus ſecundùm quemcunque gradum eſt per ſe factibilis, ibi ſupremum in potentia poteſt ſimul eſſe in actu, quia vnica potentia poteſt reduci in actum: in quibus autem natis eſſe tantum in fieri, ſunt multa potentia ordinata, non poteſt aliquid vnum ſummum poſſibile dari in actu, quantum contingit eſſe in potentia, ſed vltra quodlibet factibile in fieri poteſt fieri aliquid maius, licèt non vnica factione.* quibus verbis perſpicuè oſtenditur Doctorem ſolùm negare infini-

Obiectio ex Doctore.

Reſpõſio.

Quid denotet infinitum eſſe factibile vnica factione.

Gradus ſuperior qualitatis continet eminenter perfectiones aliorum, partes autẽ quãtitatis non ſe continẽt.

infinitam quantitatem ſecundùm perfectionem entitatiuam, non verò ſecundùm numerũ. legatur ibi Doctor.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò, ſi multitudo quantitatum infinita eſt poſſibilis; ergo & quantitas continua infinita.

Reſpõſio. Reſpond. conſequentiam eſſe vnicam materialiter, illationẽ tamen falſam, non enim ſequitur, partes continui ſunt infinitæ; ergo vnitæ conſtituunt infinitam quantitatem. nam ſicut de facto admittimus infinitas partes proportionales in continuo, quantumuis minimo, nihilominus quantitas illa finita eſt ſecundùm magnitudinẽ; ſic ſi infinita iſta multitudo partium quæ daretur, vniretur, non eſt vnde colligamus, quòd ex vi talis vnionis redderetur iſtis partibus infinitis quantitas continua, infinita, quùm poſſint eſſe minimæ & inſufficientes ad infinitam magnitudinem.

Obiectio tertia. Obiicies tertiò, Doctorem negare in 2. d. 1. quæſtione 1. §. *tenentes.* verſicul. *ad aliud*, num. 20. poſſibiles eſſe infinitas animas ſimul. Reſpondetur Doctorem problematicè loquutum fuiſſe, vt plures Scotiſtæ exiſtimant, & patet ex contextu; ſolùm ergo intendit probare non rectè inferri ex temporanea æternitate, vel ex eo quòd tempus, aut mundus foret æternus, quòd indiuidua producta forent infinita.

16. *Cõcluſio ſecunda.* Dico ſecundò implicat dari numerum formaliter infinitum, docet Doctor expreſsè in 3. diſtinct. 13. quæſt. 4. §. *ad primam quæſtionem*, verſicul. *ſed contrà*, n. 2. Fundamentum eſt quòd, ſicut ex dicendis articulo ſequenti, ideo damus terminum in gradibus qualitatis, & in ſpeciebus, quia gradus ſuperior continet perfectiones inferiorum, ſicut & ſpecies, & ita poſſet produci entitas infinitè perfecta, quod implicat ex articul. 1. huius difficultatis; ſic quũ ſpecies numeri creſcant in perfectione, & ſuperior, v.g. quinarius contineat perfectionem ternarij, deueniendum eſt ad aliquem numerum determinatum, & finitum, ne dabilis ſit aliqua forma creata infinitè perfecta.

Obiicies primò, de ratione multitudinis eſſe numerabilitatem, ſed ex concluſ. 1. multitudo entium eſt infinita; ergo & formæ, quibus poſſet numerari, infinitæ debent eſſe. *Obiectio prima.* Reſpondetur primò de ratione multitudinis finitæ eſſe numerabilitatem, non autem de ratione multitudinis infinitæ. *Reſpõſio prima.* Secundò reſpondent alij dari numerum infinitum, ſicut & multitudinem infinitam; *Reſpõſio ſecunda.* hunc tamen numerum infinitum non reiiciunt à prædicamento, ſicut neque lineam, aut magnitudinem infinitam, ex dicendis art. 5. num. 21. quomodo autem poſſit intelligi numerus infinitus formaliter, ſi formæ numeri habent terminum, ex dicto 2. Reſpondetur formas numeri infinitas ſpecie diſtinctas cõcedi non poſſe, vt ex Doctore oſtendi, id tamen non requiritur, vt concedamus numerum formaliter infinitum, ſeu ſine fine & principio numerabilem: ſed ad hoc ſufficit quòd per replicationem ſpecierum determinatarum ſemper numeretur aliquid, vel poſſit numerari ſine termino, ponamus numerum denarium eſſe perfectiſſimam ſpeciem numeri, hac forma replicata ſemper poterit numerari materia, & ita numerus iſte, non per formam infinitam, ſed erit infinitorum per infinitam replicationẽ vnius formæ.

Inſtabis primò infinitum carere principio & fine: ſed numerus incipit ab vno; ergo habet principium. *Inſtãtia prima.* Reſpondeo hoc argumento euidenter oſtendi formam numeri finitam eſſe *Reſpõſio.*

formaliter, non autem eius replicationem, quæ habet materiam infinitam.

Inſtātia ſecunda. Inſtabis ſecundò forma iſta determinari vnam vnitatem materiæ; ergo iam aſſignabitur principium in infinito materiali. *Reſpōſio.* Reſpondetur non eſſe cōtra rationem infiniti, vt aliqua pars illius poſſit aſſignari, ſicut neque quòd vna pars finita ſeparetur, vt diximus ſuprà, ſed ſolùm quòd infinitum non careat principio & fine; illa tamen vnitas aſſignata per numerum, licèt eſſet principium ipſius numerationis, non tamen ipſius infinitatis. nam reſtarent infinitæ aliæ vnitates numerabiles, vnitate, vel dualitate, &c. Hoc patet. nam omnes qui fatentur Deum cognoſcere infinita poſſibilia, negare non poſſunt, vnum illorum poſſe ſeparari ab aliis, non ſolùm per intellectum, ſed etiam per voluntatem, dando illis eſſe futurum diſtinctum à ſtatu poſſibilitatis.

Non eſt cōtra ratione infiniti creati quòd aliqua eius pars materialis poſſit aſſignari.

Inſtantia tertia. Inſtabis tertiò formam numeri reſultare ex entitatibus, vt notauimus cum Doctore, num. 14. ergo ex multitudine infinita reſultant infinitæ formæ. *Reſpōſio.* Reſpondeo reſultare infinitas replicationes formarum, non tamen infinitas formas ſpecie diuerſas, quùm hæ ſint impoſſibiles, quibus manet probabilis hæc ſecunda ſolutio, licèt priore faciliùs nos expediamus à difficultate argumenti.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò, ſi Deus poteſt creare infinitam multitudinem; ergo & omne poſſibile exhauriretur; ergo potentia Dei, & diceretur iam impotens. *Reſpondetur.* Reſpondetur quòd ſicut non datur cognitio Dei exhauſta per cognitionē omnis cognoſcibilis, ita nec diceretur voluntas exhauſta, aut omnipotentia per productionem omnium producibiliū. Secundò quamuis Deus produceret omne producibile, adhuc exerceri poſſet eius omnipotentia, tum conſeruando productum, tum annihilando creatum, tum denique recreando, aut reproducendo annihilatum & corruptum.

Quamuis Deus produceret omne poſſibile, nō exerceretur omnipotentia.

Obiectio tertia. Obiicies tertiò omne creatum à Deo cadere ſub certam agentis intentionem: ſed infinitum non ita cadit, quia caret certa & determinata ſphæra; ergo. *Reſpōſio.* Reſpondetur diſtinguendo maiorem, cadit ſub certam & determinatam intentionem, vel numeri, vel menſuræ, ita vt omne volitum à Deo ſit numerus determinatus, vel mēſurabilis, nego: cadit ſub determinatam voluntatē, qua procedente infallibili cognitione, vult Deus determinatè obiectum, concedo: poteſt enim Deus infinitum in ſuos fines dirigere, ac ſi finitum eſſet.

ARTICVLVS IV.

Poſsitne dari infinitum ſecundùm intenſionem.

SVppono pro breuiori huius articuli explicatione, cum Doctore in 17.
3. d. 13. q. 4. §. *ad primam quæſtionem*, num. 2. & §. *ad ſecundam quæſtionem*, cui ſubſcribunt Tartaretus & Lichetus ibid. Ouandus quæſt. 1. dub. 1. Philippus Faber diſputatione 29. cap. 2. Pytigianus quæſtione 1. articul. 5. & ex extraneis Caietanus ſuper 3. partem quæſtione 7. articul. 11. & 2. 2. quæſtione 24. articul. 3. Lorca diſputatione 43. & 2. 2. diſputat. 19. formas accidentales habere terminum intrinſecum ſuæ intenſionis, vltra quem nec de potentia Dei abſoluta poſſint augeri. Fundamentum Doctoris eſt quòd gradus qualitatis, ex dicendis 1. de generatione, ſunt inæquales perfectiones; ergo ſecundus cōtinet perfectionē prioris, & ſic

Qualitates habēt terminū ſuæ intēſionis.

& ſic procedendo per gradus; tum ſic arguit: ſi qualitas non habet terminum ſuæ intenſionis, nec datur ſummus gradus producibilis; ergo eſt in infinitum intenſibilis & perfectibilis. Deus cognoſcit omne ens poſſibile; ergo penetrat perfectiſſimum gradum producibilem; ergo quùm iſte contineat perfectiones infinitorum, iam daretur aliqua creatura infinitè perfecta ſecundùm entitatem, quod implicat ex artic. 1. & hinc patet cur quantitas in infinitum diuiſibilis ſit, qualitas autem non poſſit in infinitum augeri. nam quùm gradus qualitatis ſint inæqualis perfectionis, deueniretur ad gradum infinitè perfectum ſecundùm entitatem: partes autem quantitatis quùm non ſint inæqualis perfectionis, facta quantumuis magna diuiſione, non augetur eius perfectio; nec pars de nouo adueniens continet perfectiones aliarum partium. quæ Doctoris ratio multum habet roboris, ſi ſemel ſtatuamus gradus qualitatis eſſe inæqualis perfectionis, ſiue ſpecificè, ſiue numericè, de quibus agendum eſt ex profeſſo in 1. de generatione.

Cur qualitas non poſſit infinitè augeri ſecundùm intenſionē, quantitas verò ſit in infinitū diuiſibilis.

18. *Cōcluſio.* Ex ſuppoſitis euidenter deducitur impoſſibilem eſſe infinitā qualitatem ſecundùm intenſionem. nam ſi gradus illius ab intrinſeco finiti & limitati ſunt; ergo non poterit produci aliqua intenſio termino carens; quod requiritur ad rationem infiniti, id tamen non negabunt omnes authores, qui admittunt infinitos gradus poſſibiles qualitatis ex vna parte, & ex alia fatentur infinitum in actu ſecundùm multitudinem non implicare.

Repugnat infinita multitudo ſpecierum. Ex eodem principio etiam manifeſtè infertur non poſſe dari actu infinitas ſpecies, neque eſſe poſſibiles. nam quùm ſpecies ſint inæqualis perfectionis, ſicut numeri, perfectio creſceret in infinitum, ac per conſequens daretur ſpecies infinitè perfecta ſecundùm entitatem.

Obiectio. Obiicies, indiuidua ſecundùm commune Scotiſtarum placitum eſſe inæqualis perfectionis, & tamen articulo præcedenti conceſſimus poſſe creari infinitam multitudinem indiuiduorum; ergo in præſenti etiam concedere debemus poſſe dari infinitos gradus intentionis, infinitáſque ſpecies. *Reſponſio.* Reſpondetur quòd hoc argumentum concluderet, ſi concederemus omnia indiuidua eſſe inæqualis perfectionis; id tamen non admittimus, ſed ſolùm dicimus non omnia eadem indiuiſibili gaudere perfectione indiuiduali, vt dicam in Metaphyſica: gradus autem qualitatis neceſſariò ſunt inæqualis perfectionis, ſicut & ſpecies.

ARTICVLVS V.

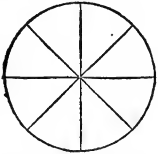
Vtrùm poſſit dari infinitum in actu ſecundùm magnitudinem.

OMnes authores relati in principio huius difficultatis, qui affirmabant non poſſe dari infinitum in actu, id conſequenter affirmant de infinito ſecundùm magnitudinem. Fundamentum huius ſententiæ ſunt plures inſtantiæ, & inconuenientia, quæ ſuadere videntur prædictam impoſſibilitatem, & inferiùs obiiciemus contra noſtram concluſionem. citatur pro hac ſententia Doctor in 2. d. 1. quæſt. 3. tamen, vt monet marginiſta, §. *tenentes*, num. 8. ibi Doctor ſolùm problematicè procedit: adduci etiam ſolet Philoſophus 3. Phyſicorum, eius tamen authoritas non eſt magni momenti in hac parte, quùm ipſe omnipotentiam Dei abſolutam (de qua nos loquimur) ignorauerit.

Scotus problematicè locutus fuit de infinito in actu.

Cōcluſio tenenda. Verior ſententia,& nobis ſuſtinenda adſtruit poſſe dari infinitū in actu ſecundùm magnitudinem. hanc concluſionem tenent omnes authores, qui in principio huius difficultatis fatentur poſſe dari infinitum in actu. Fundamentum præcipuum huius ſententiæ eſt quòd nulla apparet repugnātia, vt id fateamur, ſicut ex ſolutione argumentorum in contrarium manifeſtè patebit; ergo concedendum eſt poſſe tale infinitum ſecundùm magnitudinem in actu produci, id enim ſolùm negare poſſumus diuinæ omnipotentiæ, quod in re manifeſtam infert contradictionem.

19. *Obiectio prima.* Obiicies primò, ratione deſumpta ex doctrina Euclidis lib.3.propoſi.26. quæ recepta eſt apud Geometras, ſcil. omnes lineas rectas ductas à centro eiuſdem circuli versùs circumferentiam, quo ab eo longiori tractu deſident, eo à ſe ipſis longiùs diſtare, vt videre eſt in hac figura.

Ex hac enim doctrina hoc conficitur argumētum, ſi daretur corpus habens infinitam extenſionem, ſequeretur dari infinitum, non infinitum, hoc implicat; ergo & dari infinitum in actu ſecundùm magnitudinem, & extenſionem. Probo ſequelam. nam ſi à centro illius corporis extraherentur duæ lineæ rectæ versùs circumferentiam, quùm haberet illud corpus infinitam extenſionem, abſque dubio pertraherentur illæ lineæ in infinitum; ergo ex doctrina Euclidis tradita etiā diſtarent inter ſe in infinitum, & conſequenter daretur diſtantia infinita clauſa duabus lineis ſine extremis, quod eſt dari infinitum non infinitum, & manifeſta repugnantia.

Reſponſio prima. Reſpondetur huic argumento. Primò, ſuppoſitionē eſſe falſam. nam corpus infinitum, nec habet terminum, neque centrum, neque medium, neque primum. nam omnia iſta ſunt affectiones corporis finiti, vt colligitur ex Doctore 3.Phyſicorum quæſt.7.

Reſpōſio ſecunda. Secundò reſpondetur, & meo videri, meliùs, non eſſe inconueniens, quòd infinitū ſit inter lineas, dummodo iſtæ infinitæ diſtent. nā in tali caſu lineæ nō terminarent infinitū, ſed potiùs infinitū occuparet illud ſpatium infinitum interiectum. Rurſus non eſt inconueniens quòd in eadē circumferentia infinita ſint plures diſtantiæ infinitæ. nam quùm ex dictis artic. 2. vnum infinitum poſſit eſſe maius altero, imò & vnum infinitum ex pluribus infinitis componi, vt in multitudine infinita hominum & digitorum eorumdem manifeſtè patet, hinc eſt quòd in eadem circumferentia infinita ſine inconuenienti poſſint concedi diuerſæ diſtantiæ infinitæ.

Non eſt inconueniēs quòd in eadem circumferentia infinita, ſint plures diſtātia infinita.

Inſtātia prima ex Doctore. Inſtabis, contra rationem infiniti eſſe quòd dimenſio infinita eius poſſit excedi, vt docet Doctor in 1. d.2.quæſt.2.§. *ex prædictis*, verſ. *ad ſecundum*, num.35. ſed ſi in tali circunferentia forent diuerſæ diſtantiæ infinitæ, iam menſura infinita totius circunferentiæ excederet menſuram alterius partis; ergo infinitum excederetur. Reſpond. verum eſſe infinitam menſuram non poſſe excedi formaliter; materialiter tamen non inconuenit, vt dixi artic. 2. & innuit

Doctor

Digitized by Google

Infinita menſura poteſt excedi materialiter. Doctor nuper relatus, quùm dicit, *quòd corpus infinitum ſi eſſet cum alio, fieret totum maius vtroque, ratione dimenſionum, quia dimenſiones alterius corporis eſſent aliæ à dimenſionibus corporis infiniti, & eiuſdem rationis cum eis, & ideo totum maius eſſet tota diuerſitate dimenſionum,* (intellige, materialiter) *& totum non maius, quia dimenſio infinita non poteſt excedi* formaliter.

20. *Obiectio ſecunda.* Obiicies ſecundò, corpus naturale neceſſariò eſt mobile, ſed quantum infinitum eſſet naturale & immobile, ex Ariſtotele 1. de cœlo cap. 5. & 6. ergo. *Reſponſio prima.* Reſpond. corpus infinitum de per accidens eſſe immobile ob impedimentum infinitatis, quæ totum locum videtur occupare: eſſet tamen de ſe infinitum naturale & mobile, nec eſt fruſtrà potentia, quæ in aliquo indiuiduo non reducitur ad actum. *Reſponſio ſecunda. Si daretur infinita magnitudo poſſet moueri.* Secundò reſpond. quòd tale corpus infinitum poſſet in aliquo ſpatio moueri. nam poſſet dari infinitum non replens totum ſpatium poſſibile, ſicut & vnum infinitum ſecundùm magnitudinem maius altero, hinc in tali caſu poſſet dari motus & receſſus à termino à quo, & acceſſus ad terminum ad quem: vnde quando Ariſtoteles dicit quòd infinitum corpus nó moueretur, intelligendus eſt, ſi totum ſpatiũ poſſibile repleret, quod non eſt de intrinſeca ratione infiniti ſecundùm magnitudinem.

Obiectio tertia. Obiicies tertiò, implicat quantitatem carere figura: ſed infinita quantitas ſi daretur, non haberet figuram; ergo repugnat fieri infinitam. *Reſponſio prima.* Reſp. primò non eſſe inconueniens quantitatem carere figura. nam quùm hæc pertineat ad prædicamentum qualitatis, ex dictis in Logica quæſt. 17. diffic. 1. art. 1. poſſet ſeparari à quantitate quùm diſtinguatur realiter ab *Reſponſio ſecunda.* ea. Vel ſecundò & probabiliter reſpond. non eſſe inconueniens affirmare quòd quantitas infinita haberet figuram. *Probabile eſt quòd quantitas infinita haberet figuram.* Si tamen obiicias primò de ratione infiniti eſſe quòd careat terminis: ſed figura eſt terminus quantitatis; ergo quantitas infinita careret figura. *Inſtantia prima.* *Reſpõſio.* Reſpond. de ratione infiniti eſſe vt ſit interminabile per aliquam rationem finitam, vel intra genus ſuum: vnde implicaret quòd in quantitate infinita poſſemus aſſignare proprium terminum, non tamen implicat quòd extra genus aliquem terminũ deſignemus, nempe figurã, quæ ad prędicamentum qualitatis ſpectat. nec hæc propriè dicitur terminus, ſed quaſi quædam abſoluta, & intrinſeca partiũ diſpoſitio, non in ordine ad locum actualiter, vt diximus vbi ſuprà. Vnde in Chriſto Domino exiſtente indiuiſibiliter, & inextensè ſub ſacramentalibus ſpeciebus figuram eſſe conceſſimus, quia hæc conſiſtit in abſoluta quadam diſpoſitione partium.

Inſtantia ſecunda. Inſtabis ſecundò quòd ex Doctore, vt probauimus articulo præcedenti, nequit dari qualitas infinita; ergo, neque figura quãtitatis infinitæ, quia infinita deberet eſſe. *Reſpõſio. Non repugnat qualitas infinita ſecũdùm extenſionem.* Reſpond. Doctorem ſolùm negare infinitam qualitatem ſecundùm intenſionem, non verò ſecundùm extenſionem. Vnde hæc figura ſecundùm intenſionem gradualem finita eſſet, ſecundùm extenſionẽ verò infinita, quia quantitatem infinitam informaret. Idẽ dico de quibuſcunque aliis qualitatibus, quibus hæc infinita magnitudo ſubiaceret.

Inſtantia tertia. Inſtabis tertiò quòd ex Doctore in 4. d. 12. q. 4. §. *ad quæſtionem*, num. 19. figura conſiſtit in relatione partium ad ſe inuicem; ergo falsò ſupponimus eſſe qualitatem. *Reſpõſio.* Reſpond. ibi Doctorem non loqui de figura prædicamenti qualitatis, quia hæc eſt abſoluta ſecundùm ipſum; ſicut & prædica-

mentum, cuius eſt ſpecies; loquitur ergo de figura locali, quæ in diuerſa poſitione partium, & ordine ad locum conſiſtit, vt notat Fantes in quodam ſcholio quarti, d. 10. q. 2. §. *Dico ergo*, in fine.

21. *Obiectio quarta.* Obiicies quartò, ſequeretur idem ſpatium tam plenè occupari à paruo, quàm à magno corpore. Nam lapides infiniti vnius palmi occuparent ſpatium infinitum, & lapides infiniti dimidij palmi etiam occuparent ſpatium infinitum; ergo. *Reſpōſio.* Reſpond. lapides vnius palmi magis occuparent exceſſu indeterminato, non autem exceſſu determinato.

Inſtātia. Inſtabis, ſi Deus crearet duas virgas infinitas, & ex vna annihilaret quatuor palmos, in tali caſu excederētur exceſſu determinato. nam duo palmi determinati eſſent; ergo. Reſpond. extrinſecè bene poſſe vnum infinitum ab alio excedi materialiter, per aſſignationem alicuius partis materialis determinatæ, tamen abſolutè materia vtriuſque infiniti indeterminata eſſet ab intrinſeco, quandoquidem infinita carent fine & principio.

Obiectio quinta. Obiicies quintò, & vltimò, omne ens creatum ponitur in prædicamento: ſed ens infinitum non ponitur in prædicamento; ergo non eſt creabile. Reſpond. quòd ſi daretur quantitas infinita tam ſecundùm longitudinem, quàm latitudinem, aut profunditatem, poneretur in prædicamento, vt docet Doctor in 1. d. 8. q. 3. §. *Alij probant.* verſ. *Reſpondeo, quia eſſet ens limitatum ſimpliciter, & exceſſum ſimpliciter à perfectiori ente: ſed infinitum ens ſimpliciter non poteſt eſſe in genere;* *Si daretur linea infinita, poneretur in prædicamento.* *& hoc eſt, quia prima infinitas*, nempe ſecundùm quod, *non tollit omnem potentialitatem, quam requirit ratio generis, ſed tantùm ponit infinitatem, ſecundùm quod alicuius imperfecta entitatis, in qua vt illa eſt, bene poteſt eſſe compoſitio, in quocunque gradu illa ponatur, ſed ſecunda*, nẽpe infinita ſimpliciter, *neceſſariò tollit omnem potentialitatem.* legatur Doctor ibid. Vnde licèt à prædicamento excludatur ens ſimpliciter infinitum tanquam incomponibile, & negatum potentialitate; entia tamen infinita creata, nullatenus excluderentur, quia componerentur metaphyſicè ex genere & differentia, nec repugnaret illis actus & potentia.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm Deus cognoſcat infinitum.

DVplicem ſcientiam admittunt in Deo cōmuniter Theologi, ſimplicis intelligentiæ vnam, viſionis alteram. Scientia ſimplicis intelligentiæ cognoſcit omnia illa, quæ non eſt facturus, modò poſſibilia ſint, vt alij mundi, modò ſint impoſſibilia, vt chimæra. Scientia viſionis cognoſcit facienda in aliqua temporis differentia. Ex quibus & ex dictis articulis præcedentibus manifeſtè cōſtat Deum ſcientia ſimplicis intelligentiæ cognoſcere plura infinita, quàm hæc ſint poſſibilia, & ſcientia ſimplicis intelligentiæ cōprehendit omne poſſibile, imò quamuis impoſſibilia eſſent, cognoſcerentur à Deo eadem ſcientia, quùm hæc non ſolùm terminetur ad poſſibilia, ſed etiam ad impoſſibilia. Vtrùm autem hæc infinita ſcientia viſionis Deus de facto cognoſcat, determinare non poſſumus, quùm ſcientia viſionis terminetur ad futurum, ſeu decretum per diuinam voluntatem, & ignoremus, an talia infinita, quæ non repugnare diximus, ſint futura pro aliqua temporis differentia. 22. *In Deo eſt ſcientia viſionis & ſimplicis intelligētiæ.* *Quamuis infinitum eſſet impoſſibile cognoſceretur à Deo ſciētia ſimplicis intelligentiæ.*

De infinito ſecundùm multitudinem.

Digitized by Google

nem, dicimus cognoſci à Deo ſcientia viſionis, quoniam non eſt dubium quin cogitationes hominum & Angelorum exiſtentes futuræ & præteritæ infinitæ ſint, aliàs poſſemus ſpectare finem earundem, quod eſt abſurdum.

Obiectio. Obiicies prædictas cogitationes non durare & exiſtere ſpecie; ergo non cognoſcit illas Deus vt actu infinitas. *Reſpõſio.* Reſpond. verum eſſe, non eſſe actu infinitas, id eſt, non habere exiſtentiam ſpecie, tamen ſufficit vt Deus illam infinitatem actu cognoſcat, quòd pro pluribus temporis differentiis ſint infinitæ, quùm omnes has ſcientia viſionis comprehendat, itaque ſcientia viſionis Deus actu cognoſcit infinitum, non tamen infinita in actu, quæ in aliquo, nunc, præſentiæ & exiſtentiæ realis actualis propria gaudeant infinitate.

Totius quæſtionis reſolutio.

RESoluimus in tota hac quæſtione infinitum aliud eſſe per eſſentiam, aliud verò per participationem. Item infinitum per participationem, quoddam categorematicum, quoddam verò ſyncategorematicum, & non dari infinitum in actu, ſeu categorematicum, per vires naturæ, cum communi Philoſophorum conſenſu ſtatuimus: id autem eſſe poſſibile per vires ſupernaturales diximus, quod non ſolùm verum eſt de infinito ſecundùm multitudinem, ſed etiam ſecundùm longitudinem, latitudinem & profunditatem, oſtendimúſque implicare numerum formaliter infinitum, ſicut & infinitam intenſionem graduum qualitatum, non tamen implicare quòd vnum infinitum ab alio materialiter excedatur exceſſu intrinſeco indeterminato, & exceſſu extrinſeco determinato. hæc omnia pertingit diuina ſcientia, & intellectus, qui ſcientia ſimplicis intelligentiæ cognoſcit quoduis infinitum, ſiue poſſibile, ſiue impoſſibile foret. Dubitamus tamen, an ſcientia viſionis cognoſcat infinitum ſecundùm magnitudinem, haudquaquam hæc ſcientia actu infinitam multitudinem comprehendere.

LIBER

Digitized by Google

LIBER QVARTVS
PHYSICORVM.

EGIMVS in tertio libro de vna ex affectionibus corporis naturalis, nempe motu; nunc autem de aliis tribus, de loco, vacuo, & tempore, ſecundùm Philoſophi mentem in hoc libro oportet diſputare. Liber iſte quatuordecim continet capita, in quinque prioribus de loco tractat Philoſophus; in ipſo enim corpus naturale conſeruatur: in quatuor ſequentibus de vacuo inſtituit ſermonem, quia eſt quidam locus potentialis corpore non repletus, aptus tamen repleri: in ſequentibus tandem capitulis naturam temporis, quod eſt duratio motus, explanat.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

QVÆSTIO I.
De loco corporum naturalium.

1. PRÆMITTO in hac quæſtione cum communi Peripatheticorum conſenſu dari in rerum natura locum: quod non ſolùm docuit Philoſophus in præſenti cap. 1. ſed etiam probauit eſſe quid diuerſum à corporibus locatis experientia, qua videmus idem receptaculum, ſeu eumdem locum nunc ab aqua, poſtea ab aëre occupari: quod fieri repugnaret, ſi receptaculum, ſiue locus à corporibus locatis, & receptis non eſſet diuerſus. Quo præmiſſo, dubitandum venit quid ſit locus, qualiter ei conueniat immobilitas; quibus rebus conueniat eſſe in loco; an duo corpora diuinitus poſſint eumdem locum occupare, & an idem numero corpus à duobus diuerſis valeat circumſcribi.

DIFFICVLTAS I.
Quid ſit locus.

LOcus, ex mente Philoſophi 4. Phyſic. textu 41. *eſt vltimum corporis continentis immobile primum.* hanc explicat Doctor in 2. diſt. 2. quæſt. 6. §. *ad quæſtionem igitur*, verſic. *exponendo*, num. 7. & quæſt. 11. quodlibetica. §. *de ſecundo articulo*, litt. D. & §. *de tertio*, litt. G. & lib. 5. Metaphyſic. quæſt. 9. §. *ad aliud*, num. 15. & 4. Phyſic. quæſt. 1. 2. 3. & 4. cuius definitionis explicatio hæc eſt: dicitur locus *vltimum continentis*, quatenus corpus continens non ambit, nec locat immediatè locatum ſecundùm partes, ſeu diuiſibilitatem: ſed ſecundùm vltimam, & indiuiſibilem ſuperficiem concauam continentis corporis; locatur quippe corpus, dum eius conuexa ſuperficies alterius corporis concaua ſuperficie immediatè circumſcribitur, & continetur: vnde cùm per vires naturæ non detur indiuiſibile ſeparatum, ſuperficies loci dicitur vltimum continentis, ſeu indiuiſibile immediatè locans vnitum partibus corporis locantis, ſeu loci. Quapropter ſi daretur ſuperficies à corpore 2.

ſepa

Digitized by Google

ſeparata, non minus locaret, quàm modò. Dicitur immobilis non ſolùm per ſe, ſed etiam per accidens. Vtramque conditionem loci articulis ſequentibus explicabo.

ARTICVLVS I.

Qualiter locus ſit vltimum continentis.

3. *Ex dictis in limine difficultatis plura inferuntur.*

EX nuper dictis ſatis conſtat, locum dici vltimum continentis, quatenus vltima, & indiuiſibilis ſuperficies locantis locatum immediatè ambit, & circumſcribit. Ex qua conditione plura inferuntur ad exactam loci intelligentiam.

Primò locum eſſe concretū accidentale.

Infertur primò, locum eſſe concretum accidentale conſtitutum ſuperficie tamquam ſubiecto, & continentia actiua vt forma: hanc continentiam eſſe relationem extrinſecus aduenientem, dixi in Logica quæſt. 16. difficult. 4. & quæſt. 17. difficult. 2.

Secundò locū importare in recto continentiam, cōnotando in obliquo ſuperficiem.

Infertur ſecundò, quòd cùm ſuperficies, & continentia ad diuerſa pertineant prædicamenta, locus nequit per ſe vtrumque importare, ſed continentiam in recto connotando in obliquo ſuperficiem, vt docet expreſsè Doctor quodlibeto 11. vbi ſuprà. Et probatur inſuper, quia ex articulo ſequenti locus eſt omnino immobilis non ratione ſuperficiei, cùm iſta moueatur ſaltim per accidens ad motum corporis, cuius eſt; ſed ratione formalis continentiæ, quæ variatur ad variationem extremorum; ergo non ſuperficies, ſed continentia formaliter & in recto conſtituet locum. Confirmatur, quoniam eadem ſuperficie numero inuariata variatis continentiis diuerſa ſpecie loca conſtituuntur, vt patet in ſuperficie fluuij ſucceſſiuo motu arbores diſtantes circundante; ergo cùm res ſpecificentur, & diſtinguantur per ſuas rationes formales, continentia iſta erit formalis ratio conſtitutiua loci.

Tertiò definitionem loci, non eſſe per genus & differentiam.

Infertur tertiò, ſuperficiem non eſſe genus in definitione loci, ſed ſubiectum, cui ineſt accidentalis continentia: vnde definitio non datur per genus, & differentiam; ſed per ſubiectum, & accidentalem formam. Quapropter continere locatum, conſeruare eum, eſſéque illi æqualem, non ſunt paſſiones ſuperficiei, ſed accidentia illius: ideo ſuperficies per ſe ſumpta, niſi ipſi accreſcat continentia, à quantitate non diſtinguitur, vt notaui in Logica quæſt. 15. & dicam latiùs in Metaphyſica.

Quartò locū eſſe in rigore & preſsè accipiendum.

Quartò infertur, locum in præſenti non eſſe vſurpandum in vulgari acceptione pro ſede, aut ſitu alicuius: ſed in rigore philoſophico, nempe pro receptaculo formaliter immobili, quo aliquid continetur.

4. *Quintò infertur, locum nō eſſe materiam, aut formam.*

Quintò infertur, locum non eſſe materiam, nec formam, nec interuallum, ſeu ſpatium interceptum inter latera continentis, vt contra antiquos Philoſophos probauit Ariſtot. cap. 2. Non eſt materia, nec forma, nam locus ſeparatur à locato, eique diuerſa variatione contingit modò eſſe in hoc loco, modò in illo: at materia, & forma, cùm ſint partes eſſentiales cuiuſuis ſubſtantiæ corporeæ, ſeu circumſcriptiuè locabilis, ab ipſa nequeunt ſeparari; ergo materia, & forma nequeunt formaliter locum conſtituere.

Non eſſe interuallum.

Neque eſt interuallum illud, quod eſt inter latera continentis, quia tale interuallum aut eſt quid poſitiuum diuiſibile ſecūdùm trinam dimenſionem, longitudinem ſcilicet, latitudinem, aut profunditatem: aut eſt quid priuatiuum, & imaginarium. Non primum; aliàs cùm ſit extenſum,

occuparet etiam ſpatium: tunc ſic, vel idem occuparet corpus ſuperneniens, vel aliud; non aliud, quia cùm intra ſe recipiat locatum, nequit ſe ad aliud ſpatium extendere; neque idem, aliàs duo corpora extenſa ſecundùm trinam dimenſionem penetrarentur, quod eſt naturaliter impoſſibile. Neque ſecundum poteſt dici, ſcilicèt hoc interuallum eſſe figmentum, quia in præſenti agimus de ente reali poſitiuo; non de imaginario, cui repugnant proprietates loci ab Ariſtot. cap. 2. numeratæ. Dicendum ergo erit, ſuperficiem quatenus continentem locatum corpus, eſſe verè, & propriè locum.

5. *Obiectio prima.* Obiicies primò, locum eſſe æqualem locato: ſed locatum gaudet trina dimenſione; ergo & locus. *Solutio.* Reſpondetur locum tantùm eſſe æqualem locato ratione continentiæ. Vnde ſicut locus immediatè continet ratione ſuperficiei; ita etiam corpus locatum ſecũdùm vltimã ſuperficiem immediatè continetur, & ſic æquali commenſuratione menſurantur.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò, ſi corpus eſſet in vacuo, non gauderet ambiente ſuperficie, & tamen eſſet in loco; ergo locus non eſt vltima ſuperficies continentis corporis. *Solutio. Corpus in vacuo, eſſet in loco imaginario.* Reſpondetur quòd corpus in vacuo ſolùm eſſet in loco imaginario, quatenus ſuperficie imaginaria ambiretur; non tamen in loco reali, quia iſte eſt formaliter prædicamentalis relatio, & hæc non poſſet conſurgere ex defectu ſuperficiei, quæ eſt eius fundamentum.

Obiectio tertia. Obiicies tertiò, locum eſſe omnino immobilem; ſuperficies verò moueri ſaltim per accidens ad motum corporis, cuius eſt ſuperficies; ergo ſuperficies non eſt locus. *Solutio.* Reſpondetur locum eſſe omnino immobilem pro formali; cùm autem ſuperficies ſit locus pro materiali, non inconuenit, quòd moueatur: quod magis explicabitur articulo ſequenti.

Obiectio quarta. Obiicies quartò, corpora allecta à ſuo loco tendere in illum per motum, vt ibi conſeruentur, ſecundùm Philoſ. 4. Phyſic. textu 40. ſed hæc non conueniunt ſuperficiei; ergo. *Solutio.* Reſpondetur corpora etiam tendere in ſuperficiem ambientem, vt media ipſa à corpore ambiente conſeruentur, à quo alliciuntur, licèt conſeruare locatum contingat loco, vt docuit Doctor in 2. diſt. 2. quæſtione 6. §. *ad quæſt.* in fine verſ. *ſextum*, num. 10.

ARTICVLVS II.

Explicatur immobilitas loci.

EXplicata particula prima definitionis loci, reſtat explicanda ſecunda, videlicet qualiter motus immobilis primò dicatur. Hanc difficultatem exactè reſoluit Doctor quodlibeto 11. vbi ſuprà, & exactiùs in 2. diſt. 2. quæſt. 6. §. *ad quæſtionem*, verſicul. *dico igitur*, num. 8. quam communiter ſequuntur recentiores. Docet quidem, locum eſſe immobilem non ſolùm per ſe, ſed etiam per accidens, & in hoc diſtinguit cum Philoſopho locum proprium à vaſe, quod ſaltim per accidens mouetur cum ſuo locato in eo contento. quod probat ſequentibus verbis. *Dico igitur, quòd locus habet immobilitatem oppoſitam motui locali omnino, & incorruptibilitatem, ſecundùm æquiualentiam, per comparationem ad motum localem. Primum*, nempe habere immobilitatem, *patet, quia ſi eſt aliquo modo mobile localiter, quantumcunque accipiatur per accidens, poſſet dici eſſe in loco per accidens, & ei aſſignari alius, & alius locus: ſicut licèt ſimilitudo moueatur quaſi accidentaliter per accidens,* 6. *Qualiter locus ſit immobilis primò.* *Speculatio notanda.*

Digitized by Google

dens, quia ſcilicet in quarto & in quinto gradu, quia primò corpus mouetur, & per hoc ſuperficies, & per hoc albedo, & per hoc ſimilitudo; tamen ſuperficies, vel albedo, vel ſimilitudo verè eſt, quando mouetur in toto corpore in alio, & alio loco. Similiter tunc aliquid quieſcens poſſet mouere localiter. nàm quod habet alium, & alium locum ſucceſſiuè, localiter mouetur: fixum autem poſſet habere alium, & alium locum continentem, ſi mouetur locus per accidens; ergo moueretur, & quieſceret. Rurſus poſſet corpus localiter motum non mutare locum, quod etiam implicat. Patet, quia in motu ſecum deferret idem ambiens, vt patet in aqua vtris hinc illuc moti.

7\. *Locũ eſſe incorruptibilem ſecũdùm æquiualentiam.* *Secundum*, nempe locum eſſe incorruptibilem ſecundùm æquiualẽtiam, *probo, quia licèt locus corrumpatur moto eius ſubiecto localiter, ita quòd moto aere localiter, non manet in eo eadem ratio loci, quæ priùs, vt patet ex iam probato. Neque eadem ratio loci poteſt manere in aëre, vel aqua ſuccedente, quia idem accidens numero non poteſt manere in duobus ſubiectis; tamen illa ratio loci ſuccedens, quæ eſt alia à ratione præcedenti ſecundùm veritatem, eſt eadem præcedenti per æquiualentiam quantum ad motum localem. nam ita incompoſſibile eſt localem motum eſſe ab hoc loco in hunc locum, ſicut ſi eſſet omnino idem locus numero. Nullus autem idem motus localis poteſt eſſe ab vno vbi, ad aliud vbi, quæ duo vbi non correſpondeant duobus locis differentibus ſpecie, propter ſpatium interceptum, quia habentibus alium reſpectum non tantùm numero, ſed etiam ſpecie ad totum vniuerſum: ex hoc illi reſpectus, qui ſunt tantùm numero alij, videntur vnus numero, quia ita ſunt indiſtincti reſpectu motus localis, ſicut ſi tantùm eſſet vnus reſpectus.* *Exemplo res declaratur.* *Exemplum huius patet aliqualiter in nominibus ſignificatiuis, quia hæc vox* homo, *quotieſcumque prolata dicitur vna vox numero, & diſtingui ab hac voce lapis numero: cùm tamen non poſſit eadem vox numero bis proferri, ita quotquot ſunt prolationes, tot ſunt voces diſtinctæ numero: & hæc vox* homo, *& hæc vox* lapis, *non tantùm numero, ſed etiam ſpecie diſtinguuntur: tamen quia ad finem vocis, ſcilicet ad exprimendum conceptum per æquiualentiam, ſunt idem numero homo & homo, lapis & lapis, quotieſcumque prolata, ideo dicuntur eſſe vna vox numero reſpectu illius finis. Sic dico in propoſito, quòd locus eſt immobilis per ſe, & per accidens localiter: eſt tamen corruptibilis moto ſubiecto localiter, quia tunc ampliùs non manet in eo illa relatio: & tamen non eſt corruptibilis in ſe, & ſecundùm æquiualentiam, quia neceſſariò ſuccedit illi corpori, in quo fuit iſta ratio loci aliud corpus, in quo eſt alia ratio loci numero à præcedenti, & tamen eadem præcedenti ſecundùm æquiualentiam per comparationem ad motum localem.*

Quibus verbis oſtendit perſpicuè Doctor, qualiter locus ab intrinſeco immobilis ſit, & ſolùm per æquiualentiam incorruptibilis: ſolùm, inquam, per æquiualentiam, quoniam certum eſt abſolutè & per ſe locum eſſe corruptibilem. nam ſuccedentibus locatis, ſeu locis, vel altero extremorum variato, variatur conſequenter relatio actiuæ continentiæ, quæ cùm accidens ſit, nec poſſit de ſubiecto in ſubiectum tranſire, quòd corrumpatur neceſſum eſt.

Obiicies primò, turrim ſuccedentibus diuerſis aëris ſuperficiebus exiſtimari ſemper immobilem, & in eodem loco; ergo locus non eſt illa continentia ambientis ſuperficiei, ſed aliquid aliud diuerſum. Reſp. duplicem præſentiã ex dicendis lib. 5. q. 2 diffi. 1. art. 1. n. 5. cuilibet corpori locato adſcribendã eſſe vnã, quaſi definitiuam, quæ ei cõuenit per ordinẽ ad ſpatium 8.

Duplex præſentia cuilibet corpori locato eſt adſcribēda, altera in ordine ad polos, mundi, altera in ordine ad locum actualitate mēſurātem.

imaginarium, vel ad polos mundi veros, vel imaginarios: aliam penes ordinem ad locum actualiter menſurantem. Dico ergo breuiter relictis variis aliorum ſolutionibus, turtim quantum ad præſentiam definitiuam, aut quaſi definitiuam, manere ſemper in eodem loco; hæc enim præſentia inuariara manet: dici tamen quantum ad præſentiam localem propriè, & rigoroſè non eſſe in eodem loco. nam ſuccedentibus diuerſis partibus ſuperficiei ambientis aëris, ſuccedunt etiam continentiæ actiuæ; per æquiualentiam verò in eodem loco circumſcriptiuo cenſetur, quia partes, quæ ſuccedunt, & actiuè locant, eiuſdem rationis ſunt modo ſuprà explicato.

Obiectio.

Obiicies ſecundò, fluuium exiſtimari in eodem loco perpetuo, & tamen variata aqua contenta per fluxum continuum, neceſſarium eſt quòd varietur etiam continentia actiua aluei ad aquam terminata: aliunde ergo ſumenda eſt inuariabilitas motus. Reſpondet Doctor quodlibeto 11. §. *de tertio*, litt. H. concedendo *quòd variato contento variatur relatio ipſa correſpondens, & ita eſt aliud, & aliud continere, reſpectu alterius, & alterius contenti; ſed non variatur extremum relatum, quia idem eſt continens, & ita idem locus. Exemplum huius corpus habens albedinem ſi ſecundùm eam eſt ſimile multis, multas habet ſimilitudines, quia ſimilitudo numeratur termino numerato: ſed tamen ipſum non eſt multa ſimilia, ſed vnum ſimile; ſicut habens multas ſcientias, eſt vnum ſciens, quia concretum non numeratur ad ſolam numerationem formæ. ſed oportet quòd cum hoc ſit numeratio ſuppoſiti habentis formam;* ergo loquendo tam de loco actiuo, quàm paſſiuo, poteſt dici corpus eſſe in eodem loco per æquiualentiam propter ſucceſſionem ſimilium partium locantis, & etiam ſubiectiuè quatenus iſtæ omnes paſſiuæ continentiæ in eodem ſubiecto ſubiectantur. Quod idem de loco actiuo dicimus, quòd dicitur idem per æquiualentiam, quando diuerſæ partes ſuccedunt continentes idem corpus, & ſimiliter cum exiſtente eadem parte loci diuerſa fluunt, aut ſuccedunt corpora locata, idem locus dicitur, non identitate formali, cùm formæ relatiuæ varientur altero extremorum variato, ſed vnitate ſubiecti, à quo concreta accidentalia vnum denominantur.

Solutio.

Variato contento variatur continere inuariato continente.

Concretū non numeratur ad ſolam numerationem formæ.

DIFFICVLTAS II.

Quibus rebus conueniat eſſe in loco.

SVpponit Doctor in 2. diſtinct. 2. quæſtione 6. §. *ad quæſtionem*, verſicul. *tamen oppoſitum*, nullum corpus neceſſariò, & ab intrinſeco eſſe in loco: & probat ſecundùm catholicam veritatem manifeſtè, quia Deus poſſet facere lapidem non exiſtente aliquo alio corpore locante, & lapidem exiſtentem ſeparatum ab omni alio corpore; quia poſſet illud facere extra vniuerſum, & vtroque modo eſſet non in loco, & tamen eſſet idem ſecundùm omne abſolutum in ſe. Per nihil igitur abſolutum in ſe neceſſariò requirit eſſe in loco; ſed tantùm habet neceſſariò potentiam paſſiuam, qua poſſit eſſe in loco, & hoc poſito loco in exiſtentia actuali, & poſita præſentia eius reſpectu alicuius corporis locantis. Dubitatur ergo ſolùm, quibus rebus ſaltim per accidens conueniat eſſe actualiter in loco, ſeu poſſe eſſe. 9.

Suppoſitio prima. Nullum corpus neceſſariò, & ab intrinſeco eſt in loco.

Præmit

Suppoſitio ſecunda.

Præmitto ſecundò cum Doctore vbi ſuprà §. *ad propoſita*, verſic. *ad argumenta*, num. 17. & d. 12. quæſt. 2. §. *reſpondeo*, verſic. *etſi quæras*, num. 5. & quodlibeto 11. art. 4. litt. M. præſentiam localem, ſeu vbi paſſiuum duobus modis accipi à Philoſophis. Aliud quippe eſt circumſcriptiuum, aliud definitiuum: vbi definitiuum eſt, ſeu eſſe alicubi definitiuè ita eſſe ibi, quòd non alibi, licèt non ſit commenſuratio locati ad locans, ſed totum locatum poſſit eſſe in toto loco, & totum in quauis parte. Eſſe verò circumſcriptiuè in loco addit vbi definitiuo prædictam commenſurationem, quia totum locatum eſt in toto loco, & pars in parte, facitque diſtare latera corporis, ſeu continentis, & actiui loci.

Vbi paſſiuum bifariã accipitur.

Vbi definitiuum quid.

Vbi circumſcriptiuum quid.

Suppoſitio tertia.

Præmitto tertiò ex communi Catholicorum conſenſu, Deum nullo iſtorum modorum poſſe exiſtimari in loco ab intrinſeco. quod ratione manifeſta pateſcit, quia Deus per ſuam immenſitatem eſt vbique, & ita nec poteſt eſſe hîc, ita vt non alibi, quod præexigit præſentia definitiua, nec facit diſtare latera continentis, cùm incorporeus ſit, quod expoſcit circumſcriptiua præſentia. Notanter dixi ab intrinſeco repugnare Deo iſtas præſentias, ſeu intrinſecè locari præſentia definitiua, aut circumſcriptiua, quoniam non reputo inconueniens, quòd dicatur Deus eſſe in loco extrinſecè ad modum, quo dicimus eſſe in tempore, non quòd loco definitiuo, aut circumſcriptiuo intrinſecè commenſuretur, ſed quòd coëxiſtat illis. Solùm ergo dubitamus de naturis creatis tam corporeis, quàm ſpiritualibus.

Deo repugnat eſſe in loco diffinitiuè aut circumſcriptiuè.

***

Articvlvs Vnicvs.

Fit ſatis titulo difficultatis.

10\. *Corollarium primum.* *Nulla entia ſpiritualia, aut non quanta, valent loco circũſcribi, bene tamen definiri.*

Ex dictis in principio huius difficultatis manifeſtè colligitur nulla entia creata ſpiritualia, & incorporea eſſe in loco circumſcriptiuè, quoniam hæc præſentia facit diſtare latera continentis, quod nequeunt præſtare ſpirituales naturæ, cùm quantitate careant, ſeu corpore quantitatiuo. Sunt ergo in loco definitiuè, quia ita ſunt in aliqua determinata præſentia ob ſuam finitatem, & limitationem, vt ab aliis extra ſuam ſphæram diſtent: hæc eſt ſententia communis, & ſolùm dubitatur in vtraque ſchola, an ſint in hac præſentia per operationem, an per ſuam ſubſtantiam: ſed hæc difficultas inſtituti theologici eſt. Doctor in 2. ſentent. d. 2. quæſtione 6. §. *contra hoc*, affirmat, Angelos eſſe in loco per ſuam ſubſtantiam, contra S. Thomam aſſerentem eſſe in loco per operationem. Idem dicendum eſſe de ſubſtantia materiali, ſi diuinitus à quantitate ſeparetur; manifeſtè etiam colligitur, vt optimè expreſſit Doctor in 2. d. 12. quæſtione. 2. §. *reſpondeo*, verſicul. *etſi quæras*, num. 5. de materia prima ſuppoſito, quòd diuinitus à quantitate ſeiungeretur. Ratio eſt manifeſta, quia taliter eſſet hîc, quòd non alibi; ergo eſſet in loco definitiuè.

Subſtãtia materialis, aut materia prima, quãtitate data nequeunt loco circũſcribi.

Obiectio.

Obiicies, ſubſtantiam illam corpoream non quantam poſſe habere partes entitatiuè extenſas; ergo cùm non eſſet tota in toto, & qualibet in parte, partes illius ſubſtantiæ correſponderent partibus ambientibus ſuperficiei, ac per conſequens eſſet in loco circumſcriptiuè. Reſpondetur concedendo quòd illæ partes

Solutio.

poſſent extendi; tamen non facerent diſtare latera continentis, quia iſte eſt effectus proprius quantitatis, & conſequenter nec eſſent in loco circumſcriptiuè. Verum eſt, quòd partes illæ extenſæ correſponderent partibus ſuperficiei circumſtantis ad modum, quo dicimus Angelum eſſe in hac ſchola, & non alibi.

11. *Corollarium ſecundum.* Infertur ſecundò, quæuis accidentia materialia præter præſentiam circumſcriptiuam communicatam ſibi à quantitate, gaudere alia præſentia definitiua adhuc in ipſo quanto diſtincta à circumſcriptiua. Ratio eſt, quoniam quæuis creatura ſicut coëxiſtit tempori, ſic loco, & ita habet propriam præſentiam non circumſcriptiuam, quia hæc eſt ratione quantitatis, ſed definitiuam ſecundùm intrinſecam rationem: vnde in quouis compoſito phyſico tot erunt præſentiæ, quot entia realiter diſtincta: & tot motus realiter diuerſi, quot præſentiæ definitiuæ acquiruntur in compoſito, etſi tales motus cauſentur ab eo motu vectionis, vel tractionis ſubiecti, in quo ſunt; de quo alibi dicam.

Corollarium tertium. Infertur tertiò, omnem creaturam corpoream affectam quantitate, prima ſphæra dempta eſſe in loco circumſcriptiuè. Fundamentum eſt, quòd præſentia circumſcriptiua ea eſt, quæ facit diſtare latera continentis: ſed quodlibet corpus quantum naturaliter exiſtens, ſeu actualiter quantitatiuè extenſum hoc facit; ergo eſt in loco circumſcriptiuè. Naturaliter, inquam, quoniam Chriſtus Dominus, vt fides adſtruit, quantus eſt, & in Euchariſtiæ ſacramento non localiter circumſcribitur, quia diuinitus caret illa quantitas, ſeu priuatur actuali extenſione.

Corollarium quartum. Infertur vltimò, vltimam ſphæram non eſſe in loco; ſed potiùs locare, quàm locari, quia non habet à quo circumſcribatur, potiùs ipſa circumſcribit alia. *Vltima ſphæra non locatur, ſed locat.*

Obiectio prima. Obiicies, Ariſtotelem exiſtimaſſe primum mobile eſſe vltimum; ergo iam habebat locum, in quo moueretur. *Reſponſio.* Reſpondet Doctor quodlibeto 11. art. 1. moueri ſecundùm locare, non ſecundùm locari, vel ſecundùm vbi actiuum, non paſſiuum.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò, annihilato orbe à ſe contento non minus moueretur, & tamen nec vbi actiuum haberet in tali caſu, cùm deficeret terminus relationis continentiæ, nempe locatum. *Solutio.* Reſponderet quòd in tali caſu moueretur non verè, & propriè, ſed imaginariè, aut motu quaſi definitiuo; de quo dicam lib. 5. q. 2. difficult. 1. art. 1. num. 5.

DIFFICVLTAS III.

Vtrùm naturaliter duo corpora poſſint eſſe in eodem loco.

ARTICVLVS VNICVS.

Proponitur communis ſententia, & ſatisfit aliquibus obiectionibus.

Communis ſententia docet cum Doctore in 4. diſt. 49. quæſt. 16. 12.
implicare quòd duo corpora cumdem locum occupent per naturam: hoc experientia primò poteſt probari. nam ſicut ex corruptione vnius formæ ad introductionem alterius colligimus eſſe naturaliter incompoſſibiles in eadem materia; ſic ex eo quòd ingreſſus vnius corporis in aliquem locum eſt expulſio alterius quod prius occupabat illum, debemus inferre *Duo corpora ſunt in eodem loco incompoſſibilia.*

Digitized by Google

Penetratio naturaliter eſt impoſſibilis, ſupernaturaliter poſſibilis.

inferre talia corpora eſſe in eodem loco naturaliter incompoſſibilia. Secundò vt duo corpora ſint in eodem loco, neceſſariò requiritur eorumdem penetratio, quam ſemper negauit Philoſophus, & quantitas naturaliter ſemper excludit, cùm partes eius ſecundùm actualem extenſionem partes cuiuſcumque alterius quanti ſemper excludant: vnde Eccleſia miraculo ſemper adſcribit, quòd Chriſtus egreſſus eſt de ventre Virginis immaculatæ clauſtro virginitatis integro manente: quòd exiit de ſepulchro lapide non reuoluto, quòd intrauit ad diſcipulos ianuis clauſis, & quòd penetrauit cælos ſine eorum diuiſione; quæ omnia denotant penetrationem duorum corporum naturaliter eſſe impoſſibilem, & conſequenter quòd eumdem numero occupent locum.

Obiectio prima.

Obiicies primò, quòd vas cinere plenum tantum aquæ capit, quantum ſine cinere; ergo illa corpora penetrantur: vel dicendum eſt alterum non occupare locum.

Solutio.

Reſpondetur negando ſuppoſitum, quoniam licèt in initio infuſionis aquæ quam recipit in poris, conſtipentur eius partes, & occupent minorem locum; tamen ſi aqua infundatur in abundantia, nullo modo capit: cuius ſignum manifeſtum eſt, quòd ſi vas ſit plenum madenti cinere, nec minimam aquæ partem admitit.

Obiectio ſecunda.

Obiicies ſecundò, ferrum ignitum conſtare duabus formis ſubſtantialibus affectis quantitate, nempe ignis, & ferri: ſed non aliter quàm per penetrationem, cùm non poſſit naturaliter eſſe in eadem materia; ergo.

Solutio.

Reſpondet Doctor in 4. vbi ſuprà §. *alius eſt intellectus*, num. 15. *Ad aliud de igne, & ferro dico, quòd ferrum eſt corpus alterabile ab igne; non tamen ferrum ignitum eſt ignis, quia corpus durum, & difficulter recipiens, ex quo recipit, fortiter alteratur in illis qualitatibus, & per conſequens ſecundùm eas fortiter agit, non tamen ibi eſt ignis: ſed qualitas ignis, niſi fortè in poris ferri, vbi eſt ignis, quia corpus ſubtile, & penetratiuum eſt. Ex hoc enim aliquid dicitur penetratiuum, non quòd penetret ſolida, ſed partes minimas, vbi non eſt ſoliditas; ſic etiam ſpiritus animales dicuntur ſubtiles, quia diffundunt ſe per totum corpus, per poros illos, vbi non eſt caro ſolida, non quòd ſimul ſint cum carne ſolida.*

Obiectio tertia.

Obiicies tertiò, exemplum panis intincti vino, in quo patet vinum verè eſſe cum pane, quia vera eſt humiditas in pane; ſed humiditas non poteſt ſeparari à proprio ſubiecto, vt patet per Philoſ. 2. de anima, de humido aquæ, & aëris, licèt in aëre ſit minus ſenſibile; ergo talia corpora penetrantur.

Solutio.

Reſpondet Doctor vbi ſuprà, num. 16. *ad aliud de pane, & vino dicendum, quòd ſi totus panis eſſet pori, nihil ibi eſſet de pane: oportet ergo aliquam partem eſſe ſolidam, & aliam poroſam, & in illis poris recipitur vinum verè; in aliis verò partibus non eſt vinum, ſed humiditas quædam extrà circumſtans, non tamen in pane, vt patet in exemplo Philoſophi* 2. de anim. textu 113. *de digito, & aqua, quia humiditas circumſtans digito, non eſt tantùm humiditas, ſed eſt de aqua cum humiditate, quæ non eſt in digito ſicut in ſubiecto, ſed in aqua, à qua non ſeparatur: nec tantùm eſt ibi illa humiditas, quæ ab aqua ſeparari non poteſt, quæ tantùm eſt contigua digito, ſed aliqua humiditas alia, quam poteſt digitus recipere, quæ ſubiectiuè eſt in digito: ſic aliqua qualitas cauſatur à vino, quæ eſt ſubiectiuè in pane. Et ſic patet quòd argumentum non concludit per illud ſimile.*

DIFFICVLTAS IV.

Vtrùm diuinitus poſſint duo corpora eumdem numero locum occupare.

ARTICVLVS I.

Proponitur placitum Durandi, & refellitur.

14. DVrandus in 4. d. 44. quæſt. 6. negare videtur duo corpora adhuc ſupernaturaliter poſſe eundem numero locum occupare. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quòd quantitati exiſtimat formaliter conuenire, expellere quodlibet quantum à ſuo loco per poſitionem ſui: ſed effectus formalis formæ nequit impediri à Deo; ergo neque quòd ponantur duo corpora in eodem circumſcriptiuo vbi. Secundò exiſtimat impenetrabilitatem eſſe paſſionem quantitatis intrinſecè inſeparabilem ab ea: ſed ſi corpora non penetrentur, non poterunt eundem locum occupare; ergo ſi repugnat penetratio corporum, repugnabit etiam eorundem præſentia in eodem loco. Reliqua huius ſententiæ fundamenta obiiciemus inferiùs contra noſtram concluſionem.

Cauenda eſt Durandi ſententia. Hæc tamen ſententia Durandi non immeritò cauenda exiſtimatur à Doctoribus, vt videri poteſt apud Ruu. 4. Phyſ. q. 6. quoniam ſaltim quantum ad modum loquendi, obuerſatur communi modo, & ſenſui Theologorum, qui tenent, natiuitatem Chriſti Domini ex ſanctiſſima Virgine, abſque integritatis ipſius læſione, non aliter potuiſſe fieri, quàm per penetrationem: quod idem exiſtimant de ingreſſu Chriſti ad diſcipulos, de egreſſu eius è ſepulchro. Et idem teſtatur Apoſtolus de aſcenſu Chriſti ad cœlos, cùm dicit ad Hebr. 4. *habentes ergo Pontificem, qui penetrauit cælos Ieſum.*

Durandus ad inſtãtias factas nititur reſpondere. His obiectionibus conatur reſpondere Durandus. Ad primam inquit, Chriſtum Dominum dici ex Virgine natum abſque integritatis ipſius læſione; non quia penetraretur, ſed quia partes illę virginales & puriſſimi vteri dilatatæ ſunt: idcóque abſque illius corruptione egredi potuit, eo ſanè modo quo cæteris fœminis, ſi innocentiæ ſtatus duraſſet, contingeret, quia tunc abſque vlla corruptione præciſè ratione dilatationis illarum partium prolem emitterent, vt teſtatur Auguſt. lib. 14. de ciuit. Dei, c. 26. & D. Thom. 1. p. quæſt. 98. art. 2.

Ad ſecundum teſtimonium dicit, ianuas illas ſubitò fuiſſe apertas, & iterum velociſſimè clauſas. Ad illud de ſepulchri exitu irreuoluto lapide dicit, id non ſatis conſtare ex Euangelio. Addit tandem quòd etſi corpus glorioſum nequeat cum altero penetrari, poteſt tamen proprias dimenſiones quantitatis ita conſtringere, vt per minimum interuallum ingredi poſſit: ſicque in reſurrectione Chriſti Domini contigiſſe. nam ſacrum illud corpus ita conſtrictum fuit, vt per interuallum, quod inter vnum, & alium lapidem erat, egredi potuerit. Rurſus addit tam ingreſſum, quàm egreſſum ex vtero ſanctiſſimæ Matris, & è ſepulchro, fuiſſe operatum à Chriſto Domino, tranſeundo de extremo in extremum, & non tranſeundo medium: vnde ad hos motus penetratio neceſſaria non erat. 15.

Reiiciuntur ſolutiones ſupra allata à Durãdo. Sed omnes iſtæ ſolutiones falſæ exiſtimantur à Doctoribus. Prima quidem non parum derogat ſanctiſſimæ Matris integritati. Primò, quia ſi partes illæ dilatatæ ſunt vt Chriſti Domini corpuſculum ex eius vtero egrederetur,

deretur, cùm dilatatio ſoliditati opponatur, manifeſtè ſequitur non adeò ſolidum permanſiſſe virginale corpus in partu ac antea erat. Secūdò ad quid hoc tanquam ſtupendum miraculum, & inauditum commendaretur à SS. Patribus, cùm non maius miraculum contigiſſet in partu illo, quàm in partu ceterarum mulierum, ſi ſtatus perſeueraret innocentiæ.

Neque explicatio illa ingreſſus Chriſti ad diſcipulos ianuis clauſis conformis veritati textus exiſtimari poteſt, quoniam, vt notat Doctor in 4. vbi ſuprà in principio quæſt. 16. ſecundùm Damaſc. lib. 4. cap. 20. ex illo loco manifeſtè colligitur miraculoſam penetrationem in eo caſu accidiſſe. Idem ſenſerunt D. Athanaſius oratione 4. aduersùs Arrium. D. Hieron. cap. 28. Matthæi, B. Hilar. 3. lib. de Trin. & communiter Sancti Doctores. Id etiam quod aſſerit, quòd Chriſtus Dominus non tranſeundo per medium ingreſſus fuerit ad diſcipulos, & per conſequens ſine penetratione, verbis textus apertam infert violentiam, quoniam, etſi poſſit dici corpus illud, quod non tranſit per medium, incipere eſſe in vno loco, & deſinere in altero, non tamen quòd ingrediatur, & egrediatur, niſi aliquo modo tranſeat per medium. Eandem extorſionem facit textui illa ſolutio, quam vltimo loco adhibet, nempe Euangeliſtas non expreſſiſſe egreſſum illum è ſepulchro accidiſſe eodem obſerato. nam præterquam quòd communis conſenſus Patrum id ex his verbis intelligunt, vt videre eſt apud Bernardum ſerm. 1. de reſurrect. Chriſti, Chryſoſtomum hom. 9. in Matth. Auguſtinum ſerm. 36. de tempore. Hieronymum epiſt. 150. ad Hedibiū, & alios quamplures, ad quid Euangeliſtæ tam attentè notarent Chriſtum

Durandi expoſitio violentiā infert.

Dominum egreſſum fuiſſe è ſepulchro dono agilitatis, & ſubtilitatis ornatū. Et quamuis hæc ratio non conuincat, vrget tamen ad id aſſerendum communis Patrum, & Doctorum conſenſus; ſicut etiam ad dicendum egreſſum iſtum non fuiſſe factum ex eo, quòd à corpore glorioſo propriæ dimenſiones valde conſtrictæ fuerint. nam in re tam graui præualet ſemper, & præualere debet authoritas Doctorum ſubtilibus argumentorū effugiis.

ARTICVLVS II.

Vera, & communis ſententia probatur.

COmmunis Doctorum, & Theologorum conſenſus docet duo corpora diuinitus poſſe eundem numero locum occupare: tenet Doctor in 4. d. 49. q. 16. §. *reſpondeo*, num. 17. D. Bonau. d. 49. q. 1. D. Thom. in 4. d. 44. quæſt. 2. art. 2. quæſtiunc. 3. & ſuper Boëtium de Trin. quæſt. de cauſatum pluralitate. Suar. 3 p. q. 54. art. 4. diſp. 46. ſect. 5. Richard. Capreol. Sotus, & alij quamplures. Quam veritatē perſpicuè probat Doctor vbi ſuprà, his verbis: *Ad primum dico quòd in corpore glorioſo eſt poſſibilitas eſſendi cum alio corpore. Probo, ad ſimpliciter impoſſibile non eſt aliquid in potentia actiua; ſed ad hoc eſt potentia, vt fide tenemus, de corpore Chriſti in natiuitate, & in aliis exemplis ſuprà poſitis; ergo, &c. Sed quomodo ita fit? Dico quòd inter quantitatem, & quantitatem non eſt repugnantia formalis; neque inter ſitum, & ſitum; neque inter vbi, & vbi. Probatio, quæcunque forma, quantumcunque ſint contrariæ, ſi ſunt in diuerſis ſubiectis, non repugnant: ſed illa duo vbi ſunt in diuerſis; ergo non repugnant formaliter. Vnde dato quòd in hoc corpore ſit hoc vbi, & in alio aliud vbi: iſta duo* 17.

Verior ſententia.

Inter quantitatem & quantitatem, ſitū, & ſitū, vbi, & vbi, nō eſt repugnātia formalis.

vbi non repugnant formaliter, quia eiuſdem ſpeciei ſunt; nec repugnant reſpectu corporis, ſcilicet ſubiecti, quia hoc vbi eſt in vno corpore, aliud in alio; ſi ergo eſt impoſſibilitas, quòd illa duo vbi ſint in diuerſis, hoc non eſt propter repugnantiam, quam habent inter ſe abſolutè, neque etiam vt comparata ad ſubiecta; ergo oportet quòd ſit propter comparationem eorum ad eundem terminum, reſpectu cuius accipiuntur: ſed nec ſic eſt impoſſibilitas, quia duos reſpectus extrinſecos eſſe in diuerſis, non ad diuerſos terminos, non eſt impoſſibile, quia nec eſt impoſſibile de reſpectibus intrinſecus aduenientibus, vt duo reſpectus ſimilitudinis eſſe in diuerſis ad vnum ſimile.

Probatio ſecunda concluſionis.

Præterea, hoc patet ex hoc, quòd impoſſibilitas quanti ad quantum exiſtendi in eodem loco non eſt niſi ſicut impoſſibilitas cauſæ eſſendi ſine ſuo effectu naturali: ſed cùm cauſa prior ſit ſuo effectu, & omne prius naturaliter, Deus poſſit conſeruare ſine poſteriori: non eſt impoſſibile, quantum eſſe cum quanto, & quantum eſſe ſine effectu ſuo; & per conſequens poteſt eſſe quantitas, ſine dimenſio diſtincta, ſine diſtincto ſitu: ſed erunt duo reſpectus eiuſdem ſitus, & per conſequens duo corpora ſimul poſſunt eſſe.

Omne prius naturaliter, poteſt à Deo conſeruari, ſine poſteriori.

Cùm ergo non repugnet ex parte paſſiuæ continentiæ, quia duæ relationes eiuſdem ſpeciei in diuerſis ſubiectis, nempe corporibus quantis fundatæ, non implicat, quòd ad eundem terminum, vel ad eandem numero ſuperficiem, aut locum actiuum continentem terminentur. Similiter cùm non ſit de eſſentia quantitatis, nec propria eius paſſio, actualis extenſio cum impoſſibilitate alterius corporis, ſed accidens illius, non apparet cur talis effectus, ſicut & alij extrinſeci, non ſit à Deo diſpenſabilis. Quod pluribus exemplis perſpicuè demonſtratur. nam ignis in furno Babylonico actiuitate ſua ſuſpenſus fuit: item humanitas Chriſti, ne propria ſubſiſtentia reſultaret, & ſic propria diuini Verbi aſſumeretur: tandem quantum Chriſti corpus ſub ſpeciebus ſacramentalibus in Euchariſtia actuali extenſione carere, fide credimus.

Extenſio actualis non eſt eſſentia, aut paſſio quantitatis, ſed eius accidens.

Reſpondebis, quòd licèt effectus ſecundarius poſitiuus valet impediri; non tamen primitiuus, qualis eſt expulſio vnius corporis à loco alterius. Sed contra eſt primò quòd etiam poſitiuè expellit vnum corpus aliud, & efficienter; ergo ex hac parte ſolutio eſt nulla. Secundò magis intrinſecè conuenit quantitati extenſio localis, quàm expulſio alterius corporis, cùm ſit conſpicuum quòd hæc ſupponat illam; ex eo enim vnum corpus aliud à proprio loco repellit, quòd extenſio illius incompoſſibilis eſt cum extenſione alterius: ſi ergo non repugnat ſuſpenſio prioris effectu, nempe extenſionis, multo minus ſecundi, qui eſt localis expulſio.

Reſponſio aliquorũ.

Reijcitur primò.

Reijcitur ſecundò.

Petes, quid ponat ſupernaturalis virtus in corpore, vt penetrari valeat, ſeu eſſe in eodem loco cum alio? Ruuius imponit Doctori, quòd aſſerat hanc penetrationem non aliter fieri, quàm per abſolutionem alterius corporis à repletione loci: citat Doctorem, vbi ſuprà *§. ad primum*, quatenus ibi aſſerit, quòd vnum corpus, ſi naturaliter replet locum, quantum natus eſt repleri, quoad hoc alterum corpus ſibi opponitur. Fallitur tamen iſte author, ſicut & quidam neotericus Scotiſta eidem Ruuio ſubſcribens. nam ibi Doctor ſolùm loquitur de oppoſitione extrinſeca, quæ naturaliter impedit exiſtentiam duorum corporum in eodem loco: vnde verſiculo ſequenti id non repugnare diuinitus affirmat, quoniam hæc oppoſitio diuina virtute valet impediri. 19.

Dubium.

Falsò citatur Doctor à Ruuio.

Vera Doctoris ſententia exponitur.

Conſtan

Duo corpora penetrari quid ſit de Scoti mente. Conſtantiſſima ergo & expreſſiſſima ſententia Doctoris eſt, poſſe penetrari duo corpora, nihil eſſe præter ſuſpenſionem, ſeu priuationem expulſionis alterutrius corporis: ita docet expreſsè in 4. vbi ſuprà §. *alius eſt intellectus*, verſ. *alij dicunt*. contra Goff. quodl.6. quæſt.5. vbi docet, quòd licèt poſſet Deus vnum corpus impedire à repletione, & ſic duo eſſent ſub eadem ſuperficie; tamen id non facit. Et §. *reſpondeo*, num.19. aſſerit nihil aliud eſſe hanc penetrabilitatem præter priuationem expulſionis localis. item quodl.11. litt. M. ſæpius repetit in caſu poſito vtrumque corpus replere, & occupare locum, habere vbi circunſcriptiuum, & facere diſtare latera continentis: quod non eſſet verum, ſi alterum corpus à locali repletione diſpenſaretur. Tandem in 4. d.10. quæſt.2. diffic. ſequenti citanda, eò probat efficaciter, vnum corpus poſſe à duobus locis circumſcribi, quòd duo corpora poſſunt circumſcriptiuè eadem numero ſuperficie contineri. Non eſt ergo penetrabilitas duorum corporum ſuſpenſio alterius à repletione locali, ſed priuatio mutuæ expulſionis eorumdem, ex mente Doctoris. *Duorum corporum penetratio, eſt priuatio mutua expulſionis.* Id probat Doctor vbi ſuprà. nam hoc non eſt qualitas aliqua abſoluta, quia ſimultas aliquorum eſt eorum non mutua expulſio; ergo dicit carentiam actionis; ergo propter hanc non debet poni aliqua actiua qualitas. nam hæc potius eſſet expulſiua, quàm cauſaret penetrationem; neque aliqua qualitas paſſiua hîc excogitabilis eſt, cùm per eam non poſſet ſortiri corpus per expulſionem alterius. Eſt ergo ſolùm priuatio, ex qua prouenit, quòd corpora ſimul compoſſibilia ſint.

***

ARTICVLVS III.

Fit ſatis fundamento Durandi, & aliquæ obiectiones enodantur.

AD fundamentum Durandi ſatis patet ex dictis articulo præcedenti: negamus quidem vnum corpus expellere aliud in genere cauſæ formalis; expellit quidem in genere cauſæ efficientis: dato tamen quòd formaliter expelleret, hoc eſſet ſecundariò, & effectus ſecundarius formæ benè poteſt ſuppleri à Deo in opinione probabili, vt dixi lib. 1.q.3. diffic.2. art.4 Secundò falſum ſupponit, actualem impenetrationem eſſe paſſionem quantitatis: quod licèt verum eſſet, eius argumentum non concluderet, cùm probabiliter plures ſuſtineant proprias paſſiones diuinitus ſeparabiles eſſe ab eſſentia. Nos tamen id cenſemus impoſſibile, cùm paſſiones ſint idem realiter cum eſſentia, vt dixi ex mente Doctoris lib.1.q.4. difficult.4. art.4. ſed tenemus hanc impenetrationem eſſe accidens quanti corporis diſpenſabilem à Deo. 20. *Ad fundamentū Durandi.* *Actualis impenetratio nō eſt paſſio quantitatis.*

Obiicies primò cum Doctore in 4. vbi ſuprà §. *dicunt*. num.2. quòd ſecundùm Boëtium *accidentium varietas facit differentiam in numero; ideo locus eſt ſemper diuerſus, quoniam vnum duobus nullo modo fingere poſſumus*; ergo ſi varietas loci differentiam in numero facit, contradictio eſt, quòd duo corpora ſint in eodem loco. Reſpondet Doctor verſ. *ad primum*, num.5. Boëtium non ſentire indiuidualem differentiam corporum ſumi à loco; hanc enim à nullis accidentibus ſumendam eſſe perſpicuum eſt; & de loco manifeſtè demonſtratur. *nam corpus, quantum eſt ex ſe, poteſt eſſe, ſi locus non eſſet; & tamen eſſet indiuiduum,* 21. *Obiectio prima.* *Solutio. Doctor gloſſat auctoritatē Boëtij.*

duum, vt patet de vltima ſphæra: vnde authoritas Boëtij eſt ſic intelligenda, quòd facit diuerſitatem in numero, id eſt, oſtendit nobis diuerſitatem numeralem, quia facit nobis innoteſcere: & quoad hoc melius facit locus ad innoteſcentiam, quàm alia, quia cognitione naturali non poſſemus illa duo corpora cognoſcere, ſi ipſa eſſent in vno loco.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò partes temporis non poſſe penetrari; ergo neque corporis. *Solutio.* Reſpond. negandò paritatem. *Si partes temporis penetrarentur, tempus non eſſet tempus.* nam ſi partes temporis penetrarentur, tempus non eſſet ſucceſſiuum, & ſic ſua eſſentia priuaretur. quod manifeſtè repugnat; expulſio tamen cùm ſit accidens corporis quanti, non implicat quòd ſeparetur.

Obiectio tertia. Obiicies tertiò, ſequeretur quòd idem effectus à duplici cauſa totali dependeret, quòd reputamus impoſſibile lib.2.quæſt.9. diffic.3.art.2. patet conſequentia, quoniam actiua & formalitas loci continentia taliter à duobus corporibus penderet, vt altero deficiente non deficeret; *Solutio.* dependeret ergo & non dependeret. Reſp. quòd loquendo tam de vbi actiuo, quàm paſſiuo, non eſſet vna repletio, ſed duæ: de paſſiuo patet, cùm vnum accidens nequeat eſſe in duobus ſubiectis; de actiuo etiam probatur, quoniam multiplicatis terminis multiplicantur relationes, vt dixi in Logica cum Doct. lib.2.q.9. difficul.5. art.4. ſed corpora vbicata ſunt duo; ergo & ſortes continentiæ. *Duo corpora ſunt in eodem loco materiali tantùm.* Dicuntur autem duo corpora in eodem loco non formali, cùm ibi ſint duæ formales locationes; ſed materiali, quatenus eadem numero ſuperficie ambiente duo corpora in vnius proportionato ambitu continentur, & circunſcribuntur.

Obiectio quarta. Obiicies quartò, ſi duo corpora poſſunt eſſe in eodem loco; ergo & duæ partes eiuſdem corporis. Patet conſequentia, quia ſicut debentur naturaliter diuerſa loca diuerſis corporibus; ita diſtinctis partibus diſtinctæ partes loci. Conſequens eſt abſurdum, quia iam pars eſſet æqualis toti, & totum includeretur in quauis minima parte, quantumuis magna portio quantitatis tranſire poſſet per foramen acus, quæ ſunt contra rationem quantitatis, habentis partes extenſas, & vnam extra aliam. Reſpond. *Solutio.* concedendo conſequẽtiã ſi tales partes abſoluantur etiam à repletione loci, vt corpus Chriſti in Euchariſtia, quod ideo totum eſt in quauis parte. Neque eſt de eſſentia quantitatis extenſio localis actualis (vt dixi in Logica lib.2. q 8. diffic.1. art.2.) ſed extenſio potentialis, ſeu aptitudinalis, in qua reperitur inæqualitas partis cum toto, poſitio eſt diſtinctio partium: totus enim Chriſtus ſub ſpeciebus maior eſt in ordine ad ſe ſuo digito, & caput eſt extra collum, quia habet figuram; legatur Doctor in 4.diſt.10.quæſt.1.§.*Dico ergo*,n.14.& §.*de ſecundo*,n.12.

Petes primò, vtrùm illa duo corpora penetrata viderentur? Negat Doctor in 4. citata d.49. vbi ſuprà num.17. ſi ſint eiuſdem coloris, & figuræ. Ratio eſt, quia ſi haberent eũndem colorem, figuram, & magnitudinem, non aliter præſentarentur ſenſui, ac ſi eſſent vnicum corpus. 21. *Dubium primum. Reſolutio. Duo corpora penetrata videri nequeunt.*

Petes ſecundò, vtrùm talia corpora penetrata poſſent ad inuicem agere & pati? Reſpond. affirmatiuè, quoniam penetratio nec tollit modum eſſendi, nec actiuitatem agentibus. *Dubium ſecundũ. Reſolutio.*

Vnde ſi ignis penetraretur cum ligno, iſtud conuerreretur in illum.

DIFFI

Digitized by Google

DIFFICVLTAS V.

Vtrùm per ſupernaturalem potentiam idem numero corpus à duobus locis adæquatis poſſit circumſcribi.

SVpponit titulus difficultatis id eſſe naturaliter impoſſibile, quoniam cùm corpus limitatum ſit, vnum tantùm locum requirit. Vnde experientia docet, quòd ſi vnum locum de nouo acquirit, eſt cum alterius prioris deperditione: de potentia ergo abſoluta eſt difficultas.

Præmitto ſecundò non eſſe ſermonem de duobus locis, vno circumſcriptiuo, altero indiuiſibili, quia corpus Chriſti de facto, vt fides docet, eſt circumſcriptiuè in cœlo, & modo indiuiſibili in Euchariſtia De locis ergo circumſcriptiuis dubitamus.

ARTICVLVS I.

Proponitur, & impugnatur Thomiſtarum ſententia.

Sentētia Thomiſtarum negatiua.

SAnctus Thomas in 4. diſtinct. 10. quæſt. 2. art. 5. ad 5. 6. & 7. & d. 44. quæſt. 2. artic. 2. & 3. part. quæſt. 76. artic. 1. in corpore, & quodlibeto 3. docet implicare adhuc per ſupernaturalem potentiam vnum corpus à duobus locis localiter circumſcribi: tenet idem Seraphicus Doctor in 4. d. 44. articul. de dote ſubtilitatis. Ferrara 4. contra Gentes cap. 68. Goffr. & Heruæus quodlibero 11. Capreol. Durand. Palud. & alij plures, quos refert, & ſequitur Vaſq. tom. 3. in 3. part. diſp. 189. cap. 4.

23. *Fundamentum primum.* Primum fundamentum huius ſententiæ eſt, quòd de ratione loci circumſcriptiui eſt, quòd vndequaque circumſcribatur, ſeu adæquetur corpori circumſcribenti; ergo eſt contradictio manifeſta, quòd vnum corpus adæquatè ab vno loco circumſcribatur, & ſimul ab alio poſſit circumſcribi, aliàs iam circumſcriberetur, & non circumſcriberetur: ſicut ſi aliquod corpus adæquaretur circumſcriptiuè ab vno loco, & aliqua pars illius eſſet extra talem locum. Hæc tamen ratio (ni fallor) inefficax eſt, primò quia de ratione loci non eſt ita comprehendere, & adæquare locatum, quòd hoc alibi non ſit: ſed tantùm quòd locus, & locatum ita ſe adæquent, vt totum locatū toti loco, & pars locati parti loci correſpondeat. Hoc autem non impedit præſentiam vnius corporis in duplici loco, cùm vtrobique locaretur adæquatè; ergo. Et cōfirmatur primò. nā corpus Chriſti in pluribus hoſtiis eſt ſacramentaliter in Euchariſtia; ergo & in pluribus locis poſſet eſſe circumſcriptiuè. Secundò præſentia definitiua taliter determinat ſubſtantiam, ſeu entitatem ad præſentiam iſtam, vt hæc præſentia non ſit alia: ſed Angelus poteſt ſimul eſſe definitiuè in pluribus locis; ergo & corpus circumſcriptiuè. Reſpondent Thomiſtæ ad primam impugnationem, implicare quòd aliquid contineatur in aliquo, & ſit extra illud. Vnde Ariſtot. 5. Metaphyſic. ſic extremum definit, *Eſt id, extra quod nihil rei poſſumus vſurpare*, quod in termino vltimo motus perſpicuè demonſtratur. Si ergo vltimo terminatur, & adæquatur locatum à loco, impoſſibile erit, quòd aliquid illius ſit extra locum: hoc enim eſt de ratione entis finiti, quòd ſicut infinitum omnino fugit à termino, ſic finitum ab intrinſeco petit vltimò terminari; ergo corpus adæquatè circumſcriptum ab vno loco, ab alio non poterit

Refellitur primò.

Secundò reycitur Thomiſtarum fundamētum.

Reſpōſio Thomiſtarū ad primam impugnationem.

Reycitur.

Digitized by Google

adæquati. Sed contrà eſt, quòd licèt de ratione entis finiti ſit habere terminum, & de ratione entis vltimò terminati quòd non poſſit vlteriùs terminari, id verum eſt de entitatibus intrinſecis rerum: vnde quælibet ſubſtantia creata, quia eſt per eſſentiam finita, non poteſt non habere terminum ſuæ perfectionis, ita vt vlteriùs ſecundùm eſſentiam perfici non valeat. Idem diximus nos de intenſione qualitatum lib. 3. quæſt. 3. difficult. 2. articul. 2. Inde tamen non licet inferre entitatem accidentaliter finitam non poſſe alia numero diſtincta forma iterum finiri. Nónne in ſententia probabili duæ albedines numero diſtinctæ poſſunt eſſe in eodem ſubiecto, & nihilominus quælibet earum adæquatè dealbificat illud? Item plures relationes ſimilitudinis in vno albo ad diuerſa alba? Et nihilominus qualibet iſtarum relationum album dicebatur adæquatè ſimile? Cur ergo ſi locus formaliter eſt relatio continentiæ, idem corpus adæquatè relatum ad vnam ambientem ſuperficiem, non poterit etiam ad aliam diuinitus diuerſa relatione referri.

Speculatio notanda.

Entitati accidentaliter finita, non repugnat, alia diſtincta forma iterũ finiri.

24. *Secundò efficaciter euertitur Th. fundamentum.*

Secundò locus & locatum mutuò ſe adæquant, quoniam ſicut locatum menſuratur loco, ſic commune locato: ſed ex difficult. 4. artic. 2. ſecundùm S. Thom. & communem ſententiam duo corpora poſſunt ſupernaturaliter eſſe in eodem loco; ergo ſicut ad hoc non obſtat finitas loci & adæquatio illorum corporum, nec obſtabit vt vnum corpus adæquatè poſſit eſſe in duobus locis. Quod ſic confirmo. nam ſicut ſuperficies locans adæquat totam extenſionem locati; ita locatum totam extenſionem loci: imò hinc ſumitur efficacius argumentum ex Doctore inferiùs citando. nam locatum priùs menſurat locum, ex eo enim quòd corpus locatum facit diſtare latera continentis ſuperficiei, locus & locatum adæquantur inter ſe; ergo ſi non implicat vni corpori adæquatè facienti diſtare latera continentis corporis, aliud corpus admittere in conſortium talis adæquationis; neque implicabit eidem corpori locanti quòd aliud ſimul adæquet præſentiam ſui locati, ſeu non implicabit vni corpori duabus ſuperficiebus adæquati, ſicut nec duobus vnica ambiente ſuperficie.

25. *Solutio Thom. ad ſecundã inſtantiam.*

Ad ſecundam inſtantiam de præſentia ſacramentali Chriſti in pluribus hoſtiis, & de præſentia illius in cœlo circumſcriptiuè, & in hoſtia ſacramentaliter, reſpondent aduerſarij vnica locatione circumſcriptiua corpus Chriſti totaliter adæquati, non tamen pluribus ſacramentalibus nam hæc ſunt ex vi conuerſionis: vnde tot poterunt eſſe præſentiæ ſacramentales, quot conuerſiones poſſibiles. Sed contrà eſt primò quòd huius dicti non aſſignatur ſufficiens fundamentum. Secundò arguit Doctor vbi ſuprà, quia facilius eſt facere rem cum ſuo modo naturali, quàm ſine eo, vel cum diſconuenienti: ſed modus conueniens naturaliter corpori eſt extenſiuus; indiuiſibilis verò eſt valde diſconueniens; ergo ſi poteſt Deus corpus extenſiuè exiſtens in vno loco, ponere in alio indiuiſibiliter, in quo eſt duplex miraculum, nempe carentia extenſionis, & indiuiſibilitas, faciliùs poterit ponere in vtroque extenſiuè, in quo tantùm eſt vnum miraculum. *Nec valet dicere, quòd hîc eſt per conuerſionem alterius in ipſum, quia conuerſio alterius in iſtud, non eſt iſti formaliter ratio eſſendi hîc: quod patet, quia tranſeunte conuerſione manet terminus conuerſionis hîc; ergo ſine aliqua contradictione poteſt alicui conferri eſſe hîc ſine conuer*

Refellitur.

Facilius eſt facere rem cum ſuo modo naturali, quàm cũ diſconuenienti.

Digitized by Google

conuerſione aliqua alterius in ipſum. Si dicas, quòd conuerſio iſta, vt præterita, eſt cauſa iſtius præſentiæ, contra Deus de potentia abſoluta non poteſt facere conuerſionem præteritam non præteriſſe; ergo de potentia abſoluta non poteſt facere non eſſe ſic præſens, quod nihil eſt. Si dicas, quòd ſpecies derelicta poſt conuerſionem eſt corpori Chriſti ratio exiſtendi hic, & ita ad iſtud eſſe hic, neceſſariò requiritur conuerſio. Contrà, ſpecies illa non eſt formaliter in corpore Chriſti; ergo non eſt ratio corpori Chriſti eſſendi formaliter aliquale, & hoc loquendo generaliter de aliquali pro quocumque, quod formaliter ineſt corpori Chriſti: ſed corpus eſt formaliter præſens; ergo per aliquid aliud, quàm per conuerſionem, vel ſpeciem conuerſi, ſicut dicit Hugo, qui totum tribuit potentiæ Dei, licèt Doctor iſte nitatur ſoluere.

Deus nõ poteſt facere præteritum non præteriſſe.

Cùm ergo conuerſio ſacramentalis non ſit formaliter præſentia Chriſti, ſed quaſi effectiua cauſatio talis præſentiæ formalis, vt dixi tractatu de Euchariſtia quæſtione 5. difficultate 2. nulla eſt implicatio, quòd eamdem præſentiam, quam Deus conuerſione cauſat, cauſet immediatè: vt ſi crearet accidentia plura ſine ſubiecto, & poſtea ſub eiſdem corpus Chriſti indiuiſibiliter collocaret, tunc taliter eſſet ſub accidentibus, v.g. ignis, quòd non eſſet vt ibi ſub accidentibus panis, & taliter ſub accidentibus panis, & ignis, quòd non ſub accidentibus vini; ergo. Si non implicat multiplicitas præſentiarum ſub diuerſis accidentibus, etiam ſi non ſint ex vi conuerſionis, nec implicabit, quòd idem corpus ſit circumſcriptiuè in pluribus locis.

Cõuerſio ſacramẽtalis, non eſt formaliter præſentia Chriſti.

26. Secundum fundamentum S. Thomæ eſt, ſi vnum corpus poteſt eſſe circumſcriptiuè in pluribus locis; ergo in infinitis; ergo erit immenſum. quod eſt manifeſtè abſurdum. Sed hanc rationem non minus infirmam exiſtimo, quàm præcedentem. Primò, quia corpus Chriſti eſt in pluribus hoſtiis ſacramentaliter, nec ob id ſequitur, quòd ſit in infinitis, ſeu quòd corpus Chriſti ſit ex natura ſua immenſum; ergo neque in propoſito. Secundò licèt corpus eſſet in infinitis locis, non tamen eſſet vbique ſicut Deus, quia hoc non haberet à ſe, nec ſecundùm naturam propriam, nec per eſſentiam, præſentiam, & potentiam, quod requiritur, vt aliquid dicatur eſſe vbique; quo pacto, vt optimè notauit Vaſquez vbi ſuprà cap. 5. num. 44. illud corpus non eſſet immenſum, quia non adæquaretur toto vniuerſo per vnicam præſentiam, ſed per replicationem infinitarum.

Fundamentum ſecũdum S. Thom.

Euertitur.

Quid requiratur ad hoc quod aliquid ſit vbique.

Tertium fundamentum S. Thomæ deſumptum ex 4. ſentent. vbi ſuprà eſt, quòd ſi idem corpus eſſet in pluribus locis circumſcriptiuè, ſequeretur, corpus illud eſſe indiuiſum à ſe, quandoquidem eſſet idem numero vtrobique, & diuiſum à ſe, quandoquidem à ſe ipſo localiter diſtaret. Sed contrà eſt, quòd idem poſſemus dicere de corpore Chriſti exiſtente in Euchariſtia, cùm ſit idem corpus numero in pluribus hoſtiis, & hoſtiæ maximè diſtent. Secundò non eſt inconueniens, quòd ſit idem ſecundùm entitatem, & diuerſum ſecundùm accidentia, quod non ſolùm ſupernaturaliter, ſed naturaliter accidit, quandoquidem homo quatenus albus à ſe ipſo differt, & diſtat quatenus calido, aut frigido: ſic nec apparet inconueniens, cùm præſentiæ circumſcriptiuæ ſint relationes accidentales extrinſecus aduenientes, vel modi quidam extrinſeci contingentes corpori locato, quod idem homo vt ſub hac præſentia differat à ſe ipſo vt ſub alia.

Fundamentum tertium.

Euertitur.

Idem ſecundum ſubſtantiam, & entitatẽ, poteſt eſſe diuerſum, ſecundùm accidentia.

Arti

Articvlvs II.

Explicatur verior Doctoris ſententia.

27. *Vera ſententia.* Verior ſententia docet vnum corpus poſſe ſupetnaturaliter eſſe in duplici loco. quam concluſionem perſpicuè oſtendit Doctòr in 4. d. 10. quæſt. 2. per totam, in qua nihil in hac parte deſiderandum reliquit. Ei ſubſcribunt Bellarminus lib. 3. de Euchariſt. cap. 3. & 4. Conimbricenſ. in præſenti cap 5. quæſt. 5. artic. 2. Suar. tom. 3. in 3. part. diſput. 8. ſect. 4. & 2. tom. ſuæ Metaphyſic. diſputat. 44. ſect. 4. vbi affirmat ſententiam hanc eſſe valde conſonam principiis fidei. Alenſis 4. part. quæſt. 11. membr. 1. Rich. Ocham, Gabr. Marſil. Aureol. & plures alij, quos refert Suarius vbi ſuprà. Valent. diſput. 6. quæſt. 3. punct. 1. Ruuius quæſt. 7. 4. Phyſic. Hurtad. diſput. 14. ſect. 5. Qui omnes minus conformem veritati, imò & principiis fidei, quibus ſtabilitur præſentia realis Chriſti in Euchariſtia, contrariam exiſtimant ſententiam. Fundamentum huius ſententiæ tradidit ſubtiliſſimus Doctorum vbi ſuprà. §. *Dico ergo*, num. 11. his verbis: *Dico ergo quòd Deo ſimpliciter eſt poſſibile idem corpus ſimul facere in diuerſis locis localiter. Hoc patet ex intellectu terminorum. Cùm enim dico idem corpus ſimul eſſe localiter in diuerſis locis, nihil dico ſuper hoc corpus, niſi quendam reſpectum extrinſecus aduenientem fundatum in vno quanto ad aliud quantum circumſcribens: reſpectum autem talem plurificari ſuper idem fundamentum ad diuerſos terminos, non apparet contra aliquid notum ſecundùm rationem, quia reſpectus intrinſecus aduenientes. de quibus minus videtur, poſſunt plurificari fundamento eodem manente ad diuerſos terminos, vt ſuper eandem albedinem poſſunt duæ ſimilitudines fundari ad duos terminos, vt probatum eſt lib. 3. diſt. 8.*

Fundamentum Doctoris ſubtilis.

Aſſumptum ſcilicet, quòd vbi non dicit niſi reſpectum intrinſecus aduenientem ad circumſcribens, ſatis patet ex dictis in præcedenti quæſtione, & mirum eſt quòd ſequentes rationem, tantùm ſequuntur imaginationem; quòd quia imaginatio non ſeparat locum à corpore, neque è conuerſò, neque percipit vnum plurificari ſine alio, ideo dicatur ſimpliciter impoſſibile vnum ſine alio plurificari, ſequendo tamen imaginationem non apparet aliud. 28. *Miratur Doctor defectum abſtractionis.*

Sed excluſa iſta imaginatione, quæ ſemper innitens ſenſibus, non aliud apprehendit, & ſequendo rationem ex rationibus terminorum nulla eſt neceſſitas, quòd plurificato vno plurificetur aliud, vt plurificato poſteriori, non eſt neceſſe prius plurificari: ipſa autem vbi ſunt manifeſtè poſteriora ipſo quanto locato, & accidentaliter & contingenter aduenientia: in multis etiam alijs, vbi maior eſt connexio ſecundùm rationem, concedimus vnum ſine altero plurificari. Vix enim eſt aliqua alia habitudo accidentalior ſuo fundamento, quàm ſit vbi, nec aliquis modus eſſendi in, nec aliquis modus ad: & ſic de alijs multis habitudinibus, & tamen in alijs habitudinibus non ita proteruè aſſeritur impoſſibilitas plurificationis habitudinum circa idem fundamentum.

Profunda ſpeculatio Doctoris.

Vix habitudinē aliquam, ſuo fundamento accidentaliorem, quàm ſit vbi, reperies.

Et ſi inſtes, quod verum eſt, quòd plures reſpectus poſſunt fundari in eodem fundamento, quando vnus eorum non adæquat totum fundamentum; hic autem vnum vbi adæquat totam rationem quāti in quantum locabile eſt. Hoc videtur ſine ratione dictum, quia reſpectus, qui oritur ex natura fundamenti, magis videtur adæquari fundamento, quàm ille, qui extrinſecus aduenit, cæteris paribus: ſed ad duos terminos poſſunt eſſe in eodem fundamento duo tales reſpectus, orientes ex natura fundamenti, & duæ æqualitates ad duo- 29. *Tacita inſtantia reÿcitur.* *Pondera ſi ſapis.*

duo quanta æqualia; ergo ſine ratione dicitur, quòd hic vnus reſpectus adæquatur. Confirmatur, quia non magis adæquat quantitatem ſua præſentia ad locum, quam adæquat ſubſtantiam ſua præſentia ſibi conueniens: ſed ſubſtantia ponitur poſſe habere plures præſentias etiam primò, cùm ſit vnus terminus multarum conuerſionum in multis altaribus; & cum hoc tamen eſt præſens in cælo ſub modo quantitatiuo;ergo. qua doctrina optimè probatur poſſibilitas noſtræ concluſionis, quæ magis confirmatur impugnationibus ſententiæ ſancti Thomę; & ſolutione aliquarum obiectionum, quas Doctor, vbi ſuprà, ſibi obiicit, conſtabit perſpicuè,concluditur enim aliquid ſupernaturaliter non repugnare, cùm occurrentes obiectiones, quæ aliqualem ſuadent contradictionem,ſoluuntur & enodantur.

ARTICVLVS III.

Obiectiones proponuntur, & enodantur.

30. *Obiectio prima.* OBiicies primò cum quibuſdam recentioribus, Auguſt. lib. 10. contra Fauſtum cap.11.vbi docet corpus Chriſti non poſſe eſſe in ſole, & luna extenſo modo.Reſpondetur Auguſt. in loco ab iſtis recentioribus citato, nec vmbram talis dicti habere, ſicut nec liber 10.contra Fauſtum vndecim capitulis, quoniam tribus ſolùm comprehenditur. *Reyicitur.*

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò, idem corpus nequit eſſe ſimul in pluribus tẽporibus; ergo neque in pluribus locis. *Solutio.* Reſpondet Doctor in reportatis in 4.diſt.10. q.3.ſolut.20.litt.K. §.*ad aliud de tempore*, ita eſſe loquendo de eadem temporalitate, & de eadem locatione, in loquendo diuerſa: ſicut non amplicat quòd vnum corpus ſit in duobus locis, ſic nec quòd diuerſis temporibus menſuretur. Ratio eſt, quia relationes multiplicantur ad multiplicationem terminorum, vel fundamentorum: vnde plura temporalia poſſunt eſſe in eodem tempore, & ſunt de facto; & idem homo poteſt reſpicere tempus præſens, præteritum,& futurum.

Obiicies tertiò,ſi vnum corpus poteſt eſſe in duplici loco; ergo corpus exiſtens Romæ poteſt naturaliter coëxiſtere cum alio exiſtẽti Compluti,ſi aliud tertium eſſet vtrobique.Patet conſequentia,quia quæ ſunt ſimul cum tertio, ſunt ſimul inter ſe. *Obiectio tertia.* Reſpondet Doctor vbi ſuprà quæſt. 3. §.*concluſio*, verſicul. *ad tertium*,num.6. *Solutio.* *Ad tertium dico quòd prima propoſitio falſa eſt,niſi intelligendo de vniformi vnitate illius tertij in ſe, & illorum, quæ concluduntur eſſe vnum ex vnitate illius,quia aliàs ſi eſt minor vnitas illius tertij in ſe, non poteſt concludi maior vnitas aliorum inter ſe per vnitatem illorum in tertio. Eodem modo de ſimul, quia niſi illud tertium, cum quo alia ſunt ſimul ,ſit limitatum ſecundùm illam vnitatem ,ſecundùm quam ipſa ſunt ſimul cum illo tertio, non ſequitur ſimultas eorum inter ſe; nec qui Pariſijs ſimul eſt cum eo, erit ſimul cum illo, qui cum eodem tertio eſt Romæ, ſi illud tertium ſit illimitatum: vnde non ſequitur, ego ſum ſimul cum æternitate, & anima Antichriſti ſimiliter; ergo anima hæc & ego ſimul ſumus, quia æternitas eſt immenſa & illimitata quantum ad actualem præſentiam. Ad propoſitum dico, quòd illud, quod ſimul eſt in duobus locis, illimitatum eſt, licèt non virtute propria, ſed virtute Dei agentis quantum ad vbi: & ideo quæ ſunt ſimul cum ſic illimitato, non oportet quòd ſint ſimul inter ſe.* *Quæ sũt ſimul cũ tertio, sũt ſimul inter ſe, quomodo intelligatur.*

Obiicies quartò, quantitas occupat locum quaſi formaliter;ergo cùm ſit finita, nequit occupare plura loca, 31. *Obiectio quarta.*

quia effectus formalis non multiplicatur nõ multiplicata forma. *Solutio.* Reſpondet Doctor vbi nuper citatus, verſic. *ad ſecundum*, num. 5. *Dico quòd formalis ratio poteſt intelligi dupliciter, primò propriè pro ratione formali proxima. Secundò pro remota, largè ſumendo rationem formalem pro ratione fundamentali remota, ſicut calor dicitur formalis ratio agendi, & albedo fundamentaliter dicitur ratio formalis eſſendi ſimile pro tanto, ſcilicet, quòd calor eſt principium, quo agens agit, & albedo ſimilitudinis: ſimilitudo autem eſt ratio formalis propinqua ſimilis. Loquendo ergo de prima ratione poteſt concedi, quòd ſine plurificatione eius non poteſt plurificari illud, cuius eſt ratio formalis: ſed ratione formali ſecundo modo falſum eſt, quia idem poteſt eſſe principium agendi proximum reſpectu multarum actionum, & idem fundamentum proximum reſpectu multarum relationum.*

Ratio formalis bifariã accipitur, proxima & remota.

Quantitas autem non eſt formalis ratio eſſendi in loco primo modo, ſed ſecundo modo, quia eſt proximum fundamentum illius reſpectus, & ex hoc ſequitur propoſitum, ſcilicet quòd ſuper idem fundamentum poſſunt fundari plures reſpectus maximè extrinſecus aduenientes.

Super idẽ fundamẽtum fundari poſſunt plures reſpectus extrinſecus aduenientes.

Obiectio quinta. Obiicies quintò ſequeretur ex noſtra concluſione idem eſſe æquale maiori, & minori, & conſequenter æquale, & inæquale ſibi, quod implicat. Patet, quia locatum eſt æquale loco; ergo exiſtens in duobus locis, erit æquale vtrique ſimul, qui eſt duplo maior quouis ſeorſum. *Solutio.* Reſpondetur primò retorquendo argumentum, quia etiam locus eſt æqualis locato, & tamen idem poteſt duo locata ſimul continere: duo autem locata in duplo ſunt maiora quouis ſeorſum. Secundò nego ſequelam: ad probationem diſtinguo conſequens, eſt æquale ſimul vtrique collectiuè, nego: vtrique diuiſiuè, concedo: ſicut idem homo æqualis eſt ſimul quatuor hominibus eiuſdem magnitudinis non ſimul acceptis, ſed cuiuis diuiſim.

Obiectio ſexta. Obiicies ſextò, ſequeretur idem corpus poſſe ſimul duplici naturali motu moueri, v. g. lapis poſitus in duobus extremis trabibus, iſta remota vtrobique moueretur lapis: ſed id eſt impoſſibile, quia idem naturaliter nequit cauſare in ſe duplex vbi, ſicut nec homo poſitus in duobus locis, aliàs poſitus in vno, poſſet ſimul moueri hac & illac. *Solutio.* Reſpondetur negando ſequelam, quia ſicut nec naturaliter in vtroque loco conſeruaretur; ita nec moueretur: ſed ſicut diuinitus conſeruaretur in illis, ita diuinitus poſſet ſimul moueri ab illis, & miraculum erit in eo, quòd vtrumque motum perficiat ſimul, quia ad quemuis ſeorſum habet virtutem naturalem; non tamen ad vtrumque ſimul. Dices, in vtroque grauitaret; ergo ablato obſtaculo trabis ab vtroque naturaliter moueretur. *Inſtãtia.* Reſpondetur negando conſequentiam, primò quia eodem argumento probaretur, quòd Angelus collocatus diuinitus in duplici loco poſſet ſimul ab vtroque moueri propria virtute, quam non minus habet ad ſe mouendum quocumque, quàm lapis ad centrum. *Reſpõſio prima.* Secundò dico quòd lapis relictus ſuæ naturæ, & ablato miraculo, quo in vtroque loco conſeruabatur, nõ haberet niſi vnum, à quo naturaliter moueretur; perſeuerante tamen miraculo ab vno ſolùm loco moueretur, quem Deus decerneret conſeruando eum in alio violenter. *Solutio ſecunda.*

Sicut idẽ corpus duobus in locis ſimul ponitur, & cõſeruatur à Deo miraculosè; ſic miraculosè duobus motibus ſimul mouetur.

32\. *Obiectio ſeptima.* Obiicies ſeptimò cum Doctore num. 4. *agens naturale non intendit per ſe corruptionem termini à quo, ſed tantùm per accidens, quia eſt incompoſſibilis termino ad quem, quem intendit inducere;*

ergo

Digitized by Google

ergo ſi vnum vbi ſit incompoſſibile alteri vbi, agens naturale non corrumpet primum vbi ad hoc, quòd inducat ſecundum vbi; ergo poſſet facere corpus in nouo vbi, abſque hoc, quòd remoueat illud ab alio vbi, quod habuit prius.

Obiectio octaua. *Secundò ſic impoſſibile eſt eamdem materiam eſſe ſimul ſub duabus formis ſubſtantialibus: ſed ſi poſſibile ſit idem corpus ſimul eſſe in diuerſis locis, ſequitur oppoſitum illius.* *Confirmatio prima.* *Probatio minoris prima eſt, quia ponatur idem nutrimentum in duobus locis, vel tribus, & à diuerſis animalibus in illis exiſtentibus comedatur, nutritiua vtriuſque conuertet idem in ſubſtantiam ſuam, & per conſequens eadem materia nutrimenti illius erit ſimul ſub diuerſis formis ſubſtantialibus, & animabitur in brutis diuerſis animabus ſenſitiuis, & in hominibus diuerſis intellectiuis.*

Confirmatio ſecunda. *Secunda probatio eiuſdem minoris eſt, quia poſito quòd idē lignum ſit in diuerſis locis, & in illis ſint duo ignes, agent in illud lignum, & corrumpent, quia non poteſt reſiſtere virtuti agenti, & inducent formam ignis, non eamdem, cum agentia ſint diuerſa; ergo aliam, & aliam in eadem materia, cùm materia ligni corrupti fuerit eadem, ſicut & lignum idem.*

Obiectio nona. *Item ſequeretur, quòd quantumcumque paruus ignis poſſet comburere omnia combuſtibilia, quia ſi habeat hìc combuſtibile proportionatum, & ibi aliud, & in tertio loco tertium, poterit hìc agere in illud, & ibi in illud, & ſic ſimul in infinitis locis & ſic quæcumque combuſtibilia poſſent ſimul incendi à quantumcumque paruo igne: ſed quæcumque virtus poteſt ſimul in multa paſſa parua, poteſt ſimul in paſſum magnum integratum ex illis paruis; ergo minimus ignis poſſet comburere integratum ex omnibus combuſtibilibus.*

Obiectio decima. *Quartò ſic, animal habens hìc conueniens nutrimentum nutriretur; aliud verò non habens non nutriretur ibi, & ſic ſimul nutriretur, & non nutriretur.*

Quintò ſic, quia ſi in duobus locis haberet conueniens nutrimentum, & ſuſciperet vtrobique, ſequeretur, quod in duplum nutriretur, vel quod nutrimentum ſuſceptum deperderetur, & non conuerteretur in nutrimentum. *Obiectio vndecima.*

Tandem obiicit Doctor quàm plures alias inſtantias num. 2. nempe, *quòd ſequerentur plura contradictoria, quia quando ponitur in vno loco, aut habet eamdem formam, quam & in alio, aut non: ſi ſic & in vno ponatur gelu, & in alio calor, ſequitur quòd in vno habet frigus, & in alio calorem. Similiter ſi in vno loco non inueniret quid comederet, ibi eſuriret; in alio autem inueniens cibum non eſuriret; & in vno loco incurreret ex aëris intemperie infirmitatem, in alio ex temperie ſanitatem; & ſic eſſet ſanum, & non ſanum, vel ægrum, & in vno loco occideretur, in alio non; ergo ſimul moreretur, & non moreretur. Si autem teneatur ſecundum membrum, eadem ſequuntur, quia ſaltim idem corpus habebit contraria: ſed ſecundùm primum membrum vtrobique habebit contrarium, ſecundum aliud; membrum autem in vno loco habebit contrarium vnum & in alio aliud. Item ſicut locatum commenſuratur dimenſionibus loci ſecundùm quantum & continuum, ſic commenſuratur ſecundùm vnum, & plura; ergo ſi idem locatum ſit in diuerſis locis, erit ſimul vnum, & plura.* 33. *Obiectio duodecima.* *Plures inſtantiæ notabiles contra principalem concluſionē.*

Pro omnium iſtarum rationum ſolutione ſupponit Doctor, numer. 13. *§. & pro iſtis ſoluendis, quòd quæcumque ſunt priora eſſentialiter ipſo vbi, vniformiter inſunt corpori, quamuis habenti diuerſa vbi: nec variabuntur variato ipſo vbi; quæ verò poſteriùs, vel* *Quædam doctrinalia fundamenta præſupponūtur ad ſimul ſoluēda.*

Digitized by Google

Inſtātia. Primum. Doctrina ſingularu. ſimul natura, variabuntur ſecundùm varietatem ipſius vbi. Hoc patet, quia prius eſſentialiter non variatur propter variationem poſterioris, ſed poſterius benè variatur ad variationem prioris; quæ etiam ſunt ſimul natura cum aliquo, variantur cum illo.

34. Fundamentum ſecundū. Secunda propoſitio eſt, ſicut paſſum exiſtens in vno vbi reciperet formam à duobus agentibus, ſibi ibidem approximatis; ſic ipſum in duobus locis exiſtens patietur ab eiſdem ſibi in illis duobus vbi approximatis. Et hoc intelligo de paſſione, quæ eſt ad formam abſolutam: hoc patet, quia ad hoc quòd patiens patiatur ab agente, recipiendo iſtam formam, non oportet, niſi, quòd ſit in potentia paſſiua, & agens habeat formam actiuam, & ſint debitè approximata, ſiue in hoc vbi, ſiue in illo ſit approximatio, nihil differt quantum ad actionem, quæ eſt ad formam abſolutam: ſed paſſo poſito in duobus vbi, ipſum habet eamdem potentiam paſſiuam ad formam abſolutam, & actiuum habet eamdem potentiam actiuam; & eodem modo poteſt approximari ſibi, vt eſt in iſto vbi, ſicut in alio; ergo eodem modo patietur quantum ad omnem formam abſolutam à quocumque actiuo ſibi approximato, ſiue in iſto vbi, ſiue in alio, ſicut ſi tantùm eſſet in vno vbi, & eſſet agens ſibi approximatum.

Addidi autem, ſecundùm formam abſolutam, quia non oportet, quòd eadem patiatur, loquendo de reſpectiuis, quæ ſunt ſimul natura cum vbi, vel poſteriora, quia illa poſſunt variari, ſicut & vbi ex prima propoſitione. Verumtamen ibi etiam poſſet concedi iſta ſecunda propoſitio, vt patebit in reſpondendo ad inſtantias in ſpeciali.

Fundamentum tertium. Tertia propoſitio eſt, ſicut corpus in vno vbi exiſtens ſe haberet in ratione actiui ad diuerſa ſibi approximata in illo vbi, ſic ipſum vt exiſtens in duobus vbi, ſe habet ad eadem in illis vbi ſibi approximata: hoc patet ex probatione præcedenti.

Ex quibus ait Doctor num. 21. ad rationes per me appoſitas. Ad primam dico, quòd per illam poſſet probari, quòd duo corpora naturaliter poſſunt eſſe ſimul, quia agens naturale non intendit corpus vnum expellere, niſi inducat aliud corpus: ſi ergo non eſſet repugnantia duo corpora eſſe ſimul, tunc mouendo hoc corpus ad iſtud vbi, non expelleretur aliud corpus, & ſic natura poſſet facere duo corpora ſimul. quia ergo concludit manifeſtum inconueniens, dico quòd aliqua ſunt repugnantia reſpectu virtutis creatæ, & limitatæ, ſuper quorum ſimultatem non poteſt creata virtus actiua; quæ tamen non ſunt ſimpliciter incompoſſibilia. 35.

Aliqua ſunt repugnātia reſpectu virtutis limitatæ, quæ tamē non ſunt ſimpliciter incompoſſibilia.

Exemplum: virginem parere ita eſt naturæ creatæ impoſſibile facere, ſicut duo corpora in eodem loco, & vnum corpus in diuerſis, ſuper quæ non poteſt virtus creata ſimul: quæ tamen non includunt contradictionem ſimpliciter, vt viſum eſt, & ideo ſunt poſſibilia Deo.

Ad ſecundum dico, quòd poteſt concedi, quòd ſi illa materia corporis locati in duobus locis tranſmutatur à duobus agentibus ad duas formas: ſed tantùm per antiquum miraculum eſſe proportionata ad recipiendum actiones illorum agentium. Dico tamen aliter, quòd ſi idem ponatur eſſe in duobus locis, non ſequitur quòd eadem materia duabus formis informetur ſimul ſubſtantialibus, neque eiuſdem ſpeciei, neque alterius. Eodem quidem modo poteſt argui de hoc, & de alio, ſi agentia ponantur eiuſdem ſpeciei, vel alterius. 36.

Ad exemplum de alimento, dico, quòd idem

Digitized by Google

idem fieret de alimento ſumpto à diuerſis in diuerſis vbi, quod fieret, ſi illi duo ſtomachi fierent in eodem loco, & cibus ille eſſet in vtroque; tunc enim aut totaliter virtus vna vinceret aliam, & totum conuerteret in ſuum corpus: vel eſſent virtutes æquales, & tunc æqualiter conuerterent de alimento hac in ſuum corpus, & illa in ſuum: vel eſſent inæquales, non tamen vna omnino vinceret; & tunc fortior plus conuerteret in ſuum corpus, & alia debilior minus conuerteret: eodem modo ſicut haberes dicere ibi de ſtomachis animalium ſimul exiſtentibus, & cibo recepto in vtroque: ita dico hîc iuxta illam propoſitionem ſecundam ſuprà poſitam.

Per illud ad aliud de ignibus approximatis vni ligno in diuerſis vbi, etiam dico, quòd haberes idem dicere, ſi duo ignes per potentiam Dei eſſent ſimul, & approximati illi ligno.

Dubium. *Et ſi quæras quid eſſet dicendum, nónne tunc oporteret, quòd lignum conuerteretur in ignem, vel in quem, & à quo? non enim magis ab vno, quàm ab alio, quia ſunt æquales: non enim in vnum, quia duo ſunt agentia, & totalia: non autem poſſunt eſſe duæ cauſæ totales eiuſdem effectus.*

Solutio. *Dico, quòd vel eundem ignẽ generarent perfectiorem, & ſic eſſet effectus diuiſibilis ſecundùm perfectionem, ſi forma ſubſtantialis poteſt habere partem, & partem, ſicut diceretur de calore. Si verò generarent, eundem effectum indiuiſibilem omnino generarent, tamen eo modo efficiendi, quo neuter illorum poſſet eſſe cauſa totalis effectus, quia poſt ita breuem alterationem, quæ non ſufficeret ad ignitionem ab altero iſtorum præcisè agente: & tunc iſta propoſitio eſt vera, quòd duæ cauſæ totales totaliter cauſantes non poſſunt eſſe eiuſdem effectus.*

Ad alind dico, quòd animal exiſtens in aliquo vbi ſine nutrimento, nutriretur ibidem, dum tamen idem animal ſuſciperet alimentum conueniens in alio vbi; quia etſi motus localis nutrimenti ad ſtomachum non ſit idem hîc, qui ibi (nec mirum, quia ex quo vbi eſt aliud, & motus localis ad vbi poteſt eſſe alius) tamen conuerſio nutrimenti in ſubſtantiam alendi eſt eadem hîc, & ibi; quia illa conuerſio eſt generatio partis ſubſtantiæ iſtius nutriti, & tota ſubſtantia nutrita, & quælibet pars prior eſt ipſo vbi: nec ergo variabitur ad variationem eius, ſcilicet vbi.

Et cùm additur, ſi vtrobique haberet alimentum ſufficiens, in duplo nutriretur; dico, quòd vel vtrobique ſuſciperet totum illud alimentum, & per conſequens ſuperflueret, quia eius medietas ſufficeret ad nutritionem eius; vel in vno loco ſuſciperet partem, & in alio aliam, & vtrobique ſufficienter nutriretur. patet ex prædictis.

Ad illud de modico igne quòd combureret omnia combuſtibilia, dico per propoſitionem tertiam, quia ſi ponatur ignis in vno loco, & multa combuſtibilia ſibi habenti illud vbi tantùm approximata, quod dicerem tunc de igne reſpectu illorum; ſic dico nunc, quia vel in aliquod illorum ageret præcisè, vel ſi in quodlibet, eſto quòd omnia eſſent ſimul, ageret tamen valde remiſsè in ea. Eodem modo dico in propoſito, quòd actio erit remiſſa in quodlibet iſtorum reſpectu actionis, quam haberet in vnum illorum, ſi in nullum aliud ageret. Nec mirum, quia virtus naturalis minor eſt in plura, quàm in pauciora, & in multa, quàm in vnum.

Ad reliquas autem obiectiones de formis contrariis, quæ eidem ſubiecto conuenirent; reſpondet Doctor num. 15. *Ad illud argumentum quod includit multa de illis repugnantibus, patet ex tribus propoſitionibus: applico tamen, &c. Eſto quòd huic corpori in iſto loco approximatur vnum agens, ſcilicet ignis, & in eodem loco aliud agens, ſcilicet aqua, dico quòd aut ſunt æqualis virtutis in* 39. Doctrina ſingularis.

agendo, aut vnum vincit alterum; ſi ſunt æqualis virtutis, ſicut approximata iſti corpori habenti vnum vbi, alterum vel vtrumque impediret alterum, ita quòd neutrum ageret, vel agerent ad quendam effectum medium, in quo paſſum nec perfectè aſſimilaretur vnum, nec alteri; ſic eodem modo dico, nunc quando ſunt approximata eidem corpori in diuerſis locis. Si autem virtus alterius vincat, vel ſimpliciter aſſimilat ſibi paſſum, vel magis quàm alterum; & eodem modo dico ſi ſint in diuerſis locis, quia non eſt maior difficultas hîc, quàm ſi ignis & aqua ponerẽtur ſimul, quod tamen non repugnat poſſe fieri à Deo: & idem corpus approximatum igni & aqua habentibus idem vbi, quòd enim oporteret ibi dicere ad vitandum contraria in paſſo, hoc facilius vel æquè facilè vitare poteſt quicunque in propoſito.

Fames quid.

De fame & ſaturitate dico, quòd fames eſt appetitus calidi, & ſicci; iſte autem appetitus vel connaturalis, vel voluntarius: ſiue ergo ſic, ſiue ſic dicit aliquid abſolutum, illud ergo non variatur propter varietatẽ vbi, in prima propoſitione, & per conſequẽs ſi hîc ſatiaretur, & ceſſaret appetitus cibi, ceſſaret etiam in eodem alibi, licèt non ex cibo ſumpto ibi; ſicut ſtatim dicetur de morte.

Saturitas quid.

Si autem dicas ſaturitatem eſſe repletionem corporalem ſtomachi, hinc eſſet dubium, cùm non recipiat hoc vt hîc, vtrùm vt hîc eſſet repletus iſto modo, & dico quòd non, ſicut nec corpus Chriſti vt in pyxide fuiſſet vulneratum, quia iſta repletio non dicit niſi præſentiam alimenti contenti à continente, ſcilicet ſtomacho, vel ventre, & ſicut poſſibile eſt, quòd continentia iſtud corpus hîc & ibi ſit alia, ita poſſibile eſt quod continentia actiua iſtius corporis hîc ſit alia continentia eius in alio vbi, quia hîc nihil abſolutum dicit, ſed reſpectum extrinſecum.

40. *De tertio, ſcilicet ſanitate & infirmitate, temperie & intemperie, dico, quòd vel intemperies aëris expellit temperiem in comparatione ad corpus animalis, in quod agit aër temperatus, vel intemperatus, & tunc breuiter erit tale, quale natura eſſet cauſare agens vincens, licèt fortè ageret illud remiſſius propter actionem contrarij impedientis, & reſiſtentis. Si autem ſint æqualia in agendo, paſſum tunc alterabitur in media propoſitione, eodem modo, ſicut ſi diceres quòd ſana aura, & infirma ſimul eſſent, quod concedis Deum poſſe, & idem corpus eſſet approximatum iſti auræ, & illi ſimili.*

Quartum quod eſt de morte & vita faciliter ſoluitur, quia vtrumque iſtorum eſt aliquid abſolutum priuatiuum, vel poſitiuum, & per conſequens non variatur propter variationem vbi ſecundùm primã propoſitionem: ſi ergo moritur hîc, moritur & ibi; ſed tamen non ſequitur, vulneratur hîc: ergo vulneretur ibi, quia vulneratio dicit diuiſionem continui, vt hîc ab aliquo hîc diuidente: ſed tamen eſt verum, ſi hîc habet vulnus, quòd & alibi habet, quia ſic eſt diſcontinuatio partium, quæ ſi ibi eſt in hoc corpore, & alibi in eodem. Igitur in ſumma quædam accidentia ſunt, in quibus corpus à loco dependet, & hęc variantur, & multiplicantur iuxta variationem locorum, cuiuſmodi ſunt ſedere, ambulare, &c. Alia ſunt accidentia abſoluta, in quibus corpus à loco non dependet, vt eſſe frigidum, & calidum, mori, vel viuere: & hæc accidentia, licèt producantur in corpore prout in aliquo loco, ipſum in quouis exiſtente modo ſuperiùs explicato comitantur. Vnde benè poterit idem homo ſedere hîc, & ibi ſtare; hîc quieſcere, ibi moueri; eſſe ſibi propinquus, & diſtans; ſuperior, & inferior; regere, & obuiare ſibi: imò poſitus in mille vbi, facere exercitum in campo; & ſi moueretur, facere choreas: hîc percuti, & ibi non; hîc calefieri, & ibi non, quoniam omnia iſta vel ſunt vbi,

Corpus exiſtens hîc & Romæ, ſi vulneratur hîc, non ſequitur ibi vulnerari. Si tamẽ hîc habet vulnus, habet etiã Romæ, & quare.

Digitized by Google

vbi, vel fundantur in eo, & ita variantur ad variationem illius; non tamen id contingere poterit corpori quantum ad accidentia, in quibus non dependet à loco, vt eſſe calidum, & frigidum; album, & nigrum.

41. Ex quibus patet, minus benè doctiſſimum Patrem Suarium diſtinxiſſe proprietates exiſtentes in homine, antequam in duplici loco ponatur ab aduenientibus illi poſtea, dixiſſéque doctrinam noſtram veram eſſe de primis proprietatibus, non de ſecundis; quoniam hæc nequeunt ſine miraculo vtrobique corpori conuenire, ſed ſolùm vbi illi imprimuntur naturaliter. Vnde infert, hominem diuinitus in pluribus locis conſtitutum poſſe in vno habere ſcientiam, in alio errorem: hîc viuere, & ibi mori. Sed contrà eſt, quòd hæ ſunt oppoſitæ prædicationes, quæ eidem ſubiecto repugnant: licèt facilè huic obiectioni reſponderi poſſet, has contrarias prędicationes conuenire ſubiecto ratione diuerſarum formarum, quod non eſt inconueniens. nam idem ſequeretur, ſi calor, & frigiditas, ſcientia, & opinio diuinitus eſſent in eodẽ ſubiecto, quod plures ſine inconuenienti concedere non renuunt. Propterea hoc vnum ſolùm mihi ſuadet doctrinam Suarij non eſſe verã, quòd ſubiectum talis mutationis independenter à loco eſt vnum & idem indiuiſibiliter; ergo accidentia, quæ ipſi formaliter inſunt in vno loco, in alio non poterunt non ineſſe. legite Doct. in 4. d. 10. q. 5. à §. *Reſpondeo.*

Obiectio prima. Si autem obiicias primò, cum Suario, accidens, & ſubiectum realiter differre; ergo poteſt poni ſubiectum in duplici loco, & accidens in vno

Solutio. tantùm. Reſpond. quòd id probat poſſe contingere accidenti vt à corpore ſeparato; non tamen eidem vt corpori inhærenti, quia ſubiectum eſt idem indiuiſibiliter, & accidentia iſta à loco independent.

Obiicies ſecũdò, cum eodem Suario agens naturale non poſſe effectum ſuũ producere in ſubiectum diſtans; ergo calefaciens hominem Matriti non imprimet eidem Romæ exiſtenti calorem. Reſpond. negando conſequentiã: quia licèt in fieri ſolùm calefaciat Martiti; tamen in facto eſſe ob identitatem ſubiecti ineſt calor eidẽ prout inexiſtenti Romæ per reſultantiam, & concomitãtiam: (qua ratione, licèt ex vi verborum non ponatur in hoſtia anima Chriſti ſimul cum corpore, conueniunt omnes Theologi cum Tridentino ſeſſ. 13. cap. 4. quòd ponatur per concomitantiam, ex eo quòd corpus habeat animam realiter vnitã, & ita vbique debet eſſe cum ea.) Nec id eſt bis producere accidens, quia non reproducitur Romæ, ſed potiùs producitur noua eius præſentia, quod fit ex vi prioris miraculi, non tanquã miraculum nouum, ſed tanquam aliquid habens neceſſariam connexionem cum miraculo; non quia illam præſentiam duplicem & ſimultaneam potuerit aliqua cauſa naturalis per ſe producere; ſed quatenus ex ſuppoſitione miraculi, quò Deus vnum corpus in duplici loco conſtituit, eidem corpori immutato à cauſis naturalibus talia abſolutè, & naturaliter impoſſibilia ex ſuppoſitione prioris miraculi contingunt actione agentium naturalium. 21. *Obiectio ſecunda.* *Solutio.*

Totius quæſtionis reſolutio.

HAbemus ex hac quæſtione locũ eſſe vltimum continentis, quatenus corpus, quod locat, continet ſecundum vltimum ſui; vnde ſi illa concaua ſuperficies corporis locantis,

tis, à ſuo ſubiecto, ſeu corpore ſeparari valeret, non minus locaret quàm modò locat; eſſéque immobilem non ſolùm per ſe, ſed etiam per accidens, quatenus altero extremorũ variato variatur etiam & corrũpitur formalis locus, ſeu actiua, aut paſſiua continentia; licèt poſſit inuariabilis exiſtimari propter æquiualentiam.

Epilogus totius quæſtionis. Habemus etiam omnes ſpirituales naturas eſſe in loco definitiuè, corporeas verò circunſcriptiuè vltima ſphæra dempta, quæ eſt in loco quantum ad locare, non verò quantum ad locari, quia à nullo corpore continetur, implicaréque quòd duo corpora naturaliter poſſint eſſe in eodem loco; ſicut & quòd naturaliter penetrantur, ſed tamen non repugnare diuinitus, ſicut nec quòd vnum corpus duobus locis adęquarè circũſcribatur.

QVÆSTIO II.

De vacuo.

CVM vacuum ſit priuatio loci, poſtquam egimus præcedenti quæſtione de loco, nunc iam de eius priuatione venit diſputandum. In qua quæſtione duo diſcutienda veniunt. Primum an dari poſſit vacuum per aliquam potentiam in rerum natura. Secundum, an ex ſuppoſitione quòd daretur vt per illud corpora mouerentur, & qualiter.

DIFFICVLTAS I.

Poſsitne dari vacuum in rerum natura per aliquam potentiam.

1. SVpponit difficultatis titulus cum Ariſt. in præſenti & communi conſenſu Peripatheticorum, vacuum bifariam accipi poſſe, primò impropriè & purè negatiuè, ita vt nec pro formali, nec pro materiali, aliquod poſitiuũ inuoluat, in qua acceptione non agimus in præſenti de vacuo; tum quia hoc potius inane, quàm vacuũ ſolet vocari; tum etiam quia indubitatum eſt apud omnes extra vltimum cœlum immenſum eſſe vacuum, ſeu inane, quia ibi nullum eſt corpus continens, nec contentum, ſed pura negatio eius. *Vacuum bifariam accipitur propriè & impropriè.* Secundò & propriè ſumitur vacuum priuatiuè pro carentia corporis contenti; in ſubiecto tamen apto nato continere, v. g. ſi ſpatium quod eſt inter latera corporis continentis, eſſet priuatum omni corpore, illa priuatio verè & propriè diceretur vacuum. Sic naturam vacui explicat Philoſ. cap. 8. lib. 4. Poſteriorum, cùm dicit quòd *vacuum eſt locus non repletus, aptus tamen repleri.* Sic etiam naturam vacui ex mente eiuſdem Philoſ. explicat Doctor in 4. d. 49. quæſt. 16 §. *Alij dicunt*, num. 11. dicit *vacuum eſſe locum priuatum corpore*, de quo vacuo eſt præſens difficultas.

ARTICVLVS I.

Reſpondetur titulo difficultatis.

COmmunis ſententia docet cum Philoſ. non dari in rerum natura vacuum: id oſtendit experientia, qua videmus omnia naturalia corpora & elementa illuc præcipuè ſuos motus dirigere, vt vitent vacuum in natura; hac de cauſa in clepſydra occluſo ſuperiori orifitio, aqua, licèt grauiter vt deorſum inclinata, manet tamen pendens vſquequo aperiatatur orifitium, vt impleri poſſit vacuum, quod motu aquæ cauſaretur. Item aqua in fiſtulis attracto aëre aſcendit *Non dari vacuum in natura rerum multis probatur experientijs.*

Digitized by Google

aſcendit ſurſum ad replendum vacuum, ſeu ſpatium relictum ab aëre. Tandem id manifeſtè oſtendit ſolertes diligentia naturæ,qua præuidet vt corpus graue petat actiuè & leue decliue, vt fugiatur vacuum,de quibus legite Conimbricenſ. lib. 4. Phyſic. cap.9.

2. *Cur abhorreat à vacuo natura.* Hanc corporum auiditatem,& occurſum impediendi vacuum, ſeu ſubſtituendi corporum defectus, conuenientiſſimè diſpoſuit naturæ Auctor ad conſeruationem, debitámque huius orbis diſpoſitioné, ad inſtar heterogenei corporis, quoniam ſicut in corpore humano requiritur membrorum vnio, vt partes recipiant influxum totius,& totum adiuuetur à partibus,partéſque ſeſe mutuò iuuent, & foueant,quod non haberent ſeparatę; ita in mundo corpora debent eſſe contigua, vt alia ab aliis recipiant influxum,& ſeſe iuuent, quod non haberent admiſſo ſemel vacuo,quia iam deſtrueretur eorum contiguitas, vt optimè notauit Philoſophus 5. Metaphyſic. cùm dixit, *oportet mundum hunc contiguum eſſe lationibus ſuperioribus,vt inde regatur, & gubernetur.*

Vacuum ab Angelo cauſari nequit. Docet etiam communis ſententia, vacuum ab Angelo cauſari non poſſe: quod ratione conſpicua demonſtratur, quoniam licèt Angelus poſſit mouere, & mutare corpora; non tamen impedire,vt vnum corpus alteri ſuccedat,quod requiritur ad vacuum. Hæc tamen impotentia inde manifeſtè colligitur, quòd, vt Paulus monet, Angelis Deus non ſubiecit orbem terræ; ergo nec priuare corpora à ſua naturali procliuitate, & inclinatione; quod ſine miraculo fieri nequit, & Angeli non habent naturalem virtutem efficiendi miracula. Si

Obiectio. autem dicas, Angelum poſſe virtute naturali detinere corpora;ergo vnum corpus, ne repleat vacuum alterius.

Solutio. Reſpondetur nullam eſſe naturalem virtutem ſufficientem ad detinendum corpus, ne moueatur ad replendum vacuum.nam ſi tota inclinatio aquæ, & eius grauitas non ſufficit ad impediendum motum ſurſum, ne detur vacuum, quæ alia naturalis virtus id præſtare valebit?

Poſſibile eſt vacuum de potentia Dei abſoluta. De potentia Dei abſoluta poſſet dubitari, an ſecundùm eam ſit poſſibile vacuum? Sed reſpondet Doctor affirmatiuè cum communi ſententia in 4. diſt. 43.quæſt.5.art. 2.in fine, & quodlibeto 11. art. 2. quod probat euidenter,quoniam non implicat infinitam potentiam Dei annihilare elementa, & omnia corpora ſublunaria: tunc daretur corpus locans,nempe cælum;non autem corpora locata, ſed ſpatium corporibus priuatum; ergo daretur vacuum.

ARTICVLVS II.

An motus aquæ ad replendum vacuum ſurſum ſit illi naturalis, an violentus?

Qvoniam ex articulo præcedenti plura corpora mouentur ad replendum vacuum contra ſpeciales inclinationes,v.g.aqua, quæ ſecundùm ſpecificam naturam ob ſuam grauitatem petit deſcenſum, & locum deorſum quaſi ſuæ grauitatis oblita, vſurpat velocitatem ignis,& ne detur vacuum properat in locum ſurſum: dubitamus in pręſenti,vtrùm iſte motus ſurſum ſit illi naturalis, an violentus? 3.

Quidam affirmant,talem aſcenſum aquæ eſſe illi naturalem, quia aqua tanquam pars vniuerſi petit aſcenſum, quando oportet,ad eius conſeruationem. Alij per oppoſitum affirmant,talem motum eſſe omnino violentum:

Digitized by Google

lentum:ita Lorca 1.2.tom. 2.diſput.4. §.*ſed tunc*.innuit Vaſquez diſp.90.c.4. n.10.expreſsè diſp.25.c.4.n. 29.Fūdamentū eſt quòd forma propria inclinat aquam ad motum deorſum; ergo motus ſurſum erit cōtra eius natiuam inclinationem, ac per cōſequens violentus. his ſubſcribunt quidam neoterici Scotiſtæ; ſed immeritò, ex Doctoris mente, cuius placitum ſequentibus dictis iam aperio.

4. *Concluſio prima.* Dico primò, ſi aqua conſideretur non vt eſt pars vniuerſi, ſed ſecundùm ſpecificam eius inclinationem & naturam, motus ſurſum etiam ad replendum vacuum eſt illi violentus. Docet expreſsè Doctor in 3.diſt.37.q.1.§.*iſtæ rationes*,n.12. Fundamentum eſt quòd vni & eidem formæ nequeunt diuerſi & contrarij motus competere, eſt enim vna forma ad vnum motum determinata; ſed forma aquæ ex ſe determinata eſt ad motum deorſum; ergo ei nequit naturaliter competere motus ſurſum; eſt ergo illi violentus motus ſurſum.

Concluſio ſecunda. Dico ſecundò, ſi aqua conſideretur vt pars eſt vniuerſi, non ſolùm non eſt illi violentus motus ſurſum ad replendum vacuum; ſed magis naturalis, quàm proprius. docet expreſsè Doctor in 4.diſt.49.q.13.§.*ad rationes*, verſ. *ad tertium*,n.13. vbi habet *aquam eſſe ſurſum vt ſaluetur plenum in vniuerſo, non eſt ſimpliciter violentum, imò ſi tunc deſcenderet relicto vacuo ſuperius, eſſet ſimpliciter violentum, & ſecundùm quid naturale, quia natura totius vniuerſi magis eſt principium naturalitatis, quàm natura iſta particularis, & magis naturale eſt quod tali toti conuenit, quàm quod propriè huic parti.* quid expreſſius? & ptobat Doctor, quia violentum opponitur naturali; ergo illud erit magis violentum quod perfectiori naturali opponitur; ſed perfectius naturale eſt totū vniuerſum, quàm quælibet pars; ergo cuilibet parti, quatenus parti magis naturaliter conuenit perficere vniuerſum, quàm eius propriam & ſpecialem inclinationem exercere.

5. *Obiectio prima.* Obiicies primò, violentum eſſe ab extrinſeco contra propriam inclinationem: ſed aqua mouetur ſeorſum ab extrinſeco, & contra propriam & ſpecificam inclinationem; ergo violentatur. *Solutio.* Reſp. talem motum eſſe ſecundùm quid violentum quatenus oppoſitum inclinationi quam habet ad ſpecialem motum; naturalem verò quatenus ei conuenit tanquam parti totius vniuerſi, imò magis naturalem, quàm motum ſpecialem & proprium, per quem tēdit in determinatum terminum. nam, vt ex Doctore notauimus, illud eſt magis naturale quod perfectiori naturali conformatur: ſed perfectius naturale eſt totum vniuerſum, quàm quælibet pars illius conſiderata ſecundùm propriam, & ſpecialem rationem; ergo motus qui conformatur bono totius naturæ, magis naturale eſt aquæ, & aliis corporibus quatenus partes ſunt; ergo motus ſpecialis quò tēdant in propriū centrum. *Illud eſt magis naturale quod perfectiori naturali conformatur.*

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò, ab vna forma non poſſe duos contrarios motus prouenire: ſed motus ſurſum, & deorſum, ſunt motus contrarij, quandoquidem terminos oppoſitos reſpiciunt; ergo ab vna forma aquæ cauſari repugnat. *Solutio.* Reſp. concedendo, hos motus oppoſitos eſſe, negādo tamen ab eadem forma prouenire. nam forma aquæ quatenus conſtitutiua huius ſpecialis naturæ, ſolùm inclinat, & determinat ad motum deorſum; ideo ab ea non cauſatur motus ſeorſum, ſed à forma totius cuius aqua eſt pars: vnde non mirum ſi ſint diuerſi motus, ſiquidem non ab eadem, ſed à diuerſis formis cauſantur. nam forma totius quatenus talis, ob ſympathiam, & cōnexionem quam cunctæ vniuerſi partes obſer- *Diuerſi motus, nō ab eadē, ſed à diuerſis formis cauſantur.*

obſeruant inter ſe, naturaliſſimo modo eas mouet, quocumque ad iſtius integri cōpoſiti perfectionē oportet.

DIFFICVLTAS II.

An in vacuo mouerentur corpora.

ARTICVLVS I.

Refertur ſententia negans, & mens Doctoris expenditur.

Sententia negans.

6. PLures & non ignobiles autores negant aliquod corpus moueri poſſe per vacuum. ita Pereyr. lib. 11. cap.10. & communiter antiqui commentatores Ariſtot.in hoc lib.videlicet Themiſtius, Simplicius, Burleus, Iandunus tex.71.79 & 76. tenet idem Albert. Magnus tract. 2.c.6.& 7.ſuorum commētariorum ſuper quartum librum Phyſicorum, Gregor.in 2.d.6. q.3. art. 2. &alij quamplures. Fundamentum huius ſententiæ eſt quòd corpora ſublunaria dependent in ſuis motibus ab influxu corporum cæleſtium, ſed in vacuo priuarentur tali influxu;ergo & motu. quòd autem in vacuo priuarentur tali influxu, inde patet, quòd contiguitas corporum ad agendum naturali modo per ſe requiſita eſt, de quibus in libris de generatione, quod etiam docuit Philoſ. primo meteororum.

Vera & cōmunis ſententia.

Verior & communior ſententia docet non implicare ſi daretur vacuum quòd corpus moueretur per illud.ita Doctor in 2.diſt.2.q.9. S.Tho. 4.Phyſicorum lection.12.& in 4. diſt. 44.q. 2. art. 3. Philopolus in hoc lib. textu 75.Sotus quæſt.3.art.3.Toletus quæſt.9.Conimbricen. cap.9.quæſt.4. & 5. Ruu. Maſius, & plures alij.

7. Pro huius tamen ſententiæ declaratione oportet in memoriam reuocare id quod diximus de vacuo negatiuo & priuatiuo, difficultate 1.num.1. quo ſuppoſito,

Concluſio prima.

Dico primò, ſi daretur vacuū indeterminatū,ſeu negatiuū,bene poſſent per illud moueri animalia ab interno principio,motu progreſſiuo,& ſimiliter per illud moueri poſſent proiecta motu neutro, hoc eſt,neque naturali, neque violento, non tamen poſſent moueri leuia & grauia motu ſuo naturali. Probatur hoc aſſertum quo ad omnes partes: & in primis quòd poſſent moueri animalia per iſtud vacuū motu progreſſiuo,patet;quia etiam ſi ibi nullæ eſſent diuerſæ poſitiones locales, tamen cùm animal moueatur motu progreſſiuo medio appetitu & imaginatione,ab illis ſufficienter determinari poſſet, vt in tali vacuo magis ad vnam,quàm ad alteram partem progrederetur, non ſecus ac ſi determinetur in pleno. Rogabis ſupra quod corpus progrederetur. Reſpondetur quòd ſicut de facto poſitum animal terreſtre ſuper terrā progreditur ſuper illam, ita poſitum in vacuo (ſi eſſet poſſibile)ſine nouo miraculo.

Dubium. Solutio.

Quòd autem proiecta in vacuo poſſent moueri,manifeſtum etiam eſt, quoniā ſi aliquod viuens,ſeu ſpiritualis aliqua natura proiiceret lapidē,reuera lapis moueretur quovſque euaneſceret impetus impreſſus à proiiciente, cùm non ſit à quo talis motus valeret impediri.Quòd autē talis motus neque naturalis,nec violentus eſſet,ſed neuter,inde etiam patet, quia ſicuti ibi non eſſent diuerſæ poſitiones ſurſum & deorſum,ita neque motus ſecundùm inclinationē,aut contra inclinationem paſſiuam,quam habent proiectā aſcendendi ſurſum, vel deſcendēdi deorſum, ac per conſequens neque violentus,neque naturalis, ſed neuter eſſet. Vltimò tādem quòd grauia & leuia non poſſent per illud vacuū moueri motu ſuo naturali,probatur manifeſta Ariſt.ratione,quoniam in vacuo non eſſet ſurſum & deorſum (loquimur ſēper de vacuo negatiuo,)

Cur motus proiectorum in vacuo non eſſet naturalis aut violentus, ſed neuter.

Digitized by Google

ſed naturalis motus grauium & leuium ſumitur per acceſſum ad centrum, quod eſt ſurſum, vel deorſum; ergo deficiente tali termino naturales eorum motus conſequenter deficerent. Cùm ergo & poſſit Deus per ſuum concurſum depẽdentiam, quam habent corpora ſublunaria à corporibus cæleſtibus, ſupplere, poterunt conſequenter viuentia animalia progreſſiuo motu moueri, item & proiecta motu neutro: grauia autem, vel leuia ex defectu centri nequaquam mouerentur.

8. *Concluſio ſecunda.* Dico ſecundò, ſi daretur vacuum determinatum, ſeu priuatiuum, id eſt, clauſum ſub cælo & ſupra centrum terræ, leuia & grauia ſuis naturalibus motibus poſſent moueri. Fundamentum eſt quòd eis non deficeret centrũ, nec naturalis inclinatio ad illud; item influxus aſtrorum, ſeu cæleſtium corporum diſpenſatetur à Deo; ergo grauia & leuia in tali vacuo naturali & proprio motu mouerentur, quod magis certum eſt, & ſine controuerſia de motu progreſſiuo & proiectorum, quoniã ſi hoc contingit in vacuo purè negatiuo, quanto magis in priuatiuo.

Articvlvs II.

Occurritur nonnullis obiectionibus.

9. *Obiectio prima.* Obiicies primò contra præcipuas concluſiones, impoſſibile eſſe quòd motus factus in pleno & vacuo ſint æquales; ſed ſi vera eſſet noſtra concluſio, id ſequeretur: nam ſi acciperetur motus factus per vacuum, quod accederet motui facto per plenum tanta quantitate ſpatij, quanta eſt maior denſitas & reſiſtentia ſpatij pleni, hic motus eſſet æqualis in duratione; ergo motus in vacuo & in pleno eſſent æquales. *Solutio.* Reſp. ſolùm eſſe impoſſibile id in ſententia illorum Philoſ. contra quos diſputat Philoſ. in præſenti, qui affirmabant ſucceſſionem, ſeu durationem motus ſolùm prouenire ex raritate & denſitate medij; nos autem qui tenemus id poſſe etiam prouenire ab extenſione & diuiſibilitate ſpatij, non reputamus inconueniens quòd motus factus per plenum adæquet in duratione motui facto per vacuum.

Obiicies ſecundò, eodem modo proportionantur media in ſubtilitate & denſitate, ac motus in velocitate, vel tarditate: ſed in vacuo nõ eſt dẽſitas, nec ſubtilitas; ergo nec velocitas, aut tarditas in motu: ſed omnis motus vel eſt tardus, vel velox; ergo vbi non eſt tarditas, aut velocitas poſſibilis, conſequẽter nec motus. Reſp. hoc argumentum habere vim contra Philoſ. illos, qui, vt nuper dicebam, tarditatem & velocitatem motus ex ſola medij denſitate, aut raritate prouenire affirmabant: non autem contra nos, qui tenemus ſucceſſionem in motu prouenire etiam ex diuiſibilitate, ſeu extenſione ſpatij, vnde motus velox, aut tardus exiſtimari poſſet, etiam ſi fieret per vacuum. *Obiectio ſecunda.* *Solutio. Succeſſio, velocitas & tarditas in motu, ex diuiſibilitate ſpatij accipiuntur.*

Obiicies tertiò, ſi corpus ab vna parte ſpatij vacui ad aliam commearet, eam partem, quam nunc occupat, poſtmodum inanem relinqueret, atque adeò vacuum naturaliter cauſaretur, quod difficultate præcedenti probauimus eſſe impoſſibile. Reſp. quòd etiam ſi corpus motum per vacuum relinqueret partem, quam occupabat, vacuam, non ideo dicendum foret cauſari naturaliter vacuum, tum quia id potiùs attribui deberet diuinæ virtuti facienti vacuum, & in eo loco collocanti mobile corpus, tum etiam quia quacumque hoc corpus pergeret, illud vacuum occuparet, & ita non tam faceret, quàm commutaret & compenſaret vacuum. *Obiectio tertia.* *Solutio.*

DIFFI

DIFFICVLTAS III.

An motus in vacuo fieret in inſtanti, vel in tempore.

PRobato iam, quòd corpus, ſi daretur vacuum, moueretur per illud, venit iam examinandum, forétne talis motus inſtantaneus, an ſucceſſiuus.

ARTICVLVS I.

Expenditur Auerroiſtarum ſententia, & verior ac ſequenda ſtabilitur.

10. *Sententia prima.* ALbertus Mag. hîc tractat. 2. cap. 6. & 7. Gregorius in 2. diſt. 6. q. 3. art. 2. Ægid. Burleus, Iandunus, Saxonia cum Auerr. hîc commento 71. affirmant quòd ſi corpora mouerentur per vacuum, talis motus foret inſtantaneus. Fundamentum huius ſententiæ eſt quòd autores iſti exiſtimant tarditatem & velocitatem motus ſolùm ſumi ex denſitate & reſiſtentia, ſeu ex raritate & minori reſiſtentia medij: cùm autem vacuum ſit priuatum corpore intermedio denſo, vel raro, conſequenter affirmandum videtur quòd tales motus forent inſtantanei. Hoc confirmari poteſt exemplo illuminationis: nam eo præciſè ſol illuminat diaphanum in inſtanti, quòd lumen, ſeu lux caret contrario: ſi ergo nullum eſt contrarium in medio quod poſſit impetum motus naturalis retardare, manifeſtè inferri videtur talem motum fore inſtantaneum.

Vera ſententia. Verior & communior ſententia docet quòd talis motus eſſet ſucceſſiuus, non verò inſtantaneus. tenet Doctor in 2. diſt. 2. q. 9. §. *ad quartum argumentum*, n. 40. & in 4. Phyſicorum q. 8. 10. & 11. D. Thom. in præſenti lect. 12. eſt communis ſententia inter recentiores. Fundamentum Doctoris eſt quòd ſucceſſio, ſeu duratio motus non ſolùm prouenit ex reſiſtẽtia corporis replentis medium, ſeu ſpatium, ſed ex extenſione quantitatiua ſpacij, per quod fit motus, an ſi ſpatium eſſet extenſum, & haberet partes extra partes, ſicut eſſet abſque controuerſia vacuum, non poterit corpus habens etiam extenſionẽ & partes extra partes moueri, per illud in inſtãti, quamtumuis vacuum ſit & carens reſiſtentia, aliàs idem quantum eſſet ſimul in pluribus ſpatiis, & haberet penè infinitas præſentias ad illa, quod naturaliter eſt impoſſibile.

Confirmatur primò exemplo motus cæli, qui abſque vlla reſiſtentia ex parte medij fit, & nihilominus non in inſtanti, ſed ſucceſſiuè & in tempore, non alia ratione, niſi quia ſpatium per quod mouetur, & ipſum cælum, quod mouetur, extenſa quantitatiuè ſunt. *Cur motus caleſtis ſucceſſiuus ſit.*

Confirmatur, quia ſi daretur vacuũ inter cælum & terram, & appenderetur columna quædam per totum vacuum, poneretúrque lapis in concauo lunæ, qui iuxta eamdem colunam moueretur, tunc ſi talis motus fieret in inſtanti ſimul, correſponderet lapis toti columnæ, quod manifeſtam continet repugnantiam: tum quia corpus exiguæ quantitatis non poteſt ſimul & ſemel correſpondere corpori maximæ quantitatis, & conſequẽter nec eſſe iuxta omnes partes illius; ergo vt correſpondeant, neceſſaria eſt aliqua ſucceſſio, qua modò huic parti columnæ, modò alteri correſpõdeat, aliàs in vno inſtanti ſucceſſionis motus æqualis eſſet toti columnæ: tum quia illud corpus, vt dixi, iã ſimul eſſet in diuerſis & diſtantibus locis. tum denique quòd cùm colũna cõſtet partibus diuerſis, vt ſi aſſignentur ſex partes ali- *Nota ſubtiles & claras demonſtrationes.*

Digitized by Google

quotæ & determinatæ,habentes inter ſe ordinem prioris & poſterioris,non poteſt corpus illud eſſe iuxta poſteriorem partem, quin priùs ſit iuxta priorem,in certo & determinato tempore,hoc nequit fieri ſine ſucceſſione motus; ergo. Confirmatur vlteriùs, quoniam talis ſucceſſio motus localis poteſt cauſari à finitate & limitatione potentiæ mouentis,qua ratione,inter alias,motus cæli eſt ſucceſſiuus, licèt deſit reſiſtentia medij, quia motrix intelligentia finita eſt & limitata.Poteſt etiam cauſari ex maiori leuitate & grauitate mobilis, vnde corpora grauiora per idem medium citiùs deſcendunt, leuioráque velociùs aſcendunt. Quod idem contingere poteſt ex contraria inclinatione mobilis retardante motum, vt patet in motibus violentis, & tandem ex diſtantia extremorum. nam eo ipſo quòd extrema vacui magis diſtant, motus ſeu acquiſitio termini retardatur.

Tandem confirmatur, quoniam aliàs in eodem inſtanti eſſet mobile in termino à quo,& ad quem:ſed hęc inſtantia ſi vrget, quoniam id libentiſſimè concedent Auerroiſtæ qui ſuſtinent talem motum eſſe inſtantaneum, quod & nos fateri tenemur in aliis actionibus inſtantaneis quas admittimus.

Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ patet ex dictis non ſolùm ex deſitate medij,ſed ex aliis cauſis poſſe prouenire ſucceſſionem motus. Ad inſtantiam de illuminatione reſpondetur,ideo hanc per ſe fieri in inſtanti, quia nullam inuenit contrariam qualitatē, quod ſolùm retardat actiones accidentium:at in motu nō ſolùm reſiſtentia medij, ſed eius extenſio, & alia plura ſuprà numerata id efficiūt.

Obiicies primò, lumen diuerſis partibus medij produci in inſtanti, & hoc non repugnat finitati illuminantis,neque extenſioni corporis illuminati; ergo nec repugnabit, quòd corpus vacuum extenſum tranſeat in inſtanti. Reſp. negādo paritatem,quoniam mobile ſecundùm eamdem ſui partem modò correſpondet huic parti ſpatij,modò alteri,quod nequit fieri ſine temporali ſucceſſione, quantumuis vacuum ſit ſpatium: cùm tamen in illuminatione non ſic diffundatur lumen per ſpatium extenſum,vt ſecundùm eamdem ſui partem ſit in alia & alia parte ſpatij, ſeu ſubiecti aliàs idem numero accidens, contra veram & receptiſſimā Philoſophiam tranſmigraret de ſubiecto in ſubiectum,quod eſt abſurdum:ſed vna pars luminoſi producta diffundit, ſeu producit aliam,& illa alia,quouſque producitur lumen in toto ſpatio, quod corpus luminoſum potens eſt illuminare: nulla autem apparet repugnantia quòd talis productio fiat in inſtāti,ſi nulla adſit reſiſtentia ex parte alicuius qualitatis contrariæ,quæ ſolùm valet impedire inſtantaneam productionem,ſeu actionem retardare. Neque hoc eſt contra rationem finiti agenris, cùm id ſolùm poſſit præſtare lux in diſtātia debita, ſeu in determinata ſphæra actiuitatis: quòd ſi corpus per vacuum moueretur in inſtanti, dato quocumque vacuo, quamtumuis magno, ſine determinatione ſpatij talis motus inſtantaneus foret in ſententia aduerſariorum, quod finitati agentis repugnare videtur.

QVÆSTIO III.

De tempore.

TEMPVS, ex mente Philoſ.c.11. huius lib. *eſt numerus motus ſecūdum prius & poſterius*:non intendimus in præſenti huius definitionis partes expli-

explicare, quoniam de iis ſatis diximus in Logica q.15.diffic.2.art.1. ſolùm ergo dubitandum venit ſecundùm inſtitutum phyſicum, an tale tempus ſit ens reale, vel rationis, quo pacto diſtinguatur à motu & quarum rerum menſura ſit.

DIFFICVLTAS I.

Vtrùm tempus ſit ens reale.

ARTICVLVS I.

Proponitur aliquorum negatiua ſententia, & affirmatiua vt verior ſtatuitur.

PEreyra lib.12.c.13. Argentina diſt. 1.art.2. cum Auerroë, & Galeno exiſtimant tempus pro materiali, ſeu quatenus importat motum, eſſe ens reale, formaliter verò & quatenus mẽſurat talem motum, eſſe ens rationis, putant eſſe ſententiam Philoſ. in hoc lib. cap. vltimo, vbi docet tempus ita pendere ab anima, quòd ex defectu huius tempus deficeret. quod confirmari poteſt exemplo numeri continui. nam ſicut in continuis non datur numerus, niſi per operationem intellectus, neque in vlna cõflata ex ligno dantur quatuor palmi, niſi intellectus illos determinet; ſic etiam tempus eſt numerus applicatus quantitati cõtinuæ, nempe motui primi mobilis; ergo ſi intellectus non diſtinguat partem priorẽ, mediã & poſteriorẽ à parte rei, non erit taliũ partiũ diſtinctio.

Communis & vera ſententia docet tempus eſſe verum ens reale. tenet expreſsè Doctor lib.5.Metaph.q.8.§.*dicitur*, verſ.*ad primũ*, n.2. idémque ſupponit in 2.diſt.2.q.2.3.& 4. eſt ſententia S.Thomæ opuſc.44.de tẽpore c.1. & 1.parte q.10.art.5. idem tenent Albertus Magnus in hoc lib. tractatu 3. c.16. Saxonia & Toletus ibidem q.16. Maſius c.12.lect.1.& cõmuniter Scholaſtici cum Magiſtro in 2. diſt. 2.q.2. colligitur hæc ſententia non obſcurè, ex modo loquendi Scripturæ ſacræ, quæ ita loquitur de tempore, ac de vero interiali, cùm dicitur Geneſis primo. *Fecit Deus duo luminaria magna, vt diuiderent noctem & diem, vt eſſent in tempora*, & Pſalmo 44. *dies diei eructat verbum*, & Actor.1. *Non eſt veſtrum noſſe tempora, vel momenta.* Vnde Pariſienſis ſchola ſumpſit occaſionem art. 119. damnandi oppoſitam ſententiam tanquam erroneam. Quam cenſuram etſi nimis rigidam exiſtimem, cùm omnia iſta explicari poſſint de tempore pro materiali, quod in ſententia aduerſariorum ens reale eſt, aliàs etiam damnandi eſſent, qui dicunt tranſubſtantiationem eſſe ens rationis, formaliter & velle liberum Dei, cùm certum ſit omnia iſta realia eſſe, Chriſtúmq; Dominum trãſubſtantiari realiter in Euchariſtia, Deúmque realiter amare creaturas, tamen tantorum virorum auctoritas magni facit ad huius opinionis confirmationem.

Ratione etiam probatur hæc veritas primò, tempus eſt duratio & menſura motus, aliarúmque rerum corruptibilium; ergo ſicut conſtanter tenemus æternitatem eſſe quid reale, quia menſurat Deum intrinſecè quúmque, quia eſt duratio Angeli habentis totũ eſſe ſimul, ita & tempus ob eamdem rationem, ſecundùm quam eſt menſura, quid reale erit. Cõfirmatur primò, quia ſecluſo opere intellectus, tempus motus primi mobilis, eſt diuturnior motu alicuius lapidis deſcendentis; ergo à parte rei tempus eſt menſura talis motus. Secundò confirmatur. nã de hac ſucceſſione, velocitate & tarditate motus, quæ tempore menſurãtur, agit Phil. cũ Peripathetica ſchola, de iiſque demonſtrat paſſiones; ſed Phil. nõ ſpectat agere de ente rationis.

Digitized by Google

Articvlvs II.

Fit ſatis fundamentis aduerſariorum.

4\. AD fundamentum oppoſitæ ſententiæ reſpond. Philoſophũ ibi ſolùm dubitatiuè propoſuiſſe, vtrùm non exiſtente anima eſſet tempus, quod inferiùs reſoluit, cùm dicit, *quòd aut oportet dicere, quòd tempus non ſit, ſi non eſt anima: aut oportet hoc dicere verius, quòd tempus eſt vtcumque ens ſine anima.* Vocat autem tempus *vtcumque ens*, quia non habet eſſe fixum in rebus, ſicut entia permanentia, ſed ſucceſſiuum, cuius ſolùm vnum indiuiſibile, ſeu nunc in actu habemus.

Quare Philoſophus vocet tẽpus vtcumque ens.

Ad illud de continui numero reſpondetur, quòd licèt in quantitate continua non detur, formaliter loquendo, numerus, datur tamen ratio menſuræ in actu primo. Hanc tamen explicamus replicatione quãtitatis paruæ determinatæ, ſeu diſcretis quantitatibus: non quia quantitas continua propria & proportionata careat menſura, ſed quia quantitas diſcreta notior eſt nobis, & ſic naturam & magnitudinem quanti magis manifeſtat, vt notat Doctor lib. 5. in Metaphyſicam quæſt. 9. §. *Poſſet dici*, num. 2.

Quantitas diſcreta eſt notior nobis, quantitate continua.

Obiicies totius temporis tantum nos habere vnum nunc, ſeu temporis inſtans; ergo tempus non eſt ens reale præſens & exiſtens. Reſpondetur hoc argumentum petere quòd examinemus qualiter tempus ſit præſens & exiſtens, de quo art. ſequenti.

De tempore non habemus niſi nũc.

Articvlvs III.

Qualiter tempus dicatur præſens.

5\. NOn deſunt auctores qui affirment, tempus dici realiter præſens quatenus inter præteritam & futuram partem ſemper eſt aliqua minima in alias diuiſibilis, ob quam tempus valet realiter præſens exiſtimari. Sed hunc dicendi modum communiter Philoſophi reiiciunt tãquam improbabilem: ſequeretur quidem temporis partes termino communi, ſeu indiuiſibilibus continuatiuis non continuari, quandoquidem ſemper ſuccederet aliqua pars, vt diceretur tempus præſens. Tamen impugnatio (vt verum fateor) non multum habet roboris, quoniam iſti authores non coguntur expoſitione ſua negare indiuiſibilia, imò ea fatentur tanquam continuatiua illarum partium proportionalium, quæ in illa minima parte temporis præſentis continentur. Cùm autem dicitur, indiuiſibile continuatiuum ſequi immediatè poſt præſentem partem, reſponderi poſſet, quòd ſicut ex dicendis lib. 6. quæſt. 1. difficult. 2. art. 1. n. 13. indiuiſibile non facit maius; nec propriè producitur in ſententia quamplurium, ita nec cenſetur menſurans, nec verè & propriè præſens, niſi ratione partium quas annectitur, vnde quodlibet tempus aſſignabile ſemper pars erit.

Modus dicendi quorumdam.

Improbatur.

6\. Alij cum Pereyra, Soto & Toleto affirmant, tempus dici præſens, ſolùm ſecundùm illud inſtãs, copulans præteritum & futurum. Hæc tamen ſententia ſi intelligat quòd illud aſſignabile vt non præteritum, nec futurum, ſemper eſt indiuiſibile, quantum ad aſſignationem noſtram. nam qualibet parte aſſignata, ſemper debet habere partes, cùm continuum ſemper ſit diuiſibile in ſemper diuiſibilia: & ſi omnes iſtæ partes eſſent actualiter præſentes, continuum ſucceſſiuum non diſtingueretur à permanẽte, cùm gauderet pluribus partibus ſimul exiſtentibus: hic modus explicandi non caret probabilitate. nam licèt indiuiſibili conti

Alter dicendi modus.

Digitized by Google

continuatiuo nõ ſuccedat aliud indiuiſibile, ſuccedit tamen inadæquata pars, quæ non poteſt dici diuiſibilis, vt explicabimus vbi infrà 6. Phyſicorum. Si tamen iſti authores intelligãt totum cõtinuum ſucceſſiuum cõſtari indiuiſibilibus immediatè ſuccedentibus, id eſſe falsũ probabimus ibidẽ.

7. *Verus modus explicãdi.* Melius & verius hanc præſentiam realem & exiſtentiam temporis explicuit Doctor in ſecundo d.2. q.9.§. *Ad ſecundum nego*, n.6.& q.2.§. *Inſtatur*, verſ. *iſtam*, n.4.& lib.11. in Metaphyſicam ſum.4. cap.2.n.92. & lib.5. Metaphyſicæ, q.8.§. *Dicitur*, verſ. *Ad primum*, num.5. cui ſubſcribunt Suarius tom.2. Metaphyſicæ diſput.50. ſect.9. n.19. Plaza, Murzia diſp.3. Phyſicæ q.2. Ruuius tractatu de tempore q.1. cum S.Thom. opuſculo 44. de tempore. Cùm dicunt tempus dici realiter præſens quatenus ſucceſſiuè eius entitas ſemper durat ſuccedentibus partibus, quæ tranſeunt de præſentibus in præteritas,& de futuris in præſentes.

Notandũ. Pro cuius rei explicatione noto cum Doctore in ſecũdo vbi ſuprà q.9. quòd ſicut continuum permanens partibus conſtat indiuiſibilibus copulatis, ita & continuum ſucceſſiuum; vtriuſque enim quidditas hoc expoſcit vt partibus conſtet, eſt enim de ratione quãti vt abſtrahit à ſucceſſiuo & permanẽti, quòd ſit indiuiſibile in ſemper diuiſibilia, vnde ſicut quãtum continuum permanens ſua gaudet præſentia & exiſtentia, ſic quantum continuum ſucceſſiuum; hac obſeruata differẽtia, quòd exiſtentia & præſentia permanentis permanens eſt, ſucceſſiui verò ſucceſſiua, quia cùm præſentia & exiſtentia proportionentur entitatibus rerum quas præſentes faciunt, neceſſum eſt, vt qualis fuerit entitas, talis ſit præſentia & exiſtentia. *Cõtinuũ ſucceſſiuum cõſtat partibus indiuiſibilibus copulatis.*

Quid ſit tempus præſens. Vnde patet qualiter tempus præſens exiſtimari poſſit, dicitur quidem quatenus illa ſucceſſio partium indiuiſibilibus copulata, ſemper ſuccedit cũ dependẽtia præteriti & futuri, quodcũque enim tempus quod aſſignetur præſens eſt, mediánſque inter vtrũque, ideo tales partes non dicuntur reales præcisè,& exiſtentes, quatenus præteritæ, quæ iam non ſunt; nec ſolùm quatenus futuræ, quæ nondum ſunt, ſed quatenus tranſeũtes ſunt. Quod innuit Auguſt. 11. de Ciuitate Dei, c.26. cùm dicit. *Tẽpus metior ſcio, ſed non metior futurũ, quia nondum eſt, non metior præſens, ſcilicet inſtans, quia nullo ſpatio tenditur: non metior præteritũ, quia iam non eſt. Quid ergo metior? an prætereuntia tempora non præterita.* Id etiam innuit Philoſophus cùm definit tempus *eſſe numerum motus ſecundùm prius & poſterius.* ac ſi dicat de ratione entis ſucceſſiui per ſe eſſe vt quælibet pars eius fiat poſt aliam, ita vt nullam poſſimus aſſignare, quæ tota ſimul facta ſit, ſed qualibet ſignata alia prior ſit facta. Non enim ens ſucceſſiuum quatenus poſitiuum eſt, cõponitur ex partibus quę nõ ſunt, quatenus non ſunt, ſed quatenus realiter fiunt & tranſeunt, vel è conuerſo quatenus illæ partes conſiderantur vt iam non exiſtentes, aut nondum factæ. *Ens ſucceſſiuum quid.* Vnde ens ſucceſſiuum negationem aliquo modo importat, præſentiæ ſimultaneæ partium præteritarum & futurarũ aduenientium. Hoc enim eſt de ratione ſucceſſiui, vt ſuperſit aliquid agendum. nam ſi nihil ſupereſſet, iam tota ſucceſſio eſſet finita: illud autem quod agendum ſupereſt, intrinſecè includit non eſſe factum. Id denotat nomen futurum, ſicut & præteritũ, quod qualibet parte aſſignata, alia prior perceſſerit, ſeu facta ſit,& cõſequenter iã non ſit actu, quod totum includit ratio eſſentialis ſucceſſionis. *Ens ſucceſſiuum importat negationem præſentia ſimultanea partium.*

Obiectio prima. Obiicies, ſi tempus eſt præſens; ergo & præteritum & futurum, quod eſt abſurdum. *Solutio.* Reſpond. omnes partes

tes temporis præſentis eſſe pro ſui temporis differentia, quod eſt dicere, præteritum fuiſſe præſens, futurum verò habiturum præſentiam.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò, de rebus præſentibus enuntiari quòd nunc ſint, hoc eſt proprium rei permanentis; ergo ſicut repugnat tempus permanentia, ſic & præſentia. *Reſpōſio.* Reſpondetur optimè verificari de tempore quòd ſit nunc præſens, non permanenter, ſed ſucceſſiuè.

Obiectio tertia. Obiicies tertiò, ex Auguſt. 11. confeſſionum cap. 15. & Seneca lib. 6. naturalium quæſtionum prope finem, *quòd totius temporis vnum tantùm nunc, ſeu inſtans habemus.* falsò ergo dicimus tempus eſſe præſens, ſecundùm partes ſuccedentes. *Reſpōſio.* Reſpond. non ita eſſe intelligendum illud vulgare proloquium, ex Auguſtino, & Seneca deſumptum, quòd ſolum inſtans temporis, ſeu indiuiſibile illius ſit præſens: ſed, vt denotemus fluxibilitatem temporis, & nullam eius exiſtentiam. *De tempore non habemus niſi nunc explicatur.* nam, vt optimè notauit Suarius vbi ſuprà, ſicut Mathematici, vt notificarent dimenſionem lineæ, declararunt per fluxum puncti, quamuis implicet punctus verè fluens; ita optimè Doctores explicarunt fluxibilitatem ſuccedentis temporis per inſtans, cuius ſucceſſu fluxus eius continuus declaratur. ſic monet Suarius intelligendum eſſe Capreolum in ſecundo d. 2. quæſt. 2. art. 3. & Durandum ibidem quæſt. 4. tamen verè tempus ſuccedit ſecundùm partes & indiuiſibilia, & ſecundùm eas realiter eſt præſens, modo iam explicato. Nec aliter intelligendus eſt Doctor, vt minus benè affirmat Aretinus 4. Phyſicorum in annotationibus ad textum 104. dicens, ex mente Doctoris totiùs temporis tantùm eſſe vnum nunc ſecundùm ſubſtantiam, cùm manifeſtè colligatur oppoſitum ex eodem Doctore in 2. diſt. 2. q. 2. vbi ſuprà.

DIFFICVLTAS II.

Quæ duratio conueniat ſingulis rebus.

ARTICVLVS I.

Quid & quotuplex ſi duratio rerum.

10. *Triplex eſt menſura rerum.* DVratio eſt menſura quædam intrinſeca, quæ neceſſariò ſequitur naturam exiſtentem à parte rei. Hæc diuiditur in æternitatem, æuum & tempus. Æternitas, ſecundùm Boëtium lib. 1. de conſolatione, *eſt tota ſimul interminabilis vitæ perfecta poſſeſſio,* & hac ratione (noſtro modo) dicere ſolemus diuinam eſſentiam æternitate menſurari, quia totum eſſe Dei æternum, totum ſimul ſine principio perfectiſſimum, & omnino imperfectibile. Æuum ſecundùm Doctorem in ſecundo, d. 2. quæſt. 2. §. *Ad ſecundam partem*, eſt menſura entis permanentis, & vniformiter ſe habentis, & in hoc differt à tempore, quia tempus menſurat intrinſecè & propriè non res permanentes, nec improducibiles, ſed per ſe ſucceſſiuas, vt eſt motus.

Duratio intrinſeca & extrinſeca. Rurſus duratio, quatenus menſurans, alia eſt intrinſeca, alia extrinſeca. Intrinſeca duratio propria eſt alicui rei, ipſique coniuncta; extrinſeca verò, etſi ſimultatem habeat cum menſurato, non tamen intrinſecè & inſeparabiliter conuenit illi. Hac ratione dici conſueuit Deum eſſe in tempore, non quia exiſtentia ipſius tempore menſuretur, cùm Deus ſubiacere nequeat temporaneis menſuris, ſed quia tempori coëxiſtit, ſicut

Digitized by Google

ſicut baculus motui, aut fluxui flumini.

II. *Qualiter differant æterni æuum & tempus.* Ex quibus patet, vt notauit quidã marginiſta Doctoris, ad ſecundum ſententiarum d.2. quæſt.1. §. *contra iſtam poſitionem*, æuum, æternitatem & tempus in hoc differre, quòd æternitas menſurat permanens, indeficiẽs, & indefectibile ſine poſſibilitate permutationis. Vnde falsò Rada 2. controuerſiarum controuerſia 4. art. 4. concl.3. dicit quòd ſi per impoſſibile Deus deſineret eſſe, adhuc menſuraretur æternitate, quod reiicit Doctor quodlibeto 6. §. *contra iſtud obijcitur*, lit. R. æuum menſurat permanens, ita vt mutabilitatem non abigat; ideo licèt menſuret non deficiens & permanens, non tamen ab intrinſeco & eſſentialiter indefectibile eſt ſicut æternitas. Tempus menſurat motum, non ſolùm defectibilem, ſed deficientem, & non potentem permanere.

His tribus menſuris addunt Thomiſtæ, cum Angelico Doctore 1. part. quæſt. 10. a. 5. ad primam aliam menſuram, quam vocant tempus diſcretum, eámque ſic explicat & refutat Doctor in 2. ſententiarum d. 2. q. 4. §. *hic dicitur*, & in reportatis in 2. d. 2. quæſt. 1. §. *dicitur*, lit. E. verſ. *primo videndum.* In hunc modum, *dicitur quòd operationes Angelorum menſurantur tempore diſcreto: & declaratur, quia menſura & menſuratum, ſunt vnigenita, & ſibi inuicem correſpondentia, ſicut intellectiones Angeli non ſunt continuatæ, ſed habet primo hanc, & poſtea iſtam, & nulla iſtarum continuatur cum alia, quia aliquando non ſunt eiuſdem rationis; igitur menſura erit proportionabilis ſibi, nullum tamen eſt æuum, nec etiam tempus medium; igitur menſura eius erit tempus Angelicum. Vlteriùs dicitur quòd illud tempus eſt quantitas diſcreta, differens*

Refutatur tempus diſcretum.

realiter à numero & oratione: à numero in hoc quòd partes huius temporis non poſſunt eſſe ſimul, ſed diſcretæ proferuntur, tamen alia pars orationis, vt ſyllaba benè poteſt eſſe continua; ſed iſtius temporis diſcreti non poteſt eſſe alia pars in ſe continua. Et ſi quæras, quare Philoſophus non poſuit hoc tempus? dicitur, quòd ipſe poſuit Angelos eſſe quoſdam Deos, ideo non poſuit operationes differre à ſubſtantijs. Ideo non dedit aliam menſurã operationi, quàm ſubſtãtiæ.

Et ſi quæras, quomodo illud tempus comparatur ad tempus noſtrum? dicitur quòd ſemper coëxiſtit parti tẽporis noſtri, aliquando tempori maiori, aliquando minori, ſecundùm quod diutius moratur in vna intellectione, quàm in alia, & nunquam poteſt ſolùm coëxiſtere vni inſtanti temporis noſtri, quia ſi Angelus haberet vnam intellectionem, ſolùm cum vno inſtanti noſtro, & pòſt immediatè habet aliã; igitur immediatè inſtans noſtrum eſſet alteri vni inſtanti noſtro.

Cõtra illud; quæcunque habent vniformem modum permanendi, dum manent, habent menſuram eiuſdem rationis: ſed intellectio Angeli dum manet, & exiſtentia eius, haberet vniformem modum permanendi; igitur, &c. Materia patet, tum quia ſubiectum includit prædicatum: tum quia ſi vna intellectio Angeli ſempiternaliter maneret ſicut exiſtentia, vniformiter haberet menſuram, ſicut ſempiterna exiſtentia: vel non accidit menſura, quia eſto quòd Angelus cras annihiletur, non minus exiſtentia ſua nunc menſuratur æuo. Dices, hoc eſt verum, quia exiſtentia ſua non ſubeſt voluntati ſuæ, ſed tantùm poteſt annihilari à Deo. Ideo non variatur in comparationem ad menſuram, ſed intellectio ſua quantumcunque diu duret, ſemper ſubeſt voluntati ſuæ.

Contrà ſi non eſſet ſequens, non variat eius menſuram, quamdiu eſt; igitur multo fortius nec cauſa non eſſe eius, quùm ſit remotior, variabit menſuram eius; item ille

Digitized by Google

ille Doctor dicit aliter, quòd tres ſunt exiſtentiæ, & tres menſuræ. exiſtentia quæ eſt ſimpliciter indeecdens & inuariabilis, æternitate menſuratur variabilis, & dependens tempore, inuariabilis, & dependens æuo, ſed quàm diu manet ita inuariabilis, eſt intellectio ſicut exiſtentia, & vtraque dependens, & annihilabilis à Deo. Item omnes Doctores concedunt, quòd actus beatificus menſuretur æuo, & hoc æuo ſuperiori, ſi ſint plura æua. hoc etiam vult S. Auguſtinus de fide ad Petrum, collato in ſe euidentis munere nihil mutationis ſentiunt, ſed manifeſtum eſt quòd nullus beatificatur niſi potentia operatur vel agendo, vel recipiendo, quia ſi beatificatur, neceſſariò præſupponit gratiã & operationem potentiæ, ſed impoſſibile eſt, aliquid æternum dependere ab aliquo menſurato inferiori menſura æuo, igitur operatio potentiæ menſuratur æuo.

Item ſequitur ſecundùm iſtos quòd quilibet Angelus habebit ſuum tempus diſcretum, & quilibet plura tempora, quia poſſibile eſt, quod ille Angelus intelligat, & quod diutius alius intelligat lapidem quàm ille, quia vnus continuat intellectionem ſuam, & alius non. igitur habebunt diuerſas menſuras: ſequitur ſimiliter quòd quilibet haberet plura tempora, quia non eſt alia quantitas, quæ poſſit componi ex partibus omnino alterius rationis, numerus enim non componitur ex numeris, ſed ex vnitatibus, quia ſemel ſunt ſemel ſex, eſto tamen quod ſic certum eſt quòd nullus numerus poteſt componi ex partibus omnino alterius rationis, ſed intellectio alterius, & alterius obiecti, eſt alterius rationis in genere proprio, quia intellectio impeditur ab obiecto, igitur diuerſa erunt tempora menſurantia, & alterius rationis. Item quod dicitur quòd non poteſt intellectio Angeli coëxiſtere inſtanti noſtro, illud videtur falſum, quia de perfectione intellectus & quòd poſſet plura minori tempore intelligere, ſi non poteſt plura ſimul intelligere, quia experimur hoc de intellectu noſtro acuto. Nũc autem intellectio noſtra poteſt eſſe in inſtanti temporis, igitur & in illa parua menſura intellectio Angeli. Item permanere, vel non permanere, nihil facit ad quantitatem diſcretam, neque continuam, ſed vt copulari ad eundem terminum communem, vel copulare, ideo propter nihil in vniuerſo oportet ponere tempus componi ex talibus diſcretis.

ARTICVLVS II.

Quæ menſura durationis menſurentur ſubſtantiæ corporeæ & corruptibiles.

CONſultò ſolùm inquirimus in præſenti de ſubſtantiis corruptibilibus. nam de eis ſolùm poteſt dubitari, an tempore menſurentur, quùm certum ſit apud omnes entia ſpiritualia ſiue accidentalia, ſiue ſubſtantialia alia ſuperiori menſura menſurari, de quibus agunt Doctor, & S.Thomas vbi ſuprà, & communiter Scholaſtici in tractatu de Angelis, ad quem remittimus explicationem menſuræ durationis talium entitatum; de ſubſtantia igitur corruptibili ſolùm eſt difficultas, ſicut etiam de accidẽtibus corruptibilibus, & de quiete, quia quùm ſit priuatio motus ſaltim per accidens, eadem menſura menſurabitur ac motus illi oppoſitus. S.Thomas 1.p.q.10.art.4.ad 3. & in art.4. docet tales entitates corruptibiles tempore menſurari, eandem ſententiam ſequitur Albertus lib.4. Phyſicorum tract.3.c.10. & in ſumma de quatuor coæuis. Caietanus cum S.Thoma vbi ſuprà, art.5. Sonzinas 10. Metaph. quæſt 54. Fonſeca 5.Metaph. cap.13. quæſt. 12. ſect.13. Peregrinus lib.22. cap.3. Iauellus 4. Phyſicorum quæſt. 22. Maſius in hoc lib. ſectione vltima.

Digitized by Google

Fundamentum horum authorum eſt, quòd Ariſtoteles in hoc lib. cap. 12. eo probat rem aliquam menſurari tempore quod patiatur ab eo: ſed res corruptibiles ſiue ſint ſubſtantiæ, ſiue accidentia, tempore corrumpuntur, in illóque rabeſcunt; ergo eo menſurantur. Secundò iſtæ entitates nequeunt æternitate menſurari, quùm non ſint omnino indefectibiles, nec æuo, quùm actu deficiant; ergo tempore menſurantur.

14. *Verior ſententia.* Verior ſententia docet entitates corruptibiles nō menſurari tempore. hanc ſententiam tenet Doctor in 2. d. 2. § *concedo concluſionem*, verſicul. *& tunc ad primam inſtantiam*, num. 12. & in reportatis in 2. d. 2. quæſt. 1. §. *dico*, lit. B. Durandus ibidem quæſtione 6. Henricus quodlibeto 15. quæſt. 13. Heruæus quodlibet. 1. quæſtione 12. Suarius tom. 2. Metaphyſicæ diſput. 50. ſect. 7. Conimbricenſes 4. Phyſicorum cap. 12. quæſt. 13. artic. 1. Ruuius in præſenti tractatu de tempore quæſt. 5. quamuis non omnes conueniāt in aſſignanda menſura iſta à tempore diuerſa. nam Doctor ſentit eam eſſe æuum. Henricus verò modum æui, qui licèt ſit diuiſibilis & ſaltem virtualiter correſpondens tempori, eſt tamen defectibilis. Durandus autem & Heruæus, eſſe inſtans permanens temporis diſcreti. Ruuius tandem eſſe menſuram quamdam indiuiſibilem ab his omnibus omnino diuerſam. hos autem dicendi modos ſolùm nomine differre, ſi excludamus placitum Heruæi concedentis tempus diſcretum, quod reiicimus cum Doctore ſuperiùs num. 11. probabiliter ſentio. nam omnes iſti authores intendunt ſubſtantias iſtas corruptibiles permanentes non menſurari tēpore intrinſecè. quòd autem hæc menſura ſit propriè æuum, vel non, pendet ab explicatione nominis æuum. Nam ſi hoc limitetur, ſolùm ad ſubſtantias incorruptibiles, certum eſt incorruptibiles non poſſe eo menſurari: ſi autem extendatur ad omnia entia permanentia, æuo menſurabuntur, vel quodcumque horum permanētium, ſicut gaudet entitate diuerſa, ſic & menſura quæ poteſt dici æuum, vel alio ſpeciali nomine nominari: ſed quidquid ſit de hoc prædictā concluſionem ſequentibus dictis ſic explico.

Pro huius concluſionis explicatione præmitto cum Doctor. in 2. d. 2. quæſtione 4. §. *concedo concluſionem*, num. 9. verſicul. *ad primum dico quòd in entibus iſta ſe habent ſecundùm quendam ordinem, primò fluxus forma, ſecundò forma, ſecundùm quam eſt actualiter fluxus, & tertiò forma ſecundùm quam poteſt eſſe fluxus partis poſt partem, & quartò permanens, in quo non eſt natus eſſe fluxus partium, tamen neceſſariò habet formam conſequentem, in qua natus eſt eſſe fluxus. Quintò illud, in quo nec poteſt eſſe fluxus, nec in aliquo antecedenti ipſum naturaliter primum eſſentialiter menſuratur tempore, quia contra rationem eius formalem eſt permanentia, vel quòd aliqua pars eius maneat eadem, ſed ratio eius requirit partem eius ſuccedere parti. Quintum omnino inuariabiliter manet idem, dum manet, & ideo nullo modo menſuratur tempore, nec ſecundùm ſe totum, ne ſecundùm partem eius, neque etiam tempore per accidens. Quartum non menſuratur tempore per ſe, nec ſecūdùm ipſum eſt propriè quies, quia non eſt natum moueri, quieſcit tamen per accidens, quia quies eſt ſecundùm aliquam formam, neceſſariò conſequentem ipſum. Secundum & tertium eſt eadem forma, licèt ſecundùm diuerſam diſpoſitionem accepta, & ſecundùm illam vno modo acceptam eſt actu motus, & ſecundùm alium modum acceptum eſt actu quies*; ex quibus 15. *Quinque modis vſurpatur motus.*

16. *Cõcluſio Prima.* Dico primò, ſubſtantiæ corruptibiles & accidentia ſi conſiderentur ſecundùm eſſe proprium & abſolutum tam pro forma fluenti, ſeu in fieri, quàm in facto eſſe, æuo menſurantur. eſt expreſſa ſententia Doctoris vbi ſuprà, & in reportatis in 2.d.2. quæſt.2. lit.B. vbi hæc habet. *Dico quòd ſicut exiſtentia ſubſtantiæ eſt prior qualitate, ſic variabilitas in poſteriori non arguit variabilitatem in priori. Ideo dico vniuerſaliter quod quæcunque dum manent habent ſenſibilem modum exiſtendi, habent ſenſibilem menſuram, ideo concedo quòd tam eſſentia ignis, quam cœli menſuratur æuo.* & ratio eſt manifeſta, quoniam menſura debet eſſe vnigenita menſurato, & ita ſicut ſucceſſiuum requirit menſuram ſucceſſiuam, ſic permanens permanentem. Sed formæ iſtæ corruptibiles ſunt entia permanentia in facto eſſe; ergo menſurantur æuo, quod eſt menſura rerum permanentium, non autem tempore, quod eſt menſura rerum ſucceſſiuarũ: quòd autem idem ſit dicendum de forma in fieri, manifeſtum eſt. Nam quùm ex dictis lib.3.quæſt.1.diffic.3.motus per fieri, formæ ſit idem realiter cum forma in forma in facto eſſe, neceſſum videtur, vt talis entitas & forma ſecundùm propriam entitatem conſiderata, eadem forma menſuretur in fieri atque in facto eſſe.

Entitates corruptibiles menſurãtur æuo.

17. *Cõcluſio ſecunda. Fluxus formæ mẽſuratur tempore.* Dico ſecundò, ſi formæ iſtæ conſiderentur pro fluxu formæ, tempore menſurantur quatenus motui quantitatiuo ſubſunt: eſt etiam ſententia Doctoris vbi ſuprà. Fundamentum eſt quòd ea menſurantur tempore, quæ habent entitatem per ſe ſucceſſiuam: ſed fluxus formæ corruptibilis ſucceſſiuus & temporaneus eſt; ergo formæ quæ ſubſunt tali fluxui, tempore menſurantur.

Obiectio prima. Obiicies primò cũ Doctore, quòd cuius eſſe primum menſuratur in inſtanti temporis, eius eſſe habitum, vel durans, debet tempore menſurari. Primum autem eſſe ſubſtantiæ generabilis, inſtanti temporis generatur; ergo tota ſubſtantia menſuratur tempore. *Reſpõſio.* Reſpondet Doctor primum eſſe ſubſtantiæ generabilis, eſſe in nunc æui per ſe, licèt prout comitatur mutationem cauſæ ſecundæ per accidens ſit in nunc temporis, ex quo non ſequitur durationem eius poſt illud inſtans tempore menſurari, quia iam conſeruaretur à ſolo Deo, ad quem habet habitudinem vniformem ſine variatione, ſicut Angelus, & ita menſuratur æuo. Vnde optimè notat Doctor vbi ſuprà num. 13. verſic. *per hoc etiam patet, quòd Deus poſſet creare aliquam ſubſtantiam corruptibilem ſine omni tempore. nam talis actio creatiua nec eſt per ſe ſucceſſiua, nec dependet à tempore, ſicut nec eſt mutatio eo modo quo Philoſophus loquitur de mutatione, quia non eſt indiuiſibile neceſſariò terminans fluxum ſui oppoſiti, nec vt primò fluentis, nec vt neceſſariò concomitantis motum menſuratum tempore.*

Poſſet Deus creare ſubſtantiam corruptibilẽ ſine omni tẽpore.

18. *Obiectio ſecunda.* Obiicies ſecũdò, ſi ex eo quòd ſubſtantiæ generabiles habent eſſe permanens menſurantur æuo; ergo etiam Deus poterit menſurari æuo, & non æternitate quatenus gaudet exiſtentia permanenti. *Reſponſio prima.* Reſpõdetur primò æternitatem non ſolùm menſurare naturam exiſtentem permanenter, ſed negatam deſitione, & ſucceſſione; æuum autem cùm ab intrinſeco non menſuret naturam ſic exiſtentem, ſed potiùs defectibilem, nequit intrinſecè menſurare Deum. *Reſpõſio ſecunda.* Secundò reſpondetur quòd licèt duratio Angeli conueniat cum diuina, in eo quòd vtraque ſit permanens, & ita diuina poſſit dici æua; eſt tamen duratio alterius ordinis ex eo quòd menſurat exiſtentiam

tiam

Digitized by Google

tiam ex ſe repugnantem deſinere, & ita eſt æuum æuorum, vt dixit Dionyſius cap. 5. de diuinit. nomin. vel æuum æternitatis, vel æternitas, quod non habet æuum Angeli. Dices, ergo ob incorruptibilitatem Angeli æuum eius erit alterius rationis à duratione ſubſtantiæ corruptibilis, etſi vtriuſque duratio ſit permanens. Ego quidem non negarem conſequentiam, tum quia manifeſtè infertur ex doctrina Doctoris; tum etiam quia intentum eius fuit ſolùm excludere tempus diſcretum, non admittens aliam durationem præter æternitatem Dei æuum permanentium, & tempus ſucceſſiuorum, quod non tollit, quin inter æuiterna ſit aliqua differentia, licèt non in permanentia ſimultanea, quia duratio iſta nihil aliud eſt, quàm exiſtentia perſeuerans inuariabiliter in eſſe accepto; & ita ſi exiſtentia perſeueret ab intrinſeco indefectibiliter, erit æternitas; ſi indefectibiliter ab extrinſeco, erit æuum Angelorum; ſi defectibiliter tam ab intrinſeco, quàm ab extrinſeco, erit æuum aliorum permanentium: neque eſt inconueniens, quòd talia æua differant, cùm ſint menſuræ idem omnino cum rebus mēſuratis, ex Doctore vbi ſuprà quæſt. 2. per totam: vnde ſi inter menſurata eſt aſſignata diſtinctio, probabiliter poteſt aſſignari inter menſuras.

Inſtātia.

Reſpōſio.

19. *Obiectio tertia. Res corruptibiles non mēſurātur intrinſecè ſenectute aut ætate.*

Obiicies tertiò ſubſtantias corruptibiles diſtingui in varias ætates: ſed ætas eſt tempus, & non æuum; ergo tempore menſurantur. Reſpondetur conceſſa maiori, negando ætates eſſe tempora, vel menſuram rerum corruptibilium. nam illæ durationes non ſunt ſucceſſiuæ ratione formæ ſubſtantialis, ſed ratione aliquorum accidentium, quæ conſequuntur ipſam formam, & ratione quorum homo dicitur ſenex, aut iuuenis.

Obiectio quarta.

Obiicies quartò, ea, quæ patiuntur à tempore, tempore menſurantur, ex Philoſopho hîc text. 117. ſed generabilia multa patiuntur à tempore, nimirum quòd quantum acquirunt futuri, deperdunt præteriti, agendóque, & patiendo aliquid materiæ fluit, & refluit, &c. ergo cùm iſtæ entitates non ſint omnino permanētes & multa patiātur à tempore, tempore menſurabuntur. Reſpondetur eſſe ſubſtantiale, nec pati aliquid à tempore, nec variari. nam idem manet quoad ſubſtātiam à primario vſque in finem: de quo in 1. de generatione: patitur autem quoad eſſe accidentale, ſcilicet quoad augmentum, aut decrementum, vel alterationem: & licèt quantum ad materiam ſit aliqua variatio, illa tamen non ſit continuò, ſed ſecundùm interualla temporis. nam ex Doctore vbi ſuprà non omnis forma, ſecundùm quam eſt variatio, menſuratur tempore, vel inſtanti eius; ſed illa ſolùm ſecundùm quam res aliter ſe habet ſucceſſiuè.

Reſpōſio.

Eſſe ſubſtantiale non patitur intrinſecè à tēpore.

DIFFICVLTAS III.

Qualiter tempus à motu diſtinguatur.

NOn dubitamus in præſenti de tempore, quo intrinſecè primum mobile menſuratur, & reliqui motus inferiores extrinſecè comparato cum his motibus inferioribus: nam certum eſt, ab eiſdem realiter differre, quandoquidem tale tempus datur ſine his motibus, & quando ſimul inueniuntur, ſunt in diuerſis ſubiectis, quod manifeſtè conuincit realem diſtinctionem. Eſt ergo difficultas de tempore comparato cum primo mobile, & de aliis ſpecialibus tempo

Digitized by Google

temporibus, quibus cæteri motus inferiores menſurantur.

Articvlvs I.

Proponitur quinta affirmans realiter differre, & negatiua defenditur.

20. *Sententia prima.* Prima ſententia ſuſtinet tempus realiter à motu differre: ita S.Th. 1.part.quæſt.10.artic.2.Richard.in 2. diſtinct.2.articul.1.quæſt.2. concl. 3. Henr. quodlibeto 3. quæſt. 5. Iauel. quæſt. 10. huius libri. Conimbricenſ. cap. 14. quæſt. 14. attic.1. & 2. Sonz. 12. Metaphyſic. quæſt. 58. Ruu. hîc quæſt. 4 quibus ſubſcribunt quidam neoterici Scotiſtæ, qui citant Doctorem in 2. d. 2. quæſt. 2. & 3. ſed ibi problematicè loquitur, vt ipſi fatentur. Fundamentum horum authorum eſt primò quòd ex Philoſopho 9. Metaph. text. 29. & 4. Phyſic. text. 133. tempus eſt paſſio motus verè, & propriè: ſed paſſiones realiter differunt ab entitatibus, à quibus promanant; ergo & tempus à motu. Reliqua fundaméta obiiciemus art.2. contra noſtram concluſionem.

21. *Verior ſententia.* Verior ſententia docet, tempus non diſtingui à motu realiter, tenet expreſsè Doctor in 4. d. 48. quæſt. 2. §. *contra ſecundam viam.* verſicul. *ſi arguatur*, num. 12. & 4. Phyſic.quæſt.15. quem ſequuntur ferè omnes Scotiſtæ Ioan. Canoni. hîc articul. 3. Nicol. Orbelis hîc, Ioan.Colonia quæſt. 384. Anton.Andr.5. Metaphyſic.quæſt.14. Paul. 2. controuerſ. 4. artic. 2. Faber theorem.49.& ſæpiùs in ſententiariis: his ſubſcribunt Vaſq. 1. part. diſp.33. cap.3.Suar. diſput. 50. ſuæ Metaphyſicæ ſectione 1. num. 5. & ſectione 9. num. 1. qui citant Gabr. Gregor. & Ochamum. Pereyra lib. 2. cap. 1. & alij quàm plures, quos longum eſſet recenſere.

Hanc ſententiam quidam probant, primò, quia ſi tempus diſtingueretur realiter à motu, vel menſuraretur ſe ipſo, vel alio à ſe realiter diſtincto: ſi dicatur primum; ergo ſicut tempus ſe ipſo durat, ſic poterit & motus: ſi dicatur ſecundum; ergo dabitur proceſſus in infinitum. nam idem dicendum foret de illa duratione,ſeu menſura temporis, & ſic in infinitum. Sed meo videri, hoc argumentum non eſt efficax. nam idem poſſet fieri de aliis modis realiter modaliter ab entitatibus modificatis diuerſis, v.g. de vnione, ſeſſione, &c. cùm etiam poſſemus inquirere per quid ſedeat ſeſſio, & vniatur vnio: vnde ſicut dicitur vnionem ſe ipſa vniri, quia eſt ratio vniẽdi, ſic tempus ſe ipſo menſurari, quia eſt menſura motus. 22. *Refellitur quorundam probatio.*

Efficaciùs probatur hæc ſententia argumento, quo vtitur Doctor in 2. d. 2. quæſt. 2. §. *contra iſtud arguitur*, num.3. ad probandum æuum, ſeu durationem Angeli ab eo non diſtingui realiter. nam idem videtur dicendum de tempore ſpeciali, quod eſt intrinſeca menſura, & duratio motus. Argumentum eſt huiuſmodi, ea non differunt realiter, quibus repugnat ab intrinſeco ſeparari: ſed implicat Angelum eſſe in rerum natura,& non actualiter durare, ſimilitérque & motum ſucceſſiuum; ergo tempus, quod eſt menſura huius, non diſtinguitur realiter ab eo. Reſpondet quidam neotericus Scotiſta, non implicare motum ſeparari à tempore, ſicut neque quòd motus ſucceſſiuus fiat in inſtanti. Hæc tamen ſolutio duo inuoluit omnino falſa, primum motum poſſe eſſe ſine tempore, cùm implicet ab intrinſeco motum durare, & non eſſe in tempore, cùm tempus ſit. *Efficacius probatur cõcluſio.* *Reſpõſio quorundam.* *Refutatur reſpõſio.*

Digitized by Google

ſit duratio rei ſucceſſiuæ, vt eſt motus pro fluxu formæ, de quo loquimur in præſenti. Secundum etiam quod admitrit, non eſt minus falſum. nam, vt dicam lib. 6. quæſtione 2. difficultate 1. articul. 1. implicat, motum ſucceſſiuum poſſe fieri in inſtanti, licèt non implicet, quòd diuinitus producatur in inſtanti, quòd aliàs ſucceſſiuè producitur; ergo nullatenus motus poteſt eſſe ſine tempore.

23. *Secunda aliorum reſpōſio.* Alij reſpondent, non eſſe efficax argumentum ad probandam identitatem extremorum, inſeparabilitatem eorumdem. nam, ſicut ex Doctore in 3. diſtinct. 2. quæſtione 2. articul. 1. diximus lib. 1. quæſt. 6. art. 2. totum diſtingui realiter à ſuis partibus, & nihilominus intelligi nequit totum ſine eis: ita etſi repugnet exiſtēntia motus ſine tempore, non inde infertur manifeſtè quòd ſint idem realiter. Sed hæc ſolutio ſimul & impugnatio, etſi magnam habere difficultatem videatur, ita vt Doctiſſimus, & Illuſtriſſimus Dominus Hugo Cauello Archiepiſcopus Armacanus Hyberniæ Primas, nouus Doctoris Scholiaſtes in ſcholio ad ſecundam quæſtionem diſtinctionis ſecundæ ſecundi ſententiarum num. 3. vrgere contra dictam ſententiam de diſtinctione totius à partibus affirmet, tamen inefficax eſt, ſi attendatur fundamentum Doctoris ibidem. nam inſeparabilitas, vt colligitur ex verſiculo, *Confirmatur ratio iſta*, & poteſt prouenire ab intrinſeco, & ab extrinſeco, item ex parte vtriuſque extremi, vel alterius, vt dixi lib. 1. quæſt. 6. vbi ſuprà, articul. 3. ex parte alterius extremi, vt inſeparabilitas, & dependentia, quam dicit creatura à creatore. nam licèt Deus duret ſine creatura, creatura nequit durare ſine Deo, à quo eſſentialiter in eſſe, fieri, & conſeruari dependet. Qua ratione dixi in Logica quæſt. 16. difficultate 2. artic. 1. relationem hanc dependentiæ creaturæ à creatore eſſe idem realiter creaturæ. Inſeparabilitas ratione vtriuſque extremi poteſt eſſe intrinſeca reſpectu vnius, & extrinſeca reſpectu alterius extremi: hoc patet in toto phyſico reſpectu partiū vnitarum, quoniam totum compoſitum intrinſecè, & eſſentialiter dicit inſeparabilitatem à partibus, cùm eis vt actualiter cauſantibus eſſentialiter conſtet: partes autem etſi ſemel vnitæ nequeant non cauſare totum, cùm ſint cauſæ naturales intrinſecæ inimpedibiles, ſi debitè vniantur, tamen hæc neceſſitas in actu ſecundo cauſandi contingit ipſis ratione vnionis relatiuæ, quæ eſt quaſi conditio proximatiua ad cauſandum, vt diximus vbi ſuprà, & lib. 1. quæſt. 5. difficult. 1. artic. 3. Vnde cùm hæc ſit extrinſeca materiæ, & formæ, vt patet in anima rationali ſeparata à corpore, & in materia prima diuinitus ſeparabili ab omni forma, vt diximus lib. 1. q. 2. difficultat. 4. articul. 3. inde fit, quòd ex parte iſtius extremi inſeparabilitas totius à partibus ſit extrinſeca; hæc tamen non arguit identitatem realem, cùm ex natiua virtute vtriuſque extremi non proueniat: tempus tamen & motus, cùm ab intrinſeco, & ex parte vtriuſque extremi ſint inſeparabiles. nam intelligi nequit duratio temporanea ſine motu, ſicut nec actualitas ſine re actuali, item nec motus propriè dictus non durans, ſeu in tempore: inde fit efficaciſſimè hac potiſſima ratione probari non diſtingui realiter tempus, & motum.

Occurritur obiectioni.

***

Digitized by Google

ARTICVLVS II.

An ſaltim formaliter tempus diſtinguatur à motu?

24. *Opinio Suarij.* SVarius vbi ſuprà affirmat diſtingui formaliter diſtinctione rationis ratiocinatæ. Fundamentum huius eſt, quòd plura verificantur de tempore formaliter, nempe eſſe menſuram immenſurabilem, quæ nequeunt conuenire motui, cùm ſit menſurabile,& non menſurans,durans,& non duratio; ergo ſaltim formaliter ratione ratiocinata differunt. Secundò motus ſolùm dicit viam ad terminum; tempus autem moram, ſeu permanentiam in eſſe, quam neceſſariò habet talis motus: vnde Auguſt. 11. confeſſ. cap. 24. poſtquam locutus fuit de tempore, & motu, concludit, *non eſt ergo tempus corporis motus.*

25. *Tempus & motus ſunt idē formaliter.* Nobis tamen dicendum eſt, tempus, & motum eſſe omnino idem realiter, ita vt nec formaliter differant: id expreſsè aſſerit Doctor in 2. d. 2. quæſtione 2. §. *ad ſecundam partem quæſtionis*, verſicul. *ad propoſitum*, n. 11. de menſura, æuo, ſeu duratione Angelorum, quod idem conſequenter dicendum eſt de duratione intrinſeca motus, quæ eſt tempus. nam non eſt maior ratio vnius, quàm alterius. Fundamētum Doctoris eſt, quòd non ſunt multiplicanda entia ſine neceſſitate: ſed exiſtentia Angeli ſufficienter explicat duratione actualem eius, ſimiliter & exiſtentia motus; ergo nec æuum diſtinguitur formaliter ab Angelo, nec tempus à motu: erit ergo tempus, quod eſt intrinſeca menſura motus, nihil aliud, quàm actualis exiſtentia eius, ſeu duratio includens de connotato relationem, ſeu dependentiam ad cauſam primam efficientem, & conſeruantem talem actualitatem, vel durationem, quod ex ſolutione argumentorum magis pateſcet.

ARTICVLVS III.

Satisfit quibuſdam obiectionibus occurrentibus contra vnitatem motus, & temporis.

OBiicies primò, tempus eſt menſura motus: inter menſuram, & menſuratum eſt relatio realis; ergo & diſtinctio, hoc enim intrinſecè petit prædicamentalis relatio, ex dictis ſæpiùs. Reſpondet Doctor in 2. vbi ſuprà, inter tempus primi mobilis, & motum inferiorum eſſe relationem menſuræ, quia vt ſic tempus eſt menſura extrinſeca, non autem inter tempus intrinſecum, quo intrinſecè menſuratur motus, nam vt ſic ſunt omnino idem. 26. *Obiectio prima.* *Reſponſio.*

Obiicies ſecundò, motum dici tardum, aut velocem: tempus autem longum, aut breue; ergo cùm illis conueniant diuerſa prædicata omnino oppoſita, diſtinguentur realiter. Reſpondent quidam ad hoc ſufficere diſtinctionem formalem ex natura rei. Sed hanc negauimus nos numer. 25. ideo reſpondetur eandem numero indiuiſibilem entitatem per diuerſas connotationes, & reſpectus poſſe diuerſimodè denominari; ideo dixi in Logica quæſt. 4. diffic. 2. artic. 1. Logicam docentem, & vtentem eſſe vnicum indiuiſibilem habitum penes diuerſas connotationes diuerſis denominationibus gaudentem: ſic non mirum quòd eadem num. entitas, quæ eſt motus, & tempus, diuerſis denominationibus nominetur: quæ autem ſint connotata harum diuerſarum denominationum, argumento ſequenti, & n. 28. patebit, & ſic manebunt ſoluta fundamenta Suarij. *Obiectio ſecunda.* *Reſponſio.*

Obiicies

27. *Obiectio tertia.* Obiicies tertiò eundem num. motum tranſire de tardo in velocem; inſuper ex duobus motibus num. diſtinctis vnum eſſe velociorem alio: ſed velocitas, & tarditas ſumitur à tempore, quod motus conſumunt; ergo tempus realiter diſtinguitur à motu, aliàs non poſſet variari hæc menſura, ſicut nec variatur entitas motus. Huic argumento variis modis reſpondet Doctiſſimus P. Suarius diſputat. 50. ſuæ Metaphyſicæ ſect. 9. à num. 3. vſque ad 9. *Reſponſio prima.* Primò negando in eodem mo u eſſe maiorem, aut minorem durationem ſecundùm propriam entitatem; ſed ſolùm extrinſecè penes ordinem ad primam menſuram, & vniuerſalem, quæ eſt tempus primi motus. Quod ſic declarat. nam motus habet partes proportionatas cum partibus ſpatij; ergo ſiue motus ſit tardus, ſiue velox, ſemper habebit eaſdem partes, & conſequenter eandem intrinſecam durationem, licèt extrinſecè motus dicatur tardus, aut velox, quia plus, aut minus extrinſeci temporis conſumat. Hæc tamen ſolutio non multum placet. nam cùm tempus ſpeciale nihil aliud ſit, quàm duratio intrinſeca fluxus non permanentis, neceſſum eſt, quòd etiam tempus ſpeciale dicatur tardum, aut velox, ſi motus tardus, aut velox eſt: nam certum eſt, quòd cùm tempus ſit duratio ab intrinſeco, aliquis motus minus durabit, quàm alius, ita vt licèt non eſſet tempus primi mobilis, ex natura propria vnum agens velocius moueretur, quàm aliud, licèt non eſſet tunc determinata menſura extrinſeca horarum, & dierum. *Reſponſio ſecunda.* Magis placet dicere cum eodem Suario, partitatem, & velocitatem eſſe modum quemdam in motu gaudente propria duratione, ſicut & ipſe motus; non aliter ac denſitas & raritas ſunt modi quantitatis permanentis. Vnde dicendum eſt, eumdem numero motum tranſeuntem de tardo in velocem mutari modaliter: ſimiliter & duos numero motus, vnus tardus, & alius velox, non differre ex propriis entitatibus intrinſecis, ſed ratione modorum tarditatis, & velocitatis. Iſti tamen modi nec ſunt dicendi motus, nec tempora, ſicut nec rarefactio, aut cōdenſatio formaliter ſunt quantitas: ſed dicendi ſunt modi motus durantis.

Obiectio quarta. Obiicies quartò, Philoſoph. 4. Phyſic. reprehendentem eos, qui dicebant motum cœli, vel alium quemlibet motum eſſe tempus, ſtatuentémque quòd licèt tempus non poſſit eſſe ſine motu, tempus tamen non eſſe motum; ergo ſecundùm Ariſtotelem tempus diſtinguitur à motu.

Reſpōſio. Reſpondetur Ariſtotelem non reprehendiſſe Philoſophos, quia dicerent tempus eſſe idem cum motu; ſed quia taliter tempus cum motu confundebant, vt nullatenus explicarent quid motus, & quid tempus eſſent. Vnde 4. Phyſic. text. 113. dicit, eos veritati acceſſiſſe proximiùs, dicendo tempus eſſe motum; nos verò in eadem entitate rationem motus, & temporis explicamus.

Obiicies quintò, durationem non diſtingui ab exiſtentia, ex num. 25. & exiſtentiam eſſe idem formaliter cum re actuali, ex dictis ibidem; ergo non eſt aſſignabilis ratio temporis, & motus in eadem entitate. 28. *Obiectio quinta.*

Reſpōſio. Reſpondetur quòd, ſicut ex dicendis in Metaphyſica quæſtione de actualitate, & exiſtentia rerum, etiam ſi eſſentia actualis ſit formaliter ſua exiſtentia, nihilominus eſſentiam ab exiſtentia diſtinguimus,

non quatenus actualem, ſed quatenus ſub negatione exiſtentiæ tanquam non ens ab ente, ita etſi motus durans formaliter ſit tempus, bene diſtinguimus entitatem motus ab entitate temporis, quia motus quatenus motus ſolùm dicit ſucceſſiuam continuationem, & fluxum partium, tempus verò quatenus tempus, earumdem durationem.

Articvlvs IV.

Aliqua notatu digna inferuntur ex dictis in hac difficultate.

29. *Non omniũ temporalium eſt vnũ intrinſecum tẽpus.* Ex dictis in hac difficultate manifeſtè infertur, non omnium temporalium eſſe vnum tempus intrinſecum, quoniam, ſi tempus menſurans intrinſecè motum eſt, entitas huius vt actualiter durans, ſicut motus inter ſe ſe ſpecie, & numero differunt, ſic etiam tempora, ſeu intrinſecæ menſuræ, quibus menſurantur. Idem dicendum eſt de æuis hominum, & Angelorum, ob eandem rationem.

Æuũ eſt idem formaliter rebus permanentibus. Secundò manifeſtè infertur, & eſt doctrina Doctoris vbi ſuprà, quòd ſicut tempus ſpeciale eſt idem realiter cum motu, ita etiam æuum eſt idem formaliter naturæ, quam menſurat; non enim eſt maior ratio vnius, quàm alterius.

30. *Dubium.* Petes, qua ratione omnia dicantur eſſe in eodem tempore, vel ſimul durare ſub eodem tempore, ſi plura non menſurantur tempore, & ea, quæ menſurantur, ſpeciali tempore durant? Doctor lib. 5. Metaphyſicæ quæſtione 10. per totam, varios explicandi modos, quibus tempus poteſt dici vnum, proponit: etſi nullum ex ſententia propria, vt notat Hugo Cauellus in ſcholio huius quæſtionis; quos breuitatis gratia omitto, vt legantur in eodem Doctore.

Omnia entia vnico tẽpore mẽſurãtur extrinſecè. Dico ergo omnia poſſe dici vnico tempore menſurari, non intrinſecè, quatenus coëxiſtunt tempori primi mobilis, quod vnum eſt ſicut & motus eius. Vnde quemadmodum baculus in medio fluminis fixus ibi perſeuerans extrinſecè ſuccedere dicitur, quatenus partes aquæ, quibus coëxiſtit, continuo fluxu tranſeunt, & mouentur; item & flumen dicitur vnum ob continuationem partium, pluráque corpora ibi coëxiſtentia dicuntur eſſe in eodem flumine; ita tempus primi mobilis dicitur vnum ob continuam menſurationem, & identitatem, quam habet cum primo motu. Item omnia entia quantumuis propria & intrinſeca duratione menſurentur, videlicet æternitate, aut æuo, quæ menſuræ non ſunt intrinſecè ſucceſſiuæ, coëxiſtere exiſtimantur tempori, & fluxui primi mobilis, quod, cùm vnum ſit, conſequenter omnia entia exiſtentia dicuntur coëxiſtere, ſeu menſurari vnico tempore, & ea propter dici poteſt Deum eſſe in hoc tempore, & fuiſſe heſterna die, ſimiliter Angelum, & hominem.

31. *Dubium cur tempus dicatur paſſio motus.* Petes vltimò, cur tempus dicatur à Philoſopho paſſio motus, ſi tempus, & motus ſunt idem formaliter, cùm ad minus formaliter paſſiones ab eſſentia differant?

Reſpondetur tempus non dici paſſionem motus propriè, & rigoroſè; ſed quatenus motus ex natura ſua petit ſucceſſiuam durationem, ſicut ipſe ſucceſſiuus eſt, & hac ratione dicitur paſſio, ſeu affectio non comparata cum tempore

Digitized by Google

quatenus durante, ſed quatenus præciſo à duratione.

Reſolutio quæſtionis.

HAbemus ex tota hac quæſtione tempus eſſe verum ens reale, continuum, & ſucceſſiuum, exiſtens ſecundùm partes præteritas, & futuras, non indiuiſibiliter, ſed diuiſibiliter, eóque durare motum propriè dictum tanquam menſura intrinſeca, ſibique formaliter identificata, ſicut & Deus æternitate, & Angeli, ſubſtantiæque tam corruptibiles, quàm incorruptibiles, & accidentia permanentia æuo. Vnde quælibet res, ſicut habet diſtinctam exiſtentiam ab alia, ita diuerſam durationem intrinſecam, quæ eſt omnino idem cum exiſtentia: id tamen non obſtare, vt omnia entia exiſtentia, durantiáque propriis intrinſecis, diuerſiſque durationibus vnica menſura extrinſecè menſurentur, nempe tempore primi mobilis.

Digitized by Google

LIBER QVINTVS PHYSICORVM.

POSTQVAM Ariſtoteles præcedenti libro de motu incepit agere, in præſenti de eius ſpeciebus, & vnitate pertractat per ſex capita, in quorum duobus primis de terminis motus; in quatuor autem ſequentibus de eius vnitate, & contrarietate. Cuius libri intentum, & argumentum duabus quæſtionibus comprehendemus. Prima erit de vnitate, & contrarietate motus. Secunda de terminis per ſe illius.

QVÆSTIO I.

De vnitate, & contrarietate motus.

1. CVM vnitas alia numerica ſit, alia ſpecifica, de vtraque diuiſiſim diſputabimus ſtatim, vnde proueniat motus contrarietas.

DIFFICVLTAS I.

Vnde motus ſumat vnitatem ſpecificam.

Suppoſitio prima. DIfficultas procedit de motu quatenus abſtrahente à ſucceſſiuo, & inſtantaneo: iſte autem, ſicut & cætera, quæ habent eſſe, ſua differentia ſpecifica conſtitutiua gaudet, diſtinctiuáque à reliquis ſpeciebus, ita verò ignota, vt non niſi per extrinſeca pateſcat. Præmitto ſecundò hîc poſſe eſſe ſermonem de motu pro fluxu formæ, & pro forma fluenti, quatenus eſt via, ſeu fieri termini, qui eſt factum eſſe eius. de quibus diximus ſæpiùs, præcipuè lib.3.q.3. difficult.1. art.2. *Suppoſitio ſecunda.* Præmitto tertiò motum non ſpecificari ab agente, quoniam eo variato, erit idem ſpecie motus, dummodo ſit idem terminus ad quem; poſſemus tamen dicere motum aliquo modo ab agenti ſpecificari; ſed hæc eſſet nimis extrinſeca, & defectibilis ſpecificatio. *Suppoſitio tertia.* Conamur ergo in præſenti ſpecificationem illam motus inueſtigare, quæ infallibiliter nos in cognitionem veræ differentiæ ſpecificè ducat.

ARTICVLVS I.

Quibuſdam dictis reſpondet difficultatis titulo.

DIco primò motus pro forma fluenti, ſecundùm commune placitum, à termino ad quem ſpecificatur indefectibiliter. 2. *Concluſio prima.* tenet Doctor in 1. d.13. quæſt.1. num.2. & in 3. d.14. quæſt.2. num.7. Fundamentum eſt primò, quòd ex dictis vbi ſuprà, forma in fieri, ſeu fluens, & forma in facto eſſe, eſt vna & eadem ſolùm per diuerſos ſtatus oppoſita; ergo factum eſſe iſtius formæ ita ſpecificabit fieri eiuſdem, quòd in hoc nequeat eſſe error, vel defectus. Secundò motus eſt fieri rei; ergo qualis fuerit res, talis

Digitized by Google

talis erit motus: vnde ſi terminus fuerit quantitas, à poſteriori euidenter infertur, motum fuiſſe augmentationem; ſi ſubſtantia, generationem; ſi qualitas, alterationem, &c.

3. *Concluſio ſecunda.* Dico ſecundò, motus iſte pro forma fluenti non ſpecificatur neceſſariò, ſed ſolùm contingenter à termino à quo: ſic Conimbricenſes, & alij quàm plures. Probatur primò ex Ariſtotele docente omnes dealbationes eſſe eiuſdem ſpeciei, quod non eſſet verum, ſi ſpecificarentur à terminis à quibus, cùm contingat, vnam ex viridi, alteram ex cæruleo fieri. Idem definiuit motum ſolùm per terminum ad quem, & ab eo ſolùm illum denominauit; ergo ſentit quòd ab ipſo per ſe, & neceſſariò ſpecificatur, & non ab alio.

4. *Concluſio tertia.* Dico tertiò, motus pro fluxu formę non ſpecificatur à termino à quo, nec ad quem. Ratio eſt manifeſta. nam fluxus ſolùm dicit quòd motus ſit inſtantaneus, vel ſucceſſiuus, ſed accidit termino producto ex dicendis lib.6. quæſt.2. diffic.1.art.1. quòd inſtantaneè, vel ſucceſſiuè producatur, ſimiliter & termino à quo, quòd receſſus ab eo ſit ſucceſſiuus, vel inſtantaneus; ergo ab eiſdem non poterit certa ſpecificatio fluxus formæ venari.

Obiectio prima. Obiicies primò Philoſophum docentem intrinſecum eſſe motui, verſari inter terminos contrarios; ergo cùm vtrumque terminum reſpiciat, ab vtroque ſpecificabitur. Item diſtinguit motum à generatione, quia iſta eſt à priuatione, ille à poſitiuo: vbi differentia ſolùm ſtat in termino à quo: motus autem, & generatio ſpecie differunt; ergo. *Reſpōſio.* Reſpond. negari non poſſe ab vtroque motum ſpecificari, diuerſo tamen modo. nam à termino à quo, vt à conditione neceſſariò requiſita, cùm ex dicendis diffic.3. motus verſetur inter contraria, à termino verò ad quem tanquam ab indefectibili ratione, ex qua neceſſariò infertur ſpecifica vnitas, & diſtinctio motus, cùm ſit idem realiter cum termino ad quem, cùm tamen variato termino à quo, poſſit non variati motus, ex num.3. inde fit non eſſe eandem rationem: cùm tamen dicit Philoſophus motus diſtingui penes hoc quòd vnum ſit à priuatione; aliud à poſitiuo, ſolùm intendit terminum à quo in aliquibus actionibus conducere ad cognitionem intrinſecæ ſpecificationis, non tamen in omnibus, nec præcisè, quatenus terminus à quo eſt, ſicut terminus ad quem conuenit.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò motum inſtantaneum ſpecie differre à ſucceſſiuo, & tamen habent eundem terminum ad quem; ergo cùm non ſit aliud, à quo poſſint ſpeciem accipere, ſpecificabuntur à termino à quo. *Reſpōſio.* Reſpond. motum ſucceſſiuum, & inſtantaneum ſolùm accidentaliter differre ratione fluxus, non ratione intrinſecæ entitatis motus, ſeu fluentis formæ, vt dicemus in libris de generatione, ſicut & motus naturalis, & violentus, curuus, & rectus. Ideóque non eſt cur venemur iſtam diſtinctionem à termino à quo, nec à termino ad quem, cùm difficultas procedat de eſſentiali diſtinctione, & ſpecificatione. Rurſus, etſi demus cum opinione probabili, hos motus eſſentialiter differre, non obſtat terminum ad quem eſſe eundem. nam, vt benè Doctor in 3. d.14. quæſt.1. §. *ad primum*, & in 4. d.43. quæſt.1. §. *aliter*, licèt diſtinctio termini cōcludat diſtinctionem motus, non verò vnitas termini vnitatem motus, quia ex Auguſtino idem poteſt generari æquiuocè, & vniuocè,

quæ

Digitized by Google

quæ mutationes eſſentialiter differunt.ita probabiliter aliqui Scotiſtæ ſentiunt. Sed ratio iſta,meo videri, non probat pro forma fluenti eundem terminum diuerſis ſpecie actionibus poſſe produci. nam cùm forma fluens ſit eadem indiuiſibiliter, ſiue æquiuocè, ſiue vniuocè producatur, impoſſibile erit, quòd motus eſſentialiter differant; ſed ſolùm accidentaliter penes hoc quòd effectus reſpiciat cauſam perfectiorem, ſeu æquiuocam, ſeu æqualem,aut vniuocam, quæ diſtinctio accidentalis eſt, ſicut & reſpectus extrinſeci, & accidentales ſunt. Vnde quòd diuerſæ formæ ſpecificæ poſſint habere eundem terminum, ſolùm eſt verum, quando terminus non producitur, ſed ſupponitur, vt patet in formis operatiuis vitalibus. nam eadem entitas indiuiſibilis poteſt cognoſci, & amari, fugi, & proſequi, qui actus ſpecie diſtinguuntur.Sed de his latiùs in Metaphyſica.

Effectus nequeunt intrinſecè à termino à quo ſpecificari.

DIFFICVLTAS II.

Quæ requirantur ad vnitatem numericam motus.

6\. *Tria requiruntur ad vnitatē numericā motus.*

Communis ſententia docet cum Philoſopho in hoc libro tria requiri ad vnitatem numericam motus, videlicet vnitatem ſubiecti, termini, & temporis;non quòd his tribus conſtituatur in eſſe indiuiduali motus. nam ex dicendis in Metaphyſica quæſtione de indiuiduatione rerum, hæcceitas, ſeu differentia indiuidualis cuiuſuis rei indiuiſibilis eſt: ſed quatenus ad cognitionem vnitatis indiuidualis, & vt indiuiduum maneat vnum numero, tres iſtæ conditiones præexiguntur. Quòd verò requiratur vnitas ſubiecti, de ſe manifeſtum eſt, cùm repugnet accidenti,ex communi Philoſophorum placito, tranſire de ſubiecto in ſubiectum, ſeu eſſe ſimul in duobus. Vnitas etiam temporis inde probatur, quòd motus, vt ſit vnus, debet eſſe continuus: at tempus, & motus ſunt idem formaliter ex lib.4.q.3.diffic.3. num. 25. ergo. Vnitatem tandem termini ad vnitatem motus eſſe requiſitam conſpicuum etiam eſt. nam motus eſt via ad terminum; ergo iſte debet eſſe vnus numero, vt via, ſeu fieri ipſius vnum ſit.

Obiectio prima.

Obiicies primò, cum Doctore hîc lib.1.q.5. quòd ſi aliquod animal caderet à loco præeminenti, & in medio ſpatio moriatur, vna pars illius motus ſubiectaretur in animali, & alia in cadauere, quæ ſunt mobilia diſtincta ſpecie, & numero; ergo falſum eſt, ad vnitatem motus requiri vnitatem ſubiecti. Idem argumentum poteſt fieri de virga, cuius medietas viridis eſt, & alia ſicca, quæ ſi moueatur deorſum, etſi duo ſint ſubiecta, nempe pars viridis, & ſicca, vnicus tamen numero erit motus. Reſpond. concedendo, hominem viuum, & mortuum non ſolùm numero, ſed ſpecie differre; tamen corpus animalis viuentis, & mortui, in quo ſubiectantur accidentia, ex mente Doctoris in 2. diſt. 3. quæſt.4.§. *ad primum*, & in 4. diſt. 12. quæſt.3. §. *dico*, vt dicemus in primo libro de generatione, idem numero eſt, vt dicemus etiam ibidem: vnde hoc non obſtat, vt ſit idem numero motus. Eodem modo reſpondetur ad ſecundam inſtantiam, quòd ſi corpus viuum, & mortuum numero differrent, non dubito quin etiam motus eſſet numero diſtinctus, propter diuerſitatem ſubiectorum,

Reſpõſio. Corpus viuū & mortuū eſt idem numero.

rum, & diſcontinuationem motus, præcipuè in ſententia eorum, qui dicunt, accidentia indiuiduari à ſubiecto, ſeu materia.

7. *Obiectio ſecunda.* Obiicies ſecundò, ſi aliquod mobile continuò moueatur per vnam horam, & in tertia, & quinta parte illius horæ nulla anima numeret motum, tunc ex definitione temporis, quod eſt numerus motus, in tertia, & quinta parte nullum eſt tempus; ob id tamen motus non defineret eſſe vnus; ergo ad vnitatem motus non requiritur vnitas temporis. *Reſpõſio.* Reſpondet Doctor quæſt. 6. vbi ſuprà, naturaliter impoſſibile eſſe non dari aliquam intelligentiam numerantem; ſed dato quòd nullus numeraret, id non obſtaret ad continuitatem motus, quia licèt tempus coëxiſtens illi motui de facto non eſſet vnum: at tamen ſi ſibi coextitiſſet tempus, per totum illud fuiſſet vnum. Secundò reſpondeo, de ratione temporis, quod eſt menſura intrinſeca, ex præcedenti quæſt. 3. num. 25. ſolùm eſſe durationem, non autem numerationem. nam hoc conuenit menſuræ extrinſecæ, & hæc non eſt quæ requiritur ad vnitatem motus.

8. *Obiectio tertia.* Obiicies tertiò, motum ab albo in nigrum per medium colorem videri vnum numero motum continuum, & tamen formæ acquiſitæ per motum ſunt diſtinctæ ſpecie, videlicet color medius, & nigredo; ergo non requiritur vnitas termini. Idem argumentum poteſt fieri de motu ignis à centro terræ vſque ad concauum lunæ, qui vnus numero eſt, & tamen per illum acquiruntur formæ numero diſtinctæ, vt ſunt præſentiæ in loco terræ, aëris, & ignis. *Reſpõſio.* Reſpondetur motum eſſe diſcontinuum, ac per conſequens duo motus diuerſi acquiſitiui diuerſorum terminorum: vnde motus ille non eſt dicendus continuus, ſed contiguus. Ad illud de motu ignis, reſpondetur omnes illas præſentias vnam continuare ſucceſſiuam, & totalem, non ſecus ac partes quantitatis acquiſitæ per augmentationem vnam totalem quantitatem permanentem dantem vnitatem motui.

Petes, deficiátne aliqua conditio ad vnitatem motus? Reſpondeo, motum quatenus motum non prærequirere alias conditiones ad ſuam vnitatem numericam; quatenus actionem verò requirere vnitatem agentis totalis, & adæquati. Ratio eſt, quia motus quatenus actio prædicamentalis per ſe reſpicit agens tanquam ſubiectum illius; ergo vbi duo agentia totalia, duæ actiones, cùm vnum accidens non valeat informare duplex ſubiectum. Vnde Philoſophus non diminutè proceſſit enumerando ſolùm tres primas conditiones, quia non loquutus fuit de motu quatenus actione, ſed quatenus motu. *Dubium.*

DIFFICVLTAS III.

Vnde ſumatur contrarietas motus.

COmmunis ſententia docet cum Philoſopho hic cap. 5. contrarietatem motuum ſumendam eſſe à terminis ad quos. Ratio eſt conſpicua. nam motus eſt acquiſitio termini ad quem; ergo ſi termini ad quos contrariantur, conſequenter & motus, qui ſunt acquiſitiones eorum. 9. *Cõcluſio.*

Petes, an etiam à termino à-quo poſſit hæc contrarietas venari. Reſpondetur ex mente Philoſophi vbi ſuprà negatiuè. Fundamentum eſt, quòd motus non eſt acquiſitio termini à quo, ſed potiùs deſitio illius. Notare tamen oportet, quòd etiam ſi à ſolis *Dubium. Reſolutio.*

Digitized by Google

terminis, à quibus nequeat ſumi talis contrarietas, nihilominus motus eſſe magis ſtrictè contrarios, quando ex parte amborum extremorum, nempe à quo, & ad quem, contrarianrur.

Obiectio. Obiicies motum ab albo in fuſcum contrariari motui à nigro in fuſcum, & tamen eſt idem terminus ad qnem, *Reſpõſio.* nempe fuſcum; ergo. Reſpondetur negando eſſe eundem terminum. nam ſi color fuſcus conſideretur vt terminat motum ab albo, habet rationem nigri; ſi verò vt terminat motum à nigro, habet rationem albi. Vnde ſicut albedo, & nigredo contrariantur, ita & motus.

Illatio prima. Ex dictis infertur primò quòd cùm motus ſit via ad terminum, eadem incompoſſibilitas erit in motibus, quæ eſt in terminis: vnde ſicut non repugnant contrariæ qualitates in gradibus remiſſis, ſic nec motus ad eas in *Illatio ſecunda.* eodem ſubiecto. Secundò quòd ſicut inter ſolas qualitates datur propria, & rigoroſa contrarietas, ex dicendis in ſecundo de generatione, ita ſoli motus tendentes ad ipſas ſunt verè contrarij.

Prædictæ quæſtionis reſolutio.

HAbemus ex hac quæſtione motus ab intrinſeco propriis differentiis ſpecificari, extrinſecè tamen, & neceſſariò à terminis ad quos ſumi vtramque vnitatem, ſicut & propriam eorum contrarietatem.

QVÆSTIO II.

De terminis per ſe motus.

Motus triplex. MOTVS tripliciter vſurpatur à Doctore in 4.d.10.q.6.§. *ad intellectum*, n. 2. Primò pro quauis receptione alicuius in ſubiecto, ratione cuius, largè loquendo, aliter ſe habet nunc, quàm prius: qua ratione Philoſophus lib.3. Phyſic. & 11. Metaphyſ. docet tot eſſe mutationum ſpecies, quot entis. Secundò propriùs pro via, qua ſubiectum tranſit à termino à quo ad terminum ad quem, ſiue inſtantaneè, ſiue ſucceſſiuè: in qua acceptione definitus fuit motus 3. Phyſ. *eſt actus in potentia ſecundùm quod in potentia.* Tertiò propriiſſimè pro via ſucceſſiuè conſumente tempus, de quo eſt quæſtio, & de eo inquiritur ad quæ prędicamenta terminetur per ſe.

DIFFICVLTAS I.

Ad quæ prædicamenta detur per ſe motus.

QVæ terminant per ſe motum ex Philoſopho hîc, debent habere contrarium, non propriè, & rigoroſè, vt habent qualitates, ſed impropriè ſumpta contrarietate pro incompoſſibilitate terminorum poſitiuorum. nam cùm motus, de quo loquimur, ſit ab intrinſeco ſucceſſiuus, & identificet ſibi formaliter tempus, neceſſum eſt, extrema eius ſic opponi, vt habeant latitudinem non ſimul, ſed ſucceſſiuè à mobili percurrendam, ſiue hæc latitudo conueniat formæ ratione ſuarum partium, ſiue ratione partium mobilis, ſiue ratione vtriuſque, vt docet Doctor in 2. diſt. 2. quæſt. 9. §. *quartò principaliter*, & §. *ad quæſtionem*, num. 8. & in 4. diſt. 43. quæſt. 5. arr. 5. docet, motus ſucceſſionem oriri etiam ex reſiſtentia mobilis ad motorem, quia mobile ſemper eſt ſub aliquo, cui non poteſt immediatè ſuccedere terminus intentus à motore ob prędictam latitudinem, quam inſuper debet habere forma ex propria 1. *Quæ requiritur vt detur per ſe motus ad aliquid.*

Digitized by Google

pria natura, & non ratione alterius, ſicut habet relatio ratione fundamenti, quia ſic nullum motum terminat, nec inſtantaneum, nec ſucceſſiuum.

ARTICVLVS I.

Fit ſatis titulo difficultatis.

2\. EX præmiſſis ſatis conſtat ad quæ prædicamenta poſſit terminari motus per ſe: vnde

Concluſio prima. Dico primò, ad quantitatem dari per ſe motum loquendo de continua permanenti. Probatur, quia habet partes extenſas cum contrarietate, & latitudine non ſimul currenda, cùm inter quantum ſex palmorum, & duodecim medient quinque. Rurſus talis quantitas eſt per ſe acquiſibilis. Notanter diximus de continuo permanenti. nam ſucceſſiuum nõ producitur, ſicut nec tempus, quoniam productio rei non eſt producibilis. *Continui ſucceſſiuum non eſt producibile.*

Obiectio. Obiicies, in generatione inſtantanea viuentis quantitatem produci in inſtanti; ergo. *Reſpõſio.* Reſpondetur hoc eſſe de per accidens. nam quantitas per ſe poteſt ſucceſſiuè produci, vt patet in augmentatione animalis, quando nutritur, & in augmentatione non viuentium.

Inſtãtia. Inſtabis, ſubſtantiam in nutritione viuentis produci ſucceſſiuè: vnde Ariſtor. 7. Phyſic. cap. 4. docuit vnam generationem eſſe velociorem altera, quæ ſolùm conueniunt rei ſucceſſiuæ, & tamen conueniunt omnes, ad ſubſtantiam non dari per ſe motum; ergo quamuis quantitas poſſit produci ſucceſſiuè, non ſequitur noſtra concluſio. Reſpondetur partes ſubſtantiæ non habere contrarietatem niſi per accidens ratione alterationis præuiæ ſucceſſiuè diſponentis ſubiectum & alimentum, quæ ſi in inſtanti diſponerentur, in inſtanti informarentur, de quo in libris de generatione. Vnde ſicut contingit ſubſtantiæ hæc ſucceſſio, ita etiam quòd detur motus ad ipſam: partes autem quantitatis, cùm ob ſuam intrinſecam extenſionem contrarientur, per ſe petunt ſucceſſionem motus, licèt per accidens poſſint produci in inſtanti: vnde quando Philoſophus aſſerit, generationem eſſe productionem ſucceſſiuam, loquitur non ratione ſubſtantiæ, ſed ratione alterationis præuiæ: ſic explicat Doctor in hoc libro quæſt. 2. *Subſtãtia per accidens producitur ſucceſſiuè.*

3\. *Concluſio ſecunda.* Dico ſecundò, ad qualitatem datur per ſe motus. Fundamentum eſt, quòd habet latitudinem gradualem, & tractat per ſe alterationem; ergo.

Obiectio prima. Obiicies lucem eſſe qualitatem, & produci in inſtanti, ſimiliter aliæ qualitates intentionales; ergo. *Reſpõſio.* Reſpondetur concluſionem intelligendam eſſe de qualitatibus, quæ habent contrarium, quo carent prædictæ.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò, amorem & odium, ſcientiam, & errorem contrariari, & tamen producuntur in inſtanti; ergo. *Reſpõſio.* Reſp. has qualitates opponi indiuiſibiliter adhuc in gradu remiſſo, & ita licèt ſint acquiſibiles per ſe, quia carent latitudine ſucceſſiuè percurrenda, non datur ad ipſas per ſe motus. Vnde nec quantum ad extenſionem terminanr per ſe motum (quidquid dicat Runius) quoniam ſiue quando primò producuntur, ſiue quando poſtea extenduntur, eſt per accidens ad extenſionem ſubiecti, ſicut accidit ſubſtantiæ in nutritione lumini in medio.

4\. *Concluſio tertia.* Dico tertiò, ad vbi datur per ſe motus tam definitiuum, quàm circumſcriptiuum. Probatur, quia inter terminum à quo, & ad quem eſt diſtantia ſucceſſiua, & rurſus ipſum vbi poteſt per ſe terminare motum; ergo.

Digitized by Google

Articvlvs II.

An motus localis habeat pro termino formali, & immediato aliquod abſolutum, an reſpectiuum.

Concluſio prima.

COmmuniter Thomiſtæ dicunt vbi formale eſſe modum abſolutum, relatiuum verò ſecundùm dici, & ita ad ipſum terminari per ſe motum localem. Scotiſtæ verò cùm aſſerant cum Doctore, vbi prædicamentale eſſe relationem extrinſecus aduenientem, vt dixi in Logica q.17. difficult.2.art.1. & dicam in Metaph. quæſt.de vbi, conſequenter aſſerunt, motum per ſe, & primariò tractari ad talem relationem. Ego verò exiſtimo ſecundùm mentem Doctoris, aſſerendum eſſe, in quouis motu locali primariò,& formaliter produci modum quendam abſolutum,qui vocatur definitiua præſentia, independentem à ſuperficie ambiente, & locante, & à connotatione cuiuſuis relationis tam actiuæ,quàm paſſiuæ. Adæquatè verò & completiuè adiungi huic termino formali alium reſpectum extrinſecus aduenientem locati ad locum,qui dicitur vbi paſſiuum. Idem ſentio de motu Chriſti in Euchariſtia,vbi corpus Chriſti primariò gaudet præſentia definitiua;ſecundariò verò & adæquatè ſacramentali.

Terminus formalis & per ſe motus localis eſt quid abſolutum.

5. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quòd ex Doctore in 4. d. 10. quæſt.2. num.13.& quæſt.4.num.10. & quæſt. 5.num.2.& quæſt.6.num.7. eſſe abſolutum rei non variatur per reſpectus; ſed cuilibet corpori debetur præſentia definitiua, id eſt, taliter eſſe hîc quod non alibi independenter à quocumque ambiente; ergo hæc præſentia abſoluta, & independens non variabitur penes hoc quòd motus fiat in vacuo, vel in pleno. Secundò nullum per ſe dependet in ſuo eſſe ab aliquo contingenti ipſi: motus, quatenus motus eſt, ſeu quatenus latio ab iſto ſpatio ad illud, per ſe petit habere terminum; ergo hic non eſt reſpectiuus,ſed abſolutus. Probo conſequentiam.nam ſi non eſſet ſuperficies ambiens defectu termini,non eſſet relatio vbicationis paſſiuæ; ergo debemus aſſignare motui aliquē terminum per ſe independentem à contingentia ambientis ſuperficiei:iſte erit modus abſolutus; ergo. Confirmatur, ſi corpore exiſtente in loco circumſcriptiuè annihilaret Deus ambientem ſuperficiem, tale corpus non maneret localiter præſens defectu relationis tractatæ ad ſuperficiem, & nihilominus maneret. cum aliqua præſentia non de nouo producta, quia annihilatio ſuperficiei non eſt productio præſentiæ in corpore; ſignum ergo eſt, quòd gaudebat præſentia abſoluta diſtincta à relatiua, quæ dicitur definitiua.

Eſſe abſolutum rei non variatur per reſpectus.

Dico ſecundò, terminus adæquatus, & per ſe intentus in motu locali eſt vltra modum iſtum abſolutum quædam relatio extrinſecus adueniens fundata in corpore locato, & terminata ad ſuperficiem ambientem,& locantem.Probatur,quia quod intenditur per motum, eſt eſſe in hoc loco; ergo adæquatè, & completiuè licèt non per ſe, & formaliter, habet pro termino relationem iſtam, niſi velis diſtinguere duos motus inadæquatos, vnum definitiuum tractatum ad præſentiam definitiuam abſolutam; alium circumſcriptiuum terminatum ad relationem, quoniam cùm motus ſit fieri termini, vbi ſunt duo termini producibiles, vt eſt relatio extrinſecus adueniens, & modus definitiuus,

Concluſio ſecunda.

finitiuus, ibi erunt duo motus, quorum definitiuus non dependet à circumſcriptiuo, cùm poſſit eſſe ſine illo, etſi circumſcriptiuus ita à definitiuo dependeat, quòd ſine eo eſſe repugnet.

6. *Obiectio.* Obiicies contra tres concluſiones primi articuli Philoſophum 8. Phyſic.text.4. & 64. aſſerentem, nullum corpus continuò augeri, nec alterari, nec moueri localiter; ergo nullus ex prædictis verus motus eſt. Patet conſequentia, quia motus ex eodem 3. Phyſic.debet eſſe continuus. *Reſpōſio.* Reſpondetur cum Doctore vbi ſuprà continuitatem motus primò denotare perpetuitatem, ita vt quando mobile eſt, moueatur: quo ſenſu probauit Ariſtoteles contra antiquos, motum non eſſe continuum. Secundò continuum idem ſignificat quod non interruptum quiete, & hanc continuitatem, quam conceſſimus ſuprà, & diximus per ſe terminari ad quantitatem, qualitatem, & vbi, nunquam negauit Philoſophus.

Ex dictis manifeſtè infertur ad relationem prædicamentalem non dati per ſe motum, quia non producitur per ſe, reſultat enim ex poſitione fundamenti, & termini, ſicut ſitus, & habitus ex vbi, & quando ex coëxiſtentia rei temporalis ad tempus; aut ſi ſunt acquiſibiles per ſe, vt de vnione materiæ ad formam, dixi lib. 1. q. 5. difficult. 2. art. 2. tamen cùm partes earum non habeant contrarietatem, & latitudinem ſucceſſiuè percurrendam, nequeunt per ſe motum terminare. quod idem dicendum eſt de ſubſtantia materiali, vt notaui ſuperiùs num. 2.

Reſolutio quæſtionis.

Habemus ex hac quæſtione ſolùm ad tria prædicamenta, nempe quantitatem, qualitatem, & vbi, dari per ſe motum; ad reliqua verò poſſe dari per accidens. item motum localem primariò, & formaliter includere motum definitiuum, præſentiámque definitiuam producere, etſi adæquatè vtraque præſentia, abſoluta nempe, & definitiua, & relatiua, circumſcriptiuáque duobus inadæquatis motibus producatur.

LIBER SEXTVS PHYSICORVM.

Totius libri diuiſio.

LIBER iſte communiter in 10. capita ab interpretibus diuiditur, à commentatore verò in 94. textus. Duobus primis capitibus probatur, nullum continuum, ſiue ſucceſſiuum, ſiue permanens, componi ex partibus indiuiſibilibus contra veteres, qui aſſerebant componi ex atomis, ſeu corporibus quibuſdam inſenſibilibus & indiuiduis. 3. & 4. agitur de diuiſione motus. 5. & 6. de ordine partium motus. 7. de ratione finiti & infiniti in motu. 8. de diuiſione quietis. 9. & vltimo reſpond. obiectis Zenonis. In hoc ergo lib. duo veniunt diſcutienda. Primum quod ſit continuum, & qualiter componatur. Secundum de inceptione & diſtinctione rerum.

QVÆSTIO I.

De continuo tam permanente, quàm ſucceſſiuo.

I. *Continuum & contiguũ quomodo diſtinguantur.*

CONTINVVM & contiguum in hoc diſtinguuntur ab Ariſtotele cap. 1. quòd illud ſit *cuius partes ſunt vnum*; contiguum verò *cuius vltima ſunt ſimul, vel in eodem loco.* quare ſuperficies vltima corporis locati & loci ſunt contigua, quia ſimul in eodem loco; non autem ſunt cõtinua, quia non faciunt inter ſe vnum: partes autem alterutrius ſuperficiei vnum ſunt, quia copulantur termino communi, ſcilicet linea; ſicut partes iſtius punctis indiuiſibilibus, quibus fit vnum per ſe. Rurſus continuũ prima ſui diuiſione diuiditur in permanens & ſucceſſiuum: permanens, cuius partes ſunt, ſimul partitur in corpus, lineã & ſuperficiem, vocatúrque continuum in mole, ſeu magnitudine. quę diuiſio penes tres extenſiones ſecundùm tres dimenſiones longitudinis, latitudinis & profũditatis deſumitur. Alia enim extenſio nõ eſt aſſignabilis in ordine ad locum, & ideo nec alia ſpecies quãtitatis permanẽtis. Quantitas ſucceſſiua diuiditur in motum & tempus; continuantur partes temporis per inſtantia, ſicut lineæ per puncta; partes verò motus per quædã alia indiuiſibilia, quæ communiter vocantur mutata eſſe, per eiuſmodi indiuiſibilia dicuntur continuari, & vniri partes continui, ſiue permanentis, ſiue ſucceſſiui, quæ ideo indiuiſibilia vocantur, quia carent partibus in quas poſſunt diuidi. quibus ſuppoſitis, in controuerſiam venit, an dentur eiuſmodi indiuiſibilia, & quid ſint, quod eorum munus, & an ex ipſis ſolis poſſit continuum componi.

Continui in permanens & ſucceſſiuũ partitio explicatur.

DIFFICVLTAS I.

Dentúrne indiuiſibilia vera, & poſitiua, tam continuatiua, quàm terminatiua in continuo.

EAdem proportione intelligitur pręſens difficultas de permanente & ſuc

& ſucceſſiuo, quia quod de vno dicitur, etiam de altero dicitur, ſecluſa duntaxat permanentiæ & ſucceſſionis differentia: quia tamen continuũ permanẽs, vt docet Doctor in 2. d. 2. q. 9. §. *ad ſecundũ*, nobis notius eſt, mouetur communiter quæſtio de permanente.

Articvlvs I.

Proponuntur diuerſa Philoſophorum placita.

2. *Sententia prima Nominalium negantium penitus indiuiſibilia.* PRima ſententia negat omnino indiuiſibilia tam cõtinuatiua, quàm terminatiua à parte rei. ita Ochamus in Logica c. de quantitate, in tract. de Euchariſtia c. 1. & 2. & quodl. 1. q. 9. Duràd. in 2. d. 2 q. 4. & tota Nominalium ſchola. Hi authores vnã tantùm ponunt ſpeciem qũatitatis continuæ, nempe corpus, quòd natura ſua tres habeat dimenſiones, prout conſideratur à nobis præciſè, vt habet longitudinem, vocatur linea, conſideratum cum latitudine vocatur ſuperficies, cũ profunditate corpus. Negant autem dari aliquam quantitatem, cui ſolùm conueniat longitudo ſine latitudine, aut latitudo ſine profunditate. Puncta dicunt eſſe in re quid merè priuatiuũ, concipíque à nobis per modum poſitiui carentis extẽſione, nihílque aliud eſſe quàm negationem vlterioris extenſionis, v. g. punctum terminatiuum eſſe negationem vlterioris extẽſionis ſecundùm longitudinem: lineam, negationem vlterioris extẽſionis ſecundùm latitudinem: ſuperficiẽ negationem vlterioris extenſionis ſecundùm profunditatem: indiuiſibilia autẽ, mediantia, ſeu cõtinuantia, eſſe negationẽ vlterioris extenſionis taliũ partiũ, quę partes ſe ipſis vniũtur immediatè ſine vllo medio poſitiuo. Addit Ochamus implicare adhuc diuinitus eiuſmodi indiuiſibilia poſitiua produci.

Fundamentum præcipuum huius ſentẽtiæ eſt, quòd talia indiuiſibilia ſine neceſſitate ponũtur, quùm maiorẽ proportionẽ habeat vna pars cũ alia, vt immediatè vniatur, quàm mediis indiuiſibilibus, quæ nullam habent proportionem cum partibus; ergo tãquam ſuperflua hæc indiuiſibilia ſunt reiicienda. Obiiciunt præterea quam plura, quibus conantur ſuadere talia indiuiſibilia poſitiua, & realia eſſe impoſſibilia, quæ nos art. 3. obiiciemus & enodabimus.

Fonſeca 5. Metaphyſ. c. 16. q. 6. cui ſubſcribũt quidã recẽtiores, admittit puncta, lineas, & ſuperficies terminatiuas; reiicit tamen continuatiuas. putat eſſe ſententiam Philoſ. 8. Phyſicor. c. 8. & 3. Metaphyſicæ c. 5. vbi inquit ſuperficiem non eſſe actu in cõtinuo, ſed ſolùm poteſtate. quem locum explicãs D. Thomas lect. 13. affirmat Philoſophum intelligendum eſſe de continuatiuis, non verò de terminatiuis. Idem aſſerit opuſc. 36. c. 2. Fundamentum huius ſententiæ eſt quòd ſi Deus ſeparet omnia indiuiſibilia continuatiua à linea, linea maneret continua, quùm non eſſet indiuiſibilis per ſubtractionem indiuiſibilium; ergo de facto non requirũtur indiuiſibilia, vt eã continuent, ſed ſolùm vt terminẽt. 3. *Sententia ſecunda indiuiſibilia cõtinuatiua negat.*

Alij recentiores ſuſtinent concedenda eſſe indiuiſibilia continuatiua poſitiua & realia, non autem terminatiua. Fundamentum eſt quòd quoduis corpus quùm ſit ens creatum & finitum, de ſe terminis comprehenditur; ergo nõ indiget aliquo indiuiſibili, vt terminetur. Confirmatur. nam quælibet pars præciſa à puncto ex natura ſua habet vlteriùs non progredi; non ergo terminatur aliquo indiuiſibili reali. *Sententia tertia admittit indiuiſibilia cõtinuatiua realia: negat tamen terminatiua.*

Communis ſententia admittit, vera & realia indiuiſibilia non ſolùm conti

continuatiua, ſed etiam terminatiua. ita Dctor in ſecundo vbi ſuprà, & diſt. 1. quæſt. 3. & 6. Phyſicorum q. 7.& 8.D.Thomas opuſcul. 36. cap. 2. & quæſt. 28. de veritate art. 2. ad 10. Ariſtoteles cap. de quantitate, cum eo Themiſtius, Simplicius, & Philoponus. Capreolus in 2.d. 2. quæſt.1. Caietanus 3. parte quæſt. 4. art. 2. & cap.de quantitate.Soto ibid.quæſt. 2. Sonzinas lib. 10. Metaphyſicæ quæſt. 20.Plaza,Maſius, & Ruuius, in præſenti, Suarius 2. tom. ſuæ Metaphyſicæ diſput.40. ſect. 5. num. 28. cuius ſententiæ veritatem att.ſequenti aperiemus.

Articvlvs II.

Probatur quibuſdam dictis verior Doctoris ſententia.

4. *Concluſio prima.* Dico primò, in continuo dantur indiuiſibilia continuatiua.Fundamentum eſt primò quòd ex definitione quantitatis,ſecundùm Philoſophum cap.de quantitate, & 5. Phyſicorum cap. 3. *quantum continuum eſt, cuius partes copulantur termino communi.* ergo aliud ſunt partes quæ copulantur, aliud copula, ſeu terminus communis; ergo ſicut dantur partes in continuo, ita & terminus vniens tales partes: ſed hic eſt indiuiſibilis, alioquin non eſſet vtrique parti communis,vel ſecundùm ſe totum conueniens vtrique parti. nam ſicut vna pars quantitatis ideo ſecundùm ſe totam non poteſt contingere aliam, quia diuiſibilis eſt in plures partes, quæ ſeipſas & aliud non penetrant; ita etiam dicendum eſſet de termino ſi eſſet diuiſibilis,quòd ſecundùm aliquid ſui contingeret hanc partem lineæ, & ſecundùm aliud aliam, non autem ſecundùm ſe totum. Confirmatur ſi terminus ille eſſet diuiſibilis,haberet ergo partes,alio communi termino continuatas: de illo autem quærendum eſſet, ſitne diuiſibilis, aut indiuiſibilis; ſi vltimum,dabitur proceſſus in infinitum, vel ſtabilitur in aliquo termino communi indiuiſibili: non eſt autem maior ratio de vno, quàm de alio; ergo terminus communis partium quantitatis eſt indiuiſibilis.

Secundò probatur ex definitione illa contiguorum, quorum vltima ſunt ſimul, vel in eodem loco contigua:non ſunt ſimul,ſed vltima eorum ſunt ſimul;ergo vltima illa contiguorum,vt ſunt in ipſis & ab ipſis,diſtinguuntur: ſed ſi illa vltima non eſſent indiuiſibilia, non poſſent eſſe ſimul, ſicut nec ipſa contigua, nec continuum diſtingueretur à contiguo,cùm vtriuſque partes eſſent ſimul nullo indiuiſibili vnitiuo intercedente; ergo. Confirmatur, quia Ariſtoteles 4. Phyſicorum cap.4. docet in extremis loci & locati haberi æqualitatem:ſed intelligi illud nequit,niſi extrema ſumantur indiuiſibiliter, & ſecundùm profunditatem;ergo. Præterea primo de anima cap. 4. text. 70. dicit puncta habere poſitionem in continuo, & vbicumque agit de quantitate, aſſerit tres eius ſpecies eſſe ſuperficiem, lineam & corpus.Tandem Geometria ſupponere videtur dari lineam, & ſuperficiem, de quibus plura demonſtrat, vt videre eſt apud Euclidem in Logica,cap.de quantitate,& 5. Metaphyſicæ cap.13.& lib.13. cap. 2. & 3. Phyſicorum cap. 9. & primo de anima cap. 40. non ergo neganda ſunt indiuiſibilia continuatiua, intelligibile enim eſt eandem rationem habere, eſſe vnibilem & vnire, & per conſequens quòd partes quantitatis & poſſint vniri & vnire;concedẽdum ergo

Digitized by Google

ergo aliquid vniens quod non ſit pars, ac per conſequens indiuiſibile vnitiuum partium.

5. *Concluſio ſecunda.* Dico ſecundò, dantur non ſolùm indiuiſibilia continuatiua, ſed etiam terminatiua. hanc veritatem probant quamplures Doctores ratione quadam, quæ eſt apud Philoſophum 1. de anima text. 12. & 3. de cœlo c. 8. text. 69. quia corpus perfectè ſphæricum tangit corpus perfectè planum, in puncto tamen, v. g. globus in puncto & Cylindrus (id eſt, columna perfectè rotunda) in ſola linea; ergo datur in vtroque, neque in corpore tangente, & tacto punctum in quo fit contactus. *Probatur ratione Ariſtotelis.* Conſequentia eſt manifeſta, quia tactus qui fit in indiuiſibili, repugnat fieri in aliqua parte quantitatis: omnis pars quantitatis eſt diuiſibilis & extenſa; ergo. Antecedens demonſtrant Mathematici, ex propoſitione 16. Euclidis lib. 3. & probatur, quia tactus indiuiſibilis nequit fieri niſi ſecundùm vniformem extenſionem & figuram: ſed circularis & curua figura contrariatur plano, cuius figura eſt recta; ergo non poſſunt tangere inuicem in aliqua diuiſibili parte: omnis enim pars plani habet extenſionem rectam; omnis pars globi perfectè ſphærici habet extenſionem curuam; ſi ergo ſe tangerent in diuiſibili parte, vel in plano, eſſet aliquid curuum, vel in ſphæra aliquid rectum, quod perfectè plano & curuo repugnat.

Hoc argumentum quamplures authores meritò infirmum exiſtimant, imò & aliqui mirantur homines doctos hanc argumentationem conficere, quæ ſi quid probat, probat apertè, continuum componi ex ſolis indiuiſibilibus, quod falſum eſſe oſtendemus difficultate ſequenti. *Prima reſponſio ad argumentum.* Propterea quidam dicunt inter globum & planum non fore contactum realem. *Impugnatur vt ſenſui & rationi contraria.* Sed hoc eſt contra ſenſum & rationem. nam omne ſpatium capax vnius, eſt capax alterius, niſi excedatur magnitudine; per hoc ſpatium moueri potuit globus ſine impedimento: moueri nunc non poteſt obiecto plano; ergo hoc impedit planum ſecundùm contactum realem, vnum enim quantum non excludit aliud à ſuo loco, niſi quatenus realiter ſe contingunt in extremis. *Secunda reſponſio vera & admittenda.* Secundò dicunt alij globum contingere planum indiuiſibiliter, in parte tamen diuiſibili & indeterminata, ita vt non poſſit certa pars deſignari, in qua fuit contactus, quin per minorem tangat in infinitum procedendo ad partes proportionales. Hæc doctrina mihi videtur vera, & neceſſariò admittenda ab omnibus Scotiſtis, qui cum Doctore ſentiunt, quòd indiuiſibile quantitatis, ſi daretur ſeparatum motu & ſucceſſiuo & continuo, poſſet moueri per planum, vt docet num. 2. d. 2. quæſt. 9. §. *Ad tertium*, num. 36. & 6. Phyſicor. quæſt. 7. quod nos examinabimus quæſt. 2. diffic. 2. art. 1. ibique expendemus quomodo indiuiſibile motum per planum inadæquatè correſpondeat partibus indeterminatis & minimis ſpatij. Poterit ergo prædictum argumentum habere vim ſi ita formetur. Globus perfectè ſphæricum, ſiue tangat punctum, ſiue partem inadæquatam, aliquando tangit realiter & poſitiuè per punctum; ergo cùm contactus realis poſitiuus nequeat fieri per priuationem, aut partem, admittenda erunt vera indiuiſibilia, vel neganda erunt omnes Mathematicæ demóſtrationes. Aliter ergo probanda eſt hæc concluſio. Nam ſi ſemel admittimus indiuiſibilia continuatiua, non eſt cur terminatiua negemus,

Digitized by Google

Veræ conclusionis probatio. quùm quantitas finita non ſolùm ſecundùm eſſentiam, ſed etiam ſecundùm longitudinem, latitudinem, aut profunditatem, terminis comprehendatur determinatis: ſed partes non habent vltimũ determinatum, quùm ſint in infinitum diuiſibiles; aſſignandum ergo eſt aliquid indiuiſibile terminatiuum talis quantitatis: hoc confirmat argumentum contiguorum dicto præcedenti propoſitum. nam ſi contigua non coniungerentur indiuiſibilibus vltimò terminatiuis, nunquam poſſent eorum vltima dici ſimul. fauet huic ſententiæ Philoſophus 6. Phyſicorum cap. 1. docens terminum eſſe vniuſcuiuſque vltimum, extra quod nihil accipi poteſt, & intra quod omnia continentur, extremitatémque aliud eſſe ab eo cuius eſt extremitas; cùm ergo partes non ſolùm ſint aliquid continui, imò & continuæ, non poterunt dici terminus continui, quia intra eas non accipiuntur omnia, cùm ipſæ non accipiantur intra ſe; terminus ergo finiens & continens continuum, debet aliquid indiuiſibile à partibus diuerſum.

6. *Concluſio tertia.* Dico tertiò, hæc omnia indiuiſibilia ſunt verè entia realia, & non tantùm negationes, ſeu priuationes vlterioris extenſionis. Hanc concluſionem ſatis oſtendunt argumenta pro vtraque præcedenti concluſione propoſita. nam copulare partes quantitatis verè & realiter, non poteſt fieri per negationem contactus realis inter contigua; abſurdiſſimum enim eſt dicere quòd quando corpora ex contactu vehementiori, ſeu colliſione franguntur in extremis contactus, frangi tantùm negationes, aut priuationes. hæc autem fractio contingit in his extremis, in quibus fit contactus; ergo.

Secundò alij arguunt, contigua habent negationem extenſionis vlterioris, & tamen non ſunt continua, vt de ſe patet, aut inter ſe copulata; ergo copulatio partium continui non in ſola negatione vlterioris extenſionis conſiſtit. Maior eſt manifeſta, quia alioquin ſe mutuò penetrarent, ſi vlteriùs extenderentur. Minor eſt certa, ex definitione continui & contiguorum diuerſa. Dices terminum communem vnientem partes lineæ eſſe negationem ſeparationis vnius ab alio. contrà omnis negatio determinata præſupponit ſubiectum aliquod vnum in quo eſt. Nam ſicut accidens poſitiuum vnũ numero ſubiectum requirit, ita & negatiuũ, quia idem nequit eſſe in duobus numero diuerſis: ſed in propoſito nõ eſt aſſignari aliud ſubiectum iſtius negationis, niſi partes vnitas, vt vnitæ ſunt, vel partes non vnitas, ſed ſeparatas. Si primum; ergo negatio ſeparationis non vnit formaliter partes, ſed præſupponit vnitas, & conſequenter ante negationem datur terminus aliquis poſitiuus vniens partes, quod eſt propoſitum: vel certè ſeipſis immediatè vniuntur, quod eſt impugnatum, quia alioquin non haberent terminum communem contra definitionem continui. Si ſecũdum, dicatur, ſcilicet ſubiectari negationem in partibus ſeparatis non vnitis. *Impugnatur dictum eorũ qui aſſerunt terminũ partis eſſe negationem ſeparationis vnius ab alio.*

Contrà partes ſeparatæ, non vnitæ vt tales, ſunt ſimpliciter diſtincta ſubiecta; ergo in vtraque ſimul nõ poteſt ſubiectari eadẽ numero negatio, nec eſt maior ratio quare in vna magis, quàm in altera ſubiectaretur: vna enim non magis vnitur, quàm altera, & ſunt partes homogeneæ eiuſdem omnino rationis; ergo vel dabitur duplex negatio ſeparationis, vna in vna, & vna in altera parte, vel nulla, ſi

ſecun

ſecundum habetur intentum. Si primum; ergo nullus erit terminus communis vtrique parti, quæ æquè ſit vtriuſque alterius, contra definitionem continui, quùm alterutra pars habeat ſuam particularem negationem, & neutra communem: ſed totum hoc argumentum, ni fallor, parum vrget. nam eodem etiam poſſet probari non dari indiuiſibilia poſitiua realia, quùm quantitatis partes vnico indiuiſibili termino copulatæ in continuo ſeparatæ diuerſis numero indiuiſibilibus terminentur.

Efficaciùs ſuadetur hæc veritas, tum quia ratione ſuprà poſita, tum quia ſuperficies continens & locans corpus, eſt aliquid reale. nam ſecundùm vltimum ſui realiter locat, ex 4. Phyſicorum text. 41. ergo hoc vltimum quod eſt indiuiſibile, aliquid reale eſt; tum etiam, quia in tempore dantur inſtantia realia, vt ſemper peripathetica ſchola ſuſtinuit; ergo à ſimili in quanto continuo, ea quæ vniunt & terminant partes, indiuiſibilia realia debent eſſe. Tandem partes realiter & poſitiuè vniuntur in continuo; ergo media aliqua vnione reali. nam vnio realis non fit niſi medio aliquo reali, vt dixi. legatur Doct. in 2. d. 2. quæſt. 9. §. *ad ſecundum*, num. 27. vbi hanc veritatem probat quinque viis. Prima, ſequeretur quòd generatio ſubſtantiæ, illuminatio & omnes mutationes quæ non ſunt per ſe termini motus, fierent in nihilo. Secunda, punctus eſt de ratione eſſentiali lineæ, ex Philoſopho 1. poſt. text. 9. ſed nulla priuatio eſt de eſſentia entis poſitiui; ergo. Tertia, terminatum definitur per terminans; ergo linea ſuperficies & corpus erit quid priuatiuum. *Quarta ergo linea tantùm erit carentia latitudinis, & ſuperficies carentia profunditatis, & verè non erit, niſi vnica dimenſio qua ponetur corpus; cùm in illa dimenſio quæ dicitur profunditas, poſſet alio reſpectu dici latitudo; iſtæ enim tres dimenſiones diſtinguuntur ſecundùm imaginationē trium linearū ſe interſecantium in eodem puncto; & hoc infertur vlteriùs inconueniens quòd ſi ſuperficies eſt tantùm priuatio profunditatis, quomodo erit punctus, niſi priuatio priuationis. Nihil enim videtur priuare priuationem niſi fortiter poſitiuum.* Tandem accidentia realia ſubiectantur in vltimo ſuperficiei immediatè: ſed accidentia realia petunt ſubiectum poſitiuè reale; ergo.

Articvlvs III.

Obijciuntur aliqua contra concluſiones, & enodantur.

Obiicies primò, indiuiſibilia eſſe ſuperflua, quùm partes ſe ipſis poſſint vniri & terminare cōtinuum, ſicut partes quantitatis vniunt & terminant qualitatem; ergo. Reſpond. hæc indiuiſibilia non eſſe ſuperflua, quùm partes non valeant vnire, nec terminare continuum. Ad inſtantiam de qualitatibus, dico idem dicendum eſſe de qualitatibus ac de quanto continuo; copulantur quidem eius partes & gradus, terminantúrque indiuiſibilibus eiuſdem qualitatis. Vel ſecundò reſpondēt alij negando paritatem. nam dato quòd in albedine non eſſent indiuiſibilia entitatiua, nō eſt eadem ratio de quanto continuo. nam partibus qualitatis non repugnat penetratio: partibus autem quantitatis ſecundùm propriam naturam repugnat quòd penetrentur. hæc tamen ſolutio non eſt admittenda, quoniam indiuiſibilia non dantur ob penetrationem, aut impenetrationem localem partium, ſed ad 7. *Obiectio prima.*

Digitized by Google

realem vnionem & terminationem earum. Vnde quãtitas Chriſti Domini indiuiſibiliter exiſtens ſub ſpeciebus, ſuis vnitur indiuiſibilibus; quùm ergo qualitas non poſſit carere partibus, eadem prorſus ratione ipſi aſcribenda ſunt indiuiſibilia, ac quantitati.

Obiectio ſecunda, eiuſque ſolutio. Obiicies ſecundò, maiorem proportionem eſſe inter diuiſibile, & diuiſibile, quæ inter indiuiſibile & diuiſibile: ſed quælibet pars ſe ipſa vnitur puncto, quod indiuiſibile eſt; ergo ſeipſa poterit vniri comparti quæ diuiſibilis eſt. Reſp. diſtinguendo maiorem, quantum ad entitatem concedo, quantum ad rationem vniendi nego, vnio enim neceſſariò eſt alterius rationis ab extremis, ita vt licèt hæc magis conueniant in ratione entis inter ſe, quàm cum vnione, ſecundùm proportionem verò vnibilis ad rationem formalem vniendi magis conueniunt cum vnione, quàm inter ſe.

8\. *Obiectio tertia, eiuſque ſolutio.* Obiicies tertiò, nihil poteſt vnire formaliter partes diuiſibiles & extenſas in quantum tales ſunt, niſi efficiat eas ſecundùm totam extenſionem. nam quòd vnit quantitatem, v.g. palmarem, toti alteri, neceſſarium eſt vt afficiat totam, illa enim pars in qua non eſſet vnio, non vniretur: ſed indiuiſibile non poteſt afficere diuiſibile, alioquin non eſſet indiuiſibile, ſed extenſum; ergo indiuiſibile non poteſt eſſe ratio vniendi diuiſibilia, ac proinde fruſtrà fingũtur indiuiſibilia continuantia. Reſpond. negando antecedens cum ſua probatione, & diſtinguendo ſubſumptum, indiuiſibile non poteſt afficere diuiſibile, ſub ea ratione, qua diuiſibile eſt & extenſum, concedo; ſub ratione verò indiuiſibilis, nego. Pro cuius ſolutionis explicatione notandum eſt ſingulas ſpecies quantitatis habere propriam dimenſionem, penes quam ſunt diuiſibiles ex vna parte, ex alia verò indiuiſibiles: linea enim ſecundùm longitudinem duntaxat eſt diuiſibilis, ſeu extenſa; ſecundùm latitudinem & profunditatem eſt indiuiſibilis, ſecundùm quas dimenſiones contingit punctionem continuare partes, linea coniungit partes ſuperficiei ſecundùm latitudinem, & contingitur à partibus, & ſic indiuiſibilis eſt; ſuperficies verò ſecundùm longitudinem contingitur à linea, & ſic indiuiſibiliter. Superficies ex vtroque latere contingit corpus ſecundùm profunditatem, corpus contingit ſuperficiem ſecundùm latitudinem, & ſic indiuiſibiliter; ex quo patet ad argumentum, indiuiſibile tangere diuiſibile, non ſub ea ratione, qua diuiſibile, ſed qua indiuiſibile eſt. Nec reputo inconueniens quòd indiuiſibile inadæquatè tangat partem, & ei inſit, vt dixi ſuprà, & dicam inferiùs. *Maior ſolutionis explicatio ex doctrina ſcitu digna.*

Obiicies quartò quantitatem ſecluſo indiuiſibili terminatiuo eſſe finitam & terminatam; ergo punctum terminatiuum ſuperfluit. Reſpond. quòd ſi diuinitus indiuiſibile ſepararetur à quantitate, quantitas illa eſſet terminata non phyſicè, ſed negatiuè, haberet enim negationem vlterioris extenſionis, & ſic terminaretur per excluſionem vlterioris protenſionis, non tamen eſſet poſitiuè terminata ſine puncto; eo modo dicimus accidens ſeparatum à ſubiecto eſſe per ſe non poſitiuè, ſicut ſubſtantia, ſed negatiuè, quia caret inhæſione actuali. Vtrùm autem ſecluſo indiuiſibili vnitiuo, poſſit dari 9. *Obiectio quarta, eiuſque ſolutio.*

Digitized by Google

dari vnio partium, dicam inferiùs.

Obiectio quinta ſoluitur. Obiicies quintò, ſi darentur huiuſmodi puncta in continuo; ergo daretur infinitum in actu, & vnum infinitum maius altero. Reſpondetur non eſſe inconueniens dari infinitum in actu rerum indiuiſibilium, & vnum horum eſſe maius altero, vt dixi lib. 3. quæſt. 3. difficultate 1. atticul. vnic. num. 5.

Obiectio ſexta & ſolutio. Obiicies ſextò, nullum accidens abſolutum produci per motum localem, ſed ex ſectione cuiuſlibet corporis (quæ eſt motus localis) producuntur noua puncta, lineæ, & ſuperficies; ergo hæc non ſunt realia. Reſpondetur, illa indiuiſibilia non produci per motum, ſed emanare ab ipſis partibus ſepatatis, vt contingit modis & relationibus intrinſecè aduenientibus.

10\. *Obiectioni ſeptima tripliciter reſpondetur.* Obiicies ſeptimò, ſi darentur lineæ continuatiuæ ſuperficiei, ſequeretur dari lineam vnã infinitã ſecundùm longitudinem, nam ſunt infinitæ lineæ, quarum quælibet habet propriam longitudinem; ergo ſunt infinitæ longitudines: ſed omnes iſtæ longitudines faciunt vnam, quia copulantur adinuicem in extremis corporis; quanti ergo faciunt longitudinem vnam infinitam. Argumentum vulgare eſt in linea gyratiua, quæ circumdat columnam, in qua ſunt infinitæ longitudines, quibus æquiualet linea ſecundùm diuerſas partes circumdans totam columnam. Reſpondetur primò negando eſſe circulos infinitos in columna quos ſimpliciter gyret linea, ſed ſolùm ſecundùm quod infinitos. Secundò reſpondetur quòd ſicut non eſt inconueniens admittere puncta ſimpliciter infinita in continuo, ſic non erit abſurda talis linea, quia ens erit incompletum ſicut puncta inſectilia. Tertiò reſpondetur hanc lineam non eſſe infinitam, quia terminis clauderetur ſecundùm rectam longitudinẽ, & ita non includeret infinitas lineas per modum partium componentium, ſed ſicut illimitatum, limitatum, quia tali modo (inquit Suarius tom. 2. Metaph. diſp. 40. ſect. 5. num. 48.) inter ſe vniuntur vt intra finitam magnitudinem, & intra definitos terminos claudãtur, & quodam confuſo modo inter ſe vniantur ad circumſcribendam, & componendam finitam magnitudinem. id expreſſè docet Doct. in reportatis in 3. diſt. 3. quæſt. 1. §. dicit vnus Doctor de motu reflexo, quem docet non eſſe continuum, & de lineis quæ in triangulo terminantur ad vnum punctum indiuiſibile. *Dico quòd quando punctus eſt in actu ſimpliciter, ſoluitur vna continuitas, & ideo ex talibus concurrentibus non fit continuum. Hoc vult Philoſophus 4. Phyſic. & 5. Metaphyſica.* legatur Doctor.

Obiicies octauò, de ratione rei materialis eſſe multitudinẽ partium, in hoc quippe res materiales & ſpirituales differunt, v. g. anima rationalis & corpus; implicant ergo indiuiſibilia materialia. Reſpondetur indiuiſibilia materialia conſtare partibus, non vt quod, ſeu tanquam is quibus integratur & componitur, ſed vt quo, quatenus eſt ratio continuatiua partium.

Obiicies nonò, ſi medietas manus incaleſcat ſummè, & altera medietas ſummè infrigidetur, non erit aſſignabile ſubiectum, quod ſubiaceat indiuiſibilibus terminatiuis vtriuſque qualitatis. nam hoc non eſt eadem ſuperficies, quùm indiuiſibilia non minus pugnẽt inter ſe, quàm ipſæ quantitates, nec duæ ſuperficies immediatè, nec poterit dici alteram harum qualitatum eſſe terminatam, alteram 11.

Digitized by Google

interminatam ; ergo erunt indiuiſibilia qualitatum ſine ſubiecto , quod eſt abſurdum. Reſpondetur huic argumento primò, caſum eſſe naturaliter impoſſibilem. nam duabus contrariis qualitatibus approximatis, pugnabunt mutuò, donec altera remittatur ; dato tamen caſu, reſpondetur indiuiſibilia vtriuſque qualitatis fore in eadem ſuperficie , aut linea. nam indiuiſibilia ex ſe ſicut non habent actiuitatem , ita nec contrarietatem, niſi ratione ſubiecti,cui qualitates ipſæ contrariè in ſummum repugnant. Tandem reſpondent alij indiuiſibilia harum qualitatum in ipſis qualitatibus ſubiectari , nec reputant inconueniens quòd in tali caſu forent ſine alio ſubiecto. Ego tamen exiſtimo , quòd ſicut ſine inconuenienti conceditur quòd duo terminatiua contiguorum correſpondeant eidem loco indiuiſibiliter , ita in caſu dato : nec eſſet inconueniens quòd duo terminatiua harum qualitatum, in eodem indiuiſibili ſuperficiei ſubiectarentur , vel ſi mauis , dicito alterum ſubiectari in indiuiſibili,alterum verò in parte inadæquata & indeterminata eiuſdem ſuperficiei.

Obiectio decima, eiuſque ſolutio. Obiicies decimò,eandem rem non poſſe ſimul eſſe & non eſſe realiter: ſed in vno inſtanti eſt , & poſtea deſinit ; ergo indiuiſibile deſinit in parte, ſeu inſtans in tempore, & ob eandem rationem tempus in inſtanti.Reſpondetur eamdem rem non poſſe eſſe , & deſinere, imò eſſe,ſimul, id eſt , in aliquo inſtanti determinato,in quo non ſit verum , nunc non eſſe & immediatè antea fuiſſe ; poſſe tamen deſinere intrinſecè , ita vt in illo inſtanti poſſit verificari , tunc eſſe , & immediatè pòſt non fore , de quibus dicam difficultat. 3. legite Conimbricenſes lib. 6. cap. 2. quæſt. 1. articul. 1. & 4. vel Suarium 2.Metaph.diſp.40.ſect.5. qui plura argumenta congerunt contra noſtram ſententiam,& enodant.

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm continuum componatur ex ſolis indiuiſibilibus.

ARTICVLVS I.

Sententia communis, & vera profertur.

QVamuis Stoici Philoſophi,duce Zenone, itẽ Pythagoras,Democritus , Leutippes , & alij multi ; quia Ariſtotelis ætate floruerunt, autumauerint continuum ex ſolis indiuiſibilibus componi , v. g. lineam ex finita multitudine punctorum ; communis tamen ſententia Theologorũ & Philoſophorum adſtruit,continuum non componi ex ſolis indiuiſibilibus , docet expreſsè Doctor in 2. d. 2. quæſtione 9. §. *ad ſecundum* , num. 6. cum Philoſopho cap. 1. huius lib. text. 2. vbi hæc habet : *at verò neque conſequenter erit punctus ad punctum , aut ipſum nunc , ad nunc ipſum , vt ex his ſit longitudo, aut tempus : conſequenter enim ſunt intra quæ nihil eſt eiuſdem generis: inter autem puncta ſemper eſt linea , & inter ipſum nunc eſt tempus.*quod ipſum ſæpè repetit in toto cap. 1. & 2. eſt expreſſa ſententia Auguſt. lib. de quantitate animæ in fine cap. 11. & in initio 12. vbi expreſsè diſtinguit ea quæ terminant & continuant ab his quæ terminantur & continuantur. Idem etiam tanquam certum in Philoſophia, ſtatuit Concilium Cõſtantienſe ſect. 12. contra Ioannem Hus,vbi annotare volens errores quos aduersùs primam Phyſicam tenuit , hunc inter alios retulit,nempe continuum componi 12.

Cõtinuũ ex ſolis indiuiſibilibus componi qui exiſtiment.

Aſſirmat verius Doctor , cuius cõmuni ſẽtẽtia idẽ aſſerit Auguſtinus , & Conciliũ Conſtantienſe.

poni ex indiuiſibilibus: verba autem ſacri Concilij ſunt. *Linea autem mathematica continua, componitur ex duobus, tribus, vel quatuor punctis ſimpliciter finitis: vel tempus eſt, fuit, vel erit compoſitum ex inſtantibus immediatis. Item non eſt poſſibile, quin tempus, & linea ſi ſint, aliter componantur.* & ſtatim Concilium his debitam verbis cenſuram reddens addit: *Prima pars eſt error in Philoſophia; ſed vltima errat circa diuinam potentiam.*

Adducũtur verba Concilij.

Probatur ratione primò.

Ratione etiam hæc ſententia probatur primò, quia ex Philoſopho continua ſunt, quorum vltima ſunt vnum: ſed indiuiſibile non habet vltimum; ergo non poteſt componere continuum. Minor probatur, quia vltimum dicitur ratione alicuius prioris partis, quæ non eſt vltima; ergo ſi indiuiſibile haberet vltimum, haberet etiam aliam partem, quæ non eſt vltima, & conſequenter in hæc duo erit diuiſibilis, quod repugnat indiuiſibili. eadem ratione progreditur Philoſophus ex definitione contiguorum, quia puncta non habent vltima, ſecundùm quæ poſſunt eſſe ſimul.

13\. *Probatur ſecundò ex Doctore.*

Secundò probatur ex eodem Philoſopho & Doctore noſtro lib. 3. in Metaphyſicam ſumma 2. cap. 4. §. *ponit*, num. 75. indiuiſibile additum indiuiſibili facit plus, non autem maius & extenſius; ergo punctum additum puncto, ſicut non facit maius, nec extenſius; ita nec lineam, quæ dicat extenſionem ſecundùm longitudinem. Imò inde etiam infertur totum continuum eſſe indiuiſibile, & inextenſum, quùm corpus ſolis ſuperficiebus componatur, ſuperficies ſolis lineis, linea verò ſolis punctis. Quòd autem indiuiſibile additum indiuiſibili non faciat maius, inde manifeſtè probatur. nam ea quæ ſe tangunt, ſecundùm ſe tota quaſi intromittuntur, & non accreſcunt: vnde ſi vnus lapis ſuper alium poſitus illum tangat ſecundùm ſe totum, non augebitur, ſeu creſcet extenſio illarum qualitatum: ſed indiuiſibilia eo præcisè, quo indiuiſibilia ſunt, non poſſunt non ſe tangere ſecundùm ſe tota, cùm careant partibus, & diuiſibilitate, ſecundùm quam & poſſunt tangi, & non tangi; ergo indiuiſibile additum indiuiſibili non facit maius.

Confirmatur variè.

Confirmari poteſt, quia ſi daremus duplicem lineam, quarum vna decem, alia verò vndecim punctis conſtaret, iam ſecunda excederet primam in magnitudine: hoc autem abſurdum eſt, cùm illud vnicum indiuiſibile quo vna linea excedit aliam, nec ſit extenſum, neque magnum; ergo etiam implicabit linea extenſa & magna, ſi ſolis punctis conſtet.

14\. *Prima reſponſio adducitur & impugnatur.*

Variè conantur huic obiectioni ſatisfacere aduerſarij. Dicunt primò eamdem eſſe difficultatem ſi concedantur partes in continuo. nam vnus Angelus, v. g. durans per vnam horam & inſtans, magis durat quàm alter, durans ſolùm per vnam horam; ergo iam indiuiſibile facit maius. nam ſicut non eſt inconueniens quòd faciat maius additum parti diuiſibili, ita nec additum indiuiſibili. hæc tamen inſtantia falſa eſt; quia vel intelligunt Angelum magis durare ratione partis intercedentis inter inſtantia. & hoc eſt verum, vel intelligunt quòd Angelus durans in hac parte inadæquata temporis dicatur habere extenſiorem durationem ratione inſtantis ſequentis. quod falſum eſt. Nam inſtans non facit maius: vnde etiamſi ſequerentur infinita inſtantia, in quibus Angelus duraret, quod eſt impoſſibile, eſſet plus durationis, non tamen extenſior duratio, quia contra rationem indiuiſibilium eſt quòd faciat maius

Digitized by Google

maius & extenſius: quandoquidem hæc ſe tangunt ſecundùm ſe tota.

15. *Secunda reſponſio dupliciter impugnatur.* Secundò reſpondent alij vnum indiuiſibile additum alteri non facere maius, bene tamen infinita. Sed contrà primò quòd vel indiuiſibile eſt pars lineæ, vel non: ſi pars; ergo quocumque ſeparato linea erit minor: ſi non eſt pars, cùm compoſitio fiat ex partibus, linea non pertinebit ad compoſitionem ſuperficiei, nec punctum ad compoſitionem lineæ. Secundò vel poſt vnum punctum immediatè ſequuntur finita, vel infinita puncta: ſi finita, non poſſunt per aduerſarios facere maiorem extenſionem: ſi infinita; ergo quodlibet punctum vnitur infinitis ſimul, quod abſurdum videtur, & eius impoſſibilitas in tempore magis attenditur quod dicit ſucceſſionem ab intrinſeco, & vnam partem poſt aliam, non tamen omnes ſimul.

16. *Tertia reſponſio refellitur.* Tertiò reſpondent alij, illam propoſitionem, ea quæ ſe tangunt ſecundùm ſe tota non facere maius habere veritatem in rebus diuiſibilibus & continuis, non autem in indiuiſibilibus, vt ſunt puncta. nam eo ipſo quòd diuiſibilia ſecundùm ſe tota ſe tangant, neceſſum eſt vt vnum totaliter intromittatur in aliud, & conſequenter quòd penetrentur; cùm tamen indiuiſibilia eo ſe tangant ſecundùm ſe tota, quòd vnum ſequatur poſt aliud, non eſt inconueniens quòd indiuiſibile additũ indiuiſibili faciat maius, non autem pars addita parti, quam tangit ſecundùm ſe totam. Sed contrà eſt, quòd ſi ſemel admittitur, vt neceſſum eſt admittere, quòd vnum indiuiſibile tangit aliud ſecundùm ſe totum; ergo omnia indiuiſibilia ſunt in eodem vbi, ac per conſequens non erit extenſio & maioritas. nam in his quæ ſunt ſimul, nullum eſt à quo poſſit extenſio & magnitudo prouenire. Inſtabis primò quòd ex Philoſopho punctum nón penetratur cum parte quam continuat, ſed illam alteri vnit; ergo neque additum indiuiſibili penetrabitur cum illo. Sed contrà eſt quòd punctum non tangit partem ſecundùm ſe totam, ſed ſolùm inadæquatè, & ita non debet inferri penetrabilitas. Secundò penetratio debet eſſe inter corpora proportionata, & habentia extẽſionem: ſed punctum eſt improportionatum parti, eique repugnat extenſio; ergo & penetrari cum parte. Tertiò indiuiſibile tangit quantitatem ſecundùm partes indeterminatas minores & minores, ita vt qualibet minore aſſignata, alia minor aſſignari poſſit; ergo non eſt cum qua poſſit penetrari. Quartò, vt optimè notauit Philoſophus in præſenti textu 1. indiuiſibile non propriè tangit partem, quandoquidem, teſte eodem Philoſopho ibidem, ea ſolùm ſe tangunt, quorum vltima ſunt ſimul, conſequentérque habent aliquid præter vltimum.

Alij reſpondent vnum indiuiſibile additum alteri facere maius, non quia indiuiſibilia non ſe penetrent, ſed quia inadæquatè ſunt in eodem loco, quatenus vnumquodque indiuiſibilium occupat locum diuiſibilem: vt ſi ex duobus Angelis alter occuparet medietatem huius gymnaſij; alter verò aliam medietatem, qui ſe cóntingunt & penetrant in medio gymnaſij, & non in extremis illius, ita ſimiliter & puncta. Sed contrà eſt primò quòd contra rationem indiuiſibilis materialis eſt, eſſe in loco determinato materiali. nam locus & locatum debent proportionari; res tamen diuiſibilis determinata improportionata omnino eſt cum re indiuiſibili materiali. 17. *Quarta reſponſio tripliciter impugnatur.*

teriali. Secundò vel locus, ſeu ſpatium imaginarium componitur ex ſolis punctis, an ex partibus. Si ex punctis, eadem eſt difficultas de loco ac de locato. Si ex partibus, idem erit etiam de corpore locato. Tertiò Angelus non dicitur occupare locum determinatum intrinſecè, ſed ſolùm extrinſecè, quia ita diſtinctiuè eſt hîc, quòd non alibi, vt dixi lib. 4. quæſt. 1. num. 10. ergo ex eius præſentia in parte determinata gymnaſij non ſequitur quòd indiuiſibile faciat maius, ſed ſolùm, quòd ſpatium illud imaginatum, ſeu aſſignatũ à nobis maius, vel minus ſit, quod non habebit ratione indiuiſibilis præſentiæ Angeli, ſed ratione partium ipſius ſpatij continui.

19. *Secunda concluſio probatur.* Secundò probatur hæc veritas. nam ſequeretur quòd mobile velociùs, & mobile tardiùs eodem tempore pertranſirent ſpatium, vel quòd indiuiſibile diuideretur. Vtrumque abſurdum eſt; ergo. Probatur ſequela, ponamus vnum eſſe velocius altero in duplo; ergo ſpatium quod percurreret velociùs in tempore, v. g. & percurreretur à tardiore eodem tempore ſecundùm dimidium; ſpatium ergo ſint tria indiuiſibilia quando velociùs percurrit tertium. Indiuiſibile tardius erit in medio illius ſpatij; medium autem ſpatij eſt vnum indiuiſibile cum dimidio; ergo tardiùs mobile, vel ſimul percurrit totum ſpatium, & ſic non erit tardius, vel indiuiſibile medium diuideretur in partem tranſitam, & aliam non trãſitam. Item ponantur tres lineæ, quarum media quieſcat, duæ extremæ ſimul moueantur versùs extremum mediæ, vna velociùs, alia tardiùs: tunc quæro, quando velocior pertranſit vltimum indiuiſibile lineæ mediæ, ſi tardior illud idem pertranſiuit, ſi pertranſiuit, ſequitur non eſſe tardiorem; ſi non & mouetur ſimul ex hypotheſi, ſequitur pertranſiſſe tantùm partem. Illius indiuiſibilis extremi, & conſequenter ipſum diuidi; quod argumentum applicari poteſt pluribus materiis, vt v. g. rotæ quæ mouetur ſimul tota in tempore eodem: circumferentia verò velocius quàm ea pars, quæ contingit axem, quia plus ſpatij conficit; debet ergo ſeruata proportione velocitatis pars interior moueri per aliquid minus indiuiſibile, quãdoquidẽ exterior circumferentia mouetur per indiuiſibile, & ſic dabitur aliquid minus indiuiſibili. Alias geometricas demonſtrationes adducit Doctor in 2. d. 2. quæſt. 9. vbi ſuprà, quæ videri poſſunt apud ipſum.

20. *Solutio præcedẽtis rationis tanquã falſa impugnatur.* His obiectionibus reſpondent aduerſarij, primò negando in vnico inſtanti vnicum ſolum pertranſiri punctum, ſed quæ mobilia ſunt velociora, eo plura, & quæ tardiora, eo pauciora pertranſire, niſi motus ita tardus ſit, quòd vnũ punctum ſolùm per tranſeat. Sed contrà eſt primò. nam ſequeretur quòd vnum corpus poteſt in eodem inſtanti eſſe in duobus locis adæquatis naturaliter, ſupponamus vnum mobile non eſſe maioris magnitudinis, quàm ſex punctorum, & ita velox quòd in vno inſtanti pertranſeat duodecim puncta, tunc in eodem inſtanti erit adæquatè in primis ſex punctis, & in aliis ſex ſequentibus, quia non tranſit à primo vſque ad vltimum, non tranſeundo per medium. Reſpondent aduerſarij motum non dici velociorem, quatenus plura tranſeuntem puncta, ſed ratione aliquarum morularum intercedentium inter inſtantia: motus à quibus motus dicitur tardus, & eorum defectu velox. Sed contrà eſt quòd in caſu propoſito de rota confecta ex materia

SSSs dura

Digitized by Google

dura ſi circulariter moueatur, debet moueri ſecundùm omnes partes, vt experientia oſtendit, atque adeò nulla pars habere poterit in eo motu aliquam morulam, quam altera pars non habeat, & tamen manifeſtum eſt partes circumferentiæ velociùs moueri partibus axis, cùm illæ percutiant in eodem tempore longius ſpatium, quàm iſtæ; ergo tarditas & velocitas motus non ſumitur ex morulis.

20. *Probatur tertia cõcluſio.* Tertiò probatur manifeſtiùs de tempore, cuius intrinſeca ratio petit ſucceſſionem, ſed ſi componeretur ex ſolis indiuiſibilibus, nec eſſet ſucceſſio, nec duratio, cùm quodcumque indiuiſibile temporis ſuperadditum, nec det ſucceſſionem, nec durationem; ergo. Dices tempus dici ſucceſſiuum quatenus inter inſtans & inſtans interiicitur morula: vnde tempus nihil erit præter multa momenta deſita & interrupta. *Solutio aduerſariorum eiúſque quadruplex impugnatio.* Sed contrà primò, ſi inter indiuiſibilia temporis mediant morulæ; ergo nec diuinitus poterit dari immediata & continua inſtantium ſucceſſio, ſicut nec extenſio ex ſolis indiuiſibilibus conſtans. Secundò hi admittunt ſucceſſionem, & durationem in tempore, per quam dicuntur res eſſe in diuerſis partibus temporis; ergo hæc duratio non intermittitur, alioquin Angelus non diceretur extrinſecè durans in illo interuallo momentorum, nec eſſet illa ſucceſſio magis, quàm multi actus vitales, quos Angelus habet & intermittit. Tertiò poſſet vnus Angelus per ſpatium vnius horæ durare minus alio per eandem horam, quia potuit Deus diuturniores moras velle inter momenta durationis vnius, quàm alterius. Quartò inter inſtans & inſtans vel mediat tempus ſucceſſiuum, vel aliud inſtans, aut nihil: ſi tempus ſucceſſiuum; ergo iam tempus non componitur ex ſolis indiuiſibilibus: ſi aliud indiuiſibile; ergo non facit tempus continuum, quia indiuiſibile additum indiuiſibili ex dictis non facit maius, ſi nihil mediat; ergo tota longitudo, ſeu diuturnitas temporis cõſtit in indiuiſibili, quod renuit communis Peripatheticorum conſenſus ſine ſufficienti; ergo fundamentũ aſſeritur continuum ex ſolis indiuiſibilibus componi.

ARTICVLVS II.

Proponuntur Stoicorum argumenta, & diſſoluuntur.

21. *Obiect. io prima.* OBiiciunt primò, ſic ſe habet punctum ad lineam, ſicut vnitas ad numerum, ex 1. Topicor. cap. 14. ſed numerus ex ſolis vnitatibus conficitur; ergo & linea ex ſolis punctis. *Solutio.* Reſpondetur paritatem eſſe in hoc quòd ſicut vnitas eſt primum numeri, ita punctum initium lineæ, non autem in hoc quòd linea componatur ex ſolis punctis, ſicut numerus materialiter ex vnitatibus diſcretis, alioquin numerus haberet poſitionem in continuo, quod negat Philoſophus cap. de quantitate, & 1. poſteriorum, cap. 23.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò, nihil exiſtit temporis, niſi inſtans; ergo quùm tempus ſit ſucceſſiuum, poſt vnum inſtans ſequitur aliud. *Solutio.* Reſpondetur tempus non ſolùm exiſtere ſecundùm nunc indiuiſibile, ſed etiam ſecundùm partem inadæquatam, reſpicientem præteritum & futurum, vt dixi.

Obiectio tertia. Obiicies tertiò, lignum quod partim in aqua eſt, partim in aëre, contingitur à duabus lineis extremis circularibus aquæ & aëris, ſeſe tangentibus; ergo neceſſe eſt dare duas etiam

in

in baculo quæ correſpondeant: ſed illæ erunt immediatæ,& ſic extrahendo ſenſim baculum ſecundùm ſe totum contingetur; ergo totum componitur ex lineis. *Solutio.* Reſpondetur quòd admiſſo caſu illæ duæ lineæ, vel ſubiectarentur in vna linea,quoniam non reputo inconueniens quòd plura indiuiſibilia ſubiectentur in vno, quùm non faciant maius, vel alterum ſubiectaretur in indiuiſibili; alterum verò in parte inadæquata,& indeterminata, cui indiuiſibile vnitur.

Obiectio quarta deſūpta ex Philoſopho & adducta à Doctore. Obiicies quartò, continuum eſſentialiter componi ex indiuiſibilibus,vt ex 1. poſterior. cap. 4. text. 9. docet Doctor in 2. d. 2. quæſtione 9. §. *ad ſecundum,* verſicul. *præterea*, num. 28. ſed non componitur ex illis tanquam forma, quia hæc ſimplex eſt in omni compoſito; ergo vt partibus integrantibus ex illis componitur. *Soluitur.* Reſpondetur componi ex indiuiſibilibus continuum, non tanquam partibus integrantibus, ſed tanquam formis vnitiuis, vt dicam infrà.

Obiectio quinta. Obiicies quintò, punctum quùm mouetur gignit lineam ſecundùm Geometras, linea ſuperficiem, ſuperficies corpus: ſed ex veſtigio indiuiſibilium non relinquitur niſi conſtitutum ex indiuiſibilibus; ergo. Reſpondetur Geometras intelligere influxu indiuiſibilium, diuiſibilia tantùm imaginariè,non realiter,quia indiuiſibilia nullum veſtigium relinquere poſſunt, quùm veſtigium ſit impreſſio facta in aliquo corpore,ſed cedente loco ob incompatibilitatem cum alio quanto ſuperuenienti. Indiuiſibile tamen nihil expellit à loco, quùm ſit inextenſum, nec locum occupet diuiſibiliter.

22. *Obiectio ſexta.* Obiiciunt ſextò, globus non poteſt tangere planum, niſi in puncto: ſed nulla eſt pars deſignabilis in plano, quam non poſſit tangere globus; ergo totum planum conſtat ex punctis. Confirmatur, globus poteſt moueri in plano de extremo ad extremum, ducendo lineam ſaltim virtute diuina; ergo tota illa linea componitur ex punctis. Patet conſequentia,quia perfectè ſphæricum non tangit planum, niſi in puncto, tangit ſucceſſiuè ab extremo ad extremum per totum; ergo ſemper in puncto, & conſequenter totum ſpatium componitur ex punctis. Reſp. quidā quòd *Solutio aliquorū reycitur.* licèt corpus illud ſphæricum continuò moueretur per perfectè planum, talis autem motus eſſet ſaltus de puncto in punctum, ita vt inter vnum & aliud tantiſper eleuaretur à plano, quod explicant experientia de pila proiecta per planum, in quo per ſaltus mouetur: hæc tamen ſolutio ſecundùm mentem Doctoris non eſt admittenda. nam, vt dicam infrà, in- *Vera eius ſolutio videatur in citata difficultate.* diuiſibile ſeparatum diuinitus moueretur per planum motu continuo, & ſine ſaltu.Ideo ibidem huic argumento fiet ſatis, pendet enim eius ſolutio ex ibi ſtatuendis.

DIFFICVLTAS III.

Qualiter continuum componatur ex partibus, & indiuiſibilibus.

EXplicuimus & probauimus duabus difficultatibus præcedentibus dari indiuiſibilia realia in continuo, & hoc conſtare non ex ſolis partibus, nec ex ſolis indiuiſibilibus, ſed ex partibus vnitis & copulatis indiuiſibilibus Venit nunc diſquirendum an hæc indiuiſibilia ſint modi, vel res, an infinita actu, an continuò, an partes huius ſint actu

Digitized by Google

infinitæ, vel ſolùm in potentia, de quibus per ſequentes articulos.

ARTICVLVS I.

Vtrùm indiuiſibilia ſint modi, an rês.

23. *Indiuiſibilia non eſſe idem cum partibus realiter docet communis ſẽtentia.*

INdiuiſibilia non eſſe idem realiter cum partibus, docet communis conſenſus Philoſophorum, & inde manifeſtè probatur quòd per diuiſionem de nouo reſultant indiuiſibilia terminantia partes actu diuiſas, ſicut per vnionem corrumpuntur puncta terminatiua alio continuatiuo reſultante: ſed quæ ſunt idem realiter, nec ſeparantur, nec contingunt rebus quibus identificantur; ergo. Difficultas ergo eſt an iſtæ entitates indiuiſibiles modi, an res exiſtimentur.

Quidam dicunt indiuiſibilia rerum eſſe res; indiuiſibilia autem modorum eſſe modos, & conſequenter non vnire partes ſe ipſis, ſed aliquo ſuperaddito. hanc ſententiam proponit Suarius 2. Metaphyſic. diſput. 40. ſect. 5. n. 46. ibique docet probabilem eſſe ſi dicamus hæc puncta indiuiſibilia non ſe ipſis, ſed media aliqua vnione identificata eiſdem vniri cum partibus.

Alij dicunt indiuiſibilia eſſe res, quæ ſe ipſis vniuntur cum partibus, quod etiam probabile reputat Suar. ibidem. nam cùm ſint entitates imperfectiſſimæ, omnino dependent in ſuo fieri, & conſeruari à partibus, vnde ſe ipſis immediatè vniuntur. Sed

24. *Prima concluſio Ariſtotelis.*

Dico primò indiuiſibilia ſe ipſis ſunt actuales vniones & terminationes partiũ. eſt expreſſa ſententia Philoſophi 4.Phyſ.cap.13. text.21. dicentis: momẽtum autem præſens temporis, vt dictum eſt, cõtinuatio eſt. & infrà. Sic & temporis momentum partim quidem eſt tẽporis diuiſio poteſtate, partim terminus, & vtriuſque copulatio, & hanc eſſe mentem Philoſophi non parum ſuadẽt, nunquam meminiſſe alterius vnionis, aut continuationis à lineis pũctiſque diſtinctæ.

Probatur ratione.

Ratione ſic probo. nam non ſunt multiplicandæ entitates ſine neceſſitate, ſed indiuiſibilia neque vniunt, neque terminant, per ſe nullum munus habere poterunt in continuo; ergo quod argumentum vim habet in noſtra ſententia, quæ excludit modum abſolutum diſtinctum ab vnione relatiua partium in compoſito, vt diximus lib.1.quæſt.5.diffic.2.art.3. non tamen in ſententia eorum, qui adſtruunt modum vnionis ſubſtantialem eſſe quid abſolutum, identificatéque reſpectus ad materiam & formam.

Secunda probatio concluſionis.

Secundò probatur concluſio, ſi indiuiſibile vnitur per aliam vnionem indiuiſibilem à ſe diſtinctam; ergo datur vnum indiuiſibile vniens, & aliud vnitum, tunc ſic, ſicut illud indiuiſibile vnitiuum vnit indiuiſibile abſolutum parti, cur non poterit mediatè vnire vnam partem alteri.

Cõfirmatio eiuſdem rationis cõplectitur ab Auguſtino.

Confirmatur, quoniam nullum munus adſcribere poſſumus indiuiſibili, niſi vnire. hoc non præſtat; ergo ſuperfluit. Expreſsè docuit hanc veritatem Auguſtinus tomo 1. lib. de quantitate animæ capite 11. & 12. dicens, ab ipſo ſcilicet puncto incipit linea, ipſo terminatur, & vndecumque linea ſecari poteſt, per ipſum ſecatur nulla linea lineæ, niſi per ipſum copulatur. quibus verbis apertè docet vnionem auferri per ablationem ſolius indiuiſibilis continuatiui, copulationem verò per poſitionem eiuſdem; non ergo admittenda eſt alia vnio ab indiuiſibilibus diuerſa.

Dico

Digitized by Google

25. *Concluſio ſecunda, eiuſque fundamentum.* Dico ſecundò, probabiliter ſuſtineri poteſt indiuiſibilia hæc dici res & modos, vnde quæſtio erit de nomine, an debeant modi, an res appellari. Fundamentum eſt, quoniam ſicut relationes reales prædicamentales poſſunt dici res & modi ſecūdùm Doctorem in 1. d. 7. quæſt. 4. § *ſi adhuc proteruiatur*, num. 13. & nos explicuimus in Logica quæſt. 16. difficul. 5. art. 4. quia relationes ex vna parte ſunt ponibiles in prædicamento, in quo modi propriè dicti directè non ponuntur, ſed res, vt dixi etiam in Logica quæſt. 13. difficult. 2. Item conſtant prædicatis ſuperioribus & inferioribus, quibus non gaudent modi, & poſſunt etiam dici modi quatenus ſunt entitates ita imperfectæ, vt comparatæ ad alias potiùs habeant rationem modi, quàm rei. Quod verius dici poterit, ſi teneamus cum opinione probabiliori relationem ob ſuam imperfectam entitatem, nec diuinitus dari poſſe ſine extremis, de quibus dixi quæſtione de relatione vbi ſuprà. quæ omnia propriè conueniunt modis, ita in noſtro caſu, cùm indiuiſibilia ſint entitates minimæ, imperfectæ, inſeparabiles à partibus, non mirum quòd modi exiſtimentur. Poterunt etiam dici res quatenus ſunt vltimum continui immediatum ſubiectum qualitatum, & ea quibus corpora tanguntur, quæ omnia magis rebus, quàm modis videntur conuenire. Nec obſtat quòd indiuiſibilia ſint res, vt ſe ipſis poſſint vniri. nam ſicut etiam ſe qualitates abſolutæ media inhærentia relatiua vniantur ſuis ſubiectis, vt communiter tenent Scotiſtæ: nihilominus relationes reales ob ſuam imperfectionem & dependentiam à ſubiecto ſe ipſis vniuntur. Ita quamuis reliquæ res abſolutæ vnirentur mediante alio modo, hoc negamus in indiuiſibilibus, ob minimam & imperfectam naturam, ſecundùm quam omnino à partibus dependent.

Obiicies primò, quòd ea quæ ſunt res, ponuntur directè in prædicamento: ſed indiuiſibilia hæc ſiue ſint ſubſtantiæ, ſiue quantitatis, aut qualitatis, non ponuntur directè in prædicamento; ergo non ſunt res, ſed modi. Reſpondetur plura non poni directè in prædicamento, quæ nihilominus ſunt res, vt patet de materia & forma. Vnde optimè dicitur, ponitur in prædicamento; ergo eſt res, non tamen eſt res: ergo ponitur in prædicamento, quoniam in hoc ſolùm naturæ completæ collocantur. 26. *Obiectio prima, eiuſque ſolutio.*

Obiicies ſecundò, eſſentiam quantitatis eſſe diuiſibilitatem, ſed indiuiſibile dicit negationem diuiſionis; ergo non eſt quantitas, neque res. *Obiectio ſecunda.* Reſpond. quòd ſicut prædicata ſubſtantiæ completæ nequeunt conuenire partibus incompletis, niſi quatenus ex ipſis coaleſcit integrum compoſitum: ſic nec indiuiſibilibus conuenit quidditas quantitatis, niſi quatenus componunt continuum, quod non eſſet tale, nec diuiſibile, ſi indiuiſibilibus non eſſet vnitum & continuatum. *Solutio.*

Dico tertiò, indiuiſibilia ſunt quid abſolutum non relatiuum. Fundamentum eſt quòd nulla abſoluta ſunt vnum in relatione, ſed partes continui ſunt vnum in indiuiſibili, vt patet ex definitione continui, cuius vltima ſunt vnum; ergo. *Concluſio tertia, eiuſque fundamentum.*

Obiicies primò, Petrum & Paulum dici idem formaliter relatione identitatis; ergo & duæ partes quantitatis poterunt dici vnum relatione vnionis. Videtur relationem identitatis indiuiduorum ſupponere fundamentalem vnionem ſpecificam eorundem, 27. *Obiectio prima, eiuſque ſolutio.*

rundem, vnde reſultat relatio identitatis inter eadem; cùm tamen partes continui quatenus partes ſunt vt præciſæ & ſeparatæ potius dicant diuerſitatem, quàm vnionem, vt de nouo vniantur, ſecundùm eſſe abſolutum earũ requiritur aliquod vniens abſolutum. quod clarè confirmatur. Nam continuum ſolùm id quod vnitur, tangit & tangitur, vt oſtendunt omnes demonſtrationes mathematicæ difficultatibus præcedentibus relatæ. Sed relationes nec tangunt, nec tanguntur, ſi aliud abſolutum non ſupponatur; ergo. Vnde poſita iſta vnione abſoluta non dubitamus reſultare relationem vnionis inter partes, ſicut inter indiuidua poſita vnitate fundamentali eorum.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò, de ratione vnionis eſſe relationem: quapropter diximus lib. 1. quæſt. 5. diffic. 2. art. 3. vnionem inter materiam & formam eſſe relationem; ergo cùm indiuiſibilia ſint vniones partium, quid relatiuum erant. *Solutio.* Reſpond. negando paritatem ex dictis ibidem, quoniam cùm materia & forma ſe habeant per modum actus & potentiæ, ſolùm expectant relationem non tanquam vnionem intrinſecam partium. nam materia & forma ſe ipſis eſſentialiter vniuntur receptione & informatione; requiritur ergo talis vnio quaſi approximatio earundem partium, vt cauſare poſſint. nam partes ſeparatæ nec informare, nec informari poſſunt. partes autem continui cùm non ſe habeāt vt actus & potentia. nam non eſſet maior ratio cur altera eſſet potentia, altera verò actus, vt abſolutè ſe communicent, & intrinſecè illam actualitatem & vnionem quam nequeunt habere ſe ipſis, oportet quòd habeant in tertio, hoc eſt, in indiuiſibili abſoluto. & hæc eſt cauſa cur indiuiſibilia relationes eſſe nequeant.

ARTICVLVS II.

Qualiter ſint partes & indiuiſibilia in continuo.

PRæmitto primò pro breuiori & clariori intelligentia huius articuli quòd dupliciter poteſt intelligi partes & indiuiſibilia eſſe in potentia in continuo. 28. *Præmittuntur aliqua primò.* Primò vt denotetur negatio omnimoda propriæ & actualis exiſtentiæ, ita vt ſolùm dicantur eſſe in potentia tanquam in cauſa, quatenus aliquo modo ab ipſo, vel ex ipſo continuò diuerſæ partes & indiuiſibilia produci poſſunt. Secundo modo, vt eſſe in potentia denotet negationem actualis ſeparationis partium à continuo. Tertiò, vt partes dicantur eſſe in potentia quatenus ſeparari poſſunt ea, quæ licèt in re diſtincta ſint, non tamen ſunt ſeparata. Vnde tales partes vt ſic non dicunt negationem ſeparationis, ſed carentiam. nam talis ſeparatio eis non repugnat.

Prænotandum ſecundò. Præmitto ſecundò, partes continui alias eſſe aliquotas, alias proportionales. Partes aliquotæ determinatæ ſunt quatenus tales, v. g. palmus determinatus eſt, vt de ſe patet, indiuiſibiliſque in alios palmos: partes proportionales inæquales, indeterminatæ, & communicantes communiter appellantur; proportionales dicuntur, quia palmus, v. g. ſeruata proportione minoris & minoris quantitatis, ſecatur in plures partes, vt in duos ſemipalmos, & in quatuor medietates ſemipalmorum. inæquales vocantur, quia nulla aſſignabilis certa magnitudo, ſed quælibet in minores & minores partes indeterminatas & incertas

certas eſt diuiſibilis. dicuntur communicantes, quia vna ſemper accipit aliquid de alia, vt ſemipalmus medietatem palmi, &c. Indeterminatè tandem, quia carent termino ſuæ paruitatis, ſed ſemper diuiſibiles ſunt ſine termino.

Certum eſt partes aliquotas eſſe actu in continuo ſaltim per aſſignationem rationis. nam paſſim aſſignamus quatuor palmos in bara, determinamúſque modicum menſurandum triticum, de qua aſſignatione & menſura perſpicuè loquitur Doctor in 2.d.2.q.2.§.*ad ſecundum*, n. 10.

29. De partibus proportionalibus quidam recentiores affirmant ſolùm eſſe in potentia. Primo modo explicata in continuo putant eſſe ſententiam Ariſtotelis 7. Metaph. textu 49. vbi ſic ait. Duo namque ſi actu, nunquam ſunt vnum actu: ſicut ſi poteſtate duo fuerint, erunt vnum: vt, v.g. dupla ex duobus dimidiis poteſtate, actus enim ſeparat. ſuper quæ verba D. Thomas lectione 13. docet partes ſolùm dici actu in continuo, quatenus habent virtutem ſeparandi & diuidēdi actus, reliqua obiiciemus inferiùs contra noſtram concluſionem.

Vera ſententia. Vera ſententia Philoſophi & Doctoris eſt, communíſque inter Philoſophos, in continuo dari veras partes & indiuiſibilia realiter & inter ſe diuerſas, habentéſque actu veram & formalem rationem partium. colligitur manifeſtè hæc veritas ex Philoſopho ſæpiùs relato difficultatibus præcedentibus docente in continuo dari indiuiſibilia vnitiua partium; ergo & partes quæ vniantur in ipſo. ita in 5. Metaph. cap. 22. inquit, quantum eſſe diuiſibile in ea, quæ inſunt: ergo cùm ſit diuiſibile in partes, iſtæ erunt actualiter in continuo. Idem expreſsè docet Doctor ſæpiùs, præcipuè 5. Metaph. q. 9. num. 16. in fine. & lib. 11. in Metaph. §. vbi Philoſophus, num. 107. Ratione etiam probatur hæc veritas. nam continuum eſt compoſitum, & non ſimplex: vt dicunt communiter Peripathetici; ergo cùm hoc ſit aliquid actuale, debet habere partes componentes actuales, & etiā indiuiſibilia, quibus partes copulentur, aliàs componeretur ex nihilo, quod eſt falſum. Id ſupponere videtur Trid. ſeſſ. 13. cap. 3. vbi loquens de Chriſto Domino in Euchariſtia hæc habet. *Totus enim eſt integer Chriſtus ſub panis ſpecie, & ſub quauis ipſius ſpeciei parte: totus item ſub vini ſpecie, & ſub eius partibus exiſtit.* quod teſtimonium difficiliter explicari poterit ſi partes rectè & formaliter exiſtentes in continuo negemus: & omnes Philoſophi, qui communiter affirmant quantitatem tribuere ſubſtantiæ, habere partes extra partes ſaltim in ordine ad locum. nam ſi nōn darentur actu partes in continuo, nunquam eſſet verum dicere quòd tribuit illi partes. Dices tribuere illi partes, quatenus reddit potētem vt in ordine ad locum diuidatur: ſed contrà eſt quòd actualis diuiſio non eſt in partes, quæ remanent, cùm facta diuiſione gaudeant ratione totius; ergo vt dicatur habere partes, debent eſſe actu & formaliter ante diuiſionem.

Colligitur ex Ariſtotele & Scoto. *Probatur ratione hæc ſententia & ſupponitur à Cōcilio Tridentino.*

Obiectio prima. Obiicies primò, quod actu eſt ens, actu eſt vnum, vnum enim eſt indiuiſum à ſe, & diuiſum à quolibet alio: ſed partes continui non ſunt actu diuiſæ, potiùs vnitæ; ergo non ſunt plura entia in actu, ſed vnum. *Reſpōſio.* Reſpond. Doct. hìc quæſt. 2. *ad primum*, diuiſum ibi idem eſſe quod diuerſum, & ſic omnes partes continui, quamuis non ſint diuiſæ, ſunt tamen diuerſæ & deſtinctæ inter ſe partialiter. nam vna manente, poteſt altera corrum-

pi.

pi. Patet in materia & forma, quę actu diuerſæ ſunt, & vnicum copulatum conſtituunt compoſitum.

Ad authoritates Philoſophi in contrarium reſpõdetur, vocare partes vnum in actu, quia conſtituunt vnam quantitatem, & integrant; dici verò plures ſolùm in potentia penes ordinem, non ad diſtinctionem, ſed ad actualem ſeparationem à continuo. in quo ſenſu docet Doctor in 4. d. 12. quæſt. 4. §. *de quarta tranſmutatione*, num. 25. partes eſſe actualiter, & in potentia in continuo, *quia ſecundùm eandem entitatem poſitiuam erant in toto, & poſtea extra totum: ſed in toto habuerunt continuationem, quæ prohibuit illam actualitatem includentem præciſionem: extra totum autem habent eam.*

ARTICVLVS III.

Vtrùm partes proportionales ſint actu infinitæ.

30. HAbemus ex articulo præcedenti partes proportionales eſſe actu & formaliter in continuo: nunc explicandum venit, an iſtæ partes ſint actu finitæ, an infinitæ. Omnes authores qui nobiſcum fatentur partes contineri eſſe actu, & formaliter in ipſo, conſequenter affirmant eſſe infinitas, id ſupponit & docet Doctor in 2. d. 2. quæſt. 9. §. *ſic igitur*, num. 22. & perſpicuum de ſe eſt. nam ſi continuum eſt infinitè diuiſibile in ea quæ inſunt, neceſſum eſt vt partes quæ in ipſo actualiter ſunt, infinitæ ſint. Id etiam docet Doctor 5. Metaph. quæſt. 10. & 2. Phyſ. quæſt. 2. ſolùm eſt difficultas in medio explicandi hanc infinitatem. nam cùm ex dictis lib. 3. q. 3. diffic. 1. num. 5. ſine controuerſia ſit non dari per vires naturæ infinitum in actu, ſi darentur infinitæ partes in actu, in continuo tale infinitum per vires naturæ negari non poſſet. Propterea dicendum eſt cum communi ſententia has partes non eſſe dicendas infinitas in actu ſimpliciter, ſed ſolùm ſecundùm quid; quibus terminis ſolùm denotamus, in continuo non eſſe actu, ſed ſolùm in potentia infinitas partes diſcretas & diuiſas, quatenus tale continuum in infinitum diuiſibile eſt, ſeu ſyncategorematicè; cùm verò partes continui ex datis lib. 3. quęſt. 3. vbi ſuprà, ita ſint in continuo, vt nec habeant determinatam quantitatem, nec diſcretam, ſed vnam integram continuam quantitatem, nequeunt dici ſimpliciter infinitæ, ſed ſecundùm quid, quatenus nec habent principiũ, nec finem, neque ſecundùm id, quod habent in continuo, poſſent non carere termino, quod eſt dicere hoc infinitum eſſe actu partium proportionalium, cuius non eſt implicantia, in potentia verò reſpectu aliquotarum.

Obiicies primò, in continuo ſunt infinitæ partes actu; ergo componant quantitatem infinitam in magnitudine. Patet conſequentia. nam quælibet pars gaudet ſua particulari extenſione; ergo infinitas partes infinitis extenſionibus; ergo iſtæ vnitæ component extenſionem infinitam. Confirmatur, quoniam quòd iſtæ partes ſint inæquales & proportionales, dummodo ſint infinitæ, non tollit quin habeât infinitas extenſiones; ergo vnitæ componunt continuum infinitè extenſum. Reſpond. partes aliquotas extendere continuum, non autem proportionales ſecundùm numerum, vel multiplicitatem. huius ratio eſt quòd partes proportionales mutuò ſe includunt, & quælibet aſſignabilis aliàs infini- 31. *Obiectio prima.* *Solutio.*

ta.

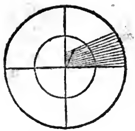
ta. Vnde ex argumento ſolùm infertur extenſionem cauſabilem ab illis partibus eſſe ſyncategorematicè & in potentia infinitam.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò, partes continui ſaltem permanentis includi & finiri terminis indiuiſibilibus; ergo non ſunt infinitæ, cùm infinitum fine careat. *Reſpõſio.* Reſpondetur non eſſe contra rationem infiniti ſolùm quid quòd claudatur terminis determinatis, ſeu aliquotis. nam vt ſic non terminantur partes proportionales quatenus porportionales & infinitæ, ſed quatenus vnitæ in continuo vnam entitatem finitam & determinatam conſtituunt. quod idem dicimus de qualitatibus & ſubſtantiis cæteriſque rebus per actionem producibilibus.

Obiectio tertia. Obiicies tertiò, ſi in continuo dantur infinitæ partes proportionales; ergo vnum infinitum non erit altero maius, & conſequenter tot partes habebit granum tritici, quot totus ambitus cæli. *Reſpõſio.* Reſpondent quidam non eſſe inconueniens dicere omnia quanta eſſe æqualia quantum ad partes proportionales, cùm quodlibet continuum ſit ſine fine diuiſibile; alij verò reputant inconueniens id aſſerere, cùm abſurdum videatur inconueniens obiectum in argumento, & aliunde nulla ſit implicantia, quòd vnum infinitum ſit altero maius, vt dixi lib. 3. quæſt. 3. difficult. 2. art. 2. num. 11. loquendo de infinito materiali. hanc ſolutionem magis probabilem exiſtimo, etſi vtraque non careat ſua probabilitate.

32. *Obiectio quarta.* Obiicies quartò, quòd ſi darentur duo circuli, quorum alter ſit altero maior, & intra ſe minorem contineat, tunc omnes lineæ eductæ à circumferentia vſque ad centrum circuli maioris, tranſeunt per circulum minorem; ergo tot habet puncta vnus, quot & alius, quælibet enim linea vnum punctum in illo tranſitu quaſi occupat; ergo tot partes proportionales, quæ punctis correſpondent, habebit. Sed hoc exemplum infirmum exiſtimant alij. nam, vt patebit in figura ſtatim delineanda, licèt linea, ex qua coaleſcit circulus maior, ſimúlque illa, ex qua conſtat minor in circulo maiori incluſus, extendantur in modum lineæ rectæ, & vna ſub alia ponatur, ita tamen, vt aliquantulum inter ſe diſtent: vnde etſi ducantur lineæ rectæ ab omnibus & ſingulis punctis lineæ minoris circuli vſque ad medietatem lineæ circuli maioris, ita vt nullum ſit in illa priori punctum, cui non correſpondeat ex parte medietatis lineæ poſterioris aliud, lineáque recta attingens vtriuſque punctum, alioquin non eſſet omnimoda correſpondentia inter puncta vtriuſque lineæ: tamen vltra hoc ſupereſt adhuc in linea circuli maioris alia medietas, aliáque infinitudo punctorum, ad quæ nequeunt ex parte lineæ circuli minoris lineæ rectæ duci; ergo non erunt tot puncta in circulo minori, quot in maiori: ſed omnia iſta meo videri non concludunt. nam licèt vna linea ſit altera maior, quantum ad extenſionem & longitudinem in illa minori ſunt tot indeterminata puncta, quot in maiori, quandoquidem vtraque in infinitum diuiſibilis eſt, licèt non in partes ita magnas aliquotæ determinatæ.

***

33. *Dubium. Scintio.* Petes vtrùm indiuiſibilia poſſint dici actu infinita in continuo. Reſpondeo dici infinita actu, eo modo, quo partes. nam ſicut partes ſunt indeterminatæ in continuo, ita & indiuiſibilia, non quia hæc ſe includant, ſeu quòd vnum indiuiſibile poſſit in alia indiuiſibilia diuidi, cùm hoc ſit contra rationem eius, ſed quatenus indiuiſibilia ſunt vniones partium indeterminatarum, & proportionalium: vnde neceſſum eſt quòd non habeant maiorem determinationem, quàm partes quas vniunt.

Obiectio vltima. Obiicies vltimò, ſi in continuo ſunt infinitæ partes & infinita indiuiſibilia; ergo poteſt continuum reſolui in ſuas partes. hæ verò ſunt infinitæ; ergo dabitur actu infinitum. Primam conſequentiam probo. nam ex Philoſopho quantam contingit magnitudinem eſſe in potentia, tantam contingit eſſe in actu: rurſus vnumquodque reſolui poteſt in ea, ex quibus componitur; ergo conti-*Reſpõſio.* nuum in infinitas partes. Reſpondetur implicare continuum reſolui in omnes ſuas partes, non eo præciſè quòd daretur infinitum in actu ſecundùm multitudinem. nam hoc non repugnare ab intrinſeco, patet ex lib. 3. quæſt. 3. difficult. 2. art. 3. ſed quia eſt cõtra rationem eſſentialem quantitatis quòd in omnes ſuas partes diuidi poſſit. nam cùm eius quidditas ſit habere partes extra partes, (idem dico de quouis continuo, hac obſeruata differentia quòd ſola quantitas petit extenſionem localem) implicat dari vllam partem non diuiſibilem in plures alias, aliter in indiuiſibilia reſolueretur. quod reiecimus ſuperiùs. Propterea Doctor in 2. diſt. 2. quæſtione 9. §. *ſic igitur*, docet quòd licèt verum ſit continuum in quocumque nunc eſſe diuiſibile, & poſſe diuidi in partes, non tamen quòd in aliquo nunc omnes iſtæ ſint actu diuiſæ, ſed ſolùm ſyncategorematicè & in potentia. legatur Doctor loco citato, in quo pulchra habet logicalia, quæ ad extricandas quorundam tricas ſatis neceſſaria ſunt. idem habet 6. Phyſic. quæſtione 2. & in 2. Metaphyſic. quæſtione 6. §. *ad primum*, verſicul. *contra*, num. 21.

Reſolutio quæſtionis.

HAbemus ex hac quæſtione continuum componi veris partibus proportionalibus actu infinitis ſecundùm quid, in quas reſolui infinitum ab intrinſeco repugnat, eſſéque in eo infinita puncta proportionalia, non priuatiua, ſed poſitiua, & realia, quæ ſunt res ita imperfectæ, quòd poterunt modi exiſtimari, ex eis quidem non componitur continuum tanquam integrantibus partibus, ſed eis ſolùm continui partes copulantur & vniuntur in continuo.

***

QVÆS

Digitized by Google

QVÆSTIO II.

De inceptione & deſitione rerum tam permanentium, quàm ſucceſſiuarum.

EXPLICATA natura continui, examinandum venit qualiter incipiant & deſinant continua. Circa quod tria veniunt diſcutienda. Primò vtrùm motus poſſit fieri in inſtanti. Secundò vtrùm indiuiſibile ſeparatum poſſit moueri. Tandem qualiter incipiant & deſinant continua ſucceſſiua & permanentia.

DIFFICVLTAS I.

Vtrùm diuinitus motus poſſit fieri in inſtanti.

1. *Pranotandum vnicū ex Doctore.* PRo huius difficultatis reſolutione præmitto cum Doctore in 2. diſt. 2. quæſt. 11. §. *dico ergo ad quæſtionem*, verſic. *hoc ergo ſuppoſito*, num. 6. *quod dupliciter poteſt intelligi mutatio, & poteſt dici duplex mutatio, vna includens totam realitatem motus, alia præciſè includens realitatem termini motus. Exemplum huius eſt quòd iſtud mutatur ab A. vbi, vſque ad B. vbi, poteſt intelligi dupliciter, vel quòd ſimul habeat omnia vbi intermedia, ſicut haberet ſi præciſè moueretur ſucceſſiuè: vel quòd illa mutatione præciſè haberet vltimum vbi, ſicut haberet ſi illa mutatio eſſet vltimus terminus motus.* Quibus ſuppoſitis dubitatur in præſenti, an altero iſtorum modorum diuinitus poſſit motus fieri in inſtanti, (diuinitus, inquam.) nam naturaliter non poſſe dari motum propriè dictum inſtantaneum, tenent omnes cum Ariſtotele in hoc lib. Doctor ibid. quæſt. 6. & in 2. diſt. 2. quæſt. 9. Faber theoremate 38. Ratio eſt, quia quùm huiuſmodi motus propriè dictus, de quo eſt difficultas, ſolùm poſſit verſari circa res habentes partes, vel gradus incompoſſibiles, qui ſimul acquiri nequeunt, vel propter diſtantiam localem, vt in motu locali, vel augmentatione, vel propter reſiſtentiam contrarij exiſtentis in eodem ſubiecto, quæ vinci non poteſt ſubſtantaneè, ob exiguam & limitatam actiuitatem agentis, fit inde quòd talis motus nequeat in inſtanti fieri per vires naturæ; de potentia ergo abſoluta eſt difficultas.

ARTICVLVS I.

Quibuſdam dictis vera & communis explicatur ſententia.

DIco primò, non poteſt dari motus propriè dictus & ſucceſſiuus in inſtanti. eſt ſententia Philoſophi cap. 3. huius libri, quem communiter ſequuntur interpretes, licèt quidam apud Durandum in 4. diſt. 43. quæſt. vltima, & Richardum in 1. diſt. 31. q. 3. circa ſecundum principale, ſentiant contrarium. conluſio eſt noſtri Doctoris in 2. diſt. 2. quæſt. 9. §. *ad aliud de ſecundo*, & alibi ſæpe. Ioannis de Colonia quæſt. 264. Tartaretus 6. Phyſicor. fol. 52. Rada ſecundo controuerſ. controuerſia 7. artic. 3. §. *ſecundò obſerua*, Vaſquez 1. parte diſput. 197. cap. 2. Suarius diſputat. 30. Metaphyſicæ ſect. 4. Hurtado diſput. 11. Phyſicæ ſect. 10, §. 70. Ruuius hic cap. 3. quæſt. vnica. probant Conimbricenſes ex definitione motus tradita in 3. Phyſicorum, quia eſt actus in potentia ſecundùm quod in potentia: ſed hæc ratio non eſt ad pro- 2. *Concluſio prima.*

 poſitum.

poſitum. nam hac definitione non ſolùm motus, ſed mutationes definiuntur. Concluſio ergo probatur eiſdem rationibus, quibus inferiùs difficul. 3. oſtendemus, non dari primum mutatum eſſe in motu, aut primam partem, quæ ibidem videri poſſunt: præterea motus eſſentialiter includit ſucceſſionem, cuius intrinſeca menſura & tempus, incipítque per vltimum non eſſe, & deſinit per primum ſui non eſſe; ergo ſicut mutatio inſtantanea nequit diuiſibiliter & ſucceſſiuè fieri, ita nec motus ſucceſſiuus in inſtanti. quod argentum euidenter concludit in ſententia omnium, qui affirmant tempus eſſe idem realiter cum motu. nam in hac ſententia neceſſariò dicendum eſt motum ab intrinſeco eſſe ſucceſſiuum, ſicut tempus quo tanquam menſura ſibi intrinſeca menſuratur.

3. *Concluſio ſecunda.* Dico ſecundò, tota realitas motus, ſeu formæ fluentis, aut quæ ſucceſſiuè per vires naturæ producitur, poteſt fieri in inſtanti, ſeclu ſa ſucceſſione, & hoc virtute diuina. eſt ſententia Doctoris in 3. diſt. 2. quæſtione 3. §. *dico*, verſicul. *ſed tranſmutatione*, num. 5. & diſt. 4. quæſt. 1. §. *poteſt dici*, num. 7. aſſerens materiam corporis Chriſti in Incarnatione filij confluxiſſe in inſtanti ad locum aptum generationi in vtero Virginis, atque eodem inſtanti tranſmutatam omni alteratione neceſſaria ad organizationem corporis, & introductionem animæ. Probatur concluſio, ſucceſſio in motu oritur ex reſiſtentia contrarij, & limitata potentia agentis, quæ non valet tam ſubitò ſuperare reſiſtentiam introducendo formam: ſed nulla reſiſtētia eſt proportionata virtuti infinitæ; ergo totam realitatem motus poteſt in inſtanti ponere. quòd autem ſucceſſio motus proueniat ex limitatione agentis, & reſiſtentia contrarij, inde patet quòd cauſæ, quæ non patiuntur huiuſmodi reſiſtentiam contrarij, producunt effectus in inſtanti: vt ſol illuminationem, ignis ſplendorem, obiectum ſpecies; item virtus fortior in duplo peragit in medio temporis, quod remiſſior, & tardiùs mouens in toto expler; ergo ſucceſſio motus prouenit à reſiſtentia paſſi & limitata virtute agentis.

Dico tertiò, cauſa creata poteſt coagere Deo ad producendum in inſtanti effectum quem cum concurſu cauſarum ſecundarum poſſet tantùm in tempore & ſucceſſiuè producere. eſt Doctoris loco citato, aſſerentis Beatiſſimam Virginem concurriſſe actiuè ad omnes iſtas alterationes, quæ præcedunt animationem, & hoc ea virtute naturali immutata manente, qua alioquin ad eaſdem concurreret, ſi generatio naturalis eſſet. Probatur, quia non tollitur virtus naturalis cauſæ ex concurſu ſuperioris & perfectioris cauſæ, ſed adiuuatur in ſua operatione perfectiùs; ergo cauſa ſecunda cum ſpeciali concurſu cauſæ primæ poterit influere in eundem effectum, in quem antè potuit cum concurſu alterius cauſæ ſecundæ; ergo in terminum motus. 4. *Concluſio tertia.*

Dubium. Dices eſſe limitatam, & reſpicere terminum illorum per media determinata. Contrà quoties determinata media non ſunt cauſæ rei productæ, ſed ipſa cauſa; ita quòd actio præcisè eſt à cauſa, non à mediis, alioqnin non eſſent media, ſed cauſæ: ſed eiuſmodi media qualiacunque ſint, ſupplentur à cauſa prima; ergo cauſa ſecunda poterit agere ad terminum. Probatur ſubſumptum, quia nihil ſunt præter reſiſtentiam paſſi, quæ ſupe

Digitized by Google

ſuperari poſſunt virtute cauſæ primæ; ergo.

Confirmatur, cauſa inferior adiuta à cauſa perfectiori citius producit effectum in tempore, quàm coagente imperfectiori; ergo proportione ſeruata, adiuta à cauſa perfectiſſima adhuc perfectiùs producet effectum, & ſic in inſtanti, maximè quando illa ſuperat omnem reſiſtentiam paſſi. Argumentum fundatur in diſcurſu Philoſophi in hoc libro, vbi dicit quòd ſi maior virtus mouet in tempore, maxima virtus mouebit in inſtanti.

ARTICVLVS II.

Obiiciuntur aliqua contra concluſionem, & enodantur.

5. *Obiectio prima.* Obiicies primò contra primam concluſionem, viſionem produci in inſtanti, quandoquidem corpus dicitur in inſtanti moueri; ergo poteſt naturaliter dari motus ſucceſſiuus in inſtanti. *Reſpōſio.* Reſpondetur, oblatum cauſare viſionem quatenus exiſtens, vel ſi fuerit permanens, cauſabit in inſtanti, cùm totum eius eſſe ſimul ſit; ſi verò ſucceſſiuum, ſucceſſiuè.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò, nouam diſtantiam à termino eſſe per nouum motum: ſed in quouis inſtanti mobile magis diſtat à termino à quo; ergo in ſingulis mouetur ſucceſſiuè. Negatur minor, niſi intelligatur diſtantia ratione illius quod acquiſitum eſt tempore antecedenti. nam ſicut punctum non facit aliquid maius in quantitate; ita nec mutatum eſſe (quod inſtanti correſpondet,) faciet maius in motu: diſtantia autem noua eſt ratione alicuius de nouo acquiſiti, quod facit maius in entitate.

Obiicies tertiò, Auguſtinũ in quæſtionibus de reſurrectione docentem corpora glorioſa pari celeritate attingere vtrumque extremum ſpatij; ergo mouebuntur in inſtanti, alioquin non æquè primò attingerent ſpatia extrema. 6. *Obiectio tertia.* Reſpondetur Auguſtinum loquutum fuiſſe de tempore modico, quod reſpectu noſtri pro nullo computatur. *Reſpōſio.* Sed vrget Gregorius in 2. diſt. 6. quæſt. 3. art. 3. Auguſtinum dicentem quòd corpus glorioſum vtraque interualla pari celeritate pertingit, vt radius Solis: ſed iſte in inſtanti diffunditur per medium; ergo. Reſpondetur nihil tale legi apud S. Auguſtinum. In epiſtola num. 146. vbi tractat partim huiuſmodi quæſtionem, mentionem non facit de motu Beatorum. Epiſtola num. 49. quæ alias item quæſtiones in hac materia reſoluit, agit de celeritate reſurrectionis, quam diuina virtute, non humana facultate docet fieri. hæc enim habet: *vt enim radius oculi noſtri non citius peruenit ad propinquiora, quàm ad longinquiora: ſed vtraque interualla parili celeritate contingit, ita quàm in ictu oculi, ſicut Apoſtolus dicit, fit reſurrectio mortuorum, omnipotentia Dei, & ineffabili nutu, tam facilè eſt quaque recentia, quàm diuturno tempore cadauera ſuſcitare.* quibus verbis non de motu naturaliter producto, ſed ſupernaturaliter loquitur. quod nos non negamus, ex ſecunda concluſione, nec improbabile iudico Beatum poſſe ad locum, ſaltim vicinum & contiguum ei in quo eſt, ſe in inſtanti mouere, vt inferiùs dicam de Angelo, quia nulla eſt reſiſtentia ex parte mobilis ob dotem agilitatis, nulla ex parte medij ob dotem ſubtilitatis, quæ ſunt in corpore glorioſo: nec intereſt limitata virtus, quoniam

Digitized by Google

licèt hæc non ſufficiat ad locũ remotum, ſufficit tamen ad proximum. quę omnia intelligenda ſunt non de motu progreſſiuo, ſeu temporaneo, ſed de motu totius. Primò. nam ſic anima beata poterit corpus glorioſum æquè primò mouere, ſicut Angelus, v. g. rapuit Abacuc in Babylonem, *tanquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent*, Sap. 3. *mutabunt fortitudinem, aſſument pennas, vt aquilæ volabunt, & non deficient, current, & non laborabunt*, Iſa. 40. legatur Doctor in 4. diſt. 49. quæſt. 14. & 15. & in reportatis lib. 4. quæſt. 5. §. *ad quæſtionem*, verſic. *ſed hic occurrit dubium*, vbi fatetur in reſurrectione futurum eſſe motum localem in inſtanti, etſi loquatur virtute diuina, de qua etiam poſſent explicari verba Auguſtini relata, dato quòd eius eſſent.

7. *Obiectio quarta. Reſpõſio.* Obiicies quartò, ergo Angeli poterunt naturaliter moueri in inſtanti localiter. Reſpondeo motu progreſſiuo, ſed repugnare per quamcunque potentiam, vt patet ex numero, loquendo verò adhuc de tota realitate motus, id etiam naturaliter implicat, non ob reſiſtentiam ſpatij, ſeu medij. nam neque in vacuo poſſet in inſtanti, ſed ob limitatam eius virtutem: vnde ſi ſupernaturalibus viribus adiuuaretur, ſed non implicaret, vt patet ex num... legatur Doctor in 2. d. 2. quæſt. 11. & 12.

DIFFICVLTAS II.

Vtrùm indiuiſibile ſeparatum poſſet ſucceſſiuè moueri.

8. NOn examinamus in præſenti, vtrùm indiuiſibile per aliquam potentiam poſſet à continuo ſeparatum conſeruari: nam ex num... idem quantum ad hoc videtur dicendum ac de relationibus, de quibus in Logica: ſed id diſputationis gratia ſupponit Doctor, ſit poſſibile, vel non. Pro cuius difficultatis explicatione

Præmitto primò indiuiſibile omnino tale, v. g. punctum, non poſſe moueri motu augmentationis, vel diminutionis, vt patet. nam ſi augeretur, aut minueretur, iam diuiſibile eſſet, & non indiuiſibile. *Suppoſitio prima.*

Præmitto ſecundò quòd ſi indiuiſibile ſepararetur à continuo, moueri poſſet motu alterationis. ſic Doctor in 2. diſt. 2. quæſt. 9. §. *ad tertium argumentum*, verſic. *poteſt ergo*, num. 37. nam ſuppoſito quòd indiuiſibile qualitatis ſeparatetur ab ea in indiuiſibili quantitatis poſſet ſubiectari, & ab alio indiuiſibili qualitatis contrariæ poſſet expelli. nam ſicut talia indiuiſibilia in continuo correſpondent quantum ad expulſionem indiuiſibilis qualitatis contrariæ, eodem modo ſeparata opponerentur, & conſequenter mutarentur alteratione. Neque contra hoc eſt Doctor 6. Phyſic. quæſt. 7. §. *quarta concluſio*: nam ibi ſolùm intendit non eſſe alterabile per ſe, quia non eſt ſeparabile ſaltim naturaliter à continuo. Vel intelligendus eſt Doctor, vt explicatur à Tartareto dubio vltimo huius libri, vt ab Aretino in annotationibus ad quæſtionem citatam in 4. diſt. 10. quæſt. 9. §. *ad argumenta*, videlicet punctum non eſſe alterabilem certa & determinata intentione qualitatis. nam cùm in illa non detur minimum, minori & minori intenſione poteſt alterari: ſed de his dicam in libris de generatione. Difficultas ergo eſt in præſenti de motu ſucceſſiuo. *Suppoſitio ſecunda.*

***

Digitized by Google

Articvlvs I.

Explicatur verior ſententia, & quorumdam placitum proponitur.

9. Conimbricenſes hîc cap. 10. q. 1. cum Alberto Magno tractatu 2. cap. 1. Ianduno quæſt. 13. Capreolo in 2. diſt. 2. quæſt. 1. quibus ſubſcribunt Ruuio cap. 10. quæſt. vnica, Sotus & alij, affirmant indiuiſibile ſeparatum non poſſe moueri motu ſucceſſiuo. Fundamentum horum authorum ſunt quamplures Philoſophi authoritates, quas inferiùs obiiciemus, ſimúlque rationibus confirmabimus, quibus intendit motum ſucceſſiuum per ſe eſſe diuiſibilem: repugnat ergo indiuiſibile ſucceſſiuè moueri.

Plaza quæſtione vltima, & Murcia quæſt. 6. tenent cum Marſilio indiuiſibile ſeparatum non poſſe naturaliter moueri motu ſucceſſiuo; benè tamen ſupernaturaliter. Fundamentum præcipuum eſt quòd inter agens & paſſum, inter mobile & ſpatium debet eſſe proportio, vt ſecundùm principia naturæ moueantur, hæc quidem non inclinant niſi ſeruata hac proportione: ſed indiuiſibile nullam habet proportionem cum ſpatio diuiſibili; ergo repugnabit illi ſucceſſio in motu naturaliter.

10. Vera ſententia docet quòd ſi indiuiſibile diuinitus ſepararetur, poſſet ſucceſſiuè moueri, ſeu non repugnare indiuiſibili ſeparato motum ſucceſſiuum. tenet expreſsè Doctor in 2. diſt. 2. quæſt. 9. §. *ad tertium argumentum*, num. 36. ibidem Lychetus & Tartaretus. Rada 2. tomo controuerſia 7. art. 3. Mayronus in 2. diſt. 2. q. 12. Gregorius quæſt. 2. art. 1. Toletus in hoc libro quæſtione 4. in reſponſione ad 4. argumentum, ſolutione 3. Valles, controuerſia 58. ad tyrones, & communiter Scotiſtæ. Probat Doctor hanc veritatem vbi ſuprà verſic. *ad iſtud.* Primò, quia ſphæra ſuper planum mota deſcribit in plano lineam, & tamen non tangit, niſi in puncto; ergo illud punctum pertranſit totam lineam, & tamen non propter hoc tota linea illa, quæ ſic pertranſitur à puncto, componitur ex punctis; ergo à ſimili nec hoc ſequeretur, ſi ille punctus eſſet per ſe.

Hic reſpondetur multipliciter. Primò quòd non eſt ſphæricum in natura, ſed tantùm in intellectu, vel imaginatione: ſed hoc nihil eſt, quia cælum ſimpliciter eſt ſphæricum, & tamen dato quòd non eſſet aliquod ſphæricum in natura, adhuc non eſſet contradictio ex parte ſphæræ & plani, quòd hoc ſuper illud moueatur vt ſphæra ſuper planum: eſſet autem contradictio ſi ex motu indiuiſibilis ſuper aliquid ſequeretur ipſum eſſe indiuiſibile, vel componi ex indiuiſibilibus. 11.

Aliter dicitur quòd naturalis ſphæra tangit planum in linea, non in puncto: ſed hoc videtur impoſſibile, quia quod applicatur lineæ circulari, ita quòd eam totam tangit, neceſſariò eſt circulare, quia quælibet pars lineæ circularis eſt circularis, ſicut linea recta eſt in qualibet parte recta. nam rectæ lineæ nulla pars eſt circularis, vel curua.

Aliter dicitur quòd quia punctus ille per accidens mouetur, ideo non oportet quòd commenſuret ſibi ſpatium, ſuper quod mouetur: ſphæra autem per ſe mouetur, & etiam eſt diuiſibilis. Sed contrà iſtud, quia quamuis pars in toto moueatur per accidens, tamen ſemper eſt in ſpatio ſibi æquali, & pertranſeundo illa deſcribit

bit

Digitized by Google

bit totum ſpatium, imò ſi albedo, quæ magis mouetur per accidens motu quanto, quàm aliquid quod eſt pars, vel terminus quanti, ſecundùm quantitatem ſuam, quam habet per accidens, comparetur ad ſpatium, adhuc eius quantitas accidentalis commenſuratetur ſpatio: vnde non videtur quòd quantum ad commenſurationem aliquid auferat moueri per accidens, aliter quàm per ſe moueri. Item linea iſta ſuppoſita non commenſuratur ſphæræ, quia tunc eſſet corpus ſphæricum, ſed commenſuratur alicui moto ſuper ipſam; ergo tantùm puncto moto ſuper eam.

Si etiam ponatur ſphæram eſſe in vacuo, & ſolam lineam eſſe plenam, & per impoſſibile ſphæra poſſet moueri in vacuo, & iſte punctus ſuper lineam plenam, illa linea plena non deſcriberetur niſi præcisè ex puncto illo, & ita ſequeretur propoſitum ex iſtis.

Præterea accipiatur corpus cubum, & moueatur prima ſuperficies eius, vel ſemper eſt in aliquo ſibi æquali, & ità in ſuperficie, vel correſpondet ſibi aliquid in magnitudine ſuppoſita, puta linea, & ſic ſemper pertranſeundo prius aliquid magnitudinis, quàm aliud pertranſit totam magnitudinem; ergo tota magnitudo ſuppoſita componitur ex linea, ſi ratio illorum valeat.

12. Præterea ſignetur punctus primus in linea, ſuper quem alia linea mouetur; iſte punctus in linea ſuppoſita deſcribit totam lineam motam, quia ſicut ſemper quicumque punctus lineæ motæ eſt continuè in alio & alio puncto lineæ ſuperpoſitæ; ita eſt econuerſo, quicumque punctus lineæ ſuppoſitæ ſupponitur alij & alij puncto lineæ motæ, & tamen cum omnibus iſtis ſtat continuitas motus. Poteſt ergo concedi (cùm non videatur niſi fuga dicere de moueri per accidens) quòd indiuiſibile poſſet per ſe moueri ſi per ſe eſſet, & tamen continuè, nec ex hoc ſequeretur magnitudinem pertranſitam eſſe compoſitam ex indiuiſibilibus.

Petes an iſtæ rationes probent de potentia naturali, ſuppoſita ſeparatione indiuiſibilis, an de ſupernaturali. Reſpondetur Doctorem in his rationibus intendere probare id eſſe poſſibile naturaliter. nam ſi de potentia ſupernaturali tantùm loqueretur, faciliùs mentem Philoſophi explicaret, ſi diceret Philoſophum locutum fuiſſe quando negauit motum indiuiſibilium de potentia naturali, non autem de ſupernaturali. *Dubium.*

Confirmari poteſt iſta ſententia primò, quia Angeli ſicut ſpirituales ſunt, ita indiuiſibiles, & nihilominus naturaliter mouentur ſucceſſiuo motu; ergo idem contingeret indiuiſibili, ſi ſepararetur à continuo, cuius rei veritas & poſſibilitas ex ſolutione argumentorum in oppoſitum pateſcit magis.

Articvlvs II.

Obiiciuntur diuerſa contrariorum argumenta, & enodantur.

QVamplures obiectiones proponit Doctor contra ſe vbi ſuprà, §. *tertiò principaliter*, num. 5. eáſque reſoluit num. 38. verſic. *poteſt ergo concedi.*

Obiectio prima, ſunt quamplures Philoſophi authoritates. nam cap. 3. huius libri in fine ait omne mobile eſſe diuiſibile. & cap. 4. textu 33. omnem motum eſſe diuiſibilem ratione mobilis. item 8. Phyſic. cap. 5. textu 40. mobile eſſe cōtinuum. hæc omnia repugnant 13. *Obiectio prima.*

repugnant puncto ob ſuã indiuiſibilitatem; ergo & continuè moueri. Reſpond. cum Doctore quòd in motu locali eſt ſucceſſio, ex duplici cauſa, videlicet ex diuiſibilitate mobilis, & ex diuiſibilitate ſpatij, quarum vtraque cauſa ſi eſſet per ſe & præciſa, eſſet ſufficiens ratio ſucceſſionis. nam quidlibet mobile prius pertranſit vnã partem ſpatij, quàm aliam, & ita eſſet ſucceſſio ex parte ſpatij, comparando idem mobile ad diuerſas partes eius; quodcunque etiam idem in ſpatio prius pertranſit mobile ſecundùm primam partem ſui mobilis, quàm ſecundùm ſecundam, & ita etiam ſucceſſio ex poteſtate mobilis, comparando ad quodcunque idem in ſpatio, ita etiam poſſet aſſignari in motu alterationis, & fortè in motu augmentationis. Negat igitur Philoſophus, & bene, quòd indiuiſibile quantum eſt ex ſe poſſit moueri, vel mouere, ita quòd ex eius parte poſſit accipi continuitas motus, ita quòd ſit mobile habens in ſe rationem completam mobilis continui, quia non habet in ſe quòd continuè moueatur, non tamen eſt illud cui repugnat continuè moueri, vel mouere, accipiendo ab illo continuitatem motus: cùm autem dicit, mobile eſt continuum, loquitur de motu continuo, ex parte vtriuſque extremi, videlicet mobilis & ſpatij, non tamen alterius.

14. *Obiectio ſecunda.* Obiectio ſecunda, omne quod per ſe mouetur, neceſſariò eſt partim in termino à quo, & partim in termino ad quem, ita vt priùs conſutat ſpatium minus & æquale ſibi, quàm ſpatium maius, hoc non conuenit niſi alicui rei diuiſibili; ergo nec per ſe moueri. Reſpondet Doctot id verum eſſe, ſi ſit tale mobile, ex cuius ratione ſit ſucceſſio motus; tale enim mobile eſt ſecundùm partem, & partem ſui in termino & in termino, & non ita ſolùm, ſed ſecundùm idem ſui eſt partim in termino vno, & partim in alio, hoc eſt, in aliquo medio, non quieſcendo, ſed in quantum eſt aliquid vtriuſque, hoc eſt, in quantum eſt pet quod tendit ab vno in alterum, hoc eſt dictu quod eſt ſub mutatione, & ſub aliquo ſubiacente mutationi, & ſic continuat partes. Cùm autem accipitur indiuiſibile, non poteſt eſſe partim in vno termino, & partim in alio, quia non habet partes, verum eſt de prima partibilitate, & ideo concludendo quòd ſic non eſt mobile, concedo. falſum autem eſt de ſecunda partibilitate, quæ eſt ex parte ſpatij. Vel ſecundò dico cum Doctore hîc quæſt. 7. non eſſe neceſſarium vt mobile ſit partim in termino à quo, & partim in termino ad quem, quod habeat partes, ſed quòd ratione ſpatij partim ſit in actu, & partim in potentia, quod haberet indiuiſibile ſi pertranſiret continuum.

Ad aliud cùm dicitur quòd prius pertranſit omne mobile æquale, vel minus quàm pertranſit maius. Reſp. dico verum eſſe de nutu mobilis diuiſibilis, non autem de mobili indiuiſibili, aliàs oporteret concedere quòd eſſet dare primam mutationem in motu locali, quod etiam nec ipſi peruerſores Ariſtotelis, non expoſitores, dicentes ipſum retractare quod dixit in 6. Phyſ. poſſunt rationabiliter dicere intelligendo; ergo de ttanſitione mobilis diuiſibilis poteſt intelligi de toto, non ratione totius, ſed alicuius partis, non comparando alterutrum ad vbi ſibi æquale, quia ſic vniformiter tranſeunt ſpatium ſibi æquale, ex 5. Phyſ. cùm continuum ſit, cuius motus eſt vnus & indiuiſibilis, ex 5. Metaph. text. 8. & 9. ſed intelli- *Reſponſio.*

gendò reſpectu alicuius certi & determinati puncti in ſpatio, & ſic eſt verum, prius totum pertranſire minus ſe ratione alicuius partis, quàm tranſeat æquale, vel maius. legatur Doctor vbi ſuprà à num. 38. vſque ad 40. Secundò reſpōdetur, illa maior non eſt ſemper vera. nam quando mouetur corpus perfectè ſphæricum ſuper planum, tangit in puncto planum, & hic punctus poſt inſtans non pertranſit aliquid ſpatij ſe ipſo minus, aut æquale, ſed maius, cùm pertranſeat partem.

15. *Obiectio tertia.* Obiectio tertia, ſequeretur ex noſtra ſententia indiuiſibile æquare & commenſurare omnes magnitudines, ſuper quas mouetur, & conſequenter magnitudinem componi ex ſolis indiuiſibilibus, cùm indiuiſibile non tangat niſi aliud indiuiſibile. *Reſpōſio.* Reſp. huic difficultati Lichetus, & ex illo Rada, quòd in motu etiam tangat ſphæra planum in indiuiſibili, & non in parte: hæc tamen ſolutio expreſsè eſt contra Doctorem, qui loquitur de motu continuo indiuiſibilis, & non diſcreto, quem concedunt ipſi aduerſarij: ſi autem moueretur indiuiſibile de puncto in punctum, non tangendo partem intermediam, moueretur diſcretè & per ſaltus, non continuè ſucceſſiuè tangendo totum, quod eſt ab extremo ad extremum, ac proinde non deſcriberet in ſpatio lineam continuam, de quo eſt diſcrepantia inter Doctorem, & alios. Nec refert dicere quòd in omni parte ſunt infinita indiuiſibilia, ac ſic inuenire ſemper aliquid ſibi proportionatum, vt prædicti dicunt, quia hoc eſt euaſiō difficultatis. nam hæc petit an ſe tangat continuè totum, quod eſt ab extremo ad extremum in ſpatio, in quo non tantùm ſunt indiuiſibilia, ſed etiam partis. quod affirmat Doctor: vnde ſub finem dicit quòd punctum in omni indiuiſibili temporis eſt in ſpatio ſibi æquali, in parte diuiſibili temporis eſt in ſpatio non æquali. Ergo correſpondet indiuiſibile parti inadæquatæ.

Secundò reſpondet Mairones vbi ſuprà, & magis ad mentem Doctoris, non eſſe inconueniens quòd indiuiſibile tangat partem in fluxu, & per modum viæ; eſſet tamen ſi tangeret in eſſe quieto & permanenti. nec nouum eſt incompoſſibilia permanenter eſſe compoſſibilia in fluxu, v.g. priuatio eſt compatibilis in eodem ſubiecto cum forma fluente, non cum forma permanente, vt contingit in omni motu & mutatione, v.g. generatione, quæ ideo dicitur includere terminum à quo, & ad quem, ſcilicet priuationem & formam. Forma corrupta & forma introducta compatiuntur ſe in fluxu vt contraria. nam ſicut introducitur calor ſucceſſiuè, ſic etiam ſucceſſiuè, & ſecundùm diuerſos gradus remittitur frigus. ſic explicat Doctor illud Philoſophi 6. Phyſ. Omne quod mouetur, habet aliquid vtriuſque extremi, in 2. d. 2. quæſt. 9. §. *ad aliud de ſecundo*, verſ. *hoc etiam vult Philoſophus*, num. 32. negans mutatum eſſe in motu. Ferrum candens, ſeu lapis & carbo accenſus celeri motu inter vtramque manum reciprocatus neutram comburit, permanenter detentus ſine mora combureret: ratio ergo diſparitatis videtur eſſe, quia eſſe permanens rei, eſt eſſe eius perfectum; eſſe verò in motu, eſt imperfectum eſſe, ac proinde quòd iſti repugnat, non repugnat illi, & ſic ſaluatur efficacia illarum demonſtrationum mathematicarum, quibus vtitur Philoſophus ad oſtendenda indiuiſibilia poſitiua & realia.

Inſtabis primò, Deum videre & com- *Inſtātia prima.*

ed by Google

comprehendere, quando indiuiſibile tangit inadæquatè partem;ergo poterit ibi conſeruari. Reſpond. concedendo conſequentiam, iſta tamen conſeruatio non ſolùm eſſet præternaturalis, quandoquidem ipſum indiuiſibile naturaliter detineri non poſſet, ſed violenta, quatenus priuaretur loco, aut ſpatio ſibi proportionato:ſicut ſi petra deſcendens ad centrum,detineretur in medio.

Inſtantia ſecunda. Inſtabis ſecundò indiuiſibile tangens permanenter aliud indiuiſibile eſſe in loco proportionato; ergo non moueretur inde. Reſpond. primò, quòd bene poſſet eſſe in ſpatio proportionato, quantum ad indiuiſibilitatẽ,& improportionato,quantum ad naturam ſpecificam; ideo non emitteret ſpatium ratiõe commenſurationis, ſed ratione improportionis quantum ad naturam:vt ſi indiuiſibile petræ eſſet ſurſum,ſemper appeteret deorſum,quod idẽ eſt de partibus ſuo modo.Secundò reſpond.quòd quãuis indiuiſibile de ſe non poſſet moueri, ſed virtute alterius agentis increati, vel creati, videlicet Angeli, aut alterius ſpiritus, tunc verum eſſet dicere quòd indiuiſibile ſeparatũ ſucceſſiuè moueretur,tangeretque in fluxu inadæquatè partem continui, & in eſſe permanenti ſolùm indiuiſibile, niſi ipſi inferatur violentia.

DIFFICVLTAS III.

Vtrùm detur primum & vltimum mutatum eſſe in motu.

17. PRo huius difficultatis explicatione præmitto ex Philoſopho hîc c.4. textu 34. motum eſſe diuiſibilem ex duplici capite,nempe ratione temporis in quo fit,& ratione mobilis.nã ſicut tempus habet partem poſt partem,ita etiã motus qui tempore menſuratur, debet habere partem poſt partem, quarum vna in hac poteſtate temporis,alia in alia fit.Ex parte mobilis motus eſt diuiſibilis, ſicut illud in ſe diuiſibile eſt; quidquid enim recipitur in aliquo, recipitur per modum recipientis. Vnde ſicut in ſubiecto ſunt partes, & ſunt indiuiſibilia; ita in motu ſunt partes quæ dicuntur motus partiales, ſeu moueri, penes quas mouetur ſubiectum. Sunt etiã indiuiſibilia continuantia, quæ vocãtur mutata eſſe,hæc ſunt in indiuiſibilibus ſubiecti. Partes motus ſicut correſpondent partibus ſubiectis, ita etiam partibus temporis;mutata verò eſſe fiunt in inſtantibus temporis. dicuntur ergo mutata eſſe hæc indiuiſibilia, quia ſupponunt motum iam fuiſſe, ac per conſequens quòd mobile in tali eſſe eſt poſitum & mutatum. Ex quibus conſtat quòd ſi in motu detur indiuiſibile primum initiatiuum, non dicetur mutatum eſſe, cùm non procedat aliqua pars motus, ex cuius mutatione in ſubiecto poſſit indiuiſibile continuatiuum vocari mutatum eſſe; ideo quando authores inquirunt, vtrùm detur primum mutatum eſſe in motu non eſt, quia exiſtiment quòd ſi eſſet primum, vocaretur propriè mutatum eſſe, ſed quia cùm Ariſtoteles hoc nomine appellet indiuiſibilia motus, eo vtuntur vt inquirant, an hæc poſſint eſſe initiatiua.

ARTICVLVS I.

Reſpondetur titulo difficultatis.

PLaza diſp. 2. huius libri quæſt. 1. & alij cum ipſo, quibus ſubſcribunt quidam neoterici Scotiſtæ, aſ- 18.

Digitized by Google

firmant in motu dari primum indiuiſibile initiatiuum. Præcipuum fundamentum eſt quòd motus eſt via ad terminum, nempe ad quantitatem & qualitatem: ſed iſti termini gaudent indiuiſibilibus initiatiuis; ergo & motus.

Verior ſententia docet motum nō habere primum indiuiſibile initiatiuum intrinſecum,ſed extrinſecum.ita Doctor hîc quæſt. 8. ibidem Tartaretus,& in 2. d.2. q.9. §. *ad aliud dico*, à num.31. Toletus quæſt.4.Conimb.& alij quamplures, quos citat Ruuius cap.6.quæſt.vnica.

19. *Cōcluſio prima.* Dico primò, versùs initium non datur primum mutatum eſſe motus, quin præcedat moueri, nec primum moueri, quin præcedat mutatum eſſe in infinitum, ex Philoſopho hîc c.6. quod oſtendit quo ad vtramque partem.Quoad primam probatur primò, motus fit in tempore mutatum eſſe in inſtanti, ante omne inſtans præceſſit tempus; ergo ante mutatum eſſe præceſſit motus. Eadem ratio conuerſa probat ſecundā partem concluſionis in hunc modum,ante omnem partem temporis præceſſit inſtans; ergo ante omnem partem motus præceſſit mutatum. Secundò, idem probatur ſicut in ſpatio, per quod trāſit mobile, ante omnem partem eſt punctus, ante omnem punctum eſt pars quam pertrāſiuit, vt non ſit aſſignabilis aliqua pars pertranſita, quin minor ſit aſſignabilis in infinitū; ita in motu ante quodlibet moueri eſt mutatum eſſe, & è cōtra. videatur Philoſophus textu 52. 55.& 58. Reſpond. aduerſarij Ariſtotelem ſolùm voluiſſe quòd primum indiuiſibile initiatiuum non vocetur mutatum eſſe,cùm non ſupponat partem motus,bene tamē vltimum, quia illam ſupponit. Sed contrà eſt quòd Ariſtoteles relatus abſolutè probat non dari in motu,neque primam partem, neque primum indiuiſibile. nam ait ante quodlibet moueri dari mutatum eſſe in infinitū,&ante quodlibet mutatū eſſe dari moueri.Rurſus quoties Philoſophus loquitur de indiuiſibilibus motus, vocat mutata eſſe; ergo ſentit nullum dari indiuiſibile initiatiuum in motu. nam hoc incongruè vocaretur mutatum eſſe.

Dico ſecundò, versùs finem datur vltimum mutatum eſſe,ſeu terminum motus.eſt Philoſophi textu 44.dicentis,tempus illud in quo primum verū eſt rem eſſe in termino motus,eſſe indiuiſibile,vel inſtās.quod ſic probant. Dato cōtrario, eſſet tempus vltimum motus; ſed hoc implicat vt nullum determinatū tempus aſſignari poſſit ante quod mobile non fuerit in termino,v.g.dicatur eſſe hora,in qua primū mobile dicitur eſſe in termino, ſi per totam illam horam fuit in termino; ergo prima media hora fuit in termino: ergo non eſt verum dicere quòd tota hora fuit primum in termino,& ſic ante quamlibet poteſtatem ſignatam datur alia,in qua fuit in termino, & ſic in infinitum: ergo illud tempus, in quo verum eſt dicere mobile primum eſſe in termino, eſt indiuiſibile:ergo datur mutatum eſſe terminans motum. 20. *Concluſio ſecunda.*

Probatur ſecundò, in motu locali, ex quo manifeſtum fiet in aliis quādo lapis mouetur deorſum,vel incipit in centro, eſſe primum in inſtanti, & per primum ſui eſſe, vel in tempore per vltimum non eſſe, quia non eſt dare medium, non ſecundum; ergo primum. Probatur minor, quia ſi non eſt hoc inſtanti in centro, & ſic de quocunque alio ſignato, ſequitur diſtare à centro per aliquam diſtantiam diuiſibilem: ergo tale inſtans non erit vltimum, in quo verum erit dicere

dicere quòd lapis non eſt in centro. Probatur conſequentia, quia illa diſtantia diuiſibilis non poteſt pertranſiri, niſi in tempore, in quo verum erit dicere non eſſe in centro, ſed in via; ergo dabitur aliquid inſtans, in quo primum verũ eſt dicere eſſe in centro, vel numquam erit in centro, ſed in motu, & in via. Eodẽ modo argumentum currit in motu argumentationis.

21. Pro huius argumenti intelligentia notandum, vltimum gradum cuiuſcumque formæ, penes quam eſt motus, produci ſemper in inſtanti, vt rectè aduertit Doctor hîc §. *eſt ergo proceſſus*, & alibi, quia ille gradus eſt terminatiuus motus, v. g. quando producitur calor vt octo, ſeptem primi gradus producuntur in tempore, & ſucceſſiuè & ſemper penes illos ſubiectum eſt in motu; gradus verò octauus producitur totus ſimul in inſtanti per mutationẽ, per quam ſubiectum dicitur mutatum eſſe, vel aliter ſe habere quàm antea, quia antea ſemper erat diuiſibiliter & ſub motu, recipiendo partem poſt partẽ; nunc verò indiuiſibiliter & ſine motu ſub ſola mutatione inſtantanea, quæ totã ſimul inducit per gradũ, & non partem poſt partem; hoc ergo mutatũ eſſe penes vltimum gradum formæ, vocatur terminus & vltimum motus ipſum claudens, ſicut punctus terminatiuus lineæ. nam vſque ad illud inſtans fuit motus, nec tunc, nec deinceps eſt.

ARTICVLVS II.

Quibuſdam regulis explicantur omnium rerum inceptiones, & deſitiones.

22. CVm præmiſſæ concluſiones fundẽtur in modo inceptionis & deſitionis rei ſucceſſiuæ; præſcribendæ erunt regulæ vniuerſales deſitionis & inceptionis rerum; duo ergo ſunt inſtantia, quibus in vniuerſum incipiũt, ſcil. primum eſſe, & vltimum non eſſe. Primum eſſe vocatur inſtans affirmatiuum & intrinſecũ tempori durationis, quia eſt verũ dicere quòd in eo res completè exiſtat. Explicatur per propoſitionem, ſeu affirmationẽ de præſenti, & negatiuã de pręterito, v. g. nũc res eſt, hæc eſt affirmatiua, vt immediatè ante hoc nõ fuit. Ecce negatiuã, vltimum non eſſe vocatur inſtans negatiuum & extrinſecũ durationi, quia nec in eo res exiſtit, aut incipit exiſtere, ſed in tempore immediatè ſequenti, ideóque vocatur negatiuum, & extrinſecum, quia negatur in eo exiſtentia rei. Explicatur proinde per negatiuam de præſenti, v. g. iam res nõ eſt, & affirmatiuam, de futuro nempe, & immediatè poſt hoc erit. Primum inſtans vocatur primum eſſe rei, quia ex toto tẽpore præcedenti illud eſſe primum inſtans, in quo verum eſt dicere quòd res primũ exiſtat, aliud vocatur vltimum non eſſe, quia ex toto tempore præcedenti, quo res non habuit exiſtentiam, illud eſt vltimum, in quo verificari poteſt de re non eſſe, ſeu non exiſtere, quia tempore immediatè ſequenti incipit res eſſe.

Prima regula, omnia entia quæ producuntur in inſtanti, vt ſubſtantię, illuminatio, ſpecies ſenſibiles, qualitates, & omnia accidentia abſoluta quæ conſequuntur, ad ſuas ſubſtantiales tanquam proprietates Phyſicæ (vt calor ignis) quæ emanant in inſtanti ab ipſis formis, mutationes inſtantaneæ, & omnia quæ ſimul & non ſucceſſiuè producuntur, incipiunt per primum ſui eſſe, & non per vltimum non eſſe. Ratio eſt, quia productio horum eſt indiuiſibilis, & tota ſimul, non pars poſt partẽ; ergo requirit 23.

 menſu

Digitized by Google

menſuram indiuiſibilem, in qua ponatur quale eſt inſtans. Secunda particula illius regulæ patet, quia alioquin poſt inſtans ſequeretur aliud immediatè: quæ autem petant inſtantaneam productionem, non eſt huius loci examinare, ſed id ad libros de generatione & corruptione ſpectat.

Secunda regula. Entia ſucceſſiua, vt motus, tempus, incipiũt per vltimum non eſſe, ſeu inſtans extrinſecum. Ratio huius eſt, quia ſunt entia ſucceſſiua, quorum productio non eſt ſimul, ſed fluens, ideo fit in tempore; quia verò non eſt aſſignabilis aliqua pars determinata illius temporis, in quo præcisè incipit intrinſecè motus, cùm ante illam fuerit alia & alia in infinitum, in quibus præceſſit motus, ideo recurrunt Philoſophi ad inſtans extrinſecum, quod claudit tempus antecedens, deſignantes inceptionem motus per vltimum non eſſe eius quod anteceſſit.

Deſitionis inſtãs duplex. In deſitione etiam duplex aſſignatur inſtans, ſcilicet vltimum eſſe, & primum non eſſe: vltimum eſſe dicitur tale, quia eſt vltimum in quo res exiſtit. explicatur per poſitionem, ſeu affirmationem de præſenti, v. g. nunc res eſt, & negationem de futuro vt immediatè poſt hoc non erit, eſt intrinſecum durationi. Aliud vocatur primum non eſſe rei, quia eſt primum in quo de re poſt eſſe dicitur non eſſe: explicatur per negationem de præſenti, & affirmatione de præterito, vt nunc res non eſt, & ante hoc immediatè fuit, éſtque extrinſecum duratio.

25. *Regula tertia.* Tertia regula: Permanentia quæ ſimul producũtur in inſtanti deſinunt etiam in inſtanti; quia deſitio, & inceptio rei proportionantur; deſinunt ergo per vltimum ſui eſſe, ſeu per inſtans intrinſecè terminans ſuam durationem. Ab hac regula excipiuntur formæ corruptæ ſubſtãtiales, quæ dicuntur deſinere per primum non eſſe ſui, ex doctrina Philoſophi 8. Phyſic. text. 69. vbi dicit inſtans terminans mutationem attribui tempori reſpectu rei genitæ, ſi habeatur ratio mobilis. nam licèt illud inſtans relatum ad tempus antecedens, & conſequens, ſit commune vtrique, tamen comparatum ad mobile, attribuitur poſteriori, ne oporteat dicere quòd duæ formæ oppoſitæ ſimul eſſent in eodem ſubiecto; ergo quando aqua generatur ex igne, primum eſſe formæ genitæ dicitur primum non eſſe formæ corruptæ, vt idem inſtãs menſuret intrinſecè generationem, extrinſecè corruptionem.

Quarta regula: ſucceſſiua omnia, deſinunt per primum ſui non eſſe, ſeu per inſtans extrinſecum, claudẽs ſuam durationem, ideóque hîc Philoſophus dicit motum habere vltimum mutatum eſſe in illo inſtanti, licèt versùs initium non habeat primum mutatum. 26. *Regula quarta.*

Quinta regula. Aliqua entia habent primum & vltimum ſui eſſe pro vnico tantùm inſtanti, v. g. ipſum inſtans quod non durat, mutationes inſtantaneæ, & mutata eſſe motus, quæ non durant, niſi per inſtans, qua ratione Doctor quodlibeto 12. docet Deum poſſe creare & annihilare aliquam rem in eodem inſtanti, ita vt ampliùs non duret. quod ex eo patet, quòd conſeruatio ſit actio libera; ergo Deus poteſt eam non ponere, in tali caſu res producta annihilabitur, cùm nequeat eſſe ſine conſeruatiõne diuina. *Regula quinta.*

ARTI

Digitized by Google

ARTICVLVS III.

Aliqua incidentia dubia enodantur.

27. *Dubium primum.* PEtes primò, an de potentia abſoluta Angelus & res indiuiſibilis poſſint incipere in tempore per vltimum ſui non eſſe,& deſinere per vltimum ſui eſſe. negat Vaſquez 1. part. diſp. 229. cap. 10. Ferrata 3. contra Gentes cap.69. §. *vt autem res*, Valleſius cõtrouerſia 46.ad tyrones. Fundamentum eſt quòd ſicut Deus nequit facere quòd res ſucceſſiuæ habeant eſſe in inſtanti, ita quòd res indiuiſibilis habeat eſſe in tempore. Alij verò, &, meo videri, probabilius aſſerunt quòd licèt modus incipiendi connaturalis harum rerum expoſcat incipere per primum ſui eſſe, & deſinere per vltimum ſui eſſe: nihilominus diuinitus & præternaturaliter non repugnat quòd hæc alio modo incipiant. Fundamentum eſt quòd ſicut Angelus in tempore conſeruatur, ita poteſt in tempore produci. nam bene poteſt res eſſe indiuiſibilis ex ſe, & diuiſibilis ex parte temporis. *Cum indiuiſibilitate propria,cõpatitur diuiſibilitas tẽporalis.* nam ſicut Angelus eſt indiuiſibilis ex ſe, & diuiſibilis ex parte ſpatij, quia poteſt eſſe totus in ſpatio palmario, & totus in qualibet parte, ſic cum indiuiſibilitate propria bene poterit compari diuiſibilitas temporalis, ita quòd ſit totus in illo tempore, & totus in qualibet parte. *Obiectioni cõtrariorum occurritur.* Nec obiectio cõtrariorum multum vrget,quoniam eſt diſpar ratio, cùm motus eſſentialiter habeat ſuas partes ſucceſſiuas,ſine quibus eſſe nequit: hæ autẽ ob ſuam ſucceſſionem non valent eſſe in inſtanti: at Angelus abſque ſucceſſione poteſt coëxiſtere tempore ſucceſſiuo, quod non eſt ita intelligendum, vt primum eſſe Angeli tempore menſuretur intrinſecè, cùm eius entitas indiuiſibilis omnino ſit, ſed coëxiſtat partibus temporis. nam non eſt vnde cogamur denegare diuinæ omnipotentiæ, quòd poſſit producere,vel annihilare in quauis parte temporis entitatem, quam in inſtanti connaturaliter producit.

Petes ſecundò, qualiter incipiant & deſinant relationes. Reſpondeo quòd aliquæ ſunt relationes quæ in inſtanti producuntur vt intrinſecus aduenientes, aliæ verò quæ ſucceſſu & continuitate vt relatio loci, ſeu vbi, tam actiui,quàm paſſiui, & aliæ, ad quas datur per ſe motus, & ſic de ipſis philoſophandum eſt, ſicut de aliis rebus ſucceſſiuis & permanentibus. 28. *Dubium ſecũdum, qualiter incipiãt & deſinant relationes. Reſolutio.*

Petes tertiò, qualiter incipiat & deſinat quies. Reſpõdeo quòd ſi quies ſit priuatiua, ſeu carentia motus in ſubiecto apto incipit & deſinit ſicut motus. nam contrariorum eadem eſt ratio; ſi verò negatiua, ſeu carentia motus in ſubiecto inepto, ita vt talis quies ſit in inſtanti, deſinit & incipit intrinſecè, ſicut indiuiſibilia motus, ex quibus patet quòd cùm in motu dentur infinita indiuiſibilia, ita & infinitæ quietes negatiuæ, in quibus nequit eſſe motus, nec inde ſequitur quòd motus diſcontinuetur. nam ad hoc requiritur quies priuatiua, nec quòd mobile quieſcat in quolibet inſtanti. nam quieſcere eſt, mobile ſe habere eodem modo ac antea, quando poteſt aliter ſe habere: cùm verò in quiete priuatiua mobile non poſſit moueri, quia motus non eſt in inſtanti, hinc eſt quòd non dicatur quieſcere, neque abſolutè moueri. nam ſolùm dicitur quieſcere quando poteſt moueri,& non mouetur. 29. *Dubium tertium qualiter incipiat quies. Reſolutio.*

* * *

ARTICVLVS IV.

Obiiciuntur aliqua contra concluſiones prioris articuli, & enodantur.

30. *Aduerſus concluſiones obyciuntur quædam.* STatuimus in 1. articulo huius difficultatis motum non initiari per primum mutatum eſſe, finiri tamen per vltimum ſui eſſe, reſtat nunc quibuſdam obiectionibus quæ inſurgunt contra prædictas concluſiones, ſatisfacere.

Obiectio prima. Obiicies primò, ſi non datur primum mutatum eſſe in motu, ſequeretur eſſe versùs principium infinitum, cùm careat principio: hoc autem eſt abſurdum, quia motus infinitus requirit etiam tempus infinitum, in quo fiat; ergo. *Solutio.* Reſpondetur hanc obiectionem concludere motum eſſe ſyncategorematicè infinitum.

Obiectio ſecunda. Obiicies ſecundò, datur primum eſſe acquiſitum; ergo datur primum mutatum eſſe. Conſequentia paret ex *Probatio cõſequẽtiæ.* proportione rei in eſſe ad ſui productionem, non poteſt enim dari aliquod primum eſſe ſine aliqua eius *Probatio antecedentis.* prima productione. Probatur ergo antecedens. Corpus quando loco mouetur, datur aliquis locus primus acquiſitus per ipſum, quia non deſinit primum, niſi acquirendo nouum; ergo datur primum eſſe acquiſitum. *Confirmatio.* Confirmatur. Pono caſum quòd mobile aliquod quieuit per horam, & in vltimo inſtanti illius horæ incipiat moueri, & continuet motum ſuum per tempus ſequens ante illud mutatum eſſe, quod menſuratur inſtanti vltimo horæ præcedentis, non datur alius motus ex hypotheſi, quòd tota hora quieuit mobile, & illud incipiat motum temporis ſequentis; ergo datur aliquod mutatum eſſe, ante quod *[So]lutio [secu]nda.* non eſt moueri. Reſpondetur negando dari primum acquiſitum, ante quod non præceſſerit aliud, ad cuius probationem reſpondetur negando antecedens, ſi ſermo ſit de loco communicantẽ, vel qui ex parte etiam prioris locis integratur, quia ſecundùm partes fuit in infinitis locis. Si verò loquatur de loco communicante, v. g. quando corpus locatum occupat ſuperficiem proximam, ſeu contigua, negatur conſequentia. Ad confirmationem reſpondetur concedendo caſum, & negando conſequentiam, quia illud inſtans antecedens motum eſt vltimum non eſſe motus, nec in eo datur aliquod mutatum eſſe, quia non pertinet intrinſecè ad durationem motus. Addo quòd quando ea quæ producuntur per motum, habent eſſe permanens, motus etiam pro forma fluenti habet indiuiſibile initiatiuũ. nam iſte motus nihil aliud eſt, quàm eadem indiuiſibilis forma vt tranſit de fieri ad factum eſſe: vnde ſicut in facto eſſe habet indiuiſibilia initiatiua, & terminatiua, ita etiam in fieri; fluxus verò formæ quod ſubiacet menſuræ temporaneæ intrinſecè non habet primum mutatum eſſe, ob rationes ſupradictas, de quibus dixi ſuprà.

Obiicies tertiò, ſi canis deſcendens de turri moriatur, in medio datur primum mutatum eſſe motus cadaueris; ergo in aliquo motu datur primum mutatum eſſe. Probatur, quia in eodem inſtanti deſinit eſſe canis, & incipit eſſe cadauer; ergo in illo inſtanti datur aliquod mutatum eſſe, inchoans motum cadaueris, qui fit tempore ſequenti: ſi autem reſpondeatur non interrumpi motum, quia nulla forma introducitur in opinione Doctoris, cùm eadem ſit forma corporis viui & mortui, hoc nihil facit ad difficultatem præſentem, quia ponamus proiici baculum 31. *Obiectio tertia.*

baculum. Deus poteſt in aliquo inſtanti motus producere formam ſubſtantialem, v. g. lapides in materia ligni, & incipiet eodem inſtanti moueri lapis; ergo motus lapidis daretur primum mutatum eſſe. Reſpondetur motum illum canis continuum eſſe, iuxta ſententiam noſtri Doctoris, quę negat formam cadaueris differre à forma corporeitatis in 4. d. 11. quæſtione 3. quod explicabimus in libris de generatione; ſed admiſſo caſu qui ſubiungitur, nego conſequentiam, ibi enim ſunt duo motus locales, nempe ligni vſque ad inſtans A, & lapidis deinceps: duæ item mutationes, corruptio ligni & generatio lapidis quo ad motus locales, eſt primum non eſſe prioris, & vltimum non eſſe poſterioris, ac proinde ad neutrum intrinſecè pertinet; quo ad mutationes verò menſurat extrinſecè corruptionem, eâque primum non eſſe ipſius, primum verò eſſe generationis, ſeu lapidis.

Reſponſio.

Obiectio quarta. Obiicies quartò, datur vltimum mutatum eſſe terminans motum; ergo & initians. *Solutio.* Reſpondetur negando paritatem, quia motus non deſinit niſi poſito termino, terminus autem quo ad vltimum gradum, nequit poni niſi in inſtanti, quod vocatur inſtans vltimum immutationis, ac proinde productio talis gradus eſt vltimum mutatum eſſe terminans motum, vltra quod non eſt aliud moueri, non ſic à parte antè. nam eùm incipiat in tempore, ex dictis artic. 2. non datur aliqua pars eius antequam non ſit alia, quia tranſit per partem in infinitum diuiſibilem.

32. *Obiectio quinta.* Obiicies quintò, dantur duo indiuiſibilia terminantia continuum permanens, ſcilicet initiatiuum, & terminutiuum; ergo idem dicendum de motu. Probatur conſequentia, quia vtrumque eſt æquè diuiſibile; ergo ſi non habere primum competat motui, quia in infinitum diuiſibile eſt, idem dicendum foret in altero. Item hora clauditur duobus inſtantibus; ergo & calefactio quæ durauit vna hora, duobus mutatis eſſe. Patet conſequentia ex commēſuratione vtriuſque in exiſtentia.

Confirmatur primò, quia ex 6. Phyſic. eiuſdem rationis ſunt quantitas motus & tempus, ſed quantitas habet indiuiſibilia initiatiua, ante quę non eſt pars; ergo & motus.

Confirmatur ſecundò, diuiſibilitas competit motui ratione magnitudinis, ſicut & continuitas; ergo ſicut continuum habet indiuiſibile, ante quod non præſupponitur pars: ita & motus. *Eius duplex ſolutio.* Reſpondetur non eſſe eamdem rationem de permanente & ſucceſſiuo. nam motus non incipit in puncto primo quanto, non enim recedit, v. g. mobile locale à loco in quo eſt, niſi in tempore tranſeundo partem diuiſibilem, & ipſe locus neceſſariò diuiſibilis eſt in infinitum. Secundò reſponderi poteſt negando antecedens, loquendo de quantitate permanente ſub ea ratione, qua diuiſibilis eſt, quia ſic eſt quid ſucceſſiuū, & in potentia quantum ad diuiſiones proportionales, quarum nulla eſt prima, & ſicut non habet primam, aut vltimam partem ſui, nec primum, aut vltimum punctum, de quo diximus quæſt. 1. num. 29. ex hoc negatur aſſumptum. nam de hora eadem eſt ratio ac de motu. Ad primam confirmationem reſpondeo Philoſophum intendere quantitatem, tempus, motum, conuenire quo ad diuiſibilitatem, & hoc quod eſt non componi ex ſolis indiuiſibilibus. Poſſet etiam reſponderi quòd neutrum illorum habet terminum præcisè, quatenus di-

uiſibile eſt. Ad ſecundam confirmationem negamus conſequentiam, quia non fit tranſeundo punctum, ſed tranſeundo ſpatium & partem diuiſibilem, nunquam enim recedit à puncto niſi in tempore.

Obiectio ſexta. Obiicies ſextò, in motu datur prius & poſterius, ex 4. Phyſic. ſed vbi eſt prius & poſterius, ibi eſt primum, ex 5. Metaphyſ. ergo in motu datur primum illud non eſt pars, cùm quælibet ſit diuiſibilis in infinitũ; ergo eſt mutatum eſſe. Reſpondeo in motu non

Reſpõſio. dari prius & poſterius ſecundùm dependentiam, ſed ſecundùm ſucceſſionem, quoniam vna pars motus non dependet ab aliquo mutato eſſe terminatiuo, neque ab alia parte; neutra enim eſt alia adueniente, quod arguit independentiam vnius ab alia inexiſtentia. ſic exponit Doctor illud Philoſophi, Vbi eſt prius & poſterius, ibi eſt primum.

Obiicies ſeptimò, poteſt Deus creare calorem in hoc inſtanti in parte ligni tantùm: pars autem calefacta aget tempore ſequenti in partem vicinam, quia agens naturale applicato paſſo non poteſt non agere, in tali caſu daretur primum mutatum eſſe, ante quod non eſt moueri; ergo in motu datur primum mutatum eſſe. Reſp. ex num. 32. ſatis patere ſolutionem huius argumenti: vnde conceſſo caſu negatur illam primam mutationem, qua introducitur calor, pertinere ad ſequentem motum, cui tale inſtans eſt extrinſecum, & incipit in tempore.

LIBER

Digitized by Google

LIBER SEPTIMVS
PHYSICORVM.

NON deſunt interpretes, qui opinentur hunc librum ſubreptitium,& non Ariſtotelicum eſſe, hoc ſolo ducti fundamento, quòd in hoc libro plura præſcribuntur, quæ ad inſtitutum octaui libri ſpectare videntur: immeritò tamen, tum quia Simplicius, & Auerroës, quibus doctiſſimi ex antiquioribus ſubſcribunt, vt Ariſtotelicum venerantur: tum etiam, quia ſtylus, & doctrina cum reliquis libris ſatis conſentit. In hoc ergo libro per quinque capita intendit Philoſophus ordinem mouentium, mobilium, & motuum explicare, aſſerens primum mouens, & primum motum oportere eſſe, vt ipſis mouentia omnia, motúſque ſubiaceant: deinde monentia, & mobilia quoad celeritatem, & tarditatem inter ſe comparat.

Diuiſio totius libri.

In hoc libro communiter interpretes recentiores ex profeſſo examinant, vtrùm grauia, & leuia moueantur à ſe ipſis, an à generante. Sed de his commodiùs agemus in libris de generatione, explicata priùs natura grauium,& leuium, influxúque agentium naturalium in ea: ibidémque dicemus cum Doctore in 2. d.2. quæſtione 10. §. *concedo*, num. 2. & 8. Phyſic. quæſt. 5. & 6. & 4. Phyſicor. quæſt. 8. & 9. moueri à ſe ipſis, ſeu à principio intrinſeco proximè, & per ſe. nam quamuis agentia productiua dent primum eſſe grauibus, & leuibus, ad quod per modum naturæ ſequūtur naturales eorum motus, quod eſt fundamentum Thomiſtarum ad aſſerendum moueri à generante; tamen cùm agētia extrinſeca ſint, deficiántque, & ceſſent ab actione propria poſito graui, ſeu leui in eſſe, hinc eſt quòd ipſis ſicut & remouenti prohibens, ſolùm remotè tribuantur motus grauium,& leuium, proximè verò intrinſecis formis, quibus conſtituuntur.

Quæ ſolent ibi tractari ad libros de generatione remittūtur.

Examinatur etiam communiter in hoc libro, quæ conditiones requirantur ad agendum: ſed omnes has explicabimus in libris de generatione, ibíque dicemus contra Thomiſtas ad agendum non requiri, quòd agens, & paſſum ſint contigua, ſed ſufficere, quòd paſſum ſit intra determinatam ſphæram agentis, vt patet in ſole generante aurum in viſceribus terræ,& in aliis agentibus, qui attingunt effectus non immediatione potentiæ, ſed virtutis, vt docet Doctor in 1. d. 17. quæſt. vnic. & d.37. §. *reſpondeo*, & alibi ſæpiùs.

Digitized by Google

uiſibile eſt. Ad ſecundam confirmationem negamus conſequentiam, quia non fit tranſeundo punctum, ſed tranſeundo ſpatium & partem diuiſibilem, nunquam enim recedit à puncto niſi in tempore.

Obiectio ſexta. Obiicies ſextò, in motu datur prius & poſterius, ex 4. Phyſic. ſed vbi eſt prius & poſterius, ibi eſt primum, ex 5. Metaphyſ. ergo in motu datur primum illud non eſt pars, cùm quælibet ſit diuiſibilis in infinitū; ergo eſt mutatum eſſe. Reſpondeo in motu non

Reſpõſio. dari prius & poſterius ſecundùm dependentiam, ſed ſecundùm ſucceſſionem, quoniam vna pars motus non dependet ab aliquo mutato eſſe terminatiuo, neque ab alia parte; neutra enim eſt alia adueniente, quod arguit independentiam vnius ab alia inexiſtentia. ſic exponit Doctor illud Philoſophi, Vbi eſt prius & poſterius, ibi eſt primum.

Obiicies ſeptimò, poteſt Deus creare calorem in hoc inſtanti in parte ligni tantùm: pars autem calefacta aget tempore ſequenti in partem vicinam, quia agens naturale applicato paſſo non poteſt non agere, in tali caſu daretur primum mutatum eſſe, ante quod non eſt moueri; ergo in motu datur primum mutatum eſſe. Reſp. ex num. 32. ſatis patere ſolutionem huius argumenti: vnde conceſſo caſu negatur illam primam mutationem, qua introducitur calor, pertinere ad ſequentem motum, cui tale inſtans eſt extrinſecum, & incipit in tempore.

LIBER

LIBER SEPTIMVS
PHYSICORVM.

NOn deſunt interpretes, qui opinentur hunc librum ſubreptitium,& non Ariſtotelicum eſſe, hoc ſolo ducti fundamento, quòd in hoc libro plura præſcribuntur, quæ ad inſtitutum octaui libri ſpectare videntur: immeritò tamen, tum quia Simplicius, & Auerroës, quibus doctiſſimi ex antiquioribus ſubſcribunt, vt Ariſtotelicum venerantur:tum etiam,quia ſtylus, & doctrina cum reliquis libris ſatis conſentit. In hoc ergo libro per quinque capita intendit Philoſophus ordinem mouentium, mobilium, & motuum explicare, aſſerens primum mouens, & primum motum oportere eſſe, vt ipſis mouentia omnia, motúſque ſubiaceant: deinde mouentia, & mobilia quoad celeritatem, & tarditatem inter ſe comparat.

Diuiſio totius libri.

In hoc libro communiter interpretes recentiores ex profeſſo examinant, vtrùm grauia, & leuia moueantur à ſe ipſis, an à generante. Sed de his commodiùs agemus in libris de generatione, explicata priùs natura grauium,& leuium, influxúque agentium naturalium in ea: ibidémque dicemus cum Doctore in 2. d.2. quæſtione 10. §. *concedo*, num. 2. & 8. Phyſic. quæſt. 5. & 6. & 4. Phyſicor. quæſt. 8. & 9. moueri à ſe ipſis, ſeu à principio intrinſeco proximè, & per ſe. nam quamuis agentia productiua dent primum eſſe grauibus, & leuibus, ad quod per modum naturæ ſequũtur naturales eorum motus, quod eſt fundamentum Thomiſtarum ad aſſerendum moueri à generante; tamen cùm agẽtia extrinſeca ſint, deficiántque, & ceſſent ab actione propria poſito graui,ſeu leui in eſſe,hinc eſt quòd ipſis ſicut & remouenti prohibens,ſolùm remotè tribuantur motus grauium,& leuium, proximè verò intrinſecis formis, quibus conſtituuntur.

Quæ ſolent ibi tractari ad libros de generatione remittũtur.

Examinatur etiam communiter in hoc libro, quæ conditiones requirantur ad agendum: ſed omnes has explicabimus in libris de generatione, ibíque dicemus contra Thomiſtas ad agendum non requiri, quòd agens,& paſſum ſint contigua, ſed ſufficere, quòd paſſum ſit intra determinatam ſphæram agentis, vt patet in ſole generante aurum in viſceribus terræ,& in aliis agentibus, qui attingunt effectus non immediatione potentiæ, ſed virtutis, vt docet Doctor in 1. d. 17. quæſt. vnic. & d.37. §. *reſpondeo*, & alibi ſæpiùs.

Digitized by Google

LIBER OCTAVVS PHYSICORVM.

Diuiſio tertius libri.

IN hoc octauo libro plura pertractat Philoſophus per decem capita, in quibus de cœlorum motu, de primo motore, de mundi duratione, & eius principio, de impulsúque proiectorum ex profeſſo diſputat. Nos verò à prolixitate, & inutili repetitione fugientes ad tractatum de cœlo, & mundo remittimus agendum de primo motore, de cœlorum motu, mundíque productione. Et ſicut motus naturales grauium, & leuium, eorúmque principia intrinſeca, & extrinſeca ſeptimo libro remiſimus ad libros de generatione, in quibus naturam iſtorum, propriáque elementorum inclinatio, & inſitus appetitus explicatur, ſic etiam in præſenti tractatum de motu, & impulſu proiectorum, qui violentus eſt, ad eoſdem libros reducimus. nam cùm violentia ſit à primo extrinſeco paſſo non præbente inclinationem, ex libro 2. quæſtione 1. difficultate 2. ignorata natura mobilium, ſeu quæ non præbent inclinationem, imò potiùs reſiſtunt, non ſatis cognoſcetur motus proiectorum, qui violentus eſt, & ab extrinſeco. Quibus imponimus finem Phyſicis quæſtionibus: vtinam in laudem Crucifixi Redemptoris, illiúſque candentis lilij ſine ſpinis roſæ immaculatæ Deiparæ, vtriuſque Seraphici Parentis Franciſci, & Bonauenturæ, noſtríque Complutenſis Didaci, Antonij, Bernardini, &c. & in omnibus ſemper ſub tutela, & correctione almæ matris Eccleſiæ Romanæ.

Quæ cōmuniter ibi tractari cōſueuerūt ad libros de cœlo & mundo remittuntur.

FINIS.

INDEX

Digitized by Google

INDEX

Rerum notabilium quæ in Phyſica continentur.

A

Abſolutum.

ABSOLVTVM prius alio, poteſt eſſe ſine eo. 339

Accidens.

Accidens naturale poteſt creari à Deo independenter in fieri à ſubiecto. 383.30

Actio, & Actus.

Actio generantis terminatur ad eſſe indiuidui. 352

Actio denominatur à termino adæquato, & generatio eſt non ad relationem tanquam ad terminum ad quem. 397

Nequit demonſtrari agens naturale poſſe educere formam ex materia. 451.12

Actio pro operatione, ſeu forma, qua intellectus, & voluntas operari dicuntur. 470.41

Pro reſpectu producentis ad productum. ibid.

Pro reſpectu inducentis ad inductum. ibid.

Pro reſpectu tranſmutantis ad tranſmutatum. ibid.

Pro re acta, vt importat reſpectum, quem dicit eſſe ab alio. ibid.

Poteſt conſiderari fundamentaliter & formaliter. ibid.42

Qualiter intelligatur actionem & paſſionem eſſe idem in motu. ibid.

Agere immediatione ſuperpoſiti & virtutis quid. 482

Agens vt agens ex mente Philoſophi non mutatur. 486.9

Agens non mutatur formaliter, & intrinſecè actione fundamentali. 488

Plures actus ſpecie diuerſi ab eadem prodeunt voluntate. 528

Agens naturale an operetur propter finem. 538

Proponitur quorumdam antiquorum error, & vera ſententia explicatur. ibid.

Duo agentia nequeunt naturaliter penetrari. 558.18

Actio & paſſio comparatæ cum motu. 590

Actio, paſſio & motus qualiter necṫantur inter ſe. 591

Explicantur quorundam placita. ibid.

Verior ſententia enucleatur. 592

Vtrùm actio, paſſio & motus ſe habeant tamquã ſuperius, & inferius. 596.15

Actio prędicamentalis an ſubiectetur in agente, vel in paſſo. 598

Explicantur oppoſita placita. 598

Agere an Deo conueniat. 601

Vtrùm in creatione ſit vera actio & paſſio. 602

Actio immanens eſt vera actio phyſica, non prædicamentalis. 604

Digitized by Google

Actus & potentia ſunt in eodem genere, & qualiter intelligendum ſit. 454. & ſeq.
Explicatur verior ſententia. ibid.

Appetitus.

Appetitus quid. 334.37
Non reſpicit bonum præſens, nec abſens, ſed connaturale. ibid.
Appetitus materiæ eſſentialis non ſatiatur quacunque forma. 336.41

Auxilium.

Vide *Concurſus.*

Axiomata.

Propter quod vnumquodque, & illud magis, quomodo intelligendum ſit. 357
Ex non quanto non ſit quantum, qualiter intelligatur. 361

C

Calor.

Calor remiſſus relinquit ſubiectũ in potentia negatiua, non verò poſitiua. 582

Caſus.

Vide *Fortuna.*

Cauſa, & Cauſalitas.

Cauſæ & effectus proportionantur: ſi genere, genere; ſi numero, numero. 348
Cauſa phyſica quid, & quotuplex ſit. 427.1
Quid cauſa per ſe. ibid.2
Cauſa per ſe alia eſt efficiens, alia finalis, alia materialis, formalis alia. 429.5
Quælibet quatuor cauſarum eſt vera cauſa. ibid.6
Cauſa exemplaris non differt ab efficienti. 430
Vtrùm cauſa efficiens ſit perfectior ſuo effectu. 431
Vtrùm cauſalitas cuiuſuis cauſæ ſit abſoluta, ad reſpectiua. Adducuntur aliqua auctorum placita, & explicantur. 432
Explicatur verior ſentẽtia. 434.16
Ad abſolutum in cauſa ſequitur abſolutum in effectu. ibid.
Cuiuſuis cauſæ cauſalitas realiter à ſuo principio diſtinguitur. 436.20
Cauſa materialis quid. 439.1
Cauſa materialis latius patet, quàm materia prima. 440
Cauſa formalis quid. ibid.3
Cauſæ materialis & formalis effectus qui. ibid.5
Cauſa formalis vnico gaudet effectu. 441.6
Cauſa efficiens non dicitur primum principium comparata ad alias cauſas. 446.1
In ordine ad compoſitum cauſa efficiens eſt prior. 447.2
Cauſa efficiens alia eſt per ſe, alia per accidens. 447.3
Alia phyſica, alia moralis. ibid.
Phyſica rurſus alia eſt principalis, alia inſtrumentalis. ibid.4
Deinde principalis alia totalis, alia partialis. 448
Item cauſa alia eſt prima, alia ſecunda. ibid.5
Alia vniuoca, alia æquiuoca. ibid.
Cauſæ ſecundæ an aliquid efficiant. Explicantur aliqua Philoſophorum placita. ibid.
Explicatur vera ſententia. 449.9
Si cauſæ ſecundæ nihil producant, tollitur liber hominis conſenſus. ibid.
Vtrùm cauſa efficiens ſubſtantialis per aliquod principium ſubſtantiale, an accidentale producat. 452
Explicantur diuerſa Philoſophorum placita. 453

Influxus cauſæ efficientis realiter differt à ſuo principio. 468
Expenduntur diuerſa Philoſophorum placita circa cauſalitatem efficientis. ibid.
Explicatur verior,& ſequenda ſententia. 470
Dependentia cauſæ ſecundæ à prima,& de modo,quo prima cum ſecunda concurrit. 481
Cauſa prima præmouet &determinat ſecundam. 488
Qualiter cauſa ſecunda primam determinet. 489
Dependentia ſecundæ cauſæ à prima in operando non ſaluatur ſufficienter concurſu concomitanti & ſimultaneo. 490
Vtrùm iſte concurſus præmouens & determinans ſecundam cauſam ſit aliqua qualitas phyſica, vel ſolùm influxus Dei. ibid.
Diuinus concurſus communicat vnitatem operandi, quatenus communis, & vniuerſalis: in eodem diuino concurſu diſtinguimus rationem præmouentis à ratione concomitantis. 491
Qualiter diuinus concurſus dicatur præmouens, & prior cauſalitate ſecundæ. 494
Concurſus Dei in quocunque actu eſt prior prioritate perfectionis. 495.23
Qualiter Deus præmoueat cauſas ſecundas. 496.26
Connaturaliori modo determinat Deus ſecundas cauſas moraliter, quàm qualitate phyſica. 498
Qualiter Deus ad effectus cauſæ materialis & formalis concurrat. ibid.
Explicantur diuerſa quorundam recentiorum placita. 499.29
Explicatur ſententia auctoris. 501
Qualiter Deus cum cauſis materiali & formali concurrat. 501
Qualiter conſeruet formam ſine materia, & accidens ſine ſubiecto. 502
Cauſa principalis & inſtrumentalis differunt. 503
Omnis cauſa cõtinet in virtute effectum. 504.4
Explicantur diuerſa Philoſophorum placita. 505.5
Sententia auctoris. 507.10
Cauſa finalis. 520
Cauſa exemplaris. 540
Exemplar idem apud Philoſophos, quod apud Theologos idea. 541
Cauſarum computatio tam inter ſe, quàm cum effectibus. 552
Cauſæ inter ſe habeántne aliquam prioritatem quoad perfectionem, & exiſtentiam. ibid.
Vtrùm cauſæ ſibi inuicem ſint quantum ad entitatem. 554
An quoad cauſalitatem. 555
An omnes cauſæ in ſuo genere ſint priores, vel vna ſit prior alia in cauſando. 556
Vtrùm idem effectus poſſit ſimul produci à pluribus cauſis totalibus eiuſdem ordinis. Explicantur quorundam placita. ibid.13. & ſeq,
Verior ſententia explicatur, & refutantur oppoſitæ. 558.18
Cauſalitas fundamentalis quid. 442. 471.43
Ad abſolutum in cauſa, conſequitur abſolutum in effectu. ibid.
Cauſalitas formalis quid. ibid.

Chriſtus Dom.

Humanitas Chriſti in ſententia Thomiſtarum exiſtit exiſtentia Verbi. 345.60

Verbum diuinum poteſt immediatè aſſumere materiam primam. ibid.

Cœlum.

Cœlum,& alia compoſita quæ creantur,non fiunt ex priuatione. 316
Cœlum largo modo creari dicitur. 379

Concretum.

Multiplicatio concretorum prouenit ex multiplicatione ſuppoſitorum. 386.37
Concretum non numeratur ad ſolam numerationem formæ. 626

Concurſus.

Auxilium, & concurſus diuinus non idem ſignificant. 481
Dei concurſus, ſeu influxus dupliciter poteſt intelligi. 482
Concurſus alius naturalis, alius ſupernaturalis. ibid.
Concurſus vniuerſalis, & ſpecialis quid. ibid.
An Deus non ſolùm concurrat cum cauſis ſecundis neceſſariis, ſed etiam ad agendum præmoueat. 486
Deus concurrit cum cauſis ſecundis. 483.4
Nec eſſet omniſcius, nec omnipotens, ſi non produceret immediatè noſtros actus, vel nobiſcum concurreret. 484
Deus an attingat effectus creaturarum immediatione virtutis, ſiue ſuppoſiti. 485
Vide verbo *Cauſa.*

Contentum.

Variato contento, variatur continere inuariato continente. 626

Continuum.

Continuum ſucceſſiuum non eſt producibile. 673.2
Continuum & contiguum quomodo diſtinguantur. 676.1
Continuum aliud permanens, aliud ſucceſſiuum. ibid.
Dentúrne indiuiſibilia vera & poſitiua, tam continuatiua, quàm terminatiua in continuo. ibid.
Proponuntur diuerſa Philoſophorum placita. 677
Verior Doctoris ſententia probatur. 678
in Continuo dantur indiuiſibilia continuatiua. ibid.4
Dantur non ſolùm indiuiſibilia continuatiua, ſed etiam terminatiua. 679.5
Hæc omnia indiuiſibilia ſunt verè entia realia, & non tantùm negationes, ſeu priuationes vlterioris extenſionis. 680.6
Vtrùm continuum componatur ex ſolis indiuiſibilibus. 684
Sententia communis & vera profertur. ibid.12
Proponuntur Stoicorum argumenta,& diſſoluuntur. 688.21
Qualiter continuum componatur ex partibus & indiuiſibilibus. 689
Indiuiſibilia non ſunt idem cum partibus realiter. 690
Indiuiſibilia ſe ipſis ſunt actuales vniones & terminationes partium. ibid.24
Probabile indiuiſibilia dici res & modos. 691.25
Indiuiſibilia ſunt quid abſolutum non relatiuum. ibid 26
Qualiter ſint partes & indiuiſibilia in continuo. ibid.27
Partes continui aliæ ſunt aliquotæ,aliæ proportionales. 692.28
Vtrùm partes proportionales ſint actu infinitæ. 694.30

Corpus.

Corpus naturale de prædicamento ſubſtantię,eſt obiectum totius Philoſophiæ,. 308.6
Idem

Idem numero corpus aſſumendum eſſe in reſurrectione nouiſſima, Patres aſſerunt. 350
Duo corpora penetrari quid ſit de Scoti mente. 633
Duorum corporum penetratio, eſt priuatio mutuæ expulſionis. ib.
Duo corpora ſunt in eodem loco materiali tantùm. 634
Duo corpora penetrata videri nequeunt. ibid. 21
Vtrùm per ſupernaturalem potentiam idem numero corpus à duobus locis adæquatis poſſit circunſcribi. 635
Proponitur & impugnatur Thomiſtarum ſententia. ibid.
Verior ſententia Doctoris explicatur. 638
Obiectiones proponuntur, & enodantur. 639
Corpus vnicum & modicum eſt idem numero. 670

Corruptibilitas.

Corruptibilitas non eſt formalis ratio obiecti Phyſicæ, ſed aliqua paſſio in hac ſcientia probanda, ſi Phyſicus ſolùm agat de corruptibilibus. 308. 5

Creatura.

Creatura nequit ex nihilo produci. 380

D

Definitio.

Definitio debet eſſe oratio longa. 354

Deus.

Deus quidquid facit per cauſam ſecundam, poteſt facere per ſe, ſi cauſa non ſit de eſſentia cauſati. 339
Deus nec componitur, nec componere poteſt. 374

Duratio.

Duratio rerum quid & quotuplex. 656
Triplex eſt menſura rerum, & diuiditur in æternitatem, æuum & tempus. ibid. 10
Duratio rurſus alia eſt intrinſeca, alia extrinſeca. ibid.
Æternitas, æuum, & tempus qualiter differant. 657
Qua menſura durationis menſurentur ſubſtantiæ corporeæ & corruptibiles. 658
Verior ſententia. 659

E

Effectus.

Effectus idem numero an ab vno agente productus potuiſſet produci ab alio. 565
Explicatur ſententia negans, & affirmans defenditur. ibid. 34
Vnitas effectus non dependet ab vnitate loci, & temporis. 569
Effectus nequeunt intrinſecè à termino à quo ſpecificari. 669. 4

Elementum.

Elementum non eſt nomen naturæ; ſed contrarietatis. 373

Ens, Entitas.

Ens multis modis dicitur ſecundùm Philoſophum. 360
Ens non dicitur vniuocè de ente reali & rationis. 370. 5
Ens ſucceſſiuum quid. 655
Ens ſucceſſiuum importat negationem præſentiæ ſimultaneæ partium. ibid.
Entitates corruptibiles menſurantur æuo. 660

Exemplar.

Exemplar idem apud Philoſophos, quod idea apud Theologos. 541
Exemplar an ſit. ibid.

Exemplar aliud internum, aliud externum. ibid.2
Exemplar quid. 542.4
An exemplar formaliter, an obiectiuè ſit in intellectu. 543.5
Explicatur quorundam Philoſophorum placitum. ibid.6
Verior ſententia. 545.12
Quæ ſit cauſalitas exemplaris cauſæ, & ad quod genus cauſæ reducatur. 547
Exemplar cauſat mouendo efficiens ad opus externum producendum. 548.17
Cauſalitas cauſæ exemplaris cenſenda eſt metaphorica. ibid. 18
Terminus cauſæ finalis eſt exemplatum. ibid.19
Exemplaris cauſa non reducitur ad cauſam materialem, nec formalem. 549.20
Ad formalem potius, quàm efficientem pertinet. ibid.21
Exemplar ad cauſam efficientem pertinet. 550.23

Exiſtentia.

Exiſtentia quid ſit. 330.26

F

Fatum.

Fatum quid, & quotuplex ſit. 576
Refellũtur quorundam Philoſophorum errores. ibid.18
Fati neceſſitas lædit libertatem. 577
Fati natura quæ. ibid.21
Fatum formaliter dicit relationem. 578
Fatum & fortuna qualiter differant. ibid.

Finis.

Finis quid, & quotuplex ſit. 521
Finis cui, & finis qui, quid. ibid.
Finis obiectiuus quid, & quid formalis. ibid.
Finis vltimus, & non vltimus quid. ibid.
Ex fine formali & obiectiuo vnus integer conflatur. ibid.
Finis cui, & cuius, ſunt verè fines. 521.3
Finis cui, ſemper eſt perfectior fine cuius, in ratione finalizandi, non autem in ratione entis. ibid.
Quid ſit ratio formalis cõſtitutiua finis in actu primo. 522
Finis eſt vera cauſa. 523.6
Cauſalitas finis eſt metaphorica. ibid.7
Cauſalitas finis quæ. 524
Proponuntur diuerſa Philoſophorum placita. 525.12
Explicatur ſententia auctoris. 526
Vtrùm finis ſcandalizet actus circa media, vel circa amorem ſui. 528
Proponitur quorundam ſententia, & explicatur ſententia auctoris. ibid.
Vtrùm dentur aliqui fines intermedij. 534
Apprehenſio finis ſitne ratio formalis mouendi voluntatem, vel ſolùm conditio. 535
Adducuntur quorundam ſententię, & explicatur ſententia auctoris. ibid.
Finis quatenus efficit ſpecificat extrinſecè. 538
Finis non finalizat niſi cognitus. 539.41
Tripliciter poteſt operari propter finem. ibid.

Forma.

Forma non fit propriè ex priuatione, ſed compoſitum. 315
Forma eſt terminus quo generationis, compoſitum quod. 318.9
Formam & priuationem primò contraria Philoſophus exiſtimat. 319
Forma magis cognoſcibilis eſt quàm mate

materia. 353
Forma diuerſis nominibus à Philoſophis decoratur. 371.1
Appellatur ſpecies. ibid.
Dicitur quod quid erat eſſe. ibid.
Dicitur actus. ibid.
Dicitur proles & terminus. 372
Dicitur exemplar, & character. ib.
Formam quid diuinum appellauit Philoſophus. ibid.
Forma vna eſt expers materiæ, & particeps intelligentiæ, quod vocant exemplar, ideam per ſe ens: altera materiæ coniuncta, quã appellant ſimilitudinem, vel imaginẽ. ibid.2
Deinde forma alia eſt artificialis, alia naturalis. ibid.
Rurſus hæc eſt vel ſubſtantialis, vel accidentalis. ibid.
Subſtantialis alia informans, alia aſſiſtens. ibid.
Deinde forma informans alia ſeparatur à materia, aliæ nequeunt naturaliter ſeparari. ibid.2
Dari formas ſubſtantiales pluribus rationibus oſtenditur. 373
Si auferantur formæ ſubſtantiales, homo non eſt eſſentialiter homo. ibid.
Formæ ſubſtantiales educantúrne de potentia materiæ. 374
Educi de potentia materiæ dicit habitudinem cauſæ materialis, non efficientis. ibid.
Ad eductionem ſufficit potentia materialiter receptiua. 375
Angeli nequeunt formas ſubſtantiales producere. 376
An formæ cœlorum & elementorum eductæ fuerint de potentia materiæ in prima mundi conditione. 377
Formæ cælorum non producuntur per veram creationem. 378.16
Productio iſtius formæ non debet dici rigoroſè generatio, ſed largo modo creata. ibid.17
Formæ cælorum non fuerunt concreatæ ad creationẽ totius. ibid.18
Vt formæ ſubſtantiales educantur ex materia, ſufficit hanc priùs natura ſupponi. 379.20
Formæ accidentales aliæ ſunt naturales, aliæ ſupernaturales, aliæ artificiales. 379
Formæ naturales materiales educuntur de potentia totius. 380.21
Formæ artificiales educuntur de potentia ſuorum ſubiectorum. ibid.22
Actus ſupernaturales de potentia ſuorum ſubiectorum. ibid.23
Habitus ſupernaturales non educuntur de potentia ſuorum ſubiectorum. ibid.24
Sufficit potentia neutra ad eductionem. 381
Duæ formæ accidentales poſſunt eſſe in eodem ſubiecto. 383
Duæ formæ ſubſtantiales non ſubordinatæ nequeunt naturaliter eandem numero informare materiam. 384.31
Apponuntur ſententiæ contrariorum, & auctoris. ibid.32
Obiiciuntur argumenta appoſitæ ſententiæ, & enodantur. 386.37
Vna forma poſſitne duplicem informare materiam ſupernaturaliter. 387.40
Duæ formæ accidentales abſolutæ poſſíntne eſſe in eodem ſubiecto. 388.43
Forma naturalis, & artificialis differunt. 415.9
Forma artificialis quid. 416.11
Effectus formalis primarius formæ an poſſit ſuppleri à Deo. 443.11
Deus nec poteſt informare, nec inhærere. ibid.
Vtrùm poſſit Deus impedire effectum primarium, & ſecundarium

rium formæ. 444
In quo genere cauſæ cum forma expellat aliam. 445
Qualiter forma quæ introducitur, expellenda ſit ſimul. 446
Forma ſubſtantialis ſubſtantialiter influit in alias ſubſtantiales formas. 456
Producit qualitates ab ipſa immediatè promanantes. 458
Enodantur aliqua dubia ad maiorem huius difficultatis intelligentiam. 459
Formæ accidentales à ſubiecto ſeparatæ, ſunt verè actiuæ. 463
Forma triplex, alia ex qua, alia à qua, alia ad quam. 542

Fortuna.

Reſpectu Angelorum dantur effectus fortuiti. 572.6
Reſpectu orbium cœleſtium dantur effectus fortuiti. ibid.7
Fortuna quid ſit. 572.8
Fortuna & caſus differunt. 573
Fortuna multifariam accipitur. ibid.
Fortuna, de cauſa principali remota. ibid.
De influentia cœli. ibid.
De cauſa principali immediata. ibid.
De diſpoſitione. ibid.
De effectu intento. ibid.
Ad quod genus cauſæ fortuna & caſus reducantur. 574.13
Fortuna non eſt cauſa totalis effectus. 575.16
Nihil eſt intrinſecum in homine, propter quod poſſit dici benè, vel malè fortunatus. 575.17

G

Generatio.

Generatio non eſt per ſe ad reſpectum vt ad terminum ad quem. 408
Vt animal dicatur generans, ſufficit quòd medio ſemine effectũ diſpoſitiuè attingat. 517

Genus.

Determinans ſibi genus, determinat ſibi ſpeciem eius. 339

H

Homo.

Homo habet quidditatem per ſe primò; hic homo per ſe ſecundò: homo autem exiſtens per accidens generaliter. 354

I

Identitas.

Idem in quantum idem, ſemper eſt natum facere idem. 390.3

Ignis.

Ignis ex ligno fit per accidens. 317.7
Ignis non exiſtens qualiter corruptibilis. 352
Ignis qualiter ex Philoſopho agat vt calidus. 317.34

Indiuiſibile.

Indiuiſibile poſſitne incipere in tempore. 709.27
Cum indiuiſibilitate propria compatitur diuiſibilitas tẽporalis. ib.

Infinitum.

Infinitum aliud ſecundùm eſſentiam, aliud per participationem. 604.1
Infinitum ſecundùm intenſionem, & extenſionem. ibid.
Infinitum in potentia, & infinitum in actu. 605
Infinitum quid ex Philoſopho, & Doctore. ibid.2
Infinitum in actu quadrifariam accipitur. 606
Infinitum in potentia triplex. ibid.

Infinitum in actu an poſſit dari per vires naturæ. ibid.
Explicatur ſententia communis. ibid.
In quolibet continuo ſunt infinitæ partes, & infinita puncta. 607.5
Infinita potentia ſolùm reſpicit poſſibile. 608
Dari poſſe diuinitus infinitum in actu, docent aliqui Doctores. ibidem 7. Negant alij. ibid.
Omnes Philoſophi negant poſſibile eſſe infinitum ſecundùm eſſentiam. 609.8
Ens infinitum per eſſentiam non ponitur in prædicamento. ibidem.
Infinitum per eſſentiam non eſt componibile. ibid.
Vtrùm vnum infinitum ſit maius alio. 610
Infinitum materialiter & formaliter. ibid.
Vnum infinitum materialiter extrinſecè poteſt excedi ab alio. 611
Infinitum eſt indiuiſibile formaliter, non autem materialiter. ibid.
Vtrùm poſſint dari infinita acta indiuidua. 612
Quid denotet infinitum eſſe factibile vnica factione. 614
Non eſt contra rationem infiniti creati quòd aliqua eius pars materialis poſſit aſſignari. ibidem.
Quamuis Deus produceret omne poſſibile, non exerceretur eius omnipotentia. ibid.
Poſſitne dari infinitum ſecundùm intenſionem. ibid. 17
Qualitates habent terminum ſuæ intenſionis. ibid.
Cur qualitas non poſſit infinitè augeri ſecundùm intenſionem, quantitas verò ſit in infinitum diuiſibile. 617
Repugnat infinita multitudo ſpecierum. ibid. 18
Poſsítne dari infinitum in actu ſecundùm magnitudinem. ibid.
Non eſt inconueniens quòd in eadem circumferentia infinita ſint plures diſtantiæ infinitæ. 618
Infinita menſura poteſt excedi materialiter. 619
Si daretur infinita magnitudo poſſet moueri. ibid.
Probabile eſt quòd quantitas infinita haberet figuram. ibid.
Non repugnat qualitas infinita ſecundùm extenſionem. ibid.
Si daretur linea infinita, poneretur in prædicamento. 620
An Deus cognoſcat infinitum. ibid.
In Deo eſt ſcientia viſionis & ſimplicis intelligentiæ. ibid.
Quamtumuis infinitum eſſet impoſſibile, cognoſceretur à Deo ſcientia ſimplicis intelligentiæ. 620.21

Inſtrumentum.

Inſtrumentorum multiplex acceptio. 503.
Quandoque extenditur ad cauſam ſecundam. ibid.
Dicitur cauſa diſponens ſubiectum ad introductionem formæ principalis. ibid.
Pars, vel organum dicitur inſtrumentum, per quod totum agit. ibid.
Dicitur inſtrumentum ſicut inſtrumentum in arte. ibid.
Inſtrumentum ad genus cauſæ efficientis ſpectat. 504

Motio quaſi moralis principalis cauſæ non ſufficit ad determinandum inſtrumentum. 508
An in inſtrumento ſit aliqua virtus propria actiuè influens, diſtincta ab illa, quæ communicatur ab agente. 510
Explicatur ſententia Angelici Doctoris, & impugnatur. ibid.
Verior ſententia explicatur. 512
Omnis actio inſtrumenti eſt in virtute principalis agentis. ibid.
An dentur phyſica inſtrumenta naturalia propriè & rigorosè. 514.29
Expenditur opinio affirmans, & negans defenditur. ibidem 30
Vtrùm diuinitus dari poſſint inſtrumenta naturalia. 518

L

Locus.

Locus alius eſt actiuus, alius paſſiuus. 558.19
Locus quid ſit. 622
Locus eſt concretum accidentale. 623
Locus importat in recto continentiam, connotando in obliquo ſuperficiem. ibid.
Definitio loci non eſt per genus & differentiam. ibid.
Locus eſt in rigore & preſsè accipiendus. ibid.
Locus non eſt materia, aut forma. ibid.
Non eſt interuallum. ibid.
Qualiter locus ſit immobilis primò. 624
Locus eſt immobilis ſecundùm æquiualentiam. 625
Duplex præſentia cuilibet corpori locato eſt adſcribenda, altera in ordine ad polos mundi, altera in ordine ad locum actualitate menſurantem. 626
Quibus rebus conueniat eſſe in loco. ibid.
Nullum corpus neceſſariò,& ab intrinſeco eſt in loco. ibid.
Deo repugnat eſſe in loco diffinitiuè, aut circumſcriptiuè. 627
Nulla entia ſpiritualia, aut non quanta valent loco circumſcribi,bene tamen definiri. ibid.
Vtrùm diuinitus poſſint duo corpora eumdem numero locum occupare. 630
Proponitur placitum Durandi, & refellitur. ibid.
Vera & communis ſententia probatur. 631

M

Materia.

Materia & forma reductiuè ſolùm & ad caſus ponuntur in prædicamento ſubſtantiæ. 315.2
Materia & forma ſolùm relatiuè opponuntur. 318.10
Materia pro omni illo quod eſt ſubiectum alterius. 319.1
Pro materia,ex qua aliqua componuntur. ibid.
Deinde alia eſt materia in qua,alia prima,alia ſecunda. ibid.
Materia prima eſt ens reale. 320.4
Eſt pars eſſentialis compoſiti ſubſtantialis. 321.5
Materia & forma ſunt prima diuerſa ibid.6
Materia prima eſt vna tantùm. 322.8
Eſt ſubſtantia incompleta. ibidem 9

Non

Non conflatur de pluribus corpuſculis. ibid.10
Non componitur ex potentia & forma ſubſtantiali. ibid.11
Fuit producta per creationem.323.13
Materia pluribus nominibus à Philoſophis appellatur. 324
Materia prima habet actum entitatiuum. 325.17
Componitur metaphyſicè, non phyſicè. 328.22
Actus entitatiuus materiæ, & exiſtentiæ eiuſdem ſunt omnino idem. 329.25
Habet exiſtentiam non diſtinctam ab actu entitatiuo eiuſdem.330.27
An materia æqualiter appetat omnes formas. 335.40
Materia diuinitus poteſt eſſe ſine forma. 338.47
Prius origine creatur materia, quàm forma. 339
Materia prima non eſt ſub genere ſubſtantiæ. 341.51
Habet idem. 343.56
Deus habet actionem in materiam. ibid.
Verbum diuinum poteſt immediatè aſſumere materiam primam. 345.60
Materia prima nequit eſſe ſine dependentia à Deo. 346.62
Materia ſine forma eſſet in loco definitiuè. ibid.63
Materia prima ſine omni forma haberet partes entitatiuas ſubſtantiales. ibid.
Si materia non eſt in genere ſaltim reductiuè, vel eſt Deus, vel nihil. 348
Materia quando ſit cauſa corruptionis. 351
Materia, vt eſt principium potentiale eius,cuius eſt. 352
De eſſe ſimul totius. ibid.
Vt contrahitur per accidens. ibid.
Materia prima, & materia arte factorum aſſimilatur in indifferentia. 355
Materia prima an ſit radix corruptionis. 356.83
Materia cœli appetit omnes formas. 357.86
Materia prima non eſt in loco. 360
Materia ſeeluſa habet partes entitatiuas. 361
Materia aliqualiter poteſt dici genita, aut corrupta, impropriè tamen. 367.103
Materia prima in multis conuenit cum genere. ibid.105
Materia & genus in multis differunt. ibid.
Materia & priuatio ſunt vnum numero ſubiectiuè. 370.4
Anima rationalis nec in fieri, nec in conſeruari à materia dependet. 377

Media.

Media an ſint obiecta per ſe, & formalia voluntatis. 531

Monſtrum.

Monſtrum quid. 540

Motus.

Mobile, nomen ambiguum. 309.8
Nec motus, nec quies conueniunt naturaliter cœlo. 413
Motus in communi quid. 580
Motum ante mobile duas habet potentias paſſiuas ſubordinatas. 581
Actus mobilis alius perfectus, alius imperfectus. ibid.

Motus

Digitized by Google

Motus pro forma fluente, & pro fluxu formæ quid. 585.13
Proponuntur quorumdam placita, & verior ſententia explicatur. 586.14
Motus diſtinguitur realiter à mobili. 587.17
Motus ad nullum prædicamentum per ſe ſpectat. 589.20
Non omnis relatio extrinſecus adueniens per ſe terminat motum. 594
Succeſſio, velocitas, & tarditas in motu, ex diuiſibilitate ſpatij accipiuntur. 650
An motus in vacuo fieret in inſtanti, vel in tempore. 651
Expéditur Auerroïſtarum ſententia, & verior ac ſequenda ſtabilitur. ibid. 10
Verior ſententia. ibid.
Cur motus cœleſtis ſucceſſiuus ſit. ibid.
Motus vſus quintuplex. 659
Motus vnitas & contrarietas. 668
Motus vnde ſumat vnitatem ſpecificam. ibid.
Motus pro forma fluenti à termino ad quem ſpecificatur indefectibiliter. ibid. 2
Motus iſte pro forma fluenti non ſpecificatur neceſſariò, ſed ſolùm contingenter à termino à quo. 669.3
Motus pro fluxu formæ non ſpecificatur à termino à quo. ibidem 4
Tria requiruntur ad vnitatem numericam motus. 670.6
Motus vnde ſumat contrarietatem. 671.9
Motus pro quauis receptione alicuius in ſubiecto. 672
Pro via, qua ſubiectum tranſit à termino à quo ad terminum ad quem, ſiue inſtantaneè, ſiue ſucceſſiuè. ibidem.
Pro via ſucceſſiuè conſumente tempus. ibid.
Qui requirantur vt detur motus per ſe ad aliquid. ibid. 1
Terminus formalis & per ſe motus localis eſt quid abſolutum. ibidem.
Eſſe abſolutum non variatur per reſpectum. ibid.
Motus an poſſit fieri diuinitus in inſtanti. 697
Vera & communis explicatur ſententia. ibid.
Non poteſt dari motus propriè dictus & ſucceſſiuus in inſtanti. ibid. 2
Tota realitas motus, ſeu formæ fluentis, aut quæ ſucceſſiuè per vires naturales producitur, poteſt fieri in inſtanti. 698.3
Cauſa creata poteſt coagere Deo ad producendum in inſtanti effectum quem cum cócurſu cauſarum ſecundarum, poſſet tantùm in tépore & ſucceſſiuè producere. ibid. 4
Vtrùm indiuiſibile ſeparatum poſſet ſucceſſiuè moueri. 700.8
Explicatur verior ſententia, & quorumdam placitum proponitur. 701.9
Vtrùm detur primum & vltimum mutatum eſſe in motu. 705.17
Versùs initium non datur primum mutatum eſſe motus, qui præcedat moueri, nec primum moueri, qui præcedat mutatum eſſe in infinitum. 706.19
Versùs finem datur vltimum mutatum eſſe terminum motus. ibid. 20
Regulæ quibus explicantur omnium

Digitized by Google

nium rerum inceptiones & deſitiones. 707. 22

Mutatio.

Mutatio & productio ſeparabiles. 379
Mutatio trifariam vſurpatur. 582. 5
Vſurpatur prout extenditur ad quamcunque ſpiritualem actionem, ſeu dependentem à materia. ibid.
Pro mutationibus inſtantaneis, à materia tamen dependentibus. ibid.
Pro motu ſucceſſiuo. ibid.
Proponitur quorumdam placitum, & explicatur placitum authoris. ibid. 6
Mutatio eſt actus entis in potentia ſecundùm quod in potentia. 583
Mutationes quæ ſunt actus rei perfectæ non comprehenduntur ſub definitione motus. 584. 10

N

Natura.

Natura, pro mente diuina. 412. 1
Pro eſſentia, & quidditate rei. ibid.
Pro ordine rerum naturalium, vel cauſarum. ibid.
Pro viuentium generatione. ibid.
Natura quid ſit. 413. 2
Materia eſt minus natura, quàm forma. 422
Contingit naturæ quòd poſſit pati violentiùs. 423
Forma eſt natura quatenus principium paſſiuum. 423
Vtrùm priuatio ſit natura. 424. 26
Anima rationalis an habeat rationem naturæ. ibid. 27
Vtrùm forma totius dicatur natura. 425. 31

Naturale.

Naturale aliud eſt prout diſtinguitur contra ſupernaturale, aliud prout diſtinguitur contra violentum. 306. 1
Pro eo quod alicui à maturitate conuenit. ibid.
Pro eſſentia cuiuſcunque rei. ibidem.
Prout diſtinguitur contra liberum. ibid.
Quatenus diſtinguitur contra artificiale. ibid.
Naturale æquiuocè accipitur, & tripliciter. 417. 12

Numerus.

Numerus materialiter non pertinet ad prædicamentum quantitatis, quando entitates quæ numerantur non ſunt quantitates. 613
Probabile formam numeri conſtituere ſpeciem quantitatis. 614

O

Obiectum.

Obiectum Philoſophiæ melius explicatur per corpus naturale, quam per ens mobile. 309. 7
Obiectum non ſpecificat quatenus mouens, ſed quatenus terminans. 537
Obiectum terminatiuum qualiter ſpecificet actus. 538

P

Paſſio.

Paſſiones non differunt realiter ab eſſentia. 475. 49

Non dicuntur terminus formalis generationis. 476. 52

Penetratio.

Penetratio naturaliter eſt impoſſibilis, ſupernaturaliter poſſibilis. 629

Per ſe, bifariam intelligitur. 567

Philoſophia.

Philoſophia pro omnium ſcientiarum, tam practicarum, quàm ſpeculatiuarum aggregatione. 305

Pro veritatis contemplatione. ibidem.

Pro rerum naturalium ſcientia. ibid.

Philoſophia eſt vtilis Metaphyſicæ, & medicinæ. 313. 15

Mirabiles excitat voluptates. ibidem.

Phyſica.

Phyſicus agit de corruptibilibus. 308. 5

Phyſica eſt verè & propriè ſcientia. 311

Eſt ſcientia ſpeculatiua. 312. 13

Non eſt vna ſimplex qualitas. ibidem.

Eſt vna ſcientia. ibid. 14.

Poſterius.

Poſterius nequit ſpecificare quod ipſi realiter antecedit. 365

Potentia.

Potentia alia ſubiectiua, alia obiectiua. 324. 15

Potentia ſubiectiua an ſit de eſſentia materiæ. apponuntur variæ ſententiæ. 332

Potentia ordinata quid, & quid abſoluta. 337. 43

Potentiæ aliæ ſequuntur formam, aliæ compoſitum. 463. 31

Potentiæ formaliter à ſuo ſubiecto differunt. 465

Identificantur realiter cum entitatibus à quibus promanant. 465

Qualiter potentiæ diſtinguantur per actus. 466

Non quæuis potentia eſt in ſecunda ſpecie qualitatis. ibid.

Potentiæ identificant ſibi reſpectus ad actus & obiecta. 467

Quæuis potentia duplici diuerſo reſpectu reſpicit obiectum. 458

Quæuis potentia intellectualis effectiua partialiter elicit actus ſupernaturales. 508

Prædicatum.

Prædicata ſuperiora & inferiora ex natura rei ſolùm differunt. 597

Principium.

Principia quid. 314

Principia entis naturalis exactè à Philoſopho definiuntur. ibid. 1

Principia entis corporei naturalis in facto eſſe ſunt duo. 317

In fieri tria. ibid. 5

Principium vniuocè prædicatur de materia, forma, & priuatione, non tamen eſt vniuocum prædicatum. 371

Principium paſſiuum naturale non reſpicit agens creatum præciſè, ſed agens naturaliter. 377

Prioritas.

Prioritatum quinque genera. 436. 21

Prioritas temporis quæ. ibid.

Prioritas ex natura rei, ſeu realitatum quid. 437. 23

Priori

Digitized by Google

Prioritas originis quæ. ibid. 24
Prioritas cauſalitatis quid. 438. 25

Priuatio.

Priuatio, pro carentia formæ, in ſubiecto apto ad habendam illam ſecundùm rationem ſuperiorem. 369. 1
Pro carentia formæ, quam ſubiectum natum eſt habere ſecundùm rationem genericam. ibid.
Pro carentia formæ, quam quis poteſt habere pro tali tempore, non tamen ſecundùm ſpeciem ſuam. ibid.
Pro carentia formæ, quam poteſt aliquis habere, ſecundùm ſuam naturam, & ſecundùm tempus à natura ſtatutum. ibid.
Priuatio quid ſit. ibid.
Tot ſunt priuationes in materia, quot poſſunt eſſe formæ. ibid.
Quæ poſſunt ſeparari realiter differunt. 370. 4
Materia & priuatio ſunt vnum numero ſubiectiuè. ibid.

Productio.

Producere Dei formaliter eſt reſpectu rationis. 469
Principaliter eſt reſpectu formarum viuentium. 517
Mater nequit principaliter attingere productionem formæ. 518

Q

Quantitas.

Quantitas terminata, & interminata quæ. 358
Quantitas non eſt forma productiua. 362
Reſultat ex entitate compoſiti. 362
Magis propriè comparatur ad materiam, quàm ad formam. ibid.
Quantitas eſt primarius terminus augmentationis, non generationis. 479
Quid requiratur ad rationem termini ſecundarij. ibid.
Quantitas diſcreta eſt nobis notior quantitate continua. 654

Quies.

Quies qualiter incipiat. 709. 29

R

Relatio.

Relationes prædicamentales qualiter dicantur verè effici. 480
Relationes qualiter incipiant & deſinant. 709. 28

Res.

Res & realitas differunt. 347. 64
Nomen *res* latiſſimè vſurpatur. 536

Reſpectus.

Nullus reſpectus eſt eſſentialis alicui abſoluto. 414

S

Simul.

Simul totum, pro compoſito vltimatè contracto. 352
Pro compoſito vniuerſali. ibidem.
& pro indiuiduo ſubſtantiæ compoſitæ. ibid.
Rurſus pro indiuiduo ſubſtantiæ materialis. ibid.

Species.

Species pro forma, quæ eſt altera pars rei compoſitæ. 351
Pro forma totius. ibid.
Pro vniuerſali abſtracto. ibid.
Plures ſpecies phantaſticæ ſunt in eodem organo. 389
Species non inhæret quatenus ſpecies, ſed quatenus accidens. 462

Subiectum.

Subiectum debet poni in ſcientia. 307. 3.

Subſtantia.

Subſtantia ſenſibilis eſt obiectum Philoſophiæ. 307.4
Subſtantia pro notiori parte definitionis. 354
Subſtantia præcedit omne accidens. 359
Subſtantiæ materiales nequeunt ſubſtantiam completam producere. 451.11
Subſtantiæ ſpirituales nequeunt formas ſubſtantiales producere. ibid. 13
Subſtantia materialis, aut materia prima, quantitate datæ nequeunt loco circumſcribi. 627
Vltima ſphæra non locatur, ſed locat. 628
Duo corpora ſunt in eodem loco incompoſſibilia. ibid. 2
Subſtantia per accidens producitur ſucceſſiuè. 673. 2

T

Tempus.

Tempus ſit ne ens reale. 653
Proponitur aliquorum negatiua ſententia, & affirmatiua vt verior ſententia. ibidem.
Fit ſatis fundamentis aduerſariorum. 654
Quare Philoſophus vocet tempus vtrumque ens. ibid. 4
De tempore non habemus niſi nunc. ibid.
Tempus qualiter dicatur præſens. ibid. 5
Continuum ſucceſſiuum conſtat partibus indiuiſibilibus copulatis. 655
Tempus præſens quid ſit. ibid.
De tempore non habemus niſi nunc explicatur. 656
Fluxus formæ menſurantur tempore. 660
Poſſet Deus creare ſubſtantiam corruptibilem ſine omni tempore. ibid.
Rés corruptibiles non menſurantur intrinſecè ſenectute, aut ætate. 661
Eſſe ſubſtantiale non patitur intrinſecè à tempore. ibid.
Tempus qualiter à motu diſtinguatur. ibid.
An ſaltem formaliter tempus diſtinguatur à motu. 664.
Tempus & motus ſunt idem formaliter. ibid.
Non omnium temporaliũ eſt vnum extrinſecum tempus. 665.29
Æuum eſt idem formaliter rebus permanentibus. ibid.
Omnia entiã vnico tempore menſurantur extrinſecè. ibid.
Tempus cur dicatur paſſio motus. ibid.

Tenebræ.

Tenebræ non percipiuntur à ſenſu. 369.8.

Totum.

Totum dicit entitatem abſolutam aliam ab entitate partium. 403.8.

Totum diſtinguitur à partibus vnitis ſicut includens, & incluſum. 404. 10
An ſit entitas ſimplex,vel compoſita. 407.16
Totum inadæquatè differt à partibus vnitis. 409
Totum mutuè differt à partibus vnitis ibid.
Totum integrale quid. 410.22
Quid totum per accidens. ibid. 24
Totum phyſicum realiter differt à partibus ſimul ſumptis, & vnitis, & qualiter. 340.49

Tractatus.

Tractatus aliàs eſt croamaticus, alius exotericus. 305

Trinitas.

Anima rationalis eſt Trinitatis imago. 466

V

Vacuum.

VAcuum bifariam accipitur, propriè & impropriè. 646
Non dari vacuum in natura rerum multis probatur experientiis. ibid.
Cur abhorreat à vacuo materia. 647.2
Vacuum ab Angelo cauſari nequit. ibid.
Poſſibile eſt vacuum de potentia Dei abſoluta. ibid.
An motus aquæ ad replendum vacuum ſurſum ſit illi naturalis,an violentus. ibid.3
Si aqua conſideretur non vt eſt pars vniuerſi, ſed ſecundùm ſpecificam eius inclinationem & naturam, motus ſurſum etiam ad replendum vacuum eſt illi violentus. 648 4
Si aqua conſideretur vt pars eſt vniuerſi, non ſolùm non eſt illi violentus motus ſurſum ad replendum vacuum, ſed magis naturalis,quàm proprius. ibid.
An in vacuo mouerentur corpora. Refertur ſententia negans, & mens authoris expenditur. 649
Vera & communis ſententia. ibid. 2
Cur motus proiectorum in vacua non eſſet naturalis, aut violentus,ſed neuter. ibid.

Vbi.

Vbi paſſiuum bifariam accipitur. 627
Vbi definitiuum quid. ibid.
Vbi circunſcriptiuum quid. ibid.

Violentum.

Materia prima non mouetur violenter. 417
Violentum quid. ibid.
Violentia & naturalitas eſt computando formam ad paſſum præciſè. 418
Violentia non eſt ſolùm contra principium actiuum. ibid.
Violentum trifariam nominatur. ibid. 14
Proponuntur diuerſa authorum placita, & authoris explicatur. 419
Violentum & naturale differunt. 421. 21

Vnio, & Vnitas.

Vnio materiæ & formæ. 389
Quæcunque rerũ coniunctio vnio dicitur. ibid.
Vnio materiæ & formæ an ab vtroque diſtinguantur extremo. Adduntur diuerſa Philoſophorum placita, & explicantur. 390. & ſeqq.

Vtrùm hæc vnio diſtinguatur à cauſalitate materiæ & formæ. 392
Vnio materiæ eſt approximatio in ordine ad cauſandum compoſitum. 393
Vnio diſtinguatúrne ab eductione formæ. 394
Extrema vnionis propriè dicuntur fundamentaliter vnita. ibid.
Vnio non eſt pars intrinſeca compoſiti. ibid. 11
Adducuntur diuerſa authorum placita, & enodantur. 395. & ſeqq.
Vnio non ponitur præcipuè vt extrema dicantur vnita. 396. 14
Vnio non eſt modus abſolutus. ibid. 15
Vnio eſt relatio extrinſecus aduenìens. 397
Relationes vnionis mutuę reducũtur ad actionem, & paſſionem. ibid. 17
Vtrùm ſit vna relatio vniens, vel duplex. 398
Vnitas duplex, poſitiua vna, negatiua alia. 364
Vnum continuum eſt vnum numero. 349

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

FINIS.

Digitized by Google

ERRATA

In Phyſica.

Pag.	col.	lin.	
310.	2.	16.& 17.	l.vnitatem.
311.	1.	19.	Cratillo.
	2.	10.	carholici.
310.	1.	3. à fin.	ſubſtantiales mutationes.
312.	2.	5.& 6.	actuatur.
341.	2.	28.	*ſicut* petra.
316.	1.	18.	toties.
328.	2.	32.	q.13. diff.2. a.5. n.23. ibid. vtpote.
337.	2.	4.	præceſſiſſe.
		8.	extitit.
338.	1.	32.	adde, *efficacia* argum.
371.	1.	14.	l.q 1.huius libri.
	2.	30.	q.2.h.lib.
373.	2.	40.	reſultante.
374.	1.	16.	q.2.
376.	1.	pen.	q.2.h.lib.
378.	2.	15.& 16.	preſsè.
		23.	q.2. phyſ.
380.	2.	28.	q.6.
381.	1.	39.	q.2. h.lib.
382.	1.	10.	eſt.
385.	1.	9.	q.2.
	2.	38.	q 9.
393.	1.	22.	q.3.
404.	2.	30.	q.2.
405.	1.	16.	animal.
415.	1.	32.	q.2.
		2.	q 2.
423.	1.	3.	q.2.
426.	2.	40.	q.6. h.lib.
429.	2.	33.	q.7.
		35.	diſpoſitiua.
430.	2.	24.	q.8. h.lib.
431.	1.	17.	adde, 1 phyſ.
	2.	12.	q.6. h.lib.
435.	2.	vlt.	q 4. h.lib.
441.	1.	21.	q 6.lib.1.
		pen.	q.2. phyſ.
	2.	16.	q.2.1.phyſ.
443.	1.	3.	adde, 1 phyſ.
451.	7.	13.	ex q 6.h.lib.
		41.	q 6. h.lib.
455.	2.	19.	q.6. h.lib.
463.	2.	24.	ex q.6 lib.1.
474.	2.	vlt.	q 2.h lib.
475.	1.	pen.	q.4 h lib.n.34.
476.	1.	33.	q.4.h.lib.
	2.	37.	q.3.h.lib.
487.	1.	vlt.	q.4 h.lib.
488.	2.	5. à fin.	q.8.h.lib.
489.	2.	14.	q.2.h.lib.
		26.	q 4.h.lib.
491.	2.	5.	q.4.h.lib.
492.	2.	12.	q.4. h.lib. eodem modo lin. 5.à fin.
502.	2.	4. à fin.	ſubſiſtentiam.
506.	2.	38.	q.5 h.lib.
527.	2.	7.	q 5.h.lib.
		37.	relatione intentionali.
530.	1.	19.	q.7.diff.6.a.1.
549.	2.	5.	adde,lib.1.
585.	1.	21.	ex lib.2 q.1.
607.	2.	30.	lib.6.q.1.art.3.
634.	1.	37.	formales.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google